Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Jātakapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

JĀTAKAṬṬHAKATHĀ

(Chaṭṭho bhāgo)

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Aṭṭhakathā Series 41

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs
Yangon, Myanmar

© Buddhasāsana Society

Romanized from Myanmar version published in 1959

ဃယဝိယဃဝဏ္ဏ

(ပုဗ္ဗဝင္ဆ ဝဒ္ဓဝတ္ထု)

ဝဏ္ဏဳ ဖုဗ္ဗဝိဓဝင္ဆဝဒ္ဓဝိဝဟဝမ္ဗဝင္ဆ

ဝဟဝင္ဆဝဖ်ယိဝဝင္ဆ

ဝကဋ္ဌုဂဝယဝင္ဆ ဂဇဝယဖ်ယဋ္ဌဝ

ဝဟဝဖ်ဗဝိဓဝင္ဆဝဒ္ဓဝိဝဟဝမ္ဗဝင္ဆ

ဝကဋ္ဌုဂဝယဝင္ဆ ဂဇဝယဖ်ယဋ္ဌဝ

ဝဟဝဖ်ဗဝိဓဝင္ဆဝဒ္ဓဝိဝဟဝမ္ဗဝင္ဆ

ဝကဋ္ဌုဂဝယဝင္ဆ ဂဇဝယဖ်ယဋ္ဌဝ

ဗုဒ္ဓသာသနသမာဇ

ဝါဇဝ ဂဇဝဂဝါ

စီးဂ်ဝင

Jātakaṭṭhakathā

Chaṭṭhabhāga

Mātikā			Piṭṭhaṅka
22. Mahānipāta			
1. Mūgapakkhajātakavaṇṇanā (538)	...	...	1
2. Mahājanakajātakavaṇṇanā (539)	...	...	39
3. Suvaṇṇasāmajātakavaṇṇanā (540)	...	...	85
4. Nimijātakavaṇṇanā (541)	...	...	119
5. Umaṅgajātakavaṇṇanā (542)	...	...	163

Jātakaṭṭhakathāya chaṭṭhabhāge mātikā niṭṭhitā.

ဇာတကဋ္ဌကထာ

ဆဋ္ဌဘာဂ

မာတိကာ			ဗိဒ္ဓက်
၂၂-မဟာနိပါတ			
၁-မူဂပက္ခဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၃၈)	....	....	၁
၂-မဟာဇနကဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၃၉)	....	....	၃၉
၃-သုဝဏ္ဏသာမဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၄၀)	....	....	၈၅
၄-နိမိဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၄၁)	....	....	၁၁၉
၅-ဥမင်္ဂဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၄၂)	....	....	၁၆၃

ဇာတကဋ္ဌကထာယ ဆဋ္ဌဘာဂေ

မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Jātakaṭṭhakathā

(Chaṭṭho bhāgo)

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

22. Mahānipāta

1. Mūgapakkhajātakavaṇṇanā (538)

Mā paṇḍiccayaṁ vibhāvayāti idaṁ Satthā Jetavane viharanto mahābhinikkhamanaṁ ārabbha kathesi. Ekadivasañhi bhikkhū dhammasabhāyaṁ sannisinnā Bhagavato nekkhammapāramiṁ vaṇṇayantā nisīdiṁsu. Satthā āgantvā "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"ti pucchitvā "imāya nāmā"ti vutte "bhikkhave idāni mama pūritapāramissa rajjaṁ chaḍḍetvā mahābhinikkhamanaṁ nāma anacchariyaṁ. Ahañhi pubbe aparipakke ñāṇe pāramiyo pūrentopi rajjaṁ chaḍḍetvā nikkhantoyevā"ti vatvā tehi yācito atītaṁ āhari.

Atīte Kāsiraṭṭhe Bārāṇasiyaṁ Kāsirājā nāma dhammena rajjaṁ kāresi, tassa soḷasasahassā itthiyo ahesuṁ. Tāsu ekāpi puttaṁ vā dhītaraṁ vā na labhi. Nāgarā "amhākaṁ rañño vaṁsānurakkhako[1] ekopi putto natthī"ti rājaṅgaṇe sannipatitvā **Kusajātake**[2] āgatanayeneva rājānaṁ evamāhaṁsu "deva puttaṁ patthethā"ti.

---

1. Vaṁsānurakkhito (Syā, Ka)

2. Khu 6. 66 piṭṭhe.

ရုဒ္ဓကနိကာယ

ဇာတကဋ္ဌကထာ

(ဆဋ္ဌော ဘာဂေါ)

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၂၂-မဟာနိပါတော

၁-မူဂပက္ခဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၃၈)

မာ ပဏ္ဍိစ္စယံ ဝိဘာဝယာတိ ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော မဟာ-ဘိနိက္ခမနံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ကေဒိဝသဉ္ဟိ ဘိက္ခူ။ ဓမ္မသဘာယံ သန္နိသိန္နာ ဘဂဝတော နေက္ခမ္မပါရမိံ ဝဏ္ဏယန္တာ နိသီဒိံသု။ သတ္ထာ အာဂန္တွာ "ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ တေရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဣမာယ နာမာ"တိ ဝုတ္တေ "ဘိက္ခဝေ ဣဒါနိ မမ ပူရိတပါရမိယော ဆဍ္ဍေတ္ဝာ မဟာဘိနိက္ခမနံ နာမ အနစ္ဆရိယံ။ အဟဉ္ဟိ ပုဗ္ဗေ အပရိပက္ကေ ဉာဏေ ပါရမိယော ပူရေန္တောပိ ရဇ္ဇံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ နိက္ခန္တောယေဝါ"တိ ဝတ္ဝာ တေဟိ ယာစိတော အတီတံ အာဟရိ။

အတီတေ ကာသိရဋ္ဌေ ဗာရာဏသိယံ ကာသိရာဇာ နာမ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေသိ၊ တဿ သောဠသသဟဿာ ဣတ္ထိယော အဟေသုံ။ တာသု ကောပိ ပုတ္တံ ဝါ ဓီတရံ ဝါ န လဘိ။ နာဂရာ "အမှာကံ ရညော ဝံသာနုရက္ခကော[1] ဒကောပိ ပုတ္တော နတ္ထိ"တိ ရာဇင်္ဃေ သန္နိပတိတ္ဝာ **ကုသဇာတကေ**[2] အာဂတနယေနေဝ ရာဇာနံ ဧဝမာဟံသု "ဒေဝ ပုတ္တံ ပတ္ထေထာ"တိ။

၁-ဝံသာနုရက္ခိတော (သျာ၊က)

၂-ခု ၆-၆၆-ပိဋ္ဌေ။

rājā tesaṁ vacanaṁ sutvā soḷasasahassā itthiyo “tumhe puttaṁ patthethā”ti āṇāpesi. Tā Candādīnaṁ devatānaṁ āyācana-upaṭṭhānādīni katvā patthentiyopi puttaṁ vā dhītaraṁ vā na labhiṁsu. Aggamahesī panassa Maddarājadhītā Candādevī nāma sīlasampannā ahosi. Rājā “bhadde tvampi puttaṁ patthehī”ti āha. Sā puṇṇamadivase uposathaṁ samādiyitvā cūḷasayane nipannāva attano sīlaṁ āvajjetvā “sacāhaṁ akhaṇḍasīlā iminā me saccena putto uppajjatū”ti saccakiriyaṁ akāsi.

Tassā sīlatejena Sakkassa bhavanaṁ[1] uṇhākāraṁ dassesi. Sakko āvajjento taṁ kāraṇaṁ ñatvā “Candādevī puttaṁ pattheti, handāhaṁ puttaṁ dassāmī”ti tassānucchavikaṁ puttaṁ upadhārento bodhisattaṁ passi. Bodhisattopi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ kāretvā tato cuto Ussadaniraye nibbattitvā asītivassasahassāni tattha paccitvā tato cavitvā Tāvatiṁsabhavane nibbatti, tatthāpi yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cavitvā uparidevalokaṁ gantukāmo ahosi. Sakko tassa santikaṁ gantvā “mārisa tayi manussaloke uppanne pāramiyo ca te pūrissanti, mahājanassa vuḍḍhi ca bhavissati, ayaṁ Kāsirañño Candādevī nāma aggamahesī puttaṁ pattheti, tassā kucchiyaṁ uppajjāhī”ti vatvā aññesañca cavanadhammānaṁ pañcasatānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakaṭṭhānameva agamāsi. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā pañcahi devaputtasatehi saddhiṁ devalokato cavitvā sayaṁ Candādeviyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, itare pana devaputtā amaccabhariyānaṁ kucchīsu paṭisandhiṁ gaṇhiṁsu.

Tadā Candādeviyā kucchi vajirapuṇṇā viya ahosi. Sā gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṁ ñatvā rañño ārocesi. Taṁ sutvā rājā gabbhassa parihāraṁ dāpesi. Sā paripuṇṇagabbhā dasamāsaccayena dhaññapuññalakkhaṇasampannaṁ puttaṁ vijāyi. Taṁ divasameva amaccagehesu pañca kumārasatāni jāyiṁsu. Tasmiṁ khaṇe rājā amaccagaṇaparivuto mahātale nisinno ahosi. Athassa “putto te deva jāto”ti ārocayiṁsu. Tesaṁ vacanaṁ sutvā rañño puttapemaṁ uppajjitvā chaviyādīni chinditvā

1. Sakkabhavanaṁ (Sī, I)

ရာဇာ တေသံ ဝစနံ သုတ္ဝာ သောဋသသဟဿာ ဣတ္ထိယော “တုမ္ဟေ ပုတ္တံ ပတ္ထေထာ”တိ အာဏာပေသိ။ တာ စန္ဒာဒေဝိံ ဒေဝတာနံ အာယာစနဥပဋ္ဌာ-နာဒီနိ ကတ္ဝာ ပတ္ထေန္တိယောပိ ပုတ္တံ ဝါ ဓိတရံ ဝါ န လဘိံသု။ အဂ္ဂမဟေသီ ပနဿ မဒ္ဒရာဇဓိတာ စန္ဒာဒေဝီ နာမ သီလသမ္ပန္နာ အဟောသိ။ ရာဇာ “ဘဒ္ဒေ တွမ္ပိ ပုတ္တံ ပတ္ထေဟီ”တိ အာဟ။ သာ ပုဏ္ဏမဒိဝသေ ဥပေါသထံ သမာဒိယိတ္ဝာ စူဠသယနေ နိပန္နာဝ အတ္တနော သီလံ အာဝဇ္ဇေတ္ဝာ “သစာဟံ အခဏ္ဍသီလာ ဣမိနာ မေ သစ္စေန ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇတူ”တိ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။

တသာ သီလတေဇေန သက္ကဿ ဘဝနံ[1] ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော ဟံ ကာရဏံ ဥတ္ဝာ “စန္ဒာဒေဝီ ပုတ္တံ ပတ္ထေတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ပုတ္တံ ဒဿာမီ”တိ တဿာနုစ္ဆဝိကံ ပုတ္တံ ဥပဓာရေန္တော ဗောဓိသတ္တံ ပဿိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ တဒါ ဝိသတိဝဿာနိ ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေတ္ဝာ တတော စုတော ဥဿဒနိရယေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ဝာ အသီတိဝဿသဟဿာနိ တတ္ထ ပစ္စိတ္ဝာ တတော စဝိတ္ဝာ တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တတ္ထာပိ ယာဝတာယုကံ ဋတ္ဝာ တတော စဝိတ္ဝာ ဥပရိဒေဝလောကံ ဂန္တုကာမော အဟောသိ။ သက္ကော တဿ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ ‘‘မာရိသ တယိ မနုဿလောကေ ဥပ္ပန္နေ ပါရဓိယော စ ဝေ ပူရိဿန္တိ၊ မဟာဇနဿ ဝုဍ္ဎိ စ ဘဝိဿတိ၊ အယံ ကာသိရညော စန္ဒာဒေဝီ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ ပုတ္တံ ပတ္ထေတိ၊ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဥပ္ပဇ္ဇာဟီ’’တိ ဝတ္ဝာ အညေသဉ္စ စဝနဓမ္မာနံ ပဉ္စသတာနံ ဒေဝပုတ္တာနံ ပဋိညံ ဂဟေတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ အဂမာသိ။ သော “သာမ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ပဉ္စဟိ ဒေဝပုတ္တ-သတေဟိ သဒ္ဓိံ ဒေဝလောကတော စဝိတ္ဝာ သယံ စန္ဒာဒေဝိယာ ကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဇဟရေ ပန ဒေဝပုတ္တာ အမစ္စဘရိယာနံ ကုစ္ဆိသု ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိံသု။

ဟဒါ စန္ဒာဒေဝိယာ ကုစ္ဆိ ဝဇိရပုဏ္ဏော ဝိယ အဟောသိ။ သာ ဂဗ္ဘဿ ပတိဋ္ဌိတဘာဝံ ဉတ္ဝာ ရညော အာရောစေသိ။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ ဂဗ္ဘဿ ပရိဟာရံ ဒါပေသိ။ သာ ပရိပုဏ္ဏဂဗ္ဘာ ဒသမာသစ္စယေန ဓညပုညလက္ခဏ-သမ္ပန္နံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တံ ဒိဝသမေဝ အမစ္စဂေဟေသု ပဉ္စ ကုမာရသတာနိ ဇာယိံသု။ တသ္မိံ ခဏေ ရာဇာ အမစ္စဂဏပရိဝုတော မဟာတလေ နိသိန္နော အဟောသိ။ အထဿ “ပုတ္တော တေ ဒေဝ ဇာတော’’တိ အာရောစယိံသု။ ဣသိ ဝစနံ သုတ္ဝာ ရညော ပုတ္တပေမံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဆဝိယာဒီနိ ဆိန္ဒိတ္ဝာ

၁-သက္ကဘဝနံ (သီ၊ ဣ)

aṭṭhimiñjaṁ āhacca aṭṭhāsi, abbhantare pīti uppajji, hadayaṁ sītalaṁ jātaṁ. So amacce pucchi “tuṭṭhā nu kho tumhe, mama putto jāto”ti. “Kiṁ kathetha deva, mayaṁ pubbe anāthā, idāni pana sanāthā jātā, sāmiko no laddho”ti āhaṁsu. Rājā Mahāsenaguttaṁ pakkosāpetvā āṇāpesi “mama puttassa parivāro laddhuṁ vaṭṭati, gaccha tvaṁ amaccagehesu ajja jātā dārakā kittakā[1] nāmāti olokehī”ti. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā amaccagehāni gantvā olokento pañca kumārasatāni disvā punāgantvā rañño ārocesi.

Rājā pañcannaṁ dārakasatānaṁ kumārapasādhanāni pesetvā puna pañca dhātisatāni ca dāpesi, mahāsattassa pana atidīghādidosavajjitā alambatthaniyo madhurathaññāyo catusaṭṭhi dhātiyo adāsi. Atidīghāya hi itthiyā passe nisīditvā thaññaṁ pivato dārakassa gīvā dīghā hoti, atirassāya passe nisīditvā thaññaṁ pivanto dārako nippīḷitakhandhaṭṭhiko hoti, atikisāya passe nisīditvā thaññaṁ pivato dārakassa ūrū rujjanti, atithūlāya passe nisīditvā thaññaṁ pivanto dārako pakkhapādo[2] hoti, atikāḷikāya khīraṁ atisītalaṁ hoti, ati-odātāya khīraṁ ati-uṇhaṁ hoti, lambatthaniyā passe nisīditvā thaññaṁ pivanto dārako nippīḷitanāsiko hoti, kāsānañca pana itthīnaṁ[3] khīraṁ ati-ambilaṁ hoti, sāsānañca pana itthīnaṁ[4] khīraṁ atikaṭukādibhedaṁ hoti, tasmā te sabbepi dose vivajjetvā alambatthaniyo madhurathaññāyo catusaṭṭhi dhātiyo datvā mahantaṁ sakkāraṁ katvā Candādeviyāpi varaṁ adāsi. Sāpi gahitakaṁ katvā ṭhapesi.

Rājā kumārassa nāmaggahaṇadivase lakkhaṇapāṭhake brāhmaṇe pakkosāpetvā tesaṁ mahantaṁ sakkāraṁ katvā kumārassa antarāyābhāvaṁ pucchi. Te tassa lakkhaṇasampattiṁ disvā “mahārāja dhaññapuññalakkhaṇasampanno ayaṁ kumāro, tiṭṭhatu ekadīpo, dvisahassaparivārānaṁ catunnampi mahādīpānaṁ rajjaṁ kāretuṁ samattho hoti, nāssa koci

1. Ettakā (Syā, I, Ka)
2. Khalaṅkapādā (Sī, I), phakkhapādā (Syā)
3. Kāsañci pana itthīnaṁ (Sī), kāsañcappana-itthiyā(Ka)
4. Kāsañci pana itthīnaṁ (Sī, I), sāsañcappana-itthiyā (Ka)

အင်္ဂမိဠ္ဆံ အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ၊ အဗ္ဘန္တရေ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဟဒယံ သီတလံ ဇာတံ။ သော အမစ္စေ ပုစ္ဆိ “တုဋ္ဌာ နု ခေါ တုမ္ဟေ၊ မမ ပုတ္တော ဇာတော”တိ။ “ကိံ ကထေထ ဒေဝ၊ မယံ ပုဗ္ဗေ အနာထာ၊ ဣဒါနိ ပန သနာထာ ဇာတာ၊ သာမိကော နော လဒ္ဓေါ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ မဟာသေနဂုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ အာဏာပေသိ “မမ ပုတ္တဿ ပရိဝါရော လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဂစ္ဆ တုံ အမစ္စဂေဟေသု အဇ္ဇ ဇာတာ ဒါရကာ ကိတ္တကာ[1] နာမာတိ ဩလောကေဟိ”တိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ အမစ္စဂေဟာနိ ဂန္ဓာ ဩလောကေန္တော ပဉ္စ ကုမာရသတာနိ ဒိသ္ဝာ ပုနာဂန္ဓာ ရညော အာရောစေသိ။

ရာဇာ ပဉ္စန္နံ ဒါရကသတာနံ ကုမာရပသာဓနာနိ ပေသေတ္ဝာ ပုန ပဉ္စ ဓာတိသတာနိ စ ဒါပေသိ၊ မဟာသတ္တဿ ပန အတိဒီဃာဒိဒေါသဝဇ္ဇိတာ အလမ္ဗတ္ထနိယော မဓုရထညာယော စတုသဋ္ဌိ ဓာတိယော အဒါသိ။ အတိဒီဃာယ ဟိ ဋ္ဌတ္ထိယာ ပဿေ နိသီဒိတ္ဝာ ထညံ ပိဝတော ဒါရကဿ ဂီဝါ ဒီဃာ ဟောတိ၊ အတိရဿာယ ပဿေ နိသီဒိတ္ဝာ ထညံ ပိဝန္တော ဒါရကော နိပ္ပိဋ္ဌိတခန္ဓဋ္ဌိကော ဟောတိ၊ အတိကိသာယ ပဿေ နိသီဒိတ္ဝာ ထညံ ပိဝတော ဒါရကဿ ဥရူ ရုဇ္ဇန္တိ၊ အတိထူလာယ ပဿေ နိသီဒိတ္ဝာ ထညံ ပိဝန္တော ဒါရကော ပက္ခပါဒေါ[2] ဟောတိ၊ အတိကာဠိကာယ ခီရံ အတိသီတလံ ဟောတိ၊ အတိဩဒါတာယ ခီရံ အတိဥဏှံ ဟောတိ၊ လမ္ဗတ္ထနိယာ ပဿေ နိသီဒိတ္ဝာ ထညံ ပိဝန္တော ဒါရကော နိပ္ပိဋ္ဌိတနာသိကော ဟောတိ၊ ကာသာနဉ္စ ပန ဣတ္ထီနံ[3] ခီရံ အတိအမ္ဗိလံ ဟောတိ၊ သာသာနဉ္စ ပန ဣတ္ထီနံ[3] ခီရံ အတိကဋုကာဒိဘေဒံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တေ သဗ္ဗေပိ ဒေါသေ ဝိဝဇ္ဇေတ္ဝာ အလမ္ဗတ္ထနိယော မဓုရထညာယော စတုသဋ္ဌိ ဓာတိယော ဒတ္ဝာ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ စန္ဒာဒေဝိယာပိ ဝရံ အဒါသိ။ သာပိ ဂဟိတကံ ကတ္ဝာ ဌပေသိ။

ရာဇာ ကုမာရဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ လက္ခဏပါဌကေ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တေသံ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ ကုမာရဿ အင်္ဂရုဓာဘာဝံ ပုစ္ဆိ။ တေ တဿ လက္ခဏသမ္ပတ္တိံ ဒိသ္ဝာ “မဟာရာဇ ဧညပုညလက္ခဏသမ္ပန္နော အယံ ကုမာရော၊ တိဋ္ဌတု ကေဝိပေါ၊ ဒ္ဝိသဟဿပရိဝါရာနံ စတုန္နမ္ပိ မဟာဒီပါနံ ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ၊ နာဿ ကောစိ

၁-ဒဿကာ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊က) ၂-ခလက်ပါဒါ (သီ၊ဋ္ဌ)၊ ဖက္ခပါဒါ (သျာ)
၃-ကာသဉ္စိ ပန ဣတ္ထီနံ (သီ)၊ ကာသဉ္စပုနဣတ္ထိယာ (က)
၄-ကာသဉ္စိ ပန ဣတ္ထီနံ (သီ၊ဋ္ဌ)၊ သာသဉ္စပုနဣတ္ထိယာ (က)

antarāyo paññāyatī”ti vadiṁsu. Rājā tesaṁ vacanaṁ sutvā tussitvā kumārassa nāmaṁ karonto yasmā kumārassa jātadivase sakalakāsiraṭṭhe devo vassi, yasmā ca rañño ceva amaccānañca hadayaṁ sītalaṁ jātaṁ, yasmā ca temayamāno[1] jāto, tasmā “Temiyakumāro”tissa nāmaṁ akāsi. Atha naṁ dhātiyo ekamāsikaṁ alaṅkaritvā rañño santikaṁ ānayiṁsu. Rājā piyaputtaṁ āliṅgitvā sīse cumbitvā aṅke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.

Tasmiṁ khaṇe cattāro corā ānītā. Rājā te disvā “tesu ekassa corassa sakaṇṭakāhi kasāhi pahārasahassaṁ karotha, ekassa saṅkhalikāya bandhitvā bandhanāgārapavesanaṁ karotha, ekassa sarīre sattipahāraṁ karotha, ekassa sūlāropanaṁ karothā”ti āṇāpesi. Atha mahāsatto pitu vacanaṁ sutvā bhītatasito hutvā “aho mama pitā rajjaṁ nissāya atibhāriyaṁ nirayagāmikammaṁ akāsī”ti cintesi. Punadivase pana taṁ setacchattassa heṭṭhā alaṅkatasirisayane nipajjāpesuṁ. So thokaṁ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummīletvā setacchattaṁ olokento mahantaṁ sirivibhavaṁ passi. Athassa pakatiyāpi bhītatasitassa atirekataraṁ bhayaṁ uppajji. So “kuto nu kho ahaṁ imaṁ corageha[2]ṁ āgatomhī”ti upadhārento jātissarañāṇena devalokato āgatabhāvaṁ ñatvā tato paraṁ olokento Ussadaniraye pakkabhāvaṁ passi, tato paraṁ olokento tasmiṁyeva nagare rājabhāvaṁ aññāsi.

Athassa “ahaṁ vīsativassāni Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ kāretvā asītivassasahassāni Ussadaniraye pacciṁ, idāni punapi imasmiṁ yeva corageha nibbattomhi, pitā me hiyyo catūsu coresu ānītesu tathārūpaṁ pharusaṁ nirayasaṁvattanikaṁ kathaṁ kathesi, sacāhaṁ rajjaṁ kāressāmi, punapi niraye nibbattitvā mahādukkhaṁ anubhavissāmī”ti āvajjentassa mahantaṁ bhayaṁ uppajji. Bodhisattassa kañcanavaṇṇaṁ sarīraṁ hatthena parimadditaṁ padumaṁ viya milātaṁ dubbaṇṇaṁ ahosi. So “kathaṁ nu kho imamhā coragehā mucceyyan”ti cintento nipajji. Atha naṁ ekasmiṁ attabhāve mātubhūtapubbā

1. Hadayaṁ temayamāno (Sī, I), hadayaṁ Temiyamāno viya (Syā)
2. Rājagehaṁ (Sī, Syā, I)

အန္တရာယော ပညာယတီ”တိ ဝဒိံသု။ ရာဇာ တေသံ ဝစနံ သုတ္ဝာ တုဿိတ္ဝာ ကုမာရဿ နာမံ ကရောန္တော ယသ္မာ ကုမာရဿ ဇာတဒိဝသေ သကလ-ကာသိရဋ္ဌေ ဒေဝေါ ဝဿိ၊ ယသ္မာ စ ရညော စေဝ အမစ္စာနဉ္စ ဟဒယံ သီတလံ ဇာတံ၊ ယသ္မာ စ တေမယမာနော[1] ဇာတော၊ တသ္မာ “တေမိယ-ကုမာရော”တိဿ နာမံ အကာသိ။ အထ နံ ဓာတိယော ဧကမာသိကံ အလင်္ကရိတ္ဝာ ရညော သန္တိကံ အာနယိံသု။ ရာဇာ ပိယပုတ္တံ အာလိင်္ဂိတ္ဝာ သီသေ စုမ္ဗိတ္ဝာ အင်္ကေ နိသီဒါပေတ္ဝာ ရမယမာနော နိသီဒိ။

တသ္မိံ ခဏေ စတ္တာရော စောရာ အာနီတာ။ ရာဇာ တေ ဒိသ္ဝာ “တေသု ကေဿ စောရဿ သကဏ္ဋကာဟိ ကသာဟိ ပဟာရသဟဿံ ကရောထ၊ ကေဿ သင်္ခလိကာယ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဗန္ဓနာဂါရပဝေသနံ ကရောထ၊ ကေဿ သရီရေ သတ္တိပဟာရံ ကရောထ၊ ကေဿ သူလာရောပနံ ကရောထာ”တိ အာဏာ-ပေသိ။ အထ မဟာသတ္တော ပိတု ဝစနံ သုတ္ဝာ ဘီတတသိတော ဟုတ္ဝာ “အဟော မမ ပိတာ ရဇ္ဇံ နိဿာယ အတိဘာရိယံ နိရယဂါမိကမ္မံ အကာသိ”တိ စိန္တေသိ။ ပုနဒိဝသေ ပန တံ သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ အလင်္ကတသိရိသယနေ နိပဇ္ဇာပေသုံ။ သော ထောကံ နိဒ္ဒါယိတ္ဝာ ပဗုဒ္ဓော အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ သေတစ္ဆတ္တံ ဩလောကေန္တော မဟန္တံ သိရိဝိဘဝံ ပဿိ။ အထဿ ပကတိ-ယာပိ ဘီတတသိတဿ အတိရေကတရံ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော “ကုတော နု ခေါ အဟံ ဣမံ စောရဂေဟံ၂ အာဂတောမှိ”တိ ဥပဓာရေန္တော ဇာတိဿရ-ဉာဏေန ဒေဝလောကတော အာဂတဘာဝံ ဉတ္ဝာ တတော ပရံ ဩလော-ကေန္တော ဥဿဒနိရယေ ပက္ကဘာဝံ ပဿိ၊ တတော ပရံ ဩလောကေန္တော တသ္မိံယေဝ နဂရေ ရာဇဘာဝံ အဇ္ဈာဿိ။

အထဿ “အဟံ ဝိသတိဝဿာနိ ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေတ္ဝာ အသီတိ-ဝဿသဟဿာနိ ဥဿဒနိရယေ ပစ္စိံ၊ ဣဒါနိ ပုနပိ ဣမသ္မိံယေဝ စောရဂေဟေ နိမ္မတ္တောမှိ၊ ပိတာ မေ ဟိယ္ယော စတူသု စောရေသု အာနီတေသု တထာရူပံ ဖရုသံ နိရယသံဝတ္တနိကံ ကထံ ကထေသိ၊ သစာဟံ ရဇ္ဇံ ကာရေဿာမိ၊ ပုနပိ နိရယေ နိမ္မတ္တိတ္ဝာ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝိဿာမိ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တဿ မဟန္တံ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ကဉ္စနဝဏ္ဏံ သရီရံ ဟတ္ထေန ပရိမဒ္ဒိတံ ပဒုမံ ဝိယ မိလာတံ ဒုမ္မဏ္ဏံ အဟောသိ။ သော “ကထံ နု ခေါ ဣမမှာ စောရဂေဟာ မုစ္စေယျ”န္တိ စိန္တေန္တော နိပဇ္ဇိ။ အထ နံ ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ မာတုဘူတပုဗ္ဗာ

၁-ဟဒယံ တေမယမာနော (သီ၊ ဣ)၊ ဟဒယံ တေမိယမာနော ဝိယ (သျာ)
၂-ရာဇဂေဟံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

chatte adhivatthā devadhītā assāsetvā “tāta Temiyakumāra mā bhāyi mā soci mā cintayi, sace ito muccitukāmosi, tvaṁ apīṭhasappīpi pīṭhasappī viya hohi, abadhiropi badhiro viya hohi, amūgopi mūgo viya hohi, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya attano paṇḍitabhāvaṁ mā pakāsehī”ti vatvā paṭhamaṁ gāthamāha—

1. “Mā paṇḍiccayaṁ vibhāvaya,
Bālamato bhava sabbapāṇinaṁ.
Sabbo taṁ jano ocināyatu,
Evaṁ tava attho bhavissatī”ti.

Tattha **paṇḍiccayan**ti[1] paṇḍiccaṁ, ayameva vā pāṭho. **Bālamato**ti bālo iti sammato. **Sabbo jano**ti sakalo antojano ceva bahijano ca. **Ocināyatū**ti “nīharathetaṁ kāḷakaṇṇin”ti avamaññatu, avajānātūti attho[2].

So tassā vacanena assāsaṁ paṭilabhitvā—

2. “Karomi te taṁ vacanaṁ, yaṁ maṁ bhaṇasi devate.
Atthakāmā’si me amma, hitakāmā’si devate”ti—

imaṁ gāthaṁ vatvā tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāsi. Sā ca devadhītā antaradhāyi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya tāni pañca kumārasatāni tassa santikeyeva ṭhapesi. Te dārakā thaññatthāya rodanti paridevanti. Mahāsatto pana nirayabhayatajjito “rajjato me sussitvā matameva seyyo”ti na rodati na paridevati. Athassa dhātiyo taṁ pavattiṁ ñatvā Candādeviyā ārocayiṁsu, sāpi rañño ārocesi. Rājā nemittake brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Atha brāhmaṇā āhaṁsu “deva kumārassa pakativelaṁ atikkamitvā thaññaṁ dātuṁ vaṭṭati, evaṁ so rodamāno thanaṁ daḷhaṁ gahetvā sayameva pivissatī”ti. Tato paṭṭhāya dhātiyo kumārassa pakativelaṁ atikkamitvā thaññaṁ denti. Dadamānā ca kadāci ekavāraṁ atikkamitvā denti, kadāci sakaladivasaṁ khīraṁ na denti.

---

1. Paṇḍitiyanti (Sī), paṇḍicciyanti (I)
2. Ocināyatūti avamaññatu “nīharathetaṁ kāḷakaṇṇin”ti avajānātu (Syā)

ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝဓီတာ အဿာသေတ္ဝာ “တာတ တေမိယကုမာရ မာ ဘာယိ မာ သောစိ မာ စိန္တယိ၊ သစေ ဣတော မုစ္စိတုကာမောသိ၊ တွံ အပီဋသပ္ပိပီဋသပ္ပီ ဝိယ ဟောဟိ၊ အဗဓိရောပိ ဗဓိရော ဝိယ ဟောဟိ၊ အမူဂေါပိ မူဂေါ ဝိယ ဟောဟိ၊ ဣမာနိ တီဏိ အင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ အတ္တနော ပဏ္ဍိတဘာဝံ မာ ပကာသေဟီ”တိ ဝတ္ဝာ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

၁။ “မာ ပဏ္ဍိစ္စယံ ဝိဘာဝယ၊
ဗာလမတော ဘဝ သဗ္ဗပါဏိနံ။
သဗ္ဗော တံ ဇနော ဩစိနာယတု၊
ဧဝံ တဝ အတ္ထော ဘဝိဿတီ”တိ။

တတ္ထ **ပဏ္ဍိစ္စယန္တိ**[1] ပဏ္ဍိစ္စံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဗာလမတော**တိ ဗာလော ဣတိ သမ္မတော။ **သဗ္ဗော ဇနော**တိ သကလော အန္တောဇနော စေဝ ဗဟိဇနော စ။ **ဩစိနာယတူ**တိ “နိဟရထေတံ ကာဠကဏ္ဏိ”န္တိ အဝမညတု၊ အဝဇာနာတူတိ အတ္ထော၂။

သော တဿာ ဝစနေန အဿာသံ ပဋိလဘိတ္ဝာ—

၂။ “ကရောမိ တေ တံ ဝစနံ၊ ယံ မံ ဘဏသိ ဒေဝတေ။
အတ္ထကာမာ’သိ မေ အမ္မ၊ ဟိတကာမာ’သိ ဒေဝတေ”တိ—

ဣမံ ဂါထံ ဝတ္ဝာ တာနိ တီဏိ အင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာသိ။ သာ စ ဒေဝဓီတာ အန္တရဓာယိ။ ရာဇာ ပုတ္တဿ အနုက္ကဏ္ဌနတ္ထာယ တာနိ ပဉ္စ ကုမာရသတာနိ တဿ သန္တိကေယေဝ ဌပေသိ။ တေ ဒါရကာ ထညတ္ထာယ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ။မဟာသတ္တော ပန နိရယဘယတဇ္ဇိတော “ရဇ္ဇတော မေ သုဿိတ္ဝာ မတမေဝ သေယ္ယော”တိ န ရောဒတိ န ပရိဒေဝတိ။ အထဿ ဓာတိယော တံ ပဝတ္တိံ ဉတ္ဝာ စန္ဒာဒေဝိယာ အာရောစယိံသု၊ သာပိ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ နေမိတ္တကေ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပုစ္ဆိ။ အထ ဗြာဟ္မဏာ အာဟံသု “ဒေဝ ကုမာရဿ ပကတိဝေလံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ထညံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဧဝံ သော ရောဒမာနော ထနံ ဒဠှံ ဂဟေတ္ဝာ သယမေဝ ပိဝိဿတီ”တိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဓာတိယော ကုမာရဿ ပကတိဝေလံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ထညံ ဒေန္တိ။ ဒဒမာနာ စ ကဒါစိ ဧကဝါရံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဒေန္တိ၊ ကဒါစိ သကလ-ဒိဝသံ ခီရံ န ဒေန္တိ။

၁-ပဏ္ဍိတိယန္တိ (သီ)၊ ပဏ္ဍိစ္စိယန္တိ (ဋ္ဌ)
၂-ဩစိနာယတူတိ အဝမညတု “နိဟရထေတံ ကာဠကဏ္ဏိ”န္တိ အဓိဗ္ဗာနာတု (သျာ)

So nirayabhayatajjito sussantopi thaññatthāya na rodati na paridevati. Atha naṁ arodantampi disvā “putto me chāto”ti mātā vā thaññaṁ pāyeti, kadāci dhātiyo vā pāyenti. Sesadārakā thaññaṁ aladdhavelāyameva rodanti paridevanti. Mahāsatto pana nirayabhayatajjito na rodati na paridevati na niddāyati na hatthapāde samiñjati na saddaṁ karoti. Athassa dhātiyo “pīṭhasappīnaṁ hatthapādā nāma na evarūpā honti, mūgānaṁ hanukapariyosānaṁ nāma na evarūpaṁ hoti badhirānaṁ kaṇṇasotāni nāma na evarūpāni honti, bhavitabbamettha kāraṇena, vīmaṁsissāma nan”ti cintetvā “khīrena tāva naṁ vīmaṁsissāmā”ti sakaladivasaṁ khīraṁ na denti. So sussantopi khīratthāya saddaṁ na karoti. Athassā mātā “putto me chāto”ti sayameva thaññaṁ pāyeti. Evaṁ antarantarā khīraṁ adatvā ekasaṁvaccharaṁ vīmaṁsantāpissa antaraṁ na passiṁsu.

Tato amaccādayo rañño ārocesuṁ “ekavassikadārakā nāma pūvakhajjakaṁ piyāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti pañca kumārasatāni tassa santikeyeva nisīdāpetvā nānāpūvakhajjakāni upanāmetvā bodhisattassa avidūre ṭhapetvā “yathāruci tāni pūvakhajjakāni gaṇhathā”ti paṭicchannaṭṭhāne tiṭṭhanti. Sesadārakā kalahaṁ karontā aññamaññaṁ paharantā taṁ taṁ gahetvā khādanti. Mahāsatto pana attānaṁ ovaditvā “tāta Temiyakumāra nirayabhayaṁ icchanto pūvakhajjakaṁ icchāhī”ti nirayabhayatajjito pūvakhajjakaṁ na olokesi. Evaṁ pūvakhajjakenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “dvivassikadārakā nāma phalāphalaṁ piyāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti nānāphalāni upanāmetvā bodhisattassa avidūre ṭhapetvā vīmaṁsiṁsu. Sesadārakā kālahaṁ katvā yujjhantā taṁ taṁ gahetvā khādanti. So nirayabhayatajjito tampi na olokesi. Evaṁ phalāphalenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “tivassikadārakā nāma kīḷanabhaṇḍakaṁ piyāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti nānāsuvaṇṇamayāni hatthi-assarūpakādīni kārāpetvā bodhisattassa avidūre ṭhapesuṁ. Sesadārakā aññamaññaṁ vilumpantā gaṇhiṁsu. Mahāsatto pana na kiñci olokesi. Evaṁ kīḷanabhaṇḍakenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

သော နိရယဘယတဇ္ဇိတော သုဿန္တောပိ ထညတ္ထာယ န ရောဒတိ န ပရိဒေဝတိ။ အထ နံ အရောဒန္တမ္ပိ ဒိသွာ “ပုတ္တော မေ ဆာတော”တိ မာတာ ဝါ ထညံ ပါယေတိ၊ ကဒါစိ ဓာတိယော ဝါ ပါယေန္တိ။ သေသဒါရကာ ထညံ အလဒ္ဓဝေလာယမေဝ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ။ မဟာသတ္တော ပန နိရယဘယတဇ္ဇိတော၊ န ရောဒတိ န ပရိဒေဝတိ န နိဒ္ဒါယတိ န ဟတ္ထပါဒေ သမိဉ္ဇတိ န သဒ္ဒံ ကရောတိ။ အထဿ ဓာတိယော “ဒိဋ္ဌသုဠိနံ ဟတ္ထပါဒါ နာမ န ဧဝရူပါ ဟောန္တိ၊ မူဂါနံ ဟနုကပရိယောသာနံ နာမ န ဧဝရူပံ ဟောတိ၊ ဗဓိရာနံ ကဏ္ဏသောတာနိ နာမ န ဧဝရူပါနိ ဟောန္တိ၊ ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ကာရဏေန၊ ဝီမံသိဿာမ န”န္တိ စိန္တေတွာ “ဓိရေန တာဝ နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ သကလဒိဝသံ ဓိရံ န ဒေန္တိ။ သော သုဿန္တောပိ ဓိရတ္ထာယ သဒ္ဒံ န ကရောတိ။ အထဿ မာတာ “ပုတ္တော မေ ဆာတော”တိ သယမေဝ ထညံ ပါယေတိ။ ဧဝံ အန္တရန္တရာ ဓိရံ အဒတ္ဝာ ကေသံဝဆ္ဆရံ ဝီမံသန္တာပိဿ အန္တရံ န ပဿိံသု။

တတော အမစ္စာဒယော ရညော အာရောစေသုံ “ကေဝဿိကဒါရကာ နာမ ပူဝခဇ္ဇကံ ပိယာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ ပဉ္စ ကုမာရသတာနိ တဿ သန္တိကေဝ နိသီဒါပေတ္ဝာ နာနာပူဝခဇ္ဇကာနိ ဥပနာမေတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ အဝိဒူရေ ဌပေတ္ဝာ “ယထာရုစိ တာနိ ပူဝခဇ္ဇကာနိ ဂဏှထာ”တိ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌန္တိ။ သေသဒါရကာ ကလဟံ ကရောန္တာ အညမညံ ပဟရန္တာ တံ တံ ဂဟေတ္ဝာ ခါဒန္တိ။ မဟာသတ္တော ပန အတ္တာနံ ဩဝဒိတ္ဝာ “တာတ တေမိယကုမာရ နိရယဘယံ ဣစ္ဆန္တော ပူဝခဇ္ဇကံ ဣစ္ဆာဟီ”တိ နိရယဘယတဇ္ဇိတော ပူဝခဇ္ဇကံ န ဩလောကေသိ။ ဧဝံ ပူဝခဇ္ဇကေနပိ ကေသံဝဆ္ဆရံ အန္တရန္တရာ ဝီမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော “ဒွေဝဿိကဒါရကာ နာမ ဖလာဖလံ ပိယာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ နာနာဖလာနိ ဥပနာမေတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ အဝိဒူရေ ဌပေတ္ဝာ ဝီမံသိံသု။ သေသဒါရကာ ကလဟံ ကတ္ဝာ ယုဇ္ဈန္တာ တံ တံ ဂဟေတ္ဝာ ခါဒန္တိ။ သော နိရယဘယတဇ္ဇိတော တမ္ပိ န ဩလောကေသိ။ ဧဝံ ဖလာဖလေနပိ ကေသံဝဆ္ဆရံ အန္တရန္တရာ ဝီမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော “တိဝဿိကဒါရကာ နာမ ကီဠနဘဏ္ဍကံ ပိယာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ နာနာသုဝဏ္ဏမယာနိ ဟတ္ထိအဿရူပကာဒီနိ ကာရာပေတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ အဝိဒူရေ ဌပေသုံ။ သေသဒါရကာ အညမညံ ဝိလုမ္ပန္တာ ဂဏှိံသု။ မဟာသတ္တော ပန န ကိဉ္စိ ဩလောကေသိ။ ဧဝံ ကီဠနဘဏ္ဍကေနပိ ကေသံဝဆ္ဆရံ အန္တရန္တရာ ဝီမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

Tato “catuvassikadārakā nāma bhojanaṁ piyāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti nānābhojanāni upanāmesuṁ. Sesadārakā taṁ piṇḍaṁ piṇḍaṁ katvā bhuñjanti. Mahāsatto pana attānaṁ ovaditvā “tāta Temiyakumāra aladdhabhojanānaṁ te attabhāvānaṁ gaṇanā nāma natthī”ti nirayabhayatajjito tampi na olokesi. Athassa mātā sayameva hadayena bhijjamānena viya asahantena sahatthena bhojanaṁ bhojesi. Evaṁ bhojanenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “pañcavassikadārakā nāma aggino bhāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti rājaṅgaṇe anekadvārayuttaṁ mahantaṁ gehaṁ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṁ sesadārakehi parivutaṁ tassa majjhe nisīdāpetvā aggiṁ denti. Sesadārakā aggiṁ disvā viravantā palāyiṁsu. Mahāsatto pana cintesi “niraya-aggisantāpanato idameva aggisantāpanaṁ sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena varataran”ti nirodhasamāpanno mahāthero viya niccalova ahosi. Atha naṁ aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Evaṁ aggināpi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “chavassikadārakā nāma mattahatthino bhāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti ekaṁ hatthiṁ susikkhitaṁ sikkhāpetvā bodhisattaṁ sesadārakehi parivutaṁ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā taṁ hatthiṁ muñcanti. So koñcanādaṁ nadanto soṇḍāya bhūmiyaṁ pothento bhayaṁ dassento āgacchati. Sesadārakā taṁ disvā maraṇabhayabhītā disāvidisāsu palāyiṁsu. Mahāsatto pana mattahatthiṁ āgacchantaṁ disvā cintesi “caṇḍaniraye paccanato caṇḍahatthino hatthe maraṇameva seyyo”ti nirayabhayatajjito tattheva nisīdi. Susikkhito hatthī mahāsattaṁ pupphakalāpaṁ viya ukkhipitvā aparāparaṁ katvā akilametvāva gacchati. Evaṁ hatthināpi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “sattavassikadārakā nāma sappassa bhāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti bodhisattaṁ sesadārakehi saddhiṁ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā uddhaṭadāṭhe katamukhabandhe sappe vissajjesuṁ. Sesadārakā te disvā vivarantā palāyiṁsu. Mahāsatto pana nirayabhayaṁ āvajjatvā

တတော “စတုဝဿိကဒါရကာ နာမ ဘောဇနံ ပိယာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ နာနာဘောဇနာနိ ဥပနာမေသုံ။ သေသဒါရကာ တံ ပိဏ္ဍံ ပိဏ္ဍံ ကတ္ဝာ ဘုဉ္ဇန္တိ။ မဟာသတ္တော ပန အတ္တာနံ ဩဝဒိတ္ဝာ “တာတ တေမိယကုမာရ အလဒ္ဓဘောဇနာနံ တေ အတ္တဘာဝါနံ ဂဏနာ နာမ နတ္ထီ”တိ နိရယဘယတဇ္ဇိတော တမ္ပိ န ဩလောကေသိ။ အထဿ မာတာ သယမေဝ ဟဒယေန ဘိဇ္ဇမာနေန ဝိယ အသဟန္တေန သဟတ္ထေန ဘောဇနံ ဘောဇေသိ။ ဧဝံ ဘောဇနေနပိ ကေသံဝဏ္ဏံ အန္တရန္တရာ ဝီမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော “ပဉ္စဝဿိကဒါရကာ နာမ အဂ္ဂိနော ဘာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ ဧကဂ်ဏ္ဍေ အနေကဒ္ဝါရယုတ္တံ မဟန္တံ ဂေဟံ ကာရေတ္ဝာ တာလပဏ္ဏေဟိ ဆာဒေတ္ဝာ တံ သေသဒါရကေဟိ ပရိဝုတံ တဿ မဇ္ဈေ နိသီဒါပေတ္ဝာ အဂ္ဂိံ ဒေန္တိ။ သေသဒါရကာ အဂ္ဂိံ ဒိသ္ဝာ ဝိရဝန္တာ ပလာယိံသု။ မဟာသတ္တော ပန စိန္တေသိ “နိရယအဂ္ဂိသန္တာပနတော ဣဒမေဝ အဂ္ဂိသန္တာပနံ သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန ဝရတရ”န္တိ နိရောဓသမာပန္နော မဟာထေရော ဝိယ နိစ္စလော၀ အဟောသိ။ အထ နံ အဂ္ဂိမှိ အာဂန္ဆန္တေ ဂဟေတ္ဝာ အပနေန္တိ။ ဧဝံ အဂ္ဂိနာပိ ကေသံဝဏ္ဏံ အန္တရန္တရာ ဝီမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော “ဆဝဿိကဒါရကာ နာမ မတ္တဟတ္ထိနော ဘာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ ဧကံ ဟတ္ထိံ သုသိက္ခိတံ သိက္ခာပေတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တံ သေသဒါရကေဟိ ပရိဝုတံ ရာဇင်္ဂဏေ နိသီဒါပေတ္ဝာ တံ ဟတ္ထိံ မုဉ္စန္တိ။ သော ကောဉ္စနာဒံ နဒန္တော သောဏ္ဍာယ ဘူမိယံ ပေါထေန္တော ဘယံ ဒဿေန္တော အာဂစ္ဆတိ။ သေသဒါရကာ တံ ဒိသ္ဝာ မရဏဘယဘီတာ ဒိသာဝိဒိသာသု ပလာယိံသု။ မဟာသတ္တော ပန မတ္တဟတ္ထိံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ စိန္တေသိ “စဏ္ဍနိရယေ ပစ္စနတော စဏ္ဍဟတ္ထိနော ဟတ္ထေ မရဏမေဝ သေယ္ယော”တိ နိရယဘယတဇ္ဇိတော တတ္ထေဝ နိသီဒိ။ သုသိက္ခိတော ဟတ္ထိ မဟာသတ္တံ ပုပ္ဖကလာပံ ဝိယ ဥက္ခိပိတ္ဝာ အပရာပရံ ကတ္ဝာ အကိလမေတ္ဝာဝ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ ဟတ္ထိနာပိ ကေသံဝဏ္ဏံ အန္တရန္တရာ ဝီမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော “သတ္တဝဿိကဒါရကာ နာမ သပ္ပဿ ဘာယန္တိ၊ တေန နံ ဝီမံသိဿာမာ”တိ ဗောဓိသတ္တံ သေသဒါရကေဟိ သဒ္ဓိံ ရာဇင်္ဂဏေ နိသီဒါပေတ္ဝာ ဥဒ္ဓဋဒါဋ္ဌေ ကတမုခဗန္ဓေ သပ္ပေ ဝိဿဇ္ဇေသုံ။ သေသဒါရကာ တေ ဒိသ္ဝာ ဝိရဝန္တာ ပလာယိံသု။ မဟာသတ္တော ပန နိရယဘယံ အာဝဇ္ဇေတ္ဝာ

“caṇḍasappassa mukhe vināsameva varataran”ti nirodhasamāpanno mahāthero viya niccalova ahosi. Athassa sappo sakalasarīraṁ veṭhetvā matthake phaṇaṁ katvā acchi. Tadāsi so niccalova ahosi. Evaṁ sappenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “aṭṭhavassikadārakā nāma naṭasamajjaṁ piyāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti taṁ pañcadārakasatehi saddhiṁ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā naṭasamajjaṁ kārāpesuṁ. Sesadārakā taṁ naṭasamajjaṁ disvā “sādhu sādhū”ti vadantā mahāhasitaṁ hasanti. Mahāsatto pana “niraye nibbattakāle tava khaṇamattampi hāso vā somanassaṁ vā natthī”ti nirayabhayaṁ āvajjetvā niccalova ahosi, taṁ na olokesi. Evaṁ naṭasamajjenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato “navavassikadārakā nāma asino bhāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā”ti taṁ pañcadārakasatehi saddhiṁ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā dārakānaṁ kīḷanakāle eko puriso phalikavaṇṇaṁ asiṁ gahetvā paribbhamanto nadanto vagganto tāsento laṅghanto apphoṭento mahāsaddaṁ karonto “Kāsirañño kira kāḷakaṇṇī eko putto atthi, so kuhiṁ, sīsamassa chindissāmī”ti abhidhāvati. Taṁ purisaṁ disvā sesadārakā bhītatasitā hutvā viravantā disāvidisāsu palāyiṁsu. Mahāsatto pana nirayabhayaṁ āvajjetvā ajānanto viya nisīdi. Atha naṁ so puriso asinā sīse parāmasitvā “sīsaṁ te chindissāmī”ti tāsentopi tāsetuṁ asakkonto apagami. Evaṁ khaggenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato dasavassikakāle panassa badhirabhāvavīmaṁsanatthaṁ sirisayane nisīdāpetvā sāṇiyā parikkhipāpetvā catūsu passesu chiddāni katvā tassa adassetvā heṭṭhāsayane saṅkhadhamake nisīdāpetvā ekappahāreneva saṅkhe dhamāpenti, ekaninnādaṁ ahosi. Amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇiyā chiddehi olokentāpi mahāsattassa ekadivasampi satisammosaṁ[1] vā hatthapādavikāraṁ vā phandanamattaṁ vā na passiṁsu. Evaṁ ekasaṁvaccharaṁ saṅkhasaddenapi antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

1. Satisammohaṁ (Sī, Syā, I)

“စက္ကာသပ္ပဿ မုခေ ဝိနာသမေဝ ဝရတရ”န္တိ နိရောဓသမာပန္နော မဟာ-ထေရော ဝိယ နိစ္စလော၀ အဟောသိ။ အထဿ သပ္ပေါ သကလသရီရံ ဝေဋ္ဌေ-တွာ မတ္ထကေ ဖဏံ ကတ္ဝာ အဋ္ဌ။ တဒါပိ သော နိစ္စလော၀ အဟောသိ။ ဧဝံ သပ္ပေနပိ ကေသံ၀ဋ္ဋံ အနုရနုရာ ဝိမံသန္တာပိဿ နေ၀ အန္တရံ ပဿိ”သု။

တတော “အဋ္ဌ၀သိကဒါရကာ နာမ နဋ္ဌသမဇ္ဇံ ပိယာယန္တိ၊ တေန နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ တံ ပဉ္စဒါရကသတေဟိ သဒ္ဓိံ ရာဇင်္ဃေ နိသီဒါပေတွာ နဋ္ဌသမဇ္ဇံ ကာရာပေသုံ။ သေသဒါရကာ တံ နဋ္ဌသမဇ္ဇံ ဒိသွာ “သာဓု သာဓူ”တိ ၀ဒန္တာ မဟာဟသိတံ ဟသန္တိ။ မဟာသတ္တော ပန “နိရယေ နိဗ္ဗတ္တကာလေ တ၀ ခဏမတ္တမ္ပိ ဟာသော ၀ါ သောမနဿံ ၀ါ နတ္ထိ”တိ နိရယဘယံ အာ၀ဇ္ဇေတွာ နိစ္စလော၀ အဟောသိ၊ တံ နံ ဩလောကေသိ။ ဧဝံ နဋ္ဌသမဇ္ဇေနပိ ကေသံ၀ဋ္ဋံ အနုရနုရာ ဝိမံသန္တာပိဿ နေ၀ အန္တရံ ပဿိ”သု။

တတော “နဝ၀သိကဒါရကာ နာမ အသိနော ဘာယန္တိ၊ တေန နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ တံ ပဉ္စဒါရကသတေဟိ သဒ္ဓိံ ရာဇင်္ဃေ နိသီဒါပေတွာ ဒါရကာနံ ကီဠနကာလေ ဧကော ပုရိသော ဖလိက၀ဏ္ဏံ အသိံ ဂဟေတွာ ပရိဘ္ဘမန္တော နဒန္တော ၀ဂ္ဂန္တော တာသေန္တော လဃ်န္တော အပ္ဖေါဋေန္တော မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တော “ကာသိရညော ကိရ ကာဠကဏ္ဏီ နာမ ပုတ္တော အတ္ထိ၊ သော ကုဟိ”ံ၊ သိသမဿ ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ အဘိ၀ဝတိ။ တံ ပုရိသံ ဒိသွာ သေသဒါရကာ ဘီတတသိတာ ဟုတ္ဝာ ဝိရ၀န္တာ ဒိသာ၀ိဒိသာသု ပလာယိ”သု။ မဟာသတ္တော ပန နိရယဘယံ အာ၀ဇ္ဇေတွာ အဇာနန္တော ဝိယ နိသီဒိ။ အထ နံ သော ပုရိသော အသိနာ သီသေ ပရာမသိတွာ “သီသံ တေ ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ တာသေန္တောပိ တာသေတုံ အသက္ကောန္တော အပဂမိ။ ဧဝံ ခဏ္ဍေနပိ ကေ-သံ၀ဋ္ဋံ အနုရနုရာ ဝိမံသန္တာပိဿ နေ၀ အန္တရံ ပဿိ”သု။

တတော၎ ဒသ၀သိကကာလေ ပနဿ ဗဓိရဘာ၀ဝိမံသနတ္ထံ သိရိသယနေ နိသီဒါပေတွာ သာဏိယာ ပရိက္ခိပါပေတွာ စတူသု ပဿေသု ဆဒ္ဒါနိ ကတ္ဝာ တဿ အဒဿေတွာ ဟေဋ္ဌာသယနေ သခ်ဓမကေ နိသီဒါပေတွာ ကေပ္ပဟာ-ရေနေ၀ သခ်ေ ဓမာပေန္တိ၊ ကေနိန္ဒာဒံ အဟောသိ။ အမစ္စာ စတူသု ပဿေသု ဌတွာ သာဏိယာ ဆဒ္ဒေဟိ ဩလောကေန္တာပိ မဟာသတ္တဿ ကေဒိ၀သမ္ပိ သတိသမ္မောသံ[1] ၀ါ ဟတ္ထပါဒ၀ိကာရံ ၀ါ ဖန္ဒနမတ္တံ ၀ါ န ပဿိ”သု။ ဧဝံ ကေ-သံ၀ဋ္ဋံ သခ်သဒ္ဒေနပိ အနုရနုရာ ဝိမံသန္တာပိဿ နေ၀ အန္တရံ ပဿိ”သု။

၁-သတိသမ္မောဟံ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

Tato parampi ekādasavassikakāle ekasaṁvaccharaṁ tatheva bherisaddena vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato dvādasavassikakāle “dīpena naṁ vīmaṁsissāmā”ti “rattibhāge andhakāre hatthaṁ vā pādaṁ vā phandāpeti nu kho, no”ti ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṁ andhakāre sayāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāreneva ālokaṁ katvā iriyāpathaṁ upadhārenti. Evaṁ dīpenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa kiñci phandanamattampi na passiṁsu.

Tato terasavassikakāle “phāṇitena naṁ vīmaṁsissāmā”ti sakalasarīraṁ phāṇitena makkhetvā bahumakkhike ṭhāne nipajjāpesuṁ. Makkhikā uṭṭhahanti, tā tassa sakalasarīraṁ parivāretvā sūcīhi vijjhamānā viya khādanti. So nirodhasamāpanno mahāthero viya niccalova ahosi. Evaṁ phāṇitenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa kiñci phandanamattampi na passiṁsu.

Athassa cuddasavassikakāle “idāni panesa mahallako jāto sucikāmo asucijigucchako, asucinā naṁ vīmaṁsissāmā”ti tato paṭṭhāya naṁ neva nhāpenti na ca ācamāpenti. So uccārapassāvaṁ katvā tattheva palipanno sayati. Duggandhabhāvena panassa antarudhīnaṁ[1] nikkhamanakālo viya ahosi, asucigandhena makkhikā khādanti. So niccalova ahosi. Atha naṁ parivāretvā ṭhitā dhātiyo āhaṁsu “tāta Temiyakumāra tvaṁ mahallako jāto, ko taṁ sabbadā paṭijaggissati, kiṁ na lajjasi, kasmā nipannosi, uṭṭhāya te sarīraṁ paṭijaggāhī”ti akkosanti paribhāsanti. So tathārūpe paṭikūle gūtharāsimhi nimuggopi duggandhabhāvena yojanasatamatthake ṭhitānampi hadayuppatanasamatthassa[2] gūthanirayassa duggandhabhāvaṁ āvajjetvā niccalova[3] ahosi. Evaṁ asucināpi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Tato pannarasavassikakāle “aṅgārena naṁ vīmaṁsissāmā”ti athassa heṭṭhāmañcake aggikapallāni ṭhapayiṁsu “appeva nāma uṇhena

1. Antaruddhīnaṁ (Sī, I), antarutthīnaṁ (Syā)
2. Hadayubbattanasamatthassa (Sī, Syā, I)
3. Majjhattova (Sī, Syā, I)

တတော ပရမ္ပိ ကောဒသဝဿိကကာလေ ကေသံဝဏ္ဏံ တထေဝ ဘေရိသဒ္ဒေန ဝိမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော ဒွါဒသဝဿိကကာလေ “ဒီပေန နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ “ရတ္တိဘာဂေ အန္ဓကာရေ ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဖန္ဒာပေတိ နု ခေါ, နော”တိ ဃဋေသု ဒီပေ ဇာလေတ္ဝာ သေသဒီပေ နိဗ္ဗာပေတ္ဝာ ထောကံ အန္ဓကာရေ သယာပေတ္ဝာ ဃဋေဟိ ဒီပေ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ကေပ္ပဟာရေနေဝ အာလောကံ ကတ္ဝာ ဣရိယာပထံ ဥပဓာရေန္တိ။ ဧဝံ ဒီပေနပိ ကေသံဝဏ္ဏံ အန္တရန္တရာ ဝိမံသန္တာပိဿ ကိဉ္စိ ဖန္ဒနမတ္တမ္ပိ နာ ပဿိံသု။

တတော တေရသဝဿိကကာလေ “ဖာဏိတေန နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ ဿကလသရီရံ ဖာဏိတေန မက္ခေတ္ဝာ ဗဟုမက္ခိကေ ဌာနေ နိပဇ္ဇာပေသုံ။ မက္ခိကာ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ တာ တဿ သကလသရီရံ ပရိဝါရေတ္ဝာ သူစီဟိ ဝိဇ္ဈမာနာ ဝိယ ခါဒန္တိ။ သော နိရောဓသမာပန္နော မဟာထေရော ဝိယ နိစ္စလော ဝ အဟောသိ။ ဧဝံ ဖာဏိတေနပိ ကေသံဝဏ္ဏံ အန္တရန္တရာ ဝိမံသန္တာပိဿ ကိဉ္စိ ဖန္ဒနမတ္တမ္ပိ နာ ပဿိံသု။

အထဿ စုဒ္ဒသဝဿိကကာလေ “ဣဒါနိ ပနေသ မဟလ္လကော ဇာတော သုစိကာမော အသုစိဇိဂုစ္ဆကော၊ အသုစိနာ နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ တတော ပဋ္ဌာယ နံ နေဝ နှာပေန္တိ န စ အာစမာပေန္တိ။ သော ဥစ္စာရပဿာဝံ ကတ္ဝာ တတ္ထေဝ ပလိပန္နော သယတိ။ ဒုဂ္ဂန္ဓဘာဝေန ပနဿ အန္တရဓိနံ[1] နိက္ခမနကာလော ဝိယ အဟောသိ၊ အသုစိဂန္ဓေန မက္ခိကာ ခါဒန္တိ။ သော နိစ္စလော ဝ အဟောသိ။ အထ နံ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတာ ဓာတိယော အာဟံသု “တာတ ကေမိယကုမာရ တုံ မဟလ္လကော ဇာတော၊ ကော တံ သဗ္ဗဒါ ပဋိဇဂ္ဂိဿတိ၊ ကိံ နု လဇ္ဇသိ၊ ကသ္မာ နိပန္နောသိ၊ ဥဋ္ဌာယ တေ သရီရံ ပဋိဇဂ္ဂါဟီ”တိ အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ။ သော တထာရူပေ ပဋိကူလေ ဂူထရာသိမ္ဟိ နိမုဂ္ဂေါဝိ ဒုဂ္ဂန္ဓဘာဝေန ယောဇနသတမတ္ထကေ ဌိတာနမ္ပိ ဟဒယပ္ပတ္တသမတ္ထဿ[2] ဂူထနိရယဿ ဒုဂ္ဂန္ဓဘာဝံ အာဝဇ္ဇေတ္ဝာ နိစ္စလော ဝ ဥ[3]? အဟောသိ။ ဧဝံ အသုစိနာပိ ကေသံဝဏ္ဏံ အန္တရန္တရာ ဝိမံသန္တာပိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိံသု။

တတော ပန္နရသဝဿိကကာလေ “အင်္ဂါရေန နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ အထဿ ဟေဋ္ဌာမဉ္စကေ အင်္ဂိကပလ္လာနိ ဌပယိံသု “အပ္ပေဝ နာမ ဥဏ္ဟေန

၁-အန္တရဓိနံ (သီ၊ ဇ)၊ အန္တရတ္ထိနံ (သျာ)
၂-ဟဒယုပ္ပတ္တိနသမတ္ထဿ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၃-မဇ္ဈတ္တောဝ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

pīḷito dukkhavedanaṁ asahanto vipphandanākāraṁ dasseyyā”ti. Athassa sarīre phoṭānī uṭṭhahanti. Mahāsatto “Avīcinirayasantāpo yojanasatamatthake pharati, tamhā dukkhato idaṁ dukkhaṁ sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena varataran”ti adhivāsetvā niccalova ahosi. Athassa mātāpitaro bhijjamānahadayā viya manusse paṭikkamāpetvā taṁ tato aggisantāpanato apanetvā “tāta Temiyakumāra mayaṁ tava apīṭhasappi-ādibhāvaṁ jānāma. Na hi etesaṁ evarūpāni hatthapādakaṇṇasotāni honti, tvaṁ amhehi patthetvā laddhaputtako mā no nāsehi, sakalajambudīpe vasantānaṁ rājūnaṁ santike garahato no mocehī”ti yāciṁsu. Evaṁ so tehi yācitopi asuṇanto viya hutvā niccalova nipajji. Athassa mātāpitaro rodamānā paridevamānā paṭikkamanti, ekadā mātā ekikā upasaṅkamitvā yācati, ekadā pitā ekakova upasaṅkamitvā yācati. Evaṁ ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Athassa soḷasavassikakāle amaccabrāhmaṇādayo cintayiṁsu “pīṭhasappī vā hotu, mūgo vā badhiro vā hotu, vaye pariṇate rajanīye arajjantā nāma natthi, dussanīye adussantā[1] nāma natthi, samaye sampatte pupphavikasanaṁ viya hi dhammatā esā, nāṭakānampissa paccupaṭṭhāpetvā tāhi naṁ vīmaṁsissāmā”ti. Tato uttamarūpadharā devakaññāyo viya vilāsasampannā nāṭakitthiyo pakkosāpetvā “yā kumāraṁ hasāpetuṁ vā kilesehi bandhituṁ vā sakkoti, sā tassa aggamahesī bhavissatī”ti vatvā kumāraṁ gandhodakena nhāpetvā devaputtaṁ viya alaṅkaritvā devavimānasadise sirigabbhe supaññatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūmavāsacuṇṇādīhi antogabbhaṁ ekagandhasamodakaṁ katvā paṭikkamiṁsu. Atha naṁ tā itthiyo parivāretvā naccagītehi ceva madhuravacanādīhi ca nānappakārehi abhiramāpetuṁ vāyamiṁsu. So buddhisampannatāya tā itthiyo anoloketvā “imā itthiyo mama sarīrasamphassaṁ mā vindantū”ti adhiṭṭhahitvā assāsapassāse sannirumbhi, athassa sarīraṁ thaddhaṁ ahosi. Tā tassa sarīrasamphassaṁ avindantiyo hutvā “thaddhasarīro esa, nāyaṁ manusso,

1. Dassanīye adassantā (Ka)

ပိဋ္ဌိတော် ဒုက္ခဝေဒနံ အသဟန္တော ဝိပ္ပန္ဒနာကာရံ ဒဿေယျာ”တိ။ အထဿ သရီရေ ဖောဋနာနိ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ မဟာသတ္တော “အဝီစိနိရယသန္တာပေါ ယောဇန-သတမတ္ထကေ ဖရတိ၊ တမှာ ဒုက္ခတော ဣဒံ ဒုက္ခံ သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန ဝရတရ”န္တိ အဓိဝါသေတွာ နိစ္စလော၁ အဟောသိ။ အထဿ မာတာပိတရော ဘိဇ္ဇမာနဟဒယာ ဝိယ မနုဿေ ပဋိက္ကမာပေတွာ တံ တတော အဂ္ဂိသန္တာပနတော အပနေတွာ “တာတ တေမိယကုမာရ မယံ တဝ အဝိဒ္ဒသုပိအာဒိဘာဝံ ဇာနာမ။ န ဟိ ဧတေသံ ဧဝရူပါနိ ဟတ္ထပါဒကဏ္ဏသောတာနိ ဟောန္တိ၊ တုံ အမှေဟိ ပတ္ထေတွာ လဒ္ဓပုတ္တကော၊ မာ နော နာသေဟိ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဝသန္တာနံ ရာဇူနံ သန္တိကေ ဂရဟတော နော မောစေဟိ”တိ ယာစိံသု။ ဧဝံ သော တေဟိ ယာစိတောပိ အသုဏန္တော ဝိယ ဟုတွာ နိစ္စလော၁ နိပဇ္ဇိ။ အထဿ မာတာပိတရော ရောဒမာနာ ပရိဒေဝမာနာ ပဋိက္ကမန္တိ၊ ကေဒါ မာတာ ကေကာ ဥပသင်္ကမိတွာ ယာစတိ၊ ကေဒါ ပိတာ ကေကော၁ ဥပသင်္ကမိတွာ ယာစတိ။ ဧဝံ ကေဋ်၀ဏ္ဍံ အန္ဓ-ရန္တရာ ဝိမံသန္တာပိဿ နေ၀ အန္တရံ ပဿိံသု။

အထဿ သောဠသ၀ဿိကကာလေ အမစ္စဗြာဟ္မဏာဒယော စိန္တယိံသု “ပိဋ္ဌသပို ၀ါ ဟောတု၊ မူဂေါ ၀ါ ဗဓိရော ၀ါ ဟောတု၊ ဝယေ ပရိဏတေ ရဇနီယေ အရဇ္ဇန္တာ နာမ နတ္ထိ၊ ဒုဿနီယေ အဒုဿန္တာ[1] နာမ နတ္ထိ၊ သမယေ သမ္ပတ္တေ ပုပ္ဖဝိကသနံ ဝိယ ဟိ ဓမ္မတာ ဧသာ၊ နာဋကာနမ္ပိဿ ပစ္ဆုပဋ္ဌာ-ပေတွာ တာဟိ နံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ။ ကတော ဥတ္တမရူပဓရာ ဒေ၀ကညာယော ဝိယ ဝိလာသသမ္ပန္နာ နာဋကိတ္ထိယော ပက္ကောသာပေတွာ “ယာ ကုမာရံ ဟသာပေတုံ ၀ါ ကီလေသေဟိ ဗန္ဓိတုံ ၀ါ သက္ကောတိ၊ သာ တဿ အဂ္ဂ-မဟေသီ ဘဝိဿတီ”တိ ဝတွာ ကုမာရံ ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ဒေ၀ပုတ္တံ ဝိယ အလင်္ကရိတွာ ဒေ၀ဝိမာနသဒိသေ သိရိဂဗ္ဘေ သုပညတ္တေ သိရိသယနေ အာရောပေတွာ ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမဓူမ၀ါသစုဏ္ဏာဒီဟိ အန္တောဂဗ္ဘံ ကေဂန္ဓ-သမောဒကံ ကတွာ ပဋိက္ကမိံသု။ အထ နံ တာ ဋ္ဌိတ္ထိယော ပရိ၀ါရေတွာ နစ္စဂီတေဟိ စေ၀ မဓုရ၀စနာဒီဟိ စ နာနပ္ပကာရေဟိ အဘိရမာပေတုံ ၀ါယမိံသု။ သော ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နတာယ တာ ဋ္ဌိတ္ထိယော အနောလောကေတွာ “ဋမာ ဋ္ဌိတ္ထိယော မမ သရီရသမ္ဖဿံ မာ ဝိန္ဒန္တု။”တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ အဿာသ-ပဿာသေ သန္နိရုန္ဓိ၊ အထဿ သရီရံ ထဒ္ဓံ အဟောသိ။ တာ တဿ သရီရသမ္ဖဿံ အဝိန္ဒန္တိယော ဟုတွာ “ထဒ္ဓသရီရော ဧသ၊ နာယံ မနုဿော,

၁-ဒဿနီယေ အဒဿန္တာ (က)

yakkho bhavissatī”ti bhītatasitā hutvā attānaṁ sandhāretuṁ asakkontiyo palāyiṁsu. Evaṁ nāṭakenapi ekasaṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantāpissa neva antaraṁ passiṁsu.

Evaṁ soḷasa saṁvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṁsāhi ceva anekāhi khuddakavīmaṁsāhi ca vīmaṁsamānāpi tassa cittaṁ pariggaṇhituṁ nāsakkhiṁsu.

Vīmaṁsanakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Tato rājā vippaṭisārī hutvā lakkhaṇapāṭhake brāhmaṇe pakkosāpetvā “tumhe kumārassa jātakāle ‘dhaññapuññalakkhaṇasampanno ayaṁ kumāro, nāssa koci antarāyo paññāyatī’ti me kathayittha, idāni pana so pīṭhasappī mūgabadhiro jāto, kathā vo na sametī”ti āha. Brāhmaṇā vadiṁsu “mahārāja ācariyehi adiṭṭhakaṁ nāma natthi, apica kho pana deva ‘rājakulehi patthetvā laddhaputtako kāḷakaṇṇī’ti vutte ‘tumhākaṁ domanassaṁ siyā’ti na kathayimhā”ti. Atha ne rājā evamāha “idāni pana kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti. Mahārāja imasmiṁ kumāre imasmiṁ gehe vasante tayo antarāyā paññāyissanti jivitassa vā antarāyo setacchattassa vā antarāyo aggamahesiyā vā antarāyoti, tasmā deva papañcaṁ akatvā avamaṅgalarathe avamaṅgala-asse yojetvā tattha naṁ nipajjāpetvā pacchimadvārena nīharitvā āmakasusāne catubbhittikaṁ āvāṭaṁ khaṇitvā nikhaṇituṁ vaṭṭatīti. Rājā antarāyabhayena bhīto tesaṁ vacanaṁ “sādhū”ti sampaṭicchi.

Tadā Candādevī taṁ pavattiṁ sutvā turitaturitāva ekikā rājānaṁ upasaṅkamitvā vanditvā “deva tumhehi mayhaṁ varo dinno, mayā ca gahitako katvā ṭhapito, idāni taṁ me dethā”ti yāci. Gaṇhāhi devīti. Deva puttassa me rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Kiṁ kāraṇā devāti. Putto te devi kāḷakaṇṇīti. Tena hi deva yāvajīvaṁ adadantāpi satta vassāni dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva cha vassāni dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva pañca vassāni dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva cattāri vassāni dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva tīṇi vassāni dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva dve vassāni dethāti. Na sakkā devīti.

ယက္ခော ဘဝိဿတီ”တိ ဘီတတသိတာ ဟုတ္ဝာ အတ္တာနံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တိယော ပလာယိ”သု။ ဧဝံ နာဋကေနပိ ကေသံဝစ္ဆရံ အန္တရန္တရာ ဝိမံသန္တာဝိဿ နေဝ အန္တရံ ပဿိ”သု။

ဧဝံ သောဋသ သံဝစ္ဆရာနိ သောဋသဟိ မဟာဝိမံသာဟိ စေဝ အနေကာဟိ ခုဒ္ဒကဝိမံသာဟိ စ ဝိမံသမာနာပိ တဿ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတုံ နာသက္ခိ”သု။

ဝိမံသနခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။

တတော ရာဇာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတ္ဝာ လက္ခဏပါဌကေ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “တုမှေ ကုမာရဿ ဇာတကာလေ ‘ဓညပုညလက္ခဏသမ္ပန္နော အယံ ကုမာရော၊ နာဿ ကောစိ အန္တရာယော ပညာယတီ’တိ မေ ကထယိတ္ထ၊ ဣဒါနိ ပန သော ပိဋ္ဌသပ္ပီ မူဂမိရော ဇာတော၊ ကထာ ဝေါ၊နံ သမေတီ”တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏာ ဝဒိ”သု “မဟာရာဇ အာစရိယေဟိ အဝိဋ္ဌကံ နာမ နတ္ထိ၊ အပိစ ခေါ ပန ဒေဝ ‘ရာဇကုလေဟိ ပတ္ထေတ္ဝာ လဒ္ဓပုတ္တကော ကာဋကဏ္ဏီ’တိ ဝုတ္တေ ‘တုမှာကံ ဒေါမနဿံ သိယာ’တိ နံ ကထယိမှာ”တိ။ အထ နေ ရာဇာ ဧဝမာဟ “ဣဒါနိ ပန ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ မဟာရာဇ ဣမသ္မိံ ကုမာရေ ဣမသ္မိံ ဂေဟေ ဝသန္တေ တယော အန္တရာယာ ပညာယိဿန္တိ ဇီဝိတဿ ဝါ အန္တရာယော သေတစ္ဆတ္တဿ ဝါ အန္တရာယော အဂ္ဂမဟေသိယာ ဝါ အန္တရာယောတိ၊ တသ္မာ ဒေဝ ပဗ္ဗံ အကတ္ဝာ အဝမင်္ဂလရထေ အဝမင်္ဂလ-အဿေ ယောဇေတ္ဝာ တတ္ထ နံ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ပစ္ဆိမဒ္ဝါရေန နီဟရိတ္ဝာ အာမကသုသာနေ စတုဇ္ဇိတ္တိကံ အာဝါဋံ ခဏိတ္ဝာ နိခဏိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ ရာဇာ အန္တရာယဘယေန ဘီတော တေသံ ဝစနံ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။

တဒါ စန္ဒာဒေဝီ တံ ပဝတ္တိံ သုတ္ဝာ တုရိတတုရိတာဝ ကေကာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ဝန္ဒိတ္ဝာ “ဒေဝ တုမှေဟိ မယှံ ဝရော ဒိန္နော၊ မယာ စ ဂဟိတကော ကတ္ဝာ ဌပိတော၊ ဣဒါနိ တံ မေ ဒေထာ”တိ ယာစိ။ ဂဏှာဟိ ဒေဝီတိ။ ဒေဝ ပုတ္တဿ မေ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။ ကိံ-ကာရဏာ ဒေဝါတိ။ ပုတ္တော တေ ဒေဝိ ကာဋကဏ္ဏီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ယာဝဇီဝံ အဒဒန္တာပိ သတ္တ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ဆ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ပဉ္စ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ စတ္တာရိ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ တီဏိ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ဒွေ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝီတိ။

Tena hi deva ekavassaṁ rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva satta māsāni rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva cha māsāni rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva pañca māsāni rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva cattāri māsāni rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva tīṇi māsāni rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva dve māsāni rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva ekamāsaṁ rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva aḍḍhamāsaṁ rajjaṁ dethāti. Na sakkā devīti. Tena hi deva satta divasāni rajjaṁ dethāti. Rājā "sādhu devi gaṇhāhī"ti āha. Sā tasmiṁ khaṇe puttaṁ alaṅkārāpetvā "Temiyakumārassa idaṁ rajjan"ti nagare bheriṁ carāpetvā sakalanagaraṁ alaṅkārāpetvā puttaṁ hatthikkhandhaṁ āropetvā setacchattaṁ tassa matthake kārāpetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā puna āgantvā antonagaraṁ pavesetvā taṁ sirisayane nipajjāpetvā piyaputtaṁ sabbarattiṁ yāci "tāta Temiyakumāra taṁ nissāya soḷasa vassāni niddaṁ alabhitvā rodamānāya me akkhīni upakkāni, sokena me hadayaṁ bhijjamānaṁ viya ahosi, ahaṁ tava apīṭhasappi-ādibhāvaṁ jānāmi, mā maṁ anāthaṁ karī"ti. Sā iminā upāyeneva punadivasepi punadivasepīti pañca divasāni yāci.

Rajjayācanakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Atha chaṭṭhe divase rājā Sunandaṁ nāma sārathiṁ pakkosāpetvā "tāta Sunandasārati sve pātova avamaṅgalarathe avamaṅgala-asse yojetvā kumāraṁ tattha nipajjāpetvā pacchimadvārena nīharitvā āmakasusāne[1] catubbhittikaṁ āvāṭaṁ khaṇitvā tattha naṁ pakkhipitvā kuddālapiṭṭhena matthakaṁ bhinditvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā upari paṁsuṁ datvā pathavivaḍḍhanakammaṁ katvā nhatvā ehī"ti āṇāpesi. So "sādhu devā"ti sampaṭicchi. Atha chaṭṭhampi rattiṁ devī kumāraṁ yācitvā "tāta Temiyakumāra tava pitā Kāsirājā taṁ sve pātova āmakasusāne nikhaṇituṁ āṇāpesi, sve pātova maraṇaṁ pāpuṇissasi puttā"ti āha. Taṁ sutvā mahāsattassa "tāta Temiyakumāra soḷasa vassāni tayā kato

1. Kāḷakaṇṇīti vadanto āmakasusāne (Syā)

တေန ဟိ ဒေဝ ကေဝဿံ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ သတ္တ မာသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ဆ မာသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ပဉ္စ မာသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ စတ္တာရိ မာသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ တီဏိ မာသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ဒွေ မာသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ဧကမာသံ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ အဇ္ဈမာသံ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ နာ သက္ကာ ဒေဝီတိ။ တေန ဟိ ဒေဝ သတ္တ ဒိဝသာနိ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ ရာဇာ "သာဓု ဒေဝိ ဂဏှာဟီ"တိ အာဟ။ သာ တသ္မိံ ခဏေ ပုတ္တံ အလင်္ကာရာပေတ္ဝာ "တေမိယကုမာရဿ ဇုဒံ ရဇ္ဇ"န္တိ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေတ္ဝာ သကလနဂရံ အလင်္ကာရာပေတ္ဝာ ပုတ္တံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရောပေတ္ဝာ သေတစ္ဆတ္တံ တဿ မတ္ထကေ ကာရာပေတ္ဝာ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ပုန အာဂန္ဒ္ဝာ အန္တောနဂရံ ပဝေသေတ္ဝာ တံ သိရိသယနေ နိပဇ္ဇာ-ပေတ္ဝာ ဝိယပုတ္တံ သဗ္ဗရတ္တိံ ယာစိ "တာတ တေမိယကုမာရ တံ နိဿာယ သောဠသ ဝဿာနိ နိဒ္ဒံ အလဘိတ္ဝာ ရောဒမာနာယ မေ အက္ခီနိ ဥပက္ကာနိ၊ သောကေန မေ ဟဒယံ ဘိဇ္ဇမာနံ ဝိယ အဟောသိ၊ အဟံ တဝ အဝိဋ္ဌသပ္ပိ-အာဒိဘာဝံ ဇာနာမိ၊ မာ မံ အနာထံ ကရီ"တိ။ သာ ဇုမိနာ ဥပါယေနေဝ ပုနဒိဝသေပိ ပုနဒိဝသေပီတိ ပဉ္စ ဒိဝသာနိ ယာစိ။

ရဇ္ဇယာစနခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။

အထ ဆဋ္ဌေ ဒိဝသေ ရာဇာ သုနန္ဒံ နာမ သာရထိံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "တာတ သုနန္ဒသာရထိ သွေ ပါတောဝ အဝမင်္ဂလရထေ အဝမင်္ဂလအဿေ ယောဇေတ္ဝာ ကုမာရံ တတ္ထ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ပစ္ဆိမဒ္ဝါရေန နီဟရိတ္ဝာ အာမက-သုသာနေ စတုဿ္ဒိတ္တိကံ အာဝါဋံ ခဏိတ္ဝာ တတ္ထ နံ ပက္ခိပိတ္ဝာ ကုဒ္ဒါလပိဋ္ဌေန မတ္ထကံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေတ္ဝာ ဥပရိ ပံသုံ ဒတ္ဝာ ပထဝိဝဍ္ဎနကမ္မံ ကတ္ဝာ နှတ္ဝာ 'ဟော"တိ အာဏာပေသိ။ သော "သာဓု ဒေဝ"ိတိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အထ ဆဋ္ဌမေ ရတ္တိံ ဒေဝီ ကုမာရံ ယာစိတ္ဝာ "တာတ တေမိယကုမာရ တဝ ပိတာ ကာသိရာဇာ တံ သွေ ပါတောဝ အာမကသုသာနေ နိခဏိတုံ အာဏာ-ပေသိ၊ သွေ ပါတောဝ မရဏံ ပါပုဏိဿသိ ပုတ္တာ"တိ အာဟ။ တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ "တာတ တေမိယကုမာရ သောဠသ ဝဿာနိ တယာ ကတော

၁-ကာဠကဏ္ဏီတိ ဝဒန္တော အာမကသုသာနေ (သျာ)

vāyāmo idāni matthakaṁ patto”ti cintentassa abbhantare pīti uppajji. Mātuyā panassa hadayaṁ bhijjamānaṁ viya ahosi, evaṁ santepi “manoratho matthakaṁ pāpuṇissatī”ti mātuyā saddhiṁ nālapi.

Athassā rattiyā accayena pātova Sunando sārathi rathaṁ yojento devatānubhāvena mahāsattassa pāramitānubhāvena ca maṅgalarathe maṅgala-asse yojetvā rathaṁ rājadvāre ṭhapetvā mahātalaṁ abhiruhitvā sirigabbhaṁ pavisitvā deviṁ vanditvā evamāha “devi mayhaṁ mā kujjha, rañño āṇā”ti vatvā puttaṁ āliṅgitvā nipannaṁ deviṁ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṁ viya kumāraṁ ukkhipitvā pāsādā otari. Tadā Candādevī uraṁ paharitvā mahantena saddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha naṁ mahāsatto oloketvā “mayi akathente mātā hadayena phalitena marissatī”ti kathetukāmo hutvāpi “sace ahaṁ kathessāmi, soḷasa vassāni kato vāyāmo me mogho bhavissati, akathento panāhaṁ attano ca mātāpitūnañca mahājanassa ca paccayo bhavissāmī”ti adhivāsesi.

Atha naṁ sārathi rathaṁ āropetvā “pacchimadvārābhimukhaṁ rathaṁ pesessāmī”ti cintetvā rathaṁ pesesi. Tadā mahāsattassa pāramitānubhāvena devatāviggahito[1] hutvā rathaṁ nivattāpetvā pācīnadvārābhimukhaṁ rathaṁ pesesi, atha rathacakkaṁ ummāre patihaññi. Mahāsattopi tassa saddaṁ sutvā “manoratho me matthakaṁ patto”ti suṭṭhutaraṁ tuṭṭhacitto ahosi. Ratho nagarā nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanikaṁ ṭhānaṁ gato. Tattha vanaghaṭaṁ[2] sārathissa āmakasusānaṁ viya upaṭṭhāsi. So “idaṁ ṭhānaṁ phāsukan”ti sallakkhetvā rathaṁ maggā okkamāpetvā maggapasse ṭhapetvā rathā oruyha mahāsattassa ābharaṇabhaṇḍaṁ omuñcitvā bhaṇḍikaṁ katvā ekamantaṁ ṭhapetvā kuddālaṁ ādāya rathassa avidūre ṭhāne catubbhittikaṁ āvāṭaṁ khaṇituṁ ārabhi.

Tato bodhisatto cintesi “ayaṁ me vāyāmakālo, ahañhi soḷasa vassāni hatthapāde na cālesiṁ, kiṁ nu kho me balaṁ atthi, udāhu no”ti. So uṭṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṁ, dakkhiṇahatthena

1. Devatāvikatito (Ka)
2. Vanaghaṭo (Sī, I)

ဝါယာမော ဣဒါနိ မတ္ထကံ ပတ္တော”တိ စိန္တေန္တဿ အန္တန္တရေ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ မာတုယာ ပနဿ ဟဒယံ ဘိဇ္ဇမာနံ ဝိယ အဟောသိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ “မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတီ”တိ မာတုယာ သဒ္ဓိံ နာလပိ။

အထဿာ ရတ္တိယာ အစ္စယေန ပါတော၁ သုနန္ဒော သာရထိ ရထံ ယောဇေန္တော ဒေဝတာနုဘာဝေန မဟာသတ္တဿ ပါရမိတာနုဘာဝေန စ မင်္ဂလရထေ မင်္ဂလအဿေ ယောဇေတ္ဝာ ရထံ ရာဇဒ္ဝါရေ ဌပေတ္ဝာ မဟာတလံ အဘိရုဟိတ္ဝာ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတ္ဝာ ဒေဝိံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဧဝမာဟ “ဒေဝိ မယ္ဟံ မာ ကုဇ္ဈိ၊ ရညော အာဏာ”တိ ဝတ္ဝာ ပုတ္တံ အာလိင်္ဂိတ္ဝာ နိပန္နံ ဒေဝိံ ပိဋ္ဌိဟတ္ထေန အပနေတ္ဝာ ပုပ္ဖကလာပံ ဝိယ ကုမာရံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ပါသာဒါ ဩတရိ။ တဒါ စန္ဒာဒေဝီ ဥရံ ပဟရိတ္ဝာ မဟန္တေန သဒ္ဒေန ပရိဒေဝိတ္ဝာ မဟာတလေ ဩဟီယိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော ဩလောကေတ္ဝာ “မယိ အကထေန္တေ မာတာ ဟဒယေန ဖလိတေန မရိဿတီ”တိ ကထေတုကာမော ဟုတ္ဝာပိ “သစေ အဟံ ကထေဿာမိ၊ သောဋ္ဌသ ဝဿာနိ ကတော ဝါယာမော မေ မောဃော ဘဝိဿတိ၊ အကထေန္တော ပနာဟံ အတ္တနော စ မာတာပိတူနဉ္စ မဟာဇနဿ စ ပစ္စယော ဘဝိဿာမီ”တိ အဓိဝါသေသိ။

အထ နံ သာရထိ ရထံ အာရောပေတ္ဝာ “ပစ္ဆိမဒ္ဝါရာဘိမုခံ ရထံ ပေသေဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ရထံ ပေသေသိ။ တဒါ မဟာသတ္တဿ ပါရမိတာနုဘာဝေန ဒေဝတာဝိဂ္ဂဟိတော[1] ဟုတ္ဝာ ရထံ နိဝတ္တာပေတ္ဝာ ပါစီနဒ္ဝါရာဘိမုခံ ရထံ ပေသေသိ၊ အထ ရထစက္ကံ ဥမ္မာရေ ပတိဟညိ။ မဟာသတ္တောပိ တဿ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ “မနောရထော မေ မတ္ထကံ ပတ္တော”တိ သုဋ္ဌုတရံ တုဋ္ဌစိတ္တော အဟောသိ။ ရထော နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ ဒေဝတာနုဘာဝေန တိယောဇနိကံ ဌာနံ ဂတော။ တတ္ထ ဝနဃဋ္ဋံ[2] သာရထိဿ အာမကသုသာနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော “ဣဒံ ဌာနံ ဖာသုက”န္တိ သလ္လက္ခေတ္ဝာ ရထံ မဂ္ဂါ ဩက္ကမာပေတ္ဝာ မဂ္ဂပဿေ ဌပေတ္ဝာ ရထာ ဩရုယ္ဟ မဟာသတ္တဿ အာဘရဏဘဏ္ဍံ ဩမုဉ္စိတ္ဝာ ဘဏ္ဍိကံ ကတ္ဝာ ကေမန္တေ ဌပေတ္ဝာ ကုဒ္ဒါလံ အာဒါယ ရထဿ အဝိဒူရေ ဌာနေ စတုဿ္သတ္တိကံ အာဝါဋံ ခဏိတုံ အာရဘိ။

တတော ဗောဓိသတ္တော စိန္တေသိ “အယံ မေ ဝါယာမကာလော၊ အဟဉ္ဩ သောဋ္ဌသ ဝဿာနိ ဟတ္ထပါဒေ န စာလေသိံ၊ ကိံ နု ခေါ မေ ဗလံ အတ္ထိ, ဥဒါဟု နော”တိ။ သော ဥဋ္ဌာယ ဝါမဟတ္ထေန ဒက္ခိဏဟတ္ထံ, ဒက္ခိဏဟတ္ထေန

၁-ဒေဝတာဝိကတိတော (က)
၂-ဝနဃဋ္ဋော (သီ၊ ဣ)

vāmahatthaṁ parāmasanto ubhohi hatthehi pāde sambāhitvā rathā otarituṁ cittaṁ uppādesi. Tāvadevassa pādapatitaṭṭhāne vātapuṇṇabhastacammaṁ viya mahāpathavī abbhuggantvā rathassa pacchimantaṁ āhacca aṭṭhāsi. Mahāsatto rathā otaritvā katipaye vāre aparāparaṁ caṅkamitvā “iminā va niyāmena ekadivasaṁ yojanasatampi me gantuṁ balaṁ atthī”ti ñatvā “sace sārathi mayā saddhiṁ virujjheyya, atthi nu kho me tena saha paṭivirujjhituṁ balan”ti upadhārento rathassa pacchimantaṁ gahetvā kumārakānaṁ kīḷanayānakaṁ viya ukkhipitvā rathaṁ paribbhamento aṭṭhāsi. Athassa “atthi me tena saha paṭivirujjhituṁ balan”ti sallakkhetvā pasādhanatthāya cittaṁ uppajji.

Taṁkhaṇaññeva Sakkassa bhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko āvajjento taṁ kāraṇaṁ ñatvā “Temiyakumārassa manoratho matthakaṁ patto, idāni pasādhanatthāya cittaṁ uppannaṁ, kiṁ etassa mānusakena pasādhanenā”ti dibbapasādhanaṁ gāhāpetvā Vissakammadevaputtaṁ pakkosāpetvā “tāta Vissakamma devaputta tvaṁ gaccha, Kāsirājassa puttaṁ Temiyakumāraṁ alaṅkarohī”ti āṇāpesi. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā Tāvatiṁsabhavanato otaritvā tassa santikaṁ gantvā dasahi dussasahassehi veṭhanaṁ katvā dibbehi ceva mānusakehi ca alaṅkārehi Sakkaṁ viya taṁ alaṅkaritvā sakaṭṭhānameva gato. So devarājalīlāya sārathissa khaṇanokāsaṁ gantvā āvāṭatīre ṭhatvā pucchanto tatiyaṁ gāthamāha—

3. “Kiṁ nu santaramānova, kāsuṁ khaṇasi sārathi.
Puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ kāsuyā karissasī”ti.

Tattha **kāsun**ti āvāṭaṁ.

Taṁ sutvā sārathi āvāṭaṁ khaṇanto uddhaṁ anoloketvāva catutthaṁ gāthamāha—

4. Rañño mūgo ca pakkho ca, putto jāto acetaso.
So’mhi rañño samajjhiṭṭho, puttaṁ me nikhaṇaṁ vane”ti.

Tattha **pakkho**ti pīṭhasappī. “**Mūgo**”ti vacaneneva panassa badhirabhāvopi sijjhati badhirassa hi paṭivacanaṁ kathetuṁ asakkuṇeyyattā. **Acetaso**ti acittako viya jāto. Soḷasa vassāni akathitattā

ဝါမဟတ္ထံ ပရာမသန္တော ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေ သမ္မာဟိတ္တာ ရထာ ဩတရိတုံ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တာဝဒေဝဿ ပါဒပတိတဋ္ဌာနေ ဝါတပုဏ္ဏဘဿ္တာ စမ္မံ ဝိယ မဟာပထဝီ အဗ္ဘုဂ္ဂန္ဒွာ ရထဿ ပစ္ဆိမန္တံ အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တော ရထာ ဩတရိတ္ဝာ ကတိပယေ ဝါရေ အပရာပရံ စင်္ကမိတ္ဝာ “ဣမိနာဝ နိယာမေန ကေဒိဝသံ ယောဇနသတမ္ပိ မေ ဂန္တုံ ဗလံ အတ္ထီ”တိ ဉတ္ဝာ “သစေ သာရထိ မယာ သဒ္ဓိံ ဝိရုဇ္ဈေယျ၊ အတ္ထိ နု ခေါ မေ တေန သဟ ပဋိဝိရုဇ္ဈိတုံ ဗလ”န္တိ ဥပဓာရေန္တော ရထဿ ပစ္ဆိမန္တံ ဂဟေတ္ဝာ ကုမာရကာနံ ကီဠနယာနကံ ဝိယ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ရထံ ပရိဘ္ဘမေန္တော အဋ္ဌာသိ။ အထဿ “အတ္ထိ မေ တေန သဟ ပဋိဝိရုဇ္ဈိတုံ ဗလ”န္တိ သလ္လက္ခေတ္ဝာ ပသာဓနတ္ထာယ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။

တံခဏညေဝ သက္ကဿ ဘဝနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတ္ဝာ “တေမိယကုမာရဿ မနောရထော မတ္ထကံ ပတ္တော၊ ဣဒါနိ ပသာဓနတ္ထာယ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ၊ ကိံ တေဿ မာနုသကေန ပသာဓနေနာ”တိ ဒိဗ္ဗပသာဓနံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “တာတ ဝိဿကမ္မ ဒေဝပုတ္တ တွံ ဂစ္ဆ၊ ကာသိရာဇဿ ပုတ္တံ တေမိယကုမာရံ အလင်္ကရောဟီ”တိ အာဏာပေသိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တာဝတိံသဘဝနတော ဩတရိတ္ဝာ တဿ သန္တိကံ ဂန္ဒွာ ဒသဟိ ဒုဿသဟဿေဟိ ဝေဋနံ ကတ္ဝာ ဒိဗ္ဗေဟိ စေဝ မာနုသကေဟိ စ အလင်္ကာရေဟိ သက္ကံ ဝိယ တံ အလင်္ကရိတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ သော ဒေဝရာဇလီလာယ သာရထိဿ ခဏံ ဩကာသံ ဂန္ဒွာ အာဝါဋတီရေ ဋတ္ဝာ ပုစ္ဆန္တော တတိယံ ဂါထမာဟ—

၃။ “ကိံ နု သန္တရမာနောဝ၊ ကာသုံ ခဏသိ သာရထိ။
ပုဋ္ဌော မေ သမ္မ အက္ခာဟိ၊ ကိံ ကာသုယာ ကရိဿသီ”တိ။

တတ္ထ **ကာသု**န္တိ, အာဝါဋံ။

တံ သုတ္ဝာ သာရထိ အာဝါဋံ ခဏန္တော ဥဒ္ဓံ အနောလောကေတ္ဝာဝ စတုတ္ထံ ဂါထမာဟ—

၄။ “ရညော မူဂေါ စ ပက္ခော စ၊ ပုတ္တော ဇာတော အစေတသော။
သော’မှိ ရညာ သမဇ္ဈိဋ္ဌော၊ ပုတ္တံ မေ နိခဏံ ဝနေ”တိ။

တတ္ထ **ပက္ခော**တိ ပိဋ္ဌသပ္ပီ။ “**မူဂေါ**”တိ ဝစနေနေဝ ပနဿ ဗဓိရဘာဝေါပိ သိဒ္ဓတိ ဗဓိရဿ ဟိ ပဋိဝစနံ ကထေတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ။ **အစေတသော**တိ အစိတ္တကော ဝိယ ဇာတော။ သောဋ္ဌသ ဝဿာနိ အကထိတတ္တာ

evamāha. **Samajjhiṭṭho**ti āṇatto, pesitoti attho. **Nikhaṇaṁ vane**ti vane nikhaṇeyyāsi.

Atha naṁ mahāsatto āha—

5. “Na badhiro na mūgo’smi, na pakkho na ca vīkalo[1].
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane.

6. Ūrū bāhuṁ ca me passa, bhāsitañca suṇohi me.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane”ti.

Tattha **na badhiro**ti samma sārathi sace taṁ rājā evarūpaṁ puttaṁ mārāpetuṁ āṇāpesi, ahaṁ pana evarūpo na bhavāmīti dīpetuṁ evamāha. **Maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane**ti sace badhirabhāvādivirahitaṁ evarūpaṁ maṁ vane nikhaṇeyyāsi, adhammaṁ kammaṁ kareyyāsīti attho. **“Ūrū**”ti idaṁ so purimagāthaṁ sutvāpi naṁ anolokentameva disvā “alaṅkatasarīramassa dassessāmī”ti cintetvā āha. Tassattho—samma sārathi ime kañcanakadalikkhandhasadise ūrū, kanakacchaviṁ me passa, madhuravacanañca me suṇāhīti.

Tato sārathi evaṁ cintesi “ko nu kho esa, agatakālato paṭṭhāya attānameva vaṇṇetī”ti. So āvāṭakhaṇanaṁ pahāya uddhaṁ olokento tassa rūpasampattiṁ disvā “ayaṁ puriso ko nu kho, manusso vā devo vā”ti ajānanto imaṁ gāthamāha—

7. “Devatā nu’si gandhabbo, adu Sakko Purindado.
Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayan”ti.

Athassa mahāsatto attānaṁ ācikkhitvā dhammaṁ desento āha—

8. “Na’mhi devo na gandhabbo, na’mhi Sakko Purindado.
Kāsirañño ahaṁ putto, yaṁ kāsuyā nihañña si.

9. Tassa rañño ahaṁ putto, yaṁ tvaṁ sammū’pajīvasi.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane.

1. Napi paṅgulo (Sī, I)

ဧဝမာဟ။ **သမ္မဿိဋ္ဌော**တိ အာဏတ္တော၊ ပေသိတောတိ အတ္ထော။ **နိခဏံ ဝနေ**တိ ဝနေ နိခဏေယျာသိ။

အထ နံ မဟာသတ္တော အာဟ—

၅။ “နာ ဗဓိရော နာ မူဂေါ’သ္မိ၊ နာ ပက္ခော နာ စ ဝီကလော[၁]။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ။

၆။ ဥရူ ဗာဟုံ စ မေ ပဿ၊ ဘာသိတဉ္စ သုဏောဟိ မေ။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ’’တိ။

တတ္ထ **နာ ဗဓိရော**တိ သမ္မ သာရထိ သစေ တံ ရာဇာ ဧဝရူပံ ပုတ္တံ မာရာပေတုံ အာဏာပေသိ၊ အဟံ ပန ဧဝရူပေါ နာ ဘဝါမီတိ ဒီပေတုံ ဧဝမာဟ။ **မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ**တိ သစေ ဗဓိရဘာဝါဒိဝိရဟိတံ ဧဝရူပံ မံ ဝနေ နိခဏေယျာသိ၊ အဓမ္မံ ကမ္မံ ကရေယျာသီတိ အတ္ထော။ **“ဥရူ”**တိ ဣဒံ သော ပုရိမဂါထံ သုတ္တာပိ နံ အနောလောကေန္တမေဝ ဒိသွာ ‘‘အလင်္ကတသရီရမဿ ဒဿေဿာမီ’’တိ စိန္တေတွာ အာဟ။ တဿတ္ထော— သမ္မ သာရထိ ဣမေ ကဒ္ဒနကဒလိက္ခန္ဓသဒိသေ ဥရူ, ကနကစ္ဆဝိံ ဗာဟဉ္စ မေ ပဿ၊ မဓုရဝစနဉ္စ မေ သုဏာဟီတိ။

တတော သာရထိ ဧဝံ စိန္တေသိ ‘‘ကော နု ခေါ သော၊ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ အတ္တာနမေဝ ဝဏ္ဏေတီ’’တိ။ သော အာဝါဋခဏနံ ပဟာယ ဥဒ္ဓံ ဩလောကေန္တော တဿ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ‘‘အယံ ပုရိသော ကော နု ခေါ၊ မနုဿော ဟေါ ဒေဝေါ ဟေါ’’တိ အဇာနန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

၇။ “ဒေဝတာ နု’သိ ဂန္ဓဗ္ဗော၊ အဒု သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။
ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယ”န္တိ။

အထဿ မဟာသတ္တော အတ္တာနံ အာစိက္ခိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော အာဟ—

၈။ “နာ’မှိ ဒေဝေါ နာ ဂန္ဓဗ္ဗော၊ နာ’မှိ သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။
ကာသိရညော အဟံ ပုတ္တော၊ ယံ ကာသုယာ နိဟညသိ။

၉။ တဿ ရညော အဟံ ပုတ္တော၊ ယံ တွံ သမ္မ॥’ပဇီဝသိ။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ။

၁-နှစ် ပဂ်လော (သီ၊ ဋ္ဌ)

10. Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā.
Na tassa sākhaṁ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.

11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākhā tathā ahaṁ.
Yathā chāyūpago poso, evaṁ tva'masi sārathi.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane"ti.

Tattha **nihañña**sīti[1] nihanissasi. Yaṁ tvaṁ ettha nihanissāmīti saññāya kāsuṁ khaṇasi, so ahanti dīpeti. So "rājaputto ahan"ti vuttepi na saddahatiyeva, madhurakathāya panassa bajjhitvā dhammaṁ suṇanto aṭṭhāsi. **Mittadubbho**ti[2] paribhuttachāyassa rukkhassa pattaṁ vā sākhaṁ vā aṅkuraṁ vā bhañjanto mittaghātako hoti lāmakapuriso, kimaṅgaṁ pana sāmiputtaghātako. **Chāyūpago**ti paribhogatthāya chāyaṁ upagato puriso viya rājānaṁ nissaya jīvamāno tvanti vadati.

So evaṁ kathentepi bodhisatte na saddahatiyeva. Atha mahāsatto "saddahāpessāmi nan"ti devatānaṁ sādhukārena ceva attano ghosena ca vanaghaṭaṁ unnādento dasa mittapūjagāthā nāma ārabhi—

12. "Pahūtabhakkho bhavati, vippavuṭṭho sakaṁgharā.
Bahū naṁ upajīvanti, yo mittānaṁ na dubbhati.

13. Yaṁ yaṁ janapadaṁ yāti, nigame rājadhāniyo.
Sabbattha pūjito hoti, yo mittānaṁ na dubbhati.

14. Nā'ssa corā pasāhanti, nātimaññanti khattiyā.
Sabbe amitte tarati, yo mittānaṁ na dubbhati.

15. Akkuddho sagharaṁ eti, sabhāyaṁ paṭinandito.
Ñātīnaṁ uttamo hoti, yo mittānaṁ na dubbhati.

16. Sakkatvā sakkato hoti, garu hoti sagāravo.
Vaṇṇakittibhato hoti, yo mittānaṁ na dubbhati.

1. Nighañña**sī**ti (Sī, I)
2. Mittad**ū**bhoti (Sī, I)

၁၀။ ယဿ ရုက္ခဿ ဆာယာယ၊ နိသီဒေယျ သယေယျ ဝါ။
န တဿ သာခံ ဘဉ္ဇေယျ၊ မိတ္တဒုဗ္ဘော ဟိ ပါပကော။

၁၁။ ယထာ ရုက္ခော တထာ ရာဇာ၊ ယထာ သာခါ တထာ အဟံ။
ယထာ ဆာယူပဂေါ ပေါသော၊ ဧဝံ တွံ'မသိ သာရထိ။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ"တိ။

တတ္ထ **နိဟညိသီ**တိ[1] နိဟနိဿသိ။ ယံ တွံ ဣတ္ထေ နိဟနိဿာမီတိ သညာယ ကာသုံ ခဏသိ၊ သော အဟန္တိ ဒီပေတိ။ သော "ရာဇပုတ္တော အဟ"န္တိ ဝုတ္တေပိ န သဒ္ဒဟတိယေဝ၊ မဓုရကထာယ ပနဿ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဓမ္မံ သုဏန္တော အဋ္ဌာသိ။ **မိတ္တဒုဗ္ဘော**တိ[2] ပရိဘုတ္တဆာယဿ ရုက္ခဿ ပတ္တံ ဝါ သာခံ ဝါ အင်္ကုရံ ဝါ ဘဉ္ဇန္တော မိတ္တဃာတကော ဟောတိ လာမကပုရိသော၊ ကိမင်္ဂံ ပန သာမိပုတ္တဃာတကော။ **ဆာယူပဂေါ**တိ ပရိဘောဂတ္ထာယ ဆာယံ ဥပဂတော ပုရိသော ဝိယ ရာဇာနံ နိဿာယ ဇီဝမာနော တွန္တိ ဝဒတိ။

သော ဧဝံ ကထေန္တေပိ ဗောဓိသတ္တေ န သဒ္ဒဟတိယေဝ။ အထ မဟာ-သတ္တော "သဒ္ဒဟာပေဿာမိ နံ"န္တိ ဒေဝတာနံ သာဓုကာရေန စေဝ အတ္တနော ဃောသေန စ ဝနဃဋံ ဥန္နာဒေန္တော ဒသ မိတ္တပူဇဂါထာ နာမ အာရဘိ—

၁၂။ "ပဟူတဘက္ခော ဘဝတိ၊ ဝိပ္ပဝုဋ္ဌော သကံဃရာ။
ဗဟူ နံ ဥပဇီဝန္တိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁၃။ ယံ ယံ ဇနပဒံ ယာတိ၊ နိဂမေ ရာဇဓာနိယော။
သဗ္ဗတ္ထ ပူဇိတော ဟောတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁၄။ နံ'သ ဧောရာ ပသာဟန္တိ၊ နာတိမညန္တိ ခတ္တိယာ။
သဗ္ဗေ အမိတ္တေ တရတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁၅။ အက္ကုဒ္ဓေါ သဃရံ ဧတိ၊ သဘာယံ ပဋိနန္ဒိတော။
ဉာတီနံ ဥတ္တမော ဟောတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁၆။ သက္ကတ္ဝာ သက္ကတော ဟောတိ၊ ဂရု ဟောတိ သဂါရဝေါ။
ဝဏ္ဏကိတ္တိဘတော ဟောတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁-နိဃညိသီတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)
၂-မိတ္တဒူဘောတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)

17. Pūjako labhate pūjaṁ, vandako paṭivandanaṁ.
Yasokittiñca pappoti, yo mittānaṁ na dubbhati.

18. Aggi yathā pajjalati, devatā'va virocati.
Siriyā ajahito hoti, yo mittānaṁ na dubbhati.

19. Gāvo tassa pajāyanti, khette vuttaṁ virūhati.
Vuttānaṁ phala'masnāti, yo mittānaṁ na dubbhati.

20. Darito pabbatāto vā, rukkhato patito naro.
Cuto patiṭṭhaṁ labhati, yo mittānaṁ na dubbhati.

21. Virūḷhamūlasantānaṁ, nigrodhamiva māluto.
Amittā nappasāhanti, yo mittānaṁ na dubbhatī"ti.

Tattha **sakaṁ gharā**ti[1] sakagharā, ayameva vā pāṭho. **Na dubbhatī**ti na dussati. (**Mittānan**ti Buddhādīnaṁ kalyāṇamittānaṁ na dubbhati.)[2] **"Sabbattha pūjito hotī**"ti idaṁ Sīvalivatthunā vaṇṇetabbaṁ. **Na pasāhantī**ti pasayhakāraṁ kātuṁ na sakkonti. Idaṁ Saṁkiccasāmaṇeravatthunā dīpetabbaṁ. **"Nātimaññanti khattiyā**"ti idaṁ Jotikaseṭṭhivatthunā[3] dīpetabbaṁ **taratī**ti atikkamati. **Sagharan**ti attagharaṁ. Mittānaṁ dubbhanto attano gharaṁ āgacchantopi ghaṭṭitacitto kuddhova āgacchati, ayaṁ pana akuddhova sakagharaṁ eti. **Paṭinandito**ti bahūnaṁ sannipātaṭṭhāne amittadubbhino guṇakathaṁ kathenti, tāya so paṭinandito hoti pamuditacitto.

Sakkatvā sakkato hotīti paraṁ sakkatvā sayampi parehi sakkato hoti. **Garu hoti sagāravo**ti paresu sagāravo sayampi parehi garuko hoti. **Vaṇṇakittibhato**ti bhatavaṇṇakitti, guṇañceva kittisaddañca ukkhipitvā caranto nāma hotīti attho. **Pūjako**ti mittānaṁ pūjako hutvā sayampi pūjaṁ labhati. **Vandako**ti Buddhādīnaṁ kalyāṇamittānaṁ vandako hutvā punabbhave paṭivandanaṁ labhati. **Yasokittiñcā**ti issariyaparivārañceva guṇakittiñca pappoti. Imāya gāthāya Cittagahapatino vatthu[4] kathetabbaṁ.

1. Sakā gharāti (Sī, I)
2. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.
3. Jotipālavatthunā (Sī, I)
4. Khu 1. 23 piṭṭhe.

၁၇။ ပူဇကော လဘတေ ပူဇံ၊ ဝန္ဒကော ပဋိဝန္ဒနံ။
ယသောကိတ္တိဉ္စ ပပ္ပောတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁၈။ အဂ္ဂိ ယထာ ပဇ္ဇလတိ၊ ဒေဝတာ'ဝ ဝိရောစတိ။
သိရိယာ အဇဟိတော ဟောတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၁၉။ ဂါဝေါ တဿ ပဇာယန္တိ၊ ခေတ္တေ ဝုတ္တံ ဝိရူဟတိ။
ဝုတ္တာနံ ဖလ'မသ္နာတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၂၀။ ဒရိတော ပဗ္ဗတာတော ဝါ၊ ရုက္ခတော ပတိတော နရော။
စုတော ပတိဋ္ဌံ လဘတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ။

၂၁။ ဝိရူဠှမူလသန္တာနံ၊ နိဂ္ရောဓမိဝ မာလုတော။
အမိတ္တာ နပ္ပသဟန္တိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတိ"တိ။

တတ္ထ **သကံ ဃရာတိ**[1] သကဃရာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **န ဒုဗ္ဘတီတိ** န ဒုဿတိ။ (**မိတ္တာနန္တိ** ဗုဒ္ဓါဒီနံ် ကလျာဏမိတ္တာနံ် န ဒုဗ္ဘတိ။)[2] **"သဗ္ဗတ္ထ ပူဇိတော ဟောတီ**"တိ ဣဒံ သိဝလိဝတ္ထုနာ ဝဏ္ဏေတဗ္ဗံ။ **နာတိမညေယ္ယ ခတ္တိယာ**"တိ ဣဒံ ဇောတိကသေဋ္ဌိဝတ္ထုနာ[3] ဒီပေတဗ္ဗံ။ **တရတီတိ** အတိက္ကမတိ။ **သဃရန္တိ** အတ္တဃရံ။ မိတ္တာနံ ဒုဗ္ဘန္တော အတ္တနော ဃရံ ဒါဂစ္ဆန္တောပိ ဃဋ္ဋိတစိတ္တော ဂုဠ္ဟော'ဝ ဒါဂစ္ဆတိ၊ ဒုယံ ပန အဂုဠ္ဟော'ဝ သကဃရံ ဧတိ။ **ပဋိနန္ဒိတော**တိ ဗဟူနံ သန္နိပါတဋ္ဌာနေ အမိတ္တဒုဗ္ဘိနော ဂုဏကထံ ကထေန္တိ၊ တာယ သော ပဋိနန္ဒိတော ဟောတိ ပမုဒိတစိတ္တော။

သက္ကတ္ဝာ သက္ကတော ဟောတီတိ ပရံ သက္ကတ္ဝာ သယမ္ပိ ပရေဟိ သက္ကတော ဟောတိ။ **ဂရု ဟောတိ သဂါရဝော**တိ ပရေသု သဂါရဝော သယမ္ပိ ပရေဟိ ဂရုကော ဟောတိ။ **ဝဏ္ဏကိတ္တိဘတော**တိ ဘတဝဏ္ဏကိတ္တိ၊ ဂုဏသ္ဒေဝ ကိတ္တိသဒ္ဒဉ္စ ဥက္ခိပိတ္ဝာ စရန္တော နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ပူဇကော**တိ မိတ္တာနံ ပူဇကော ဟုတ္ဝာ သယမ္ပိ ပူဇံ လဘတိ။ **ဝန္ဒကော**တိ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ကလျာဏမိတ္တာနံ ဝန္ဒကော ဟုတ္ဝာ ပုနဗ္ဘဝေ ပဋိဝန္ဒနံ လဘတိ။ **ယသောကိတ္တိဉ္စ ပ္ပ၁တိ** ဇာသရိယပရိဝါရသ္ဒေဝ ဂုဏကိတ္တိဉ္စ ပပ္ပောတိ။ ဇမာယ ဂါထာယ စိတ္တဂဟပတိနော ဝတ္ထု[4] ကထေတဗ္ဗံ။

၁-သကာ ဃရာတိ (သီ၊ ဇ)
၂-( )သီ-သျာ-ဇပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။
၃-ဇောတိပါလဝတ္ထုနာ (သီ၊ ဇ)
၄-ခု ၁-၂၃-ဝိဇ္ဇေ။

Pajjalatīti issariyaparivārena pajjalati. **Siriyā ajahito hotī**ti ettha Anāthapiṇḍikassa vatthu[1] kathetabbaṁ. **Asnātī**ti paribhuñjati. "**Patiṭṭhaṁ labhatī**"ti idaṁ **Cūḷapadumajātakena**[2] dīpetabbaṁ. **Virūḷhamūlasantānan**ti vaḍḍhitamūlapārohaṁ. **Amittā nappasāhantī**ti ettha Kuraraghariyasoṇattherassa mātu gehaṁ paviṭṭhacoravatthu kathetabbaṁ.

Sunando sārathi ettakāhi gāthāhi dhammaṁ desentampi taṁ asañjānitvā "ko nu kho ayan"ti āvāṭakhaṇanaṁ pahāya rathasamīpaṁ gantvā tattha tañca pasādhanabhaṇḍañca ubhayaṁ adisvā puna āgantvā olokento taṁ sañjānitvā tassa pādesu patitvā añjaliṁ paggayha yācanto imaṁ gāthamāha—

22. "Ehi taṁ paṭinessāmi, rājaputta sakaṁ gharaṁ.
Rajjaṁ kārehi bhaddante, kiṁ araññe karissasī"ti.

Atha naṁ mahāsatto āha—

23. "Alaṁ me tena rajjena, ñātakehi dhanena vā.
Yaṁ me adhammacariyāya, rajjaṁ labbhetha sārathī"ti.

Tattha **alan**ti paṭikkhepavacanaṁ.

Sārathi āha—

24. "Puṇṇapattaṁ maṁ lābhehi, rājaputta ito gato.
Pitā mātā ca me dajjuṁ, rājaputta tayī gate.

25. Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā.
Tepi attamanā dajjuṁ, rājaputta tayī gate.

26. Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.
Tepi attamanā dajjuṁ, rājaputta tayī gate.

27. Bahudhaññā janapadā[3], negamā ca samāgatā.
Upāyanāni me dajjuṁ, rājaputta tayī gate"ti.

1. Khu 1. 31 piṭṭhe. 2. Khu 5. 50 piṭṭhe. 3. Bahū jānapadā caññe (Sī, I)

ပဇ္ဇလတီတိ ဣဿရိယပရိဝါရေန ပဇ္ဇလတိ။ **သိရိယာ အဇဟိတော ဟောတီ**တိ ဣမေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ဝတ္ထု[1] ကထေတဗ္ဗံ။ **အဿာတီ**တိ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ "**ပတိဋ္ဌံ လဘတီ**"တိ ဣဒံ **ဇူဠပဒုမဇာတကေန**[2] ဒီပေတဗ္ဗံ။ **ဝိရူဠှမူလသန္တာနန္တိ** ဝဍ္ဎိတမူလပါရောဟံ။ **အမိတ္တာ နပ္ပသာဟန္တီ**တိ ဣမေ ကုရရဃရိယသောဏတ္ထေရဿ မာတု ဂေဟံ ပဝိဋ္ဌစောရဝတ္ထု ကထေတဗ္ဗံ။

သုနန္ဒော သာရထိ တေ္တကာဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တမ္ပိ တံ အသဉ္ဇာနိတွာ "ကော နု ခေါ အယ"န္တိ အာဝါဠခဏနံ ပဟာယ ရထသမီပံ ဂန္ဓွာ တတ္ထ တဉ္စ ပသာဓနဘဏ္ဍဉ္စ ဥဘယံ အဒိသွာ ပုန အာဂန္ဓွာ ဩလောကေန္တော တံ သဉ္ဇာနိတွာ တဿ ပါဒေသု ပတိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ယာစန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

၂၂။ "ဧဟိ တံ ပဋိနေဿာမိ၊ ရာဇပုတ္တ သကံ ဃရံ။
ရဇ္ဇံ ကာရေဟိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ကိံ အရညေ ကရိဿသီ"တိ။

အထ နံ မဟာသတ္တော အာဟ—

၂၃။ "အလံ မေ တေန ရဇ္ဇေန၊ ဉာတကေဟိ ဓနေန ဝါ။
ယံ မေ အဓမ္မစရိယာယ၊ ရဇ္ဇံ လဗ္ဘေထ သာရထိ"တိ။

တတ္ထ အလန္တိ ပဋိက္ခေပဝစနံ။

သာရထိ အာဟ—

၂၄။ "ပုဏ္ဏပတ္တံ မံ လာဘေဟိ၊ ရာဇပုတ္တ ဣတော ဂတော။
ပိတာ မာတာ စ မေ ဒဇ္ဇုံ၊ ရာဇပုတ္တ တယီ ဂတေ။

၂၅။ ဩရောဓာ စ ကုမာရာ စ၊ ဝေသိယာနာ စ ဗြာဟ္မဏာ။
တေပိ အတ္တမနာ ဒဇ္ဇုံ၊ ရာဇပုတ္တ တယီ ဂတေ။

၂၆။ ဟတ္ထာရောဟာ အနီကဋ္ဌာ၊ ရထိကာ ပတ္တိကာရကာ။
တေပိ အတ္တမနာ ဒဇ္ဇုံ၊ ရာဇပုတ္တ တယီ ဂတေ။

၂၇။ ဗဟုဓညာ ဇာနပဒါ[2]၊ နေဂမာ စ သမာဂတာ။
ဥပါယနာနိ မေ ဒဇ္ဇုံ၊ ရာဇပုတ္တ တယီ ဂတေ"တိ။

၁-ခု ၁-၃၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မဟု ဇာနပဒါ စညေ (သီ၊ ဂ)

Tattha **puṇṇapattan**ti tuṭṭhidāyaṁ. **Dajjun**ti sattaratanavassaṁ vassantā viya mama ajjhāsayapūraṇaṁ tuṭṭhidāyaṁ dadeyyuṁ. Idaṁ so "appeva nāma mayi anukampāya gaccheyyā"ti cintetvā āha. **Vesiyānā cā**ti vessā ca. **Upāyanānī**ti paṇṇākārāni.

Atha naṁ mahāsatto āha—

28. "Pitu mātu ca'haṁ catto, raṭṭhassa nigamassa ca.
Atho sabbakumārānaṁ, natthi mayhaṁ sakaṁ gharaṁ.

29. Anuññāto ahaṁ matyā, sañcatto pitarā mahaṁ.
Eko'raññe pabbajito, na kāme abhipatthaye"ti.

Tattha **pitu mātu cā**ti pitarā ca mātarā ca ahaṁ catto. Itaresupi eseva nayo. **Matyā**ti samma sārathi ahaṁ sattāhaṁ rajjaṁ paricchinditvā varaṁ gaṇhantiyā mātarā anuññāto nāma. **Sañcatto**ti suṭṭhu catto. **Pabbajito**ti pabbajitvā araññe vasanatthāya nikkhantoti attho.

Evaṁ mahāsattassa attano guṇe kathentassa pīti uppajji, tato pītivegena udānaṁ udānento āha—

30. "Api ataramānānaṁ, phalāsāva samijjhati.
Vipakkabrahmacariyo'smi, evaṁ jānāhi sārathi.

31. Api ataramānānaṁ, sammadattho vipaccati.
Vipakkabrahmacariyo'smi, nikkhanto akutobhayo"ti.

Tattha **phalāsāvā**ti ataramānassa mama soḷasavassehi katavāyāmassa samiddhaṁ ajjhāsayaphalaṁ dassetuṁ evamāha. **Vipakkabrahmacariyo'smī**ti niṭṭhappattamanoratho. **Sammadattho vipaccatī**ti sammā upāyena kāraṇena kattabbakiccaṁ sampajjati.

Sārathi āha—

32. "Evaṁ vaggukatho santo, visaṭṭhavacano ca'si.
Kasmā pitu ca mātucca, santike na bhaṇī tadā"ti.

Tattha **vaggukatho**ti sakhilakatho[1].

1. Vaggukathoti salīlakatho (Sī, I), vaggukathoti madhurakatho sakhilakatho (Syā)

တတ္ထ **ပုဏ္ဏပတ္တန္တိ** တုဋ္ဌဒါယံ။ **ဒဇ္ဇုန္တိ** သတ္တရတနဝဿံ ဝဿန္တာ ဝိယ မမ အဇ္ဈာသယပူရဏံ တုဋ္ဌဒါယံ ဒဒေယ္యုံ။ ဣဒံ သော "အပ္ပေဝ နာမ မယိ အနုကမ္ပာယ ဂစ္ဆေယ္యာ"တိ စိန္တေတ္వာ အာဟ။ **ဝေသိယာနာ စာ**တိ ဝေဿာ စ။ **ဥပါယနာနီ**တိ ပဏ္ဏာကာရာနိ။

အထ နံ မဟာသတ္တော အာဟ—

၂၈။ "ပိတု မာတု စ'ဟံ စတ္တော၊ ရဋ္ဌဿ နိဂမဿ စ။
အထော သဗ္ဗကုမာရာနံ၊ နတ္ထိ မယ္ဟံ သကံ ဃရံ။

၂၉။ အနုညာတော အဟံ မတ္యာ၊ သဉ္ဇော ပိတရာ မဟံ။
ဧကော'ရညေ ပဗ္ဗဇိတော၊ န ကာမေ အဘိပတ္ထယေ"တိ။

တတ္ထ **ပိတု မာတု စာ**တိ ပိတရာ စ မာတရာ စ အဟံ စတ္တော။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မတ္యာ**တိ သမ္မ သာရထိ အဟံ သတ္တာဟံ ရဇ္ဇံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္వာ ဝရံ ဂဏှန္တိယာ မာတရာ အနုညာတော နာမ။ **သဉ္ဇော**တိ သုဋ္ဌု စတ္တော။ **ပဗ္ဗဇိတော**တိ ပဗ္ဗဇိတ္వာ အရညေ ဝသနတ္ထာယ နိက္ခန္တောတိ အတ္ထော။

ဧဝံ မဟာသတ္တဿ အတ္တနော ဂုဏေ ကထေန္တဿ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တတော ပီတိဝေဂေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော အာဟ—

၃၀။ "အပိ အာရဗမာနာနံ၊ ဖလာသာဝ သမိဇ္ဈတိ။
ဝိပက္ကဗြဟ္မစရိယော'သ္မိ၊ ဧဝံ ဇာနာဟိ သာရထိ။

၃၁။ အပိ အာရဗမာနာနံ၊ သမ္မဒတ္ထော ဝိပစ္စတိ။
ဝိပက္ကဗြဟ္မစရိယော'သ္မိ၊ နိက္ခန္တော အကုတောဘယော"တိ။

တတ္ထ **ဖလာသာဝါ**တိ အတရမာနဿ မမ သောဠသဝဿေဟိ ကတဝါယာမဿ သမိဒ္ဓံ အဇ္ဈာသယဖလံ ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ။ **ဝိပက္ကဗြဟ္မစရိယော'သ္မီ**တိ နိဋ္ဌပ္ပတ္တမနောရထော၊ **သမ္မဒတ္ထော ဝိပစ္စတီ**တိ သမ္မာ ဥပါယေန ကာရဏေန ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ သမ္ပဇ္ဇတိ။

သာရထိ အာဟ—

၃၂။ "ဧဝံ ဝဂ္ဂုကထော သန္တော၊ ဝိသဋ္ဌဝစနော စ'သိ။
ကသ္မာ ပိတု စ မာတုစ္စ၊ သန္တိကေ န ဘဏီ တဒါ"တိ။

တတ္ထ **ဝဂ္ဂုကထော**တိ သခိလကထော[2]။

၁-ဝဂ္ဂုကထောတိ သလီလကထော (သီ၊ ဈ)၊ ဝဂ္ဂုကထောတိ မဓုရကထော သခိလကထော (သျာ)

Tato mahāsatto āha—

33. “Nā’haṁ asandhitā pakkho, na badhiro asotatā.
Nā’haṁ ajivhatā mūgo, mā maṁ mūga’madhārayi.

34. Purimaṁ sarāma’haṁ jātiṁ, yattha rajja’makārayiṁ.
Kārayitvā tahiṁ rajjaṁ, pāpatthaṁ nirayaṁ bhusaṁ.

35. Vīsatiñceva vassāni, tahiṁ rajja’makārayiṁ.
Asītivassasahassāni, nirayamhi apaccisaṁ.

36. Tassa rajjassa’haṁ bhīto, mā maṁ rajjā’bhisecayuṁ.
Tasmā pitu ca mātucca, santike na bhaṇiṁ tadā.

37. Ucchaṅge maṁ nisādetvā, pitā atthā’nusāsati.
Ekaṁ hanatha bandhatha, ekaṁ khārāpatacchikaṁ.
Ekaṁ sūlasmiṁ uppetha, iccassa manusāsati.

38. Tāyā’haṁ pharusaṁ sutvā, vācāyo samudīritā.
Amūgo mūgavaṇṇena, apakkho pakkhasammato.
Sake muttakarīsasmiṁ, acchā’haṁ samparipluto.

39. Kasirañca parittañca, tañca dukkhena saṁyutaṁ.
Ko’maṁ jīvita’māgamma, veraṁ kayirātha kenaci.

40. Paññāya ca alābhena, dhammassa ca adassanā.
Ko’maṁ jīvita’māgamma, veraṁ kayirātha kenaci.

41. Api ataramānānaṁ, phalāsāva samijjhati.
Vipakkabrahmacariyo’smi, evaṁ jānāhi sārathi.

42. Api ataramānānaṁ, sammadattho vipaccati.
Vipakkabrahmacariyo’smi, nikkhanto akutobhayo”ti.

Tattha **asandhitā**ti sandhīnaṁ abhāvena[1]. **Asotatā**ti sotānaṁ abhāvena. **Ajivhatā**ti samparivattanajivhāya abhāvena mūgo ahaṁ

1. Asatthitāti satthīnaṁ abhāvena (Sī)

တတော မဟာသတ္တော အာဟ—

၃၃။ “နာ’ဟံ အသန္ဓိတာ ပက္ခော၊ န ဗဓိရော အသောတတာ။
နာ’ဟံ အဇိဝ္ဟကာ မူဂေါ၊ မာ မံ မူဂ’မဓာရယိ။

၃၄။ ပုရိမံ သရာမ’ဟံ ဇာတိံ၊ ယတ္ထ ရဇ္ဇ’မကာရယိံ။
ကာရယိတ္ဝာ တဟိံ ရဇ္ဇံ၊ ပါပတ္ထံ နိရယံ ဘုသံ။

၃၅။ ဝီသတိဉ္ဉေဝ ဝဿာနိ၊ တဟိံ ရဇ္ဇ’မကာရယိံ။
အသီတိဝဿသဟဿာနိ၊ နိရယမှိ အပစ္စိသံ။

၃၆။ တဿ ရဇ္ဇဿ’ဟံ ဘီတော၊ မာ မံ ရဇ္ဇာ’ဘိသေစယုံ။
ကသ္မာ ပိတု စ မာတုစ္စ၊ သန္တိကေ န ဘဏိံ တဒါ။

၃၇။ ဥစ္ဆင်္ဂေ မံ နိသာဒေတ္ဝာ၊ ပိတာ အတ္ထာ’နုသာသတိ။
ဧကံ ဟနထ ဗန္ဓထ၊ ဧကံ ခါရာပတစ္ဆိကံ။
ဧကံ သူလသ္မိံ ဥပ္ပေထ၊ ဣစ္စဿ မနုသာသတိ။

၃၈။ ဟာယာ’ဟံ ဖရုသံ သုတ္ဝာ၊ ဝါစာယော သမုဒီရိတာ။
အမူဂေါ မူဂဝဏ္ဏေန၊ အပက္ခော ပက္ခသမ္မတော။
သကေ မုတ္တကရီသသ္မိံ၊ အစ္ဆာ’ဟံ သမ္ပရိပ္လုတော။

၃၉။ ကသိဉ္စ ပရိတ္တဉ္စ၊ တဉ္စ ဒုက္ခေန သံယုတံ။
ကော’ဓ ဇီဝိတ’မာဂမ္မ၊ ဝေရံ် ကယိရာထ ကေနစိ။

၄၀။ ပညာယ စ အလာဘေန၊ ဓမ္မဿ စ အဒဿနာ။
ကော’မံ ဇီဝိတ’မာဂမ္မ၊ ဝေရံ် ကယိရာထ ကေနစိ။

၄၁။ အပိ အတရမာနာနံ၊ ဖလာသာဝ သမိဇ္ဈတိ။
ဝိပက္ကဗြဟ္မစရိယော’သ္မိ၊ ဧဝံ ဇာနာဟိ သာရထိ။

၄၂။ အပိ အတရမာနာနံ၊ သမ္မဒတ္ထော ဝိပစ္စတိ။
ဝိပက္ကဗြဟ္မစရိယော’သ္မိ၊ နိက္ခန္တော အကုတောဘယော”တိ။

တတ္ထ အသန္ဓိတာတိ သန္ဓိနံ အဘာဝေန[1]။ အသောတတာတိ သောတာနံ အဘာဝေန။ အဇိဝ္ဟတာတိ သမ္မရိဝတ္တနဇိဝ္ဟာယ အဘာဝေန မူဂေါ အဟံ

၁-အသေတ္ထိတာတိ သတ္ထီနံ အဘာဝေန (သီ)

na bhavāmi. **Yatthā**ti yāya jātiyā Bārāṇasinagare rajjaṁ akārayiṁ. **Pāpatthan**ti pāpataṁ. Patito asmīti vadati. **Rajjā'bhisecayun**ti rajje abhisecayuṁ. **Nisādetvā**ti[1] nisīdāpetvā. **Atthānusāsatī**ti atthaṁ[2] anusāsati. **Khārāpatacchikan**ti sattīhi paharitvā khārāhi patacchikaṁ karotha. **Uppethā**ti[3] āvunatha. **Iccassa manusāsatī**ti evamassa atthaṁ anusāsati. **Tāyā'han**ti tāyo vācāyo ahaṁ[4]. **Pakkhasammato**ti pakkho iti sammato ahosiṁ. **Acchā'han**ti acchiṁ ahaṁ, avasinti attho. **Sampariplutot**i samparikiṇṇo, nimuggo hutvāti attho.

Kasiranti dukkhaṁ. **Parittan**ti appaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—samma sārathi sacepi sattānaṁ jīvitaṁ dukkhampi samānaṁ bahuciraṭṭhitikaṁ bhaveyya, pattheyya[5], parittampi samānaṁ sace sukhaṁ bhaveyya, pattheyya[5], idaṁ pana kasirañca parittañca sakalena vaṭṭadukkhena saṁyuttaṁ sannihitaṁ omadditaṁ. **Ko'man**ti ko imaṁ. **Veran**ti pāṇātipātādipañcavidhaṁ veraṁ. **Kenacī**ti kenaci kāraṇena. **Paññāyā**ti vipassanāpaññāya alābhena. **Dhammassā**ti sotāpattimaggassa adassanena. Puna udānagāthāyo agantukāmatāya thirabhāvadassanatthaṁ kathesi.

Taṁ sutvā Sunando sārathi "ayaṁ kumāro evarūpaṁ rajjasiriṁ kuṇapaṁ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānaṁ abhinditvā 'pabbajissāmī'ti araññaṁ paviṭṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho, ahampi tena saddhiṁ pabbajissāmī"ti cintetvā imaṁ gāthamāha—

43. "Ahampi pabbajissāmi, rājaputta tavantike.
Avhāyassu maṁ bhaddante, pabbajjā mama ruccatī"ti.

Tattha **tavantike**ti tava santike. **Avhāyassū**ti "ehi pabbajāhī"ti pakkosassu.

Evaṁ tena yācitopi mahāsatto "sacāhaṁ idāneva taṁ pabbājessāmi, mātāpitaro idha nāgacchissanti, atha nesaṁ parihāni bhavissati, ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍañca idheva nassissanti, 'yakkho so, khādito nu kho tena sārathī'ti

1. Nisīdetvāti (Sī, I) 2. Micchā-atthaṁ (Syā) 3. Appethāti (Sī), accethāti (I)
4. Tassāhanti tassa ahaṁ (Sī, I) 5. Vaṭṭeyya (Sī, I)

န ဘဝါမိ။ **ယတ္ထာ**တိ ယာယ ဇာတိယာ ဗာရာဏသိနဂရေ ရဇ္ဇံ အကာရယိ။ **ပါပတ္ထ**န္တိ ပါပတံ။ ပတိတော အသ္မီတိ ဝဒတိ။ **ရဇ္ဇာ'ဘိသေစယု**န္တိ ရဇ္ဇေ အဘိသေစယုံ။ **နိသာဒေတ္ဝာ**တိ[1] နိသီဒါပေတ္ဝာ။ **အတ္ထာနုသာသတီ**တိ အတ္ထံ[2] အနုသာသတိ။ **ခါရာပတစ္ဆိ**ကန္တိ သတ္တီဟိ ပဟရိတ္ဝာ ခါရာဟိ ပတစ္ဆိကံ ကရောထ။ **ဥပ္ပေထာ**တိ[3] အာဝုနထ။ **ဣစ္စဿ မနုသာသတီ**တိ ဧဝမဿ အတ္ထံ အနုသာသတိ။ **တာယာ'ဟ**န္တိ တာယော ဝါစာယော အဟံ[4]။ **ပက္ခသမ္မတော**တိ ပက္ခော ဣတိ သမ္မတော အဟောသိံ။ **အစ္ဆာ'ဟ**န္တိ အစ္ဆိံ အဟံ၊ အဝသိန္တိ အတ္ထော။ **သမ္ပရိပ္လုတော**တိ သမ္မရိကိဏ္ဏော၊ နိမုဂ္ဂေါ ဟုတ္ဝာတိ အတ္ထော။

ကသိရန္တိ ဒုက္ခံ။ **ပရိတ္တ**န္တိ အပ္ပံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— သမ္မ သာရထိ သစေပိ သတ္တာနံ ဇီဝိတံ ဒုက္ခမ္ပိ သမာနံ ဗဟုစိရဋ္ဌိတိကံ ဘဝေယ္ယ, ပတ္ထေယ္ယ[5]၊ ပရိတ္တမ္ပိ သမာနံ သစေ သုခံ ဘဝေယ္ယ, ပတ္ထေယ္ယ[5]၊ ဣဒံ ပန ကသိရဉ္စ ပရိတ္တဉ္စ သကလေန ဝဋ္ဋဒုက္ခေန သံယုတ္တံ သန္နိဟိတံ သြမဒ္ဒိတံ။ **ကော'မ**န္တိ ကော ဣမံ။ **ဝေရ**န္တိ ပါဏာတိပါတာဒိပဉ္စဝိဓံ ဝေရံ။ **ကေနစီ**တိ ကေနစိ ကာရဏေန။ **ပညာယာ**တိ ဝိပဿနာပညာယ အလာဘေန။ **ဓမ္မဿာ**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ အဒဿနေန။ ပုန ဥဒါနဂါထာယော အဂန္တုကာမတာယ ထိရဘာဝဒဿနတ္ထံ ကထေသိ။

တံ သုတ္ဝာ သုနန္ဒော သာရထိ "အယံ ကုမာရော ဧဝရူပံ ရဇ္ဇသိရိံ ကုဏပံ ဝိယ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ အတ္တနော အဓိဋ္ဌာနံ အဘိန္ဒိတ္ဝာ 'ပဗ္ဗဇိဿာမီ'တိ အရညံ ပဝိဋ္ဌော၊ မမ ဣမိနာ ဒုဇ္ဇီဝိတေန ကော အတ္ထော၊ အဟမ္ပိ တေန သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၄၃။ "အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ ရာဇပုတ္တ တဝန္တိကေ။
အဝှါယဿု မံ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ မမ ရုစ္စတီ"တိ။

တတ္ထ **တဝန္တိကေ**တိ တဝ သန္တိကေ။ **အဝှါယဿူ**တိ "ဧဟိ ပဗ္ဗဇာဟီ"တိ ပက္ကောသဿု။

ဧဝံ တေန ယာစိတောပိ မဟာသတ္တော "သစာဟံ ဣဒါနေဝ တံ ပဗ္ဗာဇေဿာမိ၊ မာတာပိတရော ဣဓ နာဂစ္ဆိဿန္တိ၊ အထ နေသံ ပရိဟာနိ ဘဝိဿတိ၊ ဣမေ အဿာ စ ရထော စ ပသာဓနဘဏ္ဍဉ္စ ဣဓေဝ နသိဿန္တိ၊ 'ယက္ခော သော၊ ခါဒိတော နု ခေါ တေန သာရထီ'တိ

၁-နိသီဒေတ္ဝာတိ (သီ၊ ဣ) ၂-မိစ္ဆာအတ္ထံ (သျာ) ၃-အပ္ပေထာတိ (သီ)၊ အစ္ဆေထာတိ (ဣ)
၄-တဿာဟန္တိ တဿ အဟံ (သီ၊ ဣ) ၅-ဝန္ဒေယ္ယု (သီ၊ ဣ)

garahāpi me uppajjissatī”ti cintetvā attano ca garahāmocanatthaṁ mātāpitūnañca vuḍḍhiṁ sampassanto asse ca rathañca pasādhanabhaṇḍañca tassa iṇaṁ katvā dassento imaṁ gāthamāha—

44. “Rathaṁ niyyādayitvāna, anaṇo ehi sārathi.
Anaṇassa hi pabbajjā, etaṁ isīhi vaṇṇitan”ti.

Tattha **etan**ti etaṁ pabbajjākaraṇaṁ Buddhādīhi isīhi vaṇṇitaṁ pasatthaṁ thomitaṁ.

Taṁ sutvā sārathi “sace mayi nagaraṁ gate esa aññattha gaccheyya, pitā cassa imaṁ pavattiṁ sutvā ‘puttaṁ me dassehī’ti puna āgato imaṁ na passeyya rājadaṇḍaṁ me kareyya, tasmā ahaṁ attano guṇaṁ kathetvā aññatthāgamanatthāya paṭiññaṁ gaṇhissāmī”ti cintento gāthādvayamāha—

45. “Yadeva tyā’haṁ vacanaṁ, akaraṁ bhadda’matthu te.
Tadeva me tvaṁ vacanaṁ, yācito kattu’marahasi.

46. Idheva tāva acchassu, yāva rājāna’mānaye.
Appeva te pitā disvā, patīto sumano siyā”ti.

Tato mahāsatto āha—

47. “Karomi te’taṁ vacanaṁ, yaṁ maṁ bhaṇasi sārathi.
Ahampi daṭṭhukāmo’smi, pitaraṁ me idhā’gataṁ.

48. Ehi samma nivattassu, kusalaṁ vajjāsi ñātinaṁ.
Mātaraṁ pitaraṁ mayhaṁ, vutto vajjāsi vandanan”ti.

Tattha **karomi te’tan**ti karomi te etaṁ vacanaṁ. **Ehi samma nivattassū**ti samma sārathi tattha gantvā ehi, ettova khippameva nivattassu. **Vutto vajjāsī**ti mayā vutto hutvā “putto vo Temiyakumāro vandatī”ti vandanaṁ vadeyyāsīti attho.

Iti vatvā mahāsatto suvaṇṇakadali viya onamitvā pañcapatiṭṭhitena Bāraṇasinagarābhimukho mātāpitaro vanditvā sārathissa

ဂရဟာပိ· မေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အတ္တနော စ ဂရဟာမောစနတ္ထံ မာတာပိတူနဉ္စ ဝုဒ္ဎိ· သမ္ပဿန္တော အဿေ စ ရထဉ္စ ပသာနေဘဏ္ဍဉ္စ တဿ ဒ္ဎဏ် ကတ္ဝာ ဒဿေန္တော ဒ္ဎမံ ဂါထမာဟ—

၄၄။ “ရထံ နိယျာဒယိတ္ဝာန၊ အနဏော ဟေ သာရထိ။
အနဏဿ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ တေံ ဒ္ဎသိဟိ ဝဏ္ဏိတ”န္တိ။

တတ္ထ **တေ**န္တိ တေံ ပဗ္ဗဇ္ဇာကရဏံ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဒ္ဎသိဟိ ဝဏ္ဏိတံ ပသတ္ထံ ထောမိတံ။

တံ သုတ္ဝာ သာရထိ “သစေ မယိ နဂရံ ဂတေ ဧသ အညတ္ထ ဂစ္ဆေယ္ယ၊ ပိတာ စဿ ဒ္ဎမံ ပဝတ္တိ· သုတ္ဝာ ‘ပုတ္တံ မေ ဒဿေဟိ’တိ ပုန အာဂတော ဒ္ဎမံ န ပဿေယ္ယ၊ ရာဇဒဏ္ဍံ မေ ကရေယ္ယ၊ တသ္မာ အဟံ အတ္တနော ဂုဏံ ကထေတ္ဝာ အညတ္ထာဂမနတ္ထာယ ပဋိညံ ဂဏှိဿာမီ”တိ စိန္တေန္တော ဂါထာ-ဒ္ဝယမာဟ—

၄၅။ “ယဒေဝ တျာ’ဟံ ဝစနံ၊ အကရံ ဘဒ္ဒ’မတ္ထု တေ။
တဒေဝ မေ တွံ ဝစနံ၊ ယာစိတော ကတ္တု’မရဟသိ။

၄၆။ ဎဓေဝ တာဝ အစ္ဆဿု၊ ယာဝ ရာဇာန’မာနယေ။
အပ္ပေဝ တေ ပိတာ ဒိသ္ဝာ၊ ပတီတော သုမနော သိယာ”တိ။

တတော မဟာသတ္တော အာဟ—

၄၇။ “ကရောမိ တေ’တံ ဝစနံ၊ ယံ မံ ဘဏသိ သာရထိ။
အဟမ္ပိ ဒဋ္ဌုကာမော’သ္မိ၊ ပိတရံ မေ ဣဓာ’ဂတံ။

၄၈။ ဧဟိ သ်မ နိဝတ္တသ္သု၊ ကုသလံ ဝဇ္ဇာသိ ဉာတိနံ။
မာတရံ ပိတရံ မယ္ဟံ၊ ဝုတ္ထော ဝဇ္ဇာသိ ဝန္ဒန”န္တိ။

တတ္ထ **ကရောမိ တေ’တ**န္တိ ကရောမိ တေ ဧတံ ဝစနံ။ **ဧဟိ သမ္မ နိဝတ္တသ္သူ**တိ သမ္မ သာရထိ တတ္ထ ဂန္ဒ္ဝာ ဟေ၊ ဇဏ္ဍောဝ ဒိပ္ပမေဝ နိဝတ္တသ္သု။ **ဝုတ္ထော ဝဇ္ဇာသိ**တိ မယာ ဝုတ္ထော ဟုတ္ဝာ “ပုတ္ထော ဝေါ တေမိယကုမာ်ရော ဝန္ဒတီ”တိ ဝန္ဒနံ ဝဒေယ္ယာသီတိ ဝုတ္တော။

ဎတိ ဝတ္ဝာ မဟာသတ္တော သုဝဏ္ဏကဒလိ ဝိယ ပြေန္ဒမိတ္ဝာ ပဉ္စပတိ-ဋ္ဌိတေန ဗာရာဏသိနဂရာဘိမုခေါ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတ္ဝာ သာရထိဿ

sāsanaṁ adāsi. So sāsanaṁ gahetvā kumāraṁ padakkhiṇaṁ katvā rathamāruyha nagarābhimukho pāyāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

49. “Tassa pāde gahetvāna, katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ.
Sārathi ratha’māruyha, rājadvāraṁ upāgamī”ti.

Tassattho—bhikkhave evaṁ vutto so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā taṁ padakkhiṇaṁ katvā rathaṁ āruyha rājadvāraṁ upāgamīti.

Tasmiṁ khaṇe Candādevī sīhapañjaraṁ vivaritvā “kā nu kho me puttassa pavattī”ti sārathissa āgamanamaggaṁ olokentī taṁ ekakaṁ āgacchantaṁ disvā uraṁ paharitvā paridevi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

50. “Suññaṁ mātā rathaṁ disvā, ekaṁ sārathi’māgataṁ.
Assupuṇṇehi nettehi, rodantī naṁ udikkhati.

51. Ayaṁ so sārathi eti, nihantvā mama atrajaṁ.
Nihato nūna me putto, pathabyā bhūmivaḍḍhano.

52. Amittā nūna nandanti, patītā nūna verino.
Āgataṁ sārathiṁ disvā, nihantvā mama atrajaṁ.

53. Suññaṁ mātā rathaṁ disvā, ekaṁ sārathi’māgataṁ.
Assupuṇṇehi nettehi, rodantī paripucchi naṁ.

54. Kinnu mūgo kinnu pakkho, kinnu so vilapī tadā.
Nihaññamāno bhūmiyā, taṁ me akkhāhi sārathi.

55. Kathaṁ hatthehi pādehi, mūgapakkho vivajjayi.
Nihaññamāno bhūmiyā, taṁ me akkhāhi pucchito”ti.

Tattha **mātā**ti Temiyakumārassa mātā. **Pathabyā bhūmivaḍḍhano**ti so mama putto bhūmivaḍḍhano hutvā pathabyā nihato nūna. **Rodantī paripucchi nan**ti taṁ rathaṁ ekamantaṁ ṭhapetvā mahātalaṁ abhiruyha Candādeviṁ vanditvā ekamante ṭhitaṁ sārathiṁ paripucchi. **Kinnū**ti kiṁ nu so

သာသနံ အဒါသိ။ သော သာသနံ ဂဟေတ္ဝာ ကုမာရံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ရထမာရုယှ နဂရာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၄၉။ “တဿ ပါဒေ ဂဟေတ္ဝာန၊ ကတ္ဝာ စ နံ ပဒက္ခိဏံ။
သာရထိ ရထ’မာရုယှ၊ ရာဇဒ္ဝါရံ ဥပါဂမီ”တိ။

တဿတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ဧဝံ ဝုတ္တော သော သာရထိ တဿ ကုမာရဿ ပါဒေ ဂဟေတ္ဝာ တံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ရထံ အာရုယှ ရာဇဒ္ဝါရံ ဥပါဂမီတိ။

တသ္မိံ ခဏေ စန္ဒာဒေဝီ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတ္ဝာ “ကာ နု ခေါ မေ ပုတ္တဿ ပဝတ္တိ”တိ သာရထိဿ အာဂမနမဂ္ဂံ ဩလောကေန္တီ တံ ဧကကံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ ဥရံ ပဟရိတ္ဝာ ပရိဒေဝိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၅၀။ “သုညံ မာတာ ရထံ ဒိသ္ဝာ၊ ဧကံ သာရထိ’မာဂတံ။
အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ၊ ရောဒန္တီ နံ ဥဒိက္ခတိ။

၅၁။ အယံ သော သာရထိ ဧတိ၊ နိဟန္ဒ္ဝာ မမ အတြဇံ။
နိဟတော နူန မေ ပုတ္တော၊ ပထဗျာ ဘူမိဝဍ္ဎနော။

၅၂။ အမိတ္တာ နူန နန္ဒန္တိ၊ ပတီတာ နူန ဝေရိနော။
အာဂတံ သာရထိံ ဒိသ္ဝာ၊ နိဟန္ဒ္ဝာ မမ အတြဇံ။

၅၃။ သုညံ မာတာ ရထံ ဒိသ္ဝာ၊ ဧကံ သာရထိ’မာဂတံ။
အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ၊ ရောဒန္တီ ပရိပုစ္ဆိ နံ။

၅၄။ ကိန္နု မူဂေါ ကိန္နု ပက္ခော၊ ကိန္နု သော ဝိလပီ တဒါ။
နိဟညမာနော ဘူမိယာ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ သာရထိ။

၅၅။ ကထံ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ၊ မူဂပက္ခော ဝိဝဇ္ဇယိ။
နိဟညမာနော ဘူမိယာ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ ပုစ္ဆိတော”တိ။

တတ္ထ **မာတာ**တိ တေမိယကုမာရဿ မာတာ။ **ပထဗျာ ဘူမိဝဍ္ဎနော**တိ သော မမ ပုတ္တော ဘူမိဝဍ္ဎနော ဟုတ္ဝာ ပထဗျာ နိဟတော နူန။ **ရောဒန္တီ ပရိပုစ္ဆိ နံ**တိ တံ ရထံ ဧကမန္တံ ဌပေတ္ဝာ မဟာတလံ အဘိရုယှ စန္ဒာဒေဝီ ဝန္ဒိတ္ဝာ ကေမန္တေ ဌိတံ သာရထိံ ပရိပုစ္ဆိ။ **ကိန္နု**တိ ကိံ နု သော

mama putto mūgo eva pakkho eva. **Tadā**ti yadā naṁ tvaṁ kāsuyaṁ pakkhipitvā kuddālena matthake pahari, tadā. **Nihaññamāno bhūmiyā**ti tayā bhūmiyaṁ nihaññamāno kiṁ nu vilapi. **Taṁ me**ti taṁ sabbaṁ aparihāpetvā me akkhāhi. **Vivajjayī**ti "apehi sārathi, mā maṁ mārehī"ti kathaṁ hatthehi pādehi ca phandanto taṁ apanudi[1], taṁ me kathehīti attho.

Tato sārathi āha—

56. "Akkheyyaṁ te ahaṁ ayye, dajjāsi abhayaṁ mama.
Yaṁ me sutaṁ vā diṭṭhaṁ vā, rājaputtassa santike"ti.

Tattha **dajjāsī**ti sace abhayaṁ dadeyyāsi, so idaṁ "sacāhaṁ 'tava putto neva mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko'ti vakkhāmi, atha 'kasmā taṁ gahetvā nāgatosī'ti rājā kuddho rājadaṇḍampi me kareyya, abhayaṁ tava yācissāmī"ti cintetvā āha.

Atha naṁ Candādevī āha—

57. "Abhayaṁ samma te dammi, abhīto bhaṇa sārathi.
Yaṁ te sutaṁ vā diṭṭhaṁ vā, rājaputtassa santike"ti.

Tato sārathi āha—

58. "Na so mūgo na so pakkho, visaṭṭhavacano ca so.
Rajjassa kira so bhīto, akarā ālaye bahū.

59. Purimaṁ sarati so jātiṁ, yattha rajja'makārayi.
Kārayitvā tahiṁ rajjaṁ, pāpattha nirayaṁ bhusaṁ.

60. Vīsatiñceva vassāni, tahiṁ rajja'makārayi.
Asītivassasahassāni, nirayamhi apacci so.

61. Tassa rajjassa so bhīto, mā maṁ rajjā'bhisecayuṁ.
Tasmā pitu ca mātucca, santike na bhaṇī tadā.

1. Apaneti (I, Ka)

မမ ပုတ္တော မူဂေါ ဧဝ ပက္ခော ဧဝ။ **တဒါ**တိ ယဒါ နံ တွံ ကာသုယံ ပက္ခိပိတွာ ကုဒ္ဒါလေန မတ္ထကေ ပဟရိ၊ တဒါ။ **နိဟညမာနော ဘူမိယာ**တိ တယာ ဘူမိယံ နိဟညမာနော ကိံ နု ဝိလပိ။ **တံ မေ**တိ တံ သဗ္ဗံ အပရိဟာပေတွာ မေ အက္ခာဟိ။ **ဝိဇ္ဇယီ**တိ "အပေဟိ သာရထိ၊ မာ မံ မာရေဟီ"တိ ကထံ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ စ ဖန္ဒန္တော တံ အပနုဒိ[1]၊ တံ မေ ကထေဟီတိ အတ္ထော။

တတော သာရထိ အာဟ—

၅၆။ "အက္ခေယျံ တေ အဟံ အယ္ယေ၊ ဒဇ္ဇာသိ အဘယံ မမ။
ယံ မေ သုတံ ဝါ ဒိဋ္ဌံ ဝါ၊ ရာဇပုတ္တဿ သန္တိကေ"တိ။

တတ္ထ **ဒဇ္ဇာသီ**တိ သစေ အဘယံ ဒဒေယ္ယာသိ၊ သော ဣဒံ "သစာဟံ 'တဝ ပုတ္တော နေဝ မူဂေါ နာ ပက္ခော မဓုရကထော ဓမ္မကထိကော'တိ ဝက္ခာမိ၊ အထ 'ကသ္မာ တံ ဂဟေတ္ဝာ နာဂတောသီ'တိ ရာဇာ ကုဒ္ဓေါ ရာဇဒဏ္ဍမ္ပိ မေ ကရေယ္ယ၊ အဘယံ တာဝ ယာစိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ။

အထ နံ စန္ဒာဒေဝီ အာဟ—

၅၇။ "အဘယံ သမ္မ တေ ဒဒ္ဓိ၊ အာဘောဂေ ဘဏ သာရထိ။
ယံ တေ သုတံ ဝါ ဒိဋ္ဌံ ဝါ၊ ရာဇပုတ္တဿ သန္တိကေ"တိ။

တတော သာရထိ အာဟ—

၅၈။ "န သော မူဂေါ န သော ပက္ခော၊ ဝိသဋ္ဌဝစနော စ သော။
ရဇ္ဇဿံ ကိရ သော ဘီတော၊ အကရာ အာလယေ ဗဟူ။

၅၉။ ပုရိမံ သရတိ သော ဇာတိံ၊ ယတ္ထ ရဇ္ဇံ မကာရယိ။
ကာရယိတ္ဝာ တဟိံ ရဇ္ဇံ၊ ပါပတ္ထ နိရယံ ဘုသံ။

၆၀။ ဝီသတိဉ္ဧဝ ဝဿာနိ၊ တဟိံ ရဇ္ဇံ မကာရယိ။
အသီတိဝဿသဟဿာနိ၊ နိရယမှိ အပစ္စိ သော။

၆၁။ တဿ ရဇ္ဇဿ သော ဘီတော၊ မာ မံ ရဇ္ဇာ'ဘိသေစယုံ။
တသ္မာ ပိတု စ မာတုစ္စ၊ သန္တိကေ န ဘဏီ တဒါ။

၁-အပနေတိ (ဋီ၊က)

62. Aṅgapaccaṅgasampanno, ārohapariṇāhavā.
Visaṭṭhavacano paññavā, magge saggassa tiṭṭhati.

63. Sace tvaṁ daṭṭhukāmā'si, rājaputtaṁ tava'trajaṁ.
Ehi taṁ pāpayissāmi, yattha sammati Temiyo"ti.

Tattha **visaṭṭhavacano**ti apalibuddhakatho. **Akarā ālaye bahū**ti tumhākaṁ vañcanāni bahūni akāsi. **Paññ**oti paññavā. **Sace tvan**ti rājānaṁ dhuraṁ katvā ubhopi te evamāha. **Yattha sammati temiyo**ti yattha vo putto mayā gahitapaṭiñño hutvā acchati, tattha pāpayissāmi, idāni papañcaṁ akatvā lahuṁ gantuṁ vaṭṭatīti āha.

Kumāro pana sārathiṁ pesetvā pabbajitukāmo ahosi. Tadā Sakko tassa manaṁ ñatvā tasmiṁ khaṇe Vissakammadevaputtaṁ pakkosāpetvā "tāta Vissakammadevaputta Temiyakumāro pabbajitukāmo, tvaṁ tassa paṇṇasālañca pabbajitaparikkhārañca māpetvā ehī"ti pesesi. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā vegena gantvā tiyojanike vanasaṇḍe attano iddhibalena ramaṇīyaṁ assamaṁ māpetvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānañca pokkharaṇiñca āvāṭañca akālaphalasampannaṁ rukkhañca katvā paṇṇasālasamīpe catuvīsatihatthappamāṇaṁ caṅkamaṁ māpetvā antocaṅkame ca phalikavaṇṇaṁ ruciraṁ vālukaṁ okiritvā sabbe pabbajitaparikkhāre māpetvā "ye pabbajitukāmā, te ime gahetvā pabbajantū"ti bhittiyaṁ akkharāni likhitvā caṇḍavāḷe ca amanāpasadde sabbe migapakkhino ca palāpetvā sakaṭṭhānameva gato.

Tasmiṁ khaṇe mahāsatto taṁ disvā sakkadattiyabhāvaṁ ñatvā paṇṇasālaṁ pavisitvā vatthāni apanetvā rattavākacīraṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā ajinacammaṁ ekaṁse katvā jaṭāmaṇḍalaṁ bandhitvā kājaṁ aṁse katvā kattaradaṇḍamādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṁ samubbahanto[1] aparāparaṁ caṅkamitvā "aho sukhaṁ, aho sukhan"ti udānaṁ udānento paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhattharaṇe nisinno pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo ca nibbattetvā sāyanhasamaye paṇṇasālāto nikkhamitvā caṅkamanakoṭiyaṁ ṭhitakārarukkhato paṇṇāni

1. Samuṭṭhahanto (Syā, Ka)

၆၂။ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမ္ပန္နော၊ အာရောဟပရိဏာဟဝါ။
ဝိသဋ္ဌဝစနော ပညော၊ မဂ္ဂေ သဂ္ဂဿ တိဋ္ဌတိ။

၆၃။ သစေ တွံ ဒဋ္ဌုကာမော'သိ၊ ရာဇပုတ္တံ တဝ'တြဇံ။
ဧဟိ တံ ပါပယိဿာမိ၊ ယတ္ထ သမ္မတိ တေမိယော"တိ။

တတ္ထ **ဝိသဋ္ဌဝစနော**တိ အပလိဗုဒ္ဓကထော။ **အကရာ အာလယေ ဗဟူ**တိ တုမ္ဟာကံ ဝဉ္စနာနိ ဗဟူနိ အကာသိ။ **ပညော**တိ ပညဝါ။ **သစေ တွ**န္တိ ရာဇာနံ ဓုရံ ကတ္ဝာ ဥဘောပိ တေ ဧဝမာဟ။ **ယတ္ထ သမ္မတိ တေမိယော**တိ ယတ္ထ ဝေါ ပုတ္တော မယာ ဂဟိတပဋိညော ဟုတ္ဝာ အစ္ဆတိ၊ တတ္ထ ပါပယိဿာမိ၊ ဣဒါနိ ပပဉ္စံ အကတ္ဝာ လဟုံ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီတိ•အာဟ။

ကုမာရော ပန သာရထိံ ပေသေတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတုကာမော အဟောသိ။ တဒါ သက္ကော တဿ မနံ ဉတ္ဝာ တဿိံ ခဏေ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "တာတ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တ တေမိယကုမာရော ပဗ္ဗဇိတုကာမော၊ တွံ တဿ ပဏ္ဏသာလဉ္စ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရဉ္စ မာပေတ္ဝာ ဧဟီ"တိ ပေသေသိ။ သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ဝေဂေန ဂန္ဓာ တိယောဇနိကေ ဝနသဏ္ဍေ အတ္တနော ဣဒ္ဓိဗလေန ရမဏီယံ အဿမံ မာပေတ္ဝာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနဉ္စ ပေါက္ခရဏိဉ္စ အာဝါဋဉ္စ အကာလဖလသမ္ပန္နံ ရုက္ခဉ္စ ကတ္ဝာ ပဏ္ဏသာလသမီပေ စတုဝီသတိဟတ္ထပ္ပမာဏံ စင်္ကမံ မာပေတ္ဝာ အန္တောစင်္ကမေ စ ဖလိကဝဏ္ဏံ ရုစိရံ ဝါလုကံ ဩကိရိတ္ဝာ သဗ္ဗေ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ မာပေတ္ဝာ "ယေ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ၊ တေ ဣမေ ဂဟေတ္ဝာ ပဗ္ဗဇန္တု"တိ ဘိတ္တိယံ အက္ခရာနိ လိခိတ္ဝာ စဏ္ဍာလဒ္ဒေ စ အမနာပသဒ္ဒေ သဗ္ဗေ မိဂပက္ခိနော စ ပလာပေတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။

တသ္မိံ ခဏေ မဟာသတ္တော တံ ဒိသ္ဝာ သက္ကဒတ္တိယဘာဝံ ဉတ္ဝာ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတ္ဝာ ဝတ္ထာနိ အပနေတ္ဝာ ရတ္တဝါကစီရံ နိဝါသေတ္ဝာ ဧကံ ပါရုပိတ္ဝာ အဇိနစမ္မံ ဧကံသေ ကတ္ဝာ ဇဋာမဏ္ဍလံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ကာဇံ အံသေ ကတ္ဝာ ကတ္တရဒဏ္ဍမာဒါယ ပဏ္ဏသာလတော နိက္ခမိတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတသိရိံ သမုဗ္ဗဟန္တော[1] အပရာပရံ စင်္ကမိတ္ဝာ "အဟော သုခံ, အဟော သုခ"န္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတ္ဝာ ကဋ္ဌတ္ထရဏေ နိသိန္နော ပဉ္စ အဘိညာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ သာယန္ဟသမယေ ပဏ္ဏသာလတော နိက္ခမိတ္ဝာ စင်္ကမကောဋိယံ ဌိတကာရရုက္ခတော ပဏ္ဏာနိ

၁-သမုဋ္ဌဟန္တော (သျာ၊ က)

gahetvā sakkadattiyabhājane aloṇake atakke nidhūpane udake sedetvā amataṁ viya paribhuñjitvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā tattha vāsaṁ kappesi.

Kāsirājāpi Sunandasārathissa vacanaṁ sutvā Mahāsenaguttaṁ pakkosāpetvā taramānarūpova gamanasajjaṁ[1] kāretuṁ āha—

64. “Yojayantu rathe asse, kacchaṁ nāgāna bandhatha.
Udīrayantu saṅkhapaṇavā, vādantu ekapokkharā.

65. Vādantu bherī sannaddhā, vaggū vādantu dundubhī.
Negamā ca maṁ anventu, gacchaṁ puttanivedako.

66. Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā.
Khippaṁ yānāni yojentu, gacchaṁ puttanivedako.

67. Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.
Khippaṁ yānāni yojentu, gacchaṁ puttanivedako.

68. Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā.
Khippaṁ yānāni yojentu, gacchaṁ puttanivedako”ti.

Tattha **udīrayantū**ti saddaṁ muñcantu. **Vādantū**ti[2] vajjantu. **Ekapokkharā**ti ekamukhabheriyo. **Sannaddhā**ti suṭṭhu naddhā. **Vaggū**ti madhurassarā. **Gacchan**ti gamissāmi. **Puttanivedako**ti puttassa nivedako ovādako hutvā gacchāmi. Taṁ ovaditvā mama vacanaṁ gāhāpetvā tattheva taṁ ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisiñcitvā ānetuṁ gacchāmīti adhippāyenevamāha. **Negamā**ti kuṭumbikajanā. **Samāgatā**ti sannipatitā hutvā.

Evaṁ raññā āṇattā sārathino asse yojetvā rathe rājadvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṁ. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

69. “Asse ca sārathī yutte, sindhave sīghavāhane.
Rājadvāraṁ upāgacchuṁ, yuttā deva ime hayā”ti.

1. Gamanaparivacchaṁ (Sī, I)
2. Vadantūti (Sī, I), nadantūti (Syā)

ဂဟေတ္ဝာ သက္ကဒတ္တိယဘာဇနေ အလောဏကေ အတက္ကေ နိဓူပနေ ဥဒကေ သေဒေတ္ဝာ အမတံ ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ဝာ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတ္ဝာ တတ္ထ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။

ကာသိရာဇာပိ သုနန္ဒသာရထိဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ မဟာသေနဂုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တရမာနရူပေါဝ ဂမနသဇ္ဇံ[1] ကာရေတုံ အာဟ—

၆၄။ “ယောဇယန္တု ရထေ အဿေ၊ ကစ္ဆံ နာဂါန ဗန္ဓထ။
ဥဒီရယန္တု သင်္ခပဏဝါ၊ ဝါဒန္တု ဧကပေါက္ခရာ။

၆၅။ ဝါဒန္တု ဘေရိ သန္နဒ္ဓါ၊ ဝဂ္ဂူ ဝါဒန္တု ဒုန္ဒုဘီ။
နေဂမာ စ မံ အန္ဝေန္တု၊ ဂစ္ဆံ ပုတ္တနိဝေဒကော။

၆၆။ ဩရောဓာ စ ကုမာရာ စ၊ ဝေသိယာနာ စ ဗြာဟ္မဏာ။
ခိပ္ပံ ယာနာနိ ယောဇေန္တု၊ ဂစ္ဆံ ပုတ္တနိဝေဒကော။

၆၇။ ဟတ္ထာရောဟာ အနီကဋ္ဌာ၊ ရထိကာ ပတ္တိကာရကာ။
ခိပ္ပံ ယာနာနိ ယောဇေန္တု၊ ဂစ္ဆံ ပုတ္တနိဝေဒကော။

၆၈။ သမာဂတာ ဇာနပဒါ၊ နေဂမာ စ သမာဂတာ။
ခိပ္ပံ ယာနာနိ ယောဇေန္တု၊ ဂစ္ဆံ ပုတ္တနိဝေဒကော”တိ။

တတ္ထ ဥဒီရယန္တူတိ သဒ္ဒံ မုဉ္စန္တု။ ဝါဒန္တူတိ ဝဇ္ဇန္တု။ ကေပေါက္ခရာတိ ကေမုခဘေရိယော။ သန္နဒ္ဓါတိ သုဋ္ဌု နဒ္ဓါ။ ဝဂ္ဂူတိ မဓုရဿရာ။ ဂစ္ဆန္တိ ဂမိဿာမိ။ ပုတ္တနိဝေဒကောတိ ပုတ္တဿ နိဝေဒကော ဩဝါဒကော ဟုတ္ဝာ ဂစ္ဆာမိ။ တံ ဩဝဒိတ္ဝာ မမ ဝစနံ ဂါဟာပေတ္ဝာ တတ္ထေဝ တံ ရတနရာသိမှိ ဌပေတ္ဝာ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ အာနေတုံ ဂစ္ဆာမီတိ အဓိပ္ပါယေနေဝမာဟ။ နေဂမာတိ ကုဋုမ္ဗိကဇနာ။ သမာဂတာတိ သန္နိပတိတာ ဟုတ္ဝာ။

ဧဝံ ရညာ အာဏတ္တာ သာရထိနော အဿေ ယောဇေတ္ဝာ ရထေ ဌပေတ္ဝာ ရညော အာရောစေသုံ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၉။ “အဿေ စ သာရထိ ယုတ္တေ၊ သိန္ဓဝေ သိဃဝါဟနေ။
ရာဇဒ္ဝါရံ ဥပါဂစ္ဆုံ၊ ယုတ္တာ ဒေဝ တေ မေ ဟယာ”တိ။

၁-ဂမနပရိဝစ္ဆံ (သီ၊ ဋ္ဌ)
၂-ဝဒန္တူတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ နဒန္တူတိ (သျာ)

Tattha **asse**ti sindhave sindhavajātike sīghavāhane javasampanne asse ādāya. **Sārathī**ti sārathino. **Yutte**ti rathesu yojite. **Upāgacchun**ti te rathesu yutte asse ādāya āgamaṁsu, āgantvā ca pana "yuttā deva ime hayā"ti ārocesuṁ.

Tato sārathīnaṁ vacanaṁ sutvā rājā upaḍḍhagāthamāha—

70. "Thūlā javena hāyanti, kisā hāyanti thāmunā"ti.

Taṁ sutvā sārathinopi upaḍḍhagāthamāhaṁsu—

"Kise thūle vivajjetvā, saṁsaṭṭhā yojitā hayā"ti.

Tassattho—deva kise ca thūle ca evarūpe asse aggaṇhitvā vayena vaṇṇena javena balena sadisā hayā yojitāti.

Atha rājā puttassa santikaṁ gacchanto cattāro vaṇṇe aṭṭhārasa seniyo sabbañca balakāyaṁ sannipātāpesi. Tassa sannipātentasseva tayo divasā atikkantā. Atha catutthe divase Kāsirājā nagarato nikkhamitvā gahetabbayuttakaṁ gāhāpetvā assamapadaṁ gantvā puttena saddhiṁ paṭinandito paṭisanthāramakāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

71. "Tato rājā taramāno, yuttamāruyha sandanaṁ.
Itthāgāraṁ ajjhabhāsi, sabbāva anuyātha maṁ.

72. Vāḷabījanimuṇhīsaṁ, khaggaṁ chattañca paṇḍaraṁ.
Upādhī ratha'māruyha, suvaṇṇehi alaṅkatā.

73. Tato sa rājā pāyāsi, purakkhatvāna sārathiṁ.
Khippameva upāgacchi, yattha sammati Temiyo.

74. Tañca disvāna āyantaṁ, jalanta'miva tejasā.
Khattasaṁghaparibyūḷhaṁ, Temiyo eta'dabravi.

75. Kacci nu tāta kusalaṁ, kacci tāta anāmayaṁ.
Sabbā ca rājakaññāyo, arogā mayha mātaro.

တတ္ထ **အဿေ**တိ သိန္ဓဝေ သိန္ဓဝဇာတိကေ သီဃဝါဟနေ ဇဝသမ္ပန္နေ အဿေ အာဒါယ။ **သာရထီ**တိ သာရထိနော။ **ယုတ္တေ**တိ ရထေသု ယောဇိတေ။ **ဥပါဂစ္ဆု**န္တိ တေ ရထေသု ယုတ္တေ အဿေ အာဒါယ အာဂမိံသု၊ အာဂန္ဆွာ စ ပန "ယုတ္တာ ဒေဝ ဣမေ ဟယာ"တိ အာရောစေသုံ။

တတော သာရထီနံ ဝစနံ သုတ္ဝာ ရာဇာ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟ—

၇၀။ "ထူလာ ဇဝေန ဟာယန္တိ၊ ကိသာ ဟာယန္တိ ထာမုနာ"တိ။

တံ သုတ္ဝာ သာရထိနောပိ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟံသု—

"ကိသေ ထူလေ ဝိဝဇ္ဇေတ္ဝာ၊ သံသဋ္ဌာ ယောဇိတာ ဟယာ"တိ။

တသ္မိဉ္စော—ဒေဝ ကိသေ စ ထူလေ စ ဧဝရူပေ အဿေ အဂ္ဂဏှိတ္ဝာ ဝယေန ဝဏ္ဏေန ဇဝေန ဗလေန သဒိသာ ဟယာ ယောဇိတာတိ။

အထ ရာဇာ ပုတ္တဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော စတ္တာရော ဝဏ္ဏေ အဋ္ဌာရသ သေနိယော သဗ္ဗဉ္စ ဗလကာယံ သန္နိပါတာပေသိ။ တသ္မိ သန္နိပါတေန္တဿေဝ တယော ဒိဝသာ ဗဟူနိ။ အထ စတုတ္ထေ ဒိဝသေ ကာသိရာဇာ နဂရတော နိက္ခမိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တော ပုတ္တဿ သန္တိကံ ဂါဟာပေတ္ဝာ အဿမပဒံ ဂန္ဒ္ဝာ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရမကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၇၁။ "တတော ရာဇာ တရမာနော၊ ယုတ္တမာရုယှ သန္ဒနံ။
ဣတ္ထာဂါရံ အဇ္ဈဘာသိ၊ သဗ္ဗာဝ အနုယာထ မံ။

၇၂။ ဝါဠဗီဇနိမုဏှီသံ၊ ခဂ္ဂံ ဆတ္တဉ္စ ပဏ္ဍရံ။
ဥပါဓိ ရထ'မာရုယှ၊ သုံဝဏ္ဏေဟိ အလင်္ကတာ။

၇၃။ တတော သ ရာဇာ ပါယာသိ၊ ပုရက္ခတ္ဝာန သာရထိံ။
ခိပ္ပမေဝ ဥပါဂဆ္ဆိ၊ ယတ္ထ သမ္မတိ တေမိယော။

၇၄။ တဉ္စ ဒိသ္ဝာန အာယန္တံ၊ ဇလန္တ'မိဝ တေဇသာ။
ခတ္တသံဃပရိဗ္ဗူဠှံ၊ တေမိယော တေ'ဒမ်ဗြဝိ။

၇၅။ ကစ္စိ နု တာတ ကုသလံ၊ ကစ္စိ တာတ အနာမယံ။
သဗ္ဗာ စ ရာဇကညာယော၊ အရောဂါ မယှ မာတရော။

76. Kusalañceva me putta, atho putta anāmayaṁ.
Sabbā ca rājakaññāyo, arogā tuyha mātaro.

77. Kacci amajjapo tāta, kacci te suramappiyaṁ.
Kacci sacce ca dhamme ca, dāne te ramate mano.

78. Amajjapo ahaṁ putta, atho me suramappiyaṁ.
Atho sacce ca dhamme ca, dāne me ramate mano.

79. Kacci arogaṁ yoggaṁ te, kacci vahati vāhanaṁ.
Kacci te byādhayo natthi, sarīrassu'patāpanā.

80. Atho arogaṁ yoggaṁ me, atho vahati vāhanaṁ.
Atho me byādhayo natthi, sarīrassu'patāpanā.

81. Kacci antā ca te phītā, majjhe ca bahalā tava.
Koṭṭhāgārañca kosañca, kacci te paṭisanthataṁ.

82. Atho antā ca me phītā, majjhe ca bahalā mama.
Koṭṭhāgārañca kosañca, sabbaṁ me paṭisanthataṁ.

83. Svāgataṁ te mahārāja, atho te adurāgataṁ.
Patiṭṭhapentu pallaṅkaṁ, yattha rājā nisakkatī"ti.

Tattha **upādhī**[1] **ratha'māruyhā**ti suvaṇṇapādukā ca rathaṁ āropentūti attho[2]. Ime tayo pāde puttassa tattheva abhisekakaraṇatthāya "pañca rājakakudhabhaṇḍāni gaṇhāthā"ti āṇāpento rājā āha. **Suvaṇṇehi alaṅkatā**ti idaṁ pādukaṁ sandhāyāha. **Upāgacchī**ti upāgato ahosi. Kāya velāyāti? Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentassa nisinnavelāya. **Jalantamiva tejasā**ti rājatejena jalantaṁ viya. **Khattasaṁghaparibyūḷhan**ti kathāphāsukena amaccasaṁghena parivutaṁ, khattiyasamūhehi vā parivāritaṁ. **Eta'dabravī**ti Kāsirājānaṁ bahi khandhāvāraṁ

1. Upādī (Sī, Syā, I)
2. Āruyhantu (Sī, I), āruyha (Syā)

၇၆။ ကုသလဉ္စေဝ မေ ပုတ္တ၊ အထော ပုတ္တ အနာမယံ။
သဗ္ဗာ စ ရာဇကညာယော၊ အရောဂါ တုယ္ဟ မာတရော။

၇၇။ ကစ္စိ အမဇ္ဇပေါ တာတ၊ ကစ္စိ တေ သုရမပ္ပိယံ။
ကစ္စိ သစ္စေ စ ဓမ္မေ စ၊ ဒါနေ တေ ရမတေ မနော။

၇၈။ အမဇ္ဇပေါ အဟံ ပုတ္တ၊ အထော မေ သုရမပ္ပိယံ။
အထော သစ္စေ စ ဓမ္မေ စ၊ ဒါနေ မေ ရမတေ မနော။

၇၉။ ကစ္စိ အရောဂံ ယောဂ္ဂံ တေ၊ ကစ္စိ ဝဟတိ ဝါဟနံ။
ကစ္စိ တေ ဗျာဓယော နတ္ထိ၊ သရီရဿု'ပတာပနာ။

၈၀။ အထော အရောဂံ ယောဂ္ဂံ မေ၊ အထော ဝဟတိ ဝါဟနံ။
အထော မေ ဗျာဓယော နတ္ထိ၊ သရီရဿု'ပတာပနာ။

၈၁။ ကစ္စိ အန္တာ စ တေ ဖီတာ၊ မဇ္ဈေ စ ဗဟလာ တဝ။
ကောဋ္ဌာဂါရဉ္စ ကောသဉ္စ၊ ကစ္စိ တေ ပဋိသန္ထတံ။

၈၂။ အထော အန္တာ စ မေ ဖီတာ၊ မဇ္ဈေ စ ဗဟလာ မမ။
ကောဋ္ဌာဂါရဉ္စ ကောသဉ္စ၊ သဗ္ဗံ မေ ပဋိသန္ထတံ။

၈၃။ သွာဂတံ တေ မဟာရာဇ၊ အထော တေ အဒုရာဂတံ။
ပတိဋ္ဌပေန္တု၊ ပလ္လင်္ကံ၊ ယတ္ထ ရာဇာ နိသက္ကတီ"တိ။

တတ္ထ **ဥပါဓီ**[1] **ရထ'မာရုယှာ**တိ သုဝဏ္ဏပါဒုကာ စ ရထံ အာရောပေန္တူတိ အတ္ထော[2]။ ဣမေ တယော ပါဒေ ပုတ္တဿ တတ္ထေဝ အဘိသေကကရဏတ္ထာယ "ပဉ္စ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍာနိ ဂဏှထာ"တိ အာဏာပေန္တော ရာဇာ အာဟ။ **သုဝဏ္ဏေဟိ အလင်္ကတာ**တိ ဣဒံ ပါဒုကံ သန္ဓာယာဟ။ **ဥပါဂစ္ဆီ**တိ ဥပါဂတော အဟောသိ။ ကာယ ဝေလာယာတိ? မဟာသတ္တဿ ကာရပဏ္ဏာနိ ပစိတ္ဝာ နိဋ္ဌာပေန္တဿ နိသိန္နဝေလာယ။ **ဇလန္တမိဝ တေဇသာ**တိ ရာဇတေဇေန ဇလန္တံ ဝိယ။ **ခတ္တသံဃပရိဗ္ယူဠှန္တိ** ကထာဖာသုကေန အမစ္စသံဃေန ပရိဝုတံ၊ ခတ္တိယသမူဟေဟိ ဝါ ပရိဝါရိတံ။ **ဇေ'ဒဗြဝီ**တိ ကာသိရာဇာနံ ဗဟိ ခန္ဓာဝါရံ

၁-ဥပါဒီ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၂-အာရုယှန္တု (သီ၊ ဣ)၊ အာရုယှ (သျာ)

nivāsāpetvā[1] padasāva paṇṇasālaṁ āgantvā taṁ vanditvā nisinnaṁ paṭisanthāraṁ karonto etaṁ vacanaṁ abravi.

Kusalaṁ anāmayanti ubhayenapi padena ārogyameva pucchati. **Kacci amajjapo**ti kacci majjaṁ na pivasīti pucchati. "**Appamatto**"tipi[2] pāṭho, kusaladhammesu nappamajjasīti attho. **Suramappiyan**ti surāpānaṁ appiyaṁ. "Suramappiyā"tipi pāṭho, surā appiyāti attho. **Dhamme**ti dasavidhe rājadhamme. **Yoggan**ti yuge yuñjitabbaṁ **te** tava assagoṇādikaṁ. **Kacci vahatī**ti kacci arogaṁ hutvā vahati. **Vāhanan**ti hatthi-assādi sabbaṁ vāhanaṁ. **Sarīrassu'patāpanā**ti sarīrassa upatāpakarā. **Antā**ti paccantajanapadā. **Phītā**ti iddhā subhikkhā, vatthābharaṇehi vā annapānehi vā paripuṇṇā gāḷhavāsā. **Majjhe cā**ti raṭṭhassa majjhe. **Bahalā**ti gāmanigamā ghanavāsā. **Paṭisanthatan**ti paṭicchāditaṁ guttaṁ, paripuṇṇaṁ vā. **Yattha rājā nisakkatī**ti yasmiṁ pallaṅke rājā nisīdissati, taṁ paññāpentūti vadati.

Rajā mahāsatte gāravena pallaṅke na nisīdati. Atha mahāsatto "sace pallaṅke na nisīdati, paṇṇasanthāraṁ paññāpethā"ti vatvā tasmiṁ paññatte nisīdanatthāya rajānaṁ nimantento gāthamāha—

84. "Idheva te nisīdassu, niyate paṇṇasanthare.
Etto udakamādāya, pāde pakkhālayassu te"ti.

Tattha **niyate**ti susanthate. **Etto**ti paribhoga-udakaṁ dassento āha.

Rājā mahāsatte gāravena paṇṇasanthārepi anisīditvā bhūmiyaṁ eva nisīdi. Mahāsattopi paṇṇasālaṁ pavisitvā taṁ kārapaṇṇakaṁ nīharitvā rājānaṁ tena nimantento gāthamāha—

85. "Idampi paṇṇakaṁ mayhaṁ, randhaṁ rāja aloṇakaṁ.
Paribhuñja mahāraja, pāhuno me'si'dhāgato"ti.

---

1. Nivesetvā (Sī, I)
2. Appamajjotipi (Sī, Syā)

နိဝါသာပေတွာ[1] ပဒသာဝ ပဏ္ဏသာလံ အာဂန္တ္ဝာ တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ နိသိန္နံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောန္တော တေံ ဝစနံ အဗြဝိ။

ကုသလံ အနာမယန္တိ ဥဘယေနပိ ပဒေန အာရောဂ္ယမေဝ ပုစ္ဆတိ။ **ကစ္စိ အမဇ္ဇပေါ**တိ ကစ္စိ မဇ္ဇံ န ပိဝသီတိ ပုစ္ဆတိ။ "အပ္ပမတ္တော"တိပိ ပါဠိဒ္ဝော၊ ကုသလဓမ္မေသု နပ္ပမဇ္ဇသီတိ အတ္ထော။ **သုရမပ္ပိယ**န္တိ သုရာပါနံ အပ္ပိယံ။ "သုရမပ္ပိယာ"တိပိ ပါဠိဒ္ဝော၊ သုရာ အပ္ပိယာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မေ**တိ ဒသဝိဓေ ရာဇဓမ္မေ။ **ယောဂ္ဂ**န္တိ ယုဂေ ယုဇ္ဈိတဗ္ဗံ **တေ** တဝ အဿဂေါဏာဒိကံ။ **ကစ္စိ ဝဟတီ**တိ ကစ္စိ အရောဂံ ဟုတ္ဝာ ဝဟတိ။ **ဝါဟန**န္တိ ဟတ္ထိအဿာဒိ သဗ္ဗံ ဝါဟနံ။ **သရီရဿု'ပတာပနာ**တိ သရီရဿ ဥပတာပကရာ။ **အန္တာ**တိ ပစ္စန္တဇနပဒါ။ **ဖီတာ**တိ ဒ္ဝိဒ္ဓါ သုဘိက္ခာ၊ ဝတ္ထာဘရဏေဟိ ဝါ အန္နပါနေဟိ ဝါ ပရိပုဏ္ဏာ ဂါဠှဝါသာ။ **မဇ္ဈေ စာ**တိ ရဋ္ဌဿ မဇ္ဈေ။ **ဗဟလာ**တိ ဂါမနိဂမာ ဃနဝါသာ။ **ပဋိသန္ထတ**န္တိ ပဋိစ္ဆာဒိတံ ဂုတ္တံ၊ ပရိပုဏ္ဏံ ဝါ။ **ယတ္ထ ရာဇာ နိသဇ္ဇတီ**တိ ယသ္မိံ ပလ္လင်္ကေ ရာဇာ နိသီဒိဿတိ၊ တံ ပညာပေန္တ္ဝါတိ ဝဒတိ။

ရာဇာ မဟာသတ္တေ ဂါရဝေန ပလ္လင်္ကေ န နိသီဒတိ။ အထ မဟာသတ္တော "သစေ ပလ္လင်္ကေ န နိသီဒတိ၊ ပဏ္ဏသန္ထာရံ ပညာပေဿာ"တိ ဝတ္ဝာ တသ္မိံ ပညတ္တေ နိသီဒနတ္ထာယ ရာဇာနံ နိမန္တေန္တော ဂါထမာဟ—

၈၄။ "ဣဓေဝ တေ နိသီဒဿု၊ နိယတေ ပဏ္ဏသန္ထရေ။
ဧတ္တော ဥဒကမာဒါယ၊ ပါဒေ ပက္ခာလယဿု တေ''တိ။

တတ္ထ **နိယတေ**တိ သုသန္ထတေ။ **ဧတ္တော**တိ ပရိဘောဂဥဒကံ ဒဿေန္တော အာဟ။

ရာဇာ မဟာသတ္တေ ဂါရဝေန ပဏ္ဏသန္ထာရေပိ အနိသီဒိတ္ဝာ ဘူမိယံ ဧဝ နိသီဒိ။ မဟာသတ္တောပိ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတ္ဝာ တံ ကာရပဏ္ဏကံ နီဟရိတ္ဝာ ရာဇာနံ တေန နိမန္တေန္တော ဂါထမာဟ—

၈၅။ "ဣဒမ္ပိ ပဏ္ဏကံ မယှံ၊ ရန္ဓံ ရာဇ အလောဏကံ။
ပရိဘုဉ္ဇ မဟာရာဇ၊ ပါဟုနော မေ'သိ'ဓာဂတော''တိ။

၁-နိဝေသေတွာ (သီ၊ ဣ)
၂-အပ္ပမဇ္ဇောဟိပိ (သီ၊ သျာ)

Atha naṁ rājā āha—

86. “Na cāhaṁ paṇṇaṁ bhuñjāmi, na he’taṁ mayha bhojanaṁ.
Sālīnaṁ odanaṁ bhuñje, sucimaṁsūpasecanan”ti.

Tattha **na cāhan**ti paṭikkhepavacanaṁ.

Rājā tathārūpaṁ attano rājabhojanaṁ vaṇṇetvā tasmiṁ mahāsatte gāravena thokaṁ paṇṇakaṁ hatthatale ṭhapetvā “tāta tvaṁ evarūpaṁ bhojanaṁ bhuñjasī”ti puttena saddhiṁ piyakathaṁ kathento nisīdi. Tasmiṁ khaṇe Candādevī orodhena parivutā ekamaggena āgantvā bodhisattassa assamapadaṁ patvā piyaputtaṁ disvā tattheva patitvā visaññī ahosi. Tato paṭiladdhassāsā patitaṭṭhānato uṭṭhahitvā āgantvā bodhisattassa pāde daḷhaṁ gahetvā vanditvā assupuṇṇehi nettehi roditvā vandanaṭṭhānato uṭṭhāya ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ rājā “bhadde tava puttassa bhojanaṁ passāhī”ti vatvā thokaṁ paṇṇakaṁ tassā hatthe ṭhapetvā sesa-itthīnampi thokaṁ thokaṁ adāsi. Tā sabbāpi “sāmi evarūpaṁ bhojanaṁ bhuñjasī”ti vadantiyo taṁ gahetvā attano attano sīse katvā “atidukkaraṁ karosi sāmī”ti vatvā namassamānā nisīdiṁsu. Rājā puna “tāta idaṁ mayhaṁ acchariyaṁ hutvā upaṭṭhātī”ti vatvā imaṁ gāthamāha.

87. “Accherakaṁ maṁ paṭibhāti, ekakampi rahogataṁ.
Edisaṁ bhuñjamānānaṁ, kena vaṇṇo pasīdatī”ti.

Tattha **ekakan**ti tāta taṁ ekakampi rahogataṁ iminā bhojanena yāpentaṁ disvā mama acchariyaṁ hutvā upaṭṭhāti. **Edisan**ti evarūpaṁ aloṇakaṁ atakkaṁ nidhūpanaṁ randhaṁ pattaṁ[1] bhuñjantānaṁ kena kāraṇena vaṇṇo pasīdatīti naṁ pucchi.

Athassa so ācikkhanto āha—

88. “Eko rāja nipajjāmi, niyate paṇṇasanthare.
Tāya me ekaseyyāya, rāja vaṇṇo pasīdati.

1. Udakena seditaṁ bhojanaṁ (Syā)

အထ နံ ရာဇာ အာဟ—

၈၆။ “န စာဟံ ပဏ္ဏံ ဘုဉ္ဇာမိ၊ န ဟေ’တံ မယှ ဘောဇနံ။
သာလီနံ ဩဒနံ ဘုဉ္ဇေ၊ သုစိ’ မံသူပသေစန”န္တိ။

တတ္ထ **န စာဟ**န္တိ ပဋိက္ခေပဝစနံ။

ရာဇာ တထာရူပံ အတ္တနော ရာဇဘောဇနံ ဝဏ္ဏေတွာ တသ္မိံ မဟာ-သတ္တေ ဂါရဝေန ထောကံ ပဏ္ဏကံ ဟတ္ထတလေ ဌပေတွာ “တာတ တွံ ဧဝရူပံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇသီ”တိ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ပိယကထံ ကထေန္တော နိသီဒိ။ တသ္မိံ ခဏေ စန္ဒာဒေဝိ ဩရောဓေန ပရိဝုတာ ဧကမဂ္ဂေန အာဂန္ဒ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ အဿမပဒံ ပတ္ဝာ ပိယပုတ္တံ ဒိသ္ဝာ တတ္ထေဝ ပတိတွာ ဝိသညီ အဟောသိ။ တတော ပဋိလဒ္ဓဿာသာ ပတိတဋ္ဌာနတော ဥဋ္ဌဟိတွာ အာဂန္ဒ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ ပါဒေ ဒဠှံ ဂဟေတွာ ဝန္ဒိတွာ အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ ရောဒိတွာ ဝန္ဒနဋ္ဌာနကော ဥဋ္ဌာယ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ အထ နံ ရာဇာ “ဘဒ္ဒေ တဝ ပုတ္တဿ ဘောဇ[illegible]သာဟိ”တိ ဝတ္ဝာ ထောကံ ပဏ္ဏကံ တဿာ ဟတ္ထေ ဌပေဿာ [illegible] ထောကံ ထောကံ အဒါသိ။ တာ သဗ္ဗာပိ “သာမိ ဧဝရူပံ ဘောဇ[illegible]”တိ ဝဒန္တိယော တံ ဂဟေတွာ အတ္တနော အတ္တနော သီသေ ကတွာ “[illegible]” နမဿမာနာ နိသီဒိံသု။ ရာဇာ ပု[illegible] “တာတ ဣဒံ မယှံ အစ္ဆရိယံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတီ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၈၇။ “အစ္ဆေရကံ မံ ပဋိဘာတိ၊ ဧကကမ္ပိ ရဟောဂတံ။
ဧဒိသံ ဘုဉ္ဇမာနာနံ၊ ကေန ဝဏ္ဏော ပသီဒတီ”တိ။

တတ္ထ **ကေက**န္တိ တာတ တံ ကေဝလမ္ပိ ရဟောဂတံ ဣမိနာ ဘောဇနေန ယာပေန္တံ ဒိသ္ဝာ မမ အစ္ဆရိယံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ **ဧဒိသ**န္တိ ဧဝရူပံ အလောဏကံ အတက္ကံ နိဓူပနံ ရန္ဓံ ပတ္တံ[1] ဘုဉ္ဇန္တာနံ ကေန ကာရဏေန ဝဏ္ဏော ပသီဒတီတိ နံ ပုစ္ဆိ။

အထဿ သော အာစိက္ခန္တော အာဟ—

၈၈။ “ကော ရာဇ နိပဇ္ဇာမိ၊ နိယတေ ပဏ္ဏသန္ထရေ။
တာယ မေ ကသေယ္ယာယ၊ ရာဇ ဝဏ္ဏော ပသီဒတိ။

၁-ဥဒကေန သေဒိတံ ဘောဇနံ (သျာ)

89. Na ca nettiṁsabandhā me, rājarakkhā upaṭṭhitā.
Tāya me sukhaseyyāya, rāja vaṇṇo pasīdati.

90. Atītaṁ nānusocāmi, nappajappāmi'nāgataṁ.
Paccuppannena yāpemi, tena vaṇṇo pasīdati.

91. Anāgatappajappāya, atītassā'nusocanā.
Etena bālā sussanti, naḷova harito luto"ti.

Tattha **nettiṁsabandhā**ti khaggabandhā[1]. **Rājarakkhā**ti rājānaṁ rakkhitā[2]. **Nappajappāmī**ti na patthemi. **Harito**ti haritavaṇṇo. **Luto**ti luñcitvā ātape khittanaḷo viya.

Atha rājā "idheva naṁ abhisiñcitvā ādāya gamissāmī"ti cintetvā rajjena nimantento āha—

92. "Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ, asse pattī ca vammino.
Nivesanāni rammāni, ahaṁ putta dadāmi te.

93. Itthāgārampi te dammi, sabbālaṅkārabhūsitaṁ.
Tā putta paṭipajjassu, tvaṁ no rājā bhavissasi.

94. Kusalā naccagītassa, sikkhitā cāturi'tthiyo.
Kāme taṁ ramayissanti, kiṁ araññe karissasi.

95. Paṭirājūhi te kaññā, ānayissaṁ alaṅkatā.
Tāsu putte janetvāna, atha pacchā pabbajissasi.

96. Yuvā ca daharo cā'si, paṭhamuppattiko susu.
Rajjaṁ kārehi bhaddante, kiṁ araññe karissasī"ti.

Tattha **hatthānīkan**ti dasahatthiyo paṭṭhāya hatthānīkaṁ nāma, tathā **rathānīkaṁ. Vammino**ti vammabaddhasūrayodhe. **Kusalā**ti chekā. **Sikkhitā**ti aññesupi itthikiccesu sikkhitā. **Cāturi'tthiyo**ti caturā vilāsā itthiyo, atha vā caturā nagarā itthiyo, atha vā

1. Nettiṁsabaddhāti khaggabaddhā (Sī, I) 2. Rājarakkhikā (Sī, I)

၈၉။ နာ စ နေတ္တိံသဗန္ဓာ မေ၊ ရာဇရက္ခာ ဥပဋ္ဌိတာ။
တာယ မေ သုခသေယ္ယာယ၊ ရာဇ ဝဏ္ဏော ပသီဒတိ။

၉၀။ အတီတံ နာနုသောစာမိ၊ နပ္ပဇပ္ပါမိ'နာဂတံ။
ပစ္စုပ္ပန္နေန ယာပေမိ၊ တေန ဝဏ္ဏော ပသီဒတိ။

၉၁။ အနာဂတပ္ပဇပ္ပါယ၊ အတီတဿာ'နုသောစနာ။
ဧတေန ဗာလာ သုဿန္တိ၊ နဠော ဟရိတော လုတော"တိ။

တတ္ထ **နေတ္တိံသဗန္ဓာ**တိ ခဂ္ဂဗန္ဓာ[1]။ **ရာဇရက္ခာ**တိ ရာဇာနံ ရက္ခိတာ[2]။ **နပ္ပဇပ္ပါမီ**တိ နပတ္ထေမိ။ **ဟရိတော**တိ ဟရိတဝဏ္ဏော။ **လုတော**တိ လုဉ္စိတ္ဝာ အာတပေ ခိတ္တနဠော ဝိယ။

အထ ရာဇာ "ဣဓေဝ နံ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ ဓနဉ္စာယ ဂဟေတ္ဝာ ဂမိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ရဇ္ဇေန နိမန္တေန္တော အာဟ——

၉၂။ "ဟတ္ထာနီကံ ရထာနီကံ၊ အဿေ ပတ္တီ စ ဝမ္မိနော။
နိဝေသနာနိ ရမ္မာနိ၊ အဟံ ပုတ္တ ဒဒါမိ တေ။

၉၃။ ကုသလာ နစ္စဂီတဿ၊ သိက္ခိတာ စာတုရိ'တ္ထိယော။
ကာမေ တံ ရမယိဿန္တိ၊ ကိံ အရညေ ကရိဿသိ။

၉၄။ ပဋိရာဇူဟိ တေ ကညာ၊ အာနယိဿံ အလင်္ကတာ။
တာသု ပုတ္တေ ဇနေတ္ဝာန၊ အထ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိဿသိ။

၉၅။ ယုဝါ စ ဒဟရော စာ'သိ၊ ပဌမုပ္ပတ္တိကော သုသု။
ရဇ္ဇံ ကာရေဟိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ကိံ အရညေ ကရိဿသီ"တိ။

တတ္ထ **ဟတ္ထာနီက**န္တိ ဒသဟတ္ထိတော ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထာနီကံ နာမ၊ ကထာ **ရထာနီကံ**။ **ဝမ္မိနော**တိ ဝမ္မဗန္ဓသူရယောဓေ။ **ကုသလာ**တိ ဆေကာ။ **သိက္ခိတာ**တိ အညေသုပိ ဣတ္ထိကိစ္စေသု သိက္ခိတာ။ **စာတုရိ'တ္ထိယော**တိ စတုရာ ဝိလာသာ ဣတ္ထိယော၊ အထ ဝါ စတုရာ နာဂရာ ဣတ္ထိယော၊ အထ ဝါ

၁-နေတ္တိံသဗန္ဓါတိ ဆဂ္ဂဗန္ဓါ (သီ၊ ဣ) ၂-ရာဇရက္ခိကာ (သီ၊ ဣ)

caturā nāma nāṭakitthiyo[1]. **Paṭirājūhi te kaññā**ti aññehi rājūhi tava rājakaññāyo ānayissāmi. **Yuvā**ti yobbanappatto. **Daharo**ti taruṇo. **Paṭhamuppattiko**ti paṭhamavayena uppattito samuggato. **Susū**ti atitaruṇo.

Ito paṭṭhāya bodhisattassa dhammakathā hoti—

97. “Yuvā care brahmacariyaṁ, brahmacārī yuvā siyā.
Daharassa hi pabbajjā, etaṁ isīhi vaṇṇitaṁ.

98. Yuvā care brahmacariyaṁ, brahmacārī yuvā siyā.
Brahmacariyaṁ carissāmi, nāhaṁ rajjena matthiko.

99. Passāmi vo’haṁ daharaṁ, amma tāta vadantaraṁ.
Kicchāladdhaṁ piyaṁ puttaṁ, appatvāva jaraṁ mataṁ.

100. Passāmi vo’haṁ dahariṁ, kumāriṁ cārudassaniṁ.
Navavaṁsakaḷīraṁva, paluggaṁ jīvitakkhayaṁ.

101. Daharāpi hi mīyanti, narā ca atha nāriyo.
Tattha ko vissase poso, ‘daharo’mhī”ti jīvite.

102. Yassa ratyā vivasāne, āyu appataraṁ siyā.
Appodake’va macchānaṁ, kinnu komārakaṁ tahiṁ.

103. Nicca’mabbhāhato loko, niccañca parivārito.
Amoghāsu vajantīsu, kiṁ maṁ rajje’bhisiñcasī”ti.

Kāsirājā āha—

104. “Kena mabbhāhato loko, kena ca parivārito.
Kāyo amoghā gacchanti, taṁ me akkhāhi pucchito”ti.

Bodhisatto āha—

105. “Maccunā’bbhāhato loko, jarāya parivārito.
Ratyo amoghā gacchanti, evaṁ jānāhi khattiya.

1. Caturitthiyoti caturā nāgarakitthiyo (Sī, I)

စတုရော နာမ နာဋကိတ္ထိယော[1]။ **ပဋိရာဇူဟိ တေ ကညာ**တိ အညေဟိ ရာဇူဟိ တဝ ရာဇကညာယော အာနယိဿာမိ။ **ယုဝါ**တိ ယောဗ္ဗနပ္ပတ္တော။ **ဒဟရော**တိ တရုဏော။ **ပဌမုပ္ပတ္တိကော**တိ ပဌမဝယေန ဥပ္ပတ္တိတော သမုဂ္ဂတော။ **သုသူ**တိ အတိတရုဏော။

ဣတော ပဋ္ဌာယ ဗောဓိသတ္တဿ ဓမ္မကထာ ဟောတိ—

၉၇။ “ယုဝါ စရေ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ဗြဟ္မစာရီ ယုဝါ သိယာ။
ဒဟရဿ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ ဧတံ ဣသီဟိ ဝဏ္ဏိတံ။

၉၈။ ယုဝါ စရေ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ဗြဟ္မစာရီ ယုဝါ သိယာ။
ဗြဟ္မစရိယံ စရိဿာမိ၊ နာဟံ ရဇ္ဇေန မတ္ထိကော။

၉၉။ ပဿာမိ ဝော’ဟံ ဒဟရံ၊ အမ္မ တာတ ဝဒန္တရံ။
ကိစ္ဆာလဒ္ဓံ ပိယံ ပုတ္တံ၊ အပ္ပတ္ဝာဝ ဇရံ မတံ။

၁၀၀။ ပဿာမိ ဝော’ဟံ ဒဟရိံ၊ ကုမာရိံ စာရုဒဿနိံ။
နဝံဝံသကဠီရံဝ၊ ပလုဂ္ဂံ ဇီဝိတက္ခယံ။

၁၀၁။ ဒဟရာပိ ဟိ မီယန္တိ၊ နရာ စ အထ နာရိယော။
တတ္ထ ကော ဝိဿသေ ယောဓော၊ ‘ဒဟရော’မှီ’တိ ဇီဝိတေ။

၁၀၂။ ယဿ ရတ္ယာ ဝိဝသာနေ၊ အာယု အပ္ပတရံ သိယာ။
အပ္ပေါဒကေ’ဝ မစ္ဆာနံ၊ ကိန္နု ကောမာရကံ တဟိံ။

၁၀၃။ နိစ္စ’မဗ္ဘာဟတော လောကော၊ နိစ္စဉ္စ ပရိဝါရိတော။
အမောဃာသု ဝဇန္တီသု၊ ကိံ မံ ရဇ္ဇေ’ဘိသိဉ္စသီ”တိ။

ကာသိရာဇာ အာဟ—

၁၀၄။ “ကေန မဗ္ဘာဟတော လောကော၊ ကေန စ ပရိဝါရိတော။
ကာယော အမောဃာ ဂစ္ဆန္တိ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ ပုစ္ဆိတော”တိ။

ဗောဓိသတ္တော အာဟ—

၁၀၅။ “မစ္စုနာ’ဗ္ဘာဟတော လောကော၊ ဇရာယ ပရိဝါရိတော။
ရတ္တော အမောဃာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ဇာနာဟိ ခတ္တိယ။

၁-စတုရိတ္ထိယောတိ စတုရာ နာဂရကိတ္ထိယော (သီ၊ ဥ)

106. Yathāpi tante vitate, yaṁ ya'devūpavīyati.
Appakaṁ hoti vetabbaṁ, evaṁ maccāna jīvitaṁ.

107. Yathā vārivaho pūro, gacchaṁ nupanivattati.
Eva'māyu manussānaṁ, gacchaṁ nupanivattati.

108. Yathā vārivaho pūro, vahe rukkhe'pakūlaje.
Evaṁ jarāmaraṇena, vuyhante sabbapāṇino"ti.

Tattha **brahmacārī yuvā siyā**ti brahmacariyaṁ caranto yuvā bhaveyya[1]. **Isīhi vaṇṇitan**ti Buddhādīhi isīhi thomitaṁ pasatthaṁ. **Nāhaṁ rajjena matthiko**ti ahaṁ rajjena atthiko na homi. **Amma tāta vadantaran**ti[2] "amma tātā"ti vadantaṁ. **Paluggan**ti maccunā luñcitvā gahitaṁ. **Yassa ratyā vivasāne**ti mahārāja yassa mātukucchimhi paṭisandhiggahaṇakālato paṭṭhāya rattidivātikkamena appataraṁ āyu hoti. **Komārakaṁ tahin**ti tasmiṁ vaye taruṇabhāvo kiṁ karissati.

Kena mabbhāhatoti kena abbhāhato. Idaṁ rājā saṁkhittena bhāsitassa atthaṁ ajānantova pucchati. **Ratyo**ti rattiyo. Tā hi imesaṁ sattānaṁ āyuñca vaṇṇañca balañca khepentiyo eva gacchantīti amoghā gacchanti nāmāti veditabbaṁ. **Yaṁ ya'devūpavīyatī**ti yaṁ yaṁ tantaṁ upavīyati. **Vetabban**ti tantasmiṁ vīte sesaṁ vetabbaṁ yathā appakaṁ hoti, evaṁ sattānaṁ jīvitaṁ. **Nupanivattatī**ti tasmiṁ tasmiṁ khaṇe gataṁ gatameva hoti, na upanivattati[3]. **Vahe rukkhe'pakūlaje**ti upakūlaje rukkhe vaheyya.

Rājā mahāsattassa dhammakathaṁ sutvā "kiṁ me gharāvāsenā"ti ativiya ukkaṇṭhito pabbajitukāmo hutvā "nāhaṁ tāva puna nagaraṁ gamissāmi, idheva pabbajissāmi. Sace pana me putto nagaraṁ gaccheyya, setacchattamassa dadeyyan"ti cintetvā taṁ vīmaṁsituṁ puna rajjena nimantento āha—

109. "Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ, asse pattī ca vammino.
Nivesanāni rammāni, ahaṁ putta dadāmi te.

1. Brāhmacārī honto yuvā siyā (Sī)
2. Vadaṁ naranti (Sī)
3. Na upari vattati (I, Ka)

၁၀၆။ ယထာပိ တန္တေ ဝိတတေ၊ ယံ ယ'ဒေဝူပဝီယတိ။
အပ္ပကံ ဟောတိ ဝေတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ မစ္စာန ဇီဝိတံ။

၁၀၇။ ယထာ ဝါရိဝဟော ပူရော၊ ဂစ္ဆံ နုပနိဝတ္တတိ။
ဧဝ'မာယု မနုဿာနံ၊ ဂစ္ဆံ နုပနိဝတ္တတိ။

၁၀၈။ ယထာ ဝါရိဝဟော ပူရော၊ ဝဟေ ရုက္ခေ'ပကူလဇေ။
ဧဝံ ဇရာမရဏေန၊ ဝုယ္ဟန္တေ သဗ္ဗပါဏိနော"တိ။

တတ္ထ **ဗြဟ္မစာရီ ယုဝါ သိယာ**တိ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တော ယုဝါ ဘဝေယ္ယ[2]။ **ဇိဏ္ဏေဟိ ဝဏ္ဏိတန္တိ** ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဇိဏေဟိ ထောမိတံ ပသတ္ထံ။ **နာဟံ ရဇ္ဇေန မတ္ထိကောတိ** အဟံ ရဇ္ဇေန အတ္ထိကော န ဟောမိ။ **အမ္မ တာတ ဝဒန္တ**ရန္တိ "အမ္မ တာတာ"တိ ဝဒန္တံ။ **ပလုဂ္ဃန္တိ** မစ္စုနာ လုဉ္စိတ္ဝာ ဂဟိတံ။ **ယဿ ရတ္ယာ ဝိဝသာနေ**တိ မဟာရာဇ ယဿ မာတုကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏကာလတော ပဋ္ဌာယ ရတ္တိဒိဝါတိက္ကမေန အပ္ပတရံ အာယု ဟောတိ။ **ကောမာရကံ တဟိ**န္တိ တသ္မိံ ဝယေ တရုဏဘာဝေါ ကိံ ကရိဿတိ။

ကေန မဗ္ဘာဟတောတိ ကေန အဗ္ဘာဟတော။ ဗုဒ်ဓာ သံဒိဋ္ဌေန ဘာသိတဿ အတ္ထံ အဇာနန္တော၁ ပုစ္ဆတိ။ **ရတ္ယော**တိ ရတ္တိယော။ တာ ဟိ ဗုမေသံ သတ္တာနံ အာယုဉ္စ ဝဏ္ဏဉ္စ ဗလဉ္စ ခေပေန္တိယော ဧဝ ဂစ္ဆန္တိတိ အမောဃာ ဂစ္ဆန္တိ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယံ ယ'ဒေဝူပဝီယတီ**တိ ယံ ယံ တန္တံ ဥပဝီယတိ။ **ဝေတဗ္ဗန္တိ** တန္တသ္မိံ ဝိတေ သေသံ ဝေတဗ္ဗံ ယထာ အပ္ပကံ ဟောတိ၊ ဧဝံ သတ္တာနံ ဇီဝိတံ။ **နုပနိဝတ္တတီ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ခဏေ ဂတံ ဂတမေဝ ဟောတိ၊ န ဥပနိဝတ္တတိ၃။ **ဝဟေ ရုက္ခေ'ပကူလဇေ**တိ ဥပကူလဇေ ရုက္ခေ ဝဟေယ္ယ။

ရာဇာ မဟာသတ္တဿ ဓမ္မကထံ သုတ္ဝာ "ကိံ မေ ဃရာဝါသေနာ"တိ အတိဝိယ ဥက္ကဏ္ဌိတော ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတ္ဝာ "နာဟံ တာဝ ပုန နဂရံ ဂမိဿာမိ၊ ဣဓေဝ ပဗ္ဗဇိဿာမိ။ သစေ ပန မေ ပုတ္တော နဂရံ ဂစ္ဆေယ္ယ၊ သေတစ္ဆတ္တမဿ ဒဒေယ္ယ"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ တံ ဝီမံသိတုံ ပုန ရဇ္ဇေန နိမန္တေန္တော အာဟ—

၁၀၉။ "ဟတ္ထာနီကံ ရထာနီကံ၊ အဿေ ပတ္တီ စ ဝမ္မိနော။
နိဝေသနာနိ ရမ္မာနိ၊ အဟံ ပုတ္တ ဒဒါမိ တေ။

၁-ဗြဟ္မစာရီ ဟောန္တော ယုဝါ သိယာ (သီ) ၂-ဝဒံ နရန္တိ (သီ) ၃-န ဥပရိ ဝတ္တတိ (ဗ္ရ၊က)

110. Itthāgārampi te dammi, sabbālaṅkārabhūsitaṁ.
Tā putta paṭipajjassu, tvaṁ no rājā bhavissasi.

111. Kusalā naccagītassa, sikkhitā cāturi'tthiyo.
Kāme taṁ ramayissanti, kiṁ araññe karissasi.

112. Paṭirājūhi te kaññā, ānayissaṁ alaṅkatā.
Tāsu putte janetvāna, atha pacchā pabbajissasi.

113. Yuvā ca daharo cā'si, paṭhamuppattiko susu.
Rajjaṁ kārehi bhaddante, kiṁ araññe karissasi.

114. Koṭṭhāgārañca kosañca, vāhanāni balāni ca.
Nivesanāni rammāni, ahaṁ putta dadāmi te.

115. Gomaṇḍalaparibyūḷho, dāsisaṁghapurakkhato.
Rajjaṁ kārehi bhaddante, kiṁ araññe karissasī"ti.

Tattha **gomaṇḍalaparibyūḷho**ti subhaṅgīnaṁ rājakaññānaṁ[1] maṇḍalena purakkhato.

Atha mahāsatto rajjena anatthikabhāvaṁ pakāsento āha—

116. "Kiṁ dhanena yaṁ khīyetha, kiṁ bhariyāya marissati.
Kiṁ yobbanena jiṇṇena, yaṁ jarāyā'bhibhuyyati.

117. Tattha kā nandi kā khiḍḍā, kā ratī kā dhanesanā.
Kiṁ me puttehi dārehi, rāja mutto'smi bandhanā.

118. Yo'haṁ evaṁ pajānāmi, maccu me nappamajjati.
Antakenādhipannassa, kā ratī kā dhanesanā.

119. Phalānamiva pakkānaṁ, niccaṁ patanato bhayaṁ.
Evaṁ jātāna maccānaṁ, niccaṁ maraṇato bhayaṁ.

120. Sāya'meke na dissanti, pāto diṭṭhā bahū janā.
Pāto eke na dissanti, sāyaṁ diṭṭhā bahū janā.

1. Subhāsitarājakaññānaṁ (Sī, I)

၁၁၀။ ဣတ္ထာဂါရမ္ပိ တေ ဒမ္မိ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတံ။
တာ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇဿု၊ တွံ နော ရာဇာ ဘဝိဿသိ။

၁၁၁။ ကုသလာ နစ္စဂီတဿ၊ သိက္ခိတာ စာတုရိ'တ္ထိယော။
ကာမေ တံ ရမယိဿန္တိ၊ ကိံ အရညေ ကရိဿသိ။

၁၁၂။ ပဋိရာဇူဟိ တေ ကညာ၊ အာနယိဿံ အလင်္ကတာ။
တာသု ပုတ္တေ ဇနေတ္ဝာန၊ အထ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိဿသိ။

၁၁၃။ ယုဝါ စ ဒဟရော စာ'သိ၊ ပဌမုပ္ပတ္တိကော သုသု။
ရဇ္ဇံ ကာရေဟိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ကိံ အရညေ ကရိဿသိ။

၁၁၄။ ကောဋ္ဌာဂါရဉ္စ ကောသဉ္စ၊ ဝါဟနာနိ ဗလာနိ စ။
နိဝေသနာနိ ရမ္မာနိ၊ အဟံ ပုတ္တ ဒဒါမိ တေ။

၁၁၅။ ဂေါမဏ္ဍလပရိဗ္ယူဠှော၊ ဒါသိသံဃပုရက္ခတော။
ရဇ္ဇံ ကာရေဟိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ကိံ အရညေ ကရိဿသိ"တိ။

တမ္ပိ ဂေါမဏ္ဍလပရိဗ္ယူဠှေတိ သုဘင်္ဂီနံ ရာဇကညာနံ[1] မဏ္ဍလေန ပုရက္ခတော။

အထ ဖာသဿော ရဇ္ဇေန အနတ္ထိကဘာဝံ ပကာသေန္တော အာဟ—

၁၁၆။ "ကိံ ဓနေန ယံ ခီယေထ၊ ကိံ ဘရိယာယ မရိဿတိ။
ကိံ ယောဗ္ဗနေန ဇိဏ္ဏေန၊ ယံ ဇရာယ'ဘိဘုယျတိ။

၁၁၇။ တတ္ထ ကာ နန္ဒိ ကာ ခိဍ္ဍာ၊ ကာ ရတိ ကာ ဓနေသနာ။
ကိံ မေ ပုတ္တေဟိ ဒါရေဟိ၊ ရာဇ မုတ္တော'သ္မိ ဗန္ဓနာ။

၁၁၈။ ယော'ဟံ ဧဝံ ပဇာနာမိ၊ မစ္စု မေ နပ္ပမဇ္ဇတိ။
အန္တကေနာဓိပန္နဿ၊ ကာ ရတိ ကာ ဓနေသနာ။

၁၁၉။ ဖလာနမိဝ ပက္ကာနံ၊ နိစ္စံ ပတနတော ဘယံ။
ဧဝံ ဇာတာန မစ္စာနံ၊ နိစ္စံ မရဏတော ဘယံ။

၁၂၀။ သာယ'မေကေ န ဒိဿန္တိ၊ ပါတော ဒိဋ္ဌာ ဗဟူ ဇနာ။
ပါတော ဧကေ န ဒိဿန္တိ၊ သာယံ ဒိဋ္ဌာ ဗဟူ ဇနာ။

၁-သုဘာသိတရာဇကညာနံ (သီ၊ဂ္ဂ)

121. Ajjeva kiccaṁ ātapaṁ, ko jaññā maraṇaṁ suve.
Na hi no saṅgaraṁ tena, mahāsenena maccunā.

122. Corā dhanassa patthenti, rāja mutto'smi bandhanā.
Ehi rāja nivattassu, nā'haṁ rajjena matthiko"ti.

Tattha **yaṁ khīyethā**ti[1] mahārāja kiṁ tvaṁ maṁ dhanena nimantesi, yaṁ khīyetha[2] khayaṁ gaccheyya. Dhanaṁ vā hi purisaṁ cajati, puriso vā taṁ dhanaṁ cajitvā gacchatīti sabbathāpi khayagāmīyeva hoti, kiṁ tvaṁ maṁ tena dhanena nimantesi. **Kiṁ bhariyāyā**ti bhariyāya kiṁ karissāmi, yā mayi ṭhiteyeva marissati. **Jiṇṇenā**ti jarāya anuparitena anubhūtena[3]. **Abhibhuyyatī**ti abhibhaviyyati. **Tatthā**ti tasmiṁ evaṁ jarāmaraṇadhamme lokasannivāse. **Kā nandī**ti kā nāma tuṭṭhi. **Khiḍḍā**ti kīḷā. **Ratī**ti pañcakāmaguṇarati. **Bandhanā**ti kāmabandhanā mutto asmi mahārājāti jhānena vikkhambhi tattā evamāha. **Maccu me**ti mama[4] maccu nappamajjati, niccaṁ mama vadhāya appamattoyevāti. Yo ahaṁ evaṁ pajānāmi, tassa mama antakena adhipannassa vadhitassa kā nāma rati, kā dhanesanāti. **Niccan**ti jātakālato paṭṭhāya sadā jarāmaraṇato bhayameva uppajjati.

Ātapanti kusalakammavīriyaṁ. **Kiccan**ti kattabbaṁ. **Ko jaññā maraṇaṁ suve**ti suve vā parasuve vā maraṇaṁ vā jīvitaṁ vā ko jāneyya. **Saṅgaran**ti[5] saṅketaṁ. **Mahāsenenā**ti pañcavīsatibhayabāttiṁsakammakaraṇachannavuti[6] rogappamukhādivasena puthusenena. **Corā dhanassā**ti dhanatthāya jīvitaṁ cajantā corā dhanassa patthenti nāma, ahaṁ pana dhanapatthanāsaṅkhātā bandhanā mutto asmi, na me dhanenatthoti attho. **Nivattassū**ti mama vacanena sammā nivattassu, rajjaṁ pahāya nekkhammaṁ paṭisaraṇaṁ katvā pabbajassu. Yaṁ pana cintesi "imaṁ rajje patiṭṭhāpessāmī"ti, taṁ mā cintayi, nāhaṁ rajjena atthikoti. Iti mahāsattassa dhammadesanā sahānusandhinā matthakaṁ pattā.

Taṁ sutvā rājānañca Candādeviñca ādiṁ katvā soḷasasahassā orodhā ca amaccādayo ca sabbe pabbajitukāmā ahesuṁ. Rājāpi

1. Jiyyethāti (Sī, Syā, I) 2. Jiyyetha (Sī, Syā, I)
3. Ciṇṇenāti caritena anubhūtena (Sī, I), vaṇṇenāti parijiṇṇena abhibhūtena tena vaṇṇena (Ka)
4. Mayi (Sī, I) 5. Saṅkaranti (Ka) 6. ...aṭṭhanavuti (Sī, I)

၁၂၁။ အဇ္ဇေဝ ကိစ္စံ အာတပံ၊ ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေ။
န ဟိ နော သင်္ဂရံ တေန၊ မဟာသေနေန မစ္စုနာ။

၁၂၂။ စောရာ ဓနဿ ပတ္ထေန္တိ၊ ရာဇ မုတ္တော'သ္မိ ဗန္ဓနာ။
ဧဟိ ရာဇ နိဝတ္တဿု၊ နာ'ဟံ ရဇ္ဇေန မတ္ထိကော"တိ။

တတ္ထ **ယံ ခီယေထာ**တိ[1] မဟာရာဇ ကိံ တွံ မံ ဓနေန နိမန္တေသိ၊ ယံ ခီယေထ[2] ခယံ ဂစ္ဆေယျ။ ဓနံ ဝါ ဟိ ပုရိသံ စဇတိ၊ ပုရိသော ဝါ တံ ဓနံ စဇိတ္ဝာ ဂစ္ဆတိတိ သဗ္ဗထာပိ ခယဂါမိယေဝ ဟောတိ၊ ကိံ တွံ မံ တေန ဓနေန နိမန္တေသိ။ **ကိံ ဘရိယာယာ**တိ ဘရိယာယ ကိံ ကရိဿာမိ၊ ယာ မယိ ဋ္ဌိတေယေဝ မရိဿတိ။ **ဇိဏ္ဏေနာ**တိ ဇရာယ အနုပရိတေန အနုဘူတေန[3]။ **အဘိဘုယျတီ**တိ အဘိဘဝိယျတိ။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ဧဝံ ဇရာမရဏဓမ္မေ လောကသန္နိဝါသေ။ **ကာ နန္ဒီ**တိ ကာ နာမ တုဋ္ဌိ။ **ခိဍ္ဍာ**တိ ကီဠာ။ **ရတီ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏရတိ။ **ဗန္ဓနာ**တိ ကာမဗန္ဓနာ မုတ္တော အသ္မိ မဟာရာဇာတိ ဈာနေန ဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ ဧဝမာဟ။ **မစ္စု မေ**တိ မမ[4] မစ္စု နပ္ပမဇ္ဇတိ၊ နိစ္စံ မမ ဝဓာယ အပ္ပမတ္တောယေဝါတိ။ ယော အဟံ ဧဝံ ပဇာနာမိ၊ တဿ မမ အန္တကေန အဓိပန္နဿ ဝဓိတဿ ကာ နာမ ရတိ၊ ကာ ဓနေသနာတိ။ နိစ္စန္တိ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ သဒါ ဇရာမရဏတော ဘယမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

အာတပန္တိ ကုသလကမ္မဝီရိယံ။ **ကိစ္စန္တိ** ကတ္တဗ္ဗံ။ **ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေ**တိ သုဝေ ဝါ ပရသုဝေ ဝါ မရဏံ ဝါ ဇီဝိတံ ဝါ ကော ဇာနေယျ။ **သင်္ဂရန္တိ**[5] သင်္ကေတံ။ **မဟာသေနေနာ**တိ ပဉ္စဝိသတိဘယဗာတ္တိံသကမ္မကရဏာဆန္နဝုတိ[6]ရောဂပ္ပမုခါဒိဝသေန ပုထုသေနေန။ **စောရာ ဓနဿာ**တိ ဓနတ္ထာယ ဇီဝိတံ စဇန္တာ စောရာ ဓနဿ ပတ္ထေန္တိ နာမ၊ အဟံ ပန ဓနပတ္ထနာသင်္ခါတာ ဗန္ဓနာ မုတ္တော အသ္မိ၊ န မေ ဓနေနတ္ထောတိ အတ္ထော။ **နိဝတ္တဿူ**တိ မမ ဝစနေန သမ္မာ နိဝတ္တဿု၊ ရဇ္ဇံ ပဟာယ နေက္ခမ္မံ ပဋိသရဏံ ကတ္ဝာ ပဗ္ဗဇဿု။ ယံ ပန စိန္တေသိ "ဣမံ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေဿာမီ"တိ၊ တံ မာ စိန္တယိ၊ နာဟံ ရဇ္ဇေန ဒဠ္ဟိကောတိ။ ဣတိ မဟာသတ္တဿ ဓမ္မဒေသနာ သဟာနုသန္ဓိနာ မဏ္ဍကံ ပတ္တာ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာနဉ္စ စန္ဒာဒေဝိဉ္စ အာဒိံ ကတ္ဝာ သောဠသသဟဿာ ဩရောဓာ စ အမစ္စာဒယော စ သဗ္ဗေ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ အဟေသုံ။ ရာဇာပိ

၁-ဇိယျေထာတိ (သီ၊ သျာ၊ ပီ) ၂-ဇိယျေထ (သီ၊ သျာ၊ ပီ)
၃-ဇိဏ္ဏေနာတိ စရိတေန အနုဘူတေန (သီ၊ ပီ)၊ ဝဏ္ဏေနာတိ ပရိဇိဏ္ဏေန အဘိဘူတေန တေန ဝဏ္ဏေန (က)
၄-မယိ (သီ၊ ပီ)၊ ၅-သင်္ကရန္တိ (က) ၆-....အဋ္ဌနဝုတိ (သီ၊ ပီ)

nagare bheriṁ carāpesi “ye mama puttassa santike pabbajituṁ icchanti, te pabbajantū”ti. Sabbesañca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṁ dvārāni vivarāpetvā “asukaṭṭhāne ca mahānidhikumbhiyo atthi, atthikā gaṇhantū”ti suvaṇṇapaṭṭe akkharāni likhāpetvā mahāthambhe bandhāpesi. Te nāgarā yathāpasārite āpaṇe ca vivaṭadvārāni gehāni ca pahāya nagarato nikkhamitvā rañño santikaṁ āgamiṁsu. Rājā mahājanena saddhiṁ mahāsattassa santike pabbaji. Sakkadattiyaṁ tiyojanikaṁ assamapadaṁ paripuṇṇaṁ ahosi. Mahāsatto paṇṇasālāyo vicāresi, majjhe ṭhitā paṇṇasālāyo itthīnaṁ dāpesi. Kiṁ kāraṇā? Bhīrukajātikā etāti. Purisānaṁ pana bahipaṇṇasālāyo dāpesi. (Tā sabbāpi paṇṇasālāyo Vissakammadevaputtova māpesi. Te ca phaladhararukkhe Vissakammadevaputtoyeva attano iddhiyā māpesi.)[1] Te sabbe Vissakammena nimmitesu phaladhararukkhesu uposathadivase bhūmiyaṁ patitapatitāni phalāni gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṁ karonti. Tesu yo kāmavitakkaṁ vā byāpādavitakkaṁ vā vihiṁsāvitakkaṁ vā vitakketi, tassa manaṁ jānitvā mahāsatto ākāse nisīditvā madhuradhammaṁ kathesi. Te janā bodhisattassa madhuradhammaṁ sutā ekaggacittā hutvā khippameva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattesuṁ.

Tadā eko Sāmantarājā “Kāsirājā kira Bārāṇasinagarato nikkhamitvā vanaṁ pavisitvā pabbajito”ti sutvā “Bārāṇasiṁ gaṇhissāmī”ti nagarā nikkhamitvā Bārāṇasiṁ patvā nagaraṁ pavisitvā alaṅkatanagaraṁ disvā rājanivesanaṁ āruyha sattavidhaṁ vararatanaṁ oloketvā “Kāsirañño imaṁ dhanaṁ nissāya ekena bhayena bhavitabban”ti cintento surāsoṇḍe pakkosāpetvā pucchi “tumhākaṁ rañño idha nagare bhayaṁ uppannaṁ atthī”ti. Natthi devāti. Kiṁ kāraṇāti. “Amhākaṁ rañño putto Temiyakumāro ‘Bārāṇasiṁ rajjaṁ na karissāmī’ti amūgopi mūgo viya hutvā imamhā nagarā nikkhamitvā vanaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbaji, tena kāraṇena amhākaṁ rājā mahājanena saddhiṁ imamhā nagarā nikkhamitvā Temiyakumārassa santikaṁ gantvā pabbajito”ti ārocesuṁ. Sāmantarājā tesaṁ vacanaṁ sutvā tussitvā “ahampi pabbajissāmī”ti

1. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.

နဂရေ ဘေရိ̇ စရာပေသိ ‘‘ယေ မမ ပုတ္တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတုံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေ ပဗ္ဗဇန္တူ’’တိ။ သဗ္ဗေသဉ္စ သုဝဏ္ဏကောဋ္ဌာဂါရာဒီနံ ဒ္ဝါရာနိ ဝိဝရာပေတ္ဝာ ‘‘အသုကဋ္ဌာနေ စ မဟာနိဓိကုမ္ဘိယော အတ္ထိ၊ အတ္ထိကာ ဂဏှန္တူ’’တိ သုဝဏ္ဏ-ပဋ္ဋေ အက္ခရာနိ လိခါပေတ္ဝာ မဟာထမ္ဘေ ဗန္ဓာပေသိ။ တေ နာဂရာ ယထာ-ပသာဒိတေ အာပဏေ စ ဝိဝဋ္ဋဒ္ဝါရာနိ ဂေဟာနိ စ ပဟာယ နဂရတော နိက္ခမိတ္ဝာ ရညော သန္တိကံ အာဂ၆ိ̇သု။ ရာဇာ မဟာဇနေန သဒ္ဓိ̇ မဟာ-သတ္တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ သက္ကဒတ္တိယံ တိယောဇနိကံ အဿမပဒံ ပရိပုဏ္ဏံ အဟောသိ။ မဟာသတ္တော ပဏ္ဏသာလာယော ဝိစာရေသိ၊ မဇ္ဈေ ဋ္ဌိတာ ပဏ္ဏသာလာယော ဣတ္ထီနံ ဒါပေသိ။ ကိ̇ကာရဏာ? ဘီရုကဇာတိကာ တောတိ။ ပုရိသာနံ ပန ဗဟိပဏ္ဏသာလာယော ဒါပေသိ။ (တာ သဗ္ဗာပိ ပဏ္ဏသာလာယော ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တော၀ မာပေသိ။ တေ စ ဖလဓရရုက္ခေ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တောယေ၀ အတ္တနော ဣဒ္ဓိယာ မာပေသိ။)[၁] တေ သဗ္ဗေ ဝိဿကမ္မေန နိမ္မိတေသု ဖလဓရရုက္ခေသု ဥပေါသထဒိ၀သေ ဘူမိယံ ပတိတပတိ-တာနိ ဖလာနိ ဂဟေတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တိ။ တေသု ယော ကာမဝိတက္ကံ ၀ါ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ ၀ါ ဝိဟိ̇သာဝိတက္ကံ ၀ါ ဝိတက္ကေတိ၊ တဿ မနံ ဇာနိတ္ဝာ မဟာသတ္တော အာကာသေ နိသီဒိတ္ဝာ မဓုရဓမ္မံ ကထေသိ။ တေ ဇနာ ဗောဓိသတ္တဿ မဓုရဓမ္မံ သုတ္ဝာ ကေဋ္ဌဓိတ္ဝာ ဟုတ္ဝာ ခိပ္ပမေ၀ အဘိညာ စ သမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေသုံ။

တဒါ ကောသမန္တရာဇာ “ကာသိရာဇာ ကိရ မာရာဏာသိနဂရ-ဘော နိက္ခမိတ္ဝာ ဝနံ ပဝိသိတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတော”တိ သုတ္ဝာ “မာရာဏာသိ̇ ဂဏှိ̇သာမီ”ဟိ နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ မာရာဏာသိ̇ ပတ္ဝာ နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ အလင်္ကတနဂရံ ဒိသ္ဝာ ရာဇနိဝေသနံ အာရုယှ သတ္တဝိဓံ ဝရရတနံ ဩလော-ကေတ္ဝာ “ကာသိရညော ဇ္ဈံ ဓနံ နိဿာယ ကေန ဘယေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေန္တော သုရာသောဏ္ဍေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပုစ္ဆိ “တုမှာကံ ရညော ဇ္ဈ နဂရေ ဘယံ ဥပ္ပန္နံ အတ္ထိ”တိ။ နတ္ထိ ဒေ၀ါတိ။ ကိ̇ကာရဏာတိ။ “အမှာကံ ရညော ပုတ္တော တေမိယကုမာရော ‘မာရာဏာသိ̇ ရဇ္ဇံ န ကရိဿာမီ’တိ အမ္ဟကေါဝိ မူကေါ ဝိယ ဟုတ္ဝာ ဇ္ဈမှာ နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ ဝနံ ပဝိသိတ္ဝာ ဇ္ဈသိ-ပဗ္ဗဇ်ံ ပဗ္ဗဇိ၊ တေန ကာရဏေန အမှာကံ ရာဇာ မဟာဇနေန သဒ္ဓိ̇ ဇ္ဈမှာ နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ တေမိယကုမာရဿ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတော’’တိ အာရောစေသုံ။ သာမန္တရာဇာ တေသံ ဝစနံ သုတ္ဝာ တုံသိတ္ဝာ “အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ

၁-( )သီ-သျာ-ဣပေါဇ္ဈကေသု နတ္ထိ။

cintetvā “tāta tumhākaṁ rājā kataradvārena nikkhanto”ti pucchi. “Deva pācīnadvārenā”ti vutte attano parisāya saddhiṁ teneva pācīnadvārena nikkhamitvā nadītīrena pāyāsi.

Mahāsattopi tassa āgamanaṁ ñatvā vanantaraṁ āgantvā ākāse nisīditvā madhuradhammaṁ desesi. So parisāya saddhiṁ tassa santikeyeva pabbaji. Evaṁ aparepi satta rājāno “Bārāṇasinagaraṁ gaṇhissāmī”ti āgatā. Tepi rājāno satta rajjāni chaḍḍetvā bodhisattassa santikeyeva pabbajiṁsu[1]. Hatthīpi araññahatthī jātā, assāpi araññā-assā jātā, rathāpi araññeyeva vinaṭṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assamapade vālukaṁ katvā vikiriṁsu. Sabbepi abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā jīvitapariyosāne brahmalokaparāyaṇā ahesuṁ. Tiracchānagatā hatthi-assāpi isigaṇe cittaṁ pasādetvā chakāmāvacaralokesu nibbattiṁsu.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā “na bhikkhave idāneva, pubbepi rajjaṁ pahāya nikkhantoyevā”ti vatvā jātakaṁ samodhānesi “tadā chatte adhivatthā devadhītā Uppalavaṇṇā ahosi, Sunando sārathi Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, sesaparisā Buddhaparisā, mūgapakkhapaṇḍito pana ahameva Sammāsambuddho ahosin”ti.

Mūgapakkhajātakavaṇṇanā paṭhamā.

1. Evaṁ aparopi aparopīti tīṇi rajjāni chaḍḍitāni (Sī), evaṁ aparopi aparopīti evaṁ aññepi rājāno tīṇi rajjāni chaḍḍetvā tatheva pabbajiṁsu (Syā)

စိန္တေတ္ဝာ “တာတ တုမှာကံ ရာဇာ ကတရဒ္ဝါရေန နိက္ခန္တော”တိ ပုစ္ဆိ။ “ဒေဝ ပါစီနဒ္ဝါရေနာ”တိ ဝုတ္တေ အတ္တနော ပရိသာယ သဒ္ဓိံ တေနေဝ ပါစီနဒ္ဝါရေန နိက္ခမိတ္ဝာ နဒီတီရေန ပါယာသိ။

မဟာသတ္တောပိ တဿ အာဂမနံ ဉတ္ဝာ ဝနန္တရံ အာဂန္ဒ္ဝာ အာကာသေ နိသိဒိတ္ဝာ မဓုရဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ပရိသာယ သဒ္ဓိံ တဿ သန္တိကေယေဝ ပဗ္ဗဇိ။ ဧဝံ အပရေပိ သတ္တ ရာဇာနော “ဗာရာဏသိနဂရံ ဂဏှိဿာမီ”တိ အာဂတာ။ တေပိ ရာဇာနော သတ္တ ရဇ္ဇာနိ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကေယေဝ ပဗ္ဗဇိံသု[1]။ ဟတ္ထိပိ အရညဟတ္ထိ ဇာတာ၊ အဿာပိ အရညအဿာ ဇာတာ၊ ရထာပိ အရညေယေဝ ဝိနဋ္ဌာ၊ ဘဏ္ဍာဂါရေသု ကဟာပဏော အဿမပဒေ ဝါလုကံ ကတ္ဝာ ဝိကိရိံသု။ သဗ္ဗေပိ အဘိညာ-သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ ဇီဝိတပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယဏာ အဟေသုံ။ တိရစ္ဆာနဂတာ ဟတ္ထိအဿာပိ ဋ္ဌသိဂဏော စိတ္တံ ပသာဒေတ္ဝာ ဆကာမာဝစရလောကေသု နိဗ္ဗတ္တိံသု။

သတ္ထာ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ အာဟရိတ္ဝာ သစ္စာနိ ပကာသေတ္ဝာ “န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ နိက္ခန္တောယေဝါ”တိ ဝတ္ဝာ ဇာတကံ သမော-ဓာနေသိ “တဒါ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝဓိတာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ အဟောသိ၊ သုနန္ဒော သာရထိ သာရိပုတ္တော၊ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ၊ သေသပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ မူဂပက္ခပဏ္ဍိတော ပန အဟမေဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဟောသိ”န္တိ။

မူဂပက္ခဇာတကဝဏ္ဏနာ ပဌမာ။

၁-ဧဝံ အပရောပိ အပရောပီတိ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ ဆဍ္ဍိတာနိ (သီ)၊ ဧဝံ အပရေပိ အပရောပီတိ ဧဝံ အညေပိ ရာဇာနော တီဏိ ရဇ္ဇာနိ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ တထေဝ ပဗ္ဗဇိံသု (သျာ)

2. Mahājanakajātakavaṇṇanā (539)

Koyaṁ majjhe samuddasminti idaṁ Satthā Jetavane viharanto mahābhinikkhamanaṁ ārabbha kathesi. Ekadivasañhi bhikkhū dhammasabhāyaṁ sannisinnā Tathāgatassa mahābhinikkhamanaṁ vaṇṇayantā nisīdiṁsu. Satthā āgantvā "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"ti pucchitvā "imāya nāmā"ti vutte "na bhikkhave idāneva, pubbepi Tathāgato mahābhinikkhamanaṁ nikkhantoyevā"ti vatvā tehi yācito atītaṁ āhari.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilāyaṁ Mahājanako nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tassa dve puttā ahesuṁ Ariṭṭhajanako ca Polajanako cāti. Tesu rājā jeṭṭhaputtassa uparajjaṁ adāsi, kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṁ adāsi. Aparabhāge Mahājanako kālamakāsi. Tassa sarīrakiccaṁ katvā rañño accayena Ariṭṭhajanako rājā hutvā itarassa uparajjaṁ adāsi. Tasseko pādamūliko amacco rañño santikaṁ gantvā "deva uparājā tumhe ghātetukāmo"ti āha. Rājā tassa punappunaṁ kathaṁ sutvā kaniṭṭhassa sinehaṁ bhinditvā Polajanakaṁ saṅkhalikāhi bandhāpetvā rājanivesanato avidūre ekasmiṁ gehe vasāpetvā ārakkhaṁ ṭhapesi. Kumāro "sacāhaṁ bhātu verīmhi, saṅkhalikāpi me hatthapādā mā muccantu, dvārampi mā vivarīyatu, sace no verīmhi, saṅkhalikāpi me hatthapādā muccantu, dvārampi vivarīyatū"ti saccakiriyamakāsi. Tāvadeva saṅkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṁ chijjiṁsu, dvārampi vivaṭaṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ kappesi.

Paccantagāmavāsino taṁ sañjānitvā upaṭṭhahiṁsu. Rājāpi taṁ gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā "ahaṁ pubbe bhātu na verī, idāni pana verīmhī"ti mahājanaparivuto Mithilaṁ gantvā bahinagare khandhāvāraṁ katvā vāsaṁ kappesi. Nagaravāsino yodhā "kumāro kira āgato"ti sutvā yebhuyyena hatthi-assavāhanādīni gahetvā tasseva santikaṁ āgamiṁsu, aññepi nāgarā āgamiṁsu. So bhātu sāsanaṁ pesesi "nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī, idāni pana verīmhi, chattaṁ vā me detha, yuddhaṁ vā"ti. Rājā taṁ

၂—မဟာဇနကဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၃၉)

ကောယံ မဇ္ဈေ သမုဒ္ဒဿ်ိန္တိ ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော မဟာ-ဘိနိက္ခမနံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဧကဒိဝသဉ်ိ ဘိက္ခူ။ ဓမ္မသဘာယံ သန္နိသိန္နာ တထာဂတဿ မဟာဘိနိက္ခမနံ ဝဏ္ဏယန္တာ နိသီဒိံသု။ သတ္ထာ အာဂန္ဒ္ဝာ "ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ တေရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဣမာယ နာမာ"တိ ဝုတ္တေ "န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ တထာဂတော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တောယေဝ၊"တိ ဝတ္ဝာ တေဟိ ယာစိတော အတီတံ အာဟရိ။

အတီတေ ဝိဒေဟရဋ္ဌေ မိထိလာယံ မဟာဇနကော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ တဿ ဒ္ဝေ ပုတ္တာ အယောသုံ အရိဋ္ဌဇနကော စ ပေါလဇနကော စာတိ။ တေသု ရာဇာ ဇေဋ္ဌပုတ္တဿ ဥပရဇ္ဇံ အဒါသိ၊ ကနိဋ္ဌဿ သေနာပတိဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ အပရဘာဂေ မဟာဇနကော ကာလ-မကာသိ။ တဿ သရီရကိစ္စံ ကတ္ဝာ ရညော အစ္စယေန အရိဋ္ဌဇနကော ရာဇာ ဟုတ္ဝာ ဋ္ဌာနန္တရဿ ဥပရဇ္ဇံ အဒါသိ။ တသ္မေကော ပါဒ-မူလိကော အမစ္စော ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ "ဒေဝ ဥပရာဇာ တုမ္ဟေ ဃာတေတုကာမော"တိ အာဟ။ ရာဇာ ကဿ ပုနပ္ပုနံ ကထံ သုတ္ဝာ ကနိဋ္ဌဿ သိနေဟံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပေါလဇနကံ သင်္ခလိကာဟိ ဗန္ဓာပေတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနတော အဝိဒူရေ ဧကသ္မိံ ဃရေ ဝသာပေတ္ဝာ အာရက္ခံ ဌပေသိ။ ကုမာရော "သစာဟံ ဘာတု ဝေရိမ္ဟိ၊ သင်္ခလိကာပိ မေ ဟတ္ထပါဒါ မာ မုစ္စန္တု၊ ဒ္ဝါရမ္ပိ မာ ဝိဝဋိယတု၊ သစေ နော ဝေရိမ္ဟိ၊ သင်္ခလိကာပိ မေ ဟတ္ထပါဒါ မုစ္စန္တု၊ ဒ္ဝါရမ္ပိ ဝိဝရိယတူ"တိ သစ္စကိရိယမကာသိ။ တာဝဒေဝ သင်္ခလိကာပိ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ဆိဇ္ဇိံသု၊ ဒ္ဝါရမ္ပိ ဝိဝဋံ။ သော နိက္ခမိတ္ဝာ ဧကံ ပစ္စန္တဂါမံ ဂန္ဒ္ဝာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။

ပစ္စန္တဂါမဝါသိနော တံ သဉ္ဇာနိတ္ဝာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ ရာဇာပိ တံ ဂါဟာပေတုံ နာသက္ခိ။ သော အနုပုဗ္ဗေန ပစ္စန္တဇနပဒံ ဟတ္ထဂတံ ကတ္ဝာ မဟာပရိဝါရော ဟုတ္ဝာ "အဟံ ပုဗ္ဗေ ဘာတု နဝေရီ၊ ဣဒါနိ ပန ဝေရိမ္ဟိ"တိ မဟာဇနပရိဝုတော မိထိလံ ဂန္ဒ္ဝာ ဗဟိနဂရေ ခန္ဓာဝါရံ ကတ္ဝာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ နဂရဝါသိနော ယောဓေ "ကုမာရော ကိရ အာဂတော"တိ သုတ္ဝာ ယေဘုယ္ယေန ဟတ္ထိ-အဿဝါဟနာဒီနိ ဂဟေတ္ဝာ တဿေဝ သန္တိကံ အာဂမိံသု၊ အညေပိ နာဂရာ အာဂမိံသု။ သော ဘာတု သာသနံ ပေသေသိ "နာဟံ ပုဗ္ဗေ တုမ္ဟာကံ ဝေရီ၊ ဣဒါနိ ပန ဝေရိမ္ဟိ၊ ဆတ္တံ ဝါ မေ ဒေထ, ယုဒ္ဓံ ဝါ"တိ။ ရာဇာ တံ

sutvā yuddhaṁ kātuṁ icchanto aggamahesiṁ āmantetvā “bhadde yuddhe jayaparājayo nāma na sakkā ñātuṁ, sace mama antarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsī”ti vatvā mahatiyā senāya parivuto nagarā nikkhami.

Atha naṁ yuddhe Polajanakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ. Tadā “rājā mato”ti sakalanagare ekakolāhalaṁ jātaṁ. Devīpi tassa matabhāvaṁ ñatvā sīghaṁ sīghaṁ suvaṇṇasārādīni gahetvā pacchiyaṁ pakkhipitvā matthake kiliṭṭhapilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule okiritvā kiliṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pacchiṁ sīse ṭhapetvā divā divasseva[1] nikkhami, na koci naṁ sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubbattā maggaṁ ajānantī disaṁ vavatthāpetuṁ asakkontī kevalaṁ “Kālacampānagaraṁ nāma atthī”ti sutattā “Kālacampānagaraṁ gamikā nāma atthī”ti pucchamānā ekikā sālāyaṁ, nisīdi. Kucchimhi panassā nibbattasatto na yo vā so vā, puritapāramī mahāsatto nibbatti.

Tassa tejena Sakkassa bhavanaṁ kampi. Sakko āvajjento taṁ kāraṇaṁ ñatvā “tassā kucchiyaṁ nibbattasatto mahāpuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatī”ti cintetvā paṭicchannayoggaṁ māpetvā tattha mañcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasālāya dvāre ṭhatvā “Kālacampānagaraṁ gamikā nāma atthī”ti pucchi. Ahaṁ tāta gamissāmīti. Tena hi yoggaṁ āruyha nisīda ammāti. Tāta ahaṁ paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā yoggaṁ abhiruhituṁ, pacchato pacchato gamissāmi, imissā pana me pacchiyā okāsaṁ dehīti. Amma kiṁ vadesi, yoggaṁ pājetuṁ jānanasamattho nāma mayā sadiso natthi, amma mā bhāyi, āruyha nisīdāti. Sā “tāta sādhū”ti vadati. So tassā ārohanakāle attano ānubhāvena vātapuṇṇabhastacammaṁ viya pathaviṁ unnāmetvā yoggassa pacchimante paharāpesi[2]. Sā abhiruyha sayane nipajjitvāva “ayaṁ devatā bhavissatī”ti aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattāva niddaṁ okkami.

1. Divādivaseyeva (Syā, Ka)
2. Āhacca aṭṭhāsi (Syā)

သုတ္ဝာ ယုဒ္ဓံ ကာတုံ ဣစ္ဆန္တော အဂ္ဂမဟေသိံ အာမန္တေတ္ဝာ “ဘဒ္ဒေ ယုဒ္ဓေ ဇယပရာဇယော နာမ န သက္ကာ ဉာတုံ၊ သစေ မမ အန္တရာယော ဟောတိ၊ တွံ ဂဗ္ဘံ ရက္ခေယ္ယာသီ”တိ ဝတ္ဝာ မဟတိယာ သေနာယ ပရိဝုတော နဂရာ နိက္ခမိ။

အထ နံ ယုဒ္ဓေ ပေါလဇနကဿ ယောဓာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေသုံ။ တဒါ “ရာဇာ မတော”တိ သကလနဂရေ ကောလာဟလံ ဇာတံ။ ဒေဝီပိ တဿ မဘာဝံ ဉတ္ဝာ သီဃံ သီဃံ သုဝဏ္ဏသာရာဒီနိ ဂဟေတ္ဝာ ပစ္ဆိယံ ပက္ခိပိတ္ဝာ မုဋ္ဌေ ဟိတ္ထိပိလောတိကံ အတ္ထရိတ္ဝာ ဥပရိ တဏ္ဍုလေ သြကိရိတ္ဝာ ဟိတ္ထိပိလောတိကံ နိဝါသေတ္ဝာ သရီရံ ဝိရူပံ ကတ္ဝာ ပစ္ဆိံ သီသေ ဌပေတ္ဝာ ဒိဝါ ဒိဝသဿေဝ နိက္ခမိ၊ န ကောစိ နံ သဉ္ဇာနိ။ သာ ဥတ္တရဒ္ဝါရေန နိက္ခမိတ္ဝာ ကတ္ထစိ အဂတပုဗ္ဗတ္တာ မဂ္ဂံ အဇာနန္တီ ဒိသံ ဝဝတ္ထာပေတုံ အသက္ကောန္တီ ဧကာဝ သံ “ကာလစမ္ပာနဂရံ နာမ အတ္ထီ”တိ သုတတ္တာ “ကာလစမ္ပာနဂရံ ဂန္တုံ နာမ အတ္ထီ”တိ ပုစ္ဆမာနာ ဧကိကာ သာလာယံ နိသီဒိ။ ကုစ္ဆိမ္ဟိ ပန သာ နိဗ္ဗတ္တသတ္တော န ယော ဝါ သော ဝါ၊ ပုရိတပါရမိ မဟာသတ္တော နိဗ္ဗတ္တိ။

သက္ကဿ ဘဝနေ သက္ကဿ ဘဝနံ ကမ္ပိ။ သဇ္ဇာ အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတ္ဝာ “တဿာ ကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တာဒဋ္ဌာ မဟာပုဉ္ဉော၊ မယာ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ပဋိစ္ဆန္နယောဂ္ဂံ ဒေဝပုတ္တော မဉ္စံ ပညာပေတ္ဝာ မဟလ္လကပုရိသော ဝိယ ယောဂ္ဂံ ပါဇေန္တော နိသိန္နသာလာယ ဒ္ဝါရေ ဌတ္ဝာ “ကာလစမ္ပာနဂရံ ဂမိကာ နာမ အတ္ထီ”တိ ပုဋ္ဆိ။ အဟံ တာတ ဂမိဿာမီတိ။ တေန ဟိ ယောဂ္ဂံ အာရုယှ နိသီဒ အမ္မာတိ။ တာတ အဟံ ပရိပုဏ္ဏဂဗ္ဘာ၊ န သက္ကာ မယာ ယောဂ္ဂံ ပေသေတုံ၊ ပဿော ပဿတော ဂမိဿာမိ၊ ဣမိဿာ ပန မေ ပစ္ဆိယာ ဩကာသံ ဒေဟီတိ။ အမ္မ ကိံ ဝဒေသိ၊ ယောဂ္ဂံ ပါဇေတုံ ဇာနနသမတ္ထော နာမ မယာ သဒိသော နတ္ထိ၊ အမ္မ မာ ဘာယိ၊ အာရုယှ နိသီဒါတိ။ သာ “ဘာဝ သာဓူ”တိ ဝဒတိ။ သော တဿာ အာရောဟနကာလေ ပဋ္ဌဝေန္တော အာနုဘာဝေန ဝါတပုဏ္ဏဘဿံ ဝိယ ပထဝိံ ဥန္နာမေတ္ဝာ ယောဂ္ဂဿ ပစ္ဆိမန္တေ ပဟာရာပေသိ[1]။ သာ အဘိရုယှ သယနေ နိပဇ္ဇိတ္ဝာဝ “ဒေဝတာ ဘဝိဿတီ”တိ အညာသိ။ သာ ဒိဗ္ဗသယနေ နိပန္နမတ္တာဝ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။

၁-ဒိဝါဒိဝသေယေဝ (သျာ၊ က)
၂-အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ (သျာ)

Atha naṁ Sakko tiṁsayojanamatthake ekaṁ nadiṁ patvā pabodhetvā “amma otaritvā nadiyaṁ nhāyitvā ussīsake sāṭakayugaṁ atthi, taṁ nivāsehi, antoyogge puṭabhattaṁ[1] atthi, taṁ bhuñjāhī”ti āha. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāyanhasamaye Kālacampānagaraṁ patvā dvāraṭṭālakapākāre disvā “tātakiṁ nāma nagarametan”ti pucchi. Kālacampānagaraṁ ammāti. Kiṁ vadesi tāta, nanu amhākaṁ nagarato Kālacampānagaraṁ saṭṭhiyojanamatthake hotīti. Evaṁ amma, ahaṁ pana ujumaggaṁ jānāmīti. Atha naṁ dakkhiṇadvārasamīpe otāretvā “amma amhākaṁ gāmo purato atthi, tvaṁ gantvā nagaraṁ pavisāhī”ti vatvā purato gantvā viya Sakko antaradhāyitvā sakaṭṭhānameva gato.

Devīpi ekikāva[2] sālāyaṁ nisīdi. Tasmiṁ khaṇe eko disāpāmokkho ācariyo Kālacampānagaravāsī mantajjhāyako brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nhānatthāya gacchanto dūratova oloketvā taṁ abhirūpaṁ sobhaggappattaṁ tattha nisinnaṁ disvā tassā kucchiyaṁ mahāsattassānubhāvena saha dassaneneva kaniṭṭhabhaginisinehaṁ uppādetvā māṇavake bahi ṭhapetvā ekakova sālaṁ pavisitvā “bhagini kataragāmavāsikā tvan”ti pucchi. Tāta Mithilāyaṁ Ariṭṭhajanakarañño aggamahesīmhī”ti. Amma idha kasmā āgatāsīti. Tāta Polajanakena rājā mārito, athāhaṁ bhītā “gabbhaṁ anurakkhissāmī”ti āgatāti. Amma imasmiṁ pana te nagare koci ñātako atthīti. Natthi tātāti. Tena hi mā cintayi, ahaṁ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmokkha-ācariyo, ahaṁ taṁ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, tvaṁ “bhātikā”ti maṁ vatvā pādesu gahetvā paridevāti. Sā mahāsaddaṁ katvā tassa pādesu gahetvā paridevi. Te dvepi aññamaññaṁ paridevimṣu.

Athassa antevāsikā mahāsaddaṁ sutvā khippaṁ upadhāvitvā “ācariya kiṁ te hotī”ti pucchiṁsu. So āha “kaniṭṭhabhaginī me esā, asukakāle nama mayā vinā jātā”ti. Atha māṇavā “tava bhaginiṁ diṭṭhakālato paṭṭhāya mā cintayittha ācariyā”ti āhaṁsu. So māṇave paṭicchannayoggaṁ āharāpetvā taṁ tattha nisīdāpetvā “tātā

1. Pūvabhattaṁ (Syā, I) 2. Ekissā (Sī, I)

အထ နံ သက္ကော တိံသယောဇနမတ္ထကေ ဧကံ နဒိံ ပတ္ဝာ ပဗောဓေတ္ဝာ “အမ္မ ဩတရိတ္ဝာ နဒိယံ နှာယိတ္ဝာ ဥဿီသကေ သာဋကယုဂံ အတ္ထိ၊ တံ နိဝါသေဟိ၊ အန္တောယောဂ္ဂေ ပုဋဘတ္တံ[1] အတ္ထိ၊ တံ ဘုဉ္ဇာဟိ”တိ အာဟ။ သာ တထာ ကတ္ဝာ ပုန နိပဇ္ဇိတ္ဝာ သာယန္ဟသမယေ ကာလစမ္ပာနဂရံ ပတ္ဝာ ဒွါရဋ္ဋာလကပါကာရေ ဒိသ္ဝာ “တာတ ကိံ နာမ နဂရမေတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ကာလစမ္ပာနဂရံ အမ္မာတိ။ ကိံ ဝဒေသိ တာတ၊ နနု အမှာကံ နဂရတော ကာလစမ္ပာနဂရံ သဋ္ဌိယောဇနမတ္ထကေ ဟောတီတိ။ ဧဝံ အမ္မ၊ အဟံ ပန ဥဇုမဂ္ဂံ ဇာနာမီတိ။ အထ နံ ဒက္ခိဏဒ္ဝါရသမီပေ ဩတာရေတ္ဝာ “အမ္မ အမှာကံ ဂါမော ပုရတော အတ္ထိ၊ တွံ ဂန္ဒ္ဝာ နဂရံ ပဝိသာဟီ”တိ ဝတ္ဝာ ပုရတော ဂန္ဒ္ဝာ ဝိယ သက္ကော အန္တရဓာယိတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။

ဒေဝိပိ ဧကိကာဝ[2] သာလာယံ နိသီဒိ။ တသ္မိံ ခဏေ ဧကော ဒိသာပါမောက္ခော အာစရိယော ကာလစမ္ပာနဂရဝါသီ မန္တဇ္ဈာယကော ဗြာဟ္မဏော ပဉ္စဟိ မာဏဝကသတေဟိ ပရိဝုတော နှာနတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တော ဒူရတောဝ ဩလောကေတ္ဝာ တံ အဘိရူပံ သောဘဂ္ဂပ္ပတ္တံ တတ္ထ နိသိန္နံ ဒိသ္ဝာ တဿာ ကုစ္ဆိယံ မဟာသတ္တဿာနု-ဘာဝေန သဟ ဒဿနေနေဝ ကနိဋ္ဌဘဂိနိသိနေဟံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ မာဏဝကေ ဗဟိ ဌပေတ္ဝာ ဧကကောဝ သာလံ ပဝိသိတ္ဝာ “ဘဂိနိ ကတရဂါမဝါသိကာ တွ”ံ ပုစ္ဆိ။ ဘာတ မိထိလာယံ အရိဋ္ဌဇနကရညော အဂ္ဂမဟေသိမှိ”တိ။ အမ္ဘ ပုဝ ကသ္မာ အာဂတာသီတိ။ တာတ ပေါလဇနကေန ရာဇာ မာရိတော၊ အဟမှိ ဘီတာ “ဂဗ္ဘံ အနုရက္ခိဿာမီ”တိ အာဂတာတိ။ အမ္မ ဣမသ္မိံ ပန တေ နဂရေ ကောစိ ဉာတကော အတ္ထိတိ။ နတ္ထိ တာတာတိ။ တေန ဟိ မာ စိန္တယိ၊ အဟံ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏော မဟာသာလော ဒိသာပါမောက္ခအာစရိ-ယော၊ ဇာဟံ တံ ဘဂိနိဋ္ဌာနေ ဌပေတ္ဝာ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ၊ တွံ “ဘာတိကာ”တိ မံ ဝတ္ဝာ ပါဒဒဿု ဂဟေတ္ဝာ ပရိဒေဝိတိ။ သာ မဟာသဒ္ဒံ ကတ္ဝာ တဿ ပါဒဒဿု ဂဟေတ္ဝာ ပရိဒေဝိ။ ကေ ဒွေပိ အညမညံ ပရိဒေဝိံသု။

အထဿ အန္တေဝါသိကာ မဟာသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ခိပ္ပံ ဥပဓာဝိတ္ဝာ “အာစရိယ ကိံ တေ ဟောတီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ သော အာဟ “ကနိဋ္ဌဘဂိနိ မေ သော၊ အသုကကာလေ နာမ မယာ ဝိနာ ဇာတာ”တိ။ အထ မာဏဝါ “တဝ ဘဂိနိံ ဒိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ မာ စိန္တယိတ္ထ အာစရိယာ”တိ အာဟံသု။ သော မာဏဝေ ပဋိစ္ဆန္နယောဂ္ဂံ အာဟရာပေတ္ဝာ ဘံ တတ္ထ နိသီဒါပေတ္ဝာ “တာတာ

1. ပူဝဘတ္တံ (သျာ၊ ကဋ္ဌ) 2. ဧကိဿာ (သီ၊ ပဋ္ဌ)

vo gantvā brāhmaṇiyā mama kaniṭṭhabhaginibhāvaṁ kathetvā sabbakiccāni kātuṁ vadethā”ti vatvā gehaṁ pesesi. Te gantvā brāhmaṇiyā kathesuṁ. Atha naṁ brāhmaṇīpi uṇhodakena nhāpetvā sayanaṁ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha brāhmaṇopi nhatvā āgato bhojanakāle “bhaginiṁ me pakkosathā”ti pakkosāpetvā tāya saddhiṁ ekato bhuñjitvā antonivesaneyeva taṁ paṭijaggi.

Sā na cirasseva suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi, “Mahājanakakumāro”tissa ayyakasantakaṁ nāmamakāsi. So vaḍḍhamāno dārakehi saddhiṁ kīḷanto ye taṁ rosenti, te asambhinnakhattiyakule jātattā mahābalavatāya ceva mānathaddhatāya ca daḷhaṁ gahetvā paharati. Tadā te mahāsaddena rodantā “kena pahaṭā”ti vutte “vidhavāputtenā”ti vadanti. Atha kumāro cintesi “ime maṁ ‘vidhavāputto’ti abhiṇhaṁ vadanti, hotu, mama mātaraṁ pucchissāmī”ti. So ekadivasaṁ mātaraṁ pucchi “amma ko mayhaṁ pitā”ti. Atha naṁ mātā “tāta brāhmaṇo te pitā”ti vañcesi. So punadivasepi dārake paharanto “vidhavāputto”ti vutte “nanu brāhmaṇo me pitā”ti vatvā “brāhmaṇo kiṁ te hotī”ti vutte cintesi “ime maṁ ‘brāhmaṇo te kiṁ hotī’ti abhiṇhaṁ vadanti, mātā me idaṁ kāraṇaṁ yathābhūtaṁ na kathesi, sā attano manena me na kathessati, hotu, kathāpessāmi nan”ti. So thaññaṁ pivanto thanaṁ dantehi ḍaṁsitvā “amma me pitaraṁ kathehi, sace na kathessasi, thanaṁ te chindissāmī”ti āha. Sā puttaṁ vañcetuṁ asakkontī “tāta tvaṁ Mithilāyaṁ Ariṭṭhajanakarañño putto, pitā te Polajanakena mārito, ahaṁ taṁ anurakkhantī imaṁ nagaraṁ āgatā, ayaṁ brāhmaṇo maṁ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggatī”ti kathesi. So taṁ sutvā tato paṭṭhāya “vidhavāputto”ti vuttepi na kujjhi.

So soḷasavassabbhantareyeva tayo vede ca sabbasippāni ca uggaṇhi, soḷasavassikakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha so “pitu santakaṁ rajjaṁ gaṇhissāmī”ti cintetvā mātaraṁ pucchi “amma kiñci dhanaṁ te hatthe atthi, udāhu no[1], ahaṁ vohāraṁ katvā dhanaṁ

1. No ce (Sī, I)

ဝေါ ဂန္ဒ်ာ ဗြာဟ္မဏိယာ မမ ကနိဋ္ဌဘဂိနိဘာဝံ ကထေတ္ဝာ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကာတုံ ဝဒေထာ”တိ ဝတ္ဝာ ဂေဟံ ပေသေသိ။ တေ ဂန္ဒ်ာ ဗြာဟ္မဏိယာ ကထေသုံ။ အထ နံ ဗြာဟ္မဏီပိ ဥဏ္ဟောဒကေန နှာပေတ္ဝာ သယနံ ပညာပေတ္ဝာ နိပဇ္ဇာပေသိ။ အထ ဗြာဟ္မဏောပိ နှတ္ဝာ အာဂတော ဘောဇနကာလေ “ဘဂိနိံ မေ ပက္ကောသထာ”တိ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တာယ သဒ္ဓိံ ကေတော ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ အန္တောနိဝေသနေယေဝ တံ ပဋိဇဂ္ဂိ။

သာ နစိရဿေဝ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ “မဟာဇနကကုမာရော”တိဿ ဒေယျဃရသန္တကံ နာမမကာသိ။ သော ဝဍ္ဎမာနော ဒါရကေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠန္တော ယေ တံ ရောသေန္တိ၊ တေ အသမ္ဘိန္နခတ္တိယကုလေ ဇာတတ္တာ မဟာဗလဝတာယ စေဝ မာနထဒ္ဓတာယ စ ဒဠှံ ဂဟေတ္ဝာ ပဟရတိ။ တဒါ တေ မဟာသဒ္ဒေန ရောဒန္တာ “ကေန ပဟဋာ”တိ ဝုတ္တေ “ဝိဓဝါပုတ္တေနာ”တိ ဝဒန္တိ။ အထ ကုမာရော စိန္တေသိ “ဣမေ မံ ‘ဝိဓဝါပုတ္တော’တိ အဘိက္ခဏံ ဝဒန္တိ၊ ဟောတု,မမ မာတရံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ။ သော ဧကဒိဝသံ မာတရံ ပုစ္ဆိ “အမ္မ ကော မယှံ ပိတာ”တိ။ အထ နံ မာတာ “တာတ ဗြာဟ္မဏော တေ ပိတာ”တိ ဝတ္ဝေသိ။ သော ပုနဒိဝသေပိ ဒါရကေ ပဟရန္တော “ဝိဓဝါပုတ္တော”တိ ဝုတ္တေ “နနု ဗြာဟ္မဏော မေ ပိတာ”တိ ဝတ္ဝာ “ဗြာဟ္မဏော ကိံ ဟောတီ”တိ ဝုတ္တေ စိန္တေသိ “ဣမေ မံ ‘ဗြာဟ္မဏော ဧဝ ကိံ ဟောတီ’တိ အဘိက္ခဏံ ဝဒန္တိ၊ မာတာ မေ ဣဒံ ကာရဏံ ယထာဘူတံ န ကထေသိ၊ သာ အတ္တနော မနေန မေ န ကထေဿတိ၊ ဟောတု,ကထာပေဿာမိ နံ”တိ။ သော ထညံ ပိဝန္တော ထနံ ဒန္တေဟိ ခဒိတ္ဝာ “အမ္မ မေ ပိတရံ ကထေဟိ၊ သစေ န ကထေဿသိ၊ ထနံ တေ ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ အာဟ။ ယာ ပုတ္တံ ဝဉ္စေတုံ အသက္ကောန္တီ “တာတ တွံ မိထိလာယံ အရိဋ္ဌဇနကရညော ပုတ္တော၊ ပိတာ တေ ပေါလဇနကေန မာရိတော၊ အဟံ တံ အနုရက္ခန္တီ ဣဓ နဂရံ အာဂတာ၊ အယံ ဗြာဟ္မဏော မံ ဘဂိနိဋ္ဌာနေ ဌပေတ္ဝာ ပဋိဇဂ္ဂတီ”တိ ကထေသိ။ သော တံ သုတ္ဝာ တတော ပဋ္ဌာယ “ဝိဓဝါပုတ္တော”တိ ဝုစ္စမာနော ကုဇ္ဈိ။

သော သောဠသဝဿဗ္ဘန္တရဧဝေ တယော ဝေဒေ စ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ စ ဥဂ္ဂဏှိ၊ သောဠသဝဿိကကာလေ ပန ဥတ္တမရူပဓရော အဟောသိ။ ဒေဝသော “ပိတု သန္တကံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ မာတရံ ပုစ္ဆိ “အမ္မ ကိဉ္စိ မနံ တေ ဟတ္ထေ အတ္ထိ, ဥဒါဟု နော[1]၊ အဟံ ဝေါဟာရံ ကတ္ဝာ ဓနံ

၁-နော စေ (သီ၊ ဣ)

uppādetvā pitu santikaṁ rajjaṁ gaṇhissāmī”ti. Atha naṁ mātā āha “tāta nāhaṁ tucchahatthā āgatā, tayo me hatthe dhanasārā atthi muttasāro maṇisāro vajirasāroti, tesu ekeko rajjaggahaṇappamāṇo, taṁ gahetvā rajjaṁ gaṇha, mā vohāraṁ karī”ti. Amma idampi dhanaṁ mayhameva upaḍḍhaṁ katvā dehi, taṁ pana gahetvā Suvaṇṇabhūmiṁ gantvā bahuṁ dhanaṁ āharitvā rajjaṁ gaṇhissāmīti. So upaḍḍhaṁ āharāpetvā bhaṇḍikaṁ katvā Suvaṇṇabhūmiṁ gamikehi vāṇijehi saddhiṁ nāvāya bhaṇḍaṁ ārāpetvā puna nivattitvā mātaraṁ vanditvā “amma ahaṁ Suvaṇṇabhūmiṁ gamissāmī”ti āha. Atha naṁ mātā āha “tāta samuddo nāma appasiddhiko bahu-antarāyo, mā gaccha, rajjaggahaṇāya te dhanaṁ bahū”ti. So “gacchissāmeva ammā”ti mātaraṁ vanditvā gehā nikkhamma nāvaṁ abhiruhi.

Taṁ divasameva Polajanakassa sarīre rogo uppajji, anuṭṭhānaseyyaṁ sayi. Tadā satta jaṅghasatāni nāvaṁ abhiruhiṁsu. Nāvā sattadivasehi satta yojanasatāni gatā. Sā aticaṇḍavegena gantvā attānaṁ vahituṁ nāsakkhi, phalakāni bhinnāni, tato tato udakaṁ uggataṁ, nāvā samuddamajjhe nimuggā. Mahājanā rodanti paridevanti, nānādevatāyo namassanti. Mahāsatto pana neva rodati na paridevati, na devatāyo namassati, nāvāya pana nimujjanabhāvaṁ ñatvā sappinā sakkharaṁ omadditvā kucchipūraṁ khāditvā dve maṭṭhakasāṭake telena temetvā daḷhaṁ nivāsetvā kūpakaṁ nissāya ṭhito nāvāya nimujjanasamaye kūpakaṁ abhiruhi[1]. Mahājanā macchakacchapabhakkhā jātā, samantā udakaṁ aḍḍhūsabhamattaṁ lohitaṁ ahosi. Mahāsatto kūpakamatthake ṭhitova “imāya nāma disāya Mithilanagaran”ti disaṁ vavatthapetvā kūpakamatthakā uppatitvā macchakacchape atikkamma mahābalavatāya usabhamatthake pati. Taṁ divasameva Polajanako kālamakāsi. Tato paṭṭhāya mahāsatto maṇivaṇṇāsu ūmīsu parivattanto[2] suvaṇṇakkhandho viya samuddaṁ tarati. So yathā ekadivasaṁ, evaṁ sattāhaṁ tarati, “idāni puṇṇamīdivaso”ti velaṁ pana oloketvā loṇodakena mukhaṁ vikkhāletvā uposathiko hoti.

1. Uṭṭhahi (I, Ka)
2. Pavaṭṭento (Sī, I)

ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ ပိတု သန္တကံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမီ”တိ။ အထ နံ မာတာ အာဟ “တာတ နာဟံ တုစ္ဆဟတ္ထာ အာဂတာ၊ တယော မေ ဟတ္ထေ ဓနသာရာ အတ္ထိ မုတ္တာသာရော မဏိသာရော ဝဇိရသာရောတိ၊ တေသု ဧကေကော ရဇ္ဇဂ္ဂဟဏပ္ပမာဏော၊ တံ ဂဟေတ္ဝာ ရဇ္ဇံ ဂဏှ၊ မာ ဝေါဟာရံ ကရီ”တိ။ အမ္မ ဣဒမ္ပိ ဓနံ မယှမေဝ ဥပဓုံ ကတ္ဝာ ဒေဟိ၊ တံ ပန ဂဟေတ္ဝာ သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂန္ဆာ ဗဟုံ ဓနံ အာဟရိတ္ဝာ ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမီတိ။ သော ဥပဓုံ အာဟရာပေတ္ဝာ ဘဏ္ဍိကံ ကတ္ဝာ သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂမိကေဟိ ဝါဏိဇေဟိ သဒ္ဓိံ နာဝါယ ဘဏ္ဍံ အာရောပေတ္ဝာ ပုန နိဝတ္တိတ္ဝာ မာတရံ ဝန္ဒိတ္ဝာ “အမ္မ အဟံ သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂမိဿာမီ”တိ အာဟ။ အထ နံ မာတာ အာဟ ‘‘တာတ သမုဒ္ဒေါ နာမ အပ္ပသိဒ္ဓိကော ဗဟုအန္တရာယော၊ မာ ဂစ္ဆ, ရဇ္ဇဂ္ဂဟဏာယ တေ ဓနံ ဗဟူ’’တိ။ သော “ဂစ္ဆိဿာမေဝ အမ္မာ”တိ မာတရံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဂေဟာ နိက္ခမ္မ နာဝံ အဘိရုဟိ။

တံ ဒိဝသမေဝ ပေါလဇနကဿ သရီရေ ရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ အနုဋ္ဌာနသေယ္ယံ သယိ။ တဒါ သတ္တ ဇင်္ဃသတာနိ နာဝံ အဘိရုဟိံသု။ နာဝါ သတ္တဒိဝသေဟိ သတ္တ ယောဇနသတာနိ ဂတာ။ သာ ဇဝေဂသမ္ပန္နဝေဂေန ဂန္ဆာ အတ္တာနံ ဝဟိတုံ နာသက္ခိ၊ ဖလကာနိ ဘိန္နာနိ၊ တတော တတော ဥဒကံ ဥဂ္ဂတံ၊ နာဝါ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ နိမုဂ္ဂါ။ မဟာဇနာ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ၊ နာနာဒေဝတာယော နမဿန္တိ။ မဟာသတ္တော ပန နေဝ ရောဒတိ နာ ပရိဒေဝတိ၊ နာ ဒေဝတာယော နမဿတိ၊ နာဝါယ ပန နိမုဇ္ဇနဘာဝံ ဉတ္ဝာ သပ္ပိနာ သကွရံ သြမဇ္ဇိတ္ဝာ ကုစ္ဆိပူရံ ခါဒိတ္ဝာ ဒွေ မဋ္ဌကသာဋကေ တေလေန တေမေတ္ဝာ ဒဠှံ နိဝါသေတ္ဝာ ကူပကံ နိဿာယ ဋ္ဌိတော နာဝါယ နိမုဇ္ဇနသမယေ ကူပကံ အဘိရုဟိ[1]။ မဟာဇနာ မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခာ ဇာတာ၊ သမန္တာ ဥဒကံ အဗ္ဘုသဘမတ္တံ လောဟိတံ အဟောသိ။ မဟာသတ္တော ကူပကမတ္ထကေ ဋ္ဌိတောဝ “ဣမာယ နာမ ဒိသာယ မိထိလနဂရ”န္တိ ဒိသံ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ ကူပကမတ္ထကာ ဥပ္ပတိတ္ဝာ မစ္ဆကစ္ဆပေ အတိက္ကမ္မ မဟာဗလဝတာယ ဥသဘမတ္ထကေ ပတိ။ တံ ဒိဝသမေဝ ပေါလဇနကော ကာလမကာသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ မဟာသတ္တော မဏိဝဏ္ဏာသု ဉီမိသု ပရိဝတ္တန္တော[2] သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော ဝိယ သမုဒ္ဒံ တရတိ။ သော ယထာ ကေဒိဝသံ၊ ဧဝံ သတ္တာဟံ တရတိ၊ “ဣဒါနိ ပုဏ္ဏမီဒိဝသော”တိ ဝေလံ ပန သြလောကေတ္ဝာ လောဏောဒကေန မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ ဥပေါသထိကော ဟောတိ။

၁-ဥဋ္ဌဟိ (ဗျာ၊က)
၂-ပဝတ္တေန္တော (သီ၊ဗျ)

Tadā ca “ye mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde marituṁ ananucchavikā sattā, te uddhārehī”ti[1] catūhi lokapālehi Maṇimekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā ṭhapitā hoti. Sā satta divasāni samuddaṁ na olokesi, dibbasampattiṁ anubhavantiyā kirassā sati pamuṭṭhā. “Devasamāgamaṁ gatā”tipi vadanti. Atha sā “ajja me sattamo divaso samuddaṁ anolokentiyā, kā nu kho pavattī”ti olokentī mahāsattaṁ disvā “sace Mahājanakakumāro samudde nassissa, devasamāgamapavesanaṁ na labhissan”ti cintetvā mahāsattassa avidūre alaṅkatena sarīrena ākāse ṭhatvā mahāsattaṁ vīmaṁsamānā paṭhamaṁ gāthamāha—

123. “Koyaṁ majjhe samuddasmiṁ, apassaṁ tīramāyuhe.
Kaṁ tvaṁ atthavasaṁ ñatvā, evaṁ vāyamase bhusan”ti.

Tattha **apassaṁ tīramāyuhe**ti tīraṁ apassantova āyūhati vīriyaṁ karoti.

Atha mahāsatto tassā vacanaṁ sutvā “ajja me sattamo divaso samuddaṁ tarantassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu maṁ vadatī”ti ākāsaṁ olokento taṁ disvā dutiyaṁ gāthamāha—

124. “Nisamma vattaṁ lokassa, vāyāmassa ca devate.
Tasmā majjhe samuddasmiṁ, apassaṁ tīramāyuhe”ti.

Tattha **nisamma vattaṁ lokassā**ti ahaṁ lokassa vattakiriyaṁ disvā upadhāretvā viharāmīti attho. **Vāyāmassa cā**ti vāyāmassa ca ānisaṁsaṁ nisāmetvā viharāmīti dīpeti. **Tasmā**ti yasmā nisamma viharāmi, “purisakāro nāma na nassati, sukhe patiṭṭhāpetī”ti jānāmi, tasmā tīraṁ apassantopi āyūhāmi vīriyaṁ karomi, na ukkaṇṭhāmīti.

Sā tassa dhammakathaṁ sutvā uttari sotukāmā hutvā puna gāthamāha—

1. Upadhārehīti (Sī, Syā, I)

တဒါ စ “ယေ မာတုပဋ္ဌာနာဒိဂုဏယုတ္တာ သမုဒ္ဒေ မရိတုံ အနနုစ္ဆဝိကာ သတ္တာ၊ တေ ဥဒ္ဓါရေဟီ”တိ[1] စတူဟိ လောကပါလေဟိ မဏိမေခလာ နာမ ဒေဝဓီတာ သမုဒ္ဒရက္ခိကာ ဌပိတာ ဟောတိ။ သာ သတ္တ ဒိဝသာနိ သမုဒ္ဒံ နဩလောကေသိ၊ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တိယာ ကိရဿာ သတိ ပမုဋ္ဌာ။ “ဒေဝ-သမာဂမံ ဂတာ”တိပိ ဝဒန္တိ။ အထ သာ “အဇ္ဇ မေ သတ္တမော ဒိဝသော သမုဒ္ဒံ အနောလောကေန္တိယာ၊ ကာ နု ခေါ ပဝတ္တီ”တိ ဩလောကေန္တီ မဟာသတ္တံ ဒိသ္ဝာ “သစေ မဟာဇနကကုမာရော သမုဒ္ဒေ နဿိဿ၊ ဒေဝ-သမာဂမပဝေသနံ နာ လဘိဿ”န္တိ စိန္တေတွာ မဟာသတ္တဿ အဝိဒူရေ အလင်္ကတေန သရီရေန အာကာသေ ဌတွာ မဟာသတ္တံ ဝိမံသမာနာ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

၁၂၃။ “ကောယံ မဇ္ဈေ သမုဒ္ဒသ္မိံ၊ အပဿံ တီရမာယုဟေ။
ကံ တွံ အတ္ထဝသံ ဉတွာ၊ ဧဝံ ဝါယမသေ ဘုသ”န္တိ။

ဘတ္တံ **အပဿံ တီရမာယုဟေ**တိ တီရံ အပဿန္တောဝ အာယူဟတိ ဝီရိယံ ကရောတိ။

အထ မဟာသတ္တော တဿာ ဝစနံ သုတွာ “အဇ္ဇ မေ သတ္တမော ဒိဝသော သမုဒ္ဒံ တရန္တဿ၊ န မေ ဒုတိယော သတ္တော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ ကော နု မံ ဝဒတီ”တိ အာကာသံ ဩလောကေန္တော တံ ဒိသ္ဝာ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ—

၁၂၄။ “နိသမ္မ ဝတ္တံ လောကဿ၊ ဝါယာမဿ စ ဒေဝတေ။
ကသ္မာ မဇ္ဈေ သမုဒ္ဒသ္မိံ၊ အပဿံ တီရမာယုဟေ”တိ။

ဝါတ္တ **နိသမ္မ ဝတ္တံ လောကဿာ**တိ အဟံ လောကဿ ဝတ္တကိရိယံ ဒိသ္ဝာ ဥပဓာရေတွာ ဝိဟရာမီတိ အတ္ထော။ **ဝါယာမဿ စာ**တိ ဝါယာမဿ စ အာနိသံသံ နိသာမေတွာ ဝိဟရာမီတိ ဒီပေတိ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ နိသမ္မ ဝိဟရာမိ၊ “ပုရိသကာရော နာမ န နဿတိ၊ သုခေ ပတိဋ္ဌာပေတီ”တိ ဇာနာမိ၊ တသ္မာ တီရံ အပဿန္တောပိ အာယူဟာမိ ဝိရိယံ ကရောမိ၊ န ဥက္ကဏ္ဌာမီတိ။

သာ တဿ ဓမ္မကထံ သုတ္ဝာ ဥတ္တရိ သောတုကာမာ ဟုတ္ဝာ ပုန ဂါထ-မာဟ—

၁-ဥပဓာရေဟီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)

125. “Gambhīre appameyyasmiṁ, tīraṁ yassa na dissati.
Mogho te purisavāyāmo, appatvāva marissasī”ti.

Tattha **appatvā**ti tīraṁ appatvāyeva.

Atha naṁ mahāsatto “devate kiṁ nāmetaṁ kathesi, vāyāmaṁ katvā marantopi garahato muccissāmī”ti vatvā gāthamāha—

126. “Anaṇo ñātinaṁ hoti, devānaṁ pitunañca so.
Karaṁ purisakiccāni, na ca pacchā’nutappatī”ti.

Tattha **anaṇo**ti vāyāmaṁ karonto ñātīnañceva devatānañca brahmānañca antare anaṇo hoti agarahito anindito. (**Karaṁ purisakiccānī**ti yathā so puggalo purisehi kattabbāni kammāni karaṁ pacchākāle na ca anutappati, yathā nānusocati, evāhampi vīriyaṁ karonto pacchākāle nānutappāmi nānusocāmīti attho.)[1]

Atha naṁ devadhītā gāthamāha—

127. “Apāraneyyaṁ yaṁ kammaṁ, aphalaṁ kilamathuddayaṁ.
Tattha ko vāyāmena’ttho, maccu yassā’bhinippatan”ti.

Tattha **apāraneyyan**ti vāyāmena matthakaṁ apāpetabbaṁ. **Maccu yassā’bhinippatan**ti[2] yassa aṭṭhāne vāyāmakaraṇassa maraṇameva nipphannaṁ, tattha ko vāyāmenatthoti.

Evaṁ devadhītāya vutte taṁ appaṭibhānaṁ karonto mahāsatto uttari gāthā āha—

128. “Apāraneyya’maccantaṁ, yo viditvāna devate.
Na rakkhe attano pāṇaṁ, jaññā so yadi hāpaye.

129. Adhippāyaphalaṁ eke, asmiṁ lokasmi devate.
Payojayanti kammāni, tāni ijjhanti vā na vā.

130. Sandiṭṭhikaṁ kammaphalaṁ, nanu passasi devate.
Sannā aññe tarāmahaṁ, tañca passāmi santike.

---

1. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.
2. Yassābhinipphattanti (Syā)

၁၂၅။ “ဂမ္ဘီရေ အပ္ပမေယ္ယသ္မိံ၊ တီရံ ယဿ န ဒိဿတိ။
မောဃော တေ ပုရိသဝါယာမော၊ အပ္ပတ္ဝာဝ မရိဿသီ”တိ။

ကတ္ထ **အပ္ပတ္ဝာ**တိ တီရံ အပ္ပတ္ဝာယေဝ။

အထ နံ မဟာသတ္တော “ဒေဝတေ ကိံ နာမေတံ ကထေသိ၊ ဝါယာ
ကတ္ဝာ မရန္တောပိ ဂရဟတော မုစ္စိဿာမီ”တိ ဝတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၁၂၆။ “အနဏော ဉာတိနံ ဟောတိ၊ ဒေဝါနံ ပိတုနဉ္စ သော။
ကရံ ပုရိသကိစ္စာနိ၊ န စ ပစ္ဆာ’နုတပ္ပတီ”တိ။

တတ္ထ **အနဏော**တိ ဝါယာမံ ကရောန္တော ဉာတီနဉ္စေဝ ဒေဝတာန
ဗြဟ္မာနဉ္စ အန္တရေ အနဏော ဟောတိ အဂရဟိတော အနိန္ဒိတော။ (**ကရံ
ပုရိသကိစ္စာနီ**တိ ယထာ သော ပုဂ္ဂလော ပုရိသေဟိ ကတ္တဗ္ဗာနိ ကမ္မာနိ က
ပစ္ဆာကာလေ န စ အနုတပ္ပတိ၊ ယထာ နာနုသောစတိ၊ ဧဝါဟမ္ပိ ဝီရိယံ
ကရောန္တော ပစ္ဆာကာလေ နာနုတပ္ပါမိ နာနုသောစာမီတိ အတ္ထော။)[1]

အထ နံ ဒေဝဓီတာ ဂါထမာဟ—

၁၂၇။ “အပါရနေယ္ယံ ယံ ကမ္မံ၊ အဖလံ ကိလမထုဒ္ဒယံ။
တတ္ထ ကော ဝါယာမေန’တ္ထော၊ မစ္စု ယဿာ’ဘိနိပ္ပတ”န္တိ။

တတ္ထ **အပါရနေယ္ယ**န္တိ ဝါယာမေန မတ္ထကံ အပါပေတဗ္ဗံ။ **မစ္စု ယဿာ’-
ဘိနိပ္ပတ**န္တိ[2] ယဿ အဋ္ဌာနေ ဝါယာမကရဏဿ မရဏမေဝ နိပ္ဖန္နံ၊ တတ္ထ ကော
ဝါယာမေနတ္ထောတိ။

ဧဝံ ဒေဝဓီတာယ ဝုတ္တေ တံ အပ္ပဋိဘာနံ ကရောန္တော မဟာသတ္တော
ဥတ္တရိ ဂါထာ အာဟ—

၁၂၈။ “အပါရနေယ္ယ’မစ္စန္တံ၊ ယော ဝိဒိတ္ဝာန ဒေဝတေ။
န ရက္ခေ အတ္တနော ပါဏံ၊ ဇညာ သော ယဒိ ဟာပယေ။

၁၂၉။ အဓိပ္ပါယဖလံ ဧကေ၊ အသ္မိံ လောကသ္မိ ဒေဝတေ။
ပယောဇယန္တိ ကမ္မာနိ၊ တာနိ ဣဇ္ဈန္တိ ဝါ န ဝါ။

၁၃၀။ သန္ဒိဋ္ဌိကံ ကမ္မဖလံ၊ နနု ပဿသိ ဒေဝတေ။
သန္နာ အညေ တရာမဟံ၊ တဉ္စ ပဿာမိ သန္တိကေ။

၁-( )သီ-သျာ-ဣ ပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။ ၂-ယဿာဘိနိပ္ဖတ္တန္တိ (သျာ)

131. So ahaṁ vāyamissāmi, yathāsatti yathābalaṁ.
Gacchaṁ pāraṁ samuddassa, kassaṁ purisakāriyan”ti.

Tattha **acchantan**ti yo “idaṁ kammaṁ vīriyaṁ katvā nipphādetuṁ na sakkā accantameva apāraneyyan”ti viditvā caṇḍahatthi-ādayo apariharanto attano pāṇaṁ na rakkhati. **Jaññā so yadi hāpaye**ti so yadi tādisesu ṭhānesu vīriyaṁ hāpeyya, jāneyya tassa kusītabhāvassa phalaṁ. Tvaṁ yaṁ vā taṁ vā niratthakaṁ vadasīti dīpeti. Pāḷiyaṁ pana “jaññā so yadi hāpayan”ti likhitaṁ, taṁ Aṭṭhakathāsu natthi. **Adhippāyaphalan**ti attano adhippāyaphalaṁ sampassamānā ekacce purisā kasivaṇijjādīni kammāni payojayanti, tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti. “Ettha gamissāmi, idaṁ uggahessāmī”ti pana kāyikacetasikavīriyaṁ karontassa taṁ ijjhateva, tasmā taṁ kātuṁ vaṭṭatiyevāti dasseti. **Sannā aññe tarāmahan**ti aññe janā mahāsamudde sannā nimuggā vīriyaṁ akarontā macchakacchapabhakkhā jātā, ahaṁ pana ekakova tarāmi. **Tañca passāmi santike**ti idaṁ me vīriyaphalaṁ passa, mayā iminā attabhāvena devatā nāma na diṭṭhapubbā, sohaṁ tañca iminā dibbarūpena mama santike ṭhitaṁ passāmi. **Yathāsatti yathābalan**ti attano sattiyā ca balassa ca anurūpaṁ. **Kassan**ti karissāmi.

Tato devatā tassa taṁ daḷhavacanaṁ sutvā thutiṁ karontī gāthamāha—

132. “Yo tvaṁ evaṁ gate oghe, appameyye mahaṇṇave.
Dhammavāyāmasampanno, kammunā nā’vasīdasi.
So tvaṁ tattheva gacchāhi, yattha te nirato mano”ti.

Tattha **evaṁ gate**ti evarūpe gambhīre vitthate mahāsamudde. **Dhammavāyāmasampanno**ti dhammavāyāmena samannāgato. **Kammunā**ti attano purisakārakammena. **Nā’vasīdasī**ti na avasīdasi. **Yattha te**ti yasmiṁ ṭhāne tava mano nirato, tattheva gacchāhīti.

Sā evañca pana vatvā “paṇḍita mahāparakkama kuhiṁ taṁ nemī”ti pucchi. “Mithilanagaran”ti vutte sā mahāsattaṁ pupphakalāpaṁ viya ukkhipitvā

1. Kāsanti (Sī, Syā, I)

၁၃၁။ သော အဟံ ဝါယမိဿာမိ၊ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ။
ဂစ္ဆံ ပါရံ သမုဒ္ဒဿ၊ ကဿံ ပုရိသကာရိယ”န္တိ။

တတ္ထ **အစ္ဆန္တ**န္တိ ယော “ဣဒံ ကမ္မံ ဝီရိယံ ကတ္ဝာ နိပ္ဖါဒေတုံ န သက္ကာ၊ အစ္ဆန္တမေဝ အပါရနေယ္ယ”န္တိ ဝိဒိတ္ဝာ စက္ကာဟတ္ထိအာဒယော အပရိဟရန္တော အတ္တနော ပါဏံ န ရက္ခတိ။ **ဇညာ သော ယဒိ ဟာပယေ**တိ သော ယဒိ တာဒိသေသု ဌာနေသု ဝီရိယံ ဟာပေယ္ယ၊ ဇာနေယ္ယ တဿ ကုသီတဘာဝဿ ဖလံ။ တွံ ယံ ဝါ တံ ဝါ နိရတ္ထကံ ဝဒသီတိ ဒီပေတိ။ ပါဠိယံ ပန “ဇညာ သော ယဒိ ဟာပယ”န္တိ လိခိတံ၊ တံ အဋ္ဌကထာသု နတ္ထိ။ **အဓိပ္ပါယဖလ**န္တိ အတ္တနော အဓိပ္ပါယဖလံ သမ္ပဿမာနာ ကေစ္စေ ပုရိသာ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိနိ ကမ္မာနိ ပယောဇယန္တိ၊ တာနိ ဣဇ္ဈန္တိ ဝါ န ဝါ ဣဇ္ဈန္တိ။ “ဣတော ဂမိဿာမိ၊ ဣဒံ ဥဂ္ဂဟေဿာမီ”တိ ပန ကာယိကစေတသိကဝီရိယံ ကရောန္တဿ တံ ဣဇ္ဈတေဝ၊ တသ္မာ တံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝါတိ ဒဿေတိ။ **သန္နာ အညေ တရာမဟ**န္တိ အညေ ဇနာ မဟာသမုဒ္ဒေ သန္နာ နိမုဂ္ဂါ ဝီရိယံ အကရောန္တာ မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခာ ဇာတာ၊ အဟံ ပန ကေကောဝ တရာမိ။ **တဉ္စ ပဿာမိ သန္တိကေ**တိ ဣဒံ မေ ဝီရိယဖလံ ပဿ၊ မယာ ဣမိနာ အတ္တဘာဝေန ဒေဝတာ နာမ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ၊ သောဟံ တဉ္စ ဣမိနာ ဒိဗ္ဗရူပေန မမ သန္တိကေ ဌိတံ ပဿာမိ။ **ယထာသတ္တိ ယထာဗလ**န္တိ အတ္တနော သတ္တိယာ စ ဗလဿ စ အနုရူပံ။ **ကဿန္တိ** ကရိဿာမိ။

တတော ဒေဝတာ တဿ တံ ဒဠှဝစနံ သုတ္ဝာ ထုတိံ ကရောန္တီ ဂါထမာဟ—

၁၃၂။ “ယော တွံ ဧဝံ ဂတေ သြဃေ၊ အပ္ပမေယ္ယေ မဟဏ္ဏဝေ။
ဓမ္မဝါယာမသမ္ပန္နော၊ ကမ္မုနာ နာ’ဝသီဒသိ။
သော တံ တတ္ထေဝ ဂစ္ဆာဟိ၊ ယတ္ထ တေ နိရတော မနော”တိ။

တတ္ထ **ဧဝံ ဂတေ**တိ ဧဝရူပေ ဂမ္ဘီရေ ဝိတ္ထတေ မဟာသမုဒ္ဒေ။ **ဓမ္မဝါယာမသမ္ပန္နော**ဘိ ဓမ္မဝါယာမေန သမန္နာဂတော။ **ကမ္မုနာ**တိ အတ္တနော ပုရိသကာရကမ္မေန။ **နာ’ဝသီဒသီ**တိ နာဝသီဒသိ။ **ယတ္ထ တေ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ တဝ မနော နိရတော၊ တတ္ထေဝ ဂစ္ဆာဟီတိ။

သာ ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ “ပဏ္ဍိတ မဟာပရက္ကမ ကုဟိံ တံ နေမီ”တိ ပုစ္ဆိ။ “မိထိလနဂရ”န္တိ ဝုတ္တေ သာ မဟာသတ္တံ ပုပ္ဖကလာပံ ဝိယ ဥက္ခိပိတ္ဝာ

၁-ကာသန္တိ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)

ubhohi hatthehi pariggayha ure nipajjāpetvā piyaputtaṁ ādāya gacchantī viya ākāse pakkhandi. Mahāsatto sattāhaṁ loṇodakena upakkasarīro hutvā dibbaphassena phuṭṭho niddaṁ okkami. Atha naṁ sā Mithilaṁ netvā Ambavanuyyāne maṅgalasilāpaṭṭe dakkhiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi tassa ārakkhaṁ gāhāpetvā sakaṭṭhānameva gatā.

Tadā Polajanakassa putto natthi, ekā panassa dhītā ahosi, sā Sīvalidevī nāma paṇḍitā byattā. Amaccā tamenaṁ maraṇamañce nipannaṁ pucchiṁsu "mahārāja tumhesu divaṅgatesu rajjaṁ kassa dassāmā"ti. Atha ne rājā "tātā mama dhītaraṁ Sīvalideviṁ ārādhetuṁ samatthassa rajjaṁ detha, yo vā pana caturassapallaṅkassa ussīsakaṁ jānāti, yo vā pana sahassathāmadhanuṁ āropetuṁ sakkoti, yo vā pana soḷasa mahānidhī nīharituṁ sakkoti, tassa rajjaṁ dethā"ti āha. Amaccā "deva tesaṁ no nidhīnaṁ uddānaṁ kathethā"ti āhaṁsu. Atha rājā—

"Sūriyuggamane nidhi, atho okkamane nidhi.
Anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi.

Ārohane mahānidhi, atho orohane nidhi.
Catūsu mahāsālesu[1], samantā yojane nidhi.

Dantaggesu mahānidhi, vālaggesu ca kepuke.
Rukkhaggesu mahānidhi, soḷasete mahānidhī.

Sahassathāmo pallaṅko, Sīvali-ārādhanena cā"ti—

mahānidhīhi saddhiṁ itaresampi uddānaṁ kathesi. Rājā imaṁ kathaṁ vatvā kālamakāsi.

Amaccā rañño accayena tassa matakiccaṁ katvā sattame divase sannipatitvā mantayiṁsu "ambho rañño 'attano dhītaraṁ ārādhetuṁ samatthassa rajjaṁ dātabban'ti vuttaṁ, ko taṁ ārādhetuṁ sakkhissatī"ti. Te "senāpati vallabho"ti vatvā tassa sāsanaṁ pesesuṁ. So sāsanaṁ sutvā "sādhū"ti sampaṭicchitvā rajjatthāya rājadvāraṁ gantvā

1. Caturo ca mahāsālā (Sī, I, Ka)

ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ပရိဂ္ဂယှ ဥရေ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ပိယပုတ္တံ အာဒါယ ဂစ္ဆန္တီ ဝိယ အာကာသေ ပက္ခန္ဒိ။ မဟာသတ္တော သတ္တာဟံ လောဏောဒကေန ဥပက္ကသရီရော ဟုတ္ဝာ ဒိဗ္ဗဖဿေန ဖုဋ္ဌော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ အထ နံ သာ မိထိလံ နေတ္ဝာ အမ္ဗဝနုယ္ယာနေ မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋေ ဒက္ခိဏပဿေန နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ဥယ္ယာနဒေဝတာဟိ တဿ အာရက္ခံ ဂါဟာပေတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတာ။

တဒါ ပေါလဇနကဿ ပုတ္တော နတ္ထိ၊ ဧကာ ပနဿ ဓီတာ အဟောသိ၊ သာ သီဝလိဒေဝီ နာမ ပဏ္ဍိတာ ဗျတ္တာ။ အမစ္စာ တမေနံ မရဏမဉ္စေ နိပန္နံ ပုစ္ဆိံသု "မဟာရာဇ တုမှေသု ဒိဝင်္ဂတေသု ရဇ္ဇံ ကဿ ဒဿာမာ"တိ။ အထ နေ ရာဇာ "တာတာ မမ ဓီတရံ သီဝလိဒေဝိံ အာရာဓေတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒေထ၊ ယော ဝါ ပန စတုရဿပလ္လင်္ကဿ ဥဿီသကံ ဇာနာတိ၊ ယော ဝါ ပန သဟဿထာမဓနုံ အာရောပေတုံ သက္ကောတိ၊ ယော ဝါ ပန သောဠသ မဟာနိဓိ နီဟရိတုံ သက္ကောတိ၊ တဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ"တိ အာဟ။ အမစ္စာ "ဒေဝ တေသံ နော နိဓီနံ ဥဒ္ဒါနံ ကထေထာ"တိ အာဟံသု။ အထ ရာဇာ—

"သူရိယုဂ္ဂမနေ နိဓိ၊ အထော ဩက္ကမနေ နိဓိ။
အန္တော နိဓိ ဗဟိ နိဓိ၊ န အန္တော န ဗဟိ နိဓိ။

အာရောဟနေ မဟာနိဓိ၊ အထော ဩရောဟနေ နိဓိ။
စတူသု မဟာသာလေသု[1]၊ သမန္တာ ယောဇနေ နိဓိ။

ဒန္တဂ္ဂေသု မဟာနိဓိ၊ ဝါလဂ္ဂေသု စ ကေပုကေ။
ရုက္ခဂ္ဂေသု မဟာနိဓိ၊ သောဠသေတေ မဟာနိဓီ။

သဟဿထာမော ပလ္လင်္ကော၊ သီဝလိအာရာဓနေန စာ"တိ—

မဟာနိဓိဟိ သဒ္ဓိံ ဣတရေသမ္ပိ ဥဒ္ဒါနံ ကထေသိ။ ရာဇာ ဣမံ ကထံ ဝတ္ဝာ ကာလမကာသိ။

အမစ္စာ ရညော အစ္စယေန တဿ မတကိစ္စံ ကတ္ဝာ သတ္တမေ ဒိဝသေ သန္နိပတိတ္ဝာ မန္တယိံသု "အမှော ရညာ 'အတ္တနော ဓီတရံ အာရာဓေတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒါတဗ္ဗ'န္တိ ဝုတ္တံ၊ ကော တံ အာရာဓေတုံ သက္ခိဿတီ"တိ။ တေ "သေနာပတိ ဝလ္လဘော"တိ ဝတ္ဝာ တဿ သာသနံ ပေသေသုံ။ သော သာသနံ သုတ္ဝာ "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ရဇ္ဇတ္ထာယ ရာဇဒ္ဝါရံ ဂန္ဒ္ဝာ

၁-စတူသော စ မဟာသာလာ (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က)

attano āgatabhāvaṁ rājadhītāya ārocāpesi. Sā tassa āgatabhāvaṁ ñatvā “atthi nu kvassa setacchattasiriṁ dhāretuṁ dhitī”ti tassa vīmaṁsanatthāya “khippaṁ āgacchatū”ti āha. So tassā sāsanaṁ sutvā taṁ ārādhetukāmo sopānapādamūlato paṭṭhāya javenāgantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha naṁ sā vīmaṁsamānā “mahātale javena dhāvā”ti āha. So “rājadhītaraṁ tosessāmī”ti vegena pakkhandi. Athanaṁ “puna ehī”ti āha. So puna vegena āgato. Sā tassa dhitiyā virahitabhāvaṁ[1] ñatvā “ehi samma pāde me sambāhā”ti āha. So tassā ārādhanatthaṁ nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṁ sā ure pādena paharitvā uttānakaṁ pātetvā “imaṁ andhabālapurisaṁ dhitivirahitaṁ pothetvā gīvāyaṁ gahetvā nīharathā”ti dāsīnaṁ saññaṁ adāsi. Tā tathā kariṁsu. So tehi “kiṁ senāpatī”ti puṭṭho “mā kathetha, sā neva manussitthī, yakkhinī”ti āha. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tampi tatheva lajjāpesi. Tathā seṭṭhiṁ, chattaggāhaṁ, asiggāhanti sabbepi te lajjāpesiyeva.

Atha amaccā sannipatitvā “rajadhītaraṁ ārādhetuṁ samattho nāma natthi, sahassathāmadhanuṁ āropetuṁ samatthassa rajjaṁ dethā”ti āha tampi koci āropetuṁ nāsakkhi. Tato “caturassapallaṅkassa ussīsakaṁ jānantassa rajjaṁ dethā”ti āha, tampi koci na jānāti. Tato soḷasa mahānidhī nīharituṁ samatthassa rajjaṁ dethā”ti āha, tepi koci nīharituṁ nāsakkhi. Tato “ambho arājikaṁ nāma raṭṭhaṁ pāletuṁ na sakkā, kiṁ nu kho kātabban”ti mantayiṁsu. Atha ne purohito āha “bho tumhe mā cintayittha, phussarathaṁ nāma vissajjetuṁ vaṭṭati, phussarathena hi laddharājā sakalajambudīpe rajjaṁ kāretuṁ samattho hotī”ti. Te “sādhū”ti sampaṭicchitvā nagaraṁ alaṅkārāpetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse yojetvā uttamapaccattharaṇaṁ attharitvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni āropetvā caturaṅginiyā senāya parivāresuṁ. “Sasāmikassa rathassa purato tūriyāni vajjanti, asāmikassa pacchato vajjanti, tasmā

1. Abhāvaṁ (Sī, Syā, I)

အတ္ထနော အာဂတဘာဝံ ရာဇဓိတာယ အာရောစာပေသိ။ သာ တဿ အာဂတဘာဝံ ဉတ္ဝာ ‘‘အတ္ထိ နု ခွဿ သေတစ္ဆတ္တသိရိ’ မာရေတုံ မိတိ’’တိ တဿ ဝိမံသနတ္ထာယ “ခိပ္ပံ အာဂစ္ဆတူ’’တိ အာဟ။ သော တဿာ သာသနံ သုတ္ဝာ တံ အာရာဓေတုကာမော သောပါနပါဒမူလတော ပဋ္ဌာယ ဇဝေနာဂန္ဒွာ တဿာ သန္တိကေ အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ သာ ဝိမံသမာနာ ‘‘မဟာတလေ ဇဝေန ဓာဝါ’’တိ အာဟ။ သော ‘‘ရာဇဓိတရံ တောသေဿာမီ’’တိ ဝေဂေန ပက္ခန္ဒိ။ အထ နံ “ပုန ဧဟိ”တိ အာဟ။ သော ပုန ဝေဂေန အာဂတော။ သာ တဿ မိတိယာ ဝိရဟိတဘာဝံ[1] ဉတ္ဝာ ‘‘ဧဟိ သမ္မ ပါဒေ မေ သမ္ဗာဟာ’’တိ အာဟ။ သော တဿာ အာရာဓနတ္ထံ နိသီဒိတ္ဝာ ပါဒေ သမ္ဗာဟိ။ အထ နံ သာ ဥရေ ပါဒေန ပဟရိတ္ဝာ ဥတ္ထာနကံ ပါတေတ္ဝာ “ဣမံ အန္ဓဗာလပုရိသံ မိတိဝိရဟိတံ ပေါထေတ္ဝာ ဂီဝါယံ ဂဟေတ္ဝာ နီဟရထာ”တိ ဒါသိနံ သညံ အဒါသိ။ တာ တထာ ကရိံသု။ သော တေဟိ ‘‘ကိံ သေနာပတီ’’တိ ပုဋ္ဌော “မာ ကထေထ၊ သာ နေဝ မနုဿိတ္ထိ, ယက္ခိနီ”တိ အာဟ။ တတော ဘဏ္ဍာဂါရိကော ဂတော၊ တမ္ပိ တထေဝ လဇ္ဇာပေသိ။ တထာ သေဋ္ဌိံ,ဆတ္တဂ္ဂါဟံ,အသိဂ္ဂါဟန္တိ သမ္ဗေပိ တေ လဇ္ဇာပေသိယေဝ။

အထ အမစ္စာ သန္နိပတိတ္ဝာ “ရာဇဓိတရံ အာရာဓေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ သဟဿထာမဓနုံ အာရောပေတုံ သမတ္ထဿ ဒဋ္ဌုံ ဒေထာ”တိ အာဟ၊ တမ္ပိ ကောဝိ အာရောပေတုံ နာသက္ခိ။ တတော “စတုရဿပလ္လင်္ကဿ ဉဿိသကံ ဇာနန္တဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ”တိ အာဟ၊ တမ္ပိ ကောစိ နဇာနာတိ။ တတော သောဋ္ဌဿ မဟာနိဓိ နိဟရိတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ”တိ အာဟ၊ ဧတေပိ ကောစိ နိဟရိတုံ နာသက္ခိ။ တတော “အမ္ဟော အရူဇိကံ နာမ ရဇ္ဇံ ပါလေတုံ န သုက္ကာ၊ ကိံ နု ခေါ ကာတဗ္ဗ”န္တိ မန္တယိံသု။ အထ နေ ပုရောဟိတော အာဟ “ဘော တုမ္ဟေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ဖုဿရထံ နာမ ဝိဿဇ္ဇေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဖုဿရထေန ဟိ လဒ္ဓရာဇာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ သမတ္ထော ဟောတီ”တိ။ တေ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ နဂရံ အလင်္ကာရာပေတ္ဝာ မင်္ဂလရထေ စတ္တာရော ကုမုဒဝဏ္ဏေ အဿေ ယောဇေတ္ဝာ ဥတ္တမပစ္စတ္ထရဏံ အတ္ထရိတ္ဝာ ပဉ္စ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍာနိ အာရောပေတ္ဝာ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ ပရိဝါရေသုံ။ “သသာမိကဿ ရထဿ ပုရတော တူရိယာနိ ဝဇ္ဇန္တိ၊ အသာမိကဿ ပစ္ဆတော ဝဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ

၁-အဘာဝံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

sabbatūriyāni pacchato vādethā”ti vatvā suvaṇṇabhiṅkārena rathadhurañca patodañca abhisiñcitvā “yassa rajjaṁ kāretuṁ puññaṁ atthi, tassa santikaṁ gacchatū”ti rathaṁ vissajjesuṁ. Atha ratho rājagehaṁ padakkhiṇaṁ katvā vegena mahāvīthiṁ abhiruhi.

Senāpati-ādayo “phussaratho mama santikaṁ āgacchatū”ti cintayiṁsu. So sabbesaṁ gehāni atikkamitvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā pācīnadvārena nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṁ vegena gacchantaṁ disvā “nivattethā”ti āhaṁsu. Purohito “mā nivattayittha, icchanto yojanasatampi gacchatu, mā nivārethā”ti āha. Ratho uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṁ padakkhiṇaṁ katvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito mahāsattaṁ nipannakaṁ disvā amacce āmantetvā “ambho eko silāpaṭṭe nipannako puriso dissati, setacchattānucchavikā panassa dhiti atthīti vā natthīti vā na jānāma, sace esa puññavā bhavissati, amhe na olokessati, kāḷakaṇṇisatto sace bhavissati, bhītatasito uṭṭhāya kampamāno olokessati, tasmā khippaṁ sabbatūriyāni paggaṇhathā”ti āha. Tāvadeva anekasatāni tūriyāni paggaṇhiṁsu. Tadā tūriyasaddo sāgaraghoso viya ahosi.

Mahāsatto tena saddena pabujjhitvā sīsaṁ vivaritvā olokento mahājanaṁ disvā “setacchattena me āgatena bhavitabban”ti cintetvā puna sīsaṁ pārupitvā parivattitvā vāmapassena nipajji. Purohito tassa pāde vivaritvā lakkhaṇāni olokento “tiṭṭhatu ayaṁ eko dīpo, catunnampi mahādīpānaṁ rajjaṁ kāretuṁ samattho hotī”ti puna tūriyāni paggaṇhāpesi. Atha mahāsatto mukhaṁ vivaritvā parivattitvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājanaṁ olokesi. Tadā purohito parisaṁ ussāretvā añjaliṁ paggayha avakujjo hutvā “uṭṭhehi deva, rajjaṁ te pāpuṇātī”ti āha. Atha naṁ mahāsatto “rājā vo kuhin”ti pucchitvā “kālakato devā”ti vutte “tassa putto vā bhātā vā natthī”ti pucchitvā “natthi devā”ti vutte “tena hi sādhu rajjaṁ kāressāmī”ti vatvā uṭṭhāya silāpaṭṭe pallaṅkena nisīdi. Atha naṁ tattheva abhisiñciṁsu. So Mahājanako nāma rājā ahosi. So rathavaraṁ abhiruyha mahantena sirivibhavena nagaraṁ pavisitvā rājanivesanaṁ

သမ္ဗတူရိယာနိ ပစ္ဆတော ဝါဒေထာ”တိ ဝတ္ဝာ သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရေန ရထဒုရဉ္စ ပတောဒဉ္စ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ “ယဿ ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ ပုညံ အတ္ထိ၊ တဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆတူ”တိ ရထံ ဝိဿဇ္ဇေသုံ။ အထ ရထော ရာဇဂေဟံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ဝေဂေန မဟာဝီထိ* အဘိရုဟိ။

သေနာပတိအာဒယော “ဖုဿရထော မမ သန္တိကံ အာဂစ္ဆတူ”တိ စိန္တယိံသု။ သော သမ္ဗေသံ ဂေဟာနိ အတိက္ကမိတ္ဝာ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ပါစီနဒ္ဝါရေန နိက္ခမိတ္ဝာ ဥယ္ယာနာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ အထ နံ ဝေဂေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ “နိဝတ္တေထာ”တိ အာဟံသု။ ပုရောဟိတော “မာ နိဝတ္တယိတ္ထ၊ ဣစ္ဆန္တော ယောဇနသတမ္ပိ ဂစ္ဆတု၊ မာ နိဝါရေထာ”တိ အာဟ။ ရထော ဥယ္ယာနံ ပဝိသိတ္ဝာ မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ အာရောဟနသဇ္ဇော ဟုတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ ပုရောဟိတော မဟာသတ္တံ နိပန္နကံ ဒိသ္ဝာ အမစ္စေ အာမန္တေတ္ဝာ “အမ္ဘော ဧကော သိလာပဋ္ဋေ နိပန္နကော ပုရိသော ဒိဿတိ၊ ဒေသတ္တစ္ဆတ္တာနုစ္ဆဝိကာ ပနဿ ဓိတိ အတ္ထိတိ ဝါ နတ္ထိတိ ဝါ န ဇာနာမ၊ သစေ ဧသ ပုညဝါ ဘဝိဿတိ၊ အမှေ န ဩလောကေဿတိ၊ ကာဠကဏ္ဏိသတ္တော ဘဝေ ဘဝိဿတိ၊ ဘီတတသိတော ဥဋ္ဌာယ ကမ္ပမာနော ဩလောကေဿတိ၊ တသ္မာ နိပ္ပံ သမ္ဗတူရိယာနိ ပဂ္ဂဏ္ဟထာ”တိ အာဟ။ တာဝဒေဝ အနေကသတာနိ တူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှိံသု။ တဒါ တူရိယသဒ္ဒေါ သာဂရဃောသော ဝိယ အဟောသိ။

မဟာသတ္တော တေန သဒ္ဒေန ပဗုဇ္ဈိတ္ဝာ သီသံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဩလောကေန္တော မဟာဇနံ ဒိသ္ဝာ “သေကစ္ဆတ္တေန မေ အာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ပုန သီသံ ပါရုပိတ္ဝာ ပရိဝတ္တိတ္ဝာ ဝါမပဿေန နိပဇ္ဇိ။ ပုရောဟိတော တာယ ပါဒေ ဝိဝရိတ္ဝာ လက္ခဏာနိ ဩလောကေန္တော “တိဋ္ဌတု အယံ ဧကော ဒီပေါ၊ စတုန္နမ္ပိ မဟာဒီပါနံ ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ သမတ္ထော ဟောတီ”တိ ပုန ဘူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှာပေသိ။ အထ မဟာသတ္တော မုခံ ဝိဝရိတ္ဝာ ပရိဝတ္တိတ္ဝာ ဒက္ခိဏပဿေန နိပဇ္ဇိတ္ဝာ မဟာဇနံ ဩလောကေသိ။ တဒါ ပုရောဟိတော ပရိသံ ဥဿာရေတ္ဝာ အဋ္ဌလိံ ပဂ္ဂယှ အဝကုဇ္ဇော ဟုတ္ဝာ “ဥဋ္ဌေဟိ ဒေဝ၊ ရဇ္ဇံ တေ ပါပုဏာတီ”တိ အာဟ။ အထ နံ မဟာသတ္တော “ရာဇာ ပေါကုဟိ”နွိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “ကာလကတော ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ “တဿ ပုတ္တော ဝါ ဘာတာ၊ ဝါ နတ္ထိ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “နတ္ထိ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ “တေန ဟိ သာဓု ရဇ္ဇံ ကာရေဿာမီ”တိ ဝတ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ သိလာပဋ္ဋေ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ။ အထ နံ ဟတ္ထေ ဂဟေတ္ဝာ အဘိသိဉ္စိံသု။ သော မဟာဇနကော နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ သော ရထဝရံ အဘိရုယှ မဟန္တေန သိရိဘဝေန နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနံ

abhiruhanto “senāpati-ādīnaṁ tāneva ṭhānāni hontū”ti vicāretvā mahātalaṁ abhiruhi.

Rājadhītā pana purimasaññāya eva tassa vīmaṁsanatthaṁ ekaṁ purisaṁ āṇāpesi “tāta tvaṁ gaccha, rājānaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadehi ‘deva Sīvalidevī tumhe pakkosati, khippaṁ kirāgacchatū’ti”. So gantvā tathā ārocesi. Rājā paṇḍito tassa vacanaṁ sutvāpi assuṇanto viya “aho sobhano vatāyaṁ pāsādo”ti pāsādameva vaṇṇeti. So taṁ sāvetuṁ asakkonto gantvā rājadhītāya taṁ pavattiṁ ārocesi “ayye rājā tumhākaṁ vacanaṁ na suṇāti, pāsādameva vaṇṇeti, tumhākaṁ vacanaṁ tiṇaṁ viya na gaṇetī”ti[1]. Sā tassa vacanaṁ sutvā “so mahajjhāsayo puriso bhavissatī”ti cintetvā dutiyampi tatiyampi pesesi. Rājāpi attano ruciyā pakatigamanena sīho viya vijambhamāno pāsādaṁ abhiruhi. Tasmiṁ upasaṅkamante rājadhītā tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkontī āgantvā hatthālambakaṁ adāsi.

So tassā hatthaṁ olambitvā mahātalaṁ abhiruhitvā samussitasetacchatte rājapallaṅke nisīditvā amacce āmantetvā “ambho atthi pana vo raññā kālaṁ karontena koci ovādo dinno”ti pucchitvā “āma devā”ti vutte “tena hi vadethā”ti āha. Deva “Sīvalideviṁ ārādhetuṁ samatthassa rajjaṁ dethā”ti tena vuttanti. Sīvalideviyā āgantvā hatthālambako dinno, ayaṁ tāva ārādhitā nāma, aññaṁ vadethāti. Deva “caturassapallaṅkassa ussīsakaṁ jānituṁ samatthassa rajjaṁ dethā”ti tena vuttanti. Rājā “idaṁ dujjānaṁ, upāyena sakkā jānitun”ti cintetvā sīsato suvaṇṇasūciṁ nīharitvā Sīvalideviyā hatthe ṭhapesi “imaṁ ṭhapehī”ti. Sā taṁ gahetvā pallaṅkassa ussīsake ṭhapesi. “Khaggaṁ adāsī”tipi vadantiyeva. So tāya saññāya “idaṁ ussīsakan”ti ñatvā tesaṁ kathaṁ assuṇanto viya “kiṁ kathethā”ti vatvā puna tehi tathā vutte “idaṁ jānituṁ na garu, etaṁ ussīsakan”ti vatvā “aññaṁ vadethā”ti āha. Deva “sahassathāmadhanuṁ āropetuṁ samatthassa rajjaṁ dethā”ti tena vuttanti. “Tena hi āharatha nan”ti āharāpetvā so dhanuṁ pallaṅke

1. Tumhe tiṇāyapi na gaṇhātīti (Sī, I)

အဘိရုဟန္တော “သေနာပတိအာဒီနံ တာနေဝ ဌာနာနိ ဟောန္တု။”ဘိ ဝိစာရေတ္ဝာ မဟာတလံ အဘိရုဟိ။

ရာဇမိတာ ပန ပုရိမသညာယ ဧဝ တဿ ဝိမံသနတ္ထံ ‘‘ကေ ပုရိသံ အာဏာပေသိ ‘‘တာတ တွံ ဂစ္ဆ၊ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ဧဝံ ဝဒေဟိ ‘ဒေဝ သီဝလိဒေဝီ တုမှေ ပက္ကောသတိ၊ ခိပ္ပံ ကိရာဂစ္ဆတူ’တိ’’။ သော ဂန္ဒ္ဝာ တထာ အာရောစေသိ။ ရာဇာ ပဏ္ဍိတော တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာပိ အဿုဏန္တော ဝိယ ‘‘အဟော သောဘနော ဝတာယံ ပါသာဒေါ’’တိ ပါသာဒမေဝ ဝဏ္ဏေတိ။ သော တံ သာဝေတုံ အသက္ကောန္တော ဂန္ဒ္ဝာ ရာဇမိတာယ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ ‘‘အယ္ယေ ရာဇာ တုမှာကံ ဝစနံ န သုဏာတိ၊ ပါသာဒမေဝ ဝဏ္ဏေတိ၊ တုမှာကံ ဝစနံ တိဏံ ဝိယ န ဂဏေတီ’’တိ’’။ သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ‘‘သော မဟဇ္ဈာသယော ပုရိသော ဘဝိဿတီ’’တိ စိန္တေတ္ဝာ ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ ပေသေသိ။ ရာဇာပိ အတ္တနော ရုစိယာ ပကတိဂမနေန သီဟော ဝိယ ဝိဇမ္ဘမာနော ပါသာဒံ အဘိရုဟိ။ တသ္မိံ ဥပသင်္ကမန္တေ ရာဇမိတာ တဿ တေဇေန သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တီ အာဂန္ဒ္ဝာ ဟတ္ထာလမ္ဗကံ အဒါသိ။

သော တဿာ ဟတ္ထံ ဩလမ္ဗိတ္ဝာ မဟာတလံ အဘိရုဟိတ္ဝာ သမုဿိတ-သေတစ္ဆတ္တေ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသီဒိတ္ဝာ အမစ္စေ အာမန္တေတ္ဝာ ‘‘အမ္ဘော အတ္ထိ ပန ဝေါ ရညော ကာလံ ကရောန္တေန ကောစိ ဩဝါဒေါ ဒိန္နော’’တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ ‘‘အာမ ဒေဝါ’’တိ ဝုတ္တေ ‘‘တေန ဟိ ဝဒေထာ’’တိ အာဟ။ ဒေဝ ‘‘သီဝလိဒေဝိံ အာရာဓေတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ’’တိ တေန ဝုတ္တန္တိ။ သီဝလိဒေဝိယာ အာဂန္ဒ္ဝာ ဟတ္ထာလမ္ဗကော ဒိန္နော၊ အယံ တာဝ အာရာဓိတာ နာမ၊ အညံ ဝဒေထာတိ။ ဒေဝ ‘‘စတုရဿပလ္လင်္ကဿ ဥသီသကံ ဇာနိတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ’’တိ တေန ဝုတ္တန္တိ။ ရာဇာ ‘‘ဣဒံ ဒုဇ္ဇာနံ၊ ဥပါယေန သက္ကာ ဇာနိတု’’န္တိ စိန္တေတ္ဝာ သီသတော သုဝဏ္ဏသူစိံ နီဟရိတ္ဝာ သီဝလိဒေဝိယာ ဟတ္ထေ ဒတ္ဝေသိ ‘‘ဣမံ ဒတ္ဝေဟီ’’တိ။ သာ တံ ဂဟေတ္ဝာ ပလ္လင်္ကဿ ဥသီသကေ ဒတ္ဝေသိ။ ‘‘ခဂ္ဂံ အဒါသီ’’တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ သော တာယ သညာယ ‘‘ဣဒံ ဥသီသက’’န္တိ ဥတ္ဝာ တေသံ ကထံ အဿုဏန္တော ဝိယ ‘‘ကိံ ကထေထာ’’တိ ဝတ္ဝာ ပုန တေဟိ တထာ ဝုတ္တေ ‘‘ဣဒံ ဇာနိတုံ န ဂရု၊ ဧတံ ဥသီသက’’န္တိ ဝတ္ဝာ ‘‘အညံ ဝဒေထာ’’တိ အာဟ။ ဒေဝ ‘‘သဟဿထာမဓနုံ အာရောပေတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ’’တိ တေန ဝုတ္တန္တိ။ ‘‘တေန ဟိ အာဟရထ န’’န္တိ အာဟရာပေတ္ဝာ သော ဓနုံ ပလ္လင်္ကေ

၁-တုမှေ တိဏာယပိ န ဂဏှာတိတိ (သီ၊ ဂ္ဂ)

yathānisinnova itthīnaṁ kappāsaphoṭanadhanuṁ[1] viya āropetvā “aññaṁ vadethā”ti āha. “Deva soḷasa mahānidhī nīharituṁ samatthassa rajjaṁ dethā”ti tena vuttanti. “Tesaṁ kiñci uddānaṁ atthī”ti pucchitvā “āma devā”ti vutte “tena hi naṁ kathethā”ti āha. Te “sūriyuggamane nidhī”ti uddānaṁ kathayiṁsu. Tassa taṁ suṇantasseva gaganatale puṇṇacando viya so attho pākaṭo ahosi.

Atha ne rājā āha “ajja bhaṇe velā natthi, svenidhī gaṇhissāmī”ti. So punadivase amacce sannipātetvā pucchi “tumhākaṁ rājā Paccekabuddhe bhojesī”ti. Āma devāti. So cintesi “sūriyoti nāyaṁ sūriyo, sūriyasadisattā pana Paccekabuddhā sūriyā nāma, tesaṁ paccuggamanaṭṭhāne nidhinā bhavitabban”ti. Tato rājā “tesu Paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanaṁ karonto kataraṁ ṭhānaṁ gacchatī”ti pucchitvā “asukaṭṭhānaṁ nāma devā”ti vutte “taṁ ṭhānaṁ khaṇitvā nidhiṁ nīharathā”ti nidhiṁ nīharāpesi. “Gamanakāle anugacchanto kattha ṭhatvā uyyojesī”ti pucchitvā “asukaṭṭhāne nāmā”ti vutte “tatopi nidhiṁ nīharathā”ti nidhiṁ nīharāpesi. Atha mahājanā ukkuṭṭhisahassāni pavattentā **“sūriyuggamane nidhī”**ti vuttattā sūriyuggamanadisāyaṁ khaṇantā vicariṁsu, atho **“Okkamane nidhī”**ti vuttattā sūriyatthaṅgamanadisāyaṁ khaṇantā vicariṁsu. “Idaṁ pana dhanaṁ idheva hoti, aho acchariyan”ti pītisomanassaṁ pavattayiṁsu. **Antonidhī**ti rājagehe mahādvārassa anto-ummārā nidhiṁ nīharāpesi. **Bahi nidhī**ti bahi-ummārā nidhiṁ nīharāpesi. **Na anto na bahi nidhī**ti heṭṭhā-ummārato nidhiṁ nīharāpesi. **Ārohane nidhī**ti maṅgalahatthiṁ ārohanakāle suvaṇṇanisseṇiyā attharaṇaṭṭhānato nidhiṁ nīharāpesi. Atho **orohane nidhī**ti hatthikkhandhato orohanaṭṭhānato nidhiṁ nīharāpesi. **Catūsu mahāsālesū**ti[2] bhūmiyaṁ kata-upaṭṭhānaṭṭhāne sirisayanassa cattāro mañcapādā sālamayā, tesaṁ heṭṭhā catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi. **Samantāyojane nidhī**ti yojanaṁ nāma rathayugapamāṇaṁ, sirisayanassa samantā rathayugappamāṇato nidhiṁ[3] nīharāpesi. **Dantaggesu mahānidhī**ti maṅgalahatthiṭṭhāne tassa dvinnaṁ dantānaṁ

1. Kappāsapothanadhanuṁ (Sī, Syā, I)
2. Caturo ca mahāsālāti (Sī, I)
3. Nidhikumbhiyo (Sī, Syā, I)

ယထာနိသိန္နောဝ ဣတ္ထိနံ ကပ္ပါသဖောဋနခနံ[1] ဝိယ အာရောပေတ္ဝာ “အညံ ဝဒေထာ”တိ အာဟ။ “ဒေဝ သောဠသ မဟာနိဓိ နီဟရိတုံ သမတ္ထဿ ရဇ္ဇံ ဒေထာ”တိ တေန ဝုတ္တန္တိ။ “တေသံ ကိဉ္စိ ဥဒ္ဒါနံ အတ္ထီ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အာမ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ ‘‘တေန ဟိ နံ ကထေထာ”တိ အာဟ။ တေ “သူရိယုဂ္ဂမနေ နိဓီ”တိ ဥဒ္ဒါနံ ကထယိံသု။ တဿ တံ သုဏန္တဿေဝ ဂဂနတလေ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ သော အတ္ထော ပါကဋော အဟောသိ။

အထ နေ ရာဇာ အာဟ “အဇ္ဇ ဘဏေ ဝေလာ နတ္ထိ၊ သ္ဝေနိဓိ ဂဏှိဿာမီ”တိ။ သော ပုနဒိဝသေ အမစ္စေ သန္နိပါတေတ္ဝာ ပုစ္ဆိ ‘‘တုမှာကံ ရာဇာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဘောဇေသီ”တိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ သော စိန္တေသိ “သူရိယောတိ နာယံ သူရိယော၊ သူရိယသဒိသတ္တာ ပန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သူရိယာ နာမ၊ တေသံ ပစ္စုဂ္ဂမနဋ္ဌာနေ နိဓိနာ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ။ တတော ရာဇာ “တေသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု အာဂစ္ဆန္တေသု ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောန္တော ကတရံ ဌာနံ ဂစ္ဆတီ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အသုကဋ္ဌာနံ နာမ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ “တံ ဌာနံ ခဏိတ္ဝာ နိဓိ နီဟရထာ”တိ နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။“ဂမနကာလေ အနုဂစ္ဆန္တော ကတ္ထ ဌတ္ဝာ ဥယ္ယောဇေသီ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အသုကဋ္ဌာနေ နာမာ”တိ ဝုတ္တေ “တတောပိ နိဓိံ နီဟရထာ”တိ နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။ အထ မဟာဇနော ဥက္ကာသဟဿာနိ ပဝတ္တေန္တော ‘‘**သူရိယုဂ္ဂမနေ နိဓိ**’’တိ ဝုတ္တတ္တာ သူရိယုဂ္ဂမနဒိသာယံ ခဏန္တော ဝိစရိံသု၊ အထော “**ဩဂ္ဂမနေ နိဓိ**”တိ ဝုတ္တတ္တာ သူရိယတ္ထင်္ဂမနဒိသာယံ ခဏန္တော ဝိစရိံသု။ ‘‘ဣဒံ ပန နံ ဣဓေဝ ဟောတိ၊ အဟော အစ္ဆရိယ’’န္တိ ဝိတိသောမနဿံ ပဝတ္တယိံသု။ **အန္တေ နိဓိ**တိ ရာဇဂေဟေ မဟာဒ္ဝါရဿ အန္တောဥမ္မာရာ နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။ **ဗဟိ နိဓိ**တိ ဗဟိဥမ္မာရာ နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။ **န အန္တေ န ဗဟိ နိဓိ**တိ ဟေဋ္ဌာဥမ္မာရတော နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။ **အာရောဟနေ နိဓိ**တိ မင်္ဂလဟတ္ထိံ အာရောဟနကာလေ သုဝဏ္ဏနိဿေဏိယာ အတ္ထရဏဋ္ဌာနတော နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။ အထော **ဩရောဟနေ နိဓိ**တိ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရောဟနဋ္ဌာနတော နိဓိံ နီဟာရာပေသိ။ **စတူသု မဟာသာလေသူ**တိ[2] ဘူမိယံ ကတဥပဋ္ဌာနဋ္ဌာနေ သိရိသယနဿ စတ္တာရော မဏ္ဍပါဒါ သာလမယာ၊ တေသံ ဟေဋ္ဌာ စတဿော နိဓိကုမ္ဘိယော နီဟာရာပေသိ။ **သမန္တာယောဇနေ နိဓိ**တိ ယောဇနံ နာမ ရထယုဂပမာဏံ၊ သိရိသယနဿ သမန္တာ ရထယုဂပ္ပမာဏတော နိဓိံ[3] နီဟာရာပေသိ။ **ဒန္တဂ္ဂေသု မဟာနိဓိ**တိ မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနေ တဿ ဒ္ဝိန္နံ ဒန္တာနံ

1. ကပ္ပါသပေါထနနေံ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)
2. စတုရော စ မဟာသာလာတိ (သီ၊ ဂ္ဂ)
3. နိဓိကုမ္ဘိယော (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

abhimukhaṭṭhānato nidhiṁ[1] nīharāpesi. **Vālaggesū**ti maṅgalahatthiṭṭhāne tassa vāladhisammukhaṭṭhānato nidhiṁ nīharāpesi. **Kepuke**ti kepukaṁ[2] vuccati udakaṁ, maṅgalapokkharaṇito udakaṁ nīharāpetvā nidhiṁ dassesi. **Rukkhaggesu mahānidhī**ti uyyāne mahāsālarukkhamūle ṭhitamajjhanhikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhiṁ[3] nīharāpesi. Evaṁ soḷasa mahānidhayo nīharāpetvā "aññaṁ kiñci atthī"ti pucchi. "Natthi devā"ti vadiṁsu. Mahājano haṭṭhatuṭṭho ahosi.

Atha rājā "idaṁ dhanaṁ dānamukhe vikirissāmī"ti nagaramajjhe ceva catūsu nagaradvāresu cāti pañcasu ṭhānesu pañca dānasālāyo kārāpetvā mahādānaṁ paṭṭhapesi, Kālacampānagarato attano mātarañca brāhmaṇañca pakkosāpetvā mahantaṁ sakkāraṁ akāsi. Tassa taruṇarajjeyeva sakalaṁ Videharaṭṭhaṁ "Ariṭṭhajanakarañño kira putto Mahājanako nāma rājā rajjaṁ kāreti, so kira paṇḍito upāyakusalo, passissāma nan"ti dassanatthāya saṅkhubhitaṁ ahosi. Tato tato bahuṁ paṇṇākāraṁ gahetvā āgamiṁsu, nāgarāpi mahāchaṇaṁ sajjayiṁsu. Rājanivesane attharaṇādīni santharitvā gandhadāmamālādāmādīni osāretvā vippakiṇṇalājākusumavāsadhūmagandhākāraṁ[4] kāretvā nānappakāraṁ pānabhojanaṁ upaṭṭhāpesuṁ. Rañño paṇṇākāratthāya rajatasuvaṇṇabhājanādīsu anekappakārāni khādanīyabhojanīyamadhuphāṇitaphalādīni gahetvā tattha tattha parivāretvā aṭṭhaṁsu. Ekato amaccamaṇḍalaṁ nisīdi, ekato brāhmaṇagaṇo, ekato seṭṭhiādayo nisīdiṁsu, ekato uttamarūpadharā nāṭakitthiyo nisīdiṁsu, brāhmaṇāpi sotthikārena mukhamaṅgalikānaṁ kathenti, naccagītādīsu kusalā naccagītādīni pavattayiṁsu, anekasatāni tūriyāni pavajjiṁsu. Tadā rājanivesanaṁ Yugandharavātavegena pahaṭā sāgarakucchi viya ekaninnādaṁ ahosi. Olokitolokitaṭṭhānaṁ kampati.

Atha mahāsatto setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinnova sakkasirisadisaṁ mahantaṁ sirivilāsaṁ oloketvā attano mahāsamudde katavāyāmaṁ anussari. Tassa "vīriyaṁ nāma kattabbayuttakaṁ, sacāhaṁ

1. Dve nidhī (Sī, I) 2. Kebuketi kebukaṁ (Sī, I) 3. Nidhikumbhiyo (Sī, Syā, I)
4. ...dhūpandhakāraṁ (Sī, I) ...dhūpagandhūpakaraṇaṁ (Syā)

အဘိမုခဋ္ဌာနတော နိဓိ[၁] နီဟရာပေသိ။ **ဝါလဂ္ဂေသူ**တိ မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနေ တဿ ဝါလဓိသမ္မုခဋ္ဌာနတော နိဓိ နီဟရာပေသိ။ **ကေပုကေ**တိ ကေပုကံ[၂] ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ မင်္ဂလပေါက္ခရဏိတော ဥဒကံ နီဟရာပေတ္ဝာ နိဓိ ဒဿေသိ။ **ရုက္ခဂ္ဂေသု မဟာနိဓီ**တိ ဥယ္ယာနေ မဟာသာလရုက္ခမူလေ ဌိတမဇ္ဈန္ဟိကသမယေ ပရိမဏ္ဍလာယ ရုက္ခစ္ဆာယာယ အန္တော နိဓိ[၃] နီဟရာပေသိ။ ဧဝံ သောဋသ မဟာနိဓယော နီဟရာပေတ္ဝာ "အည်ံ ကိဉ္စိ အတ္ထိ"တိ ပုစ္ဆိ။ "နတ္ထိ ဒေဝါ"တိ ဝဒိံသု။ မဟာဇနော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော အဟောသိ။

အထ ရာဇာ "ဣဒံ ဓနံ ဒါနမုခေ ဝိကိရိဿာမီ"တိ နဂရမဇ္ဈေ စေဝ စတူသု နဂရဒ္ဝါရေသု စာတိ ပဉ္စသု ဌာနေသု ပဉ္စ ဒါနသာလာယော ကာရာပေတ္ဝာ မဟာဒါနံ ပဋ္ဌပေသိ၊ ကာလစမ္ပာနဂရတော အတ္တနော မာတရဉ္စ ဗြာဟ္မဏဉ္စ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ မဟန္တံ သက္ကာရံ အကာသိ။ တဿ တရုဏရဇ္ဇေယေဝ သကလံ ဝိဒေဟရဋ္ဌံ "အရိဋ္ဌဇနကရညော ကိရ ပုတ္တော မဟာဇနကော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေတိ၊ သော ကိရ ပဏ္ဍိတော ဥပါယကုသလော၊ ပဿိဿာမ နံ"တိ ဒဿနတ္ထာယ သန်္နိဘိတံ အဟောသိ။ တတော တတော ဗဟုံ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတ္ဝာ အာဂမိံသု၊ နာဂရာပိ မဟာဆဏံ သဇ္ဇယိံသု။ ရာဇနိဝေသနေ အတ္ထရဏာဒီနိ သန္ထရိတ္ဝာ ဂန္ဓဒါမမာလာဒါမာဒီနိ ဩသာရေတ္ဝာ ဝိပ္ပကိဏ္ဏ-လာဇာကုသုမဝါသဓူမဂန္ဓာကာရံ[၄] ကာရေတ္ဝာ နာနပ္ပကာရံ ပါနဘောဇနံ ဥပဋ္ဌာပေသုံ။ ရညော ပဏ္ဏာကာရတ္ထာယ ရဇတသုဝဏ္ဏဘာဇနာဒီသု ဇနေ-ကပ္ပကာရာနိ ခါဒနီယဘောဇနီယမဓုဖာဏိတဖလာဒီနိ ဂဟေတ္ဝာ တတ္ထ တတ္ထ ပရိဝါရေတ္ဝာ အဋ္ဌံသု။ကေတော အမစ္စမဏ္ဍလံ နိသီဒိ, ကေတော ဗြာဟ္မဏ-ဂဏော၊ ကေတော သေဋ္ဌိအာဒယော နိသီဒိံသု၊ ကေတော ဥတ္တမရူပရာ နာဋကိတ္ထိယော နိသီဒိံသု၊ ဗြာဟ္မဏာပိ သောတ္ထိကာရေန မုခမင်္ဂလိကာနိ ကထေန္တိ၊ နစ္စဂီတာဒီသု ကုသလာ နစ္စဂီတာဒီနိ ပဝတ္တယိံသု၊ အနေက-သတာနိ တူရိယာနိ ပဝဇ္ဇိံသု။ တဒါ ရာဇနိဝေသနံ ယုဂန္ဓရဝါတဝေဂေန ပဟဋာ သာဂရကုစ္ဆိ ဝိယ ဧကနိန္နာဒံ အဟောသိ။ သြလောကိတောလော-ကိတဋ္ဌာနံ ကမ္ပတိ။

အထ မဟာသတ္တော သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ ရာဇာသနေ နိသိန္နော၁ သက္ကသိရိသဒိသံ မဟန္တံ သိရိဝိလာသံ သြလောကေတ္ဝာ အတ္တနော မဟာသမုဒ္ဒေ ကတဝါယာမံ အနုဿရိ။ တဿ "ဝီရိယံ နာမ ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ၊ သစာဟံ

၁-ဒွေ နိဓီ (သီ၊ ဋ)
၂-ကေဗုကေတိ ကေဗုကံ (သီ၊ ဋ)
၃-နိဓိကုမ္ဘိယော (သီ၊ သျာ၊ ဋ)
၄-....ဓူပဂန္ဓူပကရဏံ (သျာ)

mahāsamudde vīriyaṁ nākarissaṁ, na imaṁ sampattiṁ alabhissan”ti taṁ vāyāmaṁ anussarantassa pīti uppajji. So pītivegena udānaṁ udānento āha—

133. “Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito.
Passāmi vohaṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahu.

134. Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito.
Passāmi vohaṁ attānaṁ, udakā thala’mubbhataṁ.

135. Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito.
Passāmi vohaṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahu.

136. Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito.
Passāmi vohaṁ attānaṁ, udakā thala’mubbhataṁ.

137. Dukkhūpanītopi naro sapañño,
Āsaṁ na chindeyya sukhāgamāya.
Bahū hi phassā ahitā hitā ca,
Avitakkitā maccu’mupabbajanti.

138. Acintitampi bhavati, cintitampi vinassati.
Na hi cintāmayā bhogā, itthiyā purisassa vā”ti.

Tattha (**āsīsethevā**ti āsāchedakammaṁ akatvā attano kammaṁ āsaṁ karotheva.)[1] **Na nibbindeyyā**ti vīriyaṁ karonto na nibbindeyya na alaseyya. **Yathā icchin**ti yathā rājabhāvaṁ icchiṁ, tatheva rājā jātomhi. **Ubbhatan**ti nīhaṭaṁ. **Dukkhūpanīto**ti kāyikacetasikadukkhena phuṭṭhopīti attho. **Ahitā hitā cā**ti dukkhaphassā ahitā, sukhaphassā hitā. **Avitakkitā**ti avitakkitāro acintitāro. Idaṁ vuttaṁ hoti—tesu phassesu ahitaphassena phuṭṭhā sattā “hitaphassopi atthīti vīriyaṁ karontā taṁ pāpuṇantī”ti acintetvā vīriyaṁ na karonti, te imassa atthassa avitakkitāro hitaphassaṁ alabhitvāva **maccu’mupabbajanti** maraṇaṁ pāpuṇanti, tasmā vīriyaṁ kattabbamevāti.

1. ( ) Sī-I-Ka-potthakesu natthi.

မဟာသမုဒ္ဒေ ဝိရိယံ နာကရိဿံ၊ န ဣမံ သမ္ပတ္တိံ အလဘိဿ”န္တိ တံ ဝါယာမံ အနုဿရန္တဿ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ပီတိဝေဂေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော အာဟ—

၁၃၃။ “အာသီသေထေဝ ပုရိသော၊ န နိဗ္ဗိန္ဒေယ္ယ ပဏ္ဍိတော။
ပဿာမိ ဝေါဟံ အတ္တာနံ၊ ယထာ ဣစ္ဆိं တထာ အဟု။

၁၃၄။ အာသီသေထေဝ ပုရိသော၊ န နိဗ္ဗိန္ဒေယ္ယ ပဏ္ဍိတော။
ပဿာမိ ဝေါဟံ အတ္တာနံ၊ ဥဒကာ ထလ’မုဗ္ဘတံ။

၁၃၅။ ဝါယမေထေဝ ပုရိသော၊ န နိဗ္ဗိန္ဒေယ္ယ ပဏ္ဍိတော။
ပဿာမိ ဝေါဟံ အတ္တာနံ၊ ယထာ ဣစ္ဆိं တထာ အဟု။

၁၃၆။ ဝါယမေထေဝ ပုရိသော၊ န နိဗ္ဗိန္ဒေယ္ယ ပဏ္ဍိတော။
ပဿာမိ ဝေါဟံ အတ္တာနံ၊ ဥဒကာ ထလ’မုဗ္ဘတံ။

၁၃၇။ ဒုက္ခူပနီတောပိ နရော သပညော၊
အာသံ န ဆိန္ဒေယ္ယ သုခါဂမာယ။
ဗဟူ ဟိ ဖဿာ အဟိတာ ဟိတာ စ၊
အဝိတက္ကိတာ မစ္စု’မုပဗ္ဗဇန္တိ။

၁၃၈။ အစိန္တိတမ္ပိ ဘဝတိ၊ စိန္တိတမ္ပိ ဝိနဿတိ။
န ဟိ စိန္တာမယာ ဘောဂါ၊ ဣတ္ထိယာ ပုရိသဿ ဝါ”တိ။

တတ္ထ (**အာသီသေထေဝါ**တိ အာသာဆေဒကမ္မံ အကတ္ဝာ အတ္တနော ကမ္မံ အာသံ ကရောထေဝ။)[2] **န နိဗ္ဗိန္ဒေယ္ယာ**တိ ဝိရိယံ ကရောန္တော န နိဗ္ဗိန္ဒေယ္ယ န အလသေယ္ယ။ **ယထာ ဣစ္ဆိ**န္တိ ယထာ ရာဇာဘာဝံ ဣစ္ဆိံ၊ တထေဝ ရာဇာ ဇာတောမှိ။ **ဥဗ္ဘတ**န္တိ နီဟဋံ။ **ဒုက္ခူပနီတော**တိ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခေန ဖုဋ္ဌောပီတိ အတ္ထော။ **အဟိတာ ဟိတာ စ**ာတိ ဒုက္ခဖဿာ အဟိတာ၊ သုခဖဿာ ဟိတာ။ **အဝိတက္ကိတာ**တိ အဝိတက္ကိတာရော အစိန္တိတာရော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တေသု ဖဿေသု အဟိတဖဿေန ဖုဋ္ဌာ သတ္တာ “ဟိတ-ဖဿောပိ အတ္ထိတိ ဝိရိယံ ကရောန္တာ တံ ပါပုဏန္တိ”တိ အစိန္တေတ္ဝာ ဝိရိယံ န ကရောန္တိ၊ တေ ဣမဿ အတ္ထဿ အဝိတက္ကိတာရော ဟိတဖဿံ အလဘိ-တ္ဝာဝ **မစ္စု’မုပဗ္ဗဇန္တိ** မရဏံ ပါပုဏန္တိ၊ တသ္မာ ဝိရိယံ ကတ္တဗ္ဗမေဝါတိ။

၁-( ) သီ-ဈ-ကဝေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

Acintitampīti imesaṁ sattānaṁ acintitampi hoti, cintitampi vinassati. Mayāpi hi "ayujjhitvāva rajjaṁ labhissāmī"ti idaṁ acintitaṁ, "Suvaṇṇabhūmito dhanaṁ āharitvā yujjhitvā pitu santakaṁ rajjaṁ gaṇhissāmī"ti pana cintitaṁ, idāni me cintitaṁ naṭṭhaṁ, acintitaṁ jātaṁ. **Na hi cintāmayā bhogā**ti imesaṁ sattānañhi bhogā cintāya anipphajjanato[1] cintāmayā nāma na honti, tasmā vīriyameva kattabbaṁ. Vīriyavato hi acintitampi hotīti.

So tato paṭṭhāya dasa rājadhamme akopetvā dhammena samena rajjaṁ kāresi, Paccekabuddhe ca upaṭṭhāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhaññapuññalakkhaṇasampannaṁ puttaṁ vijāyi, "Dīghāvukumāro"tissa nāmaṁ karimṣu. Tassa vayappattassa rājā uparajjaṁ datvā sattavassasahassāni rajjaṁ kāresi. So ekadivasaṁ uyyānapālena phalāphalesu ceva nānāpupphesu ca ābhatesu tāni disvā tuṭṭho hutvā tassa sammānaṁ kāretvā "samma uyyānapāla ahaṁ uyyānaṁ passissāmi, tvaṁ alaṅkarohi nan"ti āha. So "sādhu devā"ti sampaṭicchitvā tathā katvā rañño paṭivedesi. So hatthikkhandhavaragato mahantena parivārena nagarā nikkhamitvā uyyānadvāraṁ pāpuṇi. Tatra ca dve ambā atthi nīlobhāsā. Eko aphalo, eko phaladharo. So pana atimadhuro, raññā aggaphalassa aparibhuttattā tato koci phalaṁ gahetuṁ na ussahati. Rājā hatthikkhandhavaragatova tato ekaṁ phalaṁ gahetvā paribhuñji, tassa taṁ jivhagge ṭhapitamattameva dibbojaṁ viya upaṭṭhāsi. So "nivattanakāle bahū khādissāmī"ti cintesi. "Raññā aggaphalaṁ paribhuttan"ti ñatvā uparājānaṁ ādiṁ katvā antamaso hatthimeṇḍa-assameṇḍādayopi phalaṁ gahetvā paribhuñjiṁsu. Aññe phalaṁ alabhantā daṇḍehi sākhaṁ bhinditvā nipaṇṇamakaṁsu. Rukkho obhaggavibhaggo aṭṭhāsi, itaro pana maṇipabbato viya vilāsamāno ṭhito.

Rājā uyyānā nikkhanto taṁ disvā "idaṁ kin"ti amacce pucchati. "Devena aggaphalaṁ paribhuttanti mahājanena vilumpito devā"ti āhaṁsu. Kiṁ nu kho bhaṇe imassa pana neva pattaṁ, na vaṇṇo khīṇoti. Nipphalatāya na khīṇo devāti. Taṁ sutvā rājā saṁvegaṁ

1. Anippajjanato (Syā, I), anibbajjanato (Ka)

အစိန္တိတမ္ပီတိ ဣမေသံ သတ္တာနံ အစိန္တိတမ္ပိ ဟောတိ၊ စိန္တိတမ္ပိ ဝိနသ္သတိ။ မယာပိ ဟိ "အယုဇ္ဈိတ္ဝာဝ ရဇ္ဇံ လဘိဿာမီ"တိ ဣဒံ အစိန္တိတံ၊ "သုဝဏ္ဏ-ဘူမိတော မနံ အာဟရိတ္ဝာ ယုဇ္ဈိတ္ဝာ ပိတု သန္တကံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမီ"တိ ပန စိန္တိတံ၊ ဣဒါနိ မေ စိန္တိတံ နဋ္ဌံ၊ အစိန္တိတံ ဇာတံ။ **န ဟိ စိန္တာမယာ ဘောဂါ**တိ ဣမေသံ သတ္တာနဉ္ဥ ဘောဂါ စိန္တာယ အနိပ္ဖဇ္ဇနတော[1] စိန္တာမယာ နာမ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဝီရိယမေဝ ကတ္တဗ္ဗံ။ ဝီရိယဝတော ဟိ အစိန္တိတမ္ပိ ဟောတီတိ။

သော တတော ပဋ္ဌာယ ဒသ ရာဇဓမ္မေ အကောပေတ္ဝာ ဓမ္မေန သမေန ရဇ္ဇံ ကာရေသိ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ စ ဥပဋ္ဌာသိ။ အပရဘာဂေ သီဝလိဒေဝိ ဓည-ပုညလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ "ဒီဃာဝုကုမာရော"တိဿ နာမံ ကရိံသု။ တဿ ဝယပ္ပတ္တဿ ရာဇာ ဥပရဇ္ဇံ ဒတ္ဝာ သတ္တဝဿသဟဿာနိ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဥယ္ယာနပါလေန ဖလာဖလေသု စေဝ နာနာပုပ္ဖေသု စ အာဘတေသု တာနိ ဒိသ္ဝာ တုဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ တဿ သမ္မာနံ ကာရေတ္ဝာ "သမ္မ ဥယ္ယာနပါလ အဟံ ဥယ္ယာနံ ပဿိဿာမိ၊ တွံ အလင်္ကရောဟိ န"္တိ အာဟ။ သော "သာဓု ဒေဝ"ိတိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တထာ ကတ္ဝာ ရညော ပဋိဝေဒေသိ။ သော ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော မဟန္တေန ပရိဝါရေန နဂရာ နိက္ခ-မိတ္ဝာ ဥယ္ယာနဒ္ဝါရံ ပါပုဏိ။ တတြ စ ဒ္ဝေ အမ္ဗာ အတ္ထိ နိလောဘာသာ။ ဧကော အဖလော၊ ဧကော ဖလဓရော။ သော ပန အတိမဓုရော၊ ရညာ အဂ္ဂဖလဿ အပရိဘုတ္တတ္တာ တတော ကောစိ ဖလံ ဂဟေတုံ န ဥဿဟတိ။ ရာဇာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတောဝ တတော ဧကံ ဖလံ ဂဟေတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇိ၊ တဿ တံ ဇိဝှဂ္ဂေ ဒိဗ္ဗောဇံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော "နိဝတ္တနကာလေ ဗဟူ ခါဒိဿာမီ"တိ စိန္တေသိ။ "ရညော အဂ္ဂဖလံ ပရိဘုတ္တ"န္တိ ဥတ္ဝာ ဥပရာဇာနံ အာဒိံ ကတ္ဝာ အနုက္ကမေန အဿမဏ္ဍလာဒယောပိ ဖလံ ဂဟေတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇိံသု။ အညေ ဖလံ အလဘန္တာ ဒဏ္ဍေဟိ သာခံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ နိပဏ္ဏ-မကံသု။ ရုက္ခော ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂော အဋ္ဌာသိ၊ ဣတရော ပန မဏိပဗ္ဗတော ဝိယ ဝိလာသမာနော ဋ္ဌိတော။

ရာဇာ ဥယ္ယာနာ နိက္ခမ္မ တံ ဒိသ္ဝာ "ဣဒံ ကိ"န္တိ အမစ္စေ ပုစ္ဆတိ။ "ဒေဝေန အဂ္ဂဖလံ ပရိဘုတ္တန္တိ မဟာဇနေန ဝိလုမ္ပိတော ဒေဝါ"တိ အာဟံသု။ ကိံ နု ခေါ ဘဏေ ဣမဿ ပန နေဝ ပတ္တံ, န ဝဏ္ဏော ဒိဿတိ။ နိပ္ဖလတာယ န ခီဏော ဒေဝါတိ။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ သံဝေဂံ

၁-အနိပ္ပဇ္ဇနတော (သျာ၊ ဣ)၊ အနိဗ္ဗဇ္ဇနတော (က)

paṭilabhitvā “ayaṁ rukkho nipphalatāya nīlobhāso ṭhito, ayaṁ pana saphalatāya obhaggavibhaggo ṭhito. Idampi rajjaṁ saphalarukkhasadisaṁ, pabbajjā pana nipphalarukkhasadisā. Sakiñcanasseva bhayaṁ, nākiñcanassa. Tasmā ahaṁ phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkhasadiso bhavissāmi, imaṁ sampattiṁ cajitvā nikkhamma pabbajissāmī”ti daḷhaṁ samādānaṁ katvā manaṁ adhiṭṭhahitvā nagaraṁ pavisitvā pāsādadvāre ṭhitova senāpatiṁ pakkosāpetvā “mahāsenāpati ajja me paṭṭhāya bhattahārakañceva mukhodakadantakaṭṭhadāyakañca ekaṁ upaṭṭhākaṁ ṭhapetvā aññe maṁ daṭṭhuṁ mā labhantu, porāṇakavinicchayāmacce gahetvā rajjaṁ anusāsatha, ahaṁ ito paṭṭhāya uparipāsādatale samaṇadhammaṁ karissāmī”ti vatvā pāsādamāruyha ekakova samaṇadhammaṁ akāsi. Evaṁ gate kāle mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā mahāsattaṁ adisvā “na no rājā porāṇako viya hotī”ti vatvā gāthādvayamāha—

139. “Aporāṇaṁ vata bho rājā, sabbabhummo disampati.
Na’jja nacce nisāmeti, na gīte kurute mano.

140. Na mige napi uyyāne, napi haṁse udikkhati.
Mūgova tuṇhimāsīno, na attha’manusāsatī”ti.

Tattha **mige**ti sabbasaṅgāhikavacanaṁ, pubbe hatthī yujjhāpeti, meṇḍe yujjhāpeti, ajja tepi na oloketīti attho. **Uyyāne**ti uyyānakīḷampi nānubhoti. **Haṁse**ti pañcapadumasañchannāsu uyyānapokkharaṇīsu haṁsagaṇaṁ na oloketi. **Mūgovā**ti bhattahārakañca upaṭṭhākañca pucchiṁsu “bho rājā tumhehi saddhiṁ kiñci atthaṁ mantetī”ti. Te “na mantetī”ti vadiṁsu. Tasmā evamāhaṁsu.

Rājā kāmesu anallīyantena vivekaninnena cittena attano kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā “ko nu kho me tesaṁ sīlādiguṇayuttānaṁ akiñcanānaṁ vasanaṭṭhānaṁ ācikkhissatī”ti tīhi gāthāhi udānaṁ udānesi—

141. “Sukhakāmā rahosīlā, vadhabandhā upāratā.
Kassa nu ajja ārāme, daharā vuddhā ca acchare.

ပဋိလဘိတ္ဝာ “အယံ ရုက္ခော နိပ္ဖလတာယ နိလောဘာသော ဌိတော၊ အယံ ပန သဖလတာယ ဩဘဂ္ဂဝိဘင်္ဂေါ ဌိတော။ ဣဒမ္ပိ ရဇ္ဇံ သဖလရုက္ခသဒိသံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ပန နိပ္ဖလရုက္ခသဒိသာ။ သကိဉ္စနဿေဝ ဘယံ၊ နာကိဉ္စနဿ။ တသ္မာ အဟံ ဖလရုက္ခော ဝိယ အဟုတ္ဝာ နိပ္ဖလရုက္ခသဒိသော ဘဝိဿာမိ၊ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ စဇိတ္ဝာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဒဠှံ သမာဒါနံ ကတ္ဝာ မနံ အဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ ပါသာဒဝရေ ဌိတောဝ သေနာပတိံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “မဟာ-သေနာပတိ အဇ္ဇ မေ ပဋ္ဌာယ ဘတ္တဟာရကဉ္စေဝ မုခောဒကဒန္တကဋ္ဌ-ဒါယကဉ္စ ဧကံ ဥပဋ္ဌာကံ ဌပေတ္ဝာ အညေ မံ ဒဋ္ဌုံ မာ လဘန္တု၊ ပေါရာဏ-ဝိနိစ္ဆယာမစ္စေ ဂဟေတ္ဝာ ရဇ္ဇံ အနုသာသထ၊ အဟံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိ-ပါသာဒတလေ သမဏဓမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ ဝတ္ဝာ ပါသာဒမာရုယှ ဧကောဝ သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ ဧဝံ ဂတေ ကာလေ မဟာဇနော ရာဇင်္ဃော သန္နိပတိတ္ဝာ မဟာသတ္တံ အဒိသ္ဝာ “န နော ရာဇာ ပေါရာဏကော ဝိယ ဟောတီ”တိ ဝတ္ဝာ ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

၁၃၉။ “အပေါရာဏံ ဝတ ဘော ရာဇာ၊ သဗ္ဗဘူမ္မော ဒိသမ္ပတိ။
န’ဇ္ဇ နစ္စေ နိသာမေတိ၊ န ဂီတေ ကုရုတေ မနော။

၁၄၀။ န မိဂေ နပိ ဥယ္ယာနေ၊ နပိ ဟံသေ ဥဒိက္ခတိ။
မူဂေါဝ တုဏှီမာသီနော၊ န အတ္ထ’မနုသာသတီ”တိ။

တတ္ထ **မိဂေ**တိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝစနံ၊ ပုဗ္ဗေ ဟတ္ထိံ ယုဇ္ဈာပေတိ၊ မေဏ္ဍေ ယုဇ္ဈာပေတိ၊ အဇ္ဇ တေပိ န ဩလောကေတီတိ အတ္ထော။ **ဥယ္ယာနေ**တိ ဥယ္ယာနကီဠမ္ပိ နာနုဘောတိ။ **ဟံသေ**တိ ပဉ္စပဒုမသဉ္ဆန္နာသု ဥယ္ယာနပေါက္ခရ-ဏီသု ဟံသဂဏံ န ဩလောကေတိ။ **မူဂေါဝါ**တိ ဘတ္တဟာရကဉ္စ ဥပဋ္ဌာကဉ္စ ပုစ္ဆိံသု “ဘော ရာဇာ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကိဉ္စိ အတ္ထံ မန္တေတီ”တိ။ တေ “န မန္တေတီ”တိ ဝဒိံသု။ တသ္မာ ဧဝမာဟံသု။

ရာဇာ ကာမေသု အနလ္လီယန္တေန ဝိဝေကနိန္နေန စိတ္တေန အတ္တနော ကုလူပကပစ္စေကဗုဒ္ဓေ အနုဿရိတ္ဝာ “ကော နု ခေါ မေ တေသံ သီလာဒိ-ဂုဏယုတ္တာနံ အကိဉ္စနာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိဿတီ”တိ တီဟိ ဂါထာဟိ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ—

၁၄၁။ “သုခကာမာ ရဟောသီလာ၊ ဝဓဗန္ဓာ ဥပါရတာ။
ကဿ နု အဇ္ဇ အာရာမေ၊ ဒဟရာ ဝုဒ္ဓါ စ အစ္ဆရေ။

142. Atikkantavanathā dhīrā, namo tesaṁ mahesinaṁ.
Ye ussukamhi lokamhi, viharanti manussukā.

143. Te chetvā maccuno jālaṁ, tataṁ māyāvino daḷaṁ.
Chinnālayattā gacchanti, ko tesaṁ gati'māpaye"ti.

Tattha **sukhakāmā**ti nibbānasukhakāmā. **Rahosīlā**ti paṭicchannasīlā na attano guṇappakāsanā. **Daharā vuḍḍhā cā**ti daharā ceva mahallakā ca. **Acchare**ti vasanti.

Tassevaṁ tesaṁ guṇe anussarantassa mahatī pīti uppajji. Atha mahāsatto pallaṅkato uṭṭhāya uttarasīhapañjaraṁ vivaritvā uttaradisābhimukho sirasi añjaliṁ patiṭṭhāpetvā "evarūpehi guṇehi samannāgatā Paccekabuddhā"ti namassamāno "**atikkantavanathā**"ti-ādimāha. Tattha **atikkantavanathā**ti pahīnataṇhā. **Mahesinan**ti mahante sīlakkhandhādayo guṇe esitvā ṭhitānaṁ. **Ussukamhī**ti rāgādīhi ussukkaṁ āpanne lokasmiṁ. **Maccuno jālan**ti kilesamārena pasāritaṁ taṇhājālaṁ. **Tataṁ māyāvino**ti atimāyāvino. **Ko tesaṁ gati'māpaye**ti ko maṁ tesaṁ Paccekabuddhānaṁ nivāsaṭṭhānaṁ pāpeyya, gahetvā gaccheyyāti attho.

Tassa pāsādeyeva samaṇadhammaṁ karontassa cattāro māsā atītā. Athassa ativiya pabbajjāya cittaṁ nami, agāraṁ lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhavā āditta viya upaṭṭhahiṁsu. So pabbajjābhimukhena cittena "kadā nu kho imaṁ Sakkabhavanaṁ viya alaṅkatappaṭiyattaṁ Mithilaṁ pahāya Himavantaṁ pavisitvā pabbajitavesagahaṇakālo mayhaṁ bhavissatī"ti cintetvā Mithilavaṇṇanaṁ nāma ārabhi—

144. "Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

145. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, visālaṁ sabbatopabhaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

146. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, bahupākāratoraṇaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

၁၄၂။ အတိက္ကန္တဝနထာ ဓီရာ၊ နမော တေသံ မဟေသိနံ။
ယေ ဥဿုကမ္ဟိ လောကမ္ဟိ၊ ဝိဟရန္တိ မနုဿုကာ။

၁၄၃။ တေ ဆေတ္ဝာ မစ္စုနော ဇာလံ၊ တတံ မာယာဝိနော ဒဠှံ။
ဆိန္နာလယတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကော တေသံ ဂတိ'မာပယေ"တိ။

တတ္ထ **သုခကာမာ**တိ နိဗ္ဗာနသုခကာမာ။ **ရဟောသီလာ**တိ ပဋိစ္ဆန္နသီလာ န အတ္တနော ဂုဏပ္ပကာသနာ။ **ဒဟရာ ဝုဒ္ဓာ စာ**တိ ဒဟရာ စေဝ မဟလ္လကာ စ။ **အစ္ဆရေ**တိ ဝသန္တိ။

တသ္သေဝံ တေသံ ဂုဏေ အနုဿရန္တဿ မဟတီ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အထ မဟာသတ္တော ပလ္လင်္ကတော ဥဋ္ဌာယ ဥတ္တရာသိဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဥတ္တရဒိသာဘိမုခေါ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ "ဧဝရူပေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ"တိ နမဿမာနော **"အတိက္ကန္တဝနထာ"**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အတိက္ကန္တဝနထာ**တိ ပဟီနတဏှာ။ **မဟေသိန**န္တိ မဟန္တေ သီလက္ခန္ဓာဒယော ဂုဏေ သေတ္ဌာ ဋ္ဌိတာနံ။ **ဥဿုကမ္ဟီ**တိ ရာဂါဒီဟိ ဥဿုက္ကံ အာပန္နေ လောကသ္မိံ။ **မစ္စုနော ဇာလ**န္တိ ကိလေသမာရေန ပသာရိတံ တဏှာဇာလံ။ **တတံ မာယာဝိနော**တိ အတိမာယာဝိနော။ **ကော တေသံ ဂတိ'မာပယေ**တိ ကော မံ တေသံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ နိဝါသဋ္ဌာနံ ပါပေယ္ယ၊ ဂဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။

တသ္သ ပါသာဒေယေဝ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တဿ စတ္တာရော မာသာ အတီတာ။ ဒါနတဿ အတိဝိယ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ နမိ၊ အဂါရံ လောကန္တရိကနိရယော ဝိယ ခါယိ၊ တယော ဘဝါ အာဒိတ္တာ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိမုခေန စိတ္တေန "ကဒါ နု ခေါ ဣမံ သက္ကဘဝနံ ဝိယ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ မိထိလံ ပဟာယ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတဝေသဂဟဏကာလော မယှံ ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ မိထိလဝဏ္ဏနံ နာမ အာရဘိ—

၁၄၄။ "ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဝိဘတ္တံ ဘာဂသော မိတံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၄၅။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဝိသာလံ သဗ္ဗတောပဘံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၄၆။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဗဟုပါကာရတောရဏံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿ္သတိ။

147. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, daḷhamaṭṭālakoṭṭhakaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

148. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, suvibhattaṁ mahāpathaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

149. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, suvibhattantarāpaṇaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

150. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, gavāssarathapīḷitaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

151. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, ārāmavanamāliniṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

152. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, uyyānavanamāliniṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

153. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, pāsādavanamāliniṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

154. Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ, tipuraṁ rājabandhuniṁ.
Māpitaṁ somanassena, Vedehena yasassinā.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

155. Kadā'haṁ Vedehe phīte, nicite dhammarakkhite.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

156. Kadā'haṁ Vedehe phīte, ajeyye dhammarakkhite.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

157. Kadā'haṁ antepuraṁ rammaṁ, vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

158. Kadā'haṁ antepuraṁ rammaṁ, sudhāmattikalepanaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

၁၄၇။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဒဠ္ဍမဋ္ဋာလကောဋ္ဌကံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၄၈။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ သုဝိဘတ္တံ မဟာပထံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၄၉။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ သုဝိဘတ္တန္တရာပဏံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၀။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဂဝါဿရထပိဠိတံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၁။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ အာရာမဝနမာလိနိံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၂။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဥယျာနဝနမာလိနိံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၃။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ပါသာဒဝနမာလိနိံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၄။ ကဒါ'ဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ တိပုရံ ရာဇဗန္ဓုနိံ။
မာပိတံ သောမနဿေန၊ ဝေဒေဟေန ယသဿိနာ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၅။ ကဒါ'ဟံ ဝေဒေဟေ ဖီတေ၊ နိစိတေ ဓမ္မရက္ခိတေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၆။ ကဒါ'ဟံ ဝေဒေဟေ ဖီတေ၊ အဇေယ္ယေ ဓမ္မရက္ခိတေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၇။ ကဒါ'ဟံ အန္တေပုရံ ရမ္မံ၊ ဝိဘတ္တံ ဘာဂသော မိတံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၅၈။ ကဒါ'ဟံ အန္တေပုရံ ရမ္မံ၊ သုဒါမတ္တိကလေပနံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

159. Kadā'haṁ antepuraṁ rammaṁ, sucigandhaṁ manoramaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

160. Kadā'haṁ kūṭāgāre ca, vibhatte bhāgaso mite.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

161. Kadā'haṁ kūṭāgāre ca, sudhāmattikalepane.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

162. Kadā'haṁ kūṭāgāre ca, sucigandhe manorame.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

163. Kadā'haṁ kūṭāgāre ca, litte candanaphosite.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

164. Kadā'haṁ soṇṇapallaṅke, gonake cittasanthate.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

165. Kadā'haṁ maṇipallaṅke, gonake cittasanthate.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

166. Kadā'haṁ kappāsakoseyyaṁ, khomakoṭumbarāni ca.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

167. Kadā'haṁ pokkharaṇī rammā, cakkavākapakūjitā.
Mandālakehi sañchannā, padumuppalakehi ca.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

168. Kadā'haṁ hatthigumbe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Suvaṇṇakacche mātaṅge, hemakappanavāsase.

169. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, tomaraṅkusapāṇibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

170. Kadā'haṁ assagumbe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Ājānīyeva jātiyā, sindhave sīghavāhane.

၁၅၉။ ကဒါ'ဟံ အန္တေပုရံ ရမ္မံ၊ သုစိဂန္ဓံ မနောရမံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၀။ ကဒါ'ဟံ ကူဋာဂါရေ စ၊ ဝိဘတ္တေ ဘာဂသော မိတေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၁။ ကဒါ'ဟံ ကူဋာဂါရေ စ၊ သုဓာမတ္တိကလေပနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၂။ ကဒါ'ဟံ ကူဋာဂါရေ စ၊ သုစိဂန္ဓေ မနောရမေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၃။ ကဒါ'ဟံ ကူဋာဂါရေ စ၊ လိတ္တေ စန္ဒနဖောသိတေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၄။ ကဒါ'ဟံ သောဏ္ဏပလ္လင်္ကေ၊ ဂေါနကေ စိတ္တသန္ထုတေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၅။ ကဒါ'ဟံ မဏိပလ္လင်္ကေ၊ ဂေါနကေ စိတ္တသန္ထုတေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၆။ ကဒါ'ဟံ ကပ္ပါသကောသေယ္ယံ၊ ခေါမကောဋုမ္ဗရာနိ စ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၇။ ကဒါ'ဟံ ပေါက္ခရဏီ ရမ္မာ၊ စက္ကဝါကပကူဇိတာ။
မန္ဒာလကေဟိ သဉ္ဆန္နာ၊ ပဒုမုပ္ပလကေဟိ စ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၆၈။ ကဒါ'ဟံ ဟတ္ထိဂုမ္ဗေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
သုဝဏ္ဏကစ္ဆေ မာတင်္ဂေ၊ ဟေမကပ္ပနဝါသသေ။

၁၆၉။ အာရူဠှေ ဂါမဏိယေဟိ၊ တောမရကုံသပါဏိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၇၀။ ကဒါ'ဟံ အဿဂုမ္ဗေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
အာဇာနိယေဝ ဇာတိယာ၊ သိန္ဓဝေ သီဃဝါဟနေ။

171. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

172. Kadā'haṁ rathaseniyo, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

173. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

174. Kadā'haṁ sovaṇṇarathe, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

175. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

176. Kadā'haṁ sajjhurathe ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

177. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

178. Kadā'haṁ assarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

179. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

180. Kadā'haṁ oṭṭharathe ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

181. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

182. Kadā'haṁ goṇarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

183. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

၁၇၁။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ ဣလ္လိယာစာပဓာရိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၇၂။ ကဒါ'ဟံ ရထသေနိယော၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၇၃။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၇၄။ ကဒါ'ဟံ သောဝဏ္ဏရထေ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၇၅။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၇၆။ ကဒါ'ဟံ သဇ္ဇုရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၇၇။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၇၈။ ကဒါ'ဟံ အဿရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၇၉။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၈၀။ ကဒါ'ဟံ ဩဋ္ဌရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၈၁။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၈၂။ ကဒါ'ဟံ ဂေါဏရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၈၃။ အာရူဠ္ဍေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

184. Kadā'haṁ ajaratha ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

185. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā 'ssu bhavissati.

186. Kadā'haṁ meṇḍarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

187. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

188. Kadā'haṁ migarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje.
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

189. Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

190. Kadā'haṁ hatthārohe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Nīlavammadhare sūre, tomaraṅkusapāṇine.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

191. Kadā'haṁ assārohe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Nīlavammadhare sūre, illiyācāpadhārine.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

192. Kadā'haṁ rathārohe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Nīlavammadhare sūre, cāpahatthe kalāpine.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

193. Kadā'haṁ dhanuggahe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Nīlavammadhare sūre, cāpahatthe kalāpine.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

194. Kadā'haṁ rājaputte ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Citravammadhare sūre, kañcanāveḷadhārine.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

၁၈၄။ ကဒါ'ဟံ အဇရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဋ္ဌဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၈၅။ အာရူဠှေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၈၆။ ကဒါ'ဟံ မေဏ္ဍရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဋ္ဌဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၈၇။ အာရူဠှေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၈၈။ ကဒါ'ဟံ မိဂရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဋ္ဌဇေ။
ဒီပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။

၁၈၉။ အာရူဠှေ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၀။ ကဒါ'ဟံ ဟတ္ထာရောဟေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
နီလဝမ္မဓရေ သူရေ၊ တောမရင်္ကုသပါဏိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၁။ ကဒါ'ဟံ အဿာရောဟေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
နီလဝမ္မဓရေ သူရေ၊ ဣလ္လိယာစာပဓာရိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၂။ ကဒါ'ဟံ ရထာရောဟေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
နီလဝမ္မဓရေ သူရေ၊ စာပဟတ္ထေ ကလာပိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၃။ ကဒါ'ဟံ ဓနုဂ္ဂဟေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
နီလဝမ္မဓရေ သူရေ၊ စာပဟတ္ထေ ကလာပိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၄။ ကဒါ'ဟံ ရာဇပုတ္တေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
စိတ္တဝမ္မဓရေ သူရေ၊ ကဉ္စနာဝေဠဓာရိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

195. Kadā'haṁ ariyagaṇe ca, vatavante alaṅkate.
Haricandanalittaṅge, kāsikuttamadhārine.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

196. Kadā'haṁ amaccagaṇe ca, sabbālaṅkārabhūsite.
Pītavammadhare sūre, purato gacchamāline.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

197. Kadā'haṁ sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

198. Kadā'haṁ sattasatā bhariyā, susaññā tanumajjhimā.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

199. Kadā'haṁ sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

200. Kadā'haṁ satapalaṁ kaṁsaṁ, sovaṇṇaṁ satarājikaṁ.
Pahāya pabbajissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

201. Kadā'ssu maṁ hatthigumbā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Suvaṇṇakacchā mātaṅgā, hemakappanavāsasā.

202. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, tomaraṅkusapāṇibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

203. Kadā'ssu maṁ assagumbā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Ājānīyāva jātiyā, sandhavā sīghavāhanā.

204. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

205. Kadā'ssu maṁ rathasenī, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

206. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

၁၉၅။ ကဒါ'ဟံ အရိယဂဏေ စ၊ ဝတဝန္တေ အလင်္ကတေ။
ဟရိစန္ဒနလိတ္တင်္ဂေ၊ ကာသိကုတ္တမဓာရိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၆။ ကဒါ'ဟံ အမစ္စဂဏေ စ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတေ။
ပိတဝမ္မဓရေ သူရေ၊ ပုရတော ဂစ္ဆမာလိနေ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၇။ ကဒါ'ဟံ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၈။ ကဒါ'ဟံ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သုသညာ တနုမဇ္ဈိမာ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၁၉၉။ ကဒါ'ဟံ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ အဿဝါ ပိယဘာဏိနိ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၀၀။ ကဒါ'ဟံ သတပလံ ကံသံ၊ သောဝဏ္ဏံ သတရာဇိကံ။
ပဟာယ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၀၁။ ကဒါ'ဿု မံ ဟတ္ထိဂုမ္ဗာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
သုဝဏ္ဏကစ္ဆာ မာတင်္ဂါ၊ ဟေမကပ္ပနဝါသသာ။

၂၀၂။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ တောမရက္ခံသပါဏိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၀၃။ ကဒါ'ဿု မံ အဿဂုမ္ဗာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
အာဇာနိယာဝ ဇာတိယာ၊ သိန္ဓဝါ သီဃဝါဟနာ။

၂၀၄။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ ဣလ္လိယာစာပဓာရိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၀၅။ ကဒါ'ဿု မံ ရထသေနိ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဒ္ဓဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယ္ယဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ၊

၂၀၆။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

207. Kadā'ssu maṁ soṇṇarathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

208. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

209. Kadā'ssu maṁ sajjhurathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

210. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

211. Kadā'ssu maṁ assarathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

212. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

213. Kadā'ssu maṁ oṭṭharathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

214. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

215. Kadā'ssu maṁ goṇarathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

216. Ārūḷha gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

217. Kadā'ssu maṁ ajarathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

218. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

219. Kadā'ssu maṁ meṇḍarathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

၂၀၇။ ကဒါ'ဿု မံ သောဏ္ဏရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၀၈။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၀၉။ ကဒါ'ဿု မံ သဇ္ဇုရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၁၀။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၁၁။ ကဒါ'ဿု မံ အဿရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၁၂။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၁၃။ ကဒါ'ဿု မံ ဩဋ္ဌရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၁၄။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၁၅။ ကဒါ'ဿု မံ ဂေါဏရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၁၆။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၁၇။ ကဒါ'ဿု မံ အဇရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၁၈။ အာရူဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ စာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၁၉။ ကဒါ'ဿု မံ မေဏ္ဍရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဋ္ဌဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

220. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

221. Kadā'ssu maṁ migarathā, sannaddhā ussitaddhajā.
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

222. Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

223. Kadā'ssu maṁ hatthārohā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Nīlavammadharā sūrā, tomaraṅkusapāṇino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

224. Kadā'ssu maṁ assārohā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Nīlavammadharā sūrā, illiyācāpadhārino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

225. Kadā'ssu maṁ rathārohā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Nīlavammadharā sūrā, cāpahatthā kalāpino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

226. Kadā'ssu maṁ dhanuggahā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Nīlavammadharā sūrā, cāpahatthā kalāpino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

227. Kadā'ssu maṁ rājaputtā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Citravammadharā sūrā, kañcanāveḷadhārino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

228. Kadā'ssu maṁ ariyagaṇā, vatavantā alaṅkatā.
Haricandanalittaṅgā, kāsikuttamadhārino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

229. Kadā'ssu maṁ amaccagaṇā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Pītavammadharā sūrā, purato gacchamālino.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

၂၂၀။ အာရုဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ ဧာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၁။ ကဒါ'ဿု မံ မိဂရထာ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဒ္ဓဇာ။
ဒီပါ အထောပိ ဝေယျဃ္ဃါ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။

၂၂၂။ အာရုဠှာ ဂါမဏီယေဟိ၊ ဧာပဟတ္ထေဟိ ဝမ္မိဘိ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၃။ ကဒါ'ဿု မံ ဟတ္ထာရောဟာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
နီလဝမ္မဓရာ သူရာ၊ တောမရက္ကုသပါဏိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၄။ ကဒါ'ဿု မံ အဿာရောဟာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
နီလဝမ္မဓရာ သူရာ၊ ဣလ္လိယာစာပဓာရိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၅။ ကဒါ'ဿု မံ ရထာရောဟာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
နီလဝမ္မဓရာ သူရာ၊ ဧာပဟတ္ထာ ကလာပိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၆။ ကဒါ'ဿု မံ ဓနုဂ္ဂဟာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
နီလဝမ္မဓရာ သူရာ၊ ဧာပဟတ္ထာ ကလာပိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၇။ ကဒါ'ဿု မံ ရာဇပုတ္တာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
စိတ္တဝမ္မဓရာ သူရာ၊ ကဉ္စနာဝေဠဓာရိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၈။ ကဒါ'ဿု မံ အရိယဂဏာ၊ ဝတဝန္တော အလင်္ကတာ။
ဟရိစန္ဒနလိတ္တင်္ဂါ၊ ကာသိကုတ္တမဓာရိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၂၉။ ကဒါ'ဿု မံ အမစ္စဂဏာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
ပီတဝမ္မဓရာ သူရာ၊ ပုရတော ဂစ္ဆမာလိနော။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

230. Kadā'ssu maṁ sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

231. Kadā'ssu maṁ sattasatā bhariyā, susaññā tanumajjhimā.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

232. Kadā'ssu maṁ sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī.
Yantaṁ maṁ nānuyissanti, taṁ kudā'ssu bhavissati.

233. Kadā'haṁ pattaṁ gahetvāna, muṇḍo saṁghāṭipāruto.
Piṇḍikāya carissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

234. Kadā'haṁ paṁsukūlānaṁ, ujjhitānaṁ mahāpathe.
Saṁghāṭiṁ dhārayissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

235. Kadā'haṁ sattāhasammeghe, ovaṭṭho allacīvaro.
Piṇḍikāya carissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

236. Kadā'haṁ sabbattha gantvā, rukkhā rukkhaṁ vanā vanaṁ.
Anapekkho gamissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

237. Kadā'haṁ giriduggesu, pahīnabhayabheravo.
Adutiyo gamissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

238. Kadā'haṁ vīṇaṁ'va rujjako, sattatantiṁ manoramaṁ.
Cittaṁ ujuṁ karissāmi, taṁ kudā'ssu bhavissati.

239. Kadā'haṁ rathakāro'va, parikantaṁ upāhanaṁ.
Kāmasaññojane checchaṁ, ye dibbe ye ca mānuse"ti.

Tattha **kadā**ti kālaparivitakko. **Phītan**ti vatthālaṅkārādīhi supupphitaṁ. **Vibhattaṁ bhāgaso mitan**ti chekehi nagaramāpakehi rājanivesanādīnaṁ vasena vibhattaṁ dvāravīthīnaṁ vasena koṭṭhāsato mitaṁ. **Taṁ kudā'ssu**[1] **bhavissatī**ti taṁ evarūpaṁ nagaraṁ pahāya pabbajanaṁ[2] kudā nāma me bhavissati.

1. Taṁ kadāssu (Sī, Syā, I)
2. Pabbajituṁ (Sya), pabbajitaṁ (Ka)

၂၃၀။ ကဒါ'ဿု မံ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၁။ ကဒါ'ဿု မံ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သုသညာ တနုမဇ္ဈိမာ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၂။ ကဒါ'ဿု မံ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ အဿဝါ ပိယဘာဏိနီ။
ယန္တံ မံ နာနုယိဿန္တိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၃။ ကဒါ'ဟံ ပတ္တံ ဂဟေတ္ဝာန၊ မုဏ္ဍော သံဃာဋိပါရုတော။
ပိဏ္ဍိကာယ စရိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၄။ ကဒါ'ဟံ ပံသုကူလာနံ၊ ဥဇ္ဈိတာနံ မဟာပထေ။
သံဃာဋိံ ဓာရယိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၅။ ကဒါ'ဟံ သတ္တာဟသမ္မဓေ၊ ဩဝဋ္ဌော အလ္လစီဝရော။
ပိဏ္ဍိကာယ စရိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၆။ ကဒါ'ဟံ သဗ္ဗတ္ထ ဂန္တ္ဝာ၊ ရုက္ခာ ရုက္ခံ ဝနာ ဝနံ။
ဩနပေက္ခော ဂမိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၇။ ကဒါ'ဟံ ဂိရိဒုဂ္ဂေသု၊ ပဟီနဘယဘေရဝေါ။
ဧကဒုတိယော ဂမိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၈။ ကဒါ'ဟံ ဂိဏံ'ဝ ရုဇ္ဇကော၊ သတ္တတန္တိံ မနောရမံ။
စိတ္တံ ဥဇုံ ကရိဿာမိ၊ တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတိ။

၂၃၉။ ကဒါ'ဟံ ဂ ရ ပကာရော'ဝ၊ ပရိကန္တံ ဥပါဟနံ။
ကာမသညောဇနေ ဆေတ္ဆံ၊ ယေ ဒိဗ္ဗေ ယေ စ မာနုသေ"တိ။

တတ္ထ **ကဒါ**'ဿု ကာလပရိဝိတက္ကော။ **ဖီတ**န္တိ ဝတ္ထာလင်္ကာရာဒီဟိ သုပ္ပဖုလ္လိတံ။ **ဝိဘတ္တံ ဘာဂသော မိတ**န္တိ ဆေကေဟိ နဂရမာပကေဟိ ရာဇနိဝေသနာဒီနံ ဝသေန ဝိဘတ္တံ ဒွါရဝီထီနံ ဝသေန ကောဋ္ဌာသတော မိတံ။ **တံ ကုဒါ'ဿု ဘဝိဿတီ**တိ ဧဝရူပံ နဂရံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇနံ[၂] ကုဒါ နာမ မေ ဘဝိဿတီ။

၁-တံ ကဒါဿု (ဒီ၊ သျာ၊ ဥ)
၂-ပဗ္ဗဇိတုံ (သျာ)၊ ပဗ္ဗဇိတံ (က)

Sabbatopabhanti samantato alaṅkārobhāsena yuttaṁ. **Bahupākāratoraṇan**ti bahalena puthulena pākārena ceva dvāratoraṇehi ca samannāgataṁ. **Daḷhamaṭṭālakoṭṭhakan**ti daḷhehi aṭṭālakehi dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṁ. **Pīḷitan**ti samākiṇṇaṁ. **Tipuran**ti tīhi purehi samannāgataṁ, tipākāranti attho. Atha vā **tipuran**ti tikkhattuṁ puṇṇaṁ[1]. **Rājabandhunin**ti rājañātakeheva puṇṇaṁ. **Somanassenā**ti evaṁnāmakena Videharājena.

Niciteti dhanadhaññanicayādinā sampanne. **Ajeyye**ti paccāmittehi ajetabbe. **Candanaphosite**ti lohitacandanena paripphosite. **Koṭumbarānī**ti Koṭumbararaṭṭhe uṭṭhitavatthāni. **Hatthigumbe**ti hatthighaṭāyo. **Hemakappanavāsase**ti hemamayena sīsālaṅkārasaṅkhātena kappanena ca hemajālena ca samannāgate. **Gāmaṇīyehī**ti hatthācariyehi. **Ājānīyeva jātiyā**ti jātiyā kāraṇākāraṇajānanatāya ājānīyena, tādisānaṁ assānaṁ gumbe. **Gāmaṇīyehī**ti assācariyehi. **Illiyācāpadhāribhī**ti illiyañca cāpañca dhārentehi. **Rathaseniyo**ti rathaghaṭāyo. **Sannaddhe**ti suṭṭhu naddhe. **Dīpe athopi veyyagghe**ti dīpibyagghacammaparikkhitte. **Gāmaṇīyehī**ti rathācariyehi. **Sajjhurathe**ti rajatarathe. Ajarathameṇḍarathamigarathe sobhanatthāya yojenti.

Ariyagaṇeti brāhmaṇagaṇe. Te kira tadā ariyācārā ahesuṁ, tena te evamāha. **Haricandanalittaṅge**ti kañcanavaṇṇena candanena littasarīre. **Sattasatā bhariyā**ti piyabhariyāyeva sandhāyāha. **Susaññā**ti suṭṭhu saññitā[2]. **Assavā**ti sāmikassa vacanakārikā. **Satapalan**ti palasatena suvaṇṇena kāritaṁ. **Kaṁsan**ti pātiṁ. **Satarājikan**ti piṭṭhipasse rājisatena samannāgataṁ. **Yantaṁ man**ti anitthigandhavanasaṇḍe ekameva gacchantaṁ maṁ kadā nu te nānuyissanti. **Sattāhasammeghe**ti[3] sattāhaṁ samuṭṭhite mahāmeghe, sattāhavaddaliketi attho. (**Ovaṭṭho**ti onatasīso.)[4] **Sabbatthā**ti sabbadisaṁ[5]. **Rujjako**ti[6] vīṇāvādako. **Kāmasaṁyojane**ti kāmasaṁyojanaṁ. **Dibbe**ti dibbaṁ. **Mānuse**ti mānusaṁ.

---

1. Tipūraṁ vā tikkhattuṁ puṇṇanti attho (Sī, I)
2. Susaññātā (Sī, I)
3. Sattāhaṁ megheti (Sī, Syā)
4. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.
5. Sabbahanti sabbaṁ divasaṁ (Sī, I), sabbaṇhanti sabbarattiṁ sabbadivasaṁ (Syā)
6. Vīṇarujjakoti (Syā)

သဗ္ဗတောပဘန္တိ သမန္တတော အလင်္ကာရောဘာသေန ယုတ္တံ။ **ဗဟုပါကာ-ရတောရဏ္ဍ**န္တိ ဗဟုလေန ပုထုလေန ပါကာရေန စေဝ ဒ္ဝါရတောရဏ္ဍေဟိ စ သမန္နာဂတံ။ **ဒဠှမဋ္ဋာလကောဋ္ဌက**န္တိ ဒဠှေဟိ အဋ္ဋာလကေဟိ ဒ္ဝါရကောဋ္ဌ-ကေဟိ စ သမန္နာဂတံ။ **ပီဠိတ**န္တိ သမာကိဏ္ဏံ။ **တိပုရ**န္တိ တီဟိ ပုရေဟိ သမန္နာဂတံ၊ တိပါကာရန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **တိပုရ**န္တိ တိက္ခတ္တုံ[1] ပုဏ္ဏံ[2]။ **ရာဇဗန္ဓုနိ**န္တိ ရာဇဉာတကေဟေဝ ပုဏ္ဏံ။ **သောမနဿေနာ**တိ ဗေဒေဟရာဇေန။

နိစိတေတိ ဓနဓညာဒိနာ သမ္ပန္နေ။ **အဇေယ္ယေ**တိ ပစ္စာမိတ္တေဟိ အဇေတဗ္ဗေ။ **စန္ဒနဖောသိတေ**တိ လောဟိတစန္ဒနေန ပရိပ္ဖောသိတေ။ **ကောဋ္ဌု-မ္ဗရာနီ**တိ ကောဋ္ဌုမ္ဗရရဋ္ဌေ ဥဋ္ဌိတဝတ္ထာနိ။ **ဟတ္ထိဂုမ္ဗေ**တိ ဟတ္ထိဃဋာယော။ **ဟေမကပ္ပနဝါသသေ**တိ ဟေမမယေန သီသာလင်္ကာရသင်္ခါတေန ကပ္ပနေန စ ဟေမဇာလေန စ သမန္နာဂတေ။ **ဂါမဏီယေဟီ**တိ ပဿာစရိယေဟိ။ **အာဇာ-နီယေ ဇာတိယာ**တိ ဇာတိယာ ကာရဏာကာရဏဇာနနကာယ အာဇာ-နီယေ၊ ဟာဒိသာနံ အဿာနံ ဂုမ္ဗေ။ **ဂါမဏီယေဟီ**တိ အဿာစရိယေဟိ။ **ဣလ္လိယာစာပဓာရီဘီ**တိ ဣလ္လိယဉ္စ စာပဉ္စ ဓာရေန္တေဟိ။ **ရထသေနိယော**တိ ရထသဏ္ဌာယော။ **သန္နဒ္ဓေ**တိ သုဋ္ဌု နဒ္ဓေ။ **ဒီပေ အထောပိ ဝေယ္ယဂ္ဃေ**တိ ဒီပိဗျဂ္ဃစမ္မပရိက္ခိတ္တေ။ **ဂါမဏီယေဟီ**တိ ရထာစရိယေဟိ။ **သဇ္ဇု[3]ရထေ**တိ ရဇတရထေ။ အဇရထမေဏ္ဍရထမိဂရထေ သောဘနတ္ထာယ ယောဇေန္တိ။

အာဠိယဂဏောတိ ဗြာဟ္မဏဂဏော။ တေ ကိရ တဒါ အရိယာစာရာ အဟေသုံ၊ တေန ဘေ ဧဝမာဟ။ **ဟရိစန္ဒနလိတ္တင်္ဂေ**တိ ကဉ္စနဝဏ္ဏေန စန္ဒနေန လိတ္တ-သရီရေ။ **သတ္တသတာ ဘရိယာ**တိ ဝိယဘရိယာယေဝ သန္ဓာယာဟ။ **သုသညာ**တိ သုဋ္ဌု ဘာသိကာ[4]။ **အဿဝါ**တိ သာမိကဿ ဝစနကာရိကာ။ **သတပလိ**န္တိ ပလသတေန သုဝဏ္ဏေန ကာရိတံ။ **ကံသ**န္တိ ပါတိံ။ **သတရာဇိက**န္တိ ဒ္ဝိဒ္ဝိပသတေန ရာဇိသတေန သမန္နာဂတံ။ **ယန္တံ မန္တိ** အနိတ္ထိဂန္ဓဝနသဏ္ဍေ ကေဝလေ ဂစ္ဆန္တံ မံ ကဒါ နု တေ နာနုယိဿန္တိ။ **သတ္တာဟသမ္မေဃေ**တိ[5] သတ္တာဟံ သမ္ပဒ္ဓိတေ မဟာမေဃေ၊ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကေတိ အတ္ထော။ (**ဩဝဋ္ဌော**တိ သြနဟ-သီသော။)[6] **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ သဗ္ဗဒိသံ[7]။ **ရုဇ္ဇကော**တိ[8] ဝိဏာဝါဒကော။ **ကာမ-သံယောဇနေ**တိ ကာမသံယောဇနံ။ **ဒိဗ္ဗေ**တိ ဒိဗ္ဗံ။ **မာနုသေ**တိ မာနုသံ။

၁-တိပုရံ ဝါ တိက္ခတ္တုံ ပုဏ္ဏန္တိ အတ္ထော (သီ၊ ဣ)
၂-သုသညာတာ (သီ၊ ဣ)
၃-သဇ္ဇဟန္တိ သဗ္ဗံ ဒိဝသံ (သီ၊ ဣ)၊ သဗ္ဗဏ္ဍန္တိ သဗ္ဗရတ္တိံ သဗ္ဗဒိဝသံ (သျာ)
၄-( )သီ-သျာ-ဣပေါ်ထကေသု နတ္ထိ။
၅-ဒီဃရဇ္ဇုကောတိ (သျာ)
၆-ဧကာဒသ-ဋ္ဌ ၆-၅

So kira dasavassasahassāyukakāle nibbatto sattavassasahassāni rajjaṁ kāretvā tivassasahassāvasiṭṭhe āyumhi pabbajito. Pabbajanto panesa uyyānadvāre ambarukkhassa diṭṭhakālato paṭṭhāya cattāro māse agāre vasitvā “imamhā rājavesā pabbajitaveso varataro, pabbajissāmī”ti cintetvā upaṭṭhākaṁ rahassena āṇāpesi “tāta kañci ajānāpetvā antarāpaṇato kāsāyavatthāni ceva mattikāpattañca kiṇitvā āharā”ti. So tathā akāsi. Rājā kappakaṁ pakkosāpetvā kesamassuṁ ohārāpetvā kappakassa gāmavaraṁ datvā kappakaṁ uyyojetvā ekaṁ kāsāvaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā ekaṁ aṁse katvā mattikāpattampi thavikāya osāretvā aṁse laggesi, tato kattaradaṇḍaṁ gahetvā mahātale katipaye vāre Paccekabuddhalīlāya aparāparaṁ caṅkami. So taṁ divasaṁ tattheva vasitvā punadivase sūriyuggamanavelāya pāsādā otarituṁ ārabhi.

Tadā Sīvalidevī tā sattasatā vallabhitthiyo pakkosāpetvā “ciraṁ diṭṭho no rājā, cattāro māsā atītā, ajja naṁ passissāma, sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā yathābalaṁ itthikuttahāsavilāse dassetvā kilesabandhanena bandhituṁ vāyameyyāthā”ti vatvā alaṅkatappaṭiyattāhi tāhi saddhiṁ “rājānaṁ passissāmā”ti pāsādaṁ abhiruhantī taṁ otarantaṁ disvāpi na sañjāni, “rañño ovādaṁ dātuṁ āgato Paccekabuddho bhavissatī”ti saññāya vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Mahāsattopi pāsādā otari. Itarāpi pāsādaṁ abhiruhitvā sirisayanapiṭṭhe bhamaravaṇṇakese ca pasādhanabhaṇḍañca disvā “na so Paccekabuddho, amhākaṁ piyasāmiko bhavissati, etha naṁ yācitvā nivattāpessāmī”ti mahātalā otaritvā rajaṅgaṇaṁ sampāpuṇi. Pāpuṇitvā ca pana sabbāhi tāhi saddhiṁ kese mocetvā piṭṭhiyaṁ vikiritvā ubhohi hatthehi uraṁ saṁsumbhitvā “kasmā evarūpaṁ kammaṁ karotha mahārājā”ti atikaruṇaṁ paridevamānā rājānaṁ anubandhi, sakalanagaraṁ saṅkhubhitaṁ ahosi. Tepi “rājā kira no pabbajito, kuto pana evarūpaṁ dhammikarājānaṁ labhissāmā”ti rodamānā rājānaṁ anubandhiṁsu. Tatra tāsaṁ itthīnaṁ paridevanañceva paridevantiyopi tā pahāya rañño gamanañca āvikaronto Satthā āha—

သော ကိရ ဒသဝဿသဟဿာယုကကာလေ နိဗ္ဗတ္တော သတ္တဝဿသဟဿာနိ ရဇ္ဇံ ကာရေတ္ဝာ တိဝဿသဟဿာဝသိဋ္ဌေ အာယုမ္ဟိ ပဗ္ဗဇိတော။ ပဗ္ဗဇန္တော ပနေသ ဥယျာနဒ္ဝါရေ အမ္ဗရုက္ခဿ ဒိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ စတ္တာရော မာသေ အဂါရေ ဝသိတ္ဝာ “ဣမမှာ ရာဇဝေသာ ပဗ္ဗဇိတဝေသော ဝရာရော၊ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာကံ ရဟဿေန အာဏာပေသိ “တာတ ကဉ္စိ အဇာနာပေတ္ဝာ အန္တရာပဏတော ကာသာယဝတ္ထာနိ ဧဝ မတ္တိကာပတ္တဉ္စ ကိဏိတ္ဝာ အာဟရာ”တိ။ သော တထာ အကာသိ။ ရာဇာ ကပ္ပကံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ကေသမဿုံ သြဟာရာပေတ္ဝာ ကပ္ပကဿ ဂါမဝရံ ဒတ္ဝာ ကပ္ပကံ ဥယျောဇေတ္ဝာ ဧကံ ကာသာဝံ နိဝါသေတ္ဝာ ဧကံ ပါရုပိတ္ဝာ ဧကံ အံသေ ကတ္ဝာ မတ္တိကာပတ္တမ္ပိ ထဝိကာယ သြသာရေတ္ဝာ အံသေ လဂ္ဂေသိ၊ ဟတ္ထေ ကတ္တရဒဏ္ဍံ ဂဟေတ္ဝာ မဟာတလေ ကတိပယေ ဝါရေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓလီလာယ အပရာပရံ စင်္ကမိ။ သော တံ ဒိဝသံ တတ္ထေဝ ဝသိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ သူရိယုဂ္ဂမနဝေလာယ ပါသာဒါ သြတရိတုံ အာရဘိ။

တဒါ သီဝလိဒေဝီ တာ သတ္တသတာ ဝလ္လဘိတ္ထိယော ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “စိရံ ဒိဋ္ဌော နော ရာဇာ၊ စတ္တာရော မာသာ အတီတာ၊ အဇ္ဇ နံ ပဿိဿာမ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတ္ဝာ ယထာဗလံ ဣတ္ထိကုတ္တဟာသဝိလာသေ ဒဿေတ္ဝာ ကိလေသဗန္ဓနေန ဗန္ဓိတုံ ဝါယမေယျာထာ”တိ ဝတ္ဝာ အလင်္ကတပဋိယတ္တာဟိ တာဟိ သဒ္ဓိံ “ရာဇာနံ ပဿိဿာမာ”တိ ပါသာဒံ အာရုဟ နှင့် တံ သြတရန္တံ ဒိသ္ဝာပိ န သဇ္ဇာနိ၊ “ရညော သြဝါဒံ ဒါတုံ အာဂတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ သညာယ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တောပိ ပါသာဒါ သြတရိ။ ဣတရာပိ ပါသာဒံ အာရုဟိတ္ဝာ သိရိသယနပိဋ္ဌေ ဘမရဝဏ္ဏကေသေ စ ပသာဓနဘဏ္ဍဉ္စ ဒိသ္ဝာ “န သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ, အမှာကံ ပိယသာမိကော ဘဝိဿတိ၊ ထေ နံ ယာစိတ္ဝာ နိဝတ္တာပေဿာမီ”တိ မဟာတလာ သြတရိတ္ဝာ ရာဇင်္ဏံ သမ္ပာပုဏိ။ ပါပုဏိတ္ဝာ ဝ ပန သဗ္ဗာဟိ တာဟိ သဒ္ဓိံ ကေသေ မောစေတ္ဝာ ပိဋ္ဌိယံ ဝိကိရိတ္ဝာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဥရံ သံသုမ္ဘိတ္ဝာ “ကသ္မာ ဧဝရူပံ ကမ္မံ ကရောထ မဟာရာဇာ”တိ အတိကရုဏံ ပရိဒေဝမာနာ ရာဇာနံ အနုဗန္ဓိ၊ သကလနဂရံ သင်္ခုဘိတံ အဟောသိ။ တေပိ “ရာဇာ ကိရ နော ပဗ္ဗဇိတော၊ ကုတော ပန ဧဝရူပံ ဓမ္မိကရာဇာနံ လဘိဿာမာ”တိ ရောဒမာနာ ရာဇာနံ အနုဗန္ဓိံသု။ တတြ တာသံ ဣတ္ထီနံ ပရိဒေဝန္တေဝ ပရိဒေဝန္တိယောပိ တံ ပဟာယ ရညော ဂမနဉ္စ အာဝိကရောန္တော သတ္ထာ အာဟ—

240. “Tā ca sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Bāhā paggayha pakkandumˇ, kasmā no vijahissasi.

241. Tā ca sattasatā bhariyā, susaññā tanumajjhimā.
Bāhā paggayha pakkandumˇ, kasmā no vijahissasi.

242. Tā ca sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī.
Bāhā paggayha pakkandumˇ, kasmā no vijahissasi.

243. Tā ca sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā.
Hitvā sampaddavī rājā, pabbajjāya purakkhato.

244. Tā ca sattasatā bhariyā, susaññā tanumajjhimā.
Hitvā sampaddavī rājā, pabbajjāya purakkhato.

245. Tā ca sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī.
Hitvā sampaddavī rājā, pabbajjāya purakkhato.

246. Hitvā satapalaṁ kaṁsaṁ, sovaṇṇaṁ satarājikaṁ.
Aggahī mattikaṁ pattaṁ, taṁ dutiyābhisecanan”ti.

Tattha **bāhā paggayhā**ti bāhā ukkhipitvā. **Sampaddavī**ti[1] bhikkhave so Mahājanako rājā tā ca sattasatā bhariyā “kiṁ no deva pahāya gacchasi, ko amhākaṁ doso”ti vilapantiyova chaḍḍetvā sampaddavī gato[2], “pabbajjāya yāhī”ti codiyamāno viya purakkhato hutvā gatoti attho. **Taṁ dutiyābhisecanan**ti bhikkhave taṁ mattikāpattaggahaṇaṁ dutiyābhisecanaṁ katvā so rājā nikkhantoti.

Sīvalidevīpi paridevamānā rājānaṁ nivattetuṁ asakkontī “attheso upāyo”ti cintetvā Mahāsenaguttaṁ pakkosāpetvā “tāta rañño purato gamanadisābhāge jiṇṇagharajiṇṇasālādīsu aggiṁ dehi, tiṇapaṇṇāni saṁharitvā tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne dhūmaṁ kārehī”ti āṇāpesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṁ gantvā pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṁ ārocentī gāthādvayamāha—

1. Sampaddayīti (Sī) 2. Sampadduto (Sī, I)

၂၄၀။ “တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ပက္ကန္ဒုံ၊ ကဿာ နော ဝိဇဟိဿသိ။

၂၄၁။ တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သုသညာ တနုမဇ္ဈိမာ။
ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ပက္ကန္ဒုံ၊ ကဿာ နော ဝိဇဟိဿသိ။

၂၄၂။ တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ အဿဝါ ပိယဘာဏိနီ။
ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ပက္ကန္ဒုံ၊ ကဿာ နော ဝိဇဟိဿသိ။

၂၄၃။ တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
ဟိတ္ဝာ သမ္ပဒ္ဒဝီ ရာဇာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပုရက္ခတော။

၂၄၄။ တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ သုသညာ တနုမဇ္ဈိမာ။
ဟိတ္ဝာ သမ္ပဒ္ဒဝီ ရာဇာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပုရက္ခတော။

၂၄၅။ တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ၊ အဿဝါ ပိယဘာဏိနီ။
ဟိတ္ဝာ သမ္ပဒ္ဒဝီ ရာဇာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပုရက္ခတော။

၂၄၆။ ဟိတ္ဝာ သတပလံ ကံသံ၊ သောဝဏ္ဏံ သတရာဇိကံ။
အဂ္ဂဟီ မတ္တိကံ ပတ္တံ၊ တံ ဒုတိယာဘိသေစန”န္တိ။

တတ္ထ **ဗာဟာ ပဂ္ဂယှာ**တိ ဗာဟာ ဥက္ခိပိတ္ဝာ။ **သမ္ပဒ္ဒဝီ**တိ[1] ဘိက္ခဝေ သော မဟာဇနကော ရာဇာ တာ စ သတ္တသတာ ဘရိယာ “ကိံ နော ဒေဝ ပဟာယ ဂစ္ဆသိ၊ ကော အမှာကံ ဒေါသော”တိ ဝိလပန္တိယောဝ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ သမ္ပဒ္ဒဝီ ဂတော[2]၊ “ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ယာဟီ”တိ စောဒိယမာနော ဝိယ ပုရက္ခတော ဟုတ္ဝာ ဂတောတိ အတ္ထော။ **တံ ဒုတိယာဘိသေစန**န္တိ ဘိက္ခဝေ တံ မတ္တိကာပတ္တဂ္ဂဟဏံ ဒုတိယာဘိသေစနံ ကတ္ဝာ သော ရာဇာ နိက္ခန္တောတိ။

သီဝလိဒေဝီပိ ပရိဒေဝမာနာ ရာဇာနံ နိဝတ္တေတုံ အသက္ကောန္တီ “အတ္ထေသော ဥပါယော”တိ စိန္တေတ္ဝာ မဟာသေနဂုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “တာတ ရညော ပုရတော ဂမနဒိသာဘာဂေ ဇိဏ္ဏဃရဇိဏ္ဏသာလာဒီသု အဂ္ဂိံ ဒေဟိ၊ တိဏပဏ္ဏာနိ သံဟရိတ္ဝာ တသ္မိံ တသ္မိံ ဋ္ဌာနေ ဓူမံ ကာရေဟီ”တိ အာဏာပေသိ။ သော တထာ ကာရေသိ။ သာ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ ပါဒေသု ပတိတ္ဝာ မိထိလာယ အာဒိတ္တဘာဝံ အာရောစေန္တီ ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

၁-သမ္ပဒ္ဒယီတိ (သီ) ၂-သမ္ပဒ္ဒုတော (သီ၊ ဋ္ဌ)

247. “Bhesmā aggisamā jālā, kosā ḍayhanti bhāgaso.
Rajataṁ jātarūpañca, muttā veḷuriyā bahū.

248. Maṇayo saṅkhamuttā ca, vatthikaṁ haricandanaṁ.
Ajinaṁ dantabhaṇḍañca, lohaṁ kāḷāyasaṁ bahū.
Ehi rājā nivattassu, mā te’taṁ vinasā dhanan”ti.

Tattha **bhesmā**ti bhayānakā. **Aggisamā jālā**ti[1] tesaṁ tesaṁ manussānaṁ gehāni aggi gaṇhi[2], so esa mahājāloti attho[3]. **Kosā**ti suvaṇṇarajatakoṭṭhāgārādīni. **Bhāgaso**ti koṭṭhāsato suvibhattāpi no ete agginā ḍayhanti devāti. **Lohan**ti tambalohādikaṁ. **Mā te’taṁ vinasā dhanan**ti mā te etaṁ dhanaṁ vinassatu, ehi naṁ nibbāpehi, pacchā gamissasi, “Mahājanako nagaraṁ ḍayhamānaṁ anoloketvāva nikkhanto”ti tumhākaṁ garahā bhavissati, tāya te lajjāpi vippaṭisāropi bhavissati, ehi amacce āṇāpetvā aggiṁ nibbāpehi devāti.

Atha mahāsatto “devi kiṁ kathesi, yesaṁ kiñcanaṁ atthi, tesaṁ taṁ ḍayhati, mayaṁ pana akiñcanā”ti dīpento gāthamāha—

249. “Susukhaṁ vata jīvāma, yesaṁ no natthi kiñcanaṁ.
Mithilā ḍayhamānāya, na me kiñci aḍayhathā”ti.

Tattha **kiñcanan**ti yesaṁ amhākaṁ palibuddhakilesasaṅkhātaṁ kiñcanaṁ natthi, te mayaṁ tena akiñcanabhāvena susukhaṁ vata jīvāma. Teneva kāraṇena Mithilāya ḍayhamānāya na me kiñci aḍayhatha, appamattakampi attano bhaṇḍakaṁ ḍayhamānaṁ na passāmīti vadati.

Evañca pana vatvā mahāsatto uttaradvārena nikkhami. Tāpissa sattasatā bhariyā nikkhamiṁsu. Puna Sīvalidevī ekaṁ upāyaṁ cintetvā “gāmaghātaraṭṭhavilumpanākāraṁ viya dassethā”ti amacce āṇāpesi. Taṁkhaṇaṁyeva āvudhahatthe purise tato tato ādhāvante paridhāvante vilumpante

1. Tattha vesmāti (Sī) 2. Agginā ḍayhanti (Syā)
3. So esa vesmā jālā jalitoti attho (Sī), so ekasamāya jālāya jalitoti attho (Syā)

၂၄၇။ “ဘေသ္မာ အဂ္ဂိသမာ ဇ်ာလာ၊ ကောသာ ဍယ္ဟန္တိ ဘာဂသော။
ရဇတံ ဇာတရူပဉ္စ၊ မုတ္တာ ဝေဠုရိယာ ဗဟူ။

၂၄၈။ မဏယော သင်္ခမုတ္တာ စ၊ ဝတ္ထိကံ ဟရိစန္ဒနံ။
အဇိနံ ဒန္တဘဏ္ဍဉ္စ၊ လောဟံ ကာဠာယသံ ဗဟူ။
ဧဟိ ရာဇ နိဝတ္တဿု၊ မာ တေ’တံ ဝိနသာ ဓန”န္တိ။

တတ္ထ **ဘေသ္မာ**တိ ဘယာနကာ။ **အဂ္ဂိသမာ ဇ်ာလာ**တိ[1] တေသံ တေသံ မနုဿာနံ ဂေဟာနိ အဂ္ဂိ ဂဏှိ၊ သော သေ မဟာဇာလောတိ အတ္ထော[2]။ **ကောသာ**တိ သုဝဏ္ဏရဇတကောဋ္ဌာဂါရာဒီနိ။ **ဘာဂသော**တိ ကောဋ္ဌာသတော သုဝိဘတ္တာပိ နော ဧတေ အဂ္ဂိနာ ဍယ္ဟန္တိ ဒေဝါတိ။ **လောဟန္တိ** တမ္ဗလောဟာဒိကံ။ **မာ တေ’တံ ဝိနသာ ဓန**န္တိ မာ တေ ဧတံ ဓနံ ဝိနဿတု၊ ဧဟိ နံ နိဗ္ဗာပေဟိ၊ ပစ္ဆာ ဂမိဿသိ၊ “မဟာဇနကော နဂရံ ဍယ္ဟမာနံ အနောလောကေတ္ဝာဝ နိက္ခန္တော”တိ တုမှာကံ ဂရဟာ ဘဝိဿတိ၊ တာယ တေ လဇ္ဇာပိ ဝိပ္ပဋိသာရောပိ ဘဝိဿတိ၊ ဧဟိ အမစ္စေ အာဏာပေတ္ဝာ အဂ္ဂိံ နိဗ္ဗာပေဟိ ဒေဝါတိ။

အထ မဟာသတ္တော “ဒေဝိ ကိံ ကထေသိ၊ ယေသံ ကိဉ္စနံ အတ္ထိ၊ တေသံ တံ ဍယ္ဟတိ၊ မယံ ပန အကိဉ္စနာ”တိ ဒီပေန္တော ဂါထမာဟ—

၂၄၉။ “သုသုခံ ဝတ ဇီဝါမ၊ ယေသံ နော နတ္ထိ ကိဉ္စနံ။
မိထိလာ ဍယ္ဟမာနာယ၊ န မေ ကိဉ္စိ အဍယ္ဟထာ”တိ။

တတ္ထ **ကိဉ္စန**န္တိ ယေသံ အမှာကံ ပလိဗုဒ္ဓကိလေသသင်္ခါတံ ကိဉ္စနံ နတ္ထိ၊ တေ မယံ တေန အကိဉ္စနဘာဝေန သုသုခံ ဝတ ဇီဝါမ။ တေနေဝ ကာရဏေန မိထိလာယ ဍယ္ဟမာနာယ န မေ ကိဉ္စိ အဍယ္ဟထ၊ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ အတ္တနော ဘဏ္ဍကံ ဍယ္ဟမာနံ် န ပဿာမီတိ ဝဒတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မဟာသတ္တော ဥတ္တရဒ္ဝါရေန နိက္ခမိ။ တာပိဿ သတ္တသတာ ဘရိယာ နိက္ခမိံသု။ ပုန သီဝလိဒေဝီ ဧကံ ဥပါယံ စိန္တေတ္ဝာ “ဂါမဃာတရဋ္ဌဝိလုမ္ပနာကာရံ ဝိယ ဒဿေထာ”တိ အမစ္စေ အာဏာပေသိ။ တံခဏ်ဉ္ဝေ အာဝုဓဟတ္ထေ ပုရိသေ တတော တတော အာဓာဝန္တေ ပရိဓာဝန္တေ ဝိလုမ္ပန္တေ

၁-တတ္ထ ဝေဿာတိ (သီ) ၂-အဂ္ဂိနာ ဍယ္ဟန္တိ (သျာ)
၃-သော သေ ဝေဿာ ဇာလာ ဇလိတောတိ အတ္ထော (သီ)၊
သော ဧကသမာယ ဇာလာယ ဇလိတောတိ အတ္ထော (သျာ)

viya sarīre lākhārasaṁ siñcitvā laddhappahāre viya phalake nipajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño dassesuṁ. Mahājano upakkosi “mahārāja tumhesu dharantesuyeva raṭṭhaṁ vilumpanti, mahājanaṁ ghātentī”ti. Atha devīpi rājānaṁ vanditvā nivattanatthāya gāthamāha—

250. “Aṭaviyo samuppannā, raṭṭhaṁ viddhaṁsayanti taṁ.
Ehi rāja nivattassu, mā raṭṭhaṁ vinasā idan”ti.

Tattha **aṭaviyo**ti mahārāja tumhesu dharantesuyeva aṭavicorā samuppannā samuṭṭhitā, taṁ tayā dhammarakkhitaṁ[1] tava raṭṭhaṁ viddhaṁsenti.

Taṁ sutvā rājā “mayi dharanteyeva corā uṭṭhāya raṭṭhaṁ viddhaṁsentā nāma natthi, Sīvalideviyā kiriyā esā bhavissatī”ti cintetvā taṁ appaṭibhānaṁ karonto āha—

251. “Susukhaṁ vata jīvāma, yesaṁ no natthi kiñcanaṁ.
Raṭṭhe vilumpamānamhi, na me kiñci ahīratha[2].

252. Susukhaṁ vata jīvāma, yesaṁ no natthi kiñcanaṁ.
Pītibhakkhā bhavissāma, devā ābhassarā yathā”ti.

Tattha **vilumpamānamhī**ti viluppamāne. **Ābhassarā yathā**ti yathā te brahmāno pītibhakkhā hutvā samāpattisukhena vītināmenti, tathā vītināmessāmāti.

Evaṁ vuttepi mahājano rājānaṁ anubandhiyeva. Athassa etadahosi “ayaṁ mahājano nivattituṁ na icchati, nivattessāmi nan”ti. So aḍḍhagāvutamattaṁ gatakāle nivattitvā mahāmagge ṭhitova amacce “kassidaṁ rajjan”ti pucchitvā “tumhākaṁ devā”ti vutte “tena hi imaṁ lekhaṁ antaraṁ karontassa rājadaṇḍaṁ karothā”ti kattaradaṇḍena tiriyaṁ lekhaṁ ākaḍḍhi. Tena tejavatā raññā kataṁ lekhaṁ koci antaraṁ kātuṁ nāsakkhi. Mahājano lekhaṁ ussīsake katvā bāḷhaparidevaṁ paridevi. Devīpi taṁ lekhaṁ antaraṁ kātuṁ asakkontī rājānaṁ

1. Tanti tathā dhammārakkhiyaṁ (Sī, I), raṭṭhanti tathārūpaṁ dhammarakkhitaṁ (Syā)
2. Ajīratha (Sī, I), ahāratha (Syā, Ka)

ဝိယ သရီရေ လာခါရသံ သိဉ္စိတ္ဝာ လဒ္ဓပ္ပဟာရေ ဝိယ ဖလကေ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ဝုယ္ဟန္တေ မတေ ဝိယ စ ရညော ဒသောသုံ။ မဟာဇနော ဥပက္ကောသိ “မဟာရာဇ တုမှေသု ဓရန္တေသုယေဝ ရဋ္ဌံ ဝိလုမ္ပန္တိ၊ မဟာဇနံ ဃာတေန္တိ”တိ။ အထ ဒေဝိပိ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ နိဝတ္တနတ္ထာယ ဂါထမာဟ—

၂၅၀။ “အဋဝိယော သမုပ္ပန္နာ၊ ရဋ္ဌံ ဝိဒ္ဓံသယန္တိ တံ။
ဟေ ရာဇ နိဝတ္တသ္သု၊ မာ ရဋ္ဌံ ဝိနသာ ဣဒ”န္တိ။

တတ္ထ **အဋဝိယော**တိ မဟာရာဇ တုမှေသု ဓရန္တေသုယေဝ အဋဝိစောရာ သမုပ္ပန္နာ သမုဋ္ဌိတာ၊ တံ တယာ ဓမ္မရက္ခိတံ[1] တဝ ရဋ္ဌံ ဝိဒ္ဓံသေန္တိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “မယိ ဓရန္တေယေဝ စောရာ ဥဋ္ဌာယ ရဋ္ဌံ ဝိဒ္ဓံသေန္တာ နာမ နတ္ထိ၊ သီဝလိဒေဝိယာ ကိရိယာ သော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ တံ အပဋိဘာနံ ကရောန္တော အာဟ—

၂၅၁။ “သုသုခံ ဝတ ဇီဝါမ၊ ယေသံ နော နတ္ထိ ကိဉ္စနံ။
ရဋ္ဌေ ဝိလုမ္ပမာနမှိ၊ န မေ ကိဉ္စိ အဟီရထ[2]။

၂၅၂။ သုသုခံ ဝတ ဇီဝါမ၊ ယေသံ နော နတ္ထိ ကိဉ္စနံ။
ပီတိဘက္ခာ ဘဝိဿာမ၊ ဒေဝါ အာဘဿရာ ယထာ”တိ။

တတ္ထ **ဝိလုမ္ပမာနမှီ**တိ ဝိလုပ္ပမာနေ။ **အာဘဿရာ ယထာ**တိ ယထာ တေ ဗြဟ္မာနော ပီတိဘက္ခာ ဟုတ္ဝာ သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တိ၊ တထာ ဝီတိနာမေဿာမာတိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေပိ မဟာဇနော ရာဇာနံ အနုဗန္ဓိယေဝ။ အထဿ တေဒဟောသိ “အယံ မဟာဇနော နိဝတ္တိတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ နိဝတ္တေဿာမိ န”န္တိ။ သော အမုဂါဝုတမတ္တံ ဂတကာလေ နိဝတ္တိတ္ဝာ မဟာမဂ္ဂေ ဌိတော၁ အမစ္စေ “ကသိဒံ ရဇ္ဇ”န္တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “တုမှာကံ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ “တေန ဟိ ဣမံ လေခံ အန္တရံ ကရောန္တဿ ရာဇဒဏ္ဍံ ကရောထာ”တိ ကတ္တရဒဏ္ဍေန တိရိယံ လေခံ အာကဍိ။ တေန ဘေဇ္ဇဝတာ ရညာ ကတံ လေခံ ကောစိ အန္တရံ ကာတုံ နာသက္ခိ။ မဟာဇနော လေခံ ဥဿီသကေ ကတ္ဝာ ဗာဠ္ဟပရိဒေဝံ ပရိဒေဝိ။ ဒေဝိပိ တံ လေခံ အန္တရံ ကာတုံ အသက္ကောန္တီ ရာဇာနံ

၁-တန္တိ တထာ ဓမ္မာရက္ခိယံ (သီ၊ ဣ)၊ ရဋ္ဌန္တိ တထာရူပံ ဓမ္မရက္ခိတံ (သျာ)
၂-အဇီရထ (သီ၊ ဣ)၊ အဟာရထ (သျာ၊ က)

piṭṭhiṁ datvā gacchantaṁ disvā sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī uraṁ paharitvā mahāmagge tiriyaṁ patitvā parivattamānā agamāsi. Mahājano “lekhasāmikehi lekhā bhinnā”ti vatvā deviyā gatamaggeneva gato. Atha mahāsattopi Uttarahimavantābhimukho agamāsi. Devīpi sabbaṁ senāvāhanaṁ ādāya tena saddhiṁyeva gatā. Rājā mahājanaṁ nivattetuṁ asakkontoyeva saṭṭhiyojanamaggaṁ gato.

Tadā Nārado nāma tāpaso Himavante suvaṇṇaguhāyaṁ vasitvā pañcābhiññho jhānasukhena vītināmetvā sattāhaṁ atikkāmetvā jhānasukhato vuṭṭhāya “aho sukhaṁ, aho sukhan”ti udānaṁ udānesi. So “atthi nu kho koci jambudīpatale idaṁ sukhaṁ pariyesanto”ti dibbacakkhunā olokento Mahājanakabuddhaṅkuraṁ disvā “rājā mahābhinikkhamanaṁ nikkhantopi Sīvalidevippamukhaṁ mahājanaṁ nivattetuṁ na sakkoti, antarāyampissa kareyya, idāni gantvā bhiyyoso mattāya daḷhasamādānatthaṁ[1] ovādaṁ dassāmī”ti cintetvā iddhibalena gantvā rañño purato ākāse ṭhitova tassa ussāhaṁ janetuṁ imaṁ gāthamāha—

253. “Kimhe’so mahato ghoso, kā nu gāmeva kīḷiyā.
Samaṇa teva[2] pucchāma, katthe’so abhisaṭo jano”ti.

Tassa taṁ sutvā rājā āha—

254. “Mamaṁ ohāya gacchantaṁ, etthe’so abhisaṭo jano.
Sīmātikkamanaṁ yantaṁ, munimonassa pattiyā.
Missaṁ nandīhi gacchantaṁ, kiṁ jāna’manupucchasī”ti.

Tattha **kimhe’so**ti kimhi kena kāraṇena eso hatthikāyādivasena mahato samūhassa ghoso. **Kā nu gāmeva kīḷiyā**ti[3] kā nu esā tayā saddhiṁ āgacchantānaṁ[4] gāme viya kīḷi[5]. **Katthe’so**ti kimatthaṁ esa mahājano **abhisaṭo** sannipatito, taṁ parivāretvā āgacchatīti pucchi. **Mamant**i yo ahaṁ etaṁ janaṁ ohāya gacchāmi, taṁ maṁ ohāya gacchantaṁ. **Etthā**ti etasmiṁ ṭhāne eso mahājano abhisaṭo anubandhanto āgato. **Sīmātikkamanaṁ yantan**ti tvaṁ pana taṁ maṁ kilesasīmaṁ

1. Daḷhaṁ sampādanatthaṁ (Ka)
2. Samaṇaññeva (Sī, I), samaṇa tveva (Syā)
3. Kilīliyāti (Sī)
4. Āgacchantā (Syā)
5. Kilikilā (Sī), kīḷikīḷāyamānā (Syā)

ဝိဋ္ဌိံ ဒတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ သောကံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ ဥရံ ပဟရိတ္ဝာ မဟာမဂ္ဂေ တိရိယံ ပတိတ္ဝာ ပရိဝတ္တမာနာ အဂမာသိ။ မဟာဇနော “လေခ-သာမိကေဟိ လေခါ ဘိန္နာ”တိ ဝတ္ဝာ ဒေဝိယာ ဂတမဂ္ဂေနေဝ ဂတော။ အထ မဟာသတ္တောပိ ဥတ္တရဟိမဝန္တာဘိမုခေါ အဂမာသိ။ ဒေဝိပိ သဗ္ဗံ သေနာဝါဟနံ အာဒါယ တေန သဒ္ဓိံယေဝ ဂတာ။ ရာဇာ မဟာဇနံ နိဝတ္တေတုံ အသက္ကောန္တောယေဝ သဋ္ဌိယောဇနမဂ္ဂံ ဂတော။

တဒါ နာရဒေါ နာမ တာပသော ဟိမဝန္တေ သုဝဏ္ဏဂုဟာယံ ဝသိတ္ဝာ ပဉ္စာဘိညော ဈာနသုခေန ဝီတိနာမေတ္ဝာ သတ္တာဟံ အတိက္ကာမေတ္ဝာ ဈာနသုခတော ဝုဋ္ဌာယ “အဟော သုခံ, အဟော သုခ”န္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ သော “အတ္ထိ နု ခေါ ကောစိ ဇမ္ဗုဒီပတလေ ဣဒံ သုခံ ပရိယေသန္တော”တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ သြလောကေန္တော မဟာဇနကဗုဒ္ဓင်္ကုရံ ဒိသွာ “ရာဇာ မဟာ-ဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တောပိ သီဝလိဒေဝိပ္ပမုခံ မဟာဇနံ နိဝတ္တေတုံ န သက္ကောတိ၊ အန္တရာယမ္ပိဿ ကရေယ္ယ၊ ဣဒါနိ ဂန္ဒ္ဝာ ဘိယ္ယောသော မတ္တာယ ဒဠ္ဍသမာ-ဒါနတ္ထံ[1] သြဝါဒံ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ဣဒ္ဓိဗလေန ဂန္ဒ္ဝာ ရညော ပုရတော အာကာသေ ဌတ္ဝာ တဿ ဥဿာဟံ ဇနေတုံ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၂၅၃။ “ကိမ္ဟေ’သော မဟတော ဃောသော၊ ကာ နု ဂါမေဝ ကီဠိယာ။
သမဏ တေဝ[2] ပုစ္ဆာမ၊ ကတ္ထေ’သော အဘိသဋ္ဌော ဇနော”တိ။

တဿ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အာဟ—

၂၅၄။ “မမံ သြဟာယ ဂစ္ဆန္တံ၊ ဧတ္ထေ’သော အဘိသဋ္ဌော ဇနော။
သီမာတိက္ကမနံ ယန္တံ၊ မုနိမောနဿ ပတ္တိယာ။
မိဿံ နန္ဒီဟိ ဂစ္ဆန္တံ၊ ကိံ ဇာန’မနုပုစ္ဆသီ”တိ။

တတ္ထ **ကိမ္ဟေ’သော**တိ ကိမ္ဟိ ကေန ကာရဏေန ဧသော ဟတ္ထိကာယာဒိ-ဝသေန မဟတော သမူဟဿ ဃောသော။ **ကာ နု ဂါမေဝ ကီဠိယာ**တိ? ကာ နု သော တယာ သဒ္ဓိံ အာဂစ္ဆန္တာနံ[3] ဂါမေ ဝိယ ကီဠီ။ **ကတ္ထေ’သော**တိ ကိမတ္ထံ သော မဟာဇနော **အဘိသဋ္ဌော** သန္နိပတိတော၊ တံ ပရိဝါရေတ္ဝာ အာဂစ္ဆတီတိ ပုစ္ဆိ။ **မမန္တိ** ယော အဟံ ဧတံ ဇနံ သြဟာယ ဂစ္ဆာမိ၊ တံ မံ သြဟာယ ဂစ္ဆန္တံ။ **ဒတ္ထာ**တိ ဧတသ္မိံ ဌာနေ သော မဟာဇနော အဘိသဋ္ဌော အနုဗန္ဓန္တော အာဂတ္တော။ **သီမာတိက္ကမနံ ယန္တန္တိ** တွံ ပန တံ မံ ကိလေသသီမံ

1. ဒဠှံ သမ္ပာဒနတ္ထံ (က)
2. သမဏာညေဝ (သီ၊ ဣ)၊ သမဏာ တ္ဝေဝ (သျာ)
3. ကိလီလိယာတိ(သီ)
4. အာဂစ္ဆန္တာ (သျာ)
5. ကိလိကိလာ(သီ)၊ ကီဠိကီဠာယမာနာ(သျာ)

atikkamma anagāriyamuniñāṇasaṅkhātassa monassa pattiyā yantaṁ, “pabbajito vatamhī”ti nandiṁ avijahitvā khaṇe khaṇe uppajjamānāhi nandīhi missameva gacchantaṁ kiṁ jānanto pucchasi, udāhu ajānanto. Mahājanako kira Videharaṭṭhaṁ chaḍḍetvā pabbajitoti kiṁ na sutaṁ tayāti.

Athassa so daḷhasamādānatthāya puna gāthamāha—

255. “Māssu tiṇṇo amaññittha, sarīraṁ dhārayaṁ imaṁ.
Atīraṇeyya yamidaṁ, bahū hi paripanthayo”ti.

Tattha **māssu tiṇṇo amaññitthā**ti[1] imaṁ bhaṇḍukāsāvanivatthaṁ[2] sarīraṁ dhārento “iminā pabbajitaliṅgaggahaṇamatteneva kilesasīmaṁ tiṇṇo atikkantosmī”ti mā amaññittha[3]. **Atīraṇeyya yamidan**ti idaṁ kilesajātaṁ nāma na ettakena tīretabbaṁ. **Bahū hi paripanthayo**ti saggamaggaṁ āvaritvā ṭhitā tava bahū kilesaparipanthāti.

Tato mahāsatto tassa vacanaṁ sutvā paripanthe pucchanto āha—

256. “Ko nu me paripanthassa, mamaṁ evaṁvihārino.
Yo neva diṭṭhe nādiṭṭhe, kāmāna’mabhipatthaye”ti.

Tattha **yo neva diṭṭhe nādiṭṭhe**ti yo ahaṁ neva diṭṭhe manussaloke nādiṭṭhe devaloke kāmānaṁ abhipatthemi, tassa mama evaṁ ekavihārino ko nu paripanto assāti vadati.

Athassa so paripanthe dassento gāthamāha—

257. “Niddā tandī vijambhitā, aratī bhattasammado.
Āvasanti sarīraṭṭhā, bahū hi paripanthayo”ti.

Tattha **niddā**ti kapiniddā. **Tandī**ti ālasiyaṁ. **Aratī**ti ukkaṇṭhitā. **Bhattasammado**ti bhattapariḷāho. Idaṁ vuttaṁ hoti—“samaṇa tvaṁ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo rajjaṁ pahāya pabbajito”ti vutte tuyhaṁ paṇītaṁ ojavantaṁ piṇḍapātaṁ dassanti, so tvaṁ pattapūraṁ ādāya yāvadatthaṁ paribhuñjitvā paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhattharaṇe nipajjitvā kākacchamāno

1. Amaññitthoti (Sī, Syā, I)
2. Bhaṇḍakasāvanivatthaṁ (Syā), paṇḍakāsāvanivatthaṁ (Ka)
3. Mā amaññittho (Sī, Syā, I)

အတိက္ကမ္မ အနဂါရိယမုနိဉာဏသင်္ခါတဿ မောနဿ ပတ္တိယာ ယန်္ကိ, “ပဗ္ဗဇိတော ဝတမှိ”တိ နန္ဒိံ အဝိဇဟိတ္ဝာ ခဏေ ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာဟိ နန္ဒီဟိ မိဿမေဝ ဂစ္ဆန်တံ ကိံ ဇာနန္တော ပုစ္ဆသိ, ဉဒါဟု အဇာနန္တော။ မဟာဇနကော ကိရ ဝိဒေဟရဋ္ဌံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတောတိ ကိံ န သုတံ တယာတိ။

အထဿ သော ဒဠှသမာဒါနတ္ထာယ ပုန ဂါထမာဟ—

၂၅၅။ “မာဿု တိဏ္ဏော အမညိတ္ထ၊ သရီရံ ဓာရယံ ဣမံ။
အတီရဏေယျ ယမိဒံ၊ ဗဟူ ဟိ ပရိပန္ထယော”တိ။

တတ္ထ **မာဿု တိဏ္ဏော အမညိတ္ထာ**တိ[1] ဣမံ ဘဏ္ဍုကာသာဝနိဝတ္ထံ[2] သရီရံ ဓာရေန္တော “ဣမိနာ ပဗ္ဗဇိတလိင်္ဂဂ္ဂဟဏမတ္တေနေဝ ကိလေသသီမံ တိဏ္ဏော အတိက္ကန္တောသ္မီ”တိ မာ အမညိတ္ထ[3]။ **အတီရဏေယျ ယမိဒ**န္တိ ဣဒံ ကိလေသဇာတံ နာမ နဲ တေ္တကေန တီရေတဗ္ဗံ။ **ဗဟူ ဟိ ပရိပန္ထယော**တိ သဂ္ဂမဂ်ံ အာဝရိတ္ဝာ ဌိတာ တဝ ဗဟူ ကိလေသပရိပန္ထာတိ။

တတော မဟာသတ္တော တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ပရိပန္ထေ ပုစ္ဆန္တော အာဟ—

၂၅၆။ “ကော နု မေ ပရိပန္ထဿ၊ မမံ ဧဝံဝိဟာရိနော။
ယော နေဝ ဒိဋ္ဌေ နာဒိဋ္ဌေ၊ ကာမာန’မဘိပတ္ထယေ”တိ။

တတ္ထ **ယော နေဝ ဒိဋ္ဌေ နာဒိဋ္ဌေ**တိ ယော အဟံ နေဝ ဒိဋ္ဌေ မနုဿလောကေ နာဒိဋ္ဌေ ဒေဝလောကေ ကာမာနံ အဘိပတ္ထေမိ၊ တဿ မမ ဧဝံ ကေဝိဟာရိနော ကော နု ပရိပန္ထော အဿာတိ ဝဒတိ။

အထဿ သော ပရိပန္ထေ ဒဿေန္တော ဂါထမာဟ—

၂၅၇။ “နိဒ္ဒါ တန္ဒီ ဝိဇမ္ဘိတာ၊ အရတိ ဘတ္တသမ္မဒေါ။
အာဝသန္တိ သရီရဋ္ဌာ၊ ဗဟူ ဟိ ပရိပန္ထယော”တိ။

တတ္ထ **နိဒ္ဒါ**တိ ကိလိနိဒ္ဒါ။ **တန္ဒီ**တိ အာလသိယံ။ **အရတီ**တိ ဥက္ကဏ္ဌိတာ။ **ဘတ္တသမ္မဒေါ**တိ ဘတ္တပရိဠာဟော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—“သမဏ တုံ ပါသာဒိကော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော”တိ ဝုတ္တေ တုယှံ ပဏီတံ သြဇဝန္တံ ပိဏ္ဍပါတံ ဒဿန္တိ၊ သော တွံ ပတ္တပူရံ အာဒါယ ယာဝဒတ္ထံ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတ္ဝာ ကဋ္ဌတ္ထရဏေ နိပဇ္ဇိတ္ဝာ ကာကစ္ဆမာဓနော

၁-အမညိတ္ထောတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ) ၂-ဘဏ္ဍုကသာဝနိဝတ္ထံ (သျာ)၊ ပဏ္ဍုကာသာဝနိဝတ္ထံ (က)
၃-မာ အမညိတ္ထော (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

niddaṁ okkamitvā antarā pabuddho aparāparaṁ parivattitvā hatthapāde pasāretvā uṭṭhāya cīvaravaṁsaṁ gahetvā laggacīvaraṁ nivāsetvā ālasiyo hutvā neva sammajjaniṁ ādāya sammajjissasi, na pānīyaṁ āharissasi, puna nipajjitvā niddāyissasi, kāmavitakkaṁ vitakkessasi, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasi, bhattapariḷāho te bhavissatīti. **Āvasanti sarīraṭṭhā**ti ime ettakā paripanthā tava sarīraṭṭhakā hutvā nivasanti, sarīreyeva te nibbattantīti dasseti.

Athassa mahāsatto thutiṁ karonto gāthamāha—

258. “Kalyāṇaṁ vata maṁ bhavaṁ, brāhmaṇa manusāsati.
Brāhmaṇa teva pucchāmi, ko nu tva’masi mārisā”ti.

Tattha **brāhmaṇa manusāsatī**ti brāhmaṇa kalyāṇaṁ vata maṁ bhavaṁ anusāsati.

Tato tāpaso āha—

259. “Nārado iti me nāmaṁ, Kassapo iti maṁ vidū.
Bhoto sakāsamāgacchiṁ, sādhu sabbhi samāgamo.

260. Tassa te sabbo Ānando, vihāro upavattatu.
Yaṁ ūnaṁ taṁ paripūrehi, khantiyā upasamena ca.

261. Pasāraya sannatañca, unnatañca pasāraya.
Kammaṁ vijjañca dhammañca, sakkatvāna paribbajā”ti.

Tattha **vidū**ti gottena maṁ “Kassapo”ti jānanti. **Sabbhī**ti paṇḍitehi saddhiṁ samāgamo nāma sādhu hotīti āgatomhi. **Ānando**ti tassa tava imissā pabbajjāya Ānando tuṭṭhi somanassameva hotu mā ukkaṇṭhi. **Vihāro**ti catubbidho brahmavihāro. **Upavattatū**ti nibbattatu. **Yaṁ ūnaṁ tan**ti yaṁ te[1] sīlena kasiṇaparikammena jhānena ca ūnaṁ, taṁ etehi sīlādīhi pūraya. **Khantiyā upasamena cā**ti “ahaṁ rājapabbajito”ti mānaṁ akatvā adhivāsanakhantiyā ca kilesūpasamena ca samannāgato hoti. **Pasārayā**ti mā ukkhipa mā patthara, pajahāti attho. **Sannatañca unnatañcā**ti “ko[2] nāmāhan”ti-ādinā nayena pavattaṁ omānañca

1. Tena (Syā, Ka)
2. Kiṁjātiko (Sī, Syā, I)

နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိတ္ဝာ အန္တရာ ပဗုဒ္ဓော အပရာပရံ ပရိဝတ္တိတ္ဝာ ဟတ္ထပါဒေ ပသာရေတ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ စီဝရဝံသံ ဂဟေတ္ဝာ လဂ္ဂစီဝရံ နိဝါသေတ္ဝာ အာလသိယော ဟုတ္ဝာ နေဝ သမ္မဇ္ဇနိံ အာဒါယ သမ္မဇ္ဇိဿသိ၊ န ပါနီယံ အာဟရိဿသိ၊ ပုန နိပဇ္ဇိတ္ဝာ နိဒ္ဒါယိဿသိ၊ ကာမဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿသိ၊ တဒါ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဥက္ကဏ္ဌိဿသိ၊ ဘတ္တပရိဠာဟော တေ ဘဝိဿတီတိ။ **အာဝသန္တိ သရီရဋ္ဌာ**တိ ဣမေ ထောကာ ပရိပန္ထာ တဝ သရီရဋ္ဌကာ ဟုတ္ဝာ နိဝသန္တိ၊ သရီရေယေဝ တေ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ ဒဿေတိ။

အထဿ မဟာသတ္တော ထုတိံ ကရောန္တော ဂါထမာဟ—

၂၅၈။ “ကလ္လာဏံ ဝတ မံ ဘဝံ၊ ဗြာဟ္မဏ မနုသာသသိ။
ဗြာဟ္မဏ တေဝ ပုစ္ဆာမိ၊ ကော နု တွ’မသိ မာရိသာ”တိ။

တတ္ထ **ဗြာဟ္မဏ မနုသာသသီ**တိ ဗြာဟ္မဏ ကလ္လာဏံ ဝတ မံ ဘဝံ အနုသာသသိ။

တတော တာပသော အာဟ—

၂၅၉။ “နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကဿပေါ ဣတိ မံ ဝိဒူ။
ဘောတော သကာသမာဂစ္ဆိံ၊ သာဓု သန္တိ သမာဂမော။

၂၆၀။ တဿ တေ သဗ္ဗော အာနန္ဒော၊ ဝိဟာရော ဥပဝတ္တတု။
ယံ ဩနံ တံ ပရိပူရေဟိ၊ ခန္တိယာ ဥပသမေန စ။

၂၆၁။ ပသာရယ သန္နတဉ္စ၊ ဥန္နတဉ္စ ပသာရယ။
ကမ္မံ ဝိဇ္ဇဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ သက္ကတွာန ပရိဗ္ဗဇာ”တိ။

တတ္ထ **ဗိဒူ**တိ ဂေါတ္တေန မံ “ကဿပေါ”တိ ဇာနန္တိ။ **သန္တိ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ သဒ္ဓိံ သမာဂမော နာမ သာဓု ဟောတီတိ အာဂတောမှိ။ **အာနန္ဒော**တိ တဿ တဝ ဣမိဿာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အာနန္ဒော တုဋ္ဌိ သောမနဿမေဝ ဟောတု မာ ဥက္ကဏ္ဌိ။ **ဝိဟာရော**တိ စတုဗ္ဗိဓော ဗြဟ္မဝိဟာရော။ **ဥပဝတ္တတူ**တိ နိဗ္ဗတ္တတု။ **ယံ ဩနံ တ**န္တိ ယံ တေ[1] သီလေန ကသိဏပရိကမ္မေန ဈာနေန စ ဩနံ၊ တံ ဧတေဟိ သီလာဒီဟိ ပူရယ။ **ခန္တိယာ ဥပသမေန စာ**တိ “အဟံ ရာဇပဗ္ဗဇိတော”တိ မာနံ အကတ္ဝာ အဓိဝါသနခန္တိယာ စ ကိလေသူပသမေန စ သမန္နာဂတော ဟောဟိ။ **ပသာရယာ**တိ မာ ဥက္ခိပ မာ ပတ္ထရ၊ ပဇဟာတိ အတ္ထော။ **သန္နတဉ္စ ဥန္နတဉ္စာ**တိ “ကော၂ နာမာဟ”န္တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ ဩမာနဉ္စ

1-တေန (သျာ၊က)
2-ကိံဇာတိကော (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

"ahamasmi jātisampanno"ti-ādinā nayena pavattaṁ atimānañca. **Kammanti** dasakusalakammapathaṁ. **Vijjanti** pañca-abhiññā-aṭṭhasamāpattiñāṇaṁ. **Dhammanti** kasiṇaparikammasaṅkhātaṁ samaṇadhammaṁ. **Sakkatvāna paribbajāti** ete guṇe sakkatvā vattassu, ete vā guṇe sakkatvā daḷhaṁ samādāya paribbaja, pabbajjaṁ pālehi, mā ukkaṇṭhīti attho.

Evaṁ so mahāsattaṁ ovaditvā ākāsena sakaṭṭhānameva gato. Tasmiṁ gate aparopi Migājino nāma tāpaso tatheva samāpattito vuṭṭhāya olokento bodhisattaṁ disvā "mahājanaṁ nivattanatthāya tassa ovādaṁ dassāmī"ti tatthevāgantvā ākāse attānaṁ dassento āha—

262. "Bahū hatthī ca asse ca, nagare janapadāni ca.
Hitvā Janaka pabbajito, kapāle rati'majjhagā.

263. Kacci nu te jānapadā, mittā'maccā ca ñātakā.
Dubbhi'makaṁsu Janaka, kasmā te'taṁ aruccathā"ti.

Tattha **kapāleti**[1] mattikāpattaṁ sandhāyāha. Idaṁ vuttaṁ hoti—mahārāja tvaṁ evarūpaṁ issariyādhipaccaṁ chaḍḍetvā pabbajito imasmiṁ kapāle[2] ratiṁ ajjhagā adhigatoti pabbajjākāraṇaṁ pucchanto evamāha. **Dubbhinti** kiṁ nu ete tava antare kiñci aparādhaṁ karimṣu, kasmā tava evarūpaṁ issariyasukhaṁ pahāya etaṁ kapālameva aruccitthāti.

Tato mahāsatto āha—

264. "Na Migājina jātucche[3], ahaṁ kañci kudācanaṁ.
Adhammena jine ñātiṁ, na cāpi ñātayo maman"ti.

Tattha **na Migājināti** ambho Migājina **jātucche**[3] ekaṁseneva ahaṁ **kañci** ñātiṁ **kudācanaṁ** kismiñci kāle adhammena na jināmi, tepi ca ñātayo maṁ adhammena na jinanteva, iti na koci mayi dubbhiṁ nāma akāsīti attho.

1. Kapalleti (Sī, Syā, I) 2. Kapallake (Sī, Syā, I) 3. Jātucca (Sī, I)

"အဟမသ္မိ ဇာတိသမ္ပန္နော"တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ အတိမာနဉ္စ။ **ကမ္မန္တိ** ဒသကုသလကမ္မပထံ။ **ဝိဇ္ဇန္တိ** ပဉ္စအဘိညာဇာဏသမာပတ္တိဉာဏံ။ **ဓမ္မန္တိ** ကသိဏပရိကမ္မသင်္ခါတံ သမဏဓမ္မံ။ **သက္ကတ္ဝာန ပရိဗ္ဗဇာတိ** ဧတေ ဂုဏေ သက္ကတ္ဝာ ဝတ္တဿု၊ ဧတေ ဝါ ဂုဏေ သက္ကတ္ဝာ ဒဠှံ သမာဒါယ ပရိဗ္ဗဇ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ပါလေဟိ၊ မာ ဥက္ကဏ္ဌီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ သော မဟာသတ္တံ ဩဝဒိတ္ဝာ အာကာသေန သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ တသ္မိံ ဂတေ အပရောပိ မိဂါဇိနော နာမ တာပသော တထေဝ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဩလောကေန္တော ဗောဓိသတ္တံ ဒိသ္ဝာ "မဟာဇနံ နိဝတ္တနတ္ထာယ တဿ ဩဝါဒံ ဒဿာမီ"တိ တတ္ထေဝါဂန္ဒ္ဝာ အာကာသေ အတ္တာနံ ဒဿေန္တော အာဟ--

၂၆၂။ "ဗဟူ ဟတ္ထီ စ အဿေ စ၊ နဂရေ ဇနပဒါနိ စ။
ဟိတ္ဝာ ဇနက ပဗ္ဗဇိတော၊ ကပါလေ ရတိ'မဇ္ဈဂါ။

၂၆၃။ ကစ္စိ နု တေ ဇာနပဒါ၊ မိတ္တာ'မစ္စာ စ ဉာတကာ။
ဒုဗ္ဘိ'မကံသု ဇနက၊ ကသ္မာ တေ'တံ အရုစ္စထာ"တိ။

တတ္ထ **ကပါလေ**တိ[1] မတ္တိကာပတ္တံ သန္ဓာယာဟ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—မဟာရာဇ တွံ ဧဝရူပံ ဣဿရိယာဓိပစ္စံ ဆဒ္ဍေတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတော ဣမသ္မိံ ကပါလေ[2] ရတိံ အဇ္ဈဂါ အဓိဂတောတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာကာရဏံ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။ **ဒုဗ္ဘိ**န္တိ ကိံ နု ဇာတေ တဝ အန္တရေ ကိဉ္စိ အပရဒ္ဓံ ကရိံသု၊ ကသ္မာ တဝ ဧဝရူပံ ဣဿရိယသုခံ ပဟာယ ဧတံ ကပါလမေဝ အရုစ္စိတ္ထာတိ။

တတော မဟာသတ္တော အာဟ-—

၂၆၄။ "န မိဂါဇိန ဇာတုစ္ဆေ[3]၊ အဟံ ကဉ္စိ ကုဒါစနံ။
အဓမ္မေန ဇိနေ ဉာတိံ၊ န စာပိ ဉာတယော မမ"န္တိ။

တတ္ထ **န မိဂါဇိနာ**တိ အမ္ဘော မိဂါဇိန **ဇာတုစ္ဆေ**[3] ကေဝံသေနေဝ အဟံ **ကဉ္စိ** ဉာတိံ **ကုဒါစနံ** ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ အဓမ္မေန န ဇိနာမိ၊ တေပိ စ ဉာတယော မံ အဓမ္မေန န ဇိနန္တေဝ၊ ဣတိ န ကောစိ မယိ ဒုဗ္ဘိံ နာမ အကာသီတိ အတ္ထော။

၁-ကပလ္လေတိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ) ၂-ကပလ္လကေ (သီ၊ သျာ၊ ဣ) ၃-ဇာတုစ္စ (သီ၊ ဣ)

Evamassa pañhaṁ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena pabbajito, taṁ dassento āha—

265. “Disvāna lokavattantaṁ, khajjantaṁ kaddamīkataṁ.
Haññare bajjhare ce’ttha, yattha sanno puthujjano.
Etā’haṁ upamaṁ katvā, bhikkhako’smi Migājinā”ti.

Tattha **disvāna lokavattantan**ti vaṭṭānugatassa bālalokassa vattaṁ tantiṁ paveṇiṁ ahamaddasaṁ, taṁ disvā pabbajitomhīti dīpeti. **Khajjantaṁ kaddamīkatan**ti kilesehi khajjantaṁ teheva ca kaddamīkataṁ lokaṁ disvā. **Yattha sanno puthujjano**ti yamhi kilesavatthumhi sanno laggo puthujjano, tattha laggā bahū sattā haññanti ceva andubandhanādīhi ca bajjhanti. **Etā’han**ti ahampi sace ettha bajjhissāmi, ime sattā viya haññissāmi ceva bajjhissāmi cāti evaṁ etadeva kāraṇaṁ attano upamaṁ katvā kaddamīkataṁ lokaṁ disvā bhikkhako jātoti attho. **Migājinā**ti taṁ nāmena ālapati. Kathaṁ pana tena tassa nāmaṁ ñātanti? Paṭisanthārakāle paṭhamameva pucchitattā.

Tāpaso taṁ kāraṇaṁ vitthārato sotukāmo hutvā gāthamāha—

266. “Ko nu te Bhagavā Satthā, kasse’taṁ vacanaṁ suci.
Na hi kappaṁ vā vijjaṁ vā, paccakkhāya rathesabha.
Samaṇaṁ āhu vattantaṁ, yathā dukkhassā’tikkamo”ti.

Tattha **kasse’tan**ti etaṁ tayā vuttaṁ sucivacanaṁ kassa vacanaṁ nāma. **Kappan**ti kappetvā kappetvā pavattitānaṁ abhiññāsamāpattīnaṁ lābhiṁ kammavādiṁ tāpasaṁ. **Vijjan**ti āsavakkhayañāṇavijjāya samannāgataṁ Paccekabuddhaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṁ vā vijjāsamaṇaṁ vā paccakkhāya tassovādaṁ vinā evaṁ paṭipajjituṁ sakkā. Yathā dukkhassa atikkamo hoti, evaṁ vattantaṁ samaṇaṁ āhu. Tesaṁ pana vacanaṁ sutvā sakkā evaṁ paṭipajjituṁ, tasmā vadehi, ko nu te Bhagavā Satthāti.

Mahāsatto āha—

267. “Na Migājina jātucche, ahaṁ kañci kudācanaṁ.
Samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vāpi, sakkatvā anupāvisin”ti.

ဧဝမဿ ပဉ္ဍံ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ ဣဒါနိ ယေန ကာရဏေန ပဗ္ဗဇိတော၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ—

၂၆၅။ “ဒိသွာန လောကဝတ္တန်၊ ခဇ္ဇန်ံ ကဒ္ဒမီကတံ။
ဟညရေ ဗဇ္ဈရေ စေ’တ္ထ၊ ယတ္ထ သန္နော ပုထုဇ္ဇနော။
တော’ဟံ ဥပမံ ကတ္ဝာ၊ ဘိက္ခကော’သ္မိ မိဂါဇိနာ”တိ။

တတ္ထ **ဒိသွာန လောကဝတ္တန်**ံ ဝဋ္ဋာနုဂတဿ ဗာလလောကဿ ဝတ္တံ တန်ိ ပဝေဏိ်ံ အဟမဒ္ဒသံ၊ တံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတောမှိတိ ဒီပေတိ။ **ခဇ္ဇန်ံ ကဒ္ဒမီကတ**န်ိ ကိလေသေဟိ ခဇ္ဇန်ံ တေဟေဝ စ ကဒ္ဒမီကတံ လောကံ ဒိသွာ။ **ယတ္ထ သန္နော ပုထုဇ္ဇနော**တိ ယမှိ ကိလေသဝတ္ထုမှိ သန္နော လဂ္ဂေါ ပုထုဇ္ဇနော၊ တတ္ထ လဂ္ဂါ ဗဟူ သတ္တာ ဟညန်ိ စေဝ အန္ဒုဗန္ဓနာဒီဟိ စ ဗဇ္ဈန်ိ။ **တော’ဟ**န်ိ အဟမှိ သစေ ထ္ထေ ဗဇ္ဈိဿာမိ၊ ဣမေ သတ္တာ ဝိယ ဟညိဿာမိ စေဝ ဗဇ္ဈိဿာမိ စာတိ ဧဝံ တေဒေဝ ကာရဏံ အတ္တနော ဥပမံ ကတ္ဝာ ကဒ္ဒမီကတံ လောကံ ဒိသွာ ဘိက္ခကော ဇာတောတိ အတ္ထော။ **မိဂါဇိနာ**တိ တံ နာမေန အာလပတိ။ ကထံ ပန တေန တဿ နာမံ ဉာတန်ိ? ပဋိသန်ထာရကာလေ ပဌမမေဝ ပုစ္ဆိတတ္တာ။

တာပသော တံ ကာရဏံ ဝိတ္ထာရတော သောတုကာမော ဟုတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၂၆၆။ “ကော နု တေ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ကဿေ’တံ ဝစနံ သုစိ။
န ဟိ ကပ္ပံ ဝါ ဝိဇ္ဇံ ဝါ၊ ပစ္စက္ခာယ ရထေသဘ။
သမဏံ အာဟု ဝတ္တန်ံ၊ ယထာ ဒုက္ခဿ’တိက္ကမော”တိ။

တတ္ထ **ကဿေ’တ**န်ိ ကေတံ တယာ ဝုတ္တံ သုစိဝစနံ ကဿ ဝစနံ နာမ။ **ကပ္ပ**န်ိ ကပ္ပေတ္ဝာ ကပ္ပေတ္ဝာ ပဝတ္တိတာနံ အဘိညာသမာပတ္တီနံ လာဘိ်ံ ကမ္မဝါဒိ်ံ တာပသံ။ **ဝိဇ္ဇ**န်ိ အာသဝက္ခယဉာဏဝိဇ္ဇာယ သမန္နာဂတံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ရထေသဘ မဟာရာဇ နှ ဟိ ကပ္ပသမဏံ ဝါ ဝိဇ္ဇာသမဏံ ဝါ ပစ္စက္ခာယ တဿောဝါဒံ ဝိနာ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ သက္ကာ။ ယထာ ဒုက္ခဿ အတိက္ကမော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝတ္တန်ံ သမဏံ အာဟု။ တေသံ ပန ဝစနံ သုတ္ဝာ သက္ကာ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ၊ တသ္မာ ဝဒေဟိ၊ ကော နု တေ ဘဂဝါ သတ္ထာတိ။

မဟာသတ္တော အာဟ—

၂၆၇။ “န မိဂါဇိန ဇာတုစ္ဆေ၊ အဟံ ကဉ္စိ ကုဒါစနံ။
သမဏံ ဗြာဟ္မဏံ ဝါပိ၊ သက္ကတ္ဝာ အနုပါဝိသိ”န္တိ။

Tattha **sakkatvā**ti pabbajjāya guṇapucchanatthāya pūjetvā. **Anupāvisin**ti na kañci anupaviṭṭhapubbo'smi, na mayā añño koci samaṇo pucchitapubboti vadati. Iminā hi Paccekabuddhānaṁ santike dhammaṁ suṇantenapi na kadāci odissakavasena pabbajjāya guṇo pucchitapubbo, tasmā evamāha.

Evañca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito, taṁ ādito paṭṭhāya dīpento āha—

268. "Mahatā cā'nubhāvena, gacchanto siriyā jalaṁ.
Gīyamānesu gītesu, vajjamānesu vaggusu.

269. Tūriyatāḷasaṅghuṭṭhe, sammatālasamāhite.
Sa Migājina maddakkhiṁ, phaliṁ ambaṁ tirocchadaṁ.
Haññamānaṁ manussehi, phalakāmehi jantubhi.

270. So kho'haṁ taṁ siriṁ hitvā, orohitvā Migājina.
Mūlaṁ ambassu'pāgacchiṁ, phalino nipphalassa ca.

271. Phaliṁ ambaṁ hataṁ disvā, viddhastaṁ vinaḷīkataṁ.
Athe'kaṁ itaraṁ ambaṁ, nīlobhāsaṁ manoramaṁ.

272. Evameva nūnamhepi, issare bahukaṇṭake.
Amittā no vadhissanti, yathā ambo phalī hato.

273. Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññate.
Dhanamhi dhanino hanti, aniketa'masanthavaṁ.
Phalī ambo aphalo ca, te Satthāro ubho mamā"ti.

Tattha **vaggusū**ti madhurassaresu tūriyesu vajjamānesu. **Tūriyatāḷasaṅghuṭṭhe**ti tūriyānaṁ tāḷitehi saṅghuṭṭhe uyyāne. **Sammatālasamāhite**ti sammehi ca tālehi ca samannāgate. **Sa Migājinā**ti Migājina so ahaṁ adakkhiṁ. **Phaliṁ amban**ti phalitaṁ ambarukkhanti attho. **Tirocchadan**ti tiropākāraṁ uyyānassa antoṭhitaṁ bahipākāraṁ nissāya jātaṁ ambarukkhaṁ. **Haññamānanan**ti[1] pothiyamānaṁ. **Orohitvā**ti hatthikkhandhā otaritvā. **Vinaḷīkatan**ti nipattanaḷaṁ kataṁ[2].

1. Tujjamānanti (Sī), tudamānanti (Syā), taddamānanti (I)
2. Nipattanāḷīkataṁ (Syā), nibbattanāḷitaṁ kataṁ (Ka)

တတ္ထ **သက္ကတ္ဝာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏပုစ္ဆနတ္ထာယ ပူဇေတ္ဝာ။ **အနုပါဝိသိ**န္တိ န ကဉ္စိ အနုပဝိဋ္ဌပုဗ္ဗော'သ္မိ၊ န မယာ အညော ကောစိ သမဏော ပုစ္ဆိတပုဗ္ဗောတိ ဝဒတိ။ ဣမိနာ ဟိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တေနပိ န ကဒါစိ ဩဒိဿကဝသေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏော ပုစ္ဆိတပုဗ္ဗော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ယေန ကာရဏေန ပဗ္ဗဇိတော၊ တံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဒီပေန္တော အာဟ—

၂၆၈။ "မဟတာ စာ'နုဘာဝေန၊ ဂစ္ဆန္တော သိရိယာ ဇလံ။
ဂီယမာနေသု ဂီတေသု၊ ဝဇ္ဇမာနေသု ဝဂ္ဂုသု။

၂၆၉။ တူရိယတာဠသဃ်ုဋ္ဌေ၊ သမ္မတာလသမာဟိတေ။
သ မိဂါဇိန မဒ္ဒက္ခိံ၊ ဖလိံ အမ္ဗံ တိရောစ္ဆဒံ။
ဟညမာနံ မနုဿေဟိ၊ ဖလကာမေဟိ ဇန္တုဘိ။

၂၇၀။ သော ခေါ'ဟံ တံ သိရိံ ဟိတ္ဝာ၊ ဩရောဟိတ္ဝာ မိဂါဇိန။
မူလံ အမ္ဗဿု'ပါဂစ္ဆိံ၊ ဖလိနော နိပ္ဖလဿ စ။

၂၇၁။ ဖလိံ အမ္ဗံ ဟတံ ဒိသ္ဝာ၊ ဝိဒ္ဓဿ္တံ ဝိနဠီကတံ။
အထေ'ကံ ဣတရံ အမ္ဗံ၊ နီလောဘာသံ မနောရမံ။

၂၇၂။ ဧဝမေဝ နူနမ္ပေဟိ၊ ဣဿရေ ဗဟုကဏ္ဋကေ။
အမိတ္တာ နော ဝဓိဿန္တိ၊ ယထာ အမ္ဗော ဖလီ ဟတော။

၂၇၃။ အဇိနမ္ဟိ ဟညတေ ဒီပိ၊ နာဂေါ ဒန္တေဟိ ဟညတေ။
ဓနမ္ဟိ ဓနိနော ဟန္တိ၊ အနိကေတ'မသန္ထဝံ။
ဖလီ အမ္ဗော အဖလော စ၊ တေ သတ္ထာရော ဥဘော မမာ"တိ။

တတ္ထ **ဝဂ္ဂုသူ**တိ မဓုရဿရေသု တူရိယေသု ဝဇ္ဇမာနေသု။ **တူရိယတာဠသဃ်ုဋ္ဌေ**တိ တူရိယာနံ တာဠိတေဟိ သဃ်ုဋ္ဌေ ဥယ္ယာနေ။ **သမ္မတာလသမာဟိတေ**တိ သမ္မေဟိ စ တာလေဟိ စ သမန္နာဂတေ။ **သ မိဂါဇိန**ာတိ မိဂါဇိန သော အဟံ အဒက္ခိံ။ **ဖလိံ အမ္ဗ**န္တိ ဖလိတံ အမ္ဗရုက္ခန္တိ အတ္ထော။ **တိရောစ္ဆဒ**ာန္တိ တိရောပါကာရံ ဥယ္ယာနဿ အန္တောဋ္ဌိတံ ဗဟိပါကာရံ နိဿာယ ဇာတံ အမ္ဗရုက္ခံ။ **ဟညမာန**န္တိ[1] ပေါထိယမာနံ။ **ဩရောဟိတ္ဝာ**တိ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ ဩတရိတ္ဝာ။ **ဝိနဠီကတ**န္တိ နိပတ္တနဠံ ကတံ[2]။

၁-တုဇ္ဇမာနန္တိ (သီ)၊ တုဒ္ဒမာနန္တိ (သျာ)၊ တဒ္ဒမာနန္တိ (ဋီ)
၂-နိပတ္တနာဠီကတံ (သျာ)၊ နိဗ္ဗတ္တနာဠိတံ ကတံ (က)

Evamevāti evaṁ eva. **Phalī**ti phalasampanno. **Ajinamhī**ti cammatthāya cammakāraṇā. **Dantehī**ti attano dantehi **haññate,** dantanimittaṁ[1] haññateti attho. **Hantī**ti haññati. **Aniketa'masanthavan**ti yo pana niketaṁ pahāya pabbajitattā aniketo nāma sattasaṅkhāravatthukassa taṇhāsanthavassa abhāvā asanthavo nāma, taṁ aniketaṁ asanthavaṁ ko hanissatīti adhippāyo. **Te Satthāro**ti te dve rukkhā mama Satthāro ahesunti vadati.

Taṁ sutvā Migājino "appamatto hohī"ti rañño ovādaṁ datvā sakaṭṭhānameva gato. Tasmiṁ gate Sīvalidevī rañño pādamūle patitvā āha—

274. "Sabbo jano pabyathito, rājā pabbajito iti.
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.

275. Assāsayitvā janataṁ, ṭhapayitvā paṭicchadaṁ.
Puttaṁ rajje ṭhapetvāna, atha pacchā pabbajissasī"ti.

Tattha **pabyathito**ti bhīto utrasto. **Paṭicchadan**ti amhe ḍayhamānepi viluppamānepi rājā na oloketīti pabyathitassa mahājanassa āvaraṇaṁ rakkhaṁ ṭhapetvā puttaṁ Dīghāvukumāraṁ rajje ṭhapetvā abhisiñcitvā pacchā pabbajissasīti attho.

Tato bodhisatto āha—

276. "Cattā mayā jānapadā, mittā'maccā ca ñātakā.
Santi puttā Videhānaṁ, Dīghāvu raṭṭhavaḍḍhano.
Te rajjaṁ kārayissanti, Mithilāyaṁ pajāpatī"ti.

Tattha **santi puttā**ti Sīvali samaṇānaṁ puttā nāma natthi, Videharaṭṭhavāsīnaṁ pana puttā Dīghāvu atthi, te rajjaṁ kārayissanti. **Pajāpatī**ti deviṁ ālapati.

1. Dantanimittā (Ka)

ဧဝမေဝါတိ ဧဝံ ဧဝ။ **ဖလီ**တိ ဖလသမ္ပန္နော။ **အဇိနမှီ**တိ စမ္မတ္ထာယ စမ္မ-ကာရဏာ။ **ဒန္တေဟီ**တိ အတ္တနော ဒန္တေဟိ **ဟညတေ၊** ဒန္တနိမိတ္တံ[1] ဟညတေတိ အတ္ထော။ **ဟန္တီ**တိ ဟညတိ။ **အနိကေတ'မသန္ထဝန္တိ** ယော ပန နိကေတံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ အနိကေတော နာမ သတ္တသင်္ခါရဝတ္ထုကဿ တဏှာ-သန္ထဝဿ အဘာဝါ အသန္ထဝေါ နာမ၊ တံ အနိကေတံ အသန္ထဝံ ကော ဟနိဿတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တေ သတ္ထာရော**တိ တေ ဒွေ ရုက္ခာ မမ သတ္ထာရော အဟေသုန္တိ ဝဒတိ။

တံ သုတ္ဝာ မိဂါဇိနော "အပ္ပမတ္တော ဟောဟီ"တိ ရညော ဩဝါဒံ ဒတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ တသ္မိံ ဂတေ သီဝလိဒေဝီ ရညော ပါဒမူလေ ပတိတ္ဝာ အာဟ—

၂၇၄။ "သဗ္ဗော ဇနော ပဗျထိတော၊ ရာဇာ ပဗ္ဗဇိတော ဇာတိ။
ဟတ္ထာရောဟာ အနီကဋ္ဌာ၊ ရထိကာ ပတ္တိကာရကာ။

၂၇၅။ အဿာသယိတ္ဝာ ဇနတံ၊ ဌပယိတ္ဝာ ပဋိစ္ဆဒံ။
ပုတ္တံ ရဇ္ဇေ ဌပေတ္ဝာန၊ အထ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိဿသီ"တိ။

တတ္ထ **ပဗျထိတော**တိ ဘီတော ဥတ္တသ္သော။ **ပဋိစ္ဆဒ**န္တိ အမှေ ဍယှမာနေပိ ဝိလုပ္ပမာနေပိ ရာဇာ နာ သြလောကေတီတိ ပဗျထိတဿ မဟာဇနဿ အာဝရဏံ ရက္ခံ ဌပေတ္ဝာ ပုတ္တံ ဒီဃာဝုကုမာရံ ရဇ္ဇေ ဌပေတ္ဝာ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိဿသီတိ အတ္ထော။

တတော ဗောဓိသတ္တော အာဟ—

၂၇၆။ "စတ္တာ မယာ ဇာနပဒါ၊ မိတ္တာ'မစ္စာ စ ညာတကာ။
သန္တိ. ပုတ္တာ ဝိဒေဟာနံ၊ ဒီဃာဝု ရဋ္ဌဝဍ္ဎနော။
တေ ရဇ္ဇံ ကာရယိဿန္တိ၊ မိထိလာယံ ပဇာပတီ"တိ။

တတ္ထ **သန္တိ ပုတ္တာ**တိ သီဝလိ သမဏာနံ ပုတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ ဝိဒေဟရဋ္ဌ-ဝါသီနံ ပန ပုတ္တာ ဒီဃာဝု အတ္ထိ၊ တေ ရဇ္ဇံ ကာရယိဿန္တိ။ **ပဇာပတီ**တိ ဒေဝိံ အာလပတိ။

၁-ဒန္တနိမိတ္တာ (က)

Devī āha “deva tumhesu tāva pabbajitesu ahaṁ kiṁ karomī”ti. Atha naṁ so “bhadde ahaṁ taṁ anusikkhāmi, vacanaṁ me karohī”ti vatvā gāthamāha—

277. “Ehi taṁ anusikkhāmi, yaṁ vākyaṁ mama ruccati.
Rajjaṁ tuvaṁ kārayasi[1], pāpaṁ duccaritaṁ bahuṁ.
Kāyena vācā manasā, yena gacchasi duggatiṁ.

278. Paradinnakena paraniṭṭhitena,
Piṇḍena yāpehi sa dhīradhammo”ti.

Tattha **tuvan**ti tvaṁ puttassa chattaṁ ussāpetvā “mama puttassa rajjan”ti[2] rajjaṁ anusāsamānā bahuṁ pāpaṁ karissasi. **Gacchasī**ti[3] yena kāyādīhi katena bahupāpena duggatiṁ gamissasi. **Sa dhīradhammo**ti piṇḍiyālopena yāpetabbaṁ, esa paṇḍitānaṁ dhammoti.

Evaṁ mahāsatto tassā ovādaṁ adāsi. Tesaṁ aññamaññaṁ sallapantānaṁ gacchantānaññeva sūriyo atthaṅgato. Devī patirūpe ṭhāne khandhāvāraṁ nivāsāpesi. Mahāsattopi ekaṁ rukkhamūlaṁ upagato. So tattha rattiṁ vasitvā punadivase sarīrapaṭijagganaṁ katvā maggaṁ paṭipajji. Devīpi “senā pacchatova āgacchatū”ti vatvā tassa pacchatova ahosi. Te bhikkhācāravelāyaṁ Thūṇaṁ nāma nagaraṁ pāpuṇiṁsu. Tasmiṁ khaṇe antonagare eko puriso sūṇato[4] mahantaṁ maṁsakhaṇḍaṁ kiṇitvā sūlena aṅgāresu pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakoṭiyaṁ ṭhapetvā aṭṭhāsi. Tassa aññavihitassa eko sunakho taṁ ādāya palāyi. So ñatvā taṁ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṁ gantvā nibbindo nivatti. Rājā ca devī ca sunakhassa purato gacchantā dvidhā ahesuṁ. So bhayena maṁsakhaṇḍaṁ chaḍḍetvā palāyi.

Mahāsatto taṁ disvā cintesi “ayaṁ sunakho chaḍḍetvā anapekkho palāto, aññopissa sāmiko na paññāyati, evarūpo anavajjo paṁsukūlapiṇḍapāto nāma natthi, paribhuñjissāmi nan”ti. So mattikāpattaṁ

1. Kārayantī (Sī, Syā, I)
2. Mama putto rājāti (Sī, Syā)
3. Gañchisīti (Sī, I)
4. Sūnāpaṇato (Syā)

ဒေဝီ အာဟ “ဒေဝ တုမ္हေသု တာဝ ပဗ္ဗဇိတေသု အဟံ ကိံ ကရောမိ”တိ။ အထ နံ သော “ဘဒ္ဒေ အဟံ တံ အနုသိက္ခာမိ၊ ဝစနံ မေ ကရောဟီ”တိ ဝတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၂၇၇။ “ဧဟိ တံ အနုသိက္ခာမိ၊ ယံ ဝါကျံ မမ ရုစ္စတိ။
ရဇ္ဇံ တုဝံ ကာရယသိ[1]၊ ပါပံ ဒုစ္စရိတံ ဗဟုံ။
ကာယေန ဝါစာ မနသာ၊ ယေန ဂစ္ဆသိ ဒုဂ္ဂတိ”ံ။

၂၇၈။ ပရဒိန္နကေန ပရနိဋ္ဌိတေန၊
ပိဏ္ဍေန ယာပေဟိ သ ဓီရဓမ္မော”တိ။

တတ္ထ **တုဝ**န္တိ တွံ ပုတ္တဿ ဆတ္တံ ဥဿာပေတ္ဝာ “မမ ပုတ္တဿ ရဇ္ဇ”န္တိ ရဇ္ဇံ အနုသာသမာနာ ဗဟုံ ပါပံ ကရိဿသိ။ **ဂစ္ဆသီ**တိ[2] ယေန ကာယာဒီဟိ ကတေန ဗဟုပါပေန ဒုဂ္ဂတိ”ံ ဂမိဿသိ။ **သ ဓီရဓမ္မော**တိ ပိဏ္ဍိယာလောပေန ယာပေတဗ္ဗံ၊ သေ ပဏ္ဍိတာနံ ဓမ္မောတိ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော တဿာ ဩဝါဒံ အဒါသိ။ တေသံ အညမညံ သလ္လပန္တာနံ ဂစ္ဆန္တာနညေဝ သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော။ ဒေဝီ ပတိရူပေ ဌာနေ ခန္ဓာဝါရံ နိဝါသာပေသိ။ မဟာသတ္တောပိ ကေ ရုက္ခမူလံ ဥပဂတော။ သော ကတ္ထ ရတ္တိ”ံ ဝသိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတ္ဝာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ဒေဝီပိ “သေနာ ပစ္ဆတောဝ အာဂစ္ဆတူ”တိ ဝတ္ဝာ တဿ ပစ္ဆတောဝ အဟောသိ။ ဇာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယံ ထူဏံ နာမ နဂရံ ပါပုဏိ”ံသု။ တသ္မိ”ံ ခဏေ အန္တောနဂရေ ကော ပုရိသော သူဇာတေ[3] မဟန္တံ မံသခဏ္ဍံ ကိဏိတ္ဝာ သူလေန အင်္ဂါရေသု ပစာပေတ္ဝာ နိဗ္ဗာပနတ္ထာယ ဖလကကောဋိယံ ဌပေတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ တဿ အညဝိဟိတဿ ဧကော သုနခေါ တံ အာဒါယ ပလာယိ။ သော ဥတ္ဝာ တံ အနုဗန္ဓန္တော ယာဝ ဗဟိဒ္ဝါရကောဋိယံ ဂန္ဓာ နိဋ္ဌန္တေ နိဝတ္တိ။ ဇာဇာ စ ဒေဝီ စ သုနခဿ ပုရတော ဂစ္ဆန္တာ ဒွိဓာ အဟေသုံ။ သော ဘယေန မံသခဏ္ဍံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ပလာယိ။

မဟာသတ္တော တံ ဒိသ္ဝာ စိန္တေသိ “အယံ သုနခေါ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ အနပေက္ခော ပလာတော၊ အညောပိဿ သာမိကော န ပညာယတိ၊ ဧဝရူပေါ အနဝဇ္ဇော ပံသုကူလပိဏ္ဍပါတော နာမ နတ္ထိ၊ ပရိဘုဉ္ဇိဿာမိ န”န္တိ။ သော မတ္တိကာပတ္တံ

၁-ကာရယန္တိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ)
၂-ဂစ္ဆိသီတိ (သီ၊ ဂ)
၃-မမ ပုတ္တော ရာဇာတိ (သီ၊ သျာ)
၄-သူနာပဏတော (သျာ)

nīharitvā taṁ maṁsakhaṇḍaṁ ādāya puñchitvā patte pakkhipitvā udakaphāsukaṭṭhānaṁ gantvā paribhuñjituṁ ārabhi. Tato devī “sace esa rajjenatthiko bhaveyya, evarūpaṁ jegucchaṁ paṁsumakkhitaṁ sunakhucchiṭṭhakaṁ na khādeyya. Sace khādeyya, idānesa amhākaṁ sāmiko na bhavissatī”ti cintetvā “mahārāja evarūpaṁ jegucchaṁ khādasī”ti āha. “Devi tvaṁ andhabālatāya imassa piṇḍapātassa visesaṁ na jānāsī”ti vatvā tasseva patitaṭṭhānaṁ paccavekkhitvā amataṁ viya paribhuñjitvā mukhaṁ vikkhāletvā hatthe dhovati. Tasmiṁ khaṇe devī nindamānā āha—

279. “Yopi catutthe bhattakāle na bhuñje,
Ajuṭṭhamārīva khudāya miyye.
Na tveva piṇḍaṁ luḷitaṁ anariyaṁ,
Kulaputtarūpo sappuriso na seve.
Tayidaṁ na sādhu tayidaṁ na suṭṭhu,
Sunakhucchiṭṭhakaṁ janaka bhuñjase tuvan”ti.

Tattha **ajuṭṭhamārīvā**ti anāthamaraṇameva[1]. **Luḷitan**ti paṁsumakkhitaṁ. **Anariyan**ti asundaraṁ. **Na seve**ti **na**-kāro paripucchanatthe nipāto. Idaṁ vuttaṁ hoti—sace catutthepi bhattakāle na bhuñjeyya, khudāya mareyya, nanu evaṁ santepi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṁ piṇḍaṁ na tveva seveyyāti. **Tayidan**ti taṁ idaṁ.

Mahāsatto āha—

280. “Na cāpi me Sīvali so abhakkho,
Yaṁ hoti cattaṁ gihino sunassa vā.
Ye keci bhogā idha dhammaladdhā.
Sabbo so bhakkho anavayoti vutto”ti.

Tattha **abhakkho**ti so piṇḍapāto mama abhakkho nāma na hoti. **Yaṁ hotī**ti yaṁ gihino vā sunassa vā cattaṁ hoti, taṁ paṁsukūlaṁ nāma asāmikattā anavajjameva hoti. **Ye kecī**ti tasmā aññepi

1. Ajaddhumārīvāti anāsakamaraṇameva (Sī, I), ajjhuṭṭhamārīvāti āsannamaraṇameva (Syā) Ma-Ṭṭha 2. 191; Aṁ-Ṭṭha 3. 240 piṭṭhesu passitabbaṁ.

နိဟရိတ္ဝာ တံ မံသခဏ္ဍံ အာဒါယ ပုဉ္ဆိတ္ဝာ ပတ္တေ ပက္ခိပိတ္ဝာ ဥဒကဖာသုကဋ္ဌာနံ ဂန္ဒွာ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ အာရဘိ။ တတော ဒေဝီ “သစေ သေ ရဇ္ဇေနတ္ထိကော ဘဝေယ္ယ၊ ဇေဂုပ္ပံ ဇေဂုဆ္ဆံ ပံသုမက္ခိတံ သုနခုစ္ဆိဋ္ဌကံ န ခါဒေယ္ယ။ သစေ ခါဒေယ္ယ၊ ဣဒါနေသ အမှာကံ သာမိကော န ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ “မဟာရာဇ ဇေဂုပ္ပံ ဇေဂုဆ္ဆံ ခါဒသီ”တိ အာဟ။ “ဒေဝိ တွံ အန္ဓဗာလတာယ ဣမဿ ပိဏ္ဍပါတဿ ဂိသေသံ န ဇာနာသီ”တိ ဝတ္ဝာ တဿေဝ ပတိတဋ္ဌာနံ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ အမတံ ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ဝာ မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ ဟတ္ထေ ဓောဝတိ။ တသ္မိံ ခဏေ ဒေဝီ နိန္ဒမာနာ အာဟ—

၂၇၉။ “ယောပိ စတုတ္ထေ ဘတ္တကာလေ န ဘုဉ္ဇေ၊
အဇုဋ္ဌမာရိဝ ခုဒါယ မိယ္ယေ။
န တွေဝ ပိဏ္ဍံ လုဠိတံ အနရိယံ၊
ကုလပုတ္တရူပေါ သပ္ပုရိသော န သေဝေ။
တယိဒံ န သာဓု တယိဒံ န သုဋ္ဌု၊
သုနခုစ္ဆိဋ္ဌကံ ဇနက ဘုဉ္ဇသေ တုဝ”န္တိ။

တတ္ထ **အဇုဋ္ဌမာရိဝါ**တိ အနာထမရဏမေဝ[2]။ **လုဠိတန္တိ** ပံသုမက္ခိတံ။ **အနရိယန္တိ** အသုန္ဒရံ။ **န သေဝေ**တိ **န**-ကာရော ပရိပုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သစေ စတုတ္ထေပိ ဘတ္တကာလေ န ဘုဉ္ဇေယ္ယ၊ ခုဒါယ မရေယ္ယ၊ နနု ဧဝံ သန္တေပိ ကုလပုတ္တရူပေါ သပ္ပုရိသော ဧဝရူပံ ပိဏ္ဍံ န တွေဝ သေဝေယ္ယာတိ။ **တယိဒ**န္တိ တံ ဣဒံ။

မဟာသတ္တော အာဟ—

၂၈၀။ “န စာပိ မေ သီဝလိ သော အဘက္ခော၊
ယံ ဟောတိ စတ္တံ ဂိဟိနော သုနဿ ဝါ။
ယေ ကေစိ ဘောဂါ ဣဓ ဓမ္မလဒ္ဓါ၊
သဗ္ဗော သော ဘက္ခော အနဝယောတိ ဝုတ္တော”တိ။

တတ္ထ **အဘက္ခော**တိ သော ပိဏ္ဍပါတော မမ အဘက္ခော နာမ န ဟောတိ။ **ယံ ဟောတီ**တိ ယံ ဂိဟိနော ဝါ သုနဿ ဝါ စတ္တံ ဟောတိ၊ တံ ပံသုကူလံ နာမ အသာမိကတ္တာ အနဝဇ္ဇမေဝ ဟောတိ။ **ယေ ကေစီ**တိ တသ္မာ အညေပိ

၁-အဇဋ္ဌမာရိဝါတိ အနာသကမရဏမေဝ (သီ၊ ဣ)၊ အဇ္ဈုဋ္ဌမာရိဝါတိ အာသန္နမရဏမေဝ (သျာ)
မ-ဋ ၂-၁၉၁၊ အံ-ဋ ၃-၂၄၀-ပိဋ္ဌေသု ပဿိတဗ္ဗံ။

ye keci dhammena laddhā bhogā, sabbo so bhakkho. **Anavayo**ti anuvayo[1], anupunappunaṁ olokiyamānopi avayo paripuṇṇaguṇo anavajjo, adhammaladdhaṁ pana sahassagghanakampi jigucchanīyamevāti.

Evaṁ te aññamaññaṁ kathentāva Thūṇanagaradvāraṁ sampāpuṇiṁsu. Tatra dārikāsu kīḷantīsu ekā kumārikā khuddakakullakena vālukaṁ papphoṭeti[2]. Tassā ekasmiṁ hatthe ekaṁ valayaṁ, ekasmiṁ dve valayāni. Tāni aññamaññaṁ saṅghaṭṭenti, itaraṁ nissaddaṁ. Rājā taṁ kāraṇaṁ ñatvā "Sīvalidevī mama pacchato carati, itthī ca nāma pabbajitassa malaṁ, 'ayaṁ pabbajitvāpi bhariyaṁ jahituṁ na sakkotī'ti garahissanti maṁ. Sacāyaṁ kumārikā paṇḍitā bhavissati, Sīvalideviyā nivattanakāraṇaṁ kathessati, imissā kathaṁ sutvā Sīvalideviṁ uyyojessāmī"ti cintetvā āha—

281. "Kumārike upaseniye, niccaṁ niggaḷamaṇḍite.
Kasmā te eko bhujo janati,
Eko te na janatī bhujo"ti.

Tattha **upaseniye**ti mātaraṁ upagantvā senike. **Niggaḷamaṇḍite**ti agalitamaṇḍanena maṇḍanasīliketi vadati. **Janatī**ti saddaṁ karoti[3].

Kumārikā āha—

282. "Imasmiṁ me samaṇa hatthe, paṭimukkā dunīvarā.
Saṅghātā jāyate saddo, dutiyasse'va sā gati.

283. Imasmiṁ me samaṇa hatthe, paṭimukko ekanīvaro.
So adutiyo na janati, munibhūtova tiṭṭhati.

284. Vivādappatto dutiyo, kene'ko vivadissati.
Tassa te saggakāmassa, ekatta'muparocatan"ti.

---

1. Anavajjoti anu-avajjo (Sī), anavajjoti anu-avayo (I), anavayoti, anavajjo (Syā), Vi-Ṭṭha 1. 249 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Poṭheti (Sī, I)
3. Janatīti sanati saddaṁ karoti (Sī, I)

ယေ ကေစိ ဓမ္မေန လဒ္ဓါ ဘောဂါ၊ သဗ္ဗော သော ဘက္ခော။ **အနဝယော**တိ အနုအဝယော[1]၊ အနုပုနပ္ပုနံ ဩလောကိယမာနောပိ အဝယော ပရိပုဏ္ဏဂုဏော အနဝဇ္ဇော၊ အဓမ္မလဒ္ဓံ ပန သဟဿဂ္ဃနကမ္ပိ ဇိဂုဆနီယမေဝါတိ။

ဧဝံ တေ အညမညံ ကထေန္တာဝ ထူဏနဂရဒ္ဝါရံ သမ္ပာပုဏိံသု။ တတြ ဒါရိကာသု ကီဠန္တီသု ကော ကုမာရိကာ ခုဒ္ဒကကုလ္လကေန ဝါလုကံ ပပ္ဖောဋေတိ[2]။ တဿာ ကေသ္မိံ ဟတ္ထေ ဧကံ ဝလယံ, ကေသ္မိံ ဒ္ဝေ ဝလယာနိ။ တာနိ အညမညံ သဃ်ဋ္ဋေန္တိ၊ ဇုတရံ နိဿဒ္ဒံ။ ရာဇာ တံ ကာရဏံ ဉတ္ဝာ "သီဝလိဒေဝိ မမ ပစ္ဆတော စရတိ၊ ဣတ္ထိ စ နာမ ပဗ္ဗဇိတဿ မလံ၊ 'အယံ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာပိ ဘရိယံ ဇဟိတုံ န သက္ကောတီ'တိ ဂရဟိဿန္တိ မံ။ သစာယံ ကုမာရိကာ ပဏ္ဍိတာ ဘဝိဿတိ၊ သီဝလိဒေဝိယာ နိဝတ္တနကာရဏံ ကထေဿတိ၊ ဣမိဿာ ကထံ သုတ္ဝာ သီဝလိဒေဝိံ ဥယ္ယောဇေဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၂၈၁။ "ကုမာရိကေ ဥပသေနိယေ၊ နိစ္စံ နိဂ္ဂဠမဏ္ဍိတေ။
ကဿ တေ ဧကော ဘုဇော ဇနတိ၊
ဧကော တေ န ဇနတိ ဘုဇော"တိ။

တတ္ထ **ဥပသေနိယေ**တိ မာတရံ ဥပဂန္ဒ္ဝာ သေနိကေ။ **နိဂ္ဂဠမဏ္ဍိတေ**တိ အဂလိတမဏ္ဍနေန မဏ္ဍနသီလိကေတိ ဝဒတိ။ **ဇနတီ**တိ သဒ္ဒံ ကရောတိ[3]။

ကုမာရိကာ အာဟ—

၂၈၂။ "ဣမသ္မိံ မေ သမဏ ဟတ္ထေ၊ ပဋိမုက္ကာ ဒုနိဝရာ။
သဃ်ာတာ ဇာယတေ သဒ္ဒေါ၊ ဒုတိယဿေ'ဝ သာ ဂတိ။

၂၈၃။ ဣမသ္မိံ မေ သမဏ ဟတ္ထေ၊ ပဋိမုက္ကော ဧကနိဝရော။
သော အဒုတိယော န ဇနတိ၊ မုနိဘူတောဝ တိဋ္ဌတိ။

၂၈၄။ ဝိဝါဒပ္ပတ္တော ဒုတိယော၊ ကေနေ'ကော ဝိဝဒိဿတိ။
တဿ တေ သဂ္ဂကာမဿ၊ ဧကတ္တ'မုပရောစတ"န္တိ။

၁-အနဝဇ္ဇောတိ အနုအဝဇ္ဇော (သီ)၊ အနဝဇ္ဇောတိ အနုအဝယော (ဋ္ဌ)၊ အနဝယောတိ အနဝဇ္ဇော (သျာ)၊ ဇ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၉-ဗိန္ဒေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ပေါဒ္ဒေတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)
၃-ဇနတီတိ သနတိ သဒ္ဒံ ကရောတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)

Tattha **dunīvarā**ti[1] dve valayāni. **Saṅghātā**ti saṁhananato saṅghaṭṭanatoti attho. **Gatī**ti nibbatti. Dutiyasseva hi evarūpā nibbatti hotīti attho. **So**ti so nīvaro. **Munibhūtovā**ti pahīnasabbakileso ariyapuggalo viya tiṭṭhati. **Vivādappatto**ti samaṇa dutiyako nāma vivādamāpanno hoti, kalahaṁ karoti, nānāgāhaṁ gaṇhāti. **Kene'ko**ti ekako pana kena saddhiṁ vivadissati. **Ekatta'muparocatan**ti ekībhāvo te ruccatu. Samaṇā nāma bhaginimpi ādāya na caranti, kiṁ pana tvaṁ evarūpaṁ uttamarūpadharaṁ bhariyaṁ ādāya vicarasi, ayaṁ te antarāyaṁ karissati, imaṁ nīharitvā ekakova samaṇakammaṁ karohīti naṁ ovadati.

So tassā kumārikāya vacanaṁ sutvā paccayaṁ labhitvā deviyā saddhiṁ kathento āha—

285. "Suṇāsi Sīvali kathā, kumāriyā paveditā.
Pesiyā maṁ garahittho, dutiyasse'va sā gati.

286. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde, anucinṇo pathāvihi.
Tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, aha'mekaṁ punāparaṁ.

287. Mā'vaca maṁ tvaṁ 'pati me'ti, nā'haṁ 'bhariyā'ti vā punā"ti.

Tattha **kumāriyā paveditā**ti kumārikāya kathitā. **Pesiyā**ti sacāhaṁ rajjaṁ kāreyyaṁ, esā me pesiyā vacanakārikā bhaveyya, oloketumpi maṁ na visaheyya. Idāni pana attano pesiyaṁ viya ca[2] maññati, "dutiyasseva sā gatī"ti maṁ ovadati. **Anucinṇo**ti anusañcarito. **Pathāvihī**ti pathikehi. **Ekan**ti tava ruccanakaṁ ekaṁ maggaṁ gaṇha, ahaṁ pana tayā gahitāvasesaṁ aparaṁ gaṇhissāmi. **Mā'vacamaṁ tvan**ti Sīvali ito paṭṭhāya puna maṁ "pati me"ti mā avaca, ahaṁ vā tvaṁ "bhariyā me"ti nāvacaṁ.

Sā tassa vacanaṁ sutvā "deva tumhe uttamā, dakkhiṇamaggaṁ gaṇhatha, ahaṁ vāmamaggaṁ gaṇhissāmī"ti vatvā thokaṁ gantvā sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī punāgantvā rañña saddhiṁ kathentī ekatova nagaraṁ pāvisi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā upaḍḍhagāthamāha—

1. Dunīdhurāti (Sī, I)
2. Pessaṁ viya dāsaṁ viya ca (Sī, I)

တတ္ထ **ဒုနိဝရာတိ**[1] ဒ္వေ ဝလယာနိ။ **သင်္ဃာတာ**တိ သံဟနနတော သင်္ဃဋ္ဋန-တောတိ အတ္ထော။ **ဂတီ**တိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဒုတိယဿေဝ ဟိ ဧဝရူပါနိဗ္ဗတ္တိ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သော**တိ သော နိဝရော။ **မုနိဘူတော ဝါ**တိ ပဟီနသဗ္ဗကိလေသော အရိယပုဂ္ဂလော ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ **ဒိဝါဒပ္ပတ္တော**တိ သမဏ ဒုတိယကော နာမ ဝိဝါဒမာပန္နော ဟောတိ၊ ကလဟံ ကရောတိ၊ နာနာဂါဟံ ဂဏှာတိ။ **ကေနေ' ကော**တိ ကေနော ပန ကေန သဒ္ဓိံ ဝိဝဒိဿတိ။ **ကတ္ထ'မုပရောစတ**န္တိ ကိဿဝေါ တေ ရုစ္စတု။ သမဏာ နာမ ဘဂိနိမ္ပိ အာဒါယ န စရန္တိ၊ ကိံ ပန တုံ ဧဝရူပံ ဥတ္တမရူပဓရံ ဘရိယံ အာဒါယ ဝိစရသိ၊ အယံ တေ အန္တရာယံ ကရိဿတိ၊ ဣမံ နိဟရိတ္ဝာ ကေကောဝ သမဏကမ္မံ ကရောဟီတိ နံ ဩဝဒတိ။

သော တဿာ ကုမာရိကာယ ဝစနံ သုတ္ဝာ ပဋိယာ လဘိတ္ဝာ ဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ ကထေန္တော အာဟ—

၂၈၅။ "သုဏာသိ သီဝလိ ကထာ၊ ကုမာရိယာ ပဝေဒိတာ။
ပေသိယာ မံ ဂရဟိတ္ထော၊ ဒုတိယဿေ'ဝ သာ ဂတိ။

၂၈၆။ အယံ ဒ္ဝေဓာပထော ဘဒ္ဒေ၊ အနုစိဏ္ဏော ပထာဝိဟိ။
တေသံ တွံ ဧကံ ဂဏှာဟိ၊ အဟ'မေကံ ပုနာပရံ။

၂၈၇။ မာ' ဝစ မံ တွံ 'ပတိ မေ'တိ၊ နာ'ဟံ 'ဘရိယာ'တိ ဝါ ပုနာ"တိ။

တတ္ထ **ကုမာရိယာ ပဝေဒိတာ**တိ ကုမာရိကာယ ကထိတာ။ **ပေသိယာ**တိ သဒ္ဓေဟိ ရဉ္ဉော ကာရေယျံ၊ သော မေ ပေသိယာ ဝစနကာရိကာ ဘဝေယျ၊ ဩလောကေတုမ္ပိ နံ ဒိဋ္ဌမေဝ။ ဣဒါနိ ပန အတ္တနော ပေသိယံ ဝိယ စ မညတိ၊ "ဒုတိယဿေဝ သာ ဂတီ"တိ မံ ဩဝဒတိ။ **အနုစိဏ္ဏော**တိ အနုသဉ္စရိတော။ ပထာဝိဟီ ဝိ ပ္ပသိဒေယျဟိ။ **ကေန**ဿ တဝ ရုစ္စနကံ ကေ မဂ္ဂံ ဂဏှ၊ အဟံ ပန တယာ ဂဟိတာဝသေသံ အပရံ ဂဏှိဿာမိ။ **မာ' ဝစ မံ တွ**န္တိ သီဝလိ ဣတော ပဋ္ဌာယ ပုန ဧ "ပတိ မေ"တိ မာ အဝစ၊ အဟံ ဝါ တွံ "ဘရိယာ မေ"တိ နာဝစံ။

သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ "ဒေဝ တုမ္ဟေ ဥတ္တမာ၊ ဒက္ခိဏမဂ္ဂံ ဂဏှထ၊ အဟံ ဝါမမဂ္ဂံ ဂဏှိဿာမိ"တိ ဝတ္ဝာ ထောကံ ဂန္ဒ္ဝာ သောကံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ ပုနာဂန္ဒ္ဝာ ရညာ သဒ္ဓိံ ကထေန္တီ ကေတောဝ နဂရံ ပါဝိသိ။ ဟပဘ္ဆံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟ—

1. ဒုနိဓုရာတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)
2. ပေဿံ ဝိယ ဒါသံ ဝိယ စ (သီ၊ ဋ္ဌ)

"Imameva kathayantā, Thūṇaṁ nagaru'pāgamun"ti.

Tattha **nagaru'pāgamun**ti nagaraṁ paviṭṭhā.

Pavisitvā ca pana mahāsatto piṇḍatthāya caranto usukārassa gehadvāraṁ patto. Sīvalidevīpi ekamantaṁ aṭṭhāsi. Tasmiṁ samaye usukāro aṅgārakapalle usuṁ tāpetvā kañjiyena temetvā ekaṁ akkhiṁ nimīletvā ekena akkhinā olokento ujuṁ karoti. Taṁ disvā mahāsatto cintesi "sacāyaṁ paṇḍito bhavissati, mayhaṁ ekaṁ kāraṇaṁ kathessati, pucchissāmi nan"ti. So upasaṅkamitvā pucchati. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

288. "Koṭṭhake usukārassa, bhattakāle upaṭṭhite.
Tatrā ca so usukāro, (Ekaṁ daṇḍaṁ ujuṁ kataṁ.)[1]
Ekañca cakkhuṁ niggayha, jimha'mekena pekkhatī"ti.

Tattha **koṭṭhake**ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upaṭṭhite usukārassa koṭṭhake aṭṭhāsi. **Tatrā cā**ti tasmiṁ ca koṭṭhake. **Niggayhā**ti nimīletvā. **Jimha'mekenā**ti ekena akkhinā vaṅkaṁ saraṁ pekkhati.

Atha naṁ mahāsatto āha—

289. "Evaṁ no sādhu passasi, usukāra suṇohi me.
Ya'dekaṁ cakkhuṁ niggayha, jimha'mekena pekkhasī"ti.

Tassattho—samma usukāra evaṁ nu tvaṁ sādhu passasi, yaṁ ekaṁ cakkhuṁ nimīletvā ekena cakkhunā vaṅkaṁ saraṁ pekkhasīti.

Athassa so kathento āha—

290. "Dvīhi samaṇa cakkhūhi, visālaṁ viya khāyati.
Asampatvā paramaṁ liṅgaṁ, nu'jubhāvāya kappati.

291. Ekañca cakkhuṁ niggayha, jimha'mekena pekkhato.
Sampatvā paramaṁ liṅgaṁ, ujubhāvāya kappati.

1. ( ) Sī-I-potthakesu natthi.

"ဣမမေဝ ကထယန္တာ၊ ထူဏံ နဂရု'ပါဂမု"န္တိ။

တတ္ထ **နဂရု'ပါဂမုန္တိ** နဂရံ ပဝိဋ္ဌာ။

ပဝိသိတ္ဝာ စ ပန မဟာသတ္တော ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ဥသုကာရဿ ဂေဟဒ္ဝါရံ ပတ္တော။ သီဝလိဒေဝီပိ ကေမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ တသ္မိံ သမယေ ဥသုကာရော အင်္ဂါရကပလ္လေ ဥသုံ တာပေတ္ဝာ ကဉ္ဇိယေန တေမေတ္ဝာ ဧကံ အက္ခိံ နိမီလေတ္ဝာ ဧကေန အက္ခိနာ ဩလောကေန္တော ဥဇုံ ကရောတိ။ တံ ဒိသ္ဝာ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ "သစာယံ ပဏ္ဍိတော ဘဝိဿတိ၊ မယှံ ဧကံ ကာရဏံ ကထေဿတိ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ နံ"န္တိ။ သော ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ပုစ္ဆတိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၂၈၈။ "ကောဋ္ဌကေ ဥသုကာရဿ၊ ဘတ္တကာလေ ဥပဋ္ဌိတေ။
တတြာ စ သော ဥသုကာရော၊ (ဧကံ ဒဏ္ဍံ ဥဇုံ ကတံ။)[1]
ဧကဉ္စ စက္ခုံ နိဂ္ဂယှ၊ ဇိမှ'မေကေန ပေက္ခတီ"တိ။

တတ္ထ **ကောဋ္ဌကေ**တိ ဘိက္ခဝေ သော ရာဇာ အတ္တနော ဘတ္တကာလေ ဥပဋ္ဌိတေ ဥသုကာရဿ ကောဋ္ဌကေ အဋ္ဌာသိ။ **တတြာ စာ**တိ တသ္မိံ စ ကောဋ္ဌကေ။ **နိဂ္ဂယှာ**တိ နိမီလေတ္ဝာ။ **ဇိမှ'မေကေန**စာတိ ဧကေန အက္ခိနာ ဝင်္ကံ သရံ ပေက္ခတိ။

အထ နံ မဟာသတ္တော အာဟ—

၂၈၉။ "ဧဝံ နော သာဓု ပဿသိ၊ ဥသုကာရ သုဏောဟိ မေ။
ယ'ဒေကံ စက္ခုံ နိဂ္ဂယှ၊ ဇိမှ'မေကေန ပေက္ခသီ"တိ။

တဿတ္ထော—သမ္မ ဥသုကာရ ဧဝံ နု တွံ သာဓု ပဿသိ၊ ယံ ဧကံ စက္ခုံ နိမီလေတ္ဝာ ဧကေန စက္ခုနာ ဝင်္ကံ သရံ ပေက္ခသီတိ။

အထဿ သော ကထေန္တော အာဟ—

၂၉၀။ "ဒွီဟိ သမဏ စက္ခူဟိ၊ ဝိသာလံ ဝိယ ခါယတိ။
အသမ္ပတ္ဝာ ပရမံ လိင်္ဂံ၊ နု'ဇုဘာဝါယ ကပ္ပတိ။

၂၉၁။ ကောဋ္ဌကေ စက္ခုံ နိဂ္ဂယှ၊ ဇိမှ'မေကေန ပေက္ခတော။
သမ္ပတ္ဝာ ပရမံ လိင်္ဂံ၊ ဥဇုဘာဝါယ ကပ္ပတိ။

၁-( ) သီ-ဣပေါ်ထွကေသု နတ္ထိ။

292. Vivādappatto dutiyo, kene'ko vivadissati.
Tassa te saggakāmassa, ekatta'muparocatan"ti.

Tattha **visālaṁ viyā**ti vitthiṇṇaṁ viya hutvā khāyati. **Asampatvā paramaṁ**[1] **liṅgan**ti parato vaṅkaṭṭhānaṁ appatvā. **Nujubhāvāyā**ti na ujubhāvāya. Idaṁ vuttaṁ hoti—visāle khāyamāne parato ujuṭṭhānaṁ vā vaṅkaṭṭhānaṁ vā na pāpuṇeyya, tasmiṁ asampatte adissamāne ujubhāvāya kiccaṁ na kappati na sampajjatīti. **Sampatvā**ti cakkhunā patvā, disvāti attho. **Vivādappatto**ti yathā dutiye akkhimhi ummīlite liṅgaṁ na paññāyati, vaṅkaṭṭhānampi ujukaṁ paññāyati, ujuṭṭhānampi vaṅkaṁ paññāyatīti vivādo hoti, evaṁ samaṇassapi dutiyo nāma vivādamāpanno hoti, kalahaṁ karoti, nānāgāhaṁ gaṇhāti. (**Kene'ko**ti eko pana kena saddhiṁ vivadissati. **Ekatta'muparocatan**ti ekībhāvo te ruccatu. Samaṇā nāma bhaginimpi ādāya na caranti, kiṁ pana tvaṁ evarūpaṁ uttamarūpadharaṁ bhariyaṁ ādāya vicarasi, ayaṁ te antarāyaṁ karissati, imaṁ nīharitvā ekakova samaṇadhammaṁ karohīti so taṁ ovadati.)[2]

Evamassa so ovādaṁ datvā tuṇhī ahosi. Mahāsattopi piṇḍāya caritvā missakabhattaṁ saṁkaḍḍhitvā nagarā nikkhamitvā udakaphāsukaṭṭhāne nisīditvā katabhattakicco mukhaṁ vikkhāletvā pattaṁ thavikāya osāretvā Sīvalideviṁ āmantetvā āha—

293. "Suṇāsi Sīvali kathā[3], usukārena veditā.
Pesiyā maṁ garahittho, dutiyasse'va sā gati.

294. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde, anuciṇṇo pathāvihi.
Tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, aha'mekaṁ punāparaṁ.

295. Mā'vaca maṁ tvaṁ 'pati me'ti, nā'haṁ'bhariyā'ti vā punā"ti.

Tattha **suṇāsī**ti suṇa tvaṁ kathā[4]. **"Pesiyā man"**ti idaṁ pana kumārikāya ovādameva sandhāyāha.

1. Paraṁ (Sī, I)
2. ( ) Sī-I-potthakesu natthi.
3. Gāthā (Sī, Syā, I)
4. Suṇasīti sutā te tā gāthā (Sī, I)

၂၉၂။ ဒုတိယော၊ ကနေ'ကော ဝိဝဒိဿတိ။
တဿ တေ သဂ္ဂကာမဿ၊ ဧကတ္တ'မုပရောစတာ"န္တိ။

တတ္ထ **ဝိသာလံ ဝိယာ**တိ ဝိတ္ထိဏ္ဏံ ဝိယ ဟုတ္ဝာ ခါယတိ။ **အသမ္ပတ္တာ ပရမံ**[1] **လိင်္ဂန္တိ** ပရတော ဝင်္ကဋ္ဌာနံ အပ္ပတ္တာ။ **နုဇုဘာဝါယာ**တိ န ဥဇုဘာဝါယ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဝိသာလေ ခါယမာနေ ပရတော ဥဇုဋ္ဌာနံ ဝါ ဝင်္ကဋ္ဌာနံ ဝါ န ပါပုဏေယျ၊ တသ္မိံ အသမ္ပတ္တေ အဒိဿမာနေ ဥဇုဘာဝါယ ကိစ္စံ န ကပ္ပတိ န သမ္ပဇ္ဇတီတိ။ **သမ္ပတ္တာ**တိ စက္ခုနာ ပတ္ဝာ၊ ဒိသ္ဝာတိ အတ္ထော။ **ဝိဝါဒပ္ပတ္တော**တိ ယထာ ဒုတိယေ အက္ခိမှိ ဥမ္မီလိတေ လိင်္ဂံ န ပညာယတိ၊ ဝင်္ကဋ္ဌာနမ္ပိ ဥဇုကံ ပညာယတိ၊ ဥဇုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝင်္ကံ ပညာယတီတိ ဝိဝါဒေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ သမဏသဂိ ဒုတိယော နာမ ဝိဝါဒမာပန္နော ဟောတိ၊ ကလဟံ ကရောတိ၊ နာနာဂါဟံ ဂဏှာတိ။ (**ကနေ'ကော**တိ ဧကော ပန ကေန သဒ္ဓိံ ဝိဝဒိဿတိ။ **ဧကတ္တ'မုပရောစတန္တိ** ကိဘာဝေါ ဟေ ရုစ္စတု။ သမဏာ နာမ ဘဂိနိမ္ပိ အာဒါယ န စရန္တိ၊ ကိံ ပန တွံ ဧဝရူပံ ဥတ္တမရူပဓရံ ဘရိယံ အာဒါယ ဝိစရသိ၊ အယံ တေ အန္တရာယံ ကရိဿတိ၊ ဣမံ နီဟရိတ္ဝာ ဧကကောဝ သမဏဓမ္မံ ကရောဟီတိ သော တံ ဩဝဒတိ။)[2]

ဧဝမဿ သော ဩဝါဒံ ဒတ္ဝာ တုဏှီ အဟောသိ။ မဟာသတ္တောပိ ဘိက္ခာယ စရိတ္ဝာ မိဿကဘတ္တံ သံကဍ္ဎိတ္ဝာ နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ ဥဒကဖာသုက-ဋ္ဌာနေ နိသီဒိတ္ဝာ ကတဘတ္တကိစ္စော မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ ပတ္တံ ထဝိကာယ ဩသာရေတ္ဝာ သီဝလိဒေဝိံ အာမန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၂၉၃။ "သုဏာသိ သီဝလိ ကထာ[3]၊ ဥသုကာရေန ဧဝိတာ။
ပေသိယာ မံ ဂရဟိတ္ထော၊ ဒုတိယဿေ'ဝ သာ ဂတိ။

၂၉၄။ အယံ ဒွေဓာပထော ဘဒ္ဒေ၊ အနုစိဏ္ဏော ပထာဝိဟိ။
တေသံ တွံ ဧကံ ဂဏှာဟိ၊ အဟ'မေကံ ပုနာပရံ။

၂၉၅။ မာ'ဝစ မံ တွံ 'ပတိ မေ'တိ၊ နာ'ဟံ 'ဘရိယာ'တိ ဝါ ပုနာ"တိ။

တတ္ထ **သုဏာ'သီ**တိ သုဏ တွံ ကထာ[4]။ **"ပေသိယာ မ"**န္တိ ဣဒံ ပန ကုမာရိကာယ ဩဝါဒမေဝ သန္ဓာယာဟ။

၁-ပရံ (သီ၊ ဣ)
၂-ဂါထာ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၂-( )သီ-ဣပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။
၄-သုဏာသီတိ သုတာ တေ တာ ဂါထာ (သီ၊ ဣ)

Sā kira “mā’vaca maṁ tvaṁ ‘pati me’ti” vuttāpi mahāsattaṁ anubandhiyeva. Rājā naṁ nivattetuṁ na sakkoti. Mahājanopi anubandhi. Tato pana aṭavī avidūre hoti. Mahāsatto nīlavanarājiṁ disvā taṁ nivattetukāmo hutvā gacchantoyeva maggasamīpe muñjatiṇaṁ addasa. So tato īsikaṁ luñcitvā “passasi Sīvali, ayaṁ idha puna ghaṭetuṁ na sakkā, evameva puna mayhaṁ tayā saddhiṁ saṁvāso nāma ghaṭetuṁ na sakkā”ti vatvā imaṁ upaḍḍhagāthamāha—

“Muñjā’ve’sikā pavāḷhā, ekā vihara Sīvalī”ti.

Tattha **ekā viharā**ti ahaṁ ekībhāvena viharissāmi, tvampi ekā viharāhīti tassā ovādamadāsi.

Taṁ sutvā Sīvalidevī “ito dāni paṭṭhāya natthi mayhaṁ Mahājanakanarindena saddhiṁ saṁvāso”ti sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī ubhohi hatthehi uraṁ paharitvā mahāmagge pati. Mahāsatto tassā visaññibhāvaṁ ñatvā padaṁ vikopetvā araññaṁ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṁ udakena siñcitvā hatthapāde parimajjitvā saññaṁ labhāpesuṁ. Sā “tātā kuhiṁ rājā”ti pucchi. Nanu tumheva jānāthāti. Upadhāretha tātāti. Te ito cito dhāvitvā vicinantāpi mahāsattaṁ na passiṁsu. Devī mahāparidevaṁ paridevitvā rañño ṭhitaṭṭhāne cetiyaṁ kāretvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. Mahāsattopi Himavantaṁ pavisitvā sattāhabbhantareyeva pañca abhiññā ca aṭṭha samāpattiyo ca nibbattetvā puna manussapathaṁ nāgami. Devīpi usukārena saddhiṁ kathitaṭṭhāne kumārikāya saddhiṁ kathitaṭṭhāne, maṁsaparibhogaṭṭhāne, Migājinena saddhiṁ kathitaṭṭhāne, Nāradena saddhiṁ kathitaṭṭhāne cāti sabbaṭṭhānesu cetiyāni kāretvā gandhamālādīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilaṁ patvā Ambavanuyyāne puttassa abhisekaṁ kāretvā taṁ senaṅgaparivutaṁ nagaraṁ pesetvā sayaṁ isipabbajjaṁ pabbajitvā tattheva uyyāne vasantī kasiṇaparikammaṁ katvā jhānaṁ nibbattetvā brahmalokaparāyaṇā ahosi. Mahāsattopi aparihīnajjhāno hutvā brahmalokaparāyaṇo ahosi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā “na bhikkhave idāneva, pubbepi Tathāgato mahābhinikkhamanaṁ nikkhantoyevā”ti vatvā jātakaṁ

သာ ကိရ “မာ’ဝစ မံ တ္ဝံ ‘ပတိ မေ’တိ” ဝုတ္တာပိ မဟာသတ္တံ အနုဗန္ဓိ-ယေဝ။ ရာဇာ နံ နိဝတ္တေတုံ န သက္ကောတိ။ မဟာဇနောပိ အနုဗန္ဓိ။ တတော ပန အဋဝီ အဝိဒူရေ ဟောတိ။ မဟာသတ္တော နီလဝနရာဇိံ ဒိသွာ တံ နိဝတ္တေတုကာမော ဟုတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တောယေဝ မဂ္ဂသမီပေ မုဉ္ဇတိဏံ အဒ္ဒသ။ သော တတော ဥသိကံ လုဒ္ဓိတ္ဝာ “ပဿသိ သီဝလိ, အယံ ဇဂ ပုန ဃဋေတုံ န သက္ကာ၊ ဧဝမေဝ ပုန မယ္ဟံ တယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသော နာမ ဃဋေတုံ န သက္ကာ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဥပသုဂါထမာဟ—

“မုဉ္ဇာ’ဝေ’သိကာ ပဝါဠာ၊ ကော ဝိဟရ သီဝလီ”တိ။

တတ္ထ **ကော ဝိဟရာ**တိ အဟံ ကေဘာဝေန ဝိဟရိဿာမိ၊ တွမ္ပိ ကော ဝိဟရာဟီတိ တဿာ ဩဝါဒမဒါသိ။

တံ သုတ္ဝာ သီဝလိဒေဝီ “ဣတော ဒါနိ ပဋ္ဌာယ နတ္ထိ မယ္ဟံ မဟာဇနကနရိန္ဒေန သဒ္ဓိံ သံဝါသော”တိ သောကံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဥရံ ပဟရိတ္ဝာ မဟာမဂ္ဂေ ပတိ။ မဟာသတ္တော တဿာ ဝိသညိဘာဝံ ဥတ္ဝာ ပဒံ ဝိကောပေတ္ဝာ အရညံ ပါဝိသိ။ အမစ္စာ အာဂန္ဒ္ဝာ တဿာ သရီရံ ဥဒကေန သိဉ္စိတ္ဝာ ဟတ္ထပါဒေ ပရိမဇ္ဇိတ္ဝာ သညံ လဘာပေသုံ။ သာ “တာတာ ကုဟိံ ရာဇာ”တိ ပုစ္ဆိ။ နနု တုမ္ဟေဝ ဇာနာထာတိ။ ဥပဓာရေထ တာတာတိ။ တေ ဣတော စိတော ဓာဝိတ္ဝာ ဝိစိနန္တာပိ မဟာသတ္တံ န ပဿိံသု။ ဒေဝီ မဟာပရိဒေဝံ ပရိဒေဝိတ္ဝာ ရုညော ဌိတဋ္ဌာနေ စေတိယံ ကာရေတ္ဝာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတ္ဝာ နိဝတ္တိ။ မဟာသတ္တောပိ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတ္ဝာ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေယေဝ ပဉ္စ အဘိညာ စ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ ပုန မနုဿပထံ နာဂမိ။ ဒေဝိပိ ဥသုကာရေန သဒ္ဓိံ ကထိတဋ္ဌာနေ, ကုမာရိကာယ သဒ္ဓိံ ကထိတဋ္ဌာနေ, မံသပရိဘောဂဋ္ဌာနေ, မိဂါဇိနေန သဒ္ဓိံ ကထိတဋ္ဌာနေ, နာရဒေန သဒ္ဓိံ ကထိတဋ္ဌာနေ စာတိ သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု စေတိယာနိ ကာရေတ္ဝာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတ္ဝာ သေနင်္ဂပရိဝုတာ မိထိလံ ပတ္ဝာ အမ္ဗဝန-ယျာနေ ပုတ္တဿ အဘိသေကံ ကာရေတ္ဝာ တံ သေနင်္ဂပရိဝုတံ နဂရံ ပေသေတ္ဝာ သယံ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ တတ္ထေဝ ဥယျာနေ ဝသန္တီ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကပရာယဏာ အဟောသိ။ မဟာသတ္တောပိ အပရိဟီနဈာနော ဟုတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကပရာယဏော အဟောသိ။

သတ္ထာ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ အာဟရိတ္ဝာ “န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ တထာဂတော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တောယေဝါ”တိ ဝတ္ဝာ ဇာတကံ

samodhānesi “tadā samuddarakkhikā devadhītā Uppalavaṇṇā ahosi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārikā Khemā bhikkhunī, usukāro Ānando, Sīvalidevī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo, mātāpitaro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo pana ahameva Sammāsambuddho ahosin”ti.

Mahājanakajātakavaṇṇanā dutiyā.

သမောဓာနေသိ “တဒါ သမုဒ္ဒရက္ခိကာ ဒေဝဓီတာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ အဟောသိ၊ နာရဒေါ သာရိပုတ္တော၊ မိဂါဇိနော မောဂ္ဂလ္လာနော၊ ကုမာရိကာ ခေမာ ဘိက္ခုနီ၊ ဥသုကာရော အာနန္ဒော၊ သီဝလိဒေဝီ ရာဟုလမာတာ၊ ဒီဃာဝုကုမာရော ရာဟုလော၊ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ၊ မဟာဇနကနရိန္ဒော ပန အဟမေဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဟောသိ”န္တိ။

မဟာဇနကဇာတကဝဏ္ဏနာ ဒုတိယာ။

3. Suvaṇṇasāmajātakavaṇṇanā (540)

Ko nu maṁ usunā vijjhīti idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ mātuposakabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Sāvatthiyaṁ kira aṭṭhārasakoṭivibhavassa ekassa seṭṭhikulassa ekaputtako ahosi mātāpitūnaṁ piyo manāpo. So ekadivasaṁ pāsādavaragato sīhapañjaraṁ ugghāṭetvā vīthiṁ olokento gandhamālādihatthaṁ mahājanaṁ dhammassavanatthāya Jetavanaṁ gacchantaṁ disvā "ahampi dhammaṁ suṇissāmī"ti mātāpitaro vanditvā gandhamālādīni gāhāpetvā vihāraṁ gantvā vatthabhesajjapānakādīni bhikkhusaṁghassa dāpetvā gandhamālādīhi ca Bhagavantaṁ pūjetvā ekamantaṁ nisinno dhammaṁ sutvā kāmesu ādīnavaṁ disvā pabbajjāya ca ānisaṁsaṁ sallakkhetvā parisāya vuṭṭhitāya Bhagavantaṁ pabbajjaṁ yācitvā "mātāpitūhi ananuññātaṁ puttaṁ Tathāgatā nāma na pabbājentī"ti sutvā (Bhagavantaṁ vanditvā puna gehaṁ gantvā sagāravena mātāpitaro vanditvā evamāha "ammatātā ahaṁ Tathāgatassa santike pabbajissāmī"ti. Athassa mātāpitaro tassa vacanaṁ sutvā ekaputtakabhāvena sattadhā bhijjamānahadayā viya puttasinehena kampamānā[1] evamāhaṁsu "tāta piyaputtaka tāta kulaṅkura tāta nayena tāta hadaya tāta pāṇasadisa tayā vinā kathaṁ jīvāma, tayi paṭibaddhaṁ no jīvitaṁ. Mayaṁ hi tāta jarājiṇṇā vuḍḍhā mahallakā, ajja vā suve vā parasuve vā maraṇaṁ pāpuṇissāma, tasmā mā amhe ohāya gacchasi, tāta pabbajjā nāma atidukkarā, sītena atthe sati uṇhaṁ labhati, uṇhena atthe sati sītaṁ labhati, tasmā tāta mā pabbajjāhī"ti.

Taṁ sutvā kulaputto dukkhī dummano onatasīso pajjhāyantova nisīdi sattāhaṁ nirāhāro. Athassa mātāpitaro evaṁ cintesuṁ "sace no putto ananuññāto, addhā marissati, puna na passissāma, pabbajjāya jīvamānaṁ puna naṁ passissāmā"ti. Cintetvā ca pana "tāta piyaputtaka taṁ pabbajjāya anujānāma, pabbajāhī"ti anujāniṁsu. Taṁ sutvā kulaputto tuṭṭhamānaso hutvā attano sakalasarīraṁ

1. Kampamānasakalasarīrā (Ka)

၃—သုဝဏ္ဏသာမဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၄၀)

ကော နု မံ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိတိ ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ကံ မာတု-ပေါသကဘိက္ခုံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ သာဝတ္ထိယံ ကိရ အဋ္ဌာရသကောဋိဝိဘဝဿ ကဿ သေဋ္ဌိကုလဿ ကေဝလံ ဧကပုတ္တကော အဟောသိ မာတာပိတူနံ ပိယော မနာပေါ။ သော ကေဒိဝသံ ပါသာဒဝရဂတော သီဟပဉ္ဇရံ ဥဂ္ဃာဋေတွာ ဝီထိံ ဩလောကေန္တော ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထံ မဟာဇနံ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ ဇေတဝနံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ "အဟမ္ပိ ဓမ္မံ သုဏိဿာမီ"တိ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ ဂန္ဓ-မာလာဒီနိ ဂါဟာပေတွာ ဝိဟာရံ ဂန္ဒွာ ဝတ္ထဘေသဇ္ဇပါနကာဒီနိ ဘိက္ခု-သံဃဿ ဒါပေတွာ ဂန္ဓမာလာဒိဟိ စ ဘဂဝန္တံ ပူဇေတွာ ကေမန္တံ နိသိန္နော ဓမ္မံ သုတွာ ကာမေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စ အာနိသံသံ သဲလ္လက္ခေတွာ ပရိသာယ ဝုဋ္ဌိတာယ ဘဂဝန္တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ "မာတာပိတူဟိ အနနုညာတံ ပုတ္တံ တထာဂတော နာမ န ပဗ္ဗာဇေန္တီ"တိ သုတွာ (ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပုန ဃေဟံ ဂန္ဒွာ သဂါရဝေန မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ ဧဝမာဟ "အမ္မတာတာ အဟံ တထာဂတဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ။ အထဿ မာတာပိတရော တဿ ဝစနံ သုတွာ ဧကပုတ္တကဘာဝေန သတ္တဓာ ဘိဇ္ဇမာနဟဒယာ ဝိယ ပုတ္တသိနေ-ဟေန ကမ္ပမာနာ[1] ဧဝမာဟံသု "တာတ ပိယပုတ္တက တာတ ကုလကုံရ တာတ နယန တာတ ဟဒယ တာတ ပါဏသဒိသ တယာ ဝိနာ ကထံ ဇီဝါမ၊ တယိ ပဋိဗဒ္ဓံ နော ဇီဝိတံ။ မယံ ဟိ တာတ ဇရာဇိဏ္ဏာ ဝုဒ္ဓာ မဟလ္လကာ၊ အဇ္ဇ ဝါ သုဝေ ဝါ ပရသုဝေ ဝါ မရဏံ ပါပုဏိဿာမ၊ တသ္မာ မာ အမှေ ဩဟာယ ဂစ္ဆသိ၊ တာတ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ အတိဒုက္ကရာ၊ သီတေန အတ္ထေ သတိ ဥဏှံ လဘတိ၊ ဥဏှေန အတ္ထေ သတိ သီတံ လဘတိ၊ တသ္မာ တာတ မာ ပဗ္ဗဇာဟီ"တိ။

တံ သုတွာ ကုလပုတ္တော ဒုက္ခီ ဒုမ္မနော ဩနတသီသော ပဗ္ဗာယန္တော၀ နိသီဒိ သတ္တာဟံ နိရာဟာရော။ အထဿ မာတာပိတရော ဧဝံ စိန္တေသုံ "သစေ နော ပုတ္တော အနနုညာတော၊ အဒ္ဓါ မရိဿတိ၊ ပုန န ပဿိဿာမ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဇီဝမာနံ ပုန နံ ပဿိဿာမာ"တိ။ စိန္တေတွာ စ ပန "တာတ ပိယပုတ္တက တံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုဇာနာမ၊ ပဗ္ဗဇာဟီ"တိ အနုဇာနိံသု။ တံ သုတွာ ကုလပုတ္တော တုဋ္ဌမာနသော ဟုတွာ အတ္တနော သကလသရီရံ

၁-ကမ္ပမာနသကလသရီရာ (က)

oṇāmetvā mātāpitaro vanditvā vihāraṁ gantvā Bhagavantaṁ pabbajjaṁ yāci.)[1] Satthā ekaṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā "imaṁ kumāraṁ pabbājehī"ti āṇāpesi, so taṁ pabbājesi. Tassa pabbajitakālato paṭṭhāya mahālābhasakkāro nibbatti. So ācariyupajjhāye ārādhetvā laddhūpasampado pañca vassāni dhammaṁ pariyāpuṇitvā "ahaṁ idha ākiṇṇo viharāmi, na me idaṁ patirūpan"ti vipassanādhuraṁ pūretukāmo hutvā upajjhāyassa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā upajjhāyaṁ vanditvā Jetavanā nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ nissāya araññe vihāsi. So tattha vipassanaṁ vaḍḍhetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamantopi visesaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi. Mātāpitaropissa gacchante gacchante kāle duggatā ahesuṁ. Ye hi tesaṁ khettaṁ vā vaṇijjaṁ vā payojesuṁ, te "imasmiṁ kule putto vā bhātā vā iṇaṁ codetvā gaṇhanto nāma natthī"ti attano attano hatthagataṁ gahetvā yathāruci palāyiṁsu. Gehe dāsakammakarādayopi hiraññasuṇṇādīni gahetvā palāyiṁsu.

Aparabhāge dve janā kapaṇā hutvā hatthe udakasiñcanampi alabhitvā gehaṁ vikkiṇitvā agharā hutvā kāruññabhāvaṁ pattā pilotikaṁ nivāsetvā kapālahatthā bhikkhāya cariṁsu. Tasmiṁ kāle eko bhikkhu Jetavanato nikkhamitvā anupubbena tassa vasanaṭṭhānaṁ agamāsi. So tassa āgantukavattaṁ katvā sukhanisinnakāle "bhante kuto āgatatthā"ti pucchitvā "Jetavanā āgato āvuso"ti vutte Satthuno ceva mahāsāvakādīnañca ārogyaṁ pucchitvā mātāpitūnañca pavattiṁ pucchi "kiṁ bhante Sāvatthiyaṁ asukassa nāma seṭṭhikulassa ārogyan"ti. Āvuso mā tassa kulassa pavattiṁ pucchāti. Kiṁ bhanteti. Āvuso tassa kira kulassa eko putto atthi, so Buddhasāsane pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṁ kulaṁ parikkhīṇaṁ, idāni dve janā paramakāruññabhāvaṁ pattā bhikkhāya carantīti. So tassa vacanaṁ sutvā sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkonto assupuṇṇehi nettehi rodituṁ ārabhi. Āvuso kiṁ rodasīti. Bhante te mayhaṁ mātāpitaro, ahaṁ tesaṁ puttoti. Āvuso tava mātāpitaro taṁ nissāya vināsaṁ pattā, gaccha te paṭijaggāhīti.

1. (Gantvā sattāhaṁ nirāhāro mātāpitaro anujānāpetvā āgantvā pabbajjaṁ yāci) (Sī, I)

သြဏာမေတ္တာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတ္တာ ဝိဟာရံ ဂန္ဆာ ဘဂဝန္တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။)[၁] သတ္ထာ ဧကံ ဘိက္ခုံ ပက္ကောသာပေတ္တာ "ဣမံ ကုမာရံ ပဗ္ဗာဇေဟီ"တိ အာဏာပေသိ၊ သော တံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ တဿ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ မဟာလာဘသက္ကာရော နိဗ္ဗတ္တိ။ သော အာစရိယုပဇ္ဈာယေ အာရာဓေတ္တာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ ပဉ္စ ဝဿာနိ ဓမ္မံ ပရိယာပုဏိတ္တာ "အဟံ ဣမ အာကိဏ္ဏော ဝိဟရာမိ၊ န မေ ဣဒံ ပတိရူပ"န္တိ ဝိပဿနာဓုရံ ပူရေတုကာမော ဟုတ္တာ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္တာ ဥပဇ္ဈာယံ ဝန္ဒိတ္တာ ဇေတဝနာ နိက္ခမိတ္တာ ဂေါ ပစ္စန္တဂါမံ နိဿာယ အရညေ ဝိဟာသိ။ သော တတ္ထ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္တာ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တောပိ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ။ မာတာပိကရောပိဿ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဒုဂ္ဂတာ အဟေသုံ။ ယေ ဟိ တေသံ ခေတ္တံ ဝါ ဝဏိဇ္ဇံ ဝါ ပယောဇေသုံ၊ တေ "ဣမသ္မိံ ကုလေ ပုတ္တော ဝါ ဘာတာ ဝါ ဣဏံ စောဒေတ္တာ ဂဏှန္တော နာမ နတ္ထီ"တိ အတ္တနော အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ဂဟေတ္တာ ယထာရုစိ ပလာယိံသု။ ဃရေ ဒါသကမ္မကရာဒယောပိ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒီနိ ဂဟေတ္တာ ပလာယိံသု။

အပရဘာဂေ ဒ္ဝေ ဇနာ ကပဏာ ဟုတ္တာ ဟတ္ထေ ဥဒကသိဉ္စနမ္ပိ အလဘိတ္တာ ဃေဟံ ဝိက္ကိဏိတ္တာ အဃရာ ဟုတ္တာ ကာရုညဘာဝံ ပတ္တာ ပိလောတိကံ နိဝါသေတ္တာ ကပါလဟတ္ထာ ဘိက္ခာယ စရိံသု။ တသ္မိံ ကာလေ ဧကော ဘိက္ခု ဇေတဝနတော နိက္ခမိတ္တာ အနုပုဗ္ဗေန တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ သော တဿ အာဂန္တုကဝတ္တံ ကတ္တာ သုခနိသိန္နကာလေ "ဘန္တေ ကုတော အာဂတတ္ထာ"တိ ပုဋ္ဌတ္တာ "ဇေတဝနာ အာဂတော အာဝုသော"တိ ဝုတ္တေ သတ္ထုနော စေဝ မဟာသာဝကာဒီနဉ္စ အာရောဂျံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ မာတာ-ပိတူနဉ္စ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆိ "ကိံ ဘန္တေ သာဝတ္ထိယံ အသုကဿ နာမ သေဋ္ဌိကုလဿ အာရောဂျ"န္တိ။ အာဝုသော မာ တဿ ကုလဿ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆာတိ။ ကိံ ဘန္တေတိ။ အာဝုသော တဿ ကိရ ကုလဿ ဧကော ပုတ္တော အတ္ထိ၊ သော ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတော၊ တဿ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဧတံ ကုလံ ပရိက္ခီဏံ၊ ဣဒါနိ ဒ္ဝေ ဇနာ ပရမကာရုညဘာဝံ ပတ္တာ ဘိက္ခာယ စရန္တီတိ။ သော တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ ရောဒိတုံ အာရဘိ။ အာဝုသော ကိံ ရောဒသီတိ။ ဘန္တေ တေ မယှံ မာတာပိတရော၊ အဟံ တေသံ ပုတ္တောတိ။ အာဝုသော တာဝ မာတာပိတရော တံ နိဿာယ ဝိနာသံ ပတ္တာ၊ ဂစ္ဆ တေ ပဋိဇဂ္ဂါဟ်တိ။

၁-(ဂန္ဆာ သတ္တာဟံ နိရာဟာရော မာတာပိတရော အနုဇာနာပေတ္တာ အာဂန္ဆာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ) (သီ၊ ဣ)

So “ahaṁ dvādasa vassāni ghaṭento vāyamantopi maggaṁ vā phalaṁ vā nibbattetuṁ nāsakkhiṁ, abhabbo bhavissāmi, kiṁ me pabbajjāya, gihī hutvā mātāpitaro posetvā dānaṁ datvā saggaparāyaṇo bhavissāmī”ti cintetvā araññāvāsaṁ tassa therassa niyyādetvā punadivase araññā nikkhamitvā anupubbena gacchanto Sāvatthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṁ pāpuṇi. Tattha dve maggā ahesuṁ. Tesu eko maggo Jetavanaṁ gacchati, eko Sāvatthiṁ. So tattheva ṭhatvā “kiṁ nu kho paṭhamaṁ mātāpitaro passāmi, udāhu Dasabalan”ti cintetvā “mayā mātāpitaro ciraṁ diṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṁ dullabhaṁ bhavissati, tasmā ajjameva Sammāsambuddhaṁ disvā dhammaṁ sutvā sve pātova mātāpitaro passissāmī”ti Sāvatthimaggaṁ pahāya sāyanhasamaye Jetavanaṁ pāvisi. Taṁ divasaṁ pana Satthā paccūsakāle lokaṁ olokento imassa kulaputtassa upanissayampattiṁ addasa. So tassāgamanakāle **Mātuposakasuttena**[1] mātāpitūnaṁ guṇaṁ vaṇṇesi. So pana bhikkhu parisapariyante ṭhatvā Satthussa dhammakathaṁ suṇanto cintesi “ahaṁ gihī hutvā mātāpitaro paṭijaggituṁ sakkomīti cintesiṁ, Satthā pana ‘pabbajitova samāno paṭijaggito upakārako mātāpitūnan’ti[2] vadati. Sacāhaṁ Satthāraṁ adisvā gato, evarūpāya pabbajjāya parihīno bhaveyyaṁ. Idāni pana gihī ahutvā pabbajitova samāno mātāpitaro posessāmī”ti.

So salākaggaṁ gantvā salākabhattañceva salākayāguñca gaṇhitvā dvādasa vassāni araññe vutthabhikkhu pārājikappatto viya ahosi. So pātova Sāvatthiyaṁ pavisitvā “kiṁ nu kho paṭhamaṁ yāguṁ gaṇhissāmi, udāhu mātāpitaro passissāmī”ti cintetvā “kapaṇānaṁ mātāpitūnaṁ santikaṁ tucchahatthena gantuṁ ayuttan”ti cintetvā yāguṁ gahetvā etesaṁ porāṇakagehadvāraṁ gato. Mātāpitaropissa yāgubhikkhaṁ caritvā parabhittiṁ nissāya viharanti. So upagantvā nisinnake disvā uppannasoko assupuṇṇehi nettehi tesaṁ avidūre aṭṭhāsi. Te taṁ disvāpi na sañjāniṁsu. Atha mātā “bhikkhatthāya ṭhito bhavissatī”ti saññāya “bhante tumhākaṁ dātabbayuttakaṁ natthi, aticchathā”ti āha. So

1. Saṁ 1. 183 piṭṭhe.
2. Pabbajitaputtova upakārako nāmāti (Sī, I)

သော “အဟံ ဒ္ဝါဒသ ဝဿာနိ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တောပိ မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိံ၊ အဘဗ္ဗော ဘဝိဿာမိ၊ ကိံ မေ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ၊ ဂိဟီ ဟုတ္ဝာ မာတာပိတရော ပေါသေတ္ဝာ ဒါနံ ဒတ္ဝာ သဂ္ဂပရာယဏော ဘဝိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အရညာဝါသံ တဿ ထေရဿ နိယျာဒေတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ အရညာ နိက္ခမိတ္ဝာ အနုပုဗ္ဗေန ဂစ္ဆန္တော သာဝတ္ထိတော အဝိဒူရေ ဇေတဝနပိဋ္ဌိ-ဝိဟာရံ ပါပုဏိ။ တတ္ထ ဒ္ဝေ မဂ္ဂါ အဟေသုံ။ တေသု ဧကော မဂ္ဂေါ ဇေတဝနံ ဂစ္ဆတိ, ဧကော သာဝတ္ထိံ။ သော တတ္ထေဝ ဌတ္ဝာ “ကိံ နု ခေါ ပဌမံ မာတာ-ပိတရော ပဿာမိ, ဥဒါဟု ဒသဗလ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ “မယာ မာတာ-ပိတရော စိရံ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ၊ ဣတော ပဋ္ဌာယ ပန မေ ဗုဒ္ဓဒဿနံ ဒုလ္လဘံ ဘဝိဿတိ၊ တသ္မာ အဇ္ဇမေဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသ္ဝာ ဓမ္မံ သုတ္ဝာ သွေ ပါတောဝ မာတာပိတ-ရော ပဿိဿာမီ”တိ သာဝတ္ထိမဂ္ဂံ ပဟာယ သာယန္ဟသမယေ ဇေတဝနံ ပါဝိသိ။ တံ ဒိဝသံ ပန သတ္ထာ ပစ္ဈူသကာလေ လောကံ ဩလောကေန္တော ဣမသ္သ ကုလပုတ္တဿ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ အဒ္ဒသ။ ဇသော တဿာဂမနကာလေ မာတုပေါသကသုတ္တေန[1] မာတာပိတူနံ ဂုဏံ ဝဏ္ဏေသိ။ သော ပန ဘိက္ခု ပရိသပရိယန္တေ ဌတ္ဝာ သတ္ထုသ္သ ဓမ္မကထံ သုဏန္တော စိန္တေသိ ‘‘အဟံ ဂိဟီ ဟုတ္ဝာ မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂိတုံ သက္ကောမီတိ စိန္တေသိံ၊ သတ္ထာ ပန ‘ပဗ္ဗဇိတော ဟုတ္ဝာ ပဋိဇဂ္ဂိတော ဥပကာရကော မာတာပိတူန’န္တိ ၂ ဝဒတိ။ သစာဟံ ဟတ္ထာရုံ အဒိသ္ဝာ ဓမ္မော သုတ္တဂေယ္ယာဒိဘေဒံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပရိဟီနော ဘဝေယ္ယံ။ ဣဒါနိ ပန ဂိဟီ ဟုတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတော ဟုတ္ဝာ မာတာပိတရော ပေါသေဿာမီ’’တိ။

သော သလာကဂ္ဂံ ဂန္ဓွာ သလာကာဘတ္တဉ္စေဝ သလာကယာဂုဉ္စ ဂဏှိတွာ ဒွါဒသ ဝဿာနိ အရညေ ဝုတ္ထဘိက္ခု၊ ဂါဟာပိကပုတ္တော ဝိယ အဟောသိ။ သော ပါဒေသု ဝန္ဒိတွာ ဌိတော “ကိံ နု ခေါ ပဌမံ ယာဂုံ ဂဏှိဿာမိ၊ ဥဒါဟု မာတာပိတရော ပဿိဿာမီ”တိ စိန္တေသုံ “ကပဏာနံ မာတာပိတူနံ လဒ္ဓကံ တု ၂ဟတ္ထေဟိ ဂန္ဓုံ အယုတ္တ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ယာဂုံ ဂဟေတ္ဝာ တေသံ ပေါရာဏကဒွါရဘေဒဂါမံ ဂတော။ မာတာပိတရောပိဿ ယာဂုဘိက္ခံ စရိတ္ဝာ ပရဘိတ္တိံ နိဿာယ ဝိဟရန္တိ။ သော ဥပဂန္ဓွာ နိသိန္နကေ ဒိသ္ဝာ ဥပ္ပန္နသောကော ဿိရိသုပဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ တေသံ အဝိဒူရေ ဋ္ဌာသိ။ တေ တံ ဒိသ္ဝာပိ န သဉ္ဇာနိံသု။ အထ မာတာ ‘‘ဘိက္ခာယ ဋ္ဌိတော ဘဝိဿတီ’’တိ သညာယ “ဘန္တေ ကုမာရကံ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ နတ္ထိ၊ အတိစ္ဆာ”တိ အာဟ။ သော

1. ၁-သံ ၁-၁၈၃-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-ပဗ္ဗဇိတပုတ္တောဝ ဥပကာရကော နာမာတိ (သီ၊ ဣ)

tassā kathaṁ sutvā hadayapūraṁ sokaṁ gahetvā assupuṇṇehi nettehi tattheva aṭṭhāsi. Dutiyampi tatiyampi “aticchathā”ti vuccamānopi aṭṭhāsiyeva. Athassa pitā mātaraṁ āha “gaccha bhadde jānāhi, putto nu kho no eso”ti. Sā uṭṭhāya upagantvā olokentī sañjānitvā pādamūle patitvā paridevi, pitāpissa tatheva akāsi, mahantaṁ kāruññaṁ ahosi.

Sopi mātāpitaro disvā sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkonto assūni pavattesi. So sokaṁ adhivāsetvā “ammatātā mā cintayittha, ahaṁ vo posessāmī”ti mātāpitaro assāsetvā yāguṁ pāyetvā ekamante nisīdāpetvā puna bhikkhaṁ āharitvā te bhojetvā attano atthāya bhikkhaṁ pariyesitvā tesaṁ santikaṁ gantvā puna bhattenāpucchitvā pacchā sayaṁ paribhuñjati. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena mātāpitaro paṭijaggati. Attanā laddhāni pakkhikabhattādīni tesaṁyeva datvā sayaṁ piṇḍāya caritvā labhamāno bhuñjati, alabhamāno na bhuñjati, vassāvāsikampi aññampi yaṁ kiñci labhitvā tesaṁyeva deti. Tehi paribhuttaṁ jiṇṇapilotikaṁ gahetvā aggaḷaṁ datvā rajitvā sayaṁ paribhuñjati. Bhikkhalabhanadivasehi panassa alabhanadivasā bahū ahesuṁ. Athassa nivāsanapārupanaṁ atilūkhaṁ hoti.

Iti so mātāpitaro paṭijaggantoyeva aparabhāge kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthatagatto ahosi. Atha naṁ sandiṭṭhasambhattā bhikkhū pucchiṁsu “āvuso pubbe tava sarīravaṇṇo sobhati, idāni pana kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthatagatto, byādhi te nu kho uppanno”ti. So “natthi me āvuso byādhi, apica pana palibodho me atthī”ti taṁ pavattiṁ ārocesi. Atha naṁ te bhikkhū āhaṁsu “āvuso Bhagavā saddhādeyyaṁ vinipātetuṁ na deti, tvaṁ pana saddhādeyyaṁ gahetvā gihīnaṁ dadamāno ayuttaṁ karosī”ti. So tesaṁ kathaṁ sutvā lajjito olīyi. Te ettakenapi asantuṭṭhā Bhagavato santikaṁ gantvā “bhante asuko nāma bhikkhu saddhādeyyaṁ vinipātetvā gihī posetī”ti Satthu ārocesuṁ. Satthā taṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā “saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu saddhādeyyaṁ gahetvā gihī

တဿာ ဂဟဏံ သုတ္ဝာ ဟဒယပူရံ သောကံ ဂဟေတ္ဝာ အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိ။ ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ “အတိစ္ဆထာ”တိ ဝုစ္စ-မာနောပိ အဋ္ဌာသိယေဝ။ အထဿ ပိတာ မာတရံ အာဟ “ဂစ္ဆ ဘဒ္ဒေ ဇာနာဟိ၊ ပုတ္တော နု ခေါ နော နော”တိ။ သာ ဥဋ္ဌာယ ဥပဂန္ဒ္ဝာ ဩလောကေန္တီ သဉ္ဇာနိတ္ဝာ ပါဒမူလေ ပတိတ္ဝာ ပရိဒေဝိ၊ ပိတာပိဿ တထေဝ အကာသိ၊ မဟန္တံ ကာရုညံ အဟောသိ။

သောပိ မာတာပိတရော ဒိသ္ဝာ သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော အဿူနိ ပဝတ္တေသိ။ သော သောကံ အဓိဝါသေတ္ဝာ “အမ္မတာတာ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ အဟံ ဝေါ ပေါသေဿာမီ”တိ မာတာပိတရော အဿာသေတ္ဝာ ယာဂုံ ပါယေတ္ဝာ ကေမန္တေ နိသီဒါပေတ္ဝာ ပုန ဘိက္ခံ အာဟရိတ္ဝာ တေ ဘောဇေတ္ဝာ အတ္တနော အတ္ထာယ ဘိက္ခံ ပရိယေသိတ္ဝာ တေသံ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ ပုန ဘတ္တေနာပုစ္ဆိတ္ဝာ ပစ္ဆာ သယံ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ဇူမိနာ နိယာမေန မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂတိ။ အတ္တနာ လဒ္ဓါနိ ပက္ခိက-ဘတ္တာဒီနိ တေသံယေဝ ဒတ္ဝာ သယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ လဘမာနော ဘုဉ္ဇတိ၊ အလဘမာနော န ဘုဉ္ဇတိ၊ ဝဿာဝါသိကမ္ပိ အညမ္ပိ ယံ ကိဉ္စိ လဘိတ္ဝာ တေသံယေဝ ဒေတိ။ သောပိ ပရိဘုတ္တံ ဇိဏ္ဏပိလောတိကံ ဂဟေတ္ဝာ အဂ္ဂဠံ ဒတ္ဝာ ရဇိတ္ဝာ သယံ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ ဘိက္ခလဘနဒိဝသေဟိ ပနဿ အလဘန-ဒိဝသာ ဗဟူ အဟောသုံ။ အထဿ နိဝါသနပါရုပနံ အတိလူခံ ဟောတိ။

ဤတိ သော မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂန္တော်ယေဝ အပရဘာဂေ ကိသော ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတော ဓမနိသန္ထတဂတ္တော အဟောသိ။ အထ နံ သန္ဒိဋ္ဌ-သမ္ဘတ္တာ ဘိက္ခူ ပုစ္ဆိံသု “အာဝုသော ပုဗ္ဗေ တဝ သရီရဝဏ္ဏော သောဘတိ၊ ဤဒါနိ ပန ကိသော ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတော ဓမနိသန္ထတဂတ္တော၊ ဗျာဓိ တေ နု ခေါ ဥပ္ပန္နော”တိ။ သော “နတ္ထိ မေ အာဝုသော ဗျာဓိ၊ အပိစ ပန ပလိဗောဓော မေ အတ္ထိ”တိ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ အထ နံ တေ ဘိက္ခူ အာဟံသု “အာဝုသော ဘဂဝါ သဒ္ဓါဒေယ္ယံ ဝိနိပါတေတုံ န ဒေတိ၊ တွံ ပန သဒ္ဓါဒေယ္ယံ ဂဟေတ္ဝာ ဂိဟိနံ ဒဒမာနော အယုတ္တံ ကရောသီ”တိ။ သော တေသံ ကထံ သုတ္ဝာ လဇ္ဇိတော ဩလီယိ။ တေ တ္ထေကေနပိ အသန္တုဋ္ဌာ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ “ဘန္တေ အသုကော နာမ ဘိက္ခူ သဒ္ဓါဒေယ္ယံ ဝိနိ-ပါတေတ္ဝာ ဂိဟီ ပေါသေတီ”တိ သတ္ထု အာရောစေသုံ။ သတ္ထာ တံ ဘိက္ခုံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “သစ္စံ ကိရ တွံ ဘိက္ခု သဒ္ဓါဒေယ္ယံ ဂဟေတ္ဝာ ဂိဟီ

posesī”ti pucchitvā “saccaṁ bhante”ti vutte taṁ kiriyaṁ vaṇṇetukāmo attano ca pubbacariyaṁ pakāsetukāmo “bhikkhu gihī posento ke posesī”ti pucchi. “Mātāpitaro me bhante”ti vutte Satthā tassa ussāhaṁ janetuṁ “sādhu sādhu bhikkhū”ti tikkhattuṁ sādhukāraṁ datvā “tvaṁ mama gatamagge ṭhito, ahampi pubbacariyaṁ caranto mātāpitaro posesin”ti āha. So assāsaṁ paṭilabhi. Satthā tāya pubbacariyāya āvikaraṇatthaṁ tehi bhikkhūhi yācito atītaṁ āhari.

Atīte Bārāṇasinagarato avidūre nadiyā orimatīre eko Nesādagāmo ahosi, pārimatīre eko Nesādagāmo. Ekekasmiṁ gāme pañca pañca kulasatāni vasanti. Dvīsupi gāmesu dve Nesādajeṭṭhakā sahāyakā ahesuṁ. Te daharakāleyeva katikavattaṁ kariṁsu “sace amhesu ekassa dhītā hoti, ekassa putto hoti, tesaṁ āvāhavivāhaṁ karissāmā”ti. Atha orimatīre gāmajeṭṭhakassa gehe putto jāyi, jātakkhaṇeyeva Dukūlena paṭiggahitattā “Dukūlo”tvevassa nāmaṁ kariṁsu. Itarassa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā “Pārikā”ti nāmaṁ kariṁsu. Te ubhopi abhirūpā pāsādikā ahesuṁ suvaṇṇavaṇṇā. Te Nesādakule jātāpi pāṇātipātaṁ nāma na kariṁsu.

Aparabhāge soḷasavassuddesikaṁ Dukūlakumāraṁ mātāpitaro āhaṁsu “putta kumārikaṁ te ānayissāmā”ti. So pana brahmalokato āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya “na me gharāvāsenattho ammatātā, mā evarūpaṁ avacutthā”ti vatvā yāvatatiyaṁ vuccamānopi na icchiyeva. Pārikāpi mātāpitūhi “amma amhākaṁ sahāyakassa putto atthi, so abhirūpo suvaṇṇavaṇṇo, tassa taṁ dassāmā”ti vuttā tatheva vatvā ubho kaṇṇe pidahi. Sāpi brahmalokato āgatā gharāvāsaṁ na icchi. Dukūlakumāro pana tassā rahassena sāsanaṁ pahiṇi “sace Pārike methunadhammena atthikā, aññassa gehaṁ gacchatu, mayhaṁ methunadhamme chando natthī”ti. Sāpi tassa tatheva sāsanaṁ pesesi.

ပေါသေသီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “သစ္စံ ဘန္တေ”တိ ဝုတ္တေ တံ ကိရိယံ ဝဏ္ဏေတု-ကာမော အတ္တနော စ ပုဗ္ဗစရိယံ ပကာသေတုကာမော “ဘိက္ခု ဂိဟိ ပေါသေန္တော ကေ ပေါသေသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ “မာတာပိတရော မေ ဘန္တေ”တိ ဝုတ္တေ သတ္ထာ တဿ ဥဿာဟံ ဇနေတုံ “သာဓု သာဓု ဘိက္ခု”တိ ဘိက္ခုံ သာဓုကာရံ ဒတွာ “တွံ မမ ဂတမဂ္ဂေ ဋ္ဌိတော၊ အဟမ္ပိ ပုဗ္ဗစရိယံ စရန္တော မာတာပိတရော ပေါသေသီ”န္တိ အာဟ။ သော အဿာသံ ပဋိလဘိ။ သတ္ထာ တာယ ပုဗ္ဗစရိယာယ အာဝိကရဏတ္ထံ တေဟိ ဘိက္ခူဟိ ယာစိတော အတီတံ အာဟရိ။

အတီတေ ဗာရာဏသိနဂရတော အဝိဒူရေ နဒိယာ ဩရိမတီရေ ဧကော နေသာဒဂါမော အဟောသိ, ပါရိမတီရေ ဧကော နေသာဒဂါမော။ ဧကေ-ကသ္မိံ ဂါမေ ပဉ္စ ပဉ္စ ကုလသတာနိ ဝသန္တိ။ ဒ္ဝီသုပိ ဂါမေသု ဒ္ဝေ နေသာဒဇေဋ္ဌကာ သဟာယကာ အဟေသုံ။ တေ ဒဟရကာလေယေဝ ကတိ-ကဝတ္တံ ကရိံသု “သစေ အမှေသု ဧကဿ ဓီတာ ဟောတိ၊ ဧကဿ ပုတ္တော ဟောတိ၊ တေသံ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရိဿာမာ”တိ။ အထ ဩရိမ-တီရေ ဂါမဇေဋ္ဌကဿ ဃရေ ပုတ္တော ဇာယိ၊ ဇာတကွဏ္ဍေယေဝ ဒုကူလေန ပဋိဂ္ဂဟိတတ္တာ “ဒုကူလော”တ္ဝေဿ နာမံ ကရိံသု။ ပရတရဿ ဃရေ ဓီတာ ဇာယိ၊ တဿာ ပရတီရေ ဇာတတ္တာ “ပါရိကာ”တိ နာမံ ကရိံသု။ တေ ဥဘောပိ အဘိရူပါ ပါသာဒိကာ အဟေသုံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ။ တေ နေသာဒကုလေ ဇာတာပိ ပါဏာတိပါတံ နာမ န ကရိံသု။

အပရဘာဂေ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကံ ဒုကူလကုမာရံ မာတာပိတရော အာဟံသု “ပုတ္တ ကုမာရိကံ တေ အာနယိဿာမာ”တိ။ သော ပန ဗြဟ္မ-လောကတော အာဂတော သုဒ္ဓသတ္တော ဥဘော ကဏ္ဏေ ပိဓာယ “န မေ ဃရာဝါသေနတ္ထော အမ္မတာတာ၊ မာ ဧဝရူပံ အဝစုတ္ထာ”တိ ဝတ္ဝာ ယာဝ-တတိယံ ဝုစ္စမာနောပိ န ဗ္ဘုဿိယော။ ပါရိကာပိ မာတာပိတူဟိ “အမ္မ အမှာကံ သဟာယကဿ ပုတ္တော အတ္ထိ၊ သော အဘိရူပေါ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၊ တဿ တံ ဒဿာမာ”တိ ဝုတ္တာ တထေဝ ဝတ္ဝာ ဥဘော ကဏ္ဏေ ပိဒဟိ။ သာပိ ဗြဟ္မလောကတော အာဂတ္ဝာ ဃရာဝါသံ န ဗ္ဘုဿိ။ ဒုကူလကုမာရော ပန တဿာ ရဟဿေန သာသနံ ပဟိဏိ “သစေ ပါရိကေ မေထုနဓမ္မေန အတ္ထိကာ၊ အညဿ ဂေဟံ ဂစ္ဆတု၊ မယှံ မေထုနဓမ္မေ ဆန္ဒော နတ္ထိ”တိ။ သာပိ တဿ တထေဝ သာသနံ ပေသေသိ။

Atha mātāpitaro tesaṁ anicchamānānaññeva āvāhavivāhaṁ kariṁsu. Te ubhopi kilesasamuddaṁ anotaritvā dve mahābrahmāno viya ekatova vasiṁsu. Dukūlakumāro pana macchaṁ vā migaṁ vā na māreti, antamaso āhaṭamaṁsampi na vikkiṇāti. Atha naṁ mātāpitaro vadiṁsu "tāta tvaṁ Nesādakule nibbattitvāpi neva gharāvāsaṁ icchasi, na pāṇavadhaṁ karosi, kiṁ nāma kammaṁ karissasī"ti. Ammatātā tumhesu anujānantesu mayaṁ pabbajissāmāti. Taṁ sutvā mātāpitaro "tena hi pabbajathā"ti dve jane anujāniṁsu. Te tuṭṭhahaṭṭhā mātāpitaro vanditvā gāmato nikkhamitvā anupubbena Gaṅgātīrena Himavantaṁ pavisitvā yasmiṁ ṭhāne Migasammatā nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṅgaṁ pattā, taṁ ṭhānaṁ gantvā Gaṅgaṁ pahāya Migasammatābhimukhā abhiruhiṁsu.

Tasmiṁ khaṇe Sakkassa bhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko olokento taṁ kāraṇaṁ ñatvā Vissakammaṁ āmantetvā "tāta Vissakamma dve mahāpurisā gāmā nikkhamitvā Himavantaṁ paviṭṭhā, tesaṁ nivāsaṭṭhānaṁ laddhuṁ vaṭṭati, Migasammatānadiyā aḍḍhakosantare etesaṁ paṇṇasālañca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehī"ti āha. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā **Mūgapakkhajātake**[1] vuttanayeneva sabbaṁ saṁvidahitvā amanāpasadde migapakkhino palāpetvā ekapadikaṁ jaṅghamaggaṁ māpetvā sakaṭṭhānameva gato. Tepi taṁ maggaṁ disvā tena maggena gantvā taṁ assamapadaṁ pāpuṇiṁsu. Dukūlapaṇḍito paṇṇasālaṁ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā "Sakkena mayhaṁ dinnā"ti[2] Sakkadattiyabhāvaṁ ñatvā sāṭakaṁ omuñcitvā rattavākacīraṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā ajinacammaṁ aṁse katvā jaṭāmaṇḍalaṁ bandhitvā isivesaṁ gahetvā Pārikāyapi pabbajjaṁ adāsi. Ubhopi kāmāvacaramettaṁ bhāvetvā tattha vasiṁsu. Tesaṁ mettānubhāvena sabbepi migapakkhino aññamaññaṁ mettacittameva paṭilabhiṁsu, na koci kañci viheṭhesi. Pārikā tato paṭṭhāya pānīyaṁ paribhojanīyaṁ āharati, assamapadaṁ sammajjati, sabbakiccāni karoti. Ubhopi phalāphalāni āharitvā paribhuñjitvā attano attano paṇṇasālaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ karontā tattha vāsaṁ kappayiṁsu.

1. Khu 6. 149 piṭṭhe.

အထ မာတာပိတရော တေသံ အနိစ္ဆမာနာနညေ့ဝ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရိံသု။ တေ ဥဘောပိ ကိလေသသမုဒ္ဒံ အနောတရိတွာ ဒွေ မဟာ-ဗြဟ္မာနော ဝိယ ဧကတောဝ ဝသိံသု။ ဒုကူလကုမာရော ပန မစ္ဆံ ဝါ မိဂံ ဝါ န မာရေတိ၊ အန္တမသော အာဟဋမံသမ္ပိ န ဝိက္ကိဏာတိ။ အထ နံ မာတာ-ပိတရော ဝဒိံသု "တာတ တွံ နေသာဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာပိ နေဝ ဃရာဝါသံ ဆန္ဒသိ၊ န ပါဏဝဓံ ကရောသိ၊ ကိံ နာမ ကမ္မံ ကရိဿသီ"တိ။ အမ္မ-တာတာ တုမှေသု အနုဇာနန္တေသု မယံ ပဗ္ဗဇိဿာမာတိ။ တံ သုတွာ မာတာပိတရော "တေန ဟိ ပဗ္ဗဇထာ"တိ ဒွေ ဇနေ အနုဇာနိံသု။ တေ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဂင်္ဂါတီရေန ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ ယသ္မိံ ဌာနေ မိဂသမ္မတာ နာမ နဒီ ဟိမဝန္တတော သြတရိတွာ ဂင်္ဂံ ပတ္တာ၊ တံ ဌာနံ ဂန္ဒွာ ဂင်္ဂံ ပဟာယ မိဂသမ္မတာဘိမုခါ အဘိရုဟိံသု။

တသ္မိံ ခဏေ သက္ကဿ ဘဝနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော သြလောကေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတွာ ဝိဿကမ္မံ အာမန္တေတွာ "တာတ ဝိဿကမ္မ ဒွေ မဟာပုရိသာ ဂါမာ နိက္ခမိတွာ ဟိမဝန္တံ ပဝိဋ္ဌာ၊ တေသံ နိဝါသ-ဋ္ဌာနံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ မိဂသမ္မတာနဒိယာ အဗ္ဘန္တရေ ဧကေသံ ပဏ္ဍု-သာလဉ္စ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေစ မာပေတွာ ဧဟိ"တိ အာဟ။ သော "သာဓု"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ မူဂပက္ခဇာတကေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ သဗ္ဗံ သံဝိဒဟိတွာ ဗာဓနှာပ-သဒ္ဒေ မိဂပက္ခိနော ပလာပေတွာ ဧကပဒိကံ ဇင်္ဃမဂ္ဂံ မာပေတွာ သကဋ္ဌာန-မေဝ ဂတော။ တေပိ တံ မဂ္ဂံ ဒိသွာ တေန မဂ္ဂေန ဂန္ဒွာ တံ အဿမပဒံ ပါပုဏိံသု။ ဒုကူလပဏ္ဍိတော ပဗ္ဗဇ္ဇာသာလံ ပဝိသိတွာ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ ဒိသွာ "သက္ကေန မယှံ ဒိန္နာ"တိ[2] သက္ကဒတ္တိယဘာဝံ ဉတွာ သာဋကံ သြမုဉ္စိတွာ ရတ္တဝါကစီရံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ အဇိနစ္ဆဝိံ အံသေ ကတွာ ဇဋာ-မဏ္ဍလံ ဗန္ဓိတွာ ဋ္ဌသိဝေသံ ဂဟေတွာ ပါဏိကာယ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အဒါသိ။ ဥဘောပိ ကာမာဝစရမေတ္တံ ဘာဝေတွာ တတ္ထ ဝသိံသု။ တေသံ မေတ္တာနုဘာဝေန သဗ္ဗေပိ မိဂပက္ခိနော အညမညံ မေတ္တစိတ္တမေဝ ပဋိလဘိံသု၊ န ကောစိ ကဉ္စိ ဝိဟေဌေသိ။ ပါရိကာ တတော ပဋ္ဌာယ ပါနိယံ ပရိဘောဇနီယံ အာဟရတိ၊ အဿမပဒံ သမ္မဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရောတိ။ ဥဘောပိ ဖလာဖလာနိ အာဟရိတွာ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အတ္တနော အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တာ တတ္ထ ဝါသံ ကပ္ပယိံသု။

၁-ခု ၆-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မယံ ဒိန္နာတိ (သီ)

Sakko tesaṁ upaṭṭhānaṁ āgacchati. So ekadivasaṁ anu-olokento “imesaṁ cakkhūni parihāyissantī”ti antarāyaṁ disvā Dukūlapaṇḍitaṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā evamāha “bhante tumhākaṁ antarāyo paññāyati, paṭijagganakaṁ puttaṁ laddhuṁ vaṭṭati, lokadhammaṁ paṭisevathā”ti. Atha naṁ Dukūlapaṇḍito āha “Sakka kinnāmetaṁ kathesi, mayaṁ agāramajjhe vasantāpi etaṁ lokadhammaṁ puḷavakagūtharāsiṁ viya jigucchimhā, idāni pana araññaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā kathaṁ evarūpaṁ karissāmā”ti. Atha Sakko taṁ āha “bhante sace evaṁ na karotha, Pārikāya tāpasiyā utunikāle nābhiṁ hatthena parāmaseyyāthā”ti. Dukūlapaṇḍito “idaṁ sakkā kātun”ti sampaṭicchi. Sakko taṁ vanditvā sakaṭṭhānameva gato.

Dukūlapaṇḍitopi taṁ kāraṇaṁ Pārikāya ācikkhitvā assā utunikāle nābhiṁ hatthena parāmasi. Tadā bodhisatto devalokato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi, tenevassa “Suvaṇṇasāmo”ti nāmaṁ kariṁsu. Pārikāya phalāphalatthāya vanaṁ gatakāle pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṁ kariṁsu. Te ubhopi bodhisattaṁ nhāpetvā paṇṇasālāyaṁ nipajjāpetvā phalāphalatthāya araññaṁ gacchanti. Tasmiṁ khaṇe kinnarā kumāraṁ gahetvā girikandarādīsu nhāpetvā pabbatamatthakaṁ āruyha nānāpupphehi alaṅkaritvā haritālamanosilādīni silāyaṁ ghaṁsitvā nalāṭe tilake katvā puna ānetvā paṇṇasālāyaṁ nipajjāpesuṁ. Pārikāpi āgantvā puttaṁ thaññaṁ pāyesi. Taṁ aparabhāge vaḍḍhitvā soḷasavassuddesikampi anurakkhantā mātāpitaro paṇṇasālāyaṁ nisīdāpetvā sayameva vanamūlaphalāphalatthāya vanaṁ gacchanti. Mahāsatto “mama mātāpitūnaṁ kadāsi kocideva antarāyo bhaveyyā”ti cintetvā tesaṁ gatamaggaṁ sallakkhesi.

Athekadivasaṁ tesaṁ vanamūlaphalāphalaṁ ādāya sāyanhasamaye nivattantānaṁ assamapadato avidūre mahāmegho uṭṭhahi. Te ekaṁ rukkhamūlaṁ pavisitvā vammikamatthake aṭṭhaṁsu. Tassa ca abbhantare āsīviso atthi. Tesaṁ sarīrato sedagandhamissakaṁ udakaṁ otaritvā

သက္ကော တေသံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆတိ။ သော ဧကဒိဝသံ အနုဝိလောကေန္တော “ဣမေသံ စက္ခူနိ ပရိဟာယိဿန္တီ”တိ အန္တရာယံ ဒိသွာ ဒုက္ကူလပဏ္ဍိတံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ကေမန္တံ နိသီဒိတွာ ဧဝမာဟ “ဘန္တေ တုမှာကံ အန္တရာယော ပညာယတိ၊ ပဋိစ္ဆဂ္ဂနကံ ပုတ္တံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ လောကဓမ္မံ ပဋိသေဝထာ”တိ။ အထ နံ ဒုက္ကူလပဏ္ဍိတော အာဟ “သက္က ကိန္နာမေတံ ကထေသိ၊ မယံ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တာပိ တေံ လောကဓမ္မံ ပုဉ္ဇကဂူထရာသိံ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆိမှာ၊ ဣဒါနိ ပန အရညံ ပဝိသိတွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ကထံ ဧဝရူပံ ကရိဿာမာ”တိ။ အထ သက္ကော တံ အာဟ “ဘန္တေ သစေ ဧဝံ န ကရောထ၊ ပါရိကာယ တာပသိယာ ဥတုနိကာလေ နာဘိံ ဟတ္ထေန ပရာမသေယျာထာ”တိ။ ဒုက္ကူလပဏ္ဍိတော “ဣဒံ သက္ကာ ကာတု”န္တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ သက္ကော တံ ဝန္ဒိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။

ဒုက္ကူလပဏ္ဍိတောပိ တံ ကာရဏံ ပါရိကာယ အာစိက္ခိတွာ အဿာ ဥတုနိကာလေ နာဘိံ ဟတ္ထေန ပရာမသိ။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော ဒေဝလောကတော စဝိတွာ တဿာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ သာ ဒသမာသစ္စယေန သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ တေနေဝဿ “သုဝဏ္ဏသာမော”တိ နာမံ ကရိံသု။ ပါရိကာယ ဖလာဖလတ္ထာယ ဝနံ ဂတကာလေ ပဗ္ဗတန္တရေ ကိန္နရိယော ဓာတိကိစ္စံ ကရိံသု။ တေ ဥဘောပိ ဗောဓိသတ္တံ နှာပေတွာ ပဏ္ဏသာလာယံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဖလာဖလတ္ထာယ အရညံ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မိံ ခဏေ ကိန္နရာ ကုမာရံ ဂဟေတွာ ဂိရိကန္ဒရာဒီသု နှာပေတွာ ပဗ္ဗတမတ္ထကံ အာရုယှ နာနာပုပ္ဖေဟိ အလင်္ကရိတွာ ဟရိတာလမနောသိလာဒီနိ သိလာယံ ဃံသိတွာ နလာဋေ တိလကေ ကတွာ ပုန အာနေတွာ ပဏ္ဏသာလာယံ နိပဇ္ဇာပေသုံ။ ပါရိကာပိ အာဂန္ဓွာ ပုတ္တံ ထညံ ပါယေသိ။ တံ အပရဘာဂေ ဝယိတွာ သောဋသဝဿုဒ္ဒေသိကမ္ပိ အနုရက္ခန္တာ မာတာပိတရော ပဏ္ဏသာလာယံ နိသီဒါပေတွာ သယမေဝ ဝနမူလဖလာဖလတ္ထာယ ဝနံ ဂစ္ဆန္တိ။ မဟာသတ္တော “မမ မာတာပိတူနံ ကဒါစိ ကောစိဒေဝ အန္တရာယော ဘဝေယျာ”တိ စိန္တေတွာ တေသံ ဂတမဂ္ဂံ သလ္လက္ခေသိ။

အထေကဒိဝသံ တေသံ ဝနမူလဖလာဖလံ အာဒါယ သာယန္ဟသမယေ နိဝတ္တန္တာနံ အဿမပဒတော အဝိဒူရေ မဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိ။ တေ ဧကံ ရုက္ခမူလံ ပဝိသိတွာ ဝမ္မိကမတ္ထကေ အဋ္ဌံသု။ တဿ စ အဗ္ဘန္တရေ အာသီဝိသော အတ္ထိ။ တေသံ သရီရတော သေဒဂန္ဓမိဿကံ ဥဒကံ ဩတရိတွာ

tassa nāsāpuṭaṁ pāvisi. So kujjhitvā nāsāvātena pahari. Dvepi andhā hutvā aññamaññaṁ na passiṁsu. Dukūlapaṇḍito Pārikaṁ āmantetvā "Pārike mama cakkhūni parihīnāni, ahaṁ taṁ na passāmī"ti āha. Sāpi tatheva āha. Te "natthi no idāni jīvitan"ti maggaṁ apassantā paridevamānā aṭṭhaṁsu. Kiṁ pana tesaṁ pubbakammanti? Te kira pubbe vejjakule ahesuṁ. Atha so vejjo ekassa mahādhanassa purisassa akkhirogaṁ paṭijaggi. So tassa kiñci dhanaṁ na adāsi. Atha vejjo kujjhitvā attano gehaṁ gantvā bhariyāya ārocetvā "bhadde ahaṁ tassa akkhirogaṁ paṭijaggāmi, idāni mayhaṁ dhanaṁ na deti, kiṁ karomā"ti āha. Sāpi kujjhitvā "na no tassa santakenattho, bhesajjaṁ tassa ekayogaṁ datvā akkhīni kāṇāni karohī"ti āha. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā tassa santikaṁ gantvā tathā akāsi. So na cirasseva andho hoti. Tesaṁ ubhinnampi iminā kammena cakkhūni andhāni jāyiṁsu.

Atha mahāsatto "mama mātāpitaro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesaṁ pavattiṁ na jānāmi, paṭimaggaṁ gamissāmī"ti cintetvā maggaṁ gantvā saddamakāsi. Te tassa saddaṁ sañjānitvā paṭisaddaṁ karitvā puttasinehena "tāta Suvaṇṇasāma idha paripantho atthi, mā āgamī"ti vadiṁsu. Atha nesaṁ "tena hi imaṁ laṭṭhikoṭiṁ gahetvā mama santikaṁ ethā"ti dīghalaṭṭhiṁ adāsi. Te laṭṭhikoṭiṁ gahetvā tassa santikaṁ āgamiṁsu. Atha ne "kena kāraṇena vo cakkhūni vinaṭṭhānī"ti pucchi. Atha naṁ mātāpitaro āhaṁsu "tāta mayaṁ deve vassante idha rukkhamūle vammikamatthake ṭhitā, tena kāraṇenā"ti. So mātāpitūnaṁ kathaṁ sutvāva aññāsi "tattha āsīvisena bhavitabbaṁ, tena kuddhena nāsāvāto vissaṭṭho bhavissatī"ti. So mātāpitaro disvā rodi ceva hasi ca. Atha naṁ te pucchiṁsu "kasmā tāta rodasi ceva hasasi cā"ti. Ammatātā "tumhākaṁ daharakāleyeva evaṁ cakkhūni vinaṭṭhānī"ti rodiṁ, "idāni paṭijaggituṁ labhissāmī"ti hasiṁ, ammatātā tumhe mā cintayittha, ahaṁ vo paṭijaggissāmīti.

So mātāpitaro assāsetvā assamapadaṁ ānetvā tesaṁ rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu caṅkame paṇṇasālāyaṁ vaccaṭṭhāne passāvaṭṭhāne

တဿ နာသာပုဋံ ပါဝိသိ။ သော ကုဇ္ဈိတ္ဝာ နာသာဝါတေန ပဟရိ။ ဒ္ဝေပိ အန္ဓာ ဟုတ္ဝာ အညမညံ န ပဿိံသု။ ဒုကူလပဏ္ဍိတော ပါရိကံ အာမန္တေတ္ဝာ "ပါရိကေ မမ စက္ခူနိ ပရိဟီနာနိ၊ အဟံ တံ န ပဿာမီ"တိ အာဟ။ သာပိ တထေဝ အာဟ။ တေ "နတ္ထိ နော ဇီဝိတ"န္တိ မဂ္ဂံ အပဿန္တာ ပရိဒေဝမာနာ အဋ္ဌံသု။ ကိံ ပန တေသံ ပုဗ္ဗကမ္မန္တိ? တေ ကိရ ပုဗ္ဗေ ဝေဇ္ဇကုလေ အဟေသုံ။ အထ သော ဝေဇ္ဇော ဧကဿ မဟာဓနဿ ပုရိသဿ အက္ခိရောဂံ ပဋိစိဂ္ဂိ။ သော တဿ ကိဉ္စိ ဓနံ န အဒါသိ။ အထ ဝေဇ္ဇော ကုဇ္ဈိတ္ဝာ အတ္တနော ဃရံ ဂန္ဓာ ဘရိယာယ အာရောစေတ္ဝာ "ဘဒ္ဒေ အဟံ တဿ အက္ခိရောဂံ ပဋိစိဂ္ဂါမိ၊ ဇီဝိကံ မယ္ဟံ ဓနံ န ဒေတိ၊ ကိံ ကရောမာ"တိ အာဟ။ သာပိ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ "န နော တဿ သန္တကေနတ္ထော၊ ဘေသဇ္ဇံ တဿ ဧကယောဂံ ဒတ္ဝာ အက္ခီနိ ကာဏာနိ ကရောဟိ"တိ အာဟ။ သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တဿ သန္တိကံ ဂန္ဓာ တထာ အကာသိ။ သော နစိရဿေဝ အန္ဓော ဟောတိ။ တေသံ ဥဘိန္နမ္ပိ ဣမိနာ ကမ္မေန စက္ခူနိ အန္ဓာနိ ဇာယိံသု။

အထ မဟာသတ္တော "မမ မာတာပိတရော အညေသု ဒိဝသေသု ဣမာယ ဝေလာယ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဣဒါနိ တေသံ ပဝတ္တိံ န ဇာနာမိ၊ ပဋိမဂ္ဂံ ဂမိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ မဂ္ဂံ ဂန္ဓာ သဒ္ဒမကာသိ။ တေ တဿ သဒ္ဒံ သဉ္ဇာနိတ္ဝာ ပဋိသဒ္ဒံ ကရိတ္ဝာ ပုတ္တသိနေဟေန "တာတ သုဝဏ္ဏသာမ ဣဓ ပရိပန္ထော အတ္ထိ၊ မာ အာဂမီ"တိ ဝဒိံသု။ အထ နေသံ "တေန ဟိ ဣမံ လဋ္ဌကောဋိံ ဂဟေတ္ဝာ မမ သန္တိကံ ထောဝ"တိ ဒီဃလဋ္ဌိံ အဒါသိ။ တေ လဋ္ဌကောဋိံ ဂဟေတ္ဝာ တဿ သန္တိကံ အာဂမိံသု။ အထ နေ "ကေန ကာရဏေန ဝေါ စက္ခူနိ ဝိနဋ္ဌာနီ"တိ ပုစ္ဆိ။ အထ နံ မာတာပိတရော အာဟံသု "တာတ မယံ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဣမ ရုက္ခမူလေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဋ္ဌိတာ၊ တေန ကာရဏေနာ"တိ။ သော မာတာပိတူနံ ကထံ သုတ္ဝာဝ အညာသိ "တတ္ထ အာသီဝိသေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တေန ကုဒ္ဓေန နာသာဝါတော ဝိဿဋ္ဌော ဘဝိဿတီ"တိ။ သော မာတာပိတရော ဒိသ္ဝာ ရောဒိ စေဝ ဟသိ စ။ အထ နံ တေ ပုစ္ဆိံသု "ကသ္မာ တာတ ရောဒသိ စေဝ ဟသသိ စာ"တိ။ အမ္မတာတာ "တုမှာကံ ဒဟရကာလေယေဝ ဧဝံ စက္ခူနိ ဝိနဋ္ဌာနီ"တိ ရောဒိံ၊ "ဣဒါနိ ပဋိစိဂ္ဂိတုံ လဘိဿာမီ"တိ ဟသိံ၊ အမ္မတာတာ တုမ္ဟေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ အဟံ ဝေါ ပဋိစိဂ္ဂိဿာမီတိ။

သော မာတာပိတရော အဿာသေတ္ဝာ အဿမပဒံ အာနေတ္ဝာ တေသံ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေသု စင်္ကမေ ပဏ္ဏသာလာယံ ဝစ္စဋ္ဌာနေ ပဿာဝဋ္ဌာနေ

cāti sabbaṭṭhānesu rajjuke bandhi. Tato paṭṭhāya te assamapade ṭhapetvā sayaṁ vanamūlaphalādīni āharitvā paṇṇasālāyaṁ ṭhapetvā pātova tesaṁ vasanaṭṭhānaṁ sammajjitvā mātāpitaro vanditvā ghaṭaṁ ādāya Migasammatānadiṁ gantvā pānīyaparibhojanīyaṁ āharitvā upaṭṭhāpeti, dantakaṭṭhamukhodakādīni datvā madhuraphalāphalaṁ deti, tehi bhuñjitvā mukhe vikkhālite sayaṁ khāditvā mātāpitaro vanditvā migagaṇaparivuto phalāphalatthāya araññaṁ pāvisi. Pabbatapāde kinnaraparivāro phalāphalaṁ gahetvā sāyanhasamaye āgantvā ghaṭena udakaṁ āharitvā uṇhodakena tesaṁ yathāruci nhāpanaṁ pādadhovanaṁ vā katvā aṅgārakapallaṁ upanetvā[1] hatthapāde[2] sedetvā tesaṁ nisinnānaṁ phalāphalaṁ datvā khādāpetvā pariyosāne sayaṁ khāditvā sesakaṁ ṭhapesi. Iminā niyāmeneva mātāpitaro paṭijaggi.

Tasmiṁ samaye Bārāṇasiyaṁ Pīḷiyakkho nāma rājā rajjaṁ kāresi. So migamaṁsalobhena mātaraṁ rajjaṁ paṭicchāpetvā sannaddhapañcāvudho Himavantaṁ pavisitvā mige vadhitvā maṁsaṁ khādanto Migasammatānadiṁ patvā anupubbena sāmassa pānīyaggahaṇatitthaṁ sampatto migapadavalañjaṁ disvā maṇivaṇṇāhi sākhāhi koṭṭhakaṁ katvā dhanuṁ ādāya visapītaṁ saraṁ sannahitvā nilīnova acchi. Mahāsattopi sāyanhasamaye phalāphalaṁ āharitvā assamapade ṭhapetvā mātāpitaro vanditvā "pānīyaṁ āharissāmī"ti ghaṭaṁ gahetvā migagaṇaparivuto dvepi mige ekato katvā tesaṁ piṭṭhiyaṁ pānīyaghaṭaṁ ṭhapetvā hatthena gahetvā nadītitthaṁ agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhitova taṁ tathā āgacchantaṁ disvā mayā ettakaṁ kālaṁ evaṁ vicarantenapi manusso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa nāgo nu kho, sace panāhaṁ etaṁ upasaṅkamitvā pucchissāmi, devo ce bhavissati, ākāsaṁ uppatissati. Nāgo ce, bhūmiyaṁ pavisissati. Na kho panāhaṁ sabbakālaṁ Himavanteyeva vicarissāmi[3], Bārāṇasiṁ gamissāmi. Tatra maṁ pucchissanti 'api nu kho te mahārāja Himavante vasantena kiñci acchariyaṁ diṭṭhapubban'ti. Tatrāhaṁ 'evarūpo me satto diṭṭhapubbo'ti vakkhāmi, 'ko nāmeso'ti vutte sace 'na jānāmī'ti

1. Upanāmetvā (Ka) 2. Gatte (Sī, I) 3. Vasissāmi (Sī, I)

စာတိ သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု ရဇ္ဇုကေ ဗန္ဓိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တေ အဿမပဒေ ဌပေတ္ဝာ သယံ ဝနမူလဖလာဒီနိ အာဟရိတ္ဝာ ပဏ္ဏသာလာယံ ဌပေတ္ဝာ ပါတောဝ တေသံ ဝသနဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇိတ္ဝာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတ္ဝာ ဃဋံ အာဒါယ မိဂသမ္မတာနဒိံ ဂန္ဆာ ပါနိယပရိဘောဇနိယံ အာဟရိတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာပေတိ၊ ဒန္တကဋ္ဌမုခောဒကာဒီနိ ဒတ္ဝာ မဓုရဖလာဖလံ ဒေတိ၊ တေဟိ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ မုခေ ဝိက္ခာလိတေ သယံ ခါဒိတ္ဝာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတ္ဝာ မိဂဂဏပရိဝုတော ဖလာဖလတ္ထာယ အရညံ ပါဝိသိ။ ပဗ္ဗတပါဒေ ကိန္နရပရိဝါရော ဖလာဖလံ ဂဟေတ္ဝာ သာယန္ဟသမယေ အာဂန္ဆာ ဃဋေန ဥဒကံ အာဟရိတ္ဝာ ဥဏှောဒကေန တေသံ ယထာရုစိ နှာပနံ ပါဒဓောဝနံ ဝါ ကတ္ဝာ အင်္ဂါရကပလ္လိံ ဥပနေတ္ဝာ[1] ဟတ္ထပါဒေ[2] သေဒေတ္ဝာ တေသံ နိသိန္နာနံ ဖလာဖလံ ဒတ္ဝာ ခါဒါပေတ္ဝာ ပရိယောသာနေ သယံ ခါဒိတ္ဝာ သေသကံ ဌပေသိ။ ဣမိနာ နိယာမေနေဝ မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂိ။

တသ္မိံ သမယေ ဗာရာဏသိယံ ပိဋ္ဌိယက္ခော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ သော မိဂမံသလောဘေန မာတရံ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆာပေတ္ဝာ သန္နဒ္ဓပဉ္စာဝုဓော ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတ္ဝာ မိဂေ ဝဓိတ္ဝာ မံသံ ခါဒန္တော မိဂသမ္မတာနဒိံ ပတ္ဝာ အနုပုဗ္ဗေန သာမဿ ပါနိယဂ္ဂဟဏတိတ္ထံ သမ္ပတ္တော မိဂပဒဝလဉ္ဇံ ဒိသ္ဝာ မဏိဝဏ္ဏာဟိ သာခါဟိ ကောဋ္ဌကံ ကတ္ဝာ ဓနုံ အာဒါယ ဝိသပီတံ သရံ သန္နဟိတ္ဝာ နိလီနောဝ အဟ္ဆိ။ မဟာသတ္တောပိ သာယန္ဟသမယေ ဖလာဖလံ အာဟရိတ္ဝာ အဿမပဒေ ဌပေတ္ဝာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတ္ဝာ "ပါနိယံ အာဟရိဿာမီ"တိ ဃဋံ ဂဟေတ္ဝာ မိဂဂဏပရိဝုတော ဒ္ဝေပိ မိဂေ ဧကတော ကတ္ဝာ ဟေဋ္ဌာ ပိဋ္ဌိယံ ပါနိယဃဋံ ဌပေတ္ဝာ ဟတ္ထေန ဂဟေတ္ဝာ နဒိတိတ္ထံ အဂမာသိ။ ရာဇာ ကောဋ္ဌကေ ဋ္ဌိတောဝ တံ တထာ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ "မယာ ဧတ္တကံ ကာလံ ဧဝံ ဝိစရန္တေနပိ မနုဿော နာမ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ ဒေဝေါ နု ခေါ ဧသ နာဂေါ နု ခေါ၊ သစေ ပနာဟံ တံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ ဒေဝေါ စေ ဘဝိဿတိ၊ အာကာသံ ဥပ္ပတိဿတိ။ နာဂေါ စေ၊ ဘူမိယံ ပဝိသိဿတိ။ န ခေါ ပနာဟံ သဗ္ဗကာလံ ဟိမဝန္တေယေဝ ၊ ဝိစရိဿာမိ၊ ဗာရာဏသိံ ဂမိဿာမိ။ တတြ မံ ပုစ္ဆိဿန္တိ 'အပိ နု ခေါ တေ မဟာရာဇ ဟိမဝန္တေ ဝသန္တေန ကိဉ္စိ အစ္ဆရိယံ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗ'န္တိ။ တတြာဟံ 'ဧဝရူပေါ မေ သတ္တော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော'တိ ဝက္ခာမိ၊ 'ကော နာမေသော'တိ ဝုတ္တေ သစေ 'န ဇာနာမီ'တိ

၁-ဥပနာမေတ္ဝာ (က) ၂-ဂတ္တေ (သီ၊ ဣ) ၃-ဝသိဿာမိ (သီ၊ ဣ)

vakkhāmi, atha garahissanti maṁ, tasmā etaṁ vijjhitvā dubbalaṁ katvā pucchissāmī”ti cintesi.

Atha tesu migesu paṭhamameva otaritvā pānīyaṁ pivitvā uttiṇṇesu bodhisatto uggahitavatto mahāthero viya saṇikaṁ otaritvā passaddhadaratho paccuttaritvā rattavākacīraṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā ajinacammaṁ aṁse[1] katvā pānīyaghaṭaṁ ukkhipitvā udakaṁ puñchitvā vāma-aṁsakūṭe ṭhapesi. Tasmiṁ kāle “idāni vijjhituṁ samayo”ti rājā visapītaṁ saraṁ ukkhipitvā mahāsattaṁ dakkhiṇapasse vijjhi, saro vāmapassena nikkhami. Tassa viddhabhāvaṁ ñatvā migagaṇā bhītā palāyiṁsu. Suvaṇṇasāmapaṇḍito pana viddhopi pānīyaghaṭaṁ yathā vā tathā vā anavasumbhitvā[2] satiṁ paccupaṭṭhāpetvā saṇikaṁ otāretvā vālukaṁ viyūhitvā ṭhapetvā disaṁ vavatthapetvā mātāpitūnaṁ vasanaṭṭhānadisābhāgena sīsaṁ katvā rajatapaṭṭavaṇṇāya vālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satiṁ paccupaṭṭhāpetvā “imasmiṁ Himavantappadese mama verī nāma natthi, mayhaṁ mātāpitūnañca verī[3] nāma natthīn”ti mukhena lohitaṁ chaḍḍetvā rājānaṁ adisvāva paṭhamaṁ gāthamāha—

296. “Ko nu maṁ usunā vijjhi, pamattaṁ udahārakaṁ.
Khattiyo brāhmaṇo vesso, ko maṁ viddhā nilīyasī”ti.

Tattha **pamattan**ti mettābhāvanāya anupaṭṭhitasatiṁ. Idañhi so sandhāya tasmiṁ khaṇe attānaṁ pamattaṁ nāma akāsi. **Viddhā**ti vijjhitvā.

Evañca pana vatvā puna attano sarīramaṁsassa abhakkhasammatabhāvaṁ dassetuṁ dutiyaṁ gāthamāha—

297. “Na me maṁsāni khajjāni, cammena’ttho na vijjati.
Atha kena nu vaṇṇena, viddheyyaṁ maṁ amaññathā”ti.

Dutiyagāthaṁ vatvā tameva nāmādivasena pucchanto āha—

298. “Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ.
Puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ maṁ viddhā nilīyasī”ti.

---

1. Ekaṁsaṁ (Sī, Syā, I)
2. Anusumbhitvā (Syā, I)
3. Mamapi aññasmiṁ veraṁ (Sī, I)

ဝက္ခာမိ၊ အထ ဂရဟိဿန္တိ မံ၊ တသ္မာ ဧတံ ဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ ပုစ္ဆိ-ဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။

အထ တေသု မိဂေသု ပဌမမေဝ သြိတရိတွာ ပါနိယံ ပိဝိတွာ ဥတ္တိဏ္ဏေသု ဗောဓိသတ္တော ဥဂ္ဂဟိတဝတ္တော မဟာထေရော ဝိယ သဏိကံ သြိတရိတွာ ပဿဒ္ဓဒရထော ပစ္စုတ္တရိတွာ ရတ္တဝါကစီရံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ အဇိနစမ္မံ အံသေ[1] ကတွာ ပါနိယဃဋံ ဥက္ခိပိတွာ ဥဒကံ ပုဉ္ဆိတွာ ဝါမအံသကူဋေ ဌပေသိ။ တသ္မိံ ကာလေ “ဣဒါနိ ဝိဇ္ဈိတုံ သမယော”တိ ရာဇာ ဝိသပီတံ သရံ ဥက္ခိပိတွာ မဟာသတ္တံ ဒက္ခိဏပဿေ ဝိဇ္ဈိ၊ သရော ဝါမပဿေန နိက္ခမိ။ တဿ ဝိဒ္ဓဘာဝံ ဉတွာ မိဂဂဏာ ဘီတာ ပလာယိံသု။ သုဝဏ္ဏသာမပဏ္ဍိတော ပန ဝိဒ္ဓော်ပိ ပါနိယဃဋံ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ အနဝသုမ္ဘိတွာ[2] သတိံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ သဏိကံ သြိတာရေတွာ ဝါလုကံ ဝိယူဟိတွာ ဌပေတွာ ဒိသံ ဝဝတ္ထပေတွာ မာတာပိတူနံ ဝသနဋ္ဌာနဒိသာဘာဂေန သီသံ ကတွာ ရဇတပဋ္ဋ-ဝဏ္ဏာယ ဝါလုကာယ သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ နိပဇ္ဇိတွာ သတိံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ “ဣမသ္မိံ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ မမ ဝေရီ နာမ နတ္ထိ၊ မယှံ မာတာပိတူနဉ္စ ဝေရီ-နာမ နတ္ထိ”တိ မုခေန လောဟိတံ ဆဍ္ဍေတွာ ရာဇာနံ အဒိသ္ဝာဝ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

၂၉၆။ “ကော နု မံ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိ၊ ပမတ္တံ ဥဒဟာရကံ။
ခတ္တိယော ဗြာဟ္မဏော ဝေသ္သော၊ ကော မံ ဝိဒ္ဓါ နိလီယသိ”တိ။

တတ္ထ **ပမတ္တ**န္တိ မေတ္တာဘာဝနာယ အနုပဋ္ဌိတသတိံ။ ဧဒဒ္ဓိ သော သန္ဓာယ ဘဿိံ ခဏေ အတ္တာနံ ပမတ္တံ နာမ အကာသိ။ **ဝိဒ္ဓါ**တိ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ပုန အတ္တနော သရီရမံသဿ အဘက္ခသမ္မုတဘာဝံ ဒဿေတုံ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ—

၂၉၇။ “န မေ မံသာနိ ခဇ္ဇာနိ၊ စမ္မေန’တ္ထော န ဝိဇ္ဇတိ။
အထ ကေန နု ဝဏ္ဏေန၊ ဝိဒ္ဓေယျံ မံ အမညထာ”တိ။

ဒုတိယဂါထံ ဝတ္ဝာ တမေဝ နာမာဒိဝသေန ပုစ္ဆန္တော ဣဟ—

၂၉၈။ “ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယံ။
ပုဋ္ဌော မေ သမ္မ အက္ခာဟိ၊ ကိံ မံ ဝိဒ္ဓါ နိလီယသိ”တိ။

၁-နံသံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂-အနုသုမ္ဘိတွာ (သျာ၊ ဋ္ဌ) ၃-မေဝိ အညသ္မိံ ဝေရံ (သီ၊ ဋ္ဌ)

Tattha **amaññathā**ti ayaṁ puriso kena kāraṇena maṁ vijjhitabbanti amaññitthāti attho.

Evañca pana vatvā tuṇhī ahosi. Taṁ sutvā rājā "ayaṁ mayā visapītena sallena vijjhitvā pātitopi neva maṁ akkosati na paribhāsati, mama hadayaṁ sambāhanto viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmissa santikan"ti cintetvā gantvā tassa santike ṭhitova dve gāthā abhāsi—

299. "Rājā'ha'masmi Kāsīnaṁ, Pīḷiyakkhoti maṁ vidū.
Lobhā raṭṭhaṁ pahitvāna, miga'mesaṁ carāma'haṁ.

300. Issatthe ca'smi kusalo, daḷhadhammoti vissuto.
Nāgopi me na mucceyya, āgato usupātanan"ti.

Tattha **rājā'ha'masmī**ti evaṁ kirassa vitakko ahosi "devāpi nāgāpi manussabhāsāya kathentiyeva, ahametaṁ devoti vā nāgoti vā manussoti vā na jānāmi. Sace kujjheyya, nāseyya maṁ, 'rājā'ti vutte pana abhāyanto nāma natthī"ti. Tasmā attano rājabhāvaṁ jānāpetuṁ paṭhamaṁ "rājā'ha'masmī"ti āha. **Lobhā**ti migamaṁsalobhena. **Miga'mesan**ti migaṁ esanto. **Carāma'han**ti carāmi ahaṁ. Dutiyaṁ gāthaṁ pana attano balaṁ dīpetukāmo evamāha. Tattha **issatthe**ti dhanusippe. **Daḷhadhammo**ti daḷhadhanuṁ sahassatthāmadanuṁ oropetuñca āropetuñca samattho.

Iti rājā attano balaṁ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṁ pucchanto āha—

301. "Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ.
Pituno attano cāpi, nāmagottaṁ pavedayā"ti.

Tattha **pavedayā**ti kathaya.

တတ္ထ **အမညိ္ဍထာ**တိ အယံ ပုရိသော ကေန ကာရဏေန မံ ဝိဇ္ဈိတဗ္ဗန္တိ အမညိ္ဍထာတိ အတ္ထော။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ တုဏှီ အဟောသိ။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ "အယံ မယာ ဝိသ-ဗိတေန သလ္လေန ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ပါတိတောပိ နေဝ မံ အက္ကောသတိ န ပရိဘာသတိ၊ မမ ဟဒယံ သမ္ဗာဟန္တော ဝိယ ပိယဝစနေန သမုဒါစရတိ၊ ဂစ္ဆိဿာမိဿ သန္တိက"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ဂန္ဒ္ဝာ တဿ သန္တိကေ ဋ္ဌတောဝ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ—

၂၉၉။ "ရာဇာ'ဟ'မသ္မိ ကာသီနံ၊ ဝိဇိယ်ကွောတိ မံ ဝိဒူ။
လောဘာ ရဋ္ဌံ ပဟိတ္ဝာန၊ မိဂ'မေသံ စရာမ'ဟံ။

၃၀၀။ ဣဿတ္ထေ စ'သ္မိ ကုသလော၊ ဒဠ္ဟဓမ္မောတိ ဝိဿုတော။
နာဂေါပိ မေ န မုစ္စေယ္ယ၊ အာဂတော ဥသုပါတန"န္တိ။

တတ္ထ **ရာဇာ'ဟ'မသ္မီ**တိ ဧဝံ ကိရဿ ဝိတက္ကော အဟောသိ "ဒေဝါပိ နာဂါပိ မနုဿဘာသာယ ကထေန္တိယေဝ၊ အဟမေတံ ဒေဝေါတိ ဝါ နာဂေါတိ ဝါ မနုဿော်တိ ဝါ န ဇာနာမိ။ သစေ ကုဇ္ဈေယ္ယ၊ နာသေယ္ယ မံ၊ 'ရာဇာ'တိ ဝုတ္တေ ပန အဘာယန္တော နာမ နတ္ထီ"တိ။ တသ္မာ အတ္တနော ရာဇဘာဝံ ဇာနာပေတုံ ပဌမံ "ရာဇာ'ဟ'မသ္မီ"တိ အာဟ။ **လောဘာ**တိ ဗိဂဒံသလောဘေန။ **မိဂ'မေသ**န္တိ မိဂံ သေန္တော။ **စရာမ'ဟ**န္တိ စရာမိ အဟံ။ ဒုတိယ် ဂါထံ ပန အတ္တနော ဗလံ ဒီပေတုကာမော ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **ဣဿတ္ထေ**တိ ခနုသ်ပ္ပေ။ **ဒဠ္ဟဓမ္မော**တိ ဒဠ္ဟဓနုံ ဿဟဿတ္ထာမဓနုံ သြရောပေတုဉ္စ အာရောပေတုဉ္စ သမတ္ထော။

ဣတိ ရာဇာ အတ္တနော ဗလံ ဝဏ္ဏေတ္ဝာ တဿ နာမဂေါတ္တံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ—

၃၀၁။ "ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယံ။
ပိတုနော အတ္တနော စာပိ၊ နာမဂေါတ္တံ ပဝေဒယာ"တိ။

တတ္ထ **ပဝေဒယာ**တိ ကထေယ။

Taṁ sutvā mahāsatto “sacāhaṁ ‘devanāgakinnarakhattiyādīsu aññatarohamasmī’ti katheyyaṁ, saddaheyyeva esa, saccameva panassa kathetuṁ vaṭṭatī”ti cintetvā evamāha—

302. “Nesādaputto bhaddante, sāmo iti maṁ ñātayo.
Āmantayiṁsu jīvantaṁ, sva’jje’vā’haṁ gato saye.

303. Viddhosmi puthusallena, savisena yathā migo.
Sakamhi lohite rāja, passa semi paripluto.

304. Paṭivāmagataṁ sallaṁ, passa dhimhāmi lohitaṁ.
Āturo tyā’nupucchāmi, kiṁ maṁ viddhā nilīyasi.

305. Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññate.
Atha kena nu vaṇṇena, viddheyyaṁ maṁ amaññathā”ti.

Tattha **jīvantan**ti maṁ ito pubbe jīvamānaṁ “ehi sāma, yāhi sāmā”ti ñātayo āmantayiṁsu. **Sva’jje’vā’haṁ gato**ti so ahaṁ ajja evaṁ gato maraṇamukhe sampatto, paviṭṭhoti attho[1]. **Saye**ti sayāmi. **Pariplutoti** nimuggo. **Paṭivāmagatan**ti[2] dakkhiṇapassena pavisitvā vāmapassena niggatanti attho. **Passā**ti olokehi maṁ. **Dhimhāmī**ti[3] niṭṭhubhāmi, idaṁ so satiṁ paccupaṭṭhāpetvā avikampamānova lohitaṁ mukhena chaḍḍetvā āha. **Āturo tyā’nupucchāmī**ti bāḷhagilāno hutvā ahaṁ taṁ anupucchāmi. **Nilīyasī**ti etasmiṁ vanagumbe nilīno acchasi. **Viddheyyan**ti vijjhitabbaṁ. **Amaññathā**ti amaññittha.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā yathābhūtaṁ anācikkhitvā musāvādaṁ kathento āha—

306. “Migo upaṭṭhito āsi, āgato usupātanaṁ.
Taṁ disvā ubbijī sāma, tena kodho ma’māvisī”ti.

Tattha **āvisī**ti ajjhotthari. Tena kāraṇena me kodho uppannoti dīpeti.

1. Maraṇamukhe appito (Sī, I) 2. Paṭicammāti (Sī, I) 3. Vihāmīti (Sī, I)

တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော “သစာဟံ ‘ဒေဝနာဂကိန္နရခတ္တိယာဒီသု အညတရောဟမသ္မီ’တိ ကထေယ္ယံ၊ သဒ္ဒဟေယ္ယေဝ သေ၊ သစ္စမေဝ ပနဿ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ဧဝမာဟ—

၃၀၂။ “နေသာဒပုတ္တော ဘဒ္ဒန္တေ၊ သာမော ဣတိ မံ ဉာတယော။
အာမန္တယိံသု ဇီဝန္တံ၊ သ္ဝ’ဇ္ဇေ’ဝ’ဟံ ဂတော သယေ။

၃၀၃။ ဝိဒ္ဓောသ္မိ ပုထုသလ္လေန၊ သဝိသေန ယထာ မိဂေါ။
သကမ္ဟိ လောဟိတေ ရာဇ၊ ပဿ သေမိ ပရိပ္လုတော။

၃၀၄။ ပဋိဝါမဂတံ သလ္လံ၊ ပဿ ဓိမ္ဟာမိ လောဟိတံ။
အာတုရော တ္ယာ’နုပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ မံ ဝိဒ္ဓါ နိလီယသိ။

၃၀၅။ အဇိနမ္ဟိ ဟညတေ ဒီပိ၊ နာဂေါ ဒန္တေဟိ ဟညတေ။
အထ ကေန နု ဝဏ္ဏေန၊ ဝိဒ္ဓေယ္ယံ မံ အမညထာ”တိ။

တတ္ထ **ဇီဝန္တ**န္တိ မံ ဗ္ဟတော ပုဗ္ဗေ ဇီဝမာနံ “ဟေ သာမ,ယာဟိ သာမာ”တိ ဉာတယော အာမန္တယိံသု။ **သ္ဝ’ဇ္ဇေ’ဝ’ဟံ ဂတော**တိ သော အဟံ အဇ္ဇ ဧဝံ ဂတော မရဏမုခေ သမ္ပတ္တော၊ ပဝိဋ္ဌောတိ အတ္ထော[1]။ **သယေ**တိ သယာမိ။ **ပရိပ္လုတော**တိ နိမုဂ္ဂေါ။ **ပဋိဝါမဂတ**န္တိ ၂ ဒက္ခိဏပဿေန ပဝိသိတ္ဝာ ဝါမပဿေန နိဂ္ဂတန္တိ အတ္ထော။ **ပဿာ**တိ ဩလောကေဟိ မံ။ **ဓိမ္ဟာမီ**တိ[2] နိဋ္ဌဘာမိ၊ ဗ္ဟဒံ သော သတိံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတ္ဝာ အဝိကမ္ပမာနောဝ လောဟိတံ မုခေန ဆဍ္ဍေတ္ဝာ အာဟ။ **အာတုရော တ္ယာ’နုပုစ္ဆာမီ**တိ ဗာဠှဂိလာနော ဟုတ္ဝာ အဟံ တံ အနုပုစ္ဆာမိ။ **နိလီယသီ**တိ တေသ္မိံ ဝနဂုမ္ဗေ နိလီနော အစ္ဆသိ။ **ဝိဒ္ဓေယ္ယ**န္တိ ဝိဇ္ဈိတဗ္ဗံ။ **အမညထာ**တိ အမညိတ္ထ။

ရာဇာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ယထာဘူတံ အနာစိက္ခိတ္ဝာ မုသာဝါဒံ ကထေန္တော အာဟ—

၃၀၆။ “မိဂေါ ဥပဋ္ဌိတော အာသိ၊ အာဂတော ဥသုပါတနံ။
တံ ဒိသ္ဝာ ဥဗ္ဗိဇီ သာမ၊ တေန ကောဓော မ’မာဝိသီ”တိ။

တတ္ထ **အာဝိသီ**တိ အဇ္ဈောတ္ထရိ။ တေန ကာရဏေန မေ ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇေါတိ ဒီပေတိ။

၁-မရဏမုခေ အပ္ပိတော (သီ၊ ဗ္ဟ) ၂-ပဋိစမ္မာတိ (သီ၊ ဗ္ဟ) ၃-ဝိဟာမီတိ (သီ၊ ဗ္ဟ)

Atha naṁ mahāsatto “kiṁ vadesi mahārāja, imasmiṁ Himavante maṁ disvā palāyanamigo nāma natthī”ti vatvā āha—

307. “Yato sarāmi attānaṁ, yato patto’smi viññutaṁ.
Na maṁ migā uttasanti, araññe sāpadānipi.

308. Yato nidhiṁ parihariṁ, yato patto’smi yobbanaṁ.
Na maṁ migā uttasanti, araññe sāpadānipi.

309. Bhīrū kimpurisā rāja, pabbate Gandhamādane.
Sammodamānā gacchāma, pabbatāni vanāni ca.

310. (Na maṁ migā uttasanti, araññe sāpadānipi.)[1]
Atha kena nu vaṇṇena, utrāsanti migā maman”ti.

Tattha **na maṁ migā**ti (bho mahārāja yato kālato paṭṭhāya ahaṁ attānaṁ sarāmi, yato kālato paṭṭhāya ahaṁ viññubhāvaṁ patto asmi bhavāmi, tato kālato paṭṭhāya)[1] maṁ disvā migā nāma na uttasanti. **Sāpadānipī**ti vāḷamigāpi. **Yato nidhin**ti yato kālato paṭṭhāya ahaṁ vākacīraṁ parihariṁ[2]. **Bhīrū kimpurisā**ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu, kimpurisā nāma atibhīrukā honti. Ye imasmiṁ Gandhamādanapabbate viharanti, tepi maṁ disvā na uttasanti, atha kho mayaṁ aññamaññaṁ sammodamānā gacchāma. **Utrāsanti migā maman**ti mamaṁ disvā migā utrāseyyuṁ[3], kena kāraṇena tvaṁ maṁ saddahāpessasīti dīpeti.

Taṁ sutvā rājā “mayā imaṁ niraparādhaṁ vijjhitvā musāvādo kathito, saccameva kathayissāmī”ti cintetvā āha—

311. “Na taṁ tasa migo sāma, kiṁ tāhaṁ alikaṁ bhaṇe.
Kodhalobhābhibhūtā’haṁ, usuṁ te taṁ avassajin”ti.

Tattha **na taṁ tasā**ti na taṁ disvā migo tasa, na bhītoti attho[4]. **Kiṁ tāhan**ti kiṁ te evaṁ kalyāṇadassanassa santike ahaṁ alikaṁ

1. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.
2. Pariharin, nivāsemīti attho (Ka)
3. Utrāseti mama migo utraseyyāti (Sī, I)
4. Tattha na taddasāti na taṁ addasa (Sī, Syā, I)

အထ နံ မဟာသတ္တော “ကိံ ဝဒေသိ မဟာရာဇ၊ ဣမသ္မိံ ဟိမဝန္တေ မံ ဒိသ္ဝာ ပလာယနမိဂေါ နာမ နတ္ထီ”တိ ဝတ္ဝာ အာဟ—

၃၀၇။ “ယတော သရာမိ အတ္တာနံ၊ ယတော ပတ္တော’သ္မိ ဝိညုတံ။
နာ မံ မိဂါ ဥတ္တသန္တိ၊ အရညေ သာပဒါနိပိ။

၃၀၈။ ယတော နိဓိ ပရိဟရိံ၊ ယတော ပတ္တော’သ္မိ ယောဗ္ဗနံ။
နာ မံ မိဂါ ဥတ္တသန္တိ၊ အရညေ သာပဒါနိပိ။

၃၀၉။ ဘီရူ ကိမ္ပုရိသာ ရာဇ၊ ပဗ္ဗတေ ဂန္ဓမာဒနေ။
သမ္မောဒမာနာ ဂစ္ဆာမ၊ ပဗ္ဗတာနိ ဝနာနိ စ။

၃၁၀။ (နာ မံ မိဂါ ဥတ္တသန္တိ၊ အရညေ သာပဒါနိပိ။)[၁]
အထ ကေန နု ဝဏ္ဏေန၊ ဥတ္တြာသန္တိ မိဂါ မမ”န္တိ။

တတ္ထ **နာ မံ မိဂါ**တိ (ဘော မဟာရာဇ ယတော ကာလတော ပဋ္ဌာယ အဟံ အတ္တာနံ သရာမိ၊ ယတော ကာလတော ပဋ္ဌာယ အဟံ ဝိညုဘာဝံ ပတ္တော အသ္မိ ဘဝါမိ၊ တတော ကာလတော ပဋ္ဌာယ)[၂] မံ ဒိသ္ဝာ မိဂါ နာမ နတ္ထသန္တိ။ **သာပဒါနိပီ**တိ ဝါဠမိဂါပိ။ **ယတော နိဓိ**န္တိ ယတော ကာလတော ပဋ္ဌာယ အဟံ ဝါကစီရံ ပရိဟရိံ[၂]။ **ဘီရူ ကိမ္ပုရိသာ**တိ မဟာရာဇ မိဂါ တာဝ တိဋ္ဌန္တု၊ ကိမ္ပုရိသာ နာမ အတိဘီရုကာ ဟောန္တိ။ ယေ ဣမသ္မိံ ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတေ ဝိဟရန္တိ၊ တေပိ မံ ဒိသ္ဝာ နာ ဥတ္တသန္တိ၊ အထ ခေါ မယံ အညမညံ သမ္မောဒမာနာ ဂစ္ဆာမ။ **ဥတ္တြာသန္တိ မိဂါ မမ**န္တိ မမံ ဒိသ္ဝာ မိဂါ ဥတ္တြာသေယ္ယုံ[၃]၊ ကေန ကာရဏေန တွံ မံ သဒ္ဒဟာပေဿသီတိ ဒီပေတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “မယာ ဣမံ နိရပရာဓံ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ မုသာဝါဒေါ ကထိတော၊ သစ္စမေဝ ကထယိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၃၁၁။ “နာ တံ တသ မိဂေါ သာမ၊ ကိံ တာဟံ အလိကံ ဘဏေ။
ကောဓလောဘာဘိဘူတာ’ဟံ၊ ဥသုံ တေ တံ အဝဿဇ်”န္တိ။

တတ္ထ **နာ တံ တသာ**တိ နာ တံ ဒိသ္ဝာ မိဂေါ တသ၊ နာ ဘီတောတိ အတ္ထော[၄]။ **ကိံ တာဟ**န္တိ ကိံ တေ ဧဝံ ကလ္လာဏဒဿနသ သန္တိကေ အဟံ အလိကံ

၁-( )သီ-သျာ-ဣပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။ ၂-ပရိဟရိံ၊ နိဝါသေမီတိ အတ္ထော (က)
၃-ဥတ္တြာသေတိ မမ မိဂေါ ဥတ္တြသေယ္ယာတိ (သီ၊ ဣ) ၄-တတ္ထ နာ တဒ္ဒသာတိ နာ တံ အဒ္ဒသ (သီ၊သျာ ဣ)

bhaṇissāmi. **Kodhalobhābhibhūtā'han**ti kodhena ca lobhena ca abhibhūto hutvā ahaṁ. So hi paṭhamameva migesu uppannena kodhena "mige vijjhissāmī"ti dhanuṁ āropetvā ṭhito pacchābodhisattaṁ disvā tassa devatādīsu aññatarabhāvaṁ ajānanto "pucchissāmi nan"ti lobhaṁ uppādesi, tasmā evamāha.

Evañca pana vatvā "nāyaṁ Suvaṇṇasāmo imasmiṁ arañño ekakova vasissati, ñātakehipissa bhavitabbaṁ, pucchissāmi nan"ti cintetvā itaraṁ gāthamāha—

312. "Kuto nu sāma āgamma, kassa vā pahito tuvaṁ.
'Udahāro nadiṁ gaccha', āgato Migasammatan"ti.

Tattha **sāmā**ti[1] mahāsattaṁ ālapati. **Āgammā**ti kuto desā imaṁ vanaṁ āgamitvā "amhākaṁ udahāro udakaṁ āharituṁ nadiṁ gacchā"ti **kassa vā pahito** kena puggalena pesito hutvā tuvaṁ imaṁ Migasammataṁ āgatoti attho.

So tassa kathaṁ sutvā mahantaṁ dukkhavedanaṁ adhivāsetvā mukhena lohitaṁ chaḍḍetvā gāthamāha—

313. "Andhā mātāpitā mayhaṁ, te bharāmi brahāvane.
Tesā'haṁ udakāhāro, āgato Migasammatan"ti.

Tattha **bharāmī**ti mūlaphalādīni āharitvā posemi.

Evañca pana vatvā mahāsatto mātāpitaro ārabbha vilapanto āha—

314. "Atthi nesaṁ usāmattaṁ, atha sāhassa jīvitaṁ.
Udakassa alābhena, maññe andhā marissare.

315. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ, labbhā hi pumunā idaṁ.
Yañca ammaṁ passāmi, taṁ me dukkhataraṁ ito.

1. Sammāti (Sī, I)

ဘဏိဿာမိ။ **ကောဓလောဘာဘိဘူတာ'ဟ**န္တိ ကောဓေန စ လောဘေန စ အဘိဘူတော ဟုတ္ဝာ အဟံ။ သော ဟိ ပဌမမေဝ မိဂေသု ဥပ္ပန္နေန ကောဓေန "မိဂေ ဝိဇ္ဈိဿာမီ"တိ ဓနုံ အာရောပေတ္ဝာ ဋ္ဌိတော ပစ္ဆာ ဗောဓိသတ္တံ ဒိသ္ဝာ တဿ ဒေဝတာဒီသု အညတရဘာဝံ အဇာနန္တော "ပုစ္ဆိဿာမိ န"န္တိ လောဘံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ "နာယံ သုဝဏ္ဏသာမော ဣမသ္မိံ အရညေ ကေဝ၊ ဝသိဿတိ၊ ဉာတကေဟိပိဿ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ န"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ဣတရံ ဂါထမာဟ—

၃၁၂။ "ကုတော နု သာမ အာဂမ္မ၊ ကဿ ဝါ ပဟိတော တုဝံ။
'ဥဒဟာရော နဒိ' ဂစ္ဆ'၊ အာဂတော မိဂသမ္မတ"န္တိ။

တတ္ထ **သာမာ**တိ၁ မဟာသတ္တံ အာလပတိ။ **အာဂမ္မာ**တိ ကုတော ဒေသာ ဣမံ ဝနံ အာဂမိတ္ဝာ "အမှာကံ ဥဒဟာရော ဥဒကံ အာဟရိတုံ နဒိ' ဂစ္ဆာ"တိ **ကဿ ဝါ ပဟိတော** ကေန ပုဂ္ဂလေန ပေသိတော ဟုတ္ဝာ တုဝံ ဣမံ မိဂသမ္မတံ အာဂတောတိ အတ္ထော။

သော တဿ ကထံ သုတ္ဝာ မဟန္တံ ဒုက္ခဝေဒနံ အဓိဝါသေတ္ဝာ မုခေန လောဟိတံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၃၁၃။ "အန္ဓာ မာတာပိတာ မယှံ၊ တေ ဘရာမိ ဗြဟာဝနေ။
တေသာ'ဟံ ဥဒကာဟာရော၊ အာဂတော မိဂသမ္မတ"န္တိ။

တတ္ထ **ဘရာမီ**တိ မူလဖလာဒီနိ အာဟရိတ္ဝာ ပေါသေမိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မဟာသတ္တော မာတာပိတရော အာရဗ္ဘ ဝိလပန္တော အာဟ—

၃၁၄။ "အတ္ထိ နေသံ ဥသာမတ္တံ၊ အထ သာဟဿ ဇီဝိတံ။
ဥဒကဿ အလာဘေန၊ မညေ အန္ဓာ မရိဿရေ။

၃၁၅။ န မေ ဣဒံ တထာ ဒုက္ခံ၊ လဗ္ဘာ ဟိ ပုမုနာ ဣဒံ။
ယဉ္စ အမ္မံ န ပဿာမိ၊ တံ မေ ဒုက္ခတရံ ဣတော။

၁-သမ္မာတိ (သီ၊ ဣ)

316. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ, labbhā hi pumunā idaṁ.
Yañca tātaṁ na passāmi, taṁ me dukkhataraṁ ito.

317. Sā nūna kapaṇā ammā, cirarattāya rucchati.
Aḍḍharatte va ratte vā, nadīva avasucchati.

318. So nūna kapaṇo tāto, cirarattāya rucchati.
Aḍḍharatte va ratte vā, nadīva avasucchati.

319. Uṭṭhānapādacariyāya, pādasambāhanassa ca.
‘Sāma tāta’vilapantā, hiṇḍissanti brahāvane.

320. Idampi dutiyaṁ sallaṁ, kampeti hadayaṁ mamaṁ.
Yañca andhe na passāmi, maññe hissāmi jīvitan”ti.

Tattha **usāmattan**ti bhojanamattaṁ. **“Usā”ti** hi[1] bhojanassa nāmaṁ tassa ca atthitāya. **Sāhassa jīvitan**ti chadivasamattaṁ jīvitanti attho. Idaṁ āharitvā ṭhapitaṁ phalāphalaṁ sandhāyāha. Atha vā **usā**ti usmā. Tenetaṁ dasseti—tesaṁ sarīre usmāmattaṁ atthi, atha mayā ābhatena phalāphalena sāhassa jīvitaṁ atthīti. **Marissare**ti marissantīti maññāmi. **Pumunā**ti purisena, evarūpañhi dukkhaṁ purisena labhitabbamevāti attho. **Cirarattāya rucchatī**ti cirarattaṁ rodissati. **Aḍḍharatte vā**ti majjhimaratte vā. **Ratte vā**ti pacchimaratte vā. **Avasucchatī**ti kunnadī viya sussissatīti attho. **Uṭṭhānapādacariyāyā**ti[2] mahārāja ahaṁ rattimpi divāpi dve tayo vāre uṭṭhāya attano uṭṭhānavīriyena tesaṁ pādacariyaṁ[3] karomi, hatthapāde sambāhāmi, idāni maṁ adisvā mamatthāya[4] te parihīnacakkhukā “sāma tātā”ti vilapantā kaṇṭakehi vijjhiyamānā viya imasmiṁ vanappadese **hiṇḍissanti** vicarissantīti attho. **Dutiyaṁ sallan**ti paṭhamaviddhavisapītasallato sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena dukkhataraṁ idaṁ dutiyaṁ tesaṁ adassanasokasallaṁ.

1. Kira (Sī, Syā, I)
2. Uṭṭhānapāricariyāyāti (Sī, I)
3. Pāricariyaṁ (Sī, I)
4. Tesaṁ atthāya (Sī, I), tadatthāya (Syā)

၃၁၆။ နၳ မေ ဣဒံ တထာ ဒုက္ခံ၊ လဗ္ဘာ ဟိ ပုမုနာ ဣဒံ။
ယဉ္စ တာတံ နၳ ပဿာမိ၊ တံ မေ ဒုက္ခတရံ ဣတော။

၃၁၇။ သာ နူန ကပဏာ အမ္မာ၊ စိရရတ္တာယ ရုစ္ဆတိ။
အဍ္ဎရတ္တေ ဝ ရတ္တေ ဝါ၊ နဒီဝ အဝသုစ္ဆတိ။

၃၁၈။ သော နူန ကပဏော တာတော၊ စိရရတ္တာယ ရုစ္ဆတိ။
အဍ္ဎရတ္တေ ဝ ရတ္တေ ဝါ၊ နဒီဝ အဝသုစ္ဆတိ။

၃၁၉။ ဥဋ္ဌာနပါဒစရိယာယ၊ ပါဒသမ္ဗာဟနဿ စ။
‘သာမ တာတ’ ဝိလပန္တာ၊ ဟိဏ္ဍိဿန္တိ ဗြဟာဝနေ။

၃၂၀။ ဣဒမ္ပိ ဒုတိယံ သလ္လံ၊ ကမ္ပေတိ ဟဒယံ မမံ။
ယဉ္စ အန္ဓေ နၳ ပဿာမိ၊ မညေ ဟိဿာမိ ဇီဝိတ”န္တိ။

တတ္ထ **ဥသာမတ္တ**န္တိ ဘောဇနမတ္တံ။ **“ဥသာ”**တိ ဟိ[1] ဘောဇနဿ နာမံ တဿ စ အတ္ထိတာယ။ **သာဟဿ ဇီဝိတ**န္တိ ဆဒိဝသမတ္တံ ဇီဝိတန္တိ အတ္ထော။ ဣဒံ အာဟရိတ္ဝာ ဌပိတံ ဖလာဖလံ သန္ဓာယာဟ။ အထ ဝါ **ဥသာ**တိ ဥသ္မာ။ တေနေတံ ဒဿေတိ—တေသံ သရီရေ ဥသ္မာမတ္တံ အတ္ထိ၊ အထ မယာ အာဘတေန ဖလာဖလေန သာဟဿ ဇီဝိတံ အတ္ထီတိ။ **မရိဿရေ**တိ မရိဿန္တီတိ မညာမိ။ **ပုမုနာ**တိ ပုရိသေန၊ ဝေရူပဋ္ဌိ ဒုက္ခံ ပုရိသေန လဘိတဗ္ဗမေဝါတိ အတ္ထော။ **စိရရတ္တာယ ရုစ္ဆတိ**တိ စိရရတ္တံ ရောဒိဿတိ။ **အဍ္ဎရတ္တေ ဝါ**တိ မဇ္ဈိမရတ္တေ ဝါ။ **ရတ္တေ ဝါ**တိ ပစ္ဆိမရတ္တေ ဝါ။ **အဝသုစ္ဆတိ**တိ ကုန္နဒီ ဝိယ သုဿိဿတီတိ အတ္ထော။ **ဥဋ္ဌာနပါဒစရိယာယာ**တိ[2] မဟာရာဇ အဟံ ရတ္တိမ္ပိ ဒိဝါပိ ဒ္ဝေ တယော ဝါရေ ဥဋ္ဌာယ အတ္တနော ဥဋ္ဌာနဝီရိယေန တေသံ ပါဒစရိယံ[3] ကရောမိ၊ ဟတ္ထပါဒေ သမ္ဗာဟာမိ၊ ဣဒါနိ မံ အဒိသ္ဝာ မမတ္ထာယ[4] တေ ပရိဟီနစက္ခုကာ “သာမ တာတာ”တိ ဝိလပန္တာ ကဏ္ဋကေဟိ ဝိဇ္ဈိယမာနာ ဝိယ ဣမသ္မိံ ဝနပ္ပဒေသေ **ဟိဏ္ဍိဿန္တိ** ဝိစရိဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ဒုတိယံ သလ္လ**န္တိ ပဌမဝိဒ္ဓဝိသဒီတသလ္လတော သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန ဒုက္ခတရံ ဣဒံ ဒုတိယံ တေသံ အဒဿနသောကသလ္လံ။

၁-ကိရ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၂-ပါဒိစရိယံ (သီ၊ ဣ)
၃-ဥဋ္ဌာနပါရိစရိယာယာတိ (သီ၊ ဣ)
၄-တေသံ အတ္ထာယ (သီ၊ ဒ္ဝ)၊ တဒတ္ထာယ (သျာ)

Rājā tassa vilāpaṁ sutvā “ayaṁ accantaṁ brahmacārī dhamme ṭhito mātāpitaro bharati, idāni evaṁ dukkhappattopi tesaṁyeva vilapati, evaṁ guṇasampanne[1] nāma mayā aparādho kato, kathaṁ nu kho imaṁ samassāseyyan”ti cintetvā “niraye paccanakāle rajjaṁ kiṁ karissati, iminā paṭijaggitaniyāmenevassa mātāpitaro paṭijaggissāmi, imassa maraṇampi amaraṇaṁ viya bhavissatī”ti sanniṭṭhānaṁ katvā āha—

321. “Mā bāḷhaṁ paridevesi, sāma kalyāṇadassana.
Ahaṁ kammakaro hutvā, bharissaṁ te brahāvane.

322. Issatthe ca’smi kusalo, daḷhadhammoti vissuto.
Ahaṁ kammakaro hutvā, bharissaṁ te brahāvane.

323. Migānaṁ vighāsa’manvesaṁ, vanamūlaphalāni ca.
Ahaṁ kammakaro hutvā, bharisaṁ te brahāvane.

324. Katamaṁ taṁ vanaṁ sāma, yattha mātāpitā tava.
Ahaṁ te tathā bharisaṁ, yathā te abharī tuvan”ti.

Tattha **bharissaṁ te**ti te tava mātāpitaro bharissāmi. **Migānan**ti sīhādīnaṁ migānaṁ vighāsaṁ anvesanto. Idaṁ so “issatthe casmi kusaloti[2] thūlathūle mige vadhitvā madhuramaṁsena tava mātāpitaro bharissāmī”ti vatvā “mā mahārāja amhe nissāya pāṇavadhaṁ karī”ti vutte evamāha. **Yathā te**ti yathā tvaṁ te abhari, tathevāhampi bharissāmīti.

Athassa mahāsatto “sādhu mahārāja, tena hi me mātāpitaro bharassū”ti vatvā maggaṁ ācikkhanto āha—

325. “Ayaṁ ekapadī rāja, yo’yaṁ ussīsake mama.
Ito gantvā aḍḍhakosaṁ, tattha nesaṁ agārakaṁ.
Yattha mātāpitā mayhaṁ, te bharassu ito gato”ti.

Tattha **ekapadī**ti ekapadamaggo. **Ussīsake**ti yo esa mama matthakaṭṭhāne. **Aḍḍhakosan**ti aḍḍhakosantare.

1. Guṇasampanno (Ka)
2. Kusalo (Syā)

ရာဇာ တဿ ဝိလာပံ သုတ္ဝာ “အယံ အစ္စန္တံ ဗြဟ္မစာရီ မေ္မေ ဋ္ဌိတော မာတာပိတရော ဘရတိ၊ ဣဒါနိ ဧဝံ ဒုက္ခပ္ပတ္တောပိ တေသံယေဝ ဝိလပတိ၊ ဧဝံ ဂုဏသမ္ပန္နေ[1]နာမ မယာ အပရာဓော ကတော၊ ကထံ နု ခေါ ဣမံ သမဿာသေယျ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ “နိရယေ ပစ္စနကာလေ ရဇ္ဇံ ကိံ ကရိဿတိ၊ ဣမိနာ ပဋိဇဂ္ဂိတနိယာမေနေဝဿ မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ၊ ဣမဿ မရဏမ္ပိ အမရဏံ ဝိယ ဘဝိဿတီ”တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတ္ဝာ အာဟ—

၃၂၁။ “မာ ဗာဠှံ ပရိဒေဝေသိ၊ သာမ ကလျာဏဒဿန။
အဟံ ကမ္မကရော ဟုတ္ဝာ၊ ဘရိဿံ တေ ဗြဟာဝနေ။

၃၂၂။ ဣဿတ္ထေ စ’သ္မိ ကုသလော၊ ဒဠှဓမ္မောတိ ဝိဿုတော။
အဟံ ကမ္မကရော ဟုတ္ဝာ၊ ဘရိဿံ တေ ဗြဟာဝနေ။

၃၂၃။ မိဂါနံ ဝိဃာသ’မန္ဝေသံ၊ ဝနမူလဖလာနိ စ။
အဟံ ကမ္မကရော ဟုတ္ဝာ၊ ဘရိဿံ တေ ဗြဟာဝနေ။

၃၂၄။ ကတမံ တံ ဝနံ သာမ၊ ယတ္ထ မာတာပိတာ တဝ။
အဟံ တေ တထာ ဘရိဿံ၊ ယထာ တေ အဘရိ တုဝ”န္တိ။

တတ္ထ **ဘရိဿံ တေ**တိ တေ တဝ မာတာပိတရော ဘရိဿာမိ။ **မိဂါနန္တိ** သီဟာဒီနံ မိဂါနံ ဝိဃာသံ အန္ဝေသန္တော။ ဣဒံ ဝော “ဣဿတ္ထေ စသ္မိ ကုသလောတိ၂ ထူလထူလေ မိဂေ ဝဓိတ္ဝာ မဓုရမံသေန တဝ မာတာပိတရော ဘရိဿာမီ”တိ ဝတ္ဝာ “မာ မဟာရာဇ အမှေ နိဿာယ ပါဏဝဓံ ကရီ”တိ ဝုတ္တေ ဧဝမာဟ။ **ယထာ တေ**တိ ယထာ ဏ္ဟံ တေ အဘရိ၊ တထေဝါဟမ္ပိ ဘရိဿာမီတိ။

အထဿ မဟာသတ္တော “သာဓု မဟာရာဇ၊ တေန ဟိ မေ မာတာပိတရော ဘရဿူ”တိ ဝတ္ဝာ မဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တော အာဟ—

၃၂၅။ “အယံ ဧကပဒီ ရာဇ၊ ယော’ယံ ဥဿီသကေ မမ။
ဣတော ဂန္ဓာ အဎ္ဎကောသံ၊ တတ္ထ နေသံ အဂါရကံ။
ယတ္ထ မာတာပိတာ မယှံ၊ တေ ဘရဿု ဣတော ဂတော”တိ။

တတ္ထ **ဧကပဒီ**တိ ဧကပဒမဂ္ဂေါ။ **ဥဿီသကေ**တိ ယော သေ မမ မတ္ထကဋ္ဌာနေ။ **အဎ္ဎကောသ**န္တိ အဎ္ဎကောသန္တရေ။

၁-ဂုဏသမ္ပန္နော (က)
၂-ကုသလော၊ (သျာ)

Evaṁ so tassa maggaṁ ācikkhitvā mātāpitūsu balavasinehena tathārūpaṁ vedanaṁ adhivāsetvā tesaṁ bharaṇatthāya añjaliṁ paggayha yācanto puna evamāha—

326. “Namo te Kāsirāja’tthu, namo te kāsivaḍḍhana.
Andhā mātāpitā mayhaṁ, te bharassu brahāvane.

327. Añjaliṁ te paggaṇhāmi, Kāsirāja nama’tthu te.
Mātaraṁ pitaraṁ mayhaṁ, vutto vajjāsi vandanan”ti.

Tattha **vutto vajjāsī**ti “putto vo Suvaṇṇasāmo nadītīre visapītena sallena viddho rajatapaṭṭasadise vālukāpuline dakkhiṇapassena nipanno añjaliṁ paggayha tumhākaṁ pāde vandatī”ti evaṁ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitūnaṁ me vandanaṁ vadeyyāsīti attho.

Rājā “sādhū”ti sampaṭicchi. Mahāsattopi mātāpitūnaṁ vandanaṁ pesetvā visaññitaṁ pāpuṇi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

328. “Idaṁ vatvāna so sāmo, yuvā kalyāṇadassano.
Mucchito visavegena, visaññī samapajjathā”ti.

Tattha **samapajjathā**ti visaññī jāto.

So hi[1] heṭṭhā ettakaṁ kathento nirassāso viya ahosi. Idāni panassa visavegena madditā[2] bhavaṅgacittasantati hadayarūpaṁ nissāya pavatti, kathā pacchijji, mukhaṁ pihitaṁ, akkhīni nimīlitāni, hatthapādā thaddhabhāvaṁ pattā, sakalasarīraṁ lohitena makkhitaṁ. Rājā “ayaṁ idāneva mayā saddhiṁ kathesi, kiṁ nu kho”ti tassa assāsapassāse upadhāresi. Te pana niruddhā, sarīraṁ thaddhaṁ jātaṁ. So taṁ disvā “niruddho dāni sāmo”ti sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

329. “Sa rājā paridevesi, bahuṁ kāruññasañhitaṁ.
Ajarāmaro’haṁ āsiṁ, ajjetaṁ ñāmi no pure.
Sāmaṁ kālaṅkataṁ disvā, natthi maccussa nāgamo.

1. Sopi (Syā) 2. Patthaṭā (Sī), upattitā (I), patthaṭato (Syā)

ဧဝံ သော တဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခိတ္ဝာ မာတာပိတူသု ဗလဝသိနေဟေန တထာရူပံ ဝေဒနံ အဓိဝါသေတ္ဝာ တေသံ ဘရဏတ္ထာယ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယ္ဟ ယာစန္တော ပုန ဧဝမာဟ—

၃၂၆။ “နမော တေ ကာသိရာဇ’တ္ထု၊ နမော တေ ကာသိဝဍ္ဎန။
အန္ဓာ မာတာပိတာ မယှံ၊ တေ ဘရဿု ဗြဟာဝနေ။

၃၂၇။ အဉ္ဇလိံ တေ ပဂ္ဂဏှာမိ၊ ကာသိရာဇ နမ’တ္ထု တေ။
မာတရံ ပိတရံ မယှံ၊ ဝုတ္ထော ဝဇ္ဇာသိ ဝန္ဒန”န္တိ။

တတ္ထ **ဝုတ္ထော ဝဇ္ဇာသီ**တိ “ပုတ္တော ဝေါ သုဝဏ္ဏသာမော နဒီတီရေ ဝိသပီတေန သလ္လေန ဝိဒ္ဓေါ ရဇတပဋ္ဋသဒိသေ ဝါလုကာပုလိနေ ဒက္ခိဏပဿေန နိပန္နော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယ္ဟ တုမှာကံ ပါဒေ ဝန္ဒတီ”တိ ဧဝံ မဟာရာဇ မယာ ဝုတ္တော ဟုတ္ဝာ မာတာပိတူနံ မေ ဝန္ဒနံ ဝဒေယျာသီတိ အတ္ထော။

ရာဇာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ မဟာသတ္တောပိ မာတာပိတူနံ ဝန္ဒနံ ပေသေတ္ဝာ ဝိသညိတံ ပါပုဏိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၂၈။ “ဣဒံ ဝတ္ဝာန သော သာမော၊ ယုဝါ ကလ္လာဏဒဿနော။
မုစ္ဆိတော ဝိသဝေဂေန၊ ဝိသညီ သမပဇ္ဇထာ”တိ။

တတ္ထ **သမပဇ္ဇထာ**တိ ဝိသညီ ဇာတော။

သော ဟိ[1] ဟေဋ္ဌာ တ္ထောကံ ကထေန္တော နိရဿာသော ဝိယ အဟောသိ။ ဣဒါနိ ပနဿ ဂိသာဂေဂေန မဒ္ဒိတာ[2] ဘဝင်္ဂစိတ္တသန္တတိ ဟဒယရူပံ နိဿာယ ပဝတ္တိ၊ ကထာ ပစ္ဆိဇ္ဇိ၊ မုခံ ပိဟိတံ၊ အက္ခီနိ နိမီလိတာနိ၊ ဟတ္ထပါဒါ ထဒ္ဓဘာဝံ ပတ္တာ၊ သကလသရီရံ လောဟိတေန မက္ခိတံ။ ရာဇာ “အယံ ဣဒါနေဝ မယာ သဒ္ဓိံ ကထေသိ၊ ကိံ နု ခေါ”တိ တဿ အဿာသပဿာသေ ဥပဓာရေသိ။ တေ ပန နိရုဒ္ဓါ၊ သရီရံ ထဒ္ဓံ ဇာတံ။ သော တံ ဒိသ္ဝာ “နိရုဒ္ဓော ဒါနိ သာမော”တိ သောကံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော ဥဘော ဟတ္ထေ မတ္ထကေ ဌပေတ္ဝာ မဟာသဒ္ဒေန ပရိဒေဝိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၂၉။ “သ ရာဇာ ပရိဒေဝေသိ၊ ဗဟုံ ကာရုညသဉ္ဍိတံ။
အဇရာမရော’ဟံ အာသိံ၊ အဇ္ဇေတံ ဉာမိ နော ပုရေ။
သာမံ ကာလင်္ကတံ ဒိသ္ဝာ၊ နတ္ထိ မစ္စုဿ နာဂမော။

၁-သောဝိ (သျာ) ၂-ပတ္ထဋာ (သီ)၊ ဥပတ္ထိတာ (ဣ)၊ ပတ္ထဋတော (သျာ)

330. Yassu maṁ paṭimanteti, savisena samappito.
Svajja evaṁ gate kāle, na kiñci mabhibhāsati.

331. Nirayaṁ nūna gacchāmi, ettha me natthi saṁsayo.
Tadā hi pakataṁ pāpaṁ, cirarattāva kibbisaṁ.

332. Bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārako.
Araññe nimmanussamhi, ko maṁ vattu'marahati.

333. Sārayanti hi kammāni, gāme saṁgaccha māṇavā.
Araññe nimmanussamhi, ko nu maṁ sārayissatī"ti.

Tattha **āsin**ti ahaṁ ettakaṁ kālaṁ ajarāmaromhīti saññī ahosiṁ. **Ajjetan**ti ajja ahaṁ imaṁ sāmaṁ kālakataṁ disvā mamañceva aññesañca natthi maccussa nāgamoti taṁ maccussa āgamanaṁ ajja jānāmi, ito pubbe na jānāmīti vilapati. **Svajja evaṁ gate kāle**ti yo savisena sallena samappito idāneva maṁ paṭimanteti, so ajja evaṁ gate kāle evaṁ maraṇakāle sampatte kiñci appamattakampi na bhāsati. **Tadā hī**ti tasmiṁ khaṇe sāmaṁ vijjhantena mayā pāpaṁ kataṁ. **Cirarattāya kibbisan**ti taṁ pana cirarattaṁ vipaccanasamatthaṁ dāruṇaṁ pharusaṁ.

Tassāti tassa evarūpaṁ pāpakammaṁ katvā vicarantassa. **Vattāro**ti ninditāro bhavanti "kuhiṁ gāme kinti kibbisakārako"ti. Imasmiṁ pana araññe nimmanussamhi ko maṁ vatthumarahati, sace hi bhaveyya, vadeyyāti vilapati. **Sārayantī**ti gāme vā nigamādīsu vā **saṁgaccha māṇavā** tattha tattha bahū purisā sannipatitvā "ambho purisaghātaka dāruṇaṁ te kammaṁ kataṁ, asukadaṇḍaṁ patto nāma tvan"ti evaṁ kammāni sārenti codenti. Imasmiṁ pana nimmanusse araññe maṁ ko sārayissatīti attānaṁ codento vilapati.

Tadā Bahusundarī[1] nāma devadhītā Gandhamādanavāsinī mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā. Sā puttasinehena bodhisattaṁ niccaṁ āvajjeti, taṁ divasaṁ pana dibbasampattiṁ anubhavamānā na taṁ āvajjeti. "Devasamāgamaṁ gatā"tipi vadantiyeva. Sā tassa visaññibhūtakāle

1. Bahusodarī (Sī, I)

၃၃၀။ ယဿု မံ ပဋိမန္တေတိ၊ သဝိသေန သမပ္ပိတော။
သွဇ္ဇ ဧဝံ ဂတေ ကာလေ၊ န ကိဉ္စိ မဘိဘာသတိ။

၃၃၁။ နိရယံ နူန ဂစ္ဆာမိ၊ ဣတ္ထ မေ နတ္ထိ သံသယော။
တဒါ ဟိ ပကတံ ပါပံ၊ စိရရတ္တာယ ကိဗ္ဗိသံ။

၃၃၂။ ဘဝန္တိ တဿ ဝတ္တာရော၊ ဂါမေ ကိဗ္ဗိသကာရကော။
အရညေ နိမ္မနုဿမ္ဟိ၊ ကော မံ ဝတ္တု'မရဟတိ။

၃၃၃။ သာရယန္တိ ဟိ ကမ္မာနိ၊ ဂါမေ သံဂစ္ဆ မာဏဝါ။
အရညေ နိမ္မနုဿမ္ဟိ၊ ကော နု မံ သာရယိဿတီ"တိ။

တတ္ထ **အာသိ**န္တိ အဟံ ဣတ္တေကံ ကာလံ အဇရာမရောဂိတိ သညီ အဟောသိံ။ **အဇ္ဇေတ**န္တိ အဇ္ဇ အဟံ ဣမံ သာမံ ကာလကတံ ဒိသ္ဝာ မမဉ္စေဝ အညေသဉ္စ နတ္ထိ မစ္စုဿ နာဂမောတိ တံ မစ္စုဿ အာဂမနံ အဇ္ဇ ဇာနာမိ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ န ဇာနာမီတိ ဝိလပတိ။ **သွဇ္ဇ ဧဝံ ဂတေ ကာလေ**တိ ယော သဝိသေန သလ္လေန သမပ္ပိတော ဣဒါနေဝ မံ ပဋိမန္တေတိ၊ သော အဇ္ဇ ဧဝံ ဂတေ ကာလေ ဧဝံ မရဏကာလေ သမ္ပတ္တေ ကိဉ္စိ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ န ဘာသတိ။ **တဒါ ဟိ**တိ တသ္မိံ ခဏေ သာမံ ဝိဇ္ဈန္တေန မယာ ပါပံ ကတံ။ **စိရရတ္တာယ ကိဗ္ဗိသ**န္တိ တံ ပန စိရရတ္တံ ဝိပစ္စနသမတ္ထံ ဒါရုဏံ ဖရုသံ။

တဿာတိ တဿ ဧဝရူပံ ပါပကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝိစရန္တဿ။ **ဝတ္တာရော**တိ နိန္ဒိတာရော ဘဝန္တိ "ကုဟိံ ဂါမေ ကိန္တိ ကိဗ္ဗိသကာရကော"တိ။ ဣမသ္မိံ ပန အရညေ နိမ္မနုဿမ္ဟိ ကော မံ ဝတ္တုမရဟတိ၊ သစေ ဟိ ဘဝေယ္ယ၊ ဝဒေယ္ယာတိ ဝိလပတိ။ **သာရယန္တိ**တိ ဂါမေ ဝါ နိဂမဒ္ဝါသု ဝါ **သံဂစ္ဆ မာဏဝါ** တတ္ထ တဿ ဗဟူ ပုရိသာ၊ သန္နိပတိတ္ဝာ "အမ္ဘော ပုရိသဃာတက ဒါရုဏံ တေ ကမ္မံ ကတံ၊ အသုကဒဏ္ဍံ ပတ္တော နာမ တွ"န္တိ ဧဝံ ကမ္မာနိ သာရေန္တိ စောဒေန္တိ။ ဣမသ္မိံ ပန နိမ္မနုဿေ အရညေ မံ ကော သာရယိဿတီတိ အတ္တာနံ စောဒေန္တော ဝိလပတိ။

တဒါ ဗဟုသုန္ဒရီ[1] နာမ ဒေဝဓီတာ ဂန္ဓမာဒနဝါသိနီ မဟာသတ္တဿ သတ္တမေ အတ္တဘာဝေ မာတုဘူတပုဗ္ဗာ။ သာ ပုတ္တသိနေဟေန ဗောဓိသတ္တံ နိစ္စံ အာဝဇ္ဇေတိ၊ တံ ဒိဝသံ ပန ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနာ န တံ အာဝဇ္ဇေတိ။ "ဒေဝသမာဂမံ ဂတာ"တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ သာ တဿ ဝိသညီဘူတကာလေ

၁-ဗဟုသောဒရီ (သီ၊ ဣ)

"kiṁ nu kho me puttassa pavattī"ti āvajjamānā addasa "ayaṁ Pīḷiyakkho nāma rājā mama puttaṁ visapītena sallena vijjhitvā Migasammatānadītīre vālukāpuline ghātetvā[1] mahantena saddena paridevati. Sacāhaṁ na gamissāmi, mama putto Suvaṇṇasāmo ettheva marissati, rañño pi hadayaṁ phalissati, sāmassa mātāpitaropi nirāhārā pānīyampi alabhantā sussitvā marissanti. Mayi pana gatāya rājā pānīyaghaṭaṁ ādāya tassa mātāpitūnaṁ santikaṁ gamissati, gantvā ca pana 'putto vo mayā hato'ti kathessati. Evañca vatvā tesaṁ vacanaṁ sutvā te puttassa santikaṁ ānayissati. Atha kho te ca ahañca saccakiriyaṁ karissāma, saccabalena Sāmassa visaṁ vinassissati. Evaṁ me putto jīvitaṁ labhissati, mātāpitaro ca cakkhūni labhissanti, rājā ca Sāmassa dhammadesanaṁ sutvā nagaraṁ gantvā mahādānaṁ datvā saggaparāyaṇo bhavissati, tasmā gacchāmahaṁ tatthā"ti. Sā gantvā Migasammatānadītīre adissamānena kāyena ākāse ṭhatvā rañño saddhiṁ kathesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

334. "Sā devatā antarahitā, pabbate Gandhamādane.
Rañño va anukampāya, imā gāthā abhāsatha.

335. Āguṁ kira mahārāja, akari kammadukkaṭaṁ.
Adūsakā pitāputtā, tayo ekūsunā hatā.

336. Ehi taṁ anusikkhāmi, yathā te sugatī siyā.
Dhammena'ndhe vane posa, mañño'haṁ sugatī tayā"ti.

Tattha **rañño**vāti rañño yeva. **Āguṁ kirā**ti[2] mahārāja tvaṁ mahāparādhaṁ mahāpāpaṁ akari. **Dukkaṭan**ti yaṁ kataṁ dukkaṭaṁ hoti, taṁ lāmakakammaṁ akari. **Adūsakā**ti niddosā. **Pitāputtā**ti mātā ca pitā ca putto ca ime tayo janā eka-usunā hatā. Tasmiṁ hi hate tappaṭibaddhā tassa mātāpitaropi hatāva honti. **Anusikkhāmī**ti sikkhāpemi anusāsāmi. **Posā**ti sāmassa ṭhāne ṭhatvā sinehaṁ paccupaṭṭhāpetvā Sāmo viya te ubho andhe posehi. **Mañño**haṁ **sugatī tayā**ti evaṁ tayā sugatiyeva gantabbā bhavissatīti ahaṁ maññāmi.

1. Pātetvā (Sī, Syā, I)
2. Āguṁ karīti (Sī, Syā, I)

"ကိံ နု ခေါ မေ ပုတ္တဿ ပဝတ္တိ"တိ အာဝဇ္ဇမာနာ အဒ္ဒသ "အယံ ပိဋ္ဌိယက္ခော နာမ ရာဇာ မမ ပုတ္တံ ဝိသပီတေန သလ္လေန ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ မိဂသမ္မတာနဒီတီရေ ဝါလုကာပုလိနေ ဃာတေတ္ဝာ[1] မဟန္တေန သဒ္ဒေန ပရိဒေဝတိ။ သစာဟံ န ဂမိဿာမိ၊ မမ ပုတ္တော သုဝဏ္ဏသာမော ဧတ္ထေဝ မရိဿတိ၊ ရညော ပိ ဟဒယံ ဖလိဿတိ၊ သာမဿ မာတာပိတရောပိ နိရာဟာရာ ပါနီယမ္ပိ အလဘန္တာ သုဿိတ္ဝာ မရိဿန္တိ။ မယိ ပန ဂတာယ ရာဇာ ပါနီယဃဋံ အာဒါယ တဿ မာတာပိတူနံ သန္တိကံ ဂမိဿတိ၊ ဂန္ဒွာ စ ပန 'ပုတ္တော ဝေါ မယာ ဟတော'တိ ကထေဿတိ။ ဧဝဉ္စ ဝတ္ဝာ တေသံ ဝစနံ သုတ္ဝာ တေ ပုတ္တဿ သန္တိကံ အာနယိဿတိ။ အထ ခေါ တေ စ အဟဉ္စ သစ္စကိရိယံ ကရိဿာမ၊ သစ္စဗလေန သာမဿ ဝိသံ ဝိနဿိဿတိ။ ဧဝံ မေ ပုတ္တော ဇီဝိတံ လဘိဿတိ၊ မာတာ-ပိတရော စ စက္ခူနိ လဘိဿန္တိ၊ ရာဇာ စ သာမဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတ္ဝာ နဂရံ ဂန္ဒွာ မဟာဒါနံ ဒတ္ဝာ သဂ္ဂပရာယဏော ဘဝိဿတိ၊ တသ္မာ ဂစ္ဆာမဟံ တတ္ထာ"တိ။ သာ ဂန္ဒွာ မိဂသမ္မတာနဒီတီရေ အဒိဿမာနေန ကာယေန အာကာသေ ဌတ္ဝာ ရညာ သဒ္ဓိံ ကထေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၃၄။ "သာ ဒေဝတာ အန္တရဟိတာ၊ ပဗ္ဗတေ ဂန္ဓမာဒနေ။
ရညော၀ အနုကမ္ပာယ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

၃၃၅။ အာဂုံ ကိရ မဟာရာဇ၊ အကရိ ကမ္မဒုက္ကဋံ။
အဒူသကာ ပိတာပုတ္တာ၊ တယော ဧကူသုနာ ဟတာ။

၃၃၆။ ဧဟိ တံ အနုသိက္ခာမိ၊ ယထာ တေ သုဂတိ သိယာ။
ဓမ္မေန'န္ဓေ ဝနေ ပေါသ၊ မညေ'ဟံ သုဂတိ တယာ"တိ။

တတ္ထ **ရညော၀**ါတိ ရညောယေဝ။ **အာဂုံ ကိရ**တိ၂ မဟာရာဇ တုံ မဟာ-ပရာဓံ မဟာပါပံ အကရိ။ **ဒုက္ကဋန္တိ** ယံ ကတံ ဒုက္ကဋံ ဟောတိ၊ တံ လာမက-ကမ္မံ အကရိ။ **အဒူသကာ**တိ နိဒ္ဒောသာ။ **ပိတာပုတ္တာ**တိ မာတာ စ ပိတာ စ ပုတ္တော စ ဣမေ တယော ဇနာ ဧကဥသုနာ ဟတာ။ တသ္မိံ ဟိ ဟတေ တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ တဿ မာတာပိတရောပိ ဟတာ၀ ဟောန္တိ။ **အနုသိက္ခာမီ**တိ သိက္ခာ-ပေမိ အနုသာသာမိ။ **ပေါသာ**တိ သာမဿ ဌာနေ ဌတ္ဝာ သိနေဟံ ပစ္စုပဋ္ဌာ-ပေတ္ဝာ သာမော ဝိယ တေ ဥဘော အန္ဓေ ပေါသေဟိ။ **မညေဟံ သုဂတိ တယာ**တိ ဧဝံ တယာ သုဂတိယေဝ ဂန္တဗ္ဗာ ဘဝိဿတီတိ အဟံ မညာမိ။

၁-ပါတေတ္ဝာ (သီ၊ ဣ၊ ဍ)
၂-အာဂုံ ကရီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဍ)

So devatāya vacanaṁ sutvā “ahaṁ kira tassa mātāpitaro posetvā saggaṁ gamissāmī”ti saddahitvā “kiṁ me rajjena, teyeva posessāmī”ti daḷhaṁ adhiṭṭhāya balavaparidevaṁ paridevanto sokaṁ tanukaṁ katvā “Suvaṇṇasāmo mato bhavissatī”ti nānāpupphehi tassa sarīraṁ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā tena pūritaṁ udakaghaṭaṁ ādāya domanassappatto dakkhiṇadisābhimukho agamāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

337. “Sa rājā paridevitvā, bahuṁ kāruññasañhitaṁ.
Udakakumbhamādāya, pakkāmi dakkhiṇāmukho”ti.

Pakatiyāpi mahāthāmo rājā pānīyaghaṭaṁ ādāya gacchanto assamapadaṁ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitassa paṇṇasālādvāraṁ sampāpuṇi. Dukūlapaṇḍito anto nisinnova tassa padasaddaṁ sutvā “nāyaṁ Sāmassa padasaddo, kassa nu kho”ti pucchanto gāthādvayamāha—

338. “Kassa nu eso padasaddo, manussasseva āgato.
Ne’so Sāmassa nigghoso, ko nu tva’masi mārisa.

339. “Santaṁ hi sāmo vajati, santaṁ pādāni neyati.
Ne’so Sāmassa nigghoso, ko nu tva’masi mārisā”ti.

Tattha **manussassevā**ti nāyaṁ sīhabyagghadīpiyakkhanāgakinnarānaṁ āgacchato[1] pana manussassevāyaṁ padasaddo, neso Sāmassāti. **Santaṁ hī**ti upasamayuttaṁ eva. **Vajatī**ti caṅkamati. **Neyatī**ti[2] patiṭṭhāpeti.

Taṁ sutvā rājā “sacāhaṁ attano rājabhāvaṁ akathetvā ‘mayā tumhākaṁ putto mārito’ti vakkhāmi, ime kujjhitvā mayā saddhiṁ pharusaṁ kathessanti. Evaṁ me tesu kodho uppajjissati, atha ne viheṭhessāmi, taṁ mama akusalaṁ bhavissati, ‘rājā’ti pana vutte abhāyantā nāma natthi, tasmā rājabhāvaṁ tāva kathessāmī”ti cintetvā pānīyamāḷake pānīyaghaṭaṁ ṭhapetvā paṇṇasālādvāre ṭhatvā āha—

1. Āgacchanto (Syā), āgato (I, Ka)
2. Ñattatīti (Sī, I), haññatīti (Syā)

သော ဒေဝတာယ ဝစနံ သုတ္ဝာ ‘‘အဟံ ကိရ တဿ မာတာပိတရော ပေါသေတ္ဝာ သဂ္ဂံ ဂမိဿာမီ’’တိ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ‘‘ကိံ မေ ရဇ္ဇေန၊ တေယေဝ ပေါသေဿာမီ’’တိ ဒဠှံ အဓိဋ္ဌာယ ဗလဝပရိဒေဝံ ပရိဒေဝန္တော သောကံ တနုကံ ကတ္ဝာ “သုဝဏ္ဏသာမော မတော ဘဝိဿတီ’’တိ နာနာပုပ္ဖေဟိ တဿ သရီရံ ပူဇေတ္ဝာ ဥဒကေန သိဉ္စိတ္ဝာ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတ္ဝာ တေန ပူရိတံ ဥဒကဃဋံ အာဒါယ ဒေါမနဿပ္ပတ္တော ဒက္ခိဏ-ဒိသာဘိမုခေါ အဂမာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၃၇။ “သ ရာဇာ ပရိဒေဝိတ္ဝာ၊ ဗဟုံ ကာရုညသဉ္ဍိတံ။
ဥဒကကုမ္ဘမာဒါယ၊ ပက္ကာမိ ဒက္ခိဏာမုခေါ’’တိ။

ပကတိယာပိ မဟာထာမော ရာဇာ ပါနိယဃဋံ အာဒါယ ဂစ္ဆန္တော အဿမပဒံ ကောဋ္ဋေန္တော ဝိယ ပဝိသိတ္ဝာ ဒုကူလပဏ္ဍိတဿ ပဏ္ဏသာလာ-ဒ္ဝါရံ သမ္ပာပုဏိ။ ဒုကူလပဏ္ဍိတော အန္တော နိသိန္နောဝ တဿ ပဒသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ‘‘နာယံ သာမဿ ပဒသဒ္ဒော၊ ကဿ နု ခေါ’’တိ ပုစ္ဆန္တော ဂါထာ-ဒ္ဝယမာဟ—

၃၃၈။ “ကဿ နု ဧသော ပဒသဒ္ဒော၊ မနုဿဿေဝ အာဂတော။
နေ’သော သာမဿ နိဂ္ဃောသော၊ ကော နု တွ’မသိ မာရိသ။

၃၃၉။ “သန္တံ ဟိ သာမော ဝဇတိ၊ သန္တံ ပါဒါနိ နေယတိ။
နေ’သော သာမဿ နိဂ္ဃောသော၊ ကော နု တွ’မသိ မာရိသာ”တိ။

တတ္ထ **မနုဿဿေဝါ**တိ နာယံ သီဟဗ္ဃဒီပိယက္ခနာဂကိန္နရာနံ၊ အာဂစ္ဆတော[1] ပန မနုဿဿေဝါယံ ပဒသဒ္ဒော, နေသော သာမဿာတိ။ **သန္တံ ဟီ**တိ ဥပသမ္မယုတ္တံ ဧဝ။ **ဝဇတီ**တိ စင်္ကမတိ။ **နေယတီ**တိ[2] ပတိဋ္ဌာပေတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “သစာဟံ အတ္တနော ရာဇဘာဝံ အကထေတ္ဝာ ‘မယာ တုမ္ဟာကံ ပုတ္တော မာရိတော’တိ ဝက္ခာမိ၊ ဣမေ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ မယာ သဒ္ဓိံ ဖရုသံ ကထေဿန္တိ။ ဧဝံ မေ တေသု ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ အထ နေ ဝိဟေ-ဌေဿာမိ၊ တံ မမ အကုသလံ ဘဝိဿတိ၊ ‘ရာဇာ’တိ ပန ဝုတ္တေ အဘာ-ယန္တာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ရာဇဘာဝံ တာဝ ကထေဿာမီ’’တိ စိန္တေတ္ဝာ ပါနိယမာဠကေ ပါနိယဃဋံ ဌပေတ္ဝာ ပဏ္ဏသာလာဒ္ဝါရေ ဌတ္ဝာ အာဟ—

1-အာဂစ္ဆန္တော (သျာ)၊ အာဂတော (ဋ္ဌ၊က) 2-ဥ ဇ္ဈတိတိ (သီ၊ဋ္ဌ)၊ ဟညတီတိ (သျာ)

340. “Rājā’ha’masmi Kāsīnaṁ, Pīḷiyakkhoti maṁ vidū.
Lobhā raṭṭhaṁ pahitvāna, migamesaṁ carāma’haṁ.

341. Issatthe ca’smi kusalo, daḷhadhammoti vissuto.
Nāgopi me na mucceyya, āgato usupātanan”ti.

Dukūlapaṇḍitopi tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto āha—

342. “Svāgataṁ te mahārāja, atho te adurāgataṁ.
Issaro’si anuppatto, yaṁ idha’tthi pavedaya.

343. Tindukāni piyālāni, madhuke kāsumāriyo.
Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṁ varaṁ.

344. Idampi pānīyaṁ sītaṁ, ābhataṁ girigabbharā.
Tato piva mahārāja, sace tvaṁ abhikaṅkhasī”ti.

Tassattho **Sattigumbajātake**[1] kathito. Idha pana “**girigabbharā**”ti Migasammataṁ sandhāya vuttaṁ. Sā hi nadī girigabbharā nikkhantattā “girigabbharā”tveva jātā.

Evaṁ tena paṭisanthāre kate rājā “putto vo mayā mārito”ti paṭhamameva vattuṁ ayuttaṁ, ajānanto viya kathaṁ samuṭṭhāpetvā kathessāmī”ti cintetvā āha—

345. “Nā’laṁ andhā vane daṭṭhuṁ, ko nu vo phala’māhari.
Anandhasseva’yaṁ sammā, nivāpo mayha khāyatī”ti.

Tattha **nālan**ti tumhe andhā imasmiṁ vane kiñci daṭṭhuṁ na samatthā. **Ko nu vo phala’māharī**ti ko nu tumhākaṁ imāni phalāphalāni āhari. **Nivāpo**ti ayaṁ sammā nayena upāyena kāraṇena kato khāditabbayuttakānaṁ parisuddhānaṁ phalāphalānaṁ nivāpo sannicayo anandhassa viya mayhaṁ khāyati paññāyati upaṭṭhāti.

Taṁ sutvā Dukūlapaṇḍito “mahārāja na mayaṁ phalāphalāni āharāma, putto pana no āharatī”ti dassento gāthādvayamāha—

1. Khu 5. 328 piṭṭhe.

၃၄၀။ “ရာဇာ’ဟ’မသ္မိ ကာသီနံ၊ ပီဠိယက္ခောတိ မံ ဝိဒူ။
လောဘာ ရဋ္ဌံ ပဟိတ္ဝာန၊ မိဂမေသံ စရာမ’ဟံ။

၃၄၁။ ဣဿတ္ထေ စ’သ္မိ ကုသလော၊ ဒဠှဓမ္မောတိ ဝိဿုတော။
နာဂေါပိ မေ န မုစ္စေယ္ယ၊ အာဂတော ဥသုပါတန”န္တိ။

ဒုကူလပဏ္ဍိတောပိ တေန သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောန္တော အာဟ—

၃၄၂။ “သွာဂတံ တေ မဟာရာဇ၊ အထော တေ အဒုရာဂတံ။
ဣဿရော’သိ အနုပ္ပတ္တော၊ ယံ ဣဓ’တ္ထိ ပဝေဒယ။

၃၄၃။ တိန္ဒုကာနိ ပိယာလာနိ၊ မဓုကေ ကာသုမာရိယော။
ဖလာနိ ခုဒ္ဒကပ္ပါနိ၊ ဘုဉ္ဇ ရာဇ ဝရံ ဝရံ။

၃၄၄။ ဣဒမ္ပိ ပါနိယံ သီတံ၊ အာဘတံ ဂိရိဂဗ္ဘရာ။
တတော ပိဝ မဟာရာဇ၊ သစေ တွံ အဘိကင်္ခသီ”တိ။

တဿတ္ထော **သတ္တိဂုမ္ဗဇာတကေ**[1] ကထိတော။ ဣဓ ပန “**ဂိရိဂဗ္ဘရာ**”တိ မိဂသမ္မတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာ ဟိ နဒီ ဂိရိဂဗ္ဘရာ နိက္ခန္တတ္တာ “ဂိရိဂဗ္ဘရာ” တ္ဝေဝ ဇာတာ။

ဧဝံ တေန ပဋိသန္ထာရေ ကတေ ရာဇာ “ပုတ္တော ဝေါ မယာ မာရိ-တော”တိ ပဌမမေဝ ဝတ္တုံ အယုတ္တံ၊ အဇာနန္တော ဝိယ ကထံ သမုဋ္ဌာ-ပေတ္ဝာ ကထေဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၃၄၅။ “နာ’လံ အန္ဓာ ဝနေ ဒဋ္ဌုံ၊ ကော နု ဝေါ ဖလ’မာဟရိ။
အနန္ဓဿေဝ’ယံ သမ္မာ၊ နိဝါပေါ မယှ ခါယတီ”တိ။

တတ္ထ **နာလန္တိ** တုမ္ဟေ အန္ဓာ ဣမသ္မိံ ဝနေ ကိဉ္စိ ဒဋ္ဌုံ န သမတ္ထာ။ **ကော နု ဝေါ ဖလ’မာဟရီ**တိ ကော နု တုမ္ဟာကံ ဣမာနိ ဖလာဖလာနိ အာဟရိ။ **နိဝါပေါ**တိ အယံ သမ္မာ နယေန ဥပါယေန ကာရဏ္ဍော်န ကတော ခါဒိတဗ္ဗယုတ္တကာနံ ပရိသုဒ္ဓါနံ ဖလာဖလာနံ နိဝါပေါ သန္နိစယော အနန္ဓဿ ဝိယ မယှံ ခါယတိ ပညာယတိ ဥပဋ္ဌာတိ။

တံ သုတ္ဝာ ဒုကူလပဏ္ဍိတော “မဟာရာဇ နယံ ဖလာဖလာနိ အာဟ-ရာမ၊ ပုတ္တော ပန နော အာဟရတီ”တိ ဒဿေန္တော ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

346. “Daharo yuvā nātibrahā, sāmo kalyāṇadassano.
Dīgha’ssa kesā asitā, atho sūnaggavellitā.

347. So have phala’māharitvā, ito ādāya kamaṇḍaluṁ.
Nadiṁ gato udahāro, mañño na dūra’māgato”ti.

Tattha **nātibrahā**ti nātidīgho nātirasso. **Sūnaggavellitā**ti sūnasaṅkhātāya maṁsakoṭṭanapotthaniyā aggaṁ viya vinatā[1]. **Kamaṇḍalun**ti ghaṭaṁ. **Na dūra’māgato**ti idāni na dūraṁ āgato, āsannaṭṭhānaṁ āgato bhavissatīti maññāmīti attho.

Taṁ sutvā rājā āha—

348. Ahaṁ taṁ avadhiṁ sāmaṁ, yo tuyhaṁ paricārako.
Yaṁ kumāraṁ pavedetha, sāmaṁ kalyāṇadassanaṁ.

349. Dīgha’ssa kesā asitā, atho sūnaggavellitā.
Tesu lohitalittesu, seti Sāmo mayā hato”ti.

Tattha **avadhin**ti visapītena sarena vijjhitvā māresiṁ. **Pavedethā**ti kathetha. **Setī**ti Migasammatānadītīre vālukāpuline sayati.

Dukūlapaṇḍitassa pana avidūre Pārikāya paṇṇasālā hoti. Sā tattha nisinnāva rañño vacanaṁ sutvā taṁ pavattiṁ sotukāmā attano paṇṇasālato nikkhamitvā rajjukasaññāya Dukūlapaṇḍitassa santikaṁ gantvā āha—

350. “Kena Dukūla mantesi, ‘hato Sāmo’ti vādinā.
‘Hato Sāmo’ti sutvāna, hadayaṁ me pavedhati.

351. Assatthasseva taruṇaṁ, pavāḷaṁ māluteritaṁ.
‘Hato Sāmo’ti sutvāna, hadayaṁ me pavedhatī”ti.

Tattha **vādinā**ti “mayā Sāmo hato”ti vadantena. **Pavāḷan**ti pallavaṁ. **Māluteritan**ti vātena pahaṭaṁ.

1. Kiñcinatā (Ka)

၃၄၆။ ဒဟရော ယုဝါ နာတိဗြဟာ၊ သာမော ကလျာဏဒဿနော။
ဒီဃ’ဿ ကေသာ အသိတာ၊ အထော သူနဂ္ဂဝေလ္လိတာ။

၃၄၇။ သော ဟဝေ ဖလ’မာဟရိတ္ဝာ၊ ဣတော အာဒါယ ကမဏ္ဍလုံ။
နဒိ’ံ ဂတော ဥဒဟာရော၊ မညေ န ဒူရ’မာဂတော’’တိ။

တတ္ထ **နာတိဗြဟာ**တိ နာတိဒီဃော နာတိရဿော။ **သူနဂ္ဂဝေလ္လိတာ**တိ သူနသမ်ိတာယ မံသကောဋ္ဋနပေါတ္ထနိယာ အဂ္ဂံ ဝိယ ဝိနတာ[1]။ **ကမဏ္ဍလုန္တိ** ဃဋ်ံ။ **န ဒူရ’မာဂတောတိ** ဣဒါနိ န ဒူရံ အာဂတော၊ အာသန္နဋ္ဌာနံ အာဂတော ဘဝိဿတီတိ မညာမီတိ အတ္ထော။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အာဟ—

၃၄၈။ “အဟံ တံ အဝဓိ’ံ သာမံ၊ ယော တုယ္ဟံ ပရိစာရကော။
ယံ ကုမာရံ ပဝေဒေထ၊ သာမံ ကလျာဏဒဿနံ။

၃၄၉။ ဒီဃ’ဿ ကေသာ အသိတာ၊ အထော သူနဂ္ဂဝေလ္လိတာ။
တေသု လောဟိတလိတ္တေသု၊ သေတိ သာမော မယာ ဟတော’’တိ။

တတ္ထ **အဝဓိ’ံ**တိ ဝိသပီတေန သရေန ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ မာရေသိ’ံ။ **ပဝေဒေထာ**တိ ကထေထ။ **သေတီ**တိ မိဂသမ္မတာနဒီတီရေ ဝါလုကာပုလိနေ သယတိ။

ဒုက္ကူလပဏ္ဍိတဿ ပန အဝိဒူရေ ပါရိကာယ ပဏ္ဏသာလာ ဟောတိ။ သာ တတ္ထ နိသိန္နာဝ ရညော ဝစနံ သုတ္ဝာ တံ ပဝတ္တိ’ံ သောတုကာမာ အတ္တနော ပဏ္ဏသာလတော နိက္ခမိတ္ဝာ ရဇ္ဇုကသညာယ ဒုက္ကူလပဏ္ဍိတဿ သန္တိကံ ဂန္ဒွာ အာဟ—

၃၅၀။ “ကေန ဒုက္ကူလ မန္တေသိ၊ ‘ဟတော သာမော’တိ ဝါဒိနာ။
‘ဟတော သာမော’တိ သုတ္ဝာန၊ ဟဒယံ မေ ပဝေဓတိ။

၃၅၁။ အဿတ္ထဿေဝ တရုဏံ၊ ပဝါဠံ မာလုတေရိတံ။
‘ဟတော သာမော’တိ သုတ္ဝာန၊ ဟဒယံ မေ ပဝေဓတိ’’တိ။

တတ္ထ **ဝါဒိနာ**တိ “မယာ သာမော ဟတော’’တိ ဝဒန္တေန။ **ပဝါဠ**န္တိ ပလ္လဝံ။ **မာလုတေရိတ**န္တိ ဝါတေန ပဟဋ်ံ။

၁-ကိဉ္စိနတာ (က)

Dukūlapaṇḍito ovadanto āha—

352. “Pārike Kāsirājā’yaṁ, so sāmaṁ Migasammate.
Kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpamicchimhā”ti.

Tattha **Migasammate**ti Migasammatānadītīre. **Kodhasā**ti migesu uppannena kodhena. **Mā pāpamicchimhā**ti tassa mayaṁ ubhopi pāpaṁ mā icchimhā.

Puna Pārikā āha—

353. “Kicchā laddho piyo putto, yo andhe abharī vane.
Taṁ ekaputtaṁ ghātimhi, kathaṁ cittaṁ na kopaye”ti.

Tattha **ghātimhī**ti ghātake.

Dukūlapaṇḍito āha—

354. “Kicchā laddho piyo putto, yo andhe abharī vane.
Taṁ ekaputtaṁ ghātimhi, akkodhaṁ āhu paṇḍitā”ti.

Tattha **akkodhan**ti kodho nāma nirayasaṁvattaniko, tasmā taṁ kodhaṁ akatvā puttaghātakamhi akkodho eva kattabboti paṇḍitā āhu kathenti.

Evañca pana vatvā te ubhohi hatthehi uraṁ paharitvā mahāsattassa guṇe vaṇṇetvā bhusaṁ parideviṁsu. Atha ne rājā samassāsento āha—

355. “Mā bāḷhaṁ paridevetha, ‘hato Sāmo’ti vādinā.
Ahaṁ kammakaro hutvā, bharissāmi brahāvane.

356. Issatthe ca’smi kusalo, daḷhadhammoti vissuto.
Ahaṁ kammakaro hutvā, bharissāmi brahāvane.

357. Migānaṁ vighāsa’manvesaṁ, vanamūlaphalāni ca.
Ahaṁ kammakaro hutvā, bharissāmi brahāvane”ti.

Tattha **vādinā**ti tumhe “Sāmo hato”ti vadantena mayā saddhiṁ “tayā no evaṁ guṇasampanno putto mārito, idāni ko amhe

ဒုကူလပဏ္ဍိတော သြဝဒန္တော အာဟ—

၃၅၂။ “ပါရိကေ ကာသိရာဇာ’ယံ၊ သော သာမံ မိဂသမ္မတေ။
ကောဓသာ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိ၊ တဿ မာ ပါပမိစ္ဆိမှာ”တိ။

တတ္ထ **မိဂသမ္မတေ**တိ မိဂသမ္မတာနဒီတီရေ။ **ကောဓသာ**တိ မိဂေသု ဥပ္ပန္နေန ကောဓေန။ **မာ ပါပမိစ္ဆိမှာ**တိ တဿ မယံ ဥဘောဝိ ပါပံ မာ ဣစ္ဆိမှာ။

ပုန ပါရိကာ အာဟ—

၃၅၃။ “ကိစ္ဆာ လဒ္ဓေါ ပိယော ပုတ္တော၊ ယော အန္ဓေ အဘာရိ ဝနေ။
တံ ဧကပုတ္တံ ဃာတိမှိ၊ ကထံ စိတ္တံ န ကောပယေ”တိ။

တတ္ထ **ဃာတိမှိ**တိ ဃာတကေ။

ဒုကူလပဏ္ဍိတော အာဟ—

၃၅၄။ “ကိစ္ဆာ လဒ္ဓေါ ပိယော ပုတ္တော၊ ယော အန္ဓေ အဘာရိ ဝနေ။
တံ ဧကပုတ္တံ ဃာတိမှိ၊ အက္ကောဓံ အာဟု ပဏ္ဍိတာ”တိ။

တတ္ထ **အက္ကောဓ**န္တိ ကောဓော နာမ နိရယသံဝတ္တနိကော၊ တသ္မာ တံ ကောဓံ အကတ္ဝာ ပုတ္တဃာတကမှိ အက္ကောဓော ဧဝ ကတ္တဗ္ဗောတိ ပဏ္ဍိတာ အာဟု ကထေန္တိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ တေ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဥရံ ပဟရိတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ ဂုဏေ ဝဏ္ဏေတ္ဝာ ဘုသံ ပရိဒေဝိံသု။ အထ နေ ရာဇာ သမဿာသေန္တော အာဟ—

၃၅၅။ “မာ ဗာဠှံ ပရိဒေဝေထ၊ ‘ဟတော သာမော’တိ ဝါဒိနော။
အဟံ ကမ္မကရော ဟုတ္ဝာ၊ ဘရိဿာမိ ဗြဟာဝနေ။

၃၅၆။ ဣဿတ္ထေ စ’သ္မိ ကုသလော၊ ဒဠှဓမ္မောတိ ဝိဿုတော။
အဟံ ကမ္မကရော ဟုတ္ဝာ၊ ဘရိဿာမိ ဗြဟာဝနေ။

၃၅၇။ မိဂါနံ ဝိဃာသ’မန္ဝေသံ၊ ဝနမူလဖလာနိ စ။
အဟံ ကမ္မကရော ဟုတ္ဝာ၊ ဘရိဿာမိ ဗြဟာဝနေ”တိ။

တတ္ထ **ဝါဒိနာ**တိ တုမှေ “သာမော ဟတော”တိ ဝဒန္တေန မယာ သဒ္ဓိံ “တယာ နော ဧဝံ ဂုဏသမ္ပန္နော ပုတ္တော မာရိတော၊ ဣဒါနိ ကော အမှေ

bharissatī”ti-ādīni vatvā mā bāḷhaṁ paridevetha, ahaṁ tumhākaṁ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmīti.

Evaṁ rājā “tumhe mā cintayittha, na mayhaṁ rajjenattho, ahaṁ vo yāvajīvaṁ bharissāmī”ti te assāsesi. Te tena saddhiṁ sallapantā āhaṁsu—

358. “Ne’sa dhammo mahārāja, ne’taṁ amhesu kappati.
Rājā tva’masi amhākaṁ, pāde vandāma te mayan”ti.

Tattha **dhammo**ti sabhāvo kāraṇaṁ vā. **Ne’taṁ amhesu kappatī**ti etaṁ tava kammakaraṇaṁ amhesu na kappati na sobhati. **“Pāde vandāma te mayan”**ti idaṁ pana te pabbajitaliṅge ṭhitāpi puttasokena samabbhāhatāya ceva nihatamānatāya ca vadiṁsu. “Raññho vissāsaṁ uppādetuṁ evamāhaṁsū”tipi vadanti.

Taṁ sutvā rājā ativiya tussitvā “aho acchariyaṁ, evaṁ dosakārake nāma mayi pharusavacanamattampi natthi, paggaṇhantiyeva maman”ti cintetvā gāthamāha—

359. “Dhammaṁ nesādā[1] bhaṇatha, katā apacitī tayā.
Pitā tva’masi amhākaṁ, mātā tva’masi Pārike”ti.

Tattha **tayā**ti ekekaṁ vadanto evamāha. **Pitā**ti Dukūlapaṇḍita ajja paṭṭhāya tvaṁ mayhaṁ pituṭṭhāne tiṭṭha, amma Pārike tvampi me mātuṭṭhāne tiṭṭha, ahaṁ ana vo puttassa Sāmassa ṭhāne ṭhatvā pādadhovanādīni sabbakiccāni karissāmi, maṁ rājāti asallakkhetvā Sāmoti sallakkhethāti.

Te añjaliṁ paggayha vanditvā “mahārāja tava amhākaṁ kammakaraṇakiccaṁ natthi, apica kho pana laṭṭhikoṭiyā no gahetvā ānetvā sāmaṁ dassehī”ti yācantā gāthādvayamāhaṁsu—

360. “Namo te Kāsirāja’tthu, namo te kācivaḍḍhana.
Añjaliṁ te paggaṇhāma, yāva sāmā’nupāpaya.

1. Nesāda (Syā, Ka)

ဘရိဿံတီ”တိအာဒီနိ ဝတ္ဝာ မာ ဗာဠှံ ပရိဒေဝေထ၊ အဟံ တုမှာကံ ကမ္မ-ကရော ဟုတ္ဝာ သာမော ဝိယ တုမှေ ဘရိဿာမီတိ။

ဧဝံ ရာဇာ “တုမှေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ နဿ မယှံ ရဇ္ဇေနတ္ထော၊ အဟံ ဝေါ ယာဝဇီဝံ ဘရိဿာမီ”တိ တေ အဿာသေသိ။ တေ တေန သဒ္ဓိံ သလ္လပန္တာ အာဟံသု—

၃၅၈။ “နေ’သ ဓမ္မော မဟာရာဇ၊ နေ’တံ အမှေသု ကပ္ပတိ။
ရာဇာ တွ’မသိ အမှာကံ၊ ပါဒေ ဝန္ဒာမ တေ မယ”န္တိ။

တတ္ထ **ဓမ္မော**တိ သဘာဝေါ ကာရဏံ ဝါ။ **နေ’တံ အမှေသု ကပ္ပတီ**တိ တေံ တဝ ကမ္မကရဏံ အမှေသု နဿ ကပ္ပတိ နဿ သောဘတိ။ **“ပါဒေ ဝန္ဒာမ တေ မယ”**န္တိ ဣဒံ ပန တေ ပဗ္ဗဇိတလိင်္ဂေ ဋ္ဌိတာပိ ပုတ္တသောကေန သမဗ္ဘာဟ-တာယ စေဝ နိဟတမာနတာယ စ ဝဒိံသု။ “ရညော ဝိဿာသံ ဥပ္ပါဒေတုံ ဧဝမာဟံသူ”တိပိ ဝဒန္တိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အတိဝိယ တုဿိတ္ဝာ “အဟော အစ္ဆရိယံ၊ ဧဝံ ဒေါသကာရကေ နာမ မယိ ဖရုသဝစနမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ၊ ပဂ္ဂဏှန္တိယေဝ မမ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၃၅၉။ “မမံ နေသာဒါ[1] ဘဏထ၊ ကတာ အပစိတိ တယာ။
ဝိတာ တွ’မသိ အမှာကံ၊ မာတာ တွ’မသိ ပါရိကေ”တိ။

တတ္ထ **တယာ**တိ ကေနကံ ဝဒန္တော ဧဝမာဟ။ **ဝိတာ**တိ ဒုက္ကုလပဏ္ဍိတ အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ တွံ မယှံ ဝိတုဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌ၊ အမ္မ ပါရိကေ တွမ္ပိ မေ မာတုဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌ၊ အဟံ ပန ဝေါ ပုတ္တဿ သာမဿ ဌာနေ ဌတ္ဝာ ပါဒဓောဝနာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရိဿာမိ၊ မံ ရာဇာတိ အသလ္လက္ခေတ္ဝာ သာမောတိ သလ္လက္ခေ-ထာတိ။

တေ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ဝန္ဒိတ္ဝာ “မဟာရာဇ တဝ အမှာကံ ကမ္မကရဏ-ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ အပိစ ခေါ ပန လဋ္ဌိကောဋိယာ နော ဂဟေတ္ဝာ အာနေတ္ဝာ သာမံ ဒဿေဟိ”တိ ယာစန္တာ ဂါထာဒ္ဝယမာဟံသု—

၃၆၀။ “နမော တေ ကာသိရာဇ’တ္ထု၊ နမော တေ ကာသိဝဍ္ဎန။
အဉ္ဇလိံ တေ ပဂ္ဂဏှာမ၊ ယာဝ သာမာ’နုပါပယ။

၁-နေသာဒ (သျာ၊က)

361. Tassa pāde samajjantā[1], mukhañca bhujadassanaṁ.
Saṁsumbhamānā attānaṁ, kāla'māgamayāmase"ti.

Tattha **yāva sāmā'nupāpayā**ti yāva Sāmo yattha, tattha amhe anupāpaya. **Bhujadassanan**ti kalyāṇadassanaṁ abhirūpaṁ. **Saṁsumbhamānā**ti pothentā[2]. **Kāla'māgamayāmase**ti kālakiriyaṁ āgamessāma.

Tesaṁ evaṁ kathentānaññeva sūriyo atthaṅgato. Atha rājā "sacāhaṁ idāneva ime tattha nessāmi, taṁ disvāva nesaṁ hadayaṁ phalissati, iti tiṇṇampi etesaṁ matakāle ahaṁ niraye uppajjantoyeva nāma, tasmā tesaṁ gantuṁ na dassāmī"ti cintetvā catasso gāthāyo ajjhabhāsi—

362. "Brahā vāḷamigākiṇṇaṁ, ākāsantaṁva dissati.
Yattha Sāmo hato seti, candova patito chamā.

363. Brahā vāḷamigākiṇṇaṁ, ākāsantaṁva dissati.
Yattha Sāmo hato seti, sūriyova patito chamā.

364. Brahā vāḷamigākiṇṇaṁ, ākāsantaṁva dissati.
Yattha Sāmo hato seti, paṁsunā patikunthito.

365. Brahā vāḷamigākiṇṇaṁ, ākāsantaṁva dissati.
Yattha Sāmo hato seti, idheva vasatha'ssame"ti.

Tattha **brahā**ti accuggataṁ. **Ākāsantaṁvā**ti etaṁ vanaṁ ākāsassa anto viya hutvā dissati. Atha vā **ākāsantan**ti ākāsamānaṁ, pakāsamānanti attho[3]. **Chamā**ti chamāyaṁ, pathaviyanti attho. "Chaman"tipi pāṭho, pathaviṁ patito viyāti attho. **Patikunthito**ti[4] parikiṇṇo, paliveṭhitoti attho.

---

1. Pamajjantā (Sī, Syā), pavaṭṭantā (I)
2. Vaṭṭentā (Sī, I), pothentā parivattamānā (Ka)
3. Ākāsantanti ākāsasamānaṁ pakāsamānanti attho (Sī, I), ākāsantanti ākāsassa pamāṇaṁ (Ka)
4. Patikuṇṭhitoti (Sī, I), parikuṇḍitoti (Syā)

၃၆၁။ တဿ ပါဒေ သမဇ္ဇန္တာ[1]၊ မုခဉ္စ ဘုဇဒဿနံ။
သံသုမ္ဘမာနာ အတ္တာနံ၊ ကာလ'မာဂမယာမသေ"တိ။.

တတ္ထ **ယာဝ သာမာ'နုပါပယာ**တိ ယာဝ သာမော ယတ္ထ၊ တတ္ထ အမှေ အနုပါပယ။ **ဘုဇဒဿနန္တိ** ကလ္လာဏဒဿနံ အဘိရူပံ။ **သံသုမ္ဘမာနာ**တိ ပေါထေန္တာ[2]။ **ကာလ'မာဂမယာမသေ**တိ ကာလကိရိယံ အာဂမေဿာမ။

ဧကေသံ ဧဝံ ကထေန္တာနညေ့ဝ သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော။ အထ ရာဇာ "သစာဟံ ဣဒါနေဝ ဣမေ တတ္ထ နေဿာမိ၊ တံ ဒိသွာဝ နေသံ ဟဒယံ ဖလိဿတိ၊ ဣတိ တီဏ္ဍမ္ပိ ဧတေသံ မတကာလေ အဟံ နိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တော-ယေဝ နာမ၊ တသ္မာ တေသံ ဂန္တုံ န ဒဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ စတသ္ဿော ဂါထာယော အဘ္ဘာသိ—

၃၆၂။ "ဗြဟာ ဝါဠမိဂါကိဏ္ဏံ၊ အာကာသန္တံဝ ဒိဿတိ။
ယတ္ထ သာမော ဟတော သေတိ၊ စန္ဒော၀ ပတိတော ဆမာ။

၃၆၃။ ဗြဟာ ဝါဠမိဂါကိဏ္ဏံ၊ အာကာသန္တံဝ ဒိဿတိ။
ယတ္ထ သာမော ဟတော သေတိ၊ သူရိယော၀ ပတိတော ဆမာ။

၃၆၄။ ဗြဟာ ဝါဠမိဂါကိဏ္ဏံ၊ အာကာသန္တံဝ ဒိဿတိ။
ယတ္ထ သာမော ဟတော သေတိ၊ ပံသုနာ ပတိကုဋ္ဌိတော။

၃၆၅။ ဗြဟာ ဝါဠမိဂါကိဏ္ဏံ၊ အာကာသန္တံဝ ဒိဿတိ။
ယတ္ထ သာမော ဟတော သေတိ၊ ဣဓေဝ ဝသထ'ဿမေ"တိ။

တတ္ထ **ဗြဟာ**တိ အစ္ဆုဂ္ဂတံ။ **အာကာသန္တံဝါ**တိ တေံ ဝနံ အာကာသဿ အန္တော ဝိယ ဟုတွာ ဒိဿတိ။ အထ ဝါ **အာကာသန္တန္တိ** အာကာသမာနံ၊ ပကာသမာနန္တိ အတ္ထော[3]။ **ဆမာ**တိ ဆမာယံ၊ ပထဝိယန္တိ အတ္ထော။ "ဆမ"န္တိပိ ပါဌော၊ ပထဝိ° ပတိတော ဝိယာတိ အတ္ထော။ **ပတိကုဋ္ဌိတော**တိ[4] ပရိကိဏ္ဏော၊ ပလိဝေဋိတောတိ အတ္ထော။

၁-ပမဇ္ဇန္တာ (သီ၊သျာ)၊ ပဝဋ္ဋန္တာ (ဣ) ၂-ဝဋ္ဋန္တာ (သီ၊ဣ)၊ ပေါထေန္တာ ပရိဝတ္တမာနာ (က)
၃-အာကာသန္တန္တိ အာကာသသမာနံ ပကာသမာနန္တိ အတ္ထော (သီ၊ဣ)၊
အာကာသန္တန္တိ အာကာသဿ ပမာဏံ (က)
၄-ပတိကုဏ္ဌိတောတိ (သီ၊ဣ)၊ ပရိကုဏ္ဌိတောတိ (သျာ)

Atha te attano vāḷamigabhayābhāvaṁ dassetuṁ gāthamāhaṁsu—

366. “Yadi tattha sahassāni, satāni niyutāni[1] ca.
Neva’mhākaṁ bhayaṁ koci, vane vāḷesu vijjatī”ti.

Tattha **kocī**ti imasmiṁ vane katthaci ekasmiṁ padesepi amhākaṁ vāḷesu bhayaṁ nāma natthi.

Rājā te paṭibāhituṁ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

367. “Tato andhāna’mādāya, Kāsirājā brahāvane.
Hatthe gahetvā pakkāmi, yattha Sāmo hato ahū”ti.

Tattha **tato**ti tadā. **Andhānan**ti andhe. **Ahū**ti ahosi. **Yatthā**ti yasmiṁ ṭhāne so nipanno, tattha nesīti attho.

So ānetvā ca pana Sāmassa santike ṭhapetvā “ayaṁ vo putto”ti ācikkhi. Athassa pitā sīsaṁ ukkhipitvā mātā pāde gahetvā ūrūsu ṭhapetvā nisīditvā vilapiṁsu. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

368. “Disvāna patitaṁ Sāmaṁ, puttakaṁ paṁsukunthitaṁ.
Apaviddhaṁ brahārañña, candaṁva patitaṁ chamā.

369. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ, puttakaṁ paṁsukunthitaṁ.
Apaviddhaṁ brahārañña, sūriyaṁva patitaṁ chamā.

370. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ, puttakaṁ paṁsukunthitaṁ.
Apaviddhaṁ brahārañña, kalūnaṁ[2] paridevayuṁ.

371. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ, puttakaṁ paṁsukunthitaṁ.
Bāhā paggayha pakkanduṁ, ‘adhammo kira bho’ iti.

372. Bāḷhaṁ kho tvaṁ pamatto’si, Sāma kalyāṇadassana.
Yo ajjevaṁ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

1. Nahutāni (Sī, Syā, I) 2. Karuṇaṁ (Sī, I)

အထဲ တေ အတ္တနော ဝါဠမိဂဘယာဘာဝံ ဒဿေတုံ ဂါထမာဟံသု—

၃၆၆။ “ယဒိ တတ္ထ သဟဿာနိ၊ သတာနိ နိယုတာနိ[1] စ။
နေဝ’မှာကံ ဘယံ ကောစိ၊ ဝနေ ဝါဠေသု ဝိဇ္ဇတီ”တိ။

တတ္ထ **ကောစီ**တိ ဇုမသ္မိံ ဝနေ ကတ္ထစိ ကေသ္မိံ ပဒေသေပိ အမှာကံ ဝါဠေသု ဘယံ နာမ နတ္ထိ။

ရာဇာ တေ ပဋိဗာဟိတုံ အသက္ကောန္တော ဟတ္ထေသု ဂဟေတ္ဝာ တတ္ထ နေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၆၇။ “တတော အန္ဓာန’မာဒါယ၊ ကာသိရာဇာ ဗြဟာဝနေ။
ဟတ္ထေ ဂဟေတ္ဝာ ပက္ကာမိ၊ ယတ္ထ သာမော ဟတော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **တတော**တိ တဒါ။ **အန္ဓာန**န္တိ အန္ဓေ။ **အဟူ**တိ အဟောသိ။ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ သော နိပန္နော၊ တတ္ထ နေသီတိ အတ္ထော။

သော အာနေတ္ဝာ စ ပန သာမဿ သန္တိကေ ဌပေတ္ဝာ “အယံ ဝော ပုတ္တော”တိ အာစိက္ခိ။ အထဿ ပိတာ သီသံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ မာတာ ပါဒေ ဂဟေတ္ဝာ ဥရူသု ဌပေတ္ဝာ နိသီဒိတ္ဝာ ဝိလပိံသု။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၆၈။ “ဒိသ္ဝာန ပတိတံ သာမံ၊ ပုတ္တကံ ပံသုကုန္ဌိတံ။
အပဝိဒ္ဓံ ဗြဟာရညေ၊ စန္ဒံဝ ပတိတံ ဆမာ။

၃၆၉။ ဒိသ္ဝာန ပတိတံ သာမံ၊ ပုတ္တကံ ပံသုကုန္ဌိတံ။
အပဝိဒ္ဓံ ဗြဟာရညေ၊ သူရိယံဝ ပတိတံ ဆမာ။

၃၇၀။ ဒိသ္ဝာန ပတိတံ သာမံ၊ ပုတ္တကံ ပံသုကုန္ဌိတံ။
အပဝိဒ္ဓံ ဗြဟာရညေ၊ ကလူနံ[2] ပရိဒေဝယုံ။

၃၇၁။ ဒိသ္ဝာန ပတိတံ သာမံ၊ ပုတ္တကံ ပံသုကုန္ဌိတံ။
ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ပက္ကန္ဒုံ၊ ‘အဓမ္မော ကိရ ဘော’ဣတိ။

၃၇၂။ ဗာဠှံ ခေါ တွံ ပမတ္တော’သိ၊ သာမ ကလ္ယာဏဒဿန။
ယော အဇ္ဇေဝံ ဂတေ ကာလေ၊ န ကိဉ္စိ မဘိဘာသသိ။

၁-နဟုတာနိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ) ၂-ကရုဏံ (သီ၊ ဂ္ဂ)

373. Bāḷhaṁ kho tvaṁ paditto'si, Sāma kalyāṇadassana.
Yo ajjevaṁ gate kāle, na kiñci mabhibhāsati.

374. Bāḷhaṁ kho tvaṁ pakuddho'si, Sāma kalyāṇadassana.
Yo ajjevaṁ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

375. Bāḷhaṁ kho tvaṁ pasutto'si, Sāma kalyāṇadassana.
Yo ajjevaṁ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

376. Bāḷhaṁ kho tvaṁ vimano'si, Sāma kalyāṇadassana.
Yo ajjevaṁ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

377. Jaṭaṁ valinaṁ paṁsugataṁ, ko'dāni saṇṭhapessati.
Sāmo ayaṁ kālakato, andhānaṁ paricārako.

378. Ko me sammajja mādāya[1], sammajjissati assamaṁ.
Sāmo ayaṁ kālakato, andhānaṁ paricārako.

379. Ko'dāni nhāpayissati, sītenu'ṇhodakena ca.
Sāmo ayaṁ kālakato, andhānaṁ paricārako.

380. Ko'dāni bhojayissati, vanamūlaphalāni ca.
Sāmo ayaṁ kālakato, andhānaṁ paricārako"ti.

Tattha **apaviddhan**ti rañño niratthakaṁ chaḍḍitaṁ. **Adhammo kira bho itī**ti ayuttaṁ kira bho ajja imasmiṁ loke vattati. **Pamatto**ti tikhiṇasuraṁ pivitvā viya matto pamatto pamādaṁ āpanno. **Paditto**ti dappito. **"Pakuddho'si vimano'sī**ti sabbaṁ vilāpavasena bhaṇanti. **Jaṭan**ti tāta amhākaṁ jaṭāmaṇḍalaṁ. **Valinaṁ paṁsugatan**ti yadā ākulaṁ malaggahitaṁ bhavissati. **Ko'dānī**ti idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā ujuṁ karissatīti.

Athassa mātā bahuṁ vilapitvā tassa ure hatthaṁ ṭhapetvā santāpaṁ upadhārentī "puttassa me santāpo pavattatiyeva, visavegena visaññitaṁ āpanno bhavissati, nibbisabhāvatthāya cassa saccakiriyaṁ karissāmī"ti cintetvā saccakiriyamakāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

1. Ko ve sammajjanādāya (Sī, I)

၃၇၃။ ဗာဠ္ဆံ ခေါ တွံ ပဒိဋ္ဌော သိ၊ သာမ ကလျာဏဒဿန။
ယော အဇ္ဇေဝံ ဂတေ ကာလေ၊ န ကိဉ္စိ မဘိဘာသသိ။

၃၇၄။ ဗာဠ္ဆံ ခေါ တွံ ပကုဒ္ဓော'သိ၊ သာမ ကလျာဏဒဿန။
ယော အဇ္ဇေဝံ ဂတေ ကာလေ၊ န ကိဉ္စိ မဘိဘာသသိ။

၃၇၅။ ဗာဠ္ဆံ ခေါ တွံ ပသုတ္တော'သိ၊ သာမ ကလျာဏဒဿန။
ယော အဇ္ဇေဝံ ဂတေ ကာလေ၊ န ကိဉ္စိ မဘိဘာသသိ။

၃၇၆။ ဗာဠ္ဆံ ခေါ တွံ ဝိမနော'သိ၊ သာမ ကလျာဏဒဿန။
ယော အဇ္ဇေဝံ ဂတေ ကာလေ၊ န ကိဉ္စိ မဘိဘာသသိ။

၃၇၇။ ဇဋံ ဝလိနံ ပံသုဂတံ၊ ကော'ဒါနိ သဏ္ဌပေဿတိ။
သာမော အယံ ကာလကတော၊ အန္ဓာနံ ပရိစာရကော။

၃၇၈။ ကော မေ သမ္မဇ္ဇ'မာဒါယ[1]၊ သမ္မဇ္ဇိဿတိ အဿမံ။
သာမော အယံ ကာလကတော၊ အန္ဓာနံ ပရိစာရကော။

၃၇၉။ ကော'ဒါနိ နှာပယိဿတိ၊ သီတေနု'ဏှောဒကေန စ။
သာမော အယံ ကာလကတော၊ အန္ဓာနံ ပရိစာရကော။

၃၈၀။ ကော'ဒါနိ ဘောဇယိဿတိ၊ ဝနမူလဖလာနိ စ။
သာမော အယံ ကာလကတော၊ အန္ဓာနံ ပရိစာရကော"တိ။

ဟတ္ထ **အပဝိဒ္ဓန်** ရညော နိရတ္ထကံ ဆဒ္ဒိတံ။ **အဓမ္မော ကိရ ဘော ဣတိ**တိ အယုတ္တံ ကိရ ဘော အဇ္ဇ ဣမသ္မိံ လောကေ ဝတ္တတိ။ **ပမတ္တော**တိ တိခိဏသုရံ ပိဝိတွာ ဝိယ မတ္တော ပမတ္တော ပမာဒံ အာပန္နော။ **ပဒိတ္တော**တိ ဒပ္ပိတော။ **"ပကုဒ္ဓော'သိ ဝိမနော'သိ"**တိ သဗ္ဗံ ဝိလာပဝသေန ဘဏန္တိ။ **ဇဋ်**န္တိ တာတ အမှာကံ ဇဋာမဏ္ဍလံ။ **ဝလိနံ ပံသုဂတ**န္တိ ယဒါ အာကုလံ မလဂ္ဂဟိတံ ဘဝိဿတိ။ **ကော'ဒါနိ**တိ ဣဒါနိ ကော သဏ္ဌပေဿတိ၊ သောဓေတွာ ဥဇုံ ကရိဿတီတိ။

အထဿ မာတာ ဗဟုံ ဝိလပိတွာ တဿ ဥရေ ဟတ္ထံ ဌပေတွာ သန္တာပံ ဥပဓာရေန္တီ "ပုတ္တဿ မေ သန္တာပေါ ပဝတ္တတိယေဝ၊ ဝိသဝေဂေန ဝိသညိတံ အာပန္နော ဘဝိဿတိ၊ နိဗ္ဗိသဘာဝတ္ထာယ စဿ သစ္စကိရိယံ ကရိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ သစ္စကိရိယမကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၁-ကော ဝေ သမ္မဇ္ဇနာဒါယ (သီ၊ ဣ)

381. “Disvāna patitaṁ Sāmaṁ, puttakaṁ paṁsukunthitaṁ.
Aṭṭitā puttasokena, mātā saccaṁ abhāsatha.

382. Yena saccena’yaṁ Sāmo, dhammacārī pure ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

383. Yena saccena’yaṁ Sāmo, brahmacārī pure ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

384. Yena saccena’yaṁ Sāmo, saccavādī pure ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

385. Yena saccena’yaṁ Sāmo, mātāpettibharo ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

386. Yena saccena’yaṁ Sāmo, kule jeṭṭhāpacāyiko.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

387. Yena saccena’yaṁ Sāmo, pāṇā piyataro mama.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

388. Yaṁ kiñcitthi kataṁ puññaṁ, mayhañceva pitucca te.
Sabbena tena kusalena, visaṁ Sāmassa haññatū”ti.

Tattha **yena saccenā**ti yena bhūtena sabhāvena. **Dhammacārī**ti dasakusalakammapathadhammacārī. **Saccavādī**ti hasitavasenapi musāvādaṁ na vadati. **Mātāpettibharo**ti analaso hutvā rattindivaṁ mātāpitaro bhari. **Kule jeṭṭhāpacāyiko**ti jeṭṭhānaṁ mātāpitūnaṁ sakkārakārako hoti.

Evaṁ mātarā sattahi gāthāhi saccakiriyāya katāya Sāmo parivattitvā nipajji. Athassa pitā “jīvati me putto, ahampissa saccakiriyaṁ karissāmī”ti tatheva saccakiriyamakāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

389. “Disvāna patitaṁ Sāmaṁ, puttakaṁ paṁsukunthitaṁ.
Aṭṭito puttasokena, pitā saccaṁ abhāsatha.

၃၈၁။ “ဒိသ္ဝာန ပတိတံ သာမံ၊ ပုတ္တကံ ပံသုကုန္ဌိတံ။
အဋ္ဋိတာ ပုတ္တသောကေန၊ မာတာ သစ္စံ အဘာသထ။

၃၈၂။ ယေန သစ္စေန’ယံ သာမော၊ ဓမ္မစာရီ ပုရေ အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၈၃။ ယေန သစ္စေန’ယံ သာမော၊ ဗြဟ္မစာရီ ပုရေ အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၈၄။ ယေန သစ္စေန’ယံ သာမော၊ သစ္စဝါဒီ ပုရေ အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၈၅။ ယေန သစ္စေန’ယံ သာမော၊မာတာပေတ္တိဘရော အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၈၆။ ယေန သစ္စေန’ယံ သာမော၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိကော။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၈၇။ ယေန သစ္စေန’ယံ သာမော၊ ပါဏာ ပိယတရော မမ။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၈၈။ ယံ ကိဉ္စိတ္ထိ ကတံ ပုညံ၊ မယ္ဟဉ္စေဝ ပိတုစ္စ တေ။
သဗ္ဗေန တေန ကုသလေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု”တိ။

တတ္ထ **ယေန သစ္စေနာ**တိ ယေန ဘူတေန သဘာဝေန။ **ဓမ္မစာရီ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မစာရီ။ **သစ္စဝါဒီ**တိ ဟသိတဝသေနပိ မုသာဝါဒံ န ဝဒတိ။ **မာတာပေတ္တိဘရော**ဘိ အနလသော ဟုတ္ဝာ ရတ္တိန္ဒိဝံ မာတာပိတရော ဘရိ။ **ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိကော**တိ ဇေဋ္ဌာနံ မာတာပိတူနံ သက္ကာရကာရကော ဟောတိ။

ဧဝံ မာတရာ သတ္တဟိ ဂါထာဟိ သစ္စကိရိယာယ ကတာယ သာမော ပရိဝတ္တိတ္ဝာ နိပဇ္ဇိ။ အထဿ ပိတာ “ဇီဝတိ မေ ပုတ္တော၊ အဟမ္ပိဿ သစ္စကိရိယံ ကရိဿာမီ”တိ တထေဝ သစ္စကိရိယမကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၃၈၉။ “ဒိသ္ဝာန ပတိတံ သာမံ၊ ပုတ္တကံ ပံသုကုန္ဌိတံ။
အဋ္ဋိတော ပုတ္တသောကေန၊ ပိတာ သစ္စံ အဘာသထ။

390. Yena saccena'yaṁ Sāmo, dhammacārī pure ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

391. Yena saccena'yaṁ Sāmo, brahmacārī pure ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

392. Yena saccena'yaṁ Sāmo, saccavādī pure ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

393. Yena saccena'yaṁ Sāmo, mātāpettibharo ahu.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

394. Yena saccena'yaṁ Sāmo, kule jeṭṭhāpacāyiko.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

395. Yena saccena'yaṁ Sāmo, pāṇā piyataro mama.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

396. Yaṁ kiñcitthi kataṁ puññaṁ, mayhañceva mātucca te.
Sabbena tena kusalena, visaṁ Sāmassa haññatū"ti.

Evaṁ pitari saccakiriyaṁ karonte mahāsatto parivattitvā itarena passena nipajji. Athassa tatiyaṁ saccakiriyaṁ devatā akāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā aha—

397. "Sā devatā antarahitā, pabbate Gandhamādane.
Sāmassa anukampāya, imaṁ saccaṁ abhāsatha.

398. Pabbatyā'haṁ Gandhamādane, cirarattanivāsinī.
Na me piyataro koci, añño sāmena vijjati.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

399. Sabbe vanā gandhamayā, pabbate Gandhamādane.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatu.

400. Tesaṁ lālappamānānaṁ, bahuṁ kāruññasañhitaṁ.
Khippaṁ Sāmo samuṭṭhāsi, yuvā kalyāṇadassano"ti.

၃၉၀။ ယေန သဒ္ဓေန'ယံ သာမော၊ ဓမ္မစာရီ ပုရေ အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၁။ ယေန သဒ္ဓေန'ယံ သာမော၊ ဗြဟ္မစာရီ ပုရေ အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၂။ ယေန သဒ္ဓေန'ယံ သာမော၊ သစ္စဝါဒီ ပုရေ အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၃။ ယေန သဒ္ဓေန'ယံ သာမော၊ မာတာပေတ္တိဘရော အဟု။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၄။ ယေန သဒ္ဓေန'ယံ သာမော၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိကော။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၅။ ယေန သဒ္ဓေန'ယံ သာမော၊ ပါဏာ ပိယတရော မမ။
တေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၆။ ယံ ကိဉ္စိတ္ထိ ကတံ ပုညံ၊ မယှဉ္စေဝ မာတုစ္စ တေ။
သဗ္ဗေန တေန ကုသလေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု"တိ။

ဧဝံ ပိတရိ သစ္စကိရိယံ ကရောန္တေ မဟာသတ္တော ပရိဝတ္တိတွာ ဣတရေန ပဿေန နိပဇ္ဇိ။ အထဿ တတိယံ သစ္စကိရိယံ ဒေဝတာ အကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အဟ—

၃၉၇။ "သာ ဒေဝတာ အန္တရဟိတာ၊ ပဗ္ဗတေ ဂန္ဓမာဒနေ။
သာမဿ အနုကမ္ပာယ၊ ဣမံ သစ္စံ အဘာသထ။

၃၉၈။ ပဗ္ဗတျာ'ဟံ ဂန္ဓမာဒနေ၊ စိရရတ္တနိဝါသိနီ။
န မေ ပိယတရော ကောစိ၊ အညော သာမေန ဝိဇ္ဇတိ။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၃၉၉။ သဗ္ဗေ ဝနာ ဂန္ဓမယာ၊ ပဗ္ဗတေ ဂန္ဓမာဒနေ။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတု။

၄၀၀။ တေသံ လာလပ္ပမာနာနံ၊ ဗဟုံ ကာရုညသဉ္ဍိတံ။
ခိပ္ပံ သာမော သမုဋ္ဌာသိ၊ ယုဝါ ကလ္လာဏဒဿနော"တိ။

Tattha **pabbatyā'han**ti pabbate ahaṁ. **Sabbevanā gandhamayā**ti sabbe rukkhā gandhamayā. Na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi. **Tesan**ti bhikkhave tesaṁ ubhinnaṁ lālappamānānañ̃ñeva devatāya saccakiriyāya pariyosāne khippaṁ Sāmo uṭṭhāsi, padumapattato udakaṁ viyassa visaṁ vinivattetvā ābādho vigato, idha nu kho viddho, ettha nu kho viddhoti viddhaṭṭhānampi na paññāyi.

Iti mahāsattassa nirogabhāvo, mātāpitūnañca cakkhupaṭilābho aruṇuggamanañca[1], devatānubhāvena tesaṁ catunnaṁ assameyeva pākaṭabhāvo cāti sabbaṁ ekakkhaṇeyeva ahosi. Mātāpitaro "cakkhūni no laddhāni, Suvaṇṇasāmo ca arogo jāto"ti atirekataraṁ tussiṁsu. Atha ne Sāmapaṇḍito gāthaṁ abhāsi—

401. "Sāmo'ha'masmi bhaddaṁ vo, sotthinā'mhi samuṭṭhito.
Mā bāḷhaṁ paridevetha, mañjunā'bhivadetha man"ti.

(Tattha **sotthinā'mhi samuṭṭhito**ti sotthinā sukhena uṭṭhito amhi bhavāmi. **Mañjunā**ti madhurassarena maṁ abhivadetha.) [2]

Atha so rājānaṁ disvā paṭisanthāraṁ karonto āha—

402. "Svāgataṁ te mahārāja, atho te adurāgataṁ.
Issaro'si anuppatto, yaṁ idhatthi pavedaya.

403. Tindukāni piyālāni, madhuke kāsumāriyo.
Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṁ varaṁ.

404. Atthi me pānīyaṁ sītaṁ, ābhataṁ girigabbharā.
Tato piva mahārāja, sace tvaṁ abhikaṅkhasī"ti.

Rājāpi taṁ acchariyaṁ disvā āha—

405. "Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā.
Petaṁ taṁ Sāma maddakkhiṁ, ko nu tvaṁ Sāma jīvasī"ti.

1. Aruṇuggamanā (Sī, I), aruṇuggamane (Ka)
2. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.

တတ္ထ **ပဗ္ဗတျာ'ဟ**န္တိ ပဗ္ဗတေ အဟံ။ **သဗ္ဗေဝနာ ဂန္ဓမယာ**တိ သဗ္ဗေ ရုက္ခာ ဂန္ဓမယာ။ န ဟိ တတ္ထ အဂန္ဓော နာမ ကောစိ ရုက္ခော အတ္ထိ။ **တေသ**န္တိ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဥဘိန္နံ လာလပ္ပမာနာနညေဝ ဒေဝတာယ သစ္စကိရိယာယ ပရိယောသာနေ ခိပ္pံ သာမော ဥဋ္ဌာသိ၊ ပဒုမပတ္တတော ဥဒကံ ဝိယဿ ဝိသံ ဝိနိဝတ္တေတွာ အာဗာဓော ဝိဂတော၊ ဋ္ဌ နု ခေါ ဝိဒ္ဓေါ၊ ဧတ္ထ နု ခေါ ဝိဒ္ဓေါတိ ဝိဒ္ဓဋ္ဌာနမ္pိ န ပညာယိ။

ဇာတိ မဟာသတ္တဿ နိရောဂဘာဝေါ, မာတာပိတူနဉ္စ စက္ခုပဋိလာဘော, အရုဏုဂ္ဂမနဉ္စ[1], ဒေဝတာနုဘာဝေန တေသံ စတုန္နံ အဿမေယေဝ ပါကဋဘာဝေါ စာတိ သဗ္ဗံ ဧကက္ခဏေယေဝ အဟောသိ။ မာတာပိတရော "စက္ခူနိ နော လဒ္ဓါနိ၊ သုဝဏ္ဏသာမော စ အရောဂေါ ဇာတော"တိ အတိရေကတရံ တုဿိံသု။ အထ နေ သာမပဏ္ဍိတော ဂါထံ အဘာသိ—

၄၀၁။ "သာမော'ဟ'မသ္မိ ဘဒ္ဒံ ဝေါ၊ သောတ္ထိနာ'မှိ သမုဋ္ဌိတော။
မာ ဗာဠှံ ပရိဒေဝေထ၊ မဉ္ဇုနာ'ဘိဝဒေထ မ"န္တိ။

(တတ္ထ **သောတ္ထိနာ'မှိ သမုဋ္ဌိတော**တိ သောတ္ထိနာ သုခေန ဥဋ္ဌိတော အမှိ ဘဝါမိ။ **မဉ္ဇုနာ**တိ မဓုရဿရေန မံ အဘိဝဒေထ။)[2]

အထ သော ရာဇာနံ ဒိသွာ ပဋိသန္ထာရံ ကရောန္တော အာဟ—

၄၀၂။ "သွာဂတံ တေ မဟာရာဇ၊ အထော တေ အဒုရာဂတံ။
ဣဿရော'သိ အနုပ္pတ္တော၊ ယံ ဣဓတ္ထိ ပဝေဒယ။

၄၀၃။ တိန္ဒုကာနိ ပိယာလာနိ၊ မဓုကေ ကာသုမာရိယော။
ဖလာနိ ခုဒ္ဒကပ္pာနိ၊ ဘုဉ္ဇ ရာဇ ဝရံ ဝရံ။

၄၀၄။ အတ္ထိ မေ ပါနိယံ သီတံ၊ အာဘတံ ဂိရိဂဗ္ဘရာ။
တတော ပိဝ မဟာရာဇ၊ သစေ တွံ အဘိကင်္ခသီ"တိ။

ရာဇာပိ တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ အာဟ—

၄၀၅။ "သမ္မုယ္ဟာမိ ပမုယ္ဟာမိ၊ သဗ္ဗာ မုယ္ဟန္တိ မေ ဒိသာ။
ပေတံ တံ သာမ မဒ္ဒက္ခိံ၊ ကော နု တွံ သာမ ဇီဝသီ"တိ။

၁-အရုဏုဂ္ဂမနာ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ အရုဏုဂ္ဂမနေ (က)
၂-( )သီ-သျာ-ဋ္ဌပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

Tattha **petan**ti Sāma ahaṁ taṁ mataṁ addasaṁ. **Ko nu tvan**ti kathaṁ nu tvaṁ jīvitaṁ paṭilabhasīti pucchi.

Mahāsatto "ayaṁ rājā maṁ 'mato'ti sallakkhesi, amatabhāvamassa pakāsessāmī"ti cintetvā āha—

406. "Api jīvaṁ mahārāja, purisaṁ gāḷhavedanaṁ.
Upanītamanasaṅkappaṁ, jīvantaṁ maññate mataṁ.

407. Api jīvaṁ mahārāja, purisaṁ gāḷhavedanaṁ.
Taṁ nirodhagataṁ santaṁ, jīvantaṁ maññate matan"ti.

Tattha **api jīvan**ti jīvamānaṁ api. **Upanītamanasaṅkappan**ti bhavaṅgotiṇṇacittācāraṁ. **Jīvantan**ti jīvamānameva "eso mato"ti maññati. **Nirodhagatan**ti assāsapassāsanirodhaṁ samāpannaṁ santaṁ vijjamānaṁ maṁ evaṁ loko mataṁ viya jīvantameva maññati.

Evañca pana vatvā mahāsatto rājānaṁ atthe yojetukāmo dhammaṁ desento puna dve gāthā abhāsi—

408. "Yo mātaraṁ pitaraṁ vā, macco dhammena posati.
Devāpi naṁ tikicchanti, mātāpettibharaṁ naraṁ.

409. Yo mātaraṁ pitaraṁ vā, macco dhammena posati.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodhatī"ti.

Taṁ sutvā rājā "acchariyaṁ vata bho mātāpettibharassa jantuno uppannarogaṁ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṁ Sāmo sobhatī"ti añjaliṁ paggayha yācanto āha—

410. "Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā.
Saraṇaṁ taṁ Sāma gacchāmi, tvañca me saraṇaṁ bhavā"ti.

Tattha **bhiyyo**ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne tayi-aparajjhiṁ, tasmā atirekataraṁ sammuyhāmi. **Tvañca me saraṇaṁ bhavā**ti saraṇaṁ gacchantassa me tvaṁ saraṇaṁ bhava, patiṭṭhā hohi, devalokagāmimaggaṁ karohīti.

တတ္ထ **ပေတ**န္တိ သာမ အဟံ တံ မတံ အဒ္ဒသံ။ **ကော နု တွ**န္တိ ကထံ နု တွံ ဇီဝိတံ ပဋိလဘသီတိ ပုစ္ဆိ။

မဟာသတ္တော "အယံ ရာဇာ မံ 'မတော'တိ သလ္လက္ခေသိ၊ အမတဘာဝမဿ ပကာသေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ အာဟ—

၄၀၆။ "အပိ ဇီဝံ မဟာရာဇ၊ ပုရိသံ ဂါဠဝေဒနံ။
ဥပနီတမနသင်္ကပ္ပံ၊ ဇီဝန္တံ မညတေ မတံ။

၄၀၇။ အပိ ဇီဝံ မဟာရာဇ၊ ပုရိသံ ဂါဠဝေဒနံ။
တံ နိရောဓဂတံ သန္တံ၊ ဇီဝန္တံ မညတေ မတ"န္တိ။

တတ္ထ **အပိ ဇီဝ**န္တိ ဇီဝမာနံ အပိ။ **ဥပနီတမနသင်္ကပ္ပ**န္တိ ဘဝင်္ဂြတိက္ကန္တ-စိတ္တာစာရံ။ **ဇီဝန္တ**န္တိ ဇီဝမာနမေဝ "ဧသော မတော"တိ မညတိ။ **နိရောဓဂတ**န္တိ အဿာသပဿာသနိရောဓံ သမာပန္နံ သန္တံ ဝိဇ္ဇမာနံ မံ ဧဝံ လောကော မတံ ဝိယ ဇီဝန္တမေဝ မညတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မဟာသတ္တော ရာဇာနံ အတ္ထေ ယောဇေတုကာမော ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ပုန ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ—

၄၀၈။ "ယော မာတရံ ပိတရံ ဝါ၊ မစ္စော ဓမ္မေန ပေါသတိ။
ဒေဝါပိ နံ တိကိစ္ဆန္တိ၊ မာတာပေတ္တိဘရံ နရံ။

၄၀၉။ ယော မာတရံ ပိတရံ ဝါ၊ မစ္စော ဓမ္မေန ပေါသတိ။
ဣဓေဝ နံ ပသံသန္တိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ ပမောဒတီ"တိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ "အစ္ဆရိယံ ဝတ ဘော မာတာပေတ္တိဘရဿ ဇန္တုနော ဥပ္ပန္နရောဂံ ဒေဝတာပိ တိကိစ္ဆန္တိ၊ အတိဝိယ အယံ သာမော သောဘတိ"တိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ယာစန္တော အာဟ—

၄၁၀။ "သော ဘိယ္ယော ပမုယ္ဟာမိ၊ သဗ္ဗာ မုယ္ဟန္တိ မေ ဒိသာ။
သရဏံ တံ သာမ ဂစ္ဆာမိ၊ တွဉ္စ မေ သရဏံ ဘဝါ"တိ။

တတ္ထ **'ဘိယ္ယော**တိ ယသ္မာ တာဒိသေ ပရိသုဒ္ဓသီလဂုဏသမ္ပန္နေ တယိ အပရဇ္ဈိံ၊ တသ္မာ အတိရေကတရံ သမ္မုယ္ဟာမိ။ **တွဉ္စ မေ သရဏံ ဘဝါ**တိ သရဏံ ဂစ္ဆန္တဿ မေ တွံ သရဏံ ဘဝ၊ ပတိဋ္ဌာ ဟောဟိ၊ ဒေဝလောကဂါမိ-မဂ္ဂံ ကရောဟီတိ။

Atha naṁ mahāsatto “sacepi mahārāja devalokaṁ gantukāmosi, mahantaṁ dibbasampattiṁ paribhuñjitukāmosi, imāsu dasarājadhammacariyāsu vattassū”ti tassa dhammaṁ desento dasa rājadhammacariyagāthā abhāsi—

411. “Dhammaṁ cara mahārāja, mātāpitūsu khattiya.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

412. Dhammaṁ cara mahārāja, puttadāresu khattiya.
Idhaṁ dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

413. Dhammaṁ cara mahārāja, mittāmaccesu khattiya.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

414. Dhammaṁ cara mahārāja, vāhanesu balesu ca.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

415. Dhammaṁ cara mahārāja, gāmesu nigamesu ca.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

416. Dhammaṁ cara mahārāja, raṭṭhesu janapadesu ca.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

417. Dhammaṁ cara mahārāja, samaṇabrāhmaṇesu ca.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

418. Dhammaṁ cara mahārāja, migapakkhīsu khattiya.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

419. Dhammaṁ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo sukhāvaho.
Idha dhammaṁ caritvāna, rāja saggaṁ gamissasi.

420. Dhammaṁ cara mahārāja, sa-indā devā sabrahmakā.
Suciṇṇena divaṁ pattā, mā dhammaṁ rāja pāmado”ti.

အထ နံ မဟာသတ္တော “သစေပိ မဟာရာဇ ဒေဝလောကံ ဂန္တုကာမောသိ၊ မဟန္တံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမောသိ၊ ဣမာသု ဒသရာဇဓမ္မစရိယာသု ဝတ္တဿူ”တိ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဒသ ရာဇဓမ္မစရိယဂါထာ အဘာသိ—

၄၁၁။ “ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ မာတာပိတူသု ခတ္တိယ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၂။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ ပုတ္တဒါရေသု ခတ္တိယ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၃။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ မိတ္တာမစ္စေသု ခတ္တိယ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၄။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ ဝါဟနေသု ဗလေသု စ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၅။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ ဂါမေသု နိဂမေသု စ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၆။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ ရဋ္ဌေသု ဇနပဒေသု စ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၇။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ သမဏဗြာဟ္မဏေသု စ။
ဣဓ ဓမ္မံ,စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၈။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ မိဂပက္ခီသု ခတ္တိယ။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၁၉။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ ဓမ္မော စိဏ္ဏော သုခါဝဟော။
ဣဓ ဓမ္မံ စရိတ္ဝာန၊ ရာဇ သဂ္ဂံ ဂမိဿသိ။

၄၂၀။ ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇ၊ သဇ္ဈန္ဒာ ဒေဝါ သဗြဟ္မကာ။
သုစိဏ္ဏေန ဒိဝံ ပတ္တာ၊ မာ ဓမ္မံ ရာဇ ပါမဒေါ”တိ။

Tāsaṁ attho **Tesakuṇajātake**[1] vitthāritova. Evaṁ mahāsatto tassa dasa rājadhamme desetvā uttaripi ovaditvā pañca sīlāni adāsi. So tassa ovādaṁ sirasā sampaṭicchitvā mahāsattaṁ vanditvā khamāpetvā Bārāṇasiṁ gantvā dānādīni puññāni katvā saggaparāyaṇo ahosi. Bodhisattopi yāvajīvaṁ mātāpitaro paricaritvā mātāpitūhi saddhiṁ pañca abhiññā ca aṭṭha samāpattiyo ca nibbattetvā brahmalokūpago ahosi.

Satthā idaṁ dhammadesanaṁ āharitvā "bhikkhave mātāpitūnaṁ posanaṁ nāma paṇḍitānaṁ vaṁso"ti vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi, saccapariyosāne mātuposakabhikkhu sotāpattiphalaṁ pāpuṇi. Tadā rājā Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, Dukūlapaṇḍito Mahākassapo, Pārikā Bhaddakāpilānī bhikkhunī, Suvaṇṇasāmapaṇḍito pana ahameva Sammāsambuddho ahosinti.

Suvaṇṇasāmajātakavaṇṇanā tatiyā.

1. Khu 6. 4 piṭṭhe.

တာသံ အတ္ထော **တေသကုဏဇာတကေ**[၁] ဝိတ္ထာရိတော၀။ ဧ၀ံ မဟာ-သတ္တော တဿ ဒသ ရာဇဓမ္မေ ဒေသေတ္၀ာ ဥတ္တရိပိ ဩ၀ဒိတ္၀ာ ပဉ္စ သီလာနိ အဒါသိ။ သော တဿ ဩ၀ါဒံ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္၀ာ မဟာသတ္တံ ၀န္ဒိတ္၀ာ ခမာပေတ္၀ာ ဗာရာဏသိံ ဂန္ဒ္၀ာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတ္၀ာ သဂ္ဂပရာယဏော အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ ယာ၀ဇီ၀ံ မာတာပိတရော ပရိစရိတ္၀ာ မာတာပိတူဟိ သဒ္ဓိံ ပဉ္စ အဘိညာ စ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေတ္၀ာ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ။

သတ္ထာ ဣဒံ ဓမ္မဒေသနံ အာဟရိတ္၀ာ "ဘိက္ခ၀े မာတာပိတူနံ ပေါသနံ နာမ ပဏ္ဍိတာနံ ၀ံသော"တိ ၀တ္၀ာ သစ္စာနိ ပကာသေတ္၀ာ ဇာတကံ သမောဓာနေသိ၊ သစ္စပရိယောသာနေ မာတုပေါသကဘိက္ခု သောတာပတ္တိဖလံ ပါပုဏိ။ တဒါ ရာဇာ အာနန္ဒော အဟောသိ၊ ဒေ၀ဓီတာ ဥပ္ပလ၀ဏ္ဏာ၊ သက္ကော အနုရုဒ္ဓေါ၊ ဒုကူလပဏ္ဍိတော မဟာကဿပေါ၊ ပါရိကာ ဘဒ္ဒကာပိ-လာနီ ဘိက္ခုနီ၊ သု၀ဏ္ဏသာမပဏ္ဍိတော ပန အဟမေ၀ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဟောသိန္တိ။

သုဝဏ္ဏသာမဇာတကဝဏ္ဏနာ တတိယာ။

၁-ခု ဖ-၄-ဖိဒ္ဌေ။

4. Nimijātakavaṇṇanā (541)

Accheraṁ vata lokasminti idaṁ Satthā Mithilaṁ upanissāya Maghadeva-ambavane[1] viharanto sitapātukammaṁ ārabbha kathesi. Ekadivasañhi Satthā sāyanhasamaye sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ tasmiṁ Ambavane cārikaṁ caramāno ekaṁ ramaṇīyaṁ bhūmippadesaṁ disvā attano pubbacariyaṁ kathetukāmo hutvā sitapātukammaṁ katvā āyasmatā Ānandattherena sitapātukammakāraṇaṁ puṭṭho "Ānanda ayaṁ bhūmippadeso pubbe mayā Maghadevarājakāle jhānakīḷaṁ kīḷantena ajjhāvuṭṭhapubbo"ti vatvā tena yācito paññattāsane nisīditvā atītaṁ āhari.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilanagare Maghadevo nāma rājā rajjaṁ kāresi. So caturāsītivassasahassāni kumārakīḷaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni uparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kārento "yadā me samma Kappaka sirasmiṁ palitāni passeyyāsi, tadā me āroceyyāsī"ti āha. Aparabhāge Kappako palitāni disvā rañño ārocesi. Rājā palitaṁ suvaṇṇasaṇḍāsena uddharāpetvā hatthatale patiṭṭhāpetvā palitaṁ oloketvā maccurājena āgantvā nalāṭe laggaṁ viya maraṇaṁ sampassamāno "idāni me pabbajitakālo"ti Kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ pakkosāpetvā "tāta rajjaṁ paṭiccha, ahaṁ pabbajissāmī"ti vatvā "kiṁ kāraṇā devā"ti vutte—

> "Uttamaṅgaruhā mayhaṁ, ime jātā vayoharā.
> Pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā"ti—

vatvā puttaṁ rajje abhisiñcitvā "tāta tvampi evarūpaṁ palitaṁ disvāva pabbajeyyāsī"ti taṁ ovaditvā nagarā nikkhamitvā Ambavane isipabbajjaṁ pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmaloke nibbatti. Puttopissa eteneva upāyena pabbajitvā brahmalokaparāyaṇo ahosi. Tathā tassa putto, tathā tassa puttoti evaṁ dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse palitaṁ disvāva imasmiṁ

1. Makhādeva-ambavane (Sī, I), magghadeva-ambavane (Ka)

၄-နိမိဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၄၁)

အစ္ဆေရံ ဝတ လောကသ္မိန္တိ ဣဒံ သတ္ထာ မိထိလံ ဥပနိဿာယ မဃဒေဝ-အမ္ဗဝနေ[1] ဝိဟရန္တော သိတပါတုကမ္မံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ကေဒိဝသ္မိ သတ္ထာ သာယန္ဟသမယေ သမ္ဗဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ တသ္မိံ အမ္ဗဝနေ စာရိကံ စရမာနော ကေ၊ ရမဏီယံ ဘူမိပ္ပဒေသံ ဒိသ္ဝာ အတ္တနော ပုဗ္ဗစရိယံ ကထေတုကာမော ဟုတ္ဝာ သိတပါတုကမ္မံ ကတ္ဝာ အာယသ္မတာ အာနန္ဒတ္ထေ-ရေန သိတပါတုကမ္မကာရဏံ ပုဋ္ဌော "အာနန္ဒ အယံ ဘူမိပ္ပဒေသော ပုဗ္ဗေ မယာ မဃဒေဝရာဇကာလေ ဈာနကီဠံ ကီဠန္တေန အဇ္ဈာဝုဋ္ဌပုဗ္ဗော"တိ ဝတ္ဝာ တေန ယာစိတော ပညတ္တာသနေ နိသီဒိတ္ဝာ အတီတံ အာဟရိ။

အတီတေ ဝိဒေဟရဋ္ဌေ မိထိလနဂရေ မဃဒေဝေါ နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ သော စတုရာသီတိဝဿသဟဿာနိ ကုမာရကီဠံ ကီဠိ၊ စတုရာ-သီတိဝဿသဟဿာနိ ဥပရဇ္ဇံ ကာရေသိ၊ စတုရာသီတိဝဿသဟဿာနိ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော "ယဒါ မေ သမ္မ ကပ္ပက သိရသ္မိံ ပလိတာနိ ပဿေယ္ယာသိ၊ တဒါ မေ အာရောစေယ္ယာသီ"တိ အာဟ။ အပရဘာဂေ ကပ္ပကော ပလိတာနိ ဒိသ္ဝာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ပလိတံ သုဝဏ္ဏသ္ဍာသေန ဥဒ္ဓရာ-ပေတ္ဝာ ဟတ္ထတလေ ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ ပလိတံ ဩလောကေတ္ဝာ မစ္စုရာဇေန အာဂန္ဆာ နလာဋေ လဂ္ဂံ ဝိယ မရဏံ သမ္ပဿမာနော "ဣဒါနိ မေ ပဗ္ဗဇိတ-ကာလော"တိ ကပ္ပကဿ ဂါမဝရံ ဒတ္ဝာ ဇေဋ္ဌပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "တာတ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆ၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ ဝတ္ဝာ "ကိံကာရဏာ ဒေဝါ"တိ ပုဋ္ဌော—

> "ဥတ္တမင်္ဂရုဟာ မယှံ၊ ဣမေ ဇာတာ ဝယောဟရာ။
> ပါတုဘူတာ ဒေဝဒူတာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာသမယော မမာ"တိ—

ဝတ္ဝာ ပုတ္တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ "တာတ တ္ဝမ္ပိ ဧဝရူပံ ပလိတံ ဒိသ္ဝာဝ ပဗ္ဗ-ဇေယ္ယာသီ"တိ တံ ဩဝဒိတ္ဝာ နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ အမ္ဗဝနေ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ စတုရာသီတိဝဿသဟဿာနိ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတ္ဝာ ဗြဟ္မ-လောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ပုတ္တောပိဿ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ဗြဟ္မလောက-ပရာယဏော အဟောသိ။ တထာ တဿ ပုတ္တော, တထာ တဿ ပုတ္တောတိ ဧဝံ ဒ္ဝီဟိ ဥနာနိ စတုရာသီတိခတ္တိယသဟဿာနိ သီသေ ပလိတံ ဒိသ္ဝာဝ ဣမသ္မိံ

၁-မခါဒေဝအမ္ဗဝနေ (သီ၊ ဣ)၊ မဂ္ဃဒေဝအမ္ဗဝနေ (က)

Ambavane pabbajitvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmaloke nibbattiṁsu.

Tesaṁ sabbapaṭhamaṁ nibbatto Maghadevarājā brahmaloke ṭhitova attano vaṁsaṁ olokento dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭhamānaso hutvā “ito nu kho paraṁ pavattissati, na pavattissatī”ti olokento appavattanabhāvaṁ ñatvā “mama vaṁsaṁ ahameva ghaṭessāmī”ti cintetvā tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhitvā dasamāsaccayena mātu kucchito nikkhami. Rājā tassa nāmaggahaṇadivase nemittake brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Te tassa lakkhaṇāni oloketvā “mahārāja ayaṁ kumāro tumhākaṁ vaṁsaṁ ghaṭento uppanno. Tumhākaṁ hi vaṁso pabbajitavaṁso, imassa parato nāgamissatī”ti vadiṁsu. Taṁ sutvā rājā “ayaṁ kumāro rathacakkanemi viya mama vaṁsaṁ ghaṭento jāto, tasmā tassa ‘Nimikumāro’ti nāmaṁ karissāmī”ti cintetvā “Nimikumāro”tissa nāmaṁ akāsi.

So daharakālato paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Athassa pitā purimanayeneva palitaṁ disvā Kappakassa gāmavaraṁ datvā puttassa rajjaṁ niyyādetvā Ambavane pabbajitvā brahmalokaparāyaṇo ahosi. Nimirājā pana dānajjhāsayatāya catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe cāti pañcasu ṭhānesu pañca dānasālāyo kārāpetvā mahādānaṁ pavattesi. Ekekāya dānasālāya satasahassaṁ satasahassaṁ katvā devasikaṁ pañca pañca kahāpaṇasatasahassāni pariccaji, niccaṁ pañca sīlāni rakkhi, pakkhadivasesu uposathaṁ samādiyi, mahājanampi dānādīsu puññesu samādapesi, saggamaggaṁ ācikkhitvā nirayabhayena tajjetvā dhammaṁ desesi. Tassa ovāde ṭhitā manussā dānādīni puññāni katvā tato cutā devaloke nibbattiṁsu, devalokoparipūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā Tāvatiṁsabhavane devasaṁghā Sudhammāyaṁ devasabhāyaṁ sannipatitvā “aho vata amhākaṁ ācariyo Nimirājā, taṁ nissāya mayaṁ imaṁ Buddhañāṇenapi aparicchindanīyaṁ dibbasampattiṁ anubhavāmā”ti vatvā mahāsattassa guṇe

အမ္ဗဝနေ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။

တေသံ သဗ္ဗပဌမံ နိဗ္ဗတ္တော မဃဒေဝရာဇာ ဗြဟ္မလောကေ ဋ္ဌိတော၀ အတ္တနော ၀ံသံ ဩလောကေန္တော ဒ္ဝိဟိ ဥနာနိ စတုရာသီတိခတ္တိယ-သဟဿာနိ ပဗ္ဗဇိတာနိ ဒိသ္ဝာ တဒ္ဓမာနသော ဟုတ္ဝာ “ဣတော နု ခေါ ပရံ ပ၀တ္တိဿတိ, န ပ၀တ္တိဿတီ”တိ ဩလောကေန္တော အပ္ပ၀တ္တနဘာ၀ံ ဉတ္ဝာ “မမ ၀ံသံ အဟမေ၀ ဃဋ္ဋေဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ တတော စုတိတ္ဝာ မိထိလ-နဂရေ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိတ္ဝာ ဒသမာသစ္စယေန မာတု ကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ရာဇာ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိ၀သေ နေမိတ္တကေ ဗြာဟ္မဏော ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပုစ္ဆိ။ တေ တဿ လက္ခဏာနိ ဩလောကေတ္ဝာ “မဟာရာဇ အယံ ကုမာရော တုမှာကံ ၀ံသံ ဃဋ္ဋေန္တော ဥပ္ပန္နော။ တုမှာကံ ဟိ ၀ံသော ပဗ္ဗဇိတ၀ံသော၊ ဣမဿ ပရတော နာဂမိဿတီ”တိ ၀ဒိံသု။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “အယံ ကုမာရော ရထစက္ကနေမိ ဝိယ မမ ၀ံသံ ဃဋ္ဋေန္တော ဇာတော၊ တသ္မာ တဿ ‘နိမိကုမာရော’တိ နာမံ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ “နိမိကုမာရော”တိဿ နာမံ အကာသိ။

သော ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ ဒါနေ သီလေ ဥပေါသထကမ္မေ စ အဘိရတော အဟောသိ။ အထဿ ပိတာ ပုရိမနယေနေ၀ ပလိတံ ဒိသ္ဝာ ကပ္ပကဿ ဂါမ၀ရံ ဒတ္ဝာ ပုတ္တဿ ရဇ္ဇံ နိယ္ယာဒေတ္ဝာ အမ္ဗ၀နေ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကပရာယဏော အဟောသိ။ နိမိရာဇာ ပန ဒါနဇ္ဈာသယတာယ စတူသု နဂရဒ္ဝါရေသု နဂရမဇ္ဈေ စာတိ ပဉ္စသု ဌာနေသု ပဉ္စ ဒါနသာလာယော ကာရာပေတ္ဝာ မဟာဒါနံ ပ၀တ္တေသိ။ ဧကေကာယ ဒါနသာလာယ သတ-သဟဿံ သတသဟဿံ ကတ္ဝာ ဒေ၀သိကံ ပဉ္စ ပဉ္စ ကဟာပဏသတ-သဟဿာနိ ပရိစ္စဇိ၊ နိစ္စံ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိ၊ ပက္ခဒိ၀သေသု ဥပေါသထံ သမာဒိယိ၊ မဟာဇနမ္ပိ ဒါနာဒီသု ပညေ္ဇသု သမာဒပေသိ၊ သဂ္ဂမဂ္ဂံ အာစိက္ခိတ္ဝာ နိရယဘယေန တဇ္ဇေတ္ဝာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တဿ ဩ၀ါဒေ ဋ္ဌိတာ မနုဿာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတ္ဝာ တတော စုတာ ဒေ၀လောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု၊ ဒေ၀-လောကော ပရိပူရိ၊ နိရယော တုစ္ဆော ဝိယ အဟောသိ။ တဒါ တာ၀တိံသ-ဘ၀နေ ဒေ၀သံဃာ သုဓမ္မာယံ ဒေ၀သဘာယံ သန္နိပတိတ္ဝာ “အဟော ဝတ အမှာကံ အာစရိယော နိမိရာဇာ၊ တံ နိဿာယ မယံ ဣမံ ဗုဒ္ဓဉ္ဇာနုပိ အပရိစ္ဆိန္နနိယံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘ၀ါမာ”တိ ၀တ္ဝာ မဟာသတ္တဿ ဂုဏေ

vaṇṇayiṁsu. Manussalokepi mahāsamuddapiṭṭhe āsittatelaṁ viya mahāsattassa guṇakathā patthari. Satthā tamatthaṁ āvibhūtaṁ katvā bhikkhusaṁghassa kathento āha—

421. “Accheraṁ vata lokasmiṁ, uppajjanti vicakkhaṇā.
Yadā ahu Nimirājā, paṇḍito kusalatthiko.

422. Rājā sabbavidehānaṁ, adā dānaṁ Arindamo.
Tassa taṁ dadato dānaṁ, saṅkappo udapajjatha.
Dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā, katamaṁ su mahapphalan”ti.

Tattha **yadā ahū**ti bhikkhave yadā paṇḍito attano ca paresañca kusalatthiko Nimirājā ahosi, tadā devamanussā “accheraṁ vata bho evarūpāpi nāma anuppanne Buddhañāṇe mahājanassa Buddhakiccaṁ sādhayamānā lokasmiṁ vicakkhaṇā uppajjantī”ti evaṁ tassa guṇakathaṁ kathesunti attho. “Yathā ahū”tipi pāṭho. Tassattho—yathā[1] ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthikoyeva, tathārūpā[2] mahājanassa Buddhakiccaṁ sādhayamānā uppajjanti vicakkhaṇā. Yaṁ tesaṁ uppannaṁ, taṁ accheraṁ vata lokasminti. Iti Satthā sayameva acchariyajāto evamāha. **Sabbavidehāna**nti sabbavideharaṭṭhavāsīnaṁ. **Katamaṁ sū**ti etesu dvīsu katamaṁ nu kho mahapphalanti attho.

So kira pannarasī-uposathadivase uposathiko hutvā sabbābharaṇāni omuñcitvā sirisayanapiṭṭhe nipannova dve yāme niddaṁ okkamitvā pacchimayāme pabuddho pallaṅkaṁ ābhujitvā “ahaṁ mahājanassa aparimāṇaṁ dānampi demi, sīlampi rakkhāmi, dānassa nu kho mahantaṁ phalaṁ, udāhu brahmacariyassā”ti cintetvā attano kaṅkhaṁ chinditumpi nāsakkhi. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa bhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko āvajjento taṁ tathā vitakkentaṁ disvā “kaṅkhamassa chindissāmī”ti ekakova sīghaṁ āgantvā sakalanivesanaṁ ekobhāsaṁ katvā sirigabbhaṁ pavisitvā obhāsaṁ pharitvā ākāse ṭhatvā tena puṭṭho byākāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

1. Yathārūpo (Ka)
2. Ye tathārūpā (Sī)

ဝဏ္ဏယိ”သု။ မနုဿလောကေပိ မဟာသမုဒ္ဒပိဋ္ဌေ အာသိတ္တတေလံ ဝိယ မဟာသတ္တဿ ဂုဏကထာ ပတ္ထရိ။ သတ္ထာ တမတ္ထံ အာဝိဘူတံ ကတ္ဝာ ဘိက္ခုသံဃဿ ကထေန္တော အာဟ—

၄၂၁။ “အစ္ဆေရံ ဝတ လောကသ္မိံ၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝိစက္ခဏာ။
ယဒါ အဟု နိမိရာဇာ၊ ပဏ္ဍိတော ကုသလတ္ထိကော်ဝ။

၄၂၂။ ရာဇာ သဗ္ဗဝိဒေဟာနံ၊ အဒါ ဒါနံ အရိန္ဒမော။
တဿ တံ ဒဒတော ဒါနံ၊ သင်္ကပ္ပော ဥဒပဇ္ဇထ။
ဒါနံ ဝါ ဗြဟ္မစရိယံ ဝါ၊ ကတမံ သု မဟပ္ဖလ”န္တိ။

တတ္ထ **ယဒါ အဟူ**တိ ဘိက္ခဝေ ယဒါ ပဏ္ဍိတော အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ ကုသလတ္ထိကော နိမိရာဇာ အဟောသိ၊ တဒါ ဒေဝမနုဿာ “အစ္ဆေရံ ဝတ ဘော ဧဝရူပါပိ နာမ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓဉာဏေ မဟာဇနဿ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ သာဓယမာနာ လောကသ္မိံ ဝိစက္ခဏာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ဧဝံ တဿ ဂုဏကထံ ကထေသုန္တိ အတ္ထော။ “ယထာ အဟူ”တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—ယထာ[1] အဟု နိမိရာဇာ ပဏ္ဍိတော ကုသလတ္ထိကောယေဝ၊ တထာရူပါ[2] မဟာဇနဿ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝိစက္ခဏာ။ ယံ တေသံ ဥပ္ပန္နံ၊ တံ အစ္ဆေရံ ဝတ လောကသ္မိန္တိ။ ဣတိ သတ္ထာ သယမေဝ အစ္ဆရိယဇာတော ဧဝမာဟ။ **သဗ္ဗဝိဒေဟာန**န္တိ သဗ္ဗဝိဒေဟရဋ္ဌဝါသိနံ။ **ကတမံ သူ**တိ ဧတေသု ဒ္ဝီသု ကတမံ နု ခေါ မဟပ္ဖလန္တိ အတ္ထော။

သော ကိရ ပန္နရသီဥပေါသထဒိဝသေ ဥပေါသထိကော ဟုတ္ဝာ သဗ္ဗာဘရဏာနိ သြမုဉ္စိတ္ဝာ သိရိသယနပိဋ္ဌေ နိပန္နော၁ ဒ္ဝေ ယာမေ နိဒ္ဒံ သြက္ကမိတ္ဝာ ပစ္ဆိမယာမေ ပဗုဒ္ဓေါ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတ္ဝာ “အဟံ မဟာဇနဿ အပရိမာဏံ ဒါနမ္ပိ ဒေမိ၊ သီလမ္ပိ ရက္ခာမိ၊ ဒါနဿ နု ခေါ မဟန္တံ ဖလံ, ဥဒါဟု ဗြဟ္မစရိယဿာ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အတ္တနော ကင်္ခံ ဆိန္ဒိတုံ နာသက္ခိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကဿ ဘဝနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော တံ တထာ ဝိတက္ကေန္တံ ဒိသ္ဝာ “ကင်္ခမဿ ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ ကေကော၀ သီဃံ အာဂန္ဒ္ဝာ သကလနိဝေသနံ ကောဘာသံ ကတ္ဝာ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတ္ဝာ သြဘာသံ ဖရိတ္ဝာ အာကာသေ ဌတ္ဝာ တေန ပုဋ္ဌော ဗျာကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၁-ယထာရူပေါ (က) ၂-ယေ တထာရူပါ (သီ)

423. “Tassa saṅkappa’maññāya, Maghavā devakuñjaro.
Sahassanetto pāturahu, vaṇṇena vihanaṁ tamaṁ.

424. Salomahaṭṭho manujindo, Vāsavaṁ avacā Nimi.
Devatā nu’si gandhabbo, adu Sakko Purindado.

425. Na ca me tādiso vaṇṇo, diṭṭho vā yadi vā suto.
Ācikkha me tvaṁ bhaddante, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ.

426. Salomahaṭṭhaṁ ñatvāna, Vāsavo avacā Nimiṁ.
‘Sakkoha’masmi Devindo, āgato’smi tavantike.
Alomahaṭṭho manujinda, puccha pañhaṁ ya’micchasi’.

427. So ca tena katokāso, Vāsavaṁ avacā Nimi.
Pucchāmi taṁ mahārāja, sabbabhūtāna’missara.
‘Dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā, katamaṁ su mahapphalaṁ’.

428. So puṭṭho naradevena, Vāsavo avacā Nimiṁ.
Vipākaṁ brahmacariyassa, jānaṁ akkhāsi’jānato.

429. Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati.
Majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhati.

430. Na he’te sulabhā kāyā, yācayogena kenaci.
Ye kāye upapajjanti, anāgārā tapassino”ti.

Tattha **salomahaṭṭho**ti bhikkhave so Nimirājā obhāsaṁ disvā ākāsaṁ olokento taṁ dibbābharaṇapaṭimaṇḍitaṁ disvāva bhayena lomahaṭṭho hutvā **“devatā nu’si gandhabbo”**ti-ādinā pucchi. **Alomahaṭṭho**ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājāti. **Vāsavaṁ avacā**ti tuṭṭhamānaso hutvā Sakkaṁ avoca. **Jānaṁ akkhāsi’jānato**ti bhikkhave so Sakko atīte attanā paccakkhato diṭṭhapubbaṁ brahmacariyassa vipākaṁ jānanto tassa ajānato akkhāsi.

Hīnenāti-ādīsu puthutitthāyatane methunaviratimattaṁ sīlaṁ hīnaṁ nāma, tena khattiyakule upapajjati. Jhānassa upacāramattaṁ majjhimaṁ nāma, tena

၄၂၃။ “တဿ သင်္ကပ္ပ’မညာယ၊ မဃဝါ ဒေဝကုဉ္ဇရော။
သဟဿနေတ္တော ပါတုရဟု၊ ဝဏ္ဏေန ဝိဟနံ တမံ။

၄၂၄။ သလောမဟဋ္ဌော မနုဇိန္ဒော၊ ဝါသဝံ အဝစာ နိမိ။
ဒေဝတာ နု’သိ ဂန္ဓဗ္ဗော၊ အဒု သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။

၄၂၅။ န စ မေ တာဒိသော ဝဏ္ဏော၊ ဒိဋ္ဌော ဝါ ယဒိ ဝါ သုတော။
အာစိက္ခ မေ တွံ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယံ။

၄၂၆။ သလောမဟဋ္ဌံ ဉတ္ဝာန၊ ဝါသဝေါ အဝစာ နိမိ။
‘သက္ကောဟ’မသ္မိ ဒေဝိန္ဒော၊ အာဂတော’သ္မိ တဝန္တိကေ။
အလောမဟဋ္ဌော မနုဇိန္ဒ၊ ပုစ္ဆ ပဉှံ ယ’မိစ္ဆသိ’။

၄၂၇။ သော စ တေန ကတောကာသော၊ ဝါသဝံ အဝစာ နိမိ။
ပုစ္ဆာမိ တံ မဟာရာဇ၊ သဗ္ဗဘူတာန’မိဿရ။
‘ဒါနံ ဝါ ဗြဟ္မစရိယံ ဝါ၊ ကတမံ သု မဟပ္ဖလံ’။

၄၂၈။ သော ပုဋ္ဌော နရဒေဝေန၊ ဝါသဝေါ အဝစာ နိမိ။
ဝိပါကံ ဗြဟ္မစရိယဿ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ’ဇာနတော။

၄၂၉။ ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတိ။

၄၃၀။ န ဟေ’တေ သုလဘာ ကာယာ၊ ယာစယောဂေန ကေနစိ။
ယေ ကာယေ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ အနာဂါရာ တပဿိနော”တိ။

တတ္ထ **သလောမဟဋ္ဌော**တိ ဘိက္ခဝေ သော နိမိရာဇာ ဩဘာသံ ဒိသွာ အာကာသံ ဩလောကေန္တော တံ ဒိဗ္ဗာဘရဏပဋိမဏ္ဍိတံ ဒိသွာဝ ဘယေန လောမဟဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ **“ဒေဝတာ နု’သိ ဂန္ဓဗ္ဗော”**တိအာဒိနာ ပုစ္ဆိ။ **အလောမဟဋ္ဌော**တိ နိဗ္ဘယော အဟဋ္ဌလောမော ဟုတ္ဝာ ပုစ္ဆ မဟာရာဇာတိ။ **ဝါသဝံ အဝစာ**တိ တုဋ္ဌမာနသော ဟုတ္ဝာ သက္ကံ့ အဝေါစ။ **ဇာနံ အက္ခာသိ’ဇာနတော**တိ ဘိက္ခဝေ သော သက္ကော အတီတေ အတ္တနာ ပစ္စက္ခတော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဗြဟ္မစရိယဿ ဝိပါကံ ဇာနန္တော တဿ အဇာနတော အက္ခာသိ။

ဟီနေနာတိအာဒီသု ပုထုတိတ္ထာယတနေ မေထုနဝိရတိမတ္တံ သီလံ ဟီနံ နာမ၊ တေန ခတ္တိယကုလေ ဥပပဇ္ဇတိ။ ဈာနဿ ဥပစာရမတ္တံ မဇ္ဈိမံ နာမ၊ တေန

devattaṁ upapajjati. Aṭṭhasamāpattinibbattanaṁ pana uttamaṁ nāma, tena brahmaloke nibbattati, taṁ bāhirakā nibbānanti kathenti. Tenāha “visujjhatī”ti. Imasmiṁ pana Buddhasāsane parisuddhasīlassa bhikkhuno aññataraṁ devanikāyaṁ patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya hīnaṁ nāma, tena yathāpatthite devaloke nibbattati. Parisuddhasīlassa bhikkhuno aṭṭhasamāpattinibbattanaṁ majjhimaṁ nāma, tena brahmaloke nibbattati. Parisuddhasīlassa vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattuppatti uttamaṁ nāma, tena visujjhatīti. Iti Sakko “mahārāja dānato sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena brahmacariyavāsova mahapphalo”ti vaṇṇeti. **Kāyā**ti brahmaghaṭā. **Yācayogenā**ti yācanayuttakena yaññayuttakena vāti[1] ubhayatthāpi[2] dāyakassevetaṁ nāmaṁ. **Tapassino**ti tapanissitakā.

Imāya gāthāya brahmacariyavāsasseva mahapphalabhāvaṁ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṁ katvā kāmāvacaraṁ atikkamituṁ nāsakkhiṁsu, te rājāno dassento āha—

431. “Dudīpo[3] sāgaro selo, mujakindo[4] bhagīraso.
Usindaro Kassapo ca[5], asako ca puthujjano.

432. Ete caññe ca rājāno, khattiyā brāhmaṇā bahū.
Puthuyaññaṁ yajitvāna, petattaṁ nātivattisun”ti.

Tassattho—mahārāja pubbe Bārāṇasiyaṁ Dudīpo nāma rājā dānaṁ datvā maraṇacakkena chinno kāmāvacareyeva nibbatti, tathā sāgarādayo aṭṭhāti ete ca aññe ca bahū rājāno ceva khattiyā brāhmaṇā ca puthuyaññaṁ yajitvāna anekappakāraṁ dānaṁ datvā kāmāvacarabhūmisaṅkhātaṁ petattaṁ nātivattiṁsūti attho. Kāmāvacaradevatā hi rūpādino kilesavatthussa kāraṇā paraṁ paccāsīsanato kapaṇatāya “petā”ti vuccanti. Vuttampi cetaṁ—

1. Yācakayuttakena yācanayogena vā yaññayuttakenāti (Sī), yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttena vāti attho (Syā), yācayogena vā yaññayuttakena vāti (I)
2. Ubhayathāpi (Sī, Syā, I) 3. Dutipo (Ka) 4. Mucalindo (Sī, I), bhujagindo (Syā)
5. Usīnaro aṭṭhako ca (Sī, I), usinnaro atthako ca (Syā)

ဒေဝတ္တံ ဥပပဇ္ဇတိ။ အဋ္ဌသမာပတ္တိနိဗ္ဗတ္တနံ ပန ဥတ္တမံ နာမ၊ တေန ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တံ ဗာဟိရကာ နိဗ္ဗာနန္တိ ကထေန္တိ။ တေနာဟ “ဝိသုဇ္ဈတီ”တိ။ ဋ္ဌမဿိံ ပန ဗုဒ္ဓသာသနေ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ဘိက္ခုနော အညတရံ ဒေဝနိကာယံ ပတ္ထေန္တဿ ဗြဟ္မစရိယစေတနာ ဟီနတာယ ဟီနံ နာမ၊ တေန ယထာပတ္ထိတေ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ဘိက္ခုနော အဋ္ဌသမာပတ္တိနိဗ္ဗတ္တနံ မဇ္ဈိမံ နာမ၊ တေန ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိ ဥတ္တမံ နာမ၊ တေန ဝိသုဇ္ဈတီတိ။ ဋ္ဌတိ သက္ကော “မဟာရာဇ ဒါနတော သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန ဗြဟ္မစရိယ-ဝါသော မဟပ္ဖလော”တိ ဝတ္ဝေတိ။ **ကာယာ**တိ ဗြဟ္မဃဋာ။ **ယာစ-ယောဂေနာ**တိ ယာစနယုတ္တကေန ယညယုတ္တကေန ဝါတိ[1] ဥဘယတ္ထာပိ ဒါယကဿေဝေတံ နာမံ။ **တပဿိနော**တိ တပနိဿိတကာ။

ဋ္ဌမာယ ဂါထာယ ဗြဟ္မစရိယဝါသဿေဝ မဟပ္ဖလဘာဝံ ဒီပေတ္ဝာ ဋ္ဌဒါနိ ယေ အတီတေ မဟာဒါနံ ဒတ္ဝာ ကာမာဝစရံ အတိက္ကမိတုံ နာသက္ခိံသု၊ တေ ရာဇာနော ဒဿေန္တော အာဟ—

၄၃၁။ “ဒုဒီပေါ[2] သာဂရော သေလော၊ မုဇကိန္ဒော[3] ဘဂီရသော။
ဥသိန္ဒရော ကဿပေါ စ[4]၊ အသကော စ ပုထုဇ္ဇနော။

၄၃၂။ တေ စညေ စ ရာဇာနော၊ ခတ္တိယာ ဗြာဟ္မဏာ ဗဟူ။
ပုထုယညံ ယဇိတ္ဝာန၊ ပေတတ္တံ နာတိဝတ္တိသု”န္တိ။

တဿတ္ထော—မဟာရာဇ ပုဗ္ဗေ ဗာရာဏသိယံ ဒုဒီပေါ နာမ ရာဇာ ဒါနံ ဒတ္ဝာ မရဏစက္ကေန ဆိန္နော ကာမာဝစရေယေဝ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တထာ သာဂရာ-ဒယော အဋ္ဌာတိ တေ စ အညေ စ ဗဟူ ရာဇာနော စေဝ ခတ္တိယာ ဗြာဟ္မဏာ စ ပုထုယညံ ယဇိတ္ဝာန အနေကပ္ပကာရံ ဒါနံ ဒတ္ဝာ ကာမာ-ဝစရဘူမိသင်္ခါတံ ပေတတ္တံ နာတိဝတ္တိံသူတိ အတ္ထော။ ကာမာဝစရဒေဝတာ ဟိ ရူပါဒိနော ကိလေသဝတ္ထုဿ ကာရဏာ ပရံ ပစ္စာသီသနတော ကပဏ-တာယ “ပေတာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

၁-ယာစကယုတ္တဿနေန ယာစနယောဂေန ဝါ ယညယုတ္တကေနာတိ (သီ)၊ ယာစနယုတ္တကေန ယာစံယောဂေန ဝါ ယညယုတ္တေန ဝါတိ အတ္ထော (သျာ)၊ ယာစယောဂေန ဝါ ယည-ယုတ္တကေန ဝါတိ(ဋ္ဌ)
၂-ဥဘယထာဝိ(သီ၊သျာ၊ဋ္ဌ) ၃-ဒုတိပေါ(က) ၄-မုစလိန္ဒော(သီ၊ဋ္ဌ)၊ ဘုဇဂိန္ဒော(သျာ)
၅-ဥသိနရော အဋ္ဌကော့ စ (သီ၊ဋ္ဌ)၊ ဥသိန္နရော အတ္ထကော စ (သျာ)

“Ye adutiyā na ramanti ekikā,
Vivekajaṁ ye na labhanti pītiṁ.
Kiñcāpi te indasamānabhogā,
Te ve parādhīnasukhā varakā”ti.

Evampi dānaphalato brahmacariyaphalasseva mahantabhāvaṁ dassetvā idāni brahmacariyavāsena petabhavanaṁ atikkamitvā brahmaloke nibbattatāpase dassento āha—

433. “Atha yīme[1] avattiṁsu, anāgārā tapassino.
Satti’sayo yāmahanu, somayāmo[2] manojavo.

434. Samuddo māgho bharato ca, isi kālapurakkhato[3].
Aṅgīraso Kassapo ca, kisavaccho akatti cā”ti[4].

Tattha **avattiṁsū**ti kāmāvacaraṁ atikkamiṁsu. **Tapassino**ti sīlatapañceva samāpattitapañca nissitā. **Satti’sayo**ti yāmahanu-ādayo satta bhātarova sandhāyāha. Aṅgīrasādīhi catūhi saddhiṁ ekādasete avattiṁsu atikkamiṁsūti attho.

Evaṁ tāva sutavaseneva[5] dānaphalato brahmacariyavāsasseva mahapphalataṁ vaṇṇetvā idāni attanā diṭṭhapubbaṁ āharanto āha—

435. “Uttarena nadī Sīdā, gambhīrā duratikkamā.
Naḷaggivaṇṇā jotanti, sadā Kañcanapabbatā.

436. Parūḷhakacchā tagarā, rūḷhakacchā vanā nagā.
Tatrā’suṁ dasasahassā, porāṇā isayo pure.

437. Ahaṁ seṭṭho”smi dānena, saṁyamena damena ca.
Anuttaraṁ vataṁ katvā, pakiracārī samāhite.

438. Jātimantaṁ ajaccañca, ahaṁ ujugataṁ naraṁ.
Ativelaṁ namassisaṁ, kammabandhū hi māṇavā.

---

1. Addhā ime (Sī, I)
2. Somayāgo (Sī, Syā, I)
3. Kālikarakkhiyo (Sī, I)
4. Akitti cāti (Sī, Syā, I)
5. Sutivaseneva (Sī, I)

“ယေ အဒုတိယာ န ရမန္တိ ဧကိကာ၊
ဝိဝေကဇံ ယေ န လဘန္တိ ပီတိံ။
ကိဉ္စာပိ တေ ဣန္ဒသမာနဘောဂါ၊
တေ ဝေ ပရာဓီနသုခါ ဝရာကာ”တိ။

ဧဝဉ္ဒိ ဒါနဖလတော ဗြဟ္မစရိယဖလဿေဝ မဟန္တဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဗြဟ္မစရိယဝါသေန ပေတဘဝနံ အတိက္ကမိတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတာပသေ ဒဿေန္တော အာဟ—

၄၃၃။ “အထ ယီမေ[1] အဝတ္တိံသု၊ အနာဂါရာ တပဿိနော။
သတ္တိ’သယော ယာမဟနု၊ သောမယာမော[2] မနောဇဝေါ။

၄၃၄။ သမုဒ္ဒေါ မာဃော ဘရတော စ၊ ဣသိ ကာလပုရက္ခတော[3]။
အင်္ဂီရသော ကဿပေါ စ၊ ကိသဝစ္ဆော အကတ္တိ စာ”တိ[4]။

တတ္ထ **အဝတ္တိံသူ**တိ ကာမာဝစရံ အတိက္ကမိံသု။ **တပဿိနော**တိ သီလ-တပဿေဝ သမာပတ္တိတပဿ နိဿိတာ။ **သတ္တိ’သယော**တိ ယာမဟနုအာဒယော သတ္တ ဘာတရောဝ သန္ဓာယာဟ။ အင်္ဂီရသာဒီဟိ စတူဟိ သဒ္ဓိံ ကောဒသေ-တေ အဝတ္တိံသု အတိက္ကမိံသူတိ အတ္ထော။

ဧဝံ တာဝ သုတဝသေနေဝ[5] ဒါနဖလတော ဗြဟ္မစရိယဝါသဿေဝ မဟပ္ဖလတံ ဝဏ္ဏေတွာ ဣဒါနိ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ အာဟရန္တော အာဟ—

၄၃၅။ “ဥတ္တရေန နဒီ သီဒါ၊ ဂမ္ဘီရာ ဒုရတိက္ကမာ။
နဠဂ္ဂိဝဏ္ဏာ ဇောတန္တိ၊ သဒါ ကဉ္စနပဗ္ဗတာ။

၄၃၆။ ပရူဠှကစ္ဆာ တဂရာ၊ ရုဠှကစ္ဆာ ဝနာ နဂါ။
တတြာ’သုံ ဒသသဟဿာ၊ ပေါရာဏာ ဣသယော ပုရေ။

၄၃၇။ အဟံ သေဋ္ဌော’သ္မိ ဒါနေန၊ သံယမေန ဒမေန စ။
အနုတ္တရံ ဝတံ ကတ္ဝာ၊ ပကိရစာရီ သမာဟိတေ။

၄၃၈။ ဇာတိမန္တံ အဇ္ဇဉ္စ၊ အဟံ ဥဇုဂတံ နရံ။
အတိဝေလံ နမဿိဿံ၊ ကမ္မဗန္ဓူ ဟိ မာဏဝါ။

၁-အဒ္ဓါ ဣမေ (သီ၊ ဣ)
၂-သောမယာဂေါ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၃-ကာလိကရက္ခိယော (သီ၊ ဣ)
၄-အကိတ္တိ စာတိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၅-သုတိဝသေနေဝ (သီ၊ ဣ)

439. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā, patanti nirayaṁ adho.
Sabbe vaṇṇā visujjhanti, caritvā dhamma'muttaman"ti.

Tattha **uttarenā**ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvinnaṁ Suvaṇṇapabbatānaṁ antare pavattā Sīdā nāma nadī gambhīrā nāvāhipi duratikkamā ahosi. Kiṁ kāraṇā? Sā hi atisukhumodakā, sukhumattā udakassa antamaso morapiñchamattampi tattha patitaṁ na saṇṭhāti, osīditvā heṭṭhātalameva gacchati. Teneva sā Sīdā nāma ahosi. Te pana tassā tīresu Kañcanapabbatā sadā naḷaggivaṇṇā hutvā jotanti obhāsanti. **Parūḷhakacchā tagarā**ti tassā pana nadiyā tīre kacchā parūḷhatagarā ahesuṁ tagaragandhasugandhino. **Rūḷhakacchā vanā nagā**ti ye tattha aññepi pabbatā, tesampi antare kacchā rūḷhavanā ahesuṁ, pupphaphalūpagarukkhasañchannāti attho. **Tatrā'sun**ti tasmiṁ evaṁ ramaṇīye bhūmibhāge dasasahassā isayo ahesuṁ. Te sabbepi abhiññāsamāpattilābhinova. Tesu bhikkhācāravelāya keci Uttarakuruṁ gacchanti, keci mahājambudīpe jambuphalaṁ[1] āharanti, keci Himavanteyeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti, keci jambudīpatale taṁ taṁ nagaraṁ gacchanti. Ekopi rasataṇhābhibhūto natthi, jhānasukheneva vītināmenti. Tadā eko tāpaso ākāsena Bārāṇasiṁ gantvā sunivattho supāruto piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṁ pāpuṇi. So tassa upasame pasīditvā antonivesanaṁ ānetvā bhojetvā katipāhaṁ paṭijagganto vissāse uppanne "bhante tumhe kuhiṁ vasathā"ti pucchi. Asukaṭṭhāne nāmāvusoti. Kiṁ pana tumhe ekakova tattha vasatha, udāhu aññepi atthīti. Kiṁ vadesi āvuso, tasmiṁ padese dasasahassā isayo vasanti, sabbeva abhiññāsamāpattilābhinoti. Tassa tesaṁ guṇaṁ sutvā pabbajjāya cittaṁ nami. Atha naṁ so āha "bhante mampi tattha netvā pabbājethā"ti. Āvuso tvaṁ rājapuriso, na taṁ sakkā pabbājetunti. Tena hi bhante ajjāhaṁ rājānaṁ āpucchissāmi, tumhe svepi āgaccheyyāthāti. So adhivāsesi.

Itaropi bhuttapātarāso rājānaṁ upasaṅkamitvā "icchāmahaṁ deva pabbajitun"ti āha. Kiṁkāraṇā pabbajissasīti. Kāmesu dosaṁ nekkhamme

1. Keci mahājambupesiṁ (Sī, I), keci mahājambuphalaṁ (Syā)

၄၃၉။ သဗ္ဗေ ဝဏ္ဏာ အဓမ္မဋ္ဌာ၊ ပတန္တိ နိရယံ အဓော။
သဗ္ဗေ ဝဏ္ဏာ ဝိသုဇ္ဈန္တိ၊ စရိတ္ဝာ ဓမ္မ'မုတ္တမ"န္တိ။

တတ္ထ **ဥတ္တရေနာ**တိ မဟာရာဇ အတီတေ ဥတ္တရဟိမဝန္တေ ဒွိန္နံ သုဝဏ္ဏ-ပဗ္ဗတာနံ အန္တရေ ပဝတ္တာ သီဒါ နာမ နဒီ ဂမ္ဘီရာ နာဝါဟိပိ ဒုရတိက္ကမာ အဟောသိ။ ကိံကာရဏာ? သာ ဟိ အတိသုခုမောဒကာ၊ သုခုမတ္တာ ဥဒကဿ အန္တမသော မောရပိဉ္ဆမတ္တမ္ပိ တတ္ထ ပတိတံ န သဏ္ဌာတိ၊ ဩသီ-ဒိတ္ဝာ ဟေဋ္ဌာတလမေဝ ဂစ္ဆတိ။ တေနေဝ သာ သီဒါ နာမ အဟောသိ။ တေ ပန တဿာ တီရေသု ကဉ္စနပဗ္ဗတာ သဒါ နဒ္ဒိဝဏ္ဏာ ဟုတ္ဝာ ဇောတန္တိ ဩဘာသန္တိ။ **ပရူဠှကစ္ဆာ တဂရာ**တိ တဿာ ပန နဒိယာ တီရေ ကစ္ဆာ ပရူဠှတဂရာ အဟေသုံ တဂရဂန္ဓသုဂန္ဓိနော။ **ရူဠှကစ္ဆာ ဝနာ နဂါ**တိ ယေ တတ္ထ အညေပိ ပဗ္ဗတာ၊ တေသမ္ပိ အန္တရေ ကစ္ဆာ ရူဠှဝနာ အဟေသုံ၊ ပုပ္ဖဖလူပဂရုက္ခသဉ္ဆန္နာတိ အတ္ထော။ **တတြာ'သု**န္တိ တသ္မိံ ဧဝံ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ ဒသသဟဿာ ဣသယော အဟေသုံ။ တေ သဗ္ဗေပိ အဘိညာ-သမာပတ္တိလာဘိနော၀။ တေသု ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ကေစိ ဥတ္တရကုရုံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကေစိ မဟာဇမ္ဗုဒီပေ ဇမ္ဗုဖလံ[1] အာဟရန္တိ၊ ကေစိ ဟိမဝန္တေယေဝ မဓုရဖလာဖလာနိ အာဟရိတ္ဝာ ခါဒန္တိ၊ ကေစိ ဇမ္ဗုဒီပတလေ တံ တံ နဂရံ ဂစ္ဆန္တိ။ ကောပိ ရသတဏှာဘိဘူတော နတ္ထိ၊ ဈာနသုခေနေဝ ဝိတိနာမေန္တိ။ ဘဒါ ကော တာပသော အာကာသေန ဗာရာဏသိံ ဂန္ဓွာ သုနိဝတ္ထော သုပါရုတော ဝိဏ္ဍာယ စရန္တော ပုရောဟိတဿ ဃရဒွါရံ ပါပုဏိ။ သော ကဿ ဥပသမေ ပသီဒိတ္ဝာ အန္တောနိဝေသနံ အာနေတ္ဝာ ဘောဇေတ္ဝာ ကတိပါဟံ ပဋိဇဂ္ဂန္တော ဝိဿာသေ ဥပ္ပန္နေ "ဘန္တေ တုမှေ ကုဟိံ ဝသထာ"တိ ပုစ္ဆိ။ အသုကဋ္ဌာနေ နာမာဝုသောတိ။ ကိံ ပန တုမှေ ကေကောဝ တတ္ထ ဝသထ၊ ဥဒါဟု အညေပိ အတ္ထီတိ။ ကိံ ဝဒေသိ အာဝုသော၊ တသ္မိံ ပဒေသေ ဒသသဟဿာ ဣသယော ဝသန္တိ၊ သဗ္ဗေဝ အဘိညာသမာပတ္တိလာဘိနော'တိ။ တဿ တေသံ ဂုဏံ သုတ္ဝာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ နမိ။ အထ နံ သော အာဟ "ဘန္တေ မယိ တတ္ထ နေတ္ဝာ ပဗ္ဗာဇေထာ"တိ။ အာဝုသော တုံ ရာဇပုရိသောဝ၊ နတံ သက္ကာ ပဗ္ဗာဇေတုန္တိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ အဇ္ဇာဟံ ရာဇာနံ အာပုစ္ဆိဿာမိ၊ တုမှေ သ္ဝေပိ အာဂစ္ဆေယ္ယာထာတိ။ သော အဓိဝါသေသိ။

ဋ္ဌတရောပိ ဘုတ္တပါတရာသော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ "ဋ္ဌာမဟံ ဒေဝ ပဗ္ဗဇိတု"န္တိ အာဟ။ ကိံကာရဏာ ပဗ္ဗဇိဿသီတိ။ ကာမေသု ဒေါသံ နေက္ခမ္မေ

1-ကေစိ မဟာဇမ္ဗုပေသိ' (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ကေစိ မဟာဇမ္ဗုဖလံ (သျာ)

ca ānisaṁsaṁ disvāti. Tena hi pabbajāhi, pabbajitopi maṁ dasseyyāsīti. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā attano gehaṁ gantvā puttadānaṁ anussāsitvā sabbaṁ sāpateyyaṁ dassetvā attano pabbajitaparikkhāraṁ gahetvā tāpasassa āgamanamaggaṁ olokentova nisīdi. Tāpasopi tatheva ākāsenāgantvā antonagaraṁ pavisitvā tassa gehaṁ pāvisi. So taṁ sakkaccaṁ parivisitvā “bhante mayā kathaṁ kātabban”ti āha. So taṁ bahinagaraṁ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbājetvā punadivase taṁ tattheva ṭhapetvā bhattaṁ āharitvā datvā kasiṇaparikammaṁ ācikkhi. So katipāheneva abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā sayameva piṇḍāya carati.

So aparabhāge “ahaṁ raññō attānaṁ dassetuṁ paṭiññaṁ adāsiṁ, dassessāmassa attānan”ti cintetvā tāpase vanditvā ākāsena Bārāṇasiṁ gantvā bhikkhaṁ caranto rājadvāraṁ pāpuṇi. Rājā taṁ disvā sañjānitvā antonivesanaṁ pavesetvā sakkāraṁ katvā “bhante kuhiṁ vasathā”ti pucchi. Uttarahimavantapadese[1] Kañcanapabbatantare pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājāti. Kiṁ pana bhante ekakova tattha vasatha, udāhu aññepi atthīti. Kiṁ vadesi mahārāja, tattha dasasahassā isayo vasanti, sabbeva abhiññāsamāpattilābhinoti. Rājā tesaṁ guṇaṁ sutvā sabbesaṁ bhikkhaṁ dātukāmo ahosi. Atha naṁ rājā āha “bhante ahaṁ tesaṁ isīnaṁ bhikkhaṁ dātukāmomhi, kiṁ karomī”ti. Mahārāja te isayo jivhāviññeyyarase agiddhā, na sakkā idhānetunti. Bhante tumhe nissāya te bhojessāmi, upāyaṁ me ācikkhathāti. Tena hi mahārāja sace tesaṁ dānaṁ dātukāmosi, ito nikkhamitvā Sīdānadītīre vasanto tesaṁ dānaṁ dehīti.

So “sādhū”ti sampaṭicchitvā sabbūpakaraṇāni gāhāpetvā caturaṅginiyā senāya saddhiṁ nikkhamitvā attano rajjasīmaṁ pāpuṇi. Atha naṁ tāpaso attano ānubhāvena saddhiṁ senāya Sīdānadītīraṁ netvā nadītīre khandhāvāraṁ karāpetvā ākāsena attano vasanaṭṭhānaṁ gantvā punadivase paccāgami. Atha naṁ rājā sakkaccaṁ bhojetvā “sve bhante dasasahasse isayo ādāya idheva āgacchathā”ti āha. So

1. Uttarahimavantapasse (Sī, I)

စ အာနိသံသံ ဒိသ္ဝာတိ။ တေန ဟိ ပဗ္ဗဇာဟိ၊ ပဗ္ဗဇိတောပိ မံ ဒဿေယျာသီတိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ အတ္တနော ဂေဟံ ဂန္ဒ္ဝာ ပုတ္တဒါရံ အနုသာသိတ္ဝာ သဗ္ဗံ သာပတေယျံ ဒဿေတ္ဝာ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရံ ဂဟေတ္ဝာ တာပသဿ အာဂမနမဂ္ဂံ ဩလောကေန္တော၀ နိသီဒိ။ တာပသောပိ တထေဝ အာကာသေနာဂန္ဒ္ဝာ အန္တောနဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ တဿ ဂေဟံ ပါဝိသိ။ သော တံ သက္ကစ္စံ ပရိဝိသိတ္ဝာ “ဘန္တေ မယာ ကထံ ကာတဗ္ဗ”န္တိ အာဟ။ သော တံ ဗဟိနဂရံ နေတ္ဝာ ဟတ္ထေ အာဒါယ အတ္တနော အာနုဘာဝေန တတ္ထ နေတ္ဝာ ပဗ္ဗာဇေတ္ဝာ ပုနဒိ၀သေ တံ တတ္ထေ၀ ဌပေတ္ဝာ ဘတ္တံ အာဟရိတ္ဝာ ဒတ္ဝာ ကသိဏပရိကမ္မံ အာစိက္ခိ။ သော ကတိပါဟေနေ၀ အဘိညာသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ သယမေ၀ ဝိဏ္ဍာယ စရတိ။

သော အပရဘာဂေ “အဟံ ရညော အတ္ထာနံ ဒဿေတုံ ပဋိညံ အဒါသိံ၊ ဒဿေဿာမဿ အတ္ထာန”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ တာပသေ ၀န္ဒိတ္ဝာ အာကာသေန ဗာရာဏသိံ ဂန္ဒ္ဝာ ဘိက္ခံ စရန္တော ရာဇဒ္ဝါရံ ပါပုဏိ။ ရာဇာ တံ ဒိသ္ဝာ သဉ္ဇာနိတ္ဝာ အန္တောနိ၀ေသနံ ပ၀ေသေတ္ဝာ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ “ဘန္တေ ကုဟိံ ၀သထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဥတ္တရဟိမ၀န္တပဒေသေ[1] ကဉ္စနပဗ္ဗတန္တရေ ပ၀တ္တာယ သီဒါနဒိယာ တီရေ မဟာရာဇာတိ။ ကိံ ပန ဘန္တေ ကေကော၀ တတ္ထ ၀သထ၊ ဥဒါဟု အညေပိ အတ္ထီတိ။ ကိံ ၀ဒေသိ မဟာရာဇ၊ တတ္ထ ဒသသဟဿာ ဋ္ဌသယော ၀သန္တိ၊ သဗ္ဗေ၀ အဘိညာသမာပတ္တိလာဘိနော်တိ။ ရာဇာ တေသံ ဂုဏံ သုတ္ဝာ သဗ္ဗေသံ ဘိက္ခံ ဒါတုကာမော အဟောသိ။ အထ နံ ရာဇာ အာဟ “ဘန္တေ အဟံ တေသံ ဋ္ဌသီနံ ဘိက္ခံ ဒါတုကာမောမှိ၊ ကိံ ကရောမိ”တိ။ မဟာရာဇ တေ ဋ္ဌသယော ဇိဝှါဝိညေယျရသေ အဂိဒ္ဓါ၊ န သက္ကာ ဋ္ဌာနေတုန္တိ။ ဘန္တေ တုမှေ နိဿာယ တေ ဘောဇေဿာမိ၊ ဥပါယံ မေ အာစိက္ခထာတိ။ ဧတန ဟိ မဟာရာဇ သစေ တေသံ ဒါနံ ဒါတုကာမောသိ၊ ဋ္ဌတော နိက္ခမိတ္ဝာ သီဒါနဒိတီရေ ၀သန္တော တေသံ ဒါနံ ဒေဟီတိ။

သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ သမ္ဗ॥ပကရဏာနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ သဒ္ဓိံ နိက္ခမိတ္ဝာ အတ္တနော ရဇ္ဇသိမံ ပါပုဏိ။ အထ နံ တာပသော အာဂန္တွာ အာနုဘာဝေန သဒ္ဓိံ သေနာယ သီဒါနဒိတီရံ နေတ္ဝာ နဒိတီရေ ခန္ဓာ၀ါရံ ကာရာပေတ္ဝာ အာကာသေန အတ္တနော ၀သနဋ္ဌာနံ ဂန္ဒ္ဝာ ပုနဒိ၀သေ ပစ္စာဂမိ။ အထ နံ ရာဇာ သက္ကစ္စံ ဘောဇေတ္ဝာ “သ္ဝေ ဘန္တေ ဒသသဟဿေ ဋ္ဌသယော အာဒါယ ဋ္ဌ၀ေ၀ အာဂစ္ဆထာ”တိ အာဟ။ သော

၁-ဥတ္တရဟိမ၀န္တပဒေသေ (သီ၊ ဋ္ဌ)

"sādhū"ti sampaṭicchitvā gantvā punadivase bhikkhācāravelāya tesaṁ isīnaṁ ārocesi "mārisā Bārāṇasirājā 'tumhākaṁ bhikkhaṁ dassāmī'ti āgantvā Sīdānadītīre nisinno sve vo nimanteti, tassānukampāya khandhāvāraṁ gantvā bhikkhaṁ gaṇhathā"ti. Te "sādhū"ti sampaṭicchitvā ākāsena gantvā khandhāvārassa avidūre otariṁsu. Rājā te disvā paccuggamanaṁ katvā khandhāvāraṁ pavesetvā paññattāsanesu nisīdāpetvā isigaṇaṁ paṇītenāhārena santappetvā tesaṁ iriyāpathe pasanno svātanāyapi nimantesi. Etenupāyena dasannaṁ tāpasasahassānaṁ dasavassasahassāni dānaṁ adāsi. Dadanto ca tasmiṁ yeva padese nagaraṁ māpetvā sassakammaṁ kāresi. Na kho pana mahārāja tadā so rājā añño ahosi, atha kho **ahaṁ seṭṭho'smi dānena,** ahameva hi tadā dānena soṭṭho hutvā taṁ mahādānaṁ datvā imaṁ petalokaṁ atikkamitvā brahmaloke nibbattituṁ nāsakkhiṁ. Mayā dinnaṁ pana dānaṁ bhuñjitvā sabbeva te tāpasā kāmāvacaraṁ atikkamitvā brahmaloke nibbattā, imināpetaṁ veditabbaṁ "brahmacariyavāsova, mahapphalo"ti.

Evaṁ dānena attano seṭṭhabhāvaṁ pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesaṁ isīnaṁ guṇaṁ pakāseti. Tattha **saṁyamenā**ti sīlena. **Damenā**ti indriyadamena. **Anuttaran**ti etehi guṇehi nirantaraṁ[1] uttamaṁ vataṁ samādānaṁ caritvā. **Pakiracārī**ti gaṇaṁ pakiritvā paṭikkhipitvā pahāya ekacārike, ekībhāvaṁ gateti[2] attho. **Samāhite**ti upacārappanāsamādhīhi samāhitacitte. Evarūpe ahaṁ tapassino upaṭṭhahinti dasseti. **Ahaṁ ujugatan**ti ahaṁ mahārāja tesaṁ dasasahassānaṁ isīnaṁ antare kāyavaṅkādīnaṁ abhāvena ujugataṁ ekampi naraṁ hīnajacco vā hotu jātisampanno vā, jātiṁ avicāretvā tesaṁ guṇesu pasannamānaso hutvā sabbameva[3] ativelaṁ namassissaṁ, niccakālameva nāmassissanti vadati. Kiṁ kāraṇā? **Kammabandhū hi māṇavā**ti[4], sattā hi nāmete kammabandhū kammapaṭisaraṇā, teneva kāraṇena sabbe vaṇṇāti veditabbā.

1. Anuttaraṁ (Sī), niruttaraṁ (I)
2. Ekībhāve rateti (Ka)
3. Sabbeva te (Sī, I), sabbepime (Syā)
4. Mātiyāti (Sī, I)

"သာဓူ"တိ သမ္မဋ္ဌိတ္ဝာ ဂန္ဓာ ပုနဒိဝသေ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ တေသံ ဋ္ဌိနံ အာရောစေသိ "မာရိသာ ဗာရာဏသိရာဇာ 'တုမှာကံ ဘိက္ခံ ဒဿာမီ'တိ အာဂန္ဓွာ သီဒါနဒိတီရေ နိသိန္နော သွေ ဝေါ နိမန္တေတိ၊ တဿာနုကမ္ပာယ ခန္ဓာဝါရံ ဂန္ဓာ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ"တိ။ တေ "သာဓူ"တိ သမ္မဋ္ဌိတ္ဝာ အာကာသေန ဂန္ဓာ ခန္ဓာဝါရဿ အဝိဒူရေ ဩတရိံသု။ ရာဇာ တေ ဒိသ္ဝာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတ္ဝာ ခန္ဓာဝါရံ ပဝေသေတ္ဝာ ပညတ္တာသနေသု နိသီဒါပေတ္ဝာ ဋ္ဌိဂဏံ ပဏီတေနာဟာရေန သန္တပ္ပေတ္ဝာ တေသံ ဋ္ဌရိယာပထေ ပသန္နော သွာတနာယပိ နိမန္တေသိ။ ဧတေနုပါယေန ဒသန္နံ တာပသသဟဿာနံ ဒသဝဿသဟဿာနိ ဒါနံ အဒါသိ။ ဒဒန္တော စ တသ္မိံယေဝ ပဒေသေ နဂရံ မာပေတ္ဝာ သဿကမ္မံ ကာရေသိ။ န ခေါ ပန မဟာရာဇ တဒါ သော ရာဇာ အညော အဟောသိ၊ အထ ခေါ **အဟံ သေဋ္ဌော'သ္မိ ဒါနေန၊** အဟမေဝ ဟိ တဒါ ဒါနေန သေဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ တံ မဟာဒါနံ ဒတ္ဝာ ဋ္ဌမံ ပေတလောကံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတုံ နာသက္ခိံ။ မယာ ဒိန္နံ ပန ဒါနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သဗ္ဗေဝ တေ တာပသာ ကာမာဝစရံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ ဣမိနာပေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ "ဗြဟ္မစရိယဝါသောဝ မဟပ္ဖ-လော"တိ။

ဧဝံ ဒါနေန အတ္တနော သေဋ္ဌဘာဝံ ပကာသေတ္ဝာ ဋ္ဌတံရေဟိ တိဟိ ပဒေဟိ တေသံ ဋ္ဌသိနံ ဂုဏံ ပကာသေတိ။ တတ္ထ **သံယမေနာ**တိ သီလေန။ **ဒမေနာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမေန။ **အနုတ္တရန္တိ** ဧတေဟိ ဂုဏေဟိ နိရန္တရံ[1] ဥတ္တမံ ဝတံ သမာဒါနံ စရိတ္ဝာ။ **ပကိရစာရီ**တိ ဂဏံ ပကိရိတ္ဝာ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ ပဟာယ ဧကစာရိကေ၊ ကေဘာဝံ ဂတေတိ[2] အတ္ထော။ **သမာဟိတေ**တိ ဥပစာရပ္ပ-နာသမာဓိဟိ သမာဟိတစိတ္တေ။ ဧဝရူပေ အဟံ တပဿိနော ဥပဋ္ဌဟိန္တိ ဒဿေတိ။ **အဟံ ဥဇုဂတ**န္တိ အဟံ မဟာရာဇ တေသံ ဒသသဟဿာနံ ဋ္ဌသိနံ အန္တရေ ကာယဝင်္ကာဒိနံ အဘာဝေန ဥဇုဂတံ ဧကမ္ပိ နရံ ဟိနဇစ္စော ဝါ ဟောတု ဇာတိသမ္ပန္နော ဝါ၊ ဇာတိ[3] အဝိစာရေတ္ဝာ တေသံ ဂုဏေသု ပသန္န-မာနသော ဟုတ္ဝာ သဗ္ဗမေဝ အတိဝေလံ နမဿိဿံ၊ နိစ္စကာလမေဝ နမဿိဿန္တိ ဝဒတိ။ ကိံကာရဏာ? **ကမ္မဗန္ဓူ။ ဟိ မာဏဝါ**တိ[4]၊ သတ္တာ ဟိ နာမေတေ ကမ္မဗန္ဓူ။ ကမ္မပဋိသရဏာ၊ တေနေဝ ကာရဏေန သဗ္ဗေ ဝဏ္ဏာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အနုတ္တရံ (သီ)၊ နိရုတ္တရံ (ဋ္ဌ)
၂-သဗ္ဗေဝ တေ (သီ၊ဋ္ဌ)၊ သဗ္ဗေပိမေ (သျာ)
၃-ကိဘာဝေ ရတေတိ (က)
၄-မာတိယာတိ (သီ၊ဋ္ဌ)

Evañca pana vatvā “kiñcāpi mahārāja dānato brahmacariyameva mahapphalaṁ, dvepi panete mahāpurisavitakkāva, tasmā dvīsupi appamattova hutvā dānañca dehi, sīlañca rakkhāhī”ti taṁ ovaditvā sakaṭṭhānameva gato. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

440. “Idaṁ vatvāna Maghavā, devarājā Sujampati.
Vedeha’manusāsitvā, saggakāyaṁ apakkamī”ti.

Tattha **apakkamī**ti pakkami, Sudhammādevasabhāyaṁ nisinnameva attānaṁ dassesīti attho.

Atha naṁ devagaṇā āhaṁsu “mahārāja nanu na paññayittha, kuhiṁ gatatthā”ti. “Mārisā Mithilāyaṁ Nimiraññho ekā kaṅkhā uppajji, tassa pañhaṁ kathetvā taṁ rājānaṁ nikkaṅkhaṁ katvā āgatomhī”ti vatvā puna taṁ kāraṇaṁ gāthāya kathetuṁ āha—

441. “Imaṁ bhonto nisāmetha, yāvante’ttha samāgatā.
Dhammikānaṁ manussānaṁ, vaṇṇaṁ uccāvacaṁ bahuṁ.

442. Yathā ayaṁ Nimirājā, paṇḍito kusalatthiko.
Rājā sabbavidehānaṁ, adā dānaṁ Arindamo.

443. Tassa taṁ dadato dānaṁ, saṅkappo udapajjatha.
Dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā, katamaṁ su mahapphalan”ti.

Tattha **iman**ti dhammikānaṁ kalyāṇadhammānaṁ manussānaṁ mayā vuccamānaṁ sīlavasena uccaṁ dānavasena avacaṁ bahuṁ imaṁ vaṇṇaṁ nisāmetha suṇāthāti attho. **Yathā ayan**ti ayaṁ Nimirājā yathā ativiya paṇḍitoti.

Iti so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṁ kathesi. Taṁ sutvā devasaṁghā rājānaṁ daṭṭhukāmā hutvā “amhākaṁ Nimirājā ācariyo, tassovāde ṭhatvā taṁ nissāya amhehi ayaṁ dibbasampatti laddhā, mayaṁ daṭṭhukāmamhā, taṁ pakkosāpehi mahārājā”ti vadiṁsu. Sakko “sādhū”ti sampaṭicchitvā Mātaliṁ pakkosāpetvā “samma Mātali Vejayantarathaṁ yojetvā Mithilaṁ gantvā Nimirājānaṁ dibbayāne āropetvā ānehī”ti āha. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā rathaṁ yojetvā pāyāsi.

ဧဝဉ္စ ဝတ္ဝာ “ကိဉ္စာပိ မဟာရာဇ ဒါနတော ဗြဟ္မစရိယမေဝ မဟပ္ဖလံ၊ ဒ္ဝေပိ ပနေတေ မဟာပုရိသဝိတက္ကာဝ၊ တသ္မာ ဒ္ဝီသုပိ အပ္పမတ္တောဝ ဟုတ္ဝာ ဒါနဉ္စ ဒေဟိ၊ သီလဉ္စ ရက္ခာဟီ”တိ တံ ဩဝဒိတ္ဝာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၄၄၀။ “ဧဝံ ဝတ္ဝာန မဃဝါ၊ ဒေဝရာဇာ သုဇမ္ပတိ။
ဝေဒေဟ’မနုသာသိတ္ဝာ၊ သဂ္ဂကာယံ အပက္ကမီ”တိ။

တတ္ထ **အပက္ကမီ**တိ ပက္ကမိ၊ သုဓမ္မာဒေဝသဘာယံ နိသိန္နမေဝ အတ္တာနံ ဒဿေသီတိ အတ္ထော။

အထ နံ ဒေဝဂဏာ အာဟံသု “မဟာရာဇ နနု န ပညာယိတ္ထ၊ ကုဟိံ ဂတတ္ထာ”တိ။ “မာရိသာ မိထိလာယံ နိမိရညော ကော ကင်္ခီ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တဿ ပဉ္ဟံ ကထေတ္ဝာ တံ ရာဇာနံ နိက္ကင်္ခံ ကတ္ဝာ အာဂတောမှိ”တိ ဝတ္ဝာ ပုန တံ ကာရဏံ ဂါထာယ ကထေတုံ အာဟ—

၄၄၁။ “ဣမံ ဘောန္တော နိသာမေထ၊ ယာဝန္တေ’တ္ထ သမာဂတာ။
ဓမ္မိကာနံ မနုဿာနံ၊ ဝဏ္ဏံ ဥစ္စာဝစံ ဗဟုံ။

၄၄၂။ ယထာ အယံ နိမိရာဇာ၊ ပဏ္ဍိတော ကုသလတ္ထိကော။
ရာဇာ သဗ္ဗဝိဒေဟာနံ၊ အဒါ ဒါနံ အရိန္ဒမော။

၄၄၃။ တဿ တံ ဒဒတော ဒါနံ၊ သင်္ကပ္ပော ဥဒပဇ္ဇထ။
ဒါနံ ဝါ ဗြဟ္မစရိယံ ဝါ၊ ကတမံ သု မဟပ္ဖလ”န္တိ။

တတ္ထ **ဣမ**န္တိ ဓမ္မိကာနံ ကလ္လာဏဓမ္မာနံ မနုဿာနံ မယာ ဝုစ္စမာနံ သီလဝသေန ဥစ္စံ ဒါနဝသေန အဝစံ ဗဟုံ ဣမံ ဝဏ္ဏံ နိသာမေထ သုဏာထာတိ အတ္ထော။ **ယထာ အယ**န္တိ အယံ နိမိရာဇာ ယထာ အတိဝိယ ပဏ္ဍိတောတိ။

ဣတိ သော အပရိဟာပေတ္ဝာ ရညော ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။ တံ သုတ္ဝာ ဒေဝသံဃာ ရာဇာနံ ဒဋ္ဌုကာမာ ဟုတ္ဝာ “အမှာကံ နိမိရာဇာ အာစရိယော၊ တဿောဝါဒေ ဌတ္ဝာ တံ နိဿာယ အမှေဟိ အယံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ လဒ္ဓါ၊ မယံ ဒဋ္ဌုကာမမှာ၊ တံ ပက္ကောသာပေဟိ မဟာရာဇာ”တိ ဝဒိံသု။ သက္ကော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ မာတလိံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ‘‘သမ္မ မာတလိ ဝေဇယန္တရထံ ယောဇေတ္ဝာ မိထိလံ ဂန္ဒ္ဝာ နိမိရာဇာနံ ဒိဗ္ဗယာနေ အာရောပေတ္ဝာ အာနေဟီ”တိ အာဟ။ သော “သာဓူ’’တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ရထံ ယောဇေတ္ဝာ ပါယာသိ။

Sakkassa pana devehi saddhiṁ kathentassa Mātaliṁ āṇāpentassa ca rathaṁ yojentassa ca manussagaṇanāya māso atikkanto. Iti Nimirañño puṇṇamāyaṁ uposathikassa pācīnasīhapañjaraṁ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇaparivutassa sīlaṁ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto uggacchantena candamaṇḍalena saddhiṁyeva so ratho paññāyati. Manussā bhuttasāyamāsā gharadvāresu nisīditvā sukhakathaṁ kathentā "ajja dve candā uggatā"ti āhaṁsu. Atha nesaṁ sallapantānaññeva ratho pākaṭo ahosi. Mahājano "nāyaṁ cando, ratho"ti vatvā anukkamena sindhavasahassayutte Mātalisaṅgāhake Vejayantarathe ca pākaṭe jāte "kassa nu kho idaṁ dibbayānaṁ āgacchatī"ti cintetvā "na kassaci aññassa, amhākaṁ rājā dhammiko, Sakkena Vejayantaratho pasito bhavissati, amhākaṁ raññova anucchaviko"ti tuṭṭhappahaṭṭho gāthamāha—

444. Abbhuto vata lokasmiṁ, uppajji lomahaṁsano.
Dibbo ratho pāturahu, Vedehassa yasassino"ti.

Tattha **abbhuto**ti abhūtapubbo. Acchariyoti te[1] vimhayavasenevamāhaṁsu.

Tassa pana mahājanassa evaṁ kathentasseva Mātali vātavegena āgantvā rathaṁ nivattetvā sīhapañjara-ummāre pacchābhāgena[2] ṭhapetvā ārohaṇasajjaṁ katvā ārohaṇatthāya rājānaṁ nimantesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

445. "Devaputto mahiddhiko, Mātali devasārathi.
Nimantayittha rājānaṁ, Vedehaṁ Mithilaggahaṁ.

446. Ehi'maṁ rathamāruyha, rājaseṭṭha disampati.
Devā dassanakāmā te, Tāvatiṁsā sa-indakā.
Saramānā hi te devā, Sudhammāyaṁ samacchare"ti.

Tattha **Mithilaggahan**ti Mithilāyaṁ patiṭṭhitagehaṁ, catūhi vā saṅgahavatthūhi Mithilāyaṁ saṅgāhakaṁ. **Samacchare**ti taveva guṇakathaṁ kathentā nisinnāti.

1. Acchariyoti vā (Sī, Syā, I)
2. Pacchābhāgaṁ (Syā, Ka)

သက္ကဿ ပန ဒေဝေဟိ သဒ္ဓိံ ကထေန္တဿ မာတလိံ အာဏာပေန္တဿ စ ရထံ ယောဇေန္တဿ စ မနုဿဂဏနာယ မာသော အတိက္ကန္တော။ ဣတိ နိမိရညော ပုဏ္ဏမာယံ ဥပေါသထိကဿ ပါစီနသီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတ္ဝာ မဟာ-တလေ နိသီဒိတ္ဝာ အမစ္စဂဏပရိဝုတဿ သီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပါစီနလောက-ဓာတုတော ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေန စန္ဒမဏ္ဍလေန သဒ္ဓိံယေဝ သော ရထော ပညာယတိ။ မနုဿာ ဘုတ္တသာယမာသာ ဃရဒ္ဝါရေသု နိသီဒိတ္ဝာ သုခကထံ ကထေန္တာ "အဇ္ဇ ဒွေ စန္ဒာ ဥဂ္ဂတာ"တိ အာဟံသု။ အထ နေသံ သလ္လပန္တာနညေဝ ရထော ပါကဋော အဟောသိ။ မဟာဇနော "နာယံ စန္ဒော, ရထော"တိ ဝတ္ဝာ အနုက္ကမေန သိန္ဓဝသဟဿယုတ္တေ မာတလိသင်္ဂါဟကေ ဝေဇယန္တရထေ စ ပါကဋေ ဇာတေ "ကဿ နု ခေါ ဣဒံ ဒိဗ္ဗယာနံ အာဂစ္ဆတီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ "န ကဿစိ အညဿ, အမှာကံ ရာဇာ ဓဋ္ဌကော၊ သက္ကေန ဝေဇယန္တရထော ပေသိတော ဘဝိဿတိ၊ အမှာကံ ရညော၁ အနုဿရိကော"တိ တုဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဂါထမာဟ—

၄၄၄။ "အဗ္ဘုတော ဝတ လောကသ္မိံ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောမဟံသနော။
ဒိဗ္ဗော ရထော ပါတုရဟု၊ ဝေဒေဟဿ ယသဿိနော"တိ။

တတ္ထ **အဗ္ဘုတော**တိ အဘူတပုဗ္ဗော။ **အဗ္ဘဉ္ဇိယော**တိ တေ၁ ဝိမှယဝသေ-နေဝမာဟံသု။

တဿ ပန မဟာဇနဿ ဧဝံ ကထေန္တဿေဝ မာတလိ ဝါတဝေဂေန အာဂန္ဒ္ဝာ ရထံ နိဝတ္တေတ္ဝာ သီဟပဉ္ဇရဉ္စမ္ဘာရေ ပစ္ဆာဘာဂေန၂ ဌပေတ္ဝာ အာရောဟဏတ္ထံ ကတ္ဝာ အာရောဟဏတ္ထာယ ရာဇာနံ နိမန္တေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၄၄၅။ "ဒေဝပုတ္တော မဟိဒ္ဓိကော၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
နိမန္တယိတ္ထ ရာဇာနံ၊ ဝေဒေဟံ မိထိလဂ္ဂဟံ။

၄၄၆။ ဧဟိ'မံ ရထမာရုယှ၊ ရာဇသေဋ္ဌ ဒိသမ္ပတိ။
ဒေဝါ ဒဿနကာမာ တေ၊ တာဝတိံသာ သဇုန္ဒကာ။
သရမာနာ ဟိ တေ ဒေဝါ၊ သုဓမ္မာယံ သမစ္ဆရေ"တိ။

တတ္ထ **မိထိလဂ္ဂဟ**န္တိ မိထိလာယံ ပတိဋ္ဌိတဂေဟံ၊ စတူဟိ ဝါ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ မိထိလာယံ သင်္ဂါဟကံ။ **သမစ္ဆရေ**တိ တာဝတေဝ ဂုဏကထံ ကထေန္တာ နိသိန္နာတိ။

၁-အစ္ဆရိယောတိ ဝါ (သီ၊ သျာ၊ ဇ)
၂-ပစ္ဆာဘာဂံ (သျာ၊ က)
ဇာတက-၄ ၆-၉—န-ဗု-သ

Taṁ sutvā rājā “adiṭṭhapubbaṁ devalokañca passissāmi, Mātalissa ca me saṅgaho kato bhavissati, gacchissāmī”ti cintetvā antepurañca mahājanañca āmantetvā “ahaṁ nacirasseva āgamissāmi, tumhe appamattā dānādīni puññāni karothā”ti vatvā rathaṁ abhiruhi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

447. “Tato rājā taramāno, Vedeho Mithilaggaho.
Āsanā vuṭṭhahitvāna, pamukho ratha’māruhi.

448. Abhirūḷhaṁ rathaṁ dibbaṁ, Mātali eta’dabravi.
Kena taṁ nemi maggena, rājaseṭṭha disampati.
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā”ti.

Tattha **pamukho**ti uttamo, abhimukho vā, mahājanassa piṭṭhiṁ datvā ārūḷhoti attho. **Yena vā**ti yena maggena gantvā yattha pāpakammantā vasanti, taṁ ṭhānaṁ sakkā daṭṭhuṁ, yena vā gantvā ye puññakammā narā vasanti, tesaṁ ṭhānaṁ[1] sakkā daṭṭhuṁ, etesu dvīsu kena maggena taṁ nemi. Idaṁ so Sakkena anāṇattopi attano dūtavisesadassanatthaṁ āha.

Atha naṁ rājā “mayā dve ṭhānāni adiṭṭhapubbāni, dvepi passissāmī”ti cintetvā āha—

449. “Ubhayeneva maṁ nehi, Mātali devasārathi.
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā”ti.

Tato Mātali “dvepi ekapahāreneva na sakkā dassetuṁ, pucchissāmi nan”ti pucchanto puna gāthamāha—

450. “Kena taṁ paṭhamaṁ nemi, rājaseṭṭha disampati.
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā”ti.

Tato rājā “ahaṁ avassaṁ devalokaṁ gamissāmi, nirayaṁ tāva passissāmī”ti cintetvā anantaraṁ gāthamāha—

451. “Niraye tāva passāmi, āvāse pāpakamminaṁ.
Ṭhānāni luddakammānaṁ, dussīlānañca yā gatī”ti.

1. Te (Sī, Syā, I)

တံ သုဘ္ဂာ ရာဇာ “အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဒေဝလောကဉ္စ ပဿိဿာမိ၊ မာတလိဿ စ မေ သင်္ဂဟော ကတော ဘဝိဿတိ၊ ဂစ္ဆိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ အန္တေပုရဉ္စ မဟာဇနဉ္စ အာမန္တေတွာ “အဟံ နစိရဿေဝ အာဂမိဿာမိ၊ တုမ္ဟေ အပ္ပမတ္တာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရောထာ”တိ ဝတ္ဝာ ရထံ အဘိရုဟိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၄၄၇။ “တတော ရာဇာ တရမာနော၊ ဝေဒေဟော မိထိလဂ္ဂဟော။
အာသနာ ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာန၊ ပမုခေါ ရထ’မာရုဟိ။

၄၄၈။ အဘိရူဠှံ ရထံ ဒိဗ္ဗံ၊ မာတလိ တေ’ဒမ်ြဝိ။
ကေန တံ နေမိ မဂ္ဂေန၊ ရာဇသေဋ္ဌ ဒိသမ္ပတိ။
ယေန ဝါ ပါပကမ္မန္တာ၊ ပုညကမ္မာ စ ယေ နရာ”တိ။

တတ္ထ **ပမုခေါ**တိ ဥတ္တမော၊ အဘိမုခေါ ဝါ၊ မဟာဇနဿ ပိဋ္ဌိံ ဒတ္ဝာ အာရုဠ္ဍောတိ အတ္ထော။ **ယေန ဝါ**တိ ယေန မဂ္ဂေန ဂန္ဒ္ဝာ ယတ္ထ ပါပကမ္မန္တာ ဝသန္တိ၊ တံ ဌာနံ သက္ကာ ဒဋ္ဌုံ၊ ယေန ဝါ ဂန္ဒ္ဝာ ယေ ပုညကမ္မာ နရာ ဝသန္တိ၊ တေသံ ဌာနံ[1] သက္ကာ ဒဋ္ဌုံ၊ တေသု ဒ္ဝီသု ကေန မဂ္ဂေန တံ နေမိ။ ဣဒံ သော သဉ္ဇနေန အနာဏတ္တော်ပိ အတ္တနော ဒူတဝိသေသဒဿနတ္ထံ အာဟ။

ဩကာသံ ကတ္ဝာ ရာဇာ “မယာ ဒ္ဝေ ဌာနာနိ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာနိ၊ ဒ္ဝေပိ ပဿိဿာမိ”တိ စိန္တေတွာ အာဟ—

၄၄၉။ “ဥဘယေနေဝ မံ နေဟိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ယေန ဝါ ပါပကမ္မန္တာ၊ ပုညကမ္မာ စ ယေ နရာ”တိ။

တတော မာတလိ “ဒ္ဝေပိ ကေပဟာရေနေဝ န သက္ကာ ဒဿေတုံ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ န”န္တိ ပုစ္ဆန္တော ပုန ဂါထမာဟ—

၄၅၀။ “ကေန တံ ပဌမံ နေမိ၊ ရာဇသေဋ္ဌ ဒိသမ္ပတိ။
ယေန ဝါ ပါပကမ္မန္တာ၊ ပုညကမ္မာ စ ယေ နရာ”တိ။

တတော ရာဇာ “အဟံ အဝဿံ ဒေဝလောကံ ဂမိဿာမိ၊ နိရယံ တာဝ ပဿိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ အနန္တရံ ဂါထမာဟ—

၄၅၁။ “နိရယေ တာဝ ပဿာမိ၊ အာဝါသေ ပါပကမ္မိနံ။
ဌာနာနိ လုဒ္ဒကမ္မာနံ၊ ဒုဿီလာနဉ္စ ယာ ဂတိ”တိ။

၁-တေ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

Tattha **yā gatī**ti yā etesaṁ nibbatti[1], tañca passāmīti.

Athassa Vetaraṇiṁ nadiṁ tāva dassesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

452. “Dassesi Mātali rañño, duggaṁ Vetaraṇiṁ nadiṁ.
Kuthitaṁ khārasaṁyuttaṁ, tattaṁ aggisikhūpaman”ti.

Tattha **Vetaraṇin**ti[2] bhikkhave Mātali rañño kathaṁ sutvā nirayābhimukhaṁ rathaṁ pesetvā kammapaccaye utunā samuṭṭhitaṁ Vetaraṇiṁ nadiṁ tāva dassesi. Tattha nirayapālā jalitāni asisattitomarabhindivālamuggarādīni āvudhāni gahetvā nerayikasatte paharanti vijjhanti viheṭhenti. Te taṁ dukkhaṁ asahantā Vetaraṇiyaṁ patanti. Sā upari bhindivālappamāṇāhi sakaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā. Te tattha bahūni vassasahassāni paccisu. Tesu pajjalantesu khuradhārātikhiṇesu kaṇṭakesu khaṇḍākhaṇḍikā honti. Tesaṁ heṭṭhā tālakkhandhappamāṇāni pajjalita-ayasūlāni uṭṭhahanti. Nerayikasattā bahuṁ addhānaṁ vītināmetvā vettalatāhi gaḷitvā sūlesu patitvā viddhasarīrā[3] sūlesu āvuṇitamacchā viya ciraṁ paccanti. Tāni sūlānipi pajjalanti, nerayikasattāpi pajjalanti. Sūlānaṁ heṭṭhā udakapiṭṭhe jalitāni khuradhārāsadisāni tikhiṇāni ayopokkharapattāni honti. Te sūlehi gaḷitvā ayapokkharapattesu patitvā ciraṁ dukkhavedanaṁ anubhavanti. Tato khārodake patanti, udakaṁ pajjalati, nerayikasattāpi pajjalanti, dhūmopi uṭṭhahati. Udakassa pana heṭṭhā nadītalaṁ khuradhārāhi sañchannaṁ. Te “heṭṭhā nu kho kīdisan”ti udake nimujjitvā khuradhārāsu khaṇḍākhaṇḍikā honti. Te taṁ mahādukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkontā mahantaṁ bheravaṁ viravantā vicaranti. Kadāci anusotaṁ vuyhanti, kadāci paṭisotaṁ. Atha ne tīre ṭhitā nirayapālā ususattitomarādīni ukkhipitvā macche viya vijjhanti. Te dukkhavedanāppattā mahāviravaṁ ravanti. Atha ne pajjalitehi ayabaḷisehi uddharitvā parikaḍḍhitvā pajjalita-ayapathaviyaṁ nipajjāpetvā tesaṁ mukhe tattaṁ ayoguḷaṁ pakkhipanti.

Iti Nimirājā Vetaraṇiyaṁ mahādukkhapīḷite nerayikasatte disvā bhītatasito saṅkampitahadayo hutvā “kiṁ nāmete sattā

1. Nipphatti (Sī, I) 2. Tasattho (Ka) 3. Vinividdhasarīrā (Sī, I)

တတ္ထ **ယာ ဂတီ**တိ ယာ တေသံ နိဗ္ဗတ္တိ[1]၊ တဉ္စ ပဿာမီတိ။

အဿဿ ဝေတရဏိံ နဒိံ တာဝ ဒဿေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၄၅၂။ “ဒဿေသိ မာတလိ ရညော၊ ဒုဂ္ဂံ ဝေဘရဏိံ နဒိံ။
ကုထိတံ ခါရသံယုတ္တံ၊ တတ္တံ အဂ္ဂိသိခူပမ”န္တိ။

တတ္ထ **ဝေတရဏိ**န္တိ[2] ဘိက္ခဝေ မာတလိ ရညော ကထံ သုတ္ဝာ နိရယာဘိမုခံ ရထံ ပေသေတ္ဝာ ကမ္မပစ္စယေ ဥတုနာ သမုဋ္ဌိတံ ဝေတရဏိံ နဒိံ တာဝ ဒဿေသိ။ တတ္ထ နိရယပါလာ ဇလိတာနိ အသိသတ္တိတောမရဘိန္ဒိဝါလမုဂ္ဂရာဒီနိ အာဝုဓာနိ ဂဟေတ္ဝာ နေရယိကသတ္တေ ပဟရန္တိ ဝိဇ္ဈန္တိ ဝိဟေဋေန္တိ။ တေ တံ ဒုက္ခံ အသဟန္တာ ဝေတရဏိယံ ပတန္တိ။ သာ ဥပရိ ဘိန္ဒိဝါလပ္ပမာဏာဟိ သကဏ္ဋကာဟိ ဝေတ္တလတာဟိ သဉ္ဆန္နာ။ တေ တတ္ထ ဗဟူနိ ဝဿသဟဿာနိ ပစ္စိံသု။ ဇာသု ပဇ္ဇလန္တေသု ခုရဓာရာတိခိဏေသု ကဏ္ဋကေသု ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကာ ဟောန္တိ။ တေသံ ဟေဋ္ဌာ တာလက္ခန္ဓပ္ပမာဏာနံ ပဇ္ဇလိတအယသူလာနိ ဥဋ္ဌ-ဟန္တိ။ နေရယိကသတ္တာ ဗဟုံ အဒ္ဓါနံ ဝီတိနာမေတ္ဝာ ဝေတ္တလတာဟိ ဂဠိတ္ဝာ သူလေသု ပက်ိပ္ပာ ဝိဒ္ဓသရီရာ[3] သူလေသု အာဝုဏိတမစ္ဆာ ဝိယ စိရံ ပစ္စန္တိ။ တာနိ သူလာနိပိ ပဇ္ဇလန္တိ၊ နေရယိကသတ္တာပိ ပဇ္ဇလန္တိ။ သူလာနံ ဟေဋ္ဌာ ဥဒကပိဋ္ဌေ ဇလိတာနိ ခုရဓာရာသဒိသာနိ တိခိဏာနိ အယောပေါက္ခရပတ္တာနိ ဟောန္တိ။ တေ သူလေဟိ ဂဠိတ္ဝာ အယပေါက္ခရပတ္တေသု ပတိတ္ဝာ စိရံ ဒုက္ခဝေဒနံ အနုဘဝန္တိ။ တတော ခါရောဒကေ ပတန္တိ၊ ဥဒကံ ပဇ္ဇလတိ၊ နေရယိကသတ္တာပိ ပဇ္ဇလန္တိ၊ ဓူမောပိ ဥဋ္ဌဟတိ။ ဥဒကဿ ပန ဟေဋ္ဌာ နဒီတလံ ခုရဓာရာဟိ သဉ္ဆန္နံ။ တေ “ဟေဋ္ဌာ နု ခေါ ကီဒိသ”န္တိ ဥဒကေ နိမုဇ္ဇိတ္ဝာ ခုရဓာရာသု ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကာ ဟောန္တိ။ တေ တံ မဟာဒုက္ခံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တာ မဟန္တံ ဘေရဝံ ဝိရဝန္တာ ဝိစရန္တိ။ ကဒါစိ အနုသောတံ ဝုယ္ဟန္တိ, ကဒါစိ ပဋိသောတံ။ အထ နေ တီရေ ဋိတာ နိရယပါလာ ဥသုသတ္တိတောမရာဒီနိ ဥက္ခိပိတ္ဝာ မစ္ဆေ ဝိယ ဝိဇ္ဈန္တိ။ တေ ဒုက္ခဝေဒနာပ္ပတ္တာ မဟာဝိရဝံ ရဝန္တိ။ အထ နေ ပဇ္ဇလိတေဟိ အယဗဠိသေဟိ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ ပရိကဍ္ဎိတ္ဝာ ပဇ္ဇလိတအယ-ပထဝိယံ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ တေသံ မုခေ တတ္တံ အယောဂုဠံ ပက္ခိပန္တိ။

ဇာတိ ၊ နိမိရာဇာ ဝေတရဏိယံ မဟာဒုက္ခဝိဋ္ဌိတေ နေရယိကသတ္တေ ဒိသွာ ဘီတတာသိတော သင်္ကိတဟဒယော ဟုတ္ဝာ ‘‘ကိံ နာမေတေ သတ္တာ

၁-နိပ္ဖတ္တိ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၂-တသတ္ထော (က) ၃-ဝိနိဝိဒ္ဓသရီရာ (သီ၊ ဋ္ဌ)

pāpakammaṁ akaṁsū”ti Mātaliṁ pucchi. Sopissa byākāsi. Tamatthaṁ pakāsento āha—

453. “Nimī have Mātalimajjhabhāsatha,
Disvā janaṁ patamānaṁ vidugge.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki’makaṁsu pāpaṁ,
Ye’me janā Vetaraṇiṁ patanti.

454. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi’jānato.

455. Ye dubbale balavantā jīvaloke,
Himsanti rosenti supāpadhammā.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te’me janā Vetaraṇiṁ patantī”ti.

Tattha **vindatī**ti ahaṁ attano[1] anissaro hutvā bhayasantako viya jāto. **Disvā**ti patamānaṁ disvā. **Jānan**ti bhikkhave so Mātali sayaṁ jānanto tassa ajānato akkhāsi. **Dubbale**ti sarīrabalabhogabala-āṇābalavirahite. **Balavantā**ti tehi balehi samannāgatā. **Himsantī**ti pāṇippahārādīhi kilamenti. **Rocentī**ti nānappakārehi akkosavatthūhi akkosanti ghaṭenti. **Pasavetvā**ti janetvā, katvāti attho.

Evaṁ Mātali tassa pañhaṁ byākaritvā rañña Vetaraṇiniraye diṭṭhe taṁ padesaṁ antaradhāpetvā purato rathaṁ pesetvā sunakhādīhi khādanaṭṭhānaṁ dassetvā taṁ disvā bhītena rañña pañhaṁ puṭṭho byākāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

1. Attānaṁ (Ka)

ပါပကမ်ံ အကံသူ”တိ မာတလိ ပုစ္ဆိ။ သောပိဿ ဗျာကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော အာဟ—

၄၅၃။ “နိမီ ဟဝေ မာတလိမဇ္ဈဘာသထ၊
ဒိသွာ ဇနံ ပတမာနံ ဝိဒုဂ္ဂေ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ’မကံသု ပါပံ၊
ယေ’မေ ဇနာ ဝေတရဏိ’ံ ပတန္တိ။

၄၅၄။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ’ဇာနတော။

၄၅၅။ ယေ ဒုဗ္ဗလေ ဗလဝန္တော ဇီဝလောကေ၊
ဟိ’ံသန္တိ ရောသေန္တိ သုပါပဓမ္မာ။
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
တေ’မေ ဇနာ ဝေတရဏိ’ံ ပတန္တိ”တိ။

တတ္ထ **ဝိန္ဒတိ**တိ အဟံ အတ္တနော[1] အနိဿရော ဟုတ္ဝာ ဘယသန္တကော ဝိယ ဇာတော။ **ဒိသွာ**တိ ပတမာနံ ဒိသွာ။ **ဇာန**န္တိ ဘိက္ခဝေ သော မာတလိ သယံ ဇာနန္တော တဿ အဇာနတော အက္ခာသိ။ **ဒုဗ္ဗလေ**တိ သရီရဗလဘောဂဗလ-အာဏာဗလဝိရဟိတေ။ **ဗလဝန္တော**တိ တေဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတာ။ **ဟိ’ံသန္တိ**တိ ပါဏိပ္ပဟာရာဒီဟိ ကိလမေန္တိ။ **ရောသေန္တိ**တိ နာနပ္ပကာရေဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသန္တိ ဃဋ္ဋေန္တိ။ **ပသဝေတ္ဝာ**တိ ဇနေတ္ဝာ၊ ကတ္ဝာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ မာတလိ တဿ ပဉှံ ဗျာကရိတ္ဝာ ရညာ ဝေတရဏိနိရယေ ဒိဋ္ဌေ တံ ပဒေသံ အန္တရဓာပေတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ သုနခါဒိဟိ ခါဒနဋ္ဌာနံ ဒဿေတ္ဝာ တံ ဒိသွာ ဘီတေန ရညာ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ဗျာကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၁-အတ္တာနံ (က)

456. “Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā,
Kākolasaṅghā adanti bheravā.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki’makaṁsu pāpaṁ,
Ye’me jane kākolasaṅghā adanti.

457. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi’jānato.

458. Ye keci’me maccharino kadariyā,
Paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṁ.
Hiṁsanti rosenti supāpadhammā.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ.
Te’me jane kākolasaṅghā adantī”ti.

Ito paresu pañhesu ceva byākaraṇesu ca eseva nayo. Tattha **Sāmā**ti rattavaṇṇā. **Soṇā**ti sunakhā. **Sabalā cā**ti kabaravaṇṇā ca setakāḷapītalohitavaṇṇā cāti evaṁ pañcavaṇṇasunakhe dasseti. Te kira mahāhatthippamāṇā jalita-ayapathaviyaṁ nerayikasatte mige viya anubandhitvā piṇḍikamaṁsesu ḍaṁsitvā tesaṁ tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ jalita-ayapathaviyaṁ pātetvā mahāravaṁ ravantānaṁ dvīhi purimapādehi uraṁ akkamitvā aṭṭhimeva sesetvā maṁsaṁ luñcitvā khādanti. **Gijjhā**ti mahābhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍā gijjhā. Ete tesaṁ kaṇayasadisehi[1] tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimiñjaṁ khādanti. **Kākolasaṅghā**ti lohatuṇḍakākagaṇā. Te ativiya bhayānakā diṭṭhe diṭṭhe khādanti. **Ye’me jane**ti ye ime nerayikasatte kākolasaṅghā khādanti, ime nu maccā kiṁ nāma pāpaṁ akaṁsūti pucchi. **Maccharino**ti aññesaṁ adāyakā. **Kadariyā**ti pare[2] dentepi paṭisedhakā thaddhamaccharino. **Samaṇabrāhmaṇānan**ti samitabāhitapāpānaṁ.

1. Kattariyasadisehi (Ka), kaṇayaggasadisehi (Syā)
2. Paresaṁ (Ka)

၄၅၆။ “သာမာ စ သောဏာ သဗလာ စ ဂိဇ္ဈာ၊
ကာကောလသင်္ဃာ အဒန္တိ ဘေရဝါ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ’မကံသု ပါပံ၊
ယေ’မေ ဇနေ ကာကောလသင်္ဃာ အဒန္တိ။

၄၅၇။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ’ဇာနတော။

၄၅၈။ ယေ ကေစိ’မေ မစ္ဆရိနော ကဒရိယာ၊
ပရိဘာသကာ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ။
ဟိ’သ္သန္တိ ရောသေန္တိ သုပါပဓမ္မာ၊
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ။
တေ’မေ ဇနေ ကာကောလသင်္ဃာ အဒန္တိ”တိ။

ဣတော ပရေသု ပဉ္ဟေသု စေဝ ဗျာကရဏေသု စ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ **သာမာ**တိ ရတ္တဝဏ္ဏာ။ **သောဏာ**တိ သုနခါ။ **သဗလာ စာ**တိ ကဗရဝဏ္ဏာ စ သောဏကာဠပီတကလောဟိတဝဏ္ဏာ စာတိ ဧဝံ ပဉ္စဝဏ္ဏသုနခေ ဒဿေတိ။ တေ ကိရ မဟာဟတ္ထိပ္ပမာဏာ ဇလိတအယပထဝိယံ နေရယိကသတ္တေ မိဂေ ဝိယ အနုဗန္ဓိတ္ဝာ ပိဏ္ဍိကမံသေသု ဒံသိတ္ဝာ တေသံ တိဂါဝုတပ္ပမာဏံ သရီရံ ဇလိတအယပထဝိယံ ပါတေတ္ဝာ မဟာရဝံ ရဝန္တာနံ ဒ္ဝီဟိ ပုရိမပါဒေဟိ ဥရံ အက္ကမိတ္ဝာ အဋ္ဌိမေဝ သေသေတ္ဝာ မံသံ လုဉ္စိတ္ဝာ ခါဒန္တိ။ **ဂိဇ္ဈာ**တိ မဟာ-ဘဏ္ဍသကဋပ္ပမာဏာ လောဟတုဏ္ဍာ ဂိဇ္ဈာ။ တေ တေသံ ကဏ္ဍယသဒိ-သေဟိ[1] တုဏ္ဍေဟိ အဋ္ဌိနိ ဘိန္ဒိတ္ဝာ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ခါဒန္တိ။ **ကာကောလသင်္ဃာ**တိ လောဟတုဏ္ဍကာကဂဏာ။ တေ အတိဝိယ ဘယာနကာ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌေ ခါဒန္တိ။ **ယေ’မေ ဇနေ**တိ ယေ ဣမေ နေရယိကသတ္တေ ကာကောလသင်္ဃာ ခါဒန္တိ၊ ဣမေ နု မစ္စာ ကိံ နာမ ပါပံ အကံသူတိ ပုစ္ဆိ။ **မစ္ဆရိနော**တိ အညေသံ အဒါယကာ။ **ကဒရိယာ**တိ ပရေ[2] ဒေန္တေပိ ပဋိသေဓကာ ထဒ္ဓမစ္ဆရိနော။ **သမဏဗြာဟ္မဏာနန္တိ** သမိတပာပိတပါပါနံ။

၁-ကဏ္ဍရိယသဒိသေဟိ (က)၊ ကဏ္ဍယဂ္ဂသဒိသေဟိ (သျာ)
၂-ပရေသံ (က)

459. Sajotibhūtā pathaviṁ kamanti,
Tattehi khandhehi ca pothayanti.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Ye'me janā khandhahatā sayanti.

460. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

461. Ye jīvalokasmi supāpadhammino,
Narañca nāriñca apāpadhammaṁ.
Hiṁsanti rosenti supāpadhammā,
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ.
Te'me janā khandhahatā sayantīti.

Tattha **sajotibhūtā**ti pajjalitasarīrā. **Pathavin**ti pajjalitaṁ navayojanabahalaṁ ayapathaviṁ. **Kamantī**ti akkamanti. **Khandhehi ca pothayantī**ti nirayapālā anubandhitvā tālappamāṇehi jalita-ayakkhandhehi jaṅghādīsu paharitvā pātetvā teheva khandhehi pothayanti, cuṇṇavicuṇṇaṁ karonti. **Supāpadhammino**ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā. **Apāpadhamman**ti sīlācārādisampannaṁ, niraparādhaṁ vā.

462. Aṅgārakāsuṁ apare phuṇanti,
Narā rudantā paridaḍḍhagattā.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Yo'me janā aṅgārakāsuṁ phuṇanti.

463. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

၄၅၉။ သဇောတိဘူတာ ပထဝိ ကမန္တိ၊
တတ္ထေဟိ ခန္ဓေဟိ စ ပေါထယန္တိ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ ခန္ဓဟတာ သယန္တိ။

၄၆၀။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၆၁။ ယေ ဇီဝလောကသ္မိ သုပါပဓမ္မိနော၊
နရဉ္စ နာရိဉ္စ အပါပဓမ္မံ။
ဟိံသန္တိ ရောသေန္တိ သုပါပဓမ္မာ၊
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ။
ဟေ'မေ ဇနာ ခန္ဓဟတာ သယန္တီတိ။

တတ္ထ **သဇောတိဘူတာ**တိ ပဇ္ဇလိကသရီရာ။ **ပထဝိန္တိ** ပဇ္ဇလိတံ နဝ-ယောဇနပဟလံ အယပထဝိံ။ **ကမန္တီ**တိ အက္ကမန္တိ။ **ခန္ဓေဟိ စ ပေါထယန္တီ**တိ နိရယပါလာ အနုပဒ္ဓိတ္ဝာ တာလပ္ပမာဏေဟိ ဇလိတအယက္ခန္ဓေဟိ ဇင်္ဃာဒီသု ပဟရိတ္ဝာ ပါတေတ္ဝာ တေဟေဝ ခန္ဓေဟိ ပေါထယန္တိ၊ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရောန္တိ။ **သုပါပဓမ္မိနော**တိ အတ္တနာ သုဋ္ဌု ပါပဓမ္မာ ဟုတ္ဝာ။ **အပါပဓမ္မ**န္တိ သီလာစာရာဒိသမ္ပန္နံ, နိရပရာဓံ ဝါ။

၄၆၂။ အင်္ဂါရကာသုံ အပရေ ဖုဏန္တိ၊
နရာ ရုဒန္တာ ပရိဒဟုဂ္ဂတ္တာ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ အင်္ဂါရကာသုံ ဖုဏန္တိ။

၄၆၃။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

464. Yekeci pūgāya dhanassa hetu,
Sakkhiṁ karitvā iṇaṁ jāpayanti.
Te jāpayitvā janataṁ janinda,
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te'me janā aṅgārakāsuṁ phuṇantīti.

Tattha **aṅgārakāsun**ti samma Mātali ke nāmete apare vajaṁ apavisantiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalita-ayaguḷehi pothiyamānā[1] aṅgārakāsuṁ patanti. Tatra ca nesaṁ yāva kaṭippamāṇā nimuggānaṁ mahatīhi ayapacchīhi ādāya upari-aṅgāre okiranti, atha ne aṅgāre sampaṭicchituṁ asakkontā rodantā daḍḍhagattā phuṇanti vidhunanti[2], kammabalena vā attano sīse aṅgāre phuṇanti okirantīti attho. **Pūgāya dhanassā**ti[3] okāse sati dānaṁ vā dassāma, pūjaṁ vā pavattessāma, vihāraṁ vā karissāmāti saṁkaḍḍhitvā ṭhapitassa pūgasantakassa dhanassa hetu. **Jāpayantī**ti taṁ dhanaṁ yathāruci khāditvā gaṇajeṭṭhakānaṁ lañjaṁ datvā "asukaṭṭhāne ettakaṁ vayakaraṇaṁ gataṁ[4], asukaṭṭhāne amhehi ettakaṁ dinnan"ti kūṭasakkhiṁ karitvā[5] taṁ iṇaṁ jāpayanti vināsenti.

465. Sajotibhūtā jalitā padittā,
Padissati mahatī Lohakumbhī.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Ye'me janā avaṁsirā Lohakumbhiṁ patanti.

466. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

467. Ye sīlavantaṁ samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vā.
Himsanti rosenti supāpadhammā.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te'me janā avaṁsirā Lohakumbhiṁ patantīti.

1. Koṭṭiyamānā (Sī, Syā, I) 2. Thunanti vipphandanti (Sī, Syā)
3. Pūgāyatanassāti (Sī, I)
4. Veyyāvaccakaraṇaṁ kataṁ (Syā), veyyākaraṇaṁ kataṁ (Ka)
5. Datvā (Sī, I)

၄၆၄။ ယေကေစိ ပူဂါယ ဓနဿ ဟေတု၊
သက္ခိ ံ ကရိတ္ဝာ ဣဏ ံ ဇာပယန္တိ။
တေ ဇာပယိတ္ဝာ ဇနတံ ဇနိန္ဒ၊
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ။
တေ'မေ ဇနာ အင်္ဂါရကာသုံ ဖုဏန္တိတိ။

တတ္ထ **အင်္ဂါရကာသုန္တိ** သမ္မ မာတလိ ကေ နာမေတေ အပရေ ဝဇံ အပဝိသန္တိယော ဂါဝေါ ဝိယ သမ္မရိဝါရေတ္ဝာ နိရယပါလေဟိ ဇလိတအယဂုဠေဟိ ပေါထိယမာနာ[1] အင်္ဂါရကာသုံ ပတန္တိ။ တတြ စ နေသံ ယာဝကဋ္ဌပ္ပမာဏာ နိမုဂ္ဂါနံ မဟာဘိဟိ အယပစ္ဆီဟိ အာဒါယ ဥပရိအင်္ဂါရေ ဩကိရန္တိ၊ အထ နေ အင်္ဂါရေ သမ္မဋ္ဌိဋ္ဌိတုံ အသက္ကောန္တာ ရောဒန္တာ ဒဟရဂ္ဂါ ဖုဏန္တိ ဝိဓုနန္တိ[2]၊ ကမ္မဗလေန ဝါ အတ္တနော သီသေ အင်္ဂါရေ ဖုဏန္တိ ဩကိရန္တိတိ အတ္ထော။ **ပူဂါယ ဓနဿာ**တိ[3] ဩကာသေ သတိ ဒါနံ ဝါ ဒဿာမ၊ ပူဇံ ဝါ ပဝတ္တေဿာမ၊ ဝိဟာရံ ဝါ ကရိဿာမာတိ သံကပ္ပိတ္ဝာ ဌပိတဿ ပူဂသန္တကဿ ဓနဿ ဟေတု။ **ဇာပယန္တီ**တိ တံ ဓနံ ယထာရုစိ ခါဒိတ္ဝာ ဂဏဇေဋ္ဌကာနံ လဉ္ဇံ ဒတ္ဝာ "အသုကဋ္ဌာနေ တ္တေကံ ဝယကရဏံ ဂတံ[4]၊ အသုကဋ္ဌာနေ အမှေဟိ တ္တေကံ ဒိန္န"န္တိ ကူဋသက္ခိ ံ ကရိတ္ဝာ[5] တံ ဣဏံ ဇာပယန္တိ ဝိနာသေန္တိ။

၄၆၅။ သဇောတိဘူတာ ဇလိတာ ပဒိတ္တာ၊
ပဒိဿတိ မဟတီ လောဟကုမ္ဘီ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ အဝံသိရာ လောဟကုမ္ဘိ ံ ပတန္တိ။

၄၆၆။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၆၇။ ယေ သီလဝန္တံ သမဏံ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ၊
ဟိ ံသန္တိ ရောသေန္တိ သုပါပဓမ္မာ။
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
တေ'မေ ဇနာ အဝံသိရာ လောဟကုမ္ဘိ ံ ပတန္တိတိ။

၁-ကောဋ္ဋိယမာနာ (သီ၊ သျာ၊ ဣ) ၂-ထုနန္တိ ဝိဓုနန္တိ (သီ၊ သျာ) ၃-ပူဂါယတနဿာတိ (သီ၊ ဣ)
၄-ဝေယျာဝစ္စကရဏံ ကတံ (သျာ)၊ ဝေယျာကရဏံ ကတံ (က) ၅-ဒတ္ဝာ (သီ၊ ဣ)

Tattha **padittā**ti ādittā. **Mahatī**ti pabbatappamāṇā kappena saṇṭhitaloharasena sampuṇṇā. **Avaṁsirā**ti bhayānakehi nirayapālehi uddhaṁpāde adhosire katvā khipiyamānā taṁ Lohakumbhiṁ patanti. **Sīlavanta**nti sīla-ācāraguṇasampannaṁ.

468. Luñcanti gīvaṁ atha veṭhayitvā,
Uṇhodakasmiṁ pakiledayitvā.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Ye'me janā luttasirā sayanti.

469. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

470. Ye jīvalokasmi supāpadhammino,
Pakkhī gahetvāna viheṭhayanti te.
Viheṭhayitvā sakuṇaṁ janinda,
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ.
Te'me janā luttasirā sayanti.

Tattha **luñcantī**ti uppāṭenti. **Atha veṭhayitvā**ti jalitalohayottehi adhomukhaṁ veṭhayitvā. **Uṇhodakasmin**ti kappena saṇṭhitaloha-udakasmiṁ. **Pakiledayitvā**ti[1] temetvā khipitvā. Idaṁ vuttaṁ hoti—samma Mātali yesaṁ ime nirayapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭhetvā tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ onāmetvā taṁ gīvaṁ samparivattakaṁ luñcitvā jalita-ayadaṇḍehi ādāya ekasmiṁ jalitaloharase pakkhipitvā tuṭṭhahaṭṭhā honti, tāya ca gīvāya luñcitāya puna sīsena saddhiṁ gīvā uppajjatiyeva. Kiṁ nāmete kammaṁ kariṁsu. Ete hi me disvā bhayaṁ uppajjatīti. **Pakkhī gahetvāna viheṭhayantī**ti mahārāja ye jīvalokasmiṁ sakuṇe gahetvā pakkhe luñcitvā gīvaṁ veṭhetvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā khādanti vā vikkiṇanti vā, te ime luttasirā sayantīti.

1. Pakilotayitvāti (Ka)

တတ္ထ **ပဒိတ္တာ**တိ အာဒိတ္တာ။ **မဟတီ**တိ ပဗ္ဗတပ္ပမာဏာ ကပ္ပေန သဏ္ဌိတ-လောဟရသေန သမ္ပုဏ္ဏာ။ **အဝံသိရာ**တိ ဘယာနကေဟိ နိရယပါလေဟိ ဥဒ္ဓံပါဒေ အဓောသိရေ ကတ္ဝာ ဒိဝိယမာနာ တံ လောဟကုမ္ဘိံ ပတန္တိ။ **သီလဝန္တ**န္တိ သီလအာစာရဂုဏသမ္ပန္နံ။

၄၆၈။ လုဉ္စန္တိ ဂီဝံ အထ ဝေဋယိတ္ဝာ၊
ဥဏှောဒကသ္မိံ ပကိလေဒယိတ္ဝာ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ လုတ္တသိရာ သယန္တိ။

၄၆၉။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၇၀။ ယေ ဇီဝလောကသ္မိံ သုပါပဓမ္မိနော၊
ပက္ခီ ဂဟေတ္ဝာန ဝိဟေဌယန္တိ တေ။
ဝိဟေဌယိတ္ဝာ သကုဏံ ဇနိန္ဒ၊
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ။
တေ'မေ ဇနာ လုတ္တသိရာ သယန္တိ။

တတ္ထ **လုဉ္စန္တီ**တိ ဥပ္ပါဋေန္တိ။ **အထ ဝေဋယိတ္ဝာ**တိ ဇလိတလောဟ-ယောတ္တေဟိ အဓောမုခံ ဝေဋယိတ္ဝာ။ **ဥဏှောဒကသ္မိ**န္တိ ကပ္ပေန သဏ္ဌိတ-လောဟဥဒကသ္မိံ။ **ပကိလေဒယိတ္ဝာ**[1]တေမေတ္ဝာ ဒိဝိတ္ဝာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ——သမ္မ မာတလိ ယေသံ ဣမေ နိရယပါလာ ဇလိတလောဟ-ယောတ္တေဟိ ဂီဝံ ဝေဋ္ဌေတ္ဝာ တိဂါဝုတပ္ပမာဏံ သရီရံ ဩနာမေတ္ဝာ တံ ဂီဝံ သမ္ပရိဝတ္တကံ လုဉ္စိတ္ဝာ ဇလိတအယဒဏ္ဍေဟိ အာဒါယ ကေသ္ဝိ ဇလိတ-လောဟရသေ ပက္ခိပိတ္ဝာ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ တာယ စ ဂီဝါယ လုဉ္စိတာယ ပုန သီသေနဲ့ သဒ္ဓိံ ဂီဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိယေဝ။ ကိံ နာမေတေ ကမ္မံ ကရိံသူ။ ဧတေ ဟိ မေ ဒိသ္ဝာ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ **ပက္ခီ ဂဟေတ္ဝာန ဝိဟေဌယန္တီ**တိ မဟာရာဇ ယေ ဇီဝလောကသ္မိံ သကုဏေ ဂဟေတ္ဝာ ပက္ခေ လုဉ္စိတ္ဝာ ဂီဝံ ဝေဋ္ဌေတ္ဝာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေတ္ဝာ ခါဒန္တိ-ဝါ ဝိက္ကိဏန္တိ ဝါ၊ တေ ဣမေ လုတ္တသိရာ သယန္တီတိ။

၁-ပကိလောတယိတ္ဝာတိ (က)

471. Pahūtatoyā anigādhakūlā,
Nadī ayaṁ sandati suppatitthā.
Ghammābhitattā manujā pivanti,
Pītañca tesaṁ bhusa hoti pāni.

472. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Pītañca tesaṁ bhusa hoti pāni.

473. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

474. Ye suddhadhaññaṁ palāsena missaṁ.
Asuddhakammā kayino dadanti.
Ghammābhitattāna pipāsitānaṁ,
Pītañca tesaṁ bhusa hoti pānīti.

Tattha **anigādhakūlā**ti[1] agambhīratīrā. **Suppatitthā**ti sobhanehi titthehi upetā. **Bhusa hotī**ti vīhibhusaṁ sampajjati. **Pānī**ti pānīyaṁ. Tasmiṁ kira padese pahūtasalilā ramaṇīyā nadī sandati, nerayikasattā aggisantāpena tattā pipāsaṁ sandhāretuṁ asakkontā bāhā paggayha jalitalohapathaviṁ maddantā taṁ nadiṁ otaranti, taṅkhaṇaññeva tīrā pajjalanti, pānīyaṁ bhusapalāsabhāvaṁ āpajjitvā pajjalati. Te pipāsaṁ sandhāretuṁ asakkontā taṁ jalitaṁ bhusapalāsaṁ khādanti. Taṁ tesaṁ sakalasarīraṁ jhāpetvā adhobhāgena nikkhamati. Te taṁ dukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkontā bāhā paggayha kandanti. **Suddhadhaññan**ti vīhi-ādisattavidhaṁ parisuddhadhaññaṁ. **Palāsena missan**ti palāsena vā bhusena vā vālukāmattikādīhi vā missakaṁ katvā. **Asuddhakammā**ti kiliṭṭhakāyavacīmanokammā. **Kayino**ti "suddhadhaññaṁ dassāmī"ti kayikassa hatthato mūlaṁ gahetvā tathārūpaṁ asuddhadhaññaṁ dadanti.

1. Anikhātakūlāti (Sī, Syā, I)

၄၇၁။ ပဟူတာတောယာ အနိဂါဓကူလာ၊
နဒီ အယံ သန္ဒတိ သုပ္ပတိတ္ထာ။
ဃမ္မာဘိတတ္တာ မနုဇာ ပိဝန္တိ၊
ပီတဉ္စ တေသံ ဘုသ ဟောတိ ပါနိ။

၄၇၂။ ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု ခ့ မစ္စာ ကိ'မကံသု ပာပံ၊
ပီတဉ္စ တေသံ ဘုသ ဟောတိ ပါနိ။

၄၇၃။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၇၄။ ယေ သုဒ္ဓညေ ပလာသေန မိဿံ၊
အသုဒ္ဓကမ္မာ ကယိနော ဒဒန္တိ။
ဃမ္မာဘိတတ္တာန ပိပါသိတာနံ၊
ပီတဉ္စ တေသံ ဘုသ ဟောတိ ပါနီတိ။

တတ္ထ **အနိဂါဓကူလာ**တိ[1] အဂမ္ဘီရတီရာ။ **သုပ္ပတိတ္ထာ**တိ သောဘနေဟိ တိတ္ထေဟိ ဥပေတာ။ **ဘုသ ဟောတိ**တိ ဝိဟိဘုသံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ **ပါနီ**တိ ပါနိယံ။ တသ္မိံ ကိရ ပဒေသေ ပဟူတသလိလာ ရမဏီယာ နဒီ သန္ဒတိ၊ နေရယိကသတ္တာ အဂ္ဂိသန္တာပေန တတ္တာ ပိပါသံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တာ ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ဇလိတလောဟပထဝိံ မဒ္ဒန္တာ တံ နဒိံ ဩတရန္တိ၊ တင်ခဏညေဝ တီရာ ပဇ္ဇလန္တိ၊ ပါနိယံ ဘုသပလာသဘာဝံ အာပဇ္ဇိတ္ဝာ ပဇ္ဇလတိ။ တေ ပိပါသံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တာ ကံ ဇလိတံ ဘုသပလာသံ ခါဒန္တိ။ တံ တေသံ သကလသရီရံ ဈာပေတ္ဝာ အဓောဘာဂေန နိက္ခမတိ။ တေ တံ ဒုက္ခံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တာ ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ကန္ဒန္တိ။ **သုဒ္ဓဉ္ဉေ**န္တိ ဝိဟိအာဒိသတ္တဝိဓံ ပရိသုဒ္ဓညေ။ **ပလာသေန မိဿ**န္တိ ပလာသေန ဝါ ဘုသေန ဝါ ဝါလုကာမတ္တိကာဒီဟိ ဝါ မိဿကံ ကတ္ဝာ။ **အသုဒ္ဓကမ္မာ**တိ ကိလိဋ္ဌကာယဝစီမနောကမ္မာ။ **ကယိနော**တိ "သုဒ္ဓညေ ဒဿာမီ"တိ ကယိကဿ ဟတ္ထတော မူလံ ဂဟေတ္ဝာ တထာရူပံ အသုဒ္ဓညေ ဒဒန္တိ။

၁-အနိခါတကူလာတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

475. Usūhi sattīhi ca tomarehi,
Dubhayāni passāni tudanti kandataṁ.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Ye'me janā sattihatā sayanti.

476. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

477. Ye jīvalokasmiṁ asādhukammino,
Adinnamādāya karonti jīvikaṁ.
Dhaññaṁ dhanaṁ rajataṁ jātarūpaṁ,
Ajeḷakañcāpi pasuṁ mahiṁsaṁ.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te'me janā sattihatā sayantīti.

Tattha **dubhayānī**ti ubhayāni. **Tudantī**ti vijjhanti. **Kandatan**ti kandantānaṁ. Pharusā nirayapālā araññe luddā migaṁ viya samparivāretvā usu-ādīhi nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṁ chiddāvachiddaṁ purāṇapaṇṇaṁ viya khāyati. **Adinnamādāyā**ti parasantakaṁ saviññāṇakāviññāṇakaṁ sandhicchedādīhi ceva vañcanāya ca gahetvā jīvikaṁ kappenti.

478. Gīvāya baddhā kissa ime pune'ke,
Aññe vikantā bilakatā sayanti.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Ye'me janā bilakatā sayanti.

479. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

၄၇၅။ ဥသူဟိ သတ္တီဟိ စ တောမရေဟိ၊
ဒုဘယာနိ ပဿာနိ တုဒန္တိ ကန္ဒတံ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ သတ္တိဟတာ သယန္တိ။

၄၇၆။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၇၇။ ယေ ဇီဝလောကသ္မိံ အသာဓုကမ္မိနော၊
အဒိန္နမာဒါယ ကရောန္တိ ဇီဝိကံ။
ဓညံ ဓနံ ရဇတံ ဇာတရူပံ၊
ဗဟ္ဇေကဇ္ဇာဝိ ပသုံ မဟိံသံ။
ဒဗ္ဗ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
တေ'မေ ဇနာ သတ္တိဟတာ သယန္တိ။

တတ္ထ **ဥဘယာနီ**တိ ဥဘယာနိ။ **တုဒန္တီ**တိ ဝိဇ္ဈန္တိ။ **ကန္ဒတ**န္တိ ကန္ဒန္တာနံ။ ဖရုသာ နိရယပါလာ အရညေ လုဒ္ဒါ မိဂံ ဝိယ သမ္ပရိဝါရေတ္ဝာ ဥသုအာဒီဟိ နာနာဝုဓေဟိ ဒ္ဝေ ပဿာနိ တုဒန္တိ၊ သရီရံ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ ပုရာဏပဏ္ဏံ ဝိယ ခါယတိ။ **အဒိန္နမာဒါယာ**တိ ပရသန္တကံ သဝိညာဏကာဝိညာဏကံ ပဒေသဘေဒါဒီဟိ စေဝ ဝဉ္စနာယ စ ဂဟေတ္ဝာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တိ။

၄၇၈။ ဂီဝါယ ဗဒ္ဓါ ကိဿ ဣမေ ပုနေ'ကေ၊
အညေ ဝိကန္တာ ဗိလကတာ သယန္တိ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ ဗိလကတာ သယန္တိ။

၄၇၉။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

480. Orabbhikā sūkarikā ca macchikā,
Pasuṁ mahiṁsañca ajeḷakañca.
Hantvāna sūnesu pasārayiṁsu,
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ.
Te'me janā bilakatā sayantīti.

Tattha **gīvāya baddhā**ti[1] mahantehi jalitalohayottehi gīvāya bandhitvā ākaḍḍhitvā ayapathaviyaṁ pātetvā nānāvudhehi koṭṭiyamāne disvā pucchi. **Aññe vikantā**ti aññe pana khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinnā. **Bilakatā**ti jalitesu ayaphalakesu ṭhapetvā maṁsaṁ viya potthaniyā koṭṭetvā puñjakatā hutvā sayanti. **Macchikā**ti macchaghātakā. **Pasun**ti gāviṁ. **Sūnesu pasārayiṁsū**ti maṁsaṁ vikkiṇitvā jīvikakappanatthaṁ sūnāpaṇesu ṭhapesuṁ.

481. Rahado ayaṁ muttakarīsapūro,
Duggandharūpo asuci pūti vāti.
Khudāparetā manujā adanti,
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā.
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi,
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ.
Ye'me janā muttakarīsabhakkhā.

482. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

483. Ye keci'me kāraṇikā virosakā,
Paresaṁ hiṁsāya sadā niviṭṭhā.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ.
Mittadduno mīḷha'madanti bālāti.

Tattha **khudāparetā manujā adantī**ti ete nerayikā sattā chātakena phuṭṭhā khudaṁ sahituṁ asakkontā pakkuthitaṁ dhūmāyantaṁ pajjalantaṁ kappena saṇṭhitaṁ purāṇamīḷhaṁ piṇḍaṁ piṇḍaṁ katvā adanti khādanti.

1. Bandhāti (Syā, Ka)

၄၈၀။ ဩရဇ္ဈိကာ သူကရိကာ စ မစ္ဆိကာ၊
ပသုံ မဟိံသဉ္စ အဇေဠကဉ္စ။
ဟန္ဒာန သူနေသု ပသာရယိံသု၊
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဖဝတ္ဝ ပါပံ။
တေ'မေ ဇနာ ဗိလကတာ သယန္တိ။

တတ္ထ **ဂိဝါယ ဗဒ္ဓါ**တိ၁ မဟန္တေဟိ ဇလိတလောဟယောတ္တေဟိ ဂိဝါယ ဗန္ဓိတ္ဝာ အာကဍ္ဎိတ္ဝာ အယပထဝိယံ ပါတေတ္ဝာ နာနာဝုဓေဟိ ကောဋ္ဋိယမာနေ ဒိသ္ဝာ ပုစ္ဆိ။ **အညေ ဝိကန္တာ**တိ အညေ ပန ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆိန္နာ။ **ဗိလကတာ**တိ ဇလိတေသု အယဖလကေသု ဌပေတ္ဝာ .မံသံ ဝိယ ပေတ္ထနိယာ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ ပုဉ္ဇကတာ ဟုတ္ဝာ သယန္တိ။ **မစ္ဆိကာ**တိ မစ္ဆဃာတကာ။ **ပသုန္တိ** ဂါဝိံ။ **သူနေသု ပသာရယိံသူ**တိ မံသံ ဝိက္ကိဏိတ္ဝာ ဇီဝိကကပ္ပနတ္ထံ သူနာပဏေသု ဌပေသုံ။

၄၈၁။ ရဟဒေါ အယံ မုတ္တကရီသပူရော၊
ဒုဂ္ဂန္ဓရူပေါ အသုစိ ပူတိ ဝါတိ။
ခုဒါပရေတာ မနုဇာ အဒန္တိ၊
ဘယံ ဟိ ဗံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ။
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ၊
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ။
ယေ'မေ ဇနာ မုတ္တကရီသဘက္ခာ။

၄၈၂။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၈၃။ ယေ ကေစိ'မေ ကာရုဏိကာ ဝိရောသကာ၊
ပရေသံ ဟိ'သာယ သဒါ နိဝိဋ္ဌာ။
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
မိတ္တဒ္ဒုနော မီဠ္ဟ'မဒန္တိ ဗာလာတိ။

တတ္ထ **ခုဒါပရေတာ မနုဇာ အဒန္တီ**တိ ဧတေ နေရယိကာ သတ္တာ ဆာတကေန ဖုဋ္ဌာ ခုဒံ သဟိတုံ အသက္ကောန္တာ ပက္ကုထိတံ ဓူမာယန္တံ ပဇ္ဇလန္တံ ကပ္ပေန သဏ္ဌိတံ ပုရာဏမီဠ္ဟံ ပိဏ္ဍံ ပိဏ္ဍံ ကတ္ဝာ အဒန္တိ ခါဒန္တိ။

၁-ဗန္ဓာတိ (သျာ၊ က)

Kāraṇikāti kāraṇakārakā[1]. **Virosakā**ti mittasuhajjānampi viheṭhakā. **Mittadduno**ti ye tesaññeva gehe khāditvā bhuñjitvā paññattāsane nisīditvā sayitvā puna māsakahāpaṇaṁ[2] nāma āharāpenti, lañjaṁ gaṇhanti, te mittadūsakā bālā evarūpaṁ mīḷhaṁ khādanti mahārājāti.

484. Rahado ayaṁ lohitapubbapūro,
Duggandharūpo asuci pūti vāti.
Ghammābhitattā manujā pivanti,
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā.
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi,
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ.
Ye'me janā lohitapubbabhakkhā.

485. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

486. Ye mātaraṁ vā pitaraṁ vā jīvaloke,
Pārājikā arahante hananti.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te'me janā lohitapubbabhakkhāti.

Tattha **ghammābhitattā**ti santāpena pīḷitā. **Pārājikā**ti parājitā jarājiṇṇe mātāpitaro ghātetvā gihibhāveyeva pārājikaṁ pattā. **Arahante**ti pūjāvisesassa anucchavike. **Hanantī**ti dukkarakārake mātāpitaro mārenti. Apica "arahante"ti padena Buddhasāvakepi saṅgaṇhāti.

Aparasmimpi Ussadaniraye nirayapālā nerayikānaṁ tālappamāṇena jalita-ayabaḷisena jivhaṁ vijjhitvā ākaḍḍhitvā te satte jalita-ayapathaviyaṁ pātetvā usabhacammaṁ viya pattharitvā saṅkusatena hananti. Te thale khittamacchā viya phandanti, tañca dukkhaṁ sahituṁ asakkontā rodantā paridevantā mukhena kheḷaṁ muñcanti. Tasmiṁ rājā Mātalinā dassite āha—

1. Dukkhakārakā (Syā) 2. Pahārakahāpaṇaṁ (I)

ကာရဏိကာတိ ကာရဏကာရကာ[1]။ **ဝိရောသကာ**တိ မိတ္တသုဟဇ္ဇာနမ္ပိ ဝိဟေဌကာ။ **မိတ္တဒ္ဒုနော**တိ ယေ တေသညေဝ ဃရေ ခါဒိတ္ဝာ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိတ္ဝာ သယိတ္ဝာ ပုန မာသကဟာပဏံ[2] နာမ အာဟရာပေန္တိ၊ လဉ္ဇံ ဂဏှန္တိ၊ တေ မိတ္တဒူသကာ ဗာလာ ဧဝရူပံ မီဠှံ ခါဒန္တီ မဟာရာဇာတိ။

၄၈၄။ ရဟဒေါ အယံ လောဟိတပုဗ္ဗပူရော၊
ဒုဂ္ဂန္ဓရူပေါ အသုစိ ပူတိ ဝါတိ။
ဃမ္မာဘိတတ္တာ မနုဇာ ပိဝန္တိ၊
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ။
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ၊
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ။
ယေ'မေ ဇနာ လောဟိတပုဗ္ဗဘက္ခာ။

၄၈၅။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၈၆။ ယေ မာတရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ ဇီဝလောကေ၊
ပါရာဇိကာ အရဟန္တေ ဟနန္တိ။
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
တေ'မေ ဇနာ လောဟိတပုဗ္ဗဘက္ခာတိ။

တတ္ထ **ဃမ္မာဘိတတ္တာ**တိ သန္တာပေန ပီဠိတာ။ **ပါရာဇိကာ**တိ ပရာဇိတာ ဇရာဇိဏ္ဏေ မာတာပိတရော ဃာတေတ္ဝာ ဂိဟိဘာဝေယေဝ ပါရာဇိကံ ပတ္တာ။ **အရဟန္တေ**တိ ပူဇာဝိသေသဿ အနုဋ္ဌဝိကေ။ **ဟနန္တီ**တိ ဒုဋ္ဌုရကာရကေ မာတာပိတရော မာရေန္တိ။ အပိစ "အရဟန္တေ"တိ ပဒေန ဗုဒ္ဓသာဝကေပိ သင်္ဂဏှာတိ။

အပရသ္မိမ္ပိ ဥဿဒနိရယေ နိရယပါလာ နေရယိကာနံ တာလပ္ပမာဏေန ဇလိတအယဗဠိသေန ဇိဝှံ ဝိဗ္ဘိတ္ဝာ အာကဍိတ္ဝာ တေ သတ္တေ ဇလိတအယပထဝိယံ ပါတေတ္ဝာ ဥသဘစမ္မံ ဝိယ ပတ္ထရိတ္ဝာ သင်္ကုသတေန ဟနန္တိ။ တေ ထလေ ခိတ္တမစ္ဆာ ဝိယ ဖန္ဒန္တိ၊ တဉ္စ ဒုက္ခံ သဟိတုံ အသက္ကောန္တာ ရောဒန္တာ ပရိဒေဝန္တာ မုခေန ခေဠံ မုဉ္စန္တိ။ တသ္မိံ ရာဇာ မာတလိနာ ဒဿိတေ အာဟ—

၁-ဒုက္ခကာရကာ (သျာ) ၂-ပဟာရကဟာပဏံ (ဋီ)

487. “Jivhaṁ ca passa baḷisena viddhaṁ,
Vihataṁ yathā saṅkusatena cammaṁ.
Phandanti macchāva thalamhi khittā,
Muñcanti kheḷaṁ rudamānā ki’mete.

488. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki’makaṁsu pāpaṁ,
Ye’me janā vaṅkaghastā sayantī”ti.

489. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi’jānato.

490. Ye keci sandhānagatā manussā,
Agghena agghaṁ kayaṁ hāpayanti.
Kūṭena kūṭaṁ dhanalobhahetu,
Channaṁ yathā vāricaraṁ vadhāya.

491. Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā,
Sakehi kammehi purakkhatassa.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te’me janā vaṅkaghastā sayantīti.

Tattha **ki’meteti** kiṁ kāraṇā ete. **Vaṅkaghastāti** gilitabaḷisā. **Sandhānagatāti** sandhānaṁ mariyādaṁ[1] gatā, agghāpanakaṭṭhāne ṭhitāti attho. **Agghena agghanti** taṁ taṁ agghaṁ lañjaṁ gahetvā hatthi-assādīnaṁ vā jātarūparajatādīnaṁ vā tesaṁ tesaṁ saviññāṇakāviññāṇakānaṁ agghaṁ hāpenti. **Kayanti** taṁ hāpentā kāyikānaṁ kayaṁ[2] hāpenti, sate dātabbe paṇṇāsaṁ dāpenti, itaraṁ tehi saddhiṁ vibhajitvā gaṇhanti. **Kūṭena kūṭanti** tulākūṭādīsu taṁ taṁ kūṭaṁ. **Dhanalobhahetūti** dhanalobhena etaṁ kūṭakammaṁ karonti. **Channaṁ yathā vāricaraṁ vadhāyāti** taṁ pana kammaṁ karontāpi madhuravācāya tathā katabhāvaṁ paṭicchannaṁ katvā

1. Santhānagatāti santhānamariyādaṁ (Sī, I), saṇṭhānagatāti saṇṭhānaṁ mariyādaṁ (Syā)
2. Ayaṁ (Sī, Syā)

၄၈၇။ “ဇိဝှံ စ ပဿ ဗဠိသေန ဝိဒ္ဓံ၊
ဝိဟတံ ယထာ သင်္ကုသတေန စမ္မံ။
ဖန္ဒန္တိ မစ္ဆာဝ ထလမ္ဟိ ခိတ္တာ၊
မုဉ္စန္တိ ခေဠံ ရုဒမာနာ ကိ’မေတေ။

၄၈၈။ ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ’မကံသု ပါပံ၊
ယေ’မေ ဇနာ ဝင်္ကဃသ္တာ သယန္တီ”တိ။

၄၈၉။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ’ဇာနတော။

၄၉၀။ ယေ ကေစိ သန္ဓာနဂတာ မနုဿာ၊
အဃ္ဃေန အဃ္ဃံ ကယံ ဟာပယန္တိ။
ကူဋေန ကူဋံ ဓနလောဘဟေတု၊
ဆန္နံ ယထာ ဝါရိစရံ ဝဓာယ။

၄၉၁။ န ဟိ ကူဋကာရိဿ ဘဝန္တိ တာဏာ၊
သကေဟိ ကမ္မေဟိ ပုရက္ခတဿ။
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
တေ’မေ ဇနာ ဝင်္ကဃသ္တာ သယန္တီတိ။

တတ္ထ **ကိ’မေတေတိ** ကိံကာရဏာ ဧတေ။ **ဝင်္ကဃသ္တာတိ** ဂိလိတဗဠိသာ။ **သန္ဓာနဂတာတိ** သန္ဓာနံ မရိယာဒံ[1] ဂတာ၊ အဋ္ဌပနကဋ္ဌာနေ ဋ္ဌိတာတိ ဒီပေတိ။ **အဃ္ဃေန အဃ္ဃန္တိ** တံ တံ အဋ္ဌ လဉ္ဆံ ဂဟေတ္ဝာ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ဝါ ဇာတရူပရဇတာဒီနံ ဝါ တေသံ တေသံ သဝိညာဏကာဝိညာဏကာနံ အဋ္ဌံ ဟာပေန္တိ။ **ကယန္တိ** တံ ဟာပေန္တာ ကာယိကာနံ ကယံ[2] ဟာပေန္တိ၊ သတေ ဒါတဗ္ဗေ ပဏ္ဏာသံ ဒါပေန္တိ၊ ဣတရံ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဘဇိတ္ဝာ ဂဏှန္တိ။ **ကူဋေန ကူဋန္တိ** တုလာကူဋာဒီသု တံ တံ ကူဋံ။ **ဓနလောဘဟေတူတိ** ဓန-လောဘေန ဇေတံ ကူဋကမ္မံ ကရောန္တိ။ **ဆန္နံ ယထာ ဝါရိစရံ ဝဓာယာတိ** တံ ပန ကမ္မံ ကရောန္တာပိ မဓုရဝါစာယ ‘ကထာ ကတဘာဝံ ပဋိစ္ဆန္နံ ကတ္ဝာ

1-1 သန္ဓာနဂတာတိ သန္ဓာနမရိယာဒံ (သီ၊ ဣ)၊ သဏ္ဌာနဂတာတိ သဏ္ဌာနံ မရိယာဒံ (သျာ)
2-အယံ (သီ၊ သျာ)

yathā vāricaraṁ macchaṁ vadhāya upagacchantā baḷisaṁ āmisena paṭicchannaṁ katvā taṁ vadhenti[1], evaṁ paṭicchannaṁ katvā taṁ kammaṁ karonti. **Na hi kūṭakārissā**ti paṭicchannaṁ mama kammaṁ, na taṁ koci jānātīti maññamānassa hi kūṭakārissa tāṇā nāma na honti. So tehi kammehi purakkhato patiṭṭhaṁ na labhati.

492. Nārī imā samparibhinnagattā,
Paggayha kandanti bhuje dujaccā.
Sammakkhitā lohitapubbalittā,
Gāvo yathā āghātane vikantā.
Tā bhūmibhāgasmiṁ sadā nikhātā,
Khandhā'tivattanti sajotibhūtā.

493. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Imā nu nāriyo ki'makaṁsu pāpaṁ,
Yā bhūmibhāgasmiṁ sadā nikhātā.
Khandhā'tivattanti sajotibhūtā.

494. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

495. Kolitthiyāyo idha jīvaloke,
Asuddhakammā asataṁ acāruṁ.
Tā dittarūpā pati vippahāya,
Aññaṁ acāruṁ ratikhiḍḍahetu.
Tā jīvalokasmiṁ ramāpayitvā,
Khandhā'tivattanti sajotibhūtāti.

Tattha **nārī**ti itthiyo[2]. **Samparibhinnagattā**ti suṭṭhu samantato bhinnasarīrā. **Dujaccā**ti dujjātikā virūpā jegucchā. (**Āghātane**ti gāvaghātaṭṭhāne.)[3] **Vikantā**ti[4] chinnasīsā gāvo viya pubbalohitalittā

1. Vañceti (Ka)
2. Nariyoti nāriyo (Sī, I)
3. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.
4. Vikattāti (Sī, I)

ယထာ ဝါရိစရံ မစ္ဆံ ဝဓာယ ဥပဂစ္ဆန္တာ ဗဠိသံ အာမိသေန ပဋိစ္ဆန္နံ ကတ္ဝာ တံ ဝဓေန္တိ[1]၊ ဧဝံ ပဋိစ္ဆန္နံ ကတ္ဝာ တံ ကမ္မံ ကရောန္တိ။ **န ဟိ ကူဋကာရိဿာ**တိ ပဋိစ္ဆန္နံ မမ ကမ္မံ၊ န တံ ကောစိ ဇာနာတီတိ မညမာနဿ ဟိ ကူဋကာရိဿ တာဏာ နာမ န ဟောန္တိ။ သော တေဟိ ကမ္မေဟိ ပုရက္ခတော ပတိဋ္ဌံ န လဘတိ။

၄၉၂။ နာရီ ဣမာ သမ္ဘရိဘိန္နဂတ္တာ၊
ပဂ္ဂယှ ကန္ဒန္တိ ဘုဇေ ဒုဇ္ဇာ။
သမ္မက္ခိတာ လောဟိတပုဗ္ဗလိတ္တာ၊
ဂါဝေါ ယထာ အာဃာတနေ ဝိကန္တာ။
တာ ဘူမိဘာဂသ္မိံ သဒါ နိခါတာ၊
ခန္ဓာ'တိဝတ္တန္တိ သဇောတိဘူတာ။

၄၉၃။ ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမာ နု နာရိယော ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယာ ဘူမိဘာဂသ္မိံ သဒါ နိခါတာ။
ခန္ဓာ'တိဝတ္တန္တိ သဇောတိဘူတာ။

၄၉၄။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၄၉၅။ ကောလိတ္ထိယာယော ဣဓ ဇီဝလောကေ၊
အသုဒ္ဓကမ္မာ အသတံ အစာရုံ။
တာ ဒိတ္ထရူပါ ပတိ ဝိပ္ပဟာယ၊
အညံ အစာရုံ ရတိဓိဋ္ဌဟေတု။
တာ ဇီဝလောကသ္မိံ ရမာပယိတ္ဝာ၊
ခန္ဓာ'တိဝတ္တန္တိ သဇောတိဘူတာတိ။

တတ္ထ **နာရီ**တိ ဣတ္ထိယော၂။ **သမ္ဘရိဘိန္နဂတ္တာ**တိ သုဋ္ဌု သမန္တတော ဘိန္နသရီရာ။ **ဒုဇ္ဇာ**တိ ဒုဇ္ဇာတိကာ ဝိရူပါ ဇေဂုစ္ဆာ။ (**အာဃာတနေ**တိ ဂါဝဃာတဋ္ဌာနေ။)[3] **ဝိကန္တာ**တိ[4] ဆိန္နသီသာ ဂါဝေါ ဝိယ ပုဗ္ဗလောဟိတလိတ္တာ

၁-ဝဉ္စေတိ (က)
၂-{ }သီ-သျာ-ဣပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။
၂-နရိယောတိ နာရိယော (သီ၊ ဣ)
၄-ဝိကတ္တာတိ (သီ၊ ဣ)

hutvā. **Sadā nikhātā**ti niccaṁ jalita-ayapathaviyaṁ kaṭimattaṁ pavesetvā nikhaṇitvā ṭhapitā viya ṭhitā. **Khandha'ti vattantī**ti samma Mātali tā nāriyo ete pabbatakkhandhā atikkamanti. Tāsaṁ kira evaṁ kaṭippamāṇaṁ pavisitvā ṭhitakāle puratthimāya disāya jalita-ayapabbato samuṭṭhahitvā asani viya viravanto āgantvā sarīraṁ saṇhakaraṇī[1] viya pisanto gacchati. Tasmiṁ ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna ca tāsaṁ sarīraṁ pātu bhavati. Tā dukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkontiyo bāhā paggayha kandanti. Sesadisāsu vuṭṭhitesu jalitapabbatesupi eseva nayo. Dve pabbatā samuṭṭhāya ucchughaṭikaṁ viya pīḷenti, lohitaṁ pakkuthitaṁ sandati. Kadāci tayo pabbatā samuṭṭhāya pīḷenti. Kadāci cattāro pabbatā samuṭṭhāya tāsaṁ sarīraṁ pīḷenti. Tenāha "khandhā'tivattantī"ti.

Kolitthiyāyoti[1] kule patiṭṭhitā kuladhītaro. **Asataṁ acārun**ti asaññatakammaṁ kariṁsu. **Dittarūpā**ti saṭharūpā dhuttajātikā hutvā[3]. **Pati vippahāyā**ti attano patiṁ pajahitvā. **Acārun**ti agamaṁsu. **Ratikhiḍḍahetū**ti kāmaratihetu ceva khiḍḍāhetu[4] ca. **Ramāpayitvā**ti parapurisehi saddhiṁ attano cittaṁ ramāpayitvā idha upapannā. Atha tāsaṁ sarīraṁ ime khandhā'tivattanti sajotibhūtāti.

496. Pāde gahetvā kissa ime pune'ke,
Avaṁsirā narake pātayanti.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu pāpaṁ,
Ye'me janā avaṁsirā narake pātayanti.

497. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

1. Saṇhakaraṇiyaṁ (Syā, Ka)
2. Koliniyāyoti (Sī, I)
3. Dhuttarūpā asādhurūpā duṭṭharūpā dhuttajātikā hutvā (Syā)
4. Kīḷāhetu (Sī, Syā, I)

ဟုတ္တာ။ **သဒါ နိခါတာ**တိ နိစ္စံ ဇလိတအယပထဝိယံ ကဋိမတ္တံ ပဝေသေတ္တာ နိခဏိတ္တာ ဌပိတာ ဝိယ ဋ္ဌိတာ။ **ခန္ဓာ'တိဝတ္တန္တီ**တိ သမ္မ မာတလိ တာ နာရိယော ဧတေ ပဗ္ဗတက္ခန္ဓာ အတိက္ကမန္တိ။ တာသံ ကိရ ဧဝံ ကဋိပ္ပမာဏံ ပရိသိတ္တာ ဋ္ဌိတကာလေ ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဇလိတအယပဗ္ဗတော သမုဋ္ဌဟိတ္တာ အသနိ ဝိယ ဝိရဝန္တော အာဂန္တ္ဝာ သရီရံ သက္ကရဏိ[2] ဝိယ ဝိသန္တော ဂစ္ဆတိ။ တသ္မိံ အတိဝတ္တိတ္တာ ပစ္ဆိမပဿေ ဋ္ဌိတေ ပုန စ တာသံ သရီရံ ပါတု ဘဝတိ။ တာ ဒုက္ခံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တိယော ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ကန္ဒန္တိ။ သေသဒိသာသု ဝုဋ္ဌိတေသု ဇလိတပဗ္ဗတေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒွေ ပဗ္ဗတာ သမုဋ္ဌာယ ဥစ္ဆုဃဋိကံ ဝိယ ပီဠေန္တိ၊ လောဟိတံ ပက္ကုထိတံ သန္ဒတိ။ ကဒါစိ တယော ပဗ္ဗတာ သမုဋ္ဌာယ ပီဠေန္တိ။ ကဒါစိ စတ္တာရော ပဗ္ဗတာ သမုဋ္ဌာယ တာသံ သရီရံ ပီဠေန္တိ။ တေနာဟ "ခန္ဓာ'တိဝတ္တန္တီ"တိ။

ကောလိတ္ထိယာယောတိ[3] ကုလေ ပတိဋ္ဌိတာ ကုလဓီတရော။ **အသတံ အစာရုန္တီ** အသညတကမ္မံ ကရိ[4]သု။ **ဒိတ္ထရူပါ**တိ သဋရူပါ ခုတ္တဇာတိကာ ဟုတ္ဝာ[5]။ ပတိ **စိပ္ပဟာယာ**တိ အဉ္ဉနော ပတိ[6] ပဇဟိတ္တာ။ **အစာရုန္တီ** အဂမံသု။ **ရတိဓိန္နဟေတူ**တိ ကာမရတိဟေတု စေဝ ခိဍ္ဍာဟေတု[7] စ။ **ရမာပယိတ္ဝာ**တိ ပရပုရိသေဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တနော စိတ္တံ ရမာပယိတ္ဝာ ဋ္ဌပဝဋ္ဌပဝဋ္ဌ။ အထ တာသံ သရီရံ ဇ္ဈမေ ခန္ဓာ'တိဝတ္တန္တီ သဇောတိဘူတာတိ။

၄၉၆။ ပါဒေ ဂဟေတ္ဝာ ကိဿ ဇ္ဈမေ ပုနေ'ကေ၊
အဝံသိရာ နရကေ ပါတယန္တိ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဇ္ဈမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု ပါပံ၊
ယေ'မေ ဇနာ အဝံသိရာ နရကေ ပါတယန္တိ။

၄၉၇။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၁-သက္ကရဏိယံ (သျာ၊က) ၂-ကောလိနိယာယောတိ (သီ၊ဋ္ဌ)
၃-ဓုတ္တရူပါ အသာဓုရူပါ ဒုဋ္ဌရူပါ ဓုတ္တဇာတိကာ ဟုတ္ဝာ (သျာ) ၄-ကီဋ္ဌာဟေတု (သီ၊ သျာ၊ဋ္ဌ)

498. Ye jīvalokasmiṁ asādhukammino,
Parassa dārāni atikkamanti.
Te tādisā uttamabhaṇḍathenā,
Te’me janā avaṁsirā narake pātayanti.

499. Te vassapūgāni bahūni tattha,
Nirayesu dukkhaṁ vedanaṁ vedayanti.
Na hi pāpakārissa bhavanti tāṇā,
Sakehi kammehi purakkhatassa.
Te luddakammā pasavetva pāpaṁ,
Te’me janā avaṁsirā narake pātayantīti.

Tattha **narake**ti jalita-aṅgārapuṇṇe mahā-āvāṭe. Te kira vajaṁ apavisantiyo gāvo viya nirayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhiyamānā pothiyamānā yadā taṁ narakaṁ upagacchanti, atha te nirayapālā uddhaṁpāde katvā tattha pātayanti khipanti. Evaṁ te pātiyamāne disvā pucchanto evamāha. **Uttamabhaṇḍathenā**ti manussehi piyāyitassa varabhandassa thenakā.

Evañca pana vatvā Mātalisaṅgāhako taṁ nirayaṁ antaradhāpetvā rathaṁ purato pesetvā micchādiṭṭhikānaṁ paccanaṭṭhānaṁ nirayaṁ dassesi. Tena puṭṭho cassa viyākāsi.

500. Uccāvacā’me vividhā upakkamā,
Nirayesu dissanti sughorarūpā.
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki’makaṁsu pāpaṁ,
Ye’me janā adhimattā dukkhā tibbā.
Kharā kaṭukā vedanā vedayanti.

501. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ pāpakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi’jānato.

၄၉၈။ ‘ယေ ဇီဝလောကသ္မိံ အသာဓုကမ္မိနော၊
ပရဿ ဒါရာနိ အတိက္ကမန္တိ။
တေ တာဒိသာ ဥတ္တမဘဏ္ဍထေနာ၊
တေ’မေ ဇနာ အဝံသိရာ နရကေ ပါတယန္တိ။

၄၉၉။ တေ ဝဿပူဂါနိ ဗဟူနိ တတ္ထ၊
နိရယေသု ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒယန္တိ။
န ဟိ ပါပကာရိဿ ဘဝန္တိ တာဏာ၊
သကေဟိ ကမ္မေဟိ ပုရက္ခတဿ။
တေ လုဒ္ဒကမ္မာ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ၊
တေ’မေ ဇနာ အဝံသိရာ နရကေ ပါတယန္တီတိ။

တတ္ထ **နရကေ**တိ ဇလိတအင်္ဂါရပုဏ္ဏေ မဟာအာဝါဋေ။ တေ ကိရ ဝဇ္ဇံ အပဝိသန္တိယော ဂါဝေါ ဝိယ နိရယပါလေဟိ နာနာဝုဓာနိ ဂဟေတ္ဝာ ဝိဇ္ဈိယမာနာ ပေါထိယမာနာ ယဒါ တံ နရကံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ အထ ဇဝေ နိရယပါလာ ဥဒ္ဓံပါဒေ ကတ္ဝာ တတ္ထ ပါတယန္တိ ခိပန္တိ။ ဧဝံ ကေ ပါတိယမာနေ ဒိသ္ဝာ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။ **ဥတ္တမဘဏ္ဍထေနာ**တိ မနုဿေဟိ ပိယာယိတဿ ဝရဘဏ္ဍဿ ထေနကာ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မာတလိသင်္ဂါဟကော တံ နိရယံ အန္တရာဓာပေတ္ဝာ ရထံ ပုရတော ပေသေတ္ဝာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာနံ ပစ္စန္တဋ္ဌာနံ နိရယံ ဒဿေသိ။ တေန ပုဋ္ဌော စဿ ဗျာကာသိ။

၅၀၀။ ဥစ္စာဝစာ’မေ ဝိဝိဓေ ဥပက္ကမာ၊
နိရယေသု ဒိဿန္တိ သုဃောရရူပါ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ’မကံသု ပါပံ၊
ယေ’မေ ဇနာ အဓိမတ္တာ ဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ။
ခရာ ကဋုကာ ဝေဒနာ ဝေဒယန္တိ။

၅၀၁။ တဿ ပုဋ္ဌော ဗျာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပါပကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ’ဇာနတော။

502. Ye jīvalokasmiṁ supāpadiṭṭhino,
Vissāsakammāni karonti mohā.
Parañca diṭṭhīsu samādapenti.
Te pāpadiṭṭhiṁ[1] pasavetva pāpaṁ.
Te'me janā adhimattā dukkhā tibbā,
Kharā kaṭukā vedanā vedayantīti.

Tattha **uccāvacā'me**ti uccā avacā ime, khuddakā ca mahantā cāti attho. **Upakkamā**ti kāraṇappayogā. **Supāpadiṭṭhino**ti "natthi dinnan"ti-ādikāya dasavatthukāya micchādiṭṭhiyā suṭṭhu pāpadiṭṭhino. **Vissāsakammānī**ti tāya diṭṭhiyā vissāsena tannissitā hutvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti. **Te'me**ti te ime janā evarūpaṁ dukkhaṁ anubhavanti.

Iti rañño micchādiṭṭhikānaṁ paccananirayaṁ ācikkhi. Devalokepi devagaṇā rañño āgamanamaggaṁ olokayamānā Sudhammāyaṁ devasabhāyaṁ nisīdiṁsuyeva. Sakkopi "kiṁ nu kho Mātali cirāyatī"ti upadhārento taṁ kāraṇaṁ ñatvā "Mātali attano dūtavisesaṁ dassetuṁ "mahārāja asukakammaṁ katvā asukaniraye nāma paccantī'ti niraye dassento vicarati, Nimirañño pana appameva āyu khīyetha, nirayadassanaṁ nāssa pariyantaṁ gaccheyyā"ti ekaṁ Mahājavaṁ devaputtaṁ pesesi "tvaṁ 'sīghaṁ rājānaṁ gahetvā āgacchatū'ti Mātalissa vadehī"ti. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā javena gantvā ārocesi. Mātali tassa vacanaṁ sutvā "na sakkā cirāyitun"ti rañño ekapahāreneva catūsu disāsu bahū niraye dassetvā gāthamāha—

503. "Viditāni te mahārāja, āvāsaṁ pāpakamminaṁ.
Ṭhānāni luddakammānaṁ, dussīlānañca yā gati.
Uyyāhi dāni rājīsi, devarājassa santike"ti.

Tassattho—mahārāja imaṁ pāpakammīnaṁ sattānaṁ āvāsaṁ disvā luddakammānañca ṭhānāni tayā viditāni. Dussīlānañca yā gati nibbatti, sāpi

1. Pāpadiṭṭhī (Sī, Syā), pāpadiṭṭhīsu (I)

၅၀၂။ ယေ ဇီဝလောကသ္မိံ သုပါပဒိဋ္ဌိနော၊
ဝိဿာသကမ္မာနိ ကရောန္တိ မောဟာ။
ပရဉ္စ ဒိဋ္ဌိသု သမာဒပေန္တိ၊
တေ ပါပဒိဋ္ဌိ[1]ံ ပသဝေတ္ဝ ပါပံ။
တေ'မေ ဇနာ အဓိမတ္တာ ဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ၊
ခရာ ကဋုကာ ဝေဒနာ ဝေဒယန္တီတိ။

တတ္ထ **ဥစ္စာဝစာ'မေ**တိ ဥစ္စာ အဝစာ ဇ္ဈမေ၊ ခုဒ္ဒကာ စ မဟန္တာ စာတိ အတ္ထော။ **ဥပက္ကမာ**တိ ကာရဏူပပ္ပယောဂါ။ **သုပါပဒိဋ္ဌိနော**တိ "နတ္ထိ ဒိန္န"န္တိ-အာဒိကာယ ဒသဝတ္ထုကာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သုဋ္ဌု ပါပဒိဋ္ဌိနော။ **ဝိဿာသကမ္မာ-နီ**တိ တာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဝိဿာသေန တန္နိဿိတာ ဟုတ္ဝာ နာနာဝိဓာနိ ပါပ-ကမ္မာနိ ကရောန္တိ။ **တေ'မေ**တိ တေ ဇ္ဈမေ ဇနာ ဧဝရူပံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိ။

ဇ္ဈတိ ရညော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာနံ ပစ္စနနိရယံ အာစိက္ခိ။ ဒေဝလောကေပိ ဒေဝဂဏာ ရညော အာဂမနမဂ္ဂံ ဩလောကယမာနာ သုဓမ္မာယံ ဒေဝ-သဘာယံ နိသိဒိံသုယေဝ။ သက္ကောပိ "ကိံ နု ခေါ မာတလိ စိရာယတီ"တိ ဥပဓာရေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတ္ဝာ "မာတလိ အတ္တနော ဒူတဝိသေသံ ဒဿေတုံ 'မဟာရာဇ အသုကကမ္မံ ကတ္ဝာ အသုကနိရယေ နာမ ပစ္စန္တီ'တိ နိရယေ ဒဿေန္တော ဝိစရတိ၊ နိမိရညော ပန အပ္ပမေဝ အာယု ခီယေထ၊ နိရယဒဿနံ နာဿ ပရိယန္တံ ဂစ္ဆေယျာ"တိ ဧကံ မဟာဇဝံ ဒေဝပုတ္တံ ပေသေသိ "တွံ 'သိဃ်ံ ရာဇာနံ ဂဟေတ္ဝာ အာဂစ္ဆတူ'တိ မာတလိဿ ဝဒေ-ဟိ"တိ။ သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ဇဝေန ဂန္ဒ္ဝာ အာရောစေသိ။ မာတလိ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ "န သက္ကာ စိရာယိတု"န္တိ ရညော ဧကပဟာ-ရေနေဝ စတူသု ဒိသာသု ဗဟူ နိရယေ ဒဿေတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၅၀၃။ "ဝိဒိတာနိ တေ မဟာရာဇ၊ အာဝါသံ ပါပကမ္မိနံ။
ဌာနာနိ လုဒ္ဒကမ္မာနံ၊ ဒုဿီလာနဉ္စ ယာ ဂတိ။
ဥယျာဟိ ဒါနိ ရာဇိသိ၊ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ"တိ။

တဿတ္ထော—မဟာရာဇ ဣမံ ပါပကမ္မိနံ သတ္တာနံ အာဝါသံ ဒိသ္ဝာ လုဒ္ဒကမ္မာနဉ္စ ဌာနာနိ တယာ ဝိဒိတာနိ။ ဒုဿီလာနဉ္စ ယာ ဂတိ နိမ္မတ္တိ၊ သာပိ

၁-ပါပဒိဋ္ဌိ (သီ၊ သျာ)၊ ပါပဒိဋ္ဌိသု (ဋီ)

ဇာတက-၄ ၆-၁၀—၇-ဗု-သ

te viditā. Idāni devarājassa santike dibbasampattiṁ dassanatthaṁ uyyāhi gacchāhi mahārājāti.

Nirayakaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Evañca pana vatvā Mātali devalokābhimukhaṁ rathaṁ pesesi. Rājā devalokaṁ gacchanto dvādasayojanikaṁ maṇimayaṁ pañcathūpikaṁ[1] sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitaṁ uyyānapokkharaṇisampannaṁ kapparukkhaparivutaṁ bīraṇiyā devadhītāya ākāsaṭṭhakavimānaṁ disvā tañca devadhītaraṁ antokūṭāgāre sayanapiṭṭhe nisinnaṁ accharāsahassaparivutaṁ maṇisīhapañjaraṁ vivaritvā olokentiṁ disvā Mātaliṁ pucchanto gāthamāha. Itaropissa byākāsi.

504. Pañcathūpaṁ dissati'daṁ vimānaṁ,
Mālāpiḷandhā sayanassa majjhe.
Tattha'cchati nārī mahānubhāvā,
Uccāvacaṁ iddhi vikubbamānā.

505. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ayaṁ nu nārī ki'makāsi sādhuṁ.
Yā modati saggapattā vimāne.

506. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

507. Yadi te sutā bīraṇī jīvaloke,
Āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa.
Sā pattakālaṁ atithiṁ viditvā,
Mātā'va puttaṁ saki'mābhinandī.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, sā vimānasmi modatīti.

Tattha **pañcathūpan**ti pañcahi kūṭāgārehi samannāgataṁ. **Mālāpiḷandhā**ti mālādīhi sabbābharaṇehi paṭimaṇḍitāti attho. **Tattha'cchatī**ti

1. Maṇimayakañcanathūpikaṁ (Sī, I)

တေ ဝိဒိတာ။ ဣဒါနိ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ဒဿနတ္ထံ ဥပသ္သာဟိ ဂစ္ဆာဟိ မဟာ ဇာတိ။

နိရယကဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။

ဇေဋ္ဌ ပန ဝတ္ဝာ မာတလိ ဒေဝလောကာဘိမုခံ ရထံ ပေသေသိ။ ရာဇာ ဒေဝလောကံ ဂစ္ဆန္တော ဒွါဒသယောဇနိကံ မဏိမယံ ပဉ္စထူပိကံ[1] သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတံ ဥယျာနပေါက္ခရဏိသမ္ပန္နံ ကပ္ပရုက္ခပရိဝုတံ ဗီရဏိယာ ဒေဝဓီတာယ အာကာသဋ္ဌကဝိမာနံ ဒိသွာ တဉ္စ ဒေဝဓီတရံ အန္တောကူဋာဂါရေ သယနပိဋ္ဌေ နိသိန္နံ အစ္ဆရာသဟဿပရိဝုတံ မဏိသီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဩလောကေန္တိံ ဒိသွာ မာတလိံ ပုစ္ဆန္တော ဂါထမာဟ။ ဣတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၅၀၄။ ပဉ္စထူပံ ဒိဿတိ'ဒံ ဝိမာနံ၊
မာလာပိဋ္ဌန္ဓာ သယနဿ မဇ္ဈေ။
တတ္ထ'စ္ဆတိ နာရီ မဟာနုဘာဝါ၊
ဥစ္စာဝစံ ဣဒ္ဓိ ဝိကုဗ္ဗမာနာ။

၅၀၅။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
အယံ နု နာရီ ကိ'မကာသိ သာဓုံ၊
ယာ မောဒတိ သဂ္ဂပတ္တာ ဝိမာနေ။

၅၀၆။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၀၇။ ယဒိ တေ သုတာ ဗီရဏီ ဇီဝလောကေ၊
အာမာယဒါသိ အဟု ဗြာဟ္မဏဿ။
သာ ပတ္တကာလံ အတိထိံ ဝိဒိတ္ဝာ၊
မာတာ'ဝ ပုတ္တံ သကိ'မာဘိနန္ဒီ။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သာ ဝိမာနသ္မိ မောဒတီတိ။

တတ္ထ **ပဉ္စထူပ**န္တိ ပဉ္စဟိ ကူဋာဂါရေဟိ သမန္နာဂတံ။ **မာလာဝိဋ္ဌန္ဓာ**တိ မာလာဒီဟိ သဗ္ဗာဘရဏေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတာတိ အတ္ထော။ **တတ္ထ'စ္ဆ**တိတိ

၁-မဏိမယကဉ္စနထူပိကံ (သီ၊ ဣ)

tasmiṁ vimāne acchati. **Uccāvacaṁ iddhi vikubbamānā**ti nānappakāraṁ deviddhiṁ dassayamānā. **Disvā**ti etaṁ disvā ṭhitaṁ maṁ vitti vindati paṭilabhati, vittisantako viya homi tuṭṭhiyā atibhūtattāti attho. **Āmāyadāsī**ti gehadāsiyā kucchimhi jātadāsī. **Ahu brāhmaṇassā**ti sā kira Kassapadasabalassa kāle ekassa brāhmaṇassa dāsī ahosi. **Sā pattakālan**ti[1] tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhattāni saṁghassa pariccattāni ahesuṁ. So gehaṁ gantvā "sve paṭṭhāya ekekassa bhikkhussa ekekaṁ kahāpaṇagghanakaṁ katvā aṭṭha salākabhattāni sampādeyyāsī"ti brāhmaṇiṁ āha. Sā "sāmi bhikkhu nāma dhutto, nāhaṁ sakkhissāmī"ti paṭikkhipi. Dhītaropissa paṭikkhipiṁsu. So dāsiṁ "sakkhissasi ammā"ti āha. Sā "sakkhissāmi ayyā"ti sampaṭicchitvā sakkaccaṁ yāgukhajjakabhattādīni sampādetvā salākaṁ labhitvā āgataṁ pattakālaṁ atithiṁ viditvā haritagomayupalitte katapupphupahāre supaññattāsane nisīdāpetvā yathā nāma vippavāsā āgataṁ puttaṁ mātā sakiṁ abhinandati, tathā niccakālaṁ abhinandati, sakkaccaṁ parivisati, attano santakampi kiñci deti. **Saṁyamā saṁvibhāgā cā**ti sā sīlavatī ahosi cāgavatī ca, tasmā tena sīlena ceva cāgena ca imasmiṁ vimāne modati. Atha vā **saṁyamā**ti indriyadamanā.

Evañca pana vatvā Mātali purato rathaṁ pesetvā Soṇadinnadevaputtassa satta kanakavimānāni dassesi. So tāni ca tassa ca sirisampattiṁ disvā tena katakammaṁ pucchi. Itaropissa byākāsi.

508. Daddallamānā ābhenti, vimānā satta nimmitā.
Tattha yakkho mahiddhiko, sabbābharaṇabhūsito.
Samantā anupariyāti, nārīgaṇapurakkhato.

509. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ayaṁ nu macco ki'makāsi sādhuṁ,
Yo modati saggapatto vimāne.

1. Pattakāleti (Ka)

တသ္မိံ ဝိမာနေ အစ္ဆတိ။ **ဥစ္စာဝစံ ဣဒ္ဓိ ဝိကုဗ္ဗမာနာ**တိ နာနပ္ပကာရံ ဒေဝိဒ္ဓိံ ဒဿယမာနာ။ **ဒိသွာ**တိ တေံ ဒိသ္ဝာ ဋ္ဌိတံ မံ ဝိတ္တိ ဝိန္ဒတိ ပဋိလဘတိ၊ ဝိတ္တိ-သန္တကော ဝိယ ဟောမိ တုဋ္ဌိယာ အတိဘူတတ္တာတိ အတ္ထော။ **အာမာယဒါ-သီ**တိ ဂေဟဒါသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ဇာတဒါသီ။ **အဟု ဗြာဟ္မဏဿာ**တိ သာ ကိရ ကဿပဒသဗလဿ ကာလေ ဧကဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဒါသီ အဟောသိ။ **သာ ပတ္တကာလန္တိ** တေန ဗြာဟ္မဏေန အဋ္ဌ သလာကဘတ္တာနိ သံဃဿ ပရိစ္စတ္တာနိ အဟေသုံ။ သော ဂေဟံ ဂန္ဒ္ဝာ "သွေ ပဋ္ဌာယ ဧကေကဿ ဘိက္ခုဿ ဧကေကံ ကဟာပဏဂ္ဃနကံ ကတ္ဝာ အဋ္ဌ သလာကဘတ္တာနိ သမ္ပာဒေယ္ယာသီ"တိ ဗြာဟ္မဏိံ အာဟ။ သာ "သာမိ ဘိက္ခု နာမ ဓုတ္တော၊ နာဟံ သက္ခိဿာမီ"တိ ပဋိက္ခိပိ။ ဓိတရောပိဿ ပဋိက္ခိပိံသု။ သော ဒါသိံ "သက္ခိဿသိ အမ္မာ"တိ အာဟ။ သာ "သက္ခိဿာမိ အယ္ယာ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ သက္ကစ္စံ ယာဂုခဇ္ဇကဘတ္တာဒီနိ သမ္ပာဒေတ္ဝာ သလာကံ လဘိတ္ဝာ အာဂတံ ပတ္တကာလံ အတိထိံ ဝိဒိတ္ဝာ ဟရိတဂေါမယုပလိတ္တေ ကတပုပ္ဖုပဟာရေ သုပညတ္တာသနေ နိသီဒါပေတ္ဝာ ယထာ နာမ ဝိပ္ပဝါသာ အာဂတံ ပုတ္တံ မာတာ သကိံ အဘိနန္ဒတိ၊ တထာ နိစ္စကာလံ အဘိနန္ဒတိ၊ သက္ကစ္စံ ပရိဝိသတိ၊ အတ္တနော သန္တကမ္ပိ ကိဉ္စိ ဒေတိ။ **သံယမာ သံဝိဘာဂါ စာ**တိ သာ သီလဝတီ အဟောသိ စာဂဝတီ စ၊ တသ္မာ တေန သီလေန စေဝ စာဂေန စ ဣမသ္မိံ ဝိမာနေ မောဒတိ။ အထ ဝါ **သံယမာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမနာ။

ဒေဋ္ဌ ပန ဝတ္ဝာ မာတလိ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ သောဏဒိန္နဒေဝ-ပုတ္တဿ သတ္တ ကနကဝိမာနာနိ ဒဿေသိ။ သော တာနိ စ တဿ စ သိရိ-သမ္ပတ္တိံ ဒိသ္ဝာ တေန ကတကမ္မံ ပုစ္ဆိ။ ဣတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၅၀၈။ ဒဒ္ဒလ္လမာနာ အာဘေန္တိ၊ ဝိမာနာ သတ္တ နိမ္မိတာ။
တတ္ထ ယက္ခော မဟိဒ္ဓိကော၊ သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတော။
သမန္တာ အနုပရိယာတိ၊ နာရီဂဏပုရက္ခတော။

၅၀၉။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
အယံ နု မဉ္ဇော ကိ'မကာသိ သာဓုံ၊
ယော မောဒတိ သဂ္ဂပတ္တော ဝိမာနေ။

၁-ပတ္တကာလေတိ (က)

510. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

511. Soṇadinno gahapati, esa dānapatī ahu.
Esa pabbajitu'ddissa, vihāre satta kārayi.

512. Sakkaccaṁ te upaṭṭhāsi, bhikkhavo tattha vāsike.
Acchādanañca bhattañca, senāsanaṁ padīpiyaṁ.
Adāsi ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

513. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.

514. Uposathaṁ upavasī, sadā sīlesu saṁvuto.
Saṁsamā saṁvibhāgā ca, so vimānasmi modatīti.

Tattha **daddallamānā**ti jalamānā. **Ābhentī**ti taruṇasūriyo viya obhāsanti. **Tatthā**ti tesu paṭipāṭiyā ṭhitesu sattasu vimānesu. **Yakkho**ti eko devaputto. **Soṇadinno**ti mahārāja ayaṁ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiraṭṭhe aññatarasmiṁ nigame Soṇadinno nāma gahapati dānapati ahosi. So pabbajite uddissa satta vihārakuṭiyo kāretvā tattha vāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṁ upaṭṭhāsi, uposathañca upavasi, niccaṁ sīlesu ca saṁvuto ahosi. So tato cavitvā idhūpapanno modatīti attho. Ettha ca **pāṭihāriyapakkhan**ti idaṁ pana aṭṭhamī-uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo, cātuddasīpannarasīnaṁ paccuggamanānugamanavasena terasīpāṭipade[1] ca sandhāya vuttaṁ.

Evaṁ Soṇadinnassa katakammaṁ kathetvā purato rathaṁ pesetvā phalikavimānaṁ dassesi. Taṁ ubbedhato pañcavīsatiyojanaṁ anekasatehi sattaratanamayatthambhehi samannāgataṁ anekasatakūṭāgārapaṭimaṇḍitaṁ kiṅkiṇikajālāparikkhittaṁ samussitasuvaṇṇarajatamayadhajaṁ nānāpupphavicitta-uyyānavanavibhūsitaṁ ramaṇīyapokkharaṇisamannāgataṁ naccagītavāditādīsu chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṁ. Taṁ disvā rājā tāsaṁ accharānaṁ katakammaṁ pucchi, itaropissa byākāsi.

1. Terasīcātuddasīpāṭipade (I, Ka) Saṁ-Ṭṭha 1. 281; Therīgāthā-Ṭṭha 39 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

၅၁၀။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၁၁။ သောဏဒိန္နော ဂဟပတိ၊ သေ ဒါနပတိ အဟု။
သေ ပဗ္ဗဇိတု'ဒ္ဒိဿ၊ ဝိဟာရေ သတ္တ ကာရယိ။

၅၁၂။ သက္ကစ္စံ တေ ဥပဋ္ဌာသိ၊ ဘိက္ခဝေါ တတ္ထ ဝါသိကေ။
အစ္ဆာဒနဉ္စ ဘတ္တဉ္စ၊ သေနာသနံ ပဒီပိယံ။
အဒါသိ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

၅၁၃။ စာတုဒ္ဒသိံ ပဉ္စဒသိံ၊ ယာ စ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ။
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ၊ အင်္ဂဂ်သုသမာဂတံ။

၅၁၄။ ဥပေါသထံ ဥပဝသီ၊ သဒါ သီလေသု သံဝုတော။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သော ဝိမာနသ္မိ မောဒတီတိ။

တတ္ထ **ဒဒ္ဒလ္လမာနာ**တိ ဇလမာနာ။ **အာဘေန္တီ**ကိ တရုဏသူရိယော ဝိယ သြဘာသန္တိ။ **တတ္ထာ**တိ တေသု ပဋိပါဋိယာ ဋ္ဌိတေသု သတ္တသု ဝိမာနေသု။ **ယက္ခော**တိ ဧကော ဒေဝပုတ္တော။ **သောဏဒိန္နော**တိ မဟာရာဇ အယံ ပုဗ္ဗေ ကဿပဒသဗလဿ ကာလေ ကာသိရဋ္ဌေ အညတရသ္မိံ နိဂမေ သောဏဒိန္နော နာမ ဂဟပတိ ဒါနပတိ အဟောသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတေ ဥဒ္ဒိဿ သတ္တ ဝိဟာရကုဋိယော ကာရေတ္ဝာ တတ္ထ ဝါသိကေ ဘိက္ခူ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌာသိ၊ ဥပေါသထဉ္စ ဥပဝသိ၊ နိစ္စံ သီလေသု စ သံဝုတော အဟောသိ။ သော တတော စုတိတ္ဝာ ဇုရုပပန္နော မောဒတီတိ အတ္ထော။ ထေရေ စ **ပါဋိဟာရိယပက္ခန္တိ** ဣဒံ ပန အဋ္ဌမိဥပေါသထဿ ပစ္စုဂ္ဂမနာနုဂမနဝသေန သတ္တမိနဝမိယော, စာတုဒ္ဒသိပန္နရသိနံ ပစ္စုဂ္ဂမနာနုဂမနဝသေန တေရသိပါဋိပဒေ[1] စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

ဧဝံ သောဏဒိန္နဿ ကတကမ္မံ ကထေတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ ဖလိကဝိမာနံ ဒဿေသိ။ တံ ဥဗ္ဗေဓတော ပဉ္စဝီသတိယောဇနံ အနေကသတေဟိ သတ္တရတနမယတ္ထမ္ဘေဟိ သမန္နာဂတံ အနေကသတကူဋာဂါရပဋိမဏ္ဍိတံ ကိင်္ကိဏိကဇာလာပရိက္ခိတ္တံ သမုဿိတသုဝဏ္ဏရဇတမယဓဇံ နာနာပုပ္ဖဝိစိတ္တဥျာနဝနဝိဘူသိတံ ရမဏီယပေါက္ခရဏိသမန္နာဂတံ နစ္စဂီတဝါဒိတာဒီသု ဆေကာဟိ အစ္ဆရာဟိ သမ္မရိကိဏ္ဏံ။ တံ ဒိသ္ဝာ ရာဇာ တာသံ အစ္ဆရာနံ ကတကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ ဇုတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၁-တေရသိစာတုဒ္ဒသိပါဋိပဒေ (ဋ္ဌ၊က) သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၈၁၊ ထေရီဂါထာ-ဋ္ဌ-၃၉-ဝိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

515. Pabhāsati midaṁ byamhaṁ, phalikāsu sunimmitaṁ,
Nārīvaragaṇākiṇṇaṁ, kūṭāgāravarocitaṁ.
Upetaṁ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṁ.

516. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu sādhuṁ,
Yā modare saggapattā vimāne.

517. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

518. Yā kāci nāriyo idha jīvaloke,
Sīlavantiyo upāsikā.
Dāne ratā niccaṁ pasannacittā,
Sacce ṭhitā uposathe appamattā.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, tā vimānasmi modareti.

Tattha **byamhan**ti vimānaṁ, pāsādoti vuttaṁ hoti. **Phalikāsū**ti phalikabhittīsu. **Nārīvaragaṇākiṇṇan**ti varanārigaṇehi ākiṇṇaṁ. **Kūṭāgāravarocitan**ti varakūṭāgārehi ocitaṁ samocitaṁ, vaḍḍhitanti attho. **Ubhayan**ti ubhayehi. **"Yā kāci"ti** idaṁ kiñcāpi aniyametvā vuttaṁ, tā pana Kassapabuddhasāsane Bārāṇasiyaṁ upāsikā hutvā gaṇabandhanena etāni vuttappakārāni puññāni katvā taṁ dibbasampattiṁ pattāti veditabbā.

Athassa so purato rathaṁ pesetvā ekaṁ ramaṇīyaṁ maṇīvimānaṁ dassesi. Taṁ same bhūmibhāge patiṭṭhitaṁ ubbedhasampannaṁ maṇipabbato viya obhāsamānaṁ tiṭṭhati dibbagītavāditaninnāditaṁ bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṁ. Taṁ disvā rājā tesaṁ devaputtānaṁ katakammaṁ pucchi, itaropissa byākāsi.

519. Pabhāsati midaṁ byamhaṁ, veḷuriyāsu nimmitaṁ.
Upetaṁ bhūmibhāgehi, vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ.

၅၁၅။ ပဘာသတိ မိဒံ ဗျမ္ဟံ၊ ဖလိကာသု သုနိမ္မိတံ။
နာရိဝရဂဏာကိဏ္ဏံ၊ ကူဋာဂါရဝရောစိတံ။
ဥပေတံ အန္နပါနေဟိ၊ နစ္စဂီတေဟိ စူဘယံ။

၅၁၆။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု သာဓုံ၊
ယာ မောဒရေ သဂ္ဂပတ္တာ ဝိမာနေ။

၅၁၇။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၁၈။ ယာ ကာစိ နာရိယော ဣဓ ဇီဝလောကေ၊
သီလဝန္တိယော ဥပါသိကာ။
ဒါနေ ရတာ နိစ္စံ ပသန္နစိတ္တာ၊
သစ္စေ ဋိတာ ဥပေါသထေ အပ္ပမတ္တာ။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ တာ ဝိမာနသ္မိ မောဒရေတိ။

တတ္ထ **ဗျမ္ဟ**န္တိ ဝိမာနံ၊ ပါသာဒေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဖလိကာသူ**တိ ဖလိကဘိတ္တီသု။ **နာရိဝရဂဏာကိဏ္ဏ**န္တိ ဝရနာရိဂဏေဟိ အာကိဏ္ဏံ။ **ကူဋာဂါရဝရောစိတ**န္တိ ဝရကူဋာဂါရေဟိ ဩစိတံ သမောစိတံ၊ ဝဍ္ဎိတန္တိ အတ္ထော။ **ဥဘယ**န္တိ ဥဘယေဟိ။ **"ယာ ကာစီ"**တိ ဣဒံ ကိဉ္စာပိ အနိယမေတ္ဝာ ဝုတ္တံ၊ တာ ပန ကဿပဗုဒ္ဓသာသနေ ဗာရာဏသိယံ ဥပါသိကာ ဟုတ္ဝာ ဂဏ-ဗန္ဓနေန ဧတာနိ ပုညာနိ ကတ္ဝာ တံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ပတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အထဿ သော ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ ဧကံ ရမဏီယံ မဏိဝိမာနံ ဒဿေသိ။ တံ သမေ ဘူမိဘာဂေ ပတိဋ္ဌိတံ ဥဗ္ဗေဓသမ္ပန္နံ မဏိပဗ္ဗတော ဝိယ ဩဘာသမာနံ တိဋ္ဌတိ ဒိဗ္ဗဂီတဝါဒိတနိန္နာဒိတံ ဗဟူဟိ ဒေဝပုတ္တေဟိ သမ္ပရိ-ကိဏ္ဏံ။ တံ ဒိသ္ဝာ ရာဇာ တေသံ ဒေဝပုတ္တာနံ ကတကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ ဣတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၅၁၉။ ပဘာသတိ မိဒံ ဗျမ္ဟံ၊ ဝေဠုရိယာသု နိမ္မိတံ။
ဥပေတံ ဘူမိဘာဂေဟိ၊ ဝိဘတ္တံ ဘာဂသော မိတံ။

520. Āḷambarā Mudiṅgā ca, naccagītā suvāditā.
Dibbā saddā niccharanti, savanīyā manoramā.

521. Nāhaṁ evaṁgataṁ jātu, evaṁsuruciraṁ pure.
Saddaṁ samabhijānāmi, diṭṭhaṁ vā yadi vā sutaṁ.

522. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu sādhuṁ,
Ye modare saggapattā vimāne.

523. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

524. Ye keci maccā idha jīvaloke, sīlavantā upāsakā.
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca.
Arahante sītibhūte, sakkaccaṁ paṭipādayuṁ.

525. Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Adaṁsu ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

526. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.

527. Uposathaṁ upavasuṁ, sadā sīlesu saṁvutā.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, te vimānasmi modareti.

Tattha **veḷuriyāsū**ti veḷuriyabhittīsu. **Bhūmibhāgehī**ti ramaṇīyehi bhūmibhāgehi upetaṁ. **Āḷambarā mudiṅgā cā**ti ete dve ettha vajjanti. **Naccagītā suvāditā**ti nānappakārāni naccāni ceva gītāni ca aparesampi tūriyānaṁ suvāditāni cettha pavattanti. **Evaṁgatan**ti evaṁ manoramabhāvaṁ gataṁ. **"Ye kecī"ti** idampi kāmaṁ aniyametvā vuttaṁ, te pana Kassapabuddhakāle Bārāṇasivāsino upāsakā hutvā gaṇabandhanena etāni puññāni katvā taṁ sampattiṁ pattāti veditabbā. Tattha

၅၂၀။ အာဠမ္ဗရာ မုဒိင်္ဂါ စ၊ နစ္စဂီတာ သုဝါဒိတာ။
ဒိဗ္ဗာ သဒ္ဒါ နိစ္ဆရန္တိ၊ သဝနီယာ မနောရမာ။

၅၂၁။ နာဟံ ဧဝံဂတံ ဇာတု၊ ဧဝံသုရုစိရံ ပုရေ။
သဒ္ဒံ သမဘိဇာနာမိ၊ ဒိဋ္ဌံ ဝါ ယဒိ ဝါ သုတံ။

၅၂၂။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု သာဓုံ၊
ယေ မောဒရေ သဂ္ဂပတ္တာ ဝိမာနေ။

၅၂၃။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၂၄။ ယေ ကေစိ မစ္စာ ဣဓ ဇီဝလောကေ၊ သီလဝန္တာ ဥပါသကာ။
အာရာမေ ဥဒပါနေ စ၊ ပပါ သင်္ကမနာနိ စ။
အရဟန္တေ သီတိဘူတေ၊ သက္ကစ္စံ ပဋိပါဒယုံ။

၅၂၅။ စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
အဒံသု ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

၅၂၆။ စာတုဒ္ဒသိ ပဉ္စဒသိ၊ ယာ စ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ။
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ၊ အဋ္ဌင်္ဂသုသမာဂတံ။

၅၂၇။ ဥပေါသထံ ဥပဝသုံ၊ သဒါ သီလေသု သံဝုတာ။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ တေ ဝိမာနသ္မိ မောဒရေတိ။

တတ္ထ **ဝေဠုရိယာသူ**တိ ဝေဠုရိယဘိတ္တီသု။ **ဘူမိဘာဂေဟီ**တိ ရမဏီယေဟိ ဘူမိဘာဂေဟိ ဥပေတံ။ **အာဠမ္ဗရာ မုဒိင်္ဂါ စာ**တိ တေ ဒွေ ဣဓ ဝဇ္ဇေန္တိ။ **နစ္စဂီတာ သုဝါဒိတာ**တိ နာနပ္ပကာရာနိ နစ္စာနိ စေဝ ဂီတာနိ စ အပရေသမ္ပိ တူရိယာနံ သုဝါဒိတာနိ စေတ္ထ ပဝတ္တန္တိ။ **ဧဝံဂတ**န္တိ ဧဝံ မနောရမဘာဝံ ဂတံ။ **"ယေ ကေစီ"**တိ ဣဒမ္ပိ ကာမံ အနိယမေတွာ ဝုတ္တံ၊ တေ ပန ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ဗာရာဏသိဝါသိနော ဥပါသကာ ဟုတ္ဝာ ဂဏ-ဗန္ဓနေန တောနိ ပုညာနိ ကတ္ဝာ တံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ

paṭipādayunti paṭipādayiṁsu[1], tesaṁ adaṁsūti attho. **Paccayanti** gilānapaccayaṁ. **Adaṁsūti** evaṁ nānappakārakaṁ dānaṁ adaṁsūti.

Itissa so tesaṁ katakammaṁ ācikkhitvā purato rathaṁ pesetvā aparampi phalikavimānaṁ dassesi. Taṁ anekakūṭāgārapaṭimaṇḍitaṁ nānākusumasañchannadibbataruṇavanapaṭimaṇḍitatīrāya[2] vividhavihaṅgamaninnāditāya nimmalasalilāya nadiyā parikkhittaṁ accharāgaṇaparivutassekassa puññavato nivāsabhūtaṁ. Taṁ disvā rājā tassa katakammaṁ pucchi, itaropissa byākāsi.

528. Pabhāsati midaṁ byamhaṁ, phalikāsu sunimmitaṁ.
Nārīvaragaṇākiṇṇaṁ, kūṭāgāravarocitaṁ.

529. Upetaṁ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṁ.
Najjo cā'nupariyāti, nānāpupphadumāyutā.

530. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ayaṁ nu macco ki'makāsi sādhuṁ,
Yo modatī saggapatto vimāne.

531. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

532. Mithilāyaṁ gahapati, esa dānapatī ahu.
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca.
Arahante sītibhūte, sakkaccaṁ paṭipādayi.

533. Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Adāsi ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

534. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ

1. Pāpayiṁsu (Sī, Syā, I) 2. ...taruvarapaṭimaṇḍitatīrāya (Sī, I)

ပဋိပါဒယုန္တိ ပဋိပါဒယိ[1]သု၊ တေသံ အဒံသူတိ အတ္ထော။ **ပစ္စယန္တိ** ဂိလာနပစ္စယံ။ **အဒံသူတိ** ဧဝံ နာနပ္ပကာရကံ ဒါနံ အဒံသူတိ။

ဇုတိဿ သော တေသံ ကတကမ္မံ အာစိက္ခိတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ အပရမ္ပိ ဖလိကဝိမာနံ ဒဿေသိ။ တံ အနေကကူဋာဂါရပဋိမဏ္ဍိတံ နာနာ-ကုသုမသဉ္ဆန္နဒိဗ္ဗတရုဏဝနပဋိမဏ္ဍိတတီရာယ[2] ဝိဝိဓဝိဟင်္ဂမနိန္နာဒိတာယ နိမ္မလသလိလာယ နဒိယာ ပရိက္ခိတ္တံ အစ္ဆရာဂဏပရိဝုတဿေကဿ ပုည-ဝတော နိဝါသဘူတံ။ တံ ဒိသ္ဝာ ရာဇာ တဿ ကတကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ ဇုတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၅၂၈။ ပဘာသတိ မိဒံ ဗျမ္ဟံ၊ ဖလိကာသု သုနိမ္မိတံ။
နာရီဝရဂဏာကိဏ္ဏံ၊ ကူဋာဂါရဝရောစိတံ။

၅၂၉။ ဥပေတံ အန္နပါနေဟိ၊ နစ္စဂီတေဟိ ဘူဘယံ။
နဇ္ဇော စာ'နုပရိယာတိ၊ နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတာ။

၅၃၀။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
အယံ နု မစ္စော ကိ'မကာသိ သာဓုံ၊
ယော မောဒတိ သဂ္ဂပတ္တော ဝိမာနေ။

၅၃၁။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၃၂။ မိထိလာယံ ဂဟပတိ၊ ဧသ ဒါနပတိ အဟု။
အာရာမေ ဥဒပါနေ စ၊ ပပါ သင်္ကမနာနိ စ။
အရဟန္တေ သီတိဘူတေ၊ သက္ကစ္စံ ပဋိပါဒယိ။

၅၃၃။ စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
အဒါသိ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

၅၃၄။ စာတုဒ္ဒသိ[3]ံ ပဉ္စဒသိ[3]ံ၊ ယာ စ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ။
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ၊ အင်္ဂဂ်သုသမာဂတံ။

1-ပါပယိ[3]သု (သီ၊ သျာ၊ ဂျ) 2-....တရုဝရပဋိမဏ္ဍိတတီရာယ (သီ၊ ဂျ)

535. Uposathaṁ upavasī, sadā sīlesu saṁvuto.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, so vimānasmi modatīti.

Tattha **najjo**ti vacanavipallāso, ekā nadī taṁ vimānaṁ parikkhipitvā gatāti attho. **Nānāpupphadumāyutā**ti sā nadī nānāpupphehi dumehi āyutā. **Mithilāyan**ti[1] esa mahārāja Kassapabuddhakāle Mithilanagare eko gahapati dānapati ahosi. So etāni ārāmaro panādīni puññāni katvā imaṁ sampattiṁ pattoti.

Evamassa tena katakammaṁ ācikkhitvā purato rathaṁ pesetvā aparampi phalikavimānaṁ dassesi. Taṁ purimavimānato atirekāya nānāpupphaphalasañchannāya taruṇavanaghaṭāya[2] samannāgataṁ. Taṁ disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa devaputtassa katakammaṁ pucchi, itaropissa byākāsi.

536. Pabhāsati midaṁ byamhaṁ, phalikāsu sunimmitaṁ.
Nārīvaragaṇākiṇṇaṁ, kūṭāgāravarocitaṁ.

537. Upetaṁ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṁ.
Najjo ca'nupariyāti, nānāpupphadumāyutā.

538. Rajāyatanā kapitthā ca, ambā sālā ca jambuyo.
Tindukā ca piyālā ca, dumā niccaphalā bahū.

539. Vittī hi maṁ sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ayaṁ nu macco ki'makāsi sādhuṁ,
Yo modatī saggapatto vimāne.

540. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

541. Mithilāyaṁ gahapati, esa dānapatī ahu.
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca.
Arahante sītibhūte, sakkaccaṁ paṭipādayi.

1. Kimbilāyanti (Sī, I) 2. Tarughaṭāya (Sī, I)

၅၃၅။ ဥပေါသထံ ဥပဝသိ၊ သဒါ သီလေသု သံဝုတော။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သော ဝိမာနသ္မိ မောဒတီတိ။

တတ္ထ **နဇ္ဇော**တိ ဝစနဝိပလ္လာသော၊ ကော နဒီ တံ ဝိမာနံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဂတာတိ အတ္ထော။ **နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတာ**တိ သာ နဒီ နာနာပုပ္ဖေဟိ ဒုမေဟိ အာယုတာ။ **မိထိလာယ**န္တိ[1] သေ မဟာရာဇ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ မိထိလနဂရေ ကော ဂဟပတိ ဒါနပတိ အဟောသိ။ သော တေ၊ာနိ အာရာမရောပနာဒီနိ ပုညာနိ ကတ္ဝာ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေတိ။

ဧဝမဿ တေန ကတကမ္မံ အာစိက္ခိတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ အပရမ္ပိ ဖလိကဝိမာနံ ဒဿေသိ။ တံ ပုရိမဝိမာနတော အတိရေကာယ နာနာပုပ္ဖဖလသဉ္ဆန္နာယ တရုဏဝနသဏ္ဍာယ[2] သမန္နာဂတံ။ တံ ဒိသွာ ရာဇာ တာယ သမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတဿ ဒေဝပုတ္တဿ ကတကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ ဣတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၅၃၆။ ပဘာသတိ မိဒံ ဗျမ္ဟံ၊ ဖလိကာသု သုနိမ္မိတံ။
နာရီဝရဂဏာကိဏ္ဏံ၊ ကူဋာဂါရဝရောစိတံ။

၅၃၇။ ဥပေတံ အန္နပါနေဟိ၊ နစ္စဂီတေဟိ စူဘယံ။
နဇ္ဇော စ၁'နုပရိယာတိ၊ နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတာ။

၅၃၈။ ရာဇာယတနာ ကပိတ္ထာ စ၊ အမ္ဗာ သာလာ စ ဇမ္ဗုယော။
တိန္ဒုကာ စ ပိယာလာ စ၊ ဒုမာ နိစ္စဖလာ ဗဟူ။

၅၃၉။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
အယံ နု မစ္စော ကိ'မကာသိ သာဓုံ၊
ယော မောဒတိ သဂ္ဂပတ္တော ဝိမာနေ။

၅၄၀။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၄၁။ မိထိလာယံ ဂဟပတိ၊ သေ ဒါနပတိ အဟု။
အာရာမေ ဥဒပါနေ စ၊ ပပါ သင်္ကမနာနိ စ။
အရဟန္တေ သီတိဘူတေ၊ သက္ကစ္စံ ပဋိပါဒယိ။

၁-ကိမ္ဗိလာယန္တိ (သီ၊ ဣ) ၂-တရုဃဋာယ (သီ၊ ဣ)

542. Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Adāsi ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

543. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.

544. Uposathaṁ upavasī, sadā sīlesu saṁvuto.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, so vimānasmi modatīti.

Tattha **Mithilāyan**ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharaṭṭhe Mithilanagare eko gahapati dānapati ahosi. So etāni puññāni katvā imaṁ sampattiṁ pattoti.

Evamassa tena katakammaṁ ācikkhitvā purato rathaṁ pesetvā purimasadisameva aparampi veḷuriyavimānaṁ dassetvā tattha sampattiṁ anubhavantassa devaputtassa katakammaṁ puṭṭho ācikkhi.

545. Pabhāsati midaṁ byamhaṁ, veḷuriyāsu nimmitaṁ.
Upetaṁ bhūmibhāgehi, vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ.

546. Āḷambarā mudiṅgā ca, naccagītā suvāditā.
Dibyā saddā niccharanti, savanīyā manoramā.

547. Nāhaṁ evaṁgataṁ jātu, evaṁsuruciraṁ pure.
Saddaṁ samabhijānāmi, diṭṭhaṁ vā yadi vā sutaṁ.

548. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ayaṁ nu macco ki'makāsi sādhuṁ,
Yo modatī saggapatto vimāne.

549. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhāsi'jānato.

550. Bārāṇasiyaṁ gahapati, esa dānapatī ahu.
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca.
Arahante sītibhūte, sakkaccaṁ paṭipādayi.

၅၄၂။ စိဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
အဒါသိ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

၅၄၃။ စာတုဒ္ဒသိံ ပဉ္စဒသိံ၊ ယာ စ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ။
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ၊ အင်္ဂဂ်သုသမာဂတံ။

၅၄၄။ ဥပေါသထံ ဥပဝသီ၊ သဒါ သီလေသု သံဝုတော။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သော ဝိမာနသ္မိ မောဒတီတိ။

တတ္ထ **မိထိလာယ**န္တိ သေ မဟာရာဇ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ဝိဒေဟရဋ္ဌေ မိထိလနဂရေ ဧကော ဂဟပတိ ဒါနပတိ အဟောသိ။ သော တောနိ ပုညာနိ ကတ္ဝာ ဇုမံ သမ္ဗတ္တိံ ပတ္ထေတိ။

ဧဝမဿ တေန ကတကမ္မံ အာစိက္ခိတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ ပုရိမသဒိသမေဝ အပရမ္ပိ ဝေဠုရိယဝိမာနံ ဒဿေတ္ဝာ တတ္ထ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တဿ ဒေဝပုတ္တဿ ကတကမ္မံ ပုဋ္ဌော အာစိက္ခိ။

၅၄၅။ ပဘာသတိ မိဒံ ဗျမ်ံ၊ ဝေဠုရိယာသု နိမ္မိတံ။
ဥပေတံ ဘူမိဘာဂေဟိ၊ ဝိဘတ္တံ ဘာဂသော မိတံ။

၅၄၆။ အာဠမ္ဗရာ မုဒိင်္ဂါ စ၊ နစ္စဂီတာ သုဝါဒိတာ။
ဒိဗ္ဗာ သဒ္ဒါ နိစ္ဆရန္တိ၊ သဝနီယာ မနောရမာ။

၅၄၇။ နာဟံ ဧဝံဂတံ ဇာတု၊ ဧဝံသုရုစိရံ ပုရေ။
သဒ္ဒံ သမဘိဇာနာမိ၊ ဒိဋ္ဌံ ဝါ ယဒိ ဝါ သုတံ။

၅၄၈။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
အယံ နု မစ္စော ကိ'မကာသိ သာဓုံ၊
ယော မောဒတိ သဂ္ဂပတ္တော ဝိမာနေ။

၅၄၉။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၅၀။ ဗာရာဏသိယံ ဂဟပတိ၊ သေ ဒါနပတိ အဟု။
အာရာမေ ဥဒပါနေ စ၊ ပပါ သင်္ကမနာနိ စ။
အရဟန္တေ သီတိဘူတေ၊ သက္ကစ္စံ ပဋိပါဒယိ။

551. Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Adāsi ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

552. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.

553. Uposathaṁ upavasī, sadā sīlesu saṁvuto.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, so vimānasmi modatīti.

Athassa purato rathaṁ pesetvā bālasūriyasannitaṁ kanakavimānaṁ dassetvā tattha nivāsino devaputtassa sampattiṁ puṭṭho ācikkhi.

554. Yathā udaya'mādicco, hoti lohitako mahā.
Tathūpamaṁ idaṁ byamhaṁ, jātarūpassa nimmitaṁ.

555. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ayaṁ nu macco ki'makāsi sādhuṁ,
Yo modatī saggapatto vimāne.

556. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

557. Sāvatthiyaṁ gahapati, esa dānapatī ahu.
Ārāme udapāne ca, pavā saṅkamanāni ca.
Arahante sītibhūte, sakkaccaṁ paṭipādayi.

558. Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Adāsi ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

559. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.

560. Uposathaṁ upavasī, sadā sīlesu saṁvuto.
Saṁyamā saṁvibhāgā ca, so vimānasmi modatīti.

၅၅၁။ စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
အဒါသိ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

၅၅၂။ စာတုဒ္ဒသိ̆ ပဉ္စဒသိ̆၊ ယာ စ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ။
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ၊ အင်္ဂဂ်သုသမာဂတံ။

၅၅၃။ ဥပေါသထံ ဥပဝသီ၊ သဒါ သီလေသု သံဝုတော။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သော ဝိမာနသ္မိ မောဒတီတိ။

အထဿ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ ဗာလသူရိယသန္နိဘံ ကနကဝိမာနံ ဒဿေတ္ဝာ တတ္ထ နိဝါသိနော ဒေဝပုတ္တဿ သမ္ပတ္တိ̆ ပုဋ္ဌော အာစိက္ခိ။

၅၅၄။ ယထာ ဥဒယ'မာဒိစ္စော၊ ဟောတိ လောဟိတကော မဟာ။
တထူပမံ ဗျံ ဗျမှံ၊ ဇာတရူပဿ နိမ္မိတံ။

၅၅၅။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
အယံ နု မစ္စော ကိ'မကာသိ သာဓုံ၊
ယော မောဒတိ သဂ္ဂပတ္တော ဝိမာနေ။

၅၅၆။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၅၇။ သာဝတ္ထိယံ ဂဟပတိ၊ သေ ဒါနပတိ အဟု။
အာရာမေ ဥဒပါနေ စ၊ ပပါ သင်္ကမနာနိ စ။
အရဟန္တေ သီတိဘူတေ၊ သက္ကစ္စံ ပဋိပါဒယိ။

၅၅၈။ စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
အဒါသိ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

၅၅၉။ စာတုဒ္ဒသိ̆ ပဉ္စဒသိ̆၊ ယာ စ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ။
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ၊ အင်္ဂဂ်သုသမာဂတံ။

၅၆၀။ ဥပေါသထံ ဥပဝသီ၊ သဒါ သီလေသု သံဝုတော။
သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သော ဝိမာနသ္မိ မောဒတီတိ။

Tattha **udaya'mādiccoti** uggacchanto[1] ādicco. **Sāvatthiyanti** Kassapabuddhakāle Sāvatthinagare eko gahapati dānapati ahosi. So etāni puññāni katvā imaṁ sampattiṁ pattoti.

Evaṁ tena imesaṁ aṭṭhannaṁ vimānānaṁ kathitakāle Sakko devarājā "Mātali ativiya cirāyatī"ti aparampi Javanadevaputtaṁ pesesi. So vegena gantvā ārocesi. So tassa vacanaṁ sutvā "na sakkā idāni cirāyitun"ti catūsu disāsu ekappahāreneva bahūni viminānī dassesi. Raññā ca tattha sampattiṁ anubhavantānaṁ devaputtānaṁ katakammaṁ puṭṭho ācikkhi.

561. Vehāyasā'me[2] bahukā, jātarūpassa nimmitā.
Daddallamānā ābhenti, vijjuva'bbhaghanantare.

562. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Ime nu maccā ki'makaṁsu sādhuṁ,
Ye modare saggapattā vimāne.

563. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

564. Saddhāya suniviṭṭhāya, saddhamme suppavedite.
Akaṁsu Satthu vacanaṁ, Sammāsambuddhasāsane.
Tesaṁ etāni ṭhānāni, yāni tvaṁ rājā passasīti.

Tattha **vehāyasā'meti** vehāyasā ime ākāseyeva saṇṭhitā[3]. Ākāsaṭṭhakavimānā imeti vadati. **Vijjuva'bbhaghanantareti** ghanavalāhakantare jalamānā vijju viya. **Suniviṭṭhāyāti** maggena āgatattā suppatiṭṭhitāya. Idaṁ vuttaṁ hoti—mahārāja ete pure niyyānike Kassapabuddhasāsane pabbajitvā parisuddhasīlā samaṇadhammaṁ karontā sotāpattiphalaṁ sacchikatvā arahattaṁ nibbattetuṁ asakkontā tato cutā imesu kanakavimānesu uppannā. Etesaṁ Kassapabuddhasāvakānaṁ tāni ṭhānāni, yāni tvaṁ mahārāja passasīti.

1. Udento (Sī, Syā, I) 2. Vehāsayāme (Sī) 3. Ākāseneva sandhāritā (Sī, I)

တတ္ထ **ဥဒယ'မာဒိစ္စော**တိ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော[1] အာဒိစ္စော။ **သာဝတ္ထိယ**န္တိ ကဿပ-ဗုဒ္ဓကာလေ သာဝတ္ထိနဂရေ ဧကော ဂဟပတိ ဒါနပတိ အဟောသိ။ သော တောနိ ပုညာနိ ကတ္ဝာ ဇုမံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္တောတိ။

ဧဝံ တေန ဇုမေသံ အဋ္ဌန္နံ ဝိမာနာနံ ကထိတကာလေ သက္ကော ဒေဝရာဇာ "မာတလိ အတိဝိယ စိရာယတိ"တိ အပရမ္ပိ ဇဝနဒေဝပုတ္တံ ပေသေသိ။ သော ဝေဂေန ဂန္ဒ္ဝာ အာရောစေသိ။ သော တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ "န သက္ကာ ဇုဒါနိ စိရာယိတု"န္တိ စတူသု ဒိသာသု ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဗဟူနိ ဝိမာနာနိ ဒဿေသိ။ ရညာ စ တတ္ထ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တာနံ ဒေဝပုတ္တာနံ ကတကမ္မံ ပုဋ္ဌော အာစိက္ခိ။

၅၆၁။ ဝေဟာယသာ'မေ[2] ဗဟုကာ၊ ဇာတရူပဿ နိမ္မိတာ။
ဒဒ္ဒလ္လမာနာ အာဘေန္တိ၊ ဝိဇ္ဇု၀'ဗ္ဘဃနန္တရေ။

၅၆၂။ ဝိတ္တီ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဇုမေ နု မစ္စာ ကိ'မကံသု သာဓုံ၊
ယေ မောဒရေ သဂ္ဂပတ္တာ ဝိမာနေ။

၅၆၃။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၆၄။ သဒ္ဓါယ သုနိဝိဋ္ဌာယ၊ သဒ္ဓမ္မေ သုပ္ပဝေဒိတေ။
အကံသု သတ္ထု ဝစနံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။
တေသံ တောနိ ဋ္ဌာနာနိ၊ ယာနိ တွံ ရာဇ ပဿသီတိ။

တတ္ထ **ဝေဟာယသာ'မေ**တိ ဝေဟာယသာ ဇုမေ အာကာသေယေဝ သဏ္ဌိတာ[3]။ အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာ ဇုမေတိ ဝဒတိ။ **ဝိဇ္ဇု၀'ဗ္ဘဃနန္တရေ**တိ ဃနဝလာဟကန္တရေ ဇလမာနာ ဝိဇ္ဇု ဝိယ။ **သုနိဝိဋ္ဌာယာ**တိ မဂ္ဂေန အာဂ-တတ္တာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာယ။ ဇုဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—မဟာရာဇ ဧတေ ပုရေ နိယ္ယာ-နိကေ ကဿပဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ပရိသုဒ္ဓသီလာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တာ သော်တာပတ္တိဖလံ သစ္ဆိကတ္ဝာ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တာ တတော စုတာ ဇုမေသု ကနကဝိမာနေသု ဥပ္ပန္နာ။ တေသံ ကဿပဗုဒ္ဓသာဝကာနံ တာနိ ဋ္ဌာနာနိ၊ ယာနိ တွံ မဟာရာဇ ပဿသီတိ။

၁-ဥဒေန္တော (သီ၊သျာ၊ဣ) ၂-ဝေဟာသယာမေ (သီ) ၃-အာကာသေနေဝ သန္ဓာရိတာ (သီ၊ဣ)

Evamassa ākāsaṭṭhakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṁ gamanatthāya ussāhaṁ karontā āha—

565. “Viditāni te mahārāja, āvāsaṁ pāpakamminaṁ.
Atho kalyāṇakammānaṁ, ṭhānāni viditāni te.
Uyyāhi dāni rājīsi, devarājassa santike”ti.

Tattha **āvāsan**ti mahārāja tayā paṭhamameva nerayikānaṁ āvāsaṁ disvā pāpakammānaṁ ṭhānāni viditāni, idāni pana ākāsaṭṭhakavimānāni passantena atho kalyāṇakammānaṁ ṭhānāni viditāni, idāni devarājassa santike sampattiṁ daṭṭhuṁ uyyāhi gacchāhīti.

Evañca pana vatvā purato rathaṁ pesetvā Sineruṁ parivāretvā ṭhite satta paribhaṇḍapabbate dassesi. Te disvā raññā Mātalissa puṭṭhabhāvaṁ āvikaronto Satthā āha—

566. “Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ, dibbayāna’madhiṭṭhito.
Yāyamāno mahārājā, addā sīdantare nage.
Disvānā’mantayī sūtaṁ, ime ke nāma pabbatā”ti.

Tattha **hayavāhin**ti hayehi vāhiyamānaṁ. **Dibbayāna’madhiṭṭhito**ti dibbayāne ṭhito hutvā. **Addā**ti addasa. **Sīdantare**ti Sīdāmahāsamuddassa antare. Tasmiṁ kira mahāsamudde udakaṁ sukhumaṁ, morapiñcha mattampi pakkhittaṁ patiṭṭhātuṁ na sakkoti sīdateva, tasmā so “Sīdāmahāsamuddo”ti vuccati. Tassa antare. **Nage**ti pabbate. **Ke nāmā**ti ke nāma nāmena ime pabbatāti.

Evaṁ Nimiraññā puṭṭho Mātali devaputto āha—

568. “Sudassano Karavīko, Īsadharo Yugandharo.
Nemindharo Vinatako, Assakaṇṇo girī brahā.

569. Ete sīdantare nagā, anupubbasamuggatā.
Mahārājāna’māvāsā, yāni tvaṁ rāja passasī”ti.

Tattha **Sudassano**ti ayaṁ mahārāja etesaṁ sabbabāhiro Sudassano pabbato nāma, tadanantare Karavīko nāma, so Sudassanato

ဧဝမဿ အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာနိ ဒဿေတ္ဝာ သက္ကဿ သန္တိကံ ဂမနတ္ထာယ ဥဿာဟံ ကရောန္တော အာဟ—

၅၆၅။ “ဝိဒိတာနိ တေ မဟာရာဇ၊ အာဝါသံ ပါပကမ္မိနံ။
အထော ကလ္လာဏကမ္မာနံ ၊ ဌာနာနိ ဝိဒိတာနိ တေ။
ဥယျာဟိ ဒါနိ ရာဇိသိ၊ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ”တိ။

တတ္ထ **အာဝါသ**န္တိ မဟာရာဇ တယာ ပဌမမေဝ နေရယိကာနံ အာဝါသံ ဒိသ္ဝာ ပါပကမ္မာနံ ဌာနာနိ ဝိဒိတာနိ၊ ဣဒါနိ ပန အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာနိ ပဿန္တေန အထော ကလ္လာဏကမ္မာနံ ဌာနာနိ ဝိဒိတာနိ၊ ဣဒါနိ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ သမ္ပတ္တိံ ဒဋ္ဌုံ ဥယျာဟိ ဂစ္ဆာဟိတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ သိနေရုံ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတေ သတ္တ ပရိဘဏ္ဍပဗ္ဗတေ ဒဿေသိ။ တေ ဒိသ္ဝာ ရညာ မာတလိဿ ပုဋ္ဌဘာဝံ အာဝိကရောန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၅၆၆။ “သဟဿယုတ္တံ ဟယဝါဟိံ၊ ဒိဗ္ဗယာန’မဓိဋ္ဌိတော။
ယာယမာနော မဟာရာဇာ၊ အဒ္ဒသ သီဒန္တရေ နဂေ။
ဒိသ္ဝာန’မန္တယီ သူတံ၊ ဣမေ ကေ နာမ ပဗ္ဗတာ”တိ။

တတ္ထ **ဟယဝါဟိ**န္တိ ဟယေဟိ ဝါဟိယမာနံ။ **ဒိဗ္ဗယာန’မဓိဋ္ဌိတော**တိ ဒိဗ္ဗယာနေ ဌိတော ဟုတ္ဝာ။ **အဒ္ဒသ**ာတိ အဒ္ဒသ။ **သီဒန္တရေ**တိ သီဒါမဟာသမုဒ္ဒဿ အန္တရေ။ တသ္မိံ ကိရ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ သုခုမံ၊ မောရပိဉ္ဆမတ္တမ္ပိ ပက္ခိတ္တံ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ သီဒတေဝ၊ တသ္မာ သော “သီဒါမဟာသမုဒ္ဒေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ တဿ အန္တရေ။ **နဂေ**တိ ပဗ္ဗတေ။ **ကေ နာမာ**တိ ကေ နာမ နာမေန ဣမေ ပဗ္ဗတာတိ။

ဧဝံ နိမိရညာ ပုဋ္ဌော မာတလိ ဒေဝပုတ္တော အာဟ—

၅၆၇။ “သုဒဿနော ကရဝိကော၊ ဣသဓရော ယုဂန္ဓရော။
နေမိန္ဓရော ဝိနတကော၊ အဿကဏ္ဏော ဂိရိ ဗြဟာ။

၅၆၉။ ဧတေ သီဒန္တရေ နဂါ၊ အနုပုဗ္ဗသမုဂ္ဂတာ။
မဟာရာဇာန’မာဝါသာ၊ ယာနိ တွံ ရာဇ ပဿသီ”တိ။

တတ္ထ **သုဒဿနော**တိ အယံ မဟာရာဇ ဧတေသံ သဗ္ဗဘာဂီရော သုဒဿနော ပဗ္ဗတော နာမ၊ တဒနန္တရေ ကရဝိကော နာမ၊ သော ဥသုဒဿနတော

uccataro. Ubhinnampi pana tesaṁ antare ekopi sīdantaramahāsamuddo. Karavīkassa anantare Īsadharo nāma, so Karavīkato uccataro. Tesampi antare eko sīdantaramahāsamuddo. Īsadharassa anantare Yugandharo nāma, so Īsadharato uccataro. Tesampi antare eko sīdantaramahāsamuddo. Yugandharassa anantare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccataro. Tesampi antare eko sīdantaramahāsamuddo. Nemindharassa anantare Vinatako nāma, so Nemindharato uccataro. Tesampi antare eko sīdantaramahāsamuddo. Vinatakassa anantare Assakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccataro. Tesampi antare eko sīdantaramahāsamuddo. **Anupubbasamuggatā**ti ete sīdantaramahāsamudde satta pabbatā anupaṭipāṭiyā samuggatā sopānasadisā hutvā ṭhitā. **Yānī**ti ye tvaṁ mahārāja ime pabbate passasi, ete catuṇṇaṁ mahārājānaṁ āvāsāti.

Evamassa Cātumahārājikadevalokaṁ dassetvā purato rathaṁ pesetvā Tāvatiṁsabhavanassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṁ parivāretvā ṭhitā indapaṭimā dassesi. Taṁ disvā rājā pucchi, itaropissa byākāsi.

570. Anekarūpaṁ ruciraṁ, nānācitraṁ pakāsati.
Ākiṇṇaṁ indasadisehi, byagghehevā surakkhitaṁ.

571. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Imaṁ nu dvāraṁ ki'mabhaññā'māhu,
(Manorama dissati dūratova.)[1]

572. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

573. "Citrakūṭo"ti yaṁ āhu, devarājapavesanaṁ.
Sudassanassa girino, dvāraṁ hetaṁ pakāsati.

1. ( ) ayaṁ pāṭho Syāma-potthakeyeva dissati.

ဥစ္စတရော။ ဥဘိန္နမ္ပိ ပန တေသံ အန္တရေ ကောဝိ သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ။ ကရဝီကဿ အနန္တရေ ဣသဓရော နာမ၊ သော ကရဝီကတော ဥစ္စတရော။ တေသမ္ပိ အန္တရေ ဧကော သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ။ ဣသဓရဿ အနန္တရေ ယုဂန္ဓရော နာမ၊ သော ဣသဓရတော ဥစ္စတရော။ တေသမ္ပိ အန္တရေ ဧကော သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ။ ယုဂန္ဓရဿ အနန္တရေ နေမိန္ဓရော နာမ၊ သော ယုဂန္ဓရတော ဥစ္စတရော။ တေသမ္ပိ အန္တရေ ဧကော သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ။ နေမိန္ဓရဿ အနန္တရေ ဝိနတကော နာမ၊ သော နေမိန္ဓရတော ဥစ္စတရော။ တေသမ္ပိ အန္တရေ ဧကော သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ။ ဝိနတကဿ အနန္တရေ အဿကဏ္ဏော နာမ၊ သော ဝိနတကတော ဥစ္စတရော။ တေသမ္ပိ အန္တရေ ဧကော သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ။ **အနုပုဗ္ဗသမုဂ္ဂတာ**တိ ဧတေ သီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေ သတ္တ ပဗ္ဗတာ အနုပဋိပါဋိယာ သမုဂ္ဂတာ သောပါနသဒိသာ ဟုတ္ဝာ ဌိတာ။ **ယာနီ**တိ ယေ တွံ မဟာရာဇ ဣမေ ပဗ္ဗတေ ပဿသိ၊ ဧတေ စတုန္နံ မဟာရာဇာနံ အာဝါသာတိ။

ဧဝမဿ စာတုမဟာရာဇိကဒေဝလောကံ ဒဿေတ္ဝာ ပုရတော ရထံ ပေသေတ္ဝာ တာဝတိံသဘဝနဿ စိတ္တကူဋဒ္ဝါရကောဋ္ဌကံ ပဋိဝါရေတ္ဝာ ဌိတာ ဣန္ဒပဋိမာ ဒဿေသိ။ တံ ဒိသ္ဝာ ရာဇာ ပုစ္ဆိ၊ ဣတရောပိဿ ဗျာကာသိ။

၅၇၀။ အနေကရူပံ ရုစိရံ၊ နာနာစိတြံ ပကာသတိ။
အာကိဏ္ဏံ ဣန္ဒသဒိသေဟိ၊ ဗျဂ္ဃေဟေဝ သုရက္ခိတံ။

၅၇၁။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသ္ဝာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမံ နု ဒ္ဝါရံ ကိ'မဘည'မာဟု၊
(မနောရမ ဒိဿတိ ဒူရတောဝ။)[1]

၅၇၂။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၇၃။ "စိတြကူဋ္ဌော"တိ ယံ အာဟု၊ ဒေဝရာဇပ္ပဝေသနံ။
သုဒဿနဿ ဂိရိနော၊ ဒ္ဝါရံ ဟေတံ ပကာသတိ။

၁-( ) အယံ ပါဌော သျာမပေါတ္ထကေယေဝ ဒိဿတိ။

574. Anekarūpaṁ ruciraṁ, nānācitraṁ pakāsati.
Ākiṇṇaṁ indasadisehi, byagghehi va surakkhitaṁ.
Pavise'tena rājīsi, arajaṁ bhūmi'makkamāti.

Tattha **anekarūpan**ti anekajātikaṁ. **Nānācitran**ti nānāratanacitraṁ. **Pakāsatī**ti kiṁ nāma etaṁ paññāyati. **Ākiṇṇan**ti samparipuṇṇaṁ[1]. **Byagghehi va surakkhitan**ti yathā nāma byagghehi vā sīhehi vā mahāvanaṁ, evaṁ indasadisehi va surakkhitaṁ. Tāsañca pana indapaṭimānaṁ ārakkhaṇatthāya ṭhapitabhāvo Ekakanipāte **Kulāvakajātake**[2] vuttanayena gahetabbo. **Ki'mabhaññā'māhū**ti kinnāmaṁ[3] vadanti. **Pavesanan**ti nikkhamanappavesanatthāya nimmitaṁ. **Sudassanassā**ti sobhanadassanassa Sinerugirino. **Dvāraṁ hetan**ti etaṁ Sinerumatthake patiṭṭhitassa dasasahassayojanikassa devanagarassa dvāraṁ pakāsati, dvārakoṭṭhako paññāyatīti attho. **Pavise'tenā**ti etena dvārena devanagaraṁ pavisa. **Arajaṁ bhūmi'makkamā**ti arajaṁ suvaṇṇarajatamaṇimayaṁ nānāpupphehi samākiṇṇaṁ dibbabhūmiṁ dibbayānena akkama mahārājāti.

Evañca pana vatvā Mātali rājānaṁ devanagaraṁ pavesesi. Tena vuttaṁ—

575. "Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ, dibbayāna'madhiṭṭhito.
Yāyamāno mahārājā, addā devasabhaṁ idan"ti.

So dibbayāne ṭhitova gacchanto Sudhammādevasabhaṁ disvā Mātaliṁ pucchi, sopissa ācikkhi.

576. Yathā sarade ākāse, nīlobhāso padissati.
Tathūpamaṁ idaṁ byamhaṁ, veḷuriyāsu nimmitaṁ.

577. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
Pucchāmi taṁ Mātali devasārathi.
Imaṁ nu byamhaṁ ki'mabhaññā'māhu,
(Manorama dissati dūratova.)

1. Samparivāretvā ṭhitaṁ (Sī), samparivāritaṁ (Syā, I)
2. Khu 5. 8 piṭṭhe.
3. Kinnāmakaṁ nāma (Sī, I), kiṁ nāma taṁ (Ka)

၅၇၄။ အနေကရူပံ ရုစိရံ၊ နာနာစိတြံ ပကာသတိ။
အာကိဏ္ဏံ ဒုန္နဒိသေယျော၊ ဗျဂ္ဃေဟေ သုရက္ခိတံ။
ပဝိသေ'တေန ရာဇိသိ၊ အရဇံ ဘူမိ'မက္ကမာတိ။

တတ္ထ **အနေကရူပန္တိ** အနေကဇာတိကံ။ **နာနာစိတြန္တိ** နာနာရတနစိတြံ။ **ပကာသတီ**တိ ကိံ နာမ တေံ ပညာယတိ။ **အာကိဏ္ဏန္တိ** သမ္ပရိပုဏ္ဏံ[1]။ **ဗျဂ္ဃေဟေ သုရက္ခိတ**န္တိ ယထာ နာမ ဗျဂ္ဃေဟိ ဝါ သီဟေဟိ ဝါ မဟာဝနံ၊ ဧဝံ ဒုန္ဒ-သဒိသေဟေဝ သုရက္ခိတံ။ တာသဉ္စ ပန ဒုန္ဒပဋိမာနံ အာရက္ခဏတ္ထာယ ဌပိတ-ဘာဝေါ ဧကကနိပါတေ **ကုလာဝကဇာတကေ**[2] ဝုတ္တနယေန ဂဟေတဗ္ဗော။ **ကိ'မဘညာ'မာဟူ**တိ ကိန္နာမံ[3] ဝဒန္တိ။ **ပဝေသန**န္တိ နိက္ခမနပ္ပဝေသနတ္ထာယ နိမ္မိတံ။ **သုဒဿနဿာ**တိ သောဘနဒဿနဿ သိနေရုဂိရိနော။ **ဒွါရံ ဟေတ**န္တိ တေံ သိနေရုမတ္ထကေ ပတိဋ္ဌိတဿ ဒသသဟဿယောဇနိကဿ ဒေဝနဂရဿ ဒွါရံ ပကာသတိ၊ ဒွါရကောဋ္ဌကော ပညာယတီတိ အတ္ထော။ **ပဝိသေ'တေနာ**တိ ဧတေန ဒွါရေန ဒေဝနဂရံ ပဝိသ။ **အရဇံ ဘူမိ'မက္ကမာ**တိ အရဇံ သုဝဏ္ဏ-ရဇတမဏိမယံ နာနာပုပ္ဖေဟိ သမာကိဏ္ဏံ ဒိဗ္ဗဘူမိံ ဒိဗ္ဗယာနေန အက္ကမ မဟာရာဇာတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မာတလိ ရာဇာနံ ဒေဝနဂရံ ပဝေသေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၇၅။ "သဟဿယုတ္တံ ဟယဝါဟိ'၊ ဒိဗ္ဗယာန'မဓိဋ္ဌိတော။
ယာယမာနော မဟာရာဇာ၊ အဒ္ဒါ ဒေဝသဘံ ဣဒ"န္တိ။

သော ဒိဗ္ဗယာနေ ဋ္ဌိတောဝ ဂစ္ဆန္တော သုမ္ဘာဓမ္မဒေဝသဘံ ဒိသွာ မာတလိံ ပုစ္ဆိ၊ သောပိဿ အာစိက္ခိ။

၅၇၆။ ယထာ သရဒေ အာကာသေ၊ နီလောဘာသော ပဒိဿတိ။
တထူပမံ ဣဒံ ဗျမ်ံ၊ ဝေဠုရိယာသု နိမ္မိတံ။

၅၇၇။ ဝိတ္တိ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိ သူတ ဒိသွာ၊
ပုစ္ဆာမိ တံ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဣမံ နု ဗျမ်ံ ကိ'မဘညာ'မာဟု၊
(မနောရမ ဒိဿတိ ဒူရတောဝ။)

၁-သမ္ဘရိဝါရေတွာ ဋ္ဌိတံ (သီ)၊ သမ္ဘရိဝါရိတံ (သျာ၊ ဣ) ၂-ခု ၅-၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-ကိန္နာမကံ နာမ (သီ၊ ဣ)၊ ကိံ နာမ တံ (က)

578. Tassa puṭṭho viyākāsi, Mātali devasārathi.
Vipākaṁ puññakammānaṁ, jānaṁ akkhāsi'jānato.

579. "Sudhammā" iti yaṁ āhu, passe'sā dissate sabhā.
Veḷuriyārucirā citrā, dhārayanti sunimmitā.

580. Aṭṭhaṁsā sukatā thambhā, sabbe veḷuriyāmayā.
Yattha devā Tāvatiṁsā, sabbe indapurohitā.

581. Atthaṁ devamanussānaṁ, cintayantā samacchare.
Pavise'tena rājīsi, devānaṁ anumodananti.

Tattha **idan**ti nipātamattaṁ, devasabhaṁ addasāti attho. **Passe'sā**ti passa esā. **Veḷuriyā rucirā**ti ruciraveḷuriyā. **Citrā**ti nānāratanavicitrā. **Dhārayantī**ti imaṁ sabhaṁ ete aṭṭhaṁsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti. **Indapurohitā**ti indaṁ purohitaṁ purecārikaṁ katvā parivāretvā ṭhitā devamanussānaṁ atthaṁ cintayantā acchanti. **Pavise'tenā**ti iminā maggena yattha devā aññamaññaṁ anumodantā acchanti, taṁ ṭhānaṁ devānaṁ anumodanaṁ pavisa.

Devāpi kho tassāgamanamaggaṁ olokentāva nisīdiṁsu. Te "rājā āgato"ti sutvā dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Cittakūṭadvārakoṭṭhakā paṭimaggaṁ gantvā mahāsattaṁ dibbagandhamālādīhi pūjayantā Sudhammādevasabhaṁ ānayiṁsu. Rājā rathā otaritvā devasabhaṁ pāvisi, devā āsanena nimantayiṁsu. Sakkopi āsanena ceva kāmehi ca nimantesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

582. "Taṁ devā paṭinandiṁsu, disvā rājāna'māgataṁ.
Svāgataṁ te mahārāja, atho te adurāgataṁ.
Nisīda dāni rājīsi, devarājassa santike.

583. Sakkopi paṭinandittha, Vedehaṁ Mithilaggahaṁ.
Nimantayittha kāmehi, āsanena ca Vāsavo.

၅၇၈။ တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ဝိပါကံ ပုညကမ္မာနံ၊ ဇာနံ အက္ခာသိ'ဇာနတော။

၅၇၉။ "သုဓမ္မာ" ဣတိ ယံ အာဟု၊ ပဿေ'သာ ဒိဿတေ သဘာ။
ဝေဠုရိယာရုစိရာ စိတြာ၊ ဓာရယန္တိ သုနိမ္မိတာ။

၅၈၀။ အဋ္ဌံသာ သုကတာ ထမ္ဘာ၊ သဗ္ဗေ ဝေဠုရိယာမယာ။
ယတ္ထ ဒေဝါ တာဝတိံသာ၊ သဗ္ဗေ ဣန္ဒပုရောဟိတာ။

၅၈၁။ အတ္ထံ ဒေဝမနုဿာနံ၊ စိန္တယန္တာ သမစ္ဆရေ။
ပဝိသေ'တေန ရာဇိသိ၊ ဒေဝါနံ အနုမောဒနန္တိ။

တတ္ထ **ဣ**ဒန္တိ နိပါတမတ္တံ၊ ဒေဝသဘံ အဒ္ဒသာတိ အတ္ထော။ **ပဿေ သာ**တိ ပဿ ဧသော။ **ဝေဠုရိယာ ရုစိရာ**တိ ရုစိရဝေဠုရိယာ။ **စိတြာ**တိ နာနာ-ရတနဝိစိတြာ။ **ဓာရယန္တိ**တိ ဣမံ သဘံ ဧတေ အဋ္ဌံသာဒိဘေဒါ သုကတာ ထမ္ဘာ ဓာရယန္တိ။ **ဣန္ဒပုရောဟိတာ**တိ ဣန္ဒံ ပုရောဟိတံ ပုရေစာရိကံ ကတ္ဝာ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတာ ဒေဝမနုဿာနံ အတ္ထံ စိန္တယန္တာ အစ္ဆန္တိ။ **ပဝိသေ'တေ-နာ**တိ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ယတ္ထ ဒေဝါ အညမညံ အနုမောဒန္တာ အစ္ဆန္တိ၊ တံ ဌာနံ ဒေဝါနံ အနုမောဒနံ ပဝိသ။

ဒေဝါပိ ခေါ တဿာဂမနမဂ္ဂံ ဩလောကေန္တာဝ နိသီဒိံသု။ တေ "ရာဇာ အာဂတော"တိ သုတ္ဝာ ဒိဗ္ဗဂန္ဓဝါသပုပ္ဖဟတ္ထာ ယာဝ စိတ္တကူဋဒ္ဝါရကောဋ္ဌကာ ပဋိမဂ္ဂံ ဂန္ဒွာ မဟာသတ္တံ ဒိဗ္ဗဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇယန္တာ သုဓမ္မာဒေဝသဘံ အာနယိံသု။ ရာဇာ ရထာ ဩတရိတ္ဝာ ဒေဝသဘံ ပါဝိသိ၊ ဒေဝါ အာသနေန နိမန္တယိံသု။ သက္ကောပိ အာသနေန စေဝ ကာမေဟိ စ နိမန္တေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၅၈၂။ "တံ ဒေဝါ ပဋိနန္ဒိံသု၊ ဒိသ္ဝာ ရာဇာန'မာဂတံ။
သွာဂတံ တေ မဟာရာဇ၊ အထော တေ အဒုရာဂတံ။
နိသီဒ ဒါနိ ရာဇိသိ၊ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ။

၅၈၃။ သက္ကောပိ ပဋိနန္ဒိတ္ထ၊ ဝေဒေဟံ မိထိလဂ္ဂဟံ။
နိမန္တယိတ္ထ ကာမေဟိ၊ အာသနေန စ ဝါသဝော။

584. Sādhu khosi anuppatto, āvāsaṁ vasavattinaṁ.
Vasa devesu rājīsi, sabbakāmasamiddhisu.
Tāvatiṁsesu devesu, bhuñja kāme amānuse”ti.

Tattha **paṭinandiṁsū**ti sampiyāyiṁsu, haṭṭhatuṭṭhāva hutvā sampaṭicchiṁsu. **Sabbakāmasamiddhisū**ti sabbesaṁ kāmānaṁ samiddhiyuttesu.

Evaṁ Sakkena dibbakāmehi ceva āsanena ca nimantito rājā paṭikkhipanto āha—

585. “Yathā yācitakaṁ yānaṁ, yathā yācitakaṁ dhanaṁ.
Evaṁsampada’meve’taṁ, yaṁ parato dānapaccayā.

586. Na cāha’meta’micchāmi, yaṁ parato dānapaccayā.
Sayaṁkatāni puññāni, taṁ me āveṇikaṁ dhanaṁ.

587. Sohaṁ gantvā manussesu, kāhāmi kusalaṁ bahuṁ.
Dānena samacariyāya, saṁyamena damena ca.
Yaṁ katvā sukhito hoti, na ca pacchānutappatī”ti.

Tattha **yaṁ parato dānapaccayā**ti yaṁ parato tassa parassa dānapaccayā tena dinnattā labbhati, taṁ yācitakasadisaṁ hoti, tasmā nāhaṁ etaṁ icchāmi. **Sayaṁkatānī**ti yāni pana mayā attanā katāni puññāni, tameva mama parehi asādhāraṇattā āveṇikaṁ dhanaṁ anugāmiyadhanaṁ. **Samacariyāyā**ti tīhi dvārehi samacariyāya. **Saṁyamenā**ti sīlarakkhaṇena. **Damenā**ti indriyadamena.

Evaṁ mahāsatto devānaṁ madhurasaddena dhammaṁ desesi. Dhammaṁ desentoyeva manussagaṇanāya satta divasāni ṭhatvā devagaṇaṁ tosetvā devagaṇamajjhe ṭhitova Mātalissa guṇaṁ kathento āha—

588. “Bahūpakāro no bhavaṁ, Mātali devasārathi.
Yo me kalyāṇakammānaṁ, pāpānaṁ paṭidassayī”ti.

၅၈၄။ သာဓု ခေါသိ အနုပ္ပတ္တော၊ အာဝါသံ ဝသဝတ္တိနံ။
ဝသ ဒေဝေသု ရာဇိသိ၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိသု။
တာဝတိံသေသု ဒေဝေသု၊ ဘုဉ္ဇ ကာမေ အမာနုသေ”တိ။

တတ္ထ **ပဋိနန္ဒိံသူ**တိ သမ္မိယာယိံသု၊ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာဝ ဟုတ္ဝာ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ **သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိသူ**တိ သဗ္ဗေသံ ကာမာနံ သမိဒ္ဓိယုတ္တေသု။

ဧဝံ သက္ကေန ဒိဗ္ဗကာမေဟိ စေဝ အာသနေန စ နိမန္တိတော ရာဇာ ပဋိက္ခိပန္တော အာဟ—

၅၈၅။ “ယထာ ယာစိတကံ ယာနံ၊ ယထာ ယာစိတကံ ဓနံ။
ဧဝံသမ္ပဒ၁’မေဝေ’တံ၊ ယံ ပရတော ဒါနပစ္စယာ။

၅၈၆။ န စာဟ’မေတ’မိစ္ဆာမိ၊ ယံ ပရတော ဒါနပစ္စယာ။
သယံကတာနိ ပုညာနိ၊ တံ မေ အာဝေဏိကံ ဓနံ။

၅၈၇။ သောဟံ ဂန္ဓွာ မနုဿေသု၊ ကာဟာမိ ကုသလံ ဗဟုံ။
ဒါနေန သမစရိယာယ၊ သံယမေန ဒမေန စ။
ယံ ကတ္ဝာ သုခိတော ဟောတိ၊ န စ ပစ္ဆာနုတပ္ပတိ”တိ။

တတ္ထ **ယံ ပရတော ဒါနပစ္စယာ**တိ ယံ ပရတော တဿ ပရဿ ဒါနပစ္စယာ တေန ဒိန္နတ္တာ လဗ္ဘတိ၊ တံ ယာစိတကသဒိသံ ဟောတိ၊ တသ္မာ နာဟံ တေံ ဣစ္ဆာမိ။ **သယံကတာနီ**တိ ယာနိ ပန မယာ အတ္တနာ ကတာနိ ပုညာနိ၊ တမေဝ မမ ပရေဟိ အသာဓာရဏတ္တာ အာဝေဏိကံ ဓနံ အနုဂါမိယာဓနံ။ **သမစရိယာယာ**တိ တီဟိ ဒ္ဝါရေဟိ သမစရိယာယ။ **သံယမေနာ**တိ သီလရက္ခဏေန။ **ဒမေနာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမေန။

ဧဝံ မဟာသတ္တော ဒေဝါနံ မဓုရသဒ္ဒေန ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဓမ္မံ ဒေသေန္တောယေဝ မနုဿဂဏနာယ သတ္တ ဒိဝသာနိ ဌတ္ဝာ ဒေဝဂဏံ တောသေတ္ဝာ ဒေဝဂဏမဇ္ဈေ ဌိတော၁ မာတလိဿ ဂုဏံ ကထေန္တော အာဟ—

၅၈၈။ “ဗဟူပကာရော နော ဘဝံ၊ မာတလိ ဒေဝသာရထိ။
ယော မေ ကလ္လာဏကမ္မာနံ၊ ပါပါနံ ပဋိဒဿယီ”တိ။

Tattha **yo me kalyāṇakammānaṁ, pāpānaṁ paṭidassayī**ti yo esa mayhaṁ kalyāṇakammānaṁ devānañca ṭhānāni pāpakammānaṁ nerayikānañca pāpāni ṭhānāni dassesīti attho.

Atha rājā Sakkaṁ āmantetvā "icchāmahaṁ mahārāja manussalokaṁ gantun"ti āha. Sakko "tena hi samma Mātali Nimirājānaṁ tattheva Mithilaṁ nehī"ti āha. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā rathaṁ upaṭṭhāpesi. Rājā devagaṇehi saddhiṁ sammoditvā deve nivattāpetvā rathaṁ abhiruhi. Mātali rathaṁ pesento pācīnadisābhāgena Mithilaṁ pāpuṇi. Mahājano dibbarathaṁ disvā "rājā no āgato"ti pamudito ahosi. Mātali Mithilaṁ padakkhiṇaṁ katvā tasmiṁyeva sīhapañjare mahāsattaṁ otāretvā "gacchāmahaṁ mahārājā"ti āpucchitvā sakaṭṭhānameva gato. Mahājanopi rājānaṁ parivāretvā "kīdiso deva devaloko"ti pucchi. Rājā devatānañca Sakkassa ca devarañño sampattiṁ vaṇṇetvā "tumhepi dānādīni puññāni karotha, evaṁ tasmiṁ devaloke nibbattissathā"ti mahājanassa dhammaṁ desesi.

So aparabhāge kappakena palitassa jātabhāve ārocite palitaṁ suvaṇṇasaṇḍāsena uddharāpetvā hatthe ṭhapetvā kappakassa gāmavaraṁ datvā pabbajitukāmo hutvā puttassa rajjaṁ paṭicchāpesi. Tena ca "kasmā deva pabbajissasī"ti vutte—

"Uttamaṅgaruhā mayhaṁ, ime jātā vayoharā.
Pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā"ti—

gāthaṁ vatvā purimarājāno viya pabbajitvā tasmiṁyeva Ambavane viharanto cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmalokūpago ahosi. Tassevaṁ pabbajitabhāvaṁ āvikaronto Satthā osānagāthamāha—

589. "Idaṁ vatvā Nimirājā, Vedeho Mithilaggaho.
Puthuyaññaṁ yajitvāna, saṁyamaṁ ajjhupāgamī"ti.

တတ္ထ **ယော မေ ကလ္လာဏကမ္မာနံ၊ ပါပါနံ ပဋိဒဿယီ**တိ ယော သေ မယ္ဟံ ကလ္လာဏကမ္မာနံ ဒေဝါနဉ္စ ဌာနာနိ ပါပကမ္မာနံ နေရယိကာနဉ္စ ပါပါနိ ဌာနာနိ ဒဿေသီတိ အတ္ထော။

အထ ရာဇာ သက္កံ အာမန္တေတွာ "ဣစ္ဆာမဟံ မဟာရာဇ မနုဿလောကံ ဂန္တု"န္တိ အာဟ။ သက္ကော "တေန ဟိ သမ္မ မာတလိ နိမိရာဇာနံ တတ္ထေဝ မိထိလံ နေဟီ"တိ အာဟ။ သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ရထံ ဥပဋ္ဌာပေသိ။ ရာဇာ ဒေဝဂဏေဟိ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိတွာ ဒေဝေ နိဝတ္တာပေတွာ ရထံ အဘိရုဟိ။ မာတလိ ရထံ ပေသေန္တော ပါစီနဒိသာဘာဂေန မိထိလံ ပါပုဏိ။ မဟာဇနော ဒိဗ္ဗရထံ ဒိသွာ "ရာဇာ နော အာဂတော"တိ ပမုဒိတော အဟောသိ။ မာတလိ မိထိလံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ, တသ္မိံယေဝ သီဟပဉ္ဇရေ မဟာသတ္တံ သြတာရေတွာ "ဣစ္ဆာမဟံ မဟာရာဇာ"တိ အာပုစ္ဆိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ မဟာဇနောပိ ရာဇာနံ ပရိဝါရေတွာ "ကီဒိသော ဒေဝ ဒေဝလောကော"တိ ပုစ္ဆိ။ ရာဇာ ဒေဝတာနဉ္စ သက္ကဿ စ ဒေဝရညော သမ္ပတ္တိံ ဝဏ္ဏေတွာ "တုမ္ဟေပိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရောထ၊ ဧဝံ တသ္မိံ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿထာ"တိ မဟာဇနဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

ဒေသော အပရဘာဂေ ကပ္ပကေန ပလိတဿ ဇာတဘာဝေ အာရောစိတေ ပလိတံ သုဝဏ္ဏသန္ဒာသေန ဥဒ္ဓရာပေတွာ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ ကပ္ပကဿ ဂါမဝရံ ဒတွာ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ ပုတ္တဿ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆာပေသိ။ တေန စ "ကသ္မာ ဒေဝ ပဗ္ဗဇိဿသီ"တိ ဝုတ္တေ—

"ဥတ္တမင်္ဂရုဟာ မယ္ဟံ၊ ဣမေ ဇာတာ ဝယောဟရာ။
ပါတုဘူတာ ဒေဝဒူတာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာသမယော မမာ"တိ—

ဂါထံ ဝတ္ဝာ ပုရိမရာဇာနော ဝိယ ပဗ္ဗဇိတွာ တသ္မိံယေဝ အမ္ဗဝနေ ဝိဟရန္တော စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ။ တဿေဝံ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ အာဝိကရောန္တော သတ္ထာ သြသာနဂါထမာဟ—

၅၈၉။ "ဣဒံ ဝတ္ဝာ နိမိရာဇာ၊ ဝေဒေဟော မိထိလဂ္ဂဟော။
ပုထုယညံ ယဇိတ္ဝာန၊ သံယမံ အဇ္ဈုပါဂမီ"တိ။

Tattha **idaṁ vatvā**ti "uttamaṅgaruhā mayhan"ti imaṁ gāthaṁ vatvā. **Puthuyaññaṁ yajitvānā**ti mahādānaṁ datvā. **Saṁyamaṁ ajjhupāgamī**ti sīlasaṁyamaṁ upagato.

Putto panassa kāḷārajanako[1] nāma taṁ vaṁsaṁ upacchindi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā "na bhikkhave idāneva, pubbepi Tathāgato mahābhinikkhamanaṁ nikkhantoyevā"ti vatvā jātakaṁ samodhānesi "tadā Sakko Anuruddho ahosi, Mātali Ānando, caturāsīti khattiyasahassāni Buddhaparisā, Nimirājā pana ahameva Sammāsambuddho ahosin"ti.

Nimijātakavaṇṇanā catutthā.

1. Kaḷārajanako (Sī, I), kālārajjako (Syā)

တတ္ထ **ဣဒံ ဝတ္ဝာ**တိ "ဥတ္တမင်္ဂရုဟာ မယှ"န္တိ ဣမံ ဂါထံ ဝတ္ဝာ။ **ပုထုယညံ ယဇိတ္ဝာန**ာတိ မဟာဒါနံ ဒတ္ဝာ။ **သံယမံ အဇ္ဈုပဂဂမီ**တိ သီလသံယမံ ဥပဂတော။

ပုတ္တော ပနဿ ကာဠာရဇနကော[1] နာမ တံ ဝံသံ ဥပစ္ဆိန္ဒိ။

သတ္ထာ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ အာဟရိတ္ဝာ "န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ တထာဂတော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တောယေဝါ"တိ ဝတ္ဝာ ဇာတကံ သမောဓာနေသိ "တဒါ သက္ကော အနုရုဒ္ဓော အဟောသိ၊ မာတလိ အာနန္ဒော၊ စတုရာသီတိ ခတ္တိယသဟဿာနိ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ နိမိရာဇာ ပန အဟမေဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓော အဟောသိ"န္တိ။

နိမိဇာတကဝဏ္ဏနာ စတုတ္ထာ။

၁-ကာဠာရဇနကော (သီ၊ ဣ)၊ ကာလာရဇ္ဇကော (သျာ)

5. Umaṅgajātakavaṇṇanā (542)

Pañcālo sabbasenāyāti idaṁ Satthā Jetavane viharanto paññāpāramiṁ ārabbha kathesi. Ekadivasañhi bhikkhū dhammasabhāyaṁ sannisinnā Tathāgatassa paññāpāramiṁ vaṇṇayantā nisīdiṁsu "mahāpañño āvuso Tathāgato puthupañño gambhīrapañño hāsapañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño parappavādamaddano, attano paññānubhāvena Kūṭadantādayo brāhmaṇe, Sabhiyādayo paribbājake, Aṅgulimālādayo core Āḷavakādayo yakkhe, Sakkādayo deve, Bakādayo brahmāno ca dametvā nibbisevane akāsi, bahujanakāye pabbajjaṁ datvā maggaphalesu patiṭṭhāpesi, evaṁ mahāpañño āvuso Satthā"ti. Satthā āgantvā "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"ti pucchitvā "imāya nāmā"ti vutte "na bhikkhave Tathāgato idāneva paññavā, atītepi aparipakke ñāṇe bodhiñāṇatthāya cariyaṁ carantopi paññavāyevā"ti vatvā tehi yācito atītaṁ āhari.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilāyaṁ Vedeho nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tassa atthadhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesuṁ Senako Pukkuso[1] Kāmindo[2] Devindo cāti. Tadā rājā bodhisattassa paṭisandhiggahaṇadivase paccūsakāle evarūpaṁ supinaṁ addasa—rājaṅgaṇe catūsu koṇesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārappamāṇā uṭṭhāya pajjalanti, tesaṁ majjhe khajjopanakappamāṇo aggikkhandho uṭṭhahitvā taṅkhaṇaññeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā yāva brahmalokā uṭṭhāya sakalacakkavāḷaṁ obhāsetvā ṭhito, bhūmiyaṁ patito sāsapabījamattampi paññāyati. Taṁ sadevakā lokā samārakā sabrahmakā gandhamālādīhi pūjenti, mahājano jālantareneva carati, lomakūpamattampi uṇhaṁ na gaṇhāti. Rajā imaṁ supinaṁ disvā bhītatasito uṭṭhāya "kiṁ nu kho me bhavissatī"ti cintento nisinnakova aruṇaṁ uṭṭhāpesi.

Cattāropi paṇḍitā pātovāgantvā "kacci deva sukhaṁ sayitthā"ti sukhaseyyaṁ pucchiṁsu. So "kuto me sukhaseyyaṁ laddhan"ti vatvā

1. Pakkuso (Ka) 2. Kāvindo (Sī, I)

၅-ဥမင်္ဂဇာတကဝဏ္ဏနာ (၅၄၂)

ပဉ္စာလော သဗ္ဗသေနာယာတိ ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ပညာပါရမိံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ကေဒိဝသဉ္ဠိ ဘိက္ခူ ဓမ္မသဘာယံ သန္နိသိန္နာ တထာဂတဿ ပညာပါရမိံ ဝဏ္ဏယန္တာ နိသီဒိံသု "မဟာပညော အာဝုသော တထာဂတော ပုထုပညော ဂမ္ဘီရပညော ဟာသပညော ဇဝနပညော တိက္ခပညော နိဗ္ဗေဓိကပညော ပရပ္ပဝါဒမဒ္ဒနော၊ အတ္တနော ပညာနုဘာဝေန ကူဋဒန္တာဒယော ဗြာဟ္မဏေ, သဘိယာဒယော ပရိဗ္ဗာဇကေ, အင်္ဂုလိမာလာ-ဒယော စောရေ အာဠဝကာဒယော ယက္ခေ, သက္ကာဒယော ဒေဝေ, ဗကာ-ဒယော ဗြဟ္မာနော စ ဒမေတ္ဝာ နိဗ္ဗိသေဝနေ အကာသိ၊ ဗဟုဇနကာယေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဒတ္ဝာ မဂ္ဂဖလေသု ပတိဋ္ဌာပေသိ၊ ဧဝံ မဟာပညော အာဝုသော သတ္ထာ"တိ။ သတ္ထာ အာဂန္ဒ္ဝာ "ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ တေရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဣမာယ နာမာ"တိ ဝုတ္တေ "န ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ဣဒါနေဝ ပညဝါ၊ အတီတေပိ အပရိပက္ကေ ဉာဏေ ဗောဓိဉာဏပ္ပဋိဃာတ စရိယံ စရန္တော်ပိ ပဉ္ဉဝါယေဝါ"တိ ဝတ္ဝာ တေဟိ ယာစိတော အတီတံ အာဟရိ။

အတီတေ ဝိဒေဟရဋ္ဌေ မိထိလာယံ ဝေဒေဟော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ တဿ အတ္ထဓမ္မာနုသာသကာ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ အဟေသုံ သေနကော ပုက္ကုသော[1] ကာမိန္ဒော[2] ဒေဝိန္ဒော စာတိ။ တဒါ ရာဇာ ဗောဓိ-သတ္တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဟဏဒိဝသေ ပစ္စူသကာလေ ဧဝရူပံ သုပိနံ အဒ္ဒသ—ရာဇင်္ဂဏေ စတူသု ကောဏေသု စတ္တာရော အဂ္ဂိက္ခန္ဓာ မဟာပါကာရပ္ပမာဏာ ဥဋ္ဌာယ ပဇ္ဇလန္တိ၊ တေသံ မဇ္ဈေ ခဇ္ဇောပနကပ္ပမာဏော ဃ အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ တဉ်ဏညေဝ စတ္တာရော အဂ္ဂိက္ခန္ဓေ အတိက္ကမိတ္ဝာ ယာဝ ဗြဟ္မ-လောကာ ဥဋ္ဌာယ သကလစက္ကဝါဠံ ဩဘာသေတ္ဝာ ဌိတော၊ ဘူမိယံ ပတိတော သာသပဗီဇမတ္တမ္ပိ ပညာယတိ။ တံ သဒေဝကာ လောကာ သမာရကာ သဗြဟ္မ-ကာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေန္တိ၊ မဟာဇနော ဇာလန္တရေနေဝ စရတိ၊ လောမ-ကူပမတ္တမ္ပိ ဥဏှံ န ဂဏှာတိ။ ရာဇာ ဣမံ သုပိနံ ဒိသ္ဝာ ဘီတတသိတော ဥဋ္ဌာယ "ကိံ နု ခေါ မေ ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တေန္တော နိသိန္နကောဝ အရုဏံ ဥဋ္ဌာပေသိ။

စတ္တာရောပိ ပဏ္ဍိတာ ပါကောဝါဂန္ဒ္ဝာ "ကစ္စိ ဒေဝ သုခံ သယိတ္ထာ"တိ သုခသေယ္ယံ ပုစ္ဆိံသု။ သော "ကုတော မေ သုခသေယ္ယံ လဒ္ဓ"န္တိ ဝတ္ဝာ

၁-ပက္ကုသော (က) ၂-ကာဝိန္ဒော (သီ၊ ဣ)

"evarūpo me supino diṭṭho"ti sabbaṁ kathesi. Atha naṁ Senakapaṇḍito "mā bhāyi mahārāja, maṅgalasupino esa, vuddhi vo bhavissatī"ti vatvā "kiṁ kāraṇā ācariyā"ti vutte "mahārāja amhe cattāro paṇḍite abhibhavitvā añño vo pañcamo paṇḍito uppajjissati, mayaṁ hi cattāro paṇḍitā cattāro aggikkhandhā viya, tesaṁ majjhe uppanno aggikkhandho viya añño pañcamo paṇḍito uppajjissati, so sadevake loke asadiso bhavissatī"ti vatvā "idāni panesa kuhin"ti vutte "mahārāja ajja tassa paṭisandhiggahaṇena vā mātukucchito nikkhamanena vā bhavitabban"ti attano sippabalena[1] dibbacakkhunā diṭṭho viya byākāsi. Rājāpi tato paṭṭhāya taṁ vacanaṁ anussari.

Mithilāyaṁ pana catūsu dvāresu Pācīnayavamajjhako Dakkhiṇayavamajjhako Pacchimayavamajjhako Uttarayavamajjhakoti cattāro gāmā ahesuṁ. Tesu Pācīnayavamajjhake Sirivaḍḍhano nāma seṭṭhi paṭivasati, Sumanadevī nāmassa bhariyā ahosi. Mahāsatto taṁ divasaṁ rañño supinassa diṭṭhavelāya Tāvatiṁsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Tasmiṁyeva kāle aparepi devaputtasahassā Tāvatiṁsabhavanato cavitvā tasmiṁyeva gāme seṭṭhānuseṭṭhīnaṁ kulesu paṭisandhiṁ gaṇhiṁsu. Sumanadevīpi dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi. Tasmiṁ khaṇe Sakko manussalokaṁ olokento mahāsattassa mātukucchito nikkhamanabhāvaṁ ñatvā "imaṁ Buddhaṅkuraṁ sadevake loke pākaṭaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti mahāsattassa mātukucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyena gantvā tassa hatthe ekaṁ osadhaghaṭikaṁ ṭhapetvā sakaṭṭhānameva gato. Mahāsatto taṁ muṭṭhiṁ katvā gaṇhi. Tasmiṁ pana mātukucchito nikkhante mātu appamattakampi dukkhaṁ nāhosi, dhamakaraṇato udakamiva sukhena nikkhami.

Sā tassa hatthe osadhaghaṭikaṁ[2] disvā "tāta kiṁ te laddhan"ti āha. "Osadhaṁ ammā"ti dibbosadhaṁ mātu hatthe ṭhapesi. Ṭhapetvā ca pana "amma idaṁ osadhaṁ yena kenaci ābādhena ābādhikānaṁ dethā"ti āha. Sā tuṭṭhapahaṭṭhā Sirivaḍḍhanaseṭṭhino ārocesi. Tassa pana sattavassiko sīsābādho atti. So tuṭṭhapahaṭṭho hutvā "ayaṁ

1. Sikkhābalena (Syā, Ka)
2. Osadhighaṭikaṁ (Sī, I), osathaghaṭikaṁ (Syā)

"ဧဝရူပေါ မေ သုပိနော ဒိဋ္ဌော"တိ သဗ္ဗံ ကထေသိ။ အထ နံ သေနက-ပဏ္ဍိတော "မာ ဘာယိ မဟာရာဇ, မင်္ဂလသုပိနော သေ၊ ဝုဒ္ဎိ ဝေါ ဘဝိဿ-တိ"တိ ဝတ္ဝာ "ကိံကာရဏာ အာစရိယာ"တိ ဝုတ္တေ "မဟာရာဇ အမှေ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတေ အဘိဘဝိတ္ဝာ အညော ဝေါ ပဉ္စမော ပဏ္ဍိတော ဥပ္ပဇ္ဇိ-ဿတိ၊ မယံ ဟိ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ စတ္တာရော အဂ္ဂိက္ခန္ဓာ ဝိယ၊ တေသံ မဇ္ဈေ ဥပ္ပန္နော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဝိယ အညော ပဉ္စမော ပဏ္ဍိတော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ သော သဒေဝကေ လောကေ အသဒိသော ဘဝိဿတိ"တိ ဝတ္ဝာ "ဣဒါနိ ပနေသ ကုဟိ"န္တိ ဝုတ္တေ "မဟာရာဇ အဇ္ဇ တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေန ဝါ မာတု-ကုစ္ဆိတော နိက္ခမနေန ဝါ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ အတ္တနော သိပ္ပဗလေန[1] ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒိဋ္ဌော ဝိယ ဗျာကာသိ။ ရာဇာပိ တတော ပဋ္ဌာယ တံ ဝစနံ အနုဿရိ။

မိထိလာယံ ပန စတူသု ဒွါရေသု ပါစိနယဝမဇ္ဈကော ဒက္ခိဏယဝမဇ္ဈကော ပစ္ဆိမယဝမဇ္ဈကော ဥတ္တရယဝမဇ္ဈကောတိ စတ္တာရော ဂါမာ အဟေသုံ။ တေသု ပါစိနယဝမဇ္ဈကေ သိရိဝဍ္ဎနော နာမ သေဋ္ဌိ ပဋိဝသတိ၊ သုမနဒေဝီ နာမဿ ဘရိယာ အဟောသိ။ မဟာသတ္တော တံ ဒိဝသံ ရညော သုပိနဿ ဒိဋ္ဌဝေလာယ တာဝတိံသဘဝနတော စဝိတ္ဝာ တဿာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တသ္မိံယေဝ ကာလေ အပရေပိ ဒေဝပုတ္တသဟဿာ တာဝတိံသဘဝနတော စဝိတ္ဝာ တသ္မိံယေဝ ဂါမေ သေဋ္ဌာနုသေဋ္ဌိန ကုလေသု ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိံသု။ သုမနဒေဝိပိ ဒသမာသစ္စယေန သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကော မနုဿ-လောကံ ဩလောကေန္တော မဟာသတ္တဿ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနဘာဝံ ဉတ္ဝာ "ဣမံ ဗုဒ္ဓင်္ကုရံ သဒေဝကေ လောကေ ပါကဋံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ မဟာ-သတ္တဿ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တကာလေ အဒိဿမာနကာယေန ဂန္ဒ္ဓာ တဿ ဟတ္ထေ ကေ ဩသဓဃဋိကံ ဒ္ဝေဟ္ဘာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ မဟာသတ္တော တံ မုဋ္ဌိံ ကတ္ဝာ ဂဏှိ။ တသ္မိံ ပန မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တေ မာတု အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဒုက္ခံ နာဟောသိ၊ ဓမကရဏတော ဥဒကမိဝ သုခေန နိက္ခမိ။

သာ တဿ ဟတ္ထေ ဩသဓဃဋိကံ[2] ဒိသ္ဝာ "တာတ ကိံ တေ လဒ္ဓ"န္တိ အာဟ။ "ဩသဓံ အမ္မာ"တိ ဒိဗ္ဗောသဓံ မာတု ဟတ္ထေ ဒ္ဝပေသိ။ ဒ္ဝပေတ္ဝာ စ ပန "အမ္မ ဣဒံ ဩသဓံ ယေန ကေနစိ အာဗာဓေန အာဗာဓိကာနံ ဒေထာ"တိ အာဟ။ သာ တုဋ္ဌပဟဋ္ဌာ သိရိဝဍ္ဎနသေဋ္ဌိနော အာရောစေသိ။ တဿ ပန သတ္တဝဿိကော သီသာဗာဓော အတ္ထိ။ သော တုဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ "အယံ

၁-သိက္ခာဗလေန (သျာ၊ က)
၂-ဩသဓိဃဋိကံ (သီ၊ ဣ)၊ ဩသထဃဋိကံ (သျာ)

mātukucchito jāyamāno osadhaṁ gahetvā āgato, jātakkhaṇeyeva mātarā saddhiṁ kathesi, evarūpena puññavatā dinnaṁ osadhaṁ mahānubhāvaṁ bhavissatī”ti cintetvā taṁ osadhaṁ gahetvā nisadāyaṁ ghaṁsitvā thokaṁ nalāṭe makkhesi. Tasmiṁ khaṇe tassa sattavassiko sīsābādho padumapattato udakaṁ viya nivattitvā gato. So “mahānubhāvaṁ osadhan”ti somanassappatto ahosi. Mahāsattassa osadhaṁ gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākaṭo jāto. Ye keci ābādhikā, sabbe seṭṭhissa gehaṁ gantvā osadhaṁ yācanti. Sabbesaṁ nisadāyaṁ ghaṁsitvā thokaṁ gahetvā udakena āḷoletvā deti. Dibbosadhena sarīre makkhitamatteyeva sabbābādhā vūpasammanti. Sukhitā manussā “Sirivaḍḍhanaseṭṭhino gehe osadhassa mahanto ānubhāvo”ti vaṇṇayantā pakkamiṁsu. Mahāsattassa pana nāmaggahaṇadivase mahāseṭṭhi “mama puttassa ayyakādīnaṁ na nāmena attho atthi, jāyamānassa osadhaṁ gahetvā āgatattā osadhanāmakova hotū”ti vatvā “Mahosadhakumāro”tvevassa[1] nāmamakāsi.

Idañcassa ahosi “mama putto mahāpuñño, na ekakova nibbattissati, iminā saddhiṁ jātadārakehi bhavitabban”ti. So olokāpento dārakasahassānaṁ nibbattabhāvaṁ sutvā sabbesampi kumārakānaṁ piḷandhanāni datvā dhātiyo dāpesi “puttassa me upaṭṭhākā bhavissantī”ti. Bodhisattena saddhiṁyeva tesaṁ maṅgalaṭṭhāne maṅgalaṁ kāresi. Dārake alaṅkaritvā mahāsattassa upaṭṭhātuṁ ānenti. Bodhisatto tehi saddhiṁ kīḷanto vaḍḍhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya abhirūpo ahosi. Athassa gāmamajjhe tehi saddhiṁ kīḷantassa hatthi-assādīsu āgacchantesu kīḷāmaṇḍalaṁ bhijjati. Vātātapapaharaṇakāle dārakā kilamanti. Ekadivasañca tesaṁ kīḷantānaṁyeva akālamegho uṭṭhahi. Taṁ disvā nāgabalo bodhisatto dhāvitvā ekasālaṁ pāvisi. Itare dārakā pacchato dhāvantā aññamaññassa pādesu paharitvā upakkhalitvā patitā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇiṁsu. Bodhisattopi “imasmiṁ ṭhāne kīḷāsālaṁ kātuṁ vaṭṭati, evaṁ vāte vā

1. Osadhanāmakova hotūti tato mahantaṁ osadhanti vacanaṁ upādāya Mahosadhakumārotvevassa (Ka)

မာတုကုစ္ဆိတော ဇာယမာနော သြသဓံ ဂဟေတွာ အာဂတော၊ ဇာတက္ခ-
ဏေယေဝ မာတရာ သဒ္ဓိံ ကထေသိ၊ ဧဝရူပေန ပုညဝတာ ဒိန္နံ သြသဓံ
မဟာနုဘာဝံ ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ တံ သြသဓံ ဂဟေတွာ နိသဒါယံ
ဃံသိတွာ ထောကံ နလာဋေ မက္ခေသိ။ တသ္မိံ ခဏေ တဿ သတ္တဝဿိ-
ကော သီသာဗာဓော ပဒုမပတ္တတော ဥဒကံ ဝိယ နိဝတ္တိတွာ ဂတော။ သော
“မဟာနုဘာဝံ သြသဓ”န္တိ သောမနဿပ္ပတ္တော အဟောသိ။ မဟာ-
သတ္တဿ သြသဓံ ဂဟေတွာ အာဂတဘာဝေါ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋော ဇာတော။
ယေ ကေစိ အာဗာဓိကာ၊ သဗ္ဗေ သေဋ္ဌိဿ ဂေဟံ ဂန္ത္ဝာ သြသဓံ ယာစန္တိ။
သဗ္ဗေသံ နိသဒါယံ ဃံသိတွာ ထောကံ ဂဟေတွာ ဥဒကေန အာလောလေတွာ
ပေသေသိ။ ဒိဗ္ဗောသဓေန သရီရေ မက္ခိတမတ္တေယေဝ သဗ္ဗာဗာဓော ဝူပသမ္မန္တိ။
သုခိတာ မနုဿာ “သိရိဝဍ္ဎနသေဋ္ဌိနော ဂေဟေ သြသဿေ မဟန္တော အာနု-
ဘာဝေါ”တိ ဝဏ္ဏယန္တာ ပက္ကမိံသု။ မဟာသတ္တဿ ပန နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ
မဟာဇနဿ “မမ ပုတ္တဿ အယျကာဒီနံ န နာမေန အတ္ထော အတ္ထိ၊
ဇာယမာနဿ သြသဓံ ဂဟေတွာ အာဂတတ္တာ သြသဓနာမကော၁
ဟောတု”ဟိ ဝတွာ “မဟောသဓကုမာရော”တ္ဝေဿ နာမမကာသိ။

ဋီကာသု ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝုတ္တော “မမ ပုတ္တော မဟာပုညော၊ နာ ကေနော၁
နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ဇာတဒါရကေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ။ သော သြလော-
ကာဝလောကေန္တော ဒါရကသဟဿာနံ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ ဉတွာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကုမာရ-
ကာနံ ဝိဋဋနုနာနိ ဒတွာ ဓာတိယော ဒါပေသိ “ပုတ္တဿ မေ ဥပဋ္ဌာကာ
ဘဝိဿန္တီ”တိ။ ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံယေဝ တေသံ မင်္ဂလဋ္ဌာနေ မင်္ဂလံ
ကာရေသိ။ ဒါရကေ အလင်္ကရိတွာ မဟာသတ္တဿ ဥပဋ္ဌာတုံ အာနေန္တိ။
ဗောဓိသတ္တော တေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠန္တော ဝယိတွာ သတ္တဝဿိကကာလေ
သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ အဘိရူပေါ အဟောသိ။ အထဿ ဂါမမဇ္ဈေ တေဟိ သဒ္ဓိံ
ကီဠန္တဿ ဟတ္ထိအဿာဒီသု အာဂစ္ဆန္တေသု ကီဠာမဏ္ဍလံ ဘိဇ္ဇတိ။ ဝါတာ-
တပပဟရဏကာလေ ဒါရကာ ကိလမန္တိ။ ကေဒိဝသ္မဉ္စု တေသံ ကီဠန္တာနံယေဝ
အကာလမေဃော ဥဋ္ဌဟိ။ တံ ဒိသွာ နာဂဗလော ဗောဓိသတ္တော ဓာဝိတွာ
ကေသာလံ ပါဝိသိ။ ဣတရေ ဒါရကာ ပစ္ဆတော ဓာဝန္တာ အညမညဿ
ပါဒေသု ပဟရိတ္တာ ဥပက္ခလိတွာ ပတိတာ ဇဏ္ဏုကဘေဒါဒိနိ ပါပုဏိံသု။
ဗောဓိသတ္တောပိ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကီဠာသာလံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဧဝံ ဝါဓော ဝါ

၁-သြသဓနာမကော၁ ဟောတူတိ တတော မဟန္တံ သြသဓန္တိ ဝစနံ ဥပါဒါယ မဟောသဓကုမာရော-
တ္ဝေဿ (က)

vasse vā ātape vā āgate na kilamissāmā”ti cintetvā te dārake āha “sammā imasmiṁ ṭhāne vāte vā vasse vā ātape vā āgate ṭhānanisajjasayanakkhamaṁ ekaṁ sālaṁ kāressāma, ekekaṁ kahāpaṇaṁ āharathā”ti. Te tathā kariṁsu.

Mahāsatto mahāvaḍḍhakiṁ pakkosāpetvā “imasmiṁ ṭhāne sālaṁ karohī”ti sahassaṁ adāsi. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā sahassaṁ gahetvā khāṇukaṇṭake koṭṭetvā bhūmiṁ samaṁ kāretvā suttaṁ pasāresi. Mahāsatto tassa suttapasāraṇavidhānaṁ anārādhento “ācariya evaṁ apasāretvā sādhukaṁ pasārehī”ti āha. Sāmi ahaṁ attano sippānurūpena pasāresiṁ, ito aññaṁ na jānāmīti. “Ettakaṁ ajānanto tvaṁ amhākaṁ dhanaṁ[1] gahetvā sālaṁ kathaṁ karissasi, āhara suttaṁ pasāretvā te dassāmī”ti āharāpetvā sayaṁ suttaṁ pasāresi. Taṁ Vissakammadevaputtassa pasāritaṁ viya ahosi. Tato vaḍḍhakiṁ āha “evaṁ pasāretuṁ sakkhissatī”ti. Na sakkhissāmīti. Mama vicāraṇāya pana kātuṁ sakkhissasīti. Sakkhissāmi sāmīti. Mahāsatto yathā tassā sālāya ekasmiṁ padese anāthānaṁ vasanaṭṭhānaṁ hoti, ekasmiṁ anāthānaṁ itthīnaṁ vijāyanaṭṭhānaṁ, ekasmi āgantukasamaṇabrāhmaṇānaṁ vasanaṭṭhānaṁ, ekasmiṁ āgantukamanussānaṁ vasanaṭṭhānaṁ, ekasmiṁ āgantukavāṇijānaṁ bhaṇḍaṭṭhapanaṭṭhānaṁ hoti, tathā sabbāni ṭhānāni bahimukhāni katvā sālaṁ vicāresi. Tattheva kīḷāmaṇḍalaṁ, tattheva vinicchayaṁ, tattheva dhammasabhaṁ kāresi. Katipāheneva niṭṭhitāya sālāya cittakāre pakkosāpetvā sayaṁ vicāretvā ramaṇīyaṁ cittakammaṁ kāresi. Sālā Sudhammādevasabhāpaṭibhāgā ahosi.

Tato “na ettakena sālā sobhati, pokkharaṇiṁ pana kāretuṁ vaṭṭatī”ti pokkharaṇiṁ khaṇāpetvā iṭṭhakavaḍḍhakiṁ pakkosāpetvā sayaṁ vicāretvā sahassavaṅkaṁ satatitthaṁ pokkharaṇiṁ kāresi. Sā pañcavidhapadumasañchannā Nandāpokkharaṇī viya ahosi. Tassā tīre pupphaphaladhare nānārukkhe ropāpetvā Nandanavanakappaṁ uyyānaṁ kāresi. Tameva ca sālaṁ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānañceva āgantukagamikādīnañca dānavattaṁ paṭṭhapesi. Tassa sā kiriyā sabbattha pākaṭā

1. Manaṁ (Sī)

ဝဿေ ဝါ အာတပေ ဝါ အာဂတေ န ကိလမိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ တေ ဒါရကေ အာဟ “သမ္မာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝါတေ ဝါ ဝဿေ ဝါ အာတပေ ဝါ အာဂတေ ဌာနနိသဇ္ဇာသယနက္ခမံ ကေ သာလံ ကာရေဿာမ၊ ကေနံ ကတာပဏံ အာဟရထာ”တိ။ တေ တထာ ကရိံသု။

မဟာသတ္တော မဟာဝဍ္ဎကိံ ပက္ကောသာပေတွာ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ သာလံ ကရောဟီ”တိ သဟဿံ အဒါသိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဟဿံ ဂဟေတွာ ခါဏုကဏ္ဋကေ ကောဋ္ဋေတွာ ဘူမိံ သမံ ကာရေတွာ သုတ္တံ ပသာရေသိ။ မဟာသတ္တော တဿ သုတ္တပသာရဏဝိဓာနံ အနာရာဓေန္တော “အာစရိယ ဧတံ အပသာရေတွာ သာဓုကံ ပသာရေဟီ”တိ အာဟ။ သာမိ အဟံ အတ္တနော သိပ္ပါနုရူပေန ပသာရေသိံ၊ ဣတော အညံ န ဇာနာမိ။ “ဣမိနာ အဇာနန္တော တုမှေ အမှာကံ ဓနံ ဂဟေတွာ သာလံ ကထံ ကရိဿသိ၊ အာဟရ သုတ္တံ ပသာရေတွာ တေ ဒဿာမီ”တိ အာဟရာပေတွာ သယံ သုတ္တံ ပသာရေသိ။ တံ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တဿ ပသာရိတံ ဝိယ အဟောသိ။ ဟတ္ထော ဝဏ္ဏိံ အာဟ “ဧတံ ပသာရေတုံ သက္ခိဿသိ”တိ။ န သက္ခိဿာမီတိ။ မမ ဝိစာရဏာယ ပန ကာတုံ သက္ခိဿသီတိ။ သက္ခိဿာမိ သာမီတိ။ ဗောဓိသတ္တော ယထာ တဿာ သာလာယ ကေသ္မိံ ပဒေသေ အနာထာနံ ဒဿနတ္ထာနံ ဟောတိ၊ ဧကသ္မိံ အနာထာနံ ဣတ္ထီနံ ဝိစာယနဋ္ဌာနံ, ဧကသ္မိံ အာဂန္တုကမနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ, ဧကသ္မိံ အာဂန္တုကမနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ, ဧကသ္မိံ အာဂန္တုကဝါဏိဇာနံ ဘဏ္ဍဋ္ဌပနဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တထာ သဗ္ဗာနိ ဌာနာနိ ဗဟိမုခါနိ ကတွာ သာလံ ဝိစာရေသိ။ တတ္ထေဝ ကိဋာဂိရိသာလံ, တဿေဝ ပိနိဒ္ဓယံ, တတ္ထေဝ ဓမ္မသဘံ ကာရေသိ။ ကတိပါဟေနေဝ နိဋ္ဌိတာယ သာလာယ စိတ္တကာရေ ပက္ကောသာပေတွာ သယံ ဝိစာရေတွာ ရုမ္မကီယံ စိတ္တကမ္မံ ကာရေသိ။ သာလာ သုဓမ္မာဒေဝသဘာပဋိဘာဂါ အဟောသိ။

တတော “န ဧတ္တကေန သာလာ သောဘတိ၊ ပေါက္ခရဏိံ ပန ကာရေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ပေါက္ခရဏိံ ခဏာပေတွာ ဣဋ္ဌကဝဍ္ဎကိံ ပက္ကောသာပေတွာ သယံ ဝိစာရေတွာ သဟဿဝင်္ကံ သတတိတ္ထံ ပေါက္ခရဏိံ ကာရေသိ။ သာ ပဉ္စဝိဓပဒုမသဉ္ဆန္နာ နန္ဒာပေါက္ခရဏီ ဝိယ အဟောသိ။ တဿာ တီရေ ပုပ္ဖဖလဓရေ နာနာရုက္ခေ ရောပါပေတွာ နန္ဒနဝနကပ္ပံ ဥယျာနံ ကာရေသိ။ တမေဝ စ သာလံ နိဿာယ ဓမ္မိကသမဏဗြာဟ္မဏာနဉ္စေဝ အာဂန္တုကဂမိကာဒီနဉ္စ ဒါနဝတ္တံ ပဋ္ဌပေသိ။ တဿ သာ ကိရိယာ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋာ

၁-မနံ (သီ)

ahosi. Bahū manussā osaranti. Mahāsatto sālāya nisīditvā sampattasampattānaṁ kāraṇākāraṇaṁ yuttāyuttaṁ kathesi, vinicchayaṁ ṭhapesi, Buddhuppādakālo viya ahosi.

Vedeharajāpi sattavassaccayena "cattāro paṇḍitā 'amhe abhibhavitvā pañcamo paṇḍito uppajjissatī'ti me kathayiṁsu, kattha so etarahī"ti saritvā "tassa vasanaṭṭhānaṁ jānāthā"ti catūhi dvārehi cattāro amacce pesesi. Sesadvārehi nikkhantā amaccā mahāsattaṁ na passiṁsu. Pācīnadvārena nikkhanto amacco pana sālādīni disvā "paṇḍitena nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban"ti cintetvā manusse pucchi "ayaṁ sālā kataravaḍḍhakinā katā"ti. Manussā "nāyaṁ vaḍḍhakinā katā, Sirivaḍḍhaseṭṭhiputtena Mahosadhapaṇḍitena attano paññābalena vicāretvā katā"ti vadiṁsu. Kativasso pana paṇḍitoti. Paripuṇṇasattavassoti. Amacco rañño diṭṭhasupinadivasato paṭṭhāya vassaṁ gaṇetvā "rañño diṭṭhasupinena sameti, ayameva so paṇḍito"ti rañño dūtaṁ pesesi "deva Pācīnayavamajjhakagāme Sirivaḍḍhanaseṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito nāma sattavassikova samāno evarūpaṁ nāma sālaṁ vicāresi, pokkharaṇiṁ uyyānañca kāresi, imaṁ paṇḍitaṁ gahetvā ānemī"ti. Rājā taṁ kathaṁ sutvāva tuṭṭhacitto hutvā Senakaṁ pakkosāpetvā tamatthaṁ ārocetvā "kiṁ ācariya ānema paṇḍitan"ti pucchi. So lābhaṁ[1] maccharāyanto "mahārāja sālādīnaṁ kārāpitamattena paṇḍito nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appamattakaṁ etan"ti āha. So tassa kathaṁ sutvā "bhavitabbamettha kāraṇenā"ti tuṇhī hutvā "tattheva vasanto paṇḍitaṁ vīmaṁsatū"ti amaccassa dūtaṁ paṭipesesi. Taṁ sutvā amacco tattheva vasanto paṇḍitaṁ vīmaṁsi.

Tatridaṁ vīmaṁsanuddānaṁ—

"Maṁsaṁ goṇo ganthi suttaṁ, putto goto rathena ca.
Daṇḍo sīsaṁ ahī ceva, kukkuṭo maṇi vijāyanaṁ.
Odanaṁ vālukañcāpi, taḷākuyyānaṁ gadrabho maṇī"ti.

1. Vaṇṇaṁ (Sī, I)

အဟောသိ။ ဗဟူ မနုဿာ သြသရန္တိ။ မဟာသတ္တော သာလာယ နိသီဒိတ္ဝာ သမ္မတ္တသမ္မတ္တာနံ ကာရဏာကာရဏံ ယုတ္တာယုတ္တံ ကထေသိ၊ ဝိနိစ္ဆယံ ဒ္ဗပေသိ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒကာလော ဝိယ အဟောသိ။

ဝေဒေဟရာဇာပိ သတ္တဝဿစ္စယေန "စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ 'အမှေ အဘိ-ဘဝိတ္ဝာ ပဉ္စမော ပဏ္ဍိတော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ'တိ မေ ကထယိံသု၊ ကတ္ထ သော တေရဟီ''တိ သရိတ္ဝာ ''တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဇာနာထာ"တိ စတူဟိ ဒွါရေဟိ စတ္တာရော အမစ္စေ ပေသေသိ။ သေသဒွါရေဟိ နိက္ခန္တာ အမစ္စာ မဟာသတ္တံ န ပဿိံသု။ ပါစိနဒ္ဝါရေန နိက္ခန္တော အမစ္စော ပန သာလာဒီနိ ဒိသ္ဝာ "ပဏ္ဍိတေန နာမ ဣမိဿာ သာလာယ ကာရကေန ဝါ ကာရာပကေန ဝါ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ မနုဿေ ပုစ္ဆိ "အယံ သာလာ ကတရဝဏ္ဏိနာ ကတာ"တိ။ မနုဿာ "နာယံ ဝဏ္ဏိနာ ကတာ၊ သိရိဝဏ္ဏိနေဋ္ဌိပုတ္တေန မဟောသဓပဏ္ဍိတေန အတ္တနော ပညာဗလေန ဝိစာရေတ္ဝာ ကတာ"တိ ဝဒိံသု။ ကတိဝဿော ပန ပဏ္ဍိတောတိ။ ပရိပုဏ္ဏသတ္တဝဿောတိ။ အမစ္စော ရညော ဒိဋ္ဌသုပိနဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဝဿံ ဂဏေတ္ဝာ "ရညော ဒိဋ္ဌသုပိနေန သမေတိ၊ အယမေဝ သော ပဏ္ဍိတော"တိ ရညော ဒူတံ ပေသေသိ "ဒေဝ ပါစိနယဝမဇ္ဈကဂါမေ သိရိဝဏ္ဏိနေဋ္ဌိပုတ္တော မဟောသဓပဏ္ဍိတော နာမ သတ္တဝဿိကောဝ သမာနော ဧဝရူပံ နာမ သာလံ ဝိစာရေသိ၊ ပေါက္ခရဏိံ ဥယျာနဉ္စ ကာရေသိ၊ ဣမံ ပဏ္ဍိတံ ဂဟေတ္ဝာ အာနေမီ"တိ။ ရာဇာ တံ ကထံ သုတ္ဝာဝ တုဋ္ဌစိတ္တော ဟုတ္ဝာ သေနကံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တမတ္ထံ အာရေ-စေတ္ဝာ "ကိံ အာစရိယ အာနေမ ပဏ္ဍိတ"န္တိ ပုစ္ဆိ။ သော လာဘံ မစ္ဆရာ-ယန္တော "မဟာရာဇ သာလာဒိနံ ကာရာပိတမတ္တေန ပဏ္ဍိတော နာမ န ဟောတိ၊ ယော ကောစိ တောနိ ကာရေတိ၊ အပ္ပမတ္တကံ တေ"န္တိ အာဟ။ သော တဿ ကထံ သုတ္ဝာ "ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ကာရဏေနာ"တိ တုဏှီ ဟုတ္ဝာ "တတ္ထေဝ ဝသန္တော ပဏ္ဍိတံ ဝိမံသတူ"တိ အမစ္စဿ ဒူတံ ပဋိပေသေသိ။ တံ သုတ္ဝာ အမစ္စော တတ္ထေဝ ဝသန္တော ပဏ္ဍိတံ ဝိမံသိ။

တတြိဒံ ဝိမံသနဒ္ဓါနံ—

"မံသံ ဂေါဏော ဂန္ထိ သုတ္တံ၊ ပုတ္တော ဂေါတော ရထေန စ။
ဒဏ္ဍော သီသံ အဟီ စေဝ၊ ကုက္ကုဋော မဏိ ဝိဇာယနံ။
သြဒနံ ဝါလုကဉ္စာပိ၊ တဠာကုယျာနံ ဂဒြဘော မဏီ"တိ။

၁-ဝဏ္ဏံ(သီ၊ ဍ)

Tattha **maṁsan**ti ekadivasaṁ bodhisatte kīḷāmaṇḍalaṁ gacchante eko seno sūnaphalakato maṁsapesiṁ gahetvā ākāsaṁ pakkhandi. Taṁ disvā dārakā "maṁsapesiṁ chaḍḍāpessāmā"ti senaṁ anubandhiṁsu. Seno ito cito ca dhāvati. Te uddhaṁ oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāṇādīsu upakkhalitvā kilamanti. Atha ne paṇḍito āha "chaḍḍāpessāmi nan"ti. Chaḍḍāpehi sāmīti. "Tena hi passathā"ti so uddhaṁ anoloketvāva vātavegena dhāvitvā senassa chāyaṁ akkamitvā pāṇiṁ paharitvā mahāravaṁ ravi. Tassa tejena so saddo senassa kucchiyaṁ vinivijjhitvā nicchārito[1] viya ahosi. So bhīto maṁsaṁ chaḍḍesi. Mahāsatto chaḍḍitabhāvaṁ ñatvā chāyaṁ olokentova bhūmiyaṁ patituṁ adatvā ākāseyeva sampaṭicchi. Taṁ acchariyaṁ disvā mahājano nadanto vagganto apphoṭento mahāsaddaṁ akāsi. Amacco taṁ pavattiṁ ñatvā rañño dūtaṁ pesesi "paṇḍito iminā upāyena maṁsapesiṁ chaḍḍāpesi, idaṁ devo jānātū"ti. Taṁ sutvā rājā Senakaṁ pucchi "kiṁ Senaka ānema paṇḍitan"ti. So cintesi "tassa idhāgatakālato paṭṭhāya mayaṁ nippabhā bhavissāma, atthibhāvampi no rājā na jānissati, na taṁ ānetuṁ vaṭṭatī"ti. So balavalābhamacchariyatāya[2] "mahārāja ettakena paṇḍito nāma na hoti, appamattakaṁ kiñci etan"ti āha. Rājā majjhattova hutvā "tattheva naṁ vīmaṁsatū"ti puna pesesi.

Goṇoti eko Pācīnayavamajjhakagāmavāsī puriso "vasse patite kasissāmī"ti gāmantarato goṇe kiṇitvā ānetvā gehe vasāpetvā punadivase gocaratthāya tiṇabhūmiṁ ānetvā goṇapiṭṭhe nisinno kilantarūpo otaritvā rukkhamūle nipannova niddaṁ okkami. Tasmiṁ khaṇe eko coro goṇe gahetvā palāyi. So pabujjhitvā goṇe apassanto ito cito ca oloketvā goṇe gahetvā palāyantaṁ coraṁ disvā vegena pakkhanditvā "kuhiṁ me goṇe nesī"ti āha. Mama goṇe attano icchitaṭṭhānaṁ nemīti. Tesaṁ vivādaṁ sutvā mahājano sannipati. Paṇḍito tesaṁ sālādvārena gacchantānaṁ saddaṁ sutvā ubhopi pakkosāpetvā tesaṁ kiriyaṁ disvāva

1. Nisīditvā niccharanto (Syā, Ka)
2. Vaṇṇamaccharatāya (Sī, I)

တတ္ထ **မံသ**န္တိ ကေဒိဝသံ ဗောဓိသတ္တေ ကီဠာမဏ္ဍလံ ဂစ္ဆန္တေ ကော သေနော သူနဖလကတော မံသပေသိံ ဂဟေတွာ အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။ တံ ဒိသွာ ဒါရကာ "မံသပေသိံ ဆဍ္ဍာပေဿာမာ"တိ သေနံ အနုဗန္ဓိံသု။ သေနော ဋ္ဌတော စိတော စ ဓာဝတိ။ တေ ဥဒ္ဓံ ဩလောကေတွာ တဿ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တာ ပါသာဏာဒီသု ဥပက္ခလိတွာ ကိလမန္တိ။ အထ နေ ပဏ္ဍိတော အာဟ "ဆဍ္ဍာပေဿာမိ န"န္တိ။ ဆဍ္ဍာပေဟိ သာမီတိ။ "တေန ဟိ ပဿထာ"တိ သော ဥဒ္ဓံ အနောလောကေတွာဝ ဝါတဝေဂေန ဓာဝိတွာ သေနဿ ဆာယံ အက္ကမိတွာ ပါဏိံ ပဟရိတွာ မဟာရဝံ ရဝိ။ တဿ ဟေဋ္ဌာ သော သဒ္ဒေါ သေနဿ ကုစ္ဆိယံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ နိဿာရိတော ဝိယ အဟောသိ။ သော ဘီတော မံသံ ဆဍ္ဍေသိ။ မဟာသတ္တော ဆဍ္ဍိတဘာဝံ ဉတွာ အာယံ ဩလောကေန္တော ဘူမိယံ ပတိတုံ အဒတွာ အာကာသေယေဝ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ ဟံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ မဟာဇနော နဒန္တော နဒန္တော ဝဂ္ဂန္တော အပ္ဖောဋေန္တော မဟာသဒ္ဒံ အကာသိ။ အမစ္စော တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ရညော ဒူတံ ပေသေသိ "ပဏ္ဍိတော ကုဓိနာ ဥပါယေန မံသပေသိံ ဆဍ္ဍာပေသိ၊ ဇာနာတု ဒေဝော ဇာနာ-ဟူ"တိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ သေနကံ ပုစ္ဆိ "ကိံ သေနက အာနေမ ပဏ္ဍိတ"န္တိ။ သော စိန္တေသိ "တဿ ဣဓာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ မယံ နိပ္ပဘာ ဘဝိဿာမ၊ အတ္ထိဘာဝမ္ပိ နော ရာဇာ နဇာနိဿတိ၊ နဒါနိ တံ အာနေတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ ဣတော ဗာဟိရဝတ္ထုဝိဘာဝနတ္ထာယ "မဟာရာဇ ဧတ္တကေန ပဏ္ဍိတော နာမ နဟောတိ၊ အပ္ပမတ္တကံ ကိဉ္စိ တေ"န္တိ အာဟ။ ရာဇာ မဇ္ဈတ္တောဝ ဟုတွာ "ဟန္ဒေါ နံ ဝိမံသတူ"တိ ပုန ပေသေသိ။

ဂေါဓောတိ ဓေနော ပါစိနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိ ပုရိသော "ဝဿေ ပတိတေ ကသိဿာမီ"တိ ဂါမန္တရတော ဂေါဓေ ကိဏိတွာ အာနေတွာ ဂေဟေ ဝသာပေတွာ ပုနဒိဝသေ ဂေါစရတ္ထာယ တိဏဘူမိံ အာနေတွာ ဂေါဓေပိဒ္ဓေ နိသိန္နော ကိလန္တရူပေါ ဩတရိတွာ ရုက္ခမူလေ နိပန္နောဝ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ ဘဿိံ ခဒေါ ဓေနော စောရော ဂေါဓေ ဂဟေတွာ ပလာယိ။ သော ပဗုဇ္ဈိတွာ ဂေါဓေ အပဿန္တော ဣတော စိတော စ ဩလောကေတွာ ဂေါဓေ ဂဟေတွာ ပလာယန္တံ စောရံ ဒိသွာ ဝေဂေန ပက္ခန္ဒိတွာ "ကုဟိံ မေ ဂေါဓေ နေသီ"တိ အာဟ။ မမ ဂေါဓေ အတ္တနော ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနံ နေမီတိ။ တေသံ ဝိဝါဒံ သုတွာ မဟာဇနော သန္နိပတိ။ ပဏ္ဍိတော တေသံ သာလာဒ္ဝါရေန ဂစ္ဆန္တာနံ သဒ္ဒံ သုတွာ ဥဘောပိ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ ကိရိယံ ဒိသွာဝ

၁-နိသီဒိတွာ နိဋ္ဌဂန္တွာ (သျာ၊ က)
၂-ဝဏ္ဏမစ္ဆရတာယ (သီ၊ ဋ္ဌ)

“ayaṁ coro, ayaṁ goṇasāmiko”ti jānāti. Jānantopi “kasmā vivadathā”ti pucchi. Goṇasāmiko āha “sāmi ime ahaṁ asukagāmato asukassa nāma hatthato kiṇitvā ānetvā gehe vasāpetvā gocaratthāya tiṇabhūmiṁ nesiṁ, tattha mama pamādaṁ disvā ayaṁ goṇe gahetvā palāyi, svāhaṁ ito cito ca olokento imaṁ disvā anubandhitvā gaṇhiṁ, asukagāmavāsino mayā etesaṁ kiṇitvā gahitabhāvaṁ jānantī”ti. Coro pana “mamete gharajātikā, ayaṁ musā bhaṇatī”ti āha.

Atha ne paṇḍito “ahaṁ vo aḍḍaṁ dhammena vinicchinissāmi, ṭhassatha me vinicchaye”ti pucchitvā “āma sāmi ṭhassāmā”ti vutte “mahājanassa manaṁ gaṇhituṁ vaṭṭatī”ti paṭhamaṁ coraṁ pucchi “tayā ime goṇā kiṁ khādāpitā kiṁ pāyitā”ti. Yāguṁ pāyitā tilapiṭṭhañca māse ca khādāpitāti. Tato goṇasāmikaṁ pucchi. So āha “sāmi kuto me duggatassa yāgu-ādīni laddhāni, tiṇameva khādāpitā”ti. Paṇḍito tesaṁ kathaṁ parisaṁ gāhāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā koṭṭāpetvā udakena maddāpetvā goṇe pāyesi. Goṇā tiṇameva chaḍḍayiṁsu. Paṇḍito “passathetan”ti mahājanassa dassetvā coraṁ pucchi “tvaṁ corosi, na corosī”ti. So “coromhī”ti āha. “Tena hi tvaṁ ito paṭṭhāya mā evarūpamakāsī”ti ovadi. Bodhisattassa parisā pana taṁ hatthapādehi koṭṭetvā dubbalamakāsi. Atha naṁ paṇḍito “diṭṭhadhammeyeva tāva imaṁ dukkhaṁ labhasi, samparāye pana nirayādīsu mahādukkhaṁ anubhavissasi, samma tvaṁ ito paṭṭhāya pajahetaṁ kamman”ti vatvā tassa pañca sīlāni adāsi. Amacco taṁ pavattiṁ yathābhūtaṁ rañño ārocāpesi. Rājā Senakaṁ pucchi “kiṁ Senaka ānemapaṇḍitan”ti. “Goṇa-aḍḍaṁ nāma mahārāja ye keci vinicchinanti[1], āgamehi tāvā”ti vutte rājā majjhatto hutvā puna tatheva sāsanaṁ pesesi. Sabbaṭṭhānesupi[2] evaṁ veditabbaṁ. Ito paraṁ pana uddānamattameva vibhajitvā dassayissāmāti.

Gantīti[3] ekā duggatitthī nānāvaṇṇehi suttehi ganthike bandhitvā kataṁ suttaganthitapiḷandhanaṁ gīvato mocetvā sāṭakassa upari ṭhapetvā

1. Yena kenaci vinicchitaṁ (Syā, I, Ka)
2. Sabbavādesupi (Sī, I), sabbavidhāne (Syā)
3. Gaṇṭhīti (Sī, Syā, I)

“အယံ စောရော၊ အယံ ဂေါဏသာမိကော”တိ ဇာနာတိ။ ဇာနန္တောပိ “ကသ္မာ ပိဝဒထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဂေါဏသာမိကော အာဟ “သာမိ ဣမေ အဟံ ဒဿုကဂါမတော အသုကဿ နာမ ဟတ္ထတော ကိဏိတ္ဝာ အာနေတ္ဝာ ဂေဟေ ဝသာပေတ္ဝာ ဂေါစရဋ္ဌာယ တိဏဘူမိံ နေသိံ၊ တတ္ထ မမ ပမာဒံ ဒိသ္ဝာ အယံ ဂေါဏော ဂဟေတ္ဝာ ပလာယိ၊ သ္ဝာဟံ ဣတော စိတော စ ဩလောကေန္တော ဣမံ ဒိသ္ဝာ အနုဗန္ဓိတ္ဝာ ဂဏှိံ၊ အသုကဂါမဝါသိနော မယာ ဧတေသံ ကိဏိတ္ဝာ ဂဟိတဘာဝံ ဇာနန္တီ”တိ။ စောရော ပန “မမေတေ ဃရဇာတိကာ၊ အယံ မုသာ ဘဏတီ”တိ အာဟ။

အထ နေ ပဏ္ဍိတော “အဟံ ဝေါ အဋ္ဌံ ဓမ္မေန ဝိနိစ္ဆိနိဿာမိ၊ ဌဿထ မေ ဝိနိစ္ဆယေ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အာမ သာမိ ဌဿာမာ”တိ ဝုတ္တေ “မဟာဇနဿ မနံ ဂဏှိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ပဌမံ စောရံ ပုစ္ဆိ “တယာ ဣမေ ဂေါဏာ ကိံ ခါဒါပိတာ ကိံ ပါယိတာ”တိ။ ယာဂုံ ပါယိတာ တိလပိဋ္ဌဉ္စ မာသေ စ ခါဒါပိတာတိ။ တတော ဂေါဏသာမိကံ ပုစ္ဆိ။ သော အာဟ “သာမိ ကုတော မေ ဒုဂ္ဂတဿ ယာဂုအာဒီနိ လဒ္ဓါနိ၊ တိဏမေဝ ခါဒါပိတာ”တိ။ ပဏ္ဍိတော တေသံ ကထံ ပသုံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ပိယင်္ဂုပဏ္ဏာနိ အာဟရာပေတ္ဝာ ကောဋ္ဋာပေတ္ဝာ ဥဒကေန မဒ္ဒါပေတ္ဝာ ဂေါဏေ ပါယေသိ။ ဂေါဏာ တိဏမေဝ ဆဍ္ဍေသုံ။ ပဏ္ဍိတော “ပဿထေတ”န္တိ မဟာဇနဿ ဒဿေတ္ဝာ စောရံ ပုစ္ဆိ “တ္ဝံ စောရောသိ, နာ စောရောသီ”တိ။ သော “စောရောမှီ”တိ အာဟ။ “တေန ဟိ တ္ဝံ ဣတော ပဋ္ဌာယ မာ ဧဝရူပမကာသီ”တိ ဩဝဒိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ပရိသာ ပန တံ ဟတ္ထပါဒေဟိ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ ဒုဗ္ဗလမကာသိ။ အထ နံ ပဏ္ဍိတော “ဒိဋ္ဌဓမ္မေယေဝ တာဝ ဣမံ ဒုက္ခံ လဘသိ၊ သမ္မရာယေ ပန နိရယာဒီသု မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝိဿသိ၊ သမ္မ တ္ဝံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ပဇဟေတံ ကမ္မ”န္တိ ဝတ္ဝာ တဿ ပဉ္စ သီလာနိ အဒါသိ။ အမစ္စော တံ ပဝတ္တိံ ယထာဘူတံ ရညော အာရောစာပေသိ။ ရာဇာ သေနကံ ပုစ္ဆိ “ကိံ သေနက အာနေမ ပဏ္ဍိတ”န္တိ။ “ဂေါဏအဋ္ဌနာမ မဟာရာဇ ယေ ကေစိ ဝိနိစ္ဆိနန္တိ[1]၊ အာဂမေဟိ တာဝါ”တိ ဝုတ္တေ ရာဇာ မဇ္ဈတ္တော ဟုတ္ဝာ ပုန တထေဝ သာသနံ ပေသေသိ။ သမ္ဗဉ္ဇာနေသုပိ[2] ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတော ပရံ ပန ဥဒ္ဒါနမတ္တမေဝ ဝိဘဇိတ္ဝာ ဒဿယိဿာမာတိ။

‘ဂန္ဆီ’တိ[3] ကော ဒုဂ္ဂတိတ္ထိ နာနာဝဏ္ဏေဟိ သုတ္တေဟိ ဂန္ထိကေ ဗန္ဓိတ္ဝာ ကတံ သုတ္တဂန္ထိတပိဠန္ဓနံ ဂိဝတော မောစေတ္ဝာ သာဋကဿ ဥပရိ ဌပေတ္ဝာ

၁-ယေန ကေနစိ ဝိနိစ္ဆိတံ (သျာ၊ ဣ၊ က)
၂-သမ္ဗဝါဒေသုပိ (သီ၊ ဣ)၊ သမ္ဗဝိဓာနေ (သျာ)
၃-ဂဏ္ဌီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

nhāyituṁ paṇḍitena kāritapokkharaṇiṁ otari. Aparā taruṇitthī taṁ disvā lobhaṁ uppādetvā ukkhipitvā “amma ativiya sobhanaṁ idaṁ kittakena te kataṁ, ahampi attano evarūpaṁ karissāmi, gīvāya piḷandhitvā pamāṇaṁ tāvassa upadhāremī”ti vatvā tāya ujucittatāya “upadhārehī”ti vutte gīvāya piḷandhitvā pakkāmi. Itarā taṁ disvā sīghaṁ uttaritvā sāṭakaṁ nivāsetvā upadhāvitvā “kahaṁ me piḷandhanaṁ gahetvā palāyissasī”ti sāṭake gaṇhi. Itarā “nāhaṁ tava santakaṁ gaṇhāmi, mama gīvāyameva piḷandhanan”ti āha. Mahājano taṁ sutvā sannipati. Paṇḍito dārakehi saddhiṁ kīḷanto tāsaṁ kalahaṁ katvā sālādvārena gacchantīnaṁ saddaṁ sutvā “kiṁ saddo eso”ti pucchitvā ubhinnaṁ kalahakāraṇaṁ sutvā pakkosāpetvā ākāreneva coriñca acoriñca ñatvāpi tamatthaṁ pucchitvā “ahaṁ vo dhammena vinicchinissāmi, mama vinicchaye ṭhassathā”ti vatvā “āma ṭhassāma sāmī”ti vutte paṭhamaṁ coriṁ pucchi “tvaṁ imaṁ piḷandhanaṁ piḷandhantī kataragandhaṁ vilimpasī”ti. Ahaṁ niccaṁ sabbasaṁhārakaṁ vilimpāmīti. Sabbasaṁhārako nāma sabbagandhehi yojetvā katagandho. Tato itaraṁ pucchi. Sā āha “kuto sāmi laddho duggatāya mayhaṁ sabbasaṁhārako, ahaṁ niccaṁ piyaṅgupupphagandhameva vilimpāmī”ti. Paṇḍito udakapātiṁ āharāpetvā taṁ piḷandhanaṁ tattha pakkhipāpetvā gandhikaṁ pakkosāpetvā “etaṁ gandhaṁ[1] upasiṅghitvā asukagandhabhāvaṁ janāhī”ti āha. So upasiṅghanto piyaṅgupupphabhāvaṁ ñatvā imaṁ ekakanipāte gāthamāha—

> “Sabbasaṁhārako natthi, suddhaṁ kaṅgu pavāyati.
> Alikaṁ bhāsati’yaṁ dhuttī, saccamāhu mahallikā”ti[2].

Tattha **dhuttī**ti dhuttikā. **Āhū**ti āha, ayameva vā pāṭho.

Evaṁ mahāsatto taṁ kāraṇaṁ mahājanaṁ jānāpetvā “tvaṁ corīsi, na corīsī”ti pucchitvā coribhāvaṁ paṭijānāpesi. Tato paṭṭhāya mahāsattassa paṇḍitabhāvo pākaṭo jāto.

Suttanti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthī kappāsakkhettaṁ rakkhantī tattheva parisuddhaṁ kappāsaṁ gahetvā sukhumasuttaṁ kantitvā guḷaṁ katvā

1. Pātiṁ (Sī, I)
2. Khu 5. 26 piṭṭhe.

နာယိတုံ. ပဏ္ဍိတေန ကာရိတပေါက္ခရဏိံ ဩတရိ။ အပရာ တရုဏိတ္ထိ တံ ဒိသွာ လောဘံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ ဥက္ခိပိတ္ဝာ “အမ္မ အတိဝိယ သောဘနံ ဣဒံ ကိတ္တကေန တေ ကတံ၊ အဟမ္ပိ အတ္တနော ဧဝရူပံ ကရိဿာမိ၊ ဂိဝါယ ပိဋ္ဌိတ္ဝာ ပမာဏံ တာဝဿ ဥပဓာရေမီ’’တိ ဝတ္ဝာ တာယ ဥဇုစိတ္တတာယ “ဥပဓာရေဟီ”တိ ဝုတ္တေ ဂိဝါယ ပိဋ္ဌိတ္ဝာ ပက္ကာမိ။ ဣတရာ တံ ဒိသွာ သီဃံ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ သာဋကံ နိဝါသေတ္ဝာ ဥပဓာဝိတ္ဝာ ‘‘ကဟံ မေ ပိဋ္ဌိနံ ဂဟေတ္ဝာ ပလာယိဿသီ”တိ သာဋကေ ဂဏှိ။ ဣတရာ “နာဟံ တဝ သန္တကံ ဂဏှာမိ၊ မမ ဂိဝါယမေဝ ပိဋ္ဌိန’’န္တိ အာဟ။ မဟာဇနော တံ သုတ္ဝာ သန္နိပတိ။ ပဏ္ဍိတော ဒါရကေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠန္တော တာသံ ကလဟံ ကတ္ဝာ သာလာ-ဒ္ဝါရေန ဂစ္ဆန္တီနံ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ “ကိံသဒ္ဒေါ သော’’တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ ဥဘိန္နံ ကလဟကာရဏံ သုတ္ဝာ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ အာကာရေနေဝ စောရိဉ္ဆ အစောရိဉ္ဆ ဥတ္ဝာပိ တမတ္ထံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အဟံ ဝေါ ဓမ္မေန ဝိနိစ္ဆိနိဿာမိ၊ မမ ဝိနိစ္ဆယေ ဌဿထာ’’တိ ဝတ္ဝာ “အာမ ဌဿာမ သာမီ”တိ ဝုတ္တေ ပဌမံ စောရိံ ပုစ္ဆိ “တွံ ဣမံ ပိဋ္ဌိနံ ပိဋ္ဌိန္တီ ကတရဂန္ဓံ ဝိလိမ္ပသိ”တိ။ အဟံ နိဂ္ဂဳ သဗ္ဗသံဟာရကံ ဝိလိမ္ပာမီတိ။ သဗ္ဗသံဟာရကော နာမ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ ယောဇေတ္ဝာ ကတဂန္ဓော။ တတော ဣတရံ ပုစ္ဆိ။ သာ အာဟ “ကုတော သာမိ လဒ္ဓေါ ဒုဂ္ဂတာယ မယှံ သဗ္ဗသံဟာရကော၊ အဟံ နိစ္စံ ဝိယဂ်ုပုပ္ဖဂန္ဓမေဝ ဝိလိမ္ပာမီ”’တိ။ ပဏ္ဍိတော ဥဒကပါတိံ အာဟာပေတ္ဝာ တံ ပိဋ္ဌိနံ တတ္ထ ပက္ခိပါပေတ္ဝာ ဂန္ဓိကံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “ဧတံ ဂန္ဓံ ဥပသိံဃိတ္ဝာ အသုက-ဂန္ဓဘာဝံ ဇာနာဟီ’’တိ အာဟ။ သော ဥပသိံဃန္တော ဝိယဂ်ုပုပ္ဖဘာဝံ ဥတ္ဝာ ဣမံ ဧကကနိပါတေ ဂါထမာဟ—

> “သဗ္ဗသံဟာရကော နတ္ထိ၊ သုဒ္ဓံ ကဏ် ပဝါယတိ။
> အလိကံ ဘာသတိ’ယံ ဓုတ္တိ၊ သစ္စမာဟု မဟလ္လိကာ”တိ ၂။

တတ္ထ **ဓုတ္တိ**တိ ဓုတ္တိကာ။ **အာ**ဟူတိ အာဟ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။

ဧဝံ မဟာသတ္တော တံ ကာရဏံ မဟာဇနံ ဇာနာပေတ္ဝာ “တွံ စောရိသိ, န စောရိသိ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ စောရိဘာဝံ ပဋိဇာနာပေသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ မဟာသတ္တဿ ပဏ္ဍိတဘာဝေါ ပါကဋော ဇာတော။

သုတ္တန်တိ ဧကော ကပ္ပါသက္ခေတ္တရက္ခိကာ ဣတ္ထိ ကပ္ပါသက္ခေတ္တံ ရက္ခန္တီ တတ္ထေဝ ပရိသုဒ္ဓံ ကပ္ပါသံ ဂဟေတ္ဝာ သုခုမသုတ္တံ ကန္တိတ္ဝာ ဂုဠံ ကတ္ဝာ

၁-ပါတိံ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၅-၂၆-ပိဋ္ဌေ။

ucchaṅge ṭhapetvā gāmaṁ āgacchantī “paṇḍitassa pokkharaṇiyaṁ nhāyissāmī”ti tīraṁ gantvā sāṭakaṁ muñcitvā sāṭakassa upari suttaguḷaṁ ṭhapetvā otaritvā pokkharaṇiyaṁ nhāyati. Aparā taṁ disvā luddhacittatāya taṁ gahetvā “aho manāpaṁ suttaṁ amma tayā katan”ti accharaṁ paharitvā olokentī viya ucchaṅge katvā pakkāmi. Sesaṁ purimanayeneva vitthāretabbaṁ. Paṇḍito paṭhamaṁ coriṁ pucchi “tvaṁ guḷaṁ karontī anto kiṁ pakkhipitvā akāsī”ti. Kappāsaphalaṭṭhimeva sāmīti. Tato itaraṁ pucchi. Sā “sāmi timbaru-aṭṭhin”ti āha. So ubhinnaṁ vacanaṁ parisaṁ gāhāpetvā suttaguḷaṁ nibbeṭhāpetvā timbaru-aṭṭhiṁ disvā taṁ coribhāvaṁ sampaṭicchāpesi. Mahājano haṭṭhatuṭṭho “suvinicchito aḍḍo”ti sādhukārasahassāni pavattesi.

Puttoti ekadivasaṁ ekā itthī puttaṁ ādāya mukhadhovanatthāya paṇḍitassa pokkharaṇiṁ gantvā puttaṁ nhāpetvā attano sāṭake nisīdāpetvā attano mukhaṁ dhovituṁ otari. Tasmiṁ khaṇe ekā yakkhinī taṁ dārakaṁ disvā khāditukāmā hutvā itthivesaṁ gahetvā “sahāyike sobhati vatāyaṁ dārako, taveso putto”ti pucchitvā “āmā”ti vutte “pāyemi nan”ti vatvā “pāyehī”ti vuttā taṁ gahetvā thokaṁ kīḷāpetvā ādāya palāyi. Itarā taṁ disvā dhāvitvā “kuhiṁ me puttaṁ nesī”ti gaṇhi. Yakkhinī “kuto tayā putto laddho, mameso putto”ti āha. Tā kalahaṁ karontiyo sālādvārena gacchanti. Paṇḍito taṁ kalahasaddaṁ sutvā pakkosāpetvā “kimetan”ti pucchi. Tā tassa etamatthaṁ ārocesuṁ. Taṁ sutvā mahāsatto akkhīnaṁ animisatāya ceva rattatāya ca nirāsaṅkatāya ca chāyāya abhāvatāya ca “ayaṁ yakkhinī”ti ñatvāpi “mama vinicchaye ṭhassathā”ti vatvā “āma ṭhassāmā”ti vutte bhūmiyaṁ lekhaṁ kaḍḍhayitvā lekhāmajjhe dārakaṁ nipajjāpetvā yakkhiniṁ hatthesu, mātaraṁ pādesu gāhāpetvā “dvepi kaḍḍhitvā gaṇhatha, kaḍḍhituṁ sakkontiyā eva putto”ti āha.

Tā ubhopi kaḍḍhiṁsu. Dārako kaḍḍhiyamāno dukkhappatto hutvā viravi. Mātā hadayena phalitena viya hutvā puttaṁ muñcitvā rodamānā aṭṭhāsi. Paṇḍito mahājanaṁ pucchi “ambho dārake mātu hadayaṁ mudukaṁ hoti, udāhu amātū”ti. Mātu hadayaṁ mudukaṁ hotīti. Kiṁ dāni

ဥစ္ဆင်္ဂေ ဌပေတွာ ဂါမံ အာဂစ္ဆန္တိ “ပဏ္ဍိတဿ ပေါက္ခရဏိယံ နှာယိဿာမ”်တိ တီရံ ဂန္ဒွာ သာဋကံ မုဉ္စိတွာ သာဋကဿ ဥပရိ သုတ္တဂုဠံ ဌပေတွာ ဩဘရိတွာ ပေါက္ခရဏိယံ နှာယတိ။ အပရာ တံ ဒိသွာ လုဒ္ဓစိတ္တတာယ တံ ဂဟေတွာ “အဟော မနာပံ သုတ္တံ အမ္မ တယာ ကတ”န္တိ အစ္ဆရံ ပဟရိတွာ ဩလောကေန္တီ ဝိယ ဥစ္ဆင်္ဂေ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ပဏ္ဍိတော ပဌမံ စောရိံ ပုစ္ဆိ “တံ ဂုဠံ ကရောန္တီ အင်္ကောကိ” ပဂ္ဂိဝိတွာ အကာသိ”တိ။ ကပ္ပါသဖလဋ္ဌိမေဝ သာမီတိ။ တတော ဒုတရံ ပုစ္ဆိ။ သာ “သာမိ တိမ္ဗရုအဋ္ဌိ”န္တိ အာဟ။ သော ဥဘိန္နံ ဝစနံ ပရိသံ ဂါဟာပေတွာ သုတ္တဂုဠံ နိဗ္ဗေဌာပေတွာ တိမ္ဗရုအဋ္ဌိံ ဒိသွာ တံ စောရိဘာဝံ သမ္ပဋိစ္ဆာပေသိ။ မဟာဇနော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော “သုဝိနိစ္ဆိတော အစ္ဆော”တိ သာဓုကာရသဟဿာနိ ပဝတ္တေသိ။

ပုတ္တော”တိ ကေဒိဝသံ ကော ဒုတ္ထိ ပုတ္တံ အာဒါယ မုခဓောဝနတ္ထာယ ပဏ္ဍိတဿ ပေါက္ခရဏိံ ဂန္ဒွာ ပုတ္တံ နှာပေတွာ အတ္တနော သာဋကေ နိသီဒါပေဒ္ဓာ အတ္တနော မုခံ ဓောတုံ ဩတရိ။ တသ္မိံ ခဏေ ကော ယက္ခိနီ တံ ဒါရကံ ဒိသွာ ခါဒိတုကာမာ ဟုတွာ ဣတ္ထိဝေသံ ဂဟေတွာ “သဟာယိကေ သောဘတိ ဝတာယံ ဒါရကော၊ တဝေသော ပုတ္တော”တံ် ပုစ္ဆိတွာ “အာမေ”တိ ဝုတ္တေ “ပါယေမိ နံ”န္တိ ဝတွာ “ပါယေဟီ”တိ ဝုတ္တာ တံ ဂဟေတွာ ထောကံ ကီဠာပေတ္ဝာ အာဒါယ ပလာယိ။ ဒုတရာ တံ ဒိသွာ ဓာဝိတွာ “ကုဟိံ မေ ပုတ္တံ နေသီ”’တိ ဂဏှိ။ ယက္ခိနီ “ကုတော တယာ ပုတ္တော လဒ္ဓေါ၊ မမေသော ပုတ္တော”’တိ အာဟ။ တာ ကလဟံ ကရောန္တိယော သာလာဒ္ဝါရေန ဂစ္ဆန္တိ။ ပဏ္ဍိတော တံ ကလဟသဒ္ဒံ သုတွာ ပက္ကောသာပေတွာ “ကိမေတ”’န္တိ ပုစ္ဆိ။ တာ တဿ တမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ တံ သုတွာ မဟာသတ္တော အက္ခီနံ အနိမိသတာယ စေဝ ရတ္တတာယ စ နိရာသင်္ကတာယ စ ဆာယာယ အဘာဝတာယ စ “အယံ ယက္ခိနီ”တိ ဉတွာပိ “မမ ဝိနိစ္ဆယေ ဌဿထာ”တိ ဝတွာ “အာမ ဌဿာမာ”တိ ဝုတ္တေ ဘူမိယံ လေခံ ကၐိတွာ လေခါမဇ္ဈေ ဒါရကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ယက္ခိနိံ ဟတ္ထေသု, မာတရံ ပါဒေသု ဂါဟာပေတွာ “ဒ္ဝေပိ ကၐိတွာ ဂဏှထ၊ ကၐိတုံ သက္ကောန္တိယာ ဧဝ ပုတ္တော”’တိ အာဟ။

တာ ဥဘောပိ ကၐိံသု။ ဒါရကော ကၐိယမာနော ဒုက္ခပ္ပတ္တော ဟုတွာ ဝိရဝိ။ မာတာ ဟဒယေန ဖလိတေန ဝိယ ဟုတွာ ပုတ္တံ မုဉ္စိတွာ ရောဒမာနာ အဋ္ဌာသိ။ ပဏ္ဍိတော မဟာဇနံ ပုစ္ဆိ “အမ္ဘော ဒါရကေ မာတု ဟဒယံ မုဒုကံ ဟောတိ, ဥဒါဟု အမာတူ”တိ။ မာတု ဟဒယံ မုဒုကံ ဟောတီတိ။ ကိံ ဒါနိ

dārakaṁ gahetvā ṭhitā mātā hoti, udāhu vissajjetvā ṭhitāti. Vissajjetvā ṭhitā paṇḍitāti. Imaṁ pana dārakacoriṁ tumhe jānāthāti. Na jānāma paṇḍitāti. Atha ne paṇḍito āha "yakkhinī esā, etaṁ khādituṁ gaṇhī"ti. Kathaṁ jānāsi paṇḍitāti. Akkhīnaṁ animisatāya ceva rattatāya ca nirāsaṅkatāya ca chāyāya abhāvena ca nikkaruṇatāya cāti. Atha naṁ pucchi "kāsi tvan"ti. Yakkhinīmhi sāmīti. Kasmā imaṁ dārakaṁ gaṇhīti. Khādituṁ gaṇhāmi sāmīti. "Andhabāle tvaṁ pubbepi pāpakammaṁ katvā yakkhinī jātāsi, idāni punapi pāpaṁ karosi, aho andhabālāsī"ti vatvā taṁ pañcasīlesu patiṭṭhāpetvā "ito paṭṭhāya evarūpaṁ pāpakammaṁ mā akāsī"ti vatvā taṁ uyyojesi. Dārakamātāpi dārakaṁ labhitvā "ciraṁ jīvatu sāmī"ti paṇḍitaṁ thometvā puttaṁ ādāya pakkāmi.

Gototi[1] eko kira lakuṇḍakattā goto[2], kāḷavaṇṇattā ca kāḷoti Gotakāḷo[3] nāma puriso satta saṁvaccharāni kammaṁ katvā bhariyaṁ labhi. Sā nāmena Dīghatālā nāma. So ekadivasaṁ taṁ āmantetvā "bhadde pūvakhādanīyaṁ pacāhi, mātāpitaro daṭṭhuṁ gamissāmā"ti vatvā "kiṁ te mātāpitūhī"ti tāya paṭikkhittopi yāvatatiyaṁ vatvā pūvakhādanīyaṁ pacāpetvā pātheyyañceva paṇṇākārañca ādāya tāya saddhiṁ maggaṁ paṭipanno antarāmagge uttānavāhiniṁ ekaṁ nadiṁ addasa. Te pana dvepi udakabhīrukajātikāva, tasmā taṁ uttarituṁ avisahantā tīre aṭṭhaṁsu. Tadā Dīghapiṭṭhi nāmeko duggatapuriso anuvicaranto taṁ ṭhānaṁ pāpuṇi. Atha naṁ te disvā pucchiṁsu "samma ayaṁ nadī gambhīrā uttānā"ti. So tesaṁ kathaṁ sutvā udakabhīrukabhāvaṁ ñatvā "samma ayaṁ nadī gambhīrā bahucaṇḍamacchākiṇṇā"ti āha. Samma kathaṁ tvaṁ gamissasīti. So āha "saṁsumāramakarānaṁ amhehi paricayo atthi, tena te amhe na viheṭhentī"ti. Tena hi samma amhepi nehīti. So "sādhū"ti sampaṭicchi. Athassa te khajjabhojanaṁ adaṁsu. So katabhattakicco "samma kaṁ paṭhamaṁ nemī"ti pucchi. So āha "tava sahāyikaṁ paṭhamaṁ nehi, maṁ pacchā nehī"ti. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā taṁ khandhe katvā pātheyyañceva paṇṇākārañca gahetvā nadiṁ otaritvā thokaṁ gantvā ukkuṭiko nisīditvā pakkāmi.

1. Goḷarathena cāti goḷena ca rathena ca (Sī, I), godhoti (Syā)
2. Goḷo (Sī, I)
3. Goḷakāḷo (Sī, I), godhakāḷo (Syā)

ဒါရကံ ဂဟေတ္ဝာ ဋ္ဌိတာ မာတာ ဟောတိ၊ ဥဒါဟု ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ဋ္ဌိတာတိ။ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ဋ္ဌိတာ ပဏ္ဍိဟာတိ။ ဣမံ ပန ဒါရကစောရိ˚ တုမ္ဟေ ဇာနာထာတိ။ န ဇာနာမ ပဏ္ဍိတာတိ။ အထ နေ ပဏ္ဍိတော အာဟ ''ယက္ခိနိ သော၊ ဧတံ ခါဒိတုံ ဂဏှီ''တိ။ ကထံ ဇာနာသိ ပဏ္ဍိတာတိ။ အက္ခီနံ အနိမိသတာယ စေဝ ရတ္တကာယ စ နိရာသင်္ကတာယ စ ဆာယာယ အဘာဝေန စ နိက္ကရုဏတာယ စာတိ။ အထ နံ ပုစ္ဆိ "ကာသိ တွ"န္တိ။ ယက္ခိနိမ္ပိ သာမီတိ။ ကသ္မာ ဣမံ ဒါရကံ ဂဏှိတိ။ ခါဒိတုံ ဂဏှာမိ သာမီတိ။ "အန္ဓဗာလေ တွံ ပုဗ္ဗေပိ ပါပကမ္မံ ကတ္ဝာ ယက္ခိနီ ဇာတာသိ၊ ဣဒါနိ ပုနပိ ပါပံ ကရောသိ၊ အဟော အန္ဓဗာလာသီ''တိ ဝတ္ဝာ တံ ပဉ္စသီလေသု ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ "ဣတော ပဋ္ဌာယ ဧဝရူပံ ပါပကမ္မံ မာ အကာသီ''တိ ဝတ္ဝာ တံ ဥယ္ယောဇေသိ။ ဒါရကမာတာပိ ဒါရကံ လဘိတ္ဝာ "စိရံ ဇီဝတု သာမီ''တိ ပဏ္ဍိတံ ထောမေတ္ဝာ ပုတ္တံ အာဒါယ ပက္ကာမိ။

ဂေါတောတိ[1] ဧကော ကိရ လကုဏ္ဍကတ္တာ ဂေါတော၂၊ ကာဠဝဏ္ဏတ္တာ စ ကာဠောတိ ဂေါတကာဠော[2] နာမ ပုရိသော သတ္တသံဝစ္ဆရာနိ ကမ္မံ ကတ္ဝာ ဘရိယံ လဘိ။ သာ နာမေန ဒီဃတာလာ နာမ။ သော ဧကဒိဝသံ တံ အာမန္တေတ္ဝာ "ဘဒ္ဒေ ပူဝခါဒနီယံ ပစာဟိ၊ မာတာပိတရော ဒဋ္ဌုကမိသာမာ''တိ ဝတ္ဝာ "ကိံ ဟေ မာတာပိတူဟိ''တိ တာယ ပဋိက္ခိတ္တောပိ ယာဝတတိယံ ဝတ္ဝာ ပူဝခါဒနီယံ ပစာပေတ္ဝာ ပါထေယျဉ္စေဝ ပဏ္ဏာကာရဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ တာယ သဒ္ဓိံ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော အန္တရာမဂ္ဂေ ဥတ္တာနဝါဟိနိံ ကေနဒိံ အဒ္ဒသ။ တေ ပန ဒ္ဝေပိ ဥဒကဘီရုကဇာတိကာဝ၊ တသ္မာ တံ ဥတ္တရိတုံ အဝိသဟန္တာ တီရေ အဋ္ဌံသု။ တဒါ ဒီဃပိဋ္ဌိ နာမေကော ဒုဂ္ဂတပုရိသော အနုဝိစရန္တော တံ ဌာနံ ပါပုဏိ။ အထ နံ ဒိသွာ ပုစ္ဆိ˚သု "သမ္မ အယံ နဒီ ဂမ္ဘီရာ ဥတ္တာနာ''တိ။ သော တေသံ ကထံ သုတ္ဝာ ဥဒကဘီရုကဘာဝံ ဥတ္တွာ ''သမ္မ အယံ နဒီ ဂမ္ဘီရာ ဗဟုစဏ္ဍမစ္ဆာကိဏ္ဏာ''တိ အာဟ။ သမ္မ ကထံ တွံ ဂမိဿသီတိ။ သော အာဟ "သံသုမာရမကရာနံ အမှေဟိ ပရိစယော အတ္ထိ၊ တေန တေ အမှေ နဝိဟေဌေဿန္တီ''တိ။ တေန ဟိ သဓု အမှေဝိ နေဟီတိ။သော "သာဓူ''တိ သမ္မဋ္ဌိဿိ။အထဿ ဓတာ ခဇ္ဇဘောဇနံ အဒံသု။ သော ကတဘတ္တကိစ္စော "သမ္မ ကံ ပဌမံ နေမိ''တိ ပုစ္ဆိ။ သော အာဟ "တဝ သဟာယိကံ ပဌမံ နေဟိ၊ မံ ပစ္ဆာ နေဟိ''တိ။ သော "သာဓူ''တိ သမ္မဋ္ဌိတ္ဝာ တံ ခန္ဓေ ကတ္ဝာ ပါထေယျဉ္စေဝ ပဏ္ဏာကာရဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ နဒိံ ဩကရိတ္ဝာ ထောကံ ဂန္ဒွာ ဥက္ကုဋိကော နိသီဒိတ္ဝာ ပက္ကာမိ။

၁-ဂေါဠရထေန စာတိ ဂေါဠေန စ ရထေန စ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ဂေါဓောတိ (သျာ)
၂-ဂေါဠော (သီ၊ ဋ္ဌ) ၃-ဂေါဠကာဠော (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ဂေါဓကာဠော (သျာ)

Gotakāḷotīreṭhitova “gambhīrāvatāyaṁ nadī, evaṁ dīghassapi nāma evarūpā, mayhaṁ pana apasayhāva bhavissatī”ti cintesi. Itaropi taṁ nadīmajjhaṁ netvā “bhadde ahaṁ taṁ posessāmi, sampannavatthālaṅkārā dāsidāsaparivutā vicarissasi, kiṁ te ayaṁ lakuṇḍakavāmanako karissati, mama vacanaṁ karohī”ti āha. Sā tassa vacanaṁ sutvāva attano sāmike sinehaṁ bhinditvā taṁkhaṇaññeva tasmiṁ paṭibaddhacittā hutvā “sāmi sace maṁ na chaḍḍessasi, karissāmi te vacanan”ti sampaṭicchi. Bhadde kiṁ vadesi, ahaṁ taṁ posessāmīti. Te paratīraṁ gantvā ubhopi samaggā sammodamānā “Gotakāḷaṁ pahāya tiṭṭha tvan”ti vatvā tassa passantasseva khādanīyaṁ khādantā pakkamiṁsu. So disvā “ime ekato hutvā maṁ chaḍḍetvā palāyanti mañño”ti aparāparaṁ dhāvanto thokaṁ otaritvā bhayena nivattitvā puna tesu kopena “jīvāmi vā marāmi vā”ti ullaṅghitvā nadiyaṁ patito uttānabhavaṁ ñatvā nadiṁ uttaritvā vegena taṁ pāpuṇitvā “ambho duṭṭhacora kuhiṁ me bhariyaṁ nesī”ti āha. Itaropi taṁ “are duṭṭhavāmanaka kuto tava bhariyā, mamesā bhariyā”ti vatvā gīvāyaṁ gahetvā khipi. So Dīghatālaṁ hatthe gahetvā “tiṭṭha tvaṁ kuhiṁ gacchasi, satta saṁvaccharāni kammaṁ katvā laddhabhariyā mesī”ti vatvā tena saddhiṁ kalahaṁ karonto sālāya santikaṁ pāpuṇi. Mahājano sannipati.

Paṇḍito “kiṁ saddo nāmeso”ti pucchitvā te ubhopi pakkosāpetvā vacanappaṭivacanaṁ sutvā “mama vinicchaye ṭhassathā”ti vatvā “āma ṭhassāmā”ti vutte paṭhamaṁ Dīghapiṭṭhiṁ pakkosāpetvā “tvaṁ konāmosī”ti pucchi. Dīghapiṭṭhiko nāma sāmīti. Bhariyā te kā nāmāti. So tassā nāmaṁ ajānanto aññaṁ kathesi. Mātāpitaro te ke nāmāti. Asukā nāmāti. Bhariyāya pana te mātāpitaro ke nāmāti. So ajānitvā aññaṁ kathesi. Tassa kathaṁ parisaṁ gāhāpetvā taṁ apanetvā itaraṁ pakkosāpetvā purimanayeneva sabbesaṁ nāmāni pucchi. So yathābhūtaṁ jānanto avirajjhitvā kathesi. Tampi apanetvā Dīghatālaṁ pakkosāpetvā “tvaṁ kā nāmā”ti pucchi. Dīghatālā nāma sāmīti. Sāmiko te konāmoti. Sā ajānantī aññaṁ kathesi. Mātāpitaro te ke nāmāti. Asukā nāma sāmīti. Sāmikassa pana te mātāpitaro ke nāmāti. Sāpi vilapantī aññaṁ

ဂေါတကာဠောတိရေဠိတောဝ “ဂမ္ဘီရာဝတာယံ နဒီ၊ ဧဝံ ဒီဃသ္သပိ နာမ ဧဝရူပါ၊ မယ္ဟံ ပန အပသယ္ဟာဝ ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေသိ။ ဇ္ဈတရောပိ တံ နဒီမဇ္ဈံ နေတ္ဝာ “ဘဒ္ဒေ အဟံ တံ ပေါသေဿာမိ၊ သမ္ပန္နဝတ္ထာလင်္ကာရာ ဒါသိဒါသိပရိဝုတာ ဝိစရိဿသိ၊ ကိံ တေ အယံ လကုဏ္ဍကဝါမနကော ကရိဿတိ၊ မမ ဝစနံ ကရောဟီ”တိ အာဟ။ သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာဝ အတ္တနော သာမိကေ သိနေဟံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ တံခဏညေဝ တသ္မိံ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ “သာမိ သစေ မံ နဆဍ္ဍေဿသိ၊ ကရိဿာမိ တေ ဝစန”န္တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ ဘဒ္ဒေ ကိံ ဝဒေသိ၊ ဒေဟံ တံ ပေါသေဿာမီတိ။ တေ ပရတီရံ ဂန္ဒ္ဝာ ဥဘောပိ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ “ဂေါတကာဠံ ပဟာယ တိဋ္ဌ တ္ဝ”န္တိ ဝတ္ဝာ တဿ ပဿန္တဿေဝ ခါဒနီယံ ခါဒန္တာ ပက္ကမိံသု။ သော ဒိသ္ဝာ “ဣမေ ကေတော ဟုတ္ဝာ မံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ပလာယန္တိ မညေ”တိ အပရာပရံ ဓာဝန္တော ထောကံ သြတရိတ္ဝာ ဘယေန နိဝတ္တိတ္ဝာ ပုန တေသု ကောပေန “ဇီဝါမိ ဝါ မရာမိ ဝါ”တိ ဥလ္လင်္ဃိတ္ဝာ နဒိယံ ပတိတော ဥတ္တာနဘာဝံ ဉတ္ဝာ နဒိံ ဥတ္တရိတ္ဝာ ဝေဂေန တံ ပါပုဏိတ္ဝာ “အမ္ဘော ဒုဋ္ဌစောရ ကုဟိံ မေ ဘရိယံ နေသီ”တိ အာဟ။ ဇ္ဈတရောပိ တံ “အရေ ဒုဋ္ဌဝါမနက ကုတော တဝ ဘရိယာ၊ မမေသာ ဘရိယာ”တိ ဝတ္ဝာ ဂိဝါယံ ဂဟေတ္ဝာ ခိပိ။ သော ဒိဃတာလံ ဟတ္ထေ ဂဟေတ္ဝာ “တိဋ္ဌ တ္ဝံ ကုဟိံ ဂစ္ဆသိ၊ သတ္တ သံဝစ္ဆရာနိ ကမ္မံ ကတ္ဝာ လဒ္ဓဘရိယာ မေသိ”တိ ဝတ္ဝာ ကေန သဒ္ဓိံ ကလဟံ ကရောန္တော သာလာယ သန္တိကံ ပါပုဏိ။ မဟာဇနော သန္နိပတိ။

ပဏ္ဍိတော “ကိံသဒ္ဒေါ နာမေသော”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ တေ ဥဘောပိ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပဋိပဇ္ဇိဝစနံ သုတ္ဝာ “မမ ဝိနိစ္ဆယေ ဋ္ဌဿထာ”တိ ဝတ္ဝာ “အာမ ဋ္ဌဿာမာ”တိ ဝုတ္တေ ပဌမံ ဒီဃပိဋ္ဌိံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “တ္ဝံ ကောနာမောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒီဃပိဋ္ဌိကော နာမ သာမီတိ။ ဘရိယာ တေ ကာ နာမာတိ။ သော တဿာ နာမံ အဇာနန္တော အညံ ကထေသိ။ မာတာပိတရော တေ ကေ နာမာတိ။ အသုကာ နာမာတိ။ ဘရိယာယ ပန တေ မာတာပိတရော ကေ နာမာတိ။ သော အဇာနိတ္ဝာ အညံ ကထေသိ။ တဿ ကထံ ပရိသံ ဂါဟာပေတ္ဝာ တံ အပနေတ္ဝာ ဇ္ဈတရံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပုရိမနယေနေဝ သဗ္ဗေသံ နာမာနိ ပုစ္ဆိ။ သော ယထာဘူတံ ဇာနန္တော အဝိရဇ္ဈိတ္ဝာ ကထေသိ။ တမ္ပိ အပနေတ္ဝာ ဒီဃတာလံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “တ္ဝံ ကာ နာမာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒီဃတာလာ နာမ သာမီတိ။ သာမိကော တေ ကောနာမောတိ။ သာ အဇာနန္တီ အညံ ကထေသိ။ မာတာပိတရော တေ ကေ နာမာတိ။ အသုကာ နာမ သာမီတိ။ သာမိကဿ ပန တေ မာတာပိတရော ကေ နာမာတိ။ သာပိ ဝိလပန္တီ အညံ

kathesi. Itare dve pakkosāpetvā mahājanaṁ pucchi “kiṁ imissā Dīghapiṭṭhissa vacanena sameti, udāhu Gotakāḷassā”ti. Gotakāḷassa paṇḍitāti. Ayaṁ etissā sāmiko, itaro coroti. Atha naṁ “corosi, na corosī”ti pucchi. “Āma sāmi coromhī”ti corabhāvaṁ sampaṭicchi. Paṇḍitassa vinicchayena Gotakāḷo attano bhariyaṁ labhitvā mahāsattaṁ thometvā taṁ ādāya pakkāmi. Paṇḍito Dīghapiṭṭhimāha “mā puna evamakāsī”ti.

Rathena cāti[1] ekadivasaṁ eko pana puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami. Tasmiṁ khaṇe Sakko āvajjento paṇḍitaṁ disvā “Mahosadhabuddhaṅkurassa paññānubhāvaṁ pākaṭaṁ karissāmī”ti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṁ gahetvā pāyāsi. Rathe nisinno puriso “tāta kenatthenāgatosī”ti pucchitvā “tumhe upaṭṭhātun”ti vutte “sādhū”ti sampaṭicchitvā yānā oruyha sarīrakiccatthāya gato. Tasmiṁ khaṇe Sakko rathaṁ abhiruhitvā vegena pājesi. Rathasāmiko pana sarīrakiccaṁ katvā nikkhanto Sakkaṁ rathaṁ gahetvā palāyantaṁ disvā vegena gantvā “tiṭṭha tiṭṭha, kuhiṁ me rathaṁ nesī”ti vatvā “tava ratho añño bhavissati, ayaṁ pana mama ratho”ti vutte tena saddhiṁ kalahaṁ karonto sālādvāraṁ patto. Paṇḍito “kiṁ nāmetan”ti pucchitvā te pakkosāpetvā āgacchante disvā nibbhayatāya ceva akkhīnaṁ animisatāya ca “ayaṁ Sakko, ayaṁ rathasāmiko”ti aññāsi, evaṁ santepi vivādakāraṇaṁ pucchitvā “mama vinicchaye ṭhassathā”ti vatvā “āma ṭhassāmā”ti vutte “ahaṁ rathaṁ pājessāmi, tumhe dvepi rathaṁ pacchato gahetvā gacchatha, rathasāmiko na vissajjessati, itaro vissajjessatī”ti vatvā purisaṁ āṇāpesi “rathaṁ pājehī”ti. So tathā akāsi.

Itarepi dve pacchato gahetvā gacchanti. Rathasāmiko thokaṁ gantvā vissajjetvā ṭhito, Sakko pana rathena saddhiṁ gantvā ratheneva saddhiṁ nivatti. Paṇḍito manusse ācikkhi “ayaṁ puriso thokaṁ gantvā rathaṁ vissajjetvā ṭhito, ayaṁ pana rathena saddhiṁ dhāvitvā ratheneva saddhiṁ nivatti, nevassa sarīre sedabindumattampi atthi, assāsapassāsopi

1. Rathoti (Sī, Syā), ratheti (I)

ကထေသိ။ ဇုတရေ ဒွေ ပက္ကောသာပေတွာ မဟာဇနံ ပုစ္ဆိ “ကိံ ဤမိဿာ ဒီဃပိဋ္ဌိဿ ဝစနေန သမေတိ, ဥဒါဟု ဂေါတကာဋ္ဌဿာ”တိ။ ဂေါတကာဋ္ဌဿ ပဏ္ဍိတာတိ။ အယံ တေသဿာ သာမိကော၊ ဤတရော စောရောတိ။ အထ နံ “စောရောသိ, န စောရောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ “အာမ သာမိ စောရောမှိ”တိ စောရဘာဝံ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ ပဏ္ဍိတဿ ဝိနိစ္ဆယေန ဂေါတကာဋ္ဌော အတ္တနော ဘရိယံ လဘိတွာ မဟာသတ္တံ ထောမေတွာ တံ အာဒါယ ပက္ကာမိ။ ပဏ္ဍိတော ဒီဃပိဋ္ဌိမာဟ “မာ ပုန ဧဝမကာသီ”တိ။

ရထေန စာတိ၁ ကေဒိဝသံ ဧကော ပန ပုရိသော ရထေ နိသိဒိတွာ မုခ-ဓောဝနတ္ထာယ နိက္ခမိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော ပဏ္ဍိတံ ဒိသွာ “ပဟော်သဓဗုဒ္ဓင်္ကုရဿ ပညာနုဘာဝံ ပါကဋံ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ မနုဿဝေသေနာဂန္တ္ဝာ ရထဿ ပစ္ဆာဘာဂံ ဂဟေတွာ ပါယာသိ။ ရထေ နိသိန္နော ပုရိသော “တာတ ကေနတ္ထေနာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “တုမှေ ဥပဋ္ဌာတု”န္တိ ဝုတ္တေ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ယာနာ ဩရုယှ သရီရကိစ္စတ္ထာယ ဂတော။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကော ရထံ အဘိရုဟိတွာ ဝေဂေန ပါဇေသိ။ ရထသာမိကော ပန သရီရကိစ္စံ ကတွာ နိက္ခန္တော သက္ကံ ရထံ ဂဟေတွာ ပလာယန္တံ ဒိသွာ ဝေဂေန ဂန္တွာ “တိဋ္ဌ တိဋ္ဌ, ကုဟိံ မေ ရထံ နေသီ”တိ ဝတွာ “တဝ ရထော အညော ဘဝိဿတိ၊ အယံ ပန မမ ရထော”တိ ဝုတ္တေ တေန သဒ္ဓိံ ကလဟံ ကရောန္တော သာလာဒ္ဝါရံ ပတ္တော။ ပဏ္ဍိတော “ကိံ နာ-မေတ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ တေ ပက္ကောသာပေတွာ အာဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ နိဿယတာယ စေဝ အကွိန်ဒံ အနိမိသတာယ စ “အယံ သက္ကော၊ အယံ ရထသာမိကော”တိ ဉတွာ ဝဝံ သန္နိဋ္ဌာနကာရကော ပုစ္ဆိတွာ “မမ ဝိနိစ္ဆယေ ဋ္ဌဿထာ”တိ ဝတွာ “အာမ ဋ္ဌဿာမာ”တိ ဝုတ္တေ “အဟံ ရထံ ပါဇေဿာမိ၊ တုမှေ ဒွေပိ ရထံ ပစ္ဆတော ဂဟေတွာ ဂစ္ဆထ၊ ရထသာမိကော န ဝိဿဇ္ဇေဿတိ၊ ဤတရော ဝိဿဇ္ဇေဿတီ”တိ ဝတွာ ပုရိသံ အာဏာပေသိ “ရထံ ပါဇေဟီ”တိ။ သော တထာ အကာသိ။

ဤတရေပိ ဒွေ ပစ္ဆတော ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ရထသာမိကော ထောကံ ဂန္တွာ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဋ္ဌိတော၊ သက္ကော ပန ရထေန သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ရထေ-နေဝ သဒ္ဓိံ နိဝတ္တိ။ ပဏ္ဍိတော မနုဿေ အာစိက္ခိ “အယံ ပုရိသော ထောကံ ဂန္တွာ ရထံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဋ္ဌိတော၊ အယံ ပန ရထေန သဒ္ဓိံ ဓာဝိတွာ ရထေနေဝ သဒ္ဓိံ နိဝတ္တိ၊ နေဝဿ သရီရေ သေဒဗိန္ဒုမတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ အဿာသပဿာသောပိ

၁-ရထောတိ (သီ၊ သျာ)၊ ရထေတိ (ဋီ)

natthi, abhīto animisanetto, esa Sakko devarājā”ti. Atha naṁ “Sakko devarājāsī”ti pucchitvā “āma paṇḍitā”ti vutte “kasmā āgatosī”ti vatvā “taveva paññāpakāsanatthaṁ paṇḍitā”ti vutte “tena hi mā puna evamakāsī”ti ovadati. Sakkopi sakkānubhāvaṁ dassento ākāse ṭhatvā “suvinicchito paṇḍitena aḍḍo”ti paṇḍitassa thutiṁ katvā sakaṭṭhānameva gato. Tadā so amacco sayameva rañño santikaṁ gantvā “mahārāja paṇḍitena evaṁ ratha-aḍḍo suvinicchito, Sakkopi tena parājito, kasmā purisavisesaṁ na jānāsi devā”ti āha. Rājā Senakaṁ pucchi “kiṁ Senaka ānema paṇḍitan”ti. So lābhamaccharena[1] “mahārāja ettakena paṇḍito nāma na hoti, āgametha tāva vīmaṁsitvā jānissāmā”ti āha.

Sattadārakapañho niṭṭhito.

Daṇḍoti athekadivasaṁ rājā “paṇḍitaṁ vīmaṁsissāmā”ti khadiradaṇḍaṁ[2] āharāpetvā tato vidatthiṁ gahetvā cundakāre pakkosāpetvā suṭṭhu likhāpetvā Pācīnayavamajjhakagāmaṁ pesesi “Pācīnayavamajjhakagāmavāsino kira paṇḍitā, ‘imassa khadiradaṇḍassa idaṁ aggaṁ, idaṁ mūlan’ti jānantu, ajānantānaṁ sahassadaṇḍo”ti. Gāmavāsino sannipatitvā jānituṁ asakkontā seṭṭhino kathayiṁsu “kadāci Mahosadhapaṇḍito jāneyya, pakkosāpetvā taṁ pucchathā”ti. Seṭṭhi paṇḍitaṁ kīḷāmaṇḍalā pakkosāpetvā tamatthaṁ ārocetvā “tāta mayaṁ jānituṁ na sakkoma, api nu tvaṁ sakkhissasī”ti pucchi. Taṁ sutvā paṇḍito cintesi “rañño imassa aggena vā mūlena vā payojanaṁ natthi, mama vīmaṁsanatthāya pesitaṁ bhavissatī”ti. Cintetvā ca pana “āharatha tāta jānissāmī”ti āharāpetvā hatthena gahetvāva “idaṁ aggaṁ idaṁ mūlan”ti ñatvāpi mahājanassa hadayaggahaṇatthaṁ udakapātiṁ āharāpetvā khadiradaṇḍakassa majjhe suttena bandhitvā suttakoṭiyaṁ gahetvā khadiradaṇḍakaṁ udakapiṭṭhe ṭhapesi. Mūlaṁ bhāriyatāya paṭhamaṁ udake nimujji. Tato mahājanaṁ pucchi “rukkhassa nāma mūlaṁ bhāriyaṁ hoti, udāhu aggan”ti. Mūlaṁ paṇḍitāti. Tena hi imassa paṭhamaṁ nimuggaṁ passatha, etaṁ mūlanti imāya

1. Maccharāyanto (Syā)
2. Khadirakkhaṇḍaṁ (Ka)

နတ္ထိ၊ အဘီတော အနိမိသနေတ္တော၊ သေ သက္ကော ဒေဝရာဇာ”တိ။ အထ နံ “သက္ကော ဒေဝရာဇာသီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အာမ ပဏ္ဍိတာ”တိ ဝုတ္တေ “ကဿ အာဂတောသီ”တိ ဝတွာ “တဝေဝ ပညာပကာသနတ္ထံ ပဏ္ဍိတာ”တိ ဝုတ္တေ “တေန ဟိ မာ ပုန ဧဝမကာသီ”တိ ဩဝဒတိ။ သက္ကောပိ သက္ကာနုဘာဝံ ဒဿေန္တော အာကာသေ ဌတွာ “သုဝိနိစ္ဆိတော ပဏ္ဍိတေန အဋ္ဌော”တိ ပဏ္ဍိတဿ ထုတိံ ကတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ တဒါ သော အမစ္စော သယမေဝ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒွာ “မဟာရာဇ ပဏ္ဍိတေန ဧဝံ ရထအဋ္ဌော သုဝိနိစ္ဆိတော၊ သက္ကောပိ တေန ပရာဇိတော၊ ကဿ ပုရိသဝိသေသံ နဇာနာသိ ဒေဝါ”တိ အာဟ။ ရာဇာ သေနကံ ပုစ္ဆိ “ကိံ သေနက အာနေမ ပဏ္ဍိတ”န္တိ။ သော လာဘမစ္ဆရေန[1] “မဟာရာဇ ထွေကေန ပဏ္ဍိတော နာမ န ဟောတိ၊ အာဂမေထ တာဝ ဝိမံသိတွာ ဇာနိဿာမာ”တိ အာဟ။

သတ္တဒါရကပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

၁၅။ ဒဏ္ဍောတိ အထေကဒိဝသံ ရာဇာ “ပဏ္ဍိတံ ဝိမံသိဿာမာ”တိ ခဠိရဒဏ္ဍံ[2] အာဟရာပေတွာ တတော ဝိဒတ္ထိံ ဂဟေတွာ စုန္ဒကာရေ ပက္ကောသာပေတွာ သုဋ္ဌု လိခါပေတွာ ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမံ ပေသေသိ “ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမ-ဝါသိနော ကိရ ပဏ္ဍိတာ၊ ‘ဣမဿ ခဒိရဒဏ္ဍဿ ဣဒံ အဂ္ဂံ၊ ဣဒံ မူလ’န္တိ ဇာနန္တု၊ အဇာနန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော’’တိ။ ဂါမဝါသိနော သန္နိပတိတွာ ဇာနိတုံ အသက္ကောန္တာ သေဋ္ဌိနော ကထယိံသု “ကဒါစိ မဟောသဓ-ပဏ္ဍိတော ဇာနေယျ၊ ပက္ကောသာပေတွာ တံ ပုစ္ဆထာ”တိ။ သေဋ္ဌိ ပဏ္ဍိတံ ကီဠာမဏ္ဍလာ ပက္ကောသာပေတွာ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ “တာတ မယံ ဇာနိတုံ န သက္ကောမ၊ အပိ နု တွံ သက္ခိဿသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ တံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတော စိန္တေသိ “ရညော ဣမဿ အဂ္ဂေန ဝါ မူလေန ဝါ ပယောဇနံ နတ္ထိ၊ မမ ဝိမံသနတ္ထာယ ပေသိတံ ဘဝိဿတီ”တိ။ စိန္တေတွာ စ ပန “အာဟရထ တာတ ဇာနိဿာမီ”တိ အာဟရာပေတွာ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာဝ “ဣဒံ အဂ္ဂံ ဣဒံ မူလ”န္တိ ဉတွာပိ မဟာဇနဿ ဟဒယဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဥဒကပါတိံ အာဟရာပေတွာ ခဒိရဒဏ္ဍကဿ မဇ္ဈေ သုတ္တေန ဗန္ဓိတွာ သုတ္တကောဋိယံ ဂဟေတွာ ခဒိရဒဏ္ဍကံ ဥဒကပိဋ္ဌေ ဌပေသိ။ မူလံ ဘာရိယတာယ ပဌမံ ဥဒကေ နိမုဇ္ဇိ။ တတော မဟာဇနံ ပုစ္ဆိ “ရုက္ခဿ နာမ မူလံ ဘာရိယံ ဟောတိ, ဥဒါဟု အဂ္ဂ”န္တိ။ မူလံ ပဏ္ဍိတာတိ။ တေန ဟိ ဣမဿ ပဌမံ နိမုဂ္ဂံ ပဿထ၊ ဧတံ မူလန္တိ ဣမာယ

1. မစ္ဆရာယန္တော (သျာ)
2. ခဒိရက္ခန္ဓံ (က)

saññāya aggañca mūlañca ācikkhi. Gāmavāsino "idaṁ aggaṁ, idaṁ mūlan"ti rañño pahiṇiṁsu. Rājā "ko imaṁ jānātī"ti pucchitvā "Sirivaḍḍhanaseṭṭhino putto Mahosadhapaṇḍito"ti sutvā "kiṁ Senaka ānema paṇḍitan"ti pucchi. Adhivāsehi deva, aññenapi upāyena naṁ vīmaṁsissāmāti.

Sīsanti athekadivasaṁ itthiyā ca purisassa cāti dve sīsāni āharāpetvā "idaṁ itthisīsaṁ idaṁ purisasīsanti jānantu, ajānantānaṁ sahassadaṇḍo"ti pahiṇiṁsu. Gāmavāsino ajānantā paṇḍitaṁ pucchiṁsu. So disvāva aññāsi. Kathaṁ jānāti? Purisasīse kira sibbinī[1] ujukāva hoti, itthisīse sibbinī vaṅkā hoti, parivattitvā gacchati. So iminā abhiññāṇena "idaṁ itthiyā sīsaṁ, idaṁ purisassa sīsan"ti ācikkhi. Gāmavāsinopi rañño pahiṇiṁsu. Sesaṁ purimasadisameva.

Ahīti athekadivasaṁ sappañca sappiniñca āharāpetvā "ayaṁ sappo, ayaṁ sappinīti jānantu, ajānantānaṁ sahassadaṇḍo"ti vatvā gāmavāsīnaṁ pesesuṁ. Gāmavāsino ajānantā paṇḍitaṁ pucchiṁsu. So disvāva jānāti. Sappassa hi naṅguṭṭhaṁ thūlaṁ hoti, sappiniyā tanukaṁ hoti, sappassa sīsaṁ puthulaṁ hoti, sappiniyā tanukaṁ hoti, sappassa akkhīni mahantāni, sappiniyā khuddakāni, sappassa sovattiko[2] parābaddho[3] hoti, sappiniyā vicchinnako. So imehi abhiññāṇehi "ayaṁ sappo, ayaṁ sappinī"ti ācikkhi. Sesaṁ vuttanayameva.

Kukkuṭoti athekadivasaṁ Pācīnayavamajjhakagāmavāsino amhākaṁ sabbasetaṁ pādavisāṇaṁ sīsakakudhaṁ tayo kāle anatikkamitvā nadantaṁ usabhaṁ pesentu, no ce pesenti, sahassadaṇḍo"ti pahiṇiṁsu. Te ajānantā paṇḍitaṁ pucchiṁsu. So āha "rājā vo sabbasetaṁ kukkuṭaṁ āharāpesi, so hi pādanakhasikhatāya pādavisāṇo nāma, sīsacūḷatāya sīsakakudho nāma, tikkhattuṁ vassanato tayo kāle anatikkamitvā nadati nāma, tasmā evarūpaṁ kukkuṭaṁ pesethā"ti āha. Te pesayiṁsu.

1. Sibbanāni (Sī), sibbāni (I)
2. Sovatthiko (Syā, I)
3. Paribaddho (Sī), parāvaṭṭo (Syā), paribandho (I)

သညာယ အဂ္ဂဉ္စ မူလဉ္စ အာစိက္ခိ။ ဂါမဝါသိနော "ဣဒံ အဂ္ဂံ၊ ဣဒံ မူလ"န္တိ ရညော ပဟိဏိံသု။ ရာဇာ "ကော ဣမံ ဇာနာတီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "သိရိဝဍ္ဎနသေဋ္ဌိနော ပုတ္တော မဟောသဓပဏ္ဍိတော"တိ သုတွာ "ကိံ သေနက အာနေမ ပဏ္ဍိတ"န္တိ ပုစ္ဆိ။ အဓိဝါသေဟိ ဒေဝ, အညေနပိ ဥပါယေန နံ ဝီမံသိဿာမာတိ။

သီသန္တိ အထေကဒိဝသံ ဣတ္ထိယာ စ ပုရိသဿ စာတိ ဒွေ သီသာနိ အာဟရာပေတွာ "ဣဒံ ဣတ္ထိသီသံ၊ ဣဒံ ပုရိသသီသန္တိ ဇာနန္တု၊ အဇာနန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော"တိ ပဟိဏိံသု။ ဂါမဝါသိနော အဇာနန္တာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိံသု။ သော ဒိသွာဝ အညာသိ။ ကထံ ဇာနာတိ? ပုရိသသီသေ ကိရ သိဗ္ဗိနီ[1] ဥဇုကာဝ ဟောတိ၊ ဣတ္ထိသီသေ သိဗ္ဗိနီ ဝင်္ကာ ဟောတိ၊ ပရိဝတ္တိတွာ ဂစ္ဆတိ။ သော ဣမိနာ အဘိညာဏေန "ဣဒံ ဣတ္ထိယာ သီသံ၊ ဣဒံ ပုရိသဿ သီသ"န္တိ အာစိက္ခိ။ ဂါမဝါသိနောပိ ရညော ပဟိဏိံသု။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝ။

အဟီတိ အထေကဒိဝသံ သပ္ပဉ္စ သပ္ပိနိဉ္စ အာဟရာပေတွာ "အယံ သပ္ပေါ၊ အယံ သပ္ပိနီတိ ဇာနန္တု၊ အဇာနန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော"တိ ဝတွာ ဂါမဝါသိနံ ပေသေသုံ။ ဂါမဝါသိနော အဇာနန္တာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိံသု။ သော ဒိသွာဝ ဇာနာတိ။ သပ္ပဿ ဟိ နင်္ဂုဋ္ဌံ ထူလံ ဟောတိ၊ သပ္ပိနိယာ တနုကံ ဟောတိ၊ သပ္ပဿ သီသံ ပုထုလံ ဟောတိ၊ သပ္ပိနိယာ တနုကံ ဟောတိ၊ သပ္ပဿ အက္ခီနိ မဟန္တာနိ၊ သပ္ပိနိယာ ခုဒ္ဒကာနိ၊ သပ္ပဿ သောဝတ္တိကော[2] ပရိဘဒ္ဓေါ[3] ဟောတိ၊ သပ္ပိနိယာ ဝိစ္ဆိန္နကော၊ သော ဣမေဟိ အဘိညာဏေဟိ "အယံ သပ္ပေါ၊ အယံ သပ္ပိနီ"တိ ဇာနိတွာ ဆဿဒိဝသေ ဝတ္တုန်းမဟဝ။

ကုက္ကုဋ္ဌောတိ အထေကဒိဝသံ "ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော အမှာကံ သဗ္ဗသေတံ ပါဒပိသာဏံ သီသကကုဓံ တယော ကာလေ အနတိက္ကမိတွာ နဒန္တံ ဥသဘံ ပေသေန္တု၊ နော စေ ပေသေန္တိ၊ သဟဿဒဏ္ဍော"တိ ပဟိဏိံသု။ တေ အဇာနန္တာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိံသု။ သော အာဟ "ရာဇာ ဝော သဗ္ဗသေတံ ကုက္ကုဋံ အာဟရာပေသိ၊ သော ဟိ ပါဒနခသိခတာယ ပါဒပိသာဏော နာမ၊ သိသရိဋ္ဌတာယ သီသကကုဓော နာမ၊ တိက္ခတ္တုံ ဝဿနတော တယော ကာလေ အနတိက္ကမိတွာ နဒတိ နာမ၊ တသ္မာ ဧဝရူပံ ကုက္ကုဋံ ဝေသေထာ"တိ အာဟ။ တေ ပေသယိံသု။

၁-သိဗ္ဗနီ (သီ)၊ သိဗ္ဗာနိ (ဣ)
၂-သောဝတ္ထိကော (သျာ၊ ဣ)
၃-ပရိဗဒ္ဓေါ (သီ)၊ ပရာဝဋ္ဋော (သျာ)၊ ပရိဗန္ဓော (ဣ)

Maṇīti Sakkena Kusarañño dinno maṇikkhandho aṭṭhasu ṭhānesu vaṅkā hoti. Tassa purāṇasuttaṁ chinnaṁ[1], koci purāṇasuttaṁ nīharitvā navasuttaṁ pavesetuṁ na sakkoti, tasmā ekadivasaṁ "imasmā maṇikkhandhā purāṇasuttaṁ nīharitvā navasuttaṁ pavesentū"ti pesayiṁsu. Gāmavāsino purāṇasuttaṁ nīharitvā navasuttaṁ pavesetuṁ asakkontā paṇḍitassa ācikkhiṁsu. So "mā cintayittha, madhuṁ āharathā"ti āharāpetvā maṇino dvīsu passesu madhunā chiddaṁ makkhetvā kambalasuttaṁ vaṭṭetvā koṭiyaṁ madhunā makkhetvā thokaṁ chidde pavesetvā kipillikānaṁ nikkhamanaṭṭhāne ṭhapesi. Kipillikā madhugandhena nikkhamitvā maṇimhi purāṇasuttaṁ khādamānā gantvā kambalasuttakoṭiyaṁ ḍaṁsitvā kaḍḍhantā ekena passena nīhariṁsu. Paṇḍito pavesitabhāvaṁ ñatvā "rañño dethā"ti gāmavāsīnaṁ adāsi. Te rañño pesayiṁsu. So pavesita-upāyaṁ sutvā tussi.

Vijāyananti athekadivasaṁ rañño maṅgala-usabhaṁ bahū māse khādāpetvā mahodaraṁ katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nhāpetvā gāmavāsīnaṁ pahiṇiṁsu "tumhe kira paṇḍitā, ayañca rañño maṅgala-usabho patiṭṭhitagabbho, etaṁ vijāyāpetvā savacchakaṁ pesetha, apesentānaṁ sahassadaṇḍo"ti gāmavāsino "na sakkā idaṁ kātuṁ, kiṁ nu kho karissāmā"ti paṇḍitaṁ pucchiṁsu. So "iminā ekena pañhapaṭibhāgena bhavitabban"ti cintetvā "sakkhissatha panekaṁ raññā saddhiṁ kathanasamatthaṁ visāradaṁ purisaṁ laddhun"ti pucchi. Na garu etaṁ paṇḍitāti. Tena hi naṁ pakkosathāti. Te pakkosiṁsu. Atha naṁ mahāsatto "ehi bho purisa tvaṁ tava kese piṭṭhiyaṁ vikiritvā nānappakāraṁ balavaparidevaṁ paridevanto rājadvāraṁ gaccha, aññehi pucchitopi kiñci avatvāva parideva, raññā pana pakkosāpetvā paridevakāraṇaṁ pucchitova samāno 'pitā me deva vijāyituṁ na sakkoti, ajja sattamo divaso, paṭisaraṇaṁ me hohi, vijāyanupāyamassa karohī'ti vatvā raññā 'kiṁ vilapasi aṭṭhānametaṁ, purisā nāma vijāyantā natthī'ti vutte 'sace deva evaṁ natthi, atha

1. Jiṇṇaṁ (Sī)

မဏီတိ သက္ကေန ကုသရညော ဒိန္နော မဏိက္ခန္ဓော အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝင်္ကော ဟောတိ။ တဿ ပုရာဏသုတ္တံ ဆိန္နံ[1]၊ ကောစိ ပုရာဏသုတ္တံ နီဟရိတ္ဝာ နဝသုတ္တံ ပဝေသေတုံ န သက္ကောတိ၊ တသ္မာ ကေဒိဝသံ "ဣမသ္မာ မဏိက္ခန္ဓာ ပုရာဏသုတ္တံ နီဟရိတ္ဝာ နဝသုတ္တံ ပဝေသေန္တူ"တိ ပေသယိံသု။ ဂါမဝါသိနော ပုရာဏသုတ္တံ နီဟရိတ္ဝာ နဝသုတ္တံ ပဝေသေတုံ အသက္ကောန္တာ ပဏ္ဍိတဿ အာစိက္ခိံသု။ သော "မာ စိန္တယိတ္ထ၊ မဓုံ အာဟရထာ"တိ အာဟာရာပေတ္ဝာ မဏိနော ဒ္ဝီသု ပဿေသု မဓုနာ ဆိဒ္ဒံ မက္ခေတ္ဝာ ကမ္မလသုတ္တံ ဝဋ္ဋေတ္ဝာ ကောဋိယံ မဓုနာ မက္ခေတ္ဝာ ထောကံ ဆိဒ္ဒေ ပဝေသေတ္ဝာ ကိပိလ္လိကာနံ နိက္ခမနဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ကိပိလ္လိကာ မဓုဂန္ဓေန နိက္ခမိတ္ဝာ မဏိမှိ ပုရာဏသုတ္တံ ခါဒမာနာ ဂန္ဆာ ကမ္မလသုတ္တကောဋိယံ ဒံသိတ္ဝာ ကဿုန္တာ ဧကေန ပဿေန နီဟရိံသု။ ပဏ္ဍိတော ပဝေသိတဘာဝံ ဉတ္ဝာ "ရညော ဒေထာ"တိ ဂါမဝါသိနံ အဒါသိ။ တေ ရညော ပေသယိံသု။ သော ပဝေသိတဥပါယံ သုတ္ဝာ တုဿိ။

ဝိဇာယနန္တိ အထေကဒိဝသံ ရညော မင်္ဂလဥသဘံ ဗဟူ မာသေ ခါဒါပေတ္ဝာ မဟောဒရံ ကတ္ဝာ ဝိသာဏာနိ ဓောဝိတ္ဝာ တေလေန မက္ခေတ္ဝာ ဟလိဒ္ဒိယာ နှာပေတ္ဝာ ဂါမဝါသိနံ ပဟိဏိံသု "တုမ္ဟေ ကိရ ပဏ္ဍိတာ၊ အယ္ဟ ရညော မင်္ဂလဥသဘော ပတိဋ္ဌိတဂဗ္ဘော၊ တေ ဝိဇာယာပေတ္ဝာ သဝတ္ဆကံ ပေသေထ၊ အပေသေန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော"တိ။ ဂါမဝါသိနော "န သက္ကာ ဧတံ ကာတုံ၊ ကိံ နု ခေါ ကရိဿာမာ"တိ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိံသု။ သော "ဣမိနာ နေကေန ပဋိပဋိဘာဂေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ "သက္ခိဿထ ပနေကံ ရညာ သဒ္ဓိံ ကထနသမတ္ထံ ဝိသာရဒံ ပုရိသံ လဒ္ဓု"န္တိ ပုစ္ဆိ။ နှ ဂရု ဧဝံ ပဋိဘာသိ။ ဘေန ဟိ နံ ပက္ကောသထာတိ။ တေ ပက္ကောသိံသု။ အထ နံ မဟာသတ္တော "ဟေ ဘော ပုရိသ တွံ တဝ ကေသေ ပိဋ္ဌိယံ ဝိကိရိတ္ဝာ နာနပ္ပကာရံ ဗလဝပရိဒေဝံ ပရိဒေဝန္တော ရာဇဒ္ဝါရံ ဂန္ဆ၊ အညေဟိ ပုစ္ဆိတောပိ ကိဉ္စိ အဝတ္ဝာဝ ပရိဒေဝ၊ ရညာ ပန ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပရိဒေဝကာရဏံ ပုစ္ဆိတောဝ သမာနော 'ပိတာ မေ ဒေဝ ဝိဇာယိတုံ နသက္ကောတိ၊ အဇ္ဇ သတ္တမော ဒိဝသော၊ ပဋိသရဏံ မေ ဟောဟိ၊ ဝိဇာယနုပါယမဿ ကရောဟိ'တိ ဝတ္ဝာ ရညာ 'ကိံ ဝိလပသိ အဋ္ဌာနမေတံ၊ ပုရိသာ နာမ ဝိဇာယန္တာ နတ္ထိ'တိ ဝုတ္တေ 'သစေ ဒေဝ ဧဝံ နတ္ထိ၊ အထ

၁-ဖိဏ္ဏံ (သီ)

kasmā Pācīnayavamajjhakagāmavāsino kathaṁ maṅgala-usabhaṁ vijāyāpessantī'ti vadeyyāsī"ti āha. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā tathā akāsi. Rājā "kenidaṁ pañhapaṭibhāgaṁ cintitan"ti pucchitvā "Mahosadhapaṇḍitenā"ti sutvā tussi.

Odananti aparasmiṁ divase "paṇḍitaṁ vīmaṁsissāmā"ti "Pācīnayavamajjhakagāmavāsino amhākaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ ambilodanaṁ pacitvā pesentu. Tatrimāni aṭṭhaṅgāni—na taṇḍulehi, na udakena, na ukkhaliyā, na uddhanena, na agginā, na dārūhi, na itthiyā na purisena, na maggenāti. Apesentānaṁ sahassadaṇḍo"ti pahiṇiṁsu. Gāmavāsino taṁ kāraṇaṁ ajānantā paṇḍitaṁ pucchiṁsu. So "mā cintayitthā"ti vatvā "na taṇḍulehīti[1] kaṇikaṁ gāhāpetvā, na udakenāti himaṁ gāhāpetvā, na ukkhaliyāti aññaṁ navamattikābhājanaṁ gāhāpetvā, na uddhanenāti khāṇuke koṭṭāpetvā, na agginā pakati-aggiṁ pahāya araṇi-aggiṁ gāhāpetvā, na dārūhīti paṇṇāni gāhāpetvā ambilodanaṁ pacāpetvā navabhājane pakkhipitvā lañchitvā, na itthiyā na purisenāti paṇḍakena ukkhipāpetvā, na maggenāti mahāmaggaṁ pahāya jaṅghamaggena rañño pesethā"ti āha. Te tathā kariṁsu. Rājā "kena panesa pañho ñāto"ti pucchitvā "Mahosadhapaṇḍitenā"ti sutvā tussi.

Vālukanti aparasmiṁ divase paṇḍitassa vīmaṁsanatthaṁ gāmavāsīnaṁ pahiṇiṁsu "rājā dolāya kīḷitukāmo, rājakule purāṇayottaṁ chinnaṁ, ekaṁ vālukayottaṁ vaṭṭetvā pesentu, apasentānaṁ sahassadaṇḍo"ti. Te paṇḍitaṁ pucchiṁsu. Paṇḍito "imināpi pañhapaṭibhāgeneva bhavitabban"ti gāmavāsino assāsetvā vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā "gacchatha tumhe, rājānaṁ vadetha 'deva gāmavāsino tassa yottassa tanukaṁ vā thūlaṁ vā pamāṇaṁ na jānanti, purāṇavālukayottato vidatthimattaṁ vā caturaṅgulamattaṁ vā khaṇḍaṁ pesetha, taṁ oloketvā tena pamāṇena vaṭṭessantī'ti. Sace vo rājā 'amhākaṁ ghare vālukayottaṁ nāma na kadāci sutapubban'ti vadati, atha naṁ 'sace mahārāja vo evarūpaṁ na sakkā kātuṁ, Pācīnayavamajjhakagāmavāsino kathaṁ karissantī'ti vadeyyāthā"ti pesesi. Te tathā kariṁsu. Rājā

1. Na taṇḍulehīti nāma (Sī, I), nataṇḍulā nāma (Syā)

ကသ္မာ ပါဗိနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော ကထံ မဂ်လဥသဘံ ဝိဇာယာ-ပေဿန္တိ'တိ ဝဒေယ္ယာသီ"တိ အာဟ။ သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တထာ အကာသိ။ ရာဇာ "ကေနိဒံ ပဉ္ဟပဋိဘာဂံ စိန္တိတ"န္တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "မဟောသဓပဏ္ဍိတေနာ"တိ သုတ္ဝာ တုဿိ။

ဩဒနန္တိ အပရသ္မိံ ဒိဝသေ "ပဏ္ဍိတံ ဝီမံသိဿာမာ"တိ "ပါဗိန-ယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော အမှာကံ အင်္ဂဂ်သမန္နာဂတံ အမ္ဗိလောဒနံ ပစိတ္ဝာ ပေသေန္တု။ တတြိမာနိ အင်္ဂဂ်ါနိ—နာ တဏ္ဍုလေဟိ,နာ ဥဒကေန,နာ ဥက္ခလိယာ, နာ ဥဒ္ဓနေန, နာ အဂ္ဂိနာ, နာ ဒါရူဟိ, နာ ဣတ္ထိယာ နာ ပုရိသေန, နာ မဂ္ဂေနာတိ။ အပေသေန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော"တိ ပဟိဏိံသု။ ဂါမဝါသိနော တံ ကာရဏံ အဇာနန္တာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိံသု။ သော "မာ စိန္တယိတ္ထာ"တိ ဝတ္ဝာ "နာ တဏ္ဍုလေဟီတိ[1] ကဏိကံ ဂါဟာပေတ္ဝာ, နာ ဥဒကေနာတိ ဟိမံ ဂါဟာ-ပေတ္ဝာ, နာ ဥက္ခလိယာတိ အညံ နဝမတ္တိကာဘာဇနံ ဂါဟာပေတ္ဝာ, နာ ဥဒ္ဓနေနာတိ ခါဏုကေ ကောဋ္ဋာပေတ္ဝာ, နာ အဂ္ဂိနာတိ ပကတိအဂ္ဂိံ ပဟာယ အရဏိအဂ္ဂိံ ဂါဟာပေတ္ဝာ, နာ ဒါရူဟီတိ ပဏ္ဏာနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ အမ္ဗိလောဒနံ ပစာပေတ္ဝာ နဝဘာဇနေ ပက္ခိပိတ္ဝာ လဉ္ဆိတ္ဝာ, နာ ဣတ္ထိယာ နာ ပုရိသေနာတိ ပဏ္ဍကေန ဥက္ခိပါပေတ္ဝာ, နာ မဂ္ဂေနာတိ မဟာမဂ္ဂံ ပဟာယ ဇဃ်မဂ္ဂေန ရညော ပေသေထာ"တိ အာဟ။ တေ တထာ ကရိံသု။ ရာဇာ "ကေန ပနေသ ပဉ္ဟော ဉာတော"တိ ပုဋ္ဌိတ္ဝာ "မဟောသဓပဏ္ဍိတေနာ"တိ သုတ္ဝာ တုဿိ။

ဝါလုကန္တိ အပရသ္မိံ ဒိဝသေ ပဏ္ဍိတဿ ဝီမံသနတ္ထံ ဂါမဝါသိနံ ပဟိဏိံသု "ရာဇာ ဒေါလာယ ကီဠိတုကာမော၊ ရာဇကုလေ ပုရာဏယောတ္တံ ဆိန္နံ၊ ဧကံ ဝါလုကယောတ္တံ ဝဋ္ဋေတ္ဝာ ပေသေန္တု၊ အပေသေန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော"တိ။ တေ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိံသု။ ပဏ္ဍိတော "ဣမိနာပိ ပဉ္ဟပဋိဘာဂေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဂါမဝါသိနော အဿာသေတ္ဝာ ဇနကုသလေ ဒွေ တယော ပုရိသေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "ဂစ္ဆထ တုမှေ၊ ရာဇာနံ ဝဒေထ 'ဒေဝ ဂါမဝါသိနော တဿ ယောတ္တဿ တနုကံ ဝါ ထူလံ ဝါ ပမာဏံ နာ ဇာနန္တိ၊ ပုရာဏဝါလုက-ယောတ္တတော ဝိဒတ္ထိမတ္တံ ဝါ စတုရင်္ဂုလမတ္တံ ဝါ ခဏ္ဍံ ပေသေထ၊ တံ ဩလောက-ကေတ္ဝာ တေန ပမာဏေန ဝဋ္ဋေဿန္တိ'တိ။ သစေ ဝေါ ရာဇာ 'အမှာကံ ဃရေ ဝါလုကယောတ္တံ နာမ နာဒါစိ သုတပုဗ္ဗ'န္တိ ဝဒတိ၊ အထ နံ 'သစေ မဟာရာဇ ဝေါ ဝေရွိပံ နာ သက္ကာ ကာတုံ၊ ပါဗိနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော ကထံ ကရိဿန္တိ'တိ ဝဒေယ္ယာထာ"တိ ပေသေသိ။ တေ တထာ ကရိံသု။ ရာဇာ

၁-နာ တဏ္ဍုလေဟီတိ နာမ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ နတဏ္ဍုလာ နာမ (သျာ)

kena cintitaṁ pañhapaṭibhāgan”ti pucchitvā “Mahosadhapaṇḍitenā”ti sutvā tussi.

Taḷākanti aparasmiṁ divase paṇḍitassa vīmaṁsanatthaṁ “rājā udakakīḷaṁ kīḷitukāmo, pañcavidhapadumasañchannaṁ pokkharaṇiṁ pesentu, apesentānaṁ sahassadaṇḍo”ti gāmavāsīnaṁ pesayiṁsu. Te paṇḍitassa ārocesuṁ. So “imināpi pañhapaṭibhāgeneva bhavitabban”ti cintetvā vacanakusale katipaye manusse pakkosāpetvā “etha tumhe udakakīḷaṁ kīḷitvā akkhīni rattāni katvā allakesā allavatthā kaddamamakkhitasarīrā yottadaṇḍaleḍḍuhatthā rājadvāraṁ gantvā dvāre ṭhitabhāvaṁ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā ‘mahārāja tumhehi kira Pācīnayavamajjhakagāmavāsino pokkharaṇiṁ pesentūti pahitā[1] mayaṁ tumhākaṁ anucchavikaṁ mahantaṁ pokkharaṇiṁ ādāya āgatā. Sā pana araññavāsikattā nagaraṁ disvā dvārapākāraparikhā-aṭṭālakādīni oloketvā bhītatasitā yottāni chinditvā palāyitvā araññameva paviṭṭhā, mayaṁ leḍḍudaṇḍādīhi pothentāpi nivattetuṁ na sakkhimhā, tumhākaṁ araññā ānītaṁ purāṇapokkharaṇiṁ pesetha, tāya saddhiṁ yojetvā harissāmā’ti vatvā rañña ‘na kadāci mama araññato ānītapokkharaṇī nāma bhūtapubbā, na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇatthāya pokkharaṇī pesitapubbā’ti vutte ‘sace deva vo evaṁ na sakkā kātuṁ, Pācīnayavamajjhakagāmavāsino kathaṁ pokkharaṇiṁ pesessantī’ti vadeyyāthā”ti vatvā pesesi. Te tathā kariṁsu. Rājā paṇḍitena ñātabhāvaṁ sutvā tussi.

Uyyānanti punekadivasaṁ “mayaṁ uyyānakīḷaṁ kīḷitukāmā, amhākañca purāṇa-uyyānaṁ parijiṇṇaṁ, obhaggaṁ jātaṁ, Pācīnayavamajjhakagāmavāsino supupphitataruṇarukkhasañchannaṁ nava-uyyānaṁ pesentū”ti pahiṇiṁsu. Gāmavāsino paṇḍitassa ārocesuṁ. Paṇḍito “imināpi pañhapaṭibhāgeneva bhavitabban”ti te samassāsetvā manusse pesetvā purimanayeneva kathāpesi.

1. Pahitattā (Sī, Syā, I)

“ကေန စိန္တိတံ ပဋိပဒ္ဒိဘာဂ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ “မဟောသဓပဏ္ဍိတေနာ”တိ သုတွာ တုဿိ။

တဋာကန္တိ အပရသ္မိံ ဒိဝသေ ပဏ္ဍိတဿ ဝီမံသနတ္ထံ “ရာဇာ ဥဒကကီဠံ ကီဠိတုကာမော၊ ပဉ္စဝိဓပဒုမသဉ္ဆန္နံ ပေါက္ခရဏိံ ပေသေန္တု၊ အပေသေန္တာနံ သဟဿဒဏ္ဍော”တိ ဂါမဝါသီနံ ပေသယိံသု။ တေ ပဏ္ဍိတဿ အာရောစေသုံ။ သော “ဣမိနာပိ ပဋိပဒ္ဒိဘာဂေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ ဝစနကုသလေ ကတိပယေ မနုဿေ ပက္ကောသာပေတွာ “ထေ တုမ္ဟေ ဥဒကကီဠံ ကီဠိတွာ အက္ခီနိ ရတ္တာနိ ကတွာ အလ္လကေသာ အလ္လဝတ္ထာ ကဒ္ဒမမက္ခိတသရီရာ ယောတ္တဒဏ္ဍလေဠုဟတ္ထာ ရာဇဒ္ဝါရံ ဂန္ဓာ ဒ္ဝါရေ ဋ္ဌိတဘာဝံ ရညော အာရောစာပေတွာ ကကောကာသာ ပဝိသိတွာ ‘မဟာရာဇ တုမ္ဟေဟိ ကိရ ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော ပေါက္ခရဏိံ ပေသေန္တူ’တိ ပဟိတာ[1] မယံ တုမှာကံ အနုစ္ဆဝိကံ မဟန္တံ ပေါက္ခရဏိံ အာဒါယ အာဂတာ။ သာ ပန အရညဝါသိကတ္တာ နဂရံ ဒိသွာ ဒ္ဝါရပါကာရပရိခါအဋ္ဋာလကာဒီနိ ဩလောကေတွာ ဘီတာ တသိတာ ယောတ္တာနိ ဆိန္ဒိတွာ ပလာယိတွာ အရညမေဝ ပဝိဋ္ဌာ၊ မယံ လေဠုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပေါထေန္တာပိ နိဝတ္တေတုံ န သက္ကိမှာ၊ တုမှာကံ အရညာ အာနီတံ ပုရာဏပေါက္ခရဏိံ ပေသေထ၊ တာယ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဟရိဿာမာ’တိ ဝတ္ဝာ ရညာ ‘န ကဒါစိ မမ အရညတော အာဒိတပေါက္ခရဏိ နာမ ဘူတပုဗ္ဗာ၊ န စ မယာ ကဿစိ ယောဇေတွာ အာဟရဏတ္ထာယ ပေါက္ခရဏီ ပေသိတပုဗ္ဗာ’တိ ဝုတ္တေ ‘သစေ ဒေဝ ဝော ဧဝံ န သက္ကာ ကာတုံ၊ ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော ကထံ ပေါက္ခရဏိံ ပေသေဿန္တီ’တိ ဝဒေယ္ယာထာ”တိ ဝတ္ဝာ ပေသေသိ။ တေ တထာ ကရိံသု။ ရာဇာ ပဏ္ဍိတေန ဉာတဘာဝံ သုတ္ဝာ တုဿိ။

ဥယ္ယာနန္တိ ပုနေကဒိဝသံ “မယံ ဥယ္ယာနကီဠံ ကီဠိတုကာမာ၊ အမှာကဉ္စ ပုရာဏဥယ္ယာနံ ပရိဇိဏ္ဏံ၊ ဩဘဂ္ဂံ ဇာတံ၊ ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမဝါသိနော သုပုပ္ဖိတတရုဏရုက္ခသဉ္ဆန္နံ နဝဥယ္ယာနံ ပေသေန္တူ”တိ ပဟိဏိံသု။ ဂါမဝါသိနော, ပဏ္ဍိတဿ အာရောစေသုံ။ ပဏ္ဍိတော “ဣဒိနာပိ ပဋိပဒ္ဒိဘာဂေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ တေ သမဿာသေတွာ မနုဿေ ပေသေတွာ ပုရိမနယေနေဝ ကသာပေသိ။

၁-ပဟိတတ္တာ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

Tadāpi rājā tussitvā Senakaṁ pucchi “kiṁ Senaka ānema paṇḍitan”ti. So lābhamacchariyena “ettakena paṇḍito nāma na hoti, āgametha devā”ti āha. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā rājā cintesi “Mahosadhapaṇḍito sattadārakapañhehi[1] mama manaṁ gaṇhi, evarūpesupissa guyhapañhavissajjanesu ceva pañhapaṭibhāgesu ca Buddhassa viya byākaraṇaṁ, Senako evarūpaṁ paṇḍitaṁ ānetuṁ na deti, kiṁ me Senakena, ānessāmi nan”ti. So mahantena parivārena taṁ gāmaṁ pāyāsi. Tassa maṅgala-assaṁ abhiruhitvā gacchantassa assassa pādo phalitabhūmiyā antaraṁ pavisitvā bhijji. Rājā tatova nivattitvā nagaraṁ pāvisi. Atha naṁ Senako upasaṅkamitvā pucchi “mahārāja paṇḍitaṁ kiṁ[2] ānetuṁ Pācīnayavamajjhakagāmaṁ agamitthā”ti. Āma paṇḍitāti. Mahārāja tumhe maṁ anatthakāmaṁ katvā passatha, “āgametha tāvā”ti vuttepi atituritā nikkhamittha, paṭhamagamaneneva maṅgala-assassa pādo bhinnoti.

So tassa vacanaṁ sutvā tuṇhī hutvā punekadivasaṁ tena saddhiṁ mantesi “kiṁ Senaka ānema paṇḍitan”ti. Deva sayaṁ agantvā dūtaṁ pesetha “paṇḍita amhākaṁ tava santikaṁ āgacchantānaṁ assassa pādo bhinno, assataraṁ vā no pesetu seṭṭhataraṁ vā”ti. Yadi assataraṁ pesessati, sayaṁ āgamissati. Seṭṭhataraṁ pesento pitaraṁ pesessati, ayameko no pañho bhavissatīti. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā tathā katvā dūtaṁ pesesi. Paṇḍito dūtassa vacanaṁ sutvā “rājā mamañceva pitarañca passitukāmo”ti cintetvā pitu santikaṁ gantvā vanditvā “tāta rājā tumhe ceva mamañca daṭṭhukāmo, tumhe paṭhamataraṁ seṭṭhisahassaparivutā gacchatha, gacchantā ca tucchahatthā agantvā navasappipūraṁ[3] candanakaraṇḍakaṁ ādāya gacchatha, rājā tumhehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā ‘gahapati patirūpaṁ āsanaṁ ñatvā nisīdāhī’ti vakkhati, atha tumhe tathārūpaṁ āsanaṁ ñatvā nisīdeyyātha. Tumhākaṁ nisinnakāle ahaṁ āgamissāmi, rājā mayāpi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā ‘paṇḍita tavānurūpaṁ āsanaṁ ñatvā nisīdā’ti vakkhati, athāhaṁ tumhe olokessāmi, tumhe tāya saññāya āsanā vuṭṭhāya ‘tāta Mahosadha imasmiṁ āsane nisīdā’ti vadeyyātha, ajja no eko pañho matthakaṁ

1. Sattadārakapañhepi (Syā, Ka) 2. Kira (Sī, Syā, I) 3. Navanītasappipūraṁ (Ka)

တဒါပိ ရာဇာ တုဿိတ္ဝာ သေနကံ ပုစ္ဆိ ‘‘ကိံ သေနက အာနေမ ပဏ္ဍိ-တ’’န္တိ။ သော လာဘမစ္ဆရိယေန ‘‘ဧတ္တကေန ပဏ္ဍိတော နာမ န ဟောတိ၊ အာဂမေထ ဒေဝါ’’တိ အာဟ။ တဿ တံ ဝစနံ သုတ္ဝာ ရာဇာ စိန္တေသိ ‘‘မဟောသဓပဏ္ဍိတော သတ္တဒါရကပဋိဂ္ဂဟိ[၁] မမ မနံ ဂဏှိ၊ ဧဝရူပေသုပိဿ ဂုယှပဋိဘာဏေသု စ ဗုဒ္ဓဿ ဝိယ ဗျာကရဏံ၊ သေနကော ဧဝရူပံ ပဏ္ဍိတံ အာနေတုံ န ဒေတိ၊ ကိံ မေ သေနကေန၊ အာနေဿာမိ န’’န္တိ။ သော မဟန္တေန ပရိဝါရေန တံ ဂါမံ ပါယာသိ။ တဿ မင်္ဂလအဿံ အဘိရုဟိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တဿ အဿဿ ပါဒေါ ဖလိတဘူမိယာ အန္တရံ ပဝိသိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇိ။ ရာဇာ တတောဝ နိဝတ္တိတ္ဝာ နဂရံ ပါဝိသိ။ အထ နံ သေနကော ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ပုစ္ဆိ ‘‘မဟာရာဇ ပဏ္ဍိတံ ကိံ[၂] အာနေတုံ ပါဖိန-ယဝမဇ္ဈကဂါမံ အဂမိတ္ထာ’’တိ။ အာမ ပဏ္ဍိတာတိ။ မဟာရာဇ တုမှေ မံ အနတ္ထကာမံ ကတ္ဝာ ပဿထ၊ ‘‘အာဂမေထ တာဝါ’’တိ ဝုတ္တေပိ အတိတုရိတာ နိက္ခမိတ္ထ၊ ပဌမဂမနေနေဝ မင်္ဂလအဿဿ ပါဒေါ ဘိန္နောတိ။

သော တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ တုဏှီ ဟုတ္ဝာ ပုနေကဒိဝသံ တေန သဒ္ဓိံ မန္တေသိ ‘‘ကိံ သေနက အာနေမ ပဏ္ဍိတ’’န္တိ။ ဒေဝ သယံ အဂန္ဆာ ဒူတံ ပေသေထ ‘‘ပဏ္ဍိတ အမှာကံ တဝ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တာနံ အဿဿ ပါဒေါ ဘိန္နော၊ အဿတရံ ဝါ နော ပေသေတု သေဋ္ဌတရံ ဝါ’’တိ။ ယဒိ အဿတရံ ပေသေဿတိ၊ သယံ အာဂမိဿတိ။ သေဋ္ဌတရံ ပေသေန္တော ပိတရံ ပေသေဿတိ၊ အယမေကော နော ပဉ္ဟော ဘဝိဿတီတိ။ ရာဇာ ‘‘သာဓူ’’တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တထာ ကတ္ဝာ ဒူတံ ပေသေသိ။ ပဏ္ဍိတော ဒူတဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ‘‘ရာဇာ မမဉ္စေဝ ပိတရဉ္စ ပဿိတုကာမော’’တိ စိန္တေတ္ဝာ ပိတု သန္တိကံ ဂန္ဆာ ဝန္ဒိတ္ဝာ ‘‘တာတ ရာဇာ တုမှေ စေဝ မမဉ္စ ဒဋ္ဌုကာမော၊ တုမှေ ပဌမတရံ သေဋ္ဌိသဟဿပရိဝုတာ ဂစ္ဆထ၊ ဂစ္ဆန္တာ စ တုစ္ဆဟတ္ထာ အဂန္ဆန္တာ နဝ-သပ္ပိပူရံ[၃] စန္ဒနကရဏ္ဍကံ အာဒါယ ဂစ္ဆထ၊ ရာဇာ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ ‘ဂဟပတိ ပတိရူပံ အာသနံ ဉတ္ဝာ နိသီဒါဟီ’တိ ဝက္ခတိ၊ အထ တုမှေ တထာရူပံ အာသနံ ဉတ္ဝာ နိသီဒေယ္ယာထ။ တုမှာကံ နိသိန္နကာလေ အဟံ အာဂမိဿာမိ၊ ရာဇာ မယာပိ သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ ‘ပဏ္ဍိတ တဝါနုရူပံ အာသနံ ဉတ္ဝာ နိသီဒါ’တိ ဝက္ခတိ၊ အထာဟံ တုမှေ ဩလောကေဿာမိ၊ တုမှေ တာယ သညာယ အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ‘တာတ မဟောသဓ ဣမသ္မိံ အာသနေ နိသီဒါ’တိ ဝဒေယ္ယာထ၊ အဇ္ဇ နော ဧကော ပဉ္ဟော မတ္ထကံ

၁-သတ္တဒါရကပဋိဂ္ဂဟိ (သျာ၊က) ၂-ကိရ (သီ၊ သျာ၊ ဣ) ၃-နဝနီတသပ္ပိပူရံ (က)

pāpuṇissatī”ti āha. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā vuttanayeneva gantvā attano dvāre ṭhitabhāvaṁ rañño ārocāpetvā “pavisatū”ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi.

Rājā tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā “gahapati tava putto Mahosadhapaṇḍito kuhin”ti pucchi. Pacchato āgacchati devāti. Rājā “pacchato āgacchatī”ti sutvā tuṭṭhamānaso hutvā “mahāseṭṭhi attano yuttāsanaṁ ñatvā nisīdā”ti āha. So attano yuttāsanaṁ ñatvā ekamantaṁ nisīdi. Mahāsattopi alaṅkatapaṭiyatto dārakasahassaparivuto alaṅkatarathe nisīditvā nagaraṁ pavisanto parikhāpiṭṭhe caramānaṁ ekaṁ gadrabhaṁ disvā thāmasampanne māṇave pesesi “ambho etaṁ gadrabhaṁ anubandhitvā yathā saddaṁ na karoti, evamassa mukhabandhanaṁ katvā kilañjena veṭhetvā tasmiṁ ekenattharaṇena paṭicchādetvā[1] aṁsenādāya[2] āgacchathā”ti. Te tathā kariṁsu. Bodhisattopi mahantena parivārena nagaraṁ pāvisi. Mahājano “esa kira Sirivaḍḍhanaseṭṭhino putto Mahosadhapaṇḍito nāma, esa kira jāyamāno osadhaghaṭikaṁ hatthena gahetvā jāto, iminā kira ettakānaṁ vīmaṁsanapañhānaṁ pañhapaṭibhāgo ñāto”ti mahāsattaṁ abhitthavanto olokentopi tittiṁ na gacchati. So rājadvāraṁ gantvā paṭivedesi. Rājā sutvāva haṭṭhatuṭṭho “mama putto Mahosadhapaṇḍito khippaṁ āgacchatū”ti āha. So dārakasahassaparivuto pāsādaṁ abhiruhitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvāva somanassappatto hutvā madhurapaṭisanthāraṁ katvā “paṇḍita patirūpaṁ āsanaṁ ñatvā nisīdā”ti āha. Atha so pitaraṁ olokesi. Athassa pitāpi olokitasaññāya uṭṭhāya “paṇḍita imasmiṁ āsane nisīdā”ti āha. So tasmiṁ āsane nisīdi.

Taṁ tattha nisinnaṁ disvāva Senakapukkusakāmindadevindā ceva aññe ca andhabālā pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasitvā “imaṁ andhabālaṁ ‘paṇḍito’ti vadiṁsu, so pitaraṁ āsanā vuṭṭhāpetvā sayaṁ nisīdati, imaṁ ‘paṇḍito’ti vattuṁ ayuttan”ti parihāsaṁ kariṁsu. Rājāpi dummukho anattamano ahosi. Atha naṁ mahāsatto pucchi “kiṁ mahārāja

1. Mukhabandhanaṁ katvā ekasmiṁ attharake vaṭṭetvā (Sī, I), mukhabandhanaṁ katvā kilañjena veṭhetvā ekasmiṁ attharaṇake sayāpetvā (Syā)
2. Aṅkenādāya (Ka)

ပါပုဏိဿတီ''တိ အာဟ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂန္ത്വာ အတ္တနော ဒ္ဝါရေ ဋိတဘာဝံ ရညော အာရောစာပေတ္ဝာ “ပဝိသတူ”တိ ဝုတ္တေ ပဝိသိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ကေမန္တံ အဋ္ဌာသိ။

ရာဇာ တေန သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ “ဂဟပတိ တဝ ပုတ္တော မဟောသဓပဏ္ဍိတော ကုဟိ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆတီ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ “ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆတီ''တိ သုတ္ဝာ တုဋ္ဌမာနသော ဟုတ္ဝာ “မဟာသေဋ္ဌိ အတ္တနော ယုတ္တာသနံ ဉတ္ဝာ နိသီဒါ”တိ အာဟ။ သော အတ္တနော ယုတ္တာသနံ ဉတ္ဝာ ကေမန္တံ နိသီဒိ။ မဟာသတ္တောပိ အလင်္ကတပဋိယတ္တော ဒါရကသဟဿပရိဝုတော အလင်္ကတရထေ နိသီဒိတ္ဝာ နဂရံ ပဝိသန္တော ပရိခါပိဋ္ဌေ စရမာနံ ကေဂြဘံ ဒိသ္ဝာ ထာမသမ္ပန္နေ မာဏဝေ ပေသေသိ “အမ္ဘော ဧတံ ဂြဘံ အနုဗန္ဓိတ္ဝာ ယထာ သဒ္ဒံ န ကရောတိ၊ ဧဝမဿ မုခဗန္ဓနံ ကတ္ဝာ ကိလဉ္ဇေန ဝေဋ္ဌေတ္ဝာ တသ္မိံ ဧကေနတ္ထရဏေန ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ[1] အံသေနာဒါယ[2] အာဂစ္ဆထာ”တိ။ တေ တထာ ကရိံသု။ ဗောဓိသတ္တောပိ မဟန္တေန ပရိဝါရေန နဂရံ ပါဝိသိ။ မဟာဇနော “ဧသ ကိရ သိရိဝဍ္ဎနသေဋ္ဌိနော ပုတ္တော မဟောသဓပဏ္ဍိတော နာမ၊ ဧသ ကိရ ဇာယမာနော ဩသဓဃဋိကံ ဟတ္ထေန ဂဟေတ္ဝာ ဇာတော၊ ဧတ္တကာနံ ဝီမံသနပဉ္ဟာနံ ပဉ္ဟပဋိဘာဂေါ ဉာတော”တိ မဟာသတ္တံ အဘိတ္ထဝန္တော ဩလောကေန္တောပိ တိတ္တိံ န ဂစ္ဆတိ။ သော ရာဇဒ္ဝါရံ ဂန္ത്വာ ပဋိဝေဒေသိ။ ရာဇာ သုတ္ဝာဝ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော “မမ ပုတ္တော မဟောသဓပဏ္ဍိတော ခိပ္ပံ အာဂစ္ဆတူ''တိ အာဟ။ သော ဒါရကသဟဿပရိဝုတော ပါသာဒံ အဘိရုဟိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ကေမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ တံ ဒိသ္ဝာဝ သောမနသ္သပ္ပတ္တော ဟုတ္ဝာ မဓုရပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ “ပဏ္ဍိတ ပတိရူပံ အာသနံ ဉတ္ဝာ နိသီဒါ''တိ အာဟ။ အထ သော ပိတရံ ဩလောကေသိ။ အထဿ ပိတာပိ ဩလောကိတသညာယ ဉတ္ဝာဃ “ပဏ္ဍိတ ဇ္ဈမတ္တိံ အာသနေ နိသီဒါ”တိ အာဟ။ သော တတ္ထိံ အာသနေ နိသီဒိ။

တံ တတ္ထ နိသိန္နံ ဒိသ္ဝာဝ သေနကပုက္ကုသကာမိန္ဒဒေဝိန္ဒာ စေဝ အညေ စ အန္ဓဗာလာ ပါဏိံ ပဟရိတ္ဝာ မဟာဟသိတံ ဟသိတ္ဝာ “ဇုမံ အန္ဓဗာလံ ‘ပဏ္ဍိတော’တိ ဝဒိံသု၊ သော ပိတရံ အာသနာ ဝုဋ္ဌာပေတ္ဝာ သယံ နိသီဒတိ၊ ဇုမံ ‘ပဏ္ဍိတော’တိ ဝတ္တုံ အယုတ္တ”န္တိ ပရိဟာသံ ကရိံသု။ ရာဇာပိ ဒုမ္မုခော အနတ္တမနော ဩဟော၇သိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော ပုစ္ဆိ “ကိံ မဟာရာဇ

၁-မုခဗန္ဓနံ ကတ္ဝာ ကေသ္ဝိံ အဉ္ဇရကေ ဝဋ္ဋေတ္ဝာ (သီ၊ ဇ္ဈ)၊ မုခဗန္ဓနံ ကတ္ဝာ ကိလဉ္ဇေန ဝေဋ္ဌေတ္ဝာ ကေသ္ဝိံ အတ္ထရဏကေ သယာပေတ္ဝာ (သျာ)
၂-အင်္ကေနာဒါယ (က)

dummukhatthā”ti. Āma paṇḍita dummukhomhi, savanameva te manāpaṁ, dassanaṁ pana amanāpaṁ jātanti. Kiṁ kāraṇā mahārājāti. Pitaraṁ āsanā vuṭṭhāpetvā nisinnattāti. Kiṁ pana tvaṁ mahārāja “sabbaṭṭhānesu puttehi pitarova uttamā”ti maññasīti. Āma paṇḍitāti. Atha mahāsatto “nanu mahārāja tumhehi amhākaṁ ‘assataraṁ vā pesetu seṭṭhataraṁ vā’ti sāsanaṁ pahitan”ti vatvā āsanā vuṭṭhāya te māṇave oloketvā “tumhehi gahitaṁ gadrabhaṁ ānethā”ti āṇāpetvā rañño pādamūle nipajjāpetvā “mahārāja ayaṁ gadrabho kiṁ agghatī”ti pucchi. Paṇḍita sace upakārako, aṭṭha kahāpaṇe agghatīti. Imaṁ paṭicca jāto ājānīyavaḷavāya kucchimhi vuṭṭha-assataro kiṁ agghatīti. Anaggho paṇḍitāti. “Deva kasmā evaṁ kathetha, nanu tumhehi idāneva vuttaṁ ‘sabbaṭṭhānesu puttehi pitarova uttamā’ti. Sace taṁ saccaṁ, tumhākaṁ vāde assatarato gadrabhova uttamo hoti, kiṁ pana mahārāja tumhākaṁ paṇḍitā ettakampi jānituṁ asakkontā pāṇiṁ paharitvā hasanti, aho tumhākaṁ paṇḍitānaṁ paññāsampatti, kuto vo ete laddhā”ti cattāro paṇḍite parihasitvā[1] rājānaṁ imāya Ekakanipāte gāthāya ajjhabhāsi—

“Haṁci tuvaṁ evamaññasi ‘seyyo,
Puttena pitā’ti rājaseṭṭha.
Handa’ssatarassa te ayaṁ,
Assatarassa hi gadrabho pitā”ti[2].

Tassattho—yadi tvaṁ rājaseṭṭha sabbaṭṭhānesu seyyo puttena pitāti evaṁ maññasi, tava assataratopi ayaṁ gadrabho seyyo hotu. Kiṁ kāraṇā? Assatarassa hi gadrabho pitāti.

Evañca pana vatvā mahāsatto āha “mahārāja sace puttato pitā seyyo, mama pitaraṁ gaṇhatha. Sace pitito putto seyyo maṁ gaṇhatha tumhākaṁ atthāyā”ti. Rājā somanassappatto ahosi. Sabbā rājaparisāpi “sukathito paṇḍitena pañho”ti unnadantā[3] sādhukārasahassāni adaṁsu, aṅguliphoṭā ceva celukkhepā ca

1. Paribhāsitvā (Sī, I) 2. Khu 5. 26 piṭṭhe. 3. Unnādādīni (I), unnādinī (Sī, Ka)

ဒုမ္မုခတ္ထာ”တိ။ အာမ ပဏ္ဍိတ ဒုမ္မုခောမှိ၊ သဝနမေဝ တေ မနာပံ၊ ဒဿနံ ပန အမနာပံ ဇာတန္ဒိ။ ကိံကာရဏာ မဟာရာဇာတိ။ ပိတရံ အာသနာ ဝုဋ္ဌာပေတ္ဝာ နိသိန္နဘာဝါတိ။ ကိံ ပန တွံ မဟာရာဇ ‘‘သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု ပုတ္တေဟိ ပိတရောဝ ဥတ္တမာ’’တိ မညသိတိ။ အာမ ပဏ္ဍိတာတိ။ အထ မဟာသတ္တော “နနု မဟာရာဇ တုမှေဟိ အမှာကံ ‘အဿတရံ ဝါ ပေသေတု သေဋ္ဌတရံ ဝါ’တိ သာသနံ ပဟိတ”န္တိ ဝတ္ဝာ အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ တေ မာဏဝေ သြလောကေတ္ဝာ “တုမှေဟိ ဂဟိတံ ဂဒြဘံ အာနေထာ”တိ အာဏာပေတ္ဝာ ရညော ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ “မဟာရာဇ အယံ ဂဒြဘော ကိံ အဂ္ဃတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ပဏ္ဍိတ သစေ ဥပကာရကော၊ အဋ္ဌ ကဟာပဏေ အဂ္ဃတီတိ။ ဣမံ ပဋိစ္စ ဇာတော အာဇာနိယဝဠဝါယ ကုစ္ဆိမှိ ဝုဋ္ဌအဿတရော ကိံ အဂ္ဃတီတိ။ အနဂ္ဃော ပဏ္ဍိတာတိ။ “ဒေဝ ကသ္မာ ဧဝံ ကထေထ, နနု တုမှေဟိ ဣဒါနေဝ ဝုတ္တံ ‘သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု ပုတ္တေဟိ ပိတရောဝ ဥတ္တမာ’တိ။ သစေ တံ သစ္စံ၊ တုမှာကံ ဝါဒေ အဿတရတော ဂဒြဘောဝ ဥတ္တမော ဟောတိ၊ ကိံ ပန မဟာရာဇ တုမှာကံ ပဏ္ဍိတာ ဇာတိယာပိ အသဒိသာ ပဉ္ဉာယ ပါရိဟိံ ပဟရိတွာ ဟသန္တိ၊ ဇဟော တုမှာကံ ပဏ္ဍိတာနံ ပညာသမ္ပတ္တိံ၊ ကုတော ဧဝါ တေ လဒ္ဓါ’’တိ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတေ ပရိဟသိတွာ[1] ရာဇာနံ ဣမာယ ဂေကနိပါတေ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

“ဟံစိ တုဝံ ဧဝမညသိ ‘သေယ္ယော၊
ပုတ္တေန ပိတာ’တိ ရာဇသေဋ္ဌ။
ဟန္ဒ’ဿတရဿ တေ အယံ၊
အဿတရဿ ဟိ ဂဒြဘော ပိတာ’’တိ[2]။

တဿတ္ထော—ယဒိ တွံ ရာဇသေဋ္ဌ သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု သေယ္ယော ပုတ္တေန ပိတာတိ ဧဝံ မညသိ၊ တဝ အဿတရတောပိ အယံ ဂဒြဘော သေယ္ယော ဟောတု။ ကိံကာရဏာ? အဿတရဿ ဟိ ဂဒြဘော ပိတာတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မဟာသတ္တော အာဟ “မဟာရာဇ သစေ ပုတ္တတော ပိတာ သေယ္ယော၊ မမ ပိတရံ ဂဏှထ။ သစေ ပိတိတော ပုတ္တော သေယ္ယော၊ မံ ဂဏှထ တုမှာကံ အတ္ထာယာ”တိ။ ရာဇာ သောမနဿပ္ပတ္တော အဟောသိ။ သဗ္ဗာ ရာဇပရိသာပိ “သုကထိတော ပဏ္ဍိတေန ပဉ္ဟော”တိ ဥန္နဒန္တာ? သာဓုကာရသဟဿာနိ အဒံသု၊ အင်္ဂုလိဖောဋာ စေဝ ဧလုက္ခေပါ စ

1. ပရိဘာသိတွာ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၂-ခု ၅-၂၆-ဝိဋ္ဌေ။ 2. ဥန္နာဒါဒိနိ (ဋ္ဌ)၊ ဥန္နာဒိနိ (သီ၊က)

pavattiṁsu. Cattāro paṇḍitāpi dummukhā pajjhāyantāva ahesuṁ. Nanu mātāpitūnaṁ guṇaṁ jānanto bodhisattena sadiso nāma natthi, atha so kasmā evamakāsīti? Na so pitu avamānanatthāya, raññā pana "assataraṁ vā pesetu seṭṭhataraṁ vā"ti pesitaṁ, tasmā tasseva pañhassa āvibhāvatthaṁ attano ca paṇḍitabhāvassa ñāpanatthaṁ catunnañca paṇḍitānaṁ appaṭibhānakaraṇatthaṁ[1] evamakāsīti.

Gadrabhapañho niṭṭhito.

Rājā tussitvā gandhodakapuṇṇaṁ suvaṇṇabhiṅkāraṁ ādāya "Pācīnayavamajjhakagāmaṁ rājabhogena paribhuñjatū"ti seṭṭhissa hatthe udakaṁ pātetvā "sesaseṭṭhino etasseva upaṭṭhākā hontū"ti vatvā bodhisattassa mātu ca sabbālaṅkāre pesetvā gadrabhapañhe pasanno bodhisattaṁ puttaṁ katvā gaṇhituṁ seṭṭhiṁ avoca "gahapati Mahosadhapaṇḍitaṁ mama puttaṁ katvā dehī"ti. Deva atitaruṇo ayaṁ, ajjāpissa mukhe khīragandho vāyati, mahallakakāle tumhākaṁ santike bhavissatīti. "Gahapati tvaṁ ito paṭṭhāya etasmiṁ nirālayo hohi, ayaṁ ajjatagge mama putto, ahaṁ mama puttaṁ posetuṁ sakkhissāmi, gaccha tvan"ti taṁ uyyojesi. So rājānaṁ vanditvā paṇḍitaṁ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā "tāta appamatto hohī"ti ovādamassa adāsi. Sopi pitaraṁ vanditvā "tāta mā cintayitthā"ti assāsetvā pitaraṁ uyyojesi. Rājā paṇḍitaṁ pucchi "tāta antobhattiko bhavissasi, udāhu bahibhattiko"ti. So "mahā me parivāro, tasmā bahibhattikena mayā bhavituṁ vaṭṭatī"ti cintetvā "bahibhattiko bhavissāmi devā"ti āha. Athassa rājā anurūpaṁ gehaṁ dāpetvā dārakasahassaṁ ādiṁ katvā paribbayaṁ dāpetvā sabbaparibhoge dāpesi. So tato paṭṭhāya rājānaṁ upaṭṭhāsi.

Rajāpi naṁ vīmaṁsitukāmo ahosi. Tadā ca nagarassa dakkhiṇadvārato avidūre pokkharaṇitīre ekasmiṁ tālarukkhe kākakulāvake maṇiratanaṁ ahosi. Tassa chāyā pokkharaṇiyaṁ paññāyi. Mahājano

1. Nippabhākaraṇatthaṁ (Sī, Syā, I)

ပဝတ္တိံသု။ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာပိ ဒုမ္မုခါ ပဇ္ဈာယန္တာဝ အဟေသုံ။ နနု မာတာပိတူနံ ဂုဏံ ဇာနန္တော ဗောဓိသတ္တေန သဒိသော နာမ နတ္ထိ၊ အထ သော ကသ္မာ ဧဝမကာသီတိ? န သော ပိတု အဝမာနနတ္ထာယ၊ ရညာ ပန "အဿတရံ ဝါ ပေသေတု သေဋ္ဌတရံ ဝါ"တိ ပေသိတံ၊ တသ္မာ တဿေဝ ပဉ္ဍသ အာဝိဘာဝတ္ထံ အတ္တနော စ ပဏ္ဍိတဘာဝဿ ဉာပနတ္ထံ စတုန္နဉ္စ ပဏ္ဍိတာနံ အပ္ပဋိဘာနကရဏတ္ထံ[1] ဧဝမကာသီတိ။

ဂဒြဘပဉ္ဍော နိဋ္ဌိတော။

ရာဇာ တုသိတ္တာ ဂန္ဓောဒကပုဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရံ အာဒါယ "ပါစီနယဝမဇ္ဈကဂါမံ ရာဇဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇတူ"တိ သေဋ္ဌိဿ ဟတ္ထေ ဥဒကံ ပါတေတ္တာ "သေသသေဋ္ဌိနော တေဿေဝ ဥပဋ္ဌာကာ ဟောန္တု"တိ ဝတ္တာ ဗောဓိသတ္တဿ မာတု စ သဗ္ဗာလင်္ကာရေ ပေသေတ္တာ ဂဒြဘပဉ္ဍေ ပသန္နော ဗောဓိသတ္တံ ပုတ္တံ ကတ္တာ ဂဏှိတုံ သေဋ္ဌိံ အဝေါစ "ဂဟပတိ မဟောသဓပဏ္ဍိတံ မမ ပုတ္တံ ကတ္တာ ဒေဟီ"တိ။ ဒေဝ အတိတရုဏော အယံ၊ အဇ္ဇာပိဿ မုခေ ခီရဂန္ဓော ဝါယတိ၊ မဟလ္လကကာလေ တုမှာကံ သန္တိကေ ဘဝိဿတီတိ။ "ဂဟပတိ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ တေသ္မိံ နိရာလယော ဟောဟိ၊ အယံ အဇ္ဇတဂ္ဂေ မမ ပုတ္တော၊ အဟံ မမ ပုတ္တံ ပေါသေတုံ သက္ခိဿာမိ၊ ဂစ္ဆ တွ"န္တိ တံ ဥယ္ယောဇေသိ။ သော ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္တာ ပဏ္ဍိတံ အာလိင်္ဂိတ္တာ ဥရေ နိပဇ္ဇာပေတ္တာ သီသေ စုမ္ဗိတ္တာ "ကာတ အပ္ပမတ္တော ဟောဟိ"တိ ဩဝါဒမဿ အဒါသိ။ သောပိ ပိတရံ ဝန္ဒိတ္တာ "တာတ မာ စိန္တယိတ္ထာ"တိ အဿာသေတ္တာ ပိတရံ ဥယ္ယောဇေသိ။ ရာဇာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိ "တာတ အန္တောဘတ္တိကော ဟပိဿသိ, ဥဒါဟု ဗဟိဘတ္တိကော"တိ။ သော "မဟာ မေ ပရိဝါရော၊ တသ္မာ ဗဟိဘတ္တိကေန မယာ ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတ္တာ "ဗဟိဘတ္တိကော ဘဝိဿာမိ ဒေဝါ"တိ အာဟ။ အထဿ ရာဇာ အနုရူပံ ဂေဟံ ဒါပေတ္တာ ဒါရကသဟဿံ အာဒိံ ကတ္တာ ပရိဗ္ဗယံ ဒါပေတ္တာ သဗ္ဗပရိဘောဂေ ဒါပေသိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ရာဇာနံ ဥပဋ္ဌာသိ။

ရာဇာပိ နံ ဝိမံသိတုကာမော အဟောသိ။ တဒါ စ နဂရဿ ဒက္ခိဏဒ္ဝါရတော အဝိဒူရေ ပေါက္ခရဏိတီရေ ကေသ္မိံ တာလရုက္ခေ ကာကကုလာဝကေ မဏိရတနံ အဟောသိ။ တဿ ဆာယာ ပေါက္ခရဏိယံ ပညာယိ။ မဟာဇနော

1-နိပ္ပဘာကရဏတ္ထံ (သီ၊ သျာ၊ ဥ)

"pokkharaṇiyaṁ maṇi atthī"ti rañño ārocesi. So Senakaṁ āmantetvā "pokkharaṇiyaṁ kira maṇiratanaṁ paññāyati, kathaṁ taṁ gaṇhāpessāmā"ti pucchitvā "mahārāja udakaṁ nīharāpetvā gaṇhituṁ vaṭṭatī"ti vutte "tena hi ācariya evaṁ karohī"ti tasseva bhāramakāsi. So bahū manusse sannipātāpetvā udakañca kaddamañca nīharāpetvā bhūmiṁ bhinditvāpi maṇiṁ nāddasa. Puna puṇṇāya pokkharaṇiyā maṇicchāyā paññāyi. So punapi tathā katvā na ca addasa. Tato rājā paṇḍitaṁ āmantetvā "tāta pokkharaṇiyaṁ eko maṇi paññāyati, Senako udakañca kaddamañca nīharāpetvā bhūmiṁ bhinditvāpi nāddasa, puna puṇṇāya pokkharaṇiyā paññāyati, sakkhissasi taṁ maṇiṁ gaṇhāpetun"ti pucchi. So "netaṁ mahārāja garu, etha dassessāmī"ti āha. Rājā tassa vacanaṁ tussitvā "passissāmi ajja paṇḍitassa ñāṇabalan"ti mahājanaparivuto pokkharaṇitīraṁ gato.

Mahāsatto tīre ṭhatvā maṇiṁ olokento "nāyaṁ maṇi pokkharaṇiyaṁ, tālarukkhe kākakulāvake maṇinā bhavitabban"ti ñatvā "natthi deva pokkharaṇiyaṁ maṇī"ti vatvā "nanu udake paññāyatī"ti vutte "tena hi udakapātiṁ āharā"ti udakapātiṁ āharāpetvā "passatha deva, nāyaṁ maṇi pokkharaṇiyaṁyeva paññāyati, pātiyampi paññāyatī"ti vatvā "paṇḍita kattha pana maṇinā bhavitabban"ti vutte "deva pokkharaṇiyampi pātiyampi chāyāva paññāyati, na maṇi, maṇi pana tālarukkhe kākakulāvake atthi, purisaṁ āṇāpetvā āharāpehī"ti āha. Rājā tathā katvā maṇiṁ āharāpesi. So āharitvā paṇḍitassa adāsi. Paṇḍito taṁ gahetvā rañño hatthe ṭhapesi. Taṁ disvā mahājano paṇḍitassa sādhukāraṁ datvā Senakaṁ paribhāsanto "maṇiratanaṁ tālarukkhe kākakulāvake atthi, Senakabālo bahū manusse pokkharaṇimeva bhindāpesi, paṇḍitena nāma Mahosadhasadisena bhavitabban"ti mahāsattassa thutimakāsi. Rājāpissa tuṭṭho attano gīvāya piḷandhanaṁ muttāhāraṁ datvā dārakasahassānampi muttāvaliyo dāpesi. Bodhisattassa ca parivārassa ca iminā parihārena upaṭṭhānaṁ anujānīti.

Ekūnavīsatimapañho niṭṭhito.

"ပေါက္ခရဏိယံ မဏိ အတ္ထီ"တိ ရညော အာရောစေသိ။ သော သေနကံ အာမန္တေတွာ "ပေါက္ခရဏိယံ ကိရ မဏိရတနံ ပညာယတိ၊ ကထံ တံ ဂဏှာပေဿာမာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "မဟာရာဇ ဥဒကံ နီဟရာပေတွာ ဂဏ္ဍိတုံ ဝဋ္ဋတိ"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ အာစရိယ ဧဝံ ကရောဟိ"တိ တဿေဝ ဘာရမကာသိ။ သော ဗဟူ မနုဿေ သန္နိပါတာပေတွာ ဥဒကဉ္စ ကဒ္ဒမဉ္စ နီဟရာပေတွာ ဘူမိံ ဘိန္ဒိတွာပိ မဏိံ နာဒ္ဒသ။ ပုန ပုဏ္ဏာယ ပေါက္ခရဏိယာ မဏိစ္ဆာယာ ပညာယိ။ သော ပုနပိ တထာ ကတွာ န စ အဒ္ဒသ။ တတော ရာဇာ ပဏ္ဍိတံ အာမန္တေတွာ "တာတ ပေါက္ခရဏိယံ ကော မဏိ ပညာယတိ၊ သေနကော ဥဒကဉ္စ ကဒ္ဒမဉ္စ နီဟရာပေတွာ ဘူမိံ ဘိန္ဒိတွာပိ နာဒ္ဒသ၊ ပုန ပုဏ္ဏာယ ပေါက္ခရဏိယာ ပညာယတိ၊ သက္ခိဿသိ တံ မဏိံ ဂဏှာပေတု"န္တိ ပုစ္ဆိ။ သော "နေတံ မဟာရာဇ ဂရု၊ ထေ ဒဿေဿာမီ"တိ အာဟ။ မာဇာ တဿ ဝစနံ တုသိတွာ "ပဿိဿာမိ အဇ္ဇ ပဏ္ဍိတဿ ဉာဏဗလ"န္တိ မဟာဇနပရိဝုတော ပေါက္ခရဏိတီရံ ဂတော။

မဟာသတ္တော တီရေ ဋတွာ မဏိံ ဩလောကေန္တော "နာယံ မဏိ ပေါက္ခရဏိယံ၊ တာလရုက္ခေ ကာကကုလာဝကေ မဏိနာ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဉတွာ "နတ္ထိ ဒေဝ ပေါက္ခရဏိယံ မဏိ"တိ ဝတွာ "နနု ဥဒကေ ပညာယတီ"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ ဥဒကပါတိံ အာဟရာ"တိ ဥဒကပါတိံ အာဟရာပေတွာ "ပဿထ ဒေဝ, နာယံ မဏိ ပေါက္ခရဏိယံယေဝ ပညာယတိ၊ ပါတိယမ္ပိ ပညာယတီ"တိ ဝတွာ"ပဏ္ဍိတ ကတ္ထ ပန မဏိနာ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဝုတ္တေ "ဒေဝ ပေါက္ခရဏိယမ္ပိ ပါတိယမ္ပိ အာယာဝ ပညာယတိ, န မဏိ၊ မဏိ ပန တာလရုက္ခေ ကာကကုလာဝကေ အတ္ထိ၊ ပုရိသံ အာဏာပေတွာ အာဟရာပေဟီ"တိ အာဟ။ ရာဇာ တထာ ကတွာ မဏိံ အာဟရာပေသိ။ သော အာဟရိတွာ ပဏ္ဍိတဿ အဒါသိ။ ပဏ္ဍိတော တံ ဂဟေတွာ ရညော ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ တံ ဒိသွာ မဟာဇနော ပဏ္ဍိတဿ သာဓုကာရံ ဒတွာ သေနကံ ပရိဘာသန္တော "မဏိရတနံ တာလရုက္ခေ ကာကကုလာဝကေ အတ္ထိ၊ သေနကဗာလော ဗဟူ မနုဿေ ပေါက္ခရဏိမေဝ ဘိန္ဒာပေသိ၊ ပဏ္ဍိတေန နာမ မဟာသဓသဒိသေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ မဟာသတ္တဿ ထုတိမကာသိ။ ရာဇာပိဿ တုဋ္ဌော အတ္တနော ဂီဝါယ ပိဠန္ဓနံ မုတ္တာဟာရံ ဒတွာ ဒါရကသဟဿာနမ္ပိ မုတ္တာဝလိယော ဒါပေသိ။ ဗောဓိသတ္တဿ စ ပရိဝါရဿ စ ဇနဿ ပရိဟာရေန ဥပဋ္ဌာနံ အနုဇာနိတိ။

ဧကူနဝီသတိမပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

Punekadivasaṁ rājā paṇḍitena saddhiṁ uyyānaṁ agamāsi. Tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati. So rājānaṁ āgacchantaṁ disvā otaritvā bhūmiyaṁ nipajji. Rājā tassa taṁ kiriyaṁ oloketvā "paṇḍita ayaṁ kakaṇṭako kiṁ karotī"ti pucchi. Mahāsatto "mahārāja tumhe sevatī"ti āha. Sace evaṁ amhākaṁ sevati, etassa mā nipphalo hotu, bhogamassa dāpehīti. Deva tassa bhogena kiccaṁ natthi, khādanīyamattaṁ alametassāti. Kiṁ panesa khādatīti. Maṁsaṁ devāti. Kittakaṁ laddhuṁ vaṭṭatīti. Kākaṇikamattagghanakaṁ devāti. Rājā ekaṁ purisaṁ āṇāpesi "rājadāyo nāma kākaṇikamattaṁ na vaṭṭati, imassa nibaddhaṁ aḍḍhamāsagghanakaṁ maṁsaṁ āharitvā dehī"ti. So "sādhū"ti sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. So ekadivasaṁ uposathe māghāte maṁsaṁ alabhitvā tameva aḍḍhamāsakaṁ vijjhitvā suttena āvunitvā tassa gīvāyaṁ piḷandhi. Athassa taṁ nissāya māno uppajji. Taṁ divasameva rājā puna Mahosadhena saddhiṁ uyyānaṁ agamāsi. So rājānaṁ āgacchantaṁ disvāpi dhanaṁ nissāya uppannamānavasena "Vedeha tvaṁ nu kho mahaddhano, ahaṁ nu kho"ti rañña saddhiṁ attānaṁ samaṁ karonto anotaritvā toraṇaggeyeva sīsaṁ cālento nipajji. Rājā tassa taṁ kiriyaṁ oloketvā "paṇḍita esa pubbe viya ajja na otarati, kiṁ nu kho kāraṇan"ti pucchanto imaṁ gāthamāha—

"Nāyaṁ pure unnamati, toraṇagge kakaṇṭako.
Mahosadha vijānāhi, kena thaddho kakaṇṭako"ti[1].

Tattha **unnamatī**ti yathā ajja anotaritvā toraṇaggeyeva sīsaṁ cālento unnamati, evaṁ pure na unnamati. **Kena thaddho**ti kena kāraṇena thaddhabhāvaṁ āpannoti.

Paṇḍito tassa vacanaṁ sutvā "mahārāja uposathe māghāte maṁsaṁ alabhantena rājapurisena gīvāya baddhaṁ aḍḍhamāsakaṁ nissāya tassa mānena bhavitabban"ti ñatvā imaṁ gāthamāha—

"Aladdhapubbaṁ laddhāna, aḍḍhamāsaṁ kakaṇṭako.
Atimaññati rājānaṁ, Vedehaṁ Mithilaggahan"ti[1].

1. Khu 5. 42 piṭṭhe.

ပုနေကဒိဝသံ ရာဇာ ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ ဥယ္ယာနံ အဂမာသိ။ တဒါ ဧကော ကကဏ္ဋကော တောရဏဂ္ဂေ ဝသတိ။ သော ရာဇာနံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ သြတရိတ္ဝာ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇိ။ ရာဇာ တဿ တံ ကိရိယံ သြလောကေတ္ဝာ "ပဏ္ဍိတ အယံ ကကဏ္ဋကော ကိံ ကရောတီ"တိ ပုစ္ဆိ။ မဟာသတ္တော "မဟာရာဇ တုမ္ဟေ သေဝတိ"တိ အာဟ။ သစေ ဧဝံ အမှာကံ သေဝတိ၊ တေဿ မာ နိပ္ဖလော ဟောဟု၊ ဘောဂမဿ ဒါပေဟိတိ။ ဒေဝ တဿ ဘောဂေန ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ခါဒနီယမတ္တံ အလမေတဿာတိ။ ကိံ ပနေသ ခါဒတီတိ။ မံသံ ဒေဝါတိ။ ကိတ္တကံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ ကာကဏိကမတ္တဂ္ဃနကံ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ ဧကံ ပုရိသံ အာဏာပေသိ "ရာဇဒါယော နာမ ကာကဏိကမတ္တံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဣမဿ နိဗ္ဗဒ္ဓံ အဍ္ဎမာသဂ္ဃနကံ မံသံ အာဟရိတ္ဝာ ဒေဟီ"တိ။ သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တတော ပဋ္ဌာယ တထာ အကာသိ။ သော ကေဒိဝသံ ဥပေါ-သထေ မာဃာတေ မံသံ အလဘန္တေန ရာဇပုရိသေန ဂီဝါယ ဗဒ္ဓံ အဍ္ဎမာသကံ နိဿာယ တဿ မာနေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဉတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"အလဒ္ဓပုဗ္ဗံ လဒ္ဓါန၊ အဍ္ဎမာသံ ကကဏ္ဋကော။
အတိမညတိ ရာဇာနံ၊ ဝေဒေဟံ မိထိလဂ္ဂဟ"န္တိ[1]။

၁-ခု ၅-၄၂-ဗိဇ္ဈေ။

Rājā tassa vacanaṁ sutvā taṁ purisaṁ pakkosāpetvā pucchi. So yathābhūtaṁ rañño ārocesi. Rājā taṁ kathaṁ sutvā "kañci[1] apucchitvāva Sabbaññubuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsayo ñāto"ti ativiya pasīditvā paṇḍitassa catūsu dvāresu suṅkaṁ dāpesi. Kakaṇṭakassa pana kujjhitvā vattaṁ hāretuṁ ārabhi. Paṇḍito pana "mā hārehi mahārājā"ti taṁ nivāresi.

Kakaṇṭakapañho niṭṭhito.

Atheko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṁ sikkhanto khippameva sikkhi. So anuyogaṁ datvā "gacchāmahan"ti ācariyaṁ āpucchi. Tasmiṁ pana kule "sace vayappattā dhītā hoti, jeṭṭhantevāsikassa dātabbā"ti vattaṁva[2], tasmā tassa ācariyassa vayappattā ekā dhītā atthi, sā abhirūpā devaccharāpaṭibhāgā. Atha naṁ ācariyo "dhītaraṁ te tāta dassāmi. taṁ ādāya gamissasī"ti āha. So pana māṇavo dubbhago kāḷakaṇṇī, kumārikā pana mahāpuññā. Tassa taṁ disvā cittaṁ na allīyati. So taṁ arocentopi "ācariyassa vacanaṁ na bhindissāmī"ti sampaṭicchi. Ācariyo dhītaraṁ tassa adāsi. So rattibhāge alaṅkatasirisayane nipanno tāya āgantvā sayanaṁ abhiruḷhamattāya aṭṭīyamāno harāyamāno jigucchamāno pakampamāno otaritvā bhūmiyaṁ nipajji. Sāpi otaritvā tassa santikaṁ gantvā nipajji, so uṭṭhāya sayanaṁ abhiruhi. Sāpi puna sayanaṁ abhiruhi, so puna sayanā otaritvā bhūmiyaṁ nipajji. Kāḷakaṇṇī nāma siriyā saddhiṁ na sameti. Kumārikā sayaneyeva nipajji, so bhūmiyaṁ sayi.

Evaṁ sattāhaṁ vītināmetvā taṁ ādāya ācariyaṁ vanditvā nikkhami, antarāmagge ālāpasallāmattampi natthi. Anicchamānāva ubhopi Mithilaṁ sampattā. Atha Piṅguttaro nagarā avidūre phalasampannaṁ udumbararukkhaṁ disvā khudāya pīḷito taṁ abhiruhitvā phalāni khādi. Sāpi chātajjhattā rukkhamūlaṁ gantvā "sāmi mayhampi phalāni pātethā"ti āha. Kiṁ tava hatthapādā natthi. Sayaṁ abhiruhitvā khādāti. Sā abhiruhitvā khādi. So tassā

1. Kiñci (Syā, Ka)
2. Vuttaṁ (Syā, Ka)

ရာဇာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ တံ ပုရိသံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပုစ္ဆိ။ သော ယထာဘူတံ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ တံ ကထံ သုတ္ဝာ "ကဉ္စိ အပုစ္ဆိတ္ဝာဝ သမ္ဗုဒ္ဓေန ဝိယ ပဏ္ဍိတေန ကကဏ္ဋကဿ အဇ္ဈာသယော ဉာတော"တိ အတိဝိယ ပသီဒိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ စတူသု ဒွါရေသု သုင်္ကံ ဒါပေသိ။ ကကဏ္ဋကဿ ပန ကုဇ္ဈိတ္ဝာ ဝတ္တံ ဟာရေတုံ အာရဘိ။ ပဏ္ဍိတော ပန "မာ ဟာရေဟိ မဟာရာဇာ"တိ တံ နိဝါရေသိ။

ကကဏ္ဋကပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

အထေကော မိထိလဝါသီ ပိဂ်ုတ္တရော နာမ မာဏဝေါ တက္ကသိလံ ဂန္ဒ္ဝါ ဒိသာပါမောက္ခာစရိယဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ သိက္ခန္တော ခိပ္ပမေဝ သိက္ခိ။ သော အနုယောဂံ ဒတ္ဝာ "ဂစ္ဆာမဟ"န္တိ အာစရိယံ အာပုစ္ဆိ။ တသ္မိံ ပန ကုလေ "သစေ ဝယပ္ပတ္တာ မိတာ ဟောတိ၊ ဇေဋ္ဌန္တေဝါသိကဿ ဒါတဗ္ဗာ"တိ ဝတ္တံဝါ၊ တသ္မာ တဿ အာစရိယဿ ဝယပ္ပတ္တာ ကောမိတာ အတ္ထိ၊ သာ အဘိရူပါ ဒေဝစ္ဆရာပဋိဘာဂါ။ အထ နံ အာစရိယော "မိတရံ တေ တာတ ဒဿာမိ၊ တံ အာဒါယ ဂမိဿသီ"တိ အာဟ။ သော ပန မာဏဝေါ ဒုဇ္ဇာတေါ ကာဠ-ကဏ္ဏိ၊ ကုမာရိကာ ပန မဟာပုညာ။ တဿ တံ ဒိသ္ဝာ စိတ္တံ န အလ္လိယတိ။ သော တံ အရောစေန္တောပိ "အာစရိယဿ ဝစနံ န ဘိန္ဒိဿာမိ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အာစရိယော မိတရံ တဿ အဒါသိ။ သော ရတ္တိဘာဂေ အလင်္ကတသိရိ-သယနေ နိပန္နော တာယ အာဂန္ဒ္ဝါ သယနံ အဘိရုဠှမတ္တာယ အနိ္ဒယမာနော ဟရာယမာနော ဇိဂုစ္ဆမာနော ပကမ္ပမာနော ဩတရိတ္ဝာ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇိ။ သာပိ ဩတရိတ္ဝာ တဿ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ နိပဇ္ဇိ၊ သော ဥဋ္ဌာယ သယနံ အဘိရုဟိ။ သာပိ ပုန သယနံ အဘိရုဟိ၊ သော ပုန သယနာ ဩတရိတ္ဝာ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇိ။ ကာဠကဏ္ဏိ နာမ သိရိယာ သဒ္ဓိံ န သမေတိ။ ကုမာရိကာ သယနေယေဝ နိပဇ္ဇိ၊ သော ဘူမိယံ သယိ။

ဧဝံ သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတ္ဝာ တံ အာဒါယ အာစရိယံ ဝန္ဒိတ္ဝာ နိက္ခမိ၊ အန္တရာမဂ္ဂေ အာလာပသလ္လာပမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ။ အနိစ္ဆမာနာဝ ဥဘောပိ မိထိလံ သမ္ပတ္တာ။ အထ ပိဂ်ုတ္တရော နဂရာ အဝိဒူရေ ဖလသမ္ပန္နံ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခံ ဒိသ္ဝာ ခုဒါယ ပီဠိတော တံ အဘိရုဟိတ္ဝာ ဖလာနိ ခါဒိ။ သာပိ ဆာတဇ္ဈတ္တာ ရုက္ခမူလံ ဂန္ဒ္ဝာ "သာမိ မယ္ဟမ္ပိ ဖလာနိ ပါတေထာ"တိ အာဟ။ ကိံ တဝ ဟတ္ထပါဒါ နတ္ထိ၊ သယံ ဂန္တ္ဝာပိ ခါဒါတိ။ သာ အဘိရုဟိတ္ဝာ ခါဒိ။ သော တဿာ

၁-ကိဉ္စိ (သျာ၊က)
၂-ဝုတ္တံ (သျာ၊က)

abhiruḷhabhāvaṁ ñatvā khippaṁ otaritvā rukkhaṁ kaṇṭakehi parikkhipitvā “muttomhi kāḷakaṇṇiyā”ti vatvā palāyi. Sāpi otarituṁ asakkontī tattheva nisīdi. Atha rājā uyyāne kīḷitvā hatthikkhandhe nisinno sāyanhasamaye nagaraṁ pavisanto taṁ disvā paṭibaddhacitto hutvā “sapariggahā, apariggahā”ti pucchāpesi. Sāpi “atthi me sāmi kuladattiko pati, so pana maṁ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto”ti āha. Amacco taṁ kāraṇaṁ rañño ārocesi. Rājā “asāmikabhaṇḍaṁ nāma rañño pāpuṇātī”ti taṁ otāretvā hatthikkhandhaṁ āropetvā nivesanaṁ netvā abhisiñcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi. Sā tassa piyā ahosi manāpā. Udumbararukkhe laddhattā “Udumbaradevī”tvevassā nāmaṁ sañjāniṁsu.

Athekadivasaṁ rañño uyyānagamanatthāya dvāragāmavāsikehi maggaṁ paṭijaggāpesuṁ. Piṅguttaropi bhatiṁ[1] karonto kacchaṁ bandhitvā kuddālena maggaṁ tacchi. Magge aniṭṭhiteyeva rājā Udumbaradeviyā saddhiṁ rathe nisīditvā nikkhami. Udumbaradevī kāḷakaṇṇiṁ maggaṁ tacchantaṁ disvā “evarūpaṁ siriṁ dhāretuṁ nāsakkhi ayaṁ kāḷakaṇṇī”ti taṁ olokentī hasi. Rājā hasamānaṁ disvā kujjhitvā “kasmā hasī”ti pucchi. Deva ayaṁ maggatacchako puriso mayhaṁ porāṇakasāmiko, esa maṁ udumbararukkhaṁ āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, imāhaṁ oloketvā “evarūpaṁ siriṁ dhāretuṁ nāsakkhi kāḷakaṇṇī ayan”ti cintetvā hasinti. Rājā “tvaṁ musāvādaṁ kathesi, aññaṁ kañci purisaṁ disvā tayā hasitaṁ bhavissati, taṁ māressāmī”ti asiṁ aggahesi. Sā bhayappattā “deva paṇḍite tava pucchathā”ti āha. Rājā Senakaṁ pucchi “Senaka imissā vacanaṁ tvaṁ saddahasī”ti. Na saddahāmi deva, ko nāma evarūpaṁ itthiratanaṁ pahāya gamissatīti. Sā tassa kathaṁ sutvā atirekataraṁ bhītā ahosi. Atha rājā “Senako kiṁ jānāti, paṇḍitaṁ pucchissāmī”ti cintetvā taṁ pucchanto imaṁ gāthamāha—

“Itthī siyā rūpavatī, sā ca sīlavatī siyā.
Puriso taṁ na iccheyya, saddahāsi Mahosadhā”ti[2].

Tattha **sīlavatī**ti ācāraguṇasampannā.

1. Vīthiṁ (Ka)
2. Khu 5. 50 piṭṭhe.

အဘိရုဠှဘာဝံ ဉတ္ဝာ ခိပ္pံ ဩတရိတ္ဝာ ရုက္ခံ ကဏ္ဋကေဟိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ “မုတ္တောမှိ ကာဠကဏ္ဏိယာ”တိ ဝတ္ဝာ ပလာယိ။ သာပိ ဩတရိတုံ အသက္ကောန္တီ တတ္ထေဝ နိသီဒိ။ အထ ရာဇာ ဥယ္yာနေ ကီဠိတ္ဝာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ နိသိန္နော သာယန္hသမယေ နဂရံ ပဝိသန္တော တံ ဒိသွာ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟုတ္ဝာ “သပရိဂ္ဂဟာ, အပရိဂ္ဂဟာ”တိ ပုစ္ဆာပေသိ။ သာပိ “အတ္ထိ မေ သာမိ ကုလဒတ္တိကော ပတိ၊ သော ပန မံ ဣဓ နိသီဒါပေတ္ဝာ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ပလာတော”တိ အာဟ။ အမစ္စော တံ ကာရဏံ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ “အသာမိကဘဏ္ဍံ နာမ ရညော ပါပုဏာတီ”တိ တံ ဩတာရေတ္ဝာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရောပေတ္ဝာ နိဝေသနံ နေတ္ဝာ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သာ တဿ ပိယာ အဟောသိ မနာပါ။ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခေ လဒ္ဓတ္တာ “ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ”တ္ဝေဝဿာ နာမံ သဉ္ဇာနိံသု။

အထေကဒိဝသံ ရညော ဥယ္yာနဂမနတ္thာယ ဒွါရဂါမဝါသိကေဟိ မဂ္ဂံ ပဋိဇဂ္ဂါပေသုံ။ ပိဂုတ္တရောပိ ဘတိံ[1] ကရောန္တော ကစ္ဆံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ကုဒ္ဒါလေန မဂ္ဂံ တစ္ဆိ။ မဂ္ဂေ အနိဋ္ဌိတေယေဝ ရာဇာ ဥဒုမ္ဗရဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ ရထေ နိသီဒိတ္ဝာ နိက္ခမိ။ ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ ကာဠကဏ္ဏိံ မဂ္ဂံ တစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “ဧဝရူပံ သိရိံ ဓာရေတုံ နာသက္ခိ အယံ ကာဠကဏ္ဏီ”တိ တံ ဩလောကေန္တိ ဟသိ။ ရာဇာ ဟသမာနံ ဒိသွာ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ “ကသ္မာ ဟသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒေဝ အယံ မဂ္ဂဟာရကော ပုရိသော မယှံ ပေါရာဏကသာမိကော၊ သေ မံ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခံ အာရောပေတ္ဝာ ကဏ္ဋကေဟိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဂတော၊ ဣမာဟံ ဩလောကေတ္ဝာ “ဧဝရူပံ သိရိံ ဓာရေတုံ နာသက္ခိ ကာဠကဏ္ဏီ အယ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ဟသိန္တိ။ ရာဇာ “တုံ မုသာဝါဒံ ကထေသိ၊ အညံ ကဉ္စိ ပုရိသံ ဒိသ္ဝာ တယာ ဟသိတံ ဘဝိဿတိ၊ တံ မာရေဿာမီ”တိ အသိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သာ ဘယပ္pတ္ထာ “ဒေဝ ပဏ္ဍိတေ တာဝ ပုစ္ဆထာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ သေနကံ ပုစ္ဆိ “သေနက ဣမိဿာ ဝစနံ တုံ သဒ္ဒဟသိ”တိ။ န သဒ္ဒဟာမိ ဒေဝ၊ ကော နာမ ဧဝရူပံ ဣတ္ထိရတနံ ပဟာယ ဂမိဿတီတိ။ သာ တဿ ကထံ သုတ္ဝာ အတိရေကတရံ ဘီတာ အဟောသိ။ အထ ရာဇာ “သေနကော ကိံ ဇာနာတိ၊ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ တံ ပုစ္ဆန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ဣတ္ထီ သိယာ ရူပဝတီ၊ သာ စ သီလဝတီ သိယာ။
ပုရိသော တံ န ဣစ္ဆေယ္ယ၊ သဒ္ဒဟာသိ မဟောသဓာ”တိ၂။

တတ္ထ **သီလဝတီ**တိ အာစာရဂုဏသမ္ပန္နာ။

၁-ဒိထိံ(က)
၂-ခု ၅-၅၀-ဒိဋ္ဌေ။

Taṁ sutvā paṇḍito gāthamāha—

"Saddahāmi mahārāja, puriso dubbhago siyā.
Sirī ca kāḷakaṇṇī ca, na samenti kudācanan"ti[1].

Tattha **na samentī**ti samuddassa orimatīrapārimatīrāni viya ca gaganatalapathavitalāni viya ca na samagacchanti.

Rājā tassa vacanena taṁ kāraṇaṁ sutvā tassa na kujjhi, hadayamassa nibbāyi. So tassa tussitvā "sace paṇḍito nābhavissa, ajjāhaṁ bālasenakassa kathāya evarūpaṁ itthīratanaṁ hīno assaṁ[2], taṁ nissāya mayā esā laddhā"ti satasahassena pūjaṁ kāresi. Devīpi rājānaṁ vanditvā "deva paṇḍitaṁ nissāya mayā jīvitaṁ laddhaṁ, imāhaṁ kaniṭṭhabhātikaṭṭhāne ṭhapetuṁ varaṁ yācāmī"ti āha. Sādhu devi gaṇhāhi, dammi te varanti. Deva ajja paṭṭhāya mama kaniṭṭhaṁ vinā kiñci madhurarasaṁ na khādissāmi, ito paṭṭhāya velāya vā avelāya vā dvāraṁ vivarāpetvā imassa madhurarasaṁ pesetuṁ labhanakavaraṁ gaṇhāmīti. Sādhu bhadde imañca varaṁ gaṇhāhīti.

Sirikāḷakaṇṇipañho niṭṭhito.

Aparasmiṁ divase rājā katapātarāso[3] pāsādassa dīghantare caṅkamanto vātapānantarena olokento ekaṁ eḷakañca sunakhañca mittasanthavaṁ karontaṁ addasa. So kira eḷako hatthisālaṁ gantvā hatthissa purato khippaṁ anāmaṭṭhatiṇaṁ khādi. Atha naṁ hatthigopakā pothetvā nīharimsu. So viravitvā palāyi. Atha naṁ eko puriso vegena gantvā piṭṭhiyaṁ daṇḍena tiriyaṁ pahari. So piṭṭhiṁ onāmetvā vedanāppatto hutvā gantvā rājagehassa mahābhittiṁ nissāya piṭṭhikāya nipajji[4]. Taṁ divasameva rañño mahānase aṭṭhicammādīni khāditvā vaḍḍhitasunakho bhattakārake bhattaṁ sampādetvā bahi ṭhatvā sarīre sedaṁ nibbāpente macchamaṁsagandhaṁ ghāyitvā taṇhaṁ adhivāsetuṁ asakkonto

1. Khu 5. 50 piṭṭhe.
2. Itthiratanaṁ na labhissaṁ (Sī, I)
3. Katapātarāsabhatto (Sī, I), katapātarāsakāle (Ka)
4. Piṭṭhiṁ onāmetvā nipajji (Ka)

တံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတော ဂါထမာဟ—

"သဒ္ဒဟာမိ မဟာရာဇ၊ ပုရိသော ဒုဗ္ဘဂေါ သိယာ။
သိရီ စ ကာဠကဏ္ဏီ စ၊ န သမေန္တိ ကုဒါစန"န္တိ[1]။

တတ္ထ **န သမေန္တီ**တိ သမုဒ္ဒဿ ဩရိမတီရပါရိမတီရာနိ ဝိယ စ ဂဂန-တလပထဝိတလာနိ ဝိယ စ န သမာဂစ္ဆန္တိ။

ရာဇာ တဿ ဝစနေန တံ ကာရဏံ သုတ္ဝာ တဿာ န ကုဇ္ဈိ၊ ဟဒယမဿ နိဗ္ဗာယိ။ သော တဿ တုဿိတ္ဝာ "သစေ ပဏ္ဍိတော နာဘဝိဿ၊ အဇ္ဇာဟံ ဗာလသေနကဿ ကထာယ ဧဝရူပံ ဣတ္ထိရတနံ ဟီနော အဿံ[2]၊ တံ နိဿာယ မယာ သော လဒ္ဓါ"တိ သတသဟဿေန ပူဇံ ကာရေသိ။ ဒေဝိပိ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ "ဒေဝ ပဏ္ဍိတံ နိဿာယ မယာ ဇီဝိတံ လဒ္ဓံ၊ ဌပေတ္ဝာ ကနိဋ္ဌဘာတိ-ကဋ္ဌာနေ ဌပေတုံ ဝရံ ယာစာမီ"တိ အာဟ။ သာဓု ဒေဝိ ဂဏှာဟိ၊ ဒမ္မိ တေ ဝရန္တိ။ ဒေဝ အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ မမ ကနိဋ္ဌံ ဝိနာ ကိဉ္စိ မဓုရရသံ န ခါဒိဿာမိ၊ ဌပေဘော ပဋ္ဌာယ ဝေလာယ ဝါ အဝေလာယ ဝါ ဒွါရံ ဝိဝရာပေတ္ဝာ ဣမဿ မဓုရရသံ ပေသေတုံ လဘနကဝရံ ဂဏှာမီတိ။ သာဓု ဘဒ္ဒေ ဣမဉ္စ ဝရံ ဂဏှာဟီတိ။

သိရိကာဠကဏ္ဏိပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

အပရသ္မိံ ဒိဝသေ ရာဇာ ကတပါတရာသော[3] ပါသာဒဿ ဒီဃန္တရေ စင်္ကမန္တော ဝါတပါနန္တရေန ဩလောကေန္တော ဧကံ ဧဠကဉ္စ သုနခဉ္စ မိတ္တသန္ထဝံ ကရောန္တေ အဒ္ဒသ။ သော ကိရ ဧဠကော ဟတ္ထိသာလံ ဂန္ဒွာ ဟတ္ထိဿ ပုရတော ဒိတ္တံ အနာမဋ္ဌတိဏံ ခါဒိ။ အထ နံ ဟတ္ထိဂေါပကာ ပေါထေတ္ဝာ နိဟရိံသု။ သော ဝိရဝိတ္ဝာ ပလာယိ။ အထ နံ ဧကော ပုရိသော ဝေဂေန-ဂန္ဒွာ ပိဋ္ဌိယံ ဒဏ္ဍေန တိရိယံ ပဟရိ။ သော ပိဋ္ဌိံ ဩနာမေတ္ဝာ ဝေဒနာ-ပ္ပတ္တော ဟုတ္ဝာ ဂန္ဒွာ ရာဇဂေဟဿ မဟာဘိတ္တိံ နိဿာယ ပိဋ္ဌိကာယ နိပဇ္ဇိ[4]။ တံ ဒိဝသမေဝ ရညော မဟာနသေ အဋ္ဌိစမ္မာဒီနိ ခါဒိတ္ဝာ ဝမိတသုနခေါ ဘတ္တကာရကေ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတ္ဝာ ဗဟိ ဌတ္ဝာ သရီရေ သေဒံ နိဗ္ဗာပေန္တေ မစ္ဆမံသဂန္ဓံ ဃာယိတ္ဝာ တဏှံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော

၁-ခု ၅-၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဣတ္ထိရတနံ န လဘိဿံ (သီ၊ ဋ္ဌ)
၃-ကတပါဘရာသဘတ္တော (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ကတပါတရာသကာလေ (က)
၄-ပိဋ္ဌိံ ဩနာမေတ္ဝာ နိပဇ္ဇိ (က)

mahānasaṁ pavisitvā bhājanapidhānaṁ pātetvā maṁsaṁ khādi. Atha bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṁ disvā dvāraṁ pidahitvā taṁ leḍḍudaṇḍādīhi pothesi. So khāditamaṁsaṁ mukheneva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami. Bhattakārakopi tassa nikkhantabhāvaṁ ñatvā anubandhitvā piṭṭhiyaṁ daṇḍena tiriyaṁ pahari. So vedanāppatto piṭṭhiṁ onāmetvā ekaṁ pādaṁ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānameva pāvisi. Atha naṁ eḷako "samma kiṁ piṭṭhiṁ onāmetvā āgacchasi, kiṁ te vāto vijjhatī"ti pucchi. Sunakhopi "tvampi piṭṭhiṁ onāmetvā nipannosi, kiṁ te vāto vijjhatī"ti pucchi. Te aññamaññaṁ attano pavattiṁ ārocesuṁ.

Atha naṁ eḷako pucchi "kiṁ pana tvaṁ puna bhattagehaṁ gantuṁ sakkhissasi sammā"ti. Na sakkhissāmi samma, gatassa me jīvitaṁ natthīti. Tvaṁ pana puna hatthisālaṁ gantuṁ sakkhissasīti. Mayāpi tattha gantuṁ na sakkā, gatassa me jīvitaṁ natthīti. Te "kathaṁ nu kho mayaṁ idāni jīvissāmā"ti upāyaṁ cintesuṁ atha naṁ eḷako āha "sace mayaṁ samaggavāsaṁ vasituṁ sakkoma, attheko upāyo"ti. Tena hi kathehīti.

Samma tvaṁ ito paṭṭhāya hatthisālaṁ yāhi, "nāyaṁ tiṇaṁ khādatī"ti tayi hatthigopakā āsaṅkaṁ na karissanti, tvaṁ mama tiṇaṁ āhareyyāsi. Ahampi bhattagehaṁ pavisissāmi, "nāyaṁ maṁsakhādako"ti bhattakārako mayi āsaṅkaṁ na karissati, ahaṁ te maṁsaṁ āharissāmīti. Te "sundaro upāyo"ti ubhopi sampaṭicchiṁsu. Sunakho hatthisālaṁ gantvā tiṇakalāpaṁ ḍaṁsitvā āgantvā mahābhittipiṭṭhikāya ṭhapesi. Itaropi bhattagehaṁ gantvā maṁsakhaṇḍaṁ mukhapūraṁ ḍaṁsitvā ānetvā tattheva ṭhapesi. Sunakho maṁsaṁ khādi, eḷako tiṇaṁ khādi. Te iminā upāyena samaggā sammodamānā mahābhittipiṭṭhikāya vasanti. Rājā tesaṁ mittasanthavaṁ disvā cintesi "adiṭṭhapubbaṁ vata me kāraṇaṁ diṭṭhaṁ, ime paccāmittā hutvāpi samaggavāsaṁ vasanti. Idaṁ kāraṇaṁ gahetvā pañhaṁ katvā pañca paṇḍite pucchissāmi, imaṁ pañhaṁ ajānantaṁ raṭṭhā pabbājessāmi, taṁ jānantassa 'evarūpo paṇḍito natthī'ti mahāsakkāraṁ karissāmi. Ajja tāva avelā, sve upaṭṭhānaṁ āgatakāle pucchissāmī"ti. So punadivase paṇḍitesu āgantvā nisinnesu pañhaṁ pucchanto imaṁ gāthamāha—

မဟာနသံ ပဝိသိတ္ဝာ ဘာဇနပိဓာနံ ပါတေတ္ဝာ မံသံ ခါဒိ။ အထ ဘတ္တ-
ကာရကော ဘာဇနသဒ္ဒေန ပဝိသိတ္ဝာ တံ ဒိသ္ဝာ ဒ္ဝါရံ ပိဒဟိတ္ဝာ တံ
လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပေါထေသိ။ သော ခါဒိတမံသံ မုခေနေဝ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ
ဝိရဝိတ္ဝာ နိက္ခမိ။ ဘတ္တကာရကောပိ တဿ နိက္ခန္တဘာဝံ ဉတ္ဝာ အနုဗန္ဓိတ္ဝာ
ပိဋ္ဌိယံ ဒဏ္ဍေန တိရိယံ ပဟရိ။ သော ဝေဒနာပ္ပတ္တော ပိဋ္ဌိံ ဩနာမေတ္ဝာ
ကေ ပါဒံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ဧကဿ နိပန္နဋ္ဌာနမေဝ ပါဝိသိ။ အထ နံ ဧဋကော "သမ္မ
ကိံ ပိဋ္ဌိံ ဩနာဒေတ္ဝာ အာဂစ္ဆသိ၊ ကိံ တေ ဝါတော ဝိဗ္ဘမတီ"တိ ပုစ္ဆိ။
သုနခောပိ "တုမ္ဟေ ပိဋ္ဌိံ ဩနာမေတ္ဝာ နိပန္နောသိ၊ ကိံ တေ ဝါတော ဝိဗ္ဘမတီ"တိ
ပုဋ္ဌိ။ တေ အညမညံ အတ္တနော ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။

အထ နံ ဧဋကော ပုစ္ဆိ "ကိံ ပန တွံ ပုန ဘတ္တဂေဟံ ဂန္တုံ သက္ခိဿသိ
သမ္မာ"တိ။ န သက္ခိဿာမိ သမ္မ၊ ဂတဿ မေ ဇီဝိတံ နတ္ထိတိ။ တွံ ပန ပုန
ဟတ္ထိသာလံ ဂန္တုံ သက္ခိဿသီတိ။ မယာပိ တတ္ထ ဂန္တုံ န သက္ကာ၊ ဂတဿ မေ
ဇီဝိတံ နတ္ထီတိ။ တေ "ကထံ နု ခေါ မယံ ဣဒါနိ ဇီဝိဿာမာ"တိ ဥပါယံ စိန္တေသုံ။
အထ နံ ဧဋကော အာဟ "သစေ မယံ သမဂ္ဂဝါသံ ဝသိတုံ သက္ကောမ၊
အယ္ဟေကော ဥပါယော"တိ။ တေန ဟိ ကထေဟီတိ။ သမ္မ တွံ ဣတော
ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထိသာလံ ယာဟိ၊ "နာယံ တိဏ်ံ ခါဒတ်"တိ တယိ ဟတ္ထိဂေါ-
ပကာ သညာသံ် န ကရိဿန္တိ၊ တွံ မမ တိဏ်ံ အာဟရေယ္ယာသိ။ အဟမ္ပိ
ဘတ္တဂေဟံ ပဝိသိဿာမိ၊ "နာယံ မံသခါဒကော"တိ ဘတ္တကာရကော မယိ
အာသင်္ကံ် န ကရိဿတိ၊ အဟံ တေ မံသံ အာဟရိဿာမီတိ။ တေ "သုန္ဒရော
ဥပါယော"တိ ဥဘောပိ သမ္မဋိဋ္ဌိံသု။ သုနခေါ ဟတ္ထိသာလံ ဂန္ဒွာ တိဏ-
ကလာပံ ဆုဒိတ္ဝာ အာဂန္ဒွာ မဟာဘိတ္တိပိဋ္ဌိကာယ ဌပေသိ။ ဧဋကောပိ
ဘတ္တဂေဟံ ဂန္ဒွာ မံသခဏ္ဍံ မုခပူရံ ဆုဒိတ္ဝာ အာနေတ္ဝာ တတ္ထေဝ ဌပေသိ။
သုနခေါ ပံသံ ခါဒိ၊ ဧဋကော တိဏံ ခါဒိ။ တေ ဧဝမေနာ ဥပါယေန သမဂ္ဂါ
သမ္မောဒမာနာ မဟာဘိတ္တိပိဋ္ဌိကာယ ဝသိံသု။ ရာဇာ တေသံ မိတ္တသန္ထဝံ
ဒိသ္ဝာ စိန္တေသိ "အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဝတ မေ ကာရဏံ ဒိဋ္ဌံ၊ ဣမေ ပစ္စာမိတ္တာ
ဟုတ္ဝာပိ သမဂ္ဂဝါသံ ဝသန္တိ။ ဣဒံ ကာရဏံ ဂဟေတ္ဝာ ပဉ္စ ကတ္ဝာ
ပဉ္စ ပဏ္ဍိတေ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ ဣမံ ပဉ္ဟံ အဇာနန်ံ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇေဿာမိ၊
တံ ဇာနန်ံသ 'ဧဝရူပေါ ပဏ္ဍိတော နတ္ထိ'တိ မဟာသက္ကာရံ ကရိဿာမိ။
အဇ္ဇ တာဝ အဝေလာ၊ သွေ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတကာလေ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ။
သော ပုနဒိဝသေ ပဏ္ဍိတေသု အာဂန္ဒွာ နိသိန္နေသု ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆန္တော ဣမံ
ဂါထမာဟ—

"Yesaṁ na kadāci bhūtapubbaṁ.
Sakhyaṁ sattapadampi'masmi loke.
Jātā amittā duve sahāyā,
Paṭisandhāya caranti kissa hetū"ti[1].

Tattha **paṭisandhāyā**ti saddahitvā ghaṭitā hutvā.

Idañca pana vatvā puna evamāha—

"Yadi me ajja pātarāsakāle,
Pañhaṁ na sakkuṇeyyātha vattumetaṁ.
Raṭṭhā pabbājayissāmi vo sabbe,
Na hi ma'ttho duppaññajātikehī"ti[2].

Tadā pana Senako aggāsane nisinno ahosi, paṇḍito pana pariyante nisinno. So taṁ pañhaṁ upadhārento tamatthaṁ adisvā cintesi "ayaṁ rājā dandhadhātuko imaṁ pañhaṁ cintetvā saṅkharituṁ asamattho, kiñcideva tena diṭṭhaṁ bhavissati, ekadivasaṁ okāsaṁ labhanto imaṁ pañhaṁ nīharissāmi, Senako kenaci upāyena ajjekadivasamattaṁ adhivāsāpetū"ti. Itarepi cattāro paṇḍitā andhakāragabbhaṁ paviṭṭhā viya na kiñci passiṁsu. Senako "Kā nu kho[3] Mahosadhassa pavattī"ti bodhisattaṁ olokesi. Sopi taṁ olokesi. Senako bhodhisattassa olokitākāreneva tassa adhippāyaṁ ñatvā "paṇḍitassapi na upaṭṭhāti, tenekadivasaṁ okāsaṁ icchati, pūressāmissa manorathan"ti cintetvā rañño saddhiṁ vissāsena mahāhasitaṁ hasitvā "kiṁ mahārāja sabbeva[4] amhe pañhaṁ kathetuṁ asakkonte raṭṭhā pabbājessasi, etampi 'eko gaṇṭhipañho'ti tvaṁ sallakkhesi, na mayaṁ etaṁ kathetuṁ na sakkoma, apica kho thokaṁ adhivāsehi. Gaṇṭhipañho esa, na sakkoma mahājanamajjhe kathetuṁ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṁ kathessāma, okāsaṁ no dehī"ti mahāsattaṁ oloketvā imaṁ gāthādvayamāha—

1. Khu 5. 251 piṭṭhe.
2. Khu 5. 252 piṭṭhe.
3. Kiṁ nu kho (Sī, I)
4. Saccameva (Ka)

"ယေသံ နကဒါစိ ဘူတပုဗ္ဗံ၊
သချံ သတ္တပဒမ္ပိ'မသ္မိ လောကေ။
ဇာတာ အမိတ္တာ ဒုဝေ သဟာယာ၊
ပဋိသန္ဓာယ စရန္တိ ကိဿ ဟေတူ"တိ။

တတ္ထ **ပဋိသန္ဓာယာ**တိ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ဃဋိတာ ဟုတ္ဝာ။

ဣဒဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ပုန ဧဝမာဟ—

"ယဒိ မေ အဇ္ဇ ပါတရာသကာလေ၊
ပဉှံ န သက္ကုဏေယျာထ ဝတ္တုမေတံ။
ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇယိဿာမိ ဝေါ သဗ္ဗေ၊
န ဟိ မ'တ္ထော ဒုပ္ပညဇာတိကေဟီ"တိ။

တဒါ ပန သေနကော အဂ္ဂါသနေ နိသိန္နော အဟောသိ, ပဏ္ဍိတော ပန ပရိယန္တေ နိသိန္နော။ သော တံ ပဉှံ ဥပဓာရေန္တော တမတ္ထံ အဒိသ္ဝာ စိန္တေသိ "အယံ ရာဇာ ဒန္ဓဓာတုကော ဣမံ ပဉှံ စိန္တေတ္ဝာ သခံရိတုံ အသမတ္ထော၊ ကိဉ္စိဒေဝ တေန ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ၊ ကေဒိဝသံ ဩကာသံ လဘန္တော ဣမံ ပဉှံ နိဟရိဿာမိ၊ သေနကော ကေနစိ ဥပါယေန အဇ္ဇေကဒိဝသမတ္တံ အဓိဝါသာပေတူ"တိ။ ဣတရေပိ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ အန္ဓကာရဂဗ္ဘံ ပဝိဋ္ဌာ ဝိယ နံ ကိဉ္စိ ပဿိံသု။ သေနကော "ကာ နု ခေါ မဟာသဓဿ ပဝတ္တီ"တိ ဗောဓိသတ္တံ ဩလောကေသိ။ သောပိ တံ ဩလောကေသိ။ သေနကော ဗောဓိသတ္တဿ ဩလောကိကာကာရေနေဝ တဿ အဓိပ္ပါယံ ဉတ္ဝာ "ပဏ္ဍိတဿပိ နဉ္ဇပဋ္ဌာတိ၊ တေနေကဒိဝသံ ဩကာသံ ဒဿတိ၊ ပုရေဿာမိဿ မနောရထ"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ရညော သဒ္ဒိံ ပိဿာသေန မဟာဟသိတံ ဟသိတ္ဝာ "ကိံ မဟာရာဇ သဗ္ဗေဝ အမှေ ပဉှံ ကထေတုံ အသက္ကောန္တေ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇေဿသိ၊ တေမှိ 'ကော ဂဏ္ဌိပဉှော'တိ ဘဏ္ဍံ သဿ့ဇ္ဇေသိ၊ နန္ဒ မယံ တေ ကထေတုံ နဿက္ခောမ၊ အပိစ ခေါ ထောကံ အဓိဝါသေဟိ။ ဂဏ္ဌိပဉှော သေ၊ နဿက္ခောမ မဟာဇနမဇ္ဈေ ကထေတုံ၊ ကေဝလေန စိန္တေတ္ဝာ ပဉှာ တုမှာကံ ကထေဿာမ၊ ဩကာသံ နော ဒေဟိ"တိ မဟာသတ္တံ ဩလောကေတ္ဝာ ဣမံ ဂါထာဒွယမာဟ—

၁-ခု ၅-၂၅၁-ဒိဋ္ဌေ။
၄-ကိံ နု ခေါ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၅-၂၅၂-ဒိဋ္ဌေ။
၄-သစ္စမေဝ (က)

“Mahājanasamāgamamhi ghore,
Janakolāhalasaṅgamamhi jāte.
Vikkhittamanā anekacittā,
Pañhaṁ na sakkuṇoma vattumetaṁ.

Ekaggacittāva ekamekā,
Rahasi gatā atthaṁ nicintayitvā.
Paviveke sammasitvāna dhīrā,
Atha vakkhanti janinda etamatthan”ti[1].

Tattha **sammasitvānā**ti kāyacittaviveke ṭhitā ime dhīrā imaṁ pañhaṁ sammasitvā atha vo etaṁ atthaṁ vakkhanti.

Rājā tassa kathaṁ sutvā anattamano hutvāpi “sādhu cintetvā kathetha, akathente pana vo pabbājessāmī”ti tajjesiyeva. Cattāro paṇḍitā pāsādā otariṁsu. Senako itare āha “sammā rājā sukhumapañhaṁ pucchi, akathite mahantaṁ bhayaṁ bhavissati, sappāyabhojanaṁ bhuñjitvā sammā upadhārethā”ti. Te attano attano gehaṁ gatā. Paṇḍitopi uṭṭhāya Udumbaradeviyā santikaṁ gantvā “devi ajja vā hiyyo vā rājā kattha ciraṁ aṭṭhāsī”ti pucchi. Tāta dīghantare vātapānena olokento caṅkamatīti. Tato paṇḍito cintesi “raññā iminā passena kiñci diṭṭhaṁ bhavissatī”ti. So tattha gantvā bahi olokento eḷakasunakhānaṁ kiriyaṁ disvā “ime disvā rañño abhisaṅkhato”ti sanniṭṭhānaṁ katvā gehaṁ gato. Itarepi tayo cintetvā kiñci adisvā Senakassa santikaṁ agamaṁsu. So te pucchi “diṭṭho vo pañho”ti. Na diṭṭho ācariyāti. Yadi evaṁ rājā vo pabbājessati, kiṁ karissathāti. Tumhehi pana diṭṭhoti. Ahampi na passāmīti. “Tumhesu apassantesu mayaṁ kiṁ passāma, rañño pana santike ‘cintetvā kathessāmā’ti sīhanādaṁ naditvā āgatamhā, akathite amhe rājā kujjhissati, kiṁ karoma, ayaṁ pañho na sakkā amhehi daṭṭhuṁ, paṇḍitena pana sataguṇaṁ sahassaguṇaṁ satasahassaguṇaṁ katvā cintito bhavissati, etha tassa santikaṁ gacchāmā”ti te cattāro paṇḍitā bodhisattassa gharadvāraṁ

1. Khu 5. 252 piṭṭhe.

“မဟာဇနသမာဂမမ္ဒိ ဃောရေ၊
ဇနကောလာဟလသင်္ဂမမ္ဒိ ဇာတေ။
ဝိက္ခိတ္တမနာ အနေကစိတ္တာ၊
ပဉ္ဍံ န သက္ကာ‌ကောမ ဝတ္တုမေတံ။

ကေဂ္ဂစိတ္တာဝ ကေမေကာ၊
ရဟသိ ဂတာ အတ္ထံ နိစိန္တယိတ္ဝာ။
ပဝိဝေကေ သမ္မသိတ္ဝာန ဓီရာ၊
အထ ဝက္ခန္တိ ဇနိန္ဒ တေမတ္ထ”န္တိ[1]။

တတ္ထ **သမ္မသိတ္ဝာနာ**တိ ကာယစိတ္တဝိဝေကေ ဋ္ဌိတာ ဣမေ ဓီရာ ဣမံ ပဉ္ဍံ သမ္မသိတ္ဝာ အထ ဝေါ တေံ အတ္ထံ ဝက္ခန္တိ။

ရာဇာ တဿ ကထံ သုတ္ဝာ အနတ္တမနော ဟုတ္ဝာပိ “သာဓု စိန္တေတ္ဝာ ကထေထ၊ အကထေန္တေ ပန ဝေါ ပဗ္ဗာဇေဿာမီ”တိ တဇ္ဇေသိယေဝ။ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ပါသာဒါ ဩတရိံသု။ သေနကော ဣတရေ အာဟ “သမ္မာ ရာဇာ သုခုမပဉ်ံ ပုစ္ဆိ၊ အကထိတေ မဟန်တံ ဘယံ ဘဝိဿတိ၊ သပ္ပါယဘောဇနံ ဘုဉ်ဇိတ္ဝာ သမ္မာ ဥပဓာရေထာ”တိ။ ကေ အတ္ထနော အတ္ထနော ဂေဟံ ဂတာ။ ပဏ္ဍိတောပိ ဥဒ္ဒာယ ဥဒုမ္ဗရဒေဝိယာ သန်တိကံ ဂန္ဓာ “ဒေဝိ အဇ္ဇ ဝါ ဟိယ္ယော ဝါ ရာဇာ ကတ္ထ စိရံ အဋ္ဌာသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ တာတ ဒီဃန္တရေ ဝါတပါနေန ဩလောကေန္တော စင်္ကမ်တီတိ။ တတော ပဏ္ဍိတော ဝိန္ဒေသိ “ရညာ ဣမိနာ ပဿေန ကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတီ”တိ။ သော တတ္ထ ဂန္ဓာ ဗဟိ ဩလောကေန္တော ဒ္ဝေကသုန-ခါနံ ကီရိယံ ဒိသွာ “ဣမေ ဒိသွာ ရညာ ပဥ္ဉော အာဘတော”တိ သန်နိဋ္ဌာနံ ကတ္ဝာ ဂေဟံ ဂတော။ ဣတရေပိ တယော စိန္တေတ္ဝာ ကိဉ္စိ အဒိသ္ဝာ သေန-ကဿ သန္တိကံ အဂမံသု။ သော တေ ပုစ္ဆိ “ဒိဋ္ဌော ဝေါ ပဥ္ဉော”တိ။ န ဒိဋ္ဌော အာစရိယာတိ။ ယဒိ ဧဝံ ရာဇာ ဝေါ ပဗ္ဗာဇေဿတိ၊ ကိံ ကရိဿထာတိ။ တုမ္ဟေဟိ ပန ဒိဋ္ဌောတိ။ အဟမ္ပိ န ပဿာမီတိ။ “တုမ္ဟေသု အပဿန္တေသု မယံ ကိံ ပဿာမ၊ ရညော ပန သန္တိကေ ‘စိန္တေတ္ဝာ ကထေဿာမာ’တိ သီဟနာဒံ နဒိတ္ဝာ အာဂတမှာ၊ အကထိတေ အမှေ ရာဇာ ကုဇ္ဈိဿတိ၊ ကိံ ကရောမ၊ အယံ ပဥ္ဉော န သက္ကာ အမှေဟိ ဒဋ္ဌုံ၊ ပဏ္ဍိတေန ပန သတဂုဏံ သဟဿဂုဏံ သတသဟဿဂုဏံ ကတ္ဝာ စိန္တိတော ဘဝိဿတိ၊ ထေ တဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆာမာ”တိ တေ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ဗောဓိသတ္တဿ ဃရဒ္ဝါရံ

၁-ခ ၅-၂၅၂-ဒိဋ္ဌေ။

āgatabhāvaṁ ārocāpetvā “pavisantu paṇḍitā”ti vutte gehaṁ pavisitvā paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ ṭhitā mahāsattaṁ pucchiṁsu “kiṁ pana paṇḍita cintito pañho”ti. Āma cintito, mayi acintente añño ko cintayissatīti. Tena hi paṇḍita amhākampi kathethāti.

Paṇḍito “sacāhaṁ etesaṁ na kathessāmi, rājā te raṭṭhā pabbājessati, maṁ pana sattahi ratanehi pūjessati, ime andhabālā mā vinassantu, kathessāmi tesan”ti cintetvā te cattāropi nīcāsane nisīdāpetvā añjaliṁ paggaṇhāpetvā raññā diṭṭhataṁ ajānāpetvā raññā pucchitakāle evaṁ katheyyāthā”ti catunnampi catasso gāthāyo bandhitvā Pāḷimeva uggaṇhāpetvā uyyojesi. Te dutiyadivase rājupaṭṭhānaṁ gantvā paññattāsane nisīdiṁsu. Rājā Senakaṁ pucchi “ñāto te Senaka pañho”ti. Mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti. Tena hi kathehīti. “Suṇātha devā”ti so uggahitaniyāmeneva gāthamāha—

“Uggaputtarājaputtiyānaṁ,
Urabbhassa maṁsaṁ[1] piyaṁ manāpaṁ.
Na sunakhassa te adenti maṁsaṁ,
Atha meṇḍassa suṇena sakhyamassā”ti[2].

Tattha **uggaputtarājaputtiyānan**ti uggatānaṁ amaccaputtānañceva rājaputtānañca.

Gāthaṁ vatvāpi Senako atthaṁ na jānāti. Rājā pana attano diṭṭhabhāvena[3] pajānāti, tasmā “Senakena tāva ñāto”ti Pukkusaṁ pucchi. Sopissa “kiṁ ahampi apaṇḍito”ti vatvā uggahitaniyāmeneva gāthamāha—

“Cammaṁ vihananti eḷakassa,
Assapiṭṭhattharassukhassa[4] hetu.
Na ca te sunakhassa attharanti,
Atha meṇḍassa suṇena sakhyamassā”ti[2].

---

1. Urabbhamaṁsaṁ (Sī, Syā, I, Ka)
2. Khu 5. 252 piṭṭhe.
3. Pākaṭatthatāya (Sī, I), pāpakaṭattā (Syā)
4. Assapiṭṭhattharaṇaṁ sukhassa (Syā), assapiṭṭhattharaṇassa (I)

အာဂတဘာဝံ အာရောစာပေတွာ “ပဝိသန္တု၊ ပဏ္ဍိတာ”တိ ဝုတ္တေ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ ဧကမန္တံ ဋ္ဌိတာ မဟာသတ္တံ ပုစ္ဆိံသု “ကိံ ပန ပဏ္ဍိတ စိန္တိတော ပဥ္ဉော”တိ။ အာမ စိန္တိတော၊ မယိ အစိန္တေန္တေ အညော ကော စိန္တယိဿတီတိ။ တေန ဟိ ပဏ္ဍိတ အမှာကမ္ပိ ကထေထာတိ။

ပဏ္ဍိတော “သစာဟံ ဧတေသံ န ကထေဿာမိ၊ ရာဇာ တေ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇေဿတိ၊ မံ ပန သတ္တဟိ ရတနေဟိ ပူဇေဿတိ၊ ဣမေ အန္ဓဗာလာ မာ ဝိနဿန္တု၊ ကထေဿာမိ တေသ”န္တိ စိန္တေတွာ တေ စတ္တာရောပိ နိစာသနေ နိသီဒါပေတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှာပေတွာ ရညာ ဒိဋ္ဌတံ အဇာနာပေတွာ “ရညာ ပုစ္ဆိတကာလေ ဧဝံ ကထေယျာထာ”တိ စတုန္နမ္ပိ စတဿော ဂါထာယော ဗန္ဓိတွာ ပါဠိမေဝ ဥဂ္ဂဏှာပေတွာ ဥယျောဇေသိ။ တေ ဒုတိယဒိဝသေ ရာဇုပဋ္ဌာနံ ဂန္ဓာ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိံသု။ ရာဇာ သေနကံ ပုစ္ဆိ “ဉတော တေ သေနက ပဥ္ဉော”တိ။ မဟာရာဇ မယိ အဇာနန္တေ အညော ကော ဇာနိဿတီတိ။ တေန ဟိ ကထေဟီတိ။ “သုဏာထ ဒေဝါ”တိ သော ဥဂ္ဂဟိတနိယာမေနေဝ ဂါထမာဟ—

“ဥဂ္ဂပုတ္တရာဇပုတ္တိယာနံ၊
ဥရဗ္ဘဿ မံသံ ပိယံ မနာပံ။
န သုနခဿ တေ အဒေန္တိ မံသံ၊
အထ မေဏ္ဍဿ သုဏောန သဒ္ဓမဿာ”တိ[2]။

တတ္ထ **ဥဂ္ဂပုတ္တရာဇပုတ္တိယာန**န္တိ ဥဂ္ဂတာနံ အမစ္စပုတ္တာနဉ္စေဝ ရာဇပုတ္တာနဉ္စ။

ဂါထံ ဝတ္ဝာပိ သေနကော အတ္ထံ န ဇာနာတိ။ ရာဇာ ပန အတ္တနော ဒိဋ္ဌဘာဝေန ပဇာနာတိ၊ တသ္မာ “သေနကေန တာဝ ဉတော”တိ ပုက္ကုသံ ပုစ္ဆိ။ သောပိသ် “ကိံ အဟဒ္ဒိ အပဏ္ဍိတော”တိ ဝတ္ဝာ ဥဂ္ဂဟိတနိယာမေနေဝ ဂါထမာဟ—

“စမ္မံ ဝိဟနန္တိ ဧဠကဿ၊
အဿပိဋ္ဌတ္ထရဿုခဿ ဟေတု။
န စ ဘော သုနခဿ အတ္ထရန္တိ၊
အထ မေဏ္ဍဿ သုဏောန သဒ္ဓမဿာ”တိ[2]။

၁-ဥရဗ္ဘမံသံ(သီ၊သျာ ဂျ၊က) ၂-ခ ၅-၂၅၂-ဝိဋ္ဌေ။ ၃-ပါကဋတ္ထတာယ(သီ၊ဂျ)၊ပါကဋတ္ထာ(သျာ)
၄-အဿပိဋ္ဌတ္ထရဏံ သုခဿ (သျာ)၊ အဿပိဋ္ဌတ္ထရဏဿ (ဂျ)

Tassapi attho apākaṭoyeva. Rājā pana attano pākaṭattā “imināpi Pukkusena ñāto”ti Kāmindaṁ pucchi. Sopi uggahitaniyāmeneva gāthamāha—

Āvellitasiṅgiko hi meṇḍo,
Na ca sunakhassa visāṇakāni atthi.
Tiṇabhakkho maṁsabhojano ca,
Atha meṇḍassa suṇena sakhyamassā”ti[1].

Rājā “imināpi ñāto”ti Devindaṁ pucchi. Sopi uggahitaniyāmeneva gāthamāha—

“Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
Na ca sunakho tiṇamāsi no palāsaṁ.
Gaṇheyya suṇo sasaṁ biḷāraṁ.
Atha meṇḍassa suṇena sakhyassā”ti[1].

Tattha **tiṇamāsi palāsamāsī**ti tiṇakhādako ceva paṇṇakhādako ca. **No palāsan**ti paṇṇampi na khādati.

Atha rājā paṇḍitaṁ pucchi “tāta tvampi imaṁ pañhaṁ jānāsī”ti. Mahārāja Avīcito yāva bhavaggā maṁ ṭhapetvā ko añño etaṁ jānissatīti. Tena hi kathehīti. “Suṇa mahārājā”ti tassa pañhassa[2] attano pākaṭabhāvaṁ pakāsento gāthādvayamāha—

“Aṭṭhaḍḍhapado catuppadassa,
Meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno.
Chādiyamāharatī ayaṁ imassa,
Maṁsaṁ āharatī ayaṁ amussa.

Pāsādavaragato videhaseṭṭho,
Vītihāraṁ aññamaññabhojanānaṁ.
Addakkhi kira sakkhikaṁ[3] janindo,
Bubhukkassa puṇṇamukhassa cetan”ti[4].

1. Khu 5. 252 piṭṭhe.
2. Kiccassa (Sī, Syā, I)
3. Sakkhi taṁ (Sī, I), sakkhitaṁ (Syā, Ka)
4. Khu 5. 253 piṭṭhe.

တဿပိ အတ္ထော အပါကဋ္ဌောယေဝ။ ရာဇာ ပန အတ္တနော ပါကဋဘာဝေန “ဣမိနာပိ ပုက္ကုသေန ဉာတော”တိ ကာမိန္ဒံ ပုစ္ဆိ။ သောပိ ဥဂ္ဂဟိတနိယာမေနေဝ ဂါထမာဟ—

“အာဝေလ္လိတသိင်္ဂိကော ဟိ မေဏ္ဍော၊
န စ သုနခဿ ဝိသာဏကာနိ အတ္ထိ။
ကိဏာဘက္ခော မံသဘောဇနော စ၊
အထ မေဏ္ဍဿ သုဏေန သချမဿာ”တိ[1]။

ရာဇာ “ဣမိနာပိ ဉာတော”တိ ဒေဝိန္ဒံ ပုစ္ဆိ။ သောပိ ဥဂ္ဂဟိတနိယာမေနေဝ ဂါထမာဟ—

“တိဏမာသိ ပလာသမာသိ မေဏ္ဍော၊
န စ သုနခေါ တိဏမာသိ နော ပလာသံ။
ဂဏ္ဍေယျ သုဏော သသံ ဗိဠာရံ၊
အထ မေဏ္ဍဿ သုဏေန သချမဿာ”တိ[2]။

တတ္ထ **တိဏမာသိ ပလာသမာသိ**တိ တိဏခါဒကော စေဝ ပဏ္ဏခါဒကော စ။ **နော ပလာသ**န္တိ ပဏ္ဏမ္ပိ န ခါဒတိ။

အထ ရာဇာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိ “တာတ တုမ္ဟိ ဣမံ ပဉ္ဟံ ဇာနာသီ”တိ။ မဟာရာဇ အဝီစိတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ မံ ဌပေတ္ဝာ ကော အညော ဧတံ ဇာနိဿတီတိ။ တေန ဟိ ကထေဟီတိ။ “သုဏ မဟာရာဇာ”တိ တဿ ပဉ္ဟဿ[3] အတ္တနော ပါကဋဘာဝံ ပကာသေန္တော ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

“အဋ္ဌပဒော စတုပ္ပဒဿ၊
မေဏ္ဍော အဋ္ဌနခေါ အဒိဿမာနော။
ဆာဒိယမာဟရတိ အယံ ဣမဿ၊
မံသံ အာဟရတိ အယံ အမုဿ။

ပါသာဒဝရဂတော ဝိဒေဟသေဋ္ဌော၊
ဝီတိဟာရံ အညမညဘောဇနာနံ။
အဒ္ဒက္ခိ ကိရ သက္ခိကံ[4] ဇနိန္ဒော၊
ဗုဘုက္ခဿ ပုဏ္ဏမုခဿ စေတ”န္တိ[5]။

၁-ခု ၅-၂၅၂-ဗိဇ္ဇေ။
၂-သက္ခိ တံ (သီ၊ ဣ)၊ သက္ခိတံ (သျာ၊ က)
၃-ခု ၅-၂၅၃-ဗိဇ္ဇေ။
ဇာတက-ဋ္ဌ ၆-၁၃—နှ-ဗု-သ

Tattha **aṭṭhaḍḍhapado**ti byañjanakusalatāya eḷakassa catuppādaṁ sandhāyāha. **Meṇḍo**ti eḷako. **Aṭṭhanakho**ti ekekasmiṁ pāde dvinnaṁ dvinnaṁ khurānaṁ vasenetaṁ vuttaṁ. **Adissamāno**ti maṁsaṁ āharaṇakāle apaññāyamāno. **Chādiyant**i gehacchadanaṁ, tiṇanti attho. **Ayaṁ imassā**ti sunakho eḷakassa. **Vītihāran**ti vītiharaṇaṁ. **Aññamaññabhojanānan**ti aññamaññassa bhojanānaṁ. Meṇḍo hi sunakhassa bhojanaṁ harati, so tassa vītiharati, sunakhopi tassa harati, itaro vītiharati. **Addakkhī**ti taṁ tesaṁ aññamaññabhojanānaṁ vītiharaṇaṁ sakkhikaṁ[1] attano paccakkhaṁ katvā addasa. **Bubhukkassā**ti bhubhūti saddakaraṇasunakhassa[2]. **Puṇṇaṁmukhassā**ti meṇḍassa. Imesaṁ etaṁ mittasanthavaṁ rājā sayaṁ passīti.

Rājā itarehi bodhisattaṁ nissāya ñātabhāvaṁ ajānanto "pañca paṇḍitā attano attano ñāṇabalena jāniṁsū"ti maññamāno somanassappatto hutvā imaṁ gāthamāha—

"Lābhā vata me anapparūpā,
Yassa me'disā paṇḍitā kulamhi.
Pañhassa gambhīragataṁ nipuṇamatthaṁ,
Paṭivijjhanti subhāsitena dhīrā"ti[3].

Tattha **paṭivijjhantī**ti subhāsitena te viditvā[4] kathenti.

Atha nesaṁ "tuṭṭhena nāma tuṭṭhākāro kattabbo"ti taṁ karonto imaṁ gāthamāha—

"Assatarirathañca ekametaṁ,
Phītaṁ gāmavarañca ekamekaṁ.
Sabbesaṁ[5] vo dammi paṇḍitānaṁ,
Paramappatītamano subhāsitenā"ti[3].

Iti vatvā tesaṁ taṁ sabbaṁ dāpesi.

Dvādasanipāte meṇḍakapañho niṭṭhito.

1. Sakkhi (Sī, I)
2. Bhobhukkassāti bhuṅkaraṇasunakhassa (Sī, I)
3. Khu 5. 253 piṭṭhe.
4. Bhinditvā (Syā), vinicchitvā (Ka)
5. Sabbaṁ (Sī)

တတ္ထ **အဋ္ဌဏ္ဍပဒေါ**တိ ဗျဉ္ဇနကုသလတာယ ဧဋကဿ စတုပ္ပါဒံ သန္ဓာယာဟ။ **မေဏ္ဍော**တိ ဧဋကော။ **အဋ္ဌနခေါ**တိ ဧကေကသ္မိံ ပါဒေ ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ ခုရာနံ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **အဒိဿမာနော**တိ မံသံ အာဟရဏကာလေ အပညာယမာနော။ **ဆာဒိယ**န္တိ ဂေဟစ္ဆဒနံ၊ တိဏန္တိ အတ္ထော။ **အယံ ဣမဿာ**တိ သုနခေါ ဧဋကဿ။ **ဗိတိဟာရ**န္တိ ဗိတိဟရဏံ။ **အညမညဘောဇနာနန္တိ** အညမညဿ ဘောဇနာနံ။ မေဏ္ဍော ဟိ သုနခဿ ဘောဇနံ ဟရတိ၊ သော တဿ ဗိတိဟရတိ၊ သုနခေါပိ တဿ ဟရတိ၊ ဣတရော ဗိတိဟရတိ။ **အဒ္ဒက္ခီ**တိ တံ တေသံ အညမညဘောဇနာနံ ဗိတိဟရဏံ သက္ခိကံ[1] အတ္တနော ပစ္စက္ခံ ကတ္ဝာ အဒ္ဒသ။ **ဗုဘုက္ခဿာ**တိ ဘုဘူတိ သဒ္ဒကရဏသုနခဿ[2]။ **ပုဏ္ဏမုခဿာ**တိ မေဏ္ဍဿ။ ဣမေသံ ဧဝံ ဒိဋ္ဌသန္ထဝံ ရာဇာ သယံ ပဿီတိ။

ရာဇာ ဣတရေဟိ ဗောဓိသတ္တံ နိဿာယ ဉာတဘာဝံ အဇာနန္တော "ပဉ္စ ပဏ္ဍိတာ အတ္တနော အတ္တနော ဉာဏဗလေန ဇာနိံသူ"တိ မညမာနော သောမနဿပ္ပတ္တော ဟုတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"လာဘာ ဝတ မေ အနပ္ပရူပါ၊
ယဿ မေ'ဒိသာ ပဏ္ဍိတာ ကုလသ္မိ။
ပဉ္ဟဿ ဂမ္ဘီရဂတံ နိပုဏမတ္ထံ၊
ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ သုဘာသိတေန ဓီရာ"တိ[3]။

တတ္ထ **ပဋိဝိဇ္ဈန္တီ**တိ သုဘာသိတေန တေ ဝိဒိတ္ဝာ[4] ကထေန္တိ။

အထ ဒနုသံ "တုဋ္ဌေန နာမ တုဋ္ဌာကာရော ကတ္တဗ္ဗော"တိ တံ ကရောန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

"အဿတရိရထဉ္စ ကေမေကံ၊
ဖီတံ ဂါမဝရဉ္စ ကေမေကံ။
သဗ္ဗေသံ[5] ဝေါ ဒမ္မိ ပဏ္ဍိတာနံ၊
ပရမပ္ပတီတမနော သုဘာသိတေနာ"တိ[3]။

ဣတိ ဝတ္ဝာ တေသံ တံ သဗ္ဗံ ဒါပေသိ။

ဒွါဒသနိပါတေ မေဏ္ဍကပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

၁-သက္ခိ (သီ၊ ဣ) ၂-ဘောဘုက္ခဿာတိ ဘုက်ရဏသုနခဿ (သီ၊ ဣ) ၃-ခ ၅-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဘိန္ဒိတ္ဝာ (သျာ)၊ ဝိနိစ္ဆိနိတ္ဝာ (က) ၅-သဗ္ဗံ (သီ)

Udumbaradevī pana itarehi paṇḍitaṁ nissāya pañhassa ñātabhāvaṁ ñatvā “rañño muggaṁ māsena nibbisesakaṁ karontena viya pañcannaṁ samakova sakkāro kato, nanu mayhaṁ kaniṭṭhassa visesaṁ sakkāraṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti cintetvā rañño santikaṁ gantvā pucchi “deva kena vo pañho kathito”ti. Pañcahi paṇḍitehi bhaddeti. Deva cattāro janā taṁ pañhaṁ kaṁ nissāya jāniṁsūti. Na jānāmi bhaddeti. Mahārāja kiṁ te jānanti, paṇḍito pana “mā nassantu ime bālā”ti pañhaṁ uggaṇhāpesi, tumhe sabbesaṁ samakaṁ sakkāraṁ karotha, ayuttametaṁ, paṇḍitassa visesakaṁ kātuṁ vaṭṭatīti. Rājā ‘attānaṁ nissāya ñātabhāvaṁ na kathesī”ti paṇḍitassa tussitvā atirekataraṁ sakkāraṁ kātukāmo cintesi “hotu mama puttaṁ ekaṁ pañhaṁ pucchitvā kathitakāle mahantaṁ sakkāraṁ karissāmī”ti. So pañhaṁ cintento sirimantapañhaṁ cintetvā ekadivasaṁ pañcannaṁ paṇḍitānaṁ upaṭṭhānaṁ āgantvā sukhanisinnakāle Senakaṁ āha “Senaka pañhaṁ pucchissāmī”ti. Puccha devāti. Rājā sirimantapañhe paṭhamaṁ gāthamāha—

“Paññāyu’petaṁ siriyā vihīnaṁ,
Yasassinaṁ vāpi apetapaññaṁ.
Pucchāmi taṁ Senaka etamatthaṁ,
Kamettha seyyo kusalā vadantī”ti[1].

Tattha **kamettha seyyo**ti imesu dvīsu kataraṁ paṇḍitā seyyoti vadanti.

Ayañca kira pañho Senakassa vaṁsānugato, tena naṁ khippameva kathesi—

“Dhīrā ca bālā ca have janinda,
Sippūpapannā ca asippino ca.
Sujātimantopi ajātimassa,
Yasassino pesakarā bhavanti.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo”ti[1].

1. Khu 5. 319 piṭṭhe.

ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ ပန ဣတရေဟိ ပဏ္ဍိတံ နိဿာယ ပဉ္ဍဿ ဉာတဘာဝံ ဉတ္ဝာ “ရညော မုဋ္ဌံ မာသေန နိဗ္ဗိသေသကံ ကရောန္တေန ဝိယ ပဉ္စန္နံ သမကောဝ သက္ကာရော ကတော၊ နနု မယှံ ကနိဋ္ဌဿ ဝိသေသံ သက္ကာရံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒွာ ပုစ္ဆိ “ဒေဝ ကေန ဝေါ ပဉ္ဍော ကထိတော”တိ။ ပဉ္စဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ ဘဒ္ဒေတိ။ ဒေဝ စတ္တာရော ဇနာ တံ ပဉ္ဍံ ကံ နိဿာယ ဇာနိံသူတိ။ န ဇာနာမိ ဘဒ္ဒေတိ။ မဟာရာဇ ကိံ တေ ဇာနန္တိ၊ ပဏ္ဍိတော ပန “မာ နဿန္တု၊ ဣမေ ဗာလာ”တိ ပဉ္ဍံ ဥဂ္ဂဏှာပေသိ၊ တုမှေ သဗ္ဗေသံ သမကံ သက္ကာရံ ကရောထ၊ အယုတ္တမေတံ၊ ပဏ္ဍိတဿ ဝိသေသကံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိတိ။ ရာဇာ “အတ္တာနံ နိဿာယ ဉာတဘာဝံ န ကထေသီ”တိ ပဏ္ဍိတဿ တုဿိတွာ အတိရေကတရံ သက္ကာရံ ကာတုကာမော စိန္တေသိ ‘‘ဟောတု မမ ပုတ္တံ ဧကံ ပဉ္ဍံ ပုစ္ဆိတွာ ကထိတကာလေ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကရိဿာမိ”တိ။ သော ပဉ္ဍံ စိန္တေန္တော သိရိမန္တပဉ္ဍံ စိန္တေတွာ ကေဒိဝသံ ပဉ္စန္နံ ပဏ္ဍိတာနံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂန္ဒွာ သုခနိသိန္နကာလေ သေနကံ အာဟ “သေနက ပဉ္ဍံ ပုစ္ဆိဿာမိ”တိ။ ပုစ္ဆ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ သိရိမန္တပဉ္ဍေ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

‘‘ပညာယု’ပေတံ သိရိယာ ဝိဟီနံ၊
ယသဿိနံ ဝါပိ အပေတပညံ။
ပုစ္ဆာမိ တံ သေနက တေမတ္ထံ၊
ကမေတ္ထ သေယ္ယော ကုသလာ ဝဒန္တိ”တိ[1]။

တတ္ထ **ကမေတ္ထ သေယ္ယော**တိ ဣမေသု ဒွီသု ကတရံ ပဏ္ဍိတာ သေယ္ယောတိ ဝဒန္တိ။

အထဿ ကိရ ပဉ္ဍော သေနကဿ ဝံသာနုဂတော၊ တေန နံ ဒိပ္ပမေဝ ကထေသိ—

‘‘ဓီရာ စ ဗာလာ စ ဟဝေ ဇနိန္ဒ၊
သိပ္ပူပပန္နာ စ အသိပ္ပိနော စ။
သုဇာတိမန္တောပိ အဇာတိမဿ၊
ယသဿိနော ပေသကရာ ဘဝန္တိ။
တေမို ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပဉ္ဍော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော”တိ[1]။

၁-ခု ၅-၃၁၉-ဖိဋ္ဌေ။

Tattha **paññho nihīno**ti paññavā nihīno, issarova uttamoti attho.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā itare tayo apucchitvā saṅghanavakaṁ hutvā nisinnaṁ Mahosadhapaṇḍitaṁ āha—

"Tuvampi pucchāmi anomapaññha,
Mahosadha kevaladhammadassi.
Bālaṁ yasassiṁ paṇḍitaṁ appabhogaṁ,
Kamettha seyyo kusalā vadantī"ti[1].

Tattha **kevaladhammadassī**ti sabbadhammadassi.

Athassa mahāsatto "suṇa mahārājā"ti vatvā kathesi—

"Pāpāni kammāni karoti bālo,
Idhameva seyyo iti maññamāno.
Idhalokadassī paralokamadassī,
Ubhayattha bālo kalimaggahesi,
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasasi bālo"ti[2].

Tattha **idhameva seyyo**ti idhaloke issariyameva mayhaṁ seṭṭhanti maññamāno. **Kalimaggahesī**ti bālo issariyamānena[3] pāpakammaṁ katvā nirayādiṁ upapajjanto paraloke ca puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhāvaṁ patvā nibbattamāno idhaloke cāti ubhayattha parājayameva gaṇhāti. Etampi kāraṇaṁ ahaṁ disvā paññāsampannova uttamo, issaro pana bālo na uttamoti vadāmi.

Evaṁ vutte rājā Senakaṁ oloketvā "nanu Mahosadho paññavantameva uttamoti vadatī"ti āha. Senako "mahārāja Mahosadho daharo, ajjāpissa mukhe khīragandho vāyati, kimesa jānātī"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

1. Khu 5. 319 piṭṭhe. 2. Khu 5. 320 piṭṭhe. 3. Issariyamadena (Sī, Syā, I)

တတ္ထ **ပညော နိဟီနော**တိ ပညဝါ နိဟီနော၊ ဣဿရောဝ ဥတ္တမောတိ အတ္ထော။

ရာဇာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ဣတရေ တယော အပုစ္ဆိတ္ဝာ သင်္ဃနဝကံ ဟုတ္ဝာ နိသိန္နံ မဟောသဓပဏ္ဍိတံ အာဟ—

"တုဝမ္ပိ ပုစ္ဆာမိ အနောမပညေ၊
မဟောသဓ ကေဝလဓမ္မဒဿိ။
ဗာလံ ယသဿိံ ပဏ္ဍိတံ အပ္ပဘောဂံ၊
ကမေတ္ထ သေယ္ယော ကုသလာ ဝဒန္တီ"တိ[1]။

တတ္ထ **ကေဝလဓမ္မဒဿီ**တိ သဗ္ဗဓမ္မဒဿိ။

အထဿ မဟာသတ္တော "သုဏ မဟာရာဇာ"တိ ဝတ္ဝာ ကထေသိ—

"ပါပါနိ ကမ္မာနိ ကရောတိ ဗာလော၊
ဣဓမေဝ သေယ္ယော ဣတိ မညမာနော။
ဣဓလောကဒဿီ ပရလောကမဒဿီ၊
ဥဘယတ္ထ ဗာလော ကလိမဂ္ဂဟေသိ။
ဧတမ္ပိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညောဝ သေယ္ယော န ယသဿိ ဗာလော"တိ[2]။

တတ္ထ **ဣဓမေဝ သေယ္ယော**တိ ဣဓလောကေ ဣဿရိယမေဝ မယှံ သေဋ္ဌန္တိ မညမာနော။ **ကလိမဂ္ဂဟေသီ**တိ ဗာလော ဣဿရိယမာနေန[3] ပါပကမ္မံ ကတ္ဝာ နိရယာဒိံ ဥပပဇ္ဇန်ော ပရလောကေ စ ပုန တတော အာဂန်ဝာ နီစကုလေ ဒုက္ခဘာဝံ ပတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တမာနော ဣဓလောကေ စာတိ ဥဘယတ္ထ ပရာဇယမေဝ ဂဏှာတိ။ ဧတမ္ပိ ကာရဏံ အဟံ ဒိသ္ဝာ ပညာသမ္ပန်ဝာ ဥတ္တမော၊ ဣဿရော ပန ဗာလော န ဥတ္တမောတိ ဝဒါမိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ရာဇာ သေနကံ ဩလောကေတ္ဝာ "နနု မဟောသဓော ပညဝန္တမေဝ ဥတ္တမောတိ ဝဒတီ"တိ အာဟ။ သေနကော "မဟာရာဇ မဟောသဓော ဒဟရော၊ အဇ္ဇာပိဿ မုခေ ခီရဂန္ဓော ဝါယတိ၊ ကိမေသ ဇာနာတီ"တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၁-ခု ၅-၃၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဣဿရိယမဒေန (သီ၊ ဥဗျာ၊ ဣ)

“Nisippametaṁ vidadhāti bhogaṁ,
Na bandhuvā na sarīravaṇṇo yo[1].
Passe’ḷamūgaṁ sukhamedhamānaṁ,
Sirī hi naṁ[2] bhajate goravindaṁ.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo”ti[3].

Tattha **eḷamūgan**ti paggharitalālamukhaṁ. **Goravindan**ti[4] so kira tasmiṁyeva nagare asītikoṭivibhavo seṭṭhi virūpo. Nāssa putto na ca dhītā, na kiñci sippaṁ jānāti. Kathentassapissa hanukassa ubhohipi passehi lālādhārā paggharati. Devaccharā viya dve itthiyo sabbālaṅkārehi vibhūsitā supupphitāni nīluppalāni gahetvā ubhosu passesu ṭhitā taṁ lālaṁ nīluppalehi sampaṭicchitvā nīluppalāni vātapānena chaḍḍenti. Surāsoṇḍāpi pānāgāraṁ pavisantā nīluppalehi atthe sati tassa gehadvāraṁ gantvā “sāmi Goravinda[5] seṭṭhī”ti vadanti. So tesaṁ saddaṁ sutvā vātapāne ṭhatvā “kiṁ tātā”ti vadati. Athassa lālādhārā paggharati. Tā itthiyo taṁ nīluppalehi sampaṭicchitvā nīluppalāni antaravīthiyaṁ khipanti. Surādhuttā tāni gahetvā udakena vikkhāletvā piḷandhitvā pānāgāraṁ pavisanti. Evaṁ sirisampanno ahosi. Senako taṁ udāharaṇaṁ katvā dassento evamāha.

Taṁ sutvā rājā “kīdisaṁ tāta Mahosadhapaṇḍitā”ti āha. Paṇḍito “deva kiṁ Senako jānāti, odanasitthaṭṭhāne kāko viya dadhiṁ pātuṁ āraddhasunakho viya ca yasameva passati, sīse patantaṁ mahāmuggaraṁ na passati, suṇa devā”ti vatvā imaṁ gāthamāha—

“Laddhā sukhaṁ majjati appapañño,
Dukkhena phuṭṭhopi pamoha’meti.
Āgantunā dukkhasukhena phuṭṭho,
Pavedhati vāricarova ghamme.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo”ti[3].

1. Na sarīrāvakāso (Sī, Syā, I)
2. Sirīhīnaṁ (Syā, I)
3. Khu 5. 320 piṭṭhe.
4. Gorimandanti (Sī, I)
5. Gorimanda (Sī, I)

“နိသိပ္ပမေတံ ဝိဒဓာတိ ဘောဂံ၊
န ဗန္ဓုဝါ န သရီရဝဏ္ဏော ယော[1]။
ပဿေ’ဠမူဂံ သုခမေဓမာနံ၊
သိရီ ဟိ နံ[2] ဘဇတေ ဂေါရဝိန္ဒံ။
တေဝိဒိသွာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော”တိ[3]။

တတ္ထ **ဧဠမူဂန္တိ** ပဂ္ဃရိတလာလမုခံ။ **ဂေါရဝိန္ဒန္တိ**[4] သော ကိရ တသ္မိံယေဝ နဂရေ အသီတိကောဋိဝိဘဝေါ သေဋ္ဌိ ဝိရူပေါ။ နာဿ ပုတ္တော န စ ဓီတာ၊ န ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဇာနာတိ။ ကထေန္တဿပိဿ ဟနုကဿ ဥဘောဟိပိ ပဿေဟိ လာလာဓာရာ ပဂ္ဃရတိ။ ဒေဝစ္ဆရာ ဝိယ ဒွေ ဣတ္ထိယော သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ ဝိဘူသိတာ သုပုပ္ဖိတာနိ နီလုပ္ပလာနိ ဂဟေတ္ဝာ ဥဘောသု ပဿေသု ဋိတာ တံ လာလံ နီလုပ္ပလေဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ နီလုပ္ပလာနိ ဝါတပါနေန ဆဍ္ဍေန္တိ။ သုရာ-သောဏ္ဍာပိ ပါနာဂါရံ ပဝိသန္တာ နီလုပ္ပလေဟိ အတ္ထေ သတိ တဿ ဂေဟ-ဒ္ဝါရံ ဂန္ဓာ “သာမိ ဂေါရဝိန္ဒ[1] သေဋ္ဌိ”ကိ ဝဒန္တိ။ သော တေသံ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ဝါတပါနေ ဋတ္ဝာ “ကိံ တာတာ”တိ ဝဒတိ။ အထဿ လာလာဓာရာ ပဂ္ဃရတိ။ တာ ဣတ္ထိယော တံ နီလုပ္ပလေဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ နီလုပ္ပလာနိ အန္တရဝီထိယံ ခိပန္တိ။ သုရာမုတ္တာ တာနိ ဂဟေတ္ဝာ ဥဒကေန ဝိက္ခာလေတ္ဝာ ပိဠန္ဓိတ္ဝာ ပါနာဂါရံ ပဝိသန္တိ။ ဧဝံ သိရိသမ္ပန္နော အဟောသိ။ သေနကော တံ ဥဒါ-ဟရဏံ ကတ္ဝာ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “ကီဒိသံ တာတ မဟောသဓပဏ္ဍိတာ”တိ အာဟ။ ပဏ္ဍိတော “ဒေဝ ကိံ သေနကော ဇာနာတိ၊ ဩဒနသိတ္ထဋ္ဌာနေ ကာကော ဝိယ ဒမိံ ပါတုံ အာရဒ္ဓသုနခေါ ဝိယ စ ယသမေဝ ပဿတိ၊ သီသေ ပတန္တံ မဟာမုဂ္ဂရံ န ပဿတိ၊ သုဏ ဒေဝါ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“လဒ္ဓါ သုခံ မဇ္ဇတိ အပ္ပပညော၊
ဒုက္ခေန ဖုဋ္ဌောပိ ပမောဟ’မေတိ။
အာဂန္တုနာ ဒုက္ခသုခေန ဖုဋ္ဌော၊
ပဝေဓတိ ဝါရိစရောဝ ဃမ္မေ။
တေဝိဒိသွာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ဂပ္ပညော သေယ္ယော န ယသဿိ ဗာလော”တိ[2]။

၁-န သရီရာဝကာသော (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၂-သိရီဟိနံ (သျာ၊ ဣ)
၃-၃ ၅-၃ ၂၀-ပိဌေ။
၄-ဂေါရိမန္ဒန္တိ (သီ၊ ဣ)
၅-ဂေါရိမန္ဒ (သီ၊ ဣ)

Tattha **sukhan**ti issariyasukhaṁ labhitvā bālo pamajjati, pamatto samāno pāpaṁ karoti. **Dukkhenā**ti kāyikacetasikadukkhena. **Āgantunā**ti na ajjhattikena. Sattānaṁ hi sukhampi dukkhampi āgantukameva, na niccapavattaṁ. **Ghamme**ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya.

Taṁ sutvā rājā "kīdisaṁ ācariyā"ti āha. Senako "deva kimesa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā, araññe jātarukkhesupi phalasampannameva bahū vihaṅgamā bhajantī"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

"Dumaṁ yathā sāduphalaṁ araññe,
Samantato samabhisaranti pakkhī.
Evampi aḍḍhaṁ sadhanaṁ sabhogaṁ,
Bahujjano bhajati atthahetu.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo"ti[1].

Tattha **bahujjano**ti mahājano.

Taṁ sutvā rājā "kīdisaṁ tātā"ti āha. Paṇḍito "kimesa mahodaro jānāti, suṇa devā"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

"Na sādhu balavā bālo, sāhasā vindate dhanaṁ.
Kandantametaṁ dummedhaṁ, kaḍḍhanti nirayaṁ bhusaṁ.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo"ti[1].

Tattha **sāhasā**ti sāhasena sāhasikakammaṁ katvā janaṁ pīḷetvā dhanaṁ vindati. Atha naṁ nirayapālā kandantameva dummedhaṁ balavavedanaṁ nirayaṁ kaḍḍhanti.

1. Khu 5. 320 piṭṭhe.

တတ္ထ **သုခန္တိ** ဣဿရိယသုခံ လဘိတ္ဝာ ဗာလော ပမဇ္ဇတိ၊ ပမတ္တော သမာနော ပါပံ ကရောတိ။ **ဒုက္ခေနာတိ** ကာယိကစေတသိကဒုက္ခေန။ **အာဂန္တုနာတိ** န အဇ္ဈတ္တိကေန။ သတ္တာနံ ဟိ သုခမ္ပိ ဒုက္ခမ္ပိ အာဂန္တုကမေဝ၊ န နိစ္စပဝတ္တံ။ **ဃမ္မေ**တိ ဥဒကာ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ အာတပေ ခိတ္တမစ္ဆော ဝိယ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ "ကိဒိသံ အာစရိယာ"တိ အာဟ။ သေနကော "ဒေဝ ကိမေသ ဇာနာတိ၊ တိဋ္ဌန္တု တာဝ မနုဿာ၊ အရညေ ဇာတရုက္ခေသုပိ ဖလသမ္ပန္နမေဝ ဗဟူ ဝိဟင်္ဂမာ ဘဇန္တီ"တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ဒုမံ ယထာ သာဒုဖလံ အရညေ၊
သမန္တတော သမဘိသရန္တိ ပက္ခီ။
ဧဝမ္ပိ အဎ္ဎံ သဓနံ သဘောဂံ၊
ဗဟုဇ္ဇနော ဘဇတိ အတ္ထဟေတု။
ဧတမ္ပိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော"တိ[1]။

တတ္ထ **ဗဟုဇ္ဇနော**တိ မဟာဇနော။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ "ကိဒိသံ တာတာ"တိ အာဟ။ ပဏ္ဍိတော "ကိမေသ မဟောဒရော ဇာနာတိ၊ သုဏ ဒေဝါ"တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"န သာဓု ဗလဝါ ဗာလော၊ သာဟသာ ဝိန္ဒတေ ဓနံ။
ကန္ဒန္တမေတံ ဒုမ္မေဓံ၊ ကဋ္ဌန္တိ နိရယံ ဘုသံ။
ဧတမ္ပိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော်ဝ သေယ္ယော န ယသဿီ ဗာလော"တိ[1]။

တတ္ထ **သာဟသာ**တိ သာဟသေန သာဟသိကကမ္မံ ကတ္ဝာ ဇနံ ပီဠေတ္ဝာ ဓနံ ဝိန္ဒတိ။ အထ နံ နိရယပါလာ ကန္ဒန္တမေဝ ဒုမ္မေဓံ ဗလဝဝေဒနံ နိရယံ ကဋ္ဌန္တိ။

၁-ခု ၅-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။

puna rañño “kiṁ Senakā”ti vutte Senako imaṁ gāthamāha—

“Yā kāci najjo gaṅgamabhissavanti,
Sabbāva tā nāmagottaṁ jahanti.
Gaṅgā samuddaṁ paṭipajjamānā,
Na khāyate iddhiṁ paññopi loke[1].
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññā nihīno sirīmāva seyyo”ti[2].

Tattha **najjo**ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kunnadiyopi gaṅgaṁ abhissavanti. **Jahantī**ti Gaṅgātveva saṅkhyaṁ gacchanti, attano nāmagottaṁ jahanti. **Na khāyate**ti sāpi Gaṅgā samuddaṁ paṭipajjamānā na paññāyati, samuddotveva nāmaṁ labhati. Evameva mahāpaññopi issarasantikaṁ patto[3] na khāyati na paññāyati, samuddaṁ paviṭṭhagaṅgā viya hoti.

Puna rājā “kiṁ paṇḍitā”ti āha. So “suṇa mahārājā”ti vatvā imaṁ gāthādvayamāha—

“Yameta’makkhā udadhiṁ mahantaṁ,
Savanti najjo sabbakālamasaṅkhyaṁ.
So sāgaro niccamuḷāravego,
Velaṁ na acceti mahāsamuddo.

Evampi bālassa pajappitāni,
Paññaṁ na acceti sirī kadāci.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo”ti[2].

Tattha **yametamakkhā**ti yaṁ etaṁ akkhāsi vadesi. **Asaṅkhyan**ti agaṇanaṁ. **Velaṁ na accetī**ti uḷāravegopi hutvā ūmisahassaṁ ukkhipitvāpi velaṁ atikkamituṁ na sakkoti, velaṁ patvā avassaṁ sabbā ūmiyo bhijjanti. **Evampi bālassa pajappitānī**ti bālassa vacanānipi evameva paññavantaṁ atikkamituṁ na sakkonti, taṁ patvāva bhijjanti. **Paññaṁ na accetī**ti paññavantaṁ sirimā nāma nātikkamati. Na hi koci manujo atthānatthe uppannakaṅkho

1. Iddhiparo hi loko (Sī, I), iddhivaro hi loke (Syā)
2. Khu 5. 321 piṭṭhe.
3. Issaraṁ patvā (Sī)

ပုန ရညာ ‘‘ကိံ သေနကာ’’တိ ဝုတ္တေ သေနကော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ယာ ကာစိ နဒ္ဒော ဂင်္ဂမဘိဿဝန္တိ၊
သဗ္ဗာဝ တာ နာမဂေါတ္တံ ဇဟန္တိ။
ဂင်္ဂါ သမုဒ္ဒံ ပဋိပဇ္ဇမာနာ၊
န ခါယတေ ဣဒ္ဓိံ ပညောပိ လောကေ[1]။
ဧတမ္ပိ ဒိသွာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော’’တိ[2]။

တတ္ထ **နဒ္ဒော**တိ နိန္နာ ဟုတ္ဝာ သန္ဒမာနာ အန္တမသော ကုန္နဒိယောပိ ဂင်္ဂံ အဘိဿဝန္တိ။ **ဇဟန္တိ**တိ ဂင်္ဂါတ္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အတ္တနော နာမဂေါတ္တံ ဇဟန္တိ။ **န ခါယတေ**တိ သာပိ ဂင်္ဂါ သမုဒ္ဒံ ပဋိပဇ္ဇမာနာ န ပညာယတိ၊ သမုဒ္ဒေါက္ကေဝ နာမံ လဘတိ။ ဧဝမေဝ မဟာပညောပိ ဣဿရသန္တိကံ ပတ္တော[2] န ခါယတိ န ပညာယတိ၊ သမုဒ္ဒံ ပဝိဋ္ဌဂင်္ဂါ ဝိယ ဟောတိ။

ပုန ရာဇာ ‘‘ကိံ ပဏ္ဍိတာ’’တိ အာဟ။ သော ‘‘သုဏ မဟာရာဇာ’’တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

“ယမေတ’မက္ခာ ဥဒဓိံ မဟန္တံ၊
သဝန္တိ နဒ္ဒော သဗ္ဗကာလမသင်္ခံ။
သော သာဂရော နိစ္စမုဠာရဝေဂေါ၊
ဝေလံ န အစ္ဆေတိ မဟာသမုဒ္ဒေါ။

ဧဝမ္ပိ ဗာလဿ ပဇပ္ပိတာနိ၊
ပညံ န အစ္ဆေတိ သိရိ ကဒါစိ။
ဧတမ္ပိ ဒိသွာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညာဝ သေယ္ယော န ယသဿိ ဗာလော’’တိ[3]။

တတ္ထ **ယမေတမက္ခာ**တိ ယံ ဧတံ အက္ခာသိ ဝဒေသိ။ **အသင်္ခ်န္တိ** အဂဏနံ။ **ဝေလံ န အစ္ဆေတီ**တိ ဥဠာရဝေဂေါပိ ဟုတ္ဝာ ဒ္ဝိမိသဟဿံ ဥက္ခိပိတ္ဝာပိ ဝေလံ အတိက္ကမိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝေလံ ပတ္ဝာ အဝဿံ သဗ္ဗာ ဒ္ဝိမိယော ဘိဇ္ဇန္တိ။ **ဧဝမ္ပိ ဗာလဿ ပဇပ္ပိတာနီ**တိ ဗာလဿ ဝစနာနိပိ ဧဝမေဝ ပညဉ္စံ အတိက္ကမိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တံ ပတ္ဝာဝ ဘိဇ္ဇန္တိ။ **ပညံ နာ အစ္ဆေတီ**တိ ပညဉ္စံ သိရိမာ နာမ နာတိက္ကမတိ။ န ဟိ ကောစိ မနုဿော အတ္ထာနတ္ထေ ဥပ္ပန္နကင်္ခီ

1-ဣဒ္ဓိပရော ဟိ လောကော (သီ၊ ဣ)၊ ဣဒ္ဓိဝရော ဟိ လောကေ (သျာ)
2-ခု ၅-၃၂၁-ပိဋ္ဌေ။ 3-ဣဿရံ ပတ္ဝာ (သီ)

taṁchindanatthāya paññavantaṁ atikkamitvā bālassa issarassa pādamūlaṁ gacchati, paññavantassa pana pādamūleyeva vinicchayo nāma labbhatīti.

Taṁ sutvā rājā “kathaṁ Senakā”ti āha. So “suṇa devā”ti vatvā imaṁ gāthamāha—

“Asaññato cepi paresamatthaṁ,
Bhaṇāti sandhānagato yasassī.
Tasseva taṁ rūhati ñātimajjhe,
Sirī hi naṁ[1] kārayate na paññā[2].
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo”ti[3].

Tattha **asaññato cepī**ti issaro hi sacepi kayādīhi asaññato dussīlo. **Sandhānagato**ti vinicchaye ṭhito hutvā paresaṁ atthaṁ bhaṇati, tasmiṁ vinicchayamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musāvādaṁ vatvā sāmikampi assāmikaṁ karontassa tasseva taṁ vacanaṁ ruhati. Sirī hi naṁ[4] tathā kārayate na paññā[5], tasmā paññho nihīno, sirimāva seyyoti vadāmi.

Puna raññā “kiṁ tātā”ti vutte paṇḍito “suṇa deva, bālasenako kiṁ jānātī”ti vatvā imaṁ gāthamāha—

“Parassa vā attano vāpi hetu,
Bālo musā bhāsati appapañño.
So nindito hoti sabhāya majjhe,
Pacchāpi[6] so duggatigāmī hoti.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo”ti[3].

1. Sirīhīnaṁ (Syā, I)
2. Na paññho (Syā), na paññaṁ (Ka)
3. Khu 5. 321 piṭṭhe.
4. Sirīhīnaṁ (Sī, Syā, I)
5. Na paññho (Syā), na paññaṁ (Ka)
6. Peccampi (Sī, I)

တံဆိန္ဒနံတ္ထာယ ပညဝန္တံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဗာလဿ ဣဿရဿ ပါဒမူလံ ဂစ္ဆတိ၊ ပညဝန္တဿ ပန ပါဒမူလေယေဝ ဝိနိစ္ဆယော နာမ လဗ္ဘတီတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “ကထံ သေနကာ”တိ အာဟ။ သော “သုဏ ဒေဝါ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“အသညတော စေပိ ပရေသမတ္ထံ၊
ဘဏာတိ သန္ဓာနဂတော ယသဿီ။
တဿေဝ တံ ရူဟတိ ဉာတိမဇ္ဈေ၊
သိရီ ဟိ နံ[၁] ကာရယတေ န ပညာ[၂]။
တေဠိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယျော”တိ[၃]။

တတ္ထ **အသညတော စေ**ဒိတိ ဣဿရော ဟိ သစေပိ ကာယာဒီဟိ အသညတော ဒုဿီလော။ **သန္ဓာနဂတော**တိ ဝိနိစ္ဆယေ ဋ္ဌိတော ဟုတ္ဝာ ပရေသံ အတ္ထံ ဘဏတိ၊ တသ္မိံ ဝိနိစ္ဆယမဏ္ဍလေ မဟာပရိဝါရပရိဝုတဿ မုသာဝါဒံ ဝတ္ဝာ သာမိကမ္ပိ အဿာမိကံ ကရောန္တဿ တဿေဝ တံ ဝစနံ ရူဟတိ။ သိရီ ဟိ နံ[၄] တထာ ကာရယတေ န ပညာ[၅]၊ တသ္မာ ပညော နိဟီနော၊ သိရိမာဝ သေယျောတိ ဂဒါမိ။

ပုန ရညာ “ကိံ တာတာ”တိ ဝုတ္တေ ပဏ္ဍိတော “သုဏ ဒေဝ၊ ဗာလသေနကော ကိံ ဇာနာတီ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ပရဿ ဝါ အတ္တနော ဝါပိ ဟေတု၊
ဗာလော မုသာ ဘာသတိ အပ္ပပညော။
သော နိန္ဒိတော ဟောတိ သဘာယ မဇ္ဈေ၊
ပစ္ဆာပိ[၆] သော ဒုဂ္ဂတိဂါမီ ဟောတိ။
တေဠိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော၀ သေယျော န ယသဿီ ဗာလော”တိ[၃]။

၁-သိရီဟိနံ (သျာ၊ ဣ)
၂-န ပညော (သျာ)၊ နာ ပညံ (က)
၃-ခု ၅-၃၂၁ ၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-သိရီဟိနံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၅-န ပညော (သျာ)၊ နာ ပညံ (က)
၆-ပေစ္စပိ (သီ၊ ဣ)

Tato Senako imaṁ gāthamāha—

"Atthampi ce bhāsati bhūripañño,
Anāḷhiyo appadhano daliddo.
Na tassa taṁ rūhati ñātimajjhe,
Sirī ca paññāṇavato na hoti.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo"ti[1].

Tattha **atthampī**ti kāraṇampi ce bhāsati. **Ñātimajjhe**ti parisamajjhe. **Paññāṇavato**ti mahārāja paññāṇavantassa sirisobhaggappattassa santikaṁ gantvā pakatiyā vijjamānāpi sirī nāma na hoti. So hi tassa santike sūriyuggamane khajjopanako viya khāyatīti dasseti.

Puna raññā "kīdisaṁ tātā"ti vutte paṇḍito "kiṁ jānāti Senako, idhalokamattameva oloketi, na paralokan"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

"Parassa vā attano vāpi hetu,
Na bhāsati alikaṁ bhūripañño.
So pūjito hoti sabhāya majjhe,
Pacchāpi[2] so suggatigāmī hoti.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo"ti[1].

Tato Senako gāthamāha—

"Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca,
Thiyo ca iddhesu kulesu jātā.
Sabbāva tā upabhogā bhavanti,
Iddhassa posassa aniddhimanto.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo"ti[1]

1. Khu 5. 322 piṭṭhe. 2. Peccampi (Sī, I)

တတော သေနကော ဣမံ ဂါထမာဟ—

"အတ္ထမ္ပိ စေ ဘာသတိ ဘူရိပညော၊
အနာဠှိယော အပ္ပဓနော ဒလိဒ္ဒေါ။
န တဿ တံ ရုဟတိ ဉာတိမဇ္ဈေ၊
သိရီ စ ပညာဏဝတော န ဟောတိ။
တေမွိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော"တိ[2]။

တတ္ထ **အတ္ထမ္ပီ**တိ ကာရဏမ္ပိ စေ ဘာသတိ။ **ဉာတိမဇ္ဈေ**ကိ ပရိသမဇ္ဈေ။ **ပညာဏဝတော**တိ မဟာရာဇ ပညာဏဝန္တဿ သိရိသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္ဒွာ ပကတိယာ ဝိဇ္ဇမာနာပိ သိရိ နာမ န ဟောတိ။ သော ဟိ တဿ သန္တိကေ သူရိယုဂ္ဂမနေ ခဇ္ဇောပနကော ဝိယ ခါယတီတိ ဒဿေတိ။

ပုန ရညာ "ကီဒိသံ တာတာ"တိ ဝုတ္တေ ပဏ္ဍိတော "ကိံ ဇာနာတိ သေနကော၊ ဣဓလောကမတ္တမေဝ ဩလောကေတိ, န ပရလောက"န္တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ပရဿ ဝါ အတ္တနော ဝါပိ ဟေတု၊
န ဘာသတိ အလိကံ ဘူရိပညော။
သော ပူဇိတော ဟောတိ သဘာယ မဇ္ဈေ၊
ပစ္ဆာပိ[1] သော သုဂ္ဂတိဂါမိ ဟောတိ။
တေမွိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော ဝံ သေယ္ယော န ယသဿိ ဗာလော"တိ[2]။

တတော သေနကော ဂါထမာဟ—

"ဟတ္ထိ ဂဝါဿာ မဏိကုဏ္ဍလာ စ၊
ထိယော စ ဣဒ္ဓေသု ကုလေသု ဇာတာ။
သဗ္ဗာဝ တာ ဥပဘောဂါ ဘဝန္တိ၊
ဣဒ္ဓဿ ပေါသဿ အနိဒ္ဓိမန္တော။
တေမွိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော"တိ[2]။

၁-ခု ၅-၃၂၂-ဝိဒ္ဓေ၊ ၂-ပေဿိ (သီ၊ ဣ)

Tattha **iddhassā**ti issarassa. **Aniddhimanto**ti na kevalaṁ tā nāriyova, atha kho sabbe aniddhimantopi sattā tassa upabhogā bhavanti.

Tato paṇḍito "kiṁ esa jānātī"ti vatvā ekaṁ kāraṇaṁ āharitvā dassento imaṁ gāthamāha—

"Asaṁvihitakammantaṁ, bālaṁ dummedhamantinaṁ.
Sirī jahati dummedhaṁ, jiṇṇaṁva urago tacaṁ.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo"ti[1].

Tattha **sirī jahatī"ti** padassa **Cetiyajātakena**[2] attho vaṇṇetabbo.

Atha Senako raññā "kīdisan"ti vutte "deva kiṁ esa taruṇadārako jānāti, suṇāthā"ti vatvā "paṇḍitaṁ appaṭibhānaṁ karissāmī"ti cintetvā imaṁ gāthamāha—

"Pañca paṇḍitā mayaṁ bhaddante,
Sabbe pañjalikā upaṭṭhitā.
Tvaṁ no abhibhuyya issarosi,
Sakkova bhūtapati devarājā.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññho nihīno sirīmāva seyyo"ti[1].

Idaṁ kira sutvā rājā "sādhurūpaṁ Senakena kāraṇaṁ ābhataṁ sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṁ bhinditvā aññaṁ kāraṇaṁ āharitun"ti cintetvā "kīdisaṁ paṇḍitā"ti āha. Senakena kira imasmiṁ kāraṇe ābhate ṭhapetvā bodhisattaṁ añño taṁ vādaṁ bhindituṁ samattho nāma natthi, tasmā mahāsatto attano ñāṇabalena tassa vādaṁ bhindanto "mahārāja kimesa bālo jānāti, yasameva oloketi, paññāya visesaṁ na jānāti, suṇāthā"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

1. Khu 5. 322 piṭṭhe.
2. Khu 5. 180 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဣဋ္ဌဿာ**တိ ဣဿရဿ။ **အနိဒ္ဓိမန္တော**တိ န केဝလံ တာ နာရိယောဝ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗေ အနိဒ္ဓိမန္တောပိ သတ္တာ တဿ ဥပဘောဂါ ဘဝန္တိ။

တတော ပဏ္ဍိတော "ကိံ သေ ဇာနာတီ"တိ ဝတ္ဝာ ကေံ ကာရဏံ အာဟရိတ္ဝာ ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

"အသံဝိဟိတံကမ္မန္တံ၊ ဗာလံ ဒုမ္မေဓမန္တိနံ။
သိရီ ဇဟတိ ဒုမ္မေဓံ၊ ဇိဏ္ဏံဝ ဥရဂေါ တစံ။
ဧတမ္ပိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညောဝ သေယ္ယော န ယသဿီ ဗာလော"တိ[၁]။

တတ္ထ "**သိရီ ဇဟတိ**"တိ ပဒဿ **စေတိယဇာတကေန**[၂] အတ္ထော ဝဏ္ဏေတဗ္ဗော။

အထ သေနကော ရညာ "ကီဒိသ"န္တိ ဝုတ္တေ "ဒေဝ ကိံ သေ တရုဏဒါရကော ဇာနာတိ၊ သုဏာထာ"တိ ဝတ္ဝာ "ပဏ္ဍိတံ အပ္ပဋိဘာနံ ကရိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ပဉ္စ ပဏ္ဍိဟာ မယံ ဘဒ္ဒန္တေ၊
သဗ္ဗေ ပဉ္စလိကာ ဥပဋ္ဌိတာ။
တွံ နော အဘိဘုယျ ဣဿရောသိ၊
သက္ကောဝ ဘူတပတိ ဒေဝရာဇာ။
ဧတမ္ပိ ဒိသ္ဝာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညော နိဟီနော သိရိမာဝ သေယ္ယော"တိ[၁]။

ဣဒံ ကိရ သုတ္ဝာ ရာဇာ "သာဓုရူပံ သေနကေန ကာရဏံ အာဘတံ၊ သက္ခိဿတိ နု ခေါ မေ ပုတ္တော ဣမဿ ဝါဒံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ အညံ ကာရဏံ အာဟရိတု"န္တိ မိဉ္ဇေတ္ဝာ "ကီဒိသံ ပဏ္ဍိတာ"တိ အာဟ။ သေနကေန ကိရ ဣမသ္မိံ ကာရဏေ အာဘတေ ဌပေတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တံ အညော တံ ဝါဒံ ဘိန္ဒိတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ မဟာသတ္တော အတ္တနော ဉာဏဗလေန တဿ ဝါဒံ ဘိန္ဒန္တော "မဟာရာဇ ကိမေသ ဗာလော ဇာနာတိ၊ ယသမေဝ ဩလောကေတိ၊ ပညာယ ဝိသေသံ န ဇာနာတိ၊ သုဏာထာ"တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၁-ခု ၅-၃၂၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။

“Dāsova paññassa yasassi bālo,
Atthesu jātesu tathāvidhesu.
Yaṁ paṇḍito nipuṇaṁ saṁvidheti,
Sammoha’māpajjati tattha bālo.
Etampi disvāna ahaṁ vadāmi,
Paññova seyyo na yasassi bālo”ti[1].

Tattha **atthesū**ti kiccesu jātesu. **Saṁvidhetī**ti saṁvidahati.

Iti mahāsatto Sinerupādato suvaṇṇavālukaṁ uddharanto viya gaganatale puṇṇacandaṁ uṭṭhāpento viya ca nayakāraṇaṁ dassesi. Evaṁ mahāsattena paññānubhāvaṁ dassetvā kathite rājā Senakaṁ āha “kīdisaṁ Senaka sakkonto uttaripi kathehī”ti. So koṭṭhe ṭhapitadhaññaṁ viya uggahitakaṁ khepetvā appaṭibhāno maṅkubhūto pajjhāyanto nisīdi. Sace hi so aññaṁ kāraṇaṁ āhareyya, na gāthāsahassenapi imaṁ jātakaṁ niṭṭhāyetha. Tassa pana appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṁ oghaṁ ānento viya mahāsatto uttaripi paññameva vaṇṇento imaṁ gāthamāha—

“Addhā hi paññāva sataṁ pasatthā,
Kantā sirī bhogaratā manussā.
Ñāṇañca Buddhāna’matulyarūpaṁ.
Paññaṁ na acceti sirī kadācī”ti[1].

Tattha **satan**ti Buddhādīnaṁ sappurisānaṁ. **Bhogaratā**ti mahārāja yasmā andhabālamanussā bhogaratāva, tasmā tesaṁ sirī kantā. Yaso nāmesa paṇḍitehi garahito bālānaṁ kantoti cāyaṁ attho **Bhisajātakena**[2]vaṇṇetabbo. **Buddhānan**ti Sabbaññubuddhānañca ñāṇaṁ[3]. **Kadācī**ti kismiñci kāle ñāṇavantaṁ sirī nāma nātikkamati devāti.

Taṁ sutvā rājā mahāsattassa pañhabyākaraṇena tuṭṭho ghanavassaṁ vassento viya mahāsattaṁ dhanena pūjento imaṁ gāthamāha—

1. Khu 5. 323 piṭṭhe. 2. Khu 5. 285 piṭṭhe. 3. Buddhānanti ñāṇavuddhānaṁ (Sī, I)

“ဒါသောဝ ပညဿ ယသဿီ ဗာလော၊
အတ္ထေသု ဇာနေသု တထာဝိဓေသု။
ယံ ပဏ္ဍိတော နိပုဏံ သံဝိဓေတိ၊
သမ္မောဟ’မာပဇ္ဇတိ တတ္ထ ဗာလော။
တေမို ဒိဿာန အဟံ ဝဒါမိ၊
ပညောဝ သေယ္ယော န ယသဿီ ဗာလော”တိ[၁]။

တတ္ထ **အတ္ထေသူ**တိ ကိစ္စေသု ဇာတေသု။ **သံဝိဓေတီ**တိ သံဝိဒဟတိ။

ဣတိ မဟာသတ္တော သိနေရုပါဒတော သုဝဏ္ဏဝါလုကံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိယ ဂဂနတလေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ဝိယ စ နယကာရဏံ ဒဿေသိ။ ဧဝံ မဟာသတ္တေန ပညာနုဘာဝံ ဒဿေတွာ ကထိတေ ရာဇာ သေနကံ အာဟ “ကီဒိသံ သေနက သက္ကောန္တော ဥတ္တရိဝိ ကထေဟီ”တိ။ သော ကောဋ္ဌေ ဌပိတဓညံ ဝိယ ဥဂ္ဂဟိတကံ ခေပေတွာ အပဋိဘာနော မင်္ကု-ဘူတော ပဇ္ဈာယန္တော နိသီဒိ။ သစေ ဟိ သော အညံ ကာရဏံ အာဟ-ရေယျ၊ န ဂါထာသဟဿေနပိ ဣမံ ဇာတကံ နိဋ္ဌာယေထ။ တဿ ပန အပဋိဘာနဿ ဌိတကာလေ ဂမ္ဘီရံ ဩဃံ အာနေန္တော ဝိယ မဟာသတ္တော ဥတ္တရိဝိ ပညမေဝ ဝဏ္ဏေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“အဒ္ဓါ ဟိ ပညာဝ သတံ ပသတ္ထာ၊
ကန္တာ သိရီ ဘောဂရတာ မနုဿာ။
ဉာဏဉ္စ ဗုဒ္ဓါန’မတုလ္ယရူပံ။
ပညံ န အစ္ဆေတိ သိရီ ကဒါစိ”တိ[၂]။

တတ္ထ **သတန်**္တိ ဗုဒ္ဓါဒိနံ သပ္ပုရိသာနံ။ **ဘောဂရတာ**တိ မဟာရာဇ ယသ္မာ အန္ဓဗာလမနုဿာ ဘောဂရတာဝ၊ တသ္မာ တေသံ သိရီ ကန္တာ။ ယသော နာမေသ ပဏ္ဍိတေဟိ ဂရဟိတော ဗာလာနံ ကန္တောတိ စာယံ အတ္ထော **ဘိသ-ဇာတကေန**[၂] ဝဏ္ဏေတဗ္ဗော။ **ဗုဒ္ဓါန**န်္တိ သမ္ဗညုဗုဒ္ဓါနဉ္စ ဉာဏံ[၃]။ **ကဒါစိ**တိ ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ ဉာဏဝန္တံ သိရီ နာမ နာတိက္ကမတီ ဒေဝါတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ မဟာသတ္တဿ ပဉ္ဍျာကရဏေန တုဋ္ဌော ဃနဝဿံ ဝဿေန္တော ဝိယ မဟာသတ္တံ ဓနေန ပူဇေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

၁-ခု ၅-၃၂၃-ဖိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၂၈၅-ဖိဋ္ဌေ။ ၃-ဗုဒ္ဓါနန်္တိ ဉာဏဝုဒ္ဓါနံ (သီ၊ ဋ္ဌ)

"Yaṁ taṁ apucchimha akittayī no,
Mahosadha kevaladhammadassī.
Gavaṁ sahassaṁ usabhañca nāgaṁ,
Ājaññayutte ca rathe dasa ime.
Pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho,
Dadāmi te gāmavarāni soḷasā"ti[1].

Tattha **usabhañca nāgan**ti tassa gavaṁ sahassassa[2] usabhaṁ katvā alaṅkatapaṭiyattaṁ ārohanīyaṁ nāgaṁ dammīti.

Vīsatinipāte sirimantapañho niṭṭhito.

Tato paṭṭhāya bodhisattassa yaso mahā ahosi. Taṁ sabbaṁ Udumbaradevīyeva vicāresi. Sā tassa soḷasavassikakāle cintesi "mama kaniṭṭho mahallako jāto, yasopissa mahā ahosi, āvāhamassa kātuṁ vaṭṭatī"ti. Sā rañño tamatthaṁ ārocesi. Rājā "sādhu jānāpehi nan"ti āha. Sā taṁ jānāpetvā tena sampaṭicchite "tena hi tāta te kumārikaṁ ānemī"ti āha. Atha mahāsatto "kadāci imehi ānītā mama na rucceyya, sayameva tāva upadhāremī"ti cintetvā evamāha "devi katipāhaṁ mā kiñci rañño vadetha, ahaṁ ekaṁ kumārikaṁ sayaṁ pariyesitvā mama cittarucitaṁ tumhākaṁ ācikkhissāmī"ti. Evaṁ karohi tātāti. So deviṁ vanditvā attano gharaṁ gantvā sahāyakānaṁ saññaṁ datvā aññātakavesena tunnavāya-upakaraṇāni gahetvā ekakova uttaradvārena nikkhamitvā Uttarayavamajjhakaṁ pāyāsi. Tadā pana tattha ekaṁ porāṇaseṭṭhikulaṁ parikkhīṇaṁ[3] ahosi. Tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā dassanīyā pāsādikā sabbalakkhaṇasampannā puññavatī. Sā taṁ divasaṁ pātova yāguṁ pacitvā ādāya "pitu kasanaṭṭhānaṁ gamissāmī"ti nikkhamitvā tameva maggaṁ paṭipajji. Mahāsatto taṁ āgacchantiṁ disvā "sabbalakkhaṇasampannāyaṁ itthī, sace apariggahā, imāya me pādaparicārikāya bhavituṁ vaṭṭatī"ti cintesi.

1. Khu 5. 323 piṭṭhe. 2. Gavasahassassa (Sī, Syā, I) 3. Parijiṇṇaṁ (Sī, Syā, I)

"ယံ ဟံ အပုစ္ဆိမှ အကိတ္တယီ နော၊
မဟောသဓ ကေဝလဓမ္မဒဿီ။
ဂဝံ သဟဿံ ဥသဘဉ္စ နာဂံ၊
အာဇညုတ္တေ စ ရထေ ဒသ ဣမေ။
ပဉ္ဟဿ ဝေယျာကရဏေန တုဋ္ဌော၊
ဒဒါမိ တေ ဂါမဝရာနိ သောဠသာ"တိ[1]။

တတ္ထ **ဥသဘဉ္စ နာဂန်**္တိ တဿ ဂဝံ သဟဿဿ[2] ဥသဘံ ကတ္ဝာ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ အာရောဟနိယံ နာဂံ ဒမ္မီတိ။

ဝိသတိနိပါတေ သိရိမန္တပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

တတော ပဋ္ဌာယ ဗောဓိသတ္တဿ ယသော မဟာ အဟောသိ။ တံ သဗ္ဗံ ဥဒုမ္ဗရဒေဝိယေဝ ဝိစာရေသိ။ သာ တဿ သောဋသဝဿိက-ကာလေ စိန္တေသိ "မမ ကနိဋ္ဌော မဟလ္လကော ဇာတော၊ ယသော-ပိဿ မဟာ ဇာတော၊ အာဝါဟမဿ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ သာ ရညော တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ရာဇာ "သာဓု ဘဒ္ဒေ ဉာယတေဟိ န"န္တိ ဩဟ။ သာ တံ ဇာနာပေတ္ဝာ တေန သမ္မဋ္ဌဘာဝံ ဉတ္ဝာ "တေန ဟိ တာတ တော ကုမာရိကံ အာနေမီ"တိ အာဟ။ အထ မဟာသတ္တော "ကဒါစိ ဣမေဟိ အာနီတာ မမ န ရုစ္စေယျ၊ သယမေဝ တာဝ ဥပဓာရေမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဇေဋဌာ "ဒေဝိ ကတိပါဟံ မာ ကိဉ္စိ ရညော ဝဒေထ၊ အဟံ ကေ ကုမာရိကံ သယံ ပရိယေသိတ္ဝာ မမ စိတ္တရုစိတံ တုမှာကံ အာစိက္ခိဿာမီ"တိ။ ဇဝံ ကရောဟိ တာတာတိ။ သော ဒေဝိံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ဃရံ ဂန္ဒ္ဝာ သဟာယကာနံ သညံ ဒတ္ဝာ အညာတကဝေသေန တုန္နဝါယဥပကရဏာနိ ဂဟေတ္ဝာ ကေဠကာဝ ဥတ္တရဒ္ဝါရေန နိက္ခမိတ္ဝာ ဥတ္တရယဝမဇ္ဈကံ ပါယာသိ။ တဒါ ပန တတ္ထ ကေ ပေါရာဏသေဋ္ဌိကုလံ ပရိက္ခီဏံ[3] အဟောသိ။ တဿ ကုလဿ ဓိတာ အမရာဒေဝီ နာမ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ သဗ္ဗလက္ခဏသမ္ပန္နာ ပုညဝတီ။ သာ တံ ဒိဝသံ ပါတောဝ ယာဂုံ ပစိတ္ဝာ အာဒါယ "ပိတု ကသနဋ္ဌာနံ ဂမိဿာမီ"တိ နိက္ခမိတ္ဝာ တမေဝ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ မဟာသတ္တော တံ အာဂစ္ဆန္တိံ ဒိသ္ဝာ "သဗ္ဗလက္ခဏသမ္ပန္နာယံ ဣတ္ထီ၊ သစေ အပရိဂ္ဂဟာ၊ ဣမာယ မေ ပါဒပရိစာရိကာယ ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေသိ။

၁-ခု ၅-၃၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဂဝသဟဿဿ (သီ၊ သျာ၊ ဂ)။ ၃-ပရိဇိဏ္ဏံ (သီ၊ သျာ၊ ဂ)။

Sāpi taṁ disvāva “sace evarūpassa purisassa gehe bhaveyyaṁ, sakkā mayā kuṭumbaṁ saṇṭhāpetun”ti cintesi.

Atha mahāsatto “imissā sapariggahāpariggahabhāvaṁ na jānāmi, hatthamuṭṭhiyā naṁ pucchissāmi, sace esā paṇḍitā bhavissati, jānissati. No ce, na jānissati, idhevaṁ naṁ chaḍḍetvā gacchāmī”ti cintetvā dūre ṭhitova hatthamuṭṭhimakāsi. Sāpi “ayaṁ mama sasāmikāsāmikabhāvaṁ pucchatī”ti ñatvā hatthaṁ pasāresi[1]. So apariggahabhāvaṁ ñatvā samīpaṁ gantvā “bhadde kā nāma tvan”ti pucchi. Sāmi ahaṁ atīte vā anāgate vā etarahi vā yaṁ natthi, thannāmikāti. Bhadde loke Amarā nāma natthi, tvaṁ Amarā nāma bhavissasīti. Evaṁ sāmīti. Bhadde kassa yāguṁ harissasīti. Pubbadevatāya sāmīti. Bhadde pubbadevatā nāma mātāpitaro, tava pitu yāguṁ harissasi maññeti. Evaṁ sāmīti. Bhadde tava pitā kiṁ karotīti. Sāmi ekaṁ dvidhā karotīti. Ekassa dvidhākaraṇaṁ nāma kasanaṁ, tava pitā kasatīti. Evaṁ sāmīti. Katarasmiṁ pana ṭhāne te pitā kasatīti. Yattha sakiṁ gatā na enti, tasmiṁ ṭhāne sāmīti. Sakiṁ gatānaṁ na paccāgamanaṭṭhānaṁ nāma susānaṁ, susānasantike kasati bhaddeti. Evaṁ sāmīti. Bhadde ajjeva essasīti. Sace essati, na essāmi. No ce essati, essāmi sāmīti. Bhadde pitā te maññe nadīpāre kasati, udake ente na essasi, anente essasīti. Evaṁ sāmīti. Ettakaṁ nāma mahāsatto ālāpasallāpaṁ karoti.

Atha naṁ Amarādevī “yāguṁ pivissasisāmī”ti nimantesi. Mahāsatto “paṭhamameva paṭikkhipanaṁ nāma avamaṅgalan”ti cintetvā “āma pivissāmī”ti āha. Sā pana yāgughaṭaṁ otāresi. Mahāsatto cintesi “sace pātiṁ[2] adhovitvā hatthadhovanaṁ adatvā dassati, ettheva naṁ pahāya gamissāmī”ti. Sā pana pātiṁ dhovitvā pātiyā udakaṁ āharitvā hatthadhovanaṁ datvā tucchapātiṁ hatthe aṭṭhapetvā bhūmiyaṁ ṭhapetvā ghaṭaṁ āluḷetvā yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mahantāni[3]. Atha naṁ mahāsatto āha “kiṁ bhadde atibahalā yāgū”ti. Udakaṁ na laddhaṁ

1. Vikāsesi (Sī, I) 2. Pāṇiṁ (Sī) 3. Mandāni (Sī, Syā, I)

သာပိ တံ ဒိသွာဝ “သစေ ဧဝရူပဿ ပုရိသဿ ဂေဟေ ဘဝေယ္ယံ၊ သက္ကာ မယာ ကုဋုမ္ဗံ သဏ္ဌာပေတု”န္တိ စိန္တေသိ။

အထ မဟာသတ္တော “ဣမိဿာ သပရိဂ္ဂဟာပရိဂ္ဂဟဘာဝံ န ဇာနာမိ၊ ဟတ္ထမုဒ္ဓိယာ နံ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ သစေ သော ပဏ္ဍိတာ ဘဝိဿတိ၊ ဇာနိဿတိ။ နော စေ၊ နဇာနိဿတိ၊ ဣဓေဝ နံ ဆဍ္ဍေတွာ ဂစ္ဆာမိ”တိ စိန္တေတွာ ဒူရေ ဋ္ဌိတောဝ ဟတ္ထမုဒ္ဓိမကာသိ။ သာပိ “အယံ မမ သသာမိကာသာမိကဘာဝံ ပုစ္ဆတီ”တိ ဉတွာ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ[1]။ သော အပရိဂ္ဂဟဘာဝံ ဉတွာ သမီပံ ဂန္ဓာ “ဘဒ္ဒေ ကာ နာမ တွ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ သာမိ အဟံ အတီတေ ဝါ အနာဂတေ ဝါ တေရဟိ ဝါ ယံ နတ္ထိ၊ တန္နာမိကာတိ။ ဘဒ္ဒေ လောကေ အမရာ နာမ နတ္ထိ၊ တွံ အမရာ နာမ ဘဝိဿသီတိ။ ဧဝံ သာမီတိ။ ဘဒ္ဒေ ကဿ ယာဂုံ ဟရိဿသီတိ။ ပုဗ္ဗဒေဝတာယ သာမီတိ။ ဘဒ္ဒေ ပုဗ္ဗဒေဝတာ နာမ မာတာပိတရော၊ တဝ ဓီတု ယာဂုံ ဟရိဿသိ မညောတိ။ ဧဝံ သာမီတိ။ ဘဒ္ဒေ တဝ ပိတာ ကိံ ကရောတီတိ။ သာမိ ဧကံ ဒ္ဝိဓာ ကရောတီတိ။ ကေဿ ဒ္ဝိဓာကရဏံ နာမ ကသနံ၊ တဝ ပိတာ ကသကီတိ။ ဧဝံ သာမီတိ။ ကတရသ္မိံ ပန ဌာနေ တေ ပိတာ ကသတီတိ။ ယတ္ထ သက်ံ ဂတာ န နိန္တိ၊ တသ္မိံ ဌာနေ သာမိကိ။ သကိံ ဂတာနံ န ပစ္စာဂမနဋ္ဌာနံ နာမ သုသာနံ၊ သုသာနသန္တိကေ ကသတိ ဘဒ္ဒေတိ။ ဧဝံ သာမီတိ။ ဘဒ္ဒေ အဇ္ဇေဝ ဃောသိတိ။ သစေ ဃောသိ၊ နော စေ ဃောသိ။ နော စေ ဃောသိ၊ ဃောသိ သာမီတိ။ ဘဒ္ဒေ ပိတာ တေ မညေ နဒီပါရေ ကသတိ၊ ဥဒကေ နိန္တေ န ဃောသိ၊ အနေနိန္တေ ဃောသိတိ။ ဧဝံ သာမီတိ။ ဣတိကံ နာမ မဟာသတ္တော အာလာပသလ္လာပံ ကရောတိ။

အထ နံ အမနာဒေဝီ “ယာဂုံ ဝိဝိဿသိ သာမီ”တိ နိမန္တေသိ။ မဟာသတ္တော “ပဌမမေဝ ပဋိက္ခိပနံ နာမ အဝမင်္ဂလ”န္တိ စိန္တေတွာ “အာမ ဝိဝိဿာမီ”တိ အာဟ။ သာ ပန ယာဂုဃဋံ ဆြေတာရေသိ။ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ “သစေ ပါတိံ[2] အဓောဝိတွာ ဟတ္ထဓောဝနံ အဒတွာ ဒဿတိ၊ ဧတ္ထေဝ နံ ပဟာယ ဂမိဿာမီ”တိ။ သာ ပန ပါတိံ ဓောဝိတွာ ပါတိယာ ဥဒကံ အာဟရိတွာ ဟတ္ထဓောဝနံ ဒတွာ တုစ္ဆပါတိံ ဟတ္ထေ အဒ္ဓပေတွာ ဘူမိယံ ဌပေတွာ ဃဋံ အာလုဠေတွာ ယာဂုယာ ပူရေသိ၊ တတ္ထ ပန သိတ္ထာနိ မဟန္တာနိ[3]။ အထ နံ မဟာသတ္တော အာဟ “ကိံ ဘဒ္ဒေ အတိဗဟလာ ယာဂူ”တိ။ ဥဒကံ န လဒ္ဓံ

၁-ဝိကာသေသိ (သီ၊ ဋ) ၂-ပါဏိံ (သီ) ၃-မန္ဒာနိ (သီ၊ သျာ၊ ဋ)

sāmīti. Kedāre[1] udakaṁ na laddhaṁ bhavissati maññeti. Evaṁ sāmīti. Sā pitu yāguṁ ṭhapetvā bodhisattassa adāsi. So yāguṁ pivitvā mukhaṁ vikkhāletvā "bhadde tuyhaṁ mātu gehaṁ gamissāmi, maggaṁ me ācikkhā"ti āha. Sā "sādhū"ti vatvā maggaṁ ācikkhantī Ekakanipāte imaṁ gāthamāha—

"Yena sattubilaṅgā ca, diguṇapalāso ca pupphito.
Yena dadāmi tena vadāmi, yena na dadāmi na tena vadāmi.
Esa maggo yavamajjhakassa, etaṁ channapathaṁ vijānāhī"ti[2].

Tassattho—sāmi antogāmaṁ pavisitvā ekaṁ sattu-āpaṇaṁ passissasi, tato kañjikāpaṇaṁ, tesaṁ purato[3] diguṇapaṇṇo koviḷāro supupphito, tasmā tvaṁ yena sattubilaṅgā ca koviḷāro ca pupphito, tena gantvā koviḷāramūle ṭhatvā dakkhiṇaṁ gaṇha vāmaṁ muñca, esa maggo yavamajjhakassa yavamajjhakagāme ṭhitassa amhākaṁ gehassa, etaṁ evaṁ paṭicchādetvā mayā vuttaṁ channapathaṁ paṭicchannapathaṁ channapathaṁ vā paṭicchannakāraṇaṁ[4] vijānāhīti. Ettha hi **yena dadāmī**ti yena hatthena dadāmi[5], idaṁ dakkhiṇahatthaṁ sandhāya vuttaṁ, itaraṁ vāmahatthaṁ. Evaṁ sā tassa maggaṁ ācikkhitvā pitu yāguṁ gahetvā agamāsi.

Channapathapañho niṭṭhito.

Sopi tāya kathitamaggeneva taṁ gehaṁ gato. Atha naṁ Amarādeviyā mātā disvā āsanaṁ datvā "yāguṁ pivissasi[6] sāmī"ti āha. Amma kaniṭṭhabhaginiyā me Amarādeviyā thokā yāgu me dinnāti. Taṁ sutvā sā "dhītu me atthāya āgato bhavissatī"ti aññāsi, mahāsatto tesaṁ duggatabhāvaṁ jānantopi "amma ahaṁ tunnavāyo, kiñci sibbitabbayuttakaṁ atthī"ti pucchi. Atthi sāmi, mūlaṁ pana natthīti. Amma mūlena kammaṁ natthi, ānehi, sibbissāmi nanti. Sā jiṇṇasāṭakāni āharitvā adāsi. Bodhisatto āhaṭāhaṭaṁ niṭṭhāpesiyeva, puññavato hi kiriyā nāma samijjhatiyeva. Atha naṁ āha "amma

1. Kedārehi (Sī, Syā, I) 2. Khu 5. 26 piṭṭhe. 3. Parato (Sī, I)
4. Channapathaṁ channapadaṁ vā paṭicchannakāraṇaṁ (Sī, I)
5. Yenādāmīti yena hatthena ādadāmi (Sī, Syā, I) 6. Vaḍḍhemi (Sī, I)

သာမီတိ။ ကေဒါရေ[1] ဥဒကံ န လဒ္ဓံ ဘဝိဿတိ မညေတိ။ ဧဝံ သာမီတိ။ သာ ပိတု ယာဂုံ ဒတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ အဒါသိ။ သော ယာဂုံ ပိဝိတ္ဝာ မုခံ ဓောဝိတ္ဝာ "ဘဒ္ဒေ တုယ္ဟံ မာတု ဂေဟံ ဂမိဿာမိ၊ မဂ္ဂံ မေ အာစိက္ခာ"တိ အာဟ။ သာ "သာဓူ"တိ ဝတ္ဝာ မဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တီ ကေကနိပါတေ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ယေန သတ္တုဗိလင်္ဂါ စ၊ ဒိဂုဏပလာသော စ ပုပ္ဖိတော။
ယေန ဒဒါမိ တေန ဝဒါမိ၊ ယေန န ဒဒါမိ န တေန ဝဒါမိ။
ဧသ မဂ္ဂေါ ယဝမဇ္ဈကဿ၊ တံ ဆန္နပထံ ဝိဇာနာဟီ"တိ[2]။

တဿတ္ထော—သာမိ အန္တောဂါမံ ပဝိသိတ္ဝာ ဧကံ သတ္တုအာပဏံ ပဿိဿသိ, တတော ကဉ္ဇိကာပဏံ၊ တေသံ ပုရတော[3] ဒိဂုဏပဏ္ဏော ကောဝိဠာရော သုပုပ္ဖိတော၊ တသ္မာ ဟံ ယေန သတ္တုဗိလင်္ဂါစ ကောဝိဠာရော စ ပုပ္ဖိတော၊ တေန ဂန္ဒွာ ကောဝိဠာရမူလေ ဌတ္ဝာ ဒက္ခိဏံ ဂဏှ ဝါမံ မုဉ္စ၊ ဧသ မဇ္ဈကဿ ယဝမဇ္ဈကဂါမေ ဌိတဿ အမှာကံ ဂေဟဿ၊ တေံ ဧဝံ ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ မယာ ဝုတ္တံ ဆန္နပထံ ပဋိစ္ဆန္နပထံ ဆန္နပထံ ဝါ ပဋိစ္ဆန္နကာရဏံ[4] ဝိဇာနာဟီတိ။ ဧတ္ထ ဟိ **ယေန ဒဒါမီ**တိ ယေန ဟတ္ထေန ဒဒါမိ[5]၊ ဣဒံ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ, ဣတရံ ဝါမဟတ္ထံ။ ဧဝံ သာ တဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခိတ္ဝာ ပိတု ယာဂုံ ဂဟေတ္ဝာ အဂမာသိ။

ဆန္နပထပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

သောပိ တာယ ကထိတမဂ္ဂေနေဝ တံ ဂေဟံ ဂတော။ အထ နံ အမရာဒေဝိယာ မာတာ ဒိသ္ဝာ အာသနံ ဒတ္ဝာ "ယာဂုံ ပိဝိဿသိ[6] သာမီ"တိ အာဟ။ အမ္မ ကနိဋ္ဌဘဂိနိယာ မေ အမရာဒေဝိယာ ထောကာ ယာဂု မေ ဒိန္နာတိ။ တံ သုတ္ဝာ သာ "ဓီတု မေ အတ္ထာယ အာဂတော ဘဝိဿတီ"တိ အညာသိ။ မဟာသတ္တော တေသံ ဒုဂ္ဂတဘာဝံ ဇာနန္တောပိ "အမ္မ အဟံ တုန္နဝါယော၊ ကိဉ္စိ သိဗ္ဗိတဗ္ဗယုတ္တကံ အတ္ထီ"တိ ပုစ္ဆိ။ အတ္ထိ သာမိ၊ မူလံ ပန နတ္ထိတိ။ အမ္မ မူလေန ကမ္မံ နတ္ထိ၊ အာနေဟိ, သိဗ္ဗိဿာမိ နန္တိ။ သာ ဇိဏ္ဏသာဋကာနိ အာဟရိတ္ဝာ အဒါသိ။ ဗောဓိသတ္တော အာဟဋ္ဌာဟဋ္ဌံ နိဋ္ဌာပေသိယေဝ။ ပုညဝတော ဟိ ကိရိယာ နာမ သမိဇ္ဈတိယေဝ။ အထ နံ အာဟ "အမ္မ

၁-ကေဒါရေဟိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၂-ပရတော (သီ၊ ဣ)
၃-ယေနာဒါမိတိ ယေန ဟတ္ထေန အာဒဒါမိ (သီ၊သျာ၊ဣ)
၄-ဆန္နပထံ ဆန္နပဒံ ဝါ ပဋိစ္ဆန္နကာရဏံ (သီ၊ဣ)
၅-ဓေနုံ (သီ၊ ဣ)
၆-ဝဓေမိ (သီ၊ ဣ)

vīthibhāgena[1] āroceyyāsī”ti. Sā sakalagāmaṁ ārocesi. Mahāsatto tunnavāyakammaṁ katvā ekāheneva sahassaṁ kahāpaṇaṁ uppādesi. Mahallikāpissa pātarāsabhattaṁ pacitvā datvā “tāta sāyamāsaṁ kittakaṁ pacāmī”ti āha. Amma yattakā imasmiṁ gehe bhuñjanti, tesaṁ pamāṇenāti. Sā anekasūpabyañjanaṁ bahubhattaṁ paci. Amarādevīpi sāyaṁ sīsena dārukalāpaṁ, ucchaṅgena paṇṇaṁ ādāya araññato āgantvā puragehadvāre dārukalāpaṁ nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṁ pāvici. Pitāpissā sāyataraṁ[2] āgamāsi. Mahāsatto nānaggarasabhojanaṁ bhuñji, itarā mātāpitaro bhojetvā pacchā sayaṁ bhuñjitvā mātāpitūnaṁ pāde dhovitvā mahāsattassa pāde dhovi.

So taṁ pariggaṇhanto katipāhaṁ tattheva vasi. Atha naṁ vīmaṁsanto ekadivasaṁ āha “bhadde aḍḍhanāḷikataṇḍule gahetvā tato[3] mayhaṁ yāguñca pūvañca bhattañca pacāhī”ti. Sā “sādhū”ti sampaṭicchitvā taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi bhattaṁ, majjhimataṇḍulehi yāguṁ[4], kaṇakāhi pūvaṁ pacitvā tadanurūpaṁ sūpabyañjanaṁ sampādetvā mahāsattassa sabyañjanaṁ yāguṁ adāsi. Sā yāgu mukhe ṭhapitamattāva satta rasaharaṇisahassāni pharitvā aṭṭhāsi. So tassā vīmaṁsanatthameva “bhadde yāguṁ pacituṁ ajānantī kimatthaṁ mama taṇḍule nāsesī”ti kuddho viya saha kheḷena niṭṭhubhitvā bhūmiyaṁ pātesi. Sā tassa akujjhitvāva “sāmi sace yāgu na sundarā, pūvaṁ khādā”ti pūvaṁ adāsi. Tampi tatheva akāsi. “Sace sāmi pūvaṁ na sundaraṁ, bhattaṁ bhuñjā”ti bhattaṁ adāsi. Bhattampi tatheva katvā “bhadde tvaṁ pacituṁ ajānantī mama santakaṁ kimatthaṁ nāsesī”ti kuddho viya tīṇipi ekato madditvā sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṁ limpitvā “gaccha dvāre nisīdāhī”ti āha. Sā akujjhitvāva “sādhu sāmī”ti gantvā tathā akāsi. So tassā nihatamānabhāvaṁ ñatvā “bhadde ehī”ti āha. Sā akujjhitvā ekavacaneneva āgatā. Mahāsatto pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhiṁ ekasāṭakayugaṁ tambūlapasibbake[5] ṭhapetvā āgato.

1. Vīthisabhāgānaṁ (Sī, I) 2. Sāyanhasamaye (Ka), sāyanhataraṁ (Syā) 3. Pātova (Ka)
4. Mūlataṇḍulehi yāguṁ, majjhimataṇḍulehi bhattaṁ (Sī, Syā, I)
5. Cūḷapasibbake (Syā)

ဝီထိဘာဂေန[1] အာရောစေယ္យာသီ”တိ။ သာ သကလဂါမံ အာရောစေသိ။ မဟာသတ္တော ဟုဒ္ဒဝါယကမ္မံ ကတ္ဝာ ကောဟေနေဝ သဟဿံ ကဟာပဏံ ဥပ္ပါဒေသိ။ မဟလ္လိကာပိဿ ပါတရာသဘတ္တံ ပစိတ္ဝာ ဒတ္ဝာ “တာတ သာယမာသံ ကိတ္တကံ ပစာမီ”တိ အာဟ။ အမ္မ ယတ္တကာ ဧတမ္ပိ ဂေဟေ ဘုဉ္ဇန္တိ၊ တေသံ ပမာဏေနာတိ။ သာ အနေကသူပမ္ပဉ္ဇနံ ဗဟုဘတ္တံ ပစိ။ အမရာဒေဝိပိ သာယံ သီသေန ဒါရုကလာပံ, ဥစ္ဆင်္ဂေန ပဏ္ဏံ အာဒါယ အရညကော အာဂန္ဓာ ပုရဂေဟဒ္ဝါရေ ဒါရုကလာပံ နိက္ခိပိတ္ဝာ ပစ္ဆိမဒ္ဝါရေန ဂေဟံ ပါဝိသိ။ ပိတာပိဿာ သာယတရံ[2] အာဂမာသိ။ မဟာသတ္တော နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိ၊ ဣတရာ မာတာပိတရော ဘောဇေတ္ဝာ ပစ္ဆာ သယံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ မာတာပိတူနံ ပါဒေ ဓောဝိတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ ပါဒေ ဓောဝိ။

သော တံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ကတိပါဟံ တတ္ထေဝ ဝသိ။ အထ နံ ဝီမံသန္တော ဧကဒိဝသံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ အမှာကဉ္စိကတဏ္ဍုလေ ဂဟေတ္ဝာ တတော[3] မယှံ ယာဂုဉ္စ ပူဝဉ္စ ဘတ္တဉ္စ ပစာဟီ”တိ။ သာ“သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ တဏ္ဍုလေ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ မူလတဏ္ဍုလေဟိ ဘတ္တံ, မဇ္ဈိမတဏ္ဍုလေဟိ ယာဂုံ[4], ကဏကာဟိ ပူဝံ ပစိတ္ဝာ တဒနုရူပံ သူပဗ္ယဉ္ဇနံ သမ္ပာဒေတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ သမ္ပဉ္ဇနံ ယာဂုံ အဒါသိ။ သာ ယာဂု မုခေ ဌပိတ-မတ္တာဝ သတ္တ ရသဟရဏိသဟဿာနိ ဖရိတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ သော တဿာ ဝီမံသနတ္ထမေဝ “ဘဒ္ဒေ ယာဂုံ ပစိတုံ အဇာနန္တိ ကိမတ္ထံ မမ တဏ္ဍုလေ နာသေသီ”တိ ကုဒ္ဓော ဝိယ သဟ ခေဠေန နိဋ္ဌုဘိတ္ဝာ ဘူမိယံ ပါတေသိ။ သာ တဿ အကုဇ္ဈိတ္ဝာဝ “သာမိ သစေ ယာဂု န သုန္ဒရာ၊ ပူဝံ ခါဒါ”တိ ပူဝံ အဒါသိ။ တမ္ပိ တထေဝ အကာသိ။ “သစေ သာမိ ပူဝံ န သုန္ဒရံ၊ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇာ”တိ ဘတ္တံ အဒါသိ။ ဘတ္တမ္ပိ တထေဝ ကတ္ဝာ “ဘဒ္ဒေ တုံ ပစိတုံ အဇာနန္တိ မမ သန္တကံ ကိမတ္ထံ နာသေသီ”တိ ကုဒ္ဓော ဝိယ တိက္ခိပိ ကေတော မဋ္ဌိတ္ဝာ သီသတော ပဋ္ဌာယ သကလသရီရံ လိမ္ပိတ္ဝာ“ဂစ္ဆ ဒ္ဝါရေ နိသီဒါဟီ”တိ အာဟ။ သာ အကုဇ္ဈိတ္ဝာဝ “သာဓု သာမီ”တိ ဂန္ဓာ တထာ အကာသိ။ သော တဿာ နိဟတမာနဘာဝံ ဉတ္ဝာ “ဘဒ္ဒေ ဟေ”တိ အာဟ။ သာ အကုဇ္ဈိတ္ဝာ ကေဝလနေနေဝ အာဂတာ။ မဟာသတ္တော ပန အာဂစ္ဆန္တော ကဟာပဏ-သဟဿေန သဋ္ဌိ ကေသာဋကယုဂံ တမ္ဗူလပသိဗ္ဗကဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ အာဂတော။

၁-ဝီထိသဘာဂါနံ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၂-သာယန္ဟသမယေ (က)၊ သာယန္ဟတရံ (သျာ)
၃-ပါတောဝ (က) ၄-မူလတဏ္ဍုလေဟိ ယာဂုံ, မဇ္ဈိမတဏ္ဍုလေဟိ ဘတ္တံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ)
၅-ဗ္ဘုပသိဗ္ဗကေ (သျာ)

Atha so taṁ sāṭakaṁ nīharitvā tassā hatthe ṭhapetvā “bhadde tava sahāyikāhi saddhiṁ nhāyitvā imaṁ sāṭakaṁ nivāsetvā ehī”ti āha. Sā tathā akāsi.

Paṇḍito uppāditadhanañca ābhatadhanañca sabbaṁ tassā mātāpitūnaṁ datvā samassāsetvā sasure āpucchitvā taṁ ādāya nagarābhimukho agamāsi. (Antarāmagge tassā vīmaṁsanatthāya chattañca upāhanañca datvā evamāha “bhadde imaṁ chattaṁ gahetvā attānaṁ dhārehi, upāhanaṁ abhiruhitvā yāhī”ti. Sā taṁ gahetvā tathā akatvā abbhokāse sūriyasantāpe chattaṁ adhāretvā vanante dhāretvā gacchati, thalaṭṭhāne upāhanaṁ paṭimuñcitvā udakaṭṭhānaṁ sampattakāle abhiruhitvā gacchati. Bodhisatto taṁ kāraṇaṁ disvā pucchi “kiṁ bhadde thalaṭṭhāne upāhanaṁ paṭimuñcitvā udakaṭṭhāne abhiruhitvā gacchasi, sūriyasantāpe chattaṁ adhāretvā vanante dhāretvā”ti. Sā āha “sāmi thalaṭṭhāne kaṇṭakādīni passāmi, udakaṭṭhāne macchakacchapakaṇṭakādīni na passāmi, tesu pāde paviṭṭhesu dukkhavedanā bhaveyya, abbhokāse sukkharukkhakaṇṭakādīni natthi, vanantaraṁ paviṭṭhānaṁ pana sukkharukkhadaṇḍādikesu matthake patitesu dukkhavedanā bhaveyya, tasmā tāni paṭighātanatthāya evaṁ karomī”ti.

Bodhisatto dvīhi kāraṇehi tassā kathaṁ sutvā tussitvā gacchanto ekasmiṁ ṭhāne phalasampannaṁ ekaṁ badararukkhaṁ disvā badararukkhamūle nisīdi. Sā badararukkhamūle nisinnaṁ mahāsattaṁ disvā “sāmi abhiruhitvā badaraphalaṁ gahetvā khādāhi, mayhampi dehī”ti āha. Bhadde ahaṁ kilamāmi, abhiruhituṁ na sakkomi, tvameva abhiruhāti. Sā tassa vacanaṁ sutvā badararukkhaṁ abhiruyha sākhantare nisīditvā phalaṁ ocini. Bodhisatto taṁ āha “bhadde phalaṁ mayhaṁ dehī”ti. Sā “ayaṁ puriso paṇḍito vā apaṇḍito vā[1] vīmaṁsissāmī”ti cintetvā taṁ āha “sāmi uṇhaphalaṁ khādissasi, udāhu sītaphalan”ti. So taṁ kāraṇaṁ ajānanto viya evamāha “bhadde uṇhaphalena me attho”ti. Sā phalāni bhūmiyaṁ khipitvā “sāmi khādā”ti āha. Bodhisatto taṁ gahetvā dhamento khadi. Punā vīmaṁsamāno naṁ evamāha “bhadde sītalaṁ me dehī”ti. Atha

1. Imaṁ purimaṁ paṇḍitaṁ vā apaṇḍitaṁ vā na jānāmi (Syā)

အထ သော တံ သာဋကံ နီဟရိတွာ တဿာ ဟတ္ထေ ဒတ္ဝေတွာ “ဘဒ္ဒေ တဝ သဟာယိကာဟိ သဒ္ဓိံ နှာယိတွာ ဣမံ သာဋကံ နိဝါသေတွာ ဧဟီ”တိ အာဟ။ သာ တထာ အကာသိ။

ပဏ္ဍိတော ဥပ္ပါဒိတဓနဉ္စ အာဘတဓနဉ္စ သဗ္ဗံ တဿာ မာတာပိတူနံ ဒတွာ သမဿာသေတွာ သသုရေ အာပုစ္ဆိတွာ တံ အာဒါယ နဂရာဘိမုခော အဂမာသိ။ (အန္တရာမဂ္ဂေ တဿာ ဝီမံသနတ္ထာယ ဆတ္တဉ္စ ဥပါဟနဉ္စ ဒတွာ ဧဝမာဟ “ဘဒ္ဒေ ဣမံ ဆတ္တံ ဂဟေတွာ အတ္တာနံ ဓာရေဟိ၊ ဥပါဟနံ အဘိရုဟိတွာ ယာဟီ”တိ။ သာ တံ ဂဟေတွာ တထာ အကတွာ အဇ္ဈောကာသေ သူရိယသန္တာပေ ဆတ္တံ အဓာရေတွာ ဝနန္တေ ဓာရေတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ထလဋ္ဌာနေ ဥပါဟနံ ပဋိမုဉ္စိတွာ ဥဒကဋ္ဌာနံ သမ္ပတ္တကာလေ အဘိရုဟိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဗောဓိသတ္တော ဟံ ကာရဏံ ဒိသွာ ပုစ္ဆိ “ကိံ ဘဒ္ဒေ ထလဋ္ဌာနေ ဥပါဟနံ ပဋိမုဉ္စိတွာ ဥဒကဋ္ဌာနေ အဘိရုဟိတွာ ဂစ္ဆသိ, သူရိယသန္တာပေ ဆတ္တံ အဓာရေတွာ ဝနန္တေ ဓာရေတွာ”တိ။ သာ အာဟ “သာမိ ထလဋ္ဌာနေ ကဏ္ဋကာဒိနိ ပဿာမိ၊ ဥဒကဋ္ဌာနေ မစ္ဆကစ္ဆပကဏ္ဋကာဒိနိ န ပဿာမိ၊ တေသု ပါဒေ ပဝိဋ္ဌေသု ဒုက္ခဝေဒနာ ဘဝေယ္ယ၊ အဇ္ဈောကာသေ သုက္ခရုက္ခ-ကဏ္ဋကာဒိနိ နတ္ထိ၊ ဝနန္တရံ ပဝိဋ္ဌာနံ ပန သုက္ခရုက္ခဒဏ္ဍာဒိကေသု မတ္ထကေ ပတိတေသု ဒုက္ခဝေဒနာ ဘဝေယ္ယ၊ တသ္မာ တာနိ ပဋိဃာတနတ္ထာယ ဧဝံ ကရောမိ”တိ။

ဗောဓိသတ္တော ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ တဿာ ကထံ သုတွာ တုဿိတွာ ဂစ္ဆန္တော ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဖလသမ္ပန္နံ ဧကံ ဗဒရရုက္ခံ ဒိသွာ ဗဒရရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ သာ ဗဒရရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ မဟာသတ္တံ ဒိသွာ“သာမိ အဘိရုဟိတွာ ဗဒရဖလံ ဂဟေတ္ဝာ ခါဒါဟိ၊ မယ္ဟမ္ပိ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ ဘဒ္ဒေ အဟံ ကိလမာမိ၊ အဘိရုဟိတုံ န သက္ကောမိ၊ တွမေဝ အဘိရုဟာတိ။ သာ တဿ ဝစနံ သုတွာ ဗဒရရုက္ခံ အဘိရုယ္ဟ သာခန္တရေ နိသီဒိတွာ ဖလံ ခြစိနိ။ ဗောဓိသတ္တော တံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ ဖလံ မယ္ဟံ ဒေဟီ”တိ။ သာ “အယံ ပုရိသော ပဏ္ဍိတော ဝါ အပဏ္ဍိတော ဝါ[1] ဝိမံသိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ တံ အာဟ“သာမိ ဥဏှဖလံ ခါဒိဿသိ, ဥဒါဟု သီတဖလ”န္တိ။ သော တံ ကာရဏံ အဇာနန္တော ဝိယ ဝေဓာဟ “ဘဒ္ဒေ ဥဏှဖလေန မေ အတ္ထော”တိ။ သာ ဖလာနိ ဘူမိယံ ခိပိတွာ “သာမိ ခါဒါ”တိ အာဟ။ ဗောဓိသတ္တော တံ ဂဟေတွာ ဓမေန္တော ခါဒိ။ ပုန ဝိမံသမာနော နံ ဝေဓာဟ “ဘဒ္ဒေ သီတလံ မေ ဒေဟီ”တိ။ အထ

၁-ဣမံ ပုရိသံ ပဏ္ဍိတံ ဝါ အပဏ္ဍိတံ ဝါ န ဇာနာမိ (သျာ)

sā badaraphalāni tiṇabhūmiyā upari khipi. So taṁ gahetvā khāditvā “ayaṁ dārikā ativiya paṇḍitā”ti cintetvā tussi. Atha mahāsatto taṁ āha “bhadde badararukkhato otarāhī”ti. Sā mahāsattassa vacanaṁ sutvā rukkhato otaritvā ghaṭaṁ gahetvā nadiṁ gantvā udakaṁ ānetvā mahāsattassa adāsi. Mahāsatto pivitvā mukhaṁ vikkhāletvā tato uṭṭhāya gacchanto nagarameva sampatto.)[1]

Atha so taṁ vīmaṁsanatthāya dovārikassa gehe ṭhapetvā dovārikassa bhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṁ gantvā purise āmantetvā “asukagehe itthiṁ ṭhapetvā āgatomhi, imaṁ sahassaṁ ādāya gantvā taṁ vīmaṁsathā”ti sahassaṁ datvā pesesi. Te tathā kariṁsu. Sā āha “idaṁ mama sāmikassa pādarajampi na agghatī”ti. Te āgantvā paṇḍitassa ārocesuṁ. Punapi yāvatatiyaṁ pesetvā catutthe vāre mahāsatto teyeva “tena hi naṁ hatthe gahetvā kaḍḍhantā ānethā”ti āha. Te tathā kariṁsu. Sā mahāsattaṁ mahāsampattiyaṁ ṭhitaṁ na sañjāni, naṁ oloketvā ca pana hasi ceva rodi ca. So ubhayakāraṇaṁ pucchi. Atha naṁ sā āha “sāmi ahaṁ hasamānā tava sampattiṁ oloketvā ‘ayaṁ akāraṇena na laddhā, purimabhave kusalaṁ katvā laddhā, aho puññānaṁ phalaṁ nāmā’ti hasiṁ. Rodamānā pana ‘idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi aparajjhitvā nirayaṁ gamissatī’ti tayi kāruññena rodin”ti.

So taṁ vīmaṁsitvā suddhabhāvaṁ ñatvā “gacchatha naṁ tattheva nethā”ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṁ gahetvā gantvā tāya saddhiṁ sayitvā punadivase pātova rājakulaṁ pavisitvā Udumbaradeviyā ārocesi. Sā rañño ārocetvā Amarādeviṁ sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā mahāyogge nisīdāpetvā mahantena sakkārena mahāsattassa gehaṁ netvā maṅgalaṁ kāresi. Rājā bodhisattassa sahassamūlaṁ paṇṇākāraṁ pesesi. Dovārike ādiṁ katvā sakalanagaravāsino paṇṇākāre pahiṇiṁsu. Amarādevīpi rañño pahitaṁ paṇṇākāraṁ

1. ( ) Sī-I-potthakesu natthi.

သာ ဗဒရဖလာနိ တိဏဘူမိယာ ဥပရိ ခိပိ။ သော တံ ဂဟေတ္ဝာ ခါဒိတ္ဝာ “အယံ ဒါရိကာ အတိဝိယ ပဏ္ဍိတာ”တိ စိန္တေတ္ဝာ တုဿိ။ အထ မဟာသတ္တော တံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ ဗဒရရုက္ခတော ဩတရာဟီ”တိ။ သာ မဟာသတ္တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ရုက္ခတော ဩတိရိတ္ဝာ ဃဋံ ဂဟေတ္ဝာ နဒိံ ဂန္ဒ္ဝာ ဥဒကံ အာနေတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ အဒါသိ။ မဟာသတ္တော ပိဝိတ္ဝာ မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ တတော ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆန္တော နဂရမေဝ သမ္ပတ္တော။)[1]

အထ သော တံ ဝိမံသနတ္ထာယ ဒေါ၀ါရိကဿ ဃရေ ဌပေတ္ဝာ ဒေါ၀ါရိကဿ ဘရိယာယ အာစိက္ခိတ္ဝာ အတ္တနော နိဝေသနံ ဂန္ဒ္ဝာ ပုရိသေ အာမန္တေတ္ဝာ “အသုကဃရေ ဣတ္ထိံ ဌပေတ္ဝာ အာဂတောမှိ၊ ဣမံ သဟဿံ အာဒါယ ဂန္ဒ္ဝာ တံ ဝိမံသထာ”တိ သဟဿံ ဒတ္ဝာ ပေသေသိ။ တေ တထာ ကရိံသု။ သာ အာဟ “ဣဒံ မမ သာမိကဿ ပါဒရဇမ္ပိ န အဂ္ဃတီ”တိ။ တေ အာဂန္ဒ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ အာရောစေသုံ။ ပုနပိ ယာဝတတိယံ ပေသေတ္ဝာ စတုတ္ထေ ဝါရေ မဟာသတ္တော တေယေဝ “ဘေန ဟိ နံ ဟတ္ထေ ဂဟေတ္ဝာ ကဿန္ဒ္ဝာ အာနေထာ”တိ အာဟ။ တေ တထာ ကရိံသု။ သာ မဟာသတ္တံ မဟာသမ္ပတ္တိယံ ဌိတံ န သဇ္ဇာနိ၊ နံ ဩလောကေတ္ဝာ စ ပန ဟသိ စေဝ ရောဒိ စ။ သော ဥဘယကာရဏံ ပုစ္ဆိ။ အထ နံ သာ အာဟ “သာမိ အဟံ ဟသမာနာ တဝ သမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတ္ဝာ ‘အယံ အကာရဏေနေဝ န လဒ္ဓါ၊ ပုရိမဘဝေ ကုသလံ ကတ္ဝာ လဒ္ဓါ၊ အဟော ပုညာနံ ဖလံ နာမာ’တိ ဟသိံ။ ရောဒမာနာ ပန ‘ဣဒါနိ ပရဿ ရက္ခိတဂေါပိတဝတ္ထုမှိ အပရဇ္ဈိတ္ဝာ နိရယံ ဂမိဿတီ’တိ တယိ ကာရုညေန ရောဒိ”န္တိ။

သော တံ ဝိမံသိတ္ဝာ သုဒ္ဓဘာဝံ ဉတ္ဝာ “ဂစ္ဆထ နံ တတ္ထေဝ နေထာ”တိ ဝတ္ဝာ ပေသေတ္ဝာ ပုန တုန္နဝါယဝေသံ ဂဟေတ္ဝာ ဂန္ဒ္ဝာ တာယ သဒ္ဓိံ သယိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ ပါတောဝ ရာဇကုလံ ပဝိသိတ္ဝာ ဥဒုမ္ဗရဒေဝိယာ အာရောစေသိ။ သာ ရညော အာရောစေတ္ဝာ အမရာဒေဝိံ သမ္ဗာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတ္ဝာ မဟာယောဂ္ဂေ နိသီဒါပေတ္ဝာ မဟန္တေန သက္ကာရေန မဟာသတ္တဿ ဃရံ နေတ္ဝာ မင်္ဂလံ ကာရေသိ။ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တဿ သဟဿမူလံ ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေသိ။ ဒေါ၀ါရိကေ အာဒိံ ကတ္ဝာ သကလနဂရဝါသိနော ပဏ္ဏာကာရေ ပဟိဏိံသု။ အမရာဒေဝိပိ ရညော ပဟိတံ ပဏ္ဏာကာရံ

၁-( ) သီ-ဣပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

dvidhā bhinditvā ekaṁ koṭṭhāsaṁ rañño pesesi, etenupāyena sakalanagaravāsīnampi paṇṇākāraṁ pesetvā nagaraṁ saṅgaṇhi. Tato paṭṭhāya mahāsatto tāya saddhiṁ samaggavāsaṁ vasanto rañño atthañca dhammañca anusāsi.

Amarādevipariyesanā niṭṭhitā.

Athekadivasaṁ Senako itare tayo attano santikaṁ āgate āmantesi "ambho mayaṁ gahapatiputtassa Mahosadhasseva nappahoma, idāni pana tena attanā byattatarā bhariyā ānītā, kinti naṁ rañño antare paribhindeyyāmā"ti. Ācariya mayaṁ kiṁ jānāma, tvaṁyeva jānāhīti. Hotu mā cintayittha, attheko upāyo, ahaṁ rañño cūḷāmaṇiṁ thenetvā āharissāmi, Pukkusa tvaṁ suvaṇṇamālaṁ āhara, Kiminda tvaṁ kambalaṁ, Devinda tvaṁ suvaṇṇapādukanti evaṁ mayaṁ cattāropi upāyena tāni āharissāma, tato amhākaṁ gehe aṭṭhapetvā gahapatiputtassa gehaṁ pesessāmāti. Atha kho te cattāropi tathā kariṁsu. Tesu Senako tāva cūḷāmaṇiṁ takkaghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe ṭhapetvā pesesi "imaṁ takkaghaṭaṁ aññesaṁ gaṇhantānaṁ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇhāti, ghaṭeneva saddhiṁ dehī"ti. Sā paṇḍitassa gharadvāraṁ gantvā "takkaṁ gaṇhatha takkaṁ gaṇhathā"ti aparāparaṁ carati.

Amarādevī dvāre ṭhitā tassā kiriyaṁ disvā "ayaṁ aññattha na gacchati, bhavitabbamettha kāraṇenā"ti iṅgitasaññāya dāsiyo paṭikkamāpetvā sayameva "amma ehi takkaṁ gaṇhissāmī"ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṁ saññaṁ datvā tāsu anāgacchantīsu "gaccha amma dāsiyo pakkosāhī"ti tameva pesetvā takkaghaṭe hatthaṁ otāretā maṇiṁ disvā taṁ dāsiṁ pucchi "amma tvaṁ kassa santakā"ti. Ayye Senakapaṇḍitassa dāsīnhīti. Tato tassā nāmaṁ tassā ca mātuyā nāmaṁ pucchitvā "asukā nāmā"ti vutte "amma imaṁ takkaṁ katimūlan"ti pucchi. Ayye catunāḷikanti. "Tena hi amma imaṁ takkaṁ me dehī"ti vatvā "ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho, ghaṭeneva saddhiṁ gaṇhathā"ti vutte "tena hi yāhī"ti taṁ uyyojetvā sā "asukamāse

ဒွိဓာ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဧကံ ကောဋ္ဌာသံ ရညော ပေသေသိ၊ ဧတေနုပါယေန သကလ-နဂရဝါသိနမ္ပိ ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေတ္ဝာ နဂရံ သင်္ဂဏှိ။ တတော ပဋ္ဌာယ မဟာသတ္တော တာယ သဒ္ဓိံ သမဂ္ဂဝါသံ ဝသန္တော ရညော အတ္ထဉ္စ ဓမ္မဉ္စ အနုသာသိ။

အမရာဒေဝိပရိယေသနာ နိဋ္ဌိတာ။

အထေကဒိဝသံ သေနကော ဣတရေ တယော အတ္တနော သန္တိကံ အာဂတေ အာမန္တေသိ "အမ္ဘော မယံ ဂဟပတိပုတ္တဿ မဟောသဓဿေဝ နပ္ပဟောမ၊ ဣဒါနိ ပန တေန အတ္တနာ ဗျတ္တတရာ ဘရိယာ အာနီတာ၊ ကိန္တိ နံ ရညော အန္တရေ ပရိဘိန္ဒေယျာမာ"တိ။ အာစရိယ မယံ ကိံ ဇာနာမ၊ တုမ္ဟေဝ ဇာနာဟီတိ။ ဟောတု မာ စိန္တယိတ္ထ၊ အတ္ထေကော ဥပါယော၊ အဟံ ရညော စူဠာမဏိံ ထေနေတ္ဝာ အာဟရိဿာမိ၊ ပုက္ကုသ တွံ သုဝဏ္ဏမာလံ အာဟရ, ကာမိန္ဒ တွံ ကမ္ဗလံ, ဒေဝိန္ဒ တွံ သုဝဏ္ဏပါဒုကန္တိ ဧဝံ မယံ စတ္တာရောပိ ဥပါယေန တာနိ အာဟရိဿာမ၊ တတော အမှာကံ ဃရေ အဋ္ဌပေတ္ဝာ ဂဟပတိပုတ္တဿ ဃရံ ပေသေဿာမာတိ။ အထ ခေါ တေ စတ္တာရောပိ ကထာ ကရိံသု။ တေသု သေနကော တာဝ စူဠာမဏိံ တက္ကဃဋေ ပက္ခိပိတ္ဝာ ဒါသိယာ ဟတ္ထေ ဒတ္ဝေတ္ဝာ ပေသေသိ "ဣမံ တက္ကဃဋံ အညေသံ ဂဏှန္တာနံ အဒတ္ဝာ သစေ မဟောသဓဿ ဃရေ ဂဏှာတိ၊ ဃဋေနေဝ သဒ္ဓိံ ဒေဟိ"တိ။ သာ ပဏ္ဍိတဿ ဃရဒ္ဝါရံ ဂန္ဓာ "တက္ကံ ဂဏှထ တက္ကံ ဂဏှထာ"တိ အပရာပရံ စရတိ။

အမရာဒေဝီ ဒ္ဝါရေ ဋိတာ တဿာ ကိရိယံ ဒိသ္ဝာ "အယံ အညတ္ထ န ဂစ္ဆတိ၊ ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ကာရဏေနာ"တိ ဣင်္ဂိတသညာယ ဒါသိယော ပဋိက္ကမာပေတ္ဝာ သယမေဝ "အမ္မ၊ ဟေ တက္ကံ ဂဏှိဿာမီ"တိ ပက္ကောသိတ္ဝာ တဿာ အာဂတ-ကာလေ ဒါသိနံ သညံ ဒတ္ဝာ တာသု အနာဂစ္ဆန္တီသု "ဂစ္ဆ အမ္မ ဒါသိယော, ပက္ကောသာဟီ"တိ တမေဝ ပေသေတ္ဝာ တက္ကဃဋေ ဟတ္ထံ ဩတာရေတ္ဝာ မဏိံ ဒိသ္ဝာ တံ ဒါသိံ ပုစ္ဆိ "အမ္မ တွံ ကဿ သန္တကာ"တိ။ အယျေ သေနကပဏ္ဍိ-တဿ ဒါသိမှိတိ။ တတော တဿာ နာမံ တဿာ စ မာတုယာ နာမံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "အသုကာ နာမာ"တိ ဝုတ္တေ "အမ္မ ဣမံ တက္ကံ ကတိမူလ"န္တိ ပုစ္ဆိ။ အယျေ စတုနာဠိကန္တိ။ "တေန ဟိ အမ္မ ဣမံ တက္ကံ မေ ဒေဟိ"တိ ဝတ္ဝာ "အယျေ တုမှေသု ဂဏှန္တီသု မူလေန မေ ကော အတ္ထော၊ ဃဋေနေဝ သဒ္ဓိံ ဂဏှထာ"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ ယာဟီ"တိ တံ ဥယျောဇေတ္ဝာ သာ "အသုကမာသေ

asukadivase Senakācariyo asukāya nāma dāsiyā dhītāya asukāya nāma hatthe rañño cūḷāmaṇiṁ pahenakatthāya[1] pahiṇī”ti paṇṇe likhitvā takkaṁ gaṇhi. Pukkusopi suvaṇṇamālaṁ sumanapupphacaṅkoṭake ṭhapetvā sumanapupphena paṭicchādetvā tatheva pesesi. Kāmindopi kambalaṁ paṇṇapacchiyaṁ ṭhapetvā paṇṇehi chādetvā pesesi. Devindopi suvaṇṇapādukaṁ yavakalāpantare bandhitvā pesesi. Sā sabbānipi tāni gahetvā paṇṇe akkharāni[2] āropetvā mahāsattassa ācikkhitvā ṭhapesi.

Tepi cattāro paṇḍitā rājakulaṁ gantvā “kiṁ deva tumhe cūḷāmaṇiṁ na piḷandhathā”ti āhaṁsu. Rājā “piḷandhissāmi āharathā”ti purise āha. Te maṇiṁ na passiṁsu, itarānipi na passiṁsuyeva. Atha te cattāro paṇḍitā “deva tumhākaṁ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe atthi, so tāni sayaṁ vaḷañjeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto”ti taṁ bhindiṁsu. Athassa atthacarakā manussā sīghaṁ gantvā ārocesuṁ. So “rājānaṁ disvā jānissāmī”ti rājupaṭṭhānaṁ agamāsi. Rājā kujjhitvā “ko jānissati, kiṁ bhavissati kiṁ karissatī”ti attānaṁ passituṁ nādāsi. Paṇḍito rañño kuddhabhāvaṁ ñatvā attano nivesanameva gato. Rājā “naṁ gaṇhathā”ti āṇāpesi. Paṇḍito atthacarakānaṁ vacanaṁ sutvā “mayā apagantuṁ vaṭṭatī”ti Amarādeviyā saññaṁ datvā aññātakavesena nagarā nikkhamitvā Dakkhiṇayavamajjhakagāmaṁ gantvā tasmiṁ kumbhakārakammaṁ akāsi. Nagare “paṇḍito palāto”ti ekakolāhalaṁ jātaṁ.

Senakādayopi cattāro janā tassa palātabhāvaṁ ñatvā “mā cintayittha, mayaṁ kiṁ apaṇḍitā”ti aññamaññaṁ ajānāpetvāva Amarādeviyā paṇṇākāraṁ pahiṇiṁsu. Sā tehi catūhi pesitapaṇṇākāraṁ gahetvā “asuka-asukavelāya āgacchatū”ti vatvā (ekaṁ kūpaṁ khaṇāpetvā gūtharāsino saha udakena tattha pūretvā gūthakūpassa uparitale yantaphalakāhi pidahitvā kiḷañjena paṭicchādetvā sabbaṁ niṭṭhāpesi. Atha Senako sāyanhasamaye nhatvā attānaṁ alaṅkaritvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā bodhisattassa gehaṁ agamāsi. So gharadvāre

1. Vikkīṇatthāya (Syā), gahaṇatthāya (Ka)
2. Nāmarūpaṁ (Sī, I, Ka)

အသုကဒိဝသေ သေနကာစရိယော အသုကာယ နာမ ဒါသိယာ ဓိတာယ အသုကာယ နာမ ဟတ္ထေ ရညော စူဠာမဏိ[1] ပဟေနကတ္ထာယ[2] ပဟိဏိ”တိ ပဏ္ဏေ လိခိတ္ဝာ တက္ကံ ဂဏှိ။ ပုက္ကုသောပိ သုဝဏ္ဏမာလံ သုမနပုပ္ဖစင်္ကောဋကေ ဌပေတ္ဝာ သုမနပုပ္ဖေန ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ တထေဝ ပေသေသိ။ ကာမိန္ဒောပိ ကမ္ဗလံ ပဏ္ဏပစ္ဆိယံ ဌပေတ္ဝာ ပဏ္ဏေဟိ ဆာဒေတ္ဝာ ပေသေသိ။ ဒေဝိန္ဒောပိ သုဝဏ္ဏပါဒုကံ ယဝကလာပန္တရေ ဗန္ဓိတ္ဝာ ပေသေသိ။ သာ သဗ္ဗာနိပိ တာနိ ဂဟေတ္ဝာ ပဏ္ဏေ အက္ခရာနိ[2] အာရောပေတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ အာစိက္ခိတ္ဝာ ဌပေသိ။

တေပိ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ရာဇကုလံ ဂန္ဒွာ “ကိံ ဒေဝ တုမ္ဟေ စူဠာမဏိံ န ပိန္ဒန္တိ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ“ပိန္ဒိဿာမိ အာဟရထာ”တိ ပုရိသေ အာဟ။ တေ မဏိံ န ပဿိံသု၊ ဣတရာနိပိ န ပဿိံသုယေဝ။ အထ တေ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ “ဒေဝ တုမှာကံ အာဘရဏာနိ မဟေသယ္ယေ ဂေဟေ အတ္ထိ၊ သော တာနိ သယံ ဝဠဉ္ဇေတိ၊ ပဋိသတ္တု တေ မဟာရာဇ ဂဟပတိ-ပုတ္တော”တိ တံ ဘိန္ဒိံသု။ အထဿ အတ္ထစရကာ မနုဿာ သီဃံ ဂန္ဒွာ အာရောစေသုံ။သော“ရာဇာနံ ဂိဏှာ ဇာနိဿာမီ”တိ ရာဇုပဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ ရာဇာ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ “ကော ဇာနိဿတိ၊ ကိံ ဘဝိဿတိ ကိံ ကရိဿတိ”တိ အတ္တာနံ ပဿိတုံ နာဒါသိ။ ပဏ္ဍိတော ရညော ကုဒ္ဓဘာဝံ ဉတ္ဝာ အတ္တနော နိဝေသနမေဝ ဂတော။ ရာဇာ “နံ ဂဏှထာ”တိ အာဏာပေသိ။ ပဏ္ဍိတော အတ္တစရကာနံ ဝစနံ သုဏိတ္ဝာ“မယာ အပဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ”တိ အမရာဒေဝိယာ သညံ ဒတ္ဝာ အညာတကဝေသေန နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ ဒက္ခိဏဒ္ဝါရဂါမံ ဂန္ဒွာ တသ္မိံ ကုမ္ဘကာရကမ္မံ အကာသိ။ နဂရေ “ပဏ္ဍိတော ပလာတော”တိ ဧကကောလာဟလံ ဇာတံ။

သေနကာဒယောပိ စတ္တာရော ဇနာ တဿ ပလာတဘာဝံ ဉတ္ဝာ “မာ စိန္တယိတ္ထ, မယံ ကိံ အပဏ္ဍိတာ”တိ အညမညံ အဇာနာပေတ္ဝာဝ အမရာ-ဒေဝိယာ ပဏ္ဍာကာရံ ပဟိဏိံသု။ သာ တေဟိ စတူဟိ ပေသိတပဏ္ဍာကာရံ ဂဟေတ္ဝာ “အသုကအသုကဝေလာယ အာဂန္ဆတူ”တိ ဝတ္ဝာ (ဧကံ ကူပံ ခဏာ-ပေတ္ဝာ ဂူထရာသိနော သဟ ဥဒကေန တတ္ထ ပူရေတ္ဝာ ဂူထကူပဿ ဥပရိ-တလေ ယန္တဖလကာဟိ ပိဒဟိတ္ဝာ ကိဉ္စက္ခေန ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ သဗ္ဗံ နိဋ္ဌာပေသိ။ အထ သေနကော သာယန္ဟသမယေ နှတ္ဝာ အတ္တာနံ အလင်္ကရိတ္ဝာ နာနဂ္ဂရသ-ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ ဃရံ အဂမာသိ။ သော ဃရဒ္ဝါရေ

1-ဝိက္ကိဏတ္ထာယ (ဃျာ)၊ ဂဟဏတ္ထာယ (က)
2-နာမရူပံ (သီ၊ ဣ၊ က)

ṭhatvā attano āgatabhāvaṁ jānāpesi. Sā “ehi ācariyā”ti āha. So gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Sā evamāha ‘sāmi idāni ahaṁ tava vasaṁ gatā, attano sarīraṁ anhāyitvā sayituṁ ayuttan”ti. So tassā vacanaṁ sutvā “sādhū”ti sampaṭicchi. Sā nikkhamitvā udakapūraṁ ghaṭaṁ gahetvā āsittā viya “ehi ācariya nhānatthāya phalakāni āruhā”ti vatvā tassa phalakāni abhiruyha ṭhitakāle gehaṁ pavisitvā phalakoṭiyaṁ akkamitvaṁ gūthakūpe pātesi.

Pukkusopi sāyanhasamaye nhatvā alaṅkaritvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā bodhisattassa gehaṁ gantvā gharadvāre ṭhatvā attano āgatabhāvaṁ jānāpesi. Ekā paricārikā itthī Amarādeviyā ārocesi. Sā tassā vacanaṁ sutvā “ehi ācariya attano sarīraṁ anhāyitvā sayituṁ ayuttan”ti āha. So “sādhū”ti sampaṭicchi. Sā nikkhamitvā udakapūraṁ ghaṭaṁ gahetvā āsiñcamānā viya “ehi ācariya nhānatthāya phalakāni abhiruhā”ti āha. Tassa phalakāni abhiruyha ṭhitakāle sā gehaṁ pavisitvā phalakāni ākaḍḍhitvā gūthakūpe pātesi. Pukkusaṁ Senako “ko eso”ti pucchi. Ahaṁ Pukkusoti. Tvaṁ ko nāma manussoti. Ahaṁ Senakoti aññamaññaṁ pucchitvā aṭṭhaṁsu. Tathā itare dvepi tattheva pātesi. Sabbepi te jegucche gūthakūpe aṭṭhaṁsu. Sā vibhātāya rattiyā tato ukkhipāpetvā)[1] cattāropi jane khuramuṇḍe kārāpetvā taṇḍulāni gāhāpetvā udakena temetvā koṭṭāpetvā cuṇṇaṁ bahalayāguṁ pacāpetvā madditvā sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṁ vilimpāpetvā tūlapicūni gāhāpetvā tatheva sīsato paṭṭhāya okirāpetvā mahādukkhaṁ pāpetvā kilañjakucchiyaṁ nipajjāpetvā veṭhetvā rañño ārocetukāmā hutvā tehi saddhiṁ cattāri ratanāni gāhāpetvā rañño santikaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīditvā “deva setavānaraṁ nāma mahāpaṇṇākāraṁ paṭiggaṇhathā”ti vatvā cattāri kilañjāni rañño pādamūle ṭhapāpesi. Atha rājā vivarāpetvā setamakkaṭasadise cattāropi jane passi. Atha sabbe manussā “aho adiṭṭhapubbā aho mahāsetavānarā”ti vatvā mahāhasitaṁ hasiṁsu. Te cattāropi mahālajjā ahesuṁ.

1. ( ) Sī-I-potthakesu natthi.

ဌတွာ အတ္တနော အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေသိ။ သာ “ဧဟိ အာစရိယာ”တိ အာဟ။ သော ဂန္ဓာ တဿာ သန္တိကေ အဋ္ဌာသိ။ သာ ဧဝမာဟ “သာမိ ဣဒါနိ အဟံ တဝ ဝသံ ဂတာ၊ အတ္တနော သရီရံ အနှာယိတွာ သယိတုံ အ့ယုတ္တ”န္တိ။ သော တဿာ ဝစနံ သုတွာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ သာ နိက္ခမိတွာ ဥဒကပူရံ ဃဋံ ဂဟေတွာ အာသိတ္တာ ဝိယ “ဧဟိ အာစရိယ နှာနတ္ထာယ ဖလကာနိ အာရုဟာ”တိ ဝတွာ တဿ ဖလကာနိ အဘိရုယှ ဌိတကာလေ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ ဖလကကောဋိယံ အက္ကမိတွာ ဂူထကူပေ ပါတေသိ။

ပုက္ကုသောပိ သာယန္ဟသမယေ နှတွာ အလင်္ကရိတွာ နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ဂေဟံ ဂန္ဓာ ဃရဒ္ဝါရေ ဌတွာ အတ္တနော အာဂတ-ဘာဝံ ဇာနာပေသိ။ ဧကာ ပရိစာရိကာ ဣတ္ထီ အမရာဒေဝိယာ အာရောစေသိ။ သာ တဿာ ဝစနံ သုတွာ “ဧဟိ အာစရိယ အတ္တနော သရီရံ အနှာယိတွာ သယိတုံ အ့ယုတ္တ”န္တိ အာဟ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ သာ နိက္ခမိတွာ ဥဒကပူရံ ဃဋံ ဂဟေတွာ အာသိဉ္စမာနာ ဝိယ “ဧဟိ အာစရိယ နှာနတ္ထာယ ဖလကာနိ အာရုဟာ”တိ အာဟ။ တဿ ဖလကာနိ အဘိရုယှ ဌိတကာလေ သာ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ ဖလကာနိ အာကဍ္ဎိတွာ ဂူထကူပေ ပါတေသိ။ ပုက္ကုသံ သေနကော “ကော ဧသော”တိ ပုစ္ဆိ။ အဟံ ပုက္ကုသောတိ။ တွံ ကော နာမ မနုဿောတိ။ အဟံ သေနကောတိ အညမညံ ပုစ္ဆိတွာ အဇ်ဈသု။ တထာ ဣတရေ ဒွေပိ တတ္ထေဝ ပါတေသိ။ သဗ္ဗေပိ တေ ဇေဂုစ္ဆေ ဂူထကူပေ အဇ်ဈသု။ သာ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ တတော ဥဒ္ဓိပါပေတ္ဝာ)[1] စတ္တာရော ဝိဇနေ ခုရမုဏ္ဍေ ကာရာပေတွာ တဏ္ဍုလာနိ ဂါဟာပေတွာ ဥဒကေန တေမေတွာ ကောဋ္ဋာပေတွာ စုဏ္ဏံ ဗဟလယာဂုံ ပစာပေတွာ မဒ္ဒိတွာ သီသတော ပဋ္ဌာယ သကလသရီရံ ဝိလိမ္ပာပေတွာ တူလဝိစူနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ တထေဝ သီသတော ပဋ္ဌာယ ဩကိရာပေတွာ မဟာဒုက္ခံ ပါပေတွာ ကိလဉ္ဇ-ကုဋ္ဌိယံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဝေဋ္ဌေတွာ ရညော အာရောစေတုကာမာ ဟုတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ စတ္တာရိ ရတနာနိ ဂါဟာပေတွာ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဓွာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ “ဒေဝ သေတဝါနရံ နာမ မဟာပဏ္ဏာကာရံ ပဋိဂ္ဂဏှထာ”တိ ဝတွာ စတ္တာရိ ကိလဉ္ဇာနိ ရညော ပါဒမူလေ ဌပါပေသိ။ အထ ရာဇာ ဝိဝရာပေတွာ သေတမက္ကဋသဒိသေ စတ္တာရောပိ ဇနေ ပဿိ။ အထ သဗ္ဗေ မနုဿာ “အဟော အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ အဟော မဟာသေတဝါနရာ”တိ ဝတွာ မဟာဟသိတံ ဟသိံသု။ တေ စတ္တာရောပိ မဟာလဇ္ဇာ အဟေသုံ။

၁-( ) သီ-ဣပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

Atha Amarādevī attano sāmino niddosabhāvaṁ kathentī rājānaṁ āha “deva Mahosadhapaṇḍito na coro, ime cattārova corā. Etesu hi Senako maṇicoro, Pukkuso suvaṇṇamālācoro, Kāmindo kambalacoro, Devindo suvaṇṇapādukācoro. Ime corā asukamāse asukadivase asukadāsidhītānaṁ asukadāsīnaṁ hatthe imāni ratanāni pahiṇanti, imaṁ paṇṇaṁ passatha, attano santakañca gaṇhatha, core ca deva paṭicchathā”ti. Sā cattāropi jane mahāvippakāraṁ pāpetvā rājānaṁ vanditvā attano gehameva gatā. Rājā bodhisattassa palātabhāvena tasmiṁ āsaṅkāya ca aññesaṁ paṇḍitapatimantīnaṁ abhāvena ca tesaṁ kiñci avatvā “paṇḍitā nhāpetvā attano gehāni gacchathā”ti pesesi. Cattāro janā mahāvippakāraṁ patvā rājānaṁ vanditvā attano gehameva gatā.

Sabbaratanathenā niṭṭhitā.

Athassa chatte adhivatthā devatā bodhisattassa dhammadesanaṁ assuṇantī “kiṁ nu kho kāraṇan”ti āvajjamānā taṁ kāraṇaṁ ñatvā “paṇḍitassa ānayanakāraṇaṁ karissāmī”ti cintetvā rattibhāge chattapiṇḍikaṁ vivaritvā rājānaṁ Catukkanipāte devatāya pucchitapañhe āgate “hanti hatthehi pādehī”ti-ādike cattāro pañhe pucchi. Rājā ajānanto “ahaṁ na jānāmi, aññe paṇḍite pucchissāmī”ti ekadivasaṁ okāsaṁ yācitvā punadivase “āgacchantū”ti catunnaṁ paṇḍitānaṁ sāsanaṁ pesesi. Tehi “mayaṁ khuramuṇḍā vīthiṁ otarantā lajjāmā”ti vutte rājā cattāro nāḷipaṭṭe pesesi “ime sīsesu katvā āgacchantū”ti. Tadā kira te nāḷipaṭṭā uppannā. Te āgantvā paññattāsane nisīdiṁsu. Atha rājā “Senaka ajja rattibhāge chatte adhivatthā devatā maṁ cattāro pañhe pucchi, ahaṁ pana ajānanto ‘paṇḍite pucchissāmī’ti avacaṁ, kathehi me te pañhe”ti vatvā imaṁ gāthamāha—

“Hanti hatthehi pādehi, mukhañca parisumbhati.
Sa ve rāja piyo hoti, kaṁ tena tvā’bhipassasī”ti[1].

1. Khu 5. 118 piṭṭhe. Mabhipassasīti (Sī, Syā, I)

အထ အမရာဒေဝီ အတ္တနော သာမိနော နိဒ္ဒောသဘာဝံ ကထေန္တီ ရာဇာနံ အာဟ “ဒေဝ မဟောသဓပဏ္ဍိတော န စောရော၊ ဣမေ စတ္တာရောဝ စောရာ။ တေသု ဟိ သေနကော မဏိစောရော၊ ပုက္ကုသော သုဝဏ္ဏမာလာစောရော၊ ကာမိန္ဒော ကမ္ဗလစောရော၊ ဒေဝိန္ဒော သုဝဏ္ဏပါဒုကာစောရော။ ဣမေ စောရာ အသုကမာသေ အသုကဒိဝသေ အသုကဒါသိမိတာနံ အသုကဒါသီနံ ဟတ္ထေ ဣမာနိ ရတနာနိ ပဟိဏန္တိ၊ ဣမံ ပဏ္ဏံ ပဿထ၊ အတ္တနော သန္တကဉ္စ ဂဏှထ၊ စောရေ စ ဒေဝ ပဋိစ္ဆထာ”တိ။ သာ စတ္တာရောပိ ဇနေ မဟာဝိပ္ပကာရံ ပါပေတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ဂေဟမေဝ ဂတာ။ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တဿ ပလာတဘာဝေန တသ္မိံ အာသင်္ကာယ စ အညေသံ ပဏ္ဍိတမတိမန္တိနံ အဘာဝေန စ တေသံ ကိဉ္စိ အဝတ္ဝာ “ပဏ္ဍိတာ နှာပေတ္ဝာ အတ္တနော ဂေဟာနိ ဂစ္ဆထာ”တိ ပေသေသိ။ စတ္တာရော ဇနာ မဟာဝိပ္ပကာရံ ပတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ဂေဟမေဝ ဂတာ။

သမ္ဗရတနထေနာ နိဋ္ဌိတာ။

အထဿ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဗောဓိသတ္တဿ ဓမ္မဒေသနံ အဿုဏန္တီ “ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ အာဝဇ္ဇမာနာ တံ ကာရဏံ ဉတ္ဝာ “ပဏ္ဍိတဿ အာနယနကာရဏံ ကရိဿာမိ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ရတ္တိဘာဂေ ဆတ္တပိဏ္ဍိကံ ဝိဝရိတ္ဝာ ရာဇာနံ စတုက္ကနိပါတေ ဒေဝတာယ ပုစ္ဆိတပဉ္ဍေ အာဂတေ “ဟန္တိ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟီ”တိအာဒိကေ စတ္တာရော ပဉ္ဍေ ပုစ္ဆိ။ ရာဇာ အဇာနန္တော ‘‘အဟံ န ဇာနာမိ၊ အညေ ပဏ္ဍိတေ ပုစ္ဆိဿာမိ’’တိ ကေဒိဂသံ ဩကာသံ ယာစိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ “အာဂစ္ဆန္တု”တိ စတုန္နံ ပဏ္ဍိတာနံ သာသနံ ပေသေသိ။ တေဟိ “မယံ ခုရမုဏ္ဍာ ဝီထိံ ဩတရန္တာ လဇ္ဇာမာ”တိ ဝုတ္တေ ရာဇာ စတ္တာရော နာဠိပဋ္ဋေ ပေသေသိ “ဣမေ သိသေသု ကတ္ဝာ အာဂစ္ဆန္တု”တိ။ တဒါ ကိရ တေ နာဠိပဋ္ဋာ ဥပ္ပန္နာ။ တေ အာဂန္ဒွာ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိံသု။ အထ ရာဇာ “သေနက အဇ္ဇ ရတ္တိဘာဂေ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ မံ စတ္တာရော ပဉ္ဍေ ပုစ္ဆိ၊ အဟံ ပန အဇာနန္တော ‘ပဏ္ဍိတေ ပုစ္ဆိဿာမီ’တိ အဝစံ၊ ကထေဟိ မေ တေ ပဉ္ဍေ’’တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

‘‘ဟန္တိ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ၊ မုခဉ္စ ပရိသုမ္ဘတိ။
သ ဝေ ရာဇ ပိယော ဟောတိ၊ ကံ တေန တွာ’ဘိပဿသီ’’တိ ၁။

၁-ခု ၅-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။ မဘိပဿသီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

Senako ajānanto “kiṁ hanti kathaṁ hantī”ti taṁ taṁ vilapitvā neva antaṁ passi, na koṭiṁ passi. Sesāpi appaṭibhānā ahesuṁ. Atha rājā vippaṭisārī hutvā puna rattibhāge devatāya “pañho te ñāto”ti puṭṭho “mayā cattāro paṇḍitā puṭṭhā, tepi na jāniṁsū”ti āha. Devatā “kiṁ te jānissanti, ṭhapetvā Mahosadhapaṇḍitaṁ aññā koci ete pañhe kathetuṁ samattho nāma natthi, sace taṁ pakkosāpetvā ete pañhe na kathāpessasi, iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṁ bhindissāmī”ti rājānaṁ tajjetvā “mahārāja agginā atthe sati khajjopanakaṁ dhamituṁ na vaṭṭati, khīrena atthe sati visāṇaṁ duhituṁ na vaṭṭatī”ti vatvā imaṁ Pañcakanipāte khajjopanakapañhaṁ udāhari—

“Ko nu santamhi pajjote, aggipariyesanaṁ caraṁ.
Addakkhi ratti khajjotaṁ, jātavedaṁ amaññatha.

Svassa gomayacuṇṇāni, abhimatthaṁ tiṇāni ca.
Viparītāya saññāya, nāsakkhi pajjaletave.

Evampi anupāyena, atthaṁ na labhate migo.
Visāṇato gavaṁ dohaṁ, yattha khīraṁ na vindati.

Vividhehi upāyehi, atthaṁ papponti māṇavā.
Niggahena amittānaṁ, mittānaṁ paggahena ca.

Senāmokkhapalābhena, vallabhānaṁ nayena ca.
Jagatiṁ jagatipālā, āvasanti vasundharan”ti[1].

Tattha **santamhi pajjote**ti aggimhi sante. **Caran**ti caranto. **Addakkhī**ti passi, disvā ca pana vaṇṇasāmaññatāya khajjopanakaṁ “jātavedo ayaṁ bhavissatī”ti amaññittha. **Svassā**ti so assa khajjopanakassa upari sukhumāni gomayacuṇṇāni ceva tiṇāni ca. **Abhimatthan**ti hatthehi ghaṁsitvā ākiranto jaṇṇukehi bhūmiyaṁ patiṭṭhāya mukhena dhamanto jālessāmi nanti viparītāya saññāya vāyamantopi jāletuṁ[2] nāsakkhi. **Migo**ti migasadiso andhabālo evaṁ anupāyena pariyesanto atthaṁ na labhati. **Yatthā**ti yasmiṁ visāṇe khīrameva natthi, tato gāviṁ

1. Khu 5. 129 piṭṭhe.
2. Dhamentopi sañjāletuṁ (Sī, I)

သေနကော အဇာနန္တော “किं हन्ति किथं हन्ती”တိ တံ တံ ဝိလပိတ္ဝာ နေဝ အန္တံ ပဿိ၊ နကောဋိံ ပဿိ။ သေသာပိ အပ္ပဋိဘာနာ အဟေသုံ။ အထ ရာဇာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတ္ဝာ ပုန ရတ္တိဘာဂေ ဒေဝတာယ “ပဉ္ဟော တေ ဉာတော”တိ ပုဋ္ဌော “မယာ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ပုဋ္ဌာ၊ တေပိ န ဇာနိံသူ”တိ အာဟ။ ဒေဝတာ “ကိံ တေ ဇာနိဿန္တိ၊ ဌပေတ္ဝာ မဟောသဓပဏ္ဍိတံ အညော ကောစိ တေ ပဉ္ဟေ ကထေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ သစေ တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တေ ပဉ္ဟေ န ကထာပေဿသိ၊ ဇလိနော တေ ဇလိတေန အယကူဋေန သီသံ ဘိန္ဒိဿာမီ”တိ ရာဇာနံ တဇ္ဇေတ္ဝာ “မဟာရာဇ အဂ္ဂိနာ အတ္ထေ သတိ ခဇ္ဇောပနကံ ဓမိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ခီရေန အတ္ထေ သတိ ဝိသာဏံ ဒုဟိတုံ န ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ပဉ္စကနိပါတေ ခဇ္ဇောပနကပဉ္ဟံ ဥဒါဟရိ—

“ကော နု သန္တမ္ဟိ ပဇ္ဇောတေ၊ အဂ္ဂိပရိယေသနံ စရံ။
အဒ္ဒက္ခိ ရတ္တိ ခဇ္ဇောတံ၊ ဇာတဝေဒံ အမညထ။

သ္ဝဿ ဂေါမယစုဏ္ဏာနိ၊ အဘိမတ္ထံ တိဏာနိ စ။
ဝိပရီတာယ သညာယ၊ နာသက္ခိ ပဇ္ဇလေတဝေ။

ဧဝမ္ပိ အနုပါယေန၊ အတ္ထံ န လဘတေ မိဂေါ။
ယတ္ထ ခီရံ န ဝိန္ဒတိ။

ဝိဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ၊ အတ္ထံ ပပ္ပေါန္တိ မာဏဝါ။
နိဂ္ဂဟေန အမိတ္တာနံ၊ မိတ္တာနံ ပဂ္ဂဟေန စ။

သေနာမောက္ခပလာဘေန၊ ဝလ္လဘာနံ နယေန စ။
ဇဂတိံ ဇဂတိပါလာ၊ အာဝသန္တိ ဝသုန္ဓရ”န္တိ ၃။

တတ္ထ **သန္တမ္ဟိ ပဇ္ဇောတေ**တိ အဂ္ဂိမ္ဟိ သန္တေ။ **စရန္တိ** စရန္တော။ **အဒ္ဒက္ခီ**တိ ပဿိ၊ ဒိသ္ဝာ စ် ပန ဝဏ္ဏသာမညတာယ ခဇ္ဇောပနကံ “ဇာတဝေဒော အယံ ဘဝိဿတီ”တိ အမညိတ္ထ။ **သ္ဝဿာ**တိ သော အဿ ခဇ္ဇောပနကဿ ဥပရိ သုခုမာနိ ဂေါမယစုဏ္ဏာနိ စေဝ တိဏာနိ စ။ **အဘိမတ္ထန္တိ** ဟတ္ထေဟိ ဃံသိတ္ဝာ အာကိရန္တော ဇဏ္ဏုကေဟိ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌာယ မုခေန ဓမန္တော ဇာလေဿာမိ နန္တိ ဝိပရီတာယ သညာယ ဝါယမန္တောပိ ဇာလေတုံ[၂] နာသက္ခိ။ **မိဂေါ**တိ မိဂသဒိသော အန္ဓဗာလော ဧဝံ အနုပါယေန ပရိယေသန္တော အတ္ထံ န လဘတိ။ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ ဝိသာဏေ ခီရမေဝ နတ္ထိ၊ တတော ဂါဝိံ

၁-ခု ၅-၁ ၂၉-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-ဓမေန္တောပိ သဉ္ဉာလေတုံ (သီ၊ ဋ္ဌ)

duhanto viya ca attharn na vindati. **Senāmokkhapalābhenā**ti senāmokkhānarn[1] amaccānarn lābhena. **Vallabhānan**ti piyamanāpānarn vissāsikānarn amaccānarn nayena ca. **Vasundharan**ti vasusarnkhātānarn ratanānarn dhāraṇato vasundharanti laddhanāmarn jagatirn jagatipālā rājāno āvasanti.

Na te tayā sadisā hutvā aggimhi vijjamāneyeva khajjopanakarn dhamanti. Mahārāja tvarn pana aggimhi sati khajjopanakarn dhamanto viya tularn chaḍḍetvā hatthena tulayanto viya khīrena atthe jāte visāṇato duhanto viya ca Senakādayo pucchasi, ete kirn jānanti. Khajjopanakasadisā hete. Aggikkhandhasadiso Mahosadho paññāya jalati, tarn pakkosāpetvā puccha. Ime te pañhe ajānantassa jīvitarn natthīti rājānarn tajjetvā antaradhāyi.

Khajjopanakapañho niṭṭhito.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase cattāro amacce pakkosāpetvā "tātā tumhe cattāro catūsu rathesu ṭhatvā catūhi nagaradvārehi nikkhamitvā yattha mama puttarn Mahosadhapaṇḍitarn passatha, tatthevassa sakkāraṁ katvā khippaṁ ānethā"ti āṇāpesi. Tepi cattāro ekekena dvārena nikkhamirnsu. Tesu tayo janā paṇḍitarn na passirnsu. Dakkhiṇadvārena nikkhanto pana Dakkhiṇayavamajjhakagāme mahāsattarn mattikarn āharitvā ācariyassa cakkarn vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṁ palālapiṭṭhake nisīditvā muṭṭhirn muṭṭhirn katvā appasūparn yavabhattarn bhuñjamānarn passi. Kasmā panesa etarn kammarn akāsīti? Rājā kira "nissarnsayarn paṇḍito rajjarn gaṇhissatī"ti āsarnkati. "So 'kumbhakārakammena jīvatī'ti sutvā nirāsarnko bhavissatī"ti cintetvā evamakāsīti. So amaccarn disvā attano santikarn āgatabhāvarn ñatvā "ajja mayharn yaso puna pākatiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditarn nānaggarasabhojanameva bhuñjissāmī"ti cintetvā gahitarn yavabhattapiṇḍarn chaḍḍetvā uṭṭhāya mukharn vikkhāletvā nisīdi. Tasmirn khaṇe so amacco tarn upasarnkami. So pana Senakapakkhiko, tasmā narn ghaṭento "paṇḍita ācariyasenakassa vacanarn niyyānikarn, tava nāma yase parihīne

1. Seṇimokkhapalābhenāti seṇipamukhānarn (Sī, Syā, I)

ဒုဟန္တော ဝိယ စ အတ္ထံ န ဝိန္ဒတိ။ **သေနာမောက္ခပလာဘေနာ**တိ သေနာမောက္ခာနံ[1] အမစ္စာနံ လာဘေန။ **ဝလ္လဘာန**န္တိ ပိယမနာပါနံ ဝိဿာသိကာနံ အမစ္စာနံ နယေန စ။ **ဝသုန္ဓရ**န္တိ ဝသုသင်္ခါတာနံ ရတနာနံ ဓာရဏတော ဝသုန္ဓရန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဇဂတိံ ဇဂတိပါလာ ရာဇာနော အာဝသန္တိ။

န တေ တယာ သဒိသာ ဟုတ္ဝာ အဂ္ဂိမ္ဟိ ဝိဇ္ဈာယနေယေဝ ခဇ္ဇောပနကံ ဓမန္တိ။ မဟာရာဇ တွံ ပန အဂ္ဂိမ္ဟိ သတိ ခဇ္ဇောပနကံ ဓမန္တော ဝိယ တုလံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဟတ္ထေန တုလယန္တော ဝိယ ခီရေန အတ္ထေ ဇာတေ ဝိသာဏတော ဒုဟန္တော ဝိယ စ သေနကာဒယော ပုစ္ဆသိ၊ ဧတေ ကိံ ဇာနန္တိ။ ခဇ္ဇောပနကသဒိသာ ဟေတေ။ အဂ္ဂိက္ခန္ဓသဒိသော မဟောသဓော ပညာယ ဇလတိ၊ တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ပုစ္ဆ။ ဣမေ တေ ပဉ္ဉေ အဇာနန္တဿ ဇီဝိတံ နတ္ထီတိ ရာဇာနံ တဇ္ဇေတ္ဝာ အန္တရဓာယိ။

ခဇ္ဇောပနကပဉ္ဉော နိဋ္ဌိတော။

အထ ရာဇာ မရဏဘယတဇ္ဇိတော ပုနဒိဝသေ စတ္တာရော အမစ္စေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "တာတာ တုမ္ဟေ စတ္တာရော စတူသု ရထေသု ဌတ္ဝာ စတူဟိ နဂရဒ္ဝါရေဟိ နိက္ခမိတ္ဝာ ယတ္ထ မမ ပုတ္တံ မဟောသဓပဏ္ဍိတံ ပဿထ၊ တတ္ထေဝဿ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ ဓိပ္ပံ အာနေထာ"တိ အာဏာပေသိ။ တေပိ စတ္တာရော ဧကေကေန ဒ္ဝါရေန နိက္ခမိံသု။ တေသု တယော ဇနာ ပဏ္ဍိတံ န ပဿိံသု။ ဒက္ခိဏဒ္ဝါရေန နိက္ခန္တော ပန ဒက္ခိဏယဝမဇ္ဈကဂါမေ မဟာသတ္တံ မတ္တိကံ အာဟရိတ္ဝာ အာစရိယဿ စက္ကံ ဝတ္တေတ္ဝာ မတ္တိကာမက္ခိတသရီရံ ပလာလပိဋ္ဌကေ နိသီဒိတ္ဝာ မုဋ္ဌိံ မုဋ္ဌိံ ကတ္ဝာ အပ္ပသ္ဆုပံ ယဝဘတ္တံ ဘုဉ္ဇမာနံ ပဿိ။ ကသ္မာ ပနေသ ဧတံ ကမ္မံ အကာသီတိ? ရာဇာ ကိရ "နိဿံသယံ ပဏ္ဍိတော ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿတီ"တိ အာသင်္ကိ။ "သော 'ကုမ္ဘကာရကမ္မေန ဇီဝတီ'တိ သုတ္ဝာ နိရာသင်္ကော ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဧဝမကာသိ။ သော အမစ္စံ ဒိသ္ဝာ အတ္တနော သန္တိကံ အာဂတဘာဝံ ဉတ္ဝာ "အဇ္ဇ မယ္ဟံ ယသော ပုန ပါကတိကော ဘဝိဿတိ၊ အမရာဒေဝိယာ သမ္ပာဒိတံ နာနဂ္ဂရသဘောဇနမေဝ ဘုဉ္ဇိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဂဟိတံ ယဝဘတ္တပိဏ္ဍံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ နိသီဒိ။ တသ္မိံ ခဏေ သော အမစ္စော တံ ဥပသင်္ကမိ။ သော ပန သေနကပက္ခိကော၊ တသ္မာ နံ ဃဋ္ဋေန္တော "ပဏ္ဍိတ အာစရိယသေနကဿ ဝစနံ နိယ္ယာနိကံ၊ တဝ နာမ ယသေ ပရိဟီနေ

1. သေဏိမောက္ခပလာဘေနာတိ သေဏိပမုခါနံ (သီ၊ သျာ၊ ဇ)

tathārūpā paññā patiṭṭhā hotuṁ nāsakkhi, idāni mattikāmakkhito palālapiṭṭhe nisīditvā evarūpaṁ bhattaṁ bhuñjasī”ti vatvā Dasakanipāte bhūripañhe paṭhamaṁ gāthamāha—

“Saccaṁ kira, tvaṁ api bhūripañña,
Yā tādisī sirī dhitī matī ca.
Na tāyate’bhāvavasūpanitaṁ,
Yo yavakaṁ bhuñjasi appasūpan”ti[1].

Tattha **saccaṁ kirā**ti yaṁ ācariyasenako āha, taṁ kira saccameva. **Sirī**ti issariyaṁ. **Dhītī**ti abbhocchinnavīriyaṁ. **Na tāyate’bhāvavasūpanitan**ti abhāvassa avuḍḍhiyā vasaṁ upanītaṁ taṁ na rakkhati na gopeti, patiṭṭhā hotuṁ na sakkoti. **Yavakan**ti yavabhattaṁ.

Atha naṁ mahāsatto “andhabāla ahaṁ attano paññābalena puna taṁ yasaṁ pākatikaṁ kātukāmo evaṁ karomī”ti vatvā imaṁ gāthādvayamāha—

“Sukhaṁ dukkhena paripācayanto,
Kālākālaṁ vicinaṁ chandachanno.
Atthassa dvārāni avāpuranto,
Tenāhaṁ tussāmi yavodanena.

Kālañca ñatvā abhijīhanāya,
Mantehi atthaṁ paripācayitvā.
Vijambhissaṁ sīhavijambhitāni,
Tāyi’ddhiyā dakkhasi maṁ punāpī”ti[1].

Tattha **dukkhenā**ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porāṇakasukhaṁ paṭipākatikakaraṇena **paripācayanto** vaḍḍhento. **Kālākālan**ti ayaṁ paṭicchanno[2] hutvā caraṇakālo, ayaṁ appaṭicchannoti[3] evaṁ kālañca akālañca vicinanto rañño kuddhakāle channena caritabbanti ñatvā chandena attano ruciyā channo paṭicchanno hutvā kumbhakārakammena jīvanto attano atthassa kāraṇasaṅkhātāni

1. Khu 5. 220 piṭṭhe.
2. Paṭicchannassa (Sī, Syā, I)
3. Appaṭicchannassāti (Sī, Syā, I)

တထာရူပါ ပညာ ပတိဋ္ဌာ ဟောတုံ နာသက္ခိ၊ ဣဒါနိ မတ္တိကာမက္ခိတော ပလာလပိဋ္ဌေ နိသိန်္ဒတွာ ဝေရူပံ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇသီ”တိ ဝတ္ဝာ ဒသကနိပါတေ ဘူရိပဉ္ဉေ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

“သစ္စံ ကိရ, တွံ အပိ ဘူရိပညေ၊
ယာ တာဒိသီ သိရီ ဓိတိ မတိ စ။
န တာယတေ’ဘာဝဝသူပနီတံ၊
ယော ယဝကံ ဘုဉ္ဇသိ အပ္ပသူပ”န္တိ[၁]။

တတ္ထ **သစ္စံ ကိရာ**တိ ယံ အာစရိယသေနကော အာဟ၊ တံ ကိရ သစ္စမေဝ။ **သိရီ**တိ ဿရိယံ။ **ဓိတိ**တိ အစ္ဆောစ္ဆိန္နဝီရိယံ။ **န တာယတေ’ဘာဝဝသူပနီတ**န္တိ အဘာဝဿ အဝုဠိယာ ဝသံ ဥပနီတံ ဟံ န ရက္ခတိ န ဂေါပေတိ၊ ပတိဋ္ဌာ ဟောတုံ န သက္ကောတိ။ **ယဝက**န္တိ ယဝဘတ္တံ။

အထ နံ မဟာသတ္တော “အန္ဓဗာလ အဟံ အတ္တနော ပညာဗလေန ပုန တံ ယသံ ပါကတိကံ ကာတုကာမော ဧဝံ ကရောမီ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထာဒွယမာဟ-—

“သုခံ ဒုက္ခေန ပရိပါစယန္တော၊
ကာလာကာလံ ဝိစိနံ ဆန္နဆန္နော။
အတ္ထဿ ဒွါရာနိ အဝါပုရန္တော၊
တေနာဟံ တုဿာမိ ယဝေါဒနေန။

ကာလဉ္စ ဉတွာ အဘိဇီဟနာယ၊
မန္တေဟိ အတ္ထံ ပရိပါစယိတွာ။
ဝိဇမ္ဘိဿံ သီဟဝိဇမ္ဘိတာနိ၊
တာယိ’ဒ္ဓိယာ ဒက္ခသိ မံ ပုနာပီ”တိ[၂]။

တတ္ထ **ဒုက္ခေနာ**တိ ဣမိနာ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခေန အတ္တနော ပေါရာဏကသုခံ ပဋိပါကတိကကရဏေန **ပရိပါစယန္တော** ဝဍ္ဎေန္တော။ **ကာလာကာလ**န္တိ အယံ ပဋိစ္ဆန္နော၂ ဟုတွာ စရဏကာလော၊ အယံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နောတိ? ဧဝံ ကာလဉ္စ အကာလဉ္စ ဝိစိနန္တော ရညော ကုဒ္ဓကာလေ ဆန္နေန စရိတဗ္ဗန္တိ ဉတွာ ဆန္နေန အတ္တနော ရုစိယာ ဆန္နော ပဋိစ္ဆန္နော ဟုတွာ ကုမ္ဘကာရကမ္မေန ဇီဝန္တော အတ္တနော အတ္ထဿ ကာရဏာသင်္ခါတာနိ

၁-ခု ၅-၂၂၀-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိစ္ဆန္နဿ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ) ၃-အပ္ပဋိစ္ဆန္နဿာတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)

dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenāhaṁ yavodanena tussāmīti attho. **Abhijīhanāyā**ti vīriyakaraṇassa. **Mantehi atthaṁ paripācayitvā**ti attano ñāṇabalena mama yasaṁ vaḍḍhetvā manosilātale vijambhamāno sīho viya vijambhissaṁ, tāya iddhiyā maṁ punapi tvaṁ passissasīti.

Atha naṁ amacco āha "paṇḍita chatte adhivatthā devatā rājānaṁ pañhaṁ pucchi. Rājā cattāro paṇḍite pucchi. Tesu ekopi taṁ pañhaṁ kathetuṁ nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṁ maṁ pahiṇī"ti. "Evaṁ sante paññāya ānubhāvaṁ kasmā na passasi, evarūpe hi kāle na issariyaṁ patiṭṭhā hoti, paññāsampannova patiṭṭhā hotī"ti mahāsatto paññāya ānubhāvaṁ vaṇṇesi. Amacco raññā "paṇḍitaṁ diṭṭhaṭṭhāneyeva sakkāraṁ katvā ānethā"ti dinnaṁ kahāpaṇasahassaṁ mahāsattassa hatthe ṭhapesi. Kumbhakāro "Mahosadhapaṇḍito kira mayā pesakārakammaṁ kārito"ti bhayaṁ āpajji. Atha naṁ mahāsatto "mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṁ amhākan"ti assāsetvā sahassaṁ datvā mattikāmakkhiteneva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṁ pāvisi. Amacco rañño ārocetvā "tata kuhiṁ paṇḍito diṭṭho"ti vutte "deva Dakkhiṇayavamajjhakagāme kumbhakārakammaṁ katvā jīvati, tumhe pakkosathāti sutvāva[1] anhāyitvā mattikāmakkhiteneva sarīrena āgato"ti āha. Rājā "sace mayhaṁ paccatthiko assa, issariyavidhinā careyya, nāyaṁ mama paccatthiko"ti cintetvā "mama puttassa 'attano gharaṁ gantvā nhatvā alaṅkaritvā mayā dinnavidhānena āgacchatū'ti vadeyyāthā"ti āha. Taṁ sutvā paṇḍito tathā katvā āgantvā "pavisatū"ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Rājā paṭisanthāraṁ katvā paṇḍitaṁ vīmaṁsanto imaṁ gāthamāha—

"Sukhīpi heke na karonti pāpaṁ,
Avaṇṇasaṁsaggabhayā puneke.
Pahū samāno vipulatthacintī,
Kiṁ kāraṇā me na karosi dukkhan"ti[2].

1. Tumhe pakkositthāti vutte (Sī), tumhehi pakkosathāti vutte (I)
2. Khu 5. 221 piṭṭhe.

ဒွါရာနိ အဝါပုရန္တော ဝိဟရာမိ၊ တေန ကာရဏေနာဟံ ယဝေါဒနေန တုဿာမီတိ အတ္ထော။ **အဘိဇီဟနာယာ**တိ ဝီရိယကရဏဿ။ **မန္တေဟိ အတ္ထံ ပရိပါစယိတွာ**တိ အတ္တနော ဉာဏဗလေန မမ ယသံ ဝဍ္ဎေတွာ မနော-သိလာတလေ ဝိဇမ္ဘမာနော သီဟော ဝိယ ဝိဇမ္ဘိဿံ၊ တာယ ဋ္ဌိယာ မံ ပုနပိ တွံ ပဿိဿသီတိ။

အထ နံ အမစ္စော အာဟ "ပဏ္ဍိတ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ရာဇာနံ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ ရာဇာ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတေ ပုစ္ဆိ။ တေသု ကောပိ တံ ပဉှံ ကထေတုံ နာသက္ခိ၊ တသ္မာ ရာဇာ တဝ သန္တိကံ မံ ပဟိဏီ"တိ။ "ဧဝံ သန္တေ ပညာယ အာနုဘာဝံ ကသ္မာ န ပဿသိ၊ ဧဝရူပေ ဟိ ကာလေ န ဋ္ဌာနရိယံ ပတိဋ္ဌာ ဟောတိ၊ ပညာသမ္ပန္နောဝ ပတိဋ္ဌာ ဟောတီ"တိ မဟာသတ္တော ပညာယ အာနုဘာဝံ ဝဏ္ဏေသိ။ အမစ္စော ရညာ "ပဏ္ဍိတံ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနေယေဝ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ အာနေထာ"တိ ဒိန္နံ ကဟာပဏသဟဿံ မဟာသတ္တဿ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ ကုမ္ဘကာရော "မဟောသဓပဏ္ဍိတော ကိရ မယာ ပေသ-ကာရကမ္မံ ကာရိတော"တိ ဘယံ အာပဇ္ဇိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော "မာ ဘာယိ အာစရိယ၊ ဗဟူပကာရော တွံ အမှာက"န္တိ အဿာသေတ္ဝာ သဟဿံ ဒတ္ဝာ မတ္တိကာမက္ခိတေနေဝ သရီရေန ရထေ နိသီဒိတ္ဝာ နဂရံ ပါဝိသိ။ အမစ္စော ရညော အာရောစေတ္ဝာ "တာတ ကုဟိံ ပဏ္ဍိတော ဒိဋ္ဌော"တိ ဝုတ္တေ "ဒေဝ ဒက္ခိဏယဝမဇ္ဈကဂါမေ ကုမ္ဘကာရကမ္မံ ကတ္ဝာ ဇီဝတိ၊ တုမှေ ပက္ကောသ-ထာတိ သုတ္ဝာဝ[၁] အန္နာယိတ္ဝာ မတ္တိကာမက္ခိတေနေဝ သရီရေန အာဂတော"တိ အာဟ။ ရာဇာ "သစေ မယှံ ပစ္စတ္ထိကော အဿ၊ ဋ္ဌာနရိယဝိမိနာ စရေယျ၊ နာယံ မမ ပစ္စတ္ထိကော"တိ စိန္တေတ္ဝာ "မမ ပုတ္တဿ 'အတ္တနော ဃရံ ဂန္ဒ္ဝာ နှတ္ဝာ အလင်္ကရိတ္ဝာ မယာ ဒိန္နဝိဓာနေန အာဂစ္ဆတူ'တိ ဝဒေယ္ယာထာ"တိ အာဟ။ တံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတော တထာ ကတ္ဝာ အာဂန္ဒ္ဝာ "ပဝိသတူ"တိ ဝုတ္တေ ပဝိသိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ကေမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ ပဏ္ဍိတံ ဝိမံသန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

"သုခီပိ ဟေကေ န ကရောန္တိ ပါပံ၊
အဝဏ္ဏသံသဂ္ဂဘယာ ပုနေကေ။
ပဟူ သမာနော ဝိပုလတ္ထစိန္တီ၊
ကိံကာရဏာ မေ န ကရောသိ ဒုက္ခ"န္တိ၂။

၁-တုမှေ ပက္ကောသိတ္ထာတိ ဝုတ္တေ (သီ)၊ တုမှေဟိ ပက္ကောသထာတိ ဝုတ္တေ (ဗျ) ၂-ခု ၅-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **sukhī**ti paṇḍita ekacce "mayaṁ sukhino sampanna-issariyā, alaṁ no ettakenā"ti uttari issariyakāraṇā pāpaṁ na karonti, ekacce "evarūpassa no yasadāyakassa sāmikassa aparajjhantānaṁ avaṇṇo bhavissatī"ti avaṇṇasaṁsaggabhayā na karonti. Eko na samattho hoti, eko mandapañño, tvaṁ pana samattho ca vipulatthacintī ca, icchanto pana sakalajambudīpe rajjampi kāreyyāsi, kiṁ kāraṇā mama rajjaṁ gahetvā dukkhaṁ na karosīti.

Atha naṁ bodhisatto āha—

"Na paṇḍitā attasukhassa hetu,
Pāpāni kammāni samācaranti.
Dukkhena phuṭṭhā khalitāpi santā,
Chandā ca dosā na jahanti dhamman"ti[1].

Tattha **khalitāpī**ti[2] sampattito khalitvā vipattiyaṁ ṭhitasabhāvā hutvāpi. **Na jahanti dhamman**ti paveṇiyadhammampi sucaritadhammampi na jahanti.

Puna rājā tassa vīmaṁsanatthaṁ khattiyamāyaṁ kathento imaṁ gāthamāha—

"Yena kenaci vaṇṇena, mudunā dāruṇena vā.
Uddhare dīnamattānaṁ, pacchā dhammaṁ samācare"ti[1].

Tattha **dīnan**ti duggataṁ attānaṁ uddharitvā sampattiyaṁ ṭhapeyyāti.

Athassa mahāsatto rukkhūpamaṁ dassento imaṁ gāthamāha—

"Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā.
Na tassa sākhaṁ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako"ti[1].

Evañca pana vatvā "mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākhaṁ bhañjantopi mittadubbhī hoti, yehi tumhehi mama pitā uḷāre issariye patiṭṭhāpito, ahañca mahantena anuggahena anuggahito, tesu tumhesu aparajjhanto ahaṁ kathaṁ nāma mittadubbho na bhaveyyan"ti sabbathāpi attano amittadubbhibhāvaṁ kathetvā rañño cittācāraṁ codento imaṁ gāthamāha—

1. Khu 5. 221 piṭṭhe. 2. Khalitattāti (Sī, I)

တတ္ထ **သုခီ**တိ ပဏ္ဍိတ ကေစ္စေ "မယံ သုခိနော သမ္ပန္နဣဿရိယာ၊ အလံ နော တ္တေကေနာ"တိ ဥတ္တရိ ဣဿရိယကာရဏာ ပါပံ န ကရောန္တိ၊ ကေစ္စေ "ဧဝ္ဝိဃဿ နော ယသဒါယကဿ သာမိကဿ အပရဇ္ဈန္တာနံ အဝဏ္ဏော ဘဝိဿတီ"တိ အဝဏ္ဏသံသဂ္ဂဘယာ န ကရောန္တိ။ ကေစော နာ သမတ္ထော ဟောတိ, ကေစော မန္ဒပညော၊ တွံ ပန သမတ္ထော စ ဝိပုလတ္ထစိန္တိ စ၊ ဇမ္ဗုဒီပေ ပန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇမ္ပိ ကာရေယ္យာသိ၊ ကိံ ကာရဏာ မမ ရဇ္ဇံ ဂဟေတ္ဝာ ဒုက္ခံ န ကရောသီတိ။

အထ နံ ဗောဓိသတ္တော အာဟ—

"န ပဏ္ဍိတာ အတ္တသုခဿ ဟေတု၊
ပါပါနိ ကမ္မာနိ သမာစရန္တိ။
ဒုက္ခေန ဖုဋ္ဌာ ခလိတာပိ သန္တာ၊
ဆန္ဒာ စ ဒောသာ န ဇဟန္တိ ဓမ္မ"န္တိ[1]။

တတ္ထ **ခလိတာပီ**တိ၊ သမ္ပတ္တိတော ခလိတ္ဝာ ဝိပတ္တိယံ ဋ္ဌိတသဘာဝါ ဟုတ္ဝာပိ။ **န ဇဟန္တိ ဓမ္မ**န္တိ ပဝေဏိယဓမ္မမ္ပိ သုစရိတဓမ္မမ္ပိ န ဇဟန္တိ။

ပုန ရာဇာ တဿ ဝီမံသနတ္ထံ ခတ္တိယမာယံ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ယေန ကေနစိ ဝဏ္ဏေန၊ မုဒုနာ ဒါရုဏေန ဝါ။
ဥဒ္ဓရေ ဒီနမတ္တာနံ၊ ပစ္ဆာ ဓမ္မံ သမာစရေ"တိ[2]။

တတ္ထ **ဒီန**န္တိ ဒုဂ္ဂတံ အတ္တာနံ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ သမ္ပတ္တိယံ ဌပေယ္យာတိ။

အထဿ မဟာသတ္တော ရုက္ခူပမံ ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ယဿ ရုက္ခဿ ဆာယာယ၊ နိသီဒေယ္య သယေယ္య ဝါ။
န တဿ သာခံ ဘဉ္ဇေယ္य၊ မိတ္တဒုဗ္ဘော ဟိ ပါပကော"တိ[2]။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ "မဟာရာဇ ယဒိ ပရိဘုတ္တရုက္ခဿ သာခံ ဘဉ္ဇန္တောပိ မိတ္တဒုဗ္ဘီ ဟောတိ၊ ယေဟိ တုမှေဟိ မမ ပိတာ ဥဠာရေ ဣဿရိယေ ပတိဋ္ဌာပိတော၊ အဟဉ္စ မဟန္တေန အနုဂ္ဂဟေန အနုဂ္ဂဟိတော၊ တေသု တုမှေသု အပရဇ္ဈန္တော အဟံ ကထံ နာမ မိတ္တဒုဗ္ဘော န ဘဝေယ္ယ"န္တိ သမ္ဗထာပိ အတ္တနော အမိတ္တဒုဗ္ဘိဘာဝံ ကထေတ္ဝာ ရညော စိတ္တာစာရံ စောဒေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

၁-ခု ၅-၂၂၁-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-ခလိတတ္တာတိ (သီ၊ ဣ)

“Yassāpi dhammaṁ puriso vijaññā,
Ye cassa kaṅkhaṁ vinayanti santo.
Taṁ hissa dīpañca parāyaṇañca,
Na tena mettiṁ jarayetha paññō”ti[1].

Tassattho—mahārāja yassa ācariyassa santikā yo puriso appamattakampi dhammaṁ kāraṇaṁ jāneyya, ye cassa santo uppannaṁ kaṅkhaṁ vinayanti, taṁ tassa patiṭṭhānaṭṭhena dīpañceva parāyaṇañca, tādisena ācariyena saddhiṁ paṇḍito mittabhāvaṁ nāma na jīreyya[2] na nāseyya.

Idāni taṁ ovadanto imaṁ gāthādvayamāha—

“Alaso gihī kāmabhogī na sādhu,
Asaññato pabbajito na sādhu.
Rājā na sādhu anisammakārī,
Yo paṇḍito kodhano taṁ na sādhu.
Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati.
Nisammakārino rāja, yaso kitti ca vaḍḍhatī”ti[1].

Tattha **na sādhū**ti na sundaro. **Anisammakārī**ti kiñci sutvā anupadhāretvā attano paccakkhaṁ akatvā kārako. **Yaso kitti cā**ti issariyaparivāro ca guṇakitti ca ekantena vaḍḍhatīti.

Bhūripañho niṭṭhito.

Evaṁ vutte rājā mahāsattaṁ samussitasetacchatte rājapallaṅke nisīdāpetvā sayaṁ nīcāsane nisīditvā āha “paṇḍita setacchatte adhivatthā devatā maṁ cattāro pañhe pucchi, te ahaṁ na jānāmi. Cattāropi paṇḍitā na jāniṁsu, kathehi me tāta te pañhe”ti. Mahārāja chatte adhivatthā devatā vā hotu, Cātumahārājikādayo vā hontu, yena kenaci pucchitapañhaṁ ahaṁ kathetuṁ sakkomi, vada mahārāja devatāya pucchitapañheti. Atha rājā devatāya pucchitaniyāmeneva kathento paṭhamaṁ gāthamāha—

1. Khu 5. 221 piṭṭhe. 2. Na jaheyya (Syā)

“ယဿာပိ ဓမ္မံ ပုရိသော ဝိဇညာ၊
ယေ စဿ ကင်္ခံ ဝိနယန္တိ သန္တော။
တံ ဟိဿ ဒီပဉ္စ ပရာယဏဉ္စ၊
န တေန မေတ္တိံ ဇရယေထ ပဉ္ဉော”တိ[1]။

တဿတ္ထော—မဟာရာဇ ယဿ အာစရိယဿ သန္တိကာ ယော ပုရိသော အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဓမ္မံ ကာရဏံ ဇာနေယျ၊ ယေ စဿ သန္တော ဥပ္ပန္နံ ကင်္ခံ ဝိနယန္တိ၊ တံ တဿ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဒီပဉ္စေဝ ပရာယဏဉ္စ၊ တာဒိသေန အာစရိယေန သဒ္ဓိံ ပဏ္ဍိတော မိတ္တဘာဝံ နာမ န ဇီရေယျ၊ န နာသေယျ။

ဣဒါနိ တံ ဩဝဒန္တော ဣမံ ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

“အလသော ဂိဟီ ကာမဘောဂီ န သာဓု၊
အသညတော ပဗ္ဗဇိတော န သာဓု။
ရာဇာ န သာဓု အနိသမ္မကာရီ၊
ယော ပဏ္ဍိတော ကောဓနော တံ န သာဓု။
နိသမ္မ ခတ္တိယော ကယိရာ၊ နာနိသမ္မ ဒိသမ္ပတိ။
နိသမ္မကာရိနော ရာဇ၊ ယသော ကိတ္တိ စ ဝဍ္ဎတီ”တိ[2]။

တတ္ထ **န သာဓူ**တိ န သုန္ဒရော။ **အနိသမ္မကာရီ**တိ ကိဉ္စိ သုတ္ဝာ အနုပဓာရေတ္ဝာ အတ္တနော ပစ္စက္ခံ အကတ္ဝာ ကာရကော။ **ယသော ကိတ္တိ စာ**တိ ဣဿရိယပရိဝါရော စ ဂုဏကိတ္တိ စ ဧကန္တေန ဝဍ္ဎတီတိ။

ဘူရိပဉ္ဉော နိဋ္ဌိတော။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ရာဇာ မဟာသတ္တံ သမုဿိတသေတစ္ဆတ္တေ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသီဒါပေတ္ဝာ သယံ နီစာသနေ နိသီဒိတ္ဝာ အာဟ “ပဏ္ဍိတ သေတစ္ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ မံ စတ္တာရော ပဉ္ဟေ ပုစ္ဆိ၊ တေ အဟံ န ဇာနာမိ။ စတ္တာရောပိ ပဏ္ဍိတာ န ဇာနိံသု၊ ကထေဟိ မေ တာတ တေ ပဉ္ဟေ”တိ။ မဟာရာဇ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဝါ ဟောတု၊ စာတုမဟာရာဇိကာဒယော ဝါ ဟောန္တု၊ ယေန ကေနစိ ပုစ္ဆိတပဉ္ဟံ အဟံ ကထေတုံ သက္ကောမိ၊ ဝဒ မဟာရာဇ ဒေဝတာယ ပုစ္ဆိတပဉ္ဟေတိ။ အထ ရာဇာ ဒေဝတာယ ပုစ္ဆိတနိယာမေနေဝ ကထေန္တော ပဌမံ ဂါထမာဟ—

၁-ခု ၅-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-န ဇဟေယျ (သျာ)

“Hanti hatthehi pādehi, mukhañca parisumbhati.
Sa ve rāja piyo hoti, kaṁ tena tvā’bhipassasī”ti[1].

Tattha **hantī**ti paharati. **Parisumbhatī**ti paharatiyeva. **Save**ti so evaṁ karonto piyo hoti. **Kaṁ tena tvā’bhipassasī**ti tena paharaṇakāraṇena piyaṁ katamaṁ puggalaṁ tvaṁ rāja abhipassasīti.

Mahāsattassa taṁ kathaṁ sutvāva gaganatale puṇṇacando viya attho pākaṭo ahosi. Atha mahāsatto “suṇa mahārāja yadā hi mātu-aṅke nipanno daharakumāro haṭṭhatuṭṭho kīḷanto mātaraṁ hatthapādehi paharati, kese luñcati, muṭṭhinā mukhaṁ paharati, tadā naṁ mātā ‘coraputtaka kathaṁ tvaṁ no evaṁ paharasī’ti-ādīni pemasinehavaseneva vatvā pemaṁ sandhāretuṁ asakkontī āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā mukhaṁ paricumbati. Iti so tassā evarūpe kāle piyataro hoti, tathā pitunopī”ti evaṁ gaganamajjhe sūriyaṁ uṭṭhāpento viya pākaṭaṁ katvā pañhaṁ kathesi. Taṁ sutvā devatā chattapiṇḍikaṁ vivaritvā nikkhamitvā upaḍḍhaṁ sarīraṁ dassetvā “sukathito paṇḍitena pañho”ti madhurassarena sādhukāraṁ datvā ratanacaṅkoṭakaṁ pūretvā dibbapupphagandhavāsehi bodhisattaṁ pūjetvā antaradhāyi. Rājāpi paṇḍitaṁ pupphādīhi pūjetvā itaraṁ pañhaṁ yācitvā “vada mahārājā”ti vutte dutiyaṁ gāthamāha—

“Akkosati yathākāmaṁ,
Āgamañca’ssa icchati[2].
Sa ve rāja piyo hoti,
Kaṁ tena tvā’bhipassasī”ti[1].

Athassa mahāsatto—“mahārāja mātā vacanapesanaṁ kātuṁ samatthaṁ sattaṭṭhavassikaṁ puttaṁ ‘tāta khettaṁ gaccha, antarāpaṇaṁ gacchā’ti-ādīni vatvā ‘amma sace idañcidañca khādanīyaṁ bhojanīyaṁ dassasi, gamissāmī’ti vutte ‘sādhu putta gaṇhāhī’ti vatvā deti. So dārako taṁ khāditvā bahi gantvā dārakehi saddhiṁ kīḷitvā mātupesanaṁ na gacchati. Mātarā ‘tāta gacchāhī’ti vutte so mātaraṁ ‘amma tvaṁ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, kiṁ pana ahaṁ tava

1. Khu 5. 118 piṭṭhe. 2. Na icchati (Sī, I), necchati (Syā)

‘‘ဟန္တိ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ၊ မုခဉ္စ ပရိသုမ္ဘတိ။
သ ဝေ ရာဇ ပိယော ဟောတိ၊ ကံ တေန တွာ’ဘိပဿသီ’’တိ။

တတ္ထ **ဟန္တိ**တိ ပဟရတိ။ **ပရိသုမ္ဘတိ**တိ ပဟရတိယေဝ။ **သ ဝေ**တိ သော ဧဝံ ကရောန္တော ပိယော ဟောတိ။ **ကံ တေန တွာ’ဘိပဿသီ**တိ တေန ပဟရဏကာရဏေန ပိယံ ကတမံ ပုဂ္ဂလံ တွံ ရာဇ အဘိပဿသီတိ။

မဟာသတ္တဿ တံ ကထံ သုတ္ဝာဝ ဂဂနတလေ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ အတ္ထော ပါကဋော အဟောသိ။ အထ မဟာသတ္တော “သုဏ မဟာရာဇ ယဒါ ဟိ မာတုအင်္ကေ နိပန္နော ဒဟရကုမာရော ဟတ္ထပါဒေဟိ ပဟရတိ၊ ကေသေ လုဉ္စတိ၊ မုဋ္ဌိနာ မုခံ ပဟရတိ၊ တဒါ နံ မာတာ ‘စောရပုတ္တက ကထံ တွံ နော ဧဝံ ပဟရသီ’တိအာဒီနိ ပေမသိနေဟဝသေနေဝ ဝတ္ဝာ ပေမံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ အာလိင်္ဂိတွာ ထနန္တရေ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ မုခံ ပရိစုမ္ဗတိ။ ဧဝံ သော တဿာ ဧဝရူပေ ကာလေ ပိယတရော ဟောတိ, တထာ ပိတုနောပိ”တိ ဧဝံ ဂဂနမဇ္ဈေ သူရိယံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ဝိယ ပါကဋံ ကတွာ ပဉ္ဉံ ကထေသိ။ တံ သုတ္ဝာ ဒေဝတာ ဆတ္တပိဏ္ဍိကံ ဝိဝရိတွာ နိက္ခမိတွာ ဥပရုံ သရီရံ ဒဿေတွာ “သုကထိတော ပဏ္ဍိတေန ပဉ္ဟော”တိ မဓုရဿရေန သာဓုကာရံ ဒတွာ ရတနစင်္ကောဋကံ ပူရေတွာ ဒိဗ္ဗပုပ္ဖဂန္ဓဝါသေဟိ ဗောဓိသတ္တံ ပူဇေတွာ အန္တရဓာယိ။ ရာဇာပိ ပဏ္ဍိတံ ပုပ္ဖါဒီဟိ ပူဇေတွာ ဣတရံ ပဉ္ဉံ ယာစိတွာ “ဝဒ မဟာရာဇာ”တိ ဝုတ္တေ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ—

‘‘အက္ကောသတိ ယထာကာမံ၊
အာဂမဉ္စဿ ဣစ္ဆတိ ၂။
သ ဝေ ရာဇ ပိယော ဟောတိ၊
ကံ တေန တွာ’ဘိပဿသီ’’တိ။

အထဿ မဟာသတ္တော—“မဟာရာဇ မာတာ ဝစနပေသနံ ကာတုံ သမတ္ထံ သတ္တဋ္ဌဝဿိကံ ပုတ္တံ ‘တာတ ခေတ္တံ ဂစ္ဆ၊ အန္တရာပဏံ ဂစ္ဆာ’တိ အာဒီနိ ဝတ္ဝာ ‘အမ္မ သစေ ဣဒ္ဓီဒိဋ္ဌ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒဿသိ၊ ဂမိဿာမီ’တိ ဝုတ္တေ ‘သာဓု ပုတ္တ ဂဏှာဟီ’တိ ဝတ္ဝာ ဒေတိ။ သော ဒါရကော တံ ခါဒိတွာ ဗဟိ ဂန္ဓာ ဒါရကေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠိတွာ မာတုပေသနံ န ဂစ္ဆတိ။ မာတရာ ‘တာတ ဂစ္ဆာဟီ’တိ ဝုတ္တေ သော မာတရံ ‘အမ္မ တွံ သီတာယ ဃရစ္ဆာယာယ နိသီဒသိ၊ ကိံ ပန အဟံ တဝ

၁-ခု ၅-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-န ဣစ္ဆတိ (သီ၊ ဣ)၊ နေစ္ဆတိ (သျာ)

bahi pesanakammaṁ karissāmi, ahaṁ taṁ vañcemī’ti vatvā hatthavikāramukhavikāre katvā gato. Sā gacchantaṁ disvā kujjhitvā daṇḍakaṁ gahetvā ‘tvaṁ mama santakaṁ khāditvā khette kiccaṁ kātuṁ na icchasī’ti tajjentī vegena palāyantaṁ anubandhitvā pāpuṇituṁ asakkontī ‘corā taṁ khaṇḍākhaṇḍaṁ chindantū’ti-ādīni vatvā yathākāmaṁ akkosati paribhāsati. Yaṁ[1] pana mukhena bhaṇati, tathā hadaye appamattakampi na icchati, āgamanañcassa icchati[2], so divasabhāgaṁ kīḷitvā sāyaṁ gehaṁ pavisituṁ avisahanto ñātakānaṁ santikaṁ gacchati. Mātāpissa āgamanamaggaṁ olokentī anāgacchantaṁ disvā pavisituṁ na visahati maññe’ti sokassa hadayaṁ pūretvā assupuṇṇehi nettehi ñātighare upadhārentī puttaṁ disvā āliṅgitvā sīse cumbitvā ubhohi hatthehi daḷhaṁ gahetvā ‘tāta piyaputtaka mama vacanaṁ hadaye ṭhapesī’ti atirekataraṁ pemaṁ uppādesi. Evaṁ mahārāja mātuyā kuddhakāle putto piyataro nāma hotī”ti dutiyaṁ pañhaṁ kathesi. Devatā tatheva pūjesi.

Rājāpi pūjetvā tatiyaṁ pañhaṁ yācitvā ‘vada mahārājā”ti vutte tatiyaṁ gāthamāha—

“Abbhakkhāti abhūtena, alikenā’bhisāraye.
Sa ve rāja piyo hoti, kaṁ tena tvā’bhipassasī”ti[3].

Athassa mahāsatto “rāja yadā ubho jayampatikā rahogatā lokassādaratiyā kīḷantā ‘bhadde tava mayi pemaṁ natthi, hadayaṁ te bahi gatan’ti evaṁ aññamaññaṁ abhūtena abbhācikkhanti, alikena sārenti codenti, tadā te atirekataraṁ aññamaññaṁ piyāyanti. Evamassa pañhassa atthaṁ jānāhī”ti kathesi. Devatā tatheva pūjesi.

Rājāpi pūjetvā itaraṁ pañhaṁ yācitvā “vada mahārājā”ti vutte catutthaṁ gāthamāha—

1. Yadā (Syā)
2. Tato appamattakassapi āgamanamassa na icchati (Sī), tato hadayena appamattakassapi āgamanañcassa na icchati (Syā)
3. Khu 5. 118 piṭṭhe.

ဗဟိ ပေသနကမ္မံ ကရိဿာမိ၊ အဟံ တံ ဝဉ္စေမီ’တိ ဝတ္ဝာ ဟတ္ထဝိကာရမုခ-ဝိကာရေ ကတ္ဝာ ဂတော။ သာ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ ဒဏ္ဍကံ ဂဟေတ္ဝာ ‘တ္ဝံ မမ သန္တကံ ခါဒိတ္ဝာ ခေတ္တေ ကိစ္စံ ကာတုံ န ဣစ္ဆသီ’တိ တဇ္ဇေန္တီ ဝေဂေန ပလာယန္တံ အနုဗန္ဓိတ္ဝာ ပါပုဏိတုံ အသက္ကောန္တီ ‘စောရာ တံ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ဆိန္ဒန္တု’တိအာဒီနိ ဝတ္ဝာ ယထာကာမံ အက္ကောသတိ ပရိဘာသတိ။ ယံ ပန မုခေန ဘဏတိ၊ တထာ ဟဒယေ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ န ဣစ္ဆတိ၊ အာဂမနဉ္စဿ ဣစ္ဆတိ[၂]၊ သော ဒိဝသဘာဂံ ကီဠိတ္ဝာ သာယံ ဂေဟံ ပဝိသိတုံ အဝိသဟန္တော ဉာတကာနံ သန္တိကံ ဂစ္ဆတိ။ မာတာပိဿ အာဂမနမဂ္ဂံ ဩလောကေန္တီ အနာဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ ‘ပဝိသိတုံ န ဝိသဟတိ မညေ’တိ သောကဿ ဟဒယံ ပူရေတ္ဝာ အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ ဉာတိဃရေ ဥပဓာရေန္တီ ပုတ္တံ ဒိသ္ဝာ အာလိင်္ဂိတ္ဝာ သီသေ စုမ္ဗိတ္ဝာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဒဠှံ ဂဟေတ္ဝာ ‘တာတ ပိယပုတ္တက မမ ဝစနံ ဟဒယေ ဌပေသီ’တိ အတိရေကတရံ ပေမံ ဥပ္ပါဒေသိ။ ဧဝံ မဟာရာဇ မာတုယာ ကုဒ္ဓကာလေ ပုတ္တော ပိယတရော နာမ ဟောတီ”တိ ဒုတိယံ ပဉ္ဉံ ကထေသိ။ ဒေဝတာ တထေဝ ပူဇေသိ။

ရာဇာပိ ပူဇေတ္ဝာ တတိယံ ပဉ္ဉံ ယာစိတ္ဝာ “ဝဒ မဟာရာဇာ”တိ ဝုတ္တေ တတိယံ ဂါထမာဟ—

“အဗ္ဘက္ခာတိ အဘူတေန၊ အလိကေနာ’ဘိသာရယေ။
သ ဝေ ရာဇ ပိယော ဟောတိ၊ ကံ တေန တ္ဝာ’ဘိပဿသီ”တိ?။

အထဿ မဟာသတ္တော “ရာဇ ယဒါ ဥဘော ဇယမ္ပတိကာ ရဟောဂတာ လောကဿာဒရတိယာ ကီဠန္တာ ‘ဘဒ္ဒေ တဝ မယိ ပေမံ နတ္ထိ၊ ဟဒယံ တေ ဗဟိ ဂတ’န္တိ ဧဝံ အညမညံ အဘူတေန အဗ္ဘာစိက္ခန္တိ၊ အလိကေန သာရေန္တိ စောဒေန္တိ၊ တဒါ တေ အတိရေကတရံ အညမညံ ပိယာယန္တိ။ ဧဝမဿ ပဉ္ဉဿ အတ္ထံ ဇာနာဟီ”တိ ကထေသိ။ ဒေဝတာ တထေဝ ပူဇေသိ။

ရာဇာပိ ပူဇေတ္ဝာ ဇုတရံ ပဉ္ဉံ ယာစိတ္ဝာ “ဝဒ မဟာရာဇာ”တိ ဝုတ္တေ စတုတ္ထံ ဂါထမာဟ—

၁-ယဒါ(သျာ)
၂-တတော အပ္ပမတ္တကဿပိ အာဂမနမဿ န ဣစ္ဆတိ (သီ)၊ တဒတာ ဟဒယေန အပ္ပမတ္တကဿပိ အာဂမနဉ္စဿ န ဣစ္ဆတိ (သျာ)
၃-ခု ၅-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။

“Haraṁ annañca pānañca, vatthasenāsanāni ca.
Aññadatthuharā santā, te ve rāja piyā honti.
Kaṁ tena tvā’bhipassasī”ti[1].

Athassa mahāsatto “mahārāja ayaṁ pañho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto. Saddhāni hi kulāni idhalokaparalokaṁ saddhahitvā denti ceva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe samaṇabrāhmaṇe yācantepi laddhaṁ harante bhuñjantepi disvā ‘amheyeva yācanti, amhākaṁyeva santakāni annapānādīni paribhuñjantī’ti tesu atirekataraṁ pemaṁ karonti. Evaṁ kho mahārāja aññadatthuharā santā ekaṁsena yācantā ceva laddhaṁ harantā ca samānā piyā hontī”ti kathesi. Imasmiṁ pana pañhe kathite devatā tatheva pūjetvā sādhukāraṁ datvā sattaratanapūraṁ ratanacaṅkoṭakaṁ “gaṇha mahāpaṇḍitā”ti mahāsattassa pādamūle khipi. Rājāpissa atirekataraṁ pūjaṁ karonto ativiya pasīditvā senāpatiṭṭhānaṁ adāsi. Tato paṭṭhāya mahāsattassa yaso mahā ahosi.

Devatāpañho niṭṭhito.

Puna te cattāro paṇḍitā “ambho gahapatiputto idāni mahantataro jāto, kiṁ karomā”ti mantayiṁsu. Atha ne Senako āha “hotu diṭṭho me upāyo, mayaṁ gahapatiputtaṁ upasaṅkamitvā ‘rahassaṁ nāma kassa kathetuṁ vaṭṭatī’ti pucchissāma, so ‘na kassaci kathetabban’ti vakkhati. Atha naṁ ‘gahapatiputto te deva paccatthiko jāto’ti paribhindissāmā”ti. Te cattāropi paṇḍitā tassa gharaṁ gantvā paṭisandhāraṁ katvā “paṇḍita pañhaṁ pucchitukāmamhā”ti vatvā “pucchathā”ti vutte Senako pucchi “paṇḍita purisena nāma kattha patiṭṭhātabban”ti. Sacce patiṭṭhātabbanti. Sacce patiṭṭhitena kiṁ uppādetabbanti. Dhanaṁ uppādetabbanti. Dhanaṁ uppādetvā kiṁ kātabbanti. Manto gahetabboti. Mantaṁ gahetvā kiṁ kātabbanti. Attano rahassaṁ parassa na kathetabbanti. Te “sādhu paṇḍitā”ti vatvā tuṭṭhamānasā hutvā “idāni gahapatiputtassa piṭṭhiṁ passissāmā”ti rañño santikaṁ gantvā “mahārāja

1. Khu 5. 118 piṭṭhe.

“ဟရံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ဝတ္ထသေနာသနာနိ စ။
အညဒတ္ထုဟရာ သန္တာ၊ တေ ဝေ ရာဇ ပိယာ ဟောန္တိ။
ကံ တေန တွာ’ဘိပဿသီ”တိ။

အထဿ မဟာသတ္တော “မဟာရာဇ အယံ ပဉ္ဟော မဂ္ဂိကသမဏဗြာဟ္မဏေ သန္ဓာယ ဝုတ္တော။ သဒ္ဓါနိ ဟိ ကုလာနိ ဣဓလောကပရလောကံ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ဒေန္တိ စေဝ ဒါတုကာမာနိ စ ဟောန္တိ၊ တာနိ တထာရူပေ သမဏဗြာဟ္မဏေ ယာစန္တေပိ လဘံ ဟရန္တေ ဘုဉ္ဇန္တေပိ ဒိသ္ဝာ ‘အမှေယေဝ ယာစန္တိ၊ အမှာကံယေဝ သန္တကာနိ အန္နပါနာဒီနိ ပရိဘုဉ္ဇန္တီ’တိ တေသု အတိရေကတရံ ပေမံ ကရောန္တိ။ ဧဝံ ခေါ မဟာရာဇ အညဒတ္ထုဟရာ သန္တာ ကေသေန ယာစန္တာ စေဝ လဘံ ဟရန္တာ စ သမာနာ ပိယာ ဟောန္တိ”တိ ကထေသိ။ ဣမသ္မိံ ပန ပဉ္ဟေ ကထိတေ ဒေဝတာ တထေဝ ပူဇေတ္ဝာ သာဓုကာရံ ဒတ္ဝာ သက္ကရတနပူရံ ရတနစင်္ကောဋကံ “ဂဏှ မဟာပဏ္ဍိတာ”တိ မဟာသတ္တဿ ပါဒမူလေ ခိပိ။ ရာဇာပိဿ အတိရေကတရံ ပူဇံ ကရောန္တော အတိဝိယ ပသီဒိတ္ဝာ သေနာပတိဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ မဟာသတ္တဿ ယသော မဟာ အဟောသိ။

ဒေဝတာပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

ပုန တေ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ “ဣဒ္ဓော ဂဟပတိပုတ္တော ဒုဒ္ဒိနိ မဟန္တတရော ဇာတော၊ ကိံ ကရောမာ”တိ မန္တယိံသု။ အထ နေ သေနကော အာဟ “ဟောတု ဒိဋ္ဌော ဖမေ ဥပါယော၊ မယံ ဂဟပတိပုတ္တံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ‘ရဟဿံ နာမ ကဿ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတီ’တိ ပုစ္ဆိဿာမ၊ သော ‘န ကဿစိ ကထေတဗ္ဗ’န္တိ ဝက္ခတိ။ အထ နံ ‘ဂဟပတိပုတ္တော တေ ဒေဝ ပဋ္ဌိကော ဇာတော’တိ ပရိဘိန္ဒိဿာမာ”တိ။ တေ စတ္တာရောပိ ပဏ္ဍိတာ ကဿ ဃရံ ဂန္ဓာ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ “ပဏ္ဍိတ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိတုကာမမှာ”တိ ဝတ္ဝာ “ပုစ္ဆထာ”တိ ဝုတ္တေ သေနကော ပုစ္ဆိ “ပဏ္ဍိတ ပုရိသေန နာမ ကတ္ထ ပတိဋ္ဌာတဗ္ဗ”န္တိ။ သစ္စေ ပတိဋ္ဌာတဗ္ဗန္တိ။ သစ္စေ ပတိဋ္ဌိတေန ကိံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗန္တိ။ ဓနံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗန္တိ။ ဓနံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ။ မန္တော ဂဟေတဗ္ဗောတိ။ မန္တံ ဂဟေတ္ဝာ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ။ အတ္တနော ရဟဿံ ပရဿ န ကထေတဗ္ဗန္တိ။ ဧတေ “သာဓု ပဏ္ဍိတာ”တိ ဝတ္ဝာ တုဋ္ဌမာနသာ ဟုတ္ဝာ “ဣဒ္ဓိနိ ဂဟပတိပုတ္တဿ ပိဋ္ဌိံ ပဿိဿာမာ”တိ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဓာ “မဟာရာဇ

gahapatiputto te paccatthiko jāto”ti vadiṁsu. Nāhaṁ tumhākaṁ vacanaṁ saddahāmi, na so mayhaṁ paccatthiko bhavissatīti. Saccaṁ mahārāja saddahatha, asaddahanto pana tameva pucchatha “paṇḍita attano rahassaṁ nāma kassa kathetabban”ti. Sace paccatthiko na bhavissati, “asukassa nāma kathetabban”ti vakkhati. Sace paccatthiko bhavissati, “kassaci na kathetabbaṁ, manorathe paripuṇṇe kathetabban”ti vakkhati. Tadā amhākaṁ vacanaṁ saddahitvā nikkaṅkhā bhaveyyāthāti. So sādhū”ti sampaṭicchitvā ekadivasaṁ sabbesu samāgantvā nisinnesu Vīsatinipāte pañcapaṇḍitapañhe paṭhamaṁ gāthamāha—

“Pañca paṇḍitā samāgatā’ttha,
Pañhā[1] me paṭibhāti taṁ suṇātha.
Nindiya’mattthaṁ pasaṁsiyaṁ vā,
Kassevā’vikareyya guyhamatthan”ti[2].

Evaṁ vutte Senako “rājānampi anhākaṁyeva abbhantare pakkhipissāmī”ti cintetvā imaṁ gāthamāha—

“Tvaṁ āvikarohi bhūmipāla,
Bhattā bhārasaho tuvaṁ vade’taṁ.
Tava chandarucīni sammasitvā,
Atha vakkhanti janinda pañca dhīrā”ti[2].

Tattha **bhattā**ti tvaṁ amhākaṁ sāmiko ceva uppannassa ca bhārassa saho, paṭhamaṁ tāva tvameva etaṁ vadehi. **Tava chandarucīnī**ti[3] pacchā tava chandañceva ruccanakāraṇāni ca sammasitvā ime pañca paṇḍitā akkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imaṁ gāthamāha—

“Yā sīlavatī anaññatheyyā,
Bhattucchandavasānugā piyā manāpā.
Nindiya’mattaṁ pasaṁsiyaṁ vā,
Bhariyāya’vikareyya guyhamatthan”ti[2].

Tattha **anaññatheyyā**ti[4] kilesavasena aññena na thenitabbā[5].

1. Pañho (Sī, Syā, I) 2. Khu 5. 347 piṭṭhe. 3. Chandañca ruciñcāti (Sī, I)
4. Anaññadheyyāti (Sī, I) 5. Aññena agahetabbāti attho (Sī, I)

ဂဟပတိပုတ္တော တေ ပစ္စတ္ထိကော ဇာတော”တိ ဝဒိံသု။ နာဟံ တုမှာကံ ဝစနံ သဒ္ဒဟာမိ၊ န သော မယှံ ပစ္စတ္ထိကော ဘဝိဿတီတိ။ သစ္စံ မဟာရာဇ သဒ္ဒဟထ၊ အသဒ္ဒဟန္တော ပန တမေဝ ပုစ္ဆထ “ပဏ္ဍိတ အတ္တနော ရဟဿံ နာမ ကဿ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ။ သစေ ပစ္စတ္ထိကော န ဘဝိဿတိ၊ “အသုကဿ နာမ ကထေ-တဗ္ဗ”န္တိ ဝက္ခတိ။ သစေ ပစ္စတ္ထိကော ဘဝိဿတိ၊ “ကဿစိ န ကထေတဗ္ဗံ၊ မနောရထေ ပရိပုဏ္ဏေ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ ဝက္ခတိ။ တဒါ အမှာကံ ဝစနံ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ နိက္ကင်္ခါ ဘဝေယ္យာထာတိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ဧကဒိဝသံ သဗ္ဗေသု သမာဂန္ဓာ နိသိန္နေသု ဝီသတိနိပါတေ ပဉ္စပဏ္ဍိတပဉ္ဟေ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

“ပဉ္စ ပဏ္ဍိတာ သမာဂတာ’တ္ထ၊
ပဉ္ဟာ[1] မေ ပဋိဘာတိ တံ သုဏာထ။
နိန္ဒိယ’မတ္ထံ ပသံသိယံ ဝါ၊
ကသ္သေဝါ’ဝိကရေယ္ယ ဂုယှမတ္ထ”န္တိ[2]။

ဧဝံ ဝုတ္တေ သေနကော “ရာဇာနမ္ပိ အမှာကံယေဝ အန္တန္တရေ ပက္ခိပိဿာ-မိ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“တွံ အာဝိကရောဟိ ဘူမိပါလ၊
ဘတ္တာ ဘာရသဟော တုဝံ ဝဒေ’တံ။
တဝ ဆန္ဒရုစိနိ သမ္မသိတ္ဝာ၊
အထ ဝက္ခန္တိ ဇနိန္ဒ ပဉ္စ ဓီရာ”တိ[3]။

ဘတ္တာတိ **ဘတ္တာ**တိ တွံ အမှာကံ သာမိကော စေဝ ဥပ္ပန္နဿ စ ဘာရဿ သဟော၊ ပဌမံ တာဝ တွမေဝ တေ ဝဒေဟိ။ **တဝ ဆန္ဒရုစိနိ**တိ[2] ပစ္ဆာ တဝ ဆန္ဒဉ္စေဝ ရုစနကာရဏာနိ စ သမ္မသိတ္ဝာ ဣမေ ပဉ္စ ပဏ္ဍိတာ ဝက္ခန္တိ။

အထ ရာဇာ အတ္တနော ကိလေသဝသိကတာယ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ယာ သီလဝတီ အနညထေယ္ယာ၊
ဘတ္တုစ္ဆန္ဒဝသာနုဂါ ဗိယာ မနာပါ။
နိန္ဒိယ’မတ္ထံ ပသံသိယံ ဝါ၊
ဘရိယာယာ’ ဝိကရေယ္ယ ဂုယှမတ္ထ”န္တိ[3]။

တတ္ထ **အနညထေယ္ယာ**တိ[4] ကိလေသဝသေန အညေန န ထေနိတဗ္ဗာ[5]။

၁-ပဉ္ဟော (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ) ၂-၃ ဤဂါထာဒွယံ နတ္ထိ (သီ၊ ဂ္ဂ) ၃-ဆန္ဒဉ္စ ရုစိဉ္စာတိ (သီ၊ ဂ္ဂ)
၄-အနညဓေယ္ယာတိ (သီ၊ ဂ္ဂ) ၅-အညေန အဂဟေတဗ္ဗာတိ အတ္ထော (သီ၊ ဂ္ဂ)

Tato Senako “idāni rājānaṁ amhākaṁ abbhantare pakkhipimhā”ti tussitvā sayaṁkatakāraṇameva dīpento imaṁ gāthamāha—

“Yo kicchagatassa āturassa,
Saraṇaṁ hoti gatī parāyaṇañca.
Nindiya’matthaṁ pasaṁsiyaṁ vā,
Sakhinovā’vikareyya guyhamatthan”ti[1].

Atha rājā Pukkusaṁ pucchi “kathaṁ Pukkusa passasi, nindiyaṁ vā pasaṁsiyaṁ vā rahassaṁ kassa kathetabban”ti. So kathento imaṁ gāthamāha—

“Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho,
Yo[2] ce sīlasamāhito ṭhitatto.
Nindiya’matthaṁ pasaṁsiyaṁ vā,
Bhātuvā’vikareyya guyhamatthan”ti[1].

Tattha **ṭhitatto**ti ṭhitasabhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāmindaṁ pucchi “kathaṁ Kāminda passasi, rahassaṁ kassa kathetabban”ti. So kathento imaṁ gāthamāha—

“Yo ve pituhadayassa paddhagū,
Anujāto pitaraṁ anomapañño.
Nindiya’matthaṁ pasaṁsiyaṁ vā,
Puttassā’vikareyya guyhamatthan”ti[1].

Tattha **paddhagū**ti[3] pesanakārako yo pitussa pesanaṁ karoti, pitu cittassa vase vattati, ovādakkhamo hotīti attho. **Anujāto**ti tayo puttā atijāto ca anujāto ca avajāto cāti. Anuppannaṁ yasaṁ uppādento atijāto, kulabhāro[4] avajāto, kulapaveṇirakkhako pana anujāto. Taṁ sandhāya evamāha.

1. Khu 5. 347 piṭṭhe. 2. So (Sī, Syā, I) 3. Patthagūti (Syā)
4. Kulaṅgāro kulapacchimako dhanavināsako (Sī), kulaṅkuro kulupacchedako dhanavināsako (Syā)

တတော သေနကော “ဣဒါနိ ရာဇာနံ အမှာကံ အဗ္ဘန္တရေ ပက္ခိပိမှာ”တိ တုဿိတ္ဝာ သယံကတကာရဏမေဝ ဒီပေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ယော ကိစ္ဆဂတဿ အာတုရဿ၊
သရဏံ ဟောတိ ဂတိ ပရာယဏဉ္စ။
နိန္ဒိယ’မတ္ထံ ပသံသိယံ ဝါ၊
သခိနောဝါ’ဝိကရေယ္ယ ဂုယှမတ္ထ”န္တိ[1]။

အထ ရာဇာ ပုက္ကုသံ ပုစ္ဆိ “ကထံ ပုက္ကုသ ပဿသိ၊ နိန္ဒိယံ ဝါ ပသံသိယံ ဝါ ရဟဿံ ကဿ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ။ သော ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ဇေဋ္ဌော အထ မဇ္ဈိမော ကနိဋ္ဌော၊
ယော ဘ စေ သီလသမာဟိတော ဌိတတ္တော။
နိန္ဒိယ’မတ္ထံ ပသံသိယံ ဝါ၊
ဘာတုဝါ’ဝိကရေယ္ယ ဂုယှမတ္ထ”န္တိ[2]။

တတ္ထ **ဌိတတ္တော**တိ ဌိတသဘာဝေါ နိဗ္ဗိသေဝနော။

တတော ရာဇာ ကာမိန္ဒံ ပုစ္ဆိ “ကထံ ကာမိန္ဒ ပဿသိ၊ ရဟဿံ ကဿ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ။ သော ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ယော ဝေ ပိတုဟဒယဿ ပဒ္ဓဂူ၊
အနုဇာတော ပိဘရံ အနောမပညော။
နိန္ဒိယ’မတ္ထံ ပသံသိယံ ဝါ၊
ပုတ္တဿာ’ဝိကရေယ္ယ ဂုယှမတ္ထ”န္တိ[3]။

တတ္ထ **ပဒ္ဓဂူ**တိ[4] ပေသနကာရကော ယော ပိတုဿ ပေသနံ ကရောတိ၊ ပိတု စိတ္တဿ ဝသေ ဝတ္တတိ၊ ဩဝါဒက္ခမော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **အနုဇာတော**တိ တတိယော ပုတ္တော အဘိဇာတော စ အနုဇာတော စ အဝဇာတော စာတိ။ အနုပ္ပန္နံ ယသံ ဥပ္ပါဒေန္တော အတိဇာတော၊ ကုလဘာရော[5] အဝဇာတော၊ ကုလပဝေဏိရက္ခကော ပန အနုဇာတော။ တံ သန္ဓာယ ဧဝမာဟ။

၁-ခ ၅-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သော (သီ၊ သျာ၊ ဣ) ၃-ပတ္ထဂူတိ (သျာ)
၄-ကုလင်္ဂါရော ကုလပစ္ဆိမကော ဓနဝိနာသကော (သီ)၊ ကုလင်္ကုရော ကုလုပစ္ဆေဒကော ဓနဝိနာသကော (သျာ)

Tato rājā Devindaṁ pucchi “kathaṁ Devinda passasi, rahassaṁ kassa kathetabban”ti. So attano katakāraṇameva kathento imaṁ gāthamāha—

“Mātā dvipadājanindaseṭṭha,
Yā naṁ poseti chandasā piyena.
Nindiya’matthaṁ pasaṁsiyaṁ vā,
Mātuyāvikareyya guyhamattan”ti[1].

Tattha **dvipadājanindaseṭṭhā**ti dvipadānaṁ seṭṭha janinda. **Chandasā piyenā**ti chandena ceva pemena ca.

Evaṁ te pucchitvā rājā paṇḍitaṁ pucchi “kathaṁ passasi paṇḍita, rahassaṁ kassa kathetabban”ti. (“Mahārāja yāva attano icchitaṁ na nipphajjati, tāva paṇḍito adhivāseyya, kassaci na katheyyā”ti)[2] so imaṁ gāthamāha—

“Guyhassa hi guyhameva sādhu,
Na hi guyhassa pasattha’māvikammaṁ.
Anipphannatā saheyya dhīro,
Nipphannova[3] yathāsukhaṁ bhaṇeyyā”ti[1].

Tattha **anipphannatā**ti[4] mahārāja yāva attano icchitaṁ na nipphajjati, tāva paṇḍito adhivāsena, na kassaci katheyyāti.

Paṇḍitena pana evaṁ vutte rājā anattamano ahosi. Senako rājānaṁ olokesi, rājāpi Senakamukhaṁ olokesi. Bodhisatto tesaṁ kiriyaṁ disvāva jāni “ime cattāro janā paṭhamameva maṁ rañño antare paribhindiṁsu, vīmaṁsanavasena pañho pucchito bhavissatī”ti. Tesaṁ pana kathentānaññeva sūriyo atthaṅgato, dīpā jalitā. Paṇḍito “rājakammāni nāma bhāriyāni, na paññāyati ‘kiṁ bhavissatī’ti, khippameva gantuṁ vaṭṭatī”ti uṭṭhāyāsanā rājānaṁ vanditvā nikkhamitvā cintesi “imesu eko ‘sahāyakassa kathetuṁ vaṭṭatī’ti

1. Khu 5. 348 piṭṭhe. 2. ( ) Sī-I-potthakesu natthi.
3. Nipphannattho (Sī), nipphannatthova (Syā), nippannattho (I)
4. Anipphādāyāti (Sī), anipphannāyāti (Syā), anippādāyāti (I)

တတော ရာဇာ ဒေဝိန္ဒံ ပုစ္ဆိ “ကထံ ဒေဝိန္ဒ ပဿသိ၊ ရဟဿံ ကဿ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ။ သော အတ္တနော ကတကာရဏမေဝ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“မာတာ ဒ္ဝိပဒါဇနိန္ဒသေဋ္ဌ၊
ယာ နံ ပေါသေတိ ဆန္ဒသာ ပိယေန။
နိန္ဒိယ’မတ္ထံ ပသံသိယံ ဝါ၊
မာတုယာဝိကရေယျ ဂုယ္ဟမတ္ထ”န္တိ[1]။

တတ္ထ **ဒ္ဝိပဒါဇနိန္ဒသေဋ္ဌာ**တိ ဒ္ဝိပဒါနံ သေဋ္ဌ ဇနိန္ဒ။ **ဆန္ဒသာ ပိယေနာ**တိ ဆန္ဒေန စေဝ ပေမေန စ။

ဧဝံ တေ ပုစ္ဆိတ္ဝာ ရာဇာ ပဏ္ဍိတံ ပုစ္ဆိ “ကထံ ပဿသိ ပဏ္ဍိတ၊ ရဟဿံ ကဿ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ။ (“မဟာရာဇ ယာဝ အတ္တနော ဣစ္ဆိတံ န နိပ္ဖဇ္ဇတိ၊ တာဝ ပဏ္ဍိတော အဓိဝါသေယျ၊ ကဿစိ န ကထေယျာ”တိ)[2] သော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ဂုယ္ဟဿ ဟိ ဂုယ္ဟမေဝ သာဓု၊
န ဟိ ဂုယ္ဟဿ ပသတ္ထ’မာဝိကမ္မံ။
အနိပ္ဖန္နတာ သဟေယျ ဓီရော၊
နိပ္ဖန္နော၁[3] ယထာသုခံ ဘဏေယျာ”တိ[2]။

တတ္ထ **အနိပ္ဖန္နတာ**တိ မဟာရာဇ ယာဝ အတ္တနော ဣစ္ဆိတံ န နိပ္ဖဇ္ဇတိ၊ တာဝ ပဏ္ဍိတော အဓိဝါသေယျ၊ န ကဿစိ ကထေယျာတိ။

ပဏ္ဍိတေန ပန ဧဝံ ဝုတ္တေ ရာဇာ အနတ္တမနော ဟောသိ။ သေနကောပိ ရာဇာနံ ဩလောကေသိ၊ ရာဇာပိ သေနကမုခံ ဩလောကေသိ။ ဗောဓိသတ္တော တေသံ ကိရိယံ ဒိသ္ဝာဝ ဇာနိ “ဣမေ စတ္တာရော ဇနာ ပဌမမေဝ မံ ရညော အန္တရေ ပရိဘိန္ဒိံသု၊ ဝိမံသနဝသေန ပဉ္ဉာ ပုစ္ဆိတော ဘဝိဿတီ”တိ။ တေသံ ပန ကထေန္တာနညေဝ သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော၊ ဒိပါ ဇလိတာ။ ပဏ္ဍိတော “ရာဇကမ္မာနိ နာမ ဘာရိယာနိ၊ န ပညာယတိ ‘ကိံ ဘဝိဿတီ’တိ၊ ခိပ္ပမေဝ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဥဋ္ဌာယာသနာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ နိက္ခမိတ္ဝာ စိန္တေသိ “ဣမေသု ဧကော ‘သဟာယကဿ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတီ’တိ

၁-ခ ၅-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-( ) သီ-ဣမေဝါတ္ထကေသု နတ္ထိ။
၃-နိပ္ဖန္နတ္ထော (သီ)၊ နိပ္ပန္နတ္ထောဝ (သျာ)၊ နိပ္ပန္နတ္ထော (ဣ)
၄-အနိပ္ပါဒါယာတိ (သီ)၊ အနိပ္ပန္နာယာတိ (သျာ)၊ အနိပ္ပါဒါယာတိ (ဣ)

āha, eko ‘bhātussa, eko puttassa, eko mātu kathetuṁ vaṭṭatī’ti āha. Imehi etaṁ katameva bhavissati, diṭṭhameva kathitanti maññāmi, hotu ajjeva etaṁ jānissāmī”ti. Te pana cattāropi aññesu divasesu rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhatta-ambaṇassa piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti. Tasmā paṇḍito “ahaṁ etesaṁ catunnaṁ rahassaṁ ambaṇassa heṭṭhā nipajjitvā jānituṁ sakkuṇeyyan”ti cintetvā taṁ ambaṇaṁ ukkhipāpetvā attharaṇaṁ attharāpetvā ambaṇassa heṭṭhā pavisitvā purisānaṁ saññaṁ adāsi “tumhe catūsu paṇḍitesu mantetvā gatesu āgantvā maṁ āneyyāthā”ti. Te “sādhū”ti sampaṭicchitvā pakkamiṁsu. Senakopi rājānaṁ āha “mahārāja amhākaṁ vacanaṁ na saddahatha, idāni kiṁ karissathā”ti. So tassa vacanaṁ gahetvā anisāmetvāva bhītatasito hutvā “idāni kiṁ karoma Senaka paṇḍitā”ti pucchi. Mahārāja papañcaṁ akatvā kañci ajānāpetvā gahapatiputtaṁ māretuṁ vaṭṭatīti. Rājā “Senaka ṭhapetvā tumhe añño mama atthakāmo nāma natthi, tumhe attano suhade gahetvā dvārantare ṭhatvā gahapatiputtassa pātova upaṭṭhānaṁ āgacchantassa khaggena sīsaṁ chindathā”ti attano khaggaratanaṁ adāsi. Te “sādhu deva mā bhāyi, mayaṁ taṁ māressāmā”ti vatvā nikkhamitvā “diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhī”ti bhatta-ambaṇassa piṭṭhe nisīdiṁsu. Tato Senako āha “ambho ko gahapatiputtaṁ māressatī”ti. Itare “tumheyeva ācariya mārethā”ti tasseva bhāraṁ kariṁsu.

Atha ne Senako pucchi “tumhe ‘rahassaṁ nāma asukassa asukassa kathetabban’ti vadatha, kiṁ vo etaṁ kataṁ, udāhu diṭṭhaṁ sutan”ti. Kataṁ etaṁ ācariyāti. Tumhe “rahassaṁ nāma sahāyakassa kathetabban”ti vadatha, kiṁ vo etaṁ kataṁ, udāhu diṭṭhaṁ sutanti. Kataṁ etaṁ mayāti. Kathetha ācariyāti. Imasmiṁ rahasse raññā ñāte jīvitaṁ me natthīti. Mā bhāyatha ācariya, idha tumhākaṁ rahassabhedako natthi, kathethāti. So nakhena ambaṇaṁ koṭṭetvā “atthi nu kho imassa heṭṭhā gahapatiputto”ti āha. Ācariya gahapatiputto attano issariyena evarūpaṁ ṭhānaṁ na pavisissati, idāni yasena matto bhavissati,

အာဟ၊ · ဧကော ‘ဘာတုဿ, ဧကော ပုတ္တဿ, ဧကော မာတု ကထေတုံ ဝဋ္ဋတီ’တိ အာဟ။ ဣမေဟိ တေံ ကတမေဝ ဘဝိဿတိ၊ ဒိဋ္ဌမေဝ ကထိတန္တိ မညာမိ၊ ဟောတု အဇ္ဇေဝ တေံ ဇာနိဿာမိ”တိ။ တေ ပန စတ္တာရောပိ အညေသု ဒိဝသေသု ရာဇကုလာ နိက္ခမိတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနဒ္ဝါရေ ဧကဿ ဘတ္တ-အမ္ဗဏဿ ပိဋ္ဌေ နိသီဒိတ္ဝာ ကိစ္စကရဏီယာနိ မန္တေတ္ဝာ ဃရာနိ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ ပဏ္ဍိတော “အဟံ ဧတေသံ စတုန္နံ ရဟဿံ အမ္ဗဏဿ ဟေဋ္ဌာ နိပဇ္ဇိတ္ဝာ ဇာနိတုံ သက္ကုဏေယျ”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ တံ အမ္ဗဏံ ဥက္ခိပါပေတ္ဝာ အတ္ထ-ရဏံ အတ္ထရာပေတ္ဝာ အမ္ဗဏဿ ဟေဋ္ဌာ ပဝိသိတ္ဝာ ပုရိသာနံ သညံ အဒါသိ “တုမ္ဟေ စတူသု ပဏ္ဍိတေသု မန္တေတ္ဝာ ဂတေသု အာဂန္ဒ္ဝာ မံ အာနေယ္ယာထာ”တိ။ တေ“သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ပက္ကမိံသု။ သေနကောပိ ရာဇာနံ အာဟ ‘‘မဟာရာဇ အမှာကံ ဝစနံ န သဒ္ဒဟထ၊ ဣဒါနိ ကိံ ကရိဿထာ”တိ။ သော တဿ ဝစနံ ဂဟေတ္ဝာ အနိသာမေတ္ဝာဝ ဘီတ-တသိတော ဟုတ္ဝာ “ဣဒါနိ ကိံ ကရောမ သေနက ပဏ္ဍိတာ’’တိ ပုစ္ဆိ။ မဟာရာဇ ပပဉ္စံ အကတ္ဝာ ကဉ္စိ အဇာနာပေတ္ဝာ ဂဟပတိပုတ္တံ မာရေတုံ ဝဋ္ဋတိတိ။ ရာဇာ ‘‘သေနက ဌပေတ္ဝာ တုမ္ဟေ အညော မမ အတ္ထကာမော နာမ နတ္ထိ၊ တုမ္ဟေ အတ္တနော သုဟဒေ ဂဟေတ္ဝာ ဒ္ဝါရန္တရေ ဌတ္ဝာ ဂဟပတိပုတ္တဿ ပါတော၀ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တဿ ခဂ္ဂေန သီသံ ဆိန္ဒထာ”တိ အတ္တနော ခဂ္ဂရတနံ အဒါသိ။ တေ “သာဓု ဒေဝ မာ ဘာယိ၊ မယံ တံ မာရေဿာ-မာ”တိ ဝတ္ဝာ နိက္ခမိတ္ဝာ “ဒိဋ္ဌာ နော ပစ္စာမိတ္တဿ ပိဋ္ဌီ’’တိ ဘတ္တအမ္ဗဏဿ ပိဋ္ဌေ နိသီဒိံသု။ တတော သေနကော အာဟ “အဇ္ဇာ ကော ဂဟပတိပုတ္တံ မာရေဿတီ”တိ။ ဣတရေ “တုမ္ဟေယေဝ အာစရိယ မာရေထာ’’တိ တဿေဝ ဘာရံ ကရိံသု။

အထ နေ သေနကော ပုစ္ဆိ “တုမ္ဟေ ‘ရဟဿံ နာမ အသုကဿ အသုကဿ ကထေတဗ္ဗ’န္တိ ဝဒထ၊ ကိံ ဝေါ တေံ ကတံ၊ ဥဒါဟု ဒိဋ္ဌံ သုတ”န္တိ။ ကတံ တေံ အာစရိယာတိ။ တုမ္ဟေ ‘‘ရဟဿံ နာမ သဟာယကဿ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ ဝဒထ၊ ကိံ ဝေါ တေံ ကတံ၊ ဥဒါဟု ဒိဋ္ဌံ သုတန္တိ။ ကတံ တေံ မယာတိ။ ကထေထ အာစရိယာတိ။ ဣမသ္မိံ ရဟဿေ ရညော ဉာတေ ဇီဝိတံ မေ နတ္ထီတိ။ မာ ဘာယထ အာစရိယ၊ ဣဓ တုမှာကံ ရဟဿဘေဒကော နတ္ထိ၊ ကထေ-ထာတိ။ ဧသော နခေန အမ္ဗဏံ ကောဒ္ဒေတ္ဝာ “အတ္ထိ နု ခေါ ဣမဿ ဟေဋ္ဌာ ဂဟပတိပုတ္တော”တိ အာဟ။ အာစရိယ ဂဟပတိပုတ္တော အတ္တနော ဣဿရိ-ယေန ဧဝရူပံ ဌာနံ န ပဝိသိဿတိ၊ ဣဒါနိ ယသေန မတ္တော ဘဝိဿတိ၊

kathetha tumheti. Senako tāva attano rahassaṁ kathento āha “tumhe imasmiṁ nagare asukaṁ nāma vesiṁ jānāthā”ti. Āma ācariyāti. Idāni sā paññāyatīti. Na paññāyati ācariyāti. Ahaṁ Sālavanuyyāne tāya saddhiṁ purisakiccaṁ katvā tassā piḷandhanesu lobhena taṁ māretvā tassāyeva sāṭakena bhaṇḍikaṁ katvā āharitvā amhākaṁ ghare asukabhūmikāya asuke nāma gabbhe nāgadantake laggesiṁ, vaḷañjetuṁ na visahāmi, purāṇabhāvamassa olokemi, evarūpaṁ aparādhakammaṁ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṁ, na tena kassaci kathitapubbaṁ, iminā kāraṇena “sahāyakassa guyhaṁ kathetabban”ti mayā kathitanti. Paṇḍito tassa rahassaṁ sādhukaṁ vavatthapetvā sallakkhesi.

Pukkusopi attano rahassaṁ kathento āha “mama ūruyā kuṭṭhaṁ atthi, kaniṭṭho me pātova kañci ajānāpetvā taṁ dhovitvā bhesajjena makkhetvā upari pilotikaṁ datvā bandhati. Rājā mayi muducitto ‘ehi Pukkusā’ti maṁ pakkositvā yebhuyyena mama ūruyāyeva sayati, sace pana etaṁ rājā jāneyya, maṁ māreyya. Taṁ mama kaniṭṭhaṁ ṭhapetvā añño jānanto nāma natthi, tena kāraṇena ‘rahassaṁ nāma bhātu kathetabban’ti mayā vuttan”ti. Kāmindopi attano rahassaṁ kathento āha “maṁ kāḷapakkhe uposathadivase Naradevo nāma yakkho gaṇhāti, ahaṁ ummattakasunakho viya viravāmi, svāhaṁ tamatthaṁ puttassa kathesiṁ. So mama yakkhena gahitabhāvaṁ ñatvā maṁ antogehagabbhe nipajjāpetvā dvāraṁ pidahitvā nikkhamitvā mama saddaṁ paṭicchādanatthaṁ dvāre samajjaṁ kāresi, iminā kāraṇena ‘rahassaṁ nāma puttassa kathetabban’ti mayā vuttan”ti. Tato tayopi Devindaṁ pucchiṁsu. So attano rahassaṁ kathento āha “mayā maṇipahaṁsanakammaṁ[1] karontena rañño santakaṁ Sakkena Kusarañño dinnaṁ siripavesanaṁ maṅgalamaṇiratanaṁ thenetvā mātuyā dinnaṁ. Sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṁ pavisanakāle taṁ mayhaṁ deti, ahaṁ tena maṇinā siriṁ pavesetvā rājanivesanaṁ gacchāmi. Rājā tumhehi saddhiṁ akathetvā paṭhamataraṁ mayā saddhiṁ kathesi. Devasikaṁ aṭṭha soḷasa, dvattiṁsa, catusaṭṭhi kahāpaṇe mama paribbayatthāya

1. Maṇiratanapavisanakammaṁ (Ka), maṇipabhaṁsanakammaṁ(I)

ကထေထ တုမ္ဟေတိ။ သေနကော တာဝ အတ္တနော ရဟဿံ ကထေန္တော အာဟ “တုမ္ဟေ ဣမသ္မိံ နဂရေ အသုကံ နာမ ဝေသိံ ဇာနာထာ”တိ။ အာမ အာစရိယာတိ။ ဣဒါနိ သာ ပညာယတီတိ။ န ပညာယတိ အာစရိယာတိ။ အဟံ သာလဝနုယ္ယာနေ တာယ သဒ္ဓိံ ပုရိသကိစ္စံ ကတ္ဝာ တဿာ ဝိဋ္ဌန္ဓနေသု လောဘေန တံ မာရေတ္ဝာ တဿာယေဝ သာဋကေန ဘဏ္ဍိကံ ကတ္ဝာ အာဟရိတ္ဝာ အမ္ဟာကံ ဃရေ အသုကဘူမိကာယ အသုကေ နာမ ဂဗ္ဘေ နာဂဒန္တကေ လဂ္ဂေသိံ၊ ဝဠဉ္ဇေတုံ န ဝိသဟာမိ၊ ပုရာဏဘာဝမဿ ဩလောကေမိ၊ ဧဝရူပံ အပရာဓကမ္မံ ကတ္ဝာ မယာ ဧကဿ သဟာယကဿ ကထိတံ၊ န တေန ကဿစိ ကထိတပုဗ္ဗံ၊ ဣမိနာ ကာရဏေန “သဟာယကဿ ဂုယ္ဟံ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ မယာ ကထိတန္တိ။ ပဏ္ဍိတော တဿ ရဟဿံ သာဓုကံ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ သလ္လက္ခေသိ။

ပုက္ကုသောပိ အတ္တနော ရဟဿံ ကထေန္တော အာဟ “မမ ဥရုယာ ကုဋ္ဌံ အတ္ထိ၊ ကနိဋ္ဌော မေ ပါတောဝ ကဋ္ဌံ အဇာနာပေတ္ဝာ တံ ဓောတ္ဝာ ဘေသဇ္ဇေန မက္ခေတ္ဝာ ဥပရိ ပိလောတိကံ ဒတ္ဝာ ဗန္ဓတိ။ ရာဇာ မယိ မုဒုစိတ္တော ‘ဧဟိ ပုက္ကုသာ’တိ မံ ပက္ကောသိတ္ဝာ ယေဘုယ္ယေန မမ ဥရုယာယေဝ သယတိ၊ သစေ ပန ဧတံ ရာဇာ ဇာနေယ္ယ၊ မံ မာရေယ္ယ။ တံ မမ ကနိဋ္ဌံ ဌပေတ္ဝာ အညော ဇာနန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တေန ကာရဏေန ‘ရဟဿံ နာမ ဘာတု ကထေတဗ္ဗ’န္တိ မယာ ဝုတ္တ”န္တိ။ ကာမိန္ဒောပိ အတ္တနော ရဟဿံ ကထေန္တော အာဟ “မံ ကာဠပက္ခေ ဥပေါသထဒိဝသေ နရဒေဝေါ နာမ ယက္ခော ဂဏှာတိ၊ အဟံ ဥမ္မတ္တကသုနခေါ ဝိယ ဝိရဝါမိ၊ သွာဟံ တမတ္ထံ ပုတ္တဿ ကထေသိံ။ သော မမ ယက္ခေန ဂဟိတဘာဝံ ဉတ္ဝာ မံ အန္တောဂေဟဂတ္တေ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ဒ္ဝါရံ ပိဒဟိတ္ဝာ နိက္ခမိတ္ဝာ မမ သဒ္ဒံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော ဒ္ဝါရေ သမဇ္ဇံ ကာရေသိ၊ ဣမိနာ ကာရဏေန ‘ရဟဿံ နာမ ပုတ္တဿ ကထေတဗ္ဗ’န္တိ မယာ ဝုတ္တ”န္တိ။ တတော တယောပိ ဒေဝိန္ဒံ ပုစ္ဆိံသု။ သော အတ္တနော ရဟဿံ ကထေန္တော အာဟ “မယာ မဏိပဟံသနကမ္မံ[1] ကရောန္တေန ရညော သန္တကံ သက္ကေန ကုသရညော ဒိန္နံ သိရိပဝေသနံ မင်္ဂလမဏိရတနံ ထေနေတ္ဝာ မာတုယာ ဒိန္နံ။ သာ ကဠိ အဇာနာပေတ္ဝာ မမ ရာဇကုလံ ပဝိသနကာလေ တံ မယ္ဟံ ဒေတိ၊ အဟံ တေန မဏိနာ သိရိံ ပဝေသေတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနံ ဂစ္ဆာမိ။ ရာဇာ တုမ္ဟေဟိ သဒ္ဓိံ အကထေတ္ဝာ ပဌမတရံ မယာ သဒ္ဓိံ ကထေသိ။ ဒေဝသိကံ အဋ္ဌ, သောဠသ, ဒ္ဝတ္တိံသ, စတုသဋ္ဌိ ကဟာပဏေ မမ ပရိဗ္ဗယတ္ထာယ

၁-မဏိရတနပဝိသနကမ္မံ (က)၊ မဏိပဘံသနကမ္မံ (ဍ)

deti. Sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṁ[1] rājā jāneyya, mayhaṁ jīvitaṁ natthi, iminā kāraṇena ‘rahassaṁ nāma mātu kathetabban’ti mayā vuttan”ti.

Mahāsatto sabbesampi guyhaṁ attano paccakkhaṁ akāsi. Te pana attano udaraṁ phāletvā antaṁ bāhiraṁ karontā viya rahassaṁ aññamaññaṁ kathetvā “tumhe appamattā pātova āgacchatha, gahapatiputtaṁ māressāmā”ti uṭṭhāya pakkamiṁsu. Tesaṁ gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ambaṇaṁ ukkhipitvā mahāsattaṁ ādāya pakkamiṁsu. So gharaṁ gantvā nhatvā alaṅkaritvā subhojanaṁ bhuñjitvā “ajja me bhaginī Udumbaradevī rājagehato sāsanaṁ pesessatī”ti ñatvā dvāre paccāyikaṁ purisaṁ ṭhapesi “rājagehato āgataṁ sīghaṁ pavesetvā mama dasseyyāsī”ti. Evañca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji. Tasmiṁ khaṇe rājāpi sayanapiṭṭhe nipannova paṇḍitassa guṇaṁ saritvā “Mahosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṁ upaṭṭhahanto na kiñci mayhaṁ anatthaṁ akāsi, devatāya pucchitapañhepi paṇḍite asati jīvitaṁ me laddhaṁ na siyā. Veripaccāmittānaṁ[2] vacanaṁ gahetvā ‘asamadhuraṁ paṇḍitaṁ mārethā’ti khaggaṁ dentena ayuttaṁ mayā kataṁ, sve dāni naṁ passituṁ na labhissāmī”ti sokaṁ uppādesi. Sarīrato sedā mucciṁsu. So sokasamappito cittassādaṁ na labhi. Udumbaradevīpi tena saddhiṁ ekasayanagatā taṁ ākāraṁ disvā “kiṁ nu kho mayhaṁ koci aparādho atthi, udāhu devassa kiñci sokakāraṇaṁ uppannaṁ, pucchissāmi tāva nan”ti imaṁ gāthamāha—

“Kiṁ tvaṁ vimanosi rājaseṭṭha,
Dvipadajaninda vacanaṁ suṇoma metaṁ.
Kiṁ cintayamāno dummanosi,
Nūna deva aparādho atthi mayhan”ti[3].

Atha rājā kathento gāthamāha—

“Paṇhe[4] vajjho Mahosadhoti,
Āṇatto me vadhāya bhūripañño.
Taṁ cintayamāno dummanosmi,
Na hi devī aparādho atthi tuyhan”ti[3].

---

1. Ānubhāvaṁ (Ka)
2. Verīnaṁ paccāmittānaṁ (Syā), veribhedakānaṁ paccāmittānaṁ (Ka)
3. Khu 5. 348 piṭṭhe.
4. Paññho (Sī, I), pañho (Syā)

ဒေတိ။ သစေ တဿ မဏိရတနဿ ဆန္နဘာဝံ[1] ရာဇာ ဇာနေယ္ယ၊ မယ္ဟံ ဇီဝိတံ နတ္ထိ၊ ဣမိနာ ကာရဏေန ‘ရဟဿံ နာမ မာတု ကထေတဗ္ဗ’န္တိ မယာ ဝုတ္တ”န္တိ။

မဟာသတ္တော သဗ္ဗေသမ္ပိ ဂုယ္ဟံ အတ္တနော ပစ္စက္ခံ အကာသိ။ တေ ပန အတ္တနော ဥဒရံ ဖာလေတ္ဝာ အန္တံ ဗာဟိရံ ကရောန္တာ ဝိယ ရဟဿံ အညမညံ ကထေတ္ဝာ “တုမ္ဟေ အပ္ပမတ္တာ ပါတောဝ အာဂန္ဆထ၊ ဂဟပတိပုတ္တံ မာရေဿာမာ”တိ ဥဋ္ဌာယ ပက္ကမိံသု။ တေသံ ဂတကာလေ ပဏ္ဍိတဿ ပုရိသာ အာဂန္ဆာ အမ္ဗဏံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ မဟာသတ္တံ အာဒါယ ပက္ကမိံသု။ သော ဃရံ ဂန္ဆာ နှတ္ဝာ အလင်္ကရိတ္ဝာ သုဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ “အဇ္ဇ မေ ဘဂိနိ ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ ရာဇဂေဟတော သာသနံ ပေသေဿတီ”တိ ဥတ္ဝာ ဒွါရေ ပစ္စာယိကံ ပုရိသံ ဌပေသိ “ရာဇဂေဟတော အာဂတံ သီဃံ ပဝေသေတ္ဝာ မမ ဇာနေယ္ယာသီ”တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ သယနပိဋ္ဌေ နိပဇ္ဇိ။ တသ္မိံ ခဏေ ရာဇာပိ သယနပိဋ္ဌေ နိပန္နောဝ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏံ သရိတ္ဝာ “မဟောသဓပဏ္ဍိတော သတ္တဝဿိကကာလတော ပဋ္ဌာယ မံ ဥပဋ္ဌဟန္တော နာ ကိဉ္စိ မယ္ဟံ အနတ္ထံ အကာသိ၊ ဒေဝတာယ ပုစ္ဆိတပဉ္ဟေပိ ပဏ္ဍိတေ ဇာနမာနေ ‘ဇီဝိတံ မေ လဒ္ဓံ နသိယာ။ ဧဝရူပဿပိ ကာရဏဿ ဂုဏံ ဇာနေတ္ဝာ ‘အသမဓုရံ ပဏ္ဍိတံ မာရေထာ’တိ ခဂ္ဂံ ဒေန္တေန အယုတ္တံ မယာ ကတံ၊ သ္ဝေ ဒါနိ နံ ပဿိတုံ နာ လဘိဿာမီ”တိ သောကံ ဥပ္ပါဒေသိ။ သရီရတောပိ သေဒါ မုစ္စိံသု။ သော သောကသမပ္ပိတော စိတ္တဿာဒံ နာ လဘိ။ ဥဒုမ္ဗရဒေဝိပိ တေန သဒ္ဓိံ ဧကသယနဂတာ တံ အာကာရံ ဒိသ္ဝာ “ကိံ နု ခေါ မယ္ဟံ ကောစိ အပရာဓော အတ္ထိ၊ ဥဒါဟု ဒေဝဿ ကိဉ္စိ သောကကာရဏံ ဥပ္ပန္နံ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ တာဝ နံ”ဇ္ဈိ ဂါထမာဟ—

“ကိံ တွံ ဝိမနောသိ ရာဇသေဋ္ဌ၊
ဒ္ဝိပဒဇနိန္ဒ ဝစနံ သုဏောမ မေတံ။
ကိံ စိန္တယမာနော ဒုမ္မနောသိ၊
နူန ဒေဝ အပရာဓော အတ္ထိ မယ္ဟ”န္တိ[2]။

အထ ရာဇာ ကထေန္တော ဂါထမာဟ—

“ပဏ္ဍော[3] ဝဇ္ဈော မဟောသဓောတိ၊
အာဏတ္တော မေ ဝဓာယ ဘူရိပညော။
တံ စိန္တယမာနော ဒုမ္မနောသ္မိ၊
နာ ဟိ ဒေဝိ အပရာဓော အတ္ထိ တုယ္ဟ”န္တိ[2]။

၁-အာနုဘာဝံ (က)
၂-ဝေရိနံ ပစ္စာမိတ္တာနံ (သျာ)၊ ဝေရိဘေဒကာနံ ပစ္စာမိတ္တာနံ (က)
၃-ဣ ၅-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပညော (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ပဉ္ဉော (သျာ)

Tattha **āṇatto**ti bhadde cattāro paṇḍitā “Mahosadho mama paccatthiko”ti kathayiṁsu, mayā tathato avicinitvā “vadhetha nan”ti bhūripañño vadhāya āṇatto, taṁ kāraṇaṁ cintayamāno dummanosmīti.

Tassā tassa vacanaṁ sutvāva mahāsatte sinehena pabbatamatto soko uppajji. Tato sā cintesi “ekena upāyena rājānaṁ assāsetvā rañño niddaṁ okkamanakāle mama kaniṭṭhassa sāsanaṁ pahiṇissāmī”ti. Atha sā “mahārāja tayāvetaṁ kataṁ gahapatiputtaṁ mahante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi so senāpatiṭṭhāne ṭhapito, idāni kira so tumhākaṁyeva paccatthiko jāto, na kho pana paccatthiko khuddako nāma atthi, māretabbova, tumhe mā cintayitthā”ti rājānaṁ assāsesi. So tanubhūtasoko niddaṁ okkami. Devī uṭṭhāya gabbhaṁ pavisitvā “tāta Mahosadha cattāro paṇḍitā taṁ paribhindiṁsu, rājā kuddho sve dvārantare taṁ vadhāya āṇāpesi, sve rājakulaṁ mā āgaccheyyāsi, āgacchanto pana nagaraṁ hatthagataṁ katvā samattho hutvā āgaccheyyāsī”ti paṇṇaṁ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṁ suttena veṭhetvā navabhājane katvā chādetvā lañchetvā atthacārikāya dāsiyā adāsi “imaṁ modakaṁ gahetvā mama kaniṭṭhassa dehī”ti. Sā tathā akāsi. “Rattiṁ kathaṁ nikkhantā”ti na cintetabbaṁ. Raññā paṭhamameva deviyā varo dinno, tena na naṁ koci nivāresi. Bodhisatto paṇṇākāraṁ gahetvā naṁ uyyojesi. Sā puna āgantvā dinnabhāvaṁ ārocesi. Tasmiṁ khaṇe devī āgantvā rañño saddhiṁ nipajji. Mahāsattopi modakaṁ bhinditvā paṇṇaṁ vācetvā tamatthaṁ ñatvā kattabbakiccaṁ vicāretvā sayane nipajji.

Itarepi cattāro janā pātova khaggaṁ gahetvā dvārantare ṭhatvā paṇḍitaṁ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṁ gantvā “kiṁ paṇḍitā mārito vo gahapatiputto”ti vutte “na passāma devā”ti āhaṁsu. Mahāsattopi aruṇuggamaneyeva nagaraṁ attano hatthagataṁ katvā tattha tattha ārakkhaṁ ṭhapetvā mahājanaparivuto rathaṁ āruyha mahantena parivārena rājadvāraṁ agamāsi. Rājā sīhapañjaraṁ ugghāṭetvā bahi olokento aṭṭhāsi. Atha mahāsatto rathā otaritvā rājānaṁ vanditvā aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā cintesi “sace ayaṁ mama paccatthiko

တတ္ထ **အာဏတ္တော**တိ ဘဒ္ဒေ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ “မဟောသဓော မမ ပစ္စတ္ထိကော”တိ ကထယိံသု၊ မယာ တထတော အဝိစိနိတ္ဝာ “ဝဓေထ နံ”န္တိ ဘူရိပညော ဝဓာယ အာဏတ္တော၊ တံ ကာရဏံ စိန္တယမာနော ဒုမ္မနောသ္မီတိ။

တဿာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာဝ မဟာသတ္တေ သိနေဟေန ပဗ္ဗတမတ္တော သောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တတော သာ စိန္တေသိ “ကေန ဥပါယေန ရာဇာနံ အဿာသေတ္ဝာ ရညော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမနကာလေ မမ ကနိဋ္ဌဿ သာသနံ ပဟိ-ဏိဿာမီ”တိ။ အထ သာ “မဟာရာဇ တယာဝေတံ ကတံ ဂဟပတိပုတ္တံ မဟန္တေ ဣဿရိယေ ပတိဋ္ဌာပေန္တေန၊ တုမ္ဟေဟိ သော သေနာပတိဋ္ဌာနေ ဌပိတော၊ ဣဒါနိ ကိရ သော တုမှာကံယေဝ ပစ္စတ္ထိကော ဇာတော၊ န ခေါ ပန ပစ္စတ္ထိကော ခုဒ္ဒကော နာမ အတ္ထိ၊ မာသေ့တဇ္ဇေထ၊ တုမ္ဟေ မာ စိန္တယိတ္ထာ”တိ ရာဇာနံ အဿာသေသိ။ သော တာ့ဘာသောကော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ ဒေဝီ ဥဋ္ဌာယ ဂဗ္ဘံ ပဝိသိတ္ဝာ “ဟာဂ မဇောသဓ စတ္ဝာရော ပဏ္ဍိတာ တံ ပရိဘိန္ဒိံသု၊ ရာဇာ ကုဒ္ဓော သွေ ဒ္ဝါရန္တရေ တံ ဝဓာယ အာဏာပေသိ၊ သွေ ရာဇကုလံ မာ အာဂစ္ဆေယျာသိ၊ အာဂစ္ဆန္တော ပန နဂရံ ဟတ္ထဂတံ ကတ္ဝာ သမဏ္ဍော ဟုတ္ဝာ အာဂစ္ဆေယျာသီ”တိ ပဏ္ဏံ လိခိတ္ဝာ မောဒကဿ အန္တော ပက္ခိပိတ္ဝာ မောဒကံ သုတ္တေန ဝေဋေတ္ဝာ နဝဘာဇနေ ကတ္ဝာ ဆာဒေတ္ဝာ လဉ္ဆနတ္ထာယ ဒာသိယာ ဒါသိယာ အဒါသိ “ဣမံ မောဒကံ ဂဟေတ္ဝာ မမ ကနိဋ္ဌဿ ဒေဟီ”တိ။ သာ တထာ အကာသိ။ “ရတ္တိံ ကထံ နိက္ခန္တာ”တိ န စိန္တေတဗ္ဗံ။ ရညာ ပဌမမေဝ ဒေဝိယာ ဝရော ဒိန္နော၊ တေန န နံ ကောစိ နိဝါရေသိ။ ဗောဓိသတ္တော ပဏ္ဍာကာရံ ဂဟေတ္ဝာ နံ ဥဒ္ဃာဋေသိ။ သာ ပုန အာဂန္ဝာ ဒိန္နဘာဝံ အာရောစေသိ။ ဟတ္ထိံ ဒေတော ဒေဝိ အာဂန္ဝာ ရညာ သဒ္ဓိံ နိပဇ္ဇိ။ မဟာသတ္တောပိ မောဒကံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပဏ္ဍံ ဝါစေတ္ဝာ တမတ္ထံ ဉတ္ဝာ ကတ္တဗ္ဗ-ကိစ္စံ ဝိစာရေတ္ဝာ သယနေ နိပဇ္ဇိ။

ဧတရေပိ စတ္တာရော ဇနာ ပါဒတောဝ ခဂ္ဂံ ဂဟေတ္ဝာ ဒ္ဝါရန္တရေ ဌတ္ဝာ ပဏ္ဍိတံ အပဿန္တာ ဒုမ္မနာ ဟုတ္ဝာ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဝာ “ကိံ ပဏ္ဍိတာ မာရိတော ဝေါ ဂဟပတိပုတ္တော”တိ ဝုတ္တေ “န ပဿာမ ဒေဝါ”တိ အာဟံသု။ မဟာသတ္တောပိ အရုဏုဂ္ဂမနေယေဝ နဂရံ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ကတ္ဝာ ဗဟိ တတ္ထ အာရက္ခံ ဌပေတ္ဝာ မဟာဇနပရိဝုတော ရထံ အာရုယှ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ရာဇဒ္ဝါရံ အဂမာသိ။ ရာဇာ သီဟပဉ္ဇရံ ဥဋ္ဌါပေတ္ဝာ ဗဟိ ဩလောကေန္တော အဋ္ဌာသိ။ အထ မဟာသတ္တော ရထာ ဩတရိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ တံ ဒိသ္ဝာ စိန္တေသိ “သစေ အယံ မမ ပစ္စတ္ထိကော

bhaveyya, na maṁ vandeyyā”ti. Atha naṁ pakkosāpetvā rājā āsane nisīdi. Mahāsattopi ekamantaṁ nisīdi. Cattāropi paṇḍitā tattheva nisīdiṁsu. Atha naṁ rājā kiñci ajānanto viya “tāta tvaṁ hiyyo gantvā idāni āgacchasi, kiṁ maṁ pariccajasī”ti vatvā imaṁ gāthamāha—

“Abhidosagato dāni ehisi[1],
Kiṁ sutvā kiṁ saṅkate mano te.
Ko te kimavoca bhūripañña,
Iṅgha vacanaṁ suṇoma brūhi me’tan”ti[2].

Tattha **abhidosagato**ti hiyyo paṭhamayāme gato idāni āgato. **Kiṁ saṅkate**ti[3] kiṁ āsaṅkate. **Kimavocā**ti kiṁ rañño santikaṁ mā gamīti taṁ koci avoca.

Atha naṁ mahāsatto “mahārāja tayā me catunnaṁ paṇḍitānaṁ vacanaṁ gahetvā vadho āṇatto, tenāhaṁ na emī”ti codento imaṁ gāthamāha—

“Paṇhe vajjho Mahosadhoti,
Yadi te mantayitaṁ janinda dosaṁ.
Bhariyāya rahogato asaṁsi,
Guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mame’tan”ti[2].

Tattha **yadi te**ti yasmā[4] tayā. **Mantayitan**ti kathitaṁ. **Dosan**ti abhidosaṁ, rattibhāgeti attho. Kassa kathitanti? Bhariyāya. Tvaṁ hi hiyyo tassā imamatthaṁ rahogato asaṁsi. **Guyhaṁ pātukatan**ti tassā evarūpaṁ attano rahassaṁ pātukataṁ. **Sutaṁ mame’tan**ti mayā panetaṁ tasmiṁ khaṇeyeva sutaṁ.

Rājā taṁ sutvā “imāya taṅkhaṇaññeva sāsanaṁ pahitaṁ bhavissatī”ti kuddho deviṁ olokesi. Taṁ ñatvā mahāsatto “kiṁ deva deviyā kujjhatha, ahaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ sabbaṁ jānāmi, deva tumhākaṁ tāva rahassaṁ deviyā kathitaṁ hotu, ācariyasenakassa Pukkusādīnaṁ vā rahassaṁ mama kena kathitaṁ, ahaṁ etesampi rahassaṁ

1. Esi (Sī, Syā, I)
2. Khu 5. 348 piṭṭhe.
3. Kimāsaṅkateti (Sī), kimāsaṅkiteti (Syā)
4. Yadā (Syā)

ဘဝေယ္ယ၊ နံ မံ ဝန္ဒေယ္ယာ”တိ။ အထ နံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ရာဇာ အာသနေ နိသီဒိ။ မဟာသတ္တောပိ ကေမန္တံ နိသီဒိ။ စတ္တာရောပိ ပဏ္ဍိတာ တတ္ထေဝ နိသီဒိံသု။ အထ နံ ရာဇာ ကိဉ္စိ အဇာနန္တော ဝိယ “တာတ တွံ ဟိယ္ယော ဂန္ဓာ ဣဒါနိ အာဂစ္ဆသိ၊ ကိံ မံ ပရိစ္စဇသီ”တိ ဝတ္ဝာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“အဘိဒေါသဂတော ဒါနိ ဧှသိ၁၊
ကိံ သုတ္ဝာ ကိံ သင်္ကေ မနော တေ။
ကော တေ ကိမဝေါစ ဘူရိပညာ၊
ဣဃ ဝစနံ သုဏောမ ဗြူဟိ မေ’တ”န္တိ ၂။

တတ္ထ **အဘိဒေါသဂတော**တိ ဟိယ္ယော ပဌမယာမေ ဂတော ဣဒါနိ အာဂတော။ **ကိံ သင်္ကေ**တိ၂ ကိံ အာသင်္ကေ။ **ကိမဝေါစာ**တိ ကိံ ရညော သန္တိကံ မာ ဂမီတိ တံ ကောစိ အဝေါစ။

အထ နံ မဟာသတ္တော “မဟာရာဇ တယာ မေ စတုန္နံ ပဏ္ဍိတာနံ ဝစနံ ဂဟေတ္ဝာ ဝဓော အာဏတ္တော၊ တေနာဟံ န မေ”တိ စောဒေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ပဏ္ဍော ဝဇ္ဇော မဟောသဓောတိ၊
ယဒိ တေ မန္တယိတံ ဇနိန္ဒ ဒေါသံ။
ဘရိယာယ ရဟောဂတော အသံသိ၊
ဂုယ္ဟံ ပါတုကတံ သုတံ မမေ’တ”န္တိ ၃။

တတ္ထ **ယဒိ တေ**တိ ယသ္မာ၄ တယာ။ **မန္တယိတန္တိ** ကထိတံ။ **ဒေါသန္တိ** အဘိဒေါသံ၊ ရတ္တိဘာဂေတိ အတ္ထော။ ကဿ ကထိတန္တိ? ဘရိယာယ။ တွံ ဟိ ဟိယ္ယော တဿာ ဣမမတ္ထံ ရဟောဂတော အသံသိ။ **ဂုယ္ဟံ ပါတုကတန္တိ** တဿာ ဧဝရူပံ အတ္တနော ရဟဿံ ပါတုကတံ။ **သုတံ မမေ’တန္တိ** မယာ ပနေတံ တသ္မိံ ခဏေယေဝ သုတံ။

ရာဇာ တံ သုတ္ဝာ ‘‘ဣမာယ တဒ်ဏာညေဝ သာသနံ ပဟိတံ ဘဝိဿတီ”တိ ကုဒ္ဓေါ ဒေဝိံ ဩလောကေသိ။ တံ ဉတ္ဝာ မဟာသတ္တော ‘‘ကိံ ဒေဝ ဒေဝိယာ ကုဇ္ဈထ၊ အဟံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ သဗ္ဗံ ဇာနာမိ၊ ဒေဝ တုမှာကံ တာဝ ရဟဿံ ဒေဝိယာ ကထိတံ ဟောတု၊ အာစရိယသေနကဿ ပုက္ကုသာဒီနံ ဝါ ရဟဿံ မမ ကေန ကထိတံ၊ အဟံ ဧတေသမ္ပိ ရဟဿံ

၁-သေ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
၂-ကိမာသင်္ကတေတိ (သီ)၊ ကိမာသင်္ကိတေတိ (သျာ)
၃-၄ ဤ-ဒုဂဂ-ဗိဒ္ဓေ။
၄-ယဒါ (သျာ)

jānāmiyevā”ti Senakassa tāva rahassaṁ kathento imaṁ gāthamāha—

“Yaṁ sālavanasmiṁ Senako,
Pāpakammaṁ akāsi asabbhirūpaṁ.
Sakhinova rahogato asaṁsi,
Guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mame’tan”ti[1].

Tattha **asabbhirūpan**ti asādhujātikaṁ lāmakaṁ akusalakammaṁ akāsi. Imasmiṁyeva hi nagare asukaṁ nāma vesiṁ sālavanuyyāne purisakiccaṁ katvā taṁ māretvā alaṅkāraṁ gahetvā tassāyeva sāṭakena bhaṇḍikaṁ katvā attano ghare asukaṭṭhāne nāgadantake laggetvā ṭhapesi. **Sakhinovā**ti atha naṁ mahārāja ekassa sahāyakassa rahogato hutvā akkhāsi, tampi mayā sutaṁ. Nāhaṁ devassa paccatthiko, Senakoyeva. Yadi te paccatthikena kammaṁ atthi, Senakaṁ gaṇhāpehīti.

Rājā Senakaṁ oloketvā “saccaṁ Senakā”ti pucchitvā “saccaṁ devā”ti vutte tassa bandhanāgārappavesanaṁ āṇāpesi. Paṇḍito Pukkusassa rahassaṁ kathento imaṁ gāthamāha—

“Pukkusapurisassa te janinda,
Uppanno rogo arājayutto.
Bhātucca rahogato asaṁsi,
Guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mame’tan”ti[1].

Tattha **arājayutto**ti mahārāja etassa kuṭṭharogo uppanno, so rājānaṁ pattuṁ ayutto, chupanānucchaviko na hoti. Tumhe ca “Pukkusassa ūru muduko”ti yebhuyyena tassa ūrumhi nipajjatha, so panesa vaṇabandhapilotikāya phasso devāti.

Rājā tampi oloketvā “saccaṁ Pukkusā”ti pucchitvā “saccaṁ devā”ti vutte tampi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Paṇḍito Kāmindassapi rahassaṁ kathento imaṁ gāthamāha—

1. Khu 5. 349 piṭṭhe.

ဇာနာမိယေဝါ”တိ သေနကဿ တာဝ ရဟဿံ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ယံ သာလဝနသ္မိံ သေနကော၊
ပါပကမ္မံ အကာသိ အသဒ္ဓိရူပံ။
သခိနောဝ ရဟောဂတော အသံသိ၊
ဂုယ္ဟံ ပါတုကတံ သုတံ မမေ’တ”န္တိ[1]။

တတ္ထ **အသဒ္ဓိရူပ**န္တိ အသာဓုဇာတိကံ လာမကံ အကုသလကမ္မံ အကာသိ။ ဣမသ္မိံယေဝ ဟိ နဂရေ အသုကံ နာမ ဝေသိံ သာလဝနယျာနေ ပုရိသကိစ္စံ ကတ္ဝာ တံ မာရေတ္ဝာ အလင်္ကာရံ ဂဟေတ္ဝာ တဿာယေဝ သာဋကေန ဘဏ္ဍိကံ ကတ္ဝာ အတ္တနော ဃရေ အသုကဋ္ဌာနေ နာဂဒန္တကေ လဂ္ဂေတ္ဝာ ဌပေသိ။ **သခိနောဝါ**တိ အထ နံ မဟာရာဇ ကေဿ သဟာယကဿ ရဟောဂတော ဟုတ္ဝာ အက္ခာသိ၊ တမ္ပိ မယာ သုတံ။ နာဟံ ဒေဝဿ ပစ္စတ္ထိကော, သေနကောယေဝ။ ယဒိ တေ ပစ္စတ္ထိကေန ကမ္မံ အတ္ထိ၊ သေနကံ ဂဏ္ဟာပေဟီတိ။

ရာဇာ သေနကံ ဩလောကေတ္ဝာ “သစ္စံ သေနကာ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “သစ္စံ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ တဿ ဗန္ဓနာဂါရပ္ပဝေသနံ အာဏာပေသိ။ ပဏ္ဍိတော ပုက္ကုသဿ ရဟဿံ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ပုက္ကုသပုရိသဿ တေ ဇနိန္ဒ၊
ဥပ္ပန္နော ရောဂေါ အရာဇယုတ္တော။
ဘာတုစ္စ ရဟောဂတော အသံသိ၊
ဂုယ္ဟံ ပါတုကတံ သုတံ မမေ’တ”န္တိ[2]။

တတ္ထ **အရာဇယုတ္တော**တိ မဟာရာဇ တေဿ ကုဋ္ဌရောဂေါ ဥပ္ပန္နော၊ သော ရာဇာနံ ပတ္တုံ အယုတ္တော၊ ဆုပနာနုစ္ဆဝိကော န ဟောတိ။ တုမှေ စ “ပုက္ကုသဿ ဒိဋ္ဌ မုဒုကော”တိ ယေဘုယ္ယေန တဿ ဒိဋ္ဌမိ နိပဇ္ဇထ၊ သော ပနေသ ဝဏ္ဏဗန္ဓဝိလောတိကာယ ဖဿော ဒေဝါတိ။

ရာဇာ ကမ္ပိ ဩလောကေတ္ဝာ “သစ္စံ ပုက္ကုသာ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “သစ္စံ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ တမ္ပိ ဗန္ဓနာဂါရံ ပဝေသာပေသိ။ ပဏ္ဍိတော ကာမိန္ဒသ္သပိ ရဟဿံ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

1. ခု ၅-၃၄၉-ဖိဋ္ဌေ။

“Ābādho’yaṁ asabbhirūpo,
Kāmindo naradevena phuṭṭho.
Puttassa rahogato asaṁsi,
Guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mame’tan”ti[1].

Tattha **asabbhirūpo**ti yena so ābādhena phuṭṭho ummattakasunakho viya viravati,so naradevayakkhābādho asabbhijātiko lāmako, rājakulaṁ pavisituṁ na yutto mahārājāti vadati.

Rājā tampi oloketvā “saccaṁ Kāmindā”ti pucchitvā “saccaṁ devā”ti vutte tampi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Paṇḍito Devindassapi rahassaṁ kathento imaṁ gāthamāha—

“Aṭṭhavaṅkaṁ maṇiratanaṁ uḷāraṁ,
Sakko te adadā pitāmahassa.
Devindassa gataṁ tadajja hatthaṁ,
Mātucca rahogato asaṁsi.
Guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mame’tan”ti[1].

Tattha **pitāmahassā**ti tava pitāmahassa Kusarājassa. **Tadajja hatthan**ti taṁ maṅgalasammataṁ maṇiratanaṁ ajja Devindassa hatthagataṁ mahārājāti.

Rājā tampi oloketvā “saccaṁ Devindā”ti pucchitvā “saccaṁ devā”ti vutte tampi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Evaṁ “bodhisattaṁ vadhissāmā”ti cintetvā sabbepi te bandhanāgāraṁ paviṭṭhā. Bodhisatto “mahārāja iminā kāraṇenāhaṁ ‘attano guyhaṁ parassa na kathetabban’ti vadāmi, vadantā pana mahāvināsaṁ pattā”ti vatvā uttari dhammaṁ desento imā gāthā abhāsi—

“Guyhassa hi guyhameva sādhu,
Na guyhassa pasattha’māvikammaṁ.
Anipphannatā saheyya dhīro,
Nipphannova yathāsukhaṁ bhaṇeyya.

1. Khu 5. 349 piṭṭhe.

.“အာဗာဓော’ယံ အသဒ္ဘိရူပေါ၊
ကာမိန္ဒော နရဒေဝေန ဖုဋ္ဌော။
ပုတ္တဿ ရဟောဂတော အသံသိ၊
ဂုယ္ဍံ ပါတုကတံ သုတံ မမေ’တ”န္တိ။

တတ္ထ **အသဒ္ဘိရူပေါ**တိ ယေန သော အာဗာဓေန ဖုဋ္ဌော ဥမ္မတ္တကသုနခေါ ဝိယ ဝိရဝတိ၊ သော နရဒေဝယက္ခာဗာဓော အသဒ္ဘိဇာတိကော လာမကော၊ ရာဇကုလံ ပဝိသိတုံ န ယုတ္တော မဟာရာဇာတိ ဝဒတိ။

ရာဇာ တမ္ပိ ဩလောကေတ္ဝာ “သစ္စံ ကာမိန္ဒာ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “သစ္စံ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ တမ္ပိ ဗန္ဓနာဂါရံ ပဝေသာပေသိ။ ပဏ္ဍိတော ဒေဝိန္ဒဿပိ ရဟဿံ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“အဇ္ဇဂ်ံ မဏိရတနံ ဥဠာရံ၊
သက္ကော ဟေ အဒဒါ ပိတာမဟဿ။
ဒေဝိန္ဒဿ ဂတံ တဒဇ္ဇ ဟတ္ထံ၊
မာတုဉ္စ ရဟောဂတော အသံသိ။
ဂုယ္ဍံ ပါဘုကတံ သုတံ မမေ’တ”န္တိ။

တတ္ထ ဝိတာမဟဿာတိ တဝ ပိတာမဟဿ ကုသရာဇဿ။ **တဒဇ္ဇ ဟတ္ထ**န္တိ တံ မင်္ဂလသမ္မတံ မဏိရတနံ အဇ္ဇ ဒေဝိန္ဒဿ ဟတ္ထဂတံ မဟာရာဇာတိ။

ရာဇာ တမ္ပိ ဩလောကေတ္ဝာ “သစ္စံ ဒေဝိန္ဒာ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “သစ္စံ ဒေဝါ”တိ ဝုတ္တေ တမ္ပိ ဗန္ဓနာဂါရံ ပဝေသာပေသိ။ ဧဝံ “ဗောဓိသတ္တံ ဝဓိဿာမာ”တိ စိန္တေတ္ဝာ သဗ္ဗေပိ တေ ဗန္ဓနာဂါရံ ပဝိဋ္ဌာ။ ဗောဓိသတ္တော “မဟာရာဇ ဣမိနာ ကာရဏေနာဟံ ‘အတ္တနော ဂုယ္ဍံ ပရဿ န ကထေတဗ္ဗ’န္တိ ဝဒါမိ၊ ဝဒန္တာ ပန မဟာဝိနာသံ ပတ္တာ”တိ ဝတ္ဝာ ဥတ္တရိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ—

“ဂုယ္ဍဿ ဟိ ဂုယ္ဍမေဝ သာဓု၊
န ဂုယ္ဍဿ ပသတ္ထ’မာဝိကမ္မံ။
အနိပ္ဖန္နတာ သဟေယ္ယ ဓီရော၊
နိပ္ဖန္နော’ဝ ယထာသုခံ ဘဏေယ္ယ။

၁-ခု ၅-၃၄၉-ဝိဇ္ဇေ။

Na guyhamatthaṁ vivareyya, rakkheyya naṁ yathā nidhiṁ.
Na hi pātukato sādhu, guyho attho pajānatā.

Thiyā guyhaṁ na saṁseyya, amittassa ca paṇḍito.
Yo cāmisena saṁhīro, hadayattheno ca yo naro.

Guyhamatthaṁ asambuddhaṁ, sambodhayati yo naro.
Mantabhedabhayā tassa, dāsabhūto titikkhati.

Yāvanto purisassa'tthaṁ, guyhaṁ jānanti mantinaṁ.
Tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṁ na vissaje.

Vivicca bhāseyya divā rahassaṁ,
Rattiṁ giraṁ nātivelaṁ pamuñce.
Upassutikā hi suṇanti mantaṁ,
Tasmā manto khippamupeti bhedan"ti[1].

Tattha **amittassa cā**ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya. **Saṁhīro**ti yo ca yena kenaci āmisena saṁhīrati upalāpati saṅgahaṁ[2] gacchati, tassapi na saṁseyya. **Hadayatthenoti** yo ca amitto mittapatirūpako mukhena aññaṁ katheti, hadayena aññaṁ cinteti, tassapi na saṁseyya. **Asambuddhan**ti parehi aññātaṁ. asambodhan"tipi pāṭho, paresaṁ bodhetuṁ ayuttanti attho. **Titikkhatī**ti tassa akkosampi paribhāsampi pahārampi dāso viya hutvā adhivāseti. **Mantinan**ti mantitaṁ[3], mantīnaṁ vā antare yāvanto jānantīti attho. **Tāvanto**ti te guyhajānanake paṭicca tattakā tassa ubbegā santāsā uppajjanti. **Na vissaje**ti na vissajjeyya paraṁ na jānāpeyya. **Viviccā**ti sace divā rahassaṁ mantetukāmo hoti, vivittaṁ okāsaṁ kāretvā suppaṭicchannaṭṭhāne manteyya. **Nātivelan**ti rattiṁ rahassaṁ kathento pana ativelaṁ mariyādātikkantaṁ mahāsaddaṁ karonto giraṁ nappamuñceyya. **Upassutikā hī**ti mantanaṭṭhānaṁ upagantvā tirokuṭṭādīsu ṭhatvā sotāro[4]. **Tasmā**ti mahārāja tena kāraṇena so manto khippameva bhedamupāgamīti.

1. Khu 5. 349 piṭṭhe.
2. Upalāpanasaṅgahaṁ (Syā, I)
3. Taṁ mantaṁ (Syā)
4. Sotakā (Ka)

န ဂုယ္ဟမတ္ထံ ဝိဝရေယျ၊ ရက္ခေယျ နံ ယထာ နိဓိံ။
န ဟိ ပါတုကတော သာဓု၊ ဂုယ္ဟော အတ္ထော ပဇာနတာ။

ထိယာ ဂုယ္ဟံ န သံသေယျ၊ အမိတ္တဿ စ ပဏ္ဍိတော။
ယော စာမိသေန သံဟီရော၊ ဟဒယတ္ထေနော စ ယော နရော။

ဂုယ္ဟမတ္ထံ အသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သမ္ဗောဓေတိ ယော နရော။
မန္တဘေဒဘယာ တဿ၊ ဒါသဘူတော တိတိက္ခတိ။

ယာဝန္တော ပုရိသဿ'တ္ထံ၊ ဂုယ္ဟံ ဇာနန္တိ မန္တိနံ။
တာဝန္တော တဿ ဥဗ္ဗေဂါ၊ တသ္မာ ဂုယ္ဟံ န ဝိဿဇေ။

ဝိဝိစ္စ ဘာသေယျ ဒိဝါ ရဟဿံ၊
ရတ္တိံ ဂိရံ နာတိဝေလံ ပမုဉ္စေ။
ဥပဿုတိကာ ဟိ သုဏန္တိ မန္တံ၊
တသ္မာ မန္တော ခိပ္ပမုပေတိ ဘေဒ"န္တိ[1]။

တတ္ထ **အမိတ္တဿ စာ**တိ ဣတ္ထိယာ စ ပစ္စတ္ထိကဿ စ န ကထေယျ။ **သံဟီရော**တိ ယော စ ယေန ကေနစိ အာမိသေန သံဟီရတိ ဥပလာပတိ သင်္ဂဟံ[2] ဂစ္ဆတိ၊ တဿပိ န သံသေယျ။ **ဟဒယတ္ထေနော**တိ ယော စ အမိတ္တော မိတ္တပတိရူပကော မုခေန အညံ ကထေတိ၊ ဟဒယေန အညံ စိန္တေတိ၊ တဿပိ န သံသေယျ။ **အသမ္ဗုဒ္ဓန္တိ** ပရေဟိ အဉာတံ။ "အသမ္ဘောဓ"န္တိပိ ပါဌော၊ ပရေသံ ဗောဓေတုံ အယုတ္တန္တိ အတ္ထော။ **တိတိက္ခတီ**တိ တဿ အက္ကောသမွိ ပရိဘာသမွိ ပဟာရမွိ ဒါသော ဝိယ ဟုတ္ဝာ အဓိဝါသေတိ။ **မန္တိနန္တိ** မန္တိတံ[3]၊ မန္တိနံ ဝါ အန္တရေ ယာဝန္တော ဇာနန္တိတိ အတ္ထော။ **တာဝန္တော**တိ တေ ဂုယ္ဟဇာနနကေ ပဋိစ္စ တတ္ထကာ တဿ ဥဗ္ဗေဂါ သန္တာသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **န ဝိဿဇေ**တိ န ဝိဿဇ္ဇေယျ ပရံ န ဇာနာပေယျ။ **ဝိဝိစ္စာ**တိ သစေ ဒိဝါ ရဟဿံ မန္တေတုကာမော ဟောတိ၊ ဝိဝိတ္တံ ဩကာသံ ကာရေတ္ဝာ သုပ္ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ မန္တေယျ။ **နာတိဝေလ**န္တိ ရတ္တိံ ရဟဿံ ကထေန္တော ပန အတိဝေလံ မရိယာဒါတိက္ကန္တံ မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တော ဂိရံ နပ္ပမုဉ္စေယျ။ **ဥပဿုတိကာ ဟီ**တိ မန္တနဋ္ဌာနံ ဥပဂန္ဓွာ တိရောကုဋ္ဋာဒိသု ဌတ္ဝာ သောတာရော[4]။ **တသ္မာ**တိ မဟာရာဇ တေန ကာရဏေန သော မန္တော ခိပ္ပမေဝ ဘေဒမုပါဂမီတိ။

၁-ခု ၅-၃၄၉-ဝိဇ္ဇေ။
၃-တံ မန္တံ (သျာ)
၂-ဥပလာပနသင်္ဂဟံ (သျာ၊ ဋ္ဌ)
၄-သောတကာ (က)

Rājā mahāsattassa kathaṁ sutvā “ete sayaṁ rājaverino hutvā paṇḍitaṁ mama veriṁ karontī”ti kujjhitvā “gacchatha ne nagarā nikkhamāpetvā sūlesu vā uttāsetha, sīsāni vā tesaṁ chindathā”ti āṇāpesi. Tesu pacchābāhaṁ bandhitvā catukke catukke kasāhi pahārasahassaṁ datvā nīyamānesu paṇḍito “deva ime tumhākaṁ porāṇakā amaccā, khamatha nesaṁ aparādhan”ti rājānaṁ khamāpesi. Rājā tassa vacanaṁ sutvā “sādhū”ti te pakkosāpetvā tasseva dāse katvā adāsi. So pana te tattheva bhujisse akāsi. Rājā “tena hi mama vijite mā vasantū”ti pabbājanīyakammaṁ āṇāpesi. Paṇḍito “khamatha deva etesaṁ andhabālānaṁ dosan”ti khamāpetvā tesaṁ ṭhānantarāni puna pākatikāni kāresi. Rājā “paccāmittesupi tāvassa evarūpā mettā bhavati, aññesu janesu kathaṁ na bhavissatī”ti paṇḍitassa ativiya pasanno ahosi. Tato paṭṭhāya cattāro paṇḍitā uddhatadāṭhā viya sappā nibbisā hutvā kiñci kathetuṁ nāsakkhiṁsu.

Pañcapaṇḍitapañho niṭṭhito.

Niṭṭhitā ca paribhindakathā.

Tato paṭṭhāya paṇḍitova rañño atthañca dhammañca anusāsati. So cintesi “rañño setacchattamattameva, rajjaṁ pana ahameva vicāremi, mayā appamattena bhavituṁ vaṭṭatī”ti. So nagare mahāpākāraṁ nāma kāresi, tathā anupākārañca dvāraṭṭālake antaraṭṭālake udakaparikhaṁ kaddamaparikhaṁ sukkhaparikhanti tisso parikhāyo kāresi, antonagare jiṇṇagehāni paṭisaṅkharāpesi, mahāpokkharaṇiyo kāretvā tāsu udakanidhānaṁ[1] kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhaññassa pūrāpesi, Himavantappadesato kulupakatāpasehi kudrūsakumudabījāni[2] āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā (tattha ropāpesi,)[3] bahinagarepi jiṇṇasālāpaṭisaṅkharaṇakammaṁ kāresi. Kiṁ kāraṇā? Anāgatabhayapaṭibāhanatthaṁ. Tato tato āgatavāṇijakepi “sammā tumhe kuto āgatatthā”ti pucchitvā “asukaṭṭhānato”ti vutte “tumhākaṁ rañño kiṁ piyan”ti pucchitvā “asukaṁ nāmā”ti vutte tesaṁ sammānaṁ kāretvā

1. Udakanidhamanaṁ (Ka)
2. Kaddamakumudabījaṁ (Sī, I)
3. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi.

ရာဇာ မဟာသတ္တဿ ကထံ သုတ္ဝာ “တေ သယံ ရာဇဝေရိနော ဟုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတံ မမ ဝေရိံ ကရောန္တိ”တိ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ “ဂစ္ဆထ နေ နဂရာ နိက္ခမာပေတ္ဝာ သူလေသု ဝါ ဥတ္တာသေထ၊ သီသာနိ ဝါ တေသံ ဆိန္ဒထာ”တိ အာဏာပေသိ။ တေသု ပစ္ဆာဗာဟံ ဗန္ဓိတ္ဝာ စတုက္ကေ စတုက္ကေ ကသာဟိ ပဟာရသဟဿံ ဒတ္ဝာ နီယမာနေသု ပဏ္ဍိတော “ဒေဝ ဣမေ တုမှာကံ ပေါရာဏကာ အမစ္စာ၊ ခမထ နေသံ အပရာဓ”န္တိ ရာဇာနံ ခမာပေသိ။ ရာဇာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ “သာဓူ”တိ တေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တဿေဝ ဒါသေ ကတ္ဝာ အဒါသိ။ သော ပန တေ တတ္ထေဝ ဘုဇိဿေ အကာသိ။ ရာဇာ“တေန ဟိ မမ ဝိဇိတေ မာ ဝသန္တု”တိ ပဗ္ဗာဇနီယကမ္မံ အာဏာပေသိ။ ပဏ္ဍိတော “ခမထ ဒေဝ တေသံ အန္ဓဗာလာနံ ဒေါသ”န္တိ ခမာပေတ္ဝာ တေသံ ဌာနန္တရာနိ ပုန ပါကတိကာနိ ကာရေသိ။ ရာဇာ “ပစ္စာမိတ္တေသုပိ တာဝဿ ဧတ္တကာ မေတ္တာ ဘဝတိ၊ အညေသု ဇနေသု ကထံ န ဘဝိဿတီ”တိ ပဏ္ဍိတဿ အဘိဝိယ ပသန္နော အဟောသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ဥဒ္ဓတဒါဋ္ဌာ ဝိယ သပ္ပါ နိဗ္ဗိသာ ဟုတ္ဝာ ကိဉ္စိ ကထေတုံ နာသက္ခိံသု။

ပဉ္စပဏ္ဍိတပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

နိဋ္ဌိတာ စ ပရိဘိန္ဒကထာ။

တတော ပဋ္ဌာယ ပဏ္ဍိတောဝ ရညော အတ္ထဉ္စ ဓမ္မဉ္စ အနုသာသတိ။ သော စိန္တေသိ “ရညော သေတစ္ဆတ္တမတ္တမေဝ၊ ရဇ္ဇံ ပန အဟမေဝ ဝိစာရေမိ၊ မယာ အပ္ပမတ္တေန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ သော နဂရေ မဟာပါကာရံ နာမ ကာရေသိ၊ တဿာ အနုပါကာရဉ္စ ဒ္ဝါရဋ္ဋာလကေ အန္တရဋ္ဋာလကေ ဥဒကပရိခံ ကဒ္ဒမပရိခံ သုက္ခပရိခန္တိ တိဿော ပရိခါယော ကာရေသိ၊ အန္တောနဂရေ ဇိဏ္ဏောဒကာနိ ပဋိသင်္ခရာပေသိ၊ မဟာပေါက္ခရဏိယော ကာရေတ္ဝာ ကာသု ဥဒကနိဓာနံ[1] ကာရေသိ၊ နဂရေ သဗ္ဗကောဋ္ဌာဂါရာနိ ဓညဿ ပူရာပေသိ၊ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသတော ကုလုပကတာပသေဟိ ကုဋ္ဌ॥သကုမုဒဗီဇာနိ[2] အာဟာရာပေသိ၊ ဥဒကနိဒ္ဓမနာနိ သောဓာပေတ္ဝာ (ကတ္ထ ရောပါပေသိ၊)[3] ဗဟိနဂရေပိ ဇိဏ္ဏသာလာပဋိသင်္ခရဏကမ္မံ ကာရေသိ။ ကိံကာရဏာ? အနာဂတဘယပဋိဗာဟနတ္ထံ။ တတော တတော အာဂတဝါဏိဇကေပိ “သမ္မာ တုမှေ ကုတော အာဂတတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အသုကဋ္ဌာနတော”တိ ဝုတ္တေ “တုမှာကံ ရညာ ကိံ ဝိယ”န္တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ “အသုကံ နာမာ”တိ ဝုတ္တေ တေသံ သမ္မာနံ ကာရေတ္ဝာ

၁-ဥဒကနိဓမနံ (က) ၂-ကဒ္ဒမကုမုဒဗီဇံ (သီ၊ ဣ) ၃-( )သီ-သျာ-ဣပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

uyyojetvā attano ekasate yodhe pakkosāpetvā “sammā mayā dinne paṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāniyo gantvā ime paṇṇākāre attano piyakāmatāya tesaṁ rājūnaṁ datvā teyeva upaṭṭhahantā tesaṁ kiriyaṁ vā mantaṁ vā ñatvā umayhaṁ sāsanaṁ pesentā tattheva vasatha, ahaṁ vo puttadāraṁ posessāmī”ti vatvā kesañci kuṇḍale, kesañci pādukāyo, kesañci khagge, kesañci suvaṇṇamālāyo akkharāni chinditvā “yadā mama kiccaṁ atthi, tadā paññāyantū”ti adhiṭṭhahitvā tesaṁ hatthe datvā pesesi. Te tattha tattha gantvā tesaṁ tesaṁ rājūnaṁ paṇṇākāraṁ datvā “kenatthenāgatā”ti vutte “tumheva upaṭṭhātuṁ āgatamhā”ti vatvā “kuto āgatatthā”ti puṭṭhā āgataṭṭhānaṁ avatvā aññāni ṭhānāni ācikkhitvā “tena hi sādhū”ti sampaṭicchite upaṭṭhahantā tesaṁ abbhantarikā ahesuṁ.

Tadā Kapilaraṭṭhe Saṅkhabalako[1] nāma rājā āvudhāni sajjāpesi, senaṁ saṅkaḍḍhi. Tassa santike upanikkhittakapuriso paṇḍitassa sāsanaṁ pesesi “sāmi mayaṁ idha pavattiṁ[2] ‘idaṁ nāma karissatī’ti na jānāma, āvudhāni sajjāpeti, senaṁ saṅkaḍḍhati, tumhe purisavisese pesetvā idaṁ pavattiṁ tathato jānāthā”ti. Atha mahāsatto suvapotakaṁ āmantetvā “samma Kapilaraṭṭhe Saṅkhabalako nāma rājā āvudhāni sajjāpesi, tvaṁ tattha gantvā ‘imaṁ nāma karotī’ti tathato ñatvā sakalajambudīpaṁ āhiṇḍitvā mayhaṁ pavattiṁ āharāhī”ti vatvā madhulāje khādāpetvā madhupānīyaṁ pāyetvā satapākasahassapākehi telehi pakkhantaraṁ makkhetvā pācīnasīhapañjare ṭhatvā vissajjesi. Sopi tattha gantvā tassa purisassa santikā tassa rañño pavattiṁ tathato ñatvā sakalajambudīpaṁ pariggaṇhanto Kapilaraṭṭhe Uttarapañcālanagaraṁ pāpuṇi. Tadā tattha Cūḷanibrahmadatto nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tassa Kevaṭṭo nāma brāhmaṇo atthañca dhammañca anusāsati paṇḍito byatto. So paccūsakāle pabujjhitvā dīpālokena alaṅkatappaṭiyattaṁ sirigabbhaṁ olokento attano mahantaṁ yasaṁ disvā “ayaṁ mama yaso kassa santako”ti cintetvā “na aññassa santako

1. Ekabalaraṭṭhe Saṅkhapālo (Sī, I), Kambalaraṭṭhe Saṅkhabalako (Syā)
2. Ayaṁ ima pavatti (Sī, I)

ဥယ္ယောဇေတွာ အတ္တနော ကေသတေ ယောဓေ ပက္ကောသာပေတွာ “သမ္မာ မယာ ဒိန္နေ ပဏ္ဏာကာရေ ဂဟေတွာ ကေသတရာဇဓာနိယော ဂန္ဒာ ဣမေ ပဏ္ဏာကာရေ အတ္တနော ပိယကာမတာယ တေသံ ရာဇူနံ ဒတွာ တေယေဝ ဥပဋ္ဌဟန္တာ တေသံ ကိရိယံ ဝါ မန္တံ ဝါ ဉတွာ မယှံ သာသနံ ပေသေန္တာ တတ္ထေဝ ဝသထ၊ အဟံ ဝေါ ပုတ္တဒါရံ ပေါသေဿာမီ”တိ ဝတွာ ကေသဋ္ဌိ ကုဏ္ဍလေ, ကေသဋ္ဌိ ပါဒုကာယော, ကေသဋ္ဌိ ခဂ္ဂေ, ကေသဋ္ဌိ သုဝဏ္ဏမာလာယော အက္ခရာနိ ဆိန္ဒိတွာ “ယဒါ မမ ကိစ္စံ အတ္ထိ၊ တဒါ ပညာယန္တု॥”တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ တေသံ ဟတ္ထေ ဒတွာ ပေသေသိ။ တေ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္ဒာ တေသံ တေသံ ရာဇူနံ ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ “ကေနတ္ထေနာဂတာ”တိ ဝုတ္တေ “တုမှေဝ ဥပဋ္ဌာတုံ အာဂတမှာ”တိ ဝတွာ “ကုတော အာဂတတ္ထာ”တိ ပုဋ္ဌာ အာဂတဋ္ဌာနံ အဝတွာ အညာနိ ဋ္ဌာနာနိ အာစိက္ခိတွာ “တေန ဟိ သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတေ ဥပဋ္ဌဟန္တာ တေသံ အဗ္ဘန္တရိကာ အဟေသုံ။

တဒါ ကပိလရဋ္ဌေ သခ်ဗလကော[1] နာမ ရာဇာ အာဝုဓာနိ သဇ္ဇာပေသိ၊ သေနံ သင်္ကိ။ တဿ သန္တိကေ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသော ပဏ္ဍိတဿ သာသနံ ပေသေသိ “သာမိ မယံ ဣဓ ပဝတ္တိံ[2] ‘ဣဒံ နာမ ကရိဿတီ’တိ န ဇာနာမ၊ အာဝုဓာနိ သဇ္ဇာပေတိ၊ သေနံ သင်္ခုတိ၊ တုမှေ ပုရိသဝိသေသေ ပေသေတွာ ဣဒံ ပဝတ္တိံ တထတော ဇာနာထာ”တိ။ အထ မဟာသတ္တော သုဝပေါတကံ အာမန္တေတွာ “သမ္မ ကပိလရဋ္ဌေ သခ်ဗလကော နာမ ရာဇာ အာဝုဓာနိ သဇ္ဇာပေသိ၊ တွံ တတ္ထ ဂန္ဒာ‘ဣမံ နာမ ကရောတီ’တိ တထတော ဉတွာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ အာဟိဏ္ဍိတွာ မယှံ ပဝတ္တိံ အာဟရာဟိ”တိ ဝတွာ မဓုလာဇေ ခါဒါပေတွာ မဓုပါနိယံ ပါယေတွာ သတပါကသဟဿပါကေဟိ တေလေဟိ ပက္ခန္တရံ မက္ခေတွာ ပါစိနသီဟပဉ္ဇရေ ဌတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သောပိ တတ္ထ ဂန္ဒာ တဿ ပုရိသဿ သန္တိကာ တဿ ရညော ပဝတ္တိံ တထတော ဉတွာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ကပိလရဋ္ဌေ ဥတ္တရပဿာလနဂရံ ပါပုဏိ။ တဒါ တတ္ထ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ တဿ ကေဝဋ္ဋော နာမ ဗြာဟ္မဏော အတ္ထဿ ဓမ္မဿ အနုသာသတိ ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော။ သော ပစ္စူသကာလေ ပဗုဇ္ဈိတွာ ဒီပါလောကေန အလင်္ကတပဋိယတ္တံ သိရိဂဗ္ဘံ ဩလောကေန္တော အတ္တနော မဟန္တံ ယသံ ဒိသွာ “အယံ မမ ယသော ကဿ သန္တကော”တိ စိန္တေတွာ “န အညဿ သန္တကော

၁-ကေဝလရဋ္ဌေ သခ်ပါလော (သီ၊ ဣ)၊ ကမ္ဗလရဋ္ဌေ သခ်ဗလကော (သျာ)
၂-အယံ ဣဓ ပဝတ္တိ (သီ၊ ဣ)

Cūḷanibrahmadattassa, evarūpaṁ pana yasadāyakaṁ rājānaṁ sakalajambudīpe aggarājānaṁ kātuṁ vaṭṭati, ahañca aggapurohito bhavissāmī”ti cintetvā pātova nhatvā bhuñjitvā alaṅkaritvā rañño santikaṁ gantvā “mahārāja sukhaṁ sayathā”ti sukhaseyyaṁ pucchitvā “āma paṇḍitā”ti vutte rājānaṁ deva mantetabbaṁ atthī”ti āha. Vada ācariyāti. Deva antonagare raho nāma na sakkā laddhuṁ, uyyānaṁ gacchāmāti. “Sādhu ācariyā”ti rājā tena saddhiṁ uyyānaṁ gantvā balakāyaṁ bahi ṭhapetvā ārakkhaṁ kāretvā brāhmaṇena saddhiṁ uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi.

Tadā suvapotakopi taṁ kiriyaṁ disvā “bhavitabbamettha kāraṇena, ajja paṇḍitassa ācikkhitabbayuttakaṁ kiñci suṇissāmī”ti uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasālarukkhassa pattantare nilīyitvā nisīdi. Rājā “kathetha ācariyā”ti āha. Mahārāja tava kaṇṇe ito karohi, catukkaṇṇova manto bhavissati. Sace mahārāja mama vacanaṁ kareyyāsi, sakalajambudīpe taṁ aggarājānaṁ karomīti. So mahātaṇhatāya tassa vacanaṁ sutvā somanassappatto hutvā “kathetha ācariya, karissāmi te vacanan”ti āha. Deva mayaṁ senaṁ saṅkaḍḍhitvā paṭhamaṁ khuddakanagaraṁ rumbhitvā[1] gaṇhissāma, ahañhi cūḷadvārena nagaraṁ pavisitvā rājānaṁ vakkhāmi “mahārāja tava yuddhena kiccaṁ natthi, kevalaṁ amhākaṁ rañño santako hohi, tava rajjaṁ taveva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṁ balavāhanassa mahantatāya ekantena parājissasī”ti. Sace me vacanaṁ karissati, saṅgaṇhissāma naṁ. No ce, yujjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā dve senā gahetvā aññaṁ nagaraṁ gaṇhissāma tato aññanti etenupāyena sakalajambudīpe rajjaṁ gahetvā “jayapānaṁ pivissāmā”ti vatvā ekasatarājāno amhākaṁ nagaraṁ ānetvā uyyāne āpānamaṇḍapaṁ kāretvā tattha nisinne visamissakaṁ suraṁ pāyetvā sabbepi te rājāno jīvitakkhayaṁ pāpetvā etasatarājadhānīsu rajjaṁ amhākaṁ hatthagataṁ karissāma. Evaṁ tvaṁ sakalajambudīpe aggarājā bhavissasīti. Sopi “sādhu ācariya evaṁ karissāmī”ti vadati. Mahārāja catukkaṇṇo manto nāma[2], ayañhi manto na sakkā aññena jānituṁ,

1. Yujjhitvā (Ka), rumhitvā (Syā, I)
2. Catukkaṇṇamanto nāma kimatthiyo (Syā, Ka)

စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ၊ ဧဝရူပံ ပန ယသဒါယကံ ရာဇာနံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ အဂ္ဂ-
ရာဇာနံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အဟဉ္စ အဂ္ဂပုရောဟိတော ဘဝိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ
ပါတော၁ နှတွာ ဘုဉ္ဇိတွာ အလင်္ကရိတွာ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဓွာ “မဟာ-
ရာဇ သုခံ သယထာ”တိ သုခသေယ္ယံ ပုစ္ဆိတွာ ‘‘အာမ ပဏ္ဍိတာ”တိ ဝုတ္တေ
ရာဇာနံ “ဒေဝ မန္တေတဗ္ဗံ အတ္ထီ”တိ အာဟ။ ဝဒ အာစရိယာတိ။ ဒေဝ
အန္တောနဂရေ ရဟော နာမ န သက္ကာ လဒ္ဓုံ၊ ဥယ္ယာနံ ဂစ္ဆာမာတိ။ ‘‘သာဓု
အာစရိယာ”တိ ရာဇာ တေန သဒ္ဓိံ ဥယ္ယာနံ ဂန္ဓွာ ဗလကာယံ ဗဟိ
ဌပေတွာ အာရက္ခံ ကာရေတွာ ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ ဥယ္ယာနံ ပဝိသိတွာ မင်္ဂ-
သိလာပဋ္ဋေ နိသီဒိ။

တဒါ သုဝပေါတကောပိ တံ ကိရိယံ ဒိသွာ “ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ကာရဏေန၊
အဇ္ဇ ပဏ္ဍိတဿ အာစိက္ခိတဗ္ဗယုတ္တကံ ကိဉ္စိ သုဏိဿာမီ”တိ ဥယ္ယာနံ ပဝိ-
သိတွာ မင်္ဂလသာလရုက္ခဿ ပတ္တန္တရေ နိလီယိတွာ နိသီဒိ။ ရာဇာ ‘‘ကထေထ
အာစရိယာ”တိ အာဟ။ မဟာရာဇ တဝ ကဏ္ဏေ လဟော ကရောဟိ၊
စတုက္ကဏ္ဏောဝ မန္တော ဘဝိဿတိ။ သစေ မယာရာဇ မမ ဝစနံ ကရေယျာသိ၊
သကလဇမ္ဗုဒီပေ တံ အဂ္ဂရာဇာနံ ကရေဿာမီတိ၊ သော မဟာဇနကာယ
ဝဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ သောမနဿပ္ပတ္တော ဟုတ္ဝာ ‘‘ကထေထ အာစရိယ၊
ကရိဿာမိ တေ ဝစန”န္တိ အာဟ။ ဇဝဝ မယံ သေနံ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ပဌမံ
ခုဒ္ဒကနဂရံ ရုမ္ဘိတွာ[1] ဂဏ္ဟိဿာမ၊ ဃောဠိံ စူဠဒ္ဝါရေန နဂရံ ပဝိသိတွာ
ရာဇာနံ ဝက္ခာမိ “မဟာရာဇ တဝ ယုဒ္ဓေန ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ အမှာကံ
ရညော သန္တကော ဟောဟိ၊ တဝ ရဇ္ဇံ တဝေဝ ဘဝိဿတိ၊ ယုဇ္ဈန္တော ပန
အမှာကံ ဗလဝါဟနဿ မဟန္တတာယ ဧကန္တေန ပရာဇိဿသီ”တိ။ သစေ
မေ ဝစနံ ကရိဿတိ၊ သဂ်ဏှိဿာမ နံ။ နော စေ၊ ယုဇ္ဈိတွာ ဇီဝိတက္ခယံ
ပါပေတွာ ဒွေ သေနာ ဂဟေတွာ အညံ နဂရံ ဂဏှိဿာမ, တတော အညန္တိ
တေနုပါယေန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ဂဟေတွာ‘‘ဇယပါနံ ပိဝိဿာမာ”တိ
ဝတွာ ဧကသတရာဇာနော အမှာကံ နဂရံ အာနေတွာ ဥယ္ယာနေ အာပါန-
မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ တတ္ထ နိသိန္နေ ဝိသမိဿကံ သုရံ ပါယေတွာ သဗ္ဗေပိ တေ
ရာဇာနော ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေတွာ ဧကသတရာဇဓာနိသု ရဇ္ဇံ အမှာကံ
ဟတ္ထဂတံ ကရိဿာမ။ ဧဝံ တွံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ အဂ္ဂရာဇာ ဘဝိဿသီတိ။
သောပိ “သာဓု အာစရိယ ဧဝံ ကရိဿာမီ”တိ ဝဒတိ။ မဟာရာဇ
စတုက္ကဏ္ဏော မန္တော နာမ၂၊ အယဉ္ဟိ မန္တော နု သက္ကာ အညေန ဇာနိတုံ၊

၁-ယုဇ္ဈိတွာ (က)၊ ရုမ္ဘိတွာ (သျာ၊ ဋီ) ၂-စတုက္ကဏ္ဏမန္တော နာမ ကိမတ္ထိယော (သျာ၊က)

tasmā papañcaṁ akatvā sīghaṁ nikkhamathāti. Rājā tussitvā “sādhū”ti sampaṭicchi.

Suvapotako taṁ sutvā tesaṁ mantapariyosāne sākhāyaṁ olambakaṁ otārento viya Kevaṭṭassa sīse chakaṇapiṇḍaṁ pātetvā “kimetan”ti mukhaṁ vivaritvā uddhaṁ olokentassa aparampi mukhe pātetvā “kira kirī”ti saddaṁ viravanto[1] sākhato uppatitvā “Kevaṭṭa tvaṁ catukkaṇṇamantoti maññasi, idāneva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo bhavitvā anekasatakaṇṇopi bhavissatī”ti vatvā “gaṇhatha gaṇhathā”ti vadantānaññeva vātavegena Mithilaṁ gantvā paṇḍitassa nivesanaṁ pāvisi. Tassa pana idaṁ vattaṁ—sace kutoci ābhatasāsanaṁ paṇḍitasseva kathetabbaṁ hoti, athassa aṁsakūṭe otarati, sace Amarādeviyāpi sotuṁ vaṭṭati, ucchaṅge otarati, sace mahājanena sotabbaṁ, bhūmiyaṁ otarati. Tadā so paṇḍitassa aṁsakūṭe otari, tāya saññāya “rahassena bhavitabban”ti mahājano paṭikkami. Paṇḍito taṁ gahetvā uparipāsādatalaṁ abhiruyha “kiṁ te tāta diṭṭhaṁ sutan”ti pucchi. Athassa so “ahaṁ deva sakalajambudīpe vicaranto aññassa rañño santike kiñci guyhaṁ[2] na passāmi, Uttarapañcālanagare pana Cūḷanibrahmadattassa purohito Kevaṭṭo nāma brāhmaṇo rājānaṁ uyyānaṁ netvā catukkaṇṇamantaṁ gaṇhi. Athāhaṁ sākhantare nisīditvā tesaṁ mantaṁ suṇitvā mantapariyosāne tassa sīse ca mukhe ca chakaṇapiṇḍaṁ pātetvā āgatomhī”ti vatvā sabbaṁ kathesi. “Rañño sampaṭicchitan”ti vutte “sampaṭicchi devā”ti āha.

Athassa paṇḍito kattabbayuttakaṁ sakkāraṁ karitvā taṁ mudupaccattharaṇe suvaṇṇapañjare suṭṭhu sayāpetvā “Kevaṭṭo mama Mahosadhassa paṇḍitabhāvaṁ na jānāti maññe, ahaṁ na dānissa mantassa matthakaṁ pāpuṇituṁ dassāmī”ti cintetvā nagarato duggatakulāni nīharāpetvā bahi nivāsāpesi, raṭṭhajanapadadvāragāmesu samiddhāni issariyakulāni āharitvā antonagare nivāsāpesi, bahuṁ dhanadhaññaṁ[3] kāresi. Cūḷanibrahmadattopi Kevaṭṭassa vacanaṁ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṁ khuddakanagaraṁ parikkhipi. Kevaṭṭopi vuttanayeneva

1. Kirikirīti vassanto (Sī, Syā, I)
2. Bhayaṁ (Sī, Syā, I)
3. Bahudhaññasannicayaṁ (Ka)

တသ္မာ ပပဉ္စံ အကတ္ဝာ သီဃံ နိက္ခမထာတိ။ ရာဇာ တုဿိတ္ဝာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။

သုဝပေါတကော တံ သုတ္ဝာ တေသံ မန္တပရိယောသာနေ သာခါယံ လြဲလမ္ဗကံ လြဲတာရေန္တော ဝိယ ကေဝဋ္ဋဿ သီသေ ဆကဏပိဏ္ဍံ ပါတေတ္ဝာ “ကိမေတ”န္တိ မုခံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဥဒ္ဓံ လြဲလောကေန္တဿ အပရမ္ပိ မုခေ ပါတေတ္ဝာ “ကိရ ကိရိ”တိ သဒ္ဒံ ဝိရဝန္တော[1] သာခတော ဥပ္ပတိတ္ဝာ ‘‘ကေဝဋ္ဋ တွံ စတုက္ကဏ္ဏမန္တော’တိ မညသိ၊ ဣဒါနေဝ ဆက္ကဏ္ဏော ဇာတော၊ ပုန အဋ္ဌကဏ္ဏော ဘဝိတ္ဝာ အနေကသတကဏ္ဏောပိ ဘဝိဿတိ’’တိ ဝတ္ဝာ “ဂဏ္ဟထ ဂဏ္ဟထာ”တိ ဝဒန္တာနညေ့ဝ ဝါတဝေဂေန မိထိလံ ဂန္ဒ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ နိဝေသနံ ပါဝိသိ။ တဿ ပန ဗ္ဟဒံ ဝတ္ထုံ—သစေ ကုတောစိ အာဘတသာသနံ ပဏ္ဍိတဿေဝ ကထေတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ အထဿ အံသကူဋေ လြဲတရတိ၊ သစေ ဒေဝမဟာဒေဝီ-ယာပိ သောတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဥစ္ဆင်္ဂေ လြဲတရတိ၊ သစေ မဟာဇနေန သောတဗ္ဗံ၊ ဘူမိယံ လြဲတရတိ။ တဒါ သော ပဏ္ဍိတဿ အံသကူဋေ လြဲတရိ၊ တာယ သညာယ “ရဟဿေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ မဟာဇနော ပဋိက္ကမိ။ ပဏ္ဍိတော တံ ဂဟေတ္ဝာ ဥပရိပါသာဒတလံ အဘိရုယှ “ကိံ တေ တာတ ဒိဋ္ဌံ သုတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ အထဿ သော “အဟံ ဒေဝ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဝိစရန္တော အညဿ ရညော သန္တိကေ ကိဉ္စိ ဂုယှံ ၂ န ပဿာမိ၊ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရေ ပန စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ ပုရောဟိ-တော ကေဝဋ္ဋော နာမ ဗြာဟ္မဏော ရာဇာနံ ဥယျာနံ နေတ္ဝာ စတုက္ကဏ္ဏမန္တံ ဂဏ္ဟိ။ ဒေဝသာဟံ သာခန္တရေ နိသိဇ္ဇိတ္ဝာ တေသံ မန္တံ သုတ္ဝာ မန္တပရိ-ယောသာနေ တဿ သီသေ စ မုခေ စ ဆကဏ္ဍပိဏ္ဍံ ပါတေတ္ဝာ အာဂ-တောမှိ’’ဟိ ဝတ္ဝာ သဗ္ဗံ ကထေသိ။ “ရညာ သမ္ပဋိစ္ဆိတ”န္တိ ဝုတ္တေ ‘‘သမ္ပဋိစ္ဆိ ဒေဝါ”တိ အာဟ။

အထဿ ပဏ္ဍိတော ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ သက္ကာရံ ကရိတ္ဝာ တံ မုဒု-ပစ္စတ္ထရဏေ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရေ သုဋ္ဌု သယာပေတ္ဝာ “ကေဝဋ္ဋော မမ မဟော-သဓဿ ပဏ္ဍိတဘာဝံ န ဇာနာတီ မညေ၊ အဟံ နဿ ဒါနိဿ မန္တဿ မတ္ထကံ ပါပုဏိတုံ ဒဿာမိ”တိ စိန္တေတ္ဝာ နဂရတော ဒုဂ္ဂတကုလာနိ နီဟရာပေတ္ဝာ ဗဟိ နိဝါသာပေသိ၊ ရဋ္ဌေနပဒဋ္ဌါရဂါမေသု သမိဒ္ဓါနိ ဇ္ဈသ-ရိယကုလာနိ အာဟရိတ္ဝာ အန္တောနဂရေ နိဝါသာပေသိ၊ ဗဟုံ ဓနဓညံ[2] ကာရေသိ။ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တောပိ ကေဝဋ္ဋဿ ဝစနံ ဂဟေတ္ဝာ သေနင်္ဂပရိ-ဝုတော ဂန္ဒ္ဝာ ဧကံ ခုဒ္ဒကနဂရံ ပရိက္ခိပိ။ ကေဝဋ္ဋောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ

၁-ကိရိကိရိတိ ဝဿန္တော (သီ၊ သျာ၊ ဂျ) ၂-ဘယံ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ) ၃-ဗဟုညေဿန္နိစယံ (က)

tattha pavisitvā taṁ rājānaṁ saññāpetvā attano santakamakāsi. Dve senā ekato katvā tato aññaṁ nagaraṁ rumbhati. Etenupāyena paṭipāṭiyā sabbāni tāni nagarāni gaṇhi. Evaṁ Cūḷanibrahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭhapetvā Vedeharājānaṁ sesarājāno sakalajambudīpe attano santake akāsi. Bodhisattassa pana upanikkhittakapurisā "Cūḷanibrahmadattena ettakāni nagarāni gahitāni, appamatto hotū"ti niccaṁ sāsanaṁ pahiṇiṁsu. Sopi tesaṁ "ahaṁ idha appamatto vasāmi, tumhepi anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā"ti paṭipesesi.

Cūḷanibrahmadatto sattadivasasattamāsādhikehi sattasaṁvaccharehi Videharajjaṁ vajjetvā sesaṁ sakalajambudīpe rajjaṁ gahetvā Kevaṭṭaṁ āha "ācariya Mithilāyaṁ Videharajjaṁ gaṇhāmā"ti. "Mahārāja Mahosadhapaṇḍitassa vacananagare rajjaṁ gaṇhituṁ na sakkhissāma. So hi evaṁ ñāṇasampanno evaṁ upāyakusalo"ti so vitthāretvā candamaṇḍalaṁ uṭṭhāpento viya Mahosadhassa guṇe kathesi. Ayañhi sayampi upāyakusalova, tasmā "Mithilanagaraṁ nāma deva appamattakaṁ, sakalajambudīpe rajjaṁ amhākaṁ pahoti, kiṁ no etenā"ti upāyeneva rājānaṁ sallakkhāpesi. Sesarājānopi "mayaṁ Mithilarajjaṁ gahetvāva jayapānaṁ pivissāmā"ti vadanti. Kevaṭṭo tepi nivāretvā "Videharajjaṁ gahetvā kiṁ karissāma, sopi rājā amhākaṁ santakova, tasmā nivattathā"ti te upāyeneva bodhesi. Te tassa vacanaṁ sutvā nivattiṁsu. Mahāsattassa upanikkhittakapurisā sāsanaṁ pesayiṁsu "Brahmadatto ekasatarājaparivuto Mithilaṁ āgacchantova nivattitvā attano nagarameva gato"ti. Sopi tesaṁ "ito paṭṭhāya tassa kiriyaṁ jānantū"ti paṭipesesi. Brahmadattopi Kevaṭṭena saddhiṁ "idāni kiṁ karissāmī"ti mantetvā "jayapānaṁ pivissāmā"ti vutte uyyānaṁ alaṅkaritvā cāṭisatesu cāṭisahassesu suraṁ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṁsādīni upanethā"ti sevake āṇāpesi. Upanikkhittakapurisā taṁ pavattiṁ paṇḍitassa ārocesuṁ. Te pana "visena suraṁ yojetvā rājāno māretukāmo"ti na jāniṁsu. Mahāsatto pana suvapotakassa santikā

တတ္ထ ပဝိသိတ္ဝာ တံ ရာဇာနံ သညာပေတ္ဝာ အတ္တနော သန္တကမကာသိ။ ဒ္ဝေ သေနာ ကတေ၀ာ ကတ္ဝာ တတော အညံ နဂရံ ရုန္ဓတိ။ ဧတေနု-ပါယေန ပဋိပါဋိယာ သဗ္ဗာနိ တာနိ နဂရာနိ ဂဏှိ။ ဧ၀ံ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော ကေ၀ဋ္ဋသ ဩ၀ါဒေ ဋ္ဌိတော ဌပေတ္ဝာ ၀ေဒေဟရာဇာနံ သေသရာဇာနော သကလဇမ္ဗုဒီပေ အတ္တနော သန္တကေ အကာသိ။ ဗောဓိသတ္တသ္သ ပန ဥပ-နိက္ခိတ္တကပုရိသာ "စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တေန တ္ထေကာနိ နဂရာနိ ဂဟိတာနိ၊ အပ္ပ-မတ္တော ဟောတူ"တိ နိစ္စံ သာသနံ ပဟိဏိံသု။ သောပိ တေသံ "အဟံ ဧတ္ထ အပ္ပမတ္တော ၀သာမိ၊ တုမ္ဟေပိ အနုက္ကဏ္ဌိကာ အပ္ပမတ္တာ ဟုတ္ဝာ ၀သ-ထာ"တိ ပဋိပေသေသိ။

စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော သတ္တဒိ၀သသတ္တမာသာဓိကေဟိ သတ္တသံ၀စ္ဆရေဟိ ၀ိဒေဟရဇ္ဇံ ၀ဇ္ဇေတ္ဝာ သေသံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ဂဟေတ္ဝာ ကေ၀ဋ္ဋံ အာဟ "အာစရိယ မိထိလာယံ ၀ိဒေဟရဇ္ဇံ ဂဏှာမာ"တိ။ "မဟာရာဇ မဟောသဓပဏ္ဍိတသ္သ ၀သနနဂရေ ရဇ္ဇံ ဂဏှိတုံ န သက္ခိဿာမ။ သော ဟိ ဧ၀ံ ဉာဏသမ္ပန္နော ဧ၀ံ ဥပါယကုသလော"တိ သော ၀ိတ္ထာရေတ္ဝာ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ၀ိယ မဟောသဓသ္သ ဂုဏေ ကထေသိ။ အထဉ္စ သယမ္ဘိ ဥပါယကုသလော၀၊ တသ္မာ "မိထိလနဂရံ နာမ ဒေ၀ အပ္ပမတ္တကံ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ အမှာကံ ပဟောတိ၊ ကိံ နော ဧတေနာ"တိ ဥပါယေနေ၀ ရာဇာနံ သညာပေသိ။ သေသရာဇာနောပိ "မယံ မိထိလ-ရဇ္ဇံ ဂဟေတ္ဝာ၀ ဇယပါနံ ၀ိ၀ိဿာမာ"တိ ၀ဒန္တိ။ ကေ၀ဋ္ဋော တေပိ နိ၀ါရေတ္ဝာ "၀ိဒေဟရဇ္ဇံ ဂဟေတ္ဝာ ကိံ ကရိဿာမ၊ သောပိ ရာဇာ အမှာကံ သန္တကော၀၊ တသ္မာ နိ၀တ္တထာ"တိ တေ ဥပါယေနေ၀ ဗောဓေသိ။ တေ တဿ ၀စနံ သုတ္ဝာ နိ၀တ္တိံသု။ မဟာသတ္တဿ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာ သာသနံ ပေသေသိံသု "ဗြဟ္မဒတ္တော ကေသတရာဇပရိ၀ုတော မိထိလံ အာဂစ္ဆတ္ထော၀ နိ၀တ္တိတ္ဝာ အတ္တနော နဂရမေ၀ ဂတော"တိ။ သောပိ တေသံ "ဣတော ပဋ္ဌာယ တဿ ကိရိယံ ဇာနန္တူ"တိ ပဋိပေသေသိ။ ဗြဟ္မ-ဒတ္တောပိ ကေ၀ဋ္ဋေန သဒ္ဓိံ "ဣဒါနိ ကိံ ကရိဿာမိ"တိ မန္တေတ္ဝာ "ဇယပါနံ ၀ိ၀ိဿာမာ"တိ ၀ုတ္တေ ဥယျာနံ အလင်္ကရိတ္ဝာ စာဋိသတေသု စာဋိ-သဟဿေသု သုရံ ဌပေထ၊ နာနာ၀ိဓာနိ စ မဒ္ဒမံသာဒီနိ ဥပနေထာ"တိ သေ၀ကေ အာဏာပေသိ။ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာ တံ ပ၀တ္တိံ ပဏ္ဍိတသ္သ အာရောစေသုံ။ ဘေ ပန "၀ိသေန သုရံ ယောဇေတ္ဝာ ရာဇာနော မာရေ-တုကာမော"တိ န ဇာနိံသု။ မဟာသတ္တော ပန သု၀ပေါတကဿ သန္တိကာ

sutattā tathato jānitvā “nesaṁ surāpānadivasaṁ tathato jānitvā mama pesethā”ti paṭisāsanaṁ pesesi. Te tathā kariṁsu.

Paṇḍito “mādise dharamāne ettakānaṁ rājūnaṁ maraṇaṁ ayuttaṁ, avassayo nesaṁ bhavissāmī”ti cintetvā sahajātaṁ yodhasahassaṁ pakkosāpetvā “sammā Cūḷanibrahmadatto kira uyyānaṁ alaṅkārāpetvā ekasatarājaparivuto suraṁ pātukāmo, tumhe tattha gantvā rājūnaṁ āsanesu paññattesu kismiñci anisinneyeva ‘Cūḷanibrahmadattassa anantaraṁ mahārahaṁ āsanaṁ amhākaṁ rañño vadethā’ti vadantā gahetvā tesaṁ purisehi ‘tumhe kassa purisā’ti vutte ‘Videharājassā’ti vadeyyātha. Te tumhehi saddhiṁ ‘mayaṁ sattadivasasattamāsādhikāni sattavassāni rajjaṁ gaṇhantā ekadivasampi Videharājānaṁ na passāma, kiṁ rājā nāmesa, gacchatha pariyante āsanaṁ gaṇhathā’ti vadantā kalahaṁ karissanti. Atha tumhe ‘ṭhapetvā Brahmadattaṁ aññaṁ amhākaṁ rañño uttaritaro idha natthī’ti kalahaṁ vaḍḍhetvā amhākaṁ rañño āsanamattampi alabhantā ‘na dāni vo suraṁ pātuṁ macchamaṁsaṁ khādituṁ dassāmā’ti nadantā vaggantā mahāghosaṁ karontā tesaṁ santāsaṁ janentā mahantehi leḍḍudaṇḍehi[1] sabbacāṭiyo bhinditvā macchamaṁsaṁ vippakiritvā aparibhogaṁ katvā javena senāya antaraṁ pavisitvā devanagaraṁ paviṭṭhā asurā viya ulloḷaṁ uṭṭhāpetvā ‘mayaṁ Mithilanagare Mahosadhapaṇḍitassa purisā, sakkontā amhe gaṇhathā’ti tumhākaṁ āgatabhāvaṁ jānāpetvā āgacchathā”ti pesesi. Te “sādhū”ti tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā tattha gantvā Nandanavanamiva alaṅkata-uyyānaṁ pavisitvā samussitasetacchatte ekasatarājapallaṅke ādiṁ katvā alaṅkatappaṭiyattaṁ sirivibhavaṁ disvā mahāsattena vuttaniyāmeneva sabbaṁ katvā mahājanaṁ saṅkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamiṁsu. Rājapurisāpi taṁ pavattiṁ tesaṁ rājūnaṁ ārocesuṁ. Cūḷanibrahmadattopi “evarūpassa nāma me visayogassa antarāyo kato”ti kujjhi. Rājānopi “amhākaṁ jayapānaṁ pātuṁ nādāsī”ti kujjhiṁsu. Balakāyāpi “mayaṁ amūlakaṁ suraṁ pātuṁ na labhimhā”ti kujjhiṁsu.

1. Laguḷehi (Sī, I), muggarehi (Syā)

သုတတ္တာ တထတော့ ဇာနိတ္တာ “နေသံ သုရာပါနဒိဝသံ် တထတော ဇာနိတ္တာ မမ ပေသေထာ”တိ ပဋိသာသနံ ပေသေသိ။ တေ တထာ ကရိ်သု။

ပဏ္ဍိတော “မာဒိသေ ဓရမာနေ တ္တေကာနံ ရာဇူနံ မရဏံ အယုတ္တံ၊ အဝဿယော နေသံ ဘဝိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္တာ သဟဇာတံ ယောဓသဟဿံ ပက္ကောသာပေတ္တာ “သမ္မာ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော ကိရ ဥယျာနံ အလင်္ကာရာပေတ္တာ ဧကသတရာဇပရိဝုတော သုရံ ပါတုကာမော၊ တုမှေ တတ္ထ ဂန္တွာ ရာဇူနံ အာသနေသု ပဋိဂ္ဂေသု ကိသ်ဝီ့ဠ္ဠ အနိသိန္နေယေ့ဝ ‘စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ အနန္တရံ် မဟာရဟံ အာသနံ အမှာကံ ရညော၀ ဒေထာ’တိ ဝဒန္တာ ဂဟေတ္တွာ တေသံ ပုရိသေဟိ ‘တုမှေ ကဿ ပုရိသာ’တိ ဝုတ္တေ ‘ဝိဒေဟရာဇဿာ’တိ ဝဒေယ္ယာထ။ တေ တုမှေဟိ သဒ်ဒိ် ‘မယံ သတ္တဒိဝသသတ္တမာသာဓိက်ာနိ သတ္တဝဿာနိ ရဇ်ဇံ ဂဏှန္တာ ကေဒိဝသမ်ပိ ဝိဒေဟရာဇာနံ နဒ္ဒ ပဿာမ၊ ကိ် ရာဇာ နာမေသ၊ ဂစ္ဆထ ပရိယန္တေ အာသနံ ဂဏှထာ’တိ ဝဒန္တာ ကလဟံ ကရိဿန်္တိ။ အထ တုမှေ ‘ဌပေတ္တွာ ဗြဟ္မဒတ္တံ် အညော အမှာကံ ရညော ဥတ္တရိတရော ဋမ နတ္ထိ’တိ ကလဟံ ဝဍ္ဎေတ္တွာ အမှာကံ ရညော အာသနမတ္တမ်ပိ အလဘန္တာ ‘န ဒါနိ ဝေါ သုရံ ပါတုံ မဒ္ဓုမံသံ ခါဒိတုံ ဒဿာမာ’တိ နဒန္တာ ဝဂ္ဂန္တာ မဟာဃောသံ ကရောန္တာ တေသံ သန္တာသံ ဇနေန္တာ မဟန္တေဟိ လေဍ္ဍုဒဏ္ဍေဟိ သဗ္ဗဘာဋိယော ဘိန်ဒိတွာ မဏ္ဍမံသံ ပိပ္ပကိ်ရိတွာ အပရိဘောဂံ ကတွာ ဇဝေန သေနာယ အန္တရံ် ပဝိသိတွာ ဒေဝနဂရံ် ပဝိဋ္ဌာ အသုရာ ဝိယ ဥလ္လောဠံ် ဥဋ္ဌာပေတွာ ‘မယံ မိထိလနဂရေ မဟောသဓပဏ်ဍိတဿ ပုရိသာ၊ သင်္ကောန္တာ အမှေ ဂဏှထာ’တိ တုမှာကံ အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေတွာ အာဂစ္ဆထာ”တိ ပေသေသိ။ တေ “သာဓူ”တိ တဿ ဂစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဝန်ဒိတွာ သန္နဒ္ဓပဉ္စာဝုဓော နိက္ခမိတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ နန္ဒနဝနမိဝ အလင်္ကတဥယျာနံ ပဝိသိတွာ သမုဿိတသေတဆတ္တေ ဧကသတ-ရာဇပလ္လင်ေ အာဒိ် ကတွာ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ သိရိဝိဘဝံ ဒိသွာ မဟာ-သတ္တေန ဝုတ္တနိယာမေနေဝ သဗ္ဗံ ကတွာ မဟာဇနံ သဓ်ဓေတွာ မိထိလာ-ဘိမုခါ ပက္ကမိ်သု။ ရာဇပုရိသာပိ တံ ပဝတ်ိ် တေသံ ဂုဏံ အာရောစေသုံ။ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တောပိ “ဧဝရူပဿ နာမ မေ ဝိသယောဂဿ အန္တရာယော ကတော”တိ် ကုဇ်ဈိ။ ရာဇာနောပိ “အမှာကံ ဇယပါနံ ပါတုံ နာဒါသိ”တိ ကုဇ်ဈိ်သု။ ဗလကာယာပိ “မယံ အမူလကံ သုရံ ပါတုံ န လဘိမှာ”တိ ကုဇ်ဈိ်သု။

၁-လဂုဍ္ဍေဟိ (သီ၊ ဣ)၊ မုဂ္ဂရေဟိ (သျာ)

Cūḷanibrahmadatto te rājāno āmantetvā “etha bho Mithilaṁ gantvā Videharājassa khaggena sīsaṁ chinditvā pādehi akkamitvā nisinnā jayapānaṁ pivissāma, senaṁ gamanasajjaṁ karothā”ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassapi etamatthaṁ kathetvā “amhākaṁ evarūpassa mantassa antarāyakaraṁ paccāmittaṁ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṁ aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhāya senāya parivutā gacchāma, etha ācariyā”ti āha. Brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi “Mahosadhapaṇḍitaṁ jinituṁ nāma na sakkā, amhākaṁyeva lajjitabbaṁ bhavissati, nivattāpessāmi nan”ti. Atha naṁ evamāha “mahārāja na esa Videharājassa thāmo, Mahosadhapaṇḍitassa saṁvidhānametaṁ, mahānubhāvo panesa, tena rakkhitā Mithilā sīharakkhitaguhā viya na sakkā kenaci gahetuṁ, kevalaṁ amhākaṁ lajjanakaṁ bhavissati, alaṁ tattha gamanenā”ti. Rājā pana khattiyamānena issariyamadena matto hutvā “kiṁ so karissatī”ti vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhāya senāya saddhiṁ nikkhami. Kevaṭṭopi attano kathaṁ gaṇhāpetuṁ asakkonto “rañño[1] paccanīkavutti nāma ayuttā”ti tena saddhiṁyeva nikkhami. Tepi yodhā ekaratteneva Mithilaṁ patvā attanā katakiccaṁ paṇḍitassa kathayiṁsu. Paṭhamaṁ upanikkhittakapurisāpissa sāsanaṁ pahiṇiṁsu. “Cūḷanibrahmadatto ‘Videharājānaṁ gaṇhissāmī’ti ekasatarājaparivuto āgacchati, paṇḍito appamatto hotu, ajja asukaṭṭhānaṁ nāma āgato, ajja asukaṭṭhānaṁ, ajja nagaraṁ pāpuṇissatī”ti paṇḍitassa nibaddhaṁ pesentiyeva. Taṁ sutvā mahāsatto appamatto ahosi. Videharājā pana “Brahmadatto kira imaṁ nagaraṁ gahetuṁ āgacchatī”ti paramparaghosena assosi.

Atha Brahmadatto aggapadoseyeva ukkāsatasahassena dhāriyamānena āgantvā sakalanagaraṁ parivāresi, atha naṁ hatthipākārarathapākārādīhi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbaṁ ṭhapesi. Manussā unnādentā apphoṭentā seḷentā naccantā gajjantā tajjentā mahāghosaṁ karontā aṭṭhaṁsu. Dīpobhāsena ceva alaṅkārobhāsena ca sakalasattayojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi.

1. Raññā (Ka)

စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော တေ ရာဇာနော အာမန္တေတွာ “ထေ ဘော မိထိလံ ဂန္ဓာ ဝိဒေဟရာဇဿ ခဂ္ဂေန သီသံ ဆိန္ဒိတွာ ပါဒေဟိ အက္ကမိတွာ နိသိန္နာ ဇယပါနံ ပိဝိဿာမ၊ သေနံ ဂမနသဇ္ဇံ ကရောထာ”တိ ဝတ္ဝာ ပုန ရဟောဂတော ကေဝဋ္ဋဿပိ တေမတ္ထံ ကထေတွာ “အမှာကံ ဧဝရူပဿ မန္တဿ အန္တရာယကရံ ပစ္စာမိတ္တံ ဂဏှိဿာမ၊ ကေသတရာဇူနံ အဋ္ဌာရသ-အက္ခောဘဏိသင်္ခါယ သေနာယ ပရိဝုတာ ဂစ္ဆာမ၊ ထေ အာစရိယာ”တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏောပိ အတ္တနော ပဏ္ဍိတဘာဝေန စိန္တေသိ “မဟာသမ-ပဏ္ဍိတံ ဇိနိတုံ နာမ န သက္ကာ၊ အမှာကံယေဝ လဇ္ဇိတဗ္ဗံ ဘဝိဿတိ၊ နိဝတ္တာပေဿာမိ နံ”တိ။ အထ နံ ဧဝမာဟ “မဟာရာဇ န သော ဝိဒေဟ-ရာဇဿ ထာမော၊ ပဉ္ဉောဘာဝပဏ္ဍိတဿ သံဝိဓာနမေတံ၊ မဟာနုဘာဝော ပနေသ၊ တေန ရက္ခိတာ မိထိလာ သီဟရက္ခိတဂုဟာ ဝိယ န သက္ကာ ကေနစိ ဂဟေတုံ၊ ကေဝလံ အမှာကံ လဇ္ဇနကံ ဘဝိဿတိ၊ အလံ တတ္ထ ဂမနေနာ”တိ။ ရာဇာ ပန ခတ္တိယမာနေန ဣဿရိယမဒေန မတ္တော ဟုတွာ “ကိံ သော ကရိဿတီ”တိ ဝတွာ ဧကသတရာဇပရိဝုတော အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏိသင်္ခါယ သေနာယ သဒ္ဓိံ နိက္ခမိ။ ကေဝဋ္ဋောပိ အတ္တနော ကထံ ဂဏှာပေတုံ အသက္ကောန္တော “[illegible] ပစ္စာမိတ္တဿ နာမ အယုတ္တာ”တိ တေန သဒ္ဓိံယေဝ နိက္ခမိ။ တေပိ ယောဓာ ကေရတ္တေနေဝ မိထိလံ ပတ္ဝာ အတ္တနော ကတာကိစ္စံ ပဋ္ဌပေတွာ ကထယိံသု။ ပဌမံ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသောပိဿ သာသနံ ပဟိဏိံသု။ “[illegible] ပဏ္ဍိတော အပ္ပမတ္တော ဟောတု၊ အဇ္ဇ အသုက-ဋ္ဌာနံ နာမ အာဂတော, အဇ္ဇ အသုကဋ္ဌာနံ၊ အဇ္ဇ နဂရံ ပါပုဏိဿတီ”တိ ပဏ္ဍိတဿ ပိဗဒ္ဓံ ဓမ္မဿဝနံ ဟောတိ။ တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော အပ္ပမတ္တော အဟောသိ။ ပိဒေဟရာဇာပိ ပန “ဗြဟ္မဒတ္တော ကိရ ဧတံ နဂရံ ဂဟေတုံ အာဂစ္ဆတီ”တိ ပဒပရမ္ပရာဃောသေန အဿောသိ။

အထ ဗြဟ္မဒတ္တော အဂ္ဂပဒောသေယေဝ ဥက္ကာသတသဟဿေန မာရိယ-မာနေန ဒါဂန္ဓာ သကလနဂရံ ပရိဝါရေသိ၊ အထ နံ ဟတ္ထိပါကာရရထ-ပါကာရဒီဟိ ပရိက္ခိပါပေတ္ဝာ မဟေသု ကေသု ဌာနေသု ဗလကာယံ ဌပေသိ။ မနုဿာ ဥန္နာဒေန္တာ ဗေဖ္ဖေါဋေန္တာ သေဋ္ဌေန္တာ နစ္စန္တာ ဂဇ္ဇန္တာ တဇ္ဇေန္တာ မဟာဃောသံ ကရောန္တာ အဋ္ဌံသု။ ပိပေါဘာသေန ဧစေ အလင်္ကာရောဘာ-သေန စ သကလသတ္တယောဇနိကာ မိထိလာ ဧကောဘာသာ အဟောသိ။

၁-ရညာ (က)

Hatthi-assarathatūriyānaṁ saddena pathaviyā bhijjanakālo viya ahosi. Cattāro paṇḍitā ulloḷasaddaṁ sutvā ajānantā rañño santikaṁ gantvā “mahārāja ulloḷasaddo jāto, na kho pana mayaṁ jānāma, kiṁ nāmetaṁ, vīmaṁsituṁ vaṭṭatī”ti āhaṁsu. Taṁ sutvā rājā “Cūḷanibrahmadatto nu kho āgato bhaveyyā”ti sīhapañjaraṁ vivaritvā olokento tassāgamanabhāvaṁ ñatvā bhītatasito “natthi amhākaṁ jīvitaṁ, sabbe no jīvitakkhayaṁ pāpessatī”ti tehi saddhiṁ sallapanto nisīdi. Mahāsatto pana tassāgatabhāvaṁ ñatvā sīho viya achambhito sakalanagare ārakkhaṁ saṁvidahitvā “rājānaṁ assāsessāmī”ti rājanivesanaṁ abhiruhitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvāva paṭiladdhassāso hutvā “ṭhapetvā mama puttaṁ Mahosadhapaṇḍitaṁ aññho maṁ imamhā dukkhā mocetuṁ samattho nāma natthī”ti cintetvā tena saddhiṁ sallapanto āha—

590. “Pañcālo sabbasenāya, Brahmadatto’ya’māgato[1].
Sā’yaṁ Pañcāliyā senā, appameyyo Mahosadha.

591. Vīthimatī pattimatī, sabbasaṅgāmakovidā.
Ohārinī saddavatī, bherisaṅkhappabodhanā.

592. Lohavijjālaṅkārābhā, dhajinī vāmarohinī.
Sippiyehi susampannā, sūrehi suppatiṭṭhitā.

593. Dase’ttha paṇḍitā āhu, bhūripaññā rahogamā.
Mātā ekādasī rañño, Pañcāliyaṁ pasāsati.

594. Athe’tthe ‘kasataṁ khatyā, anuyantā yasassino.
Acchinnaraṭṭhā byathitā, Pañcāliyaṁ vasaṁ gatā.

595. Yaṁvadā takkarā rañño, akāmā piyabhāṇino.
Pañcāla’manuyāyanti, akāmā vasino gatā.

596. Tāya senāya Mithilā, tisandhiparivāritā.
Rājadhānī videhānaṁ, samantā parikhaññati.

1. Brahmadatto samāgato (Sī, Syā, I)

ဟတ္ထိအဿရထတူရိယာနံ သဒ္ဒေန ပထဝိယာ ဘိဇ္ဇနကာလော ဝိယ အဟောသိ။ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ဥလ္လောဠသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ အဇာနန္တာ ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ “မဟာရာဇ ဥလ္လောဠသဒ္ဒော ဇာတော၊ န ခေါ ပန မယံ ဇာနာမ၊ ကိံ နာမေတံ၊ ဝိမံသိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟံသု။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “စူဠနိ-ဗြဟ္မဒတ္တော နု ခေါ အာဂတော ဘဝေယျာ”တိ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဩလောကေန္တော တဿာဂမနဘာဝံ ဉတ္ဝာ ဘီတတသိတော “နတ္ထိ အမှာကံ ဇီဝိတံ၊ သဗ္ဗေ နော ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေဿတီ”တိ တေဟိ သဒ္ဓိံ သလ္လ-ပန္တော နိသီဒိ။ မဟာသတ္တော ပန တဿာဂတဘာဝံ ဉတ္ဝာ သီဟော ဝိယ အဆမ္ဘိတော သကလနဂရေ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိတ္ဝာ “ရာဇာနံ အဿာ-သေဿာမီ”တိ ရာဇနိဝေသနံ အဘိရုဟိတ္ဝာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ တံ ဒိသ္ဝာဝ ပဋိလဒ္ဓဿာသော ဟုတ္ဝာ “ဒ္ဝေတ္ဝာ မမ ပုတ္တံ မဟာသဓပဏ္ဍိတံ အညော မံ ဇမ္ဗုမဂ္ဂာ ဥက္ခာ မောစေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ဥတေန သဒ္ဓိံ သလ္လပန္တော အာဟ—

၅၉၀။ “ပဉ္စာလော သဗ္ဗသေနာယ၊ ဗြဟ္မဒတ္တော’ယ’မာဂတော[1]။
သာ’ယံ ပဉ္စာလိယာ သေနာ၊ အပ္ပမေယ္ယော မဟောသဓ။

၅၉၁။ ဝီထိမတီ ပတ္တိမတီ၊ သဗ္ဗသင်္ဂါမကောဝိဒါ။
သြဟာရိနီ သဒ္ဒဝတီ၊ ဘေရိသင်္ခပ္ပဗောဓနာ။

၅၉၂။ လောဟဝိဇ္ဇာလင်္ကာရာဘာ၊ ဓဇိနီ ဝါမရောဟိနီ။
သိပ္ပိယေဟိ သုသမ္ပန္နာ၊ သူရေဟိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။

၅၉၃။ ဒသေ’တ္ထ ပဏ္ဍိတာ အာဟု၊ ဘူရိပညာ ရဟောဂမာ။
မာတာ ကောဒသီ ရညော၊ ပဉ္စာလိယံ ပသာသတိ။

၅၉၄။ အထေ’တ္ထေ’ကသတံ ခတ္တာ၊ အနုယန္တာ ယသဿိနော။
အစ္ဆိန္နရဋ္ဌာ ဗျထိတာ၊ ပဉ္စာလိယံ ဝသံ ဂတာ။

၅၉၅။ ယံဝဒါ တက္ကရာ ရညော၊ အကာမာ ပိယဘာဏိနော။
ပဉ္စာလ’မနုယာယန္တိ၊ အကာမာ ဝသိနော ဂတာ။

၅၉၆။ တာယ သေနာယ မိထိလာ၊ တိသန္ဓိပရိဝါရိတာ။
ရာဇဓာနီ ဝိဒေဟာနံ၊ သမန္တာ ပရိခညတိ။

1. ဗြဟ္မဒတ္တော သမာဂတော၊ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

597. Uddhaṁ tārakajātāva, samantā parivāritā.
Mahosadha vijānāhi, kathaṁ mokkho bhavissatī”ti.

Tattha **sabbasenāyā**ti sabbāya ekasatarājanāyikā[1] aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhāya senāya saddhiṁ āgato kira tātāti vadati. **Pañcāliyā**ti Pañcālarañño santakā. **Vīthimatī**ti vīthiyā[2] ānīte dabbasambhāre gahetvā vicarantena vaḍḍhakigaṇena[3] samannāgatā. **Pattimatī**ti padasañcarena balakāyena samannāgatā. **Sabbasaṅgāmakovidā**ti sabbasaṅgāme kusalā. **Ohārinī**ti parasenāya antaraṁ pavisitvā apaññāyantāva parasīsaṁ āharituṁ samatthā. **Saddavatī**ti dasahi saddehi avivittā. **Bherisaṅkhappabodhanā**ti “etha yātha yujjhathā”ti-ādīni tattha vacībhedena jānāpetuṁ na sakkā, tādisāni panettha kiccāni bherisaṅkhasaddeheva[4] bodhentīti bherisaṅkhappabodhanā. **Lohavijjālaṅkārābhā**ti[5] ettha **lohavijjā**ti lohasippāni. Sattaratanapaṭimaṇḍitānaṁ kavacacammajālikāsīsakareṇikādīnaṁ etaṁ nāmaṁ. **Alaṅkārā**ti rājamahāmattādīnaṁ alaṅkārā. Tasmā lohavijjāhi ceva alaṅkārehi ca bhāsatīti lohavijjālaṅkārābhāti ayamettha attho. **Dhajinī**ti[6] suvaṇṇādipaṭimaṇḍitehi nānāvatthasamujjalehi rathādīsu samussitadhajehi samannāgatā. **Vāmarohinī**ti hatthī ca asse ca ārohantā vāmapassena ārohanti, tena[7] “vāmarohinī”ti vuccanti, tehi samannāgatā, aparimitahatthi-assasamākiṇṇāti attho. **Sippiyehī**ti hatthisippa-assasippādīsu aṭṭhārasasu sippesu nipphattiṁ pattehi suṭṭhu samannāgatā susamākiṇṇā. **Sūrehī**ti tāta esā kira senā sīhasamānaparakkamehi sūrayodhehi suppatiṭṭhitā.

Āhūti dasa kirettha senāya paṇḍitāti vadanti. **Bhūripaññā**ti pathavisamāya vipulāya paññāya samannāgatā. **Rahogamā**ti raho gamanasīlā raho nisīditvā mantanasīlā. Te kira ekāhadvīhaṁ cintetuṁ labhantā pathaviṁ parivattetuṁ ākāse gaṇhituṁ[8] samatthā. **Ekādasī**ti

1. Ekasatarājadhāniyā (I)
2. Piṭṭhimatīti piṭṭhiyā (Sī, I), viddhimatīti viddhiyā (Syā)
3. Vaḍḍhakibalena (Sī, Syā, I)
4. Bherisaddasaṅkhasaddasaññāṇeneva (Sī, I)
5. Lohavijjā alaṅkārāti (Syā, I, Ka)
6. Dhajanīti (Syā, I)
7. Te (Sī, Syā)
8. Gaṇṭhiṁ kātuṁ (Sī, I), saṇṭhituṁ (Syā)

၅၉၇။ ဥဒ္ဓံ တာရကဇာတာဝ၊ သမန္တာ ပရိဝါရိတာ။
မဟောသဓ ဝိဇာနာဟိ၊ ကထံ မောက္ခော ဘဝိဿတီ”တိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗသေနာယာ**တိ သဗ္ဗာယ ကေသတရာဇနာယိကာယ[1] အဋ္ဌာရသ-အက္ခောဘဏိသင်္ခါယ သေနာယ သဒ္ဓိံ အာဂတော ကိရ တာတာတိ ဝဒတိ။ **ပဉ္စာလိယာ**တိ ပဉ္စာလရညော သန္တကာ။ **ဝီထိမတီ**တိ ဝီထိယာ[2] အာနီတေ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရေ ဂဟေတ္ဝာ ဝိစရန္တေန ဝဏ္ဍကိဂဏေန[3] သမန္နာဂတာ။ **ပတ္တိမတီ**တိ ပဒဿဒ္ဓရေန ဗလကာယေန သမန္နာဂတာ။ **သဗ္ဗသင်္ဂါမ-ကောဝိဒါ**တိ သဗ္ဗသင်္ဂါမေ ကုသလာ။ **ဩဟာရိနီ**တိ ပရသေနာယ အန္တရံ ပဝိသိတ္ဝာ အပညာယန္တာဝ ပရသိသံ အာဟရိတုံ သမတ္ထာ။ **သဒ္ဒဝတီ**တိ ဒသဟိ သဒ္ဒေဟိ အဝိဝိတ္တာ။ **ဘေရိသင်္ခပ္ပဗောဓနာ**တိ ‘‘ဧထ ယာထ ယုဇ္ဈထာ”တိ-အာဒီနိ တတ္ထ ဝစီဘေဒေန ဇာနာပေတုံ န သက္ကာ၊ တာဒိသာနိ ပနေတ္ထ ကိစ္စာနိ ဘေရိသဒ္ဒသဒ္ဒေဟေဝ[4] ဗောဓေန္တီတိ ဘေရိသင်္ခပ္ပဗောဓနာ။ **လောဟ-ဝိဇ္ဇာလင်္ကာရဘာ**တိ[5] တတ္ထ **လောဟဝိဇ္ဇာ**တိ လောဟသိပ္ပါနိ။ သတ္တရတန-ပရိမဏ္ဍိတာနံ ကဝစမုဇာလိကာသီသကရေဏုကာဒီနံ တေသံ နာမံ။ **အလင်္ကာ-ရာ**တိ ရာဇမဟာမတ္တာဒီနံ အလင်္ကာရာ။ တသ္မာ လောဟဝိဇ္ဇာဟိ ဧဝေ အလင်္ကာရေဟိ စ ဘာသတီတိ လောဟဝိဇ္ဇာလင်္ကာရာဘာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဓဇိနီဘိ**[6] သုဝဏ္ဏာဒိပရိမဏ္ဍိတေဟိ နာနာဝတ္ထသမုဇ္ဇလေဟိ ရထာ-ဒိသု သမုဿိတဓဇေဟိ သမန္နာဂတာ။ **ဝါမရောဟိနီ**တိ ဟတ္ထိ စ အဿော စ အာရောဟန္တာ ဝါမပဿေန အာရောဟန္တိ၊ တေန? “ဝါမရောဟိနီ”တိ ဝုန္တိ၊ တေဟိ သမန္နာဂတာ၊ အပရိမိတဟတ္ထိအဿသမာကိဏ္ဏာတိ အတ္ထော။ **သိပ္ပိ-ယေဟီ**တိ ဟတ္ထိသိပ္ပအဿသိပ္ပါဒီသု အဋ္ဌာရသသု သိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ပတ္တေဟိ သုဋ္ဌု သမန္နာဂတာ သုသမာကိဏ္ဏာ။ **သူရေဟီ**တိ တာတ သော ကိရ သေနာ သီဟသမာနပရက္ကမေဟိ သူရယောဓေဟိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။

အာဟူတိ ဒသ ကိရေတ္ထ သေနာယ ပဏ္ဍိတာတိ ဝဒန္တိ။ **ဘူရိပညာ**တိ ပထဝိသမာယ ဝိပုလာယ ပညာယ သမန္နာဂတာ။ **ရဟောဂမာ**တိ ရဟော ဂမနသီလာ ရဟော နိသီဒိတ္ဝာ မန္တနသီလာ။ တေ ကိရ ကောဟဋ္ဌိဟံ စိန္တေတုံ လဘန္တာ ပထဝိ ပရိဝတ္တေတုံ အာကာသေ ဂဏ္ဌိတုံ[7] သမတ္ထာ။ **ကောဒသီ**တိ

၁-ဇကသတရာဇဓာနိယာ(ဇ္ဂ) ၂-ပိဋ္ဌိမတီတိ ပိဋ္ဌိယာ(သီ၊ဇ္ဂ)၊ ဝိဒ္ဓိမတီတိ ဝိဒ္ဓိယာ(သျာ)
၃-ဝဏ္ဍကိဗလေန(သီ၊သျာဇ္ဂ) ၄-ဘေရိသဒ္ဒသင်္ခသဒ္ဒသညာဏေနေဝ(သီ၊ဇ္ဂ)
၅-လောဟဝိဇ္ဇာ အလင်္ကာရာတိ(သျာ၊ဇ္ဂ၊က) ၆-ဓဇနီတိ(သျာ၊ဇ္ဂ)
၇-တေ(သီ၊သျာ) ၈-ဂဏ္ဌိံ ကာတုံ(သီ၊ဇ္ဂ)၊ သဏ္ဌိတုံ(သျာ)

tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā Pañcālarañño mātā. Sā tesaṁ ekādasī hutvā Pañcāliyaṁ senaṁ pasāsati anusāsati.

Ekadivasaṁ kireko puriso ekaṁ taṇḍulanāḷiñca puṭakabhattañca kahāpaṇasahassañca gahetvā "nadiṁ tarissāmī"ti otiṇṇo nadimajjhaṁ patvā tarituṁ asakkonto tīre ṭhite manusse evamāha "ambho mama hatthe ekā taṇḍulanāḷi puṭakabhattaṁ kahāpaṇasahassañca atthi, ito yaṁ mayhaṁ ruccati, taṁ dassāmi. Yo sakkoti, so maṁ uttāretū"ti. Atheko thāmasampanno puriso gāḷhaṁ nivāsetvā nadiṁ ogāhetvā taṁ hatthe gahetvā paratīraṁ uttāretvā "dehi me dātabban"ti āha. So taṇḍulanāḷiṁ vā puṭakabhattaṁ vā gaṇhāhīti. Samma ahaṁ jīvitaṁ agaṇetvā taṁ uttāresiṁ, na me etehi attho, kahāpaṇaṁ me dehīti. Ahaṁ "ito mayhaṁ yaṁ ruccati, taṁ dassāmī"ti avacaṁ, idāni mayhaṁ yaṁ ruccati, taṁ dammi, icchanto gaṇhāti. So samīpe ṭhitassa ekassa kathesi. Sopi taṁ "esa attano ruccanakaṁ tava deti, gaṇhā"ti āha. So "ahaṁ na gaṇhissāmī"ti taṁ ādāya vinicchayaṁ gantvā vinicchayāmaccānaṁ ārocesi. Tepi sabbaṁ sutvā tathevāhaṁsu. So tesaṁ vinicchayena atuṭṭho rañño santikaṁ gantvā tamatthaṁ ārocesi. Rājāpi vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesaṁ ubhinnaṁ vacanaṁ sutvā vinicchinituṁ ajānanto attano jīvitaṁ pahāya nadiṁ otiṇṇaṁ parajjāpesi.

Tasmiṁ khaṇe rañño mātā Calākadevī[1] nāma avidūre nisinnā ahosi. Sā rañño dubbinicchitabhāvaṁ ñatvā "tāta imaṁ aḍḍaṁ ñatvāva suṭṭhu vinicchitan"ti[2] āha. Amma ahaṁ ettakaṁ jānāmi. Sace tumhe uttaritaraṁ jānātha, tumheva vinicchinathāti. Sā "evaṁ karissāmī"ti vatvā taṁ purisaṁ pakkosāpetvā "ehi tāta tava hatthagatāni tīṇipi bhūmiyaṁ ṭhapehī"ti paṭipāṭiyā ṭhapāpetvā "tāta tvaṁ udake vuyhamāno imassa kiṁ kathesī"ti pucchitvā "idaṁ nāmayye"ti vutte "tena hi tava ruccanakaṁ gaṇhā"ti āha. So sahassatthavikaṁ gaṇhi. Atha naṁ sā thokaṁ gatakāle pakkosāpetvā "tāta sahassaṁ te ruccatī"ti pucchitvā "āma ruccatī"ti vutte "tāta tayā

1. Talatādevī (Sī, Syā, I)
2. Viniccheyyāsīti (Syā), vinicchayāti (Ka)

တေဟိ ကိရ ပဏ္ဍိတေဟိ အတိရေကတရပညာ ပဉ္စာလရညော မာတာ။ သာ တေသံ ကောဒသိ ဟုတ္ဝာ ပဉ္စာလိယံ သေနံ ပသာသတိ အနုသာသတိ။

ကေဒိဝသံ ကိရေကော ပုရိသော ကေ တဏ္ဍုလနာဠိဉ္စ ပုဋကဘတ္တဉ္စ ကဟာပဏသဟဿဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ "နဒိံ တရိဿာမီ"တိ ဩတိဏ္ဏော နဒိမဇ္ဈံ ပတ္ဝာ တရိတုံ အသက္ကောန္တော တီရေ ဌိတေ မနုဿေ ဧဝမာဟ "အမ္ဘော မမ ဟတ္ထေ ကော တဏ္ဍုလနာဠိ ပုဋကဘတ္တံ ကဟာပဏသဟဿဉ္စ အတ္ထိ၊ ဣတော ယံ မယ္ဟံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဒဿာမိ။ ယော သက္ကောတိ၊ သော မံ ဥတ္တာရေတူ"တိ။ အထေကော ထာမသမ္ပန္နော ပုရိသော ဂါဠှံ နိဝါသေတ္ဝာ နဒိံ ဩဂါဟေတ္ဝာ တံ ဟတ္ထေ ဂဟေတ္ဝာ ပရတီရံ ဥတ္တာရေတ္ဝာ "ဒေဟိ မေ ဒါတဗ္ဗ"န္တိ အာဟ။ သော တဏ္ဍုလနာဠိံ ဝါ ပုဋကဘတ္တံ ဝါ ဂဏှာတိတိ။ သမ္မ အဟံ ဇီဝိတံ အဂဏေတ္ဝာ တံ ဥတ္တာရေသိံ၊ န မေ တေဟိ အတ္ထော၊ ကဟာပဏံ မေ ဒေဟီတိ။ အဟံ "ဣတော မယ္ဟံ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဒဿာမိ"တိ အဝစံ၊ ဣဒါနိ မယ္ဟံ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဒမ္မိ၊ ဣဿန္တော ဂဏှာတိ။ သော သမီပေ ဌိတဿ ကဿ ကထေသိ။ သောပိ တံ "သေ အတ္တနော ရုစ္စနကံ တဝ ဒေတိ၊ ဂဏှာ"တိ အာဟ။ သော "အဟံ န ဂဏှိဿာမီ"တိ တံ အာဒါယ ဝိနိစ္ဆယံ ဂန္ဒွာ ဝိနိစ္ဆယာမစ္စာနံ အာရောစေသိ။ တေပိ သဗ္ဗံ သုတ္ဝာ တထေဝါဟံသု။ သော တေသံ ဝိနိစ္ဆယေန အတုဋ္ဌော ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ရာဇာပိ ဝိနိစ္ဆယာမစ္စေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တေသံ သန္တိကေ ဥဘိန္နံ ဝစနံ သုဏ္ဍာ ဝိနိစ္ဆိနိတုံ အဇာနန္တော အတ္တနော ဇီဝိတံ ပဟာယ နဒိံ ဩတိဏ္ဏံ ပရဇ္ဇာပေသိ။

တသ္မိံ ခဏေ ရညော မာတာ စလာကဒေဝီ[1] နာမ အဝိဒူရေ နိသိန္နာ အဟောသိ။ သာ ရညော ဒုဗ္ဗိနိစ္ဆိတဘာဝံ ဉတ္ဝာ "တာတ ဣမံ အဋ္ဌံ ဉတ္ဝာဝ သုဋ္ဌု ဝိနိစ္ဆိတ"န္တိ[2] အာဟ။ အမ္မ အဟံ ဧတ္တကံ ဇာနာမိ။ သစေ တုမ္ဟေ ဉတ္ထရိတရံ ဇာနာထ၊ တုမ္ဟေဝ ဝိနိစ္ဆိနထာတိ။ သာ "ဧဝံ ကရိဿာမီ"တိ ဝတ္ဝာ တံ ပုရိသံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "ဟေ တာတ၊ တဝ ဟတ္ထဂတာနိ တိဏ္ဍိဝိ ဘူမိယံ ဌပေဟီ"တိ ပဋိပါဋိယာ ဌပါပေတ္ဝာ "တာတ၊ တုံ ဉဒကေ ဝုယ္ဟမာနော ဣမဿ ကိံ ကထေသီ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဣဒံ နာမယ္ယေ"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ တဝ ရုစ္စနကံ ဂဏှာ"တိ အာဟ။ သော သဟသ္သထ္ထဝိကံ ဂဏှိ။ အထ နံ သာ ထောကံ ဂတကာလေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "တာတ သဟဿံ တေ ရုစ္စတီ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "အာမ ရုစ္စတီ"တိ ဝုတ္တေ "တာတ တယာ

၁-တသ္လတာဒေဝီ (သီ၊ သျာ ဋ)
၂-ဝိနိစ္ဆယိသီတိ (သျာ)၊ ဝိနိစ္ဆယာတိ (က)

ito yaṁ mayhaṁ ruccati, taṁ dassāmī'ti imassa vuttaṁ, na vuttan"ti pucchitvā "vuttaṁ devī"ti vutte "tena hi imaṁ sahassaṁ etassa dehī"ti vatvā dāpesi. So rodanto paridevanto adāsi. Tasmiṁ khaṇe rājā amaccā ca tussitvā sādhukāraṁ pavattayiṁsu. Tato paṭṭhāya tassā paṇḍitabhāvo sabbattha pākaṭo jāto. Taṁ sandhāya Videharājā "mātā ekādasī rañño"ti āha.

Khatyāti khattiyā. **Acchinnaraṭṭhā**ti Cūḷanibrahmadattena acchinditvā gahitaraṭṭhā. **Byathitā**ti maraṇabhayabhītā aññaṁ gahetabbagahaṇaṁ[1] apassantā. **Pañcāliyaṁ**[2] **vasaṁ gatā**ti etassa Pañcālarañño vasaṁ gatāti attho. Sāmivacanatthe hi etaṁ upayogavacanaṁ. **Yaṁvadā takkarā**ti yaṁ mukhena vadanti, taṁ rañño kātuṁ sakkontāva. **Vasino gatā**ti pubbe sayaṁvasino idāni panassa vasaṁ gatāti attho. **Tisandhī**ti paṭhamaṁ hatthipākārena parikkhittā, tato rathapākārena, tato assapākārena, tato yodhapattipākārena parikkhittāti imehi catūhi saṅkhepehi tisandhīhi parivāritā. Hatthirathānañhi antaraṁ eko sandhi, ratha-assānaṁ antaraṁ eko sandhi, assapattīnaṁ antaraṁ eko sandhi. **Parikhañña**tī**ti** khanīyati. Imañhi idāni uppāṭetvā gaṇhitukāmā viya samantato khananti. **Uddhaṁ tārakajātāvā**ti tāta yāya senāya samantā parivāritā, sā anekasatasahassadaṇḍadīpikāhi uddhaṁ tārakajātā viya khāyati. **Vijānāhī**ti tāta Mahosadhapaṇḍita Avīcito yāva bhavaggā aññā tayā sadiso upāyakusalo paṇḍito nāma natthi, paṇḍitabhāvo nāma evarūpesu ṭhānesu paññāyati, tasmā tvameva jānāhi, kathaṁ amhākaṁ ito dukkhā pamokkho bhavissatīti.

Imaṁ rañño kathaṁ sutvā mahāsatto cintesi "ayaṁ rājā ativiya maraṇabhayabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṁ, chātassa bhojanaṁ, pipāsitassa pānīyaṁ, imassapi maṁ ṭhapetvā aññaṁ paṭisaraṇaṁ natthi, assāsessāmi nan"ti. Atha mahāsatto manosilātale nadanto sīho viya "mā bhāyi mahārāja rajjasukhaṁ anubhava, ahaṁ leḍḍuṁ

1. Gahetabbayuttakaṁ (Ka) 2. Pañcālinaṁ (Sī, I), pañcālīnaṁ (Syā)

ဋ္ဌတော'ယံ မယ္ပံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဒဿာမီ'တိ ဋ္ဌမဿ ဝုတ္တံ, နဝုတ္တ"န္တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဝုတ္တံ ဒေဝိ"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ ဋ္ဌမံ သဟဿံ ဧတဿ ဒေဟီ"တိ ဝတ္ဝာ ဒါပေသိ။သော ရောဒန္တော ပရိဒေဝန္တော အဒါသိ။ တသ္မိံ ခဏေ ရာဇာ အမစ္စာ စ တုဿိတ္ဝာ သာဓုကာရံ ပဝတ္တယိ"သု။ တတော ပဋ္ဌာယ တဿာ ပဏ္ဍိတဘာဝေါ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋော ဇာတော။ တံ သန္ဓာယ ဝိဒေဟရာဇာ "မာတာ ကောဒသီ ရညော"တိ အာဟ။

ခတျာတိ ခတ္တိယာ။ **အစ္ဆိန္နရဋ္ဌာ**တိ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တေန အစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဂဟိတရဋ္ဌာ။ **ဗျထိတာ**တိ မရဏဘယဘီတာ အညံ ဂဟေတဗ္ဗဂဟဏံ[1] အပဿန္တာ။ **ပဉ္စာလိယံ[2] ဝသံ** ဂတာတိ တေဿ ပဉ္စာလရညော ဝသံ ဂတာတိ အတ္ထော။ သာမိဝစနတ္ထေ ဟိ တေံ ဥပယောဂဝစနံ။ **ယံဝဒါ တက္ကရာ**တိ ယံ မုခေန ဝဒန္တိ၊ တံ ရညော ကာတုံ သက္ကောန္တာဝ။ **ဝသိနော ဂတာ**တိ ပုဗ္ဗေ သယံဝသိနော ဋ္ဌါနိ ပနဿ ဝသံ ဂတာတိ အတ္ထော။ **တိသန္ဓီ**တိ ပဌမံ ဟတ္ထိပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တာ, တတော ရထပါကာရေန, တတော အဿပါကာရေန, တတော ယောဓပတ္တိပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တာတိ ဋ္ဌမေဟိ စတူဟိ သင်္ခေပေဟိ တိသန္ဓီဟိ ပရိဝါရိတာ။ ဟတ္ထိရထာနဉ္စိ အန္တရံ ဧကော သန္ဓိ၊ ရထအဿာနံ အန္တရံ ဧကော သန္ဓိ၊ အဿပတ္တီနံ အန္တရံ ဧကော သန္ဓိ။ **ပရိခညတီ**တိ ခနိယတိ။ ဋ္ဌမဉ္စိ ဋ္ဌဒါနိ ဥပ္ပါဋေတ္ဝာ ဂင်္ဂါတုကားမာ ဝိယ သမန္တတော ခနန္တိ။ **ဥဒ္ဓံ တာရကဇာတာဝါ**တိ တာတ ယာယ သေနာယ သမန္တာ ပရိဝါရိတာ၊ သာ အနေကသတသဟဿဒဏ္ဍဒီပိကာဟိ ဥဒ္ဓံ တာရကာဇာတာ ဝိယ ခါယတိ။ **ဗိဇာနာဟီ**တိ တာတ မဟောသဓပဏ္ဍိတ အဇ်ဈိတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ အညော တယာ သဒိသော ဥပါယကုသလော ပဏ္ဍိတော နာမ နတ္ထိ၊ ပဏ္ဍိတဘာဝေါ နာမ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ပညာယတိ၊ တသ္မာ တွမေဝ ဇာနာဟိ၊ က'ထံ အမှာကံ ဋ္ဌတော ဒုက္ခာ ပမောက္ခော ဘဝိဿတီ"တိ။

ဋ္ဌမံ ရညော ကထံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ "အယံ ရာဇာ အတိဝိယ မရဏဘယဘီတော၊ ဂိလာနဿ ခေါ ပန ဝေဇ္ဇော ပဋိသရဏံ၊ ဆာတဿ ဘောဇနံ၊ ပိပါသိတဿ ပါနီယံ၊ ဋ္ဌမဿပိ မံ ဌပေတ္ဝာ အညံ ပဋိသရဏံ နတ္ထိ၊ အဿာသေဿာမိ န"န္တိ။ အထ မဟာသတ္တော မနောသိလာတလေ နဒန္တော သီဟော ဝိယ "မာ ဘာယိ မဟာရာဇ ရဇ္ဇသုခံ အနုဘဝ၊ အဟံ လေဋ္ဌုံ

၁-ဂဟေတဗ္ဗယုတ္တကံ (က) ၂-ပဉ္စာလိနံ (သီ၊ ဋီ)၊ ပဉ္စာလီနံ (သျာ)

gahetvā kākaṁ viya dhanuṁ gahetvā makkaṭaṁ viya ca imaṁ aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhaṁ senaṁ udare baddhasāṭakānampi assāmikaṁ katvā palāpessāmī”ti vatvā navamaṁ gāthamāha—

598. “Pāde deva pasārehi, bhuñja kāme ramassu ca.
Hitvā pañcāliyaṁ senaṁ, Brahmadatto palāyitī”ti.

Tassattho—deva tvaṁ yathāsukhaṁ attano rajjasukhasaṅkhāte te pāde pasārehi, pasārento ca saṅgāme cittaṁ akatvā bhuñja kāme ramassu ca, esa Brahmadatto imaṁ senaṁ chaḍḍetvā palāyissatīti.

Evaṁ paṇḍito rājānaṁ samassāsetvā vanditvā rājanivesanā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṁ carāpetvā nāgare āha “ambho tumhe mā cintayittha, sattāhaṁ mālāgandhavilepanapānabhojanādīni sampādetvā chaṇakīḷaṁ paṭṭhapetha. Tattha tattha manussā yathārūpaṁ mahāpānaṁ pivantu, gandhabbaṁ karontu, vādentu vaggantu seḷentu nadantu naccantu gāyantu apphoṭentu, paribbayo pana vo mama santakova hotu, ahaṁ Mahosadhapaṇḍito nāma, passissatha me ānubhāvan”ti. Te tathā kariṁsu. Tadā gītavāditādisaddaṁ bahinagare ṭhitā suṇanti, cūḷadvārena manussā nagaraṁ pavisanti. Ṭhapetvā paṭisattuṁ diṭṭhaṁ diṭṭhaṁ na gaṇhanti, tasmā sañcāro na chijjati, nagaraṁ paviṭṭhamanussā chaṇakīḷanissitaṁ janaṁ passanti.

Cūḷanibrahmadattopi nagare kolāhalaṁ sutvā amacce evamāha “ambho amhesu aṭṭhārasa-akkhobhaṇiyā senāya nagaraṁ parivāretvā ṭhitesu nagaravāsīnaṁ bhayaṁ vā sārajjaṁ vā natthi, ānanditā somanassappattā apphoṭenti nadanti seḷenti naccanti gāyanti, kiṁ nāmetan”ti. Atha naṁ upanikkhittakapurisā musāvādaṁ katvā evamāhaṁsu “deva mayaṁ ekena kammena cūḷadvārena nagaraṁ pavisitvā chaṇanissitaṁ mahājanaṁ disvā pucchimhā ambhosakalajambudīparājāno āgantvā tumhākaṁ nagaraṁ parikkhipitvā ṭhitā, tumhe pana atipamattā, kiṁ nāmetan’ti, te evamāhaṁsu ‘ambho amhākaṁ rañño kumārakāle eko manoratho ahosi sakalajambudīparājūhi nagare parivārite chaṇaṁ karissāmīti, tassa ajja manoratho matthakaṁ patto, tasmā chaṇabheriṁ carāpetvā sayaṁ mahātale mahāpānaṁ pivatī’ti”.

ဂဟေတွာ ကာကံ ဝိယ ဓနုံ ဂဟေတွာ မက္ကဋံ ဝိယ စ ဣမံ အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီသခံ သေနံ ဥဒရေ ဗန္ဓသာဋကာနမ္ပိ အဿာမိကံ ကတ္ဝာ ပလာပေဿာမီ”တိ ဝတ္ဝာ နဝမံ ဂါထမာဟ—

၅၉၈။ “ပါဒေ ဒေဝ ပသာရေဟိ၊ ဘုဉ္ဇ ကာမေ ရမဿု စ။
ဟိတ္ဝာ ပဉ္စာလိယံ သေနံ၊ ဗြဟ္မဒတ္တော ပလာယိတီ”တိ။

တဿတ္ထော—ဒေဝ တွံ ယထာသုခံ အတ္တနော ရဇ္ဇသုခသင်္ခါတေ တေ ပါဒေ ပသာရေဟိ၊ ပသာရေန္တော စ သင်္ဂါမေ စိတ္တံ အကတ္ဝာ ဘုဉ္ဇ ကာမေ ရမဿု စ၊ သေ ဗြဟ္မဒတ္တော ဣမံ သေနံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ပလာယိဿတီတိ။

ဧဝံ ပဏ္ဍိတော ရာဇာနံ သမဿာသေတ္ဝာ ဝန္ဒိတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနာ နိက္ခမိတ္ဝာ နဂရေ ဆဏဘေရိံ စရာပေတ္ဝာ နာဂရေ အာဟ “အမ္ဘော တုမ္ဟေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ သတ္တာဟံ မာလာဂန္ဓဝိလေပနပါနဘောဇနာဒီနိ သမ္ပာဒေတ္ဝာ ဆဏကီဠံ ပဋ္ဌပေထ။ တတ္ထ တတ္ထ မနုဿာ ယထာရူပံ မဟာပါနံ ပိဝန္တု၊ ဂန္ဓဗ္ဗံ ကရောန္တု၊ ဝါဒေန္တု၊ ဝဂ္ဂန္တု၊ သေဋ္ဌေန္တု၊ နဒန္တု၊ နစ္စန္တု၊ ဂါယန္တု၊ အပ္ဖောဋေန္တု၊ ပရိဗ္ဗယော ပန ဝော မမ သန္တကောဝ ဟောတု၊ အဟံ မဟောသဓပဏ္ဍိတော နာမ၊ ပဿိဿထ မေ အာနုဘာဝ”န္တိ။ တေ ဂန္ထာ ကရိံသု။ တဒါ ဂိတဝါဒိတာဒိသဒ္ဒံ ဗဟိနဂရေ ဋ္ဌိတာ သုဏန္တိ၊ စူဠဒ္ဝါရေန မနုဿာ နဂရံ ပဝိသန္တိ။ ဌပေတ္ဝာ ပဋိသတ္တုံ ဒိဋ္ဌံ ဒိဋ္ဌံ န ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ သဉ္စာရော န ဆိဇ္ဇတိ၊ နဂရံ ပဝိဋ္ဌမနုဿာ ဆဏကီဠနိဿိတံ ဇနံ ပဿန္တိ။

စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တောပိ နဂရေ ကောလာဟလံ သုတ္ဝာ အမစ္စေ ဧဝမာဟ “အမ္ဘော အမှေသု အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီယာ သေနာယ နဂရံ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတေသု နဂရဝါသီနံ ဘယံ ဝါ သာရဇ္ဇံ ဝါ နတ္ထိ၊ အာနန္ဒိတာ သောမနဿပ္ပတ္တာ အပ္ဖောဋေန္တိ နဒန္တိ သေဋ္ဌေန္တိ နစ္စန္တိ ဂါယန္တိ၊ ကိံ နာမေတ”န္တိ။ အထ နံ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာ မုသာဝါဒံ ကတ္ဝာ ဧဝမာဟံသု “ဒေဝ မယံ ဧကေန ကမ္မေန စူဠဒ္ဝါရေန နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ ဆဏနိဿိတံ မဟာဇနံ ဒိသ္ဝာ ပုစ္ဆိမှာ ‘အမ္ဘော သကလဇမ္ဗုဒီပရာဇာနော အာဂန္ဆာ တုမှာကံ နဂရံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဌိတာ၊ တုမ္ဟေ ပန အတိပမတ္တာ၊ ကိံ နာမေတ’န္တိ၊ တေ ဧဝမာဟံသု ‘အမ္ဘော အမှာကံ ရညော ကုမာရကာလေ ဧကော မနောရထော အဟောသိ သကလဇမ္ဗုဒီပရာဇူဟိ နဂရေ ပရိဝါရိတေ ဆဏံ ကရိဿာမီတိ၊ တဿ အဇ္ဇ မနောရထော မတ္ထကံ ပတ္တော၊ တသ္မာ ဆဏဘေရိံ စရာပေတ္ဝာ သယံ မဟာတလေ မဟာပါနံ ပိဝတီ’တိ”။

Rājā tesaṁ kathaṁ sutvā kujjhitvā senaṁ āṇāpesi “bhonto gacchatha, khippaṁ ito cito ca nagaraṁ avattharitvā parikhaṁ bhinditvā pākāraṁ maddantā dvāraṭṭālake bhindantā nagaraṁ pavisitvā sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Videharañño sīsaṁ āharathā”ti. Taṁ sutvā sūrayodhā nānāvudhahatthā dvārasamīpaṁ gantvā paṇḍitassa purisehi sakkharavālukakalalasiñcanapāsāṇapatanādīhi upaddutā paṭikkamanti. “Pākāraṁ bhindissāmā”ti parikhaṁ otiṇṇepi antaraṭṭālakesu ṭhitā ususattitomarādīhi vijjhantā mahāvināsaṁ pāpenti. Paṇḍitassa yodhā Cūḷanibrahmadattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi akkosanti paribhāsanti tajjenti. “Tumhe kilamantā bhattaṁ alabhantā thokaṁ pivissatha khādissathā”ti surāpiṭṭhakāni ceva macchamaṁsasūlāni ca pasāretvā sayameva pivanti khādanti, anupākāre caṅkamanti. Itare kiñci kātuṁ assakkontā Cūḷanibrahmadattassa santikaṁ gantvā “deva ṭhapetvā iddhimante aññehi niddharituṁ[1] na sakkā”ti vadiṁsu.

Rājā catupañcāhaṁ vasitvā gahetabbayuttakaṁ apassanto Kevaṭṭaṁ pucchi “ācariya nagaraṁ gaṇhituṁ na sakkoma, ekopi upasaṅkamituṁ samattho natthi, kiṁ kātabban”ti. Kevaṭṭo “hotu mahārāja, nagaraṁ nāma bahi udakaṁ hoti, udakakkhayena naṁ gaṇhissāma, manussā udakena kilamantā dvāraṁ vivarissantī”ti āha. So “attheso upāyo”ti sampaṭicchi. Tato paṭṭhāya udakaṁ pavesetuṁ na denti. Paṇḍitassa upanikkhittakapurisā paṇṇaṁ likhitvā kaṇḍe bandhitvā taṁ pavattiṁ pesesuṁ. Tenapi paṭhamameva āṇattaṁ “yo yo kaṇḍe paṇṇaṁ passati, so so me āharatū”ti. Atheko puriso taṁ disvā paṇḍitassa dassesi. So taṁ pavattiṁ ñatvā “na me paṇḍitabhāvaṁ jānantī”ti saṭṭhihatthaṁ veḷuṁ dvidhā phāletvā parisuddhaṁ sodhāpetvā puna ekato katvā cammena bandhitvā upari kalalena makkhetvā Himavantato iddhimantatāpasehi ānītaṁ kudrūsakumudabījaṁ[2] pokkharaṇitīre kalalesu ropāpetvā upari veḷuṁ ṭhapāpetvā udakassa pūrāpesi. Ekaratteneva vaḍḍhitvā pupphaṁ veḷumatthakato uggantvā ratanamattaṁ aṭṭhāsi.

1. Nittharituṁ (Sī, Syā, I)
2. Kaddamakumudabījaṁ (Sī, I)

ရာဇာ တေသံ ကထံ သုတ္ဝာ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ သေနံ အာဏာပေသိ “ဘောန္တော ဂစ္ဆထ၊ ခိပ္ပံ ဣတော စိတော စ နဂရံ အဝတ္ထရိတ္ဝာ ပရိခံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပါကာရံ မဒ္ဒန္တာ ဒ္ဝါရဋ္ဋာလကေ ဘိန္ဒန္တာ နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ သကဋေဟိ ကုမ္ဘဏ္ဍာနိ ဝိယ မဟာဇနဿ သီသာနိ ဂဏှထ၊ ဝိဒေဟရညော သီသံ အာဟရထာ”တိ။ တံ သုတ္ဝာ သူရယောဓာ နာနာဝုဓဟတ္ထာ ဒ္ဝါရသမီပံ ဂန္ဒ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ ပုရိသေဟိ သက္ခရဝါလုကကလလသိဉ္စနပါသာဏပတနာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတာ ပဋိက္ကမန္တိ။ “ပါကာရံ ဘိန္ဒိဿာမာ”တိ ပရိခံ ဩတိဏ္ဏေပိ အန္တရဋ္ဋာလကေသု ဌိတာ ဥသုသတ္တိတောမရာဒီဟိ ဝိဇ္ဈန္တာ မဟာဝိနာသံ ပါပေန္တိ။ ပဏ္ဍိတဿ ယောဓာ ဖုဋ္ဌနိဗ္ဗာဟတ္ထဿ ယောဓေ ဟတ္ထဝိကာရာဒီနိ ဒဿေတ္ဝာ နာနပ္ပကာရေဟိ အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ တဇ္ဇေန္တိ။ “တုမှေ ကိလမန္တာ ဘတ္တံ အလဘန္တာ ထောကံ ဝိဝိဿထ ခါဒိဿထာ”တိ သုရာပိဋ္ဌကာနိ စေဝ မစ္ဆမံသသူလာနိ စ ပသာရေတ္ဝာ သယမေဝ ဝိဝန္တိ ခါဒန္တိ၊ အနုပါကာရေ စင်္ကမန္တိ။ ဣတရေ ကိဉ္စိ ကာတုံ အသက္ကောန္တာ ဖုဋ္ဌနိဗ္ဗာဟတ္ထာ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ “ဒေဝ ဌပေတ္ဝာ ဣဒ္ဓိမန္တေ အညေဟိ နိဋ္ဌိတုံ[1] န သက္ကာ”တိ ဝဒိံသု။

ရာဇာ စတုပဉ္စာဟံ ဝသိတ္ဝာ ဂဟေတဗ္ဗယုတ္တကံ အပဿန္တော ကေဝဋ္ဋံ ပုစ္ဆိ “အာစရိယ နဂရံ ဂဏှိတုံ န သက္ကောမ၊ ကောစိ ဥပသင်္ကမိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ၊ ကိံ ကာတဗ္ဗ”န္တိ။ ကေဝဋ္ဋော “ဟောတု မဟာရာဇ, နဂရံ နာမ ဗဟိ-ဥဒကံ ဟောတိ၊ ဥဒကက္ခယေန နံ ဂဏှိဿာမ၊ မနုဿာ ဥဒကေန ကိလမန္တာ ဒ္ဝါရံ ဝိဝရိဿန္တီ”တိ အာဟ။ သော “အတ္ထေသော ဥပါယော”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ တဘော ပဋ္ဌာယ ဥဒကံ ပဝေသေတုံ န ဒေန္တိ။ ပဏ္ဍိတဿ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသော ပဏ္ဏံ လိခိတ္ဝာ ကဏ္ဍေ ဗန္ဓိတ္ဝာ တံ ပဝတ္တိံ ပေသေသုံ။ တေနပိ ပဌမမေဝ အာစာရတ္ထံ “ယော ယော ကဏ္ဍေ ပဏ္ဏံ ပဿတိ၊ သော သော မေ အာဟရ-တူ”တိ။ အထေကော ပုရိသော တံ ဒိသ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ ဒဿေသိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ ဥတ္ဝာ “န မေ ပဏ္ဍိတဘာဝံ ဇာနန္တီ”တိ သဋ္ဌိဟတ္ထံ ဝေဠုံ ဒ္ဝိဓာ ဖာလေတ္ဝာ ပရိသုဒ္ဓိံ သောဓာပေတ္ဝာ ပုန ကေတော ကတ္ဝာ စမ္မေန ဗန္ဓိတ္ဝာ ဥပရိ ကလလေန မက္ခေတ္ဝာ ဟိမဝန္တတော ဋ္ဌဒ္ဓိမန္တဟာပသေဟိ အာနီတံ ကုဒ္ဒါသကုမုဒဗီဇံ[2] ပေါက္ခရဏိတီရေ ကလလေသု ရောပါပေတ္ဝာ ဥပရိ ဝေဠုံ ဌပါပေတ္ဝာ ဥဒကဿ ပူရာပေသိ။ ကေရတ္ထေနေဝ ဝဓိတ္ဝာ ပုပ္ဖံ ဝေဠုမတ္ထ-ကတော ဥဋ္ဌဉ္စာ ရတနမတ္တံ အဋ္ဌာသိ။

၁-နိဋ္ဌိတုံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ)
၂-ကဒ္ဒမကုမုဒဗီဇံ (သီ၊ ဋ)

Atha naṁ uppāṭetvā “idaṁ Cūḷanibrahmadattassa dethā”ti attano purisānaṁ dāpesi. Te tassa daṇḍakaṁ valayaṁ katvā “ambho Brahmadattassa pādamūlikā chātakena mā marittha, gaṇhathetaṁ uppalaṁ piḷandhitvā daṇḍakaṁ kucchipūraṁ khādathā”ti vatvā khipiṁsu. Tameko paṇḍitassa upanikkhittakapuriso uṭṭhāya gaṇhi. Atha taṁ rañño santikaṁ āharitvā “passatha deva imassa daṇḍakaṁ, na no ito pubbe evaṁ dīghadaṇḍako diṭṭhapubbo”ti vatvā minatha nan”ti vutte paṇḍitassa purisā saṭṭhihatthaṁ daṇḍakaṁ asītihatthaṁ katvā miniṁsu. Puna rañño “katthetaṁ jātan”ti vutte eko musāvādaṁ katvā evamāha “deva ahaṁ ekadivasaṁ pipāsito hutvā ‘suraṁ pivissāmī’ti cūḷadvārena nagaraṁ paviṭṭho nāgarānaṁ udakakīḷatthāya kataṁ mahāpokkharaṇiṁ passiṁ, mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni gaṇhāti. Tattha idaṁ tīrappadese jātaṁ, gambhīraṭṭhāne jātassa pana daṇḍako satahattho bhavissatī”ti.

Taṁ sutvā rājā Kevaṭṭaṁ āha “ācariya na sakkā udakakkhayena idaṁ gaṇhituṁ, harathekaṁ upāyan”ti. Tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma, nagaraṁ nāma bahidhaññaṁ hotīti. Evaṁ hotu ācariyāti. Paṇḍito purimanayeneva taṁ pavattiṁ ñatvā “na me Kevaṭṭabrāhmaṇo paṇḍitabhāvaṁ jānātī”ti anupākāramatthake kalalaṁ katvā vīhiṁ tattha ropāpesi. Bodhisattānaṁ adhippāyo nāma samijjhatīti vīhī ekaratteneva vuṭṭhāya[1] pākāramatthake nīlā hutvā paññāyanti. Taṁ disvā Cūḷanibrahmadatto “ambho kimetaṁ pākāramatthake nīlaṁ hutvā paññāyatī”ti pucchi. Paṇḍitassa upanikkhittakapuriso rañño vacanaṁ mukhato jivhaṁ luñcanto viya gahetvā “deva gahapatiputto Mahosadhapaṇḍito anāgatabhayaṁ disvā pubbeva raṭṭhato dhaññaṁ āharāpetvā koṭṭhāgārādīni pūrāpetvā sesadhaññaṁ pākārapasse nikkhipāpesi. Te kira vīhayo ātapena sukkhantā vassena tementā tattheva sassaṁ janesuṁ. Ahaṁ ekadivasaṁ ekena kammena cūḷadvārena pavisitvā pākāramatthake vīhirāsito vīhiṁ hatthena gahetvā vīthiyaṁ chaḍḍente passiṁ[2]. Atha te maṁ parihāsantā ‘chātosi maññe, vīhiṁ

1. Vuḍḍhāya (Ka)
2. Chaḍḍesiṁ (Sī, Syā, I)

အထ နံ ဥပ္ပါဠေတွာ “ဣဒံ စူဠနိပြဟ္မဒတ္တဿ ဒေထာ”တိ အတ္တနော ပုရိသာနံ ဒါပေသိ။ တေ တဿ ဒဏ္ဍကံ ဝလယံ ကတ္ဝာ “အမ္ဘော ပြဟ္မဒတ္တဿ ပါဒမူလိကာ ဆာတကေန မာ မရိတ္ထ၊ ဂဏှထေတံ ဥပ္ပလံ ပိဠန္ဓိတ္ဝာ ဒဏ္ဍကံ ကုစ္ဆိပူရံ ခါဒထာ”တိ ဝတ္ဝာ ခိပိံသု။ တမေကော ပဏ္ဍိတဿ ဥပနိက္ခိတ္တ-ကပုရိသော ဥဋ္ဌာယ ဂဏှိ။ အထ တံ ရညော သန္တိကံ အာဟရိတ္ဝာ “ပဿထ ဒေဝ ဣမဿ ဒဏ္ဍကံ၊ န နော ဣတော ပုဗ္ဗေ ဧဝံ ဒီဃဒဏ္ဍကော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော”တိ ဝတ္ဝာ “မိနထ န”န္တိ ဝုတ္တေ ပဏ္ဍိတဿ ပုရိသော သဋ္ဌိဟတ္ထံ ဒဏ္ဍကံ အသီတိဟတ္ထံ ကတ္ဝာ မိနိံသု။ ပုန ရညာ “ကတ္ထေတံ ဇာတ”န္တိ ဝုတ္တေ ဧကော မုသာဝါဒံ ကတ္ဝာ ဧဝမာဟ “ဒေဝ အဟံ ဧကဒိဝသံ ဝိပါသိတော ဟုတ္ဝာ ‘သုရံ ပိဝိဿာမီ’တိ စူဠဒ္ဝါရေန နဂရံ ပဝိဋ္ဌော နာဂရာနံ ဥဒကကီဠတ္ထာယ ကတံ မဟာပေါက္ခရဏိံ ပဿိံ၊ မဟာဇနော နာဝါယ နိသီဒိတ္ဝာ ပုပ္ဖါနိ ဂဏှာတိ။ တတ္ထ ဣဒံ တီရပ္ပဒေသေ ဇာတံ၊ ဂမ္ဘီရဋ္ဌာနေ ဇာတဿ ပန ဒဏ္ဍကော သတဟတ္ထော ဘဝိဿတီ”တိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ ကေဝဋ္ဋံ အာဟ “အာစရိယ န သက္ကာ ဥဒကက္ခယေန ဣဒံ ဂဏှိတုံ၊ ဟရထေကံ ဥပါယ”န္တိ။ တေန ဟိ ဒေဝ မညှဳယေန ဂဏှိဿာမ၊ နဂရံ နာမ ဗဟိဧည့် ဟောတီတိ။ ဧဝံ ဟောတု အာစရိယာတိ။ ပဏ္ဍိတော ပုရိမနယေနေဝ တံ ပဝတ္တိံ ဉတ္ဝာ “န မေ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏော ပဏ္ဍိတဘာဝံ ဇာနာတီ”တိ အနုပါကာရမတ္ထကေ ကလလံ ကတ္ဝာ ဝိဟိံ တတ္ထ ရောပါပေသိ။ ဗောဓိသတ္တာနံ အဓိပ္ပါယော နာမ သမိဇ္ဈတီတိ ဝိဟိ ဧကရတ္တေနေဝ ဝုဋ္ဌာယ[1] ပါကာရမတ္ထကေ နီလာ ဟုတ္ဝာ ပညာယန္တိ။ တံ ဒိသ္ဝာ စူဠနိပြဟ္မဒတ္တော “အမ္ဘော ကိမေတံ ပါကာရမတ္ထကေ နီလံ ဟုတ္ဝာ ပညာယတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ပဏ္ဍိတဿ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသော ရညော ဝစနံ မုခတော ဇိဝှံ လုဉ္စန္တော ဝိယ ဂဟေတ္ဝာ “ဒေဝ ဂဟပတိပုတ္တော မဟောသဓ-ပဏ္ဍိတော အနာဂတဘယံ ဒိသ္ဝာ ပုဗ္ဗေဝ ရဋ္ဌတော ဓညံ အာဟာရာပေတ္ဝာ ကောဋ္ဌာဂါရာဒီနိ ပူရာပေတ္ဝာ သေသဓညံ ပါကာရပဿေ နိက္ခိပါပေသိ။ တေ ကိရ ဝိဟယော အာတပေန သုက္ခန္တာ ဝဿေန တေမေန္တာ တတ္ထေဝ သဿံ ဇနေသုံ။ အဟံ ကေဝဋ္ဋံ ဧကေန ကမ္မေန စူဠဒ္ဝါရေန ပဝိသိတ္ဝာ ပါကာရမတ္ထကေ ဝိဟိရာသိတော ဝိဟိံ ဟတ္ထေန ဂဟေတ္ဝာ ဝီထိယံ ဆဒ္ဒေန္တေ ပဿိံ[2]။ အထ တေ မံ ပရိဟာသန္တာ ‘ဆာတောသိ မညေ၊ ဝိဟိံ

1. ဝုဋ္ဌာယ (က)
2. ဆဒ္ဒေသိံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

sāṭakadasante bandhitvā tava gehaṁ haritvā koṭṭetvā pacāpetvā bhuñjāhī'ti vadiṁsū"ti ārocesi.

Taṁ sutvā rājā Kevaṭṭaṁ "ācariya dhaññakkhayenapi gaṇhituṁ na sakkā ayampi anupāyo"ti āha. Tena hi deva dārukkhayena gaṇhissāma, nagaraṁ nāma bahidārukaṁ hotīti. Evaṁ hotu ācariyāti. Paṇḍito purimanayeneva taṁ pavattiṁ ñatvā pākāramatthake vīhiṁ atikkamitvā paññāyamānaṁ dārurāsiṁ kāresi. Paṇḍitassa manussā Cūḷanibrahmadattassa purisehi saddhiṁ parihāsaṁ karontā "sace chātattha, yāgubhattaṁ pacitvā bhuñjathā"ti mahantamahantāni dārūni khipiṁsu. Rājā "pākāramatthakena dārūni paññāyanti, kimetan"ti pucchitvā deva gahapatiputto kira Mahosadhapaṇḍito anāgatabhayaṁ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṁ pacchāgehesu[1] ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṁ nissāya ṭhapāpesī"ti upanikkhittakānaññeva santikā vacanaṁ sutvā Kevaṭṭaṁ āha "ācariya dārukkhayenapi na sakkā amhehi gaṇhituṁ, āharathekaṁ upāyan"ti. Mā cintayittha mahārāja, añño upāyo atthīti. Ācariya kiṁ upāyo nāmesa, nāhaṁ tava upāyassa antaṁ passāmi, na sakkā amhehi Vedehaṁ gaṇhituṁ, amhākaṁ nagarameva gamissāmāti. Deva "Cūḷanibrahmadatto ekasatakhattiyehi saddhiṁ Vedehaṁ gaṇhituṁ nāsakkhī"ti amhākaṁ lajjanakaṁ bhavissati kiṁ pana Mahosadhova paṇḍito, ahampi paṇḍitoyeva, ekaṁ lesaṁ karissāmīti. Kiṁ leso nāma ācariyāti. Dhammayuddhaṁ nāma karissāma devāti. Kimetaṁ dhammayuddhaṁ nāmāti. Mahārāja na senā yujjhissanti, dvinnaṁ pana rājūnaṁ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bhavissanti. Tesu yo vandissati. Tassa parājayo bhavissati. Mahosadho pana imaṁ mantaṁ na jānāti, ahaṁ mahallako, so daharo, maṁ disvāva vandissati, tadā videho parājito nāma bhavissati, atha mayaṁ videhaṁ parājetvā[2] attano nagarameva gamissāma, evaṁ no lajjanakaṁ na bhavissati. Idaṁ dhammayuddhaṁ nāmāti.

Paṇḍito tampi rahassaṁ purimanayeneva ñatvā "sace Kevaṭṭassa parajjāmi, nāhaṁ paṇḍitosmī"ti cintesi. Cūḷanibrahmadattopi "sobhano ācariya upāyo"ti vatvā "sve dhammayuddhaṁ bhavissati, dvinnampi paṇḍitānaṁ

1. Pacchābhāgesu (Ka)
2. Jinitvā (Ka)

သာဋကဒသန္တေ ဗန္ဓိတ္ဝာ တဝ ဃရံ ဟရိတ္ဝာ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ ပစာပေတ္ဝာ ဘုဉ္ဇာဟီ'တိ ဝဒိံသူ"တိ အာရောစေသိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ ကေဝဋ္ဋံ "အာစရိယ ဓညကွယေနပိ ဂဏှိတုံ န သက္ကာ၊ အယမ္ပိ အနုပါယော"တိ အာဟ။ တေန ဟိ ဒေဝ ဒါရုက္ခယေန ဂဏှိဿာမ၊ နဂရံ နာမ ဗဟိဒါရုကံ ဟောတီတိ။ ဧဝံ ဟောတု အာစရိယာတိ။ ပဏ္ဍိတော ပုရိမနယေနေဝ တံ ပဝတ္တိံ ဉတ္ဝာ ပါကာရမတ္ထကေ ဝီဟိံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပညာယမာနံ ဒါရုရာသိံ ကာရေသိ။ ပဏ္ဍိတဿ မနုဿာ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ ပုရိသေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိဟာသံ ကရောန္တာ "သစေ ဆာတတ္ထ၊ ယာဂုဘတ္တံ ပစိတ္ဝာ ဘုဉ္ဇထာ"တိ မဟန္တမဟန္တာနိ ဒါရူနိ ခိပိံသု။ ရာဇာ "ပါကာရမတ္ထကေန ဒါရူနိ ပညာယန္တိ၊ ကိမေတ"န္တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဒေဝ ဂဟပတိပုတ္တော ကိရ မဟောသဓပဏ္ဍိတော အနာဂတဘယံ ဒိသ္ဝာ ဒါရူနိ အာဟရာပေတ္ဝာ ကုလာနံ ပစ္ဆာဂေဟေသု[1] ဌပါပေတ္ဝာ အတိရေကာနိ ပါကာရံ နိဿာယ ဌပါပေသီ"တိ ဉပနိဿိတ္ဝကာနညေဝ သန္တိကာ ဝစနံ သုတ္ဝာ ကေဝဋ္ဋံ အာဟ "အာစရိယ ဒါရုက္ခယေနပိ န သက္ကာ အမှေဟိ ဂဏှိတုံ၊ အာဟရထေကံ ဥပါယ"န္တိ။ မာ စိန္တယိတ္ထ မဟာရာဇ၊ အညော ဥပါယော အတ္ထိတိ။ အာစရိယ ကိံ ဥပါယော နာမေသ၊ နာဟံ တဝ ဥပါယဿ အန္တံ ပဿာမိ၊ န သက္ကာ အမှေဟိ ဝေဒေဟံ ဂဏှိတုံ၊ အမှာကံ နဂရမေဝ ဂမိဿာမာတိ။ ဒေဝ "စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော ကေသတ-ခတ္တိယေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေဒေဟံ ဂဏှိတုံ နာသက္ခီ"တိ အမှာကံ လဇ္ဇနကံ ဘဝိဿတိ၊ ကိံ ပန မဟောသဓောဝ ပဏ္ဍိတော၊ အဟမ္ပိ ပဏ္ဍိတောယေဝ၊ ဧကံ လေသံ ကရိဿာမီတိ။ ကိံ လေသော နာမ အာစရိယာတိ။ ဓမ္မယုဒ္ဓံ နာမ ကရိဿာမ ဒေဝါတိ။ ကိမေတံ ဓမ္မယုဒ္ဓံ နာမာတိ။ မဟာရာဇ န သေနာ ယုဇ္ဈိဿန္တိ၊ ဒွိန္နံ ပန ရာဇူနံ ဒွေ ပဏ္ဍိတာ ဧကဋ္ဌာနေ ဘဝိဿန္တိ။ တေသု ယော ဝန္ဒိဿတိ၊ တဿ ပရာဇယော ဘဝိဿတိ။ မဟောသဓော ပန ဣမံ မန္တံ န ဇာနာတိ၊ အဟံ မဟလ္လကော၊ သော ဒဟရော၊ မံ ဒိသ္ဝာဝ ဝန္ဒိဿတိ၊ တဒါ ဝိဒေဟော ပရာဇိတော နာမ ဘဝိဿတိ၊ အထ မယံ ဝိဒေဟံ ပရာဇေတ္ဝာ[2] အတ္တနော နဂရမေဝ ဂမိဿာမ၊ ဧဝံ နော လဇ္ဇနကံ န ဘဝိဿတိ။ ဣဒံ ဓမ္မယုဒ္ဓံ နာမာတိ။

ပဏ္ဍိတော တမ္ပိ ရဟဿံ ပုရိမနယေနေဝ ဉတ္ဝာ "သစေ ကေဝဋ္ဋဿ ပရဇ္ဇာမိ၊ နာဟံ ပဏ္ဍိတောသ္မီ"တိ စိန္တေသိ။ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တောပိ "သောဘနော အာစရိယ ဥပါယော"တိ ဝတ္ဝာ "သွေ ဓမ္မယုဒ္ဓံ ဘဝိဿတိ၊ ဒွိန္နမ္ပိ ပဏ္ဍိတာနံ

၁-ပစ္ဆာဘာဂေသု (က)
၂-ဇိနိတ္ဝာ (က)

dhammena jayaparājayo bhavissati. Yo dhammayuddhaṁ na karissati, sopi parājito nāma bhavissatī”ti paṇṇaṁ likhāpetvā cūḷadvārena Vedehassa pesesi. Taṁ sutvā Vedeho paṇḍitaṁ pakkosāpetvā tamatthaṁ ācikkhi. Taṁ pavattiṁ sutvā paṇḍito “sādhu deva sve pātova pacchimadvāre dhammayuddhamaṇḍalaṁ sajjessanti, ‘dhammayuddhamaṇḍalaṁ āgacchatū’ti pesethā”ti āha. Taṁ sutvā rājā āgatadūtasseva hatthe paṇṇakaṁ adāsi. Paṇḍito punadivase “Kevaṭṭasseva parājayo hotū”ti pacchimadvāre dhammayuddhamaṇḍalaṁ sajjāpesi. Tepi kho ekasatapurisā “ko jānāti, kiṁ bhavissatī”ti paṇḍitassa ārakkhatthāya Kevaṭṭaṁ parivārayiṁsu. Tepi ekasatarājāno dhammayuddhamaṇḍalaṁ gantvā pācīnadisaṁ olokentā aṭṭhaṁsu, tathā Kevaṭṭabrāhmaṇopi.

Bodhisatto pana pātova gandhodakena nhatvā satasahassagghanakaṁ kāsikavatthaṁ nivāsetvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāraṁ gantvā “pavisatu me putto”ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhatvā “kuhiṁ gamissasi tātā”ti vutte “dhammayuddhamaṇḍalaṁ gamissāmī”ti āha. Kiṁ laddhuṁ vaṭṭatīti. Deva Kevaṭṭabrāhmaṇaṁ maṇiratanena vañcetukāmomhi, aṭṭhavaṅkaṁ maṇiratanaṁ laddhuṁ vaṭṭatīti. Gaṇha tātāti. So taṁ gahetvā rājānaṁ vanditvā rājanivesanā otiṇṇo sahajātehi yodhasahassehi parivuto navutikahāpaṇasahassagghanakaṁ setasindhavayuttaṁ rathavaramāruyha pātarāsavelāya dvārasamīpaṁ pāpuṇi. Kevaṭṭo pana “idāni āgamissati, idāni āgamissatī”ti tassāgamanaṁ olokentoyeva aṭṭhāsi, olokanena dīghagīvataṁ patto viya ahosi, sūriyatejena sedā muccanti. Mahāsattopi mahāparivāratāya mahāsamuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya achambhito vigatalomahaṁso dvāraṁ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruyha sīho viya vijambhamāno pāyāsi. Ekasatarājānopi tassa rūpasiriṁ disvā “esa kira Sirivaḍḍhanaseṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakalajambudīpe adutiyo”ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayiṁsu.

Sopi marugaṇaparivuto viya sakko anomena sirivibhavena taṁ maṇiratanaṁ hatthena gahetvā Kevaṭṭābhimukho agamāsi. Kevaṭṭopitaṁ

ဓမ္မေန ဇယပရာဇယော ဘဝိဿတိ။ ယော ဓမ္မယုဒ္ဓံ န ကရိဿတိ၊ သောပိ ပရာဇိတော နာမ ဘဝိဿတီ”တိ ပဏ္ဏံ လိခါပေတ္ဝာ စူဠဒ္ဝါရေန ဝေဒေဟဿ ပေသေသိ။ တံ သုတ္ဝာ ဝေဒေဟော ပဏ္ဍိတံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ တမတ္ထံ အာစိက္ခိ။ တံ ပဝတ္တိံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတော “သာဓု ဒေဝ သ္ဝေ ပါတောဝ ပစ္ဆိမဒ္ဝါရေ ဓမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ သဇ္ဇေဿန္တိ၊ ‘ဓမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ အာဂစ္ဆတူ’တိ ပေသေထာ”တိ အာဟ။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အာဂတဒူတဿေဝ ဟတ္ထေ ပဏ္ဏကံ အဒါသိ။ ပဏ္ဍိတော ပုနဒိဝသေ “ကေဝဋ္ဋဿေဝ ပရာဇယော ဟောတူ”တိ ပစ္ဆိမဒ္ဝါရေ ဓမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ သဇ္ဇာပေသိ။ တေပိ ခေါ ဧကသတ-ပုရိသာ “ကော ဇာနာတိ၊ ကိံ ဘဝိဿတီ”တိ ပဏ္ဍိတဿ အာရက္ခတ္ထာယ ကေဝဋ္ဋံ ပရိဝါရယိံသု။ တေပိ ဧကသတရာဇာနော မ္ဍယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ ဂန္ဒ္ဝာ ပါစီန-ဒိသံ ဩလောကေန္တာ အဋ္ဌံသု၊ တထာ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏောပိ။

ဗောဓိသတ္တော ပန ပါတောဝ ဂန္ဓောဒကေန နှတ္ဝာ သတသဟဿဃ္ဃနကံ ကာသိကဝတ္ထံ နိဝါသေတ္ဝာ သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတော နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ရာဇဒ္ဝါရံ ဂန္ဒ္ဝာ “ပဝိသတု မေ ပုတ္တော”တိ ဝုတ္တေ ပဝိသိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဧကမန္တံ ဋ္ဌတ္ဝာ “ကုဟိံ ဂမိဿသိ တာတာ”တိ ဝုတ္တေ “ဓမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ ဂမိဿာမီ”တိ အာဟ။ ကိံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ ဒေဝ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏံ မဏိရတနေန ဝဉ္စေတုကာမောမှိ၊ အဋ္ဌ-ဝင်္ကံ မဏိရတနံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ ဂဏှ တာတာတိ။ သော တံ ဂဟေတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနာ ဩတိဏ္ဏော သဟဇာတေဟိ ယောဓသဟ-သ္သေဟိ ပရိဝုတော နဝုတိကဟာပဏသဟဿဃ္ဃနကံ သေတသိန္ဓဝယုတ္တံ ရထဝရမာရုယှ ပါတရာသဝေလာယ ဒ္ဝါရသမီပံ ပါပုဏိ။ ကေဝဋ္ဋော ပန “ဋ္ဌာနိ အာဂမိဿတိ၊ ဋ္ဌာနိ အာဂမိဿတီ”တိ တဿာဂမနံ ဩလော-ကေန္တောယေဝ အဋ္ဌာသိ၊ ဩလောကနေန ဒီဃဂိဝတံ ပတ္တော ဝိယ အဟောသိ၊ သူရိယတေဇေန သေဒါ မုစ္စန္တိ။ မဟာသတ္တောပိ မဟာပရိဝါရတာယ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ အစ္ဆောဘေတ္ဝာ ကေသရသီဟော ဝိယ အဆမ္ဘိတော ဝိဂတလောမဟံသော ဒ္ဝါရံ ဝိဝရာပေတ္ဝာ နဂရာ နိက္ခမ္မ ရထာ ဩရုယှ သီဟော ဝိယ ဝိဇမ္ဘမာနော ပါယာသိ။ ကေသတရာဇာနောပိ တဿ ရူပသိရိံ ဒိသ္ဝာ “သေ ကိရ သိရိဝမုနသေဋ္ဌိပုတ္တော မဟောသဓပဏ္ဍိတော ပညာယ သကလ-ဇမ္ဗုဒီပေ အဒုတိယော”တိ ဥက္ကုဋ္ဌိသဟဿာနိ ပဝတ္တယိံသု။

သောပိ မရုဂဏပရိဝုတော ဝိယ သက္ကော အနောမေန သိရိဝိဘဝေန တံ မဏိရတနံ ဟတ္ထေန ဂဟေတ္ဝာ ကေဝဋ္ဋာဘိမုခေါ အဂမာသိ။ ကေဝဋ္ဋောပိ တံ

disvāva sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkonto paccuggamanaṁ katvā evamāha “paṇḍita Mahosadha mayaṁ dve paṇḍitā, amhākaṁ tumhe nissāya ettakaṁ kālaṁ vasantānaṁ tunhehi paṇṇākāramattampi na pesitapubbaṁ, kasmā evamakatthā”ti. Atha naṁ mahāsatto “paṇḍita tumhākaṁ anucchavikaṁ paṇṇākāraṁ olokentā ajja mayaṁ imaṁ maṇiratanaṁ labhimhā, handa imaṁ maṇiratanaṁ gaṇhatha, evarūpaṁ nāma aññaṁ maṇiratanaṁ natthī”ti āha. So tassa hatthe jalamānaṁ maṇiratanaṁ disvā “dātukāmo me bhavissatī”ti cintetvā “tena hi paṇḍita dehī”ti hatthaṁ pasāresi. Mahāsatto “gaṇhāhi ācariyā”ti khipitvā pasāritahatthassa aṅgulīsu pātesi. Brāhmaṇo garuṁ maṇiratanaṁ aṅgulīhi dhāretuṁ nāsakkhi. Maṇiratanaṁ parigaḷitvā mahāsattassa pādamūle pati. Brāhmaṇo lobhena “gaṇhissāmi nan”ti tassa pādamūle oṇato ahosi. Athassa mahāsatto uṭṭhātuṁ adatvā ekena hatthena khandhaṭṭhike, ekena piṭṭhikacchāyaṁ gahetvā “uṭṭhetha ācariya, uṭṭhetha ācariya, ahaṁ atidaharo tumhākaṁ nattumatto, mā maṁ vandathā”ti vadanto aparāparaṁ katvā mukhaṁ bhūmiyaṁ ghaṁsitvā lohitamakkhitaṁ katvā “andhabāla tvaṁ mama santikā vandanaṁ paccāsīsasī”ti gīvāyaṁ gahetvā khipi. So usabhamatte ṭhāne patitvā uṭṭhāya palāyi. Maṇiratanaṁ pana mahāsattassa manussāyeva gaṇhiṁsu.

Bodhisattassa pana “uṭṭhetha ācariya uṭṭhetha ācariya, mā maṁ vandathā”ti vacīghoso sakalaparisaṁ chādetvā aṭṭhāsi. “Kevaṭṭabrāhmaṇo Mahosadhassa pāde vandatī”ti purisāpissa[1] ekappahāreneva unnādādīni akaṁsu. Brahmadattaṁ ādiṁ katvā sabbepi te rājāno Kevaṭṭaṁ mahāsattassa pādamūle oṇataṁ addasaṁsuyeva. Te “amhākaṁ paṇḍitena Mahosadho vandito, idāni parājitamhā, na no jīvitaṁ dassatī”ti attano attano asse abhiruhitvā Uttarapañcālābhimukhā palāyituṁ ārabhiṁsu. Te palāyante disvā bodhisattassa purisā “Cūḷanibrahmadatto ekasatakhattiye gahetvā palāyatī”ti puna ukkuṭṭhimakaṁsu. Taṁ sutvā te rājāno maraṇabhayabhītā bhiyyoso mattāya palāyantā senagaṁ bhindiṁsu. Bodhisattassa purisāpi nadantā vaggantā[2] suṭṭhutaraṁ

1. Parisāpissa (Sī, Syā, I)
2. Parisā nadantī vaggantī (Sī, I)

ဒိသွာဝ သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတ္ဝာ ဧဝမာဟ “ပဏ္ဍိတ မဟောသဓ မယံ ဒ္వေ ပဏ္ဍိတာ၊ အမှာကံ တုမ္ဟေ နိဿာယ ဧတ္တကံ ကာလံ ဝသန္တာနံ တုမ္ဟေဟိ ပဏ္ဏာကာရမတ္တမ္ပိ န ပေသိတပုဗ္ဗံ၊ ကသ္မာ ဧဝမကတ္ထာ”တိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော “ပဏ္ဍိတ တုမှာကံ အနုဆ္ဆဝိကံ ပဏ္ဏာကာရံ ဩလောကေန္တော အဇ္ဇ မယံ ဣမံ မဏိရတနံ လဘိမှာ၊ ဟန္ဒ ဣမံ မဏိရတနံ ဂဏှထ၊ ဧဝရူပံ နာမ အညံ မဏိရတနံ နတ္ထိ”တိ အာဟ။ သော တဿ ဟတ္ထေ ဇလမာနံ မဏိရတနံ ဒိသွာ “ဒါတုကာမော မေ ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ “တေန ဟိ ပဏ္ဍိတ ဒေဟီ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ မဟာသတ္တော “ဂဏှာဟိ အာစရိယာ”တိ ဒဝိတွာ ပသာရိတဟတ္ထဿ အင်္ဂုလီသု ပါတေသိ။ ဗြာဟ္မဏော ဂရုံ မဏိရတနံ အင်္ဂုလီဟိ ဓာရေတုံ နာသက္ခိ။ မဏိရတနံ ပရိဂ်ဠိတွာ မဟာသတ္တဿ ပါဒမူလေ ပတိ။ ဗြာဟ္မဏော လောဘေန “ဂဏှိဿာမိ န”န္တိ တဿ ပါဒမူလေ သြဏတော အဟောသိ။ အထဿ မဟာသတ္တော ဥဋ္ဌာတုံ အဒတ္ဝာ ဧကေန ဟတ္ထေန ခန္ဓဋ္ဌိကေ, ဧကေန ပိဋ္ဌိကစ္ဆာယံ ဂဟေတွာ “ဥဋ္ဌေထ အာစရိယ၊ ဥဋ္ဌေထ အာစရိယ၊ အဟံ အတိဒဟရော တုမှာကံ နတ္တုမတ္တော၊ မာ မံ ဝန္ဒထာ”တိ ဝဒန္တော အပရာပရံ ကတ္ဝာ မုခံ ဘူမိယံ ဃံသိတွာ လောဟိတမက္ခိတံ ကတ္ဝာ “အန္ဓဗာလ တုံ မမ သန္တိကာ ဝန္ဒနံ ပစ္စာသီသသီ”တိ ဂိဝါယံ ဂဟေတွာ ခိဝိ။ သော ဥသဘမတ္တေ ဌာနေ ပတိတွာ ဥဋ္ဌာယ ပလာယိ။ မဏိရတနံ ပန မဟာသတ္တဿ မနုဿာယေဝ ဂဏှိံသု။

ဗောဓိသတ္တဿ ပန “ဥဋ္ဌေထ အာစရိယ ဥဋ္ဌေထ အာစရိယ၊ မာ မံ ဝန္ဒထာ”တိ ဝစီဃောသော သကလပရိသံ ဆာဒေတွာ အဋ္ဌာသိ။ “ကေဝဋ္ဋ-ဗြာဟ္မဏော မဟောသဓဿ ပါဒေ ဝန္ဒတီ”တိ ပုရိသာပိသ[1]ကေပဟာရေနေဝ ဥန္နာဒါဒိနိ အကံသု။ ဗြဟ္မဒတ္တံ အာဒိံ ကတ္ဝာ သဗ္ဗေပိ တေ ရာဇာနော ကေဝဋ္ဋံ မဟာသတ္တဿ ပါဒမူလေ သြဏတံ အဒ္ဒသံသုယေဝ။ တေ “အမှာကံ ပဏ္ဍိတေန မဟောသဓော ဝန္ဒိတော၊ ဣဒါနိ ပရာဇိတမှာ၊ န နော ဇီဝိတံ ဒဿတီ”တိ အတ္တနော အတ္တနော အဿေ အဘိရုဟိတွာ ဥတ္တရပဿာလာဘိမုခါ ပလာယိတုံ အာရဘိံသု။ တေ ပလာယန္တေ ဒိဿွာ ဗောဓိသတ္တဿ ပုရိသာ “စူဠနိဗြဟ္မ-ဒတ္တော ကေသတခတ္တိယေ ဂဟေတွာ ပလာယတီ”တိ ပုန ဥက္ကုဋ္ဌိမကံသု။ တံ သုတွာ တေ ရာဇာနော မရဏဘယဘီတာ ဘိယ္ယောသော မတ္တာယ ပလာ-ယန္တာ သေနံ ဘိန္ဒိံသု။ ဗောဓိသတ္တဿ ပုရိသာပိ နဒန္တာ ဝဂ္ဂန္တာ[2] သုဋ္ဌုတရံ

၁-ပရိသာပိဿ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)
၂-ပရိသာ နဒန္တီ ဝဂ္ဂန္တီ (သီ၊ ဂျ)

kolāhalamakaṁsu. Mahāsatto senaṅgaparivuto nagarameva pāvisi. Cūḷanibrahmadattassa senāpi tiyojanamattaṁ pakkhandi.

Kevaṭṭo assaṁ abhiruyha nalāṭe lohitaṁ puñchamāno senaṁ patvā assapiṭṭhiyaṁ nisinnova “bhonto mā palāyatha, bhonto mā palāyatha, nāhaṁ gahapatiputtaṁ vandāmi, tiṭṭhatha tiṭṭhathā”ti āha. Senā asaddahantā aṭṭhatvā āgacchantaṁ Kevaṭṭaṁ akkosantā paribhāsantā “pāpadhamma[1] duṭṭhabrāhmaṇa ‘dhammayuddhaṁ nāma karissāmī’ti vatvā nattumattaṁ appahontampi vandati, natthi tava kattabban”ti kathaṁ asuṇantā viya gacchanteva. So vegena gantvā senaṁ pāpuṇitvā “bhonto vacanaṁ saddahatha mayhaṁ, nāhaṁ taṁ vandāmi, maṇiratanena maṁ vañcesī”ti sabbepi te rājāno nānākāraṇehi sambodhetvā attano kathaṁ gaṇhāpetvā tathā bhinnaṁ senaṁ paṭinivattesi. Sā pana tāva mahatī senā sace ekekapaṁsumuṭṭhiṁ vā ekekaleḍḍuṁ vā gahetvā nagarābhimukhā khipeyya, parikhaṁ pūretvā pākārappamāṇā rāsi bhaveyya. Bodhisattānaṁ pana adhippāyo nāma samijjhatiyeva, tasmā ekopi paṁsumuṭṭhiṁ vā leḍḍuṁ vā nagarābhimukhaṁ khipanto nāma nāhosi. Sabbepi te nivattitvā attano attano khandhāvāraṭṭhānameva paccāgamiṁsu.

Rājā Kevaṭṭaṁ pucchi “kiṁ karoma ācariyā”ti. Deva kassaci cūḷadvārena nikkhamituṁ adatvā sañcāraṁ chindāma, manussā nikkhamituṁ alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṁ vivarissanti, atha mayaṁ paccāmittaṁ gaṇhissāmāti. Paṇḍito taṁ pavattiṁ purimanayeneva ñatvā cintesi “imesu ciraṁ idheva vasantesu phāsukaṁ nāma natthi, upāyeneva te palāpetuṁ vaṭṭatī”ti. So “mantena te palāpessāmī”ti ekaṁ mantakusalaṁ upadhārento Anukevaṭṭaṁ nāma brāhmaṇaṁ disvā taṁ pakkosāpetvā “ācariya amhākaṁ ekaṁ kammaṁ niddharituṁ[2] vaṭṭatī”ti āha. Kiṁ karoma paṇḍita vadehīti. Ācariya tumhe anupākāre ṭhatvā amhākaṁ manussānaṁ pamānaṁ oloketvā antarantarā Brahmadattassa manussānaṁ pūvamacchamaṁsādīni khipitvā “ambho idañcidañca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṁ katipāhaṁ vasituṁ vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇṭhitā na cirasseva vo dvāraṁ vivarissanti. Atha tumhe Vedehañca duṭṭhagahapatiputtañca gaṇhissathā”ti

1. Pāpakamma (Ka)
2. Nittharituṁ (Sī, Syā, I)

ကောလာဟလမကံသု။ မဟာသတ္တော သေနင်္ဂပရိဝုတော နဂရမေဝ ပါဝိသိ။ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ သေနာပိ တိယောဇနမတ္တံ ပက္ခန္ဒိ။

ကေဝဋ္ဋော အဿံ အဘိရုယှ် နလာဋေ လောဟိတံ ပုဉ္ဆမာနော ယောဓံ ပတ္ဝာ အဿပိဋ္ဌိယံ နိသိန္နော၁ “ဘောန္တော မာ ပလာယိတ္ထ၊ ဘောန္တော မာ ပလာယိတ္ထ၊ နာဟံ ဂဟပတိပုတ္တံ ဝန္ဒာမိ၊ တိဋ္ဌထ တိဋ္ဌထာ”တိ အာဟ။ သေနာ အသဒ္ဒဟန္တာ အဋ္ဌတ္ဝာ အာဂန္ဆန်ံ ကေဝဋ်ံ အက္ကောသန္တာ ပရိဘာသန္တာ “ပါပဓမ္မ[1] ဒုဋ္ဌဗြာဟ္မဏ ‘ဓမ္မယုဒ္ဓံ နာမ ကရိဿာမီ’တိ ဝတ္ဝာ နတ္တုမတ္တမ်ံ အပ္ပဟောန္တမ်ိ ဝန္ဒကိ၊ နတ္ထိ တဝ ကတ္တဗ္ဗ”န်ံ ကထံ အသုဏန္တာ ဝိယ ဂစ္ဆန္တေဝ။ သော ဝေဂေန ဂန္ဒ္ဝာ သေနံ ပါပုဏိတ္ဝာ “ဘောန္တော ဝစနံ သဒ္ဒဟထ မယ်၊ နာဟံ တံ ဝန္ဒာမိ၊ မဏိရတနေန မံ ဝဉ္စေသီ”တိ သဗ္ဗေပိ တေ ရာဇာနော နာနာကာရဏေဟိ သမ္ဗောဓေတ္ဝာ အတ္တနော ကထံ ဂဏှာပေတ္ဝာ တထာ ဘိန္နံ သေနံ ပဋိနိဝတ္တေသိ။ သာ ပန တာဝ မဟတီ သေနာ သစေ ‹ကေက-ပံသုမုဋ္ဌိ ဝါ ကေကလေဋ္ဌု ဝါ ဂဟေတ္ဝာ နဂရာဘိမုခါ ခိပေယျ၊ ပရိခံ ပူရေတ္ဝာ ပါကာရပ္ပမာဏာ ရာသိ ဘဝေယျ။ ဗောဓိသတ္တာနံ ပန အဓိပ္ပါယော နာမ သမိဇ္ဈတိယေဝ၊ တသ္မာ ကောဝိ ပံသုမုဋ္ဌိ ဝါ လေဋ္ဌု ဝါ နဂရာဘိမုခံ ခိပန္တော နာမ နာဟောသိ။ သဗ္ဗေပိ တေ နိဝတ္တိတ္ဝာ အတ္တနော အတ္တနော ခန္ဓာဝါရ-ဋ္ဌာနမေဝ ပစ္စာဂမိံသု။

ရာဇာ ကေဝဋ်ံ ပုစ္ဆိ “ကိံ ကရောမ အာစရိယာ”တိ။ ဒေဝ ကဿစိ စူဠ-ဒ္ဝါရေန နိက္ခမိတုံ အဒတ္ဝာ သဗ္ဗာရံ ဆိန္ဒာမ၊ မနုဿာ နိက္ခမိတုံ အလဘန္တာ ဥက္ကဏ္ဌိတ္ဝာ ဒ္ဝါရံ ဝိဝရိဿန္တိ၊ အထ မယံ ပစ္စာမိတ္တံ ဂဏှိဿာမာတိ။ ပဏ္ဍိတော တံ ပဝတ္တိံ ပုရိမနယေနေဝ ဉတ္ဝာ စိန္တေသိ “ဣမေသု စိရံ ဣဝေ ဝသန္တေသု ဖာသုကံ နာမ နတ္ထိ၊ ဥပါယေနေဝ တေ ပလာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ”တိ။ သော “မန္တေန တေ ပလာပေဿာမီ”တိ ဧကံ မန္တကုသလံ ဥပဓာရေန္တော အနုကေဝဋ်ံ နာမ ဗြာဟ္မဏံ ဒိသ္ဝာ တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “အာစရိယ အမှာကံ ဧကံ ကမ္မံ နိဋ္ဌာရိတုံ၂ ဝဋ္ဋတိ”တိ အာဟ။ ကိံ ကရောမ ပဏ္ဍိတ ဝဒေဟိတိ။ အာစရိယ တုမှေ အနုပါကာရေ ဌတ္ဝာ အမှာကံ မနုဿာနံ ပဓာဒံ ဩလော-ကေတ္ဝာ အန္တရန္တရာ ဗြဟ္မဒတ္တဿ မနုဿာနံ ပူဝမစ္ဆမံသာဒီနိ ခိပိတ္ဝာ “အမ္ဘော ဣဒ္ဓိဗဟု ခါဒထ မာ ဥက္ကဏ္ဌထ၊ အညံ ကတိပါဟံ ဝသိတုံ ဝါယမထ၊ နဂရဝါသိနော ပန္တရေ ဗဒ္ဓကုက္ကုဋာ ဝိယ ဥက္ကဏ္ဌိတာ နစိရဿေဝ ဝေါ ဒ္ဝါရံ ဝိဝရိဿန္တိ။ အထ တုမှေ ဝေဒေဟဉ္စ ဒုဋ္ဌဂဟပတိပုတ္တဉ္စ ဂဏှိဿထာ”တိ

၁-ပါပကမ္မ (က)
၂-နိဋ္ဌာရိတုံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

vadeyyātha. Amhākaṁ manussā taṁ kathaṁ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahmadattassa manussānaṁ passantānaññeva tumhe hatthapādesu gahetvā veḷupesikādīhi paharantā viya hutvā kese ohāretvā pañca cūḷā gāhāpetvā iṭṭhakacuṇṇena okirāpetvā kaṇavīramālaṁ kaṇṇe katvā katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṁ rājiyo dassetvā pākāraṁ āropetvā sikkāya pakkhipitvā yottena otāretvā "gaccha mantabhedaka corā"ti Cūḷanibrahmadattassa manussānaṁ dassanti. Te taṁ rañño santikaṁ ānessanti. Rājā taṁ disvā "ko te aparādho"ti pucchissati. Athassa evaṁ vadeyyātha "mahārāja mayhaṁ pubbe yaso mahanto, gahapatiputto mantabhedako"ti maṁ kujjhitvā rañño kathetvā sabbaṁ me vibhavaṁ acchindi, "ahaṁ mama yasabhedakassa gahapatiputtassa sīsaṁ gaṇhāpessāmī"ti tumhākaṁ manussānaṁ ukkaṇṭhitamocanena etesaṁ ṭhitānaṁ khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā demi. Ettakena maṁ porāṇaveraṁ hadaye katvā imaṁ byasanaṁ pāpesi. "Taṁ sabbaṁ tumhākaṁ manussā jānanti mahārājā"ti nānappakārehi taṁ saddahāpetvā vissāse uppanne vadeyyātha "mahārāja tumhe mamaṁ laddhakālato paṭṭhāya mā cintayittha, idāni Vedehassa ca gahapariputtassa ca jīvitaṁ natthi, ahaṁ imasmiṁ nagare pākārassa thiraṭṭhānadubbalaṭṭhānañca parikhāyaṁ kumbhīlādīnaṁ atthiṭṭhānañca natthiṭṭhānañca jānāmi, na cirasseva vo nagaraṁ gahetvā dassāmī"ti. Atha so rājā saddahitvā tumhākaṁ sakkāraṁ karissati, senāvāhanañca paṭicchāpessati. Athassa senaṁ vāḷakumbhīlaṭṭhānesuyeva otāreyyātha. Tassa senā kumbhīlabhayena na otarissati, tadā tumhe rājānaṁ upasaṅkamitvā "tumhākaṁ senāya deva gahapatiputtena lañjo dinno[1], sabbe rājāno ca ācariyakevaṭṭañca ādiṁ katvā na kenaci lañjo aggahito nāma atthi. Kevalaṁ ete tumhe parivāretvā caranti, sabbe pana gahapatiputtassa santakāva, ahamekova tumhākaṁ puriso. Sace me na saddahatha, sabbe rājāno alaṅkaritvā maṁ dassanāya āgacchantū"ti pesetha. "Atha nesaṁ gahapatiputtena attano nāmarūpaṁ likhitvā dinnesu vatthālaṅkārakhaggādīsu akkharāni disvā niṭṭhaṁ gaccheyyāthā"ti vadeyyātha. So tathā katvā

1. Senā te deva gahapatiputtena bhinnā (Sī, Syā, I)

ဝဒေယ္ယာထ။ အမှာကံ မနုဿာ တံ ကထံ သုတ္ဝာ တုမှေ အက္ကောသိတ္ဝာ တဇ္ဇေတ္ဝာ ဗြဟ္မဒတ္တဿ မနုဿာနံ ပဿန္တာနညေဝ တုမှေ ဟတ္ထပါဒေသု ဂဟေတ္ဝာ ဝေဠုပေသိကာဒီဟိ ပဟရန္တာ ဝိယ ဟုတ္ဝာ ကေသေ ဩဟာရေတ္ဝာ ပဉ္စ စူဠာ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဣဋ္ဌကစုဏ္ဏေန ဩကိရာပေတ္ဝာ ကဏ္ဏဝီရမာလံ ကဏ္ဏေ ကတ္ဝာ ကဘိပယပဟာရေ ဒတ္ဝာ ပိဋ္ဌိယံ ရာဇိယော ဒဿေတ္ဝာ ပါကာရံ အာရောပေတ္ဝာ သိက္ကာယ ပက္ခိပိတ္ဝာ ယောတ္တေန ဩတာရေတ္ဝာ "ဂစ္ဆ မန္တ-ဘေဒက စောရာ"တိ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ မနုဿာနံ ဒဿန္တိ။ တေ တံ ရညော သန္တိကံ အာနေဿန္တိ။ ရာဇာ တံ ဒိသ္ဝာ "ကော တေ အပရာဓော"တိ ပုစ္ဆိဿတိ။ အထဿ ဧဝံ ဝဒေယ္ယာထ "မဟာရာဇ မယှံ ပုဗ္ဗေ ယသော မဟန္တော၊ ဂဟပတိပုတ္တော မန္တဘေဒကော"တိ မံ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ ရညော ကထေတ္ဝာ သဗ္ဗံ မေ ဝိဘဝံ အစ္ဆိန္ဒိ၊ "အဟံ မမ ယသဘေဒကဿ ဂဟပတိ-ပုတ္တဿ သီသံ ဂဏှာပေဿာမီ"တိ တုမှာကံ မနုဿာနံ ဥက္ကဏ္ဌိတမောစနေန ဇေသံ ဌိတာနံ ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ ဒေမိ။ တ္တေကေန မံ ပေရာဏ-ဝေရံ ဟဒယေ ကတ္ဝာ ဣမံ ဗျသနံ ပါပေသိ။ "တံ သဗ္ဗံ တုမှာကံ မနုဿာ ဇာနန္တိ မဟာရာဇာ"တိ နာနပ္ပကာရေဟိ တံ သဒ္ဒဟာပေတ္ဝာ ဝိဿာသေ ဥပ္ပန္နေ ဝဒေယ္ယာထ "မဟာရာဇ တုမှေ မမံ လဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ဣဒါနိ ဝေဒေဟဿ စ ဂဟပတိပုတ္တဿ စ ဇီဝိတံ နတ္ထိ၊ အဟံ ဣမသ္မိံ နဂရေ ပါကာရဿ ထိရဋ္ဌာနဒုဗ္ဗလဋ္ဌာနဉ္စ ပရိခါယံ ကုမ္ဘီ-လာဒီနံ အတ္ထိဋ္ဌာနဉ္စ နတ္ထိဋ္ဌာနဉ္စ ဇာနာမိ၊ နစိရဿေဝ ဝေါ နဂရံ ဂဟေတ္ဝာ ဒဿာမီ"တိ။ အထ သော ရာဇာ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ တုမှာကံ သက္ကာရံ ကရိ-ဿတိ၊ သေနာဝါဟနဉ္စ ပဋ္ဌာပေဿတိ။ အထဿ သေနံ ဝါဠကုမ္ဘီလဋ္ဌာ-နေသုယေဝ ဩတာရေယ္ယာထ။ တဿ သေနာ ကုမ္ဘီလဘယေန နဩတ-ရိဿတိ၊ တဒါ တုမှေ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ "တုမှာကံ သေနာယ ဒေဝ ဂဟပတိပုတ္တေန လဉ္ဇော ဒိန္နော၊ သဗ္ဗေ ရာဇာနော စ အာစရိယကေဝဋ္ဋေ အာဒိံ ကတ္ဝာ နကေနစိ လဉ္ဇော အဂ္ဂဟိတော နာမ အတ္ထိ။ ကေဝလံ ဧတေ တုမှေ ပရိဝါရေတ္ဝာ စရန္တိ၊ သဗ္ဗေ ပန ဂဟပတိပုတ္တဿ သန္တကာဝ၊ အဟမေ-ကောဝ တုမှာကံ ပုရိသေား။ သစေ မေ န သဒ္ဒဟထ၊ သဗ္ဗေ ရာဇာနော အလင်္ကရိတ္ဝာ မံ ဒဿနာယ အာဂစ္ဆန္တု"တိ ပေသေထ။ "အထ နေသံ ဂဟပတိပုတ္တေန အတ္တနော နာမရူပံ လိခိတ္ဝာ ဒိန္နေသု ဝတ္ထာလင်္ကာရခဂ္ဂါဒိသု အက္ခရာနိ ဒိသ္ဝာ နိဋ္ဌံ ဂစ္ဆေယ္ယာထာ"တိ ဝဒေယ္ယာထ။ သော တထာ ကတ္ဝာ

၁-သေနာ တေ ဒေဝ ဂဟပတိပုတ္တေန ဘိန္နာ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

tāni disvā niṭṭhaṁ gantvā bhītatasito te rājāno uyyojetvā “idāni kiṁ karoma paṇḍitā”ti tumhe pucchissati. Tamenaṁ tumhe evaṁ vadeyyātha “mahārāja gahapatiputto bahumāyo. Sace aññāni katipayadivasāni vasissatha, sabbaṁ vo senaṁ attano hatthagataṁ katvā tumhe gaṇhissati. Tasmā papañcaṁ akatvā ajjeva majjhimayāmānantare assapiṭṭhiyaṁ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇaṁ hotū”ti. So tumhākaṁ vacanaṁ sutvā tathā karissati. Tumhe tassa palāyanavelāya nivattitvā amhākaṁ manusse jānepeyyāthāti.

Taṁ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo “sādhu paṇḍita, karissāmi te vacanan”ti āha. Tena hi katipayapahāre sahituṁ vaṭṭatīti. Paṇḍita mama jīvitañca hatthapāde ca ṭhapetvā sesaṁ attano rucivasena karohīti. So tassa gehe manussānaṁ sakkāraṁ kāretvā Anukevaṭṭaṁ vuttanayena vippakāraṁ pāpetvā yottena otāretvā Brahmadattamanussānaṁ dāpesi. Atha te taṁ gahetvā tassa dassesuṁ. Rājā taṁ vīmaṁsitvā saddahitvā sakkāramassa katvā senaṁ paṭicchāpesi. Sopi taṁ vāḷakumbhīlaṭṭhānesuyeva otāreti. Manussā kumbhīlehi khajjamānā aṭṭālakaṭṭhitehi manussehi ususattitomarehi[1] vijjhiyamānā mahāvināsaṁ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya koci bhayena upagantuṁ na sakkoti. Anukevaṭṭo rājānaṁ upasaṅkamitvā “tumhākaṁ atthāya yujjhanakā nāma natthi, sabbehi lañjo gahito, asaddahanto pakkosāpetvā nivatthavatthādīsu akkharāni olokethā”ti āha. Rājā tathā katvā sabbesaṁ vatthādīsu akkharāni disvā “addhā imehi lañjo gahito”ti niṭṭhaṁ gantvā “ācariya idāni kiṁ kattabban”ti pucchitvā “deva aññaṁ kātabbaṁ natthi. Sace papañcaṁ karissatha, gahapatiputto vo gaṇhissati, ācariyakevaṭṭopi kevalaṁ nalāṭe vaṇaṁ katvā carati, lañjo pana etenapi gahito. Ayaṁ hi maṇiratanaṁ gahetvā tumhe tiyojanaṁ palāpesi, puna saddahāpetvā nivattesi, ayampi paribhindakova. Ekarattivāsopi mayhaṁ na ruccati, ajjeva majjhimayāmasamanantare palāyituṁ vaṭṭati, maṁ ṭhapetvā aññō tava suhadayo nāma natthī”ti

1. Ususattitomaravassehi (Sī, Syā, I)

တာနိ ဒိသွာ နိဋ္ဌံ ဂန္ဓာ ဘီတတသိတော တေ ရာဇာနော ဥယ္ယောဇေတွာ “ဣဒါနိ ကိံ ကရောမ ပဏ္ဍိတာ”တိ တုမ္ဟေ ပုစ္ဆိဿတိ။ တမေနံ တုမ္ဟေ ဧဝံ ဝဒေယ္យာထ “မဟာရာဇ ဂဟပတိပုတ္တော ဗဟုမာယော။ သစေ အညာနိ ကတိပယဒိဝသာနိ ဝသိဿထ၊ သဗ္ဗံ ဝေါ သေနံ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ကတွာ တုမ္ဟေ ဂဏှိဿတိ။ တသ္မာ ပဗ္ဘံ အကတွာ အဇ္ဇေဝ မဇ္ဈိမယာမသနက္ခရေ အဿပိဋ္ဌိယံ နိသီဒိတွာ ပလာယိဿာမ၊ မာ နော ပရဟတ္ထေ မရဏံ ဟောတူ”တိ။ သော တုမှာကံ ဝစနံ သုတွာ တထာ ကရိဿတိ။ တုမ္ဟေ တဿ ပလာယနဝေလာယ နိဝတ္တိတွာ အမှာကံ မနုဿေ ဇာနာပေယ္យာထာတိ။

တံ သုတွာ အနုကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏော “သာဓု ပဏ္ဍိတ, ကရိဿာမိ တေ ဝစန”န္တိ အာဟ။ တေန ဟိ ကတိပယပဟာရေ သဟိတုံ ဝဋ္ဋတိတိ။ ပဏ္ဍိတ မမ ဇီဝိတဉ္စ ဟတ္ထပါဒေ စ ဌပေတွာ သေသံ အတ္တနော ရုစိဝသေန ကရောဟီတိ။ သော တဿ ဂေဟေ မနုဿာနံ သက္ကာရံ ကာရေတွာ အနုကေဝဋ္ဋံ ပုတ္တနယေန ဝိပ္ပကာရံ ပါပေတွာ ယောတ္တေန ဗြဟ္မဒတ္တ-မနုဿာနံ ဒါပေသိ။ အထ တေ တံ ဂဟေတွာ တဿ ဒဿေသုံ။ ရာဇာ တံ ဝိမံသိတွာ သဒ္ဒဟိတွာ သက္ကာရမဿ ကတွာ သေနံ ပဋိစ္ဆာပေသိ။ သောပိ တံ ဝါဠကုမ္ဘီလဒ္ဒါနေသုယေဝ ဗြဟာရေတိ။ မနုဿာ ကုမ္ဘီလေဟိ ခဇ္ဇမာနာ အန္ဓာလကဋ္ဌိတေဟိ မနုဿေဟိ ဥသုသတ္တိတောမရေဟိ[1] ဝိဇ္ဈိယမာနာ မဟာ-ဝိနာသံ ပါပုဏန္တိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ကောစိ ဘယေန ဥပဂန္တုံ န သက္ကောတိ။ အနုကေဝဋ္ဋော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ “တုမှာကံ အတ္ထာယ ယုဇ္ဈနကာ နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေဟိ လဒ္ဓော ဂဟိတောဝ၊ အသဒ္ဒဟန္တော ပဿောသာပေတွာ နိဝတ္တဝတ္ထာဒီသု အက္ခရာနိ ဗြလောကေထာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ တထာ ကတွာ သဗ္ဗေသံ ဝတ္ထာဒီသု အက္ခရာနိ ဒိသွာ “အဒ္ဓါ ဣမေဟိ လဒ္ဓော ဂဟိတောဝာ”တိ နိဋ္ဌံ ဂန္ဓာ “အာစရိယ ဣဒါနိ ကိံ ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ “ဒေဝ အညံ ကာတဗ္ဗံ နတ္ထိ။ သစေ ပဗ္ဘံ ကရိဿထ၊ ဂဟပတိပုတ္တော ဝေါ ဂဏှိဿတိ၊ အာစရိယကေဝဋ္ဋောပိ ကေဝလံ နလာဋေ ဝဏံ ကတွာ စရတိ၊ လဒ္ဓော ပန ဧတေနပိ ဂဟိတောဝ။ အယံ ဟိ မဏိရတနံ ဂဟေတွာ တုမ္ဟေ တိယောဇနံ ပလာပေသိ၊ ပုန သဒ္ဒဟာပေတွာ နိဝတ္တေသိ၊ အယမ္ပိ ပရိဘိန္ဒကောဝ့။ ကေရတ္တိဝါသောပိ မယံ န ရုစ္စတိ၊ အဇ္ဇေဝ မဇ္ဈိမယာမသမနန္တရေ ပလာယိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ မံ ဌပေတွာ အညော တဝ သုဟဒယော နာမ နတ္ထိ”တိ

၁-ဥသုသတ္တိတောမရေဝေသေဟိ (သီ၊ သျာ၊ ဋီ)

vutte “tena hi ācariya tumheyeva me assaṁ kappetvā yānasajjaṁ karothā”ti āha.

Brāhmaṇo tassa nicchayena palāyanabhāvaṁ ñatvā “mā bhāyi mahārājā”ti assāsetvā bahi nikkhamitvā upanikkhittakapurisānaṁ “ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā”ti ovādaṁ datvā rañño asso yathā ākaḍḍhito suṭṭhutaraṁ palāyati, evaṁ avakappanāya kappetvā majjhimayāmasamanantare “kappito deva asso, velaṁ jānāhī”ti āha. Rājā assaṁ abhiruhitvā palāyi. Anukevaṭṭopi assaṁ abhiruhitvā tena saddhiṁ gacchanto viya thokaṁ gantvā nivatto. Avakappanāya kappita-asso ākaḍḍhiyamānopi rājānaṁ gahetvā palāyi. Anukevaṭṭo senāya antaraṁ pavisitvā “Cūḷanibrahmadatto palāto”ti ukkuṭṭhimakāsi. Upanikkhittakapurisāpi attano manussehi saddhiṁ upaghosiṁsu[1]. Sesarājāno taṁ sutvā “Mahosadhapaṇḍito dvāraṁ vivaritvā nikkhanto bhavissati, na no dāni jīvitaṁ dassatī”ti bhītatasitā upabhogaparibhogabhaṇḍānipi anoloketvā ito cito ca palāyiṁsu. Manussā “rājāno palāyantī”ti suṭṭhutaraṁ upaghosiṁsu[1]. Taṁ sutvā dvāraṭṭālakādīsu ṭhitāpi unnādiṁsu apphoṭayiṁsu. Iti tasmiṁ khaṇe pathavī viya bhijjamānā samuddo[2] viya saṅkhubhito sakalanagaraṁ anto ca bahi ca ekaninnādaṁ ahosi. Aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhā manussā “Mahosadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ekasatarājāno ca gahitā”ti maraṇabhayabhītā attano attano[3] udarabaddhasāṭakampi chaḍḍetvā palāyiṁsu. Khandhāvāraṭṭhānaṁ tucchaṁ ahosi. Cūḷanibrahmadatto ekasate khattiye gahetvā attano nagarameva gato. Punadivase pana pātova nagaradvārāni vivaritvā balakāyā nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṁ disvā “kiṁ karoma paṇḍitā”ti mahāsattassa ārocayiṁsu. So āha “etehi chaḍḍitaṁ dhanaṁ amhākaṁ pāpuṇāti, sabbesaṁ rājūnaṁ santakaṁ amhākaṁ rañño detha, seṭṭhīnañca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṁ amhākaṁ āharatha, avasesaṁ pana nagaravāsino gaṇhantū”ti. Tesaṁ mahaggharatanabhaṇḍameva āharantānaṁ aḍḍhamāso vītivatto. Sesaṁ pana catūhi

1. Ukkosiṁsu (Sī), upakkosiṁsu (Syā, Ka) 2. Saddo (Ka) 3. Atāṇā asaraṇā (Sī, I)

ဝုတ္တေ “တေန ဟိ အာစရိယ တုမ္ဟေယေဝ မေ အဿံ ကပ္ပေတ္ဝာ ယာနသဇ္ဇံ ကရောထာ”တိ အာဟ။

ဗြာဟ္မဏော တဿ နိစ္ဆယေန ပလာယနဘာဝံ ဉတ္ဝာ“မာ ဘာယိ မဟာ-ရာဇာ”တိ အဿာသေတ္ဝာ ဗဟိ နိက္ခမိတ္ဝာ ဥပန်ကို့တ္ထကပုရိသာနံ “အဇ္ဇ ရာဇာ ပလာယိဿတိ၊ မာ နိဒ္ဒါယိတ္ထာ”တိ ဩဝါဒံ ဒတ္ဝာ ရညော အသော ယထာ အာကဍိ်တော သုဋ္ဌုတရံ ပလာယတိ၊ ဧဝံ အဝကပ္ပ-နာယ ကပ္ပေတ္ဝာ မဇ္ဈိမယာမသမနန္တရေ “ကပ္ပိတော ဒေဝ အသော၊ ဝေလံ ဇာနာဟီ”တိ အာဟ။ ရာဇာ အဿံ အဘိရုဟိတ္ဝာ ပလာယိ။ အနုကေဝဋ္ဋောပိ အဿံ အဘိရုဟိတ္ဝာ တေန သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ ထောကံ ဂန္ဒ္ဝာ နိဝတ္တော။ အဝကပ္ပနာယ ကပ္ပိတအသော အာကဍိ်ယမာနောပိ ရာဇာနံ ဂဟေတ္ဝာ ပလာယိ။ အနုကေဝဋ္ဋော သေနာယ အန္တရံ ပဝိသိတ္ဝာ “စူဠနိ-ဗြဟ္မဒတ္တော ပလာတော”တိ ဥက္ကာဒ္ဒိမကာသိ။ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာပိ အတ္တနော မနုဿေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပဓောသိ”သု”။ သေသရာဇာနော တံ သုတ္ဝာ “မဟော-သဓပဏ္ဍိတော ဒ္ဝါရံ ဝိဝရိတ္ဝာ နိက္ခန္တော ဘဝိဿတိ၊ န နော ဒါနိ ဇီဝိတံ ဒဿတီ”တိ ဘီတတသိတာ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍာနိပိ အနောလော-ကေတ္ဝာ ဘူတော စိတော စ ပလာယိ”သု။ မနုဿာ “ရာဇာနော ပလာ-ယန္တီ”တိ သုဋ္ဌုတရံ ဥပဓောသိ”သု”။ တံ သုတ္ဝာ ဒ္ဝါရဋ္ဌာလကာဒီသု ဋ္ဌိတာပိ ဥဿာဒိ”သု အပ္ဖောဋေသိ”သု။ ဇုတိ တသ္မိံ ခဏေ ပထဝီ ဝိယ ဘိဇ္ဇမာနာ သမုဒ္ဒေါ ဝိယ သင်္ခုဘိတော သကလနဂရံ အန္တော စ ဗဟိ စ ကေ-နိဿဒ်ံ အဟောသိ။ အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီသ၏ မနုဿာ “မဟောသဓ-ပဏ္ဍိတေန ကိရ ဗြဟ္မဒတ္တော ကေသတရာဇာနော စ ဂဟိတာ”တိ မရဏ-ဘယဘီတာ အတ္တနော အတ္တနော ဥဒရဗန္ဓသာဋကမ္ပိ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ပလာယိ”သု။ ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနံ တုဋ္ဌံ အဟောသိ။ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော ကေသတေ ခတ္တိယေ ဂဟေတ္ဝာ အတ္တနော နဂရမေဝ ဂတော။ ပုနဒိဝသေ ပန ပါတောဝ နဂရဒ္ဝါရာနိ ဝိဝရိတ္ဝာ ဗလကာယာ နဂရာ နိက္ခမိတ္ဝာ မဟာဝိလောပံ ဒိသ္ဝာ “ကိံ ကရောမ ပဏ္ဍိတာ”တိ မဟာသတ္တဿ အာရောစယိ”သု။ သော အာဟ “တေဟိ ဆဒ္ဒိတံ ဓနံ အမှာကံ ပါပုဏာတိ၊ သဗ္ဗေသံ ရာဇူနံ သန္တကံ အမှာကံ ရညော ဒေထ၊ သေဋ္ဌိနဉ္စ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏဿ စ သန္တကံ အမှာကံ အာဟရထ၊ အဝသေသံ ပန နဂရဝါသိနော ဂဏှန္တူ”တိ။ တေသံ မဟဋ္ဌ-ရတနဘဏ္ဍမေဝ အာဟရန္တာနံ အဓမာသော ဝီတိဝတ္တော။ သေသံ ပန စတူဟိ

၁-ဥဿက္ကာသိ”ဃု(သီ)၊ ဥဿက္ကာသိ”သု(သျာ၊က) ၂-သဒ္ဒေါ(က) ၃-အတာဏာ အသရဏာ(သီ၊ဣ)

māsehi āhariṁsu. Mahāsatto Anukevaṭṭassa mahantaṁ sakkāramakāsi. Tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino bahū hiraññasuvaṇṇā jātā. Brahmadattassapi tehi rājūhi saddhiṁ Uttarapañcālanagare vasantassa ekavassaṁ atītaṁ.

Brahmadattassa yuddhaparājayakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Athekadivasaṁ Kevaṭṭo ādāse mukhaṁ olokento nalāṭe vaṇaṁ disvā "idaṁ gahapatiputtassa kammaṁ, tenāhaṁ ettakānaṁ rājūnaṁ antare lajjāpito"ti cintetvā samuppannakodho hutvā "kadā nu khvassa piṭṭhiṁ passituṁ samattho bhavissāmī"ti cintento "attheso upāyo, amhākaṁ rañño dhītā Pañcālacandī[1] nāma uttamarūpadharā devaccharāpaṭibhāgā, taṁ Videharañño dassāmā"ti vatvā "Vedehaṁ kāmena palobhetvā gilitabaḷisaṁ viya macchaṁ saddhiṁ Mahosadhena ānetvā ubho te māretvā jayapānaṁ pivissāmā"ti sanniṭṭhānaṁ katvā rājānaṁ upasaṅkamitvā āha "deva eko manto atthī"ti. Ācariya tava mantaṁ nissāya udarabaddhasāṭakassapi assāmino jātamhā, idāni kiṁ karissasi, tuṇhī hohīti. Mahārāja iminā upāyena sadiso añño natthīti. Tena hi bhaṇāhīti. Mahārāja amhehi dvīhiyeva ekato bhavituṁ vaṭṭatīti. Evaṁ hotūti. Atha naṁ brāhmaṇo uparipāsādatalaṁ āropetvā āha "mahārāja videharājānaṁ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṁ gahapatiputtena māressāmā"ti. Sundaro ācariya upāyo, kathaṁ pana taṁ palobhetvā ānessāmāti. Mahārāja dhītā vo Pañcālacandī uttamarūpadharā, tassā rūpasampattiṁ cāturiyavilāsena kavīhi gītaṁ bandhāpetvā tāni kabbāni Mithilāyaṁ gāyāpetvā "evarūpaṁ itthiratanaṁ alabhantassa Videhanarindassa kiṁ rajjenā"ti tassa savanasaṁsaggeneva paṭibaddhabhāvaṁ ñatvā ahaṁ tattha gantvā divasaṁ vavatthapessāmi, so mayi divasaṁ vavatthapetvā āgate gilitabaḷiso viya maccho gahapatiputtaṁ gahetvā āgamissati, atha ne māressāmāti.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā tussitvā "sundaro upāyo ācariya, evaṁ karissāmā"ti sampaṭicchi. Taṁ pana mantaṁ Cūḷanibrahmadattassa sayanapālikā

1. Pañcālacaṇḍī (Sī, I)

မာသေဟိ အာဟရိံသု။ မဟာသတ္တော အနုကေဝဋ္ဋဿ မဟန္တံ သက္ကာရ-
မကာသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ စ ကိရ မိထိလဝါသိနော ဗဟူ ဟိရညသုဝဏ္ဏာ
ဇာတာ။ မြဟ္မဒတ္တဿပိ တေဟိ ရာဇူဟိ သဒ္ဓိံ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရေ ဝသန္တဿ
ကေဝဿံ အတီတံ။

မြဟ္မဒတ္တဿ ယုဒ္ဓပရာဇယခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။

အထေကဒိဝသံ ကေဝဋ္ဋော အာဒါသေ မုခံ ဩလောကေန္တော နလာဋေ
ဝဏံ ဒိသွာ "ကုဒ်ဂဟပတိပုတ္တဿ ကမ္မံ၊ တေနာဟံ တ္တေကာနံ ရာဇူနံ အန္တရေ
လဇ္ဇာပိတော"တိ စိန္တေတွာ သမုပ္ပန္နကောဓော ဟုတွာ "ကဒါ နု ခွဿ ပိဋ္ဌိံ
ပဿိတုံ သမတ္ထော ဘဝိဿာမီ"တိ စိန္တေန္တော "အတ္ထေသော ဥပါယော၊
အမှာကံ ရညော မိတာ ပဉ္စာလစန္ဒီ နာမ ဥတ္တမရူပဓရာ ဒေဝစ္ဆရာ-
ပဋိဘာဂါ၊ တံ ဝိဒေဟရညော ဒဿာမာ"တိ ဝတွာ "ဝေဒေဟံ ကာမေန
ပလောဘေတွာ ဂိလိတဗဠိသံ ဝိယ မစ္ဆံ သဒ္ဓိံ မဟောသဓေန အာနေတွာ
ဥဘော တေ မာရေတွာ ဇယပါနံ ပိဝိဿာမာ"တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ
ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ "ဒေဝ ဧကော မန္တော အတ္ထီ"တိ။ အာစရိယ
တဝ မန္တံ နိဿာယ ဥဒရဗန္ဓသာဋကဿပိ အဿာမိနော ဇာတမှာ၊ ကုဒ်ဂါနိ
ကိံ ကရိဿသိ၊ တုဏှီ ဟောဟီတိ။ မဟာရာဇ ကုမိနာ ဥပါယေန သဒိသော
အညော နတ္ထိတိ။ တေန ဟိ ဘဏာဟီတိ။ မဟာရာဇ အမှေဟိ ဒ္ဝီဟိယေဝ
ကတော ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီကိ။ ဧဝံ ဟောတူတိ။ အထ နံ မြာဟ္မဏော ဥပရိ-
ပါသာဒတလံ အာရောပေတွာ အာဟ "မဟာရာဇ ဝိဒေဟရာဇာနံ ကိလေသေန
ပလောဘေတွာ ဂဟေတွာ သဒ္ဓိံ ဂဟပတိပုတ္တေန မာရေဿာမော"တိ။
သုန္ဒရော အာစရိယ ဥပါယော၊ ကထံ ပန တံ ပလောဘေတွာ အာနေဿာမာတိ။
မဟာရာဇ မိတာ ဝေါ ပဉ္စာလစန္ဒီ ဥတ္တမရူပဓရာ၊ တဿာ ရူပသမ္ပတ္တိံ စာတုရိ-
ယဝိလာသေန ကဝိဟိ ဂီတံ ဗန္ဓာပေတွာ တာနိ ကဠာနိ မိထိလာယံ ဂါပေ-
ပေတွာ "ဧဝရူပံ ဣတ္ထိရတနံ အလဘန္တဿ ဝိဒေဟနရိန္ဒဿ ကိံ ရဇ္ဇေနာ"တိ
တဿ သဝနသံသဂ္ဂေနေဝ ပဋိဗဒ္ဓဘာဝံ ဥတ္တာ အဟံ တတ္ထ ဂန္ဒွာ ဒိဝသံ ဝဏ္ဏ-
ပေဿာမိ၊ သော မယိ ဒိဝသံ ဝဏ္ဏပေတွာ အာဂတေ ဂိလိတဗဠိသော ဝိယ
မစ္ဆော ဂဟပတိပုတ္တံ ဂဟေတွာ အာဂမိဿတိ၊ အထ နေ မာရေဿာမာတိ။

ရာဇာ တဿ ဝစနံ သုတွာ တုဿိတွာ "သုန္ဒရော ဥပါယော အာစရိယ၊
ဧဝံ ကရိဿာမာ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ တံ ပန မန္တံ စူဠနိမြဟ္မဒတ္တဿ သယနပါလိကာ

၁-ပဉ္စာလစဏ္ဍီ (သီ၊ ဂျ)

sāḷikā sutvā paccakkhamakāsi. Rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahuṁ dhanaṁ datvā dhītaraṁ tesaṁ dassetvā “tātā etissā rūpasampattiṁ nissāya kabbaṁ karothā”ti āha. Te atimanoharāni gītāni bandhitvā rājānaṁ sāvayiṁsu. Rājā tussitvā bahuṁ dhanaṁ tesaṁ adāsi. Kavīnaṁ santikā naṭā sikkhitvā samajjamaṇḍale gāyiṁsu. Iti tāni vitthāritāni ahesuṁ. Tesu manussānaṁ antare vitthāritattaṁ gatesu rājā gāyake pakkosāpetvā āha “tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā rattibhāge rukkhaṁ abhiruyha tattha nisinnā gāyitvā paccūsakāle tesaṁ gīvāsu kaṁsatāle bandhitvā te uppātetvā otarathā”ti. So kira “Pañcālarañño dhītu sarīravaṇṇaṁ devatāpi gāyantī”ti pākaṭabhāvakaraṇatthaṁ tathā kāresi. Puna rājā kavī pakkosāpetvā “tātā idāni tumhe ‘evarūpā kumārikā jambudīpatale aññassa rañño nānucchavikā, Mithilāyaṁ Vedeharañño anucchavikā’ti rañño ca issariyaṁ imāya ca rūpaṁ vaṇṇetvā gītāni bandhathā”ti āha. Te tathā katvā rañño ārocayiṁsu.

Rājā tesaṁ dhanaṁ datvā puna gāyake pakkosāpetvā “tātā Mithilaṁ gantvā tattha iminā va upāyena gāyathā”ti pesesi. Te tāni gāyantā anupubbena Mithilaṁ gantvā samajjamaṇḍale gāyiṁsu. Tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattetvā tesaṁ bahuṁ dhanaṁ adāsi. Te rattisamaye rukkhesupi gāyitvā paccūsakāle sakuṇānaṁ gīvāsu kaṁsatāle bandhitvā otaranti. Ākāse kaṁsatālasaddaṁ sutvā “Pañcālarājadhītu sarīravaṇṇaṁ devatāpi gāyantī”ti sakalanagare ekakolāhalaṁ ahosi. Rājā sutvā gāyake pakkosāpetvā antonivesane samajjaṁ kāretvā “evarūpaṁ kira uttamarūpadharaṁ dhītaraṁ Cūḷanirājā mayhaṁ dātukāmo”ti tussitvā tesaṁ bahuṁ dhanaṁ adāsi. Te āgantvā Brahmadattassa ārocesuṁ. Atha naṁ Kevaṭṭo āha “idāni mahārāja divasaṁ vavatthapanatthāya gamissāmī”ti. Sādhu ācariya kiṁ laddhuṁ vaṭṭatīti. Thokaṁ paṇṇākāranti. “Tena hi gaṇhā”ti dāpesi. So taṁ ādāya mahantena parivārena Vedeharaṭṭhaṁ pāpuṇi. Tassāgamanaṁ sutvā nagare ekakolāhalaṁ jātaṁ “Cūḷanirājā kira Vedeho ca mittasanthavaṁ karissanti, Cūḷanirājā attano dhītaraṁ amhākaṁ rañño

သာဋ်ကာ သုတ္ဝာ ပစ္စက္ခမကာသိ။ ရာဇာ နိပုဏော ကမ္မကာရေ ပက္ကော-သာပေတ္ဝာ ဗဟုံ ဓနံ ဒတ္ဝာ မိတရံ တေသံ ဒဿေတ္ဝာ ‘‘တာတာ တေသာ ရူပသမ္ပတ္တိံ နိဿာယ ကဗ္ဗံ ကရောထာ’’တိ အာဟ။ တေ အတိမနောဟရာနိ ဂီတာနိ ဗန္ဓိတ္ဝာ ရာဇာနံ သာဝယိံသု။ ရာဇာ တုဿိတ္ဝာ ဗဟုံ ဓနံ တေသံ အဒါသိ။ ကဝိနံ သန္တိကာ နဋာ သိက္ခိတ္ဝာ သမဇ္ဇမဏ္ဍလေ ဂါယိံသု။ ဣတိ တာနိ ဝိတ္ထာရိတာနိ အဟေသုံ။ တေသု မနုဿာနံ အန္တရေ ဝိတ္ထာရိတတ္တံ ဂတေသု ရာဇာ ဂါယကေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ အာဟ ‘‘တာတာ တုမ္ဟေ မဟာသကုဏော ဂဟေတ္ဝာ ရတ္တိဘာဂေ ရုက္ခံ အဘိရုယှ တတ္ထ နိသိန္နာ ဂါယိတ္ဝာ ပစ္ဈူသကာလေ တေသံ ဂီဝါသု ကံသတာလေ ဗန္ဓိတ္ဝာ တေ ဥပ္ပါ-တေတ္ဝာ ဩတရထာ’’တိ။ သော ကိရ ‘‘ပဉ္စာလရညော မိတု သရီရဝဏ္ဏံ ဒေဝ-တာပိ ဂါယန္တီ’’တိ ပါကဋဘာဝကရဏတ္ထံ တထာ ကာရေသိ။ ပုန ရာဇာ ကဝိ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ‘‘တာတာ ဣဒါနိ တုမ္ဟေ ‘ဝေရူပါ ကုမာရိကာ ဇမ္ဗုဒီပတလေ အညာ ရညော နာနုစ္ဆဝိကာ၊ မိထိလာယံ ဝေဒေဟရညော အနုစ္ဆဝိကာ’တိ ရညော စ ဣဿရိယံ ဣမာယ စ ရူပံ ဝဏ္ဏေတ္ဝာ ဂီတာနိ ဗန္ဓထာ’’တိ အာဟ။ တေ တထာ ကတ္ဝာ ရညော အာရောစယိံသု။

ရာဇာ တေသံ ဓနံ ဒတ္ဝာ ပုန ဂါယကေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ‘‘တာတာ မိထိလံ ဂန္ဓာ တတ္ထ ဣမိနာဝ ဥပါယေန ဂါယထာ’’တိ ပေသေသိ။ တေ တာနိ ဂါယန္တာ အနုပုဗ္ဗေန မိထိလံ ဂန္ဓာ သမဇ္ဇမဏ္ဍလေ ဂါယိံသု။ တာနိ သုတ္ဝာ မဟာဇနော ဥက္ကာသဟဿာနိ ပဝတ္တေတ္ဝာ တေသံ ဗဟုံ ဓနံ အဒါသိ။ တေ ရတ္တိသမယေ ရုက္ခေသုပိ ဂါယိတ္ဝာ ပစ္ဈူသကာလေ သကုဏာနံ ဂီဝါသု ကံသတာလေ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဩတရန္တိ။ အာကာသေ ကံသတာလသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ‘‘ပဉ္စာလရာဇဓီတု သရီရဝဏ္ဏံ ဒေဝတာပိ ဂါယန္တီ’’တိ သကလနဂရေ ကောလာဟလံ အဟောသိ။ ရာဇာ သုတ္ဝာ ဂါယကေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ အန္တောနိဝေသနေ သဗ္ဗံ ကာရေတ္ဝာ ‘‘ဝေရူပံ ကိရ ဥတ္တမရူပဓရံ မိတရံ စူဠနိ-ရာဇာ မယှံ ဒါတုကာမော’’တိ တုဿိတ္ဝာ တေသံ ဗဟုံ ဓနံ အဒါသိ။ တေ အာဂန္ဓာ ဗြဟ္မဒတ္တဿ အာရောစေသုံ။ အထ နံ ကေဝဋ္ဋော အာဟ ‘‘ဣဒါနိ မဟာရာဇ ဒိဝသံ ဝဝတ္ထပနတ္ထာယ ဂဒ်ိဿာမီ’’တိ။ သာဓု အာစရိယ ကိံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ ထောကံ ပဏ္ဏာကာရန္တိ။ ‘‘တေန ဟိ ဂဏှာ’’တိ ဒါပေသိ။ သော တံ အာဒါယ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ဝေဒေဟရဋ္ဌံ ပါပုဏိ။ တဿာဂမနံ သုတ္ဝာ နဂရေ ကောလာဟလံ ဇာတံ ‘‘စူဠနိရာဇာ ကိရ ဝေဒေဟော စ မိတ္တသန္ထဝံ ကရိဿန္တိ၊ စူဠနိရာဇာ အတ္တနော မိတရံ အမှာကံ ရညော

dassati, Kevaṭṭo divasaṁ vavatthapetuṁ etī”ti. Vedeharājāpi suṇi, mahāsattopi, sutvāna panassa etadahosi “tassāgamanaṁ mayhaṁ na ruccati, tathato naṁ jānissāmī”ti. So Cūḷanisantike upanikkhittakapurisānaṁ sāsanaṁ pesesi “imamatthaṁ tathato jānitvā pesentū”ti. Atha te “mayametaṁ tathato na jānāma, rājā ca Kevaṭṭo ca sayanagabbhe nisīditvā mantenti, rañño pana sayanapālikā sāḷikā sakuṇikā etamatthaṁ jāneyyā”ti paṭipesayiṁsu.

Taṁ sutvā mahāsatto cintesi “yathā paccāmittānaṁ okāso na hoti, evaṁ suvibhattaṁ katvā susajjitaṁ nagaraṁ ahaṁ Kevaṭṭassa daṭṭhuṁ na dassāmī”ti. So nagaradvārato yāva rājagehā rājagehato ca yāva attagehā gamanamaggaṁ ubhosu passesu kilañjehi parikkhipāpetvā matthakepi kilañjehi paṭicchādāpetvā cittakammaṁ kārāpetvā bhūmiyaṁ pupphāni vikiritvā puṇṇaghaṭe ṭhapāpetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi. Kevaṭṭo nagaraṁ pavisitvā suvibhattaṁ nagaraṁ apassanto “raññā me maggo alaṅkārāpito”ti cintetvā nagarassa adassanatthaṁ katabhāvaṁ na jāni. So gantvā rājānaṁ disvā paṇṇākāraṁ paṭicchāpetvā paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ nisīditvā raññā katasakkārasammāno āgatakāraṇaṁ ārocento dve gāthā abhāsi—

599. “Rājā santhavakāmo te, ratanāni pavecchati.
Āgacchantu ito dūtā, mañjukā piyabhāṇino.

600. Bhāsantu mudukā vācā, yā vācā paṭinanditā.
Pañcālo ca Videho ca, ubho ekā bhavantu te”ti.

Tattha **santhavakāmo**ti mahārāja amhākaṁ rājā tayā saddhiṁ mittasanthavaṁ kātukāmo. **Ratanānī**ti itthiratanaṁ attano dhītaraṁ ādiṁ katvā tumhākaṁ sabbaratanāni dassati. **Āgacchantū**ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato paṇṇākāraṁ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇino dūtā idha āgacchantu, ito ca tattha gacchantu. **Ekā bhavantū**ti Gaṅgodakaṁ viya Yamunodakena saddhiṁ saṁsandantā ekasadisāva hontūti.

ဒဿတိ၊ ကေဝဋ္ဋော ဒိဝသံ ဝဝတ္ထပေတုံ တေ''တိ။ ဝေဒေဟရာဇာပိ သုဏိ, မဟာသတ္တောပိ၊ သုတ္ဝာန ပနဿ တေဒဟောသိ “တဿာဂမနံ မယှံ နရုစ္စတိ၊ တထတော နံ ဇာနိဿာမီ”တိ။ သော စူဠနိသင်္ခေ ဥပနိက္ခိတ္တက-ပုရိသာနံ သာသနံ ပေသေသိ “ဣမမတ္ထံ တထတော ဇာနိတ္ဝာ ပေသေန္တု။”တိ။ အထ တေ “မယမေတံ တထတော န ဇာနာမ၊ ရာဇာ စ ကေဝဋ္ဋော စ သယနဂဗ္ဘေ နိသီဒိတ္ဝာ မန္တေန္တိ၊ ရညော ပန သယနပါလိကာ သာဠိကာ သကုဏိကာ ဇေမတ္ထံ ဇာနေယျာ”တိ ပဋိပေဿယိ်သု။

တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ “ယထာ ပစ္စာမိတ္တာနံ ဩကာသော န ဟောတိ၊ ဧဝံ သုဝိဘတ္တံ ကတ္ဝာ သုသဇ္ဇိတံ နဂရံ အဟံ ကေဝဋ္ဋဿ ဒဋ္ဌုံ န ဒဿာမီ”တိ။ သော နဂရဒ္ဝါရတော ယာဝ ရာဇဂေဟာ ရာဇဂေဟတော စ ယာဝ အတ္တဂေဟာ ဂမနမဂ္ဂံ ဥဘောသု ပဿေသု ကိလဉ္ဇေဟိ ပရိက္ခိပါပေတ္ဝာ မတ္ထကေပိ ကိလဉ္ဇေဟိ ပဋိစ္ဆာဒါပေတ္ဝာ စိတ္တကမ္မံ ကာရာပေတ္ဝာ ဘူမိယံ ပုပ္ဖါနိ ဝိကိရိတ္ဝာ ပုဏ္ဏဃဋေ ဌပါပေတ္ဝာ ကဒလိယော ဗန္ဓာပေတ္ဝာ ဓဇေ ပဋ္ဌာပေသိ။ ကေဝဋ္ဋော နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ သုဝိဘတ္တံ နဂရံ အပဿန္တော “ရညာ မေ မဂ္ဂေါ အလင်္ကာရာပိတော”တိ စိန္တေတ္ဝာ နဂရဿ အဒဿနတ္ထံ ကတဘာဝံ နဉာနိ။ သော ဂန္ဓာ ရာဇာနံ ဒိသ္ဝာ ပဏ္ဏာကာရံ ပဋိစ္ဆာပေတ္ဝာ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ ဧကမန္တံ နိသီဒိတ္ဝာ ရညာ ကတသက္ကာရသမ္မာနော အာဂတကာရဏံ အာရောစေန္တော ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ—

၅၉၉။ “ရာဇာ သန္ထဝကာမော တေ၊ ရတနာနိ ပဝေစ္ဆတိ။
အာဂစ္ဆန္တု၊ ဣတော ဒူတာ၊ မဉ္ဇုကာ ပိယဘာဏိနော။

၆၀၀။ ဘာသန္တု၊ မုဒုကာ ဝါစာ၊ ယာ ဝါစာ ပဋိနန္ဒိတာ။
ပဉ္စာလော စ ဝိဒေဟော စ၊ ဥဘော ဧကော ဘဝန္တု၊ တေ”တိ။

တတ္ထ **သန္ထဝကာမော**တိ မဟာရာဇ အမှာကံ ရာဇာ တယာ သဒ္ဓိံ မိတ္တသန္ထဝံ ကာတုကာမော။ **ရတနာနီ**တိ ဣတ္ထိရတနံ အတ္တနော ဓီတရံ အာဒိံ ကတ္ဝာ တုမှာကံ သဗ္ဗရတနာနိ ဒဿတိ။ **အာဂစ္ဆန္တု**တိ ဣတော ပဋ္ဌာယ၊ ကိရ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရတော ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတ္ဝာ မဓုရဝစနာ ပိယဘာဏိနော ဒူတာ ဣဓ အာဂစ္ဆန္တု၊ ဣတော စ တတ္ထ ဂစ္ဆန္တု။ **ကော ဘဝန္တု**တိ ဂင်္ဂောဒကံ ဝိယ ယမုနောဒကေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒန္တာ ကေသဒိသာဝ ဟောန္တူတိ။

Evañca pana vatvā “mahārāja amhākaṁ rājā aññaṁ mahāmattaṁ pesetukāmo hutvāpi ‘añño manāpaṁ katvā sāsanaṁ ārocetuṁ na sakkhissatī’ti maṁ pesesi ‘ācariya tumhe rājānaṁ sādhukaṁ pabodhetvā ādāya āgacchathā’ti, gacchatha rājaseṭṭha abhirūpañca kumārikaṁ labhissatha, amhākañca rañño saddhiṁ mittabhāvo[1] patiṭṭhahissatī”ti āha. So tassa vacanaṁ sutvā tuṭṭhamānaso “uttamarūpadharaṁ kira kumārikaṁ labhissāmī”ti savanasaṁsaggena bajjhitvā “ācariya tumhākañca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe vivādo ahosi, gacchatha puttaṁ me passatha, ubhopi paṇḍitā aññamaññaṁ khamāpetvā mantetvā ethā”ti āha. Taṁ sutvā Kevaṭṭo “passissāmi paṇḍitān”ti taṁ passituṁ agamāsi. Mahāsattopi taṁ divasaṁ “tena me pāpadhammena saddhiṁ sallāpo mā hotū”ti pātova thokaṁ sappiṁ pivi, gehampissa bahalena allagomayena lepāpesi, thambhe telena makkhesi, tassa nipannamañcakaṁ ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhādīni nīharāpesi.

So manussānaṁ saññamadāsi “tātā brāhmaṇe kathetuṁ āraddhe evaṁ vadeyyātha ‘brāhmaṇa mā paṇḍitena saddhiṁ kathayittha, ajja tena tikhiṇasappi pivitan’ti. Mayi ca tena saddhiṁ kathanākāraṁ karontepi ‘deva tikhiṇasappi te pivitaṁ, mā kathethā’ti maṁ nivārethā”ti. Evaṁ vicāretvā mahāsatto rattapaṭaṁ nivāsetvā sattasu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā sattame dvārakoṭṭhake paṭamañcake nipajji. Kevaṭṭopissa paṭhamadvārakoṭṭhake ṭhatvā “kahaṁ paṇḍito”ti pucchi. Atha naṁ te manussā “brāhmaṇa mā saddamakari, sacepi āgacchitukāmo, tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena tikhiṇasappi pītaṁ, mahāsaddaṁ kātuṁ na labbhatī”ti āhaṁsu. Sesadvārakoṭṭhakesupi naṁ tatheva āhaṁsu. So sattamadvārakoṭṭhakaṁ atikkamitvā paṇḍitassa santikaṁ agamāsi. Paṇḍito kathanākāraṁ dassesi. Atha naṁ manussā “deva mā kathayittha, tikhiṇasappi te pītaṁ, kiṁ te iminā duṭṭhabrāhmaṇena saddhiṁ kathitenā”ti vatvā vārayiṁsu. Iti so tassa santikaṁ gantvā neva nisīdituṁ, na āsanaṁ nissāya ṭhitaṭṭhānaṁ labhi, allagomayaṁ akkamitvā aṭṭhāsi.

1. Metti ca vo (Sī), mittasanthavo (Syā)

ဧဝဉ္စ ·ပန ဝတ္ဝာ ‘‘မဟာရာဇ အမှာကံ ရာဇာ အညံ မဟာမတ္တံ ပေသေတုကာမော ဟုတ္ဝာပိ ‘အညော မနာပံ ကတ္ဝာ သာသနံ အာရောစေတုံ န သက္ခိဿတီ’တိ မံ ပေသေသိ ‘အာစရိယ တုမ္ဟေ ရာဇာနံ သာဓုကံ ပဗောဓေတ္ဝာ အာဒါယ အာဂစ္ဆထာ’တိ၊ ဂစ္ဆထ ရာဇသေဋ္ဌ အဘိရူပဉ္စ ကုမာရိကံ လဘိဿထ၊ အမှာကဉ္စ ရညော သဒ္ဓိံ မိတ္တဘာဝေါ ပတိဋ္ဌဟိဿတီ’’တိ အာဟ။ သော တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ တုဋ္ဌမာနသော ‘‘ဥတ္တမရူပဓရံ ကိရ ကုမာရိကံ လဘိဿာမီ’’တိ သဝနသံသဂ္ဂေန ဗန္ဓိတ္ဝာ ‘‘အာစရိယ တုမှာကဉ္စ ကိရ မဟောသဓပဏ္ဍိတဿ စ ဓမ္မယုဒ္ဓေ ဝိဝါဒေါ အဟောသိ၊ ဂစ္ဆထ ပုတ္တံ မေ ပဿထ၊ ဥဘောပိ ပဏ္ဍိတာ အညမညံ ခမာပေတ္ဝာ မန္တေတ္ဝာ ဧထာ’’တိ အာဟ။ တံ သုတ္ဝာ ကေဝဋ္ဋော ‘‘ပဿိဿာမိ ပဏ္ဍိတ’’န္တိ တံ ပဿိတုံ အဂမာသိ။ မဟာသတ္တောပိ တံ ဒိဝသံ ‘‘တေန မေ ပါပဓမ္မေန သဒ္ဓိံ သလ္လာပေါ မာ ဟောတူ’’တိ ပါတောဝ ထောကံ သပ္ပိံ ပိဝိ၊ ဂေဟမ္ပိဿ ဗဟလေန အလ္လဂေါမယေန လေပါပေသိ၊ ထမ္ဘေ တေလေန မက္ခေသိ၊ တဿ နိပန္နမဉ္စကံ ဌပေတ္ဝာ သေသာနိ မဉ္စပီဌာဒီနိ နီဟရာပေသိ။

သော မနုဿာနံ သညမဒါသိ ‘‘တာတာ ဗြာဟ္မဏော ကထေတုံ အာရဒ္ဓေ ဧဝံ ဝဒေယ္ယာထ ‘ဗြာဟ္မဏ မာ ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ ကထယိတ္ထ၊ အဇ္ဇ တေန တိခိဏသပ္ပိ ပိဝိတ’န္တိ။ မယိ စ တေန သဒ္ဓိံ ကထနာကာရံ ကရောန္တေပိ ‘ဒေဝ တိခိဏသပ္ပိ တေ ပိဝိတံ၊ မာ ကထေထာ’တိ မံ နိဝါရေထာ’’တိ။ ဧဝံ ဝိစာရေတ္ဝာ မဟာသတ္တော ရတ္တုပဋံ နိဝါသေတ္ဝာ သတ္တသု ဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေသု မနုဿေ ဌပေတ္ဝာ သတ္တမေ ဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေ ပဋမဉ္စကေ နိပဇ္ဇိ။ ကေဝဋ္ဋောပိ သဟ ပဋမဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေ ဌတ္ဝာ ‘‘ကဟံ ပဏ္ဍိတော’’တိ ပုစ္ဆိ။ အထ နံ တေ မနုဿာ ‘‘ဗြာဟ္မဏ မာ သဒ္ဒမကရိ၊ သစေပိ အာဂန္တုကာမော၊ တုဏှီ ဟုတ္ဝာ ဧဟိ၊ အဇ္ဇ ပဏ္ဍိတေန တိခိဏသပ္ပိ ပိတံ၊ မဟာသဒ္ဒံ ကာတုံ န လဿကီ’’တိ အာဟံသု။ သေသဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေသုပိ နံ တထေဝ အာဟံသု။ သော သတ္တမဒ္ဝါရကောဋ္ဌကံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ပဏ္ဍိတော ကထနာကာရံ ဒဿေသိ။ အထ နံ မနုဿာ ‘‘ဒေဝ မာ ကထယိတ္ထ၊ တိခိဏသပ္ပိ တေ ပိတံ၊ ကိံ တေ ဣမိနာ ဒုဋ္ဌဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ ကထိတေနာ’’တိ ဝတ္ဝာ ဝါရယိံသု။ ဣတိ သော တဿ သန္တိကံ ဂန္ဓာ နေဝ နိသီဒိတုံ, န အာသနံ နိဿာယ ဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ လဘိ၊ အလ္လဂေါမယံ အက္ကမိတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။

၁-မေတ္တိ စ ဝေါ(သီ)၊ မိတ္တသန္ထဝေါ(သျာ)

Atha naṁ oloketvā eko akkhīni nimīli, eko bhamukaṁ ukkhipi, eko kapparaṁ kaṇḍūyi. So tesaṁ kiriyaṁ oloketvā maṅkubhūto "gacchāmahaṁ paṇḍitā"ti vatvā aparena "are duṭṭhabrāhmaṇa 'mā saddamakāsī'ti vutto saddameva karosi, aṭṭhīni te bhindissāmī"ti vutte bhītatasito hutvā nivattitvā olokesi. Atha naṁ añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṁ tālesi, añño gīvāyaṁ gahetvā khipi, añño piṭṭhiyaṁ hatthatalena pahari. So dīpimukhā muttamigo viya bhītatasito nikkhamitvā rājagehaṁ gato. Rājā cintesi "ajja mama putto imaṁ pavattiṁ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvinnaṁ paṇḍitānaṁ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṁ, ajja ubho aññamaññaṁ khamāpessanti, lābhā vata me"ti. So Kevaṭṭaṁ disvā paṇḍitena saddhiṁ saṁsandanākāraṁ pucchanto gāthamāha—

601. "Kathaṁ nu Kevaṭṭa Mahosadhena,
Samāgamo āsi ta'diṅgha brūhi.
Kacci te paṭinijjhatto,
Kacci tuṭṭho Mahosadho"ti.

Tattha **paṭinijjhatto**ti dhammayuddhamaṇḍale[1] pavattaviggahassa vūpasamanatthaṁ kacci tvaṁ tena, so ca tayā nijjhatto khamāpito. **Kacci tuṭṭho**ti kacci tumhākaṁ raññā pesitaṁ pavattiṁ sutvā tuṭṭhoti.

Taṁ sutvā Kevaṭṭo "mahārāja tumhe 'paṇḍito'ti taṁ gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma natthī"ti gāthamāha—

602. "Anariyarūpo puriso janinda,
Asammodako thaddho asabbhirūpo.
Yathā mūgo ca badhiro ca,
Na kiñci'tthaṁ abhāsathā"ti.

Tattha **asabbhirūpo**ti apaṇḍitajātiko. **Na kiñci'tthan**ti mayā saha kiñci atthaṁ na bhāsittha, teneva naṁ apaṇḍitoti maññāmīti bodhisattassa aguṇaṁ kathesi.

1. Dhammayuddhakāle (Ka)

အထ နံ ဩလောကေတွာ ဧကော အင်္ဂီနိ နိမိလိ၊ ဧကော ဘမုကံ ဥက္ခိပိ၊ ဧကော ကပ္ပရံ ကဏ္ဍူယိ။ သော တေသံ ကိရိယံ ဩလောကေတွာ မင်္ကုဘူတော "ဂစ္ဆာမဟံ ပဏ္ဍိတာ"တိ ဝတွာ အပရေန "အရေ ဒုဋ္ဌဗြာဟ္မဏ 'မာ သဒ္ဒမကာသီ'တိ ဝုတ္တော သဒ္ဒမေဝ ကရောသိ၊ အဋ္ဌိနိ တေ ဘိန္ဒိဿာမီ"တိ ဝုတ္တေ ဘီတတသိတော ဟုတ္ဝာ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေသိ။ အထ နံ အညော ဝေဠုပေသိကာယ ပိဋ္ဌိယံ တာလေသိ၊ အညော ဂိဝါယံ ဂဟေတွာ ခိပိ၊ အညော ပိဋ္ဌိယံ ဟတ္ထတလေန ပဟရိ။ သော ဒီပိမုခါ မုတ္တမိဂေါ ဝိယ ဘီတတသိတော နိက္ခမိတွာ ရာဇဂေဟံ ဂတော။ ရာဇာ စိန္တေသိ "အဇ္ဇ မမ ပုတ္တော ဇုမံ ပဝတ္တိံ သုတွာ တုဋ္ဌော ဘဝိဿတိ၊ ဒွိန္နံ ပဏ္ဍိတာနံ မဟတိယာ ဓမ္မသာကစ္ဆာယ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ အဇ္ဇ ဥဘောပိ အညမညံ ခမာပေဿန္တိ၊ လာဘာ ဝတ မေ"တိ။ သော ကေဝဋ်ံ ဒိသွာ ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနာကာရံ ပုစ္ဆန္တော ဂါထမာဟ—

၆၀။ "ကထံ နု ကေဝဋ္ဋ မဟောသဓေန၊
သမာဂမော အာသိ တ'ဒိဃ် ဗြူဟိ။
ကစ္စိ တေ ပဋိနိဇ္ဈတ္တော၊
ကစ္စိ တုဋ္ဌော မဟောသဓော"တိ။

တတ္ထ **ပဋိနိဇ္ဈတ္တော**တိ ဓမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ[1] ပဝတ္တဝိဂ္ဂဟဿ ဝူပသမနတ္ထံ ကစ္စိ တွံ တေန, သော စ တယာ နိဇ္ဈတ္တော ခမာပိတော။ **ကစ္စိ တုဋ္ဌော**တိ ကစ္စိ တုမှာကံ ရညာ ပေသိတံ ပဝတ္တိံ သုတွာ တုဋ္ဌောတိ။

တံ သုတွာ ကေဝဋ္ဋော "မဟာရာဇ တုမ္ဟေ 'ပဏ္ဍိတော'တိ တံ ဂဟေတွာ ဝိစရထ၊ တတော အသပ္ပုရိသတရော နာမ နတ္ထီ"တိ ဂါထမာဟ—

၆၀၂။ "အနရိယရူပေါ ပုရိသော ဇနိန္ဒ၊
အသမ္မောဒကော ထဒ္ဓေါ အသင်္ဂီရူပေါ။
ယထာ မူဂေါ စ ဗဓိရော စ၊
န ကိဉ္စိ'တ္ထံ အဘာသထာ"တိ။

တတ္ထ **အသင်္ဂီရူပေါ**တိ အပဏ္ဍိတဇာတိကော။ **န ကိဉ္စိ'တ္ထ**န္တိ မယာ သဟ ကိဉ္စိ အတ္ထံ န ဘာသိတ္ထ၊ တေနေဝ နံ အပဏ္ဍိတောတိ မညာမိတိ ဗောဓိ-သတ္တဿ အဂုဏံ ကထေသိ။

၁-ဓမ္မယုဒ္ဓကာလေ(က)

Rājā tassa vacanaṁ anabhinanditvā appaṭikkositvā tassa ca tena saddhiṁ āgatānañca paribbayañceva nivāsagehañca dāpetvā “gacchathācariya vissamathā”ti taṁ uyyojetvā “mama putto paṇḍito paṭisanthārakusalo, iminā kira saddhiṁneva paṭisanthāraṁ akāsi, na tuṭṭhiṁ pavedesi. Kiñci tena anāgatabhayaṁ diṭṭhaṁ bhavissatī”ti sayameva kathaṁ samuṭṭhāpesi—

603. “Addhā idaṁ mantapadaṁ sududdasaṁ,
Attho suddho naraviriyena diṭṭho.
Tathā hi kāyo mama sampavedhati,
Hitvā sayaṁ ko parahattha’messatī”ti.

Tattha **idan**ti yaṁ mama puttena diṭṭhaṁ, addhā idaṁ mantapadaṁ aññena ittarapurisena sududdasaṁ. **Naraviriyenā**ti vīriyavantena Mahosadhapaṇḍitena suddho attho diṭṭho bhavissati. **Sayan**ti sakaṁ raṭṭhaṁ hitvā ko parahatthaṁ gamissati.

“Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati. Ayañhi āgacchanto na mittasanthavatthāya āgamissati, maṁ pana kāmena palobhetvā nagaraṁ netvā gaṇhanatthāya āgatena bhavitabbaṁ. Taṁ anāgatabhayaṁ diṭṭhaṁ bhavissati paṇḍitenā”ti tassa tamatthaṁ āvajjetvā bhītatasitassa nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamiṁsu. Rājā Senakaṁ pucchi “Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṁ gantvā Cūḷanirājassa dhītu ānayanan”ti. Kiṁ kathetha mahārāja, na hi siriṁ āgacchantiṁ daṇḍena paharitvā palāpetuṁ vaṭṭati. Sace tumhe tattha gantvā taṁ gaṇhissatha, ṭhapetvā Cūḷanibrahmadattaṁ añño tumhehi samo jambudīpatale na bhavissati. Kiṁ kāraṇā? Jeṭṭharājadhītāya gahitattā. So hi “sesarājāno mama manussā, Vedeho ekova mayā sadiso”ti sakalajambudīpe uttamarūpadharaṁ dhītaraṁ tumhākaṁ dātukāmo jāto, karothassa vacanaṁ. Mayampi tumhe nissāya vatthālaṅkāre labhissāmāti. Rājā sesepi pucchi. Tepi tatheva kathesuṁ. Tassa tehi saddhiṁ kathentasseva Kevaṭṭabrāhmaṇo attano nivāsagehā nikkhamitvā “rājānaṁ āmantetvā gamissāmī”ti āgantvā “mahārāja na sakkā amhehi papañcaṁ kātuṁ, gamissāma

ရာဇာ တဿ ဝစနံ အနဘိနန္ဒိတ္ဝာ အပ္ပဋိက္ကောသိတ္ဝာ တဿ စ တေန သဒ္ဓိံ အာဂတာနဉ္စ ပရိဗ္ဗယဉ္စေဝ နိဝါသဂေဟဉ္စ ဒါပေတ္ဝာ “ဂစ္ဆထာစရိယ ဝိဿမထာ”တိ တံ ဥယ္ယောဇေတ္ဝာ “မမ ပုတ္တော ပဏ္ဍိတော ပဋိသန္ထာရကုသလော၊ ဣမိနာ ကိရ သဒ္ဓိံ နေဝ ပဋိသန္ထာရံ အကာသိ၊ န တုဋ္ဌိံ ပဝေဒေသိ။ ကိဉ္စိ တေန အနာဂတဘယံ ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတီ”တိ သယမေဝ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသိ—

၆၀၃။ “အဒ္ဓါ ဣဒံ မန္တပဒံ သုဒုဒ္ဒသံ၊
အတ္ထော သုဒ္ဓေါ နရဝိရိယေန ဒိဋ္ဌော။
တထာ ဟိ ကာယော မမ သမ္ပဝေဓတိ၊
ဟိတ္ဝာ သယံ ကော ပရဟတ္ထ’မေဿတီ”တိ။

တတ္ထ **ဣဒ**န္တိ ယံ မမ ပုတ္တေန ဒိဋ္ဌံ၊ အဒ္ဓါ ဣဒံ မန္တပဒံ အညေန ဣတ္တရပုရိသေန သုဒုဒ္ဒသံ။ **နရဝိရိယေနာ**တိ ဝီရိယဝန္တေန မဟောသဓပဏ္ဍိတေန သုဒ္ဓေါ အတ္ထော ဒိဋ္ဌော ဘဝိဿတိ။ **သယ**န္တိ သကံ ရဋ္ဌံ ဟိတ္ဝာ ကော ပရဟတ္ထံ ဂမိဿတိ။

“မမ ပုတ္တေန ဗြာဟ္မဏဿ အာဂမနေ ဒေါသော ဒိဋ္ဌော ဘဝိဿတိ။ အယဉ္ဟိ အာဂစ္ဆန္တော နေဝ မိတ္တသန္ထဝတ္ထာယ အာဂမိဿတိ၊ မံ ပန ကာမေန ပလောဘေတ္ဝာ နဂရံ နေတ္ဝာ ဂဏှနတ္ထာယ အာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ တံ အနာဂတဘယံ ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ ပဏ္ဍိတေနာ”တိ တဿ တမတ္ထံ အာဝဇ္ဇေတ္ဝာ ဘီတတသိတဿ နိသိန္နကာလေ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ အာဂမိံသု။ ရာဇာ သေနကံ ပုစ္ဆိ “သေနက ရုစ္စတိ တေ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရံ ဂန္ဒှာ စူဠနိရာဇဿ ဓီတု အာနယန”န္တိ။ ကိံ ကထေထ မဟာရာဇ၊ နဟိ သိရိံ အာဂစ္ဆန္တိံ ဒဏ္ဍေန ပဟရိတ္ဝာ ပလာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သစေ တုမ္ဟေ တတ္ထ ဂန္ဒှာ တံ ဂဏှိဿထ၊ ဌပေတ္ဝာ စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တံ အညော တုမ္ဟေဟိ သမော ဇမ္ဗုဒီပတလေ နဘဝိဿတိ။ ကိံကာရဏာ? ဇေဋ္ဌရာဇဓီတာယ ဂဟိတတ္တာ။ သော ဟိ “သေသရာဇာနော မမ မနုဿာ၊ ဝေဒေဟော ဧကော၀ မယာ သဒိသော”တိ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဥတ္တမရူပဓရံ ဓီတရံ တုမ္ဟာကံ ဒါတုကာမော ဇာတော၊ ကရောထဿ ဝစနံ။မယမ္ပိ တုမ္ဟေ နိဿာယ ဝတ္ထာလင်္ကာရေ လဘိဿာမာတိ။ ရာဇာ သေသေပိ ပုစ္ဆိ။ တေပိ တထေဝ ကထေသုံ။ တဿ တေဟိ သဒ္ဓိံ ကထေန္တဿေဝ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏော အတ္တနော နိဝါသဂေဟာ နိက္ခမိတ္ဝာ “ရာဇာနံ အာမန္တေတ္ဝာ ဂမိဿာမီ”တိ အာဂန္ဒှာ “မဟာရာဇ နဿ္ဟာ အမှေဟိ ပပဉ္စံ ကာတုံ၊ ဂမိဿာမ

mayaṁ narindā”ti āha. Rājā tassa sakkāraṁ katvā taṁ uyyojesi. Mahāsatto tassa gamanabhāvaṁ ñatvā nhatvā alaṅkaritvā rājupaṭṭhānaṁ āgantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Rājā cintesi “putto me Mahosadhapaṇḍito mahāmantī mantapāraṅgato atītānāgatapaccuppannaṁ atthaṁ jānāti. Amhākaṁ tattha gantuṁ yuttabhāvaṁ vā ayuttabhāvaṁ vā paṇḍito jānissatī”ti. So attanā paṭhamaṁ cintitaṁ avatvā rāgaratto mohamūḷho hutvā taṁ pucchanto gāthamāha—

604. “Channaṁ hi ekāva matī sameti,
Ye paṇḍitā uttamabhūripattā.
Yānaṁ ayānaṁ atha vāpi ṭhānaṁ,
Mahosadha tvampi matiṁ karohī”ti.

Tattha **channan**ti paṇḍita Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama imesañca catunnanti channaṁ amhākaṁ **ekāva mati** ekoyeva ajjhāsayo Gaṅgodakaṁ viya Yamunodakena saṁsandati sameti. Ye mayaṁ chapi janā paṇḍitā uttamabhūripattā, tesaṁ no channampi Cūḷanirājadhītu ānayanaṁ ruccatīti. **Ṭhānan**ti idheva vāso. **Matiṁ karohī**ti amhākaṁ ruccanakaṁ nāma appamāṇaṁ, tvampi cintehi, kiṁ amhākaṁ āvāhatthāya tattha yānaṁ udāhu ayānaṁ adu idheva vāso ruccatīti.

Taṁ sutvā paṇḍito “ayaṁ rājā ativiya kāmagiddho andhabālabhāvena imesaṁ catunnaṁ vacanaṁ gaṇhāti, gamane dosaṁ kathetvā nivattessāmi nan”ti cintetvā catasso gāthāyo abhāsi—

605. “Jānāsi kho rāja mahānubhāvo,
Mahabbalo Cūḷanibrahmadatto.
Rājā ca taṁ icchati māraṇatthaṁ,
Migaṁ yathā okacarena luddo.

606. Yathāpi maccho baḷisaṁ, vaṅkaṁ maṁsena chāditaṁ.
Āmagiddho na jānāti, maccho maraṇa’mattano.

607. Evameva tuvaṁ rāja, cūḷaneyyassa dhītaraṁ,
Kāmagiddho na jānāsi, macchova maraṇa’mattano.

မယံ နရိန္ဒာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ တဿ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ တံ ဥယ္ယောဇေသိ။ မဟာသတ္တောပိ တဿ ဂမနဘာဝံ ဉတ္ဝာ နှတ္ဝာ အလင်္ကရိတ္ဝာ ရာဇုပဋ္ဌာနံ အာဂန္ဒ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ ရာဇာ စိန္တေသိ “ပုတ္တော မေ မဟောသဓပဏ္ဍိတော မဟာမန္တီ မန္တပါရင်္ဂတော အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အတ္ထံ ဇာနာတိ။ အမှာကံ တတ္ထ ဂန္တုံ ယုတ္တဘာဝံ ဝါ အယုတ္တဘာဝံ ဝါ ပဏ္ဍိတော ဇာနိဿတီ”တိ။ သော အတ္တနာ ပဌမံ စိန္တိတံ အဝတ္ဝာ ရာဂရတ္တော မောဟမူဠ္ဎော ဟုတ္ဝာ တံ ပုစ္ဆန္တော ဂါထမာဟ—

၆၀၄။ “ဆန္နံ ဟိ ဧကာဝ မတီ သမေတိ၊
ယေ ပဏ္ဍိတာ ဥတ္တမဘူရိပတ္တာ။
ယာနံ အယာနံ အထ ဝါပိ ဌာနံ၊
မဟောသဓ တွမ္ပိ မတိံ ကရောဟီ”တိ။

တတ္ထ **ဆန္နန္တိ** ပဏ္ဍိတ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏဿ စ မမ စ ဣမေသဉ္စ စတုန္နန္တိ ဆန္နံ. အမှာကံ **ဧကာဝ မတိ** ဧကောယေဝ အဇ္ဈာသယော ဂင်္ဂါဒကံ ဝိယ ယမုနောဒကေန သံသန္ဒတိ သမေတိ။ ယေ မယံ ဆပိ ဇနာ ပဏ္ဍိတာ ဥတ္တမဘူရိပတ္တာ၊ ကေဝံ နော ဆန္နမ္ပိ စူဠနိရာဇဓီတု အာနယနံ ရုစ္စတီတိ။ **ဌာနန္တိ** ဣဓေဝ ဝါသော။ **မတိံ ကရောဟီ**တိ အမှာကံ ရုစ္စနကံ နာမ အပ္ပမာဏံ၊ တွမ္ပိ စိန္တေဟိ၊ ကိံ အမှာကံ အာဝါဟတ္ထာယ တတ္ထ ယာနံ ဥဒါဟု အယာနံ အဒု ဣဓေဝ ဝါသော ရုစ္စတီတိ။

တံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတော “အယံ ရာဇာ အတိဝိယ ကာမဂိဒ္ဓေါ အန္ဓဗာလဘာဝေန ဣမေသံ စတုန္နံ ဝစနံ ဂဏှာတိ၊ ဂမနေ ဒေါသံ ကထေတ္ဝာ နိဝတ္တေဿာမိ န”န္တိ စိန္တေတ္ဝာ စတဿော ဂါထာယော အဘာသိ—

၆၀၅။ “ဇာနာသိ ခေါ ရာဇ မဟာနုဘာဝေါ၊
မဟဗ္ဗလော စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တော။
ရာဇာ စ တံ ဣစ္ဆတိ မာရဏတ္ထံ၊
မိဂံ ယထာ သြကစရေန လုဒ္ဒေါ။

၆၀၆။ ယထာပိ မစ္ဆော ဗဠိသံ၊ ဝင်္ကံ မံသေန ဆာဒိတံ။
အာမဂိဒ္ဓေါ န ဇာနာတိ၊ မစ္ဆော မရဏ’မတ္တနော။

၆၀၇။ ဧဝမေဝ တုဝံ ရာဇ၊ စူဠနေယျဿ ဓီတရံ။
ကာမဂိဒ္ဓေါ န ဇာနာသိ၊ မစ္ဆောဝ မရဏ’မတ္တနော။

608. Sace gacchasi Pañcālaṁ, khippa'mattaṁ jahissasi.
Migaṁ panthānubandhaṁva, mahantaṁ bhayamessatī"ti.

Tattha **rājā**ti Videhaṁ ālapati. **Mahānubhāvo**ti mahāyaso. **Mahabbalo**ti aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhena balena samannāgato. **Māraṇatthan**ti māraṇassa[1] atthāya. **Okacarenā**ti okacārikāya migiyā. Luddo hi ekaṁ migiṁ sikkhāpetvā rajjukena bandhitvā araññaṁ netvā migānaṁ gocaraṭṭhāne ṭhapesi. Sā bālamigaṁ attano santikaṁ ānetukāmā sakasaññāya[2] rāgaṁ janentī viravati. Tassā saddaṁ sutvā bālamigo migagaṇaparivuto vanagumbe nipanno sesamigīsu saññaṁ akatvā tassā saddassavanasaṁsaggena baddho vuṭṭhāya nikkhamitvā gīvaṁ ukkhipitvā kilesavasena taṁ migiṁ upagantvā luddassa passaṁ datvā tiṭṭhati. Tamenaṁ so tikhiṇāya sattiyā vijjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpeti. Tattha luddo viya Cūḷanirājā, okacārikā viya assa dhītā, luddassa hatthe āvudhaṁ viya Kevaṭṭabrāhmaṇo. Iti yathā okacarena luddo migaṁ māraṇatthāya icchati, evaṁ sopi rājā taṁ icchatīti attho.

Āmagiddhoti byamasatagambhīre udake vasantopi tasmiṁ baḷisassa[3] vaṅkaṭṭhānaṁ chādetvā ṭhite āmasaṅkhāte āmise giddho hutvā baḷisaṁ gilati, attano maraṇaṁ na jānāti. Dhītaranti Cūḷanibāḷisikassa Kevaṭṭabrāhmaṇassa vacanabaḷisaṁ chādetvā ṭhitaṁ āmisasadisaṁ[4]. Tassa rañño dhītaraṁ kāmagiddho hutvā maccho attano maraṇasaṅkhātaṁ āmisaṁ viya na jānāsi. **Pañcālan**ti Uttarapañcālanagaraṁ. **Attan**ti attānaṁ. **Panthānubandhan**ti[5] yathā gāmadvāramaggaṁ anubandhamigaṁ[6] **mahantaṁ bhayamessati,** taṁ hi migaṁ māraṇatthāya āvudhāni gahetvā nikkhantesu manussesu ye ye passanti, te te mārenti, evaṁ Uttarapañcālanagaraṁ gacchantampi taṁ mahantaṁ maraṇabhayaṁ essati upagamissatīti.

Evaṁ mahāsatto catūhi gāthāhi rājānaṁ niggaṇhitvā kathesi. So rājā tena ativiya niggahitova "ayaṁ maṁ attano dāsaṁ viya maññati,

1. Kāraṇatthanti maraṇakāraṇassa (Sī) 2. Sakabhāsāya (Ka) 3. Baḷise (Ka)
4. Na jānāsīti bāḷisiko viya Cūḷanirājā, ayabaḷiso viya Kevaṭṭabrāhmaṇo, baḷisaṁ chādetvā ṭhita-āmisaṁ viya rājadhītā. (Ka)
5. Pathānupannanti (Sī, I), panthānuppannanti (Syā)
6. Anuppattaṁ migaṁ (Sī), anuppannaṁ migaṁ (Syā)

၆၀၈။ "သစေ ဂစ္ဆသိ ပဉ္စာလံ၊ ခိပ္ပ'မတ္တံ ဇဟိဿသိ။
မိဂံ ပန္ထာနုဗန္ဓံဝ၊ မဟန္တံ ဘယမေဿတီ"တိ။

တတ္ထ **ရာဇာ**တိ ဝိဒေဟံ အာလပတိ။ **မဟာနုဘာဝေါ**တိ မဟာယသော။ **မဟဗ္ဗလော**တိ အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီသခ်ေန ဗလေန သမန္နာဂတော။ **မာရဏတ္ထ**န္တိ မာရဏာသ[1] အတ္ထာယ။ **သြကစရေနာ**တိ သြကစာရိကာယ မိဂိယာ။ လုဒ္ဒေါ ဟိ ဧကံ မိဂိံ သိက္ခာပေတွာ ရဇ္ဇုကေန ဗန္ဓိတွာ အရညံ နေတွာ မိဂါနံ ဂေါစရဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သာ ဗာလမိဂံ အတ္တနော သန္တိကံ အာနေတုကာမာ သကသညာယ[2] ရာဂံ ဇနေန္တီ ဝိရဝတိ။ တဿာ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ဗာလမိဂေါ မိဂဂဏပရိဝုတော ဝနဂုမ္ဗေ နိပန္နော သေသမိဂိသု သညံ အကတ္ဝာ တဿာ သဒ္ဒဿဝနသံသဂ္ဂေန ဗန္ဓော ဝုဋ္ဌာယ နိက္ခမိတ္ဝာ ဂီဝံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ကိလေသဝသေန တံ မိဂိံ ဥပဂန္တွာ လုဒ္ဒဿ ပဿံ ဒတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ တမေနံ သော တိခိဏာယ သတ္တိယာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေတိ။ တတ္ထ လုဒ္ဒေါ ဝိယ စူဠနိရာဇာ၊ သြကစာရိကာ ဝိယ အဿ ဓီတာ၊ လုဒ္ဒဿ ဟတ္ထေ အာဝုဓံ ဝိယ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏော။ ဇုတိ ယထာ သြကစရေန လုဒ္ဒေါ မိဂံ မာရဏတ္ထာယ ဣစ္ဆတိ၊ ဧဝံ သောပိ ရာဇာ တံ ဣစ္ဆတီတိ အတ္ထော။

အာမဂိဒ္ဓေါတိ ဗျာမသတဂမ္ဘီရေ ဥဒကေ ဝသန္တောပိ တသ္မိံ ဗဠိသဿ[3] ဝင်္ကာနံ ဆာဒေတွာ ဋ္ဌိတေ အာမသင်္ခါတေ အာမိသေ ဂိဒ္ဓေါ ဟုတ္ဝာ ဗဠိသံ ဂိလတိ၊ အတ္တနော မရဏံ န ဇာနာတိ။ ဓိတရန္တိ စူဠနိဗာဒ္ဓိသိကဿ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏဿ ဝစနဗဠိသံ ဆာဒေတ္ဝာ ဋ္ဌိတံ အာမိသသဒိသံ[4]။ တဿ ရညော ဓိတရံ ကာမဂိဒ္ဓေါ ဟုတ္ဝာ မစ္ဆော အတ္တနော မရဏဿင်္ခါတံ အာမိသံ ဝိယ န ဇာနာသိ။ **ပဉ္စာလန္တိ** ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရံ။ **အတ္တန္တိ** အတ္တာနံ။ **ပန္ထာနုဗန္ဓန္တိ**[5] ယထာ ဂါမဒ္ဝါရမဂ္ဂံ အနုဗန္ဓမိဂံ[6] **မဟန္တံ ဘယမေဿတိ၊** တံ ဟိ မိဂံ မာရဏတ္ထာယ အာဝုဓာနိ ဂဟေတ္ဝာ နိက္ခန္တေသု မနုဿေသု ယေ ယေ ပဿန္တိ၊ ဘော တေ မာရေန္တိ၊ ဧဝံ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရံ ဂစ္ဆန္တမ္ပိ တံ မဟန္တံ မရဏဘယံ ဧဿတိ ဥပဂမိဿတီတိ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော စတူဟိ ဂါထာဟိ ရာဇာနံ နိဂ္ဂဏှိတွာ ကထေသိ။ သော ရာဇာ တေန အတိဝိယ နိဂ္ဂဟိတောဝ "အယံ မံ အတ္တနော ဒါသံ ဝိယ မညတိ၊

၁-ကာရဏာတ္ထန္တိ မရဏကာရဏဿ (သီ) ၂-သကဘာသာယ (က) ၃-ဗဠိသေ (က)
၄-န ဇာနာသီတိ ဗာဒ္ဓိသိကော ဝိယ စူဠနိရာဇာ၊ အယဗဠိသော ဝိယ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏော၊ ဗဠိသံ ဆာဒေတ္ဝာ ဋ္ဌိတအာမိသံ ဝိယ ရာဇဓီတာ၊ (က)
၅-ပထာနုပန္နန္တိ (သီ၊ ဣ)၊ ပန္ထာနုပ္ပန္နန္တိ (သျာ) ၆-အနုပ္ပတ္တံ မိဂံ (သီ)၊ အနုပ္ပန္နံ မိဂံ (သျာ)

rājāti saññampi na karoti, aggarājena ‘dhītaraṁ dassāmī’ti mama santikaṁ pesitaṁ ñatvā ekampi maṅgalapaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ akathetvā maṁ ‘bālamigo viya gilitabaḷisamaccho viya panthānubandhamigo viya maraṇaṁ pāpuṇissatī’ti vadatī”ti kujjhitvā anantaraṁ gāthamāha—

609. “Mayameva bāla’mhase eḷamūgā,
Ye uttamatthāni tayī lapimhā.
Kimeva tvaṁ naṅgalakoṭivaḍḍho,
Atthāni jānāsi yathāpi aññe”ti.

Tattha **bāla’mhase**ti bālāmha. **Eḷamūgā**ti lālamukhā mayameva. **Uttamatthānī**ti uttama-itthiratanapaṭilābhakāraṇāni. **Tayī lapimhā**ti tava santike kathayimhā. **Kimevā**ti garahatthe nipāto[1]. **Naṅgalakoṭivaḍḍho**ti gahapatiputto daharakālato paṭṭhāya naṅgalakoṭiṁ vahantoyeva vaḍḍhati, tamatthaṁ sandhāya “tvaṁ gahapatikammameva jānāsi, na khattiyānaṁ maṅgalakamman”ti iminā adhippāyenevamāha. **Aññe**ti yathā Kevaṭṭo vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā iminā khattiyānaṁ maṅgalatthāni jānanti, tathā tvaṁ tāni kiṁ jānāsi, gahapatikammajānanameva tavānucchavikanti.

Iti naṁ akkositvā paribhāsitvā “gahapatiputto mama maṅgalantarāyaṁ karoti, nīharatha nan”ti nīharāpetuṁ gāthamāha—

610. “Imaṁ gale gahetvāna, nasetha vijitā mama.
Yo me ratanalābhassa, antarāyāya bhāsatī”ti.

So rañño kuddhabhāvaṁ ñatvā “sace kho pana maṁ koci rañño vacanaṁ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya, taṁ me alaṁ assa yāvajīvaṁ lajjituṁ, tasmā sayameva nikkhamissāmī”ti cintetvā rājānaṁ vanditvā attano gehaṁ gato. Rājāpi kevalaṁ kodhavaseneva vadati, bodhisatte pana garucittatāya na kañci tathā kātuṁ āṇāpesi. Atha mahāsatto “ayaṁ rājā bālo attano hitāhitaṁ na

1. Garahanto āha (Sī)

ရာဇာတိ သညြိ် န ကရောတိ၊ အဂ္ဂရာဇေန ‘မိတရံ ဒဿာမီ’တိ မမ သန္တိကံ ပေသိတံ ဥတ္တာ ကေဓြိ် မင်္ဂလပဋိသံယုတ္တံ် ကထံ အကထေတ္တာ မံ ‘ဗာလမိဂေါ ဝိယ ဂိလိတဗဠိသမစ္ဆော ဝိယ ပန္ထာနုဗန္ဓမိဂေါ ဝိယ မရဏံ ပါပုဏိဿတီ’တိ ဝဒတီ”တိ ကုဇ္ဈိတ္တာ အနန္တရံ ဂါထမာဟ—

၆၀၉။ “မယမေဝ ဗာလ’မှသေ ဧဠမူဂါ၊
ယေ ဥတ္တမတ္ထာနိ တယီ လပိမှာ။
ကိမေဝ တွံ နင်္ဂလကောဋိဝဍ္ဎော၊
အတ္ထာနိ ဇာနာသိ ယထာပိ အညေ”တိ။

တတ္ထ **ဗာလ’မှသေ**တိ ဗာလာမှ။ **ဧဠမူဂါ**တိ လာလမုခါ မယမေဝ။ **ဥတ္တမတ္ထာနီ**တိ ဥတ္တမဣတ္ထိရတနပဋိလာဘကာရဏာနိ။ **တယီ လပိမှာ**တိ တဝ သန္တိကေ ကထယိမှာ။ **ကိမေဝါ**တိ ဂရဟတ္ထေ နိပါတော[2]။ **နင်္ဂလကောဋိ-ဝဍ္ဎော**တိ ဂဟပတိပုတ္တော ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ နင်္ဂလကောဋိံ ဝဟန္တောယေဝ ဝဍ္ဎတိ၊ တမတ္ထံ သန္ဓာယ “တွံ ဂဟပတိကမ္မမေဝ ဇာနာသိ, န ခတ္တိယာနံ မင်္ဂလကမ္မ”န္တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေနေဝမာဟ။ **အညေ**တိ ယထာ ကေဝဋ္ဋော ဝါ သေနကာဒယော ဝါ အညေ ပဏ္ဍိတာ ဣမာနိ ခတ္တိယာနံ မင်္ဂလတ္ထာနိ ဇာနန္တိ၊ တထာ တွံ တာနိ ကိံ ဇာနာသိ၊ ဂဟပတိကမ္မဇာနနမေဝ တဝါနုစ္ဆဝိကန္တိ။

ဣတိ နံ အက္ကောသိတ္တာ ပရိဘာသိတ္တာ “ဂဟပတိပုတ္တော မမ မင်္ဂလန္တရာယံ ကရောတိ၊ နိဟရထ န”န္တိ နိဟရာပေတုံ ဂါထမာဟ—

၆၁၀။ “ဣမံ ဂလေ ဂဟေတ္ဝာန၊ နာသေထ ဝိဇိတာ မမ။
ယော မေ ရတနလာဘဿ၊ အန္တရာယာယ ဘာသတိ”တိ။

သော ရညော ကုဒ္ဓဘာဝံ ဉတ္ဝာ “သစေ ခေါ ပန မံ ကောစိ ရညော ဝစနံ ဂဟေတ္ဝာ ဟတ္ထေ ဝါ ဂိဝါယ ဝါ ပရာမသေယျ၊ တံ မေ အလံ အဿ ယာဝဇီဝံ လဇ္ဇိတုံ၊ တသ္မာ သယမေဝ နိက္ခမိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ဂေဟံ ဂတော။ ရာဇာပိ ကေဝလံ ကောဓဝသေနေဝ ဝဒတိ၊ ဗောဓိသတ္တေ ပန ဂရုစိတ္တတာယ န ကဉ္စိ တထာ ကာတုံ အာဏာပေသိ။ အထ မဟာသတ္တော “အယံ ရာဇာ ဗာ်လော အတ္တနော ဟိတာဟိတံ န

2-ဂရဟတ္ထော အာဟ (သီ)

jānāti, kāmagiddho hutvā ‘tassa dhītaraṁ labhissāmiyevā’ti anāgatabhayaṁ ajānitvā gacchanto mahāvināsaṁ pāpuṇissati. Nāssa kathaṁ hadaye kātuṁ vaṭṭati, bahupakāro me esa mahāyasadāyako imassa mayā paccayena bhavituṁ vaṭṭati. Paṭhamaṁ kho pana suvapotakaṁ pesetvā tathato ñatvā pacchā ahaṁ gamissāmī”ti cintetvā suvapotakaṁ pesesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

611. “Tato ca so apakkamma, Vedehassa upantikā.
Atha āmantayī dūtaṁ, mādharaṁ[1] suvapaṇḍitaṁ.

612. Ehi samma haritapakkha, veyyāvaccaṁ karohi me.
Atthi Pañcālarājassa, sāḷikā sayanapālikā.

613. Taṁ bandhanena[2] pucchassu, sā hi sabbassa kovidā.
Sā tesaṁ sabbaṁ jānāti, rañño ca kosiyassa ca.

614. Amoti so paṭissutvā, mādharo suvapaṇḍito.
Agamāsi haritapakkho, sāḷikāya upantikaṁ.

615. Tato ca kho so gantvāna, mādharo suvapaṇḍito.
Athāmantayi sugharaṁ, sāḷikaṁ mañjubhāṇikaṁ.

616. Kacci te sughare khamanīyaṁ, kacci vesse anāmayaṁ.
Kacci te madhunā lājā, labbhate sughare tuvaṁ.

617. Kusalañceva me samma, atho samma anāmayaṁ.
Atho me madhunā lājā, labbhate suvapaṇḍita.

618. Kuto nu samma āgamma, kassa vā pahito tuvaṁ.
Na ca me’si ito pubbe, diṭṭho vā yadi vā suto”ti.

Tattha **haritapakkhā**ti haritapattasamānapakkha. **Veyyāvaccan**ti “ehi sammā”ti vutte āgantvā aṅke nisinnaṁ “samma aññena manussabhūtena kātuṁ asakkuṇeyyaṁ mamekaṁ veyyāvaṭikaṁ karohī”ti āha.

1. Māḍharaṁ (Sī), māthuraṁ (Syā) 2. Pattharena (Sī, Syā)

ဇာနာတိ၊ ကာမဂိဒ္ဓေါ ဟုတ္ဝာ ‘တဿ ဓိတရံ လဘိဿာမိယေဝါ’တိ အနာဂတဘယံ အဇာနိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တော မဟာဝိနာသံ ပါပုဏိဿတိ။ နာဿ ကထံ ဟဒယေ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဗဟုပကာရော မေ ဧသ မဟာယသဒါယကော၊ တမဿ မယာ ပစ္စယေန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ပဌမံ ခေါ ပန သုဝပေါတကံ ပေသေတ္ဝာ တထတော ဉတ္ဝာ ပစ္ဆာ အဟံ ဂမိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ သုဝပေါတကံ ပေသေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၁၁။ “တတော စ သော အပက္ကမ္မ၊ ဝေဒေဟဿ ဥပန္တိကာ။
အထ အာမန္တယီ ဒူတံ၊ မာဓရံ[1] သုဝပဏ္ဍိတံ။

၆၁၂။ ဧဟိ သမ္မ ဟရိတပက္ခ၊ ဝေယ္ယာဝစ္စံ ကရောဟိ မေ။
အတ္ထိ ပဉ္စာလရာဇဿ၊ သာဠိကာ သယနပါလိကာ။

၆၁၃။ တံ ဗန္ဓနေန[2] ပုစ္ဆဿု၊ သာ ဟိ သဗ္ဗဿ ကောဝိဒါ။
သာ တေသံ သဗ္ဗံ ဇာနာတိ၊ ရညော စ ကောသိယဿ စ။

၆၁၄။ အာမောတိ သော ပဋိဿုတ္ဝာ၊ မာဓရော သုဝပဏ္ဍိတော။
အဂမာသိ ဟရိတပက္ခော၊ သာဠိကာယ ဥပန္တိကံ။

၆၁၅။ ဟတော စ ခေါ သော ဂန္ဓာန၊ မာဓရော သုဝပဏ္ဍိတော။
အထာမန္တယီ သုဃရံ၊ သာဠိကံ မဉ္ဇုဘာဏိကံ။

၆၁၆။ ကစ္စိ တေ သုဃရေ ခမနီယံ၊ ကစ္စိ ဝေဿေ အနာမယံ။
ကစ္စိ တေ မဓုနာ လာဇာ၊ လဗ္ဘတေ သုဃရေ တုဝံ။

၆၁၇။ ကုသလဉ္စေဝ မေ သမ္မ၊ အထော သမ္မ အနာမယံ။
အထော မေ မဓုနာ လာဇာ၊ လဗ္ဘတေ သုဝပဏ္ဍိတ။

၆၁၈။ ကုတော နု သမ္မ အာဂမ္မ၊ ကဿ ဝါ ပဟိတော တုဝံ။
န စ မေ’သိ ဣတော ပုဗ္ဗေ၊ ဒိဋ္ဌော ဝါ ယဒိ ဝါ သုတော”တိ။

တတ္ထ **ဟရိတပက္ခာ**တိ ဟရိတပတ္တသမာနပက္ခ။ **ဝေယ္ယာဝစ္စန္တိ** “ဟေ သမ္မာ”တိ ဝုတ္တေ အာဂန္ဆာ အင်္ကေ နိသိန္နံ “သမ္မ အညေန မနုဿဘူတေန ကာတုံ အသက္ကုဏေယ္ယံ မမေကံ ဝေယ္ယာဝဋိကံ ကရောဟိ”တိ အာဟ။

၁-မာဓုရံ (သီ)၊ မာထုရံ (သျာ) ၂-ပတ္ထရေန (သီ၊ သျာ)

"Kiṁ karomi devā"ti vutte "samma Kevaṭṭabrāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṁ ṭhapetvā rājānañca Kevaṭṭañca aññe na jānanti, ubhova rañño sayanagabbhe nisinnā mantayiṁsu. Tassa pana atthi Pañcālarājassa sāḷikā sayanapālikā. Sā kira taṁ rahassaṁ jānāti, tvaṁ tattha gantvā tāya saddhiṁ methunapaṭisaṁyuttaṁ vissāsaṁ katvā tesaṁ taṁ rahassaṁ bandhanena[1] pucchassu. Taṁ sāḷikaṁ paṭicchanne padese yathā taṁ koci na jānāti, evaṁ puccha. Sace hi te koci saddaṁ suṇāti, jīvitaṁ te natthi, tasmā paṭicchanne ṭhāne saṇikaṁ pucchā"ti. **Sā tesaṁ sabban**ti sā tesaṁ rañño ca kosiyagottassa ca Kevaṭṭassāti dvinnampi janānaṁ sabbaṁ rahassaṁ jānāti.

Āmotīti bhikkhave so suvapotako paṇḍitena purimanayeneva sakkāraṁ katvā pesito "āmo"ti tassa paṭissutvā mahāsattaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā vivaṭasīhapañjarena nikkhamitvā vātavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuraṁ nāma gantvā tattha pavattiṁ sallakkhetvā sāḷikāya santikaṁ gato. Kathaṁ? So hi rājanivesanassa kañcanathupikāya nisīditvā rāganissitaṁ madhuraravaṁ ravi. Kiṁ kāraṇā? Imaṁ saddaṁ sutvā sāḷikā paṭiravissati, tāya saññāya tassā santikaṁ gamissāmīti. Sāpi tassa saddaṁ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇapañjare nisinnā rāgarattacittā hutvā tikkhattuṁ paṭiravi. So thokaṁ gantvā punappunaṁ saddaṁ katvā tāya katasaddānusārena kamena sīhapañjara-ummāre ṭhatvā parissayābhāvaṁ oloketvā tassā santikaṁ gato. Atha naṁ sā "ehi samma suvaṇṇapañjare nisīdā"ti āha. So gantvā nisīdi. **Āmantayī**ti evaṁ so gantvā methunapaṭisaṁyuttaṁ vissāsaṁ kattukāmo hutvā taṁ āmantesi. **Sugharan**ti kañcanapañjare vasanatāya sundaragharaṁ. **Vesse**ti vessike vessajātike[2]. Sāḷikā kira sakuṇesu vessajātikā nāma, tena taṁ evaṁ ālapati. **Tuvan**ti sughare taṁ pucchāmi[3] "kacci te madhunā saddhiṁ lājā labbhatī"ti. **Āgammā**ti samma kuto āgantvā idha paviṭṭhoti pucchati. **Kassa vā**ti kena vā pesito tvaṁ idhāgatoti.

1. Pattharena (Sī, Syā)
2. Vessajātike iti vā (Sī), vessajātike iti (I)
3. Tavāti sughare tava vadāmi (Sī, Syā, I)

"ကိံ ကရောမိ ဒေဝါ"တိ ဝုတ္တေ "သမ္မ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏဿ ဒူတေယ္ယ-နာဂတကာရဏံ ဌပေတွာ ရာဇာနဉ္စ ကေဝဋ္ဋဉ္စ အညေ န ဇာနန္တိ၊ ဥဘောပ ရညော သယနဂဗ္ဘေ နိသိန္နာ မန္တယိံသု။ တဿ ပန အတ္ထိ ပဉ္စာလရာဇဿ သာဠိကာ သယနပါလိကာ။ သာ ကိရ တံ ရဟဿံ ဇာနာတိ၊ တံ တတ္ထ ဂန္တွာ တာယ သဒ္ဓိံ မေထုနပဋိသံယုတ္တံ ဝိဿာသံ ကတ္ဝာ တေသံ တံ ရဟဿံ ဗန္ဓနေန[1] ပုစ္ဆဿု။ တံ သာဠိကံ ပဋိစ္ဆန္နေ ပဒေသေ ယထာ တံ ကောစိ န ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ပုစ္ဆ။ သစေ ဟိ တေ ကောစိ သဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ ဇီဝိတံ တေ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဋိစ္ဆန္နေ ဌာနေ သဏိကံ ပုစ္ဆာ"တိ။ **သာ တေသံ သဗ္ဗ**န္တိ သာ တေသံ ရညော စ ကောသိယဂေါတ္တဿ စ ကေဝဋ္ဋဿာတိ ဒ္ဝိန္နမ္ပိ ဇနာနံ သဗ္ဗံ ရဟဿံ ဇာနာတိ။

အာမောတီတိ ဘိက္ခဝေ သော သုဝပေါတကော ပဏ္ဍိတေန ပုရိမ-နယေနေဝ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ ပေသိတော "အာမော"တိ တဿ ပဋိဿုတ္ဝာ မဟာသတ္တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ဝိဝဋသီဟပဉ္ဇရေန နိက္ခမိတ္ဝာ ဝါတ-ဝေဂေန သိဝိရဋ္ဌေ အရိဋ္ဌပုရံ နာမ ဂန္ဒ္ဝာ ကတ္ထ ပဝတ္တိံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ သာဠိကာယ သန္တိကံ ဂတော။ ကထံ? သော ဟိ ရာဇနိဝေသနဿ ကဉ္စနထုပိကာယ နိသိဒိတ္ဝာ ရာဂနိဿိတံ မဓုရရဝံ ရဝိ။ ကိံကာရဏာ? ဣမံ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ သာဠိကာ ပဋိရဝိဿတိ၊ တာယ သညာယ တဿာ သန္တိကံ ဂမိဿာမီတိ။ သာပိ တဿ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ရာဇဿယနဿ သန္တိကေ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရေ နိသိန္နာ ရာဂရတ္တစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ တိက္ခတ္တုံ ပဋိရဝိ။ သော ထောကံ ဂန္ဒ္ဝာ ပုနပ္ပုနံ သဒ္ဒံ ကတ္ဝာ တာယ ကတသဒ္ဒါနုသာရေန ကမေန သီဟပဉ္ဇရဥမ္မာရေ ဋ္ဌတ္ဝာ ပရိဿယာဘာဝံ ဩလောကေတ္ဝာ တဿာ သန္တိကံ ဂတော။ အထ နံ သာ ''ဟေ သမ္မ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရေ နိသီဒါ''တိ အာဟ။ သော ဂန္ဒ္ဝာ နိသီဒိ။ **အာမန္တယီ**တိ ဧဝံ သော ဂန္ဒ္ဝာ မေထုနပဋိသံယုတ္တံ ဝိဿာသံ ကတ္ဝုကာမော ဟုတ္ဝာ တံ အာမန္တေသိ။ **သုဃရန္တိ** ကဉ္စနပဉ္ဇရေ ဝသနတာယ သုန္ဒရဃရံ။ **ဝေဿေ**ကိ ဝေသိကေ ဝေဿဇာတိကေ[2]ဟိ။ သာဠိကာ ကိရ သကုဏေသု ဝေဿဇာတိကာ နာမ၊ တေန တံ ဧဝံ အာလပတိ။ **တုဝ**န္တိ သုဃရေ တံ ပုစ္ဆာမိ? "ကစ္စိ တေ မဓုနာ သဒ္ဓိံ လာဇာ လဗ္ဘတီ"တိ။ **အာဂမ္မာ**တိ သမ္မ ကုတော အာဂန္ဒ္ဝာ ဣဓ ပဝိဋ္ဌောတိ ပုစ္ဆတိ။ **ကဿ ဝါ**တိ ကေန ဝါ ပေသိတော တွံ ဣဓာဂတောတိ။

1-ပတ္တရေန (သီ၊ သျာ) 2-ဝေဿဇာတိကေ ဣတိ ဝါ (သီ)၊ ဝေဿဇာတိကေ ဣတိ (ဣ)
2-တဝါတိ သုဃရေ တဝ ဝဒါမိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

So tassā vacanaṁ sutvā “sacāhaṁ ‘Mithilato āgato’ti vakkhāmi, esā maraṇamāpannāpi mayā saddhiṁ vissāsaṁ na karissati. Siviraṭṭhe kho pana Ariṭṭhapuraṁ sallakkhetvā āgato, tasmā musāvādaṁ katvā Sivirājena pesito hutvā tato āgatabhāvaṁ kathessāmī”ti cintetvā āha—

619. “Ahosiṁ Sivirājassa, pāsāde sayanapālako.
Tato so dhammiko rājā, baddhe mocesi bandhanā”ti.

Tattha **baddhe**ti attano dhammikatāya sabbe baddhake bandhanā mocesi. Evaṁ mocento mampi saddahitvā “muñcatha nan”ti mocāpesi. Sohaṁ vivaṭā suvaṇṇapañjarā nikkhamitvāpi bahipāsāde yatthicchāmi, tattha gocaraṁ gahetvā suvaṇṇapañjareyeva vasāmi. Yathā tvaṁ, na evaṁ niccakālaṁ pañjareyeva acchāmīti.

Athassa sā attano atthāya suvaṇṇataṭṭake ṭhapite madhulāje ceva madhurodakañca datvā “samma tvaṁ dūrato āgato, kenatthena idhāgatosī”ti pucchi. So tassā vacanaṁ sutvā rahassaṁ sotukāmo musāvādaṁ katvā āha—

620. “Tassa me’kā dutiyā’si, sāḷikā mañjubhāṇikā.
Taṁ tattha avadhī seno, pekkhato sughare mamā”ti.

Tattha **tassa me’kā**ti tassa mayhaṁ ekā. **Dutiyā’sī**ti purāṇadutiyikā ahosi.

Atha naṁ sā pucchi “kathaṁ pana te bhariyaṁ seno avadhī”ti. So tassā ācikkhanto “suṇa bhadde ekadivasaṁ amhākaṁ rājā udakakīḷaṁ gacchanto mampi pakkosi. Athāhaṁ bhariyaṁ ādāya tena saddhiṁ gantvā kīḷitvā sāyanhasamaye teneva saddhiṁ paccāgantvā raññā saddhiṁyeva pāsādaṁ abhiruyha sarīraṁ sukkhāpanatthāya bhariyaṁ ādāya sīhapañjarena nikkhamitvā kūṭāgārakucchiyaṁ nisīdiṁ. Tasmiṁ khaṇe eko seno kūṭāgārā nikkhanto amhe gaṇhituṁ pakkhandi. Ahaṁ maraṇabhayabhīto vegena palāyiṁ. Sā pana tadā garugabbhā ahosi, tasmā vegena palāyituṁ nāsakkhi. Atha so mayhaṁ passantasseva taṁ māretvā

သော တဿာ ဝစနံ သုတ္ဝာ “သစာဟံ ‘မိထိလတော အာဂတော’တိ ဝက္ခာမိ၊ သော မရဏမာပန္နာပိ မယာ သဒ္ဓိံ ဝိဿာသံ န ကရိဿတိ။ သိဝိရဋ္ဌေ ခေါ ပန အရိဋ္ဌပုရံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ အာဂတော၊ တသ္မာ မုသာဝါဒံ ကတ္ဝာ သိဝိရာဇေန ပေသိတော ဟုတ္ဝာ တတော အာဂတဘာဝံ ကထေဿာမိ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၆၁၉။ “အဟောသိံ သိဝိရာဇဿ၊ ပါသာဒေ သယနပါလကော။
တတော သော မမ္မိကော ရာဇာ၊ ပဒ္ဓေ မောစေသိ ဗန္ဓနာ”တိ။

တတ္ထ **ပဒ္ဓေ**တိ အတ္တနော ဓမ္မိကတာယ သဗ္ဗေ ဗဒ္ဓကေ ဗန္ဓနာ မောစေသိ။ ဧဝံ မောစေန္တော မမ္မိ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ “မုဉ္စထ န”န္တိ မောစာပေသိ။ သောဟံ ဝိဝဋာ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရာ နိက္ခမိတ္ဝာပိ ဗဟိပါသာဒေ ယတ္ထိစ္ဆာမိ၊ တတ္ထ ဂေါစရံ ဂဟေတ္ဝာ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရေယေဝ ဝသာမိ။ ယထာ တွံ၊ န ဧဝံ နိစ္စကာလံ ပဉ္ဇရေယေဝ အစ္ဆာမီတိ။

အထဿ သာ အဂ္ဂနော အတ္ထာယ သုဝဏ္ဏတဋ္ဋကေ ဌပိတေ မဓုလာဇေ စေဝ မဓုရောဒကဉ္စ ဒတ္ဝာ “သမ္မ တွံ ဒူရတော အာဂတော၊ ကေနတ္ထေန ဣဓာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော တဿာ ဝစနံ သုတ္ဝာ ရဟဿံ သောတုကာမော မုသာဝါဒံ ကတ္ဝာ အာဟ—

၆၂၀။ “တဿ မေ’ကာ ဒုတိယာ’သိ၊ သာဠိကာ မဉ္ဇုဘာဏိကာ။
တံ တတ္ထ အဝဓိ သေနော၊ ပေက္ခတော သုဃရေ မမာ”တိ။

တတ္ထ **တဿ မေ’ကာ**တိ တဿ မယ္ဟံ ကော။ **ဒုတိယာ’သီ**တိ ပုရာဏ-ဒုတိယိကာ အဟောသိ။

အထ နံ သာ ပုစ္ဆိ “ကထံ ပန တေ ဘရိယံ သေနော အဝဓီ”တိ။ သော တဿာ အာစိက္ခန္တော “သုဏ ဘဒ္ဒေ ကေဒိဝသံ အမှာကံ ရာဇာ ဥဒကကီဠံ ဂန္ဆန္တော မဠိ ပက္ကောသိ။ အထာဟံ ဘရိယံ အာဒါယ တေန သဒ္ဓိံ ဂန္ဆာ ကီဠိတ္ဝာ သာယန္ဟသမယေ တေနေဝ သဒ္ဓိံ ပစ္စာဂန္ဆာ ရညာ သဒ္ဓိံယေဝ ပါသာဒံ အဘိရုယှ သရီရံ သုက္ခာပနတ္ထာယ ဘရိယံ အာဒါယ သီဟပဉ္ဇရေန နိက္ခမိတ္ဝာ ကူဋာဂါရကုစ္ဆိယံ နိသီဒိံ။ တသ္မိံ ခဏေ ကော သေနော ကူဋာဂါရာ နိက္ခန္တော အမှေ ဂဏှိတုံ ပက္ခန္ဒိ။ အဟံ မရဏဘယဘီတော ဝေဂေန ပလာယိံ။ သာ ပန တဒါ ဂရုဂဗ္ဘာ အဟောသိ၊ တသ္မာ ဝေဂေန ပလာယိတုံ နာသက္ခိ။ အထ သော မယှံ ပဿန္တသ္ဝေဝ တံ မာရေတ္ဝာ

ādāya gato. Atha maṁ tassā sokena rodamānaṁ disvā amhākaṁ rājā ‘samma kiṁ rodasī’ti pucchitvā tamatthaṁ sutvā ‘mā bāḷhaṁ sammā rodasi, aññaṁ bhariyaṁ pariyesāhī’ti vatvā ‘kiṁ deva aññāya anācārāya dussīlāya bhariyāya ānītāya, tatopi ekakeneva carituṁ varan’ti vutte ‘samma ahaṁ ekaṁ sakuṇikaṁ sīlācārasampannaṁ assosiṁ, tava bhariyāya sadisameva. Cūḷanirājassa hi sayanapālikā sāḷikā evarūpā, tvaṁ tattha gantvā tassā manaṁ pucchitvā okāsaṁ kāretvā sace te ruccati, āgantvā amhākaṁ ācikkha. Athāhaṁ vo vivāhaṁ katvā mahantena parivārena taṁ ānessāmā’ti vatvā maṁ idha pahiṇi, tenamhi kāraṇenāgato”ti vatvā gāthaṁ āha—

621. “Tassā kāmā hi sammatto, āgato’smi tavan’tike.
Sace kareyya[1] okāsaṁ, ubhayova vasāmase”ti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā somanassappattā ahosi. Evaṁ santepi attano piyakāvaṁ ajānāpetvā anicchamānā viya āha—

622. “Suvo’va suviṁ kāmeyya, sāḷiko pana sāḷikaṁ.
Suvassa sāḷikāyeva, saṁvāso hoti kīdiso”ti.

Tattha **suvo**ti samma suvapaṇḍita suvova suviṁ kāmeyya. **Kīdiso**ti asamānajātikānaṁ saṁvāso nāma kīdiso hoti. Suvo hi samānajātikaṁ suviṁ disvā cirasanthavampi sāḷikaṁ jāhissati, so viyavippayogo mahato dukkhāya bhavissati, asamānajātikānaṁ saṁvāso nāma na sametīti.

Itaro taṁ sutvā “ayaṁ maṁ na paṭikkhipati, parihārameva karoti, addhā maṁ icchissati, nānāvidhāhi naṁ upamāhi saddahāpessāmī”ti cintetvā āha—

623. “Yo yaṁ kāme[2] kāmayati, api caṇḍālikāmapi.
Sabbo hi[3] sadiso hoti, natthi kāme asādiso”ti.

---

1. Kareyyāsi (Sī, Syā) 2. Yaṁ yaṁ kāmi (Sī) 3. Sabbehi (Sī)

အာဒါယ ဂတော။ အထ မံ တဿာ သောကေန ရောဒမာနံ ဒိသ္ဝာ အမှာကံ ရာဇာ ‘သမ္မ ကိံ ရောဒသိ’တိ ပုစ္ဆိတွာ တမတ္ထံ သုတွာ ‘မာ ဗာဠှံ သမ္မ ရောဒသိ၊ အညံ ဘရိယံ ပရိယေသာဟိ’တိ ဝတွာ ‘ကိံ ဒေဝ အညာယ အနာစာရာယ ဒုဿီလာယ ဘရိယာယ အာနိတာယ၊ တတောပိ ကေကေနေဝ စရိတုံ ဝရ’န္တိ ဝုတ္တေ ‘သမ္မ အဟံ ကေ သကုဏိကံ သီလာစာရသမ္ပန္နံ အဿောသိ’ံ၊ တဝ ဘရိယာယ သဒိသမေဝ။ စူဠနိရာဇဿ ဟိ သယနပါလိကာ သာဠိကာ ဧဝရူပါ၊ တံ တတ္ထ ဂန္တွာ တဿာ မနံ ပုစ္ဆိတွာ သြကာသံ ကာရေတွာ သစေ တေ ရုစ္စတိ၊ အာဂန္တွာ အမှာကံ အာစိက္ခ။ အထာဟံ ဝေါ ဝိဝါဟံ ကတွာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန တံ အာနေဿာမာ’တိ ဝတွာ မံ ဣဓ ပဟိဏိ၊ တေနမှိ ကာရဏေနာဂတော”တိ ဝတွာ ဂါထံ အာဟ—

၆၂၁။ “တဿာ ကာမာ ဟိ သမ္မတ္တော၊ အာဂတော’သ္မိ တဝ’န္တိကေ။
သစေ ကရေယျ[1] သြကာသံ၊ ဥဘယောဝ ဝသာမသေ”တိ။

သာ တဿ ဝစနံ သုတွာ သောမနဿပ္ပတ္တာ အဟောသိ။ ဧဝံ သန္တေပိ အတ္တနော ပိယကာဝံ အဇာနာပေတွာ အနိစ္ဆမာနာ ဝိယ အာဟ—

၆၂၂။ “သုဝေါ’ဝ သုဝိ’ံ ကာမေယျ၊ သာဠိကော ပန သာဠိကံ။
သုဝဿ သာဠိကာယေဝ၊ သံဝါသော ဟောတိ ကီဒိသော”တိ။

တတ္ထ **သုဝေါ**တိ သမ္မ သုဝပဏ္ဍိတ သုဝေါဝ သုဝိ’ံ ကာမေယျ။ **ကီဒိသော**တိ အသမာနဇာတိကာနံ သံဝါသော နာမ ကီဒိသော ဟောတိ။ သုဝေါ ဟိ သမာနဇာတိကံ သုဝိ’ံ ဒိသ္ဝာ စိရသန္ထဝမ္ပိ သာဠိကံ ဇဟိဿတိ၊ သော ဝိယ-ဝိပ္ပယောဂေါ မဟတော ဒုက္ခာယ ဘဝိဿတိ၊ အသမာနဇာတိကာနံ သံဝါ-သော နာမ န သမေတီတိ။

ဣတရော တံ သုတွာ “အယံ မံ န ပဋိက္ခိပတိ၊ ပရိဟာရမေဝ ကရောတိ၊ အဒ္ဓါ မံ ဣစ္ဆိဿတိ၊ နာနာဝိဓာဟိ နံ ဥပမာဟိ သဒ္ဒဟာပေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ အာဟ—

၆၂၃။ “‘ယော’ယံ ကာမေ[2] ကာမယတိ၊ အပိ စဏ္ဍာလိကာမပိ။
သဗ္ဗော ဟိ[3] သဒိသော ဟောတိ၊ နတ္ထိ ကာမေ အသာဒိသော”တိ။

၁-ကရေယျာသိ (သီ၊ သျာ) ၂-ယံ ယံ ကာမိ (သီ) ၃-သဗ္ဗေဟိ (သီ)

Tattha **caṇḍālikāmapī**ti caṇḍālikaṁ api. **Sadiso**ti cittasadisatāya sabbo[1] saṁvāso sadisova hoti. Kāmasmiñhi cittameva pamāṇaṁ, na jātīti.

Evañca pana vatvā manussesu tāva nānājātikānaṁ samānabhāvadassanatthaṁ atītaṁ āharitvā dassento anantaraṁ gāthamāha—

624. “Atthi Jampāvatī nāma, mātā Sivissa rājino.
Sā bhariyā Vāsudevassa, kaṇhassa mahesī piyā”ti.

Tattha **Jampāvatī**ti[2] Sivirañño mātā Jampāvatī[3] nāma caṇḍālī ahosi. Sā kaṇhāyanagottassa dasabhātikānaṁ jeṭṭhakassa Vāsudevassa piyā mahesī ahosi. So kirekadivasaṁ Dvāravatito nikkhamitvā uyyānaṁ gacchanto nagaraṁ pavisantiṁ ekamante ṭhitaṁ abhirūpaṁ ekaṁ caṇḍālikaṁ disvāva paṭibaddhacitto hutvā “kiṁ jātikā”ti pucchāpetvā “caṇḍālajātikā”ti sutvāpi paṭibaddhacittatāya asāmikabhāvaṁ pucchāpetvā “asāmikā”ti sutvā taṁ ādāya tato nivattitvā nivesanaṁ netvā aggamahesiṁ akāsi. Sā Siviṁ nāma puttaṁ vijāyi. So pitu accayena Dvāravatiyaṁ rajjaṁ kāresi. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Iti so imaṁ udāharaṇaṁ āharitvā “evarūpopi nāma khattiyo caṇḍāliyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṁ vattabbaṁ, aññamaññaṁ saṁvāsarocanaṁyeva[4] pamāṇan”ti vatvā aparampi udāharaṇaṁ āharanto āha—

625. “Raṭṭhavatī[5] kimpurisī, sāpi vacchaṁ akāmayi.
Manusso migiyā saddhiṁ, natthi kāme asādiso”ti.

Tattha **vacchan**ti evaṁnāmakaṁ tāpasaṁ. Kathaṁ pana sā taṁ kāmesīti? Atītasmiṁ hi eko brāhmaṇo kāmesu ādīnavaṁ disvā mahantaṁ yasaṁ pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā Himavante paṇṇasālaṁ māpetvā vasi. Tassa paṇṇasālato avidūre ekissā guhāya bahū kinnarā vasanti. Tattheva

1. Sabbesaṁ (Sī) 2. Jambāvatīti (Sī, Syā, I) 3. Jambāvatī (Sī, Syā, I)
4. Aññamaññaṁ saṁvāsena, cittamevettha (Ka)
5. Rathāvatī (Sī), Ratanātī (Syā), Rathavatī (I)

တတ္ထ **စဏ္ဍာလိကာမပီ**တိ စဏ္ဍာလိကံ အပိ။ **သဒိသော**တိ စိတ္တသဒိသ-တာယ သမ္ဘော[1] သံဝါသော သဒိသောဝ ဟောတိ။ ကာမသ္မိဉ္ဉိ စိတ္တမေဝ ပမာဏံ, န ဇာတီတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ မနုဿေသု တာဝ နာနာဇာတိကာနံ သမာနဘာဝ-ဒဿနတ္ထံ အတီတံ အာဟရိတ္ဝာ ဒဿေန္တော အနန္တရံ ဂါထမာဟ—

၆၂၄။ “အတ္ထိ ဇမ္ပာဝတီ နာမ၊ မာတာ သိဝိဿ ရာဇိနော။
သာ ဘရိယာ ဝါသုဒေဝဿ၊ ကဏှဿ မဟေသိ ပိယာ”တိ။

တတ္ထ **ဇမ္ပာဝတီ**တိ[2] သိဝိရညော မာတာ ဇမ္ပာဝတီ[3] နာမ စဏ္ဍာလီ အဟောသိ။ သာ ကဏှာယနဂေါတ္တဿ ဒသဘာတိကာနံ ဇေဋ္ဌကဿ ဝါသု-ဒေဝဿ ပိယာ မဟေသီ အဟောသိ။ သော ကိရေကဒိဝသံ ဒ္ဝါရဝတိတော နိက္ခမိတ္ဝာ ဥယ္ယာနံ ဂစ္ဆန္တော နဂရံ ပဝိသန္တိံ ကေမန္တေ ဋ္ဌိတံ အဘိရူပံ ဧကံ စဏ္ဍာလိကံ ဒိသ္ဝာဝ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟုတ္ဝာ ‘‘ကိံဇာတိကာ’’တိ ပုစ္ဆာပေတ္ဝာ “စဏ္ဍာလဇာတိကာ’’တိ သုတ္ဝာပိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တတာယ အသာမိကဘာဝံ ပုစ္ဆာ-ပေတ္ဝာ “အသာမိကာ”တိ သုတ္ဝာ တံ အာဒါယ တတော နိဝတ္တိတ္ဝာ နိဝေသနံ နေတ္ဝာ အဂ္ဂမဟေသိံ အကာသိ။ သာ သိဝိံ နာမ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ သော ပိတု အစ္စယေန ဒ္ဝါရဝတိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဣတိ သော ဣမံ ဥဒါဟရဏံ အာဟရိတ္ဝာ “ဝေဏ္ဍပေါဒိ နာမ ခတ္တိယော စဏ္ဍာလိယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေသိ၊ အမ္ဟေသု တိရစ္ဆာနဂတေသု ကိံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ အညမညံ သံဝါသရောစနံယေဝ[4] ပမာဏ’’န္တိ ဝတ္ဝာ အပရမ္ပိ ဥဒါဟရဏံ အာဟရန္တော အာဟ——

၆၂၅။ “ရဋ္ဌဝတီ[5] ကိမ္ပုရိသီ၊ သာပိ ဝစ္ဆံ အကာမယိ။
မနုဿော မိဂိယာ သဒ္ဓိံ၊ နတ္ထိ ကာမေ အသာဒိသော”တိ။

တတ္ထ **ဝစ္ဆ**န္တိ ဧဝံနာမကံ တာပသံ။ ကထံ ပန သာ တံ ကာမေသီတိ? အတီတသ္မိံ ဟိ ဧကော ဗြာဟ္မဏော ကာမေသု အာဒီနဝံ ဒိသ္ဝာ မဟန္တံ ယသံ ပဟာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ဟိမဝန္တေ ပဏ္ဏသာလံ မာပေတ္ဝာ ဝသိ။ တဿ ပဏ္ဏသာလတော အဝိဒူရေ ကေသာ ဂုဟာယ ဗဟူ ကိန္နရာ ဝသန္တိ။ တတ္ထေဝ

၁-သမ္ဘေသံ (သီ) ၂-ဇမ္ဗာဝတီတိ (ဒီ၊ သျာ၊ ပ္ဍ)
၃-ဇမ္ဗာဝတီ (သီ၊ သျာ၊ ပ္ဍ) ၄-အညမညံ သံဝါသေန၊ စိတ္တမေဝေတ္ထ (က)
၅-ရထာဝတီ (သီ)၊ ရတနဝတီ (သျာ)၊ ရထဝတီ (ပ္ဍ)

eko makkaṭako dvāre vasati. So jālaṁ vinetvā tesaṁ sīsaṁ bhinditvā lohitaṁ pivati. Kinnarā nāma dubbalā honti bhīrukajātikā. Sopi makkaṭako ativisālo. Te tassa kiñci kātuṁ asakkontā taṁ tāpasaṁ upasaṅkamitvā katapaṭisanthārā āgatakāraṇaṁ puṭṭhā “deva eko makkaṭako jīvitaṁ no hanati, tumhe ṭhapetvā amhākaṁ aññaṁ paṭisaraṇaṁ na passāma, taṁ māretvā amhākaṁ sotthibhāvaṁ karohī”ti āhaṁsu. Taṁ sutvā tāpaso “apetha na mādisā pāṇātipātaṁ karontī”ti apasādesi. Tesu Raṭṭhavatī[1] nāma kinnarī abhirūpā pāsādikā asāmikā ahosi. Te taṁ alaṅkaritvā tāpasassa santikaṁ netvā “deva ayaṁ te pādaparicārikā hotu, amhākaṁ paccāmittaṁ vadhehī”ti āhaṁsu. Tāpaso taṁ disvāva paṭibaddhacitto hutvā tāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappetvā guhādvāre ṭhatvā gocaratthāya nikkhantaṁ makkaṭakaṁ muggarena pothetvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. So tāya saddhiṁ samaggavāsaṁ vasanto puttadhītāhi vaḍḍhitvā tattheva kālamakāsi. Evaṁ sā taṁ kāmesi. Suvapotako imaṁ udāharaṇaṁ āharitvā vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi, kimaṅgaṁ pana amhākaṁ[2]. Mayañhi ubho pakkhinova tiracchānagatāvāti dīpento “**manusso migiyā saddhin**”ti āha. Evaṁ manussā tiracchānagatāhi saddhiṁ samaggavāsaṁ vasanti[3], natthi kāme asādiso nāma, cittameva pamāṇanti kathesi.

Sā tassa vacanaṁ sutvā “sāmi cittaṁ nāma sabbakālaṁ ekasadisaṁ na hoti, piyavippayogassa bhāyāmī”ti āha. Sopi suvapotako itthimāyāsu kusalo, tena taṁ vīmaṁsanto puna gāthamāha—

626. “Handa khvāhaṁ gamissāmi, sāḷike mañjubhāṇike.
Paccakkhānupadaṁ hetaṁ, atimaññasi nūna man”ti.

Tattha **paccakkhānupadaṁ hetan**ti yaṁ tvaṁ vadesi, sabbametaṁ paccakkhānassa anupadaṁ, paccakkhānakāraṇaṁ paccakkhānakoṭṭhāso panesa. **Atimaññasi nūna man**ti “nūna maṁ icchati ayan”ti tvaṁ maṁ atikkamitvā maññasi, mayhaṁ sāraṁ na

1. Rathāvatī (Sī), Ratanavatī (Syā), Rathavatī (I)
2. Mayaṁ (Sī)
3. Saddhiṁ saṁvasantā puttadhītāhi vaḍḍhitā saṁvijjanti (Sī)

ကောဝ မက္ကဋကော ဒ္ဝါရေ ဝသတိ။ သော ဇာလံ ဝိနေတ္ဝာ တေသံ သီသံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ လောဟိတံ ပိဝတိ။ ကိန္နရာ နာမ ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တိ ဘီရုကဇာတိကာ။ သောပိ မက္ကဋကော အတိဝိသာလော။ တေ တဿ ကိဉ္စိ ကာတုံ အသက္ကောန္တာ တံ တာပသံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ကတပဋိသန္ထာရာ အာဂတကာရဏံ ပုဋ္ဌာ ‘‘ဒေဝ ကောဝ မက္ကဋကော ဇီဝိတံ နော ဟနတိ၊ တုမှေ ဌပေတ္ဝာ အမှာကံ အညံ ပဋိသရဏံ န ပဿာမ၊ တံ မာရေတ္ဝာ အမှာကံ သောတ္ထိဘာဝံ ကရောထာ’’တိ အာဟံသု။ တံ သုတ္ဝာ တာပသော ‘‘အပေထ န မာဒိသာ ပါဏာတိပါတံ ကရောန္တီ’’တိ အပသာဒေသိ။ တေသု ရဋ္ဌဝတီ[1] နာမ ကိန္နရီ အဘိရူပါ ပါသာဒိကာ အသာမိကာ အဟောသိ။ တေ တံ အလင်္ကရိတ္ဝာ တာပသဿ သန္တိကံ နေတ္ဝာ ‘‘ဒေဝ အယံ တေ ပါဒပရိစာရိကာ ဟောတု၊ အမှာကံ ပစ္စာမိတ္တံ ဝဓေထာ’’တိ အာဟံသု။ တာပသော တံ ဒိသ္ဝာဝ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟုတ္ဝာ တာယ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေတ္ဝာ ဂုဟာဒ္ဝါရေ ဌတ္ဝာ ဂေါစရတ္ထာယ နိက္ခန္တံ မက္ကဋကံ မုဂ္ဂရေန ပေါထေတ္ဝာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေသိ။ သော တာယ သဒ္ဓိံ သမဂ္ဂဝါသံ ဝသန္တော ပုတ္တဓီတာဟိ ဝဍ္ဎိတ္ဝာ တတ္ထေဝ ကာလမကာသိ။ ဧဝံ သာ တံ ကာမေသိ။ သုဝပေါတကော ဇ္ဈမံ ဥဒါဟရဏံ အာဟရိတ္ဝာ ဝဏ္ဏတာပသော တာဝ မနုဿော ဟုတ္ဝာ တိရစ္ဆာနဂတာယ ကိန္နရိယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေသိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန အမှာကံ[2]။ မယဉ္စိ ဥဘော ပက္ခိနောဝ တိရစ္ဆာနဂတာဝါတိ ဒီပေန္တော ‘‘**မနုဿော မိဂိယာ သဒ္ဓိ**’’န္တိ အာဟ။ ဧဝံ မနုဿာ တိရစ္ဆာနဂတာဟိ သဒ္ဓိံ သမဂ္ဂဝါသံ ဝသန္တီ[3]၊ နတ္ထိ ကာမေ အသာဒိသော နာမ၊ စိတ္တမေဝ ပမာဏန္တိ ကထေသိ။

သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ‘‘သာမိ စိတ္တံ နာမ သဗ္ဗကာလံ ဧကသဒိသံ န ဟောတိ၊ ဝိယဝိပ္ပယောဂဿ ဘာယာမီ’’တိ အာဟ။ သောပိ သုဝပေါတကော ဣတ္ထိမာယာသု ကုသလော၊ တေန တံ ဝိမံသန္တော ပုန ဂါထမာဟ—

၆၂၆။ “ဟန္ဒ ခွါဟံ ဂမိဿာမိ၊ သာဠိကေ မဉ္ဇုဘာဏိကေ။
ပစ္စက္ခာနုပဒံ ဟေတံ၊ အတိမညသိ နူန မ”န္တိ။

တတ္ထ **ပစ္စက္ခာနုပဒံ ဟေတ**န္တိ ယံ တွံ ဝဒေသိ၊ သဗ္ဗမေတံ ပစ္စက္ခာနဿ အနုပဒံ၊ ပစ္စက္ခာနကာရဏံ ပစ္စက္ခာနကောဋ္ဌာသော ပနေသ။ **အတိမညသိ နူန မန္တိ** “နူန မံ ဣစ္ဆတိ အယ”န္တိ တွံ မံ အတိက္ကမိတ္ဝာ မညသိ၊ မယ့် သာရံ န

၁-ရထာဝတီ (သီ)၊ ရတနဝတီ (သျာ)၊ ရထဝတီ (ဣ) ၂-မယံ (သီ)
၃-သဒ္ဓိံ သံဝသန္တာ ပုတ္တဓီတာဟိ ဝဍ္ဎိတာ သံဝိဇ္ဇန္တိ (သီ)

jānāsi. Ahaṁ hi rājapūjito, na mayhaṁ bhariyā dullabhā, aññaṁ bhariyaṁ pariyesissāmīti.

Sā tassa vacanaṁ sutvāva bhijjamānahadayā viya tassa saha dassaneneva uppannakāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvāpi attano itthimāyāya anicchamānā viya hutvā diyaḍḍhaṁ gāthamāha—

627. "Na sirī taramānassa, mādhara suvapaṇḍita.
Idheva tāva acchassu, yāva rājāna dakkhasi.
Sossi saddaṁ mudiṅgānaṁ, ānubhāvañca rājino"ti.

Tattha **na sirī**ti samma suvaṇḍita taramānassa sirī nāma na hoti, taramānena katakammaṁ na sobhati, "gharāvāso ca nāmesa atigaruko"ti cintetvā tuletvā kātabbo, idheva tāva acchassu, yāva mahantena yasena samannāgataṁ amhākaṁ rājānaṁ passissasi. **Sossī**ti[1] sāyanhasamaye kinnarisamānalīlāhi uttamarūpadharāhi nārīhi vajjamānānaṁ mudiṅgānaṁ aññesañca gītavāditānaṁ saddaṁ tvaṁ suṇissasi, rañño ca ānubhāvaṁ mahantaṁ sirisobhaggaṁ passissasi, samma kiṁ tvaṁ turitosi, kiṁ lesampi na jānāsi, acchassu tāva, pacchā jānissāmāti.

Atha te sāyanhasamanantare methunasaṁvāsaṁ kariṁsu, samaggā sammodamānā piyasaṁvāsaṁ vasiṁsu. Atha naṁ suvapotako "na idānesā mayhaṁ rahassaṁ guhissati, idāni naṁ pucchitvā gantuṁ vaṭṭatī"ti cintetvā "sāḷike"ti āha. Kiṁ sāmīti. Ahaṁ kiñci te vattukāmomhīti. Vada sāmīti. Hotu, ajja amhākaṁ maṅgaladivaso, aññatarasmiṁ divase jānissāmīti. Sace maṅgalapaṭisaṁyuttā kathā bhavissati, kathehi. No ce, mā kathehi sāmīti. Maṅgalakathāvesā bhaddeti. Tena hi kathehīti. Atha naṁ "bhadde sace sotukāmā bhavissasi, kathessāmi te"ti vatvā taṁ rahassaṁ pucchanto diyaḍḍhaṁ gāthamāha—

628. "Yo nu khvāyaṁ tibbo saddo, tirojanapade suto.
Dhītā Pañcālarājassa, osadhī viya vaṇṇinī.
Taṁ dassati videhānaṁ, so vivāho bhavissatī"ti.

1. Sossasīti (Sī), sosīti (Syā)

ဇာနာသိ။ အဟံ ဟိ ရာဇပူဇိတော၊ နာ မယ္ဟံ ဘရိယာ ဒုလ္လဘာ၊ အညံ ဘရိယံ ပရိယေသိဿာမီတိ။

သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာဝ ဘိဇ္ဇမာနဟဒယာ ဝိယ တဿ သဟ ဒဿနေနေဝ ဥပ္ပန္နကာမရတိယာ အနုဍယ္ဟမာနာ ဝိယ ဟုတ္ဝာပိ အတ္တနော ဣတ္ထိမာယာယ အနိစ္ဆမာနာ ဝိယ ဟုတ္ဝာ ဒိယဍ္ဎံ ဂါထမာဟ—

၆၂၇။ "နာ သိရီ တရမာနဿ၊ မာဓရ သုဝပဏ္ဍိတ။
ဣဓေဝ တာဝ အစ္ဆဿု၊ ယာဝ ရာဇာန ဒက္ခသိ။
သောဿိ သဒ္ဒံ မုဒိင်္ဂါနံ၊ အာနုဘာဝဉ္စ ရာဇိနော"တိ။

တတ္ထ နာ **သိရီ**တိ သမ္မ သုဝပဏ္ဍိတ တရမာနဿ သိရီ နာမ နာ ဟောတိ၊ တရမာနေန ကတကမ္မံ နာ သောဘတိ၊ "ဃရာဝါသော စ နာမေသ အတိဂရုကော"တိ စိန္တေတ္ဝာ တုလေတ္ဝာ ကာတဗ္ဗော၊ ဣဓေဝ တာဝ အစ္ဆဿု၊ ယာဝ မဟန္တေန ယသေန သမန္နာဂတံ အမှာကံ ရာဇာနံ ပဿိဿသိ။ **သောဿိ**တိ[1] သာယနှသမယေ ကိန္နရိသမာနလီလာဟိ ဥတ္တမရူပဓရာဟိ နာရီဟိ ဝဇ္ဇမာနာနံ မုဒိင်္ဂါနံ အညေသဉ္စ ဂိတဝါဒိတာနံ သဒ္ဒံ တွံ သုဏိဿသိ၊ ရညော စ အာနုဘာဝံ မဟန္တံ သိရိသောဘဂ္ဂံ ပဿိဿသိ၊ သမ္မ ကိံ တွံ တုရိတောသိ၊ ကိံ လေသမ္ပိ နာ ဇာနာသိ၊ အစ္ဆဿု တာဝ၊ ပစ္ဆာ ဇာနိဿာမာတိ။

အထ တေ သာယနှသမနန္တရေ မေထုနသံဝါသံ ကရိံသု၊ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ ဝိယသံဝါသံ ဝသိံသု။ အထ နံ သုဝပေါတကော "နာ ဣဒါနေသာ မယ္ဟံ ရဟဿံ ဂုဟိဿတိ၊ ဣဒါနိ နံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ "သာဠိကေ"တိ အာဟ။ ကိံ သာမီတိ။ အဟံ ကိဉ္စိ တေ ဝတ္တုကာမောမှိတိ။ ဝဒ သာမီတိ၊ ဟောတု, အဇ္ဇ အမှာကံ မင်္ဂလဒိဝသော၊ အညတရသ္မိံ ဒိဝသေ ဇာနိဿာမီတိ။ သစေ မင်္ဂလပဋိသံယုတ္တာ ကထာ ဘဝိဿတိ၊ ကထေဟိ။ နော စေ၊ မာ ကထေဟိ သာမီတိ။ မင်္ဂလကထာဝေသာ ဘဒ္ဒေတိ။ တေန ဟိ ကထေဟီတိ။ အထ နံ "ဘဒ္ဒေ သစေ သောတုကာမာ ဘဝိဿသိ၊ ကထေဿာမိ တေ"တိ ဝတ္ဝာ တံ ရဟဿံ ပုစ္ဆန္တော ဒိယဍ္ဎံ ဂါထမာဟ—

၆၂၈။ "ယော နု ခွါယံ တိဗ္ဗော သဒ္ဒေါ၊ တိရောဇနပဒေ သုတော။
မိတာ ပဉ္စာလရာဇဿ၊ သြသမိ ဝိယ ဝဏ္ဏိနီ။
တံ ဒဿတိ ဝိဒေဟာနံ၊ သော ဝိဝါဟော ဘဝိဿတီ"တိ။

၁-သောဿတိ (သီ)၊ သောဿတိ (သျာ)

Tassattho—yo nu kho ayaṁ saddo tibbo bahalo, tirojanapade suto pararaṭṭhesu janapadesu vissuto paññāto pākaṭo patthaṭo. Kinti? Dhītā Pañcālarājassa osadhītārakā viya virocamānā tāya eva samānavaṇṇinī atthi, taṁ so Videhānaṁ dassati, so vivāho bhavissati. Yo so evaṁ patthaṭo saddo, ahaṁ taṁ sutvā cintesiṁ "ayaṁ kumārikā uttamarūpadharā, Videharājāpi Cūḷaniraññho paṭisattu ahosi. Aññe bahū rājāno Cūḷanibrahmadattassa vasavattino santi, tesaṁ adatvā kiṁ kāraṇā Videhassa dhītaraṁ dassatī"ti[1].

Sā tassa vacanaṁ sutvā evamāha "sāmi kiṁ kāraṇā maṅgaladivase avamaṅgalaṁ kathesī"ti. Ahaṁ bhadde "maṅgalan"ti kathemi, tvaṁ "avamaṅgalan"ti kathesi, kiṁ nu kho etanti. Sāmi amittānampi tesaṁ evarūpā maṅgalakiriyā mā hotūti. Kathehi tāva bhaddeti. Sāmi na sakkā kathetunti. Bhadde tayā viditaṁ rahassaṁ mama akathitakālato puṭṭhāya natthi amhākaṁ samaggasaṁvāsoti. Sā tena nippīḷiyamānā "tena hi sāmi suṇāhī"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

629. "Ediso mā[2] amittānaṁ, vivāho hotu mādhara.
Yathā Pañcālarājassa, Vedehena bhavissatī"ti.

Imaṁ gāthaṁ vatvā puna tena "bhadde kasmā evarūpaṁ kathaṁ kathesī"ti vutte "tena hi suṇāhi, ettha dosaṁ te kathessāmī"ti vatvā imaṁ gāthamāha—

630. "Ānayitvāna Vedehaṁ, Pañcālānaṁ rathesabho.
Tato naṁ ghātayissati, na'ssa sakhī bhavissatī"ti.

Tattha **tato naṁ ghātayissatī**ti yadā so imaṁ nagaraṁ āgato bhavissati, tadā tena saddhiṁ sakhibhāvaṁ mittadhammaṁ na karissati, daṭṭhumpissa dhītaraṁ na dassati. Eko kirassa pana atthadhammānusāsako Mahosadhapaṇḍito nāma atthi, tena saddhiṁ taṁ ghātessati. Te ubho jane ghātetvā jayapānaṁ pivissāmāti Kevaṭṭo raññā saddhiṁ mantetvā taṁ gaṇhitvā āgantuṁ gatoti.

1. Detīti (Sī, Syā, I)
2. Nediso te (Sī)

တဿတ္ထော—ယော နု ခေါ အယံ သဒ္ဒေါ တိမ္ဗော ဗဟလော၊ တိရောဇနပဒေ သုတော ပရရဋ္ဌေသု ဇနပဒေသု ဝိဿုတော ပညာတော ပါကဋော ပတ္ထဋော။ ကိန္တိ? မိတာ ပဉ္စာလရာဇဿ ဩသဓီတာရကာ ဝိယ ဝိရောစမာနာ တာယ ဧဝ သမာနဝဏ္ဏိနီ အတ္ထိ၊ တံ သော ဝိဒေဟာနံ ဒဿတိ၊ သော ဝိဝါဟော ဘဝိဿတိ။ ယော သော ဧဝံ ပတ္ထဋော သဒ္ဒေါ၊ အဟံ တံ သုတ္ဝာ စိန္တေသိံ "အယံ ကုမာရိကာ ဥတ္တမရူပဓရာ၊ ဝိဒေဟရာဇာပိ စူဠနိရညော ပဋိသတ္တု အဟောသိ။ အညေ ဗဟူ ရာဇာနော စူဠနိဗြဟ္မဒတ္တဿ ဝသဝတ္တိနော သန္တိ၊ တေသံ အဒတ္ဝာ ကိံကာရဏာ ဝိဒေဟဿ မိတရံ ဒဿတီ"တိ ။

သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ဧဝမာဟ "သာမိ ကိံကာရဏာ မင်္ဂလဒိဝသေ အဝမင်္ဂလံ ကထေသီ"တိ။ အဟံ ဘဒ္ဒေ "မင်္ဂလ"န္တိ ကထေမိ၊ တ္ဝံ "အဝမင်္ဂလ"န္တိ ကထေသိ၊ ကိံ နု ခေါ တေန္တိ။ သာမိ အမိတ္တာနမ္ပိ တော်ံ ဧဝရူပါ မင်္ဂလကိရိယာ မာ ဟောတ္ဝူတိ။ ကထေဟိ တာဝ ဘဒ္ဒေတိ။ သာမိ နံ သက္ကာ ကထေတုန္တိ။ ဘဒ္ဒေ တယာ ဝိဒိတံ ရဟဿံ မမ အကထိတကာလတော ပဋ္ဌာယ နတ္ထိ အမှာကံ သမဂ္ဂဝါသော၊ ဧဝံ သော ဝိဝါဟော ဟောတု မာဧရ။
ယထာ ပဉ္စာလရာဇဿ၊ ဧဝဒေဟေန ဘဝိဿတိ"တိ။

ဤမံ ဂါထံ ဝတ္ဝာ ပုန တေန "ဘဒ္ဒေ ကသ္မာ ဧဝရူပံ ကထံ ကထေသီ"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ သုဏာဟိ၊ တ္ထေ ဒေါသံ တေ ကထေဿာမိ"တိ ဝတ္ဝာ ဤမံ ဂါထမာဟ—

၆၃၀။ "အာနယိတ္ဝာန ဝေဒေဟံ၊ ပဉ္စာလာနံ ရထေသဘော။
တတော နံ ဃာတယိဿတိ၊ နာ'ဿ သခီ ဘဝိဿတိ"တိ။

တတ္ထ **တတော နံ ဃာတယိဿတီ**တိ ယဒါ သော ဤမံ နဂရံ အာဂတော ဘဝိဿတိ၊ တဒါ တေန သဒ္ဓိံ သခိဘာဝံ မိတ္တဓမ္မံ နာ ကရိဿတိ၊ ဒဋ္ဌုမ္ပိဿ မိတရံ နာ ဒဿတိ။ ဧကော ကိရဿ ပန အတ္ထဓမ္မာနုသာသကော မဟောသဓပဏ္ဍိတော နာမ အတ္ထိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တံ ဃာတေဿတိ။ တေ ဥဘောပိ ဇနေ ဃာတေတ္ဝာ ဇယပါနံ ပိဝိဿာမာတိ ကေဝဋ္ဋော ရညာ သဒ္ဓိံ မန္တေတ္ဝာ တံ ဂဏှိတ္ဝာ အာဂန္တုံ ဂတောတိ။

၁-ဒေတီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)
၂-နေဒိသော တေ (သီ)

Evaṁ sā guyhamantaṁ nissesaṁ katvā suvapaṇḍitassa kathesi. Taṁ sutvā suvapaṇḍito "ācariyo Kevaṭṭo upāyakusalo, acchariyaṁ[1] tassa rañño evarūpena upāyena ghātanan"ti Kevaṭṭaṁ vaṇṇetvā "evarūpena avamaṅgalena amhākaṁ ko attho, tuṇhībhūtā sayāmā"ti[2] vatvā āgamanakammassa nipphattiṁ ñatvā taṁ rattiṁ tāya saddhiṁ vasitvā "bhadde ahaṁ Siviraṭṭhaṁ gantvā manāpāya bhariyāya laddhabhāvaṁ Sivirañño deviyā ca ārocessāmī"ti gamanaṁ anujānāpetuṁ āha—

631. "Handa kho maṁ anujānāhi, rattiyo sattamattiyo.
Yāvā'haṁ Sivirājassa, ārocemi mahesino.
Laddho ca me āvasatho, sāḷikāya upantikan"ti.

Tattha **mahesino**ti mahesiyā cassa. **Āvasatho**ti vasanaṭṭhānaṁ. **Upantikan**ti atha ne "etha tassā santikaṁ gacchāmā"ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā mahantena parivārena taṁ gahetvā gamissāmi, yāva mamāgamanaṁ, tāva mā ukkaṇṭhīti.

Taṁ sutvā sāḷikā tena viyogaṁ anicchamānāpi tassa vacanaṁ paṭikkhipituṁ asakkontī anantaraṁ gāthamāha—

632. "Handa kho taṁ anujānāmi, rattiyo sattamattiyo.
Sace tvaṁ sattarattena, nā'gacchasi maman'tike.
Maññe okkantasattaṁ maṁ, matāya āgamissasī"ti.

Tattha **maññe okkantasattaṁ man**ti evaṁ sante ahaṁ maṁ apagatajīvitaṁ sallakkhemi. So tvaṁ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āgamissasi, tasmā mā papañcaṁ akāsīti.

Itaropi "bhadde kiṁ vadesi, mayhampi aṭṭhame divase taṁ apassantassa kuto jīvitan"ti vācāya vatvā hadayena pana "jīva vā tvaṁ mara vā, kiṁ tayā mayhan"ti cintetvā uṭṭhāya thokaṁ Siviraṭṭhābhimukho gantvā nivattitvā Mithilaṁ gantvā paṇḍitassa aṁsakūṭe otaritvā mahāsattena pana tāya saññāya uparipāsādaṁ āropetvā puṭṭho sabbaṁ taṁ pavattiṁ

1. Anacchariyaṁ (Sī) 2. Sayāti (Sī)

ဧဝံ သာ ဂုယ္ဟမန္တံ နိဿေသံ ကတ္ဝာ သုဝပဏ္ဍိတဿ ကထေသိ။ တံ သုတ္ဝာ သုဝပဏ္ဍိတော "အာစရိယော ကေဝဋ္ဋော ဥပါယကုသလော၊ အစ္ဆရိယံ[1] တဿ ရညော ဧဝရူပေန ဥပါယေန ဃာတန"န္တိ ကေဝဋ္ဋံ ဝဏ္ဏေတ္ဝာ "ဧဝရူပေန အဝမင်္ဂလေန အမှာကံ ကော အတ္ထော၊ တုဏှီဘူတာ သယာမာ"တိ၂ ဝတ္ဝာ အာဂမနကမ္မဿ နိပ္ဖတ္တိံ ဉတ္ဝာ တံ ရတ္တိံ တာယ သဒ္ဓိံ ဝသိတ္ဝာ "ဘဒ္ဒေ အဟံ သိဝိရဋ္ဌံ ဂန္ဒ္ဝာ မနာပါယ ဘရိယာယ လဒ္ဓဘာဝံ သိဝိရညော ဒေဝိယာ စ အာရောစေဿာမီ"တိ ဂမနံ အနုဇာနာပေတုံ အာဟ—

၆၃၁။ "ဟန္ဒ ခေါ မံ အနုဇာနာဟိ၊ ရတ္တိယော သတ္တမတ္တိယော။
ယာဝါ'ဟံ သိဝိရာဇဿ၊ အာရောစေမိ မဟေသိနော။
လဒ္ဓေါ စ မေ အာဝသထော၊ သာဠိကာယ ဥပန္တိက"န္တိ။

တတ္ထ **မဟေသိနော**တိ မဟေသိယာ စဿ။ **အာဝသထော**တိ ဝသနဋ္ဌာနံ။ **ဥပန္တိက**န္တိ အထ နေ "ဧထ တဿာ သန္တိကံ ဂစ္ဆာမာ"တိ ဝတ္ဝာ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ ဇ္ဈာနေတ္ဝာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန တံ ဂဟေတ္ဝာ ဂမိဿာမိ၊ ယာဝ မမာဂမနံ၊ တာဝ မာ ဥက္ကဏ္ဌီတိ။

တံ သုဘ္ဝာ သာဠိကာ တေန ဝိယောဂံ အနိစ္ဆမာနာပိ တဿ ဝစနံ ပဋိက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တီ အနန္တရံ ဂါထမာဟ—

၆၃၂။ "ဟန္ဒ ခေါ တံ အနုဇာနာမိ၊ ရတ္တိယော သတ္တမတ္တိယော။
သစေ တွံ သတ္တရတ္တေန၊ နာ'ဂစ္ဆသိ မမ'န္တိကေ။
မညေ ဩက္ကန္တသတ္တံ မံ၊ မတာယ အာဂမိဿသီ"တိ။

တတ္ထ **မညေ ဩက္ကန္တသတ္တံ မ**န္တိ ဧဝံ သန္တေ အဟံ မံ အပဂတဇီဝိတံ သလ္လက္ခေမိ။ သော တွံ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ အနာဂစ္ဆန္တော မယိ မတာယ အာဂမိဿသိ၊ တသ္မာ မာ ပပဉ္စံ အကာသီတိ။

ဧတရောပိ "ဘဒ္ဒေ ကိံ ဝဒေသိ၊ မယ္ဟမ္ပိ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ တံ အပဿန္တဿ ကုတော ဇီဝိတ"န္တိ ဝါစာယ ဝတ္ဝာ ဟဒယေန ပန "ဇီဝ ဝါ တွံ မရ ဝါ၊ ကိံ တယာ မယ္ဟ"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ ထောကံ သိဝိရဋ္ဌာဘိမုခေါ ဂန္ဒ္ဝာ နိဝတ္တိတ္ဝာ မိထိလံ ဂန္ဒ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ အံသကူဋေ ဩတရိတ္ဝာ မဟာသတ္တေန ပန တာယ သညာယ ဥပရိပါသာဒံ အာရောပေတ္ဝာ ပုဋ္ဌော သဗ္ဗံ တံ ပဝတ္တိံ

၁-အနစ္ဆရိယံ (သီ) ၂-သယာတိ (သီ)

paṇḍitassa ārocesi. Sopissa purimanayeneva sabbaṁ sakkāramakāsi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

633. “Tato ca kho so gantvāna, mādharo suvapaṇḍito.
Mahosadhassa akkhāsi, sāḷikāvacanaṁ idan”ti.

Tattha **sāḷikāvacanaṁ idan**ti idaṁ sāḷikāya vacananti sabbaṁ vitthāretvā kathesīti.

Suvakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Taṁ sutvā mahosatto cintesi “rājā mama anicchamānasseva gamissati, gantvā ca pana mahāvināsaṁ pāpuṇissati. Atha mayhaṁ “evarūpassa nāma Yasadāyakassa rañño vacanaṁ hadaye katvā tassa saṅgahaṁ nākāsī”ti garahāpi uppajjissati, mādise paṇḍite vijjamāne kiṁkāraṇā esa nassissati, ahaṁ rañño puretarameva gantvā Cūḷaniṁ disvā suvibhattaṁ katvā Videharañño nivāsatthāya nagaraṁ māpetvā gāvutamattaṁ jaṅgha-umaṅga[1], aḍḍhayojanikañca mahā-umaṅgaṁ kāretvā Cūḷanirañño dhītaraṁ abhisiñcitvā amhākaṁ rañño pādaparicārikaṁ katvā aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhehi balehi ekasatarājūsu parivāretvā ṭhitesveva amhākaṁ rājānaṁ rāhumukhato candaṁ viya mocetvā ādāyāgamanaṁ nāma mama bhāro”ti. Tassevaṁ cintentassa sarīre pīti uppajji. So pītivegena udānaṁ udānento imaṁ upaḍḍhagāthamāha—

634. “Yasseva ghare bhuñjeyya bhogaṁ,
Tasseva atthaṁ puriso careyyā”ti.

Tassattho—yassa rañño santike puriso mahantaṁ issariyaṁ labhitvā bhogaṁ bhuñjeyya, akkosantassapi paharantassapi[2] gale gahetvā nikkhaḍḍhantassapi tasseva atthaṁ hitaṁ vuḍḍhiṁ paṇḍito kāyadvārādīhi tīhi dvārehi careyya. Na hi mittadubbhikammaṁ paṇḍitehi kātabbanti.

1. Jaṅgha-ummaggaṁ (Sī), jaṅgha-ummaṅgaṁ (Syā), jaṅghamaggaṁ (I)
2. Paribhāsantassapi (Sī, Syā, I)

ပဏ္ဍိတဿ အာရောစေသိ။ သောပိဿ ပုရိမနယေနေဝ သဗ္ဗံ သက္ကာရမကာသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၃၃။ “တတော စ ခေါ သော ဂန္ဓာန၊ မာဓရော သုဝပဏ္ဍိတော။
မဟောသဓဿ အက္ခာသိ၊ သာဠိကာဝစနံ ဣဒ”န္တိ။

တတ္ထ **သာဠိကာဝစနံ ဣဒ**န္တိ ဣဒံ သာဠိကာယ ဝစနန္တိ သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတ္ဝာ ကထေသီတိ။

သုဝဇ္ဈံ နိဋ္ဌိတံ။

တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ “ရာဇာ မမ အနိစ္ဆမာနဿေဝ ဂမိဿတိ၊ ဂန္ဓာ စ ပန မဟာဝိနာသံ ပါပုဏိဿတိ။ အထ မယှံ “ဧဝရူပဿ နာမ ယသဒါယကဿ ရညော ဝစနံ ဟဒယေ ကတ္ဝာ တဿ သင်္ဂဟံ နာကာသီ”တိ ဂရဟာပိ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ မာဒိသေ ပဏ္ဍိတေ ဝိဇ္ဇမာနေ ကိံကာရဏာ သေ နဿိဿတိ၊ အဟံ ရညော ပုရေတရမေဝ ဂန္ဓာ စူဠနိံ ဒိသွာ သုဝိဘတ္တံ ကတ္ဝာ ဝိဒေဟရညော နိဝါသတ္ထာယ နဂရံ မာပေတ္ဝာ ဂါဝုတမတ္တံ ဇင်္ဃဒ္ဝမဂ်ံ[1], အဓုယောဇနိကဉ္စ မဟာဒ္ဝမဂ်ံ ကာရေတ္ဝာ စူဠနိရညော ဓီတရံ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ အမှာကံ ရညော ပါဒပရိစာရိကံ ကတ္ဝာ အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီသဒ္ဒေဟိ ဗလေဟိ ဧကသတရာဇူသု ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတေသ္ဝေဝ အမှာကံ ရာဇာနံ ရာဟုမုခတော စန္ဒံ ဝိယ မောစေတ္ဝာ အာဒါယာဂမနံ နာမ မမ ဘာရော”တိ။ တဿေဝံ စိန္တေန္တဿ သရီရေ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ပီတိဝေဂေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော ဣမံ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟ—

၆၃၄။ “ယဿေဝ ဃရေ ဘုဉ္ဇေယျ ဘောဂံ၊
တဿေဝ အတ္ထံ ပုရိသော စရေယျာ”တိ။

တဿတ္ထော—ယဿ ရညော သန္တိကေ ပုရိသော မဟန္တံ ဣဿရိယံ လဘိတ္ဝာ ဘောဂံ ဘုဉ္ဇေယျ၊ အက္ကောသန္တဿပိ ပဟရန္တဿပိ[2] ဂလေ ဂဟေတ္ဝာ နိက္ကဍ္ဎန္တဿပိ တဿေဝ အတ္ထံ ဟိတံ ဝုဍ္ဎိံ ပဏ္ဍိတော ကာယဒ္ဝါရာဒီဟိ တီဟိ ဒ္ဝါရေဟိ စရေယျ။ န ဟိ မိတ္တဒုဗ္ဘိကမ္မံ ပဏ္ဍိတေဟိ ကာတဗ္ဗန္တိ။

၁-ဇင်္ဃဒ္ဝမဂ်ံ (သီ)၊ ဇင်္ဃဒ္ဝမဂ်ံ (သျာ)၊ ဇင်္ဃမဂ်ံ (ဋ္ဌ) ၂-ပရိဘာသန္တဿပိ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ)

Iti cintetvā so nhatvā alaṅkaritvā mahantena yasena rājakulaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhito āha "kiṁ deva gacchissatha Uttarapañcālanagaran"ti. Āma tāta Pañcālacandiṁ alābhantassa mama kiṁ rajjena, mā maṁ pariccaji, mayā saddhiṁyeva ehi. Tattha amhākaṁ gatakāraṇā dve atthā nipphajjissanti, itthiratanañca lacchāmi, raññā[1] ca me saddhiṁ metti patiṭṭhahissatīti. Atha naṁ paṇḍito "tena hi deva ahaṁ pure gantvā tumhākaṁ nivesanāni māpessāmi, tumhe mayā pahitasāsanena āgaccheyyāthā"ti vadanto dve gāthā abhāsi—

"Handāhaṁ gacchāmi pure janinda,
Pañcālarājassa puraṁ surammaṁ.
Nivesanāni māpetuṁ, Vedehassa yasassino.

635. Nivesanāni māpetvā, Vedehassa yasassino.
Yadā te pahiṇeyyāmi, tadā eyyāsi khattiyā"ti.

Tattha **Vedehassā**ti tava Videharājassa. **Eyyāsī**ti āgaccheyyāsīti.

Taṁ sutvā rājā "na kira maṁ paṇḍito pariccajatī"ti haṭṭhatuṭṭho hutvā āha "tāta tava pure gacchantassa kiṁ laddhuṁ vaṭṭatī"ti. Balavāhanaṁ devāti. Yattakaṁ icchasi, tattakaṁ gaṇha tātāti. Cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corānaṁ saṅkhalikabandhanāni bhindāpetvā tepi mayā saddhiṁ pesetha devāti. Yathāruci karohi tātāti. Mahāsatto bandhanāgāradvārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gataṭṭhāne kammaṁ nipphādetuṁ samatthe nīharāpetvā "maṁ upaṭṭhahathā"ti vatvā tesaṁ sakkāraṁkāretvā vaḍḍhakikammāracammakāra-iṭṭhakapāsāṇakāracittakārādayo nānāsippakusalā[2] aṭṭhārasa seniyo ādāya vāsipharasukuddālakhaṇitti-ādīni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābalakāyaparivuto nagarā nikkhami. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

1. Raññho (Syā, Ka)
2. Nānāsippakusale (Sī)

ဣတိ စိန္တေတ္ဝာ သော နှတ္ဝာ အလင်္ကရိတ္ဝာ မဟန္တေန ယသေန ရာဇကုလံ ဂန္ဓာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဧကမန္တံ ဋ္ဌိတော အာဟ "ကိံ ဒေဝ ဂစ္ဆိဿထ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရ"န္တိ။ အာမ တာတ ပဉ္စာလစန္ဒိံ အလဘန္တဿ မမ ကိံ ရဇ္ဇေန၊ မာ မံ ပရိစ္စဇိ၊ မယာ သဒ္ဓိံယေဝ ဧဟိ။ တတ္ထ အမှာကံ ဂတကာရဏာ ဒွေ အတ္ထာ နိပ္ဖဇ္ဇိဿန္တိ၊ ဣတ္ထိရတနဉ္စ လစ္ဆာမိ၊ ရညာ စ မေ သဒ္ဓိံ မေတ္တိ ပတိဋ္ဌဟိဿတီတိ။ အထ နံ ပဏ္ဍိတော "တေန ဟိ ဒေဝ အဟံ ပုရေ ဂန္ဓာ တုမှာကံ နိဝေသနာနိ မာပေဿာမိ၊ တုမ္ဟေ မယာ ပဟိတသာသနေန အာဂစ္ဆေယ္ယာထာ"တိ ဝတ္ဝာ အဘာသိ—

"ဟန္ဒာဟံ ဂစ္ဆာမိ ပုရေ ဇနိန္ဒ၊
ပဉ္စာလရာဇဿ ပုရံ သုရမ္မံ။
နိဝေသနာနိ မာပေတုံ၊ ဝေဒေဟဿ ယသဿိနော။

၆၃၅။ နိဝေသနာနိ မာပေတ္ဝာ၊ ဝေဒေဟဿ ယသဿိနော။
ယဒါ တေ ပဟိဏေယ္ယာမိ၊ တဒါ ယျာသိ ခတ္တိယာ"တိ။

တတ္ထ **ဝေဒေဟဿာ**တိ တဝ ဝိဒေဟရာဇဿ။ **ယျာသီ**တိ အာဂစ္ဆေယျာသိဂိ။

တံ သုဏ္ဍာ ရာဇာ "န ကိရ မံ ပဏ္ဍိတော ပရိစ္စဇတီ"တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ အာဟ "တာတ တဝ ပုရေ ဂစ္ဆန္တဿ ကိံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ ဗလဝါဟနံ ဒေဝါတိ။ ယတ္တကံ ဣစ္ဆသိ၊ တတ္တကံ ဂဏှ တာတာဝါတိ။ စတ္တာရိ ဗန္ဓနာဂါရာနိ ဝိဝရာပေတ္ဝာ စောရာနံ သဒ္ဒလိကဗန္ဓနာနိ ဘိန္ဒာပေတ္ဝာ တေပိ မယာ သဒ္ဓိံ ပေသေဟ ဒေဝါတိ။ ယထာရုစိ ကရောဟိ တာတာတိ။ မဟာသတ္တော ဗန္ဓနာဂါရဒ္ဝါရာနိ ဝိဝရာပေတ္ဝာ သူရေ မဟာယောဓေ ဂတဋ္ဌာနေ ကမ္မံ နိပ္ဖါဒေတုံ သမတ္ထေ နိဟရာပေတ္ဝာ "မံ ဥပဋ္ဌဟထာ"တိ ဝတ္ဝာ တေသံ သက္ကာရံ ကာရေတ္ဝာ ဝဎ္ဎကိကမ္မာရစမ္မကာရဋ္ဌကပါသာဏကာရစိတ္တကာရာဒယော နာနာသိပ္ပကုသလာ[၂] အဋ္ဌာရသ သေနိယော အာဒါယ ဝါသိဖရသုကုဒ္ဒါလခဏိတ္တိအာဒီနိ ဗဟူနိ ဥပကရဏာနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ မဟာဗလကာယပရိဝုတော နဂရာ နိက္ခမိ။ တံမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၁-ရညော (သျာ၊က)
၂-နာနာသိပ္ပကုသလေ (သီ)

636. “Tato ca pāyāsi pure Mahosadho,
Pañcālarājassa puraṁ surammaṁ.
Nivesanāni māpetuṁ,
Vedehassa yasassino”ti.

Mahāsattopi gacchanto yojanantare yojanantare ekekaṁ gāmaṁ nivesetvā[1] ekekaṁ amaccaṁ “tumhe rañño Pañcālacandiṁ gahetvā nivattanakāle hatthi-assarathe kappetvā rājānaṁ ādāya paccāmitte paṭibāhantā khippaṁ Mithilaṁ pāpeyyāthā”ti vatvā ṭhapesi. Gaṅgātīraṁ pana patvā Ānandakumāraṁ pakkosāpetvā “Ānanda tvaṁ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya uddhaṁgaṅgaṁ gantvā sāradārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarassatthāya tattheva tacchāpetvā sallahukānaṁ dārūnaṁ nāvāya pūrāpetvā khippaṁ āgaccheyyāsī”ti pesesi. Sayaṁ pana nāvāya Gaṅgaṁ taritvā otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya padasaññāyeva gaṇetvā “idaṁ aḍḍhayojanaṭṭhānaṁ, ettha mahā-umaṅgo bhavissati, imasmiṁ ṭhāne rañño nivesananagaraṁ bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte ṭhāne jaṅgha-umaṅgo bhavissatī”ti paricchinditvā nagaraṁ pāvisi. Cūḷanirājā bodhisattassa āgamanaṁ sutvā “idāni me manoratho matthakaṁ pāpuṇissati, paccāmittānaṁ piṭṭhiṁ passissāmi, imasmiṁ āgate Vedehopi na cirasseva āgamissati, atha ne ubhopi māretvā sakalajambudīpatale ekarajjaṁ karissāmī”ti paramatuṭṭhiṁ patto ahosi. Sakalanagaraṁ saṅkhubhi “esa kira Mahosadhapaṇḍito, iminā kira ekasatarājāno leḍḍunā kākā viya palāpitā”ti.

Mahāsatto nāgaresu attano rūpasampattiṁ passantesuyeva rājadvāraṁ gantvā rañño paṭivedetvā “pavisatū”ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ rājā paṭisanthāraṁ katvā “tāta rājā kadā āgamissatī”ti pucchi. Mayā pesitakāle devāti. Tvaṁ pana kimatthaṁ āgatosīti. Amhākaṁ rañño nivesanaṁ māpetuṁ devāti. Sādhu tātāti. Athassa senāya paribbayaṁ dāpetvā mahāsattassa mahantaṁ sakkāraṁ kāretvā nivesanagehaṁ dāpetvā “tāta yāva te rājā nāgacchati, tāva anukkaṇṭhamāno amhākampi

1. Nivesanaṁ māpetvā (Ka)

၆၃၆။ “တတော စ ပါယာသိ ပုရေ မဟောသဓော၊
ပဉ္စာလရာဇဿ ပုရံ သုရမ္မံ။
နိဝေသနာနိ မာပေတုံ၊
ဝေဒေဟဿ ယသဿိနော”တိ။

မဟာသတ္တောပိ ဂစ္ဆန္တော ယောဇနန္တရေ ယောဇနန္တရေ ဧကေကံ ဂါမံ နိဝေသေတ္ဝာ[1] ဧကေကံ အမစ္စံ “တုမ္ဟေ ရညော ပဉ္စာလစန္ဒိံ ဂဟေတ္ဝာ နိဝတ္တနကာလေ ဟတ္ထိအဿရထေ ကပ္ပေတ္ဝာ ရာဇာနံ အာဒါယ ပစ္စာမိတ္တေ ပဋိဗာဟန္တာ ခိပ္ပံ မိထိလံ ပါပေယ္ယာထာ”တိ ဝတ္ဝာ ဌပေသိ။ ဂင်္ဂါတီရံ ပန ပတ္ဝာ အာနန္ဒကုမာရံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “အာနန္ဒ တွံ တိဏ္ဏိ ဝမုကိသတာနိ အာဒါယ ဥဒ္ဓံဂင်္ဂံ ဂန္ဓွာ သာရဒါရူနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ တိသတမတ္တာ နာဝါ မာပေတ္ဝာ နဂရဿတ္ထာယ တတ္ထေဝ တစ္ဆာပေတ္ဝာ သလ္လဟုကာနံ ဒါရူနံ နာဝါယ ပူရာပေတ္ဝာ ခိပ္ပံ အာဂစ္ဆေယ္ယာသီ”တိ ပေသေသိ။ သယံ ပန နာဝါယ ဂင်္ဂံ တရိတ္ဝာ ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ပဒသညာယေဝ ဂဏေတ္ဝာ “ဣဒံ အဒ္ဓယောဇနဋ္ဌာနံ၊ ဏ္ဍေ မဟာဥမင်္ဂေါ ဘဝိဿတိ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ရညော နိဝေသနနဂရံ ဘဝိဿတိ၊ ဣတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ရာဇဂေဟာ ဂါဝုတမတ္တေ ဌာနေ ဇင်္ဃဥမင်္ဂေါ ဘဝိဿတီ”တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ နဂရံ ပါဝိသိ။ စူဠနိရာဇာ ဗောဓိသတ္တဿ အာဂမနံ သုတ္ဝာ “ဣဒါနိ မေ မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတိ၊ ပစ္စာမိတ္တာနံ ပိဋ္ဌိံ ပဿိဿာမိ၊ ဣမသ္မိံ အာဂတေ ဝေဒေဟောပိ နစိရဿေဝ အာဂမိဿတိ၊ အထ နေ ဥဘောပိ မာရေတ္ဝာ သကလဇမ္ဗုဒီပတလေ ဧကရဇ္ဇံ ကရိဿာမီ”တိ ပရမတုဋ္ဌိံ ပတ္တော အဟောသိ။ သကလနဂရံ သင်္ခုဘိ “ဧသ ကိရ မဟောသဓပဏ္ဍိတော၊ ဣမိနာ ကိရ ကေသတရာဇာနော လေဠုနာ ကာကာ ဝိယ ပလာပိတာ”တိ။

မဟာသတ္တော နာဂရေသု အတ္တနော ရူပသမ္ပတ္တိံ ပဿန္တေသုယေဝ ရာဇဒ္ဒါရံ ဂန္ဓွာ ရညော ပဋိဝေဒေတ္ဝာ “ပဝိသတူ”တိ ဝုတ္တေ ပဝိသိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ အထ နံ ရာဇာ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္ဝာ “တာတ ရာဇာ ကဒါ အာဂမိဿတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ မယာ ပေသိတကာလေ ဒေဝါတိ။ တွံ ပန ကိမတ္ထံ အာဂတောသီတိ။ အမှာကံ ရညော နိဝေသနံ မာပေတုံ ဒေဝါတိ။ သာဓု တာတာတိ။ အထဿ သေနာယ ပရိဗ္ဗယံ ဒါပေတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကာရေတ္ဝာ နိဝေသနဂေဟံ ဒါပေတ္ဝာ “တာတ ယာဝ တေ ရာဇာ နာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ အနုက္ကဏ္ဌမာနော အမှာကမ္ပိ

၁-နိဝေသနံ မာပေတ္ဝာ (က)

kattabbayuttakaṁ karontova vasāhi tvan”ti āha. So kira rājanivesanaṁ abhiruhantova mahāsopānapādamūle ṭhatvā “idha jaṅgha-umaṅgadvāraṁ bhavissatī”ti sallakkhesi. Athassa etadahosi “rajā ‘amhākampi kattabbayuttakaṁ karohī’ti vadati, umaṅge khaṇiyamāne yathā idaṁ sopānaṁ na osakkati, tathā kātuṁ vaṭṭatī”ti. Atha rājānaṁ evamāha “deva ahaṁ pavisanto sopānapādamūle ṭhatvā navakammaṁ olokento mahāsopāne dosaṁ passiṁ. Sace te ruccati, ahaṁ dārūni labhanto manāpaṁ katvā atthareyyan”ti. Sādhu paṇḍita attharāhīti. So “idha umaṅgadvāraṁ bhavissatī”ti sallakkhetvā taṁ porāṇasopānaṁ haritvā yattha umaṅgadvāraṁ bhavissati, tattha paṁsuno apatanatthāya phalakasanthāraṁ kāretvā yathā sopānaṁ na osakkati, evaṁ niccalaṁ katvā sopānaṁ atthari. Rājā taṁ kāraṇaṁ ajānanto “mama sinehena karotī”ti maññi.

Evaṁ taṁ divasaṁ teneva navakammena vītināmetvā punadivase rājānaṁ āha “deva sace amhākaṁ rañño vasanaṭṭhānaṁ jāneyyāma, manāpaṁ katvā paṭijaggeyyāmā”ti. Sādhu paṇḍita ṭhapetvā mama nivesanaṁ sakalanagare yaṁ nivesanaṁ icchasi, taṁ gaṇhāti. Mahārāja mayaṁ āgantukā, tumhākaṁ bahū vallabhā yodhā, te attano attano gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṁ kalahaṁ karissanti. Tadā deva tehi saddhiṁ mayaṁ kiṁ karissāmāti. Tesaṁ vacanaṁ mā gaṇha. Yaṁ icchasi, taṁ ṭhānameva gaṇhāpehīti. Deva te punappunaṁ āgantvā tumhākaṁ kathessanti, tena tumhākaṁ cittasukhaṁ na labhissati. Sace pana iccheyyātha, yāva mayaṁ nivesanāni gaṇhāma, tāva amhākaṁyeva manussā dovārikā assu. Tato te dvāraṁ alabhitvā nāgamissanti. Evaṁ sante tumhākampi cittasukhaṁ labhissatīti. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchi.

Mahāsatto sopānapādamūle sopānasīse mahadvāreti sabbattha attano manusseyeva ṭhapetvā “kassaci pavisituṁ mā adatthā”ti vatvā atha rañño mātu nivesanaṁ gantvā “bhindanākāraṁ dassethā”ti manusse āṇāpesi. Te dvārakoṭṭhakālindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca mattikā ca apanetuṁ ārabhiṁsu. Rājamātā taṁ pavattiṁ sutvā āgantvā

ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ကရောန္တောဝ ဝသာဟိ တွ”န္တိ အာဟ။ သော ကိရ ရာဇ-နိဝေသနံ အဘိရုဟန္တောဝ မဟာသောပါနပါဒမူလေ ဌတွာ “ဣမ ဇဃ်ဉမဂ်-ဒ္ဝါရံ ဘဝိဿတီ”တိ သလ္လက္ခေသိ။ အထဿ ဧတေဒဟောသိ “ရာဇာ ‘အမှာကမ္ပိ ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ကရောဟိ’တိ ဝဒတိ၊ ဥမင်္ဂေ ခဏိယမာနေ ယထာ ဣဒံ သောပါနံ န သြသက္ကတိ၊ တထာ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ အထ ရာဇာနံ ဧဝမာဟ “ဒေဝ အဟံ ပဝိသန္တော သောပါနပါဒမူလေ ဌတွာ နဝကမ္မံ သြလော-ကေန္တော မဟာသောပါနေ ဒေါသံ ပဿိံ။ သစေ တေ ရုစ္စတိ၊ အဟံ ဒါရူနိ လဘန္တော မနာပံ ကတွာ အတ္ထရေယျ”န္တိ။ သာဓု ပဏ္ဍိတ အတ္ထရာဟီတိ။ သော “ဣမ ဥမဂ်ဒ္ဝါရံ ဘဝိဿတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ တံ ပေါရာဏသောပါနံ ဟရိတွာ ယတ္ထ ဥမဂ်ဒ္ဝါရံ ဘဝိဿတိ၊ တတ္ထ ပံသုနော အပတနတ္ထာယ ဖလက-သန္ထာရံ ကာရေတွာ ယထာ သောပါနံ န သြသက္ကတိ၊ ဧဝံ နိစ္စလံ ကတွာ သောပါနံ အတ္ထရိ။ ရာဇာ တံ ကာရဏံ အဇာနန္တော ‘‘မမ သိနေဟေန ကရောတီ”တိ မညိ။

ဧဝံ တံ ဒိဝသံ တေနေဝ နဝကမ္မေန ဝီတိနာမေတွာ ပုနဒိဝသေ ရာဇာနံ အာဟ “ဒေဝ သစေ အမှာကံ ရညော ဝသနဋ္ဌာနံ ဇာနေယ္ယာမ၊ မနာပံ ကတွာ ပဋိဇဂ္ဂေယျာမာ”တိ။ သာဓု ပဏ္ဍိတ ဌပေတွာ မမ နိဝေသနံ သကလ-နဂရေ ယံ နိဝေသနံ ဣစ္ဆသိ၊ တံ ဂဏှာတိ။ မဟာရာဇ မယံ အာဂန္တုကာ၊ တုမှာကံ ဗဟူ ဝလ္လဘာ ယောဓာ၊ တေ အတ္တနော အတ္တနော ဂေဟေသု ဂယှ-မာနေသု အမှေဟိ သဒ္ဒိံ ကလဟံ ကရိဿန္တိ။ တဒါ ဒေဝ တေဟိ သဒ္ဒိံ မယံ ကိံ ကရိဿာမာတိ။ တေသံ ဝစနံ မာ ဂဏှ။ ယံ ဣစ္ဆသိ၊ တံ ဌာနမေဝ ဂဏှာပေဟီတိ။ ဒေဝ တေ ပုနပ္ပုနံ အာဂန္တွာ တုမှာကံ ကထေဿန္တိ၊ တေန တုမှာကံ စိတ္တသုခံ န လဘိဿတိ။ သစေ ပန ဣစ္ဆေယျာထ၊ ယာဝ မယံ နိဝေသနာနိ ဂဏှာမ၊ တာဝ အမှာကံယေဝ မနုဿာ ဒေါဝါရိကာ အဿု။ တတော တေ ဒ္ဝါရံ အလဘိတ္ဝာ နာဂမိဿန္တိ။ ဧဝံ သန္တေ တုမှာကမ္ပိ စိတ္တသုခံ လဘိဿတီတိ။ ရာဇာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။

မဟာသတ္တော သောပါနပါဒမူလေ သောပါနသီသေ မဟာဒ္ဝါရေတိ သဗ္ဗတ္ထ အတ္တနော မနုဿေယေဝ ဌပေတွာ “ကဿစိ ပဝိသိတုံ မာ အဒတ္ထာ”တိ ဝတွာ အထ ရညော မာတု နိဝေသနံ ဂန္တွာ “ဘိန္ဒနာကာရံ ဒဿေထာ”တိ မနုဿေ အာဏာပေသိ။ တေ ဒ္ဝါရကောဋ္ဌကာလိန္ဒတော ပဋ္ဌာယ ဣဋ္ဌကာ စ မတ္တိကာ စ အပနေတုံ အာရဘိံသု။ ရာဇမာတာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ အာဂန္တွာ

"kissa tātā mama gehaṁ bhindathā"ti āha. Mahosadhapaṇḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṁ kātukāmoti. Yadi evaṁ idheva vasathāti. Amhākaṁ rañño mahantaṁ balavāhanaṁ, idaṁ nappahoti, aññaṁ mahantaṁ gehaṁ karissāmāti. Tumhe maṁ na jānātha, ahaṁ rājamātā, idāni puttassa santikaṁ gantvā jānissāmīti. Mayaṁ rañño vacanena bhindāma, sakkontī vārehīti. Sā kujjhitvā "idāni vo kattabbaṁ jānissāmī"ti rājadvāraṁ agamāsi. Atha naṁ "mā pavisā"ti dovārikā vārayiṁsu. Ahaṁ rājamātāti. Na mayaṁ taṁ jānāma, mayaṁ raññā "kassaci pavisituṁ mā adatthā"ti āṇattā, gaccha tvanti. Sā gahetabbagahaṇaṁ apassantī nivattitvā attano nivesanaṁ olokentī aṭṭhāsi. Atha naṁ eko puriso "kiṁ idha karosi, gacchasi, na gacchasī"ti gīvāya gāhetvā bhūmiyaṁ pātesi.

Sā cintesi "addhā ime raññā āṇattā bhavissanti, itarathā evaṁ kātuṁ na sakkhissanti, paṇḍitasseva santikaṁ gacchissāmī"ti. Sā gantvā "tāta Mahosadha kasmā mama nivesanaṁ bhindāpesī"ti āha. So tāya saddhiṁ na kathesi, santike ṭhito puriso panassa "devi kiṁ kathesī"ti āha. Tāta Mahosadhapaṇḍito kasmā mama gehaṁ bhindāpetīti. Vedeharañño vasanaṭṭhānaṁ kātunti. Kiṁ tāta evaṁ mahante nagare aññattha nivesanaṭṭhānaṁ na labbhatīti maññati. Imaṁ satasahassaṁ lañjaṁ gahetvā aññattha gehaṁ kāretūti. Sādhu devi tumhākaṁ gehaṁ vissajjāpessāmi, lañjassa gahitabhāvaṁ mā kassaci kathayittha. Mā no aññepi lañjaṁ datvā gehāni vissajjāpetukāmā ahesunti. Sādhu tāta "rañño mātā lañjaṁ adāsī"ti mayhampi lajjanakameva, tasmā na kassaci kathessāmīti. So "sādhū"ti tassā santikā satasahassaṁ gahetvā gehaṁ vissajjāpetvā Kevaṭṭassa gehaṁ agamāsi. Sopi dvāraṁ gantvā veḷupesikāhi piṭṭhicammuppāṭanaṁ labhitvā gahetabbagahaṇaṁ apassanto puna gehaṁ gantvā satasahassameva adāsi. Etenupāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṁ gaṇhantena lañjaṁ gahetvā laddhakahāpaṇānaññeva nava koṭiyo jātā.

Mahāsatto sakalanagaraṁ vicaritvā rājakulaṁ agamāsi. Atha naṁ rājā pucchi "kiṁ paṇḍita laddhaṁ te vasanaṭṭhānan"ti. Mahārāja adentā

"ကိသ္မိ တာတာ မမ ဂေဟံ ဘိန္ဒထာ"တိ အာဟ။ မဟာသဓ-ပဏ္ဍိတော ဘိန္ဒာပေတ္ဝာ အတ္တနော ရညော နိဝေသနံ ကာတုကာမောတိ။ ယဒိ ဧဝံ ဣဓေဝ ဝသထာတိ။ အမှာကံ ရညော မဟန္တံ ဗလဝါဟနံ၊ ဣဒံ နပ္ပဟောတိ၊ အညံ မဟန္တံ ဂေဟံ ကရိဿာမာတိ။ တုမ္ဟေ မံ န ဇာနာထ၊ အဟံ ရာဇမာတာ၊ ဣဒါနိ ပုတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္ဆာ ဇာနိဿာမီတိ။ မယံ ရညော ဝစနေန ဘိန္ဒာမ၊ သက္ကောန္တီ ဝါရေဟီတိ။ သာ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ "ဣဒါနိ ဝေါ ကတ္တဗ္ဗံ ဇာနိဿာမီ"တိ ရာဇဒ္ဒါရံ အဂမာသိ။ အထ နံ "မာ ပဝိသာ"တိ ဒေါဝါရိကာ ဝါရယိံသု။ အဟံ ရာဇမာတာတိ။ န မယံ တံ ဇာနာမ၊ မယံ ရညာ "ကဿစိ ပဝိသိတုံ မာ အဒတ္ထာ"တိ အာဏတ္တာ၊ ဂန္ဆ တွန္တိ။ သာ ဂဟေတဗ္ဗဂဟဏံ အပဿန္တီ နိဝတ္တိတ္ဝာ အတ္တနော နိဝေသနံ ဩလောကေန္တီ အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ ဧကော ပုရိသော "ကိံ ဣဓ ကရောသိ၊ ဂစ္ဆသိ, န ဂစ္ဆသီ"တိ ဂိဝါယ ဂဟေတ္ဝာ ဘူမိယံ ပါတေသိ။

သာ စိန္တေသိ "အဒ္ဓါ ဣမေ ရညာ အာဏတ္တာ ဘဝိဿန္တိ၊ ဣတရထာ ဧဝံ ကာတုံ န သက္ခိဿန္တိ၊ ပဏ္ဍိတဿေဝ သန္တိကံ ဂစ္ဆိဿာမီ"တိ။ သာ ဂန္ဆာ "တာတ မဟာသဓ ကသ္မာ မမ နိဝေသနံ ဘိန္ဒာပေသီ"တိ အာဟ။ သော တာယ သဒ္ဓိံ န ကထေသိ၊ သန္တိကေ ဋ္ဌိတော ပုရိသော ပနဿ "ဒေဝိ ကိံ ကထေသီ"တိ အာဟ။ တာတ မဟာသဓပဏ္ဍိတော ကသ္မာ မမ ဂေဟံ ဘိန္ဒာပေတီတိ။ ဝေဒေဟရညော ဝသနဋ္ဌာနံ ကာတုန္တိ။ ကိံ တာတ ဧဝံ မဟန္တေ နဂရေ အညတ္ထ နိဝေသနဋ္ဌာနံ န လဗ္ဘတီတိ မညတိ။ ဣမံ သတသဟဿံ လဉ္စံ ဂဟေတ္ဝာ အညတ္ထ ဂေဟံ ကာရေတူတိ။ သာဓု ဒေဝိ တုမှာကံ ဂေဟံ ဝိဿဇ္ဇာပေဿာမိ၊ လဉ္စဿ ဂဟိတဘာဝံ မာ ကဿစိ ကထယိတ္ထ။ မာ နော အညေပိ လဉ္စံ ဒတ္ဝာ ဂေဟာနိ ဝိဿဇ္ဇာပေတုကာမာ အဟေသုန္တိ။ သာဓု တာတ "ရညော မာတာ လဉ္စံ အဒါသီ"တိ မယ္ပဒ္ပိ လဇ္ဇနကမေဝ၊ တသ္မာ န ကဿစိ ကထေဿာမီတိ။ သော "သာဓူ"တိ တဿာ သန္တိကာ သတသဟဿံ ဂဟေတ္ဝာ ဂေဟံ ဝိဿဇ္ဇာပေတ္ဝာ ကေဝဋ္ဋဿ ဂေဟံ အဂမာသိ။ သောပိ ဒ္ဝါရံ ဂန္ဆာ ဝေဋ္ဌပေသိကာဟိ ပိဋ္ဌိစမ္မုပ္ပါဋနံ လဘိတ္ဝာ ဂဟေတဗ္ဗဂဟဏံ အပဿန္တော ပုန ဂေဟံ ဂန္ဆာ သတသဟဿမေဝ အဒါသိ။ ဧတေနုပါယေန သကလနဂရေ ဂေဟဋ္ဌာနံ ဂဏှန္တေန လဉ္စံ ဂဟေတ္ဝာ လဒ္ဓကဟာပဏာနညေဝ နဝ ကောဋိယော ဇာတာ။

မဟာသတ္တော သကလနဂရံ ဝိစရိတ္ဝာ ရာဇကုလံ အဂမာသိ။ အထ နံ ရာဇာ ပုစ္ဆိ "ကိံ ပဏ္ဍိတ လဒ္ဓံ တေ ဝသနဋ္ဌာန"န္တိ။ မဟာရာဇ အဒေန္တော

nāma natthi, apica kho pana gehesu gayhamānesu kilamanti. Tesaṁ piyavippayogaṁ kātuṁ amhākaṁ ayuttaṁ. Bahinagare gāvutamatte ṭhāne Gaṅgāya ca nagarassa ca antare asukaṭṭhāne amhākaṁ rañño vasananagaraṁ karissāmīti. Taṁ sutvā rājā “antonagare yujjhitumpi dukkhaṁ, neva sakasenā, na parasenā ñātuṁ sakkā. Bahinagare pana sukhaṁ yuddhaṁ kātuṁ, tasmā bahinagareyeva te koṭṭetvā māressāmā”ti tussitvā “sādhu paṇḍita tayā sallakkhitaṭṭhāneyeva kārehī”ti āha. Mahārāja ahaṁ kāressāmi, tumhākaṁ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṁ atthāya amhākaṁ navakammaṭṭhānaṁ nāgantabbaṁ. Āgacchantā hi kalahaṁ karissanti, teneva tumhākañca amhākañca cittasukhaṁ na bhavissatīti. Sādhu paṇḍita tena passena nisañcāraṁ kārehīti. Deva amhākaṁ hatthī udakābhiratā udakeyeva kīḷissanti. Udake āvile jāte “Mahosadhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṁ udakaṁ pātuṁ na labhāmā”ti sace nagarā kujjhissanti, tampi sahitabbanti. Rājā “vissatthā tumhākaṁ hatthī kīḷantū”ti vatvā nagare bheriṁ carāpesi “yo ito nikkhamitvā Mahosadhassa nagaramāpitaṭṭhānaṁ gacchati, tassa sahassadaṇḍo”ti.

Mahosatto rājānaṁ vanditvā attano parisaṁ ādāya nikkhamitvā yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṁ māpetuṁ ārabhi. Pāragaṅgāya[1] Vaggaliṁ nāma gāmaṁ[2] kāretvā hatthi-assarathavāhanañceva gobalibaddañca tattha ṭhapetvā nagarakaraṇaṁ vicārento “ettakā idaṁ karontū”ti sabbakammāni vibhajitvā umaṅgakammaṁ paṭṭhapesi. Mahā-umaṅgadvāraṁ Gaṅgātitthe ahosi. Saṭṭhimattāni yodhasatāni mahā-umaṅgaṁ khaṇanti. Mahantehi cammapasibbakehi[3] vālukapaṁsuṁ haritvā Gaṅgāya pātenti. Pātitapātitaṁ paṁsuṁ hatthī maddanti, Gaṅgā āḷulā sandati. Nagaravāsino “Mahosadhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṁ udakaṁ pātuṁ na labhāma, Gaṅgā āḷulā sandati, kiṁ nu kho etan”ti vadanti. Atha nesaṁ paṇḍitassa upanikkhittakapurisā ārocenti “Mahosadhassa kira hatthī udakaṁ kīḷantā Gaṅgāya kaddamaṁ karonti, tena Gaṅgā āḷulā sandatī”ti.

1. Gaṅgābhīre (Ka) 2. Gaggaligāmaṁ (Sī, I) 3. Mahatīhi cammamālukādīhi (Sī, I)

နာမ နတ္ထိ၊ အပိစ ခေါ ပန ဂေဟေသု ဂယှမာနေသု ကိလမန္တိ။ တေသံ ပိယဝိပ္ပယောဂံ ကာတုံ အမှာကံ အယုတ္တံ။ ဗဟိနဂရေ ဂါဝုတမတ္တေ ဌာနေ ဂင်္ဂါယ စ နဂရဿ စ အန္တရေ အသုကဋ္ဌာနေ အမှာကံ ရညော ဝသနနဂရံ ကရိဿာမီတိ။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “အန္တောနဂရေ ယုဇ္ဈိတုမ္ပိ ဒုက္ခံ၊ နေဝ သကသေနာ, န ပရသေနာ ဉာတုံ သက္ကာ။ ဗဟိနဂရေ ပန သုခံ ယုဒ္ဓံ ကာတုံ၊ တသ္မာ ဗဟိနဂရေယေဝ တေ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ မာရေဿာမာ”တိ တုဿိတ္ဝာ ‘‘သာဓု ပဏ္ဍိတ တယာ သလ္လက္ခိတဋ္ဌာနေယေဝ ကာရေဟီ”တိ အာဟ။ မဟာရာဇ အဟံ ကာရေဿာမိ၊ တုမှာကံ ပန မနုဿေဟိ ဒါရုပဏ္ဏာဒီနံ အတ္ထာယ အမှာကံ နဝကမ္မဋ္ဌာနံ နာဂန္တဗ္ဗံ။ အာဂစ္ဆန္တာ ဟိ ကလဟံ ကရိဿန္တိ၊ တေနေဝ တုမှာကဉ္စ အမှာကဉ္စ စိတ္တသုခံ န ဘဝိဿတီတိ။ သာဓု ပဏ္ဍိတ တေန ပဿေန နိသဇ္ဇာဒိံ ကာရေဟီတိ။ ဒေဝ အမှာကံ ဟတ္ထိ ဥဒကာဘိရတာ ဥဒကေယေဝ ကီဠိဿန္တိ။ ဥဒကေ အာဝိလေ ဇာတေ “မဟောသဓဿ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ ပသန္နံ ဥဒကံ ပါတုံ န လဘာမာ’’တိ သစေ နာဂရာ ကုဇ္ဈိဿန္တိ၊ တမ္ပိ သဟိတဗ္ဗန္တိ။ ရာဇာ ‘‘ဝိဿဋ္ဌာ တုမှာကံ ဟတ္ထီ ကီဠန္တု”တိ ဝတ္ဝာ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ “ယော ဣတော နိက္ခမိတ္ဝာ မဟောသဓဿ နဂရမာပိတဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တဿ သဟဿဒဏ္ဍော”တိ။

မဟာသတ္တော ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ပရိသံ အာဒါယ နိက္ခမိတ္ဝာ ယထာပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနေ နဂရံ မာပေတုံ အာရဘိ။ ပါရဂင်္ဂါယ[1] ဝဂ္ဂလိ[2] နာမ ဂါမံ ကာရေတ္ဝာ ဟတ္ထိအဿရထဝါဟနဉ္စေဝ ဂေါဗလိဗဒ္ဒဉ္စ တတ္ထ ဌပေတ္ဝာ နဂရကရဏံ ဝိစာရေန္တော “ဩကာ ဣဒံ ကရောန္တု”တိ သဗ္ဗကမ္မာနိ ဝိဘဇိတ္ဝာ ဥမင်္ဂံ ကမ္မံ ပဋ္ဌပေသိ။ မဟာဥမင်္ဂဒ္ဝါရံ ဂင်္ဂါတိတ္ထေ အဟောသိ။ သဋ္ဌိမတ္တာနိ ယောဓသတာနိ မဟာဥမင်္ဂံ ခဏန္တိ။ မဟန္တေဟိ စမ္မပသိဗ္ဗကေဟိ[3] ဝါလုကပံသုံ ဟရိတ္ဝာ ဂင်္ဂါယ ပါတေန္တိ။ ပါတိတပါတိတံ ပံသုံ ဟတ္ထိ မဒ္ဒန္တိ၊ ဂင်္ဂါ အာဝိလာ သန္ဒတိ။ နဂရဝါသိနော “မဟောသဓဿ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ ပသန္နံ ဥဒကံ ပါတုံ န လဘာမ၊ ဂင်္ဂါ အာဝိလာ သန္ဒတိ၊ ကိံ နု ခေါ တေ”န္တိ ဝဒန္တိ။ အထ နေသံ ပဏ္ဍိတဿ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာ အာရောစေန္တိ “မဟောသဓဿ ကိရ ဟတ္ထိ ဥဒကံ ကီဠန္တော ဂင်္ဂါယ ကဒ္ဒမံ ကရောန္တိ၊ တေန ဂင်္ဂါ အာဝိလာ သန္ဒတီ’’တိ။

၁-ဂင်္ဂါတီရေ(က) ၂-ဂဂ္ဂလိဂါမံ (သီ၊ ဗျ) ၃-မဟာတိဟိ စမ္မမာလုကာဒီဟိ (သီ၊ ဗျ)

Bodhisattānaṁ adhippāyo nāma samijjhati, tasmā umaṅge mūlāni vā khāṇukāni vā marumbāni vā pāsāṇāni vā sabbepi bhūmiyaṁ pavisiṁsu. Jaṅgha-umaṅgassa dvāraṁ tasmiṁ yeva nagare ahosi. Tīṇi[1] purisasatāni jaṅgha-umaṅgaṁ khaṇanti, cammapasibbakehi paṁsuṁ haritvā tasmiṁ nagare pātenti. Pātitapātitaṁ udakena maddāpetvā pākāraṁ cinanti, aññāni vā kammāni karonti. Mahā-umaṅgassa pavisanadvāraṁ nagare ahosi aṭṭhārasahatthubbedhena yantayuttadvārena samannāgataṁ. Taṁ hi ekāya āṇiyā akkantāya pidhīyati, ekāya āṇiyā akkantāya vivarīyati. Mahā-umaṅgassa dvīsu passesu iṭṭhakāhi cinitvā sudhākammaṁ kāresi, matthake phalakena channaṁ kāretvā ullokaṁ mattikāya limpāpetvā setakammaṁ kāretvā cittakammaṁ kāresi. Sabbāni panettha asīti mahādvārāni catusaṭṭhi cūḷadvārāni ahesuṁ, sabbāni yantayuttāneva. Ekāya āṇiyā akkantāya sabbāneva pidhīyanti, ekāya āṇiyā akkantāya sabbāneva vivarīyanti. Dvīsu passesu anekasatadīpālayā ahesuṁ, tepi yantayuttāyeva. Ekasmiṁ vivariyamāne sabbe vivarīyanti, ekasmiṁ pidhīyamāne sabbe pidhīyanti. Dvīsu passesu ekasatānaṁ khattiyānaṁ ekasatasayanagabbhā ahesuṁ. Ekekasmiṁ gabbhe nānāvaṇṇapaccattharaṇatthataṁ ekekaṁ mahāsayanaṁ samussitasetacchattaṁ, ekekaṁ mahāsayanaṁ nissāya ekekaṁ mātugāmarūpakaṁ uttamarūpadharaṁ patiṭṭhitaṁ. Taṁ hatthena aparāmasitvā "manussarūpan"ti na sakkā ñātuṁ, apica umaṅgassa ubhosu passesu kusalā cittakārā nānappakāraṁ cittakammaṁ kariṁsu. Sakkavilāsasinerusattaparibhaṇḍacakkavāḷasāgarasattamahāsara catumahādīpa Himavanta Anotattasara manosilātala candimasūriya Cātumahārājikādi chakāmāvacarasampattiyopi sabbā umaṅgeyeva dassayiṁsu. Bhūmiyaṁ rajatapaṭṭavaṇṇā vālukā okiriṁsu, upari ullokapadumāni dassesuṁ. Ubhosu passesu nānappakāre āpaṇepi dassayiṁsu. Tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapupphamādīni olambetvā Sudhammādevasabhaṁ viya umaṅgaṁ alaṅkariṁsu.

Tānipi kho tīṇi vaḍḍhikisatāni tīṇi nāvāsatāni bandhitvā niṭṭhitaparikammānaṁ dabbasambhārānaṁ pūretvā Gaṅgāya āharitvā paṇḍitassa

1. Sattamattāni (Sī, I), timsamattāni (Syā)

ဗောဓိသတ္တာနံ အဓိပ္ပါယော နာမ သမိဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ ဥမင်္ဂေ မူလာနိ ဝါ ခါဏုကာနိ ဝါ မရုမ္ဗာနိ ဝါ ပါသာဏာနိ ဝါ သဗ္ဗေပိ ဘူမိယံ ပဝိသိံသု။ ဇဏ္ဍုမင်္ဂဿ ဒွါရံ တသ္မိံယေဝ နဂရေ အဟောသိ။ တီဏိ[1] ပုရိသသတာနိ ဇဏ္ဍုမင်္ဂံ ခဏန္တိ၊ စမ္မပသိဗ္ဗကေဟိ ပံသုံ ဟရိတ္ဝာ တသ္မိံ နဂရေ ပါတေန္တိ။ ပါတိတပါတိတံ ဥဒကေန မဒ္ဒါပေတ္ဝာ ပါကာရံ စိနန္တိ၊ အညာနိ ဝါ ကမ္မာနိ ကရောန္တိ။ မဟာဥမင်္ဂဿ ပဝိသနဒ္ဝါရံ နဂရေ အဟောသိ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓေန ယန္တယုတ္တဒ္ဝါရေန သမန္နာဂတံ။ တံ ဟိ ဧကာယ အာဏိယာ အက္ကန္တာယ ပိဓိယတိ၊ ဧကာယ အာဏိယာ အက္ကန္တာယ ဝိဝရိယတိ။ မဟာဥမင်္ဂဿ ဒ္ဝီသု ပဿေသု ဇ္ဈဋ္ဌကာဟိ စိနိတ္ဝာ သုဓာကမ္မံ ကာရေသိ၊ မတ္ထကေ ဖလကေန ဆန္နံ ကာရေတ္ဝာ ဥလ္လောကံ မတ္တိကာယ လိမ္ပာပေတ္ဝာ သေတကမ္မံ ကာရေတ္ဝာ စိတ္တကမ္မံ ကာရေသိ။ သဗ္ဗာနိ ပနေတ္ထ အသီတိ မဟာဒ္ဝါရာနိ စတုသဋ္ဌိ စူဠဒ္ဝါရာနိ အဟေသုံ၊ သဗ္ဗာနိ ယန္တယုတ္တာနေဝ။ ဧကာယ အာဏိယာ အက္ကန္တာယ သဗ္ဗာနေဝ ပိဓိယန္တိ၊ ဧကာယ အာဏိယာ အက္ကန္တာယ သဗ္ဗာနေဝ ဝိဝရိယန္တိ။ ဒ္ဝီသု ပဿေသု အနေကသတဒီပါလယာ အဟေသုံ၊ တေပိ ယန္တယုတ္တာယေဝ။ ကေသ္မိံ ဝိဝရိယမာနေ သဗ္ဗေ ဝိဝရိယန္တိ၊ ကေသ္မိံ ပိဓိယမာနေ သဗ္ဗေ ပိဓိယန္တိ။ ဒ္ဝီသု ပဿေသု ကေသတာနံ ခတ္တိယာနံ ကေသတသယနဂဗ္ဘာ အဟေသုံ။ ကေကသ္မိံ ဂဗ္ဘေ နာနာဝဏ္ဏပစ္စတ္ထရဏတ္ထတံ ကေကံ မဟာသယနံ သမုဿိတသေတဆတ္တံ၊ ကေကံ မဟာသယနံ နိဿာယ ကေကံ မာတုဂါမရူပကံ ဥတ္တမရူပရေ ပတိဋ္ဌိတံ။ တံ ဟတ္ထေန အပရာမသိတ္ဝာ "မနုဿရူပ"န္တိ န သက္ကာ ဉာတုံ၊ အပိစ ဥမင်္ဂဿ ဥဘောသု ပဿေသု ကုသလာ စိတ္တကာရာ နာနပ္ပကာရံ စိတ္တကမ္မံ ကရိံသု။ သက္ကဝိလာသသိနေရုသတ္တပရိဘဏ္ဍစက္ကဝါဠသာဂရသတ္တမဟာသရ စတုမဟာဒီပ ဟိမဝန္တ အနောတတ္တသရ မနောသိလာတလ စန္ဒိမသူရိယ စာတုမဟာရာဇိကာဒိဆကာမာဝစရသမ္ပတ္တိယောပိ သဗ္ဗာ ဥမင်္ဂေယေဝ ဒဿယိံသု။ ဘူမိယံ ရဇတပဋ္ဋဝဏ္ဏာ ဝါလုကာ ဩကိရိံသု၊ ဥပရိ ဥလ္လောကပဒုမာနိ ဒဿေသုံ။ ဥဘောသု ပဿေသု နာနပ္ပကာရေ အာပဏေပိ ဒဿယိံသု။ တေသု တေသု ဌာနေသု ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမာဒီနိ ဩလမ္ဗေတ္ဝာ သုဓမ္မာဒေဝသဘံ ဝိယ ဥမင်္ဂံ အလင်္ကရိံသု။

တာနိပိ ခေါ တီဏိ ဝဿိကသတာနိ တီဏိ နာဝါသတာနိ ဗန္ဓိတ္ဝာ နိဋ္ဌိတပရိကမ္မာနံ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရာနံ ပူရေတ္ဝာ ဂင်္ဂါယ အာဟရိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ

၁-သတ္တမတ္တာနိ (သီ၊ ဣ)၊ တိံသမတ္တာနိ (သျာ)

ārocesuṁ. Tāni so nagare upayogaṁ netvā “mayā āṇattadivaseyeva āhareyyāthā”ti vatvā nāvā paṭicchannaṭṭhāne ṭhapāpesi. Nagare udakaparikhā kaddamaparikhā sukkhaparikhāti tisso parikhāyo kāresi. Aṭṭhārasahattho pākāro gopuraṭṭālako rājanivesanāni hatthisālādayo pokkharaṇiyoti sabbametaṁ niṭṭhaṁ agamāsi. Iti mahā-umaṅgo jaṅgha-umaṅgo nagaranti sabbametaṁ catūhi māsehi niṭṭhitaṁ. Atha mahāsatto catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṁ pāhesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

637. “Nivesanāni māpetvā, Vedehassa yasassino.
Athassa pāhiṇī dūtaṁ, Vedehaṁ Mithilaggahaṁ.
Ehi dāni mahārāja, māpitaṁ te nivesanan”ti.

Tattha **pāhiṇī**ti[1] pesesi.

Rājā dūtassa vacanaṁ sutvā tuṭṭhacitto hutvā mahantena parivārena nagarā nikkhami. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

638. “Tato ca rājā pāyāsi, senāya caturaṅgiyā.
Anantavāhanaṁ daṭṭhuṁ, phītaṁ kapiliyaṁ puran”ti.

Tattha **anantavāhanan**ti aparimitahatthi-assādivāhanaṁ. **Kapiliyaṁ puran**ti Kapilaraṭṭhe[2] māpitaṁ nagaraṁ.

So anupubbena gantvā Gaṅgātīraṁ pāpuṇi. Atha naṁ mahāsatto paccugantvā attanā katanagaraṁ pavesesi. So tattha pāsādavaragato nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā thokaṁ vissamitvā sāyanhasamaye attano āgatabhāvaṁ ñāpetuṁ Cūḷaniraññho dūtaṁ pesesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

639. “Tato ca kho so gantvāna, Brahmadattassa pāhiṇi.
Āgato’smi mahārāja, tava pādāni vandituṁ.

640. Dadāhi dāni me bhariyaṁ, nāriṁ sabbaṅgasobhiniṁ.
Suvaṇṇena paṭicchannaṁ, dāsīgaṇapurakkhatan”ti.

1. Pahiṇīti (Sī, I)
2. Kampilliyaṁ puranti Kampillaraṭṭhe (Sī, I)

အာရောစေသုံ။ တာနိ သော နဂရေ ဥပယောဂံ နေတ္ဝာ “မယာ အာဏတ္တ-ဒိဝသေယေဝ အာဟရေယ္យာထာ”တိ ဝတ္ဝာ နာဝါ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ ဌပါပေသိ။ နဂရေ ဥဒကပရိခါ ကဒ္ဒမပရိခါ သုက္ခပရိခါတိ တိဿော ပရိခါယော ကာရေသိ။ အဋ္ဌာရသဟတ္ထော ပါကာရော ဂေါပုရဋ္ဋာလကော ရာဇနိဝေသနာနိ ဟတ္ထိသာလာဒယော ပေါက္ခရဏိယောတိ သဗ္ဗမေတံ နိဋ္ဌံ အဂမာသိ။ ဣတိ မဟာဥမင်္ဂါ ဇင်္ဃဥမင်္ဂါ နဂရန္တိ သဗ္ဗမေတံ စတူဟိ မာသေဟိ နိဋ္ဌိတံ။ အထ မဟာသတ္တော စတုမာသစ္စယေန ရညော အာဂမနတ္ထာယ ဒူတံ ပါဟေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၃၇။ “နိဝေသနာနိ မာပေတ္ဝာ၊ ဝေဒေဟဿ ယသဿိနော။
အထဿ ပါဟိဏိ ဒူတံ၊ ဝေဒေဟံ မိထိလဂ္ဂဟံ။
ဧဟိ ဒါနိ မဟာရာဇ၊ မာပိတံ တေ နိဝေသန”န္တိ။

တတ္ထ **ပါဟိဏီ**တိ[1] ပေသေသိ။

ရာဇာ ဒူတဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ တုဋ္ဌစိတ္တော ဟုတ္ဝာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန နဂရာ နိက္ခမိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၃၈။ “တတော စ ရာဇာ ပ’ယာသိ၊ သေနာယ စတုရ’င်ဂိယာ။
အနန္တဝါဟနံ ဒဋ္ဌုံ၊ ဖီတံ ကပိလိယံ ပုရ”န္တိ။

တတ္ထ **အနန္တဝါဟန**န္တိ အပရိမိတဟတ္ထိအဿာဒိဝါဟနံ။ **ကပိလိယံ ပုရ**န္တိ ကပိလရဋ္ဌေ[2] မာပိတံ နဂရံ။

သော အနုပုဗ္ဗေန ဂန္ဓာ ဂင်္ဂါတီရံ ပါပုဏိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော ပစ္စုဂ္ဂန္ဓာ အတ္တနာ ကတနဂရံ ပဝေသေသိ။ သော တတ္ထ ပါသာဒဝရဂတော နာနဂ္ဂ-ရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ထောကံ ဝိဿမိတ္ဝာ သာယန္ဟသမယေ အတ္တနော အာဂတဘာဝံ ဉာပေတုံ စူဠနိရညော ဒူတံ ပေသေသိ။ တမတ္ထံ ပကာ-သေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၃၉။ “တတော စ ခေါ သော ဂန္ဓာန၊ ဗြဟ္မဒတ္တဿ ပါဟိဏိ။
အာဂတော’သ္မိ မဟာရာဇ၊ တဝ ပါဒါနိ ဝန္ဒိတုံ။

၆၄၀။ ဒဒါဟိ ဒါနိ မေ ဘရိယံ၊ နာရိ’ံ သဗ္ဗင်္ဂသောဘိနိ’ံ။
သုဝဏ္ဏေန ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဒါသီဂဏပုရက္ခတ”န္တိ။

၁-ပဟိဏီတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)
၂-ကမ္ပိလ္လိယံ ပုရန္တိ ကမ္ပိလ္လရဋ္ဌေ (သီ၊ ဋ္ဌ)

Tattha **vanditun**ti Vedeho mahallako, Cūḷanirājā tassa puttanattamattopi na hoti, kilesavasena mucchito pana hutvā "jāmātarena nāma sasuro vandanīyo"ti[1] cintetvā tassa cittaṁ ajānantova vandanasāsanaṁ pahiṇi. **Dadāhi dānī**ti ahaṁ tayā "dhītaraṁ dassāmī"ti pakkosāpito, taṁ me idāni dehīti pahiṇi. **Suvaṇṇena paṭicchannan**ti suvaṇṇālaṅkārena paṭimaṇḍitaṁ.

Cūḷanirājā dūtassa vacanaṁ sutvā somanassappatto "idāni me paccāmitto kuhiṁ gamissati, ubhinnampi nesaṁ sīsāni chinditvā jayapānaṁ pivissāmā"ti cintetvā kevalaṁ somanassaṁ[2] dassento dūtassa sakkāraṁ katvā anantaraṁ gāthamāha—

641. "Svāgataṁ te'va Vedeha, atho te adurāgataṁ.
Nakkhattaññeva paripuccha, ahaṁ kaññaṁ dadāmi te.
Suvaṇṇena paṭicchannaṁ, dāsīgaṇapurakkhatan"ti.

Tattha **Vedehā**ti Vedehassa sāsanaṁ sutvā taṁ purato ṭhitaṁ viya ālapati. Atha vā "evaṁ Brahmadattena vuttanti vadehī"ti dūtaṁ āṇāpento evamāha.

Taṁ sutvā dūto Vedehassa santikaṁ gantvā "deva maṅgalakiriyāya anucchavikaṁ nakkhattaṁ kira jānāhi, rājā te dhītaraṁ detī"ti āha. So "ajjeva nakkhattaṁ sobhanan"ti puna dūtaṁ pahiṇi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

642. "Tato ca rājā Vedeho, nakkhattaṁ paripucchatha.
Nakkhattaṁ paripucchitvā, Brahmadattassa pāhiṇi.

643. Dadāhi dāni me bhariyaṁ, nāriṁ sabbaṅgasobhiniṁ.
Suvaṇṇena paṭicchannaṁ, dāsīgaṇapurakkhatan"ti.

Cūḷanirājāpi—

644. "Dadāmi dāni te bhariyaṁ, nāriṁ sabbaṅgasobhiniṁ.
Suvaṇṇena paṭicchannaṁ, dāsīgaṇapurakkhatan"ti—

1. Vandiyoti (Sī, I) 2. Kodhasomanassaṁ (Sī)

တတ္ထ **ဝန္ဒိတုန်္ဓ** ဝေဒေဟော မဟလ္လကော၊ စူဠနိရာဇာ တဿ ပုတ္တနတ္တ-မတ္တောပိ န ဟောတိ၊ ကိလေသဝသေန မုစ္ဆိတော ပန ဟုတ္ဝာ "ဇာမာ-တရေန နာမ သသုရော ဝန္ဒနိယော"တိ[1] စိန္တေတ္ဝာ တဿ စိတ္တံ အဇာ-နန္တောဝ ဝန္ဒနသာသနံ ပဟိဏိ။ **ဒဒါဟိ ဒါနိ**တိ အဟံ တယာ "မိတရံ ဒဿာမီ"တိ ပက္ကောသာပိတော၊ တံ မေ ဣဒါနိ ဒေဟိတိ ပဟိဏိ။ **သုဝဏ္ဏေန ပဋိစ္ဆန္နန္တိ** သုဝဏ္ဏာလင်္ကာရေန ပဋိမဏ္ဍိတံ။

စူဠနိရာဇာ ဒူတဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ သောမနဿပ္ပတ္တော "ဣဒါနိ မေ ပစ္စာ-မိတ္တော ကုဟိံ ဂမိဿတိ၊ ဥဘိန္နမ္ပိ နေသံ သီသာနိ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဇယပါနံ ပိဝိဿာမာ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ကေဝလံ သောမနဿံ[2] ဒဿေန္တော ဒူတဿ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ အနန္တရံ ဂါထမာဟ—

၆၄၁။ "သွာဂတံ တေ'ဝ ဝေဒေဟ၊ အထော တေ အဒုရာဂတံ။
နက္ခတ္တညေဝ ပရိပုစ္ဆ၊ အဟံ ကညံ ဒဒါမိ တေ။
သုဝဏ္ဏေန ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဒါသီဂဏပုရက္ခတ"န္တိ။

တတ္ထ **ဝေဒေဟာ**တိ ဝေဒေဟဿ သာသနံ သုတ္ဝာ တံ ပုရတော ဋ္ဌိတံ ဝိယ အာလပတိ။ အထ ဝါ "ဧဝံ မြဟ္မဒတ္တေန ဝုတ္တန္တိ ဝဒေတိ"တိ ဒူတံ အာဏာပေန္တော ဧဝမာဟ။

တံ သုတ္ဝာ ဒူတော ဝေဒေဟဿ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ "ဒေဝ မင်္ဂလကိရိယာယ အနုစ္ဆဝိကံ နက္ခတ္တံ ကိရ ဇာနာဟိ၊ ရာဇာ တေ မိတရံ ဒေတီ"တိ အာဟ။ သော "အဇ္ဇေဝ နက္ခတ္တံ သောဘန"န္တိ ပုန ဒူတံ ပဟိဏိ။ တမတ္ထံ ပကာ-သေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၄၂။ "တတော စ ရာဇာ ဝေဒေဟော၊ နက္ခတ္တံ ပရိပုစ္ဆထ။
နက္ခတ္တံ ပရိပုစ္ဆိတ္ဝာ၊ မြဟ္မဒတ္တဿ ပါဟိဏိ။

၆၄၃။ ဒဒါဟိ ဒါနိ မေ ဘရိယံ၊ နာရိံ သဗ္ဗင်္ဂသောဘိနိံ။
သုဝဏ္ဏေန ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဒါသီဂဏပုရက္ခတ"န္တိ။

'စူဠနိရာဇာပိ—

၆၄၄။ "ဒဒါမိ ဒါနိ တေ ဘရိယံ၊ နာရိံ သဗ္ဗင်္ဂသောဘိနိံ။
သုဝဏ္ဏေန ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဒါသီဂဏပုရက္ခတ"န္တိ—

၁-ဝန္ဒိယောတိ (သီ၊ ဂ္ဂ) ၂-ကောဓသောမနဿံ (သီ)

imaṁ gāthaṁ vatvā “idāni pesemi, idāni pesemī”ti musāvādaṁ katvā ekasatarājūnaṁ saññaṁ adāsi “aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhāya senāya saddhiṁ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ajja ubhinnampi paccatthikānaṁ sīsāni chinditvā sve jayapānaṁ pivissāmā”ti. Te sabbepi nikkhamiṁsu. Sayaṁ nikkhanto pana mātaraṁ Calākadeviñca aggamahesiṁ Nandādeviñca puttaṁ Pañcālacandañca dhītaraṁ Pañcālacandiñcāti cattāro jane orodhehi saddhiṁ pāsāde nivāsāpetvā nikkhami. Bodhisattopi Vedeharañño ceva tena saddhiṁ āgatasenāya ca mahantaṁ sakkāraṁ kāresi. Keci manussā suraṁ pivanti, keci macchamaṁsādīni khādanti, keci dūramaggā āgatattā kilantā sayanti. Videhārājā pana Senakādayo cattāro paṇḍite gahetvā amaccagaṇaparivuto alaṅkatamahātale nisīdi.

Cūḷanirājāpi aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhāya senāya sabbaṁ taṁ nagaraṁ tisandhiṁ catusaṅkhepaṁ parikkhipitvā anekasatasahassāhi ukkāhi dhāriya mānāhi aruṇe uggacchanteyeva gahaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi. Taṁ ñatvā mahāsatto attano yodhānaṁ tīṇi satāni pesesi “tumhe jaṅgha-umaṅgena gantvā rañño mātarañca aggamahesiñca puttañca dhītarañca jaṅgha-umaṅgena ānetvā mahā-umaṅgena netvā umaṅgadvārato bahi akatvā anto-umaṅgeyeva ṭhapetvā yāva amhākaṁ āgamanā rakkhantā tattha ṭhatvā amhākaṁ āgamanakāle umaṅgā nīharitvā umaṅgadvāre mahāvisālamāḷake ṭhapethā”ti. Te tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā jaṅgha-umaṅgena gantvā sopānapādamūle phalakasantharaṇaṁ ugghāṭetvā sopānapādamūle sopānasīse mahātaleti ettake ṭhāne ārakkhamanusse ca khujjādiparicārikāyo ca hatthapādesu bandhitvā mukhañca pidahitvā tattha tattha paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā rañño paṭiyattaṁ khādanīyabhojanīyaṁ kiñci khāditvā kiñci bhinditvā cuṇṇavicuṇṇaṁ katvā aparibhogaṁ katvā chaḍḍetvā uparipāsādaṁ abhiruhiṁsu. Tadā Calākadevī Nandādeviñca rājaputtañca rājadhītarañca gahetvā “ko jānāti, kiṁ bhavissatī”ti maññamānā attanā saddhiṁ ekasayaneyeva sayāpesi. Te yodhā gabbhadvāre ṭhatvā pakkosiṁsu. Sā nikkhamitvā “kiṁ tātā”ti āha. Devi amhākaṁ rājā “Vedehañca Mahosadhañca jīvitakkhayaṁ pāpetvā

ဇ္ဈံ ဂါထံ ဝတ္ဝာ “ဇ္ဈဒါနိ ပေသေမိ၊ ဇ္ဈဒါနိ ပေသေမီ”တိ မုသာဝါဒံ ကတ္ဝာ ကေသတရာဇ္ဇနံ သညံ အဒါသိ “အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီသင်္ခါယ သေနာယ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေ ယုဒ္ဓသဇ္ဇာ ဟုတ္ဝာ နိက္ခမန္တု၊ အဇ္ဇ ဥဘိန္နမ္ပိ ပစ္စတ္ထိကာနံ သီသာနိ ဆိန္ဒိတ္ဝာ သွေ ဇယပါနံ ပိဝိဿာမာ”တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ နိက္ခမိံသု။ သယံ နိက္ခန္တော ပန မာတရံ စလာကဒေဝိဉ္စ အဂ္ဂမဟေသိံ နန္ဒာဒေဝိဉ္စ ပုတ္တံ ပဉ္စာလစန္ဒဉ္စ ဓိတရံ ပဉ္စာလစန္ဒိဉ္စာတိ စတ္တာရော ဇနေ ဩရောဓေဟိ သဒ္ဓိံ ပါသာဒေ နိဝါသာပေတ္ဝာ နိက္ခမိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ ဝေဒေဟရညော စေဝ တေန သဒ္ဓိံ အာဂတသေနာယ စ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကာရေသိ။ ကေစိ မနုဿာ သုရံ ပိဝန္တိ၊ ကေစိ မစ္ဆမံသာဒီနိ ခါဒန္တိ၊ ကေစိ ဒူရမဂ္ဂါ အာဂတတ္တာ ကိလန္တာ သယန္တိ။ ဝိဒေဟရာဇာ ပန သေနကာဒယော စတ္တာရော ပဏ္ဍိတေ ဂဟေတ္ဝာ အမစ္စဂဏပရိဝုတော အလင်္ကတမဟာတလေ နိသီဒိ။

စူဠနိရာဇာပိ အဋ္ဌာရသအက္ခောဘဏီသင်္ခါယ သေနာယ သဒ္ဓိံ တံ နဂရံ တိသန္ဓိံ စတုသင်္ခေပံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ အနေကသတသဟဿာဟိ ဥက္ကာဟိ ဝေရိယမာနာဟိ အရုဏေ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေယေဝ ဂဟဏသဇ္ဇော ဟုတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ တံ ဉတ္ဝာ မဟာသတ္တော အတ္တနော ယောဓာနံ တိဏ္ဏံ သတာနိ ပေသေသိ “တုမ္ဟေ ဇယံဂဟဏေန ဂန္ဓာ ရညော မာတရဉ္စ အဂ္ဂမဟေသိဉ္စ ပုတ္တဉ္စ ဓိတရဉ္စ ဇယံဂဟဏေန အာနေတ္ဝာ မဟာဥမင်္ဂေန နေတ္ဝာ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရတော ဗဟိ အဂတ္ဝာ အင်္ကော-ဥမင်္ဂေယေဝ ဌပေတ္ဝာ ယာဝ အမှာကံ အာဂမနာ ရက္ခန္တာ တတ္ထ ဌတ္ဝာ အမှာကံ အာဂမနကာလေ ဥမင်္ဂါ နီဟရိတ္ဝာ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရေ မဟာဝိသာလ-မာဠကေ ဌပေထာ”တိ။ တေ တဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ဇယံဂဟဏေန ဂန္ဓာ သောပါနပါဒမူလေ ဖလကသန္ထရဏံ ဥဂ္ဃါဋေတ္ဝာ သောပါနပါဒမူလေ သောပါနသီသေ မဟာတလေတိ ဤကေ ဌာနေ အာရက္ခမနုဿေ စ ခုဇ္ဇာဒိပရိစာရိကာယော စ ဟတ္ထပါဒေသု ဗန္ဓိတ္ဝာ မုခဉ္စ ပိဒဟိတ္ဝာ တတ္ထ တတ္ထ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ ဌပေတ္ဝာ ရညော ပဋိယတ္တံ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ကိဉ္စိ ခါဒိတ္ဝာ ကိဉ္စိ ဘိန္ဒိတ္ဝာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကတ္ဝာ အပရိဘောဂံ ကတ္ဝာ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဥပရိပါသာဒံ အဘိရုဟိံသု။ တဒါ စလာကဒေဝိ နန္ဒာဒေဝိဉ္စ ရာဇပုတ္တဉ္စ ရာဇဓိတရဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ “ကော ဇာနာတိ၊ ကိံ ဘဝိဿတီ”တိ မညမာနာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ကေသယနေယေဝ သယာပေသိ။ တေ ယောဓာ ဂဗ္ဘဒ္ဝါရေ ဌတ္ဝာ ပက္ကောသိံသု။ သာ နိက္ခမိတ္ဝာ “ကိံ တာတာ”တိ အာဟ။ ဒေဝိ အမှာကံ ရာဇာ “ဝေဒေဟဉ္စ မဟောသဓဉ္စ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေတ္ဝာ

sakalajambudīpe ekarajjaṁ katvā ekasatarājaparivuto mahantena yasena ajja mahājayapānaṁ pivanto[1] tumhe cattāropi jane gahetvā ānehī”ti amhe pahiṇīti.

Tepi tesaṁ vacanaṁ saddahitvā pāsādā otaritvā sopānapādamūlaṁ agamiṁsu. Atha ne gahetvā jaṅgha-umaṅgaṁ pavisiṁsu. Te āhaṁsu “mayaṁ ettakaṁ kālaṁ idha vasantā imaṁ vīthiṁ na otiṇṇapubbā”ti. Devi imaṁ vīthiṁ na sabbadā otaranti, maṅgalavīthi nāmesā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā maggena ānetuṁ āṇāpesīti. Te tesaṁ vacanaṁ saddahiṁsu. Athekacce te cattāro gahetvā gacchiṁsu. Ekacce nivattitvā rājanivesane ratanagabbhe vivaritvā yathicchitaṁ[2] ratanasāraṁ gahetvā āgamiṁsu. Itarepi cattāro khattiyā purato mahā-umaṅgaṁ patvā alaṅkatadevasabhaṁ viya umaṅgaṁ disvā “rañño atthāya sajjitan”ti saññaṁ kariṁsu. Atha ne Gaṅgāya avidūraṭhānaṁ netvā anto-umaṅgeyeva alaṅkatagabbhe nisīdāpetvā ekacce ārakkhaṁ gahetvā acchiṁsu. Ekacce tesaṁ ānītabhāvaṁ ñāpetuṁ gantvā bodhisattassa ārocesuṁ. So tesaṁ kathaṁ sutvā “idāni me manoratho matthakaṁ pāpuṇissatī”ti somanassajāto rañño santikaṁ gantvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Rājāpi kilesāturatāya “idāni me dhītaraṁ pesessati, idāni me dhītaraṁ pesessatī”ti pallaṅkato uṭṭhāya vātapānena olokento anekehi ukkāsatasahassehi ekobhāsaṁ jātaṁ nagaraṁ mahatiyā senāya parivutaṁ disvā āsaṅkitaparisaṅkito “kiṁ nu kho etan”ti paṇḍitehi saddhiṁ mantento gāthamāha—

645. “Hatthī assā rathā pattī, senā tiṭṭhanti vammitā.
Ukkā padittā jhāyanti, kinnu maññanti paṇḍitā”ti.

Tattha **kinnu maññantī**ti Cūḷanirājā amhākaṁ tuṭṭho, udāhu kuddho[3], kinnu paṇḍitā maññantīti pucchi.

Taṁ sutvā Senako āha “mā cintayittha mahārāja, atibahū ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṁ dātuṁ dhītaraṁ gahetvā ehi maññe”ti.

1. Vivissāmīti (Ka) 2. Yāvadicchakaṁ (Sī, Syā, I) 3. Ruṭṭho (Sī, I)

သကလဇမ္ဗုဒီပေ ကေရဇ္ဇံ ကတ္ဝာ ကေသတရာဇပရိဝုတော မဟန္တေန ယသေန အဇ္ဇ မဟာဇယပါနံ ပိဝန္တော[1] တုမ္ဟေ စတ္တာရောပိ ဇနေ ဂဟေတ္ဝာ အာနေ-ဟီ”တိ အမ္ဟေ ပဟိဏိတိ။

တေပိ တေသံ ဝစနံ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ပါသာဒါ ဩတရိတ္ဝာ သောပါန-ပါဒမူလံ အဂမိံသု။ အထ နေ ဂဟေတ္ဝာ ဇင်္ဃဥမင်္ဂံ ပဝိသိံသု။ တေ အာဟံသု ‘‘မယံ တ္တေကံ ကာလံ ဣဓ ဝသန္တာ ဣမံ ဝီထိံ န ဩတိဏ္ဏ-ပုဗ္ဗာ”တိ။ ဒေဝိ ဣမံ ဝီထိံ န သဗ္ဗဒါ ဩတရန္တိ၊ မင်္ဂလဝီထိ နာမေသာ၊ အဇ္ဇ မင်္ဂလဒိဝသဘာဝေန ရာဇာ ဣမိနာ မဂ္ဂေန အာနေတုံ အာဏာ-ပေသီတိ။ တေ တေသံ ဝစနံ သဒ္ဒဟိံသု။ အထေကစ္စေ တေ စတ္တာရော ဂဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆိံသု။ ကေစ္စေ နိဝတ္တိတ္ဝာ ရာဇနိဝေသနေ ရတနဂဗ္ဘေ ဝိဝရိတ္ဝာ ယထိစ္ဆိတံ[2] ရတနသာရံ ဂဟေတ္ဝာ အာဂမိံသု။ ဣတရေပိ စတ္တာ-ရော ခတ္တိယာ ပုရတော မဟာဥမင်္ဂံ ပတ္ဝာ အလင်္ကတဒေဝသဘံ ဝိယ ဥမင်္ဂံ ဒိသ္ဝာ “ရညော အတ္ထာယ သဇ္ဇိတ”န္တိ သညံ ကရိံသု။ အထ နေ ဂင်္ဂါယ အဝိဒူရဋ္ဌာနံ နေတ္ဝာ အန္တောဥမင်္ဂေယေဝ အလင်္ကတဂဗ္ဘေ နိသီဒါပေတ္ဝာ ကေစ္စေ အာရက္ခံ ဂဟေတ္ဝာ အဋ္ဌိံသု။ ကေစ္စေ တေသံ အာနိတဘာဝံ ဉာပေတုံ ဂန္ဒွာ ဇယာဓိသတ္တဿ အာရောစေသုံ။ သော တေသံ ကထံ သုတ္ဝာ “ဣဒါနိ မေ မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတီ”တိ သောမနဿဇာတော ရညော သန္တိကံ ဂန္ဒွာ ကေမန္တံ အဒ္ဒသ။ ဇာဝိ ကိလေသာတုရတာယ “ဣဒါနိ မေ ဓီတရံ ပေသေဿတိ၊ ဣဒါနိ မေ ဓီတရံ ပေသေဿတီ”တိ ပလ္လင်္ကော ဥဋ္ဌာယ ဝါတပါနေန ဩလောကေန္တော အနေကေဟိ ဥက္ကာသတသဟဿေဟိ ဧကောဘာသံ ဇာတံ နဂရံ မဟတိယာ သေနာယ ပရိဝုတံ ဒိသ္ဝာ အာသင်္ကိတပရိသင်္ကိတော “ကိံ နု ခေါ ဧတ”န္တိ ပဏ္ဍိတေဟိ သဒ္ဓိံ မန္တေန္တော ဂါထမာဟ—

၆၄၅။ “ဟတ္ထီ အဿာ ရထာ ပတ္တီ၊ သေနာ တိဋ္ဌန္တိ ဝမ္မိတာ။
ဥက္ကာ ပဒိတ္တာ ဈာယန္တိ၊ ကိန္နု မညန္တိ ပဏ္ဍိတာ”တိ။

တတ္ထ **ကိန္နု မညန္တီ**တိ စူဠနိရာဇာ အမှာကံ တုဋ္ဌော၊ ဥဒါဟု ကုဒ္ဓော?၊ ကိန္နု ပဏ္ဍိတာ မညန္တီတိ ပုစ္ဆိ။

တံ သုတ္ဝာ သေနကော အာဟ “မာ စိန္တယိတ္ထ မဟာရာဇ၊ အတိဗဟူ ဥက္ကာ ပညာယန္တိ၊ ရာဇာ တုမှာကံ ဒါတုံ ဓီတရံ ဂဟေတ္ဝာ ဧတိ မညေ”တိ။

၁-ဝိဝိဿာမီတိ (က) ၂-ယာဝဒိစ္ဆကံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၃-ရုဋ္ဌော (သီ၊ ဋ္ဌ)

Pukkusopi “tumhākaṁ āgantukasakkāraṁ kātuṁ ārakkhaṁ gahetvā ṭhito bhavissatī”ti āha. Evaṁ tesaṁ yaṁ yaṁ ruccati, taṁ taṁ kathayiṁsu. Rājā pana “asukaṭṭhāne senā tiṭṭhantu, asukaṭṭhāne ārakkhaṁ gaṇhatha, appamattā hothā”ti vadantānaṁ saddaṁ olokento sannaddhapañcāvudhaṁ senaṁ passitvā maraṇabhayabhīto hutvā mahāsattassa kathaṁ paccāsīsanto itaraṁ gāthamāha—

646. “Hatthī assā rathā pattī, senā tiṭṭhanti vammitā.
Ukkā padittā jhāyanti, kinnu kāhanti paṇḍitā”ti.

Tattha **kinnu kāhanti paṇḍitā**ti paṇḍita kiṁ nāma cintesi, imā senā amhākaṁ kiṁ karissantīti.

Taṁ sutvā mahāsatto “imaṁ andhabālaṁ thokaṁ santāsetvā pacchā mama paññābalaṁ dassetvā assāsessāmī”ti cintetvā āha—

647. “Rakkhati taṁ mahārāja, cūḷaneyyo mahabbalo.
Paduṭṭho Brahmadattena[1], pāto taṁ ghātayissatī”ti.

Taṁ sutvā sabbe maraṇabhayatajjitā jātā. Rañño kaṇṭho sussi mukhe kheḷo parichijji, sarīre dāho uppajji. So maraṇabhayabhīto paridevanto dve gāthā āha—

648. “Ubbedhati me hadayaṁ, mukhañca parisussati.
Nibbutiṁ nā’dhigacchāmi, aggidaḍḍhova ātape.

649. Kammārānaṁ yathā ukkā, anto jhāyati no bahi.
Evampi hadayaṁ mayhaṁ, anto jhāyati no bahī”ti.

Tattha **ubbedhatī**ti tāta Mahosadhapaṇḍita hadayaṁ mahāvātappahariyaṁ viya pallavaṁ[2] kampati. **Anto jhāyatī**ti so “ukkā viya mayhaṁ hadayamaṁsaṁ abbhantare jhāyati, bahi pana na jhāyatī”ti[3] paridevati.

Mahāsatto tassa paridevitasaddaṁ sutvā “ayaṁ andhabālo aññesu divasesu mama vacanaṁ na akāsi, bhiyyo naṁ niggaṇhissāmī”ti cintetvā āha—

1. Paduṭṭho te Brahmadatto (Sī, Syā, I)
2. Assatthapallavaṁ (Syā)
3. Na paññāyatīti (Sī, Syā, I)

ပုက္ကုသောပိ “တုမ္ဟာကံ အာဂန္တုကသက္ကာရံ ကာတုံ အာရက္ခံ ဂဟေတ္ဝာ ဌိတော ဘဝိဿတီ”တိ အာဟ။ ဧဝံ တေသံ ယံ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ တံ ကထယိံသု။ ရာဇာ ပန “အသုကဋ္ဌာနေ သေနာ တိဋ္ဌန္တု၊ အသုကဋ္ဌာနေ အာရက္ခံ ဂဏှထ၊ အပ္ပမတ္တာ ဟောထာ”တိ ဝဒန္တာနံ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ဩလောကေန္တော သန္နဒ္ဓပဉ္စာဝုဓံ သေနံ ပဿိတ္ဝာ မရဏဘယဘီတော ဟုတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ ကထံ ပစ္စာသီသန္တော ဣတရံ ဂါထမာဟ—

၆၄၆။ “ဟတ္ထိ အဿာ ရထာ ပတ္တိ၊ သေနာ တိဋ္ဌန္တိ ဝမ္မိတာ။
ဥက္ကာ ပဒိတ္တာ ဈာယန္တိ၊ ကိန္နု ကာဟန္တိ ပဏ္ဍိတာ”တိ။

တတ္ထ **ကိန္နု ကာဟန္တိ ပဏ္ဍိတာ**တိ ပဏ္ဍိတ ကိံ နာမ စိန္တေသိ၊ ဣမာ သေနာ အမှာကံ ကိံ ကရိဿန္တီတိ။

တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော “ဣမံ အန္ဓဗာလံ ထောကံ သန္တာသေတ္ဝာ ပစ္ဆာ မမ ပညာဗလံ ဒဿေတ္ဝာ အဿာသေဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၆၄၇။ “ရက္ခတိ တံ မဟာရာဇ၊ စူဠနေယ္ယော မဟဗ္ဗလော။
ပဒုဋ္ဌော ဗြဟ္မဒတ္တေန[1]၊ ပါတော တံ ဃာတယိဿတီ”တိ။

တံ သုတ္ဝာ သဗ္ဗေ မရဏဘယတဇ္ဇိတာ ဇာတာ။ ရညော ကဏ္ဌော သုသိ မုခေ ခေဠော ပရိဆိဇ္ဇိ၊ သရီရေ ဒါဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော မရဏဘယဘီတော ပရိဒေဝန္တော ဒွေ ဂါထာ အာဟ—

၆၄၈။ “ဥဗ္ဗေဓတိ မေ ဟဒယံ၊ မုခဉ္စ ပရိသုသ္သတိ။
နိဗ္ဗုတိံ နာ’ဓိဂစ္ဆာမိ၊ အဂ္ဂိဒဒ္ဓောဝ အာတပေ။

၆၄၉။ ကမ္မာရာနံ ယထာ ဥက္ကာ၊ အန္တော ဈာယတိ နော ဗဟိ။
ဧဝမ္ပိ ဟဒယံ မယ္ဟံ၊ အန္တော ဈာယတိ နော ဗဟိ”တိ။

တတ္ထ **ဥဗ္ဗေဓတိ**တိ တာတ မဟောသဓပဏ္ဍိတ ဟဒယံ မေ မဟာဝါတပ္ပဟရိတံ ဝိယ ပလ္လဝံ[2] ကမ္ပတိ။ **အန္တော ဈာယတိ**တိ သော “ဥက္ကာ ဝိယ မယ္ဟံ ဟဒယမံသံ အဗ္ဘန္တရေ ဈာယတိ၊ ဗဟိ ပန နံ ဈာယတီ”တိ[3] ပရိဒေဝတိ။

မဟာသတ္တော တဿ ပရိဒေဝိတသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ “အယံ အန္ဓဗာလော အညေသု ဒိဝသေသု မမ ဝစနံ န အကာသိ၊ ဘိယ္ယော နံ နိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၁-ပဒုဋ္ဌော တေ ဗြဟ္မဒတ္တော(သီ၊သျာ၊ဂ္ဂ) ၂-အဿတ္ထပလ္လဝံ(သျာ) ၃-နံ ပညာယတီတိ(သီ၊သျာ၊ဂ္ဂ)

650. “Pamatto mantanātīto, bhinnamanto’si khattiya.
Idāni kho taṁ tāyantu, paṇḍitā mantino janā.

651. Akatvā’maccassa vacanaṁ, atthakāmahitesino.
Attapītirato rājā, migo kūṭe’va ohito.

652. Yathāpi maccho baḷisaṁ, vaṅkaṁ maṁsena chāditaṁ.
Āmagiddho na jānāti, maccho maraṇa’mattano.

653. Evameva tuvaṁ rāja, cūḷaneyyassa dhītaraṁ.
Kāmagiddho na jānāsi, macchova maraṇa’mattano.

654. Sace gacchasi pañcālaṁ, khippa’mattaṁ jahissasi.
Migaṁ panthānubandhaṁva, mahantaṁ bhaya’messati.

655. Anariyarūpo puriso janinda,
Ahīva ucchaṅgagato ḍaseyya.
Na tena mittiṁ kayirātha dhīro,
Dukkho have kāpurisena saṅgamo.

656. Ya’deva jaññā purisaṁ janinda,
Sīlavā’yaṁ bahussuto.
Teneva mittiṁ kayirātha dhīro,
Sukho have sappurisena saṅgamo”ti.

Tattha **pamattoti** mahārāja tvaṁ kāmena pamatto. **Mantanātītoti** mayā anāgatabhayaṁ disvā paññāya paricchinditvā mantitamantanaṁ atikkamanto. **Bhinnamantoti** mantanātikkantattāyeva bhinnamanto, yo vā te Senakādīhi saddhiṁ manto gahito, eso bhinnotipi bhinnamantosi jāto. **Paṇḍitāti** ime Senakādayo cattāro janā idāni taṁ rakkhantu, passāmi nesaṁ balanti dīpeti. **Akatvā maccassāti** mama uttama-amaccassa vacanaṁ akatvā. **Attapītiratoti** attano kilesapītiyā abhirato hutvā. **Migo kūṭeva ohitoti** yathā nāma nivāpalobhena āgato migo kūṭapāse bajjhati, evaṁ mama vacanaṁ aggahetvā

၆၅၀။ “ပမတ္တော မန္တနာတီတော၊ ဘိန္နမန္တော’သိ ခတ္တိယ။
ဣဒါနိ ခေါ တံ တာယန္တု၊ ပဏ္ဍိတာ မန္တိနော ဇနာ။

၆၅၁။ အကတ္ဝာ’မစ္စဿ ဝစနံ၊ အတ္ထကာမဟိတေသိနော။
အတ္တပီတိရတော ရာဇာ၊ မိဂေါ ကူဋေ’ဝ ဩဟိတော။

၆၅၂။ ယထာပိ မစ္ဆော ဗဠိသံ၊ ဝင်္ကံ မံသေန ဆာဒိတံ။
အာမဂိဒ္ဓေါ န ဇာနာတိ၊ မစ္ဆော မရဏ’မတ္တနော။

၆၅၃။ ဧဝမေဝ တုဝံ ရာဇ၊ စူဠနေယျဿ ဓီတရံ။
ကာမဂိဒ္ဓေါ န ဇာနာသိ၊ မစ္ဆော၀ မရဏ’မတ္တနော။

၆၅၄။ သစေ ဂစ္ဆသိ ပဉ္စာလံ၊ ခိပ္ပ’မတ္တံ ဇဟိဿသိ။
မိဂံ ပန္ထာနုဗန္ဓံ၀၊ မဟန္တံ ဘယ’မေဿတိ။

၆၅၅။ အနရိယရူပေါ ပုရိသော ဇနိန္ဒ၊
အဟီ၀ ဥစ္ဆင်္ဂဂတော ဒုသေယျ။
န တေန မိတ္တိံ ကယိရာထ ဓီရော၊
ဒုက္ခော ဟ၀ေ ကာပုရိသေန သင်္ဂမော။

၆၅၆။ ယ’ဒေ၀ ဇညာ ပုရိသံ ဇနိန္ဒ၊
သီလ၀ါ’ယံ ဗဟုဿုတော။
တေနေ၀ မိတ္တိံ ကယိရာထ ဓီရော၊
သုခေါ ဟ၀ေ သပ္ပုရိသေန သင်္ဂမော”တိ။

တတ္ထ **ပမတ္တောတိ** မဟာရာဇ တွံ ကာမေန ပမတ္တော။ **မန္တနာတီတောတိ** မယာ အနာဂတဘယံ ဒိသွာ ပညာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ မန္တိတမန္တနံ အတိက္ကမန္တော။ **ဘိန္နမန္တောတိ** မန္တနာတိက္ကန္တတ္တာယေ၀ ဘိန္နမန္တော၊ ယော ၀ါ တေ သေနကာဒီဟိ သဒ္ဓိံ မန္တော ဂဟိတော၊ ဧသော ဘိန္နောတိပိ ဘိန္နမန္တောသိ ဇာတော။ **ပဏ္ဍိတာတိ** ဣမေ သေနကာဒယော စတ္တာရော ဇနာ ဣဒါနိ တံ ရက္ခန္တု၊ ပဿာမိ နေသံ ဗလန္တိ ဒီပေတိ။ **အကတ္ဝာ’မစ္စဿာတိ** မမ ဥတ္တမအမစ္စဿ ဝစနံ အကတ္ဝာ။ **အတ္ထပီတိရတောတိ** အတ္တနော ကိလေသပီတိယာ အဘိရတော ဟုတ္ဝာ။ **မိဂေါ ကူဋေ၀ ဩဟိတောတိ** ယထာ နာမ နိ၀ါပလောဘေန အာဂတော မိဂေါ ကူဋပါသေ ဗဇ္ဈတိ၊ ဧ၀ံ မမ ဝစနံ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ

“Pañcālacandiṁ labhissāmī”ti kilesalobhena āgantvā idāni kūṭapāse baddho migo viya jātosīti.

“**Yathāpi macco”ti** gāthādvayaṁ “tadā mayā ayaṁ upamā ābhatā”ti dassetuṁ vuttaṁ. “**Sace gacchasī”ti** gāthāpi “na kevalaṁ ettakameva, imampi ahaṁ āharin”ti dassetuṁ vuttā. **Anariyarūpo**ti Kevaṭṭabrāhmaṇasadiso asappurisajātiko nillajjapuriso. **Na tena mittin**ti tādisena saddhiṁ mittidhammaṁ na kayirātha, tvaṁ pana Kevaṭṭena saddhiṁ mittidhammaṁ katvā tassa vacanaṁ gaṇhi. **Dukkho**ti evarūpena saddhiṁ saṅgamo nāma ekavārampi kato idhalokepi paralokepi mahādukkhāvahanato dukkho nāma hoti. **Yadevā**ti yaṁ eva[1], ayameva vā pāṭho. **Sukho**ti idhalokepi paralokepi sukhoyeva.

Atha naṁ “puna evarūpaṁ karissatī”ti suṭṭhutaraṁ niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṁ āharitvā dassento—

657. “Bālo tuvaṁ eḷamūgo’si rāja,
Yo uttamatthāni mayī lapittho,
Ki’meva’haṁ naṅgalakoṭivaḍḍho,
Atthāni jānāmi[2] yathāpi aññe,

658. Imaṁ gale gahetvāna, nāsetha vijitā mama.
Yo me ratanalābhassa, antarāyāya bhāsatī”ti—

imā dve gāthā vatvā “mahārāja, ahaṁ gahapatiputto, yathā tava aññe Senakādayo paṇḍitā atthāni jananti, tathā kimeva ahaṁ jānissaṁ, agocaro esa mayhaṁ, gahapatisippamevāhaṁ jānāmi, ayaṁ attho Senakādīnaṁ paṇḍitānaṁ pākaṭo hoti, ajja te aṭṭhārasa-akkhobhaṇisaṅkhāya senāya parivāritassa Senakādayo avassayā hontu, maṁ pana gīvāyaṁ gahetvā nikkaḍḍhituṁ āṇāpesi[3], idāni maṁ kasmā pucchasī”ti evaṁ suniggahitaṁ niggaṇhi.

Taṁ sutvā rājā cintesi “paṇḍito mayā kathitadosameva katheti. Pubbeva hi idaṁ anāgatabhayaṁ jāni, tena maṁ ativiya niggaṇhāti, na

1. Yaṁ tvevāti yaṁ tu eva (Sī, Syā, I) 2. Jānissaṁ (Sī, Syā, I) 3. Āṇāpehi (Sī, I)

“ပဉ္စာလစဏ္ဍိံ လဘိဿာမီ”တိ ကိလေသလောဘေန အာဂန္ဓာ ဣဒါနိ ကူဋပါသေ ဗဒ္ဓော မိဂေါ ဝိယ ဇာတောသီတိ။

“**ယထာပိ မစ္စော**”တိ ဂါထာဒ္ဝယံ “တဒါ မယာ အယံ ဥပမာ အာဘတာ”တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ “**သစေ ဂစ္ဆသီ**”တိ ဂါထာပိ “န केဝလံ တ္ထေကမေဝ၊ ဣမမ္ပိ အဟံ အာဟရိ”န္တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တာ။ **အနရိယရူပေါ**တိ ကေဝဋ္ဋဗြာဟ္မဏသဒိသော အသပ္ပုရိသဇာတိကော နိလ္လဇ္ဇပုရိသော။ **န တေန မိတ္တိန္တိ** တာဒိသေန သဒ္ဓိံ မိတ္တိဓမ္မံ န ကယိရာထ၊ တွံ ပန ကေဝဋ္ဋေန သဒ္ဓိံ မိတ္တိဓမ္မံ ကတ္ဝာ တဿ ဝစနံ ဂဏှိ။ **ဒုက္ခော**တိ ဧဝရူပေန သဒ္ဓိံ သင်္ဂမော နာမ ကေဝါရမ္ဘိ ကတော ဣဓလောကေပိ ပရလောကေပိ မဟာဒုက္ခာဝဟနတော ဒုက္ခော နာမ ဟောတိ။ **ယဒေဝါ**တိ ယံ ဧ[၁]၊ အယမေဝ ဝါ ပါဋ္ဌော။ **သုခေါ**တိ ဣဓလောကေပိ ပရလောကေပိ သုခေါယေဝ။

အထ နံ “ပုန ဧဝရူပံ ကရိဿတီ”တိ သုဋ္ဌုတရံ နိဂ္ဂဏှန္တော ပုဗ္ဗေ ရညာ ကထိတကထံ အာဟရိတ္ဝာ ဒဿေန္တော—

၆၅၇။ “ဗာလော တုဝံ ဧဠမူဂေါ’သိ ရာဇ၊
ယော ဥတ္တမတ္ထာနိ မယိ လပိတ္ထော။
ကိ’မေဝ’ဟံ နင်္ဂလကောဋိဝဍ္ဎော၊
အတ္ထာနိ ဇာနာမိ[၂] ယထာပိ အညေ။

၆၅၈။ ဣမံ ဂလေ ဂဟေတ္ဝာန၊ နာသေထ ဝိဇိတာ် မမ။
ယော မေ ရတနလာဘဿ၊ အန္တရာယာယ ဘာသတိ”တိ—

ဣမာ ဒ္ဝေ ဂါထာ ဝတ္ဝာ “မဟာရာဇ အဟံ ဂဟပတိပုတ္တော၊ ယထာ တဝ အညေ သေနကာဒယော ပဏ္ဍိတာ အတ္ထာနိ ဇာနန္တိ၊ တထာ ကိမေဝ အဟံ ဇာနိဿံ၊ အဂေါစရော သေ မယှံ၊ ဂဟပတိသိပ္ပမေဝါဟံ ဇာနာမိ၊ အယံ အတ္ထော သေနကာဒီနံ ပဏ္ဍိတာနံ ပါကဋော ဟောတိ၊ အဇ္ဇ တေ အဋ္ဌာရသ-အက္ခောဘကိသင်္ခါယ သေနာယ ပရိဝါရိတဿ သေနကာဒယော အဝဿယာ ဟောန္တု၊ မံ ပန ဂိဝါယံ ဂဟေတ္ဝာ နိက္ကဍ္ဎိတုံ အာဏာပေသိ[၃]၊ ဣဒါနိ မံ ကသ္မာ ပုစ္ဆသီ”တိ ဧဝံ သုနိဂ္ဂဟိတံ နိဂ္ဂဏှိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ စိန္တေသိ “ပဏ္ဍိတော မယာ ကထိတဒေါသမေဝ ကထေတိ။ ပုဗ္ဗေ ဟိ ဣဒံ အနာဂတဘယံ ဇာနိ၊ တေန မံ အတိဝိယ နိဂ္ဂဏှာတိ၊ န

၁-ယံ တ္ဝေါတိ ယံ တု ဧဝ(သီ၊သျာ၊ဂ္ဂ) ၂-ဇာနိဿံ(သီ၊သျာ၊ဂ္ဂ) ၃-အာဏာပေဟိ(သီ၊ဂ္ဂ)

kho panāyaṁ ettakaṁ kālaṁ nikkammakova acchissati, avassaṁ iminā mayhaṁ sotthibhāvo kato bhavissatī”ti. Atha naṁ pariggaṇhanto dve gāthā abhāsi—

659. “Mahosadha atītena, nā’nuvijjhanti paṇḍitā,
Kiṁ maṁ assaṁ’va sambaddhaṁ, patodevena vijjhasi.

660. Sace passasi mokkhaṁ vā, khemaṁ vā pana passasi.
Teneva maṁ anusāsa, kiṁ atītena vijjhasī”ti.

Tattha **nā’nuvijjhantī**ti atītadosaṁ gahetvā mukhasattīhi na vijjhanti. **Assaṁ’va sambaddhan**ti sattusenāya parivutattā suṭṭhu bandhitvā ṭhapitaṁ assaṁ viya kiṁ maṁ vijjhasi. **Teneva man**ti evaṁ te mokkho bhavissati, evaṁ khemanti teneva sotthibhāvena maṁ anusāsa assāsehi, taṁ hi ṭhapetvā aññaṁ me paṭisaraṇaṁ natthīti.

Atha naṁ mahāsatto “ayaṁ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṁ na jānāti, thokaṁ kilametvā pacchā tassa avassayo bhavissāmī”ti cintetvā āha—

661. “Atītaṁ mānusaṁ kammaṁ, dukkaraṁ durabhisambhavaṁ.
Na taṁ sakkomi mocetuṁ, tvaṁ pajānassu khattiya.

662. Santi vehāyasā nāgā, iddhimanto yasassino.
Tepi ādāya gaccheyyuṁ, yassa honti tathāvidhā.

663. Santi vehāyasā assā, iddhimanto yasassino.
Tepi ādāya gaccheyyuṁ, yassa honti tathāvidhā.

664. Santi vehāyasā pakkhī, iddhimanto yasassino.
Tepi ādāya gaccheyyuṁ, yassa honti tathāvidhā.

665. Santi vehāyasā pakkhā, iddhimanto yasassino.
Tepi ādāya gaccheyyuṁ, yassa honti tathāvidhā.

666. Atītaṁ mānusaṁ kammaṁ, dukkaraṁ durabhisambhavaṁ.
Na taṁ sakkomi mocetuṁ, antalikkhena khattiyā”ti.

ခေါ ပနာယံ ဇွေကံ ကာလံ နိက္ကမ္မကောဝ အစ္ဆိဿတိ၊ အဝဿံ ဇှမိနာ မယှံ သောတ္ထိဘာဝေါ ကတော ဘဝိဿတီ”တိ။ အထ နံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ—

၆၅၉။ “မဟောသဓ အတီတေန၊ နာ’နုဝိဇ္ဈန္တိ ပဏ္ဍိတာ၊
ကိံ မံ အဿံ’ဝ သမ္ဗဒ္ဓံ၊ ပတောဒေနေဝ ဝိဇ္ဈသိ။

၆၆၀။ သစေ ပဿသိ မောက္ခံ ဝါ၊ ခေမံ ဝါ ပန ပဿသိ။
တေနေဝ မံ အနုသာသ၊ ကိံ အတီတေန ဝိဇ္ဈသီ”တိ။

တတ္ထ **နာ’နုဝိဇ္ဈန္တီ**တိ အတီတဒေါသံ ဂဟေတ္ဝာ မုခသတ္တီဟိ န ဝိဇ္ဈန္တိ။ **အဿံ’ဝ သမ္ဗဒ္ဓန္တိ** သတ္တုသေနာယ ပရိဝုတတ္တာ သုဋ္ဌု ဗန္ဓိတ္ဝာ ဌပိတံ အဿံ ဝိယ ကိံ မံ ဝိဇ္ဈသိ။ **တေနေဝ မန္တိ** ဧဝံ တေ မောက္ခော ဘဝိဿတိ, ဧဝံ ခေမန္တိ တေနေဝ သောတ္ထိဘာဝေန မံ အနုသာသ အဿာသေဟိ။ တံ ဟိ ဌပေတ္ဝာ အညံ မေ ပဋိသရဏံ နတ္ထိတိ။

အထ နံ မဟာသတ္တော “အယံ ရာဇာ အတိဝိယ အန္ဓဗာလော၊ ပုရိသ-ဝိသေသံ န ဇာနာတိ၊ ထောကံ ကိလမေတ္ဝာ ပစ္ဆာ တဿ အဝဿယော ဘဝိဿာမီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အာဟ—

၆၆၁။ “အတီတံ မာနုသံ ကမ္မံ၊ ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝံ။
န တံ သက္ကောမိ မောစေတုံ၊ တွံ ပဇာနသ္သု ခတ္တိယ။

၆၆၂။ သန္တိ ဝေဟာယသာ နာဂါ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
တေပိ အာဒါယ ဂစ္ဆေယ္ယုံ၊ ယဿ ဟောန္တိ တထာဝိဓာ။

၆၆၃။ သန္တိ ဝေဟာယသာ အဿာ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
တေပိ အာဒါယ ဂစ္ဆေယ္ယုံ၊ ယဿ ဟောန္တိ တထာဝိဓာ။

၆၆၄။ သန္တိ ဝေဟာယသာ ပက္ခီ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
တေပိ အာဒါယ ဂစ္ဆေယ္ယုံ၊ ယဿ ဟောန္တိ တထာဝိဓာ။

၆၆၅။ သန္တိ ဝေဟာယသာ ယက္ခာ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
တေပိ အာဒါယ ဂစ္ဆေယ္ယုံ၊ ယဿ ဟောန္တိ တထာဝိဓာ။

၆၆၆။ အတီတံ မာနုသံ ကမ္မံ၊ ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝံ။
န တံ သက္ကောမိ မောစေတုံ၊ အန္တလိက္ခေန ခတ္တိယာ”တိ။

Tattha **kammanti** mahārāja idaṁ ito tava mocanaṁ nāma atītaṁ, manussehi kattabbakammaṁ atītaṁ. **Dukkaraṁ durabhisambhavanti** neva kātuṁ, na sambhavituṁ sakkā. **Na taṁ sakkomīti** ahaṁ taṁ ito mocetuṁ na sakkomi. **Tvaṁ pajānassu khattiyāti** mahārāja tvamevettha kattabbaṁ jānassu. **Vehāyasāti**[1] ākāsena gamanasamatthā. **Nāgāti** hatthino. **Yassāti** yassa rañño. **Tathāvidhāti** chaddantakule vā uposathakule vā jātā nāgā honti, taṁ rājānaṁ te ādāya gaccheyyuṁ. **Assāti** valāhaka-assarājakule jātā assā. **Pakkhīti** garuḷaṁ sandhāyāha. **Yakkhāti** sātāgirādayo yakkhā. **Antalikkhenāti** antalikkhena mocetuṁ na sakkomi, taṁ ādāya ākāsena Mithilaṁ netuṁ na sakkomīti attho.

Rājā taṁ sutvā appaṭibhāno nisīdi. Atha Senako cintesi "idāni rañño ceva amhākañca ṭhapetvā paṇḍitaṁ aññaṁ paṭisaraṇaṁ natthi, rājā panassa kathaṁ sutvā maraṇabhayatajjito kiñci vattuṁ na sakkoti, ahaṁ paṇḍitaṁ yācissāmī"ti. So yācanto dve gāthā abhāsi—

667. "Atīradassī puriso, mahante udakaṇṇave.
Yattha so labhate gādhaṁ, tattha so vindate sukhaṁ.

668. Evaṁ amhañca rañño ca, tvaṁ patiṭṭhā Mahosadha.
Tvaṁ no'si mantinaṁ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā"ti.

Tattha **atīradassīti** samudde bhinnanāvo tīraṁ apassanto. **Yatthāti** ūmivegabbhāhato vicaranto yamhi padese patiṭṭhaṁ labhati. **Pamocayāti** pubbepi Mithilaṁ parivāretvā ṭhitakāle tayāva pamocitamhā, idānipi tvameva amhe dukkhā mocehīti yāci.

Atha naṁ niggaṇhanto mahāsatto gāthāya ajjhabhāsi—

669. "Atītaṁ mānusaṁ kammaṁ, dukkaraṁ durabhisambhavaṁ.
Na taṁ sakkomi mocetuṁ, tvaṁ pajānassu Senakā"ti.

1. Vehāsayāti (Sī, I)

တတ္ထ '**ကမ္မန္တိ** မဟာရာဇ ဣဒံ ဣတော တဝ မောစနံ နာမ အတီတံ၊ မနုဿေဟိ ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ အတီတံ။ **ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝန္တိ** နေဝ ကာတုံ, န သမ္ဘရိတုံ သက္ကာ။ **နာဟံ တံ သက္ကောမီ**တိ အဟံ တံ ဣတော မောစေတုံ န သက္ကောမိ။ **တွံ ပဇာနဿု ခတ္တိယာ**တိ မဟာရာဇ တွမေဝေတ္ထ ကတ္တုမ္ဗံ ဇာနဿု။ **ဝေဟာယသာ**တိ[1] အာကာသေန ဂမနသမတ္ထာ။ **နာဂါ**တိ ဟတ္ထိနော။ **ယဿာ**တိ ယဿ ရညော။ **တထာဝိဓာ**တိ ဆဒ္ဒန္တကုလေ ဝါ ဥပေါသထကုလေ ဝါ ဇာတာ နာဂါ ဟောန္တိ၊ တံ ရာဇာနံ တေ အာဒါယ ဂစ္ဆေယ္യုံ။ **အဿာ**တိ ဝလာဟကအဿ-ရာဇကုလေ ဇာတာ အဿာ။ **ပက္ခီ**တိ ဂရုဠံ သန္ဓာယာဟ။ **ယက္ခာ**တိ သာတာဂိရာဒယော ယက္ခာ။ **အန္တလိက္ခေနာ**တိ အန္တလိက္ခေန မောစေတုံ န သက္ကောမိ၊ တံ အာဒါယ အာကာသေန မိထိလံ နေတုံ န သက္ကောမီတိ အတ္ထော။

ရာဇာ တံ သုတ္ဝာ အပ္ပဋိဘာနော နိသီဒိ။ အထ သေနကော စိန္တေသိ ''ဣဒါနိ ရညော စေဝ အမှာကဉ္စ ဌပေတ္ဝာ ပဏ္ဍိတံ အညံ ပဋိသရဏံ နတ္ထိ၊ ရာဇာ ပနဿ ကထံ သုတ္ဝာ မရဏဘယတဇ္ဇိတော ကိဉ္စိ ဝတ္တုံ န သက္ကောတိ၊ အဟံ ပဏ္ဍိတံ ယာစိဿာမိ''တိ။ သော ယာစန္တော ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ—

၆၆၇။ ''အတီရဒဿိ ပုရိသော၊ မဟန္တေ ဥဒကဏ္ဏဝေ။
ယတ္ထ သော လဘတေ ဂါဓံ၊ တတ္ထ သော ဝိန္ဒတေ သုခံ။

၆၆၈။ ဧဝံ အမှဉ္စ ရညော စ၊ တွံ ပတိဋ္ဌာ မဟောသဓ။
တွံ နော'သိ မန္တိနံ သေဋ္ဌော၊ အမှေ ဒုက္ခာ ပမောစယာ''တိ။

တတ္ထ **အတီရဒဿီ**တိ သမုဒ္ဒေ ဘိန္နနာဝေါ တီရံ အပဿန္တော။ **ယတ္ထာ**တိ ဒြိမဝေဂဘာဟတော်ာ ဝိစရန္တော ယမ္ဟိ ပဒေသေ ပတိဋ္ဌံ လဘတိ။ **ပမောစယာ**တိ ပုဗ္ဗေပိ မိထိလံ ပရိဝါရေတွာ ဋ္ဌိတကာလေ တယာဝ ပမောစိတမှာ၊ ဣဒါနိပိ တွမေဝ အမှေ ဒုက္ခာ မောစေဟီတိ ယာစိ။

အထ နံ နိဂ္ဂဏှန္တော မဟာသတ္တော ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

၆၆၉။ ''အတီတံ မာနုသံ ကမ္မံ၊ ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝံ။
နာဟံ တံ သက္ကောမိ မောစေတုံ၊ တွံ ပဇာနဿု သေနကာ''တိ။

၁-ဝေဟာသယာတိ (သီ၊ ဣ)

Tattha **pajānassu Senakā**ti Senaka ahaṁ na sakkomi, tvaṁ pana imaṁ rājānaṁ ākāsena Mithilaṁ nehīti.

Rājā gahetabbagahaṇaṁ apassanto maraṇabhayatajjito mahāsattena saddhiṁ kathetuṁ asakkonto "kadāci Senakopi kiñci upāyaṁ jāneyya, pucchissāmi tāva nan"ti pucchanto gāthamāha—

670. "Suṇohi me'taṁ vacanaṁ, passa senaṁ mahabbhayaṁ.
Senakaṁ dāni pucchāmi, kiṁ kiccaṁ idha maññasī"ti.

Tattha **kiṁ kiccan**ti kiṁ kātabbayuttakaṁ idha maññasi, Mahosadhenamhi pariccatto, yadi tvaṁ jānāsi, vadehīti.

Taṁ sutvā Senako "maṁ rājā upāyaṁ pucchati, sobhano vā hotu mā vā, kathessāmi ekaṁ upāyan"ti cintetvā gāthamāha—

671. "Aggiṁ vā dvārato dema, gaṇhāmase vikantanaṁ.
Aññamaññaṁ vadhitvāna, khippaṁ hissāma jīvitaṁ.
Mā no rājā Brahmadatto, ciraṁ dukkhena mārayī"ti.

Tattha **dvārato**ti dvāraṁ pidahitvā tattha aggiṁ dema. **Vikantanan**ti[1] aññamaññaṁ vikantanaṁ[2] Satthaṁ gaṇhāma. **Hissāmā**ti jīvitaṁ khippaṁ jahissāma, alaṅkatapāsādoyeva no dārucitako bhavissati.

Taṁ sutvā rājā anattamano "attano puttadārasa evarūpaṁ citakaṁ karohī"ti vatvā[3] Pukkusādayo pucchi. Tepi attano patirūpā bālakathāyeva kathayiṁsu. Tena vuttaṁ—

672. "Suṇohi me'taṁ vacanaṁ, passa senaṁ mahabbhayaṁ.
Pukkusaṁ dāni pucchāmi, kiṁ kiccaṁ idha maññasi.

673. Visaṁ khāditvā mīyāma, khippaṁ hissāma jīvitaṁ.
Mā no rājā Brahmadatto, ciraṁ dukkhena mārayi.

674. Suṇohi me'taṁ vacanaṁ, passa senaṁ mahabbhayaṁ.
Kāmindaṁ dāni pucchāmi, kiṁ kiccaṁ idha maññasi.

1. Vikattananti (Sī, I) 2. Vikattanaṁ (Sī, I) 3. Cintento (Ka)

တတ္ထ **ပဇာနဿု သေနံကာ**တိ သေနက အဟံ န သက္ကောမိ၊ တွံ ပန ဣမံ ရာဇာနံ အာကာသေန မိထိလံ နေဟီတိ။

ရာဇာ ဂဟေတဗ္ဗဂဟဏံ အပဿန္တော မရဏဘယတဇ္ဇိတော မဟာသတ္တေန သဒ္ဓိံ ကထေတုံ အသက္ကောန္တော "ကဒါစိ သေနကောပိ ကိဉ္စိ ဥပါယံ ဇာနေယျ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ တာဝ နံ"ဆိ ပုစ္ဆန္တော ဂါထမာဟ—

၆၇၀။ "သုဏောဟိ မေ'တံ ဝစနံ၊ ပဿ သေနံ မဟဗ္ဘယံ။
သေနကံ ဒါနိ ပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ ကိစ္စံ ဣဓ မညသီ"တိ။

တတ္ထ **ကိံ ကိစ္စ**န္တိ ကိံ ကာတဗ္ဗယုတ္တကံ ဣဓ မညသိ၊ မဟောသဓေနမ္ပိ ပရိစ္စတ္တောဝ၊ ယဒိ တွံ ဇာနာသိ၊ ဝဒေဟီတိ။

တံ သုတ္ဝာ သေနကော "မံ ရာဇာ ဥပါယံ ပုစ္ဆတိ၊ သော်ဘနော ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ ကထေဿာမိ နံ ဥပါယ"န္တိ စိန္တေတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၆၇၁။ "အဂ္ဂိံ ဝါ ဒ္ဝါရတော ဒေမ၊ ဂဏှာမသေ ဝိကန္တနံ။
အညမညံ ဝဓိတ္ဝာန၊ ခိပ္ပံ ဟိဿာမ ဇီဝိတံ။
မာ နော ရာဇာ ဗြဟ္မဒတ္တော၊ စိရံ ဒုက္ခေန မာရယီ"တိ။

တတ္ထ **ဒ္ဝါရတော**တိ ဒ္ဝါရံ ပိဒဟိတ္ဝာ တတ္ထ အဂ္ဂိံ ဒေမ။ **ဝိကန္တန**န္တိ[1] အညမညံ ဝိကန္တနံ[2] သတ္ထံ ဂဏှာမ။ **ဟိဿာမာ**တိ ဇီဝိတံ ခိပ္ပံ ဇဟိဿာမ၊ အလင်္ကတပါသာဒေယေဝ နော ဒါရုစိတကော ဘဝိဿတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အနတ္တမနော "အတ္တနော ပုတ္တဒါရဿ ဧဝရူပံ စိတကံ ကရောဟီ"တိ ဝတ္ဝာ[3] ပုက္ကုသာဒယော ပုစ္ဆိ။ တေပိ အတ္တနော ပတိရူပါ ဗာလကထာယေဝ ကထယိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၇၂။ "သုဏောဟိ မေ'တံ ဝစနံ၊ ပဿ သေနံ မဟဗ္ဘယံ။
ပုက္ကုသံ ဒါနိ ပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ ကိစ္စံ ဣဓ မညသိ။

၆၇၃။ ဝိသံ ခါဒိတ္ဝာ မီယာမ၊ ခိပ္ပံ ဟိဿာမ ဇီဝိတံ။
မာ နော ရာဇာ ဗြဟ္မဒတ္တော၊ စိရံ ဒုက္ခေန မာရယိ။

၆၇၄။ သုဏောဟိ မေ'တံ ဝစနံ၊ ပဿ သေနံ မဟဗ္ဘယံ။
ကာမိန္ဒံ ဒါနိ ပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ ကိစ္စံ ဣဓ မညသိ။

၁-ဝိကတ္တနန္တိ (သီ၊ ဣ) ၂-ဝိကတ္တနံ (သီ၊ ဣ) ၃-စိန္တေန္တော (က)

675. Rajjuyā bajjha mīyāma, papātā papatāmase.
Mā no rājā Brahmadatto, ciraṁ dukkhena mārayi.

676. Suṇohi me'taṁ vacanaṁ, passa senaṁ mahabbhayaṁ.
Devindaṁ dāni pucchāmi, kiṁ kiccaṁ idha maññasi.

677. Aggiṁ vā dvārato dema, gaṇhāmase vikantanaṁ.
Aññamaññaṁ vadhitvāna, khippaṁ hissāma jīvitaṁ.
Na no sakkoti mocetuṁ, sukheneva Mahosadho"ti.

Apica etesu Devindo "ayaṁ rājā kiṁ karoti, aggimhi sante khajjopanakaṁ dhamati, ṭhapetvā Mahosadhaṁ añño idha sotthibhāvaṁ kātuṁ samattho nāma natthi, ayaṁ taṁ apucchitvā amhe pucchati, mayaṁ kiṁ jānāmā"ti cintetvā aññaṁ upāyaṁ apassanto Senakena kathitameva kathetvā mahāsattaṁ vaṇṇento dve pāde āha. Tatrāyaṁ adhippāyo—mahārāja mayaṁ sabbepi paṇḍitameva yācāma. Sace pana yāciyamānopi na no sakkoti mocetuṁ sukheneva Mahosadho, atha Senakassa vacanaṁ karissāmāti.

Taṁ sutvā rājā pubbe bodhisattassa kathitadosaṁ saritvā tena saddhiṁ kathetuṁ asakkonto tassa suṇantasseva paridevanto āha—

678. "Yathā kadalino sāraṁ, anvesaṁ nā'dhigacchati.
Evaṁ anvesamānā naṁ, pañhaṁ na'jjhagamāmase.

679. Yathā simbalino sāraṁ, anvesaṁ nā'dhigacchati.
Evaṁ anvesamānā naṁ, pañhaṁ na'jjhagamāmase.

680. Adese vata no vuṭṭhaṁ, kuñjarānaṁva'nodake.
Sakāse dummanussānaṁ, bālānaṁ avijānataṁ.

681. Ubbedhati me hadayaṁ, mukhañca parisussati.
Nibbutiṁ nā'dhigacchāmi, aggidaḍḍhova ātape.

၆၇၅။ ရဇ္ဇုယာ ဗဇ္ဈ မီယာမ၊ ပပါတာ ပပတာမသေ။
မာ နော ရာဇာ ဗြဟ္မဒတ္တော၊ စိရံ ဒုက္ခေန မာရယိ။

၆၇၆။ သုဏောဟိ မေ'တံ ဝစနံ၊ ပဿ သေနံ မဟဗ္ဘယံ။
ဒေဝိန္ဒံ ဒါနိ ပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ ကိစ္စံ ဣဓ မညသိ။

၆၇၇။ အဂ္ဂိံ ဝါ ဒ္ဝါရတော ဒေမ၊ ဂဏှာမသေ ဝိကန္တနံ။
အညမညံ ဝဓိတ္ဝာန၊ ခိပ္ပံ ဟိဿာမ ဇီဝိတံ။
န နော သက္ကောတိ မောစေတုံ၊ သုခေနေဝ မဟောသဓော"တိ။

အထ ဇေတသု ဒေဝိန္ဒော "အယံ ရာဇာ ကိံ ကရောတိ၊ အဂ္ဂိမ္ဟိ သန္တေ ခဇ္ဇောပနကံ ဓမတိ၊ ဌပေတ္ဝာ မဟောသဓံ အညော ဣဓ သောတ္ထိဘာဝံ ကာတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ အယံ တံ အပုစ္ဆိတ္ဝာ အမှေ ပုစ္ဆတိ၊ မယံ ကိံ ဇာနာမာ"တိ စိန္တေတ္ဝာ အညံ ဥပါယံ အပဿန္တော သေနကေန ကထိတမေဝ ကထေတ္ဝာ မဟာသတ္တံ ဝဏ္ဏေန္တော ဒွေ ပါဒေ အာဟ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—မဟာရာဇ မယံ သဗ္ဗေပိ ပဏ္ဍိတမေဝ ယာစာမ။ သစေ ပန ယာစိယမာနောပိ န နော သက္ကောတိ မောစေတုံ သုခေနေဝ မဟောသဓော၊ အထ သေနကဿ ဝစနံ ကရိဿာမာတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ ပုဗ္ဗေ မောဓိသတ္တဿ ကထိတဒေါသံ သရိတ္ဝာ တေန သဒ္ဓိံ ကထေတုံ အသက္ကောန္တော တဿ သုဏန္တဿေဝ ပရိဒေဝန္တော အာဟ—

၆၇၈။ "ယထာ ကဒလိနော သာရံ၊ အန္ဝေသံ နာ'ဓိဂစ္ဆတိ။
ဧဝံ 'အန္ဝေသမာနာ နံ၊ ပဉ္ဉံ န'ဗ္ဘဂမာမသေ။

၆၇၉။ ယထာ သိမ္ဗလိနော သာရံ၊ အန္ဝေသံ နာ'ဓိဂစ္ဆတိ။
ဧဝံ အန္ဝေသမာနာ နံ၊ ပဉ္ဉံ န'ဗ္ဘဂမာမသေ။

၆၈၀။ အဒေသေ ဝတ နော ဝုဋ္ဌံ၊ ကုဉ္ဇရာနံဝ'နောဒကေ။
သကာသေ ဒုမ္မနုဿာနံ၊ ဗာလာနံ အဝိဇာနတံ။

၆၈၁။ ဥဗ္ဗေဓတိ မေ ဟဒယံ၊ မုခဉ္စ ပရိသုဿတိ။
နိဗ္ဗုတိံ နာ'ဓိဂစ္ဆာမိ၊ အဂ္ဂိဒဎ္ဎောဝ အာတပေ။

682. Kammārānaṁ yathā ukkā, anto jhāyati no bahi.
Evampi hadayaṁ mayhaṁ, anto jhāyati no bahī”ti.

Tattha **kadalino**ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sāratthiko puriso anvesantopi tato sāraṁ nādhigacchati, evaṁ mayaṁ imamhā dukkhā muccanupāyaṁ pañhaṁ pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañhaṁ na’jjhagamāmase, amhehi pucchitaṁ upāyaṁ ajānantā assuṇantā viya jātā, mayaṁ taṁ pañhaṁ nādhigacchāma. Dutiyagāthāyapi eseva nayo. **Kuñjarānaṁva’nodake**ti yathā kuñjarānaṁ nirudake ṭhāne vuṭṭhaṁ adese vuṭṭhaṁ nāma hoti, te hi tathārūpe nirudake vanagahane padese vasantā khippameva paccāmittānaṁ vasaṁ gacchanti, evaṁ amhehipi imesaṁ dummanussānaṁ bālānaṁ santike vasantehi adese vuṭṭhaṁ. Ettakesu hi paṇḍitesu ekopi me idāni paṭisaraṇaṁ natthīti nānāvidhena vilapati.

Taṁ sutvā paṇḍito “ayaṁ rājā ativiya kilamati. Sace naṁ na assāsessāmi, hadayena phalitena marissatī”ti cintetvā assāsesi. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

683. “Tato so paṇḍito dhīro, atthadassī Mahosadho.
Vedehaṁ dukkhitaṁ disvā, idaṁ vacanamabravi.

684. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, rāhuggahaṁva candimaṁ.

685. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, rāhuggahaṁva sūriyaṁ.

686. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, paṅke sannaṁva kuñjaraṁ.

687. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, peḷābaddhaṁva pannagaṁ.

688. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, pakkhiṁ baddhaṁva pañjare[1].

1. Ayaṁ gāthā Sī-I-potthakesu natthi.

၆၈၂။ ကမ္မာရာနံ ယထာ ဥက္ကာ၊ အန္တော ဈာယတိ နော ဗဟိ။
ဧဝမ္ပိ ဟဒယံ မယ္ဟံ၊ အန္တော ဈာယတိ နော ဗဟိ”တိ။

တတ္ထ **ကဒလိနော**တိ ယထာ ကဒလိက္ခန္ဓဿ နိဿာရတ္တာ သာရတ္ထိကော ပုရိသော အန္ဝေသန္တောပိ တတော သာရံ နာဓိဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ မယံ ဣမမှာ ဒုက္ခာ မုစ္စနုပါယံ ပဉ္ဉံ ပဉ္စ ပဏ္ဍိတေ ပုစ္ဆိတ္ဝာ အန္ဝေသမာနာပိ ပဉ္ဉံ န’ဇ္ဈဂမာမသေ၊ အမှေဟိ ပုစ္ဆိတံ ဥပါယံ အဇာနန္တာ အဿုဏန္တာ ဝိယ ဇာတာ၊ မယံ တံ ပဉ္ဉံ နာဓိဂစ္ဆာမ။ ဒုတိယဂါထာယပိ ဧသေဝ နယော။ **ကုဉ္ဇရာနံဝ'နောဒကေ**တိ ယထာ ကုဉ္ဇရာနံ နိရုဒကေ ဌာနေ ဝုဋ္ဌံ အဒေသေ ဝုဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ၊ တေ ဟိ တထာရူပေ နိရုဒကေ ဝနဂဟနေ ပဒေသေ ဝသန္တာ ခိပ္ပမေဝ ပစ္စာမိတ္တာနံ ဝသံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ အမှေဟိပိ ဣမေသံ ဒုမ္မနုဿာနံ ဗာလာနံ သန္တိကေ ဝသန္တေဟိ အဒေသေ ဝုဋ္ဌံ။ တွေကေသု ဟိ ပဏ္ဍိတေသု ကောပိ မေ ဣဒါနိ ပဋိသရဏံ နတ္ထိတိ နာနာဝိဓေန ဝိလပတိ။

တံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတော “အယံ ရာဇာ အတိဝိယ ကိလမတိ။ သစေ နံ န အဿာသေဿာမိ၊ ဟဒယေန ဖလိတေန မရိဿတီ”တိ စိန္တေတ္ဝာ အဿာသေသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၈၃။ “တတော သော ပဏ္ဍိတော ဓီရော၊ အတ္ထဒဿီ မဟာသဧော။
ဝေဒေဟံ ဒုက္ခိတံ ဒိသ္ဝာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗ္ဗဝိ။

၆၈၄။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ ရာဟုဂ္ဂဟံဝ စန္ဒိမံ။

၆၈၅။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ ရာဟုဂ္ဂဟံဝ သူရိယံ။

၆၈၆။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ ပင်္ကေ သန္နံဝ ကုဉ္ဇရံ။

၆၈၇။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ ပေဠာဗဒ္ဓံဝ ပန္နဂံ။

၆၈၈။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ ပက္ခိံ ဗဒ္ဓံဝ ပဉ္ဇရေ[1]။

၁-အယံ ဂါထာ သီ-ဈ္ဈပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

689. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, macche jālagateriva.

690. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Ahaṁ taṁ mocayissāmi, sayoggabalavāhanaṁ.

691. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja, mā tvaṁ bhāyi rathesabha.
Pañcālaṁ vāhayissāmi, kākasenaṁva leḍḍunā.

692. Adu paññā kimatthiyā, amacco vāpi tādiso.
Yo taṁ sambādhapakkhandaṁ, dukkhā na parimocaye”ti.

Tattha **idan**ti davaḍāhadaḍḍhe araññe ghanavassaṁ vassāpento viya naṁ assāsento idaṁ “mā tvaṁ bhāyi mahārājā”ti-ādikaṁ vacanaṁ abravi. Tattha **sannan**ti laggaṁ. **Peḷābaddhan**ti peḷāya abbhantaragataṁ sappaṁ. **Pañcālan**ti etaṁ evaṁ mahantimpi Pañcālarañño senaṁ. **Vāhayissāmī**ti palāpessāmi. **Adū**ti nāmatthe nipāto, paññā nāma kimatthiyāti attho. **Amacco vāpi tādiso**ti tādiso paññāya sampanno amacco vāpi kimatthiyo, yo taṁ evaṁ maraṇasambādhappattaṁ dukkhā na parimocaye, mahārāja ahaṁ paṭhamataraṁ āgacchanto nāma kimatthaṁ āgatoti maññasi. Mā bhāyi, ahaṁ taṁ imamhā dukkhā mocayissāmīti assāsesi.

Sopi tassa vacanaṁ sutvā “idāni me jīvitaṁ laddhan”ti assāsaṁ paṭilabhi. Bodhisattena sīhanāde kate sabbe ca tussiṁsu. Atha naṁ Senako pucchi “paṇḍita tvaṁ sabbe amhe gahetvā gacchanto kenupāyena gamissasī”ti. “Alaṅkata-umaṅgena nessāmi, tumhe gamanasajjā hothā”ti vatvā umaṅgadvāravivaraṇatthaṁ yodhe āṇāpento gāthamāha—

693. “Etha māṇavā uṭṭhetha, mukhaṁ sodhetha sandhino.
Vedeho saha’maccehi, umaṅgena gamissatī”ti.

Tattha **māṇavā**ti taruṇādhivacanaṁ. **Mukhaṁ sodhethā**ti umaṅgadvāraṁ vivaratha. **Sandhino**ti gharasandhino ca dvāraṁ sodhetha, ekasatānaṁ sayanagabbhānaṁ dvāraṁ vivaratha, anekasatānaṁ dīpālayānaṁ dvāraṁ vivarathāti.

၆၈၉။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ မစ္ဆေ ဇာလဂတေရိဝ။

၆၉၀။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
အဟံ တံ မောစယိဿာမိ၊ သယောဂ္ဂဗလဝါဟနံ။

၆၉၁။ မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မာ တွံ ဘာယိ ရထေသဘ။
ပဉ္စာလံ ဝါဟယိဿာမိ၊ ကာကသေနံဝ လေဍ္ဍုနာ။

၆၉၂။ အဒု ပညာ ကိမတ္ထိယာ၊ အမစ္စော ဝါပိ တာဒိသော။
ယော တံ သမ္ဗာဓပက္ခန္ဒံ၊ ဒုက္ခာ န ပရိမောစယေ”တိ။

တတ္ထ **ဣဒ**န္တိ ဒဝဍာဟဒဍ္ဎေ အရညေ ဃနဝဿံ ဝဿာပေန္တော ဝိယ နံ အဿာသေန္တော ဧဝံ “မာ တွံ ဘာယိ မဟာရာဇာ”တိအာဒိကံ ဝစနံ အဗြဝိ။ တတ္ထ **သန္ထ**န္တိ လဂ္ဂံ။ **ပေဠာဗဒ္ဓ**န္တိ ပေဠာယ အဗ္ဘန္တရဂတံ သပ္ပံ။ **ပဉ္စာလ**န္တိ တေ ဧဝံ မဟန္တိပိ ပဉ္စာလရညော သေနံ။ **ဝါဟယိဿာမီ**တိ ပလာပေဿာမိ။ **အဒူ**တိ နာမတ္ထေ နိပါတော၊ ပညာ နာမ ကိမတ္ထိယာတိ အတ္ထော။ **အမစ္စော ဝါပိ တာဒိသော**တိ တာဒိသော ပညာယ သမ္ပန္နော အမစ္စော ဝါပိ ကိမတ္ထိယော၊ ယော တံ ဧဝံ မရဏသမ္ဗာဓပတ္တံ ဒုက္ခာ န ပရိမောစယေ၊ မဟာသူဇ အဟံ ပဌမတရံ အာဂန္ဆန္တော နာမ ကိမတ္ထံ အာဂတောတိ မညသိ။ မာ ဘာယိ, အဟံ တံ ဇုမမ္ဟာ ဒုက္ခာ မောစယိဿာမီတိ အဿာသေသိ။

သောပိ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ “ဇဒါနိ မေ ဇီဝိတံ လဒ္ဓ”န္တိ အဿာသံ ပဋိလဘိ။ ဗောဓိသတ္တေန သီဟနာဒေ ကတေ သဗ္ဗေ စ တုဿိံသု။ အထ နံ သေနကော ပုစ္ဆိ “ပဏ္ဍိတ တွံ သဗ္ဗေ အမှေ ဂဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တော ကေနုပါယေန ဂမိဿသီ”တိ။ “အလင်္ကတဥမင်္ဂလေန နေဿာမိ၊ တုမှေ ဂမန-သဇ္ဇာ ဟောထာ”တိ ဝတ္ဝာ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရဝိဝရဏတ္ထံ ယောဓေ အာဏာပေန္တော ဂါထမာဟ—

၆၉၃။ “ထ မာဏဝါ ဥဋ္ဌေထ၊ မုခံ သောဓေထ သန္ဓိနော။
ဝေဒေဟော သဟ’မစ္စေဟိ၊ ဥမင်္ဂေန ဂမိဿတီ”တိ။

တတ္ထ **မာဏဝါ**တိ တရုဏာဓိဝစနံ။ **မုခံ သောဓေထာ**တိ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရံ ဝိဝရထ။ **သန္ဓိနော**တိ ဃရသန္ဓိနော စ ဒ္ဝါရံ သောဓေထ၊ ကေသတာနံ သယနဂဗ္ဘာနံ ဒ္ဝါရံ ဝိဝရထ၊ အနေကသတာနံ ဒီပါလယာနံ ဒ္ဝါရံ ဝိဝရထာတိ။

Te uṭṭhāya umaṅgadvāraṁ vivariṁsu. Sakalo umaṅgo ekobhāso alaṅkatadevasabhā viya viroci. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

694. “Tassa taṁ vacanaṁ sutvā, paṇḍitassā’nucārino.
Umaṅgadvāraṁ vivariṁsu, yantayutte ca aggaḷe”ti.

Tattha **anucārino**ti[1] veyyāvaccakarā. **Yantayutte ca aggaḷe**ti sūcighaṭikasampannāni ca dvārakavāṭāni.

Te umaṅgadvāraṁ vivaritvā mahāsattassa ārocesuṁ. So rañño saññamadāsi “kālo deva, pāsādā otarathā”ti. Taṁ sutvā rājā otari. Atha Senako sīsato nāḷipaṭṭaṁ apanetvā sāṭakaṁ omuñcitvā kacchaṁ daḷhaṁ bandhi. Atha naṁ mahāsatto disvā “Senaka kiṁ “karosī”ti pucchi. Paṇḍita umaṅgena gacchantehi nāma veṭhanaṁ mocetvā kacchaṁ daḷhaṁ bandhitvā gantabbanti. “Senaka ‘umaṅgaṁ pavisanto onamitvā jaṇṇukehi patiṭṭhāya pavisissāmī’ti mā saññamakāsi. Sace hatthinā gantukāmosi, hatthiṁ abhiruyha gacchāhi. Sace assena gantukāmosi, assaṁ abhiruyha gacchāhi. Ucco umaṅgo aṭṭhārasahatthubbedho visāladvāro, tvaṁ yathāruciyā alaṅkatappaṭiyatto rañño purato gacchāhī”ti āha. Bodhisatto kira Senakassa gamanaṁ purato vicāretvā rājānaṁ majjhe katvā sayaṁ pacchato ahosi. Kiṁ kāraṇā? Rājā alaṅkata-umaṅgaṁ olokento mā saṇikaṁ agamāsīti. Umaṅge mahājanassa yāgubhattakhādanīyādīni appamāṇāni ahesuṁ. Te manussā khādantā pivantā umaṅgaṁ olokentā gacchanti. Mahāsatto “yātha mahārāja, yātha mahārājā”ti codento pacchato yāti. Rājā alaṅkatadevasabhaṁ viya umaṅga olokento yāti. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

695. “Purato Senako yāti, pacchato ca Mahosadho.
Majjhe ca rājā Vedeho, amaccaparivārito”ti.

---

1. Anusārinoti (Sī, Syā, I)

တေ ဥဋ္ဌာယ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရံ ဝိဝရိ်သု။ သကလော ဥမင်္ဂေါ ဧကောဘာသော အလင်္ကတဒေဝသဘာ ဝိယ ဝိရောစိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၉၄။ “တဿ တံ ဝစနံ သုတ္ဝာ၊ ပဏ္ဍိတဿ’နုစာရိနော။
ဥမင်္ဂဒ္ဝါရံ ဝိဝရိ်သု၊ ယန္တယုတ္တေ စ အဂ္ဂဠေ”တိ။

တတ္ထ **အနုစာရိနော**တိ ဝေယ္ယာဝစ္စကရာ။ **ယန္တယုတ္တေ စ အဂ္ဂဠေ**တိ သူစိဃဋိကသမ္ပန္နာနိ စ ဒ္ဝါရကဝါဋာနိ။

တေ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရံ ဝိဝရိတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ အာရောစေသုံ။ သော ရညော သညမဒါသိ “ကာလော ဒေဝ, ပါသာဒါ ဩတရထာ”တိ။ တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ ဩတရိ။ အထ သေနကော သီသတော နာဠိပဋ္ဋံ အပနေတ္ဝာ သာဋကံ ဩမုဉ္စိတ္ဝာ ကစ္ဆံ ဒဠှံ ဗန္ဓိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော ဒိသ္ဝာ “သေနက ကိံ ကရောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ပဏ္ဍိတ ဥမင်္ဂေန ဂစ္ဆန္တေဟိ နာမ ဝေဋနံ မောစေတ္ဝာ ကစ္ဆံ ဒဠှံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဂန္တဗ္ဗန္တိ။ “သေနက ‘ဥမင်္ဂံ ပဝိသန္တော ဩနမိတ္ဝာ ဇဏ္ဏုကေဟိ ပတိဋ္ဌာယ ပဝိသိဿာမီ’တိ မာ သညမကာသိ။ သစေ ဟတ္ထိနာ ဂန္တုကာမောသိ၊ ဟတ္ထိံ အဘိရုယှ ဂစ္ဆာဟိ။ သစေ အဿေန ဂန္တုကာမောသိ၊ အဿံ အဘိရုယှ ဂစ္ဆာဟိ။ ဥစ္စော ဥမင်္ဂေါ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓော ဝိသာလဒ္ဝါရော၊ တံ ယထာရုစိယာ အလင်္ကတပဋိယတ္တော ရညော ပုရတော ဂစ္ဆာဟိ”တိ အာဟ။ ဗောဓိသတ္တော ကိရ သေနကဿ ဂမနံ ပုရတော ဝိစာရေတ္ဝာ ရာဇာနံ မဇ္ဈေ.ကတ္ဝာ သယံ ပစ္ဆတော အဟောသိ။ ကိံကာရဏာ? ရာဇာ အလင်္ကတဥမင်္ဂံ ဩလောကေန္တော မာ သဏိကံ အဂမာသီတိ။ ဥမင်္ဂေ မဟာဇနဿ ယာဂုဘတ္တခါဒနီယာဒိနိ အပ္ပမာဏာနိ အဟေသုံ။ တေ မနုဿာ ခါဒန္တာ ပိဝန္တာ ဥမင်္ဂံ ဩလောကေန္တာ ဂစ္ဆန္တိ။ မဟာသတ္တော “ယာထ မဟာရာဇ၊ ယာထ မဟာရာဇာ”တိ စောဒေန္တော ပစ္ဆတော ယာတိ။ ရာဇာ အလင်္ကတဒေဝသဘံ ဝိယ ဥမင်္ဂံ ဩလောကေန္တော ယာတိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၉၅။ “ပုရတော သေနကော ယာတိ၊ ပစ္ဆတော စ မဟော်သဓော။
မဇ္ဈေ စ ရာဇာ ဝေဒေဟော၊ အမစ္စပရိဝါရိတော”တိ။

၁-အနုသာရိနောတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ)

Rañño āgatabhāvaṁ ñatvā te māṇavā rājamātarañca deviñca puttañca dhītarañca umaṅgā nīharitvā mahāvisālamāḷake ṭhapesuṁ. Rājāpi bodhisattena saddhiṁ mumaṅgā nikkhami. Te rājānañca paṇḍitañca disvā "nissaṁsayaṁ parahatthaṁ gatamhā, amhe gahetvā āgatehi paṇḍitassa purisehi bhavitabban"ti maraṇabhayatajjitā mahāviravaṁ viraviṁsu. Cūḷanirājāpi kira Vedeharañño palāyanabhayena Gaṅgāto gāvutamattaṭṭhāne aṭṭhāsi. So sannisinnāya rattiyā tesaṁ viravaṁ sutvā "Nandādeviyā viya saddo"ti vattukāmopi "kuhiṁ Nandādeviṁ passissasī"ti parihāsabhayena na kiñci āha. Mahāsatto pana tasmiṁ ṭhāne Pañcālacandiṁ kumārikaṁ ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisiñcitvā "mahārāja tvaṁ imissā kāraṇā āgato, ayaṁ te aggamahesī hotū"ti āha. Tiṇi nāvāsatāni upaṭṭhāpesuṁ, rājā visālamāḷakā otaritvā alaṅkatanāvaṁ abhiruhi. Tepi cattāro khattiyā nāvaṁ abhiruhiṁsu. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

696. "Umaṅgā nikkhamitvāna, Vedeho nāva'māruhi.
Abhiruḷhañca taṁ ñatvā, anusāsi Mahosadho.

697. Ayaṁ te sasuro deva, ayaṁ sassu janādhipa,
Yathā mātu paṭipatti, evaṁ te hotu sassuyā.

698. Yathāpi niyako bhātā, sa-udariyo ekamātuko.
Evaṁ Pañcālacando te, dayitabbo rathesabha.

699. Ayaṁ Pañcālacandī te rājaputtī abhicchitā.
Kāmaṁ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā"ti.

Tattha **anusāsī**ti evaṁ kirassa ahosi "kadāci eso kujjhitvā Cūḷanirañño mātaraṁ māreyya, abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya, rājakumāraṁ vā māreyya, paṭiññamassa gaṇhissāmī"ti. Tasmā "**ayaṁ te**"tiādīni vadanto anusāsi. Tattha **ayaṁ te sasuro**ti ayaṁ tava sasurassa Cūḷanirañño putto Pañcālacandiyā kaniṭṭhabhātiko, ayaṁ te idāni sasuro. **Ayaṁ sassū**ti ayaṁ imissā mātā Nandādevī nāma tava sassu. **Yathā mātū**ti yathā mātu puttā vattappaṭivattaṁ

ရညော် အာဂတဘာဝံ ဉတွာ တေ မာဏဝါ ရာဇမာတရဉ္စ ဒေဝိဉ္စ ပုတ္တဉ္စ ဓီတရဉ္စ ဥမင်္ဂါ နိဟရိတ္ဝာ မဟာဝိသာလမာဠကေ ဌပေသုံ။ ရာဇာပိ ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံ ဥမင်္ဂါ နိက္ခမိ။ တေ ရာဇာနဉ္စ ပဏ္ဍိတဉ္စ ဒိသွာ "နိဿံသယံ ပရဟတ္ထံ ဂတမှာ၊ အမှေ ဂဟေတွာ အာဂတေဟိ ပဏ္ဍိတဿ ပုရိသေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ မရဏဘယတဇ္ဇိတာ မဟာဝိရဝံ ဝိရဝိံသု။ စူဠနိရာဇာပိ ကိရ ဝေဒေဟရညော ပလာယနဘယေန ဂင်္ဂါတော ဂါဝုတမတ္တဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ သော သန္နိသိန္နာယ ရတ္တိယာ တေသံ ဝိရဝံ သုတွာ "နန္ဒာဒေဝိယာ ဝိယ သဒ္ဒေါ"တိ ဝတ္တုကာမောပိ "ကုဟိံ နန္ဒာဒေဝိံ ပသိဿသီ"တိ ပရိဟာသဘယေန န ကိဉ္စိ အာဟ။ မဟာသတ္တောပန တသ္မိံ ဌာနေ ပဉ္စာလစန္ဒိံ ကုမာရိကံ ရတနရာသိမှိ ဌပေတွာ အဘိသိဉ္စိတွာ "မဟာရာဇ တွံ ဣမိဿာ ကာရဏာ အာဂတော၊ အယံ တေ အဂ္ဂမဟေသီ ဟောတူ"တိ အာဟ။ တီဏိ နာဝါသတာနိ ဥပဋ္ဌာပေသုံ၊ ရာဇာ ဝိသာလမာဠကာ သြတရိတွာ အလင်္ကတနာဝံ အဘိရုဟိ။ တေပိ စတ္တာရော ခတ္တိယာ နာဝံ အဘိရုဟိံသု။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၉၆။ "ဥမင်္ဂါ နိက္ခမိတ္ဝာန၊ ဝေဒေဟော နာဝ'မာရုဟိ။
အဘိရုဠှဉ္စ တံ ဉတွာ၊ အနုသာသိ မဟောသဓော။

၆၉၇။ အယံ တေ သသုရော ဒေဝ၊ အယံ သဿု ဇနာဓိပ။
ယထာ မာတု ပဋိပတ္တိ၊ ဧဝံ တေ ဟောတု သဿုယာ။

၆၉၈။ ယထာပိ နိယကော ဘာတာ၊ သဥဒရိယော ဧကမာတုကော။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒော တေ၊ ဒယိတဗ္ဗော ရထေသဘ။

၆၉၉။ အယံ ပဉ္စာလစန္ဒိ တေ၊ ရာဇပုတ္တိ အဘိစ္ဆိတာ။
ကာမံ ကရောဟိ တေ တာယ၊ ဘရိယာ တေ ရထေသဘာ"တိ။

တတ္ထ **အနုသာသီ**တိ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "ကဒါစိ ဧသော ကုဇ္ဈိတွာ စူဠနိရညော မာတရံ မာရေယျ၊ အဘိရူပါယ နန္ဒာဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေယျ၊ ရာဇကုမာရံ ဝါ မာရေယျ၊ ပဋိညမဿ ဂဏှိဿာမီ"တိ။ တသ္မာ **"အယံ တေ"**တိအာဒိနိ ဝဒန္တော အနုသာသိ။ တတ္ထ **အယံ တေ သသုရော**တိ အယံ တဝ သသုရဿ စူဠနိရညော ပုတ္တော ပဉ္စာလစန္ဒိယာ ကနိဋ္ဌဘာတိကော၊ အယံ တေ ဇဒါနိ သသုရော။ **အယံ သဿူ**တိ အယံ ဣမိဿာ မာတာ နန္ဒာဒေဝိ နာမ တဝ သဿု။ **ယထာ မာတူ**တိ ယထာ မာတု ပုတ္တာ ဝတ္တပ္ပဋိဝတ္တံ

karonti, evaṁ te etissā hotu, balavatiṁ mātusaññaṁ paccupaṭṭhāpetvā mā naṁ kadāci lobhacittena olokehi. **Niyako**ti ajjhattiko ekapitarā jāto. **Ekamātuko**ti ekamātarā jāto. **Dayitabbo**ti piyāyitabbo. **Bhariyā**ti ayaṁ te bhariyā, mā etissā avamānaṁ akāsīti rañño paṭiññaṁ gaṇhi.

Rājāpi "sādhū"ti sampaṭicchi. Rājamātaraṁ pana ārabbha kiñci na kathesi. Kiṁ kāraṇā? Tassā mahallakabhāveneva. Idaṁ pana sabbaṁ bodhisatto tīre ṭhatvāva kathesi. Atha naṁ rājā mahādukkhato muttatāya gantukāmo hutvā "tāta tvaṁ tīre ṭhitova kathesī"ti vatvā gāthamāha—

700. Āruyha nāvaṁ taramāno, kinnu tīramhi tiṭṭhasi.
Kicchā muttā'mha dukkhato, yāma dāni Mahosadhā"ti.

Mahāsatto "deva tumhehi saddhiṁ gamanaṁ nāma mayhaṁ ayuttan"ti vatvā āha—

701. "Ne'sa dhammo mahārāja, yo'haṁ senāya nāyako.
Senaṅgaṁ parihāpetvā, attānaṁ parimocaye.

702. Nivesanamhi te deva, senaṅgaṁ parihāpitaṁ.
Taṁ dinnaṁ Brahmadattena, ānayissaṁ rathesabhā"ti.

Tattha **dhammoti** sabhāvo. **Nivesanamhī**ti taṁ nagaraṁ sandhāyāha. **Parimocaye**ti parimoceyyaṁ. **Parihāpitan**ti chaḍḍitaṁ. Tesu hi manussesu dūramaggaṁ āgatattā[1] keci kilantā niddaṁ okkantā keci khādantā pivantā amhākaṁ nikkhantabhāvampi na jāniṁsu, koci gilānā. Mayā saddhiṁ cattāro māse kammaṁ katvā mama upakārakā manussā cettha bahū, na sakkā mayā ekamanussampi chaḍḍetvā gantuṁ, ahaṁ pana nivattitvā sabbampi taṁ tava senaṁ Brahmadattena dinnaṁ appaṭividdhaṁ[2] ānessāmi. Tumhe mahārāja katthaci avilambantā sīghaṁ gacchatha. Mayā vo antarāmagge hatthivāhanādīni ṭhapitāni, kilantakilantāni pahāya samatthasamatthehi sīghaṁ Mithilameva pavisathāti.

1. Dūramaggā āgatattā (Ka), dūramaggaṁ āgatesu (Syā) 2. Appaṭi-usiddhaṁ (Ka)

ကရောန္တိ၊ ဧဝံ တေ ဧတိဿာ ဟောတု၊ ဗလဝတိံ မာတုသညံ ပစ္စုပဋ္ဌာ-ပေတ္ဝာ မာ နံ ကဒါစိ လောဘစိတ္တေန ဩလောကေဟိ။ **နိယကော**တိ အဗ္ဘန္တရိကော ကေပိတရာ ဇာတော။ **ဧကမာတုကော**တိ ဧကမာတရာ ဇာတော။ **ဒယိတဗ္ဗော**တိ ပိယာယိတဗ္ဗော။ **ဘရိယာ**တိ အယံ တေ ဘရိယာ၊ မာ ဧတိဿာ အဝမာနံ အကာသီတိ ရညော ပဋိညံ ဂဏှိ။

ရာဇာပိ "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ ရာဇမာတရံ ပန အာရဗ္ဘ ကိဉ္စိ န ကထေသိ။ ကိံကာရဏာ? တဿာ မဟလ္လကဘာဝေနေဝ။ ဣဒံ ပန သဗ္ဗံ ဗောဓိ-သတ္တော တီရေ ဋ္ဌတ္ဝာဝ ကထေသိ။ အထ နံ ရာဇာ မဟာဒုက္ခတော မုတ္တတာယ ဂန္တုကာမော ဟုတ္ဝာ "တာတ တွံ တီရေ ဋ္ဌိတောဝ ကထေသီ"တိ ဝတ္ဝာ ဂါထမာဟ—

၇၀၀။ အာရုယှ နာဝံ တရမာနော၊ ကိန္နု တီရမှိ တိဋ္ဌသိ။
ကိစ္ဆာ မုတ္တာ'မှ ဒုက္ခတော၊ ယာမ ဒါနိ မဟောသဓာ"တိ။

မဟာသတ္တော "ဒေဝ တုမ္ဟေဟိ သဒ္ဓိံ ဂမနံ နာမ မယှံ အယုတ္တ"န္တိ ဝတ္ဝာ အာဟ—

၇၀၁။ "နေ'သ ဓမ္မော မဟာရာဇ၊ ယော'ဟံ သေနာယ နာယကော။
သေနင်္ဂံ ပရိဟာပေတ္ဝာ၊ အတ္တာနံ ပရိမောစယေ။

၇၀၂။ နိဝေသနမှိ တေ ဒေဝ၊ သေနင်္ဂံ ပရိဟာပိတံ။
တံ ဒိန္နံ ဗြဟ္မဒတ္တေန၊ အာနယိဿံ ရထေသဘာ"တိ။

တတ္ထ **ဓမ္မော**တိ သဘာဝေါ။ **နိဝေသနမှီ**တိ တံ နဂရံ သန္ဓာယာဟ။ **ပရိမောစယေ**တိ ပရိမောစေယျံ။ **ပရိဟာပိတ**န္တိ ဆဍ္ဍိတံ။ တေသု ဟိ မနုဿေသု ဒူရမဂ္ဂံ အာဂတတ္တာ[1] ကေစိ ကိလန္တာ နိဒ္ဒံ ဩက္ကန္တာ ကေစိ ခါဒန္တာ ပိဝန္တာ အမှာကံ နိက္ခန္တဘာဝမ္ပိ န ဇာနိံသု၊ ကေစိ ဂိလာနာ။ မယာ သဒ္ဓိံ စတ္တာရော မာသေ ကမ္မံ ကတ္ဝာ မမ ဥပကာရကာ မနုဿာ ဧတ္ထ ဗဟူ၊ န သက္ကာ မယာ ဧကမနုဿမ္ပိ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဂန္တုံ၊ အဟံ ပန နိဝတ္တိတ္ဝာ သဗ္ဗမ္ပိ တံ တဝ သေနံ ဗြဟ္မဒတ္တေန ဒိန္နံ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ[2] အာနေဿာမိ။ တုမ္ဟေ မဟာရာဇ ကတ္ထစိ အဝိလမ္ဗန္တာ သီဃံ ဂစ္ဆထ။ မယာ ဝော အန္တရာမဂ္ဂေ ဟတ္ထိဝါဟနာဒိနိ ဌပိတာနိ၊ ကိလန္တကိလန္တာနိ ပဟာယ သမတ္ထသမတ္ထေဟိ သီဃံ မိထိလမေဝ ပဝိသထာတိ။

၁-ဒူရမဂ္ဂါ အာဂတတ္တာ (က)၊ ဒူရမဂ္ဂံ အာဂတေသု (သျာ) ၂-အပ္ပဋိသိဒ္ဓံ (က)

Tato rājā gāthamāha—

703. “Appaseno mahāsenaṁ, kathaṁ viggayha ṭhassasi.
Dubbalo balavantena, vihaññissasi paṇḍitā”ti.

Tattha **viggayhā**ti parippharitvā[1]. **Vihaññissasī**ti haññissasi.

Tato bodhisatto āha—

704. “Appasenopi ce mantī, mahāsenaṁ amantinaṁ.
Jināti rājā rājāno, ādicco’vu’dayaṁ taman”ti.

Tattha **mantī**ti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo. **Amantinan**ti anupāyakusalaṁ jināti, paññavā duppaññaṁ jināti. **Rājā rājāno**ti ekopi ca evarūpo rājā bahūpi duppaññarājāno jinātiyeva. Yathā kinti? **Ādicco’vu’dayaṁ taman**ti, yathā ādicco udayanto tamaṁ viddhaṁsetvā ālokaṁ dasseti, evaṁ jināti ceva sūriyo viya virocati ca.

Idaṁ vatvā mahāsatto rājānaṁ “gacchatha tumhe”ti vanditvā uyyojesi. So “mutto vatamhi amittahatthato, imissā ca laddhattā manorathopi me matthakaṁ patto”ti bodhisattassa guṇe āvajjetvā uppannapītipāmojjo paṇḍitassa guṇe Senakassa kathento gāthamāha—

705. “Susukhaṁ vata saṁvāso, paṇḍitehīti Senaka.
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva.
Amittahatthattagate, mocayī no Mahosadho”ti.

Tattha **susukhaṁ vatā**ti atisukhaṁ vata idaṁ[2], yo saṁvāso paṇḍitehi. **Itī**ti kāraṇatthe nipāto. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmā amittahatthagate mocayi no Mahosadho, tasmā Senaka vadāmi. Susukhaṁ vata idaṁ, yo esa paṇḍitehi saṁvāsoti.

1. Niggayhāti paṭippharitvā (Syā), niggayhāti niggahetvā (Ka)
2. Idaṁ kataraṁ (Sī, I), idaṁ adhikataraṁ (Syā), idaṁ kataṁ (Ka)

တတော် ရာဇာ ဂါထမာဟ—

၇၀၃။ “အပ္ပသေနော မဟာသေနံ၊ ကထံ ဝိဂ္ဂယ္ဟ ဋ္ဌဿသိ။
ဒုဗ္ဗလော ဗလဝန္တေန၊ ဝိဟညိဿသိ ပဏ္ဍိတာ”တိ။

တတ္ထ **ဝိဂ္ဂယ္ဟာ**တိ ပရိပ္ဖရိတ္ဝာ[၁]။ **ဝိဟညိဿသီ**တိ ဟညိဿသိ။

တတော ဗောဓိသတ္တော အာဟ—

၇၀၄။ “အပ္ပသေနောပိ စေ မန္တီ၊ မဟာသေနံ အမန္တိနံ။
ဇိနာတိ ရာဇာ ရာဇာနော၊ အာဒိစ္စော’ဝု’ဒယံ တမ”န္တိ။

တတ္ထ **မန္တီ**တိ မန္တာယ သမန္နာဂတော ပညဝါ ဥပါယကုသလော။ **အမန္တိနန္တိ** အနုပါယကုသလံ ဇိနာတိ၊ ပညဝါ ဒုပ္ပညံ ဇိနာတိ။ **ရာဇာ ရာဇာနော**တိ ဧကောပိ စ ဧဝရူပေါ ရာဇာ ဗဟူပိ ဒုပ္ပညရာဇာနော ဇိနာတိ-ယေဝ။ ယထာ ကိန္တိ? **အာဒိစ္စော’ဝု’ဒယံ တမန္တိ**၊ ယထာ အာဒိစ္စော ဥဒယန္တော တမံ ဝိဒ္ဓံသေတ္ဝာ အာလောကံ ဒဿေတိ၊ ဧဝံ ဇိနာတိ စေဝ သူရိယော ဝိယ ဝိရောစတိ စ။

ဋ္ဌံ ဝတ္ဝာ မဟာသတ္တော ရာဇာနံ “ဂစ္ဆထ တုမှေ”တိ ဝန်္ဒိတ္ဝာ ဥယျောဇေသိ။ သော “မုတ္တော ဝတမှိ အမိတ္တဟတ္ထတော၊ ဋ္ဌမိဿာ စ လဒ္ဓတ္တာ မနောရထောပိ မေ မတ္ထကံ ပတ္တော”တိ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏေ အာဝဇ္ဇေတ္ဝာ ဥပ္ပန္နပီတိပါမောဇ္ဇော ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏေ သေနကဿ ကထေန္တော ဂါထမာဟ—

၇၀၅။ “သုသုခံ ဝတ သံဝါသော၊ ပဏ္ဍိတေဟီတိ သေနက။
ပက္ခီဝ ပဉ္ဇရေ ဗဒ္ဓေ၊ မစ္ဆေ ဇာလဂတေရိဝ။
အမိတ္တဟတ္ထဂတေ၊ မောစယီ နော မဟာသဓော”တိ။

တတ္ထ **သုသုခံ ဝတာ**တိ အတိသုခံ ဝတ ဋ္ဌံ၂၊ ယော သံဝါသော ပဏ္ဍိတေဟိ။ **ဋ္ဌ**တီတိ ကာရဏတ္ထေ နိပါတော။ ဋ္ဌံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မာ အမိတ္တဟတ္ထဂတေ မောစယီ နော မဟာသဓော၊ တသ္မာ သေနက ဝဒါမိ။ သုသုခံ ဝတ ဋ္ဌံ၊ ယော ဧသေ ပဏ္ဍိတေဟိ သံဝါသောတိ။

၁-နိဂ္ဂယ္ဟာတိ ပရိပ္ဖရိတ္ဝာ (သျာ)၊ နိဂ္ဂယ္ဟာတိ နိဂ္ဂဟေတ္ဝာ (က)
၂-ဋ္ဌံ ကတရံ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ဋ္ဌံ အဓိကတရံ (သျာ)၊ ဋ္ဌံ ကတံ (က)

Taṁ sutvā Senakopi paṇḍitassa guṇe kathento āha—

706. “Eva metaṁ mahārāja, paṇḍitā hi sukhāvahā.
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva.
Amittahatthattagate, mocayī no Mahosadho”ti.

Atha Vedeharājā nadiṁ uttaritvā yojanantare yojanantare mahāsattena kāritagāmaṁ sampatto. Tatrassa bodhisattena ṭhapitamanussā hatthivāhanādīni ceva annapānādīni ca adaṁsu. So kilante hatthi-assarathādayo ṭhapetvā[1] itare ādāya tehi saddhiṁ aññaṁ gāmaṁ pāpuṇi. Etenupāyena yojanasatikaṁ maggaṁ atikkamitvā punadivase pātova Mithilaṁ pāviso. Mahāsattopi umaṅgadvāraṁ gantvā attanā sannaddhakhaggaṁ omuñcitvā umaṅgadvāre vālukaṁ viyūhitvā ṭhapesi. Ṭhapetvā ca pana umaṅgaṁ pavisitvā umaṅgena gantvā nagaraṁ pavisitvā pāsādaṁ abhiruyha gandhodakena nhatvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā sayanavaragato “manoratho me matthakaṁ patto”ti āvajjento nipajji. Atha tassā rattiyā accayena Cūḷanirājā senaṅgaṁ vicārayamāno taṁ nagaraṁ upāgami. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

707. “Rakkhitvā kasiṇaṁ rattiṁ, cūḷaneyyo mahabbalo.
Udentaṁ aruṇuggasmiṁ, upakāriṁ upāgami.

708. Āruyha pavaraṁ nāgaṁ, balavantaṁ saṭṭhihāyanaṁ.
Rājā avoca Pañcālo, cūḷaneyyo mahabbalo.

709. Sannaddho maṇivammena, sara’mādāya pāṇinā.
Pesiye ajjhabhāsittha, puthugumbe samāgate”ti.

Tattha **kasiṇan**ti sakalaṁ nissesaṁ. **Udentan**ti udente. **Upakārin**ti Pañcālanagaraṁ upādāya mahāsattena kāritattā upakārī”ti laddhanāmakaṁ taṁ nagaraṁ upāgami. **Avocā**ti attano senaṁ avoca. **Pesiye**ti attano pesanakārake. **Ajjhabhāsitthā**ti adhi-abhāsittha, puretarameva abhāsittha. **Puthugumbe**ti bahūsu sippesu patiṭṭhite anekasippajānanaketi[2].

1. Nivattetvā (Sī, Syā, I)
2. Sippaññū (Sī), anekasippaññū (Syā, I)

တံ သုတ္ဝာ သေနကောပိ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏေ ကထေန္တော အာဟ—

၇၀၆။ “ဧဝ’မေတံ မဟာရာဇ၊ ပဏ္ဍိတာ ဟိ သုခါဝဟာ။
ပက္ခီဝ ပဉ္ဇရေ ဗဒ္ဓေ၊ မစ္ဆေ ဇာလဂတေရိဝ။
အမိတ္တဟတ္ထဂတေ၊ မောစယီ နော မဟောသဓော”တိ။

အထ ဝေဒေဟရာဇာ နဒိံ ဥတ္တရိတ္ဝာ ယောဇနန္တရေ ယောဇနန္တရေ မဟာသတ္တေန ကာရိတဂါမံ သမ္ပတ္တော။ တတြဿ ဗောဓိသတ္တေန ဌပိတ-မနုဿာ ဟတ္ထိဝါဟနာဒီနိ စေဝ အန္နပါနာဒီနိ စ အဒံသု။ သော ကိလန္တေ ဟတ္ထိအဿရထာဒယော ဌပေတ္ဝာ[1] ဣတရေ အာဒါယ တေဟိ သဒ္ဓိံ အညံ ဂါမံ ပါပုဏိ။ ဧတေနုပါယေန ယောဇနသတိကံ မဂ္ဂံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ ပါတောဝ မိထိလံ ပါဝိသိ။ မဟာသတ္တောပိ ဥမင်္ဂဒွါရံ ဂန္ဓာ အတ္တနာ သန္နဒ္ဓခဂ္ဂံ ဩမုဉ္စိတ္ဝာ ဥမင်္ဂဒွါရေ ဝါလုကံ ဝိယူဟိတ္ဝာ ဌပေသိ။ ဌပေတ္ဝာ စ ပန ဥမင်္ဂံ ပဝိသိတ္ဝာ ဥမင်္ဂေန ဂန္ဓာ နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ ပါသာဒံ အဘိရုယှ ဂန္ဓောဒကေန နှတ္ဝာ နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သယနဝရဂတော ‘‘မနောရထော မေ မတ္ထကံ ပတ္တော’’တိ အာဝဇ္ဇေန္တော နိပဇ္ဇိ။ အထ တဿာ ရတ္တိယာ အစ္စယေန စူဠနိရာဇာ သေနင်္ဂံ ဝိစာရယမာနော တံ နဂရံ ဥပဂဂမိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၇၀၇။ “ရက္ခိတ္ဝာ ကသိဏံ ရတ္တိံ၊ စူဠနေယျော မဟဗ္ဗလော။
ဥဒေန္တံ အရုဏုဂ္ဂမ္ဟိ၊ ဥပကာရိံ ဥပဂဂမိ။

၇၀၈။ အာရုယှ ပဝရံ နာဂံ၊ ဗလဝန္တံ သဋ္ဌိဟာယနံ။
ရာဇာ အဝေါစ ပဉ္စာလော၊ စူဠနေယျော မဟဗ္ဗလော။

၇၀၉။ သန္နဒ္ဓော မဏိဝမ္မေန၊ သရ’မာဒါယ ပါဏိနာ။
ပေသိယေ အဇ္ဈဘာသိတ္ထ၊ ပုထုဂုမ္ဗေ သမာဂတေ”တိ။

တတ္ထ **ကသိဏ**န္တိ သကလံ နိဿေသံ။ **ဥဒေန္တ**န္တိ ဥဒေန္တေ။ **ဥပကာရိ**န္တိ ပဉ္စာလနဂရံ ဥပါဒါယ မဟာသတ္တေန ကာရိတတ္တာ “ဥပကာရီ”တိ လဒ္ဓနာမကံ တံ နဂရံ ဥပဂဂမိ။ **အဝေါစာ**တိ အတ္တနော သေနံ အဝေါစ။ **ပေသိယေ**တိ အတ္တနော ပေသနကာရကေ။ **အဇ္ဈဘာသိတ္ထာ**တိ အဓိအဘာသိတ္ထ၊ ပုရေတရ-မေဝ အဘာသိတ္ထ။ **ပုထုဂုမ္ဗေ**တိ ဗဟူသု သိပ္ပေသု ပတိဋ္ဌိတေ အနေကသိပ္ပ-ဇာနနကေတိ[2]။

၁-နိဝတ္တေတ္ဝာ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)
၂-သိပ္ပညေ (သီ)၊ အနေကသိပ္ပညေ (သျာ၊ ဂ္ဂ)

Idāni te sarūpato dassetumāha—

710. “Hatthārohe anīkaṭṭhe, rathike pattikārake.
Upāsanamhi katahatthe, vālavedhe samāgate”ti.

Tattha **upāsanamhī**ti dhanusippe. **Katahatthe**ti avirajjhanavedhitāya sampannahatthe.

Idāni rājā Vedehaṁ jīvaggāhaṁ gaṇhāpetuṁ āṇāpento āha—

711. “Pesetha kuñjare dantī, balavante saṭṭhihāyane.
Maddantu kuñjarā nagaraṁ, Vedehena sumāpitaṁ.

712. Vacchadantamukhā setā, tikkhaggā aṭṭhivedhino.
Paṇunnā dhanuvegena, sampatantu’tarītarā.

713. Māṇavā vammino sūrā, citradaṇḍayutāvudhā.
Pakkhandino mahānāgā, hatthīnaṁ hontu sammukhā.

714. Sattiyo teladhotāyo, accimantā pabhassarā.
Vijjotamānā tiṭṭhantu, sataraṁsīva tārakā.

715. Āvudhabalavantānaṁ, guṇikāyūradhārinaṁ.
Etādisānaṁ yodhānaṁ, saṅgāme apalāyinaṁ.
Vedeho kuto muccissati, sace pakkhīva kāhiti.

716. Tiṁsa me purisanāvutyo, sabbe’ve’kekaniccitā.
Yesaṁ samaṁ na passāmi, kevalaṁ mahi’maṁ caraṁ.

717. Nāgā ca kappitā dantī, balavanto saṭṭhihāyanā.
Yesaṁ khandhesu sobhanti, kumārā cārudassanā.

718. Pītālaṅkārā pītavasanā, pītuttaranivāsanā.
Nāgakhandhesu sobhanti, devaputtāva Nandane.

719. Pāṭhīnavaṇṇā nettiṁsā, teladhotā pabhassarā.
Niṭṭhitā naradhīrebhi, samadhārā sunissitā.

ဇာဒါနိ တေ သရူပတော ဒဿေတုမာဟ—

၇၁၀။ “ဟတ္ထာရောဟေ အနီကဋ္ဌေ၊ ရထိကေ ပတ္တိကာရကေ။
ဥပါသနမ္ဟိ ကတဟတ္ထေ၊ ဝါလဝေဓေ သမာဂတေ”တိ။

တတ္ထ **ဥပါသနမ္ဟီ**တိ ဓနုသိပ္ပေ။ **ကတဟတ္ထေ**တိ အဝိရဇ္ဈနဝေဓိတာယ သမ္ပန္နဟတ္ထေ။

ဇာဒါနိ ရာဇာ ဝေဒေဟံ ဇီဝဂ္ဂါဟံ ဂဏှာပေတုံ အာဏာပေန္တော အာဟ—

၇၁၁။ “ပေသေထ ကုဉ္ဇရေ ဒန္တီ၊ ဗလဝန္တေ သဋ္ဌိဟာယနေ။
မဒ္ဒန္တု ကုဉ္ဇရာ နဂရံ၊ ဝေဒေဟေန သုမာပိတံ။

၇၁၂။ ဝစ္ဆဒန္တမုခါ သေတာ၊ တိက္ခဂ္ဂါ အဋ္ဌဝေဓိနော။
ပက္ခန္ဒာ ဓနုဝေဂေန၊ သမ္ပတန္တု’တရီတရာ။

၇၁၃။ မာဏဝါ ဝမ္မိနော သူရာ၊ စိတြဒဏ္ဍာယုတာဝုဓာ။
ပက္ခန္ဒိနော မဟာနာဂါ၊ ဟတ္ထီနံ ဟောန္တု သမ္မုခါ။

၇၁၄။ သတ္တိယော တေလဓောတာယော၊ အစ္ဆိမန္တော ပဘဿရာ။
ဝိဇ္ဇောတမာနာ တိဋ္ဌန္တု၊ သတရံသီဝ တာရကာ။

၇၁၅။ အာဝုဓဗလဝန္တာနံ၊ ဂုဏိကာယူရဓာရိနံ။
ဧတာဒိသာနံ ယောဓာနံ၊ သင်္ဂါမေ အပလာယိနံ။
ဝေဒေဟော ကုတော မုစ္စိဿတိ၊ သစေ ပက္ခီဝ ကာဟိတိ။

၇၁၆။ တိꣳသ မေ ပုရိသနာဝုတျော၊ သဗ္ဗေ’ဝေ’ကေကနိစ္စိတာ။
ယေသံ သမံ န ပဿာမိ၊ ကေဝလံ မဟိ’မံ စရံ။

၇၁၇။ နာဂါ စ ကပ္ပိတာ ဒန္တီ၊ ဗလဝန္တော သဋ္ဌိဟာယနာ။
ယေသံ ခန္ဓေသု သောဘန္တိ၊ ကုမာရာ စာရုဒဿနာ။

၇၁၈။ ဝိတာလက်ာရာ ဝိတဝသနာ၊ ဝိတုတ္တရနိဝါသနာ။
နာဂခန္ဓေသု သောဘန္တိ၊ ဒေဝပုတ္တာဝ နန္ဒနေ။

၇၁၉။ ပါဋီနဝဏ္ဏာ နေတ္တိꣳသာ၊ တေလဓောတာ ပဘဿရာ။
နိဋ္ဌိတာ နရဓီရေဘိ၊ သမဓာရာ သုနိဿိတာ။

720. Vellālino vītamalā, sikkāyasamayā daḷā.
Gahitā balavantebhi, suppahārappahāribhi.

721. Suvaṇṇatharusampannā, lohitakacchupadhāritā.
Vivattamānā sobhanti, vijjūva'bbhaghanantare.

722. Paṭākā vammino sūrā, asicammassa kovidā.
Dhanuggahā sikkhitarā, nāgakhandhe nipātino.

723. Etādisehi parikkhitto, natthi mokkho ito tava.
Pabhāvaṁ te na passāmi, yena tvaṁ Mithilaṁ vaje"ti.

Tattha **dantī**ti sampannadante. **Vacchadantamukhā**ti nikhādanasadisamukhā. **Paṇunnā**ti vissaṭṭhā. **Sampatantu'tarītarā**ti evarūpā sarā itarītarā sampatantu samāgacchantu. Ghanameghavassaṁ viya saravassaṁ vassathāti āṇāpesi. **Māṇavā**ti taruṇayodhā. **Vammino**ti vammahatthā. **Citradaṇḍayutāvudhā**ti citradaṇḍayuttehi āvudhehi samannāgatā. **Pakkhandino**ti saṅgāmapakkhandikā[1]. **Mahānāgā**ti mahānāgesu koñcanādaṁ katvā āgacchantesupi niccalā ṭhatvā tesaṁ dante gahetvā luñcituṁ samatthā yodhā. **Sataraṁsīva tārakā**ti sataraṁsī[2] viya osadhitārakā. **Āvudhabalavantānan**ti āvudhabalena yuttānaṁ samannāgatānaṁ. **Guṇikāyūradhārinan**ti guṇi vuccati kavacaṁ, kavacāni ceva kāyūrābharaṇāni ca dhārentānaṁ, kavacasaṅkhātāni vā kāyūrāni dhārentānaṁ. **Sace pakkhīva kāhitī**ti sacepi pakkhī viya ākāse pakkhandanaṁ karissati, tathāpi kiṁ muccissatīti vadati.

Tiṁsa me purisanāvutyoti purisānaṁ tiṁsasahassāni navutisatāni tiṁsanāvutyoti vuccanti. **Sabbe've'kekaniccitā**ti[3] ettakā mayhaṁ paresaṁ hatthato āvudhaṁ gahetvā paccāmittānaṁ sīsapātanasamatthā ekekaṁ vicinitvā gahitā anivattino yodhāti dasseti. **Kevalaṁ mahi'maṁ caran**ti sakalampi imaṁ mahiṁ caranto yesaṁ samaṁ sadisaṁ na passāmi, kuto uttaritaraṁ, teyeva me yodhā ettakāti dasseti.

1. Saṅgāmaṁ pakkhandikā (Syā), saṅgāme pakkhandikā (Ka)
2. Sataraṁsā (Sī, Syā)
3. Sabbevekekanicchitāti (Sī, I)

၇၂၀။ ဝေလ္လာလိနော ဝိတမလာ၊ သိက္ကာယသမယာ ဒဠှာ။
ဂဟိတာ ဗလဝန္တေဘိ၊ သုပ္ပဟာရပ္ပဟာရိဘိ။

၇၂၁။ သုဝဏ္ဏဏရုသမ္ပန္နာ၊ လောဟိတကစ္ဆုပဓာရိတာ။
ဝိဝတ္တမာနာ သောဘန္တိ၊ ဝိဇ္ဇူဝ'ဗ္ဘဃနန္တရေ။

၇၂၂။ ပဋာကာ ဝမ္မိနော သူရာ၊ အသိစမ္မဿ ကောဝိဒါ။
ဓနုဂ္ဂဟာ သိက္ခိတရာ၊ နာဂခန္ဓေ နိပါတိနော။

၇၂၃။ တောဒိသေဟိ ပရိက္ခိတ္တော၊ နတ္ထိ မောက္ခော ဣတော တဝ။
ပဘာဝံ တေ န ပဿာမိ၊ ယေန တွံ မိထိလံ ဝဇေ"တိ။

တတ္ထ **ဒန္တီ**တိ သမ္ပန္နဒန္တေ။ **ဝစ္ဆဒန္တမုခါ**တိ နိခါဒနသဒိသမုခါ။ **ပဏ္ဏာ**တိ ဝိဿဋ္ဌာ။ **သမ္ပတန္တု'တရီတရာ**တိ ဝေရူပါ သရာ ဣတရီတရာ၊ သမ္ပတန္တု သမာဂစ္ဆန္တု။ ဃနမေဃဝဿံ ဝိယ သရဝဿံ ဝဿထာတိ အာဏာပေသိ။ **မာဏဝါ**တိ တရုဏယောဓာ။ **ဝမ္မိနော**တိ ဝမ္မဟတ္ထာ။ **စိတ္တဒဏ္ဍာယုတာဝုဓာ**တိ စိတ္တဒဏ္ဍာယုတ္တေဟိ အာဝုဓေဟိ သမန္နာဂတာ။ **ပက္ခန္ဒိနော**တိ သင်္ဂါမ-ပက္ခန္ဒိကာ[1]။ **မဟာနာဂါ**တိ မဟာနာဂေသု ကောဥ္စနာဒံ ကတ္ဝာ အာဂစ္ဆန္တေ-သုပိ နိစ္စလာ ဋ္ဌတ္ဝာ ဂေဟံ ဒန္တေ ဂဟေတ္ဝာ လုဉ္စိတုံ သမတ္ထာ ယောဓာ။ **သတရံသီဝ တာရကာ**တိ သတရံသိ[2] ဝိယ ဩသဓိတာရကာ။ **အာဝုဓဗလ-ဝန္တာနန္တိ** အာဝုဓဗလေန ယုတ္တာနံ သမန္နာဂတာနံ။ **ဂုဏ်ိကာယူရဓာရိနန္တိ** ဂုဏီ ဝုစ္စတိ ကဝစံ၊ ကဝစာနိ စေဝ ကာယူရာဘရဏာနိ စ ဓာရေန္တာနံ၊ ကဝစသင်္ခါတာနိ ဝါ ကာယူရာနိ ဓာရေန္တာနံ။ **သစေ ပက္ခီဝ ကာဟိတီ**တိ သစေပိ ပက္ခီ ဝိယ အာကာသေ ပက္ခန္ဒနံ ကရိဿတိ၊ တထာပိ ကိံ မုစ္စိဿတီတိ ဝဒတိ။

တိံသ မေ ပုရိသနာဝုတျောတိ ပုရိသာနံ တိံသသဟဿာနိ နဝုတိ-သတာနိ တိံသနာဝုတျောတိ ဝုစ္စန္တိ။ **သဗ္ဗေ'ဝေ'ကေကနိစ္ဆိတာတိ**[3] ဧတ္တကာ မယှံ ပရေသံ ဟတ္ထတော အာဝုဓံ ဂဟေတ္ဝာ ပစ္စာမိတ္တာနံ သီသပါတနသမတ္ထာ ဧကေကံ ဝိစိနိတ္ဝာ ဂဟိတာ အနိဝတ္တိနော ယောဓာတိ ဒဿေတိ။ **ကေဝလံ မဟိ'မံ စရန္တိ** သကလမ္ပိ ဣမံ မဟိံ စရန္တော ယေသံ သမံ သဒိသံ န ပဿာမိ, ကုတော ဥတ္တရိတရံ၊ တေယေဝ မေ ယောဓာ ဧတ္တကာတိ ဒဿေတိ။

၁-သင်္ဂါမံ ပက္ခန္ဒိကာ (သျာ)၊ သင်္ဂါမေ ပက္ခန္ဒိကာ (က)
၂-သတရံသာ (သီ၊ သျာ) ၃-သဗ္ဗေဧကေကနိစ္ဆိတာတိ (သီ၊ ဣ)

Cārudassanāti cāru vuccati suvaṇṇaṁ, suvaṇṇavaṇṇāti attho. **Pītālaṅkārā**ti pītavaṇṇasuvaṇṇālaṅkārā. **Pītavasanā**ti pītavaṇṇasuvaṇṇavatthā. **Pītuttaranivāsanā**ti pīta-uttarāsaṅganivatthā. **Pāṭhīnavaṇṇā**ti pāsāṇamacchasadisā. **Nettiṁsā**ti khaggā. **Naradhīrebhī**ti paṇḍitapurisehi. **Sunissitā**ti sunisitā atitikhiṇā.

Vellālinoti ṭhitamajjhanhike sūriyo viya vijjotamānā. **Sikkāyasamayā**ti satta vāre koñcasakuṇe khādāpetvā gahitena sikkāyasena katā. **Suppahārappahāribhī**ti daḷhappahārehi yodhehi. **Lohitakacchupadhāritā**ti lohitavaṇṇāya kosiyā samannāgatā. **Paṭākā**ti ākāse parivattanasamatthā. **Sūrā**ti jātisūrā. **Asicammassa kovidā**ti etesaṁ gahaṇe kusalā. **Dhanuggahā**ti dhanuggahakā[1]. **Sikkhitarā**ti[2] etasmiṁ dhanuggahaṇe ativiya sikkhitā. **Nāgakhandhe nipātino**ti hatthikkhandhe khaggena chinditvā nipātanasamatthā. **Natthi mokkho**ti ambho Vedeha[3] tvaṁ paṭhamaṁ tāva gahapatiputtassānubhāvena muttosi, idāni pana natthi tava mokkhoti vadati. **Pabhāvaṁ te**ti idāni te rājānubhāvaṁ na passāmi, yena tvaṁ Mithilaṁ gamissasi khippaṁ, jāle paviṭṭhamaccho viya jātosīti.

Cūḷanirājā Vedehaṁ tajjento "idāni naṁ gaṇhissāmī"ti vajiraṅkusena nāgaṁ codento "gaṇhatha bhindatha vijjhathā"ti senaṁ āṇāpento upakārinagaraṁ avattharanto viya upāgami. Atha naṁ mahāsattassa upanikkhittakapurisā "ko jānāti, kiṁ bhavissatī"ti attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayiṁsu. Tasmiṁ khaṇe bodhisatto sirisayanā vuṭṭhāya katasarīrappaṭijaggano bhuttapātarāso alaṅkatappaṭiyatto satasahassagghanakaṁ kāsikavatthaṁ nivāsetvā rattakambalaṁ ekaṁse karitvā sattaratanavicittaṁ valañjanadaṇḍakaṁ ādāya suvaṇṇapādukaṁ āruyha devaccharāya viya alaṅkata-itthiyā vālabījaniyā bījiyamāno alaṅkatapāsāde sīhapañjaraṁ vivaritvā Cūḷaniraññho attānaṁ dassento Sakkadevarājalīlāya aparāparaṁ caṅkami. Cūḷanirājāpi tassa rūpasiriṁ oloketvā cittaṁ pasādetuṁ nāsakkhi, "idāni naṁ gaṇhissāmī"ti

1. Tharuggahāti tharuggahakā (I), pharuggahāti pharuggahakā (Syā)
2. Sikkhitāroti (Sī, I)
3. Vedehaceṭaka (Sī, I), Vedeha petaka (Syā)

စာရုဒဿနာတိ စာရု ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏံ၊ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာတိ အတ္ထော။ **ပီတာလင်္ကာရာ**တိ ပီတဝဏ္ဏသုဝဏ္ဏာလင်္ကာရာ။ **ပီတဝသနာ**တိ ပီတဝဏ္ဏ-သုဝဏ္ဏဝတ္ထာ။ **ပီတုတ္တရနိဝါသနာ**တိ ပီတဥတ္တရာသင်္ဂနိဝတ္ထာ။ **ပါဋီနဝဏ္ဏာ**တိ ပါသာဏမစ္ဆသဒိသာ။ **နေတ္တိံသာ**တိ ခဂ္ဂါ။ **နရဓီရေဘီ**တိ ပဏ္ဍိတပုရိသေဟိ။ **သုနိသိတာ**တိ သုနိသိတာ အတိတိခိဏာ။

ဝေလ္လာလိနောတိ ဋ္ဌိတမဇ္ဈန္ဟိကေ သူရိယော ဝိယ ဝိဇ္ဇောတမာနာ။ **သိက္ခာယသမယာ**တိ သတ္တ ဝါရေ ကောဥ္စသကုဏော ခါဒါပေတ္ဝာ ဂဟိတေန သိက္ခာယသေန ကတာ။ **သုပ္ပဟာရုပ္ပဟာရိဘီ**တိ ဒဠ္ဠပ္ပဟာရေဟိ ယောဓေဟိ။ **လောဟိတကစ္ဆပဝါဟရိတာ**တိ လောဟိတဝဏ္ဏာယ ကောသိယာ သမန္နာ-ဂတာ။ **ပဒ္မာကာ**တိ အာကာသေ ပရိဝတ္တနသမတ္ထာ။ **သူရာ**တိ ဇာတိသူရာ။ **အသိစမ္မဿ ကောဝိဒါ**တိ တေသံ ဂဟဏေ ကုသလာ။ **ခနုဂ္ဂဟာ**တိ ခနုဂ္ဂဟကာ[1]။ **သိက္ခိတရာ**တိ[2] တေသွိံ ခနုဂ္ဂဟဏေ အတိဝိယ သိက္ခိတာ။ **နာဂခန္ဓေ နိပါတိနော**တိ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ ခဂ္ဂေန ဆိန္ဒိတ္ဝာ နိပါတနသမတ္ထာ။ **နတ္ထိ မောက္ခော**တိ ဘမ္ဟော ဝေဒေဟ[3] တွံ ပဌမံ တာဝ ဂဟပတိပုတ္တဿာနုဘာဝေန မုတ္တောသိ၊ ဣဒါနိ ပန နတ္ထိ တဝ မောက္ခောတိ ဝဒတိ။ **ပဘာဝံ တေ**တိ ဣဒါနိ တေ ရာဇာနုဘာဝံ န ပဿာမိ၊ ယေန တွံ မိထိလံ ဂမိဿသိ ခိပ္ပံ၊ ဇာလေ ပဝိဋ္ဌမစ္ဆော ဝိယ ဇာတောသီတိ။

စူဠနိရာဇာ ဝေဒေဟံ တဇ္ဇေန္တော "ဣဒါနိ နံ ဂဏှိဿာမီ"တိ ဝတ္ဝါ ဂဏှနတ္ထာယ ဝုတ္တနယေန သေနံ သန္နယေတွာ ဂဟိတာဝုဓော ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော ဝိယ ဥပါဂမိ။ အထ နံ မဟာသတ္တဿ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာ "ကော ဇာနာတိ၊ ကိံ ဘဝိဿတီ"တိ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကေ ဂဟေတ္ဝာ ပရိဝါရယိံသု။ တသ္မိံ ခဏေ ဗောဓိသတ္တော သိရိသယနာ ဝုဋ္ဌာယ ကတသရီရပ္ပဋိဇဂ္ဂနော ဘုတ္တပါတရာသော အလင်္ကတပဋိယတ္တော သဘာသဟဿုဂ္ဂနကံ ကာသိကဝတ္ထံ နိဝါသေတ္ဝာ ရတ္တကမ္မလံ ကေသေ ကိဠာ သဘ္ဘရတနဝိစိတ္တံ ဝလဉ္ဇနဒဏ္ဍကံ ဒါဒါယ သုဝဏ္ဏပါဒုကံ အာရုယှ ဒေဝဿရာယ ဝိယ အလင်္ကတဋ္ဌာယိဿ ဝါလဗီဇနိယာ ဗီဇိယမာနော အလင်္ကတပါသာဒေ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတ္ဝာ စူဠနိရညော အတ္တာနံ ဒဿေန္တော သက္ကဒေဝရာဇလီလာယ အပရာပရံ စင်္ကမိ။ စူဠနိရာဇာပိ တဿ ရူပသိရိံ ဩလောကေတ္ဝာ စိတ္တံ ပသာဒေတုံ နာသက္ခိ၊ "ဣဒါနိ နံ ဂဏှိဿာမီ"တိ

၁-ထရုဂ္ဂဟာတိ ထရုဂ္ဂဟကာ (ဋ္ဌ)၊ ဖရုဂ္ဂဟာတိ ဖရုဂ္ဂဟကာ (သျာ)
၂-သိက္ခိတာရောတိ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၃-ဝေဒေဟဓေဋ္ဌက (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ဝေဒေဟ ပေတက (သျာ)

turitaturitova hatthiṁ pesesi. Paṇḍito cintesi “ayaṁ ‘Vedeho me laddho’ti saññāya turitaturitova āgacchati, na jānāti attano puttadāraṁ gahetvā amhākaṁ rañño gatabhāvaṁ, suvaṇṇādāsasadisaṁ mama mukhaṁ dassetvā kathessāmi tena saddhin”ti. So vātapāne ṭhitova madhurassaraṁ nicchāretvā tena saddhiṁ kathento āha—

724. “Kiṁ nu santaramānova, nāgaṁ pesesi kuñjaraṁ.
Pahaṭṭharūpo āpatasi, Siddhattho’smīti maññasi.

725. Ohare’taṁ dhanuṁ cāpaṁ, khurappaṁ paṭisaṁhara.
Ohare’taṁ subhaṁ vammaṁ, veḷuriyamaṇisanthatan”ti.

Tattha **kuñjaran**ti seṭṭhaṁ. **Pahaṭṭharūpo**ti haṭṭhatuṭṭhacitto somanassajāto. **Āpatasī**ti[1] āgacchasi. **Siddhatthosmī**ti[2] nipphannatthosmi, manoratho me matthakaṁ pattoti maññasi. **Ohare’tan**ti imaṁ cāpasaṅkhātaṁ dhanuṁ ohara avahara chaḍḍehi, ko nu te etenattho. **Paṭisaṁharā**ti apanetvā aññassa vā dehi, paṭicchanne vā ṭhāne ṭhapehi, kiṁ khurappena karissasi. **Vamman**ti etaṁ vammampi apanehi. Idaṁ tayā hiyyo paṭimukkaṁ bhavissati, chaḍḍehi naṁ, mā te sarīraṁ uppaṇḍukaṁ ahosi, akilametvā pātova nagaraṁ pavisāhīti rañño saddhiṁ keḷimakāsi.

So tassa vacanaṁ sutvā “gahapatiputto mayā saddhiṁ keḷiṁ karoti, ajja te kattabbaṁ jānissāmī”ti taṁ tajjento gāthamāha—

726. “Pasannamukhavaṇṇo’si, mhitapubbañca bhāsasi.
Hoti kho maraṇakāle, edisī vaṇṇasampadā”ti.

Tattha **mhitapubbañcā**ti[3] paṭhamaṁ mhitaṁ katvā pacchā bhāsanto mhitapubbameva bhāsasi, maṁ kismiñci na gaṇesi. **Hoti kho**ti maraṇakāle nāma vaṇṇasampadā hotiyeva, tasmā tvaṁ virocasi, ajja te sīsaṁ chinditvā jayapānaṁ pivissāmāti.

Evaṁ tassa tena saddhiṁ kathanakāle mahābalakāyo mahāsattassa rūpasiriṁ disvā “ambho amhākaṁ rājā Mahosadhapaṇḍitena saddhiṁ

1. Āgamasīti (Syā) 2. Laddhatthosmīti (Sī, Syā, I) 3. Mihitapubbañcāti (Sī, Syā, I)

တုရိတတုရိတောဝ ဟတ္ထိံ ပေသေသိ။ ပဏ္ဍိတော စိန္တေသိ “အယံ ‘ဝေဒေဟော မေ လဒ္ဓေါ’တိ သညာယ တုရိတတုရိတောဝ အာဂစ္ဆတိ၊ န ဇာနာတိ အတ္တနော ပုတ္တဒါရံ ဂဟေတွာ အမ္ဟာကံ ရညော ဂတဘာဝံ၊ သုဝဏ္ဏာဒါသသဒိသံ မမ မုခံ ဒဿေတွာ ကထေဿာမိ တေန သဒ္ဓိ”န္တိ။ သော ဝါတပါနေ ဋ္ဌတောဝ မဓုရဿရံ နိစ္ဆာရေတွာ တေန သဒ္ဓိံ ကထေန္တော အာဟ—

၇၂၄။ “ကိံ နု သန္တရမာနောဝ၊ နာဂံ ပေသေသိ ကုဉ္ဇရံ။
ပဟဋ္ဌရူပေါ အာပတသိ၊ သိဒ္ဓတ္ထော’သ္မီတိ မညသိ။

၇၂၅။ သြိဟရေ’တံ ဓနုံ စာပံ၊ ခုရပ္ပံ ပဋိသံဟရ။
သြိဟရေ’တံ သုဘံ ဝမ္မံ၊ ဝေဠုရိယမဏိသန္ထတ”န္တိ။

တတ္ထ **ကုဉ္ဇရ**န္တိ သေဋ္ဌံ။ **ပဟဋ္ဌရူပေါ**တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌစိတ္တော သောမနဿဇာတော။ **အာပတသိ**တိ[1] အာဂစ္ဆသိ။ **သိဒ္ဓတ္ထော**သ္မီတိ[2] နိဗ္ဖန္နတ္ထော’သ္မိ၊ မနောရထော မေ မတ္ထကံ ပတ္တောတိ မညသိ။ **သြိဟရေ’တ**န္တိ ဣမံ စာပသင်္ခါတံ ဓနုံ သြိဟရ အဝဟရ ဆဒ္ဒေဟိ၊ ကော နု တေ ဧတေနတ္ထော။ **ပဋိသံဟရာ**တိ အပနေတွာ အညဿ ဝါ ဒေဟိ၊ ပဋိစ္ဆန္နေ ဝါ ဌာနေ ဌပေဟိ၊ ကိံ ခုရပ္ပေန ကရိဿသိ။ **ဝမ္မ**န္တိ ဧတံ ဝမ္မမ္ပိ အပနေဟိ။ ဣဒံ တယာ ဟိယ္ယော ပဋိမုက္ကံ ဘဝိဿတိ၊ ဆဒ္ဒေဟိ နံ၊ မာ တေ သရီရံ ဥပ္ပဏ္ဍုကံ အဟောသိ၊ အကိလမေတွာ ပါတောဝ နဂရံ ပဝိသာဟီတိ ရညာ သဒ္ဓိံ ကေဠိမကာသိ။

သော တဿ ဝစနံ သုတွာ “ဂဟပတိပုတ္တော မယာ သဒ္ဓိံ ကေဠိံ ကရောတိ၊ အဇ္ဇ တေ ကတ္တဗ္ဗံ ဇာနိဿာမီ”တိ တံ တဇ္ဇေန္တော ဂါထမာဟ—

၇၂၆။ “ပသန္နမုခဝဏ္ဏော’သိ၊ မိတပုဗ္ဗဉ္စ ဘာသသိ။
ဟောတိ ခေါ မရဏကာလေ၊ ဧဒိသီ ဝဏ္ဏသမ္ပဒါ”တိ။

တတ္ထ **မိတပုဗ္ဗဉ္စာ**တိ[3] ပဌမံ မိတံ ကတွာ ပစ္ဆာ ဘာသန္တော မိတပုဗ္ဗမေဝ ဘာသသိ၊ မံ ကိသ္မိဉ္စိ န ဂဏှောသိ။ **ဟောတိ ခေါ**တိ မရဏကာလေ နာမ ဝဏ္ဏသမ္ပဒါ ဟောတိယေဝ၊ တသ္မာ တွံ ဝိရောစသိ၊ အဇ္ဇ တေ သီသံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဇယပါနံ ပိဝိဿာမာတိ။

ဧဝံ တဿ တေန သဒ္ဓိံ ကထနကာလေ မဟာဗလကာယော မဟာသတ္တဿ ရူပသိရိံ” ဒိသ္ဝာ ‘‘အမ္ဟော အမ္ဟာကံ ရာဇာ မဟောသဓပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ

၁-အာဂမသီတိ (သျာ) ၂-သဒ္ဓတ္ထောသ္မီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ) ၃-မိဟိတပုဗ္ဗဉ္စာတိ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

manteti, kiṁ nu kho kathesi, etesaṁ kathaṁ suṇissāmā”ti rañño santikameva agamāsi. Paṇḍitopi tassa kathaṁ sutvā “na maṁ ‘Mahosadhapaṇḍito’ti jānāsi, nāhaṁ attānaṁ māretuṁ dassāmi, manto te deva bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena[1] cintitaṁ na jātaṁ, mukhena kathitameva jātan”ti pakāsento āha—

727. “Moghaṁ te gajjitaṁ rāja, bhinnamanto’si khattiya.
Duggaṇho’si tayā rājā, khaḷuṅkeneva sindhavo.

728. Tiṇṇo hiyyo rājā gaṅgaṁ, sāmacco saparijjano.
Haṁsarājaṁ yathā dhaṅko, anujjavaṁ patissasī”ti.

Tattha **bhinnamanto’sī**ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṁ sayanagabbhe manto gahito, taṁ mantaṁ[2] na jānātīti mā saññaṁ kari, pageva so mayā ñāto, bhinnamanto asi jāto. **Duggaṇho’si**[3] **tayā**ti mahārāja tayā amhākaṁ rājā assakhaḷuṅkena sindhavo viya duggaṇhosi[4], khaḷuṅkaṁ āruḷhena javasampannaṁ ājānīyaṁ āruyha gacchanto viya gahetuṁ na sakkāti attho. Khaḷuṅko viya hi Kevaṭṭo, taṁ āruḷhapuriso viya tvaṁ, javasampanno sindhavo viya ahaṁ, taṁ āruḷhapuriso viya amhākaṁ rājāti dasseti. **Tiṇṇo hiyyo**ti hiyyova uttiṇṇo. So ca kho sāmacco saparijano, na ekakova palāyitvā gato. **Anujjavan**ti sace pana tvaṁ taṁ anujavissasi anubandhissasi, atha yathā suvaṇṇahaṁsarājaṁ anujavanto dhaṅko antarāva patissati, evaṁ patissasi, antarāva vināsaṁ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni so achambhitakesarasīho viya udāharaṇaṁ āharanto āha—

729. “Siṅgālā rattibhāgena, phullaṁ disvāna kiṁ sukaṁ.
Maṁsapesīti maññantā, paribyūḷhā migādhamā.

---

1. Rahassena (Ka)
2. Taṁ maṁ (Sī), taṁ mama(Syā, I)
3. Duggaṇho hi (Sī, Syā, I)
4. Duggaṇho (Sī, Syā, I)

မန္တေတိ၊ ကိံ နု ခေါ ကထေသိ၊ တေသံ ကထံ သုဏိဿာမာ”တိ ရညော သန္တိကမေဝ အဂမာသိ။ ပဏ္ဍိတောပိ တဿ ကထံ သုတ္ဝာ “နံ မံ ‘မဟောသဓပဏ္ဍိတော’တိ ဇာနာသိ၊ နာဟံ အတ္တာနံ မာရေတုံ ဒဿာမိ၊ မန္တော တေ ဒေဝ ဘိန္နော၊ ကေဝဋ္ဋေန စ တယာ စ ဟဒယေန[၁] စိန္တိတံ န ဇာတံ၊ မုခေန ကထိတမေဝ ဇာတ”န္တိ ပကာသေန္တော အာဟ—

၇၂၇။ ‘‘မောဃံ တေ ဂဇ္ဇိတံ ရာဇ၊ ဘိန္နမန္တော’သိ ခတ္တိယ။
ဒုဂ္ဂဏှော’သိ တယာ ရာဇာ၊ ခဠုင်္ကေနေဝ သိန္ဓဝေါ။

၇၂၈။ တိဏ္ဏော ဟိယ္ယော ရာဇာ ဂင်္ဂံ၊ သာမစ္စော သပရိဇ္ဇနော။
ဟံသရာဇံ ယထာ ဓင်္ကော၊ အနုဇ္ဇဝံ ပတိဿသိ’’တိ။

တတ္ထ **ဘိန္နမန္တော’သီ**တိ ယော တယာ ကေဝဋ္ဋေန သဒ္ဓိံ သယနဂဗ္ဘေ မန္တော ဂဟိတော၊ တံ မန္တံ[၂] န ဇာနာတီတိ မာ သညံ ကရိ၊ ပဂေဝ ယော မယာ ဉာတော၊ ဘိန္နမန္တော အသိ ဇာတောတိ။ **ဒုဂ္ဂဏှော’သိ**[၃] **တယာ**တိ မဟာရာဇ တယာ အမှာကံ ရာဇာ အဿခဠုင်္ကေန သိန္ဓဝေါ ဝိယ ဒုဂ္ဂဏှောသိ၊ ခဠုင်္ကံ အာရုဠ္ဍေန ဇဝသမ္ပန္နံ အာဇာနီယံ အာရုယှ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ ဂဟေတုံ န သက္ကာတိ အတ္ထော။ ခဠုင်္ကော ဝိယ ဟိ ကေဝဋ္ဋော၊ တံ အာရုဠ္ဍပုရိသော ဝိယ တွံ၊ ဇဝသမ္ပန္နော သိန္ဓဝေါ ဝိယ အဟံ၊ တံ အာရုဠ္ဍပုရိသော ဝိယ အမှာကံ ရာဇာတိ ဒဿေတိ။ **တိဏ္ဏော ဟိယ္ယော**တိ ဟိယ္ယောဝ ဥတ္တိဏ္ဏော။ သော စ ခေါ သာမစ္စော သပရိဇနော၊ န ကေဝလော ပလာယိတ္ဝာ ဂတော။ **အနုဇ္ဇဝ**န္တိ သစေ ပန တွံ တံ အနုဇဝိဿသိ အနုဗန္ဓိဿသိ၊ အထ ယထာ သုဝဏ္ဏဟံသရာဇံ အနုဇဝန္တော ဓင်္ကော အန္တရာဝ ပတိဿတိ၊ ဧဝံ ပတိဿသိ၊ အန္တရာဝ ဝိနာသံ ပါပုဏိဿသီတိ ဝဒတိ။

ဇဒါနိ သော အဆန္ဒိကတကေသရသီဟော ဝိယ ဥဒါဟရဏံ အာဟရန္တော အာဟ—

၇၂၉။ “သိင်္ဂါလာ ရတ္တိဘာဂေန၊ ဖုလ္လံ ဒိသွာန ကိံသုကံ။
မံသပေသီတိ မညန္တာ၊ ပရိဗ္ဗူဠှာ မိဂါဓမာ။

၁-ရဟဿေန (က)
၂-တံ မံ (သီ)၊ တံ မမ (သျာ၊ ဇ)
၃-ဒုဂ္ဂဏှော ဟိ (သီ၊ သျာ၊ ဇ)
၄-ဒုဂ္ဂဏှော (သီ၊ သျာ၊ ဇ)

730. Vītivattāsu rattīsu, uggatasmiṁ divākare.
Kiṁ sukaṁ phullitaṁ disvā, āsacchinnā migāgamā.

731. Evameva tvaṁ rāja, Vedehaṁ parivāriya.
Āsacchinno gamissasi, siṅgālā kiṁ sukaṁ yathā”ti.

Tattha **disvānā**ti candālokena oloketvā. **Paribyūḷhā**ti pātova maṁsapesiṁ khāditvā gamissāmāti parivāretvā aṭṭhaṁsu. **Vītivattāsū**ti te yāsu yāsu rattīsu evaṁ aṭṭhaṁsu, tāsu tāsu rattīsu atītāsu. **Disvā**ti sūriyālokena kiṁ sukaṁ disvā “na idaṁ maṁsan”ti ñatvā chinnāsā hutvā palāyiṁsu. **Siṅgālā**ti yathā siṅgālā kiṁ sukaṁ parivāretvā āsacchinnā gatā, evaṁ tuvampi idha Vedeharaññho natthibhāvaṁ ñatvā āsacchinno hutvā gamissasi, senaṁ gahetvā palāyissasīti dīpeti.

Rājā tassa achambhitavacanaṁ sutvā cintesi “ayaṁ gahapatiputto atisūro hutvā kathesi, nissaṁsayaṁ Vedeho palāto bhavissatī”ti. So ativiya kujjhitvā “pubbe mayaṁ gahapatiputtaṁ nissāya udarasāṭakassapi assāmikā jātā, idāni tena amhākaṁ hatthagato paccāmitto palāpito, bahussa vata no anatthassa kārako, ubhinnaṁ kattabbakāraṇaṁ imasseva karissāmī”ti tassa kāraṇaṁ kātuṁ āṇāpento āha—

732. “Imassa hatthe pāde ca, kaṇṇanāsañca chindatha.
Yo me amittaṁ hatthagataṁ, Vedehaṁ parimocayi.

733. Imaṁ maṁsaṁ’va pātabyaṁ, sūle katvā pacantu naṁ.
Yo me amittaṁ hatthagataṁ, Vedehaṁ parimocayi.

734. Yathāpi āsabhaṁ cammaṁ, pathabyā vitanīyati.
Sīhassa atho byagghassa, hoti saṅkusamāhataṁ.

735. Evaṁ taṁ vitanitvāna, vedhayissāmi sattiyā.
Yo me amittaṁ hatthagataṁ, Vedehaṁ parimocayī”ti.

၇၃၀။ ဒိတိဝတ္တာသု ရတ္တီသု၊ ဥဂ္ဂတသ္မိံ ဒိဝါကရေ။
ကိံသုကံ ဖုလ္လိတံ ဒိသ္ဝာ၊ အာသစ္ဆိန္နာ မိဂါမေဝာ။

၇၃၁။ ဧဝမေဝ တုဝံ ရာဇ၊ ဝေဒေဟံ ပရိဝါရိယ။
အာသစ္ဆိန္နော ဂမိဿသိ၊ သိင်္ဂါလာ ကိံသုကံ ယထာ”တိ။

တတ္ထ **ဒိသ္ဝာနာ**တိ စန္ဒာလောကေန ဩလောကေတ္ဝာ။ **ပရိဗ္ဗူဠှာ**တိ ပါတော၁ဝ မံသပေသိံ ခါဒိတ္ဝာ ဂမိဿာမာတိ ပရိဝါရေတ္ဝာ အဋ္ဌံသု။ **ဒိတိဝတ္တာသူ**တိ တေ ယာသု ယာသု ရတ္တီသု ဧဝံ အဋ္ဌံသု၊ တာသု တာသု ရတ္တီသု အဂီတာသု။ **ဒိသ္ဝာ**တိ သူရိယာလောကေန ကိံသုကံ ဒိသ္ဝာ “နဋ္ဌံ မံသ”န္တိ ဉတ္ဝာ ဆိန္နာသာ ဟုတ္ဝာ ပလာယိံသု။ **သိင်္ဂါလာ**တိ ယထာ သိင်္ဂါလာ ကိံသုကံ ပရိဝါရေတ္ဝာ အာသစ္ဆိန္နာ ဂတာ၊ ဧဝံ တုဝမ္ပိ ဣမေ ဝေဒေဟရညော နတ္ထိဘာဝံ ဉတ္ဝာ အာသစ္ဆိန္နော ဟုတ္ဝာ ဂမိဿသိ၊ သေနံ ဂဟေတ္ဝာ ပလာယိဿသီတိ ဒီပေတိ။

ရာဇာ တဿ အဆမ္ဘိတဝစနံ သုတ္ဝာ စိန္တေသိ “အယံ ဂဟပတိပုတ္တော အတိသူရော ဟုတ္ဝာ ကထေသိ၊ နိဿံသယံ ဝေဒေဟော ပလာတော ဘဝိဿတီ”တိ။ သော အတိဝိယ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ “ပုဗ္ဗေ မယံ ဂဟပတိပုတ္တံ နိဿာယ ဥဒရသာဋကဿပိ အဿာမိကာ ဇာတာ၊ ဣဒါနိ ဧတေန အမှာကံ ဟတ္ထဂတော ပစ္စာမိတ္တော ပလာပိတော၊ ဗဟုဿ ဝတ နော အနတ္ထဿ ကာရကော၊ ဥဘိန္နံ ကတ္တဗ္ဗကာရဏံ ဣမဿေဝ ကရိဿာမီ”တိ တဿ ကာရဏံ ကာတုံ အာဏာပေန္တော အာဟ—

၇၃၂။ “ဣမဿ ဟတ္ထေ ပါဒေ စ၊ ကဏ္ဏနာသဉ္စ ဆိန္ဒထ။
ယော မေ အမိတ္တံ ဟတ္ထဂတံ၊ ဝေဒေဟံ ပရိမောစယိ။

၇၃၃။ ဣမံ မံသံ’ဝ ပါတဗ္ဗံ၊ သူလေ ကတ္ဝာ ပစန္တု နံ။
ယော မေ အမိတ္တံ ဟတ္ထဂတံ၊ ဝေဒေဟံ ပရိမောစယိ။

၇၃၄။ ယထာပိ အာသဘံ စမ္မံ၊ ပထဗျာ ဝိတနီယတိ။
သီဟဿ အထော ဗျဂ္ဃဿ၊ ဟောတိ သင်္ကုသမာဟတံ။

၇၃၅။ ဧဝံ တံ ဝိတနိတ္ဝာန၊ ဝေဓယိဿာမိ သတ္တိယာ။
ယော မေ အမိတ္တံ ဟတ္ထဂတံ၊ ဝေဒေဟံ ပရိမောစယိ”တိ။

Tattha **pātabyan**ti[1] pācayitabbaṁ pacitabbayuttakaṁ migādīnaṁ maṁsaṁ viya imaṁ gahapatiputtaṁ sūle āvuṇitvā pacantu. **Sīhassa atho byagghassā**ti etesañca yathā cammaṁ saṅkusamāhataṁ hoti, evaṁ hotu. **Vedhayissāmī**ti vijjhāpessāmi.

Taṁ sutvā mahāsatto hasitaṁ katvā "ayaṁ rājā attano deviyā ca bandhavānañca mayā Mithilaṁ pahitabhāvaṁ na jānāti, tena me imaṁ kammakāraṇaṁ vicāreti, kodhavasena kho pana maṁ usunā vā vijjheyya, aññaṁ vā attano ruccanakaṁ kareyya, sokāturaṁ imaṁ vedanāppattaṁ katvā hatthipiṭṭheyeva visaññiṁ naṁ nipajjāpetuṁ taṁ kāraṇaṁ ārocessāmī"ti cintetvā āha—

736. "Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsañca checchasi.
Evaṁ Pañcālacandassa, Vedeho chedayissati.

737. Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsañca checchasi.
Evaṁ Pañcālacandiyā, Vedeho chedayissati.

738. Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsañca checchasi.
Evaṁ Nandāya deviyā, Vedeho chedayissati,

739. Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsañca checchasi.
Evaṁ te puttadārassa, Vedeho chedayissati.

740. Sace maṁsaṁ'va pātabyaṁ, sūle katvā pacissasi.
Evaṁ Pañcālacandassa, Vedeho pācayissati.

741. Sace maṁsaṁ'va pātabyaṁ, sūle katvā pacissasi.
Evaṁ Pañcālacandiyā, Vedeho pācayissati.

742. Sace maṁsaṁ'va pātabyaṁ, sūle katvā pacissasi.
Evaṁ Nandāya deviyā, Vedeho pācayissati.

743. Sace maṁsaṁ'va pātabyaṁ, sūle katvā pacissasi.
Evaṁ te puttadārassa, Vedeho pācayissati.

1. Pātabbanti (Sī, I)

တတ္ထ **ပါတဗ္ဗန္တိ**[1] ပါစယိတဗ္ဗံ ပစိတဗ္ဗယုတ္တကံ မိဂါဒိနံ မံသံ ဝိယ ဣမံ ဂဟပတိပုတ္တံ သူလေ အာဝုဏိတွာ ပစန္တု။ **သီဟဿ အထော ဗျဂ္ဃဿာတိ** တေသဉ္စ ယထာ စမ္မံ သင်္ကုသမာဟတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဟောတု။ **ဝေဓယိဿာမီ**တိ ဝိဇ္ဈာပေဿာမိ။

တံ သုတွာ မဟာသတ္တော ဟသိတံ ကတွာ "အယံ ရာဇာ အတ္တနော ဒေဝိယာ စ ဗန္ဓဝါနဉ္စ မယာ မိထိလံ ပဟိတဘာဝံ န ဇာနာတိ၊ တေန မေ ဣမံ ကမ္မကာရဏံ ဝိစာရေတိ၊ ကောဓဝသေန ခေါပန မံ ဥသုနာ ဝါ ဝိဇ္ဈေယ္ယ၊ အညံ ဝါ အတ္တနော ရုစ္စနကံ ကရေယ္ယ၊ သောကာတုရံ ဣမံ ဝေဒနာပ္ပတ္တံ ကတွာ ဟတ္ထိပိဋ္ဌေယေဝ ဝိသညိံ နံ နိပဇ္ဇာပေတုံ တံ ကာရဏံ အာရောစေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ အာဟ—

၇၃၆။ "သစေ မေ ဟတ္ထေ ပါဒေ စ၊ ကဏ္ဏနာသဉ္စ ဆေစ္ဆသိ။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒဿ၊ ဝေဒေဟော ဆေဒယိဿတိ။

၇၃၇။ သစေ မေ ဟတ္ထေ ပါဒေ စ၊ ကဏ္ဏနာသဉ္စ ဆေစ္ဆသိ။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒိယာ၊ ဝေဒေဟော ဆေဒယိဿတိ။

၇၃၈။ သစေ မေ ဟတ္ထေ ပါဒေ စ၊ ကဏ္ဏနာသဉ္စ ဆေစ္ဆသိ။
ဧဝံ နန္ဒာယ ဒေဝိယာ၊ ဝေဒေဟော ဆေဒယိဿတိ။

၇၃၉။ သစေ မေ ဟတ္ထေ ပါဒေ စ၊ ကဏ္ဏနာသဉ္စ ဆေစ္ဆသိ။
ဧဝံ တေ ပုတ္တဒါရဿ၊ ဝေဒေဟော ဆေဒယိဿတိ။

၇၄၀။ သစေ မံသံ'ဝ ပါတဗ္ဗံ၊ သူလေ ကတ္ဝာ ပစိဿသိ။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒဿ၊ ဝေဒေဟော ပါစယိဿတိ။

၇၄၁။ သစေ မံသံ'ဝ ပါတဗ္ဗံ၊ သူလေ ကတ္ဝာ ပစိဿသိ။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒိယာ၊ ဝေဒေဟော ပါစယိဿတိ။

၇၄၂။ သစေ မံသံ'ဝ ပါတဗ္ဗံ၊ သူလေ ကတ္ဝာ ပစိဿသိ။
ဧဝံ နန္ဒာယ ဒေဝိယာ၊ ဝေဒေဟော ပါစယိဿတိ။

၇၄၃။ သစေ မံသံ'ဝ ပါတဗ္ဗံ၊ သူလေ ကတ္ဝာ ပစိဿသိ။
ဧဝံ တေ ပုတ္တဒါရဿ၊ ဝေဒေဟော ပါစယိဿတိ။

၁-ပါတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ ဋ)

744. Sace maṁ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā.
Evaṁ Pañcālacandassa, Vedeho vedhayissati.

745. Sace maṁ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā.
Evaṁ Pañcālacandiyā, Vedeho vedhayissati.

746. Sace maṁ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā.
Evaṁ Nandāya deviyā, Vedeho vedhayissati.

747. Sace maṁ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā.
Evaṁ te puttadārassa, Vedeho vedhayissati.
Evaṁ no mantitaṁ raho, Vedehena mayā saha.

748. Yathāpi palasataṁ cammaṁ, kontimantāsuniṭṭhitaṁ.
Upeti tanutāṇāya, sarānaṁ paṭihantave.

749. Sukhāvaho dukkhanudo, Vedehassa yasassino.
Matiṁ te paṭihaññāmi, usuṁ palasatena vā"ti.

Tattha **chedayissatī**ti "paṇḍitassa kira Cūḷaninā hatthapādā chinnā"ti sutvāva chedayissati. **Puttadārassā**ti mama ekassa chindanapaccayā tava dvinnaṁ puttānañceva aggamahesiyā cāti tiṇṇampi janānaṁ amhākaṁ rājā chedayissati. **Evaṁ no mantitaṁ raho**ti mahārāja mayā ca Vedeharājena ca evaṁ rahasi mantitaṁ yaṁ yaṁ idha mayhaṁ Cūḷanirājā kāreti, taṁ taṁ tattha tassa puttadārānaṁ kātabban"ti. **Palasatan**ti palasatappamāṇaṁ bahū khāre khādāpetvā mudubhāvaṁ upanītaṁ cammaṁ. **Kontimantāsuniṭṭhitan**ti kontimantā vuccati cammakārasatthaṁ, tāya kantanalikhitānaṁ vasena katattā suṭṭhu niṭṭhitaṁ. **Tanutāṇāyā**ti yathā taṁ cammaṁ saṅgāme sarānaṁ paṭihantave sarīratāṇaṁ upeti, sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati. **Sukhāvaho**ti mahārāja ahampi amhākaṁ rañño paccāmittānaṁ vāraṇatthena taṁ[1] saraparittāṇacammaṁ viya sukhāvaho. **Dukkhanudo**ti kāyikasukhacetasikasukhañca āvahāmi, dukkhañca nudemi. **Matin**ti tasmā tava matiṁ paññaṁ usuṁ tena palasatacammena viya attano matiyā paṭihanissāmīti.

1. Tassa (Syā)

၇၄၄။ သစေ မံ ဝိတနိတ္ဝာန၊ ဝေဓယိဿသိ သတ္တိယာ။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒဿ၊ ဝေဒေဟော ဝေဓယိဿတိ။

၇၄၅။ သစေ မံ ဝိတနိတ္ဝာန၊ ဝေဓယိဿသိ သတ္တိယာ။
ဧဝံ ပဉ္စာလစန္ဒိယာ၊ ဝေဒေဟော ဝေဓယိဿတိ။

၇၄၆။ သစေ မံ ဝိတနိတ္ဝာန၊ ဝေဓယိဿသိ သတ္တိယာ။
ဧဝံ နန္ဒာယ ဒေဝိယာ၊ ဝေဒေဟော ဝေဓယိဿတိ။

၇၄၇။ သစေ မံ ဝိတနိတ္ဝာန၊ ဝေဓယိဿသိ သတ္တိယာ။
ဧဝံ တေ ပုတ္တဒါရဿ၊ ဝေဒေဟော ဝေဓယိဿတိ။
ဧဝံ နော မန္တိတံ ရဟော၊ ဝေဒေဟေန မယာ သဟ။

၇၄၈။ ယထာပိ ပလသတံ စမ္မံ၊ ကောန္တိမန္တာသုနိဋ္ဌိတံ။
ဥပေတိ တနုတာဏာယ၊ သရာနံ ပဋိဟန္တဝေ။

၇၄၉။ သုခါဝဟော ဒုက္ခနုဒော၊ ဝေဒေဟဿ ယသဿိနော။
မတိံ တေ ပဋိဟညာမိ၊ ဥသုံ ပလသတေန ဝါ"တိ။

တတ္ထ **ဆေဒယိဿတီ**တိ "ပဏ္ဍိတဿ ကိရ စူဠနိနာ ဟတ္ထပါဒါ ဆိန္နာ"တိ သုတ္ဝာဝ ဆေဒယိဿတိ။ **ပုတ္တဒါရဿာ**တိ မမ ကေဿ ဆိန္ဒနပစ္စယာ တဝ ဒွိန္နံ ပုတ္တာနဉ္စေဝ အဂ္ဂမဟေသိယာ စာတိ တိဏ္ဏမ္ပိ ဇနာနံ အမှာကံ ရာဇာ ဆေဒယိဿတိ။ **ဧဝံ နော မန္တိတံ ရဟော**တိ မဟာရာဇ မယာ စ ဝေဒေဟ-ရာဇေန စ ဧဝံ ရဟသိ မန္တိတံ "ယံ ယံ ဣဓ မယ္ဟံ စူဠနိရာဇာ ကာရေတိ၊ တံ တံ တတ္ထ တဿ ပုတ္တဒါရာနံ ကာတဗ္ဗ"န္တိ။ **ပလသတန္တိ** ပလသတပ္ပမာဏံ ဗဟူ ခါရေ ခါဒါပေတ္ဝာ မုဒုဘာဝံ ဥပနိတံ စမ္မံ။ **ကောန္တိမန္တာသုနိဋ္ဌိတန္တိ** ကောန္တိမန္တာ ဝုစ္စတိ စမ္မကာရသတ္ထံ၊ တာယ ကန္တနလိခိတာနံ ဝသေန ကတတ္တာ သုဋ္ဌု နိဋ္ဌိတံ။ **တနုတာဏာယာ**တိ ယထာ တံ စမ္မံ သင်္ဂါမေ သရာနံ ပဋိဟန္တဝေ သရီရတာဏံ ဥပေတိ၊ သရေ ပဋိဟနိတ္ဝာ သရီရံ ရက္ခတိ။ **သုခါ-ဝဟော**တိ မဟာရာဇ အဟမ္ပိ အမှာကံ ရညော ပစ္စာမိတ္တာနံ ဝါရဏတ္ထေန တံ[1] သရပရိတ္တာဏစမ္မံ ဝိယ သုခါဝဟော။ **ဒုက္ခနုဒော**တိ ကာယိကသုခစေတသိက-သုခဉ္စ အာဝဟာမိ၊ ဒုက္ခဉ္စ နုဒေမိ။ **မတိ**န္တိ တသ္မာ တဝ မတိံ ပညံ ဥသုံ တေန ပလသတစမ္မေန ဝိယ အတ္တနော မတိယာ ပဋိဟနိဿာမီတိ။

၁-တဿ (သျာ)

Taṁ sutvā rājā cintesi “gahapatiputto kiṁ katheti, yathā kira ahaṁ etassa karissāmi, evaṁ Vedeharājā mama puttadārānaṁ kammakāraṇaṁ karissati, na jānāti mama puttadārānaṁ ārakkhassa susaṁvihitabhāvaṁ, ‘idāni māressatī’ti maraṇabhayena vilapati, nāssa vacanaṁ saddahāmī”ti. Mahāsatto “ayaṁ maṁ maraṇabhayena kathetīti maññati, jānāpessāmi nan”ti cintetvā āha—

750. “Iṅgha passa mahārāja, suññaṁ antepuraṁ tava.
Orodhā ca kumārā ca, tava mātā ca khattiya.
Umaṅgā nīharitvāna, Vedehassu’panāmitā”ti.

Tattha **umaṅgā**ti mahārāja mayā attano māṇave pesetvā pāsādā otarāpetvā jaṅgha-umaṅgena āharāpetvā mahā-umaṅgā nīharitvā bandhavā te Vedehassa upanāmitāti.

Taṁ sutvā rājā cintesi “paṇḍito ativiya daḷhaṁ katvā katheti, mayā ca rattibhāge Gaṅgāpasse Nandādeviyā saddo viya suto, mahāpañño paṇḍito kadāci saccaṁ bhaṇeyyā”ti[1]. So uppannabalavasokopi satiṁ upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṁ amaccaṁ pakkosāpetvā jānanatthāya pesento imaṁ gāthamāha—

751. “Iṅgha antepuraṁ mayhaṁ, gantvāna vicinātha naṁ.
Yathā imassa vacanaṁ, saccaṁ vā yadi vā musā”ti.

So saparivāro rājanivesanaṁ gantvā dvāraṁ vivaritvā anto pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhañca pidahitvā nāgadantakesu olaggite antepurapālake ca khujjavāmanakādayo ca bhājanāni bhinditvā tattha tattha vippakiṇṇakhādanīyabhojanīyañca ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṁ vivaṭadvāraṁ sirigabbhañca yathāvivaṭehi eva vātapānehi pavisitvā caramānaṁ kākagaṇañca chaḍḍitagāmasadisaṁ susānabhūmiyaṁ viya ca nissirikaṁ rājanivesanañca disvā punāgantvā rañño ārocento āha—

752. “Evametaṁ mahārāja, yathā āha Mahosadho.
Suññaṁ antepuraṁ sabbaṁ, kākapaṭṭanakaṁ yathā”ti.

1. Bhaveyyāti (Sī, I, Ka)

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ စိန္တေသိ “ဂဟပတိပုတ္တော ကိံ ကထေတိ၊ ယထာ ကိရ အဟံ တေဿ ကရိဿာမိ၊ ဧဝံ ဝေဒေဟရာဇာ မမ ပုတ္တဒါရာနံ ကမ္မကာရဏံ ကရိဿတိ၊ န ဇာနာတိ မမ ပုတ္တဒါရာနံ အာရက္ခဿ သုသံဝိဟိတဘာဝံ၊ ‘ဣဒါနိ မာရေဿတီ’တိ မရဏဘယေန ဝိလပတိ၊ နာဿ ဝစနံ သဒ္ဒဟာမီ”တိ။ မဟာသတ္တော “အယံ မံ မရဏဘယေန ကထေတီတိ မညတိ၊ ဇာနာပေဿာမိ န”န္တိ စိန္တေတွာ အာဟ—

၇၅၀။ “ဣဿ ပဿ မဟာရာဇ၊ သုညံ အန္တေပုရံ တဝ။
သြရောဓာ စ ကုမာရာ စ၊ တဝ မာတာ စ ခတ္တိယ။
ဥမင်္ဂါ နီဟရိတ္ဝာန၊ ဝေဒေဟဿု’ပနာမိတာ”တိ။

တတ္ထ **ဥမင်္ဂါ**တိ မဟာရာဇ မယာ အတ္တနော မာဏဝေ ပေသေတ္ဝာ ပါသာဒါ သြတရာပေတ္ဝာ ဇင်္ဃမဂ်ေန အာဟရာပေတ္ဝာ မဟာဥမင်္ဂါ နီဟရိတ္ဝာ ဗန္ဓဝါ တေ ဝေဒေဟဿ ဥပနာမိတာတိ။

ဟံ သုတ္ဝာ ရာဇာ စိန္တေသိ “ပဏ္ဍိတော အတိဝိယ ဒဠှံ ကတ္ဝာ ကထေတိ၊ မယာ စ ရတ္တိဘာဂေ ဂင်္ဂါပဿေ နန္ဒာဒေဝိယာ သဒ္ဒေါ ဝိယ သုတော၊ မဟာပညော ပဏ္ဍိတော ကဒါစိ သစ္စံ ဘဏေယျာ”တိ[1]။ သော ဥပ္ပန္နဗလဝ-သောကောပိ သတိံ ဥပဋ္ဌာပေတ္ဝာ အသောစန္တော ဝိယ ဧကံ အမစ္စံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ဇာနနတ္ထာယ ပေသေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

၇၅၁။ “ဣဿ အန္တေပုရံ မယှံ၊ ဂန္ဓာန ဝိစိနာထ နံ။
ယထာ ဣမဿ ဝစနံ၊ သစ္စံ ဝါ ယဒိ ဝါ မုသာ”တိ။

သော သပရိဝါရော ရာဇနိဝေသနံ ဂန္ဓာ ဒွါရံ ဝိဝရိတ္ဝာ အန္တော ပဝိသိတ္ဝာ ဟတ္ထပါဒေ ဗန္ဓိတ္ဝာ မုခဉ္စ ပိဒဟိတ္ဝာ နာဂဒန္တကေသု သြလဂ္ဂိတေ အန္တေ-ပုရပါလကေ စ ခုဇ္ဇဝါမနကာဒယော စ ဘာဇနာနိ ဘိန္ဒိတ္ဝာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိပ္ပကိဏ္ဏခါဒနီယဘောဇနီယဉ္စ ရတနဃရဒွါရာနိ ဝိဝရိတ္ဝာ ကတရတန-ဝိလောပံ ဝိဝဋဒွါရံ သိရိဂဗ္ဘဉ္စ ယထာဝိဝဋေဟိ ဧဝ ဝါတပါနေဟိ ပဝိသိတ္ဝာ စရမာနံ ကာကဂဏဉ္စ ဆဒ္ဒိတဂါမသဒိသံ သုသာနဘူမိယံ ဝိယ စ နိဿိရိကံ ရာဇနိဝေသနဉ္စ ဒိသ္ဝာ ပုနာဂန္ဓာ ရညော အာရောစေန္တော အာဟ—

၇၅၂။ “ဧဝမေတံ မဟာရာဇ၊ ယထာ အာဟ မဟောသဓော။
သုညံ အန္တေပုရံ သဗ္ဗံ၊ ကာကပဋ္ဋနကံ ယထာ”တိ။

၁-ဘဝေယျာတိ (သီ၊ ဣ၊ က)

Tattha **kākapaṭṭanakaṁ yathā**ti macchagandhena āgatehi kākagaṇehi samākiṇṇo samuddatīre chaḍḍitagāmako viya.

Taṁ sutvā rājā catunnaṁ janānaṁ piyavippayogasambhavena sokena kampamāno "idaṁ mama dukkhaṁ gahapatiputtaṁ nissāya uppannan"ti daṇḍena ghaṭṭito āsīviso viya bodhisattassa ativiya kujjhi. Mahāsatto tassākāraṁ disvā "ayaṁ rājā mahāyaso kadāci kodhavasena 'kiṁ mama etehī 'khattiyamānena maṁ viheṭheyya, yannūnāhaṁ Nandādeviṁ iminā adiṭṭhapubbaṁ viya karonto tassā sarīravaṇṇaṁ vaṇṇeyyaṁ, atha so taṁ anussaritvā 'sacāhaṁ Mahosadhaṁ māressāmi, evarūpaṁ itthiratanaṁ na labhissāmi, amārento puna taṁ labhissāmī'ti attano bhariyāya sinehena na kiñci mayhaṁ karissatī"ti cintetvā attano anurakkhaṇatthaṁ pāsāde ṭhitova rattakambalantarā suvaṇṇavaṇṇaṁ bāhuṁ nīharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena vaṇṇento āha—

753. "Ito gatā mahārāja, nārī sabbaṅgasobhanā.
Kosambaphalasussoṇī, haṁsagaggarabhāṇinī.

754. Ito nītā mahārāja, nārī sabbaṅgasobhanā.
Koseyyavasanā sāmā, jātarūpasumekhalā.

755. Surattapādā kalyāṇī, suvaṇṇamaṇimekhalā.
Pārevatakkhī sutanū, bimboṭṭhā tanumajjhimā.

756. Sujātā bhujalaṭṭhīva, vedīva tanumajjhimā.
Dīghassā kesā asitā, īsakaggapavellitā.

757. Sujātā migachāpāva, hemantaggisikhāriva.
Nadīva giriduggesu, sañchannā khuddaveḷubhi.

758. Nāganāsūru kalyāṇī, paramā timbarutthanī.
Nātidīghā nātirassā, nālomā nātilomasā"ti.

Tattha **ito**ti umaṅgaṁ dasseti. **Kosambaphalakasussoṇī**ti[1] visālakañcanaphalakaṁ viya sundarasoṇī. **Haṁsagaggarabhāṇinī**ti gocaratthāya

1. Kosumbhaphalakasussoṇīti (Sī, Syā, I)

တတ္ထ **ကာကပဋ္ဋနကံ ယထာ**တိ မစ္ဆဂန္ဓေန အာဂတေဟိ ကာကဂဏေဟိ သမာကိဏ္ဏော သမုဒ္ဒတီရေ ဆဍ္ဍိတဂါမကော ဝိယ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ စတုန္နံ ဇနာနံ ပိယဝိပ္ပယောဂသမ္ဘဝေန သောကေန ကမ္ပမာနော "ဣဒံ မမ ဒုက္ခံ ဂဟပတိပုတ္တံ နိဿာယ ဥပ္ပန္န"န္တိ ဒဏ္ဍေန ဃဋ္ဋိတော အာသီဝိသော ဝိယ ဗောဓိသတ္တဿ အတိဝိယ ကုဇ္ဈိ။ မဟာသတ္တော တဿာကာရံ ဒိသ္ဝာ ''အယံ ရာဇာ မဟာယသော ကဒါစိ ကောဓဝသေန 'ကိံ မမ ဧတေဟီ'တိ ခတ္တိယမာနေန မံ ဝိဟေဌေယျ၊ ယန္နူနာဟံ နန္ဒာဒေဝိံ ဣမိနာ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဝိယ ကရောန္တော တဿာ သရီရဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏေယျံ၊ အထ သော တံ အနုဿရိတ္ဝာ 'သစာဟံ မဟောသဓံ မာရေဿာမိ၊ ဧဝရူပံ ဣတ္ထိရတနံ န လဘိဿာမိ၊ အမာရေန္တော ပုန တံ လဘိဿာမီ'တိ အတ္တနော ဘရိယာယ သိနေဟေန န ကိဉ္စိ မယ္ဟံ ကရိဿတီ''တိ စိန္တေတ္ဝာ အတ္တနော အနုရက္ခဏတ္ထံ ပါသာဒေ ဌိတော၀ ရတ္တကမ္ဗလန္တရာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဗာဟုံ နီဟရိတ္ဝာ တဿာ ဂတမဂ္ဂါစိက္ခနဝသေန ဝဏ္ဏေန္တော အာဟ—

၇၅၃။ "ဣတော ဂတာ မဟာရာဇ၊ နာရီ သဗ္ဗင်္ဂသောဘနာ။
ကောသမ္ဗဖလကသုဿောဏီ၊ ဟံသဂဂ္ဂရဘာဏိနီ။

၇၅၄။ ဣတော နီတာ မဟာရာဇ၊ နာရီ သဗ္ဗင်္ဂသောဘနာ။
ကောသေယျဝသနာ သာမာ၊ ဇာတရူပသုမေခလာ။

၇၅၅။ သုရတ္တပါဒါ ကလျာဏီ၊ သုဝဏ္ဏမဏိမေခလာ။
ပါရေဝတက္ခီ သုတနု၊ ဗိမ္ဗောဋ္ဌာ တနုမဇ္ဈိမာ။

၇၅၆။ သုဇာတာ ဘုဇလဋ္ဌိဝ၊ ဝေဒိဝ တနုမဇ္ဈိမာ။
ဒီဃဿာ ကေသာ အသိတာ၊ ဣသဂ္ဂပဝေလ္လိတာ။

၇၅၇။ သုဇာတာ မိဂဆာပါဝ၊ ဟေမန္တဂ္ဂိသိခါရိဝ။
နဒီဝ ဂိရိဒုဂ္ဂေသု၊ သဉ္ဆန္နာ ခုဒ္ဒဝေဠုဘိ။

၇၅၈။ နာဂနာသူရု ကလျာဏီ၊ ပရမာ တိမ္ဗရုတ္ထနီ။
နာတိဒီဃာ နာတိရဿာ၊ နာလောမာ နာတိလောမသာ"တိ။

တတ္ထ **ဣတော**တိ ဥမင်္ဂံ ဒဿေတိ။ **ကောသမ္ဗဖလကသုဿောဏီ**တိ ဝိသာလကဉ္စနဖလကံ ဝိယ သုန္ဒရသောဏီ။ **ဟံသဂဂ္ဂရဘာဏိနီ**တိ ဂေါစရတ္ထာယ

၁-ကောသုမ္ဘဖလကသုဿောဏီတိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

vicarantānaṁ haṁsapotakānaṁ viya gaggarena madhurena sarena[1] samannāgatā. **Koseyyavasanā**ti kañcanakhacitakoseyyavatthavasanā. **Sāmā**ti Suvaṇṇasāmā[2]. **Pārevatakkhī**ti pañcasu pasādesu rattaṭṭhāne pārevatasakuṇisadisakkhī. **Sutanū**ti sobhanasarīrā. **Bimboṭṭhā**ti bimbaphalaṁ viya surajjitamaṭṭhoṭṭhapariyosānā. **Tanumajjhimā**ti karamitatanumajjhimā[3]. **Sujātā bhujalaṭṭhīvā**ti vijambhanakāle vāteritarattapallavavilāsinī sujātā bhujalatā viya virocati. **Vedīvā**ti[4] kañcanavedi viya tanumajjhimā. **Īsakaggapavellitā**ti īsakaṁ aggesu onatā. Īsakaggapavellitā vā nettiṁsāya[5] aggaṁ viya vinatā.

Migachāpāvāti pabbatasānumhi sujātā ekavassikabyagghapotikā viya vilāsakuttiyuttā. **Hemantaggisikhārivā**ti obhāsasampannatāya hemante aggisikhā viya sobhati. **Khuddaveḷubhī**ti yathā khuddakehi udakaveḷūhi sañchannā nadī sobhati, evaṁ tanukalomāya lomarājiyā sobhati. **Kalyāṇī**ti chavimaṁsakesanhāru-aṭṭhīnaṁ vasena pañcavidhena kalyāṇena samannāgatā. **Paramā timbarutthanī**ti timbarutthanī paramā[6] uttamā, suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇavaṇṇatimbaruphaladvayamivassā susaṇṭhānasampannaṁ nirantaraṁ thanayugalaṁ.

Evaṁ mahāsatte tassā rūpasiriṁ vaṇṇenteva tassa sā pubbe adiṭṭhapubbā viya ahosi, balavasinehaṁ uppādesi. Athassa sinehuppattibhāvaṁ ñatvā mahāsatto anantaraṁ gāthamāha—

759. “Nandāya nūna maraṇena, nandasi sirivāhana.
Ahañca nūna nandā ca, gacchāma yamasādhanan”ti.

Tattha **sirivāhanā**ti sirisampannavāhana ahārāja nūna tvaṁ evaṁ uttamarūpadharāya Nandāya maraṇena nandasīti vadati. **Gacchāmā**ti sace hi tvaṁ maṁ māressasi, ekaṁseneva amhākaṁ rājā Nandaṁ māressati. Iti Nandā ca ahañca Yamassa santikaṁ gamissāma, Yamo amhe ubho disvā

1. Bhaññena (Sī, I)
2. Suvaṇṇasarīrā (Syā, Ka)
3. Karamitamajjhimā (I), karatanumajjhimā (Ka)
4. Vellīvāti (Sī, I)
5. Rathiyāya (Sī), potthaniyā (Syā)
6. Paṭhamātimbarutthanīti timbarutthanīnaṁ paṭhamā (Sī, I)

ဝိစရန္တာနံ ဟံသပေါတကာနံ ဝိယ ဂဂ္ဂရေန မဓုရေန သရေန[1] သမန္နာဂတာ။ **ကောသေယျဝသနာ**တိ ကञ္စနခစိတကောသေယျဝတ္ထဝသနာ။ **သာမာ**တိ သုဝဏ္ဏသာမာ[2]။ **ပါရေဝတက္ခီ**တိ ပဉ္စသု ပသာဒေသု ရတ္တဋ္ဌာနေ ပါရေဝတ-သကုဏိသဒိသက္ခီ။ **သုတနူ**တိ သောဘနသရီရာ။ **ဗိမ္ဗောဋ္ဌာ**တိ ဗိမ္ဗဖလံ ဝိယ သုရဇ်ဇိတမဋ္ဌောဋ္ဌပရိယောသာနာ။ **တနုမဇ္ဈိမာ**တိ ကရမိတတနုမဇ္ဈိမာ[3]။ **သုဇာတာ ဘုဇလဋ္ဌိဝါ**တိ ဝိဇမ္ဘနကာလေ ဝါတေရိတရတ္တပလ္လဝဝိလာသိနီ သုဇာတာ ဘုဇလတာ ဝိယ ဝိရောစတိ။ **ဝေဒိဝါ**တိ[4] ကဉ္စနဝေဒိ ဝိယ တနုမဇ္ဈိမာ။ **ဣသကဂ္ဂပဝေလ္လိတာ**တိ ဣသကံ အဂ္ဂေသု သြနတာ။ ဣသကဂ္ဂ-ပဝေလ္လိတာ ဝါ နေတ္တိံသာယ[5] အဂ္ဂံ ဝိယ ဝိနတာ။

မိဂဆာပါဝါတိ ပဗ္ဗတသာနုမှိ သုဇာတာ ကေဝဿိကဗျဂ္ဃပေါတိကာ ဝိယ ဝိလာသကုတ္တိယုတ္တာ။ **ဟေမန္တဂ္ဂိသိခါရိဝါ**တိ သြဘာသသမ္ပန္နတာယ ဟေမန္တေ အဂ္ဂိသိခါ ဝိယ သောဘတိ။ **ခုဒ္ဒဝေဠုဘီ**တိ ယထာ ခုဒ္ဒကေဟိ ဥဒကဝေဋ္ဌေဟိ သဉ္ဆန္နာ နဒီ သောဘတိ၊ ဧဝံ တနုကလောမာယ လောမရာ-ဇိယာ သောဘတိ။ **ကလျာဏီ**တိ ဆဝိမံသကေသနှာရ္ဝအဋ္ဌိနံ ဝသေန ပဉ္စဝိဓေန ကလျာဏေန သမန္နာဂတာ။ **ပရမာ တိမ္ဗရုတ္ထနီ**တိ တိမ္ဗရုတ္ထနီ ပရမာ[6] ဥတ္တမာ၊ သုဝဏ္ဏဖလကေ ဌပိတသုဝဏ္ဏဝဏ္ဏတိမ္ဗရုဖလဒ္ဝယမိဝဿာ သုသဏ္ဌာန-သမ္ပန္နံ နိရန္တရံ ထနယုဂလံ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော တဿာ ရူပသိရိံ ဝဏ္ဏေန္တေဝ တဿ သာ ပုဗ္ဗေ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ ဝိယ အဟောသိ၊ ဗလဝသိနေဟံ ဥပ္ပါဒေသိ။ အထဿ သိနေ-ဟုပ္ပတ္တိဘာဝံ ဉတ္ဝာ မဟာသတ္တော အနန္တရံ ဂါထမာဟ—

၇၅၉။ “နန္ဒာယ နූန မရဏေန၊ နန္ဒသိ သိရိဝါဟန။
အဟဉ္စ နူန နန္ဒာ စ၊ ဂစ္ဆာမ ယမသာဓန”န္တိ။

တတ္ထ **သိရိဝါဟနာ**တိ သိရိသမ္ပန္နဝါဟန မဟာရာဇ နူန တွံ ဧဝံ ဥတ္တမ-ရူပဓာယ နန္ဒာယ မရဏေန နန္ဒသိတိ ဝဒတိ။ **ဂစ္ဆာမာ**တိ သစေ ဟိ တွံ မံ မာရေဿသိ၊ ကေဝလေနေဝ အမှာကံ ရာဇာ နန္ဒံ မာရေဿတိ။ ဣတိ နန္ဒာ စ အဟဉ္စ ယမဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမ၊ ယမော အမှေ ဥဘောပိ ဒိသွာ

၁-ဘညေန (သီ၊ ဣ)
၂-သုဝဏ္ဏသရီရာ (သျာ၊က)
၃-ကရမိတမဇ္ဈိမာ (ဣ)၊ ကရတနုမဇ္ဈိမာ (က)
၄-ဝေလ္လီဝါတိ (သီ၊ ဣ)
၅-ရထိယာယ (သီ)၊ ပေါတ္ထနိယာ (သျာ)
၆-ပဌမာတိမ္ဗရုတ္ထနီတိ တိမ္ဗရုတ္ထနီနံ ပဌမာ (သီ၊ ဣ)

Nandaṁ mayhameva dassati, tassa tuyhaṁ maṁ māretvā[1] tādisaṁ itthiratanaṁ alabhantassa kiṁ rajjena[2], nāhaṁ attano maraṇena parihāniṁ passāmi devāti.

Iti mahāsatto ettake ṭhāne Nandameva vaṇṇesi, na itare tayo jane. Kiṁ kāraṇā? Sattā hi nāma piyabhariyāsu viya sesesu ālayaṁ na karonti, mātaraṁ vā saranto puttadhītaropi sarissatīti tasmā tameva vaṇṇesi, rājamātaraṁ pana mahallikābhāvena na vaṇṇesi. Ñāṇasampanne mahāsatte madhurassarena vaṇṇenteyeva Nandādevī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi. Tato rājā cintesi "ṭhapetvā Mahosadhaṁ aññho mama bhariyaṁ ānetuṁ samattho nāma natthī"ti. Athassa naṁ sarantassa soko uppajji. Atha naṁ mahāsatto "mā cintayittha mahārāja, devī ca te putto ca mātā ca tayopi āgacchissanti, mama gamanamevettha pamāṇaṁ, tasmā tvaṁ assāsaṁ paṭilabha narindā"ti rājānaṁ assāsesi. Atha rājā cintesi "ahaṁ attano nagaraṁ surakkhitaṁ sugopitaṁ kārāpetvā imaṁ upakārinagaraṁ ettakena balavāhanena parikkhipitvāva ṭhito. Ayaṁ pana paṇḍito evaṁ sugopitāpi mama nagarā deviñca me puttañca mātarañca ānetvā Vedehassa dāpesi. Amhesu ca evaṁ parivāretvā ṭhitesveva ekassapi ajānantassa Vedehaṁ sasenāvāhanaṁ palāpesi. Kiṁ nu kho dibbamāyaṁ jānāti, udāhu cakkhumohanan"ti. Atha naṁ pucchanto āha—

760. "Dibbaṁ adhīyase māyaṁ, akāsi cakkhumohanaṁ.
Yo me amittaṁ hatthagataṁ, Vedehaṁ parimocayī"ti.

Taṁ sutvā mahāsatto "ahaṁ dibbamāyaṁ jānāmi, paṇḍitā hi nāma dibbamāyaṁ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānampi parampi dukkhato mocayantiyevā"ti vatvā āha—

761. "Adhīyanti mahārāja, dibbamāyi'dha paṇḍitā.
Te mocayanti attānaṁ, paṇḍitā mantino janā.

1. Mayhaṁ maritvāpi (Sī, Syā), mayhaṁ māretvāpi (I)
2. Labhantassa kiṁ chijjati (Sī, I), labhantassa kiṁ chijjissati (Syā)

နန္ဒံ မယ္ဟမေဝ ဒဿတိ၊ တဿ တုယ္ဟံ မံ မာရေတ္ဝာ[1] ကာဒိသံ ဣတ္ထိရတနံ အလဘန္တဿ ကိံ ရဇ္ဇေန[2]၊ နာဟံ အတ္တနော မရဏေန ပရိဟာနိံ ပဿာမီ ဒေဝါတိ။

ဣတိ မဟာသတ္တော ထွေကေ ဌာနေ နန္ဒမေဝ ဝဏ္ဏေသိ, န ဣတရေ တယော ဇနေ။ ကိံကာရဏာ? သတ္တာ ဟိ နာမ ပိယဘရိယာသု ဝိယ သေသေသု အာလယံ န ကရောန္တိ၊ မာတရံ ဝါ သရန္တော ပုတ္တမိတရောပိ သရိဿတီတိ တသ္မာ တမေဝ ဝဏ္ဏေသိ၊ ရာဇမာတရံ ပန မဟလ္လိကာဘာဝေန န ဝဏ္ဏေသိ။ ဉာဏသမ္ပန္နေ မဟာသတ္တေ မဓုရဿရေန ဝဏ္ဏေန္တေယေဝ နန္ဒာဒေဝီ အာဂန္ဒ္ဝာ ရညော ပုရတော ဌိတာ ဝိယ အဟောသိ။ တတော ရာဇာ စိန္တေသိ "ဌပေတ္ဝာ မဟောသဓံ အညော မမ ဘရိယံ အာနေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထီ"တိ။ အထဿ နံ သရန္တဿ သောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော "မာ စိန္တယိတ္ထ မဟာရာဇ၊ ဒေဝီ စ တေ ပုတ္တော စ မာတာ စ တယောပိ အာဂစ္ဆိဿန္တိ၊ မမ ဂမနမေဝေတ္ထ ပမာဏံ၊ တသ္မာ တွံ အဿာသံ ပဋိလဘ နရိန္ဒာ"တိ ရာဇာနံ အဿာသေသိ။ အထ ရာဇာ စိန္တေသိ "အဟံ အတ္တနော နဂရံ သုရက္ခိတံ သုဂေါပိတံ ကာရာပေတ္ဝာ ဣမံ ဥပကာရိနဂရံ ထွေကေန ဗလဝါဟနေန ပရိက္ခိပိတ္ဝာဝ ဌိတော။ အယံ ပန ပဏ္ဍိတော ဧဝံ သုဂေါပိတာပိ မမ နဂရာ ဒေဝိဉ္စ မေ ပုတ္တဉ္စ မာတရဉ္စ အာနေတ္ဝာ ဝေဒေဟဿ ဒါပေသိ။ အမှေသု စ ဧဝံ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတေသ္ဝေဝ ကေသဝိ အဇာနန္တဿ ဝေဒေဟံ သသေနာဝါဟနံ ပလာပေသိ။ ကိံ နု ခေါ ဒိဗ္ဗမာယံ ဇာနာတိ, ဥဒါဟု စက္ခုမောဟန"န္တိ။ အထ နံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ—

၇၆၀။ "ဒိဗ္ဗံ အဓီယသေ မာယံ၊ အကာသိ စက္ခုမောဟနံ။
ယော မေ အမိတ္တံ ဟတ္ထဂတံ၊ ဝေဒေဟံ ပရိမောစယီ"တိ။

တံ သုတ္ဝာ မဟာသတ္တော "အဟံ ဒိဗ္ဗမာယံ ဇာနာမိ၊ ပဏ္ဍိတာ ဟိ နာမ ဒိဗ္ဗမာယံ ဥဂ္ဂဏှိတ္ဝာ ဘယေ သမ္ပတ္တေ အတ္တာနမ္ပိ ပရမ္ပိ ဒုက္ခတော မောစယန္တိယေဝါ"တိ ဝတ္ဝာ အာဟ—

၇၆၁။ "အဓီယန္တိ မဟာရာဇ၊ ဒိဗ္ဗမာယိ'ဓ ပဏ္ဍိတာ။
တေ မောစယန္တိ အတ္တာနံ၊ ပဏ္ဍိတာ မန္တိနော ဇနာ။

၁-မယ္ဟံ မရိတ္ဝာပိ (သီ၊ သျာ)၊ မယ္ဟံ မာရေတ္ဝာပိ (ဋ္ဌ)
၂-လဘန္တဿ ကိံ ဆိဇ္ဇတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ လဘန္တဿ ကိံ ဆိဇ္ဇိဿတိ (သျာ)

762. Santi māṇavaputtā me, kusalā sandhichedakā.
Yesaṁ katena maggena, Vedeho Mithilaṁ gato”ti.

Tattha **dibbamāyi’dhā**ti dibbamāyaṁ idha. **Māṇavaputtā**ti upaṭṭhākataruṇayodhā. **Yesaṁ katenā**ti yehi katena. **Maggenā**ti alaṅkata-umaṅgena.

Taṁ sutvā rājā “alaṅkata-umaṅgena kira gato, kīdiso nu kho umaṅgo”ti umaṅgaṁ daṭṭhukāmo ahosi. Athassa icchitaṁ ñatvā mahāsatto “rājā umaṅgaṁ daṭṭhukāmo, dassessāmissa umaṅgan”ti dassento āha—

763. “Iṅgha passa mahārāja, umaṅgaṁ sādhu māpitaṁ.
Hatthīnaṁ atha assānaṁ, rathānaṁ atha pattinaṁ.
Ālokabhūtaṁ tiṭṭhantaṁ, umaṅgaṁ sādhu māpitan”ti.

Tattha **hatthīnan**ti iṭṭhakakammacittakammavasena[1] katānaṁ etesaṁ hatthi-ādīnaṁ pantīhi upasobhitaṁ alaṅkatadevasabhāsadisaṁ ekobhāsaṁ hutvā tiṭṭhantaṁ umaṅgaṁ passa devāti.

Evañca pana vatvā “mahārāja mama paññāya māpite candassa ca sūriyassa ca uṭṭhitaṭṭhāne viya pākaṭe alaṅkata-umaṅge[2] asītimahādvārāni catusaṭṭhicūḷadvārāni ekasatasayanagabbhe anekasatadīpagabbhe ca passa, mayā saddhiṁ samaggā sammodamāno hutvā attano balena saddhiṁ upakārinagaraṁ pavisa devā”ti nagaradvāraṁ vivarāpesi. Rājā ekasatarājaparivāro nagaraṁ pāvisi. Mahāsatto pāsādā oruyha rājānaṁ vanditvā saparivāraṁ ādāya umaṅgaṁ pāvisi. Rājā alaṅkatadevasabhaṁ viya umaṅgaṁ disvā bodhisattassa guṇe vaṇṇento āha—

764. “Lābhā vata Videhānaṁ, yassi’me’disā paṇḍitā.
Ghare vasanti vijite, yathā tvaṁ’si Mahosadhā”ti.

Tattha **videhānan**ti evarūpānaṁ paṇḍitānaṁ ākarassa uṭṭhānaṭṭhānabhūtassa videhānaṁ janapadassa lābhā vata. **Yassi’me’disā**ti yassa

1. Potthakammacittakammavasena (Sī, Syā, I)
2. Mama paññācandassa ñāṇasuriyassa ca uṭṭhitaṭṭhāne alaṅkata-ummagge (Sī)

၇၆၂။ ‘သန္တိ မာဏဝပုတ္တာ မေ၊ ကုသလာ သန္ဓိဆေဒကာ။
ယေသံ ကတေန မဂ္ဂေန၊ ဝေဒေဟော မိထိလံ ဂတော”တိ။

တတ္ထ **ဒိဗ္ဗမာယိ’ဓ**တိ ဒိဗ္ဗမာယံ ဣဓ။ **မာဏဝပုတ္တာ**တိ ဥပဋ္ဌာကတရုဏယောဓာ။ **ယေသံ ကတေနာ**တိ ယေဟိ ကတေန။ **မဂ္ဂေနာ**တိ အလင်္ကတဥမဂ်ေန။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “အလင်္ကတဥမဂ်ေန ကိရ ဂတော၊ ကီဒိသော နု ခေါ ဥမဂ်ေါ”တိ ဥမင်္ဂံ ဒဋ္ဌုကာမော အဟောသိ။ အထဿ ဣစ္ဆိတံ ဉတ္ဝာ မဟာသတ္တော “ရာဇာ ဥမင်္ဂံ ဒဋ္ဌုကာမော၊ ဒယေ်ယျာမိဿ ဥမင်္ဂ”န္တိ ဒယေ်နော် အာဟ—

၇၆၃။ ‘‘ဣဃ် ပဿ မဟာရာဇ၊ ဥမင်္ဂံ သာဓု မာပိတံ။
ဟတ္ထိနံ အထ အဿာနံ၊ ရထာနံ အထ ပတ္တိနံ။
အာလောကဘူတံ တိဋ္ဌန္တံ၊ ဥမင်္ဂံ သာဓု မာပိတ”န္တိ။

တတ္ထ **ဟတ္ထိန**န္တိ ဣဋ္ဌကကမ္မစိတ္တကမ္မဝသေန[1] ကတာနံ ဧတေသံ ဟတ္ထိ-အာဒီနံ ပန္တီဟိ ဥပသောဘိတံ အလင်္ကတဒေဝသဘာသဒိသံ ဧကောဘာသံ ဟုတ္ဝာ တိဋ္ဌန္တံ ဥမင်္ဂံ ပဿ ဒေဝါတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ “မဟာရာဇ မမ ပညာယ မာပိတေ စန္ဒဿ စ သူရိ-ယဿ စ ဥဋ္ဌိတဋ္ဌာနေ ဝိယ ပါကဋေ အလင်္ကတဥမဂ်ေ[2] အသီတိမဟာဒွါရာနိ စတုသဋ္ဌိစူဠဒွါရာနိ ကေသတဘသယနဂဗ္ဘေ အနေကသတဒီပဂဗ္ဘေ စ ပဿ၊ မယာ သဒ္ဓိံ သမဂ္ဂေါ သမ္မောဒမာနော ဟုတ္ဝာ အတ္တနော ဗလေန သဒ္ဓိံ ဥပကာရိနဂရံ ပဝိသ ဒေဝါ”တိ နဂရဒွါရံ ဝိဝရာပေသိ။ ရာဇာ ကေ-သတရာဇပရိဝါရော နဂရံ ပါဝိသိ။ မဟာသတ္တော ပါသာဒါ ဩရုယှ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ သပရိဝါရံ အာဒါယ ဥမင်္ဂံ ပါဝိသိ။ ရာဇာ အလင်္ကတဒေဝသဘံ ဝိယ ဥမင်္ဂံ ဒိသ္ဝာ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏေ ဝဏ္ဏေန္တော အာဟ—

၇၆၄။ ‘‘လာဘာ ဝတ ဝိဒေဟာနံ၊ ယဿိ’မေ’ဒိသာ ပဏ္ဍိတာ။
ဃရေ ဝသန္တိ ဝိဇိတေ၊ ယထာ တွံ’သိ မဟောသဓာ’’တိ။

တတ္ထ **ဝိဒေဟာန**န္တိ ဝေရုပါနံ ပဏ္ဍိတာနံ အာကရဿ ဥဋ္ဌာနဋ္ဌာန-ဘူတဿ ဝိဒေဟာနံ ဇနပဒဿ လာဘာ ဝတ။ **ယဿိ’မေ’ဒိသာ**တိ ယဿ

1. ဂ-ပေါတ္ထကမ္မစိတ္တကမ္မဝသေန (သီ၊ သျာ၊ ဣ)
2. ၂-မမ ပညာစန္ဒဿ ဉာဏသူရိယဿ စ ဥဋ္ဌိတဋ္ဌာနေ အလင်္ကတဥမ္မဂ္ဂေ (သီ)

ime evarūpā paṇḍitā upāyakusalā santike vā ekaghare vā ekajanapade vā ekaraṭṭhe vā vasanti, tassapi lābhā vata. **Yathā tvaṁ'sī**ti yathā tvaṁ asi, tādisena paṇḍitena saddhiṁyeva ekaraṭṭhe vā ekajanapade vā ekanagare vā ekaghare vā vasituṁ labhanti. Tesaṁ Videharaṭṭhavāsīnaṁ ceva Mithilanagaravāsīnañca tayā saddhiṁ ekato vasituṁ labhantānaṁ lābhā vatāti vadati.

Athassa mahāsatto ekasatasayanagabbhe dasseti. Ekassa dvāre vivaṭe sabbesaṁ vivarīyati. Ekassa dvāre pidahite sabbesaṁ pidhīyati. Rājā umaṅgaṁ olokento purato gacchati, paṇḍito pana pacchato. Sabbā senā umaṅgameva pāvisi. Rājā umaṅgato nikkhami. Paṇḍito tassa nikkhantabhāvaṁ ñatvā sayaṁ nikkhamitvā aññesaṁ nikkhamituṁ adatvā umaṅgadvāraṁ pidahanto āṇiṁ akkami. Tāvadeva asītimahādvārāni catusaṭṭhicūḷadvārāni ekasatasayanagabbhadvārāni anekasatadīpagabbhadvārānica ekappahāreneva pidahiṁsu. Sakalo umaṅgo Lokantariyanirayo viya andhakāro ahosi. Mahājano bhītatasito ahosi. Mahāsatto hiyyo umaṅgaṁ pavisanto yaṁ khaggaṁ vāluke ṭhapesi, taṁ gahetvā bhūmito aṭṭhārasahatthubbedhaṁ ākāsaṁ ullaṅghitvā oruyha rājānaṁ hatthe gahetvā asiṁ uggiritvā tāsetvā "mahārāja sakalajambudīpe rajjaṁ kassa rajjan"ti pucchi. So bhīto "tuyhameva paṇḍitā"ti vatvā "abhayaṁ me dehī"ti āha. "Mā bhāyittha mahārāja, nāhaṁ taṁ māretukāmatāya khaggaṁ parāmasiṁ, mama paññānubhāvaṁ dassetuṁ parāmasin"ti khaggaṁ rañño adāsi. Atha naṁ khaggaṁ gahetvā ṭhitaṁ "mahārāja sace maṁ māretukāmosi, idāneva iminā khaggena mārehi. Atha abhayaṁ dātukāmo, abhayaṁ dehī"ti āha. "Paṇḍita mayā tuyhampi abhayaṁ dinnameva, tvaṁ mā cintayī"ti asiṁ ṭhapetvā ubhopi aññamaññaṁ adubbhāya sapathaṁ kariṁsu.

Atha rājā bodhisattaṁ āha "paṇḍita evaṁ ñāṇabalasampanno hutvā rajjaṁ kasmā na gaṇhāsī"ti. Mahārāja ahaṁ icchamāno ajjeva sakalajambudīpe rājāno māretvā rajjaṁ gaṇheyyaṁ, paraṁ māretvā ca yasaggahaṇaṁ nāma paṇḍitehi na pasatthanti. Paṇḍita mahājano dvāraṁ alabhamāno paridevati, umaṅgadvāraṁ vivaritvā mahājanassa jīvitadānaṁ

ဧမေ ဧဝရူပါ ပဏ္ဍိတာ ဥပါယကုသလာ သန္တိကေ ဝါ ဧကဃရေ ဝါ ဧကဇနပဒေ ဝါ ဧကရဋ္ဌေ ဝါ ဝသန္တိ၊ တဿပိ လာဘာ ဝတ။ **ယထာ တွံ'သီ**တိ ယထာ တွံ အသိ၊ တာဒိသေန ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံယေဝ ဧကရဋ္ဌေ ဝါ ဧကဇနပဒေ ဝါ ဧကနဂရေ ဝါ ဧကဃရေ ဝါ ဝသိတုံ လဘန္တိ။ တေသံ ဝိဒေဟရဋ္ဌဝါသိနံ စေဝ မိထိလနဂရဝါသိနဉ္စ တယာ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဝသိတုံ လဘန္တာနံ လာဘာ ဝတာတိ ဝဒတိ။

အထဿ မဟာသတ္တော ဧကသတသယနဂဗ္ဘေ ဒဿေတိ။ ဧကဿ ဒွါရေ ဝိဝဋေ သဗ္ဗေသံ ဝိဝရီယတိ။ ဧကဿ ဒွါရေ ပိဒဟိတေ သဗ္ဗေသံ ပိဓီယတိ။ ရာဇာ ဥမင်္ဂံ ဩလောကေန္တော ပုရတော ဂစ္ဆတိ, ပဏ္ဍိတော ပန ပစ္ဆတော။ သဗ္ဗာ ဧနာ ဥမင်္ဂမေဝ ပါဝိသိ။ ရာဇာ ဥမင်္ဂတော နိက္ခမိ။ ပဏ္ဍိတော တဿ နိက္ခန္တဘာဝံ ဉတ္ဝာ သယံ နိက္ခမိတ္ဝာ အညေသံ နိက္ခမိတုံ အဒတ္ဝာ ဥမင်္ဂဒွါရံ ပိဒဟန္တော အာဏိံ အက္ကမိ။ တာဝဒေဝ အသီတိမဟာဒွါရာနိ စတုသဋ္ဌိစူဠဒွါရာနိ ဧကသတသယနဂဗ္ဘဒွါရာနိ အနေကသတဒီပဂဗ္ဘဒွါရာနိ စ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ပိဒဟိံသု။ သကလော ဥမင်္ဂေါ လောကန္တရိယနိရယော ဝိယ အန္ဓကာရော အဟောသိ။ မဟာဇနော ဘီတတသိတော အဟောသိ။ မဟာသတ္တော ဟိယျော ဥမင်္ဂံ ပဝိသန္တော ယံ ခဂ္ဂံ ဝါလုကေ ဌပေသိ၊ တံ ဂဟေတ္ဝာ ဘူမိတော အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အာကာသံ ဥလ္လင်ဃိတ္ဝာ ဩရုယှ ရာဇာနံ ဟတ္ထေ ဂဟေတ္ဝာ အသိံ ဥဂ္ဂိရိတ္ဝာ တာသေတ္ဝာ "မဟာရာဇ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ကဿ ရဇ္ဇ"န္တိ ပုစ္ဆိ။ သော ဘီတော "တုယှမေဝ ပဏ္ဍိတာ"တိ ဝတ္ဝာ "အဘယံ မေ ဒေဟီ"တိ အာဟ။ "မာ ဘာယိတ္ထ မဟာရာဇ၊ နာဟံ တံ မာရေတုကာမတာယ ခဂ္ဂံ ပရာမသိံ၊ မမ ပညာနုဘာဝံ ဒဿေတုံ ပရာမသိ"န္တိ ခဂ္ဂံ ရညော အဒါသိ။ အထ နံ ခဂ္ဂံ ဂဟေတ္ဝာ ဌိတံ "မဟာရာဇ သစေ မံ မာရေတုကာမောသိ၊ ဣဒါနေဝ ဣမိနာ ခဂ္ဂေန မာရေဟိ။ အထ အဘယံ ဒါတုကာမော၊ အဘယံ ဒေဟီ"တိ အာဟ။ "ပဏ္ဍိတ မယာ တုယှမ္ပိ အဘယံ ဒိန္နမေဝ၊ တွံ မာ စိန္တယီ"တိ အသိံ ဌပေတ္ဝာ ဥဘောပိ အညမညံ အဒ္ဒုဘာယ သပထံ ကရိံသု။

အထ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တံ အာဟ "ပဏ္ဍိတ ဧဝံ ဉာဏဗလသမ္ပန္နော ဟုတ္ဝာ ရဇ္ဇံ ကသ္မာ န ဂဏှာသီ"တိ။ မဟာရာဇ အဟံ ဣဒ္ဓမာနော အဇ္ဇေဝ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇာနော မာရေတ္ဝာ ရဇ္ဇံ ဂဏှေယျံ၊ ပရံ မာရေတ္ဝာ ဧ၀ံ ယသဂ္ဂဟဏံ နာမ ပဏ္ဍိတေဟိ န ပသတ္ထန္တိ။ ပဏ္ဍိတ မဟာဇနော ဒွါရံ အလဘမာနော ပရိဒေဝတိ၊ ဥမင်္ဂဒွါရံ ဝိဝရိတ္ဝာ မဟာဇနဿ ဇီဝိတဒါနံ

dehīti. So dvāraṁ vivari, sakalo umaṅgo ekobhāso ahosi. Mahājano assāsaṁ paṭilabhi. Sabbe rājāno attano senāya saddhiṁ nikkhamitvā paṇḍitassa santikaṁ āgamiṁsu. So rañño saddhiṁ visālamāḷake aṭṭhāsi. ( )[1] Atha naṁ te rājāno āhaṁsu "paṇḍita taṁ nissāya jīvitaṁ laddhaṁ, sace muhuttaṁ umaṅgadvāraṁ na vivarittha, sabbesaṁ no tattheva maraṇaṁ abhavissā"ti. Na mahārājāno idāneva tumhehi maññeva nissāya jīvitaṁ laddhaṁ, pubbepi laddhaṁyevāti. Kadā paṇḍitāti. Ṭhapetvā amhākaṁ nagaraṁ sakalajambudīpe rajjaṁ gahetvā Uttarapañcālanagaraṁ gantvā uyyāne jayapānaṁ pātuṁ surāya paṭiyattakālaṁ sarathāti. Āma paṇḍitāti. Tadā esa rājā Kevaṭṭena saddhiṁ dummantitena visayojitāya surāya ceva macchamaṁsehi ca tumhe māretuṁ kiccamakāsi. Athāhaṁ "mādise paṇḍite dharamāne ime anāthamaraṇaṁ mā marantū"ti attano yodhe pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṁ mantaṁ bhinditvā tumhākaṁ jīvitadānaṁ adāsinti.

Te sabbepi ubbiggamānasā hutvā Cūḷanirājānaṁ pucchiṁsu "saccaṁ kira mahārājā"ti. Āma mayā Kevaṭṭassa kathaṁ gahetvā kathaṁ, saccameva paṇḍito kathetīti. Te sabbepi mahāsattaṁ āliṅgitvā "paṇḍita tvaṁ sabbesaṁ no patiṭṭhā jāto, taṁ nissāya mayaṁ jīvitaṁ labhimhā"ti sabbapasādhanehi mahāsattassa pūjaṁ kariṁsu. Paṇḍito rājānaṁ āha "mahārāja tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṁsaggasseva esa doso, ime rājāno khamāpethā"ti. Rājā "mayā duppurisaṁ nissāya tumhākaṁ evarūpaṁ kataṁ, esa mayhaṁ doso, khamatha me dosaṁ, puna evarūpaṁ na karissāmī"ti khamāpesi. Te aññamaññaṁ accayaṁ desetvā samaggā sammodamānā ahesuṁ. Atha rājā bahūni khādanīyabhojanīyagandhamālādīni āharāpetvā sabbehi saddhiṁ sattāhaṁ umaṅgeyeva kīḷitvā nagaraṁ pavisitvā mahāsattassa mahāsakkāraṁ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale nisīditvā paṇḍitaṁ attano santike vasāpetukāmatāya āha—

1. (Mahārāja imasmiṁ ṭhāne Pañcālacandiṁ ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisiñciṁ, mahārāja imissā kāraṇā āgato, ayaṁ te aggamahesī hotūti.) (Ka)

ဒေဟီတိ။ သော ဒ္ဝါရံ ဝိဝရိ၊ သကလော ဥမင်္ဂါ ကောဘာသော အဟောသိ။ မဟာဇနော အဿာသံ ပဋိလဘိ။ သဗ္ဗေ ရာဇာနော အတ္တနော သေနာယ သဒ္ဓိံ နိက္ခမိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ သန္တိကံ အာဂမိံသု။ သော ရညော သဒ္ဓိံ ဝိသာလမာဋ္ဌကေ အဋ္ဌာသိ။ ( )[1] အထ နံ တေ ရာဇာနော အာဟံသု "ပဏ္ဍိတ တံ နိဿာယ ဇီဝိတံ လဒ္ဓံ၊ သစေ မုဟုတ္တံ ဥမင်္ဂဒ္ဝါရံ န ဝိဝရိဿ၊ သဗ္ဗေသံ နော တတ္ထေဝ မရဏံ အဘဝိဿာ"တိ။ န မဟာရာဇာနော ဣဒါနေဝ တုမှေဟိ မညေဝ နိဿာယ ဇီဝိတံ လဒ္ဓံ၊ ပုဗ္ဗေပိ လဒ္ဓံယေဝါတိ။ ကဒါ ပဏ္ဍိတာတိ။ ဌပေတ္ဝာ အမှာကံ နဂရံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ဂဟေတ္ဝာ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရံ ဂန္ဒ္ဝာ ဥယ္ယာနေ ဇယပါနံ ပါတုံ သုရာယ ပဋိယတ္တကာလံ သရထာတိ။ အာမ ပဏ္ဍိတာတိ။ တဒါ သေ ရာဇာ ကေဝဋ္ဋေန သဒ္ဓိံ ဒုမ္မန္တိတေန ဝိသယောဇိ-တာယ သုရာယ စေဝ မစ္ဆမံသေဟိ စ တုမှေ မာရေတုံ ကိစ္စမကာသိ။ အထာဟံ "မာဒိသေ ပဏ္ဍိတေ ဓရမာနေ ဣမေ အနာထမရဏံ မာ မရန္တူ"တိ အတ္တနော ယောဓေ ပေသေတ္ဝာ သဗ္ဗဘာဇနာနိ ဘိန္ဒာပေတ္ဝာ တေသံ မန္တံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ တုမှာကံ ဇီဝိတဒါနံ အဒါသိန္တိ။

တေ သဗ္ဗေပိ ဥဗ္ဗိဂ္ဂမာနသာ ဟုတ္ဝာ စူဠနိရာဇာနံ ပုစ္ဆိံသု "သစ္စံ ကိရ မဟာရာဇာ''တိ။ အာမ မယာ ကေဝဋ္ဋဿ ကထံ ဂဟေတ္ဝာ ကထံ၊ သစ္စမေဝ ပဏ္ဍိတော ကထေတီတိ။ တေ သဗ္ဗေပိ မဟာသတ္တံ အာလိင်္ဂိတ္ဝာ ''ပဏ္ဍိတ တွံ သဗ္ဗေသံ နော ပတိဋ္ဌာ ဇာတော၊ တံ နိဿာယ မယံ ဇီဝိတံ လဘိမှာ''တိ သဗ္ဗပသာဓနေဟိ မဟာသတ္တဿ ပူဇံ ကရိံသု။ ပဏ္ဍိတော ရာဇာနံ အာဟ "မဟာရာဇ တုမှေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ပါပမိတ္တသံသဂ္ဂဿေဝ ဧသ ဒေါသော၊ ဣမေ ရာဇာနော ခမာပေထာ"တိ။ ရာဇာ "မယာ ဒုပ္ပုရိသံ နိဿာယ တုမှာကံ ဧဝရူပံ ကတံ၊ ဧသ မယ္ဟံ ဒေါသော၊ ခမထ မေ ဒေါသံ၊ ပုန ဧဝရူပံ န ကရိဿာမီ"တိ ခမာပေသိ။ တေ အညမညံ အစ္စယံ ဒေသေတ္ဝာ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ အဟေသုံ။ အထ ရာဇာ ဗဟူနိ ခါဒနီယဘောဇနီယဂန္ဓမာလာဒီနိ အာဟ-ရာပေတ္ဝာ သဗ္ဗေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တာဟံ ဥမင်္ဂေယေဝ ကီဠိတ္ဝာ နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ မဟာသတ္တဿ မဟာသက္ကာရံ ကာရေတ္ဝာ ဧကသတရာဇပရိဝုတော မဟာ-တလေ နိသီဒိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတံ အတ္တနော သန္တိကေ ဝသာပေတုကာမတာယ အာဟ—

၁-(မဟာရာဇ ဤမသ္မိံ ဌာနေ ပဉ္စာလစန္ဒိံ ရတနရာသိမှိ ဌပေတ္ဝာ အဘိသိဉ္စိံ၊ မဟာရာဇ ဤမိဿာ ကာရဏာ ဇာဂဟော၊ အယံ တေ အဂ္ဂမဟေသီ ဟောတူတိ။) (က)

765. “Vuttiñca parihārañca, diguṇaṁ bhattavetanaṁ.
Dadāmi vipule bhoge, bhuñja kāme ramassu ca.
Mā Videhaṁ paccagamā, kiṁ Videho karissatī”ti.

Tattha **vuttin**ti yasanissitaṁ jīvitavuttiṁ. **Parihāran**ti gāmanigamadānaṁ. **Bhattan**ti nivāpaṁ. **Vetanan**ti paribbayaṁ. **Bhoge**ti aññepi te vipule bhoge dadāmi.

Paṇḍito taṁ paṭikkhipanto āha—

766. “Yo cajetha mahārāja, bhattāraṁ dhanakāraṇā.
Ubhinnaṁ hoti gārayho, attano ca parassa ca.
Yāva jīveyya Vedeho, nāññassa puriso siyā.

767. Yo cajetha mahārāja, bhattāraṁ dhanakāraṇā.
Ubhinnaṁ hoti gārayho, attano ca parassa ca.
Yāva tiṭṭheyya Vedeho, nāññassa vijite vase”ti.

Tattha **attano ca parassa cā**ti evarūpaṁ hi “dhanakāraṇā mayā[1] attano bhattāraṁ pariccajantena pāpaṁ katan”ti attāpi attānaṁ garahati, “iminā dhanakāraṇā attano bhattā pariccatto, pāpadhammo ayan”ti paropi garahati. Tasmā na sakkā tasmiṁ dharante mayā aññassa vijite vasitunti.

Atha naṁ rājā āha “tena hi paṇḍita tava rañño divaṅgatakāle idhāgantuṁ paṭiññaṁ dehī”ti. So “sādhu deva ahaṁ jīvanto āgamissāmī”ti āha. Athassa rājā sattāhaṁ mahāsakkāraṁ katvā sattāhaccayena puna āpucchanakāle “ahaṁ te paṇḍita idañci dañca dammī”ti vadanto gāthamāha—

768. “Dammi nikkhasahassaṁ te, gāmāsītiñca kāsisu.
Dāsisatāni cattāri, dammi bhariyāsatañca te.
Sabbaṁ senaṅga’mādāya, sotthiṁ gaccha Mahosadhā”ti.

Tattha **nikkhasahassan**ti pañcasuvaṇṇena nikkhena nikkhānaṁ sahassaṁ. **Gāmā**ti ye gāmā saṁvacchare saṁvacchare sahassasahassuṭṭhānakā[2], te ca

1. Vata me (Sī), tameva (I, Ka)
2. Satasahassuṭṭhānasuṅkā (Sī, Syā)

၇၆၅။ “‘ဝုတ္တိဉ္စ ပရိဟာရဉ္စ၊ ဒိဂုဏံ ဘတ္တဝေတနံ။
ဒဒါမိ ဝိပုလေ ဘောဂေ၊ ဘုဉ္ဇ ကာမေ ရမဿု စ။
မာ ဝိဒေဟံ ပစ္စဂမာ၊ ကိံ ဝိဒေဟော ကရိဿတီ”တိ။

တတ္ထ **ဝုတ္တိ**န္တိ ယသနိဿိတံ ဇီဝိတဝုတ္တိံ။ **ပရိဟာရ**န္တိ ဂါမနိဂမဒါနံ။ **ဘတ္တ**န္တိ နိဝါပံ။ **ဝေတန**န္တိ ပရိဗ္ဗယံ။ **ဘောဂေ**တိ အညေပိ တေ ဝိပုလေ ဘောဂေ ဒဒါမိ။

ပဏ္ဍိတော တံ ပဋိက္ခိပန္တော အာဟ—

၇၆၆။ “‘ယော စဇေထ မဟာရာဇ၊ ဘတ္တာရံ ဓနကာရဏာ။
ဥဘိန္နံ ဟောတိ ဂါရယ္ဟော၊ အတ္တနော စ ပရဿ စ။
ယာဝ ဇီဝေယ္ယ ဝေဒေဟော၊ နာညဿ ပုရိသော သိယာ။

၇၆၇။ ယော စဇေထ မဟာရာဇ၊ ဘတ္တာရံ ဓနကာရဏာ။
ဥဘိန္နံ ဟောတိ ဂါရယ္ဟော၊ အတ္တနော စ ပရဿ စ။
ယာဝ တိဋ္ဌေယ္ယ ဝေဒေဟော၊ နာညဿ ဝိဇိတေ ဝသေ”တိ။

တတ္ထ **အတ္တနော စ ပရဿ စာ**တိ ဒေဏ္ဍပံ ဟိ “ဓနကာရဏာ မယာ အတ္တနော ဘတ္တာရံ ပရိစ္စဇန္တေန ပါပံ ကတ”န္တိ အတ္တာပိ အတ္တာနံ ဂရဟတိ၊ “ဣမိနာ ဓနကာရဏာ အတ္တနော ဘတ္တာ ပရိစ္စတ္တော၊ ပါပဓမ္မော အယ”န္တိ ပရောပိ ဂရဟတိ။ တသ္မာ န သက္ကာ တသ္မိံ ဓရန္တေ မယာ အညဿ ဝိဇိတေ ဝသိတုန္တိ။

အထ နံ ရာဇာ အာဟ “တေန ဟိ ပဏ္ဍိတ တဝ ရညော ဒိဝင်္ဂတ-ကာလေ ဣဓဝဂန္တုံ ပဋိညံ ဒေဟိ”တိ။ သော “သာဓု ဒေဝ အဟံ ဇီဝန္တော အာဂမိဿာမီ”တိ အာဟ။ အထဿ ရာဇာ သတ္တာဟံ မဟာသက္ကာရံ ကတွာ သတ္တာဟစ္စယေန ပုန အာပုစ္ဆနကာလေ “အဟံ တေ ပဏ္ဍိတ ဣဒ္ဓိ-ဒ္ဗ ဒမ္မီ”တိ ဝဒန္တော ဂါထမာဟ—

၇၆၈။ “ဒမ္မိ နိက္ခသဟဿံ တေ၊ ဂါမာသီတိဉ္စ ကာသိသု။
ဒါသိသတာနိ စတ္တာရိ၊ ဒမ္မိ ဘရိယာသတဉ္စ တေ။
သဗ္ဗံ သေနင်္ဂ’မာဒါယ၊ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆ မဟောသဓာ”တိ။

တတ္ထ **နိက္ခသဟဿ**န္တိ ပဉ္စသုဝဏ္ဏေန နိက္ခေန နိက္ခာနံ သဟဿံ။ **ဂါမာ**တိ ယေ ဂါမာ သံဝစ္ဆရေ သံဝစ္ဆရေ သဟဿသဟဿုဋ္ဌာနကာ[၂]၊ တေ စ

၁-ဝတ မေ (သီ)၊ တမေဝ (ဣ.က)
၂-သတသဟဿုဋ္ဌာနသုင်္ကာ (သီ၊ သျာ)

gāme te dammi. **Kāsisū**ti Kāsiraṭṭhe. Taṁ Videharaṭṭhassa āsannaṁ, tasmā tatthassa asītigāme adāsi.

Sopi rājānaṁ āha "mahārāja tumhe bandhavānaṁ mā cintayittha, ahaṁ mama rañño gamanakāleyeva 'mahārāja Nandādeviṁ mātuṭṭhāne ṭhapeyyāsi, Pañcālacandaṁ kaniṭṭhaṭṭhāne'ti vatvā dhītāya te abhisekaṁ dāpetvā rājānaṁ uyyojesiṁ, mātarañca deviñca puttañca sīghameva pesessāmī"ti. So "sādhu paṇḍitā"ti attano dhītu dātabbāni dāsidāsavatthālaṅkārasuvaṇṇahiraññā-alaṅkatahatthi-assarathādīni "imāni tassā dadeyyāsī"ti mahāsattaṁ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṁ vicārento āha—

769. "Yāva dadantu hatthīnaṁ, assānaṁ diguṇaṁ vidhaṁ.
Tappentu annapānena, rathike pattikārake"ti.

Tattha **yāvā**ti na kevalaṁ diguṇameva, yāva pahoti, tāva hatthīnañca assānañca yavagodhumādividhaṁ dethāti vadati. **Tappentū**ti yattakena te antarāmagge akilantā gacchanti, tattakaṁ dentā tappentu.

Evañca pana vatvā paṇḍitaṁ uyyojento āha—

770. "Hatthī asse rathe pattī, gacchevā'dāya paṇḍita.
Passatu taṁ mahārājā, Vedeho Mithilaṁ gatan"ti.

Tattha **Mithilaṁ gatan**ti sotthinā taṁ Mithilanagaraṁ sampattaṁ passatu.

Iti so paṇḍitassa mahantaṁ sakkāraṁ katvā uyyojesi. Tepi etasatarājāno mahāsattassa sakkāraṁ katvā bahuṁ paṇṇākāraṁ adaṁsu. Tesaṁ santike upanikkhittakapurisāpi paṇḍitameva parivārayiṁsu. So mahantena parivārena parivuto maggaṁ paṭipajjitvā antarāmaggeyeva Cūḷaniraññā dinnagāmato āyaṁ āharāpetuṁ purise pesetvā Videharaṭṭhaṁ sampāpuṇi. Senakopi kira antarāmagge attano purisaṁ ṭhapesi "Cūḷaniraññho puna āgamanaṁ vā anāgamanaṁ vā jānitvā yassa kassaci āgamanañca mayhaṁ āroceyyāsī"ti. So tiyojanamatthakeyeva mahāsattaṁ disvā āgantvā "paṇḍito mahantena parivārena āgacchatī"ti Senakassa ārocesi. So taṁ sutvā rājakulaṁ

ဂါမေ တေ ဒမ္မိ။ **ကာသီသူ**တိ ကာသိရဋ္ဌေ။ တံ ဝိဒေဟရဋ္ဌဿ အာသန္နံ၊ တသ္မာ တတ္ထဿ အသီတိဂါမေ အဒါသိ။

သောပိ ရာဇာနံ အာဟ "မဟာရာဇ တုမ္ဟေ ဗန္ဓဝါနံ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ အဟံ မမ ရညော ဂမနကာလေယေဝ 'မဟာရာဇ နန္ဒာဒေဝိံ မာတုဋ္ဌာနေ ဌပေယ္យာသိ, ပဉ္စာလစန္ဒံ ကနိဋ္ဌဋ္ဌာနေ'တိ ဝတ္ဝာ ဓီတာယ တေ အဘိသေကံ ဒါပေတ္ဝာ ရာဇာနံ ဥယ္ယောဇေသိံ၊ မာတရဉ္စ ဒေဝိဉ္စ ပုတ္တဉ္စ သီဃမေဝ ပေသေဿာမီ"တိ။ သော "သာဓု ပဏ္ဍိတာ"တိ အတ္တနော ဓီတု ဒါတဗ္ဗာနိ ဒါသိဒါသဝတ္ထာလင်္ကာရသုဝဏ္ဏဟိရညအလင်္ကတဟတ္ထိအဿရထာဒီနိ "ဣမာနိ တဿာ ဒဒေယ္យာသီ"တိ မဟာသတ္တံ ပဋိစ္ဆာပေတ္ဝာ သေနာဝါဟနဿ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ဝိစာရေန္တော အာဟ—

၇၆၉။ "ယာဝ ဒဒန္တု ဟတ္ထိနံ၊ အဿာနံ ဒ္ဝိဂုဏံ ဝိဓိံ။
တပ္ပေန္တု အန္နပါနေန၊ ရထိကေ ပတ္တိကာရကေ"တိ။

ဟတ္ထ **ယာဝါ**တိ န ကေဝလံ ဒ္ဝိဂုဏမေဝ၊ ယာဝ ပဟောတိ၊ တာဝ ဟတ္ထိနဉ္စ အဿာနဉ္စ ယဝဂောဓုမာဒိဝိဓိံ ဒေထာတိ ဝဒတိ။ **တပ္ပေန္တူ**တိ ယတ္တကေန တေ အန္တရာမဂ္ဂေ အကိလန္တာ ဂစ္ဆန္တိ၊ တတ္တကံ ဒေန္တာ တပ္ပေန္တူ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ပဏ္ဍိတံ ဥယ္ယောဇေန္တော အာဟ—

၇၇၀။ "ဟတ္ထိ အဿေ ရထေ ပတ္တိ၊ ဂစ္ဆေဝါ'ဒါယ ပဏ္ဍိတ။
ပဿတု တံ မဟာရာဇာ၊ ဝေဒေဟော မိထိလံ ဂတ"န္တိ။

တတ္ထ မိထိလံ **ဂတ**န္တိ သောတ္ထိနာ တံ မိထိလနဂရံ သမ္ပတ္တံ ပဿတု။

ဣတိ သော ပဏ္ဍိဝါသိ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ ဥယ္ယောဇေသိ။ တေပိ ကေသတရာဇာနော မဟာသတ္တသ္သ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ ဗဟုံ ပဏ္ဏာကာရံ အဒံသု။ တေသံ သန္တိကေ ဥပနိက္ခိတ္တကပုရိသာပိ ပဏ္ဍိတမေဝ ပရိဝါရယိံသု။ သော မဟန္တေန ပရိဝါရေန ပရိဝုတော မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိတ္ဝာ အန္တရာမဂ္ဂေယေဝ စူဠနိရညော ဒိန္နဂါမတော အာယံ အာဟရာပေတုံ ပုရိသေ ပေသေတ္ဝာ ဝိဒေဟရဋ္ဌံ သမ္ပာပုဏိ။ သေနကောပိ ကိရ အန္တရာမဂ္ဂေ အတ္တနော ပုရိသံ ဌပေသိ "စူဠနိရညော ပုန အာဂမနံ ဝါ အနာဂမနံ ဝါ ဇာနိတ္ဝာ ယဿ ကဿစိ အာဂမနဉ္စ မယှံ အာရောစေယ္យာသီ"တိ။ သော တိယောဇနမတ္ထကေ-ယေဝ မဟာသတ္တံ ဒိသ္ဝာ အာဂန္ဒ္ဝာ "ပဏ္ဍိတော မဟန္တေန ပရိဝါရေန အာဂစ္ဆတီ"တိ သေနကဿ အာရောစေသိ။ သော တံ သုတ္ဝာ ရာဇကုလံ

agamāsi. Rājāpi pāsādatale ṭhito vātapānena olokento mahatiṁ senaṁ disvā “Mahosadhapaṇḍitassa senā mandā, ayaṁ ativiya mahatī senā dissati, kiṁ nu kho Cūḷanirājā āgato siyā”ti bhītatasito tamatthaṁ pucchanto āha—

771. “Hatthī assā rathā pattī, senā padissate mahā.
Caturaṅginī bhīsarūpā, kiṁ nu maññasi[1] paṇḍitā”ti.

Athassa Senako tamatthaṁ ārocento āha—

772. “Ānando te mahārāja, uttamo paṭidissati.
Sabbaṁ senaṅga’mādāya, sotthiṁ patto Mahosadho”ti.

Taṁ sutvā rājā āha “Senaka paṇḍitassa senā mandā, ayaṁ pana mahatī”ti. Mahārāja Cūḷanirājā tena pasādito bhavissati, tenassa pasannena dinnā bhavissatīti. Rājā nagare bheriṁ carāpesi “nagaraṁ alaṅkaritvā paṇḍitassa paccuggamanaṁ karontū”ti. Nāgarā tathā kariṁsu. Paṇḍito nagaraṁ pavisitvā rājakulaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ rājā uṭṭhāya āliṅgitvā pallaṅkavaragato paṭisanthāraṁ karonto āha—

773. “Yathā petaṁ susānasmiṁ, chaḍḍetvā caturo janā.
Evaṁ kapilayye tyamha, chaḍḍayitvā idhā’gatā.

774. “Atha tvaṁ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā.
Kena vā atthajātena, attānaṁ parimocayī”ti.

Tattha **caturo janā**ti paṇḍita yathā nāma kālakataṁ caturo janā mañcakena susānaṁ netvā tattha chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti, evaṁ Kapilayye raṭṭhe[2] taṁ chaḍḍetvā mayaṁ idhāgatāti attho. **Kena vaṇṇenā**ti kena kāraṇena. **Hetunā**ti paccayena. **Atthajātenā**ti atthena[3]. **Attānaṁ parimocayī**ti amittahatthagato kena kāraṇena paccayena kena atthena tvaṁ attānaṁ parimocesīti pucchati.

1. Maññanti (Sī, Syā, I)
2. Kampilliyaraṭṭhe (Sī, I), Kapilaraṭṭhe (Syā)
3. Atthena jātena (Sī, I)

အဂမာသိ။ ရာဇာပိ ပါသာဒတလေ ဋ္ဌိတော ဝါတပါနေန ဩလောကေန္တော မဟတိံ သေနံ ဒိသွာ “မဟာသဓပဏ္ဍိတဿ သေနာ မန္ဒာ၊ အယံ အတိဝိယ မဟတီ သေနာ ဒိဿတိ၊ ကိံ နု ခေါ ဘုဉ္ဇနိရာဇာ အာဂတော သိယာ”တိ ဘီတတသိတော တမတ္ထံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ—

၇၇၁။ “ဟတ္ထိ အဿာ ရထာ ပတ္တိ၊ သေနာ ပဒိဿတေ မဟာ။
စတုရင်္ဂိနီ ဘီသရူပါ၊ ကိံ နု မညသိ[၁] ပဏ္ဍိတာ”တိ။

အထဿ သေနကော တမတ္ထံ အာရောစေန္တော အာဟ—

၇၇၂။ “အာနန္ဒော တေ မဟာရာဇ၊ ဥတ္တမော ပဋိဒိဿတိ။
သဗ္ဗံ သေနင်္ဂ’မာဒါယ၊ သောတ္ထိံ ပတ္တော မဟောသဓော”တိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အာဟ ‘‘သေနက ပဏ္ဍိတဿ သေနာ မန္ဒာ၊ အယံ ပန မဟတီ”တိ။ မဟာရာဇ ဘုဉ္ဇနိရာဇာ တေန ပသာဒိတော ဘဝိဿတိ၊ တေနဿ ပသန္နေန ဒိန္နာ ဘဝိဿတီတိ။ ရာဇာ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ ‘‘နဂရံ အလင်္ကာရိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောန္တု။’’တိ။ နာဂရာ တထာ ကရိံသု။ ပဏ္ဍိတော နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ ရာဇကုလံ ဂန္ဒွာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ကေမန်ံ နိသီဒိ။ အထ နံ ရာဇာ ဥဋ္ဌာယ အာလိင်္ဂိတ္ဝာ ပလ္လင်္ကဝရဂတော ပဋိသန်ထာရံ ကရောန္တော အာဟ—

၇၇၃။ “ယထာ ပေတံ သုသာနသ္မိံ၊ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ စတုရော ဇနာ။
ဧဝံ ကပိလယျေ တျမှ၊ ဆဍ္ဍယိတ္ဝာ ဣဓ၁’ဂတာ။

၇၇၄။ “အထ တုံ ကေန ဝဏ္ဏေန၊ ကေန ဝါ ပန ဟေတုနာ။
ကေန ဝါ အတ္ထဇာတေန၊ အတ္တာနံ ပရိမောစယိ”တိ။

တတ္ထ **စတုရော ဇနာ**တိ ပဏ္ဍိတ ယထာ နာမ ကာလကတံ စတုရော ဇနာ မဉ္စကေန သုသာနံ နေတ္ဝာ တတ္ထ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ အနပေက္ခာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ကပိလယျေ၊ ရဋ္ဌေ[၂] တံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ မယံ ဣဓာဂတာတိ အတ္ထော။ **ကေန ဝဏ္ဏေန**ာတိ ကေန ကာရဏေန။ **ဟေတုနာ**တိ ပစ္စယေန။ **အတ္ထဇာတေန**ာတိ အတ္ထေန[၃]။ **အတ္တာနံ ပရိမောစယီ**တိ အမိတ္တဟတ္ထဂတော ကေန ကာရဏေန ပစ္စယေန ကေန အတ္ထေန တုံ အတ္တာနံ ပရိမောစေသီတိ ပုစ္ဆတိ။

၁-မညန္တိ(သီ၊သျာ၊ဂ္ဂ) ၂-ကမ္ပိလ္လိယရဋ္ဌေ(သီ၊ဂ္ဂ)၊ ကပိလရဋ္ဌေ(ဥသျာ) ၃-အတ္ထေန ဇာတေန(သီ၊ဂ္ဂ)

Tato mahāsatto āha—

775. “Atthaṁ atthena Vedeha, mantaṁ mantena khattiya.
Parivārayiṁ[1] rājānaṁ, jambudīpaṁ’va sāgaro”ti.

Tassattho—ahaṁ mahārāja tena cintitaṁ atthaṁ attano cintitena atthena, tena ca mantitaṁ mantaṁ attano mantitena mantena parivāresiṁ. Na kevalañca ettakameva, ekasatarājaparivāraṁ pana taṁ rājānaṁ jambudīpaṁ sāgaro viya parivārayissanti. Sabbaṁ attano katakammaṁ vitthāretvā kathesi.

Taṁ sutvā rājā ativiya tussi. Athassa paṇḍito Cūḷaniraññā attano dinnaṁ paṇṇākāraṁ ācikkhanto āha—

776. “Dinnaṁ nikkhasahassaṁ me, gāmāsīti ca kāsisu.
Dāsisatāni cattāri, dinnaṁ bhariyāsatañca me.
Sabbaṁ senaṅga’mādāya, sotthinā’mhi idhā’gato”ti.

Tato rājā ativiya tuṭṭhapahaṭṭho mahāsattassa guṇaṁ vaṇṇento tameva udānaṁ udānesi—

777. “Susukhaṁ vata saṁvāso, paṇḍitehīti Senaka.
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva.
Amittahatthattagate, mocayī no Mahosadho”ti.

Senakopi tassa vacanaṁ sampaṭicchanto tameva gāthamāha—

778. “Eva metaṁ mahārāja, paṇḍitā hi sukhāvahā.
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva.
Amittahatthattagate, mocayī no Mahosadho”ti.

Atha rājā nagare chaṇabheriṁ carāpetvā “sattāhaṁ mahāchaṇaṁ karontu, yesaṁ mayi sineho atthi, te sabbe paṇḍitassa sakkāraṁ sammānaṁ karontū”ti āṇāpento āha—

1. Parivārayissaṁ (Sī, Syā, I)

တတော မဟာသတ္တော အာဟ—

၇၇၅။ “အတ္ထံ အတ္ထေန ဝေဒေဟ၊ မန္တံ မန္တေန ခတ္တိယ။
ပရိဝါရယိ[1] ရာဇာနံ၊ ဇမ္ဗုဒီပံ’ဝ သာဂရော”တိ။

တဿတ္ထော—အဟံ မဟာရာဇ တေန စိန္တိတံ အတ္ထံ အတ္တနော စိန္တိတေန အတ္ထေန, တေန စ မန္တိတံ မန္တံ အတ္တနော မန္တိတေန မန္တေန ပရိဝါရေသိံ။ နကေဝလဉ္စ တ္တေကမေဝ၊ ကေသတရာဇပရိဝါရံ ပန တံ ရာဇာနံ ဇမ္ဗုဒီပံ သာဂရော ဝိယ ပရိဝါရယိဿန္တိ။ သဗ္ဗံ အတ္တနော ကတကမ္မံ ဝိတ္ထာရေတ္ဝာ ကထေသိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အတိဝိယ တုဿိ။ အထဿ ပဏ္ဍိတော ဓုဉနိရညာ အတ္တနော ဒိန္နံ ပဏ္ဏာကာရံ အာစိက္ခန္တော အာဟ—

၇၇၆။ “ဒိန္နံ နိက္ခသဟဿံ မေ၊ ဂါမာသီတိ စ ကာသိသု။
ဒါသိသတာနိ စတ္တာရိ၊ ဒိန္နံ ဘရိယာသတဉ္စ မေ။
သဗ္ဗံ သေနင်္ဂ’မာဒါယ၊ သောတ္ထိနာ’မှိ ဣဓာ’ဂတော”တိ။

ဟတော် ရာဇာ အတိဝိယ တုဋ္ဌပဟဋ္ဌော မဟာသတ္တဿ ဂုဏံ ဝဏ္ဏေန္တော တမေဝ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ—

၇၇၇။ “သုသုခံ ဝတ သံဝါသော၊ ပဏ္ဍိတေဟီတိ သေနက။
ပက္ခီဝ ပဉ္ဇရေ ဗဒ္ဓေ၊ မစ္ဆေ ဇာလဂတေရိဝ။
အမိတ္တဟတ္ထဂတေ၊ မောစယီ နော မဟောသဓော”တိ။

သေနကောပိ တဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော တမေဝ ဂါထမာဟ—

၇၇၈။ “ဧဝ’မေတံ မဟာရာဇ၊ ပဏ္ဍိတာ ဟိ သုခါဝဟာ။
ပက္ခီဝ ပဉ္ဇရေ ဗဒ္ဓေ၊ မစ္ဆေ ဇာလဂတေရိဝ။
အမိတ္တဟတ္ထဂတေ၊ မောစယီ နော မဟောသဓော”တိ။

အထ ရာဇာ နဂရေ ဆဏဘေရိံ စရာပေတ္ဝာ “သတ္တာဟံ မဟာဆဏံ ကရောန္တု၊ ယေသံ မယိ သိနေဟော အတ္ထိ၊ တေ သဗ္ဗေ ပဏ္ဍိတဿ သက္ကာရံ သမ္မာနံ ကရောန္တူ”တိ အာဏာပေန္တော အာဟ—

၁-ပရိဝါရယိဿံ (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)

779. “Āhaññantu sabbavīṇā, bheriyo dindimāni ca.
Dhamentu Māgadhā saṅkhā, vaggū nadantu dundubhī”ti.

Tattha **āhaññantū**ti vādiyantu. **Māgadhā saṅkhā**ti Magadharaṭṭhe sañjātā saṅkhā. **Dundubhī**ti mahābheriyo.

Atha te nāgarā ca jānapadā ca pakatiyāpi paṇḍitassa sakkāraṁ kātukāmā bherisaddaṁ sutvā atirekataraṁ akaṁsu. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha—

780. “Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā.
Bahuṁ annañca pānañca, paṇḍitassā’bhiyārayuṁ.

781. Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.
Bahuṁ annañca pānañca, paṇḍitassā’bhihārayuṁ.

782. Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā.
Bahuṁ annañca pānañca, paṇḍitassā’bhihārayuṁ.

783. Bahujano pasanno’si, disvā paṇḍita’māgataṁ.
Paṇḍitamhi anuppatte, celukkhepo avattathā”ti[1].

Tattha **orodhā**ti Udumbaradeviṁ ādiṁ katvā antepurikā. **Abhihārayun**ti abhihārāpesuṁ, pahiṇiṁsūti attho. **Bahujano**ti bhikkhave nagaravāsino ca catudvāragāmavāsino ca janapadavāsino cāti bahujano pasanno ahosi. **Disvā paṇḍita’māgatan**ti paṇḍitaṁ Mithilaṁ āgataṁ disvā. **Avattathā**ti paṇḍitamhi Mithilaṁ anuppatte “ayaṁ no paṭhamameva paccāmittavasaṁ gataṁ rājānaṁ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññaṁ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniṁ pasādetvā tena dinnaṁ mahantaṁ yasaṁ ādāya āgato”ti tuṭṭhacittena janena pavattito celukkhepo pavattatha.

Atha mahāsatto chaṇāvasāne rājakulaṁ āgantvā “mahārāja Cūḷanirañño mātarañca deviñca puttañca sīghaṁ pesetuṁ vaṭṭatī”ti āha. Sādhu tāta pesehīti. So tesaṁ tiṇṇaṁ janānaṁ mahantaṁ sakkāraṁ

1. Pavattathāti (Syā, I)

၇၇၉။ “အာဟညဉ်္တု သဗ္ဗဘိဏ္ဍာ၊ ဘေရိယော ဒိန္ဒိမာနိ စ။
ဓမေန္တု မာဂဓာ သင်္ခါ၊ ဝဂ္ဂူ နဒန္တု ဒုန္ဒုဘီ”တိ။

တတ္ထ **အာဟညန္တု**န္တိ ဝါဒိယန္တု။ **မာဂဓာ သင်္ခါ**တိ မဂဓရဋ္ဌေ သဉ္ဇာတာ သင်္ခါ။ **ဒုန္ဒုဘီ**တိ မဟာဘေရိယော။

အထ တေ နာဂရာ စ ဇာနပဒါ စ ပကတိယာပိ ပဏ္ဍိတဿ သက္ကာရံ ကာတုကာမာ ဘေရိသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ အတိရေကတရံ အကံသု။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၇၈၀။ “ဩရောဓာ စ ကုမာရာ စ၊ ဝေသိယာနာ စ ဗြာဟ္မဏာ။
ဗဟုံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ပဏ္ဍိတဿာ’ဘိဟာရယုံ။

၇၈၁။ ဟတ္ထာရောဟာ အနီကဋ္ဌာ၊ ရထိကာ ပတ္တိကာရကာ။
ဗဟုံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ပဏ္ဍိတဿာ’ဘိဟာရယုံ။

၇၈၂။ သမာဂတာ ဇာနပဒါ၊ နေဂမာ စ သမာဂတာ။
ဗဟုံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ပဏ္ဍိတဿာ’ဘိဟာရယုံ။

၇၈၃။ ဗဟုဇနော ပသန္နော’သိ၊ ဒိသွာ ပဏ္ဍိတ’မာဂတံ။
ပဏ္ဍိတမ္ဟိ အနုပ္ပတ္တေ၊ စေလုက္ခေပေါ အဝတ္တထာ”တိ[1]။

တတ္ထ **ဩရောဓာ**တိ ဥဒုမ္ဗရဒေဝိံ အာဒိံ ကတ္ဝာ အန္တေပုရိကာ။ **အဘိဟာရယုန္တိ** အဘိဟာရာပေသုံ၊ ပဟိဏိံသူတိ အတ္ထော။ **ဗဟုဇနော**တိ ဘိက္ခဝေ နဂရဝါသိနော စ စတုဒ္ဒွါရဂါမဝါသိနော စ ဇနပဒဝါသိနော စာတိ ဗဟုဇနော ပသန္နော အဟောသိ။ **ဒိသွာ ပဏ္ဍိတ’မာဂတ**န္တိ ပဏ္ဍိတံ မိထိလံ အာဂတံ ဒိသွာ။ **အဝတ္တထာ**တိ ပဏ္ဍိတမ္ဟိ မိထိလံ အနုပ္ပတ္တေ “အယံ နော ပဌမမေဝ ပစ္စာမိတ္တဝသံ ဂတံ ရာဇာနံ မောစေတ္ဝာ ပေသေတ္ဝာ ပစ္ဆာ ကေသတရာဇာနော အညမညံ ခမာပေတ္ဝာ သမဂ္ဂေ ကတ္ဝာ စူဠနိံ ပသာဒေတ္ဝာ တေန ဒိန္နံ မဟန္တံ ယသံ အာဒါယ အာဂတော”တိ တုဋ္ဌစိတ္တေန ဇနေန ပဝတ္တိတော စေလုက္ခေပေါ ပဝတ္တထ။

အထ၊ မဟာသတ္တော ဆဏာဝသာနေ ရာဇကုလံ အာဂန္ဒ္ဝာ “မဟာရာဇ စူဠနိရညော မာတရဉ္စ ဒေဝိဉ္စ ပုတ္တဉ္စ သီဃံ ပေသေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ သာဓု တာတ ပေသေဟီတိ။ သော တေသံ တိဏ္ဏံ ဇနာနံ မဟန္တံ သက္ကာရံ

၁-ပဝတ္တထာတိ (သျာ၊ ဋီ)

katvā attanā saddhiṁ āgatasenāyapi sakkāraṁ sammānaṁ kāretvā te tayo jane mahantena parivārena attano purisehi saddhiṁ pesesi. Rañño attano dinnā satabhariyā ca cattāri dāsisatāni ca Nandādeviyā saddhiṁ pesesi, attanā saddhiṁ āgatasenampi tehi saddhiṁyeva pesesi. Te mahantena parivārena Uttarapañcālanagaraṁ pāpuṇiṁsu. Atha rājā mātaraṁ pucchi "kiṁ amma Vedeharājena te saṅgaho kato"ti. Kiṁ tāta kathesi, maṁ devatāṭhāne ṭhapetvā sakkāramakāsi, Nandādevimpi mātuṭṭhāne ṭhapesi, Pañcālacandaṁ kaniṭṭhabhātikaṭṭhāne ṭhapesīti. Taṁ sutvā rājā ativiya tussitvā bahuṁ paṇṇākāraṁ pesesi. Tato paṭṭhāya te ubhopi samaggāsammodamānā vasiṁsūti.

Mahā-umaṅgakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Pañcālacandī Videharaññā piyā ahosi manāpā. Sā dutiye saṁvacchare puttaṁ vijāyi. Tassa dasame saṁvacchare Vedeharājā kālamakāsi. Bodhisatto tassa chattaṁ ussāpetvā "deva ahaṁ tava ayyakassa Cūḷaniraññho santikaṁ gamissāmī"ti āpucchi. Paṇḍita mā maṁ daharaṁ chaḍḍetvā gamittha, ahaṁ taṁ pituṭṭhāne ṭhapetvā sakkāraṁ karissāmīti. Pañcālacandīpi naṁ "paṇḍita tumhākaṁ gatakāle aññaṁ paṭisaraṇaṁ natthi, mā gamitthā"ti yāci. Sopi "mayā rañño paṭiññā dinnā, na sakkā āgantun"ti mahājanassa kalunaṁ paridevantasseva attano upaṭṭhāke gahetvā nagarā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṁ gato. Rājā tassāgamanaṁ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagaraṁ pavesetvā mahantaṁ gehaṁ datvā ṭhapetvā paṭhamadinne asītigāme na aññaṁ bhogaṁ adāsi. So taṁ rājānaṁ upaṭṭhāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā rājagehe bhuñjati, sā paṇḍitā byattā. Tāya mahāsatto na diṭṭhapubbo, "Mahosadhapaṇḍito kira rājānaṁ upaṭṭhātī"ti saddameva suṇāti. Tenapi sā na diṭṭhapubbā, "Bherī nāma paribbājikā rājagehe bhuñjatī"ti saddameva suṇāti. Nandādevī pana "piyavippayogaṁ katvā amhe kilamāpesī"ti bodhisatte anattamanā ahosi. Sā pañcasatā[1] vallabhitthiyo āṇāpesi "Mahosadhassa ekaṁ dosaṁ

1. Pañca (Sī)

ကတွာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ အာဂတသေနာယပိ သက္ကာရံ သမ္မာနံ ကာရေတွာ တေ တယော ဇနေ မဟန္တေန ပရိဝါရေန အတ္တနော ပုရိသေဟိ သဒ္ဓိံ ပေသေသိ။ ရညော အတ္တနော ဒိန္နာ သတဘရိယာ စ စတ္တာရိ ဒါသိသတာနိ စ နန္ဒာဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ ပေသေသိ၊ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ အာဂတသေနမ္ပိ တေဟိ သဒ္ဓိံယေဝ ပေသေသိ။ တေ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရံ ပါပုဏိံသု။ အထ ရာဇာ မာတရံ ပုစ္ဆိ "ကိံ အမ္မ ဝေဒေဟရာဇေန တေ သဂ်ဟော ကတော"တိ။ ကိံ တာတ ကထေသိ၊ မံ ဒေဝတာဋ္ဌာနေ ဋပေတွာ သက္ကာရမကာသိ၊ နန္ဒာဒေဝိမ္ပိ မာတုဋ္ဌာနေ ဋပေသိ၊ ပဉ္စာလစန္ဒံ ကနိဋ္ဌဘာတိကဋ္ဌာနေ ဋပေသီတိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ အတိဝိယ တုဿိတွာ ဗဟုံ ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တေ ဥဘောပိ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ ဝသိံသူတိ။

မဟာဥမင်္ဂခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။

ပဉ္စာလစန္ဒီ ဝိဒေဟရညော ဗိယာ အဟောသိ မနာပါ။ သာ ဒုတိယေ သံဝစ္ဆရေ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တဿ ဒသမေ သံဝစ္ဆရေ ဝေဒေဟရာဇာ ကာလမကာသိ။ ဗောဓိသတ္တော တဿ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ "ဒေဝ အဟံ တဝ အယျကဿ စူဠနိရညော သန္တိကံ ဂမိဿာမီ"တိ အာပုစ္ဆိ။ ပဏ္ဍိတ မာ မံ ဒဟရံ ဆဍ္ဍေတွာ ဂမိတ္ထ၊ အဟံ တံ ဝိတုဋ္ဌာနေ ဋပေတွာ သက္ကာရံ ကရိဿာမီတိ။ ပဉ္စာလစန္ဒီပိ နံ "ပဏ္ဍိတ တုမှာကံ ဂတကာလေ အညံ ပဋိသရဏံ နတ္ထိ၊ မာ ဂမိတ္ထာ"တိ ယာစိ။ သောပိ "မယာ ရညော ပဋိညာ ဒိန္နာ၊ နာ သက္ကာ အဂန္တု"န္တိ မဟာဇနဿ ကလုနံ ပရိဒေဝန္တဿေဝ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကေ ဂဟေတွာ နဂရာ နိက္ခမိတွာ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရံ ဂတော။ ရာဇာ တဿာဂမနံ သုတွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ မဟန္တေန သက္ကာရေန နဂရံ ပဝေသေတွာ မဟန္တံ ဃရံ ဒတွာ ဋပေတွာ ပဌမဒိန္နေ အသီတိဂါမေ နာ အညံ ဘောဂံ အဒါသိ။ သော တံ ရာဇာနံ ဥပဋ္ဌာသိ။ တဒါ ဘေရီ နာမ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ရာဇဂေဟေ ဘုဉ္ဇတိ၊ သာ ပဏ္ဍိတာ ဗျတ္တာ။ တာယ မဟာသတ္တော နဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ "မဟာသဓပဏ္ဍိတော ကိရ ရာဇာနံ ဥပဋ္ဌာတီ"တိ သဒ္ဒမေဝ သုဏာတိ။ တေနပိ သာ နဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ၊ "ဘေရီ နာမ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ရာဇဂေဟေ ဘုဉ္ဇတီ"တိ သဒ္ဒမေဝ သုဏာတိ။ နန္ဒာဒေဝိ ပန "ပိယဝိပ္ပယောဂံ ကတွာ အမှေ ကိလမာပေသီ"တိ ဗောဓိသတ္တေ အနတ္တမနာ အဟောသိ။ သာ ပဉ္ဇသတာ[1] ဝလ္လဘိတ္ထိယော အာဏာပေသိ "မဟောသဓဿ ဧကံ ဒေါသံ

၁-ပဉ္စ (သီ)

upadhāretvā rañño antare paribhindituṁ vāyamathā”ti. Tā tassa antaraṁ olokentiyo vicaranti.

Athekadivasaṁ sā paribbājikā bhuñjitvā rājagehā nikkhantī bodhisattaṁ rājupaṭṭhānaṁ āgacchantaṁ rājaṅgaṇe passi. So taṁ vanditvā aṭṭhāsi. Sā “ayaṁ kira paṇḍito, jānissāmi tāvassa paṇḍitabhāvaṁ vā apaṇḍitabhāvaṁvā”ti hatthamuddāya pañhaṁ pucchantī bodhisattaṁ oloketvā hatthaṁ pasāresi[1]. Sā kira “kīdisaṁ paṇḍita rājā taṁ paradesato ānetvā idāni paṭijaggati, na paṭijaggatī”ti manasāva pañhaṁ pucchi. Bodhisatto ayaṁ “hatthamuddāya maṁ pañhaṁ pucchatī”ti ñatvā pañhaṁ vissajjento hatthamuṭṭhiṁ akāsi. So kira “ayye mama paṭiññaṁ gahetvā pakkositvā idāni rājā gāḷhamuṭṭhiva jāto, na me apubbaṁ kiñci detī”ti manasāva pañhaṁ vissajjesi. Sā taṁ kāraṇaṁ ñatvā hatthaṁ ukkhipitvā attano sīsaṁ parāmasi. Tena idaṁ dasseti “paṇḍita sace kilamasi, mayaṁ viya kasmā na pabbajasī”ti. Taṁ ñatvā mahāsatto attano kucchiṁ parāmasi. Tena idaṁ dasseti “ayye mama positabbā puttadārā bahutarā, tena na pabbajāmī”ti. Iti sā hatthamuddāya pañhaṁ pucchitvā attano āvāsameva agamāsi. Mahāsattopi taṁ vanditvā rājupaṭṭhānaṁ gato.

Nandādeviyā payuttā vallabhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṁ kiriyaṁ disvā Cūḷaniraññño santikaṁ gantvā “deva Mahosadho Bheriparibbājikāya saddhiṁ ekato hutvā tumhākaṁ rajjaṁ gaṇhitukāmo, tumhākaṁ paccatthiko hotī”ti paribhindiṁsu. Rājā āha “kiṁ vo diṭṭhaṁ vā sutaṁ vā”ti. Mahārāja paribbājikā bhuñjitvā otarantī Mahosadhaṁ disvā rājānaṁ hatthatalaṁ viya khalamaṇḍalaṁ viya ca samaṁ katvā “rajjaṁ attano hatthagataṁ kātuṁ sakkosī”ti hatthaṁ pasāresi. Mahosadhopi khaggaggahaṇākāraṁ dassento “katipāhaccayena sīsaṁ chinditvā rajjaṁ attano hatthagataṁ karissāmī”ti muṭṭhiṁ akāsi. Sā “sīsameva chindāhī”ti attano hatthaṁ ukkhipitvā sīsaṁ parāmasi. Mahosadho “majjheyeva naṁ chindissāmī”ti kucchiṁ parāmasi. Appamattā mahārāja hotha, Mahosadhaṁ ghātetuṁ vaṭṭatīti. So tāsaṁ kathaṁ sutvā cintesi “na sakkā paṇḍitena mayi dussituṁ, paribbājikaṁ pucchissāmī”ti.

1. Vikāsesi (Sī, I)

ဥပဓာရေတ္ဝာ ရညော အန္တရေ ပရိဘိန္ဒိတုံ ဝါယမထာ”တိ။ တာ တဿ အန္တရံ ဩလောကေန္တိယော ဝိစရန္တိ။

အထေကဒိဝသံ သာ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ရာဇဂေဟာ နိက္ခန္တိ ဗောဓိသတ္တံ ရာဇုပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တံ ရာဇင်္ဂဏေ ပဿိ။သော တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ သာ “အယံ ကိရ ပဏ္ဍိတော၊ ဇာနိဿာမိ တာဝဿ ပဏ္ဍိတဘာဝံ ဝါ အပဏ္ဍိတဘာဝံ ဝါ”တိ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆန္တီ ဗောဓိသတ္တံ ဩလောကေတ္ဝာ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ သာ ကိရ “ကီဒိသံ ပဏ္ဍိတ ရာဇာ တံ ပရဒေသတော အာနေတ္ဝာ ဋ္ဌာနိ ပဋ္ဌဂ္ဂဂိ,န ပဋ္ဌဂ္ဂတီ”တိ မနသာဝ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိ။ ဗောဓိသတ္တော “အယံ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ မံ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆတီ”တိ ဉတ္ဝာ ပဉ္ဟံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဟတ္ထမုဋ္ဌိံ အကာသိ။ သော ကိရ “အယျေ မမ ပဋိညံ ဂဟေတ္ဝာ ပက္ကောသိတ္ဝာ ဋ္ဌာနိ ရာဇာ ဂါဠ္ဟမုဋ္ဌိဝ ဇာတော၊ နော မေ အပုဗ္ဗံ ကိဉ္စိ ဒေတီ”တိ မနသာဝ ပဉ္ဟံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သာ တံ ကာရဏံ ဉတ္ဝာ ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ အတ္တနော သီသံ ပရာမသိ။ တေန ဋ္ဌဒံ ဒဿေတိ “ပဏ္ဍိတ သစေ ကိလမသိ၊ မယံ ဝိယ ကသ္မာ န ပဗ္ဗဇသီ”တိ။ တံ ဉတ္ဝာ မဟာသတ္တော အတ္တနော ကုစ္ဆိံ ပရာမသိ။ တေန ဋ္ဌံ ဒဿေ တိ “အယျေ မမ ပေါသိတဗ္ဗာ ပုတ္တဒါရာ ဗဟုတရာ၊ တေန န ပဗ္ဗဇာမီ”တိ။ ဋ္ဌတိ သာ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ အတ္တနော အာဝါသမေဝ အဂမာသိ။ မဟာသတ္တောပိ တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ရာဇုပဋ္ဌာနံ ဂတော။

နန္ဒာဒေဝိယာ ပယုတ္တာ ဝလ္လဘိတ္ထိယော သီဟပဉ္ဇရေ ဋ္ဌိတာ တံ ကိရိယံ ဒိသ္ဝာ စူဠနိရညော သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ “ဒေဝ မဟောသဓော ဘေရိပရိဗ္ဗာဇိကာယ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဟုတ္ဝာ တုမှာကံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိတုကာမော၊ တုမှာကံ ပစ္စတ္ထိကော ဟောတီ”တိ ပရိဘိန္ဒိံသု။ ရာဇာ အာဟ “ကိံ ဝော ဒိဋ္ဌံ ဝါ သုတံ ဝါ”တိ။ မဟာရာဇ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဩတရန္တီ မဟောသဓံ ဒိသ္ဝာ ရာဇာနံ ဟတ္ထတလံ ဝိယ ခလမဏ္ဍလံ ဝိယ စ သမံ ကတ္ဝာ “ရဇ္ဇံ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ကာတုံ သက္ကောသီ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ မဟောသဓောပိ ခဂ္ဂဂ္ဂဟဏာကာရံ ဒဿေန္တော “ကတိပါဟစ္စယေန သီသံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ရဇ္ဇံ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ကရိဿာမီ”တိ မုဋ္ဌိံ အကာသိ။ သာ “သီသမေဝ ဆိန္ဒာဟီ”တိ အတ္တနော ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ သီသံ ပရာမသိ။ မဟောသဓော“မဇ္ဈေယေဝ နံ ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ ကုစ္ဆိံ ပရာမသိ။ အပ္ပမတ္တာ မဟာရာဇ ဟောထ၊ မဟောသဓံ ဃာတေတုံ ဝဋ္ဋတိတိ။ သော တာသံ ကထံ သုတ္ဝာ စိန္တေသိ “န သက္ကာ ပဏ္ဍိတေန မယိ ဒုဿိတုံ၊ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ။

၁-စိကာသေသိ (သီ၊ ဋ္ဌ)

So punadivase paribbājikāya bhuttakāle taṁ upasaṅkamitvā pucchi “ayye kacci te Mahāsadhapaṇḍito diṭṭho”ti. Āma mahārāja, hiyyo ito bhuñjitvā nikkhantiyā diṭṭhoti. Koci pana vo kathāsallāpo ahosīti. Mahārāja sallāpo natthi, “so pana paṇḍito”ti sutvā “sace paṇḍito, idaṁ jānissatī”ti hatthamuddāya naṁ pañhaṁ pucchantī “paṇḍita kacci te rājā pasāritahattho, na saṅkucitahattho, kacci te saṅgaṇhātī”ti hatthaṁ pasāresiṁ. Paṇḍito “rājā mama paṭiññaṁ gahetvā pakkositvā idāni kiñci na detī”ti muṭṭhimakāsi. Athāhaṁ “sace kilamasi, mayaṁ viya kasmā na pabbajasī”ti sīsaṁ parāmasiṁ, so “mama posetabbā puttadārā bahutarā, tena na pabbajāmī”ti attano kucchiṁ parāmasīti. Paṇḍito ayye Mahosadhoti. Āma mahārāja pathavitale paññāya tena sadiso nāma natthīti. Rājā tassā kathaṁ sutvā taṁ vanditvā uyyojesi. tassā gatakāle paṇḍito rājupaṭṭhānaṁ paviṭṭho. Atha naṁ pucchi “kacci te paṇḍita Bherī nāma paribbājikā diṭṭhā”ti. “Āma mahārāja hiyyo ito nikkhantiṁ passiṁ, sā hatthamuddāya evaṁ maṁ pañhaṁ pucchi, ahañcassā tatheva vissajjesin”ti tāya kathitaniyāmeneva kathesi. Rājā taṁ divasaṁ pasīditvā paṇḍitassa senāpatiṭṭhānaṁ adāsi. Sabbakiccāni tameva paṭicchāpesi. Tassa yaso mahā ahosi.

Rañño dinnayasānantarameva so cintesi “raññā ekappahāreneva mayhaṁ atimahantaṁ issariyaṁ dinnaṁ, rājāno kho pana māretukāmāpi evaṁ karontiyeva, yannūnāhaṁ ‘mama suhadayo vā no vā’ti rājānaṁ vīmaṁseyyaṁ, na kho panañño jānituṁ sakkhissati, Bherī paribbājikā ñāṇasampannā, sā ekenupāyena jānissatī”ti. So bahūni gandhamālādīni gahetvā paribbājikāya āvāsaṁ gantvā taṁ pūjayitvā vanditvā “ayye tumhehi rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhottharitvā mayhaṁ atimahantaṁ yasaṁ deti, taṁ kho pana ‘sabhāvena vā deti, no vā’ti na jānāmi, sādhu vatassa, sace ekenupāyena rañño mayi sinehabhāvaṁ jāneyyāthā”ti āha. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā punadivase rājagehaṁ gacchamānā dakarakkhasapañhaṁ nāma cintesi. Evaṁ kirassā ahosi “ahaṁ carapuriso viya hutvā[1]

1. Atthacaraṇapuriso viya ahutvā (Ka)

သော် ပုနဒိဝသေ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ ဘုတ္တကာလေ တံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ပုစ္ဆိ “အယ္ယေ ကစ္စိ တေ မဟောသဓပဏ္ဍိတော ဒိဋ္ဌော”တိ။ အာမ မဟာရာဇ၊ ဟိယ္ယော ဣတော ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ နိက္ခန္တိယာ ဒိဋ္ဌောတိ။ ကောစိ ပန ဝေါ ကထာသလ္လာပေါ အဟောသီတိ။ မဟာရာဇ သလ္လာပေါ နတ္ထိ၊ “သော ပန ပဏ္ဍိတော”တိ သုတ္ဝာ “သစေ ပဏ္ဍိတော၊ ဣဒံ ဇာနိဿတီ”တိ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ နံ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆန်တီ “ပဏ္ဍိတ ကစ္စိ တေ ရာဇာ ပသာရိတဟတ္ထော, န သင်္ကုစိတဟတ္ထော၊ ကစ္စိ တေ သင်္ဂဏှာတီ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ ပဏ္ဍိတော “ရာဇာ မမ ပဋိညံ ဂဟေတ္ဝာ ပက္ကောသိတ္ဝာ ဣဒါနိ ကိဉ္စိ န ဒေတီ”တိ မုဋ္ဌိမကာသိ။ အထာဟံ “သစေ ကိလမသိ၊ မယံ ဝိယ ကသ္မာ န ပဗ္ဗဇသီ”တိ သီသံ ပရာမသိ။ သော “မမ ပေါသေတဗ္ဗာ ပုတ္တဒါရာ ဗဟုတရာ၊ တေန နံ ပဗ္ဗဇာမီ”တိ အတ္တနော ကုစ္ဆိ ပရာမသီတိ။ ပဏ္ဍိတော အယ္ယေ မဟောသဓောတိ။ အာမ မဟာရာဇ ပထဝိတလေ ပညာယ တေန သဒိသော နာမ နတ္ထိတိ။ ရာဇာ တဿာ ကထံ သုတ္ဝာ တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဥယ္ယောဇေသိ။ တဿာ ဂတကာလေ ပဏ္ဍိတော ရာဇုပဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌော။ အထ နံ ပုစ္ဆိ “ကစ္စိ တေ ပဏ္ဍိတ ဘေရိ နာမ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ဒိဋ္ဌာ”တိ။ “အာမ မဟာရာဇ ဟိယ္ယော ဣတော နိက္ခန္တိံ ပဿိံ၊ သာ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဧဝံ မံ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိ၊ အဟဉ္စဿာ တထေဝ ဝိဿဇ္ဇေသိ”န္တိ တာယ ကထိတနိယာမေနေဝ ကထေသိ။ ရာဇာ တံ ဒိဝသံ ပသီဒိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ သေနာပတိဋ္ဌာနံ အဒါသိ၊ သမ္ဗဟိဿာနိ တမေဝ ပဋိစ္ဆာပေသိ။ တဿ ယသော မဟာ အဟောသိ။

ရညော ဒိန္နယသာနန္တရမေဝ သော စိန္တေသိ ‘‘ရညာ ကေပ္ပဟာရေနေဝ မယှံ အတိမဟန္တံ ဣဿရိယံ ဒိန္နံ၊ ရာဇာနော ခေါ ပန မာရေတုကာမာပိ ဧဝံ ကရောန္တိယေဝ၊ ယန္နူနာဟံ ‘မမ သုဟဒယော ဝါ နော ဝါ’တိ ရာဇာနံ ဩမံသေယ္ယံ၊ န ခေါ ပနညော ဇာနိတုံ သက္ခိဿတိ၊ ဘေရိ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ဉာဏသမ္ပန္နာ၊ သာ ဧကေနုပါယေန ဇာနိဿတီ’’တိ။ သော ဗဟူနိ ဂန္ဓမာလာဒီနိ ဂဟေတ္ဝာ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ အာဝါသံ ဂန္ဒွာ တံ ပူဇယိတ္ဝာ ဝန္ဒိတ္ဝာ “အယ္ယေ တုမှေဟိ ရညော မမ ဂုဏကထာယ ကထိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ရာဇာ အစ္ဆောဇ္ဈရိတ္ဝာ မယှံ အတိမဟန္တံ ယသံ ဒေတိ၊ တံ ခေါ ပန‘သဘာဝေန ဝါ ဒေတိ, နော ဝါ’တိ န ဇာနာမိ၊ သာဓု ဝတဿ၊ သစေ ဧကေနုပါယေန ရညော မယိ သိနေဟဘာဝံ ဇာနေယ္ယာထာ”တိ အာဟ။ သာ “သာဓူ”တိ ပဋိသုဏိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ ရာဇဂေဟံ ဂစ္ဆမာနာ ဒကရက္ခသပဉ္ဟံ နာမ စိန္တေသိ။ ဧဝံ ကိရဿာ အဟောသိ “အဟံ စရပုရိသော ဝိယ ဟုတ္ဝာ[1]

၁-အတ္ထာစရဏပုရိသော ဝိယ အဟုတ္ဝာ (က)

upāyena rājānaṁ pañhaṁ pucchitvā ‘paṇḍitassa suhadayo vā, no vā’ti jānissāmī”ti. Sā gantvā katabhattakiccā nisīdi. Rājāpi naṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Tassā etadahosi “sace rājā paṇḍitassa upari duhadayo bhavissati, pañhaṁ puṭṭho attano duhadayabhāvaṁ mahājanamajjheyeva kathessati, taṁ ayuttaṁ, ekamante naṁ pañhaṁ pucchissāmī”ti. Sā “raho paccāsīsāmi mahārājā”ti āha. Rājā manusse paṭikkamāpesi. Atha naṁ sā āha “mahārāja taṁ pañhaṁ pucchāmī”ti. Puccha ayye, jānanto kathessāmīti. Atha sā dakarakkhasapañhe paṭhamaṁ gāthamaha—

“Sace vo vuyhamānānaṁ, sattannaṁ udakaṇṇave.
Manussabalimesāno, nāvaṁ gaṇheyya rakkhaso.
Anupubbaṁ kathaṁ datvā, muñcesi dakarakkhasā”ti[1].

Tattha **sattannan**ti tumhākaṁ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro ca dhanusekhasahāyo ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cāti imesaṁ sattannaṁ. **Udakaṇṇave**ti gambhīravitthate udake. **Manussabalimesāno**ti manussabaliṁ gavesanto. **Gaṇheyyā**ti thāmasampanno dakarakkhaso udakaṁ dvidhā katvā nikkhamitvā taṁ nāvaṁ gaṇheyya, gahetvā ca pana “mahārāja ime cha jane mama anupaṭipāṭiyā dehi, taṁ vissajjessāmī”ti vadeyya, atha tvaṁ anupubbaṁ kathaṁ datvā muñcesi dakarakkhasā, kaṁ paṭhamaṁ datvā -pa- kaṁ chaṭṭhaṁ datvā dakarakkhasato muñceyyāsīti.

Taṁ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṁ kathento imaṁ gāthamāha—

“Mātaraṁ paṭhamaṁ dajjaṁ, bhariyaṁ datvāna bhātaraṁ.
Tato sahāyaṁ datvāna, pañcamaṁ dajjaṁ brāhmaṇaṁ.
Chaṭṭhāhaṁ dajjamattānaṁ, neva dajjaṁ Mahosadhan”ti[1].

Tattha **chaṭṭhāhan**ti ayye pañcame khādite athāhaṁ “so dakarakkhasa mukhaṁ vivarā”ti vatvā tena mukhe vivaṭe daḷhaṁ kacchaṁ bandhitvā imaṁ rajjasiriṁ agaṇetvā “idāni maṁ khādā”ti tassa mukhe pateyyaṁ, na tveva jīvamāno Mahosadhapaṇḍitaṁ dadeyyanti. Ettakena ayaṁ pañho niṭṭhito.

1. Khu 5. 384 piṭṭhe.

ဥပါယေန ရာဇာနံ ပဉ်ဳ ပုစ္ဆိတ္ဝာ ‘ပဏ္ဍိတဿ သုဟဒယော ဝါ, နော ဝါ’တိ ဇာနိဿာမီ”တိ။ သာ ဂန္ဒွာ ကတဘတ္တကိစ္စာ နိသီဒိ။ ရာဇာပိ နံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ကေမန္တံ နိသီဒိ။ တဿာ တေဒဟောသိ “သစေ ရာဇာ ပဏ္ဍိတဿ ဥပရိ ဒုဟဒယော ဘဝိဿတိ၊ ပဉ်ဳ ပုဋ္ဌော အတ္တနော ဒုဟဒယဘာဝံ မဟာဇနမဇ္ဈေ-ယေဝ ကထေဿတိ၊ တံ အယုတ္တံ၊ ကေမန္တေ နံ ပဉ်ဳ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ။ သာ “ရဟော ပစ္စာသိသာမိ မဟာရာဇာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ မနုဿေ ပဋိက္ကမာပေသိ။ အထ နံ သာ အာဟ “မဟာရာဇ တံ ပဉ်ဳ ပုစ္ဆာမီ”တိ။ ပုစ္ဆ အယ္ယေ၊ ဇာနန္တော ကထေဿာဝိတိ။ အထ သာ ဒကရက္ခသပဉ္ဍေ ပဌမံ ဂါထမာဟ—

“သစေ ဝော ဝုယှမာနာနံ၊ သတ္တန္နံ ဥဒကဏ္ဏဝေ။
မနုဿဗလိမေသာနော၊ နာဝံ ဂဏှေယ္ယ ရက္ခသော။
အနုပုဗ္ဗံ ကထံ ဒတ္ဝာ၊ မုဉ္စေသိ ဒကရက္ခသာ”တိ။

တတ္ထ **သတ္တန္န**န္တိ တုမှာကံ မာတာ စ နန္ဒာဒေဝီ စ တိခိဏမန္တိကုမာရော စ ဓနုသေခသဟာယော စ ပုရောဟိတော စ မဟောသဓော စ တုမ္ဟေ စာတိ ဇနမေသံ သတ္တန္နံ။ **ဥဒကဏ္ဏဝေ**တိ ဂမ္ဘီရဝိတ္ထတေ ဥဒကေ။ **မနုဿဗလိမေသာ-နော**တိ မနုဿဗလိံ ဂဝေသန္တော။ **ဂဏှေယ္ယာ**တိ ထာမသမ္ပန္နော ဒကရက္ခ-သော ဥဒကံ ဒွိဓာ ကတ္ဝာ နိက္ခမိတ္ဝာ တ နာဝံ ဂဏှေယ္ယ၊ ဂဟေတ္ဝာ စ ပန “မဟာရာဇ ဇုမေ ဆ ဇနေ မမ အနုပဋိပါဋိယာ ဒေဟိ၊ တံ ဝိဿဇ္ဇေ-သာမီ”တိ ဝဒေယ္ယ၊ အထ တုံ အနုပုဗ္ဗံ ကထံ ဒတ္ဝာ မုဉ္စေသိ ဒကရက္ခသာ၊ ကံ ပဌမံ ဒတ္ဝာ ။ပ။ ကံ ဆဋ္ဌံ ဒတ္ဝာ ဒကရက္ခသတော မုဉ္စေယ္ယာသီတိ။

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ အတ္တနော ယထာဇ္ဈာသယံ ကထေန္တော ဇုမံ ဂါထ-မာဟ—

“မာတရံ ပဌမံ ဒဇ္ဇံ၊ ဘရိယံ ဒတ္ဝာန ဘာတရံ။
တတော သဟာယံ ဒတ္ဝာန၊ ပဉ္စမံ ဒဇ္ဇံ ဗြာဟ္မဏံ။
ဆဋ္ဌာဟံ ဒဇ္ဇမတ္တာနံ၊ နေဝ ဒဇ္ဇံ မဟောသဓ”န္တိ။

တတ္ထ **ဆဋ္ဌာဟ**န္တိ အယ္ယေ ပဉ္စမေ ခါဒိတေ အထာဟံ “ဘော ဒကရက္ခ-သ မုခံ ဝိဝရာ”တိ ဝတ္ဝာ တေန မုခေ ဝိဝဋေ ဒဋ္ဌံ ကစ္ဆံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဇုမံ ရဇ္ဇုသိရိံ အဂဏေတ္ဝာ “ဇုဒါနိ မံ ခါဒါ”တိ တဿ မုခေ ပတေယ္ယံ၊ နံ တ္ဝေဝ ဇိဝ-မာနော မဟောသဓပဏ္ဍိတံ ဒဒေယ္ယန္တိ။ ‘တ္ထေကေန အယံ ပဉ္ဍော နိဋ္ဌိတော။

၁-ခု၅-၃၈၄-ပိဋ္ဌေ၊

ဇာတက-၅ ၆–၂၁—နု-ဗု-သ

Evaṁ ñātaṁ paribbājikāya rañño mahāsatte suhadayataṁ, na pana ettakeneva paṇḍitassa guṇo cando viya pākaṭo hoti. Tenassā etadahosi “ahaṁ mahājanamajjhe etesaṁ guṇaṁ kathayissāmi, rājā tesaṁ aguṇaṁ kathetvā paṇḍitassa guṇaṁ kathessati, evaṁ paṇḍitassa guṇo nabhe puṇṇacando viya pākaṭo bhavissatī”ti. Sā sabbaṁ antepurajanaṁ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puna rājānaṁ tameva pañhaṁ pucchitvā tena tatheva vutte “mahārāja tvaṁ ‘mātaraṁ paṭhamaṁ dassāmī’ti vadasi, mātā nāma mahāguṇā, tuyhañca mātā na aññesaṁ mātusadisā, bahūpakārā te esā”ti tassā guṇaṁ kathentī gāthādvayamāha—

“Posetā te janettī ca, dīgharattānukampikā.
Chambhī tayi padussati, paṇḍitā atthadassinī.
Aññaṁ upanisaṁ katvā, vadhā taṁ parimocayi.

Taṁ tādisiṁ pāṇadadiṁ, orasaṁ gabbhadhāriniṁ.
Mātaraṁ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino”ti[1].

Tattha **posetā**ti daharakāle dve tayo vāre nhāpetvā pāyetvā bhojetvā taṁ posesi. **Dīgharattānukampikā**ti cirakālaṁ mudunā hitacittena anukampikā. **Chabbhī tayi padussatī**ti[2] yadā tayi Chabbhī[3] nāma brāhmaṇo padussi, tadā[4] sā paṇḍitā atthadassinī aññaṁ tava paṭirūpakaṁ katvā taṁ vadhā parimocayi.

Cūḷanissa kira Mahācūḷanī nāma pitā ahosi. Sā imassa daharakāle purohitena saddhiṁ methunaṁ paṭisevitvā rājānaṁ visena mārāpetvā brāhmaṇassa chattaṁ ussāpetvā tassa aggamahesī hutvā ekadivasaṁ “amma chātomhī”ti vutte puttassa phāṇitena saddhiṁ pūvakhajjakaṁ dāpesi. Atha naṁ makkhikā parivārayiṁsu, so “imaṁ nimmakkhikaṁ katvā khādissāmī”ti thokaṁ paṭikkamitvā bhūmiyaṁ phāṇitabindūni pātetvā attano santike makkhikā pothetvā palāpesi. Tā gantvā itaraṁ phāṇitaṁ parivārayiṁsu. So nimmakkhikaṁ katvā khajjakaṁ khāditvā

1. Khu 5. 384 piṭṭhe.
2. Chambhī tayi paduṭṭhasminti (Sī, I)
3. Chambhī (Sī, I)
4. Tadā tasmiṁ tayi paduṭṭhe (Sī, I)

ဧဝံ ဉာတံ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ ရညော မဟာသတ္တေ သုဟဒယတံ၊ န ပန တ္တေကေနေဝ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏော စန္ဒော ဝိယ ပါကဋော ဟောတိ။ တေနဿာ တေဒဟောသိ “အဟံ မဟာဇနမဇ္ဈေ တေသံ ဂုဏံ ကထယိဿာမိ၊ ရာဇာ တေသံ အဂုဏံ ကထေတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏံ ကထေဿတိ၊ ဧဝံ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏော နဘေ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ ပါကဋော ဘဝိဿတီ”တိ။ သာ သဗ္ဗံ အန္တေပုရဇနံ သန္နိပါတာပေတ္ဝာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပုန ရာဇာနံ တမေဝ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ တေန တထေဝ ဝုတ္တေ “မဟာရာဇ တွံ ‘မာတရံ ပဌမံ ဒဿာမီ’တိ ဝဒသိ၊ မာတာ နာမ မဟာဂုဏာ၊ တုယ္ဟဉ္စ မာတာ န အညေသံ မာတုသဒိသာ၊ ဗဟူပကာရာ တေ ဧသာ”တိ တဿာ ဂုဏံ ကထေန္တီ ဂါထာဒ္ဝယမာဟ—

“ပေါသေတာ တေ ဇနေတ္တိ စ၊ ဒီဃရတ္တာနုကမ္ပိကာ။
ဆဗ္ဘိ တယိ ပဒုဿတိ၊ ပဏ္ဍိတာ အတ္ထဒဿိနီ။
အညံ ဥပနိသံ ကတ္ဝာ၊ ဝဓာ တံ ပရိမောစယိ။

တံ တာဒိသိ[1] ပါဏဒဒိ[2]၊ သြရသံ ဂဗ္ဘဓာရိနိ[3]။
မာတရံ ကေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာသိ ဒကရက္ခိနော”တိ[4]။

တတ္ထ **ပေါသေတာ**တိ ဒဟရကာလေ ဒ္ဝေ တယော ဝါရေ နှာပေတ္ဝာ ဘောဇေတ္ဝာ တံ ပေါသေသိ။ **ဒီဃရတ္တာနုကမ္ပိကာ**တိ စိရကာလံ မုဒုနာ ဟိတစိတ္တေန အနုကမ္ပိကာ။ **ဆဗ္ဘိ တယိ ပဒုဿတီတိ**[1] ယဒါ တယိ ဆဗ္ဘိ[2] နာမ ဗြာဟ္မဏော ပဒုဿိ၊ တဒါ[3] သာ ပဏ္ဍိတာ အတ္ထဒဿိနီ အညံ တဝ ပဋိရူပကံ် ကတ္ဝာ တံ ဝဓာ ပရိမောစယိ။

စူဠနိဿ ကိရ မဟာစူဠနီ နာမ ပိတာ အဟောသိ။ သာ ဗာလဿ ဒဟရကာလေ ပုရောဟိတေန သဒ္ဓိံ မေထုနံ ပဋိသေဝိတ္ဝာ ရာဇာနံ ဝိသေန မာရာပေတ္ဝာ ဗြာဟ္မဏဿ ဆတ္တံ ဥဿာပေတ္ဝာ တဿ အဂ္ဂမဟေသီ ဟုတ္ဝာ ကေဒိဝသံ “အမ္ဗ ဆာတောမှိ”တိ ဝုတ္တေ ပုတ္တဿ ဖာဏိတေန သဒ္ဓိံ ပူဝခဇ္ဇကံ ဒါပေသိ။ အထ နံ မက္ခိကာ ပရိဝါရယိံသု၊ သော “ဣမံ နိမ္မက္ခိကံ ကတ္ဝာ ခါဒိဿာမီ”တိ ထောကံ ပဋိက္ကမိတ္ဝာ ဘူမိယံ ဖာဏိတဗိန္ဒူနိ ပါတေတ္ဝာ အတ္တနော သန္တိကေ မက္ခိကာ ပေါထေတ္ဝာ ပလာပေသိ။ တာ ဂန္ဒွာ ဣတရံ ဖာဏိတံ ပရိဝါရယိံသု။ သော နိမ္မက္ခိကံ ကတ္ဝာ ခဇ္ဇကံ ခါဒိတ္ဝာ

၁-ခ ၅-၃၈၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဆဗ္ဘိ (သီ၊ ဣ)
၃-ဆဗ္ဘိ တယိ ပဒုဋ္ဌသ္မိန္တိ (သီ၊ ဣ)
၄-တဒါ တသ္မိံ တယိ ပဒုဋ္ဌေ (သီ၊ ဣ)

hatthaṁ dhovitvā mukhaṁ vikkhāletvā pakkāmi. Brāhmaṇo tassa taṁ kiriyaṁ disvā cintesi “ayaṁ dārako idāneva nimmakkhikaṁ phāṇitaṁ khādati, vuḍḍhippatto mama rajjaṁ na dassati, idāneva naṁ māressāmī”ti. So deviyā tamatthaṁ ārocesi.

Sā “sādhu deva, ahaṁ tayi sinehena attano sāmikampi māresiṁ, iminā me ko attho, mahārāja ekampi ajānāpetvā[1] rahassena naṁ māressāmī”ti brāhmaṇaṁ vañcetvā “attheso upāyo”ti paṇḍitaṁ upāyakusalaṁ bhattakārakaṁ pakkosāpetvā “samma mama putto Cūḷanikumāro ca tava putto Dhanusekhakumāro ca ekadivasaṁ jātā ekato kumāraparihārena vaḍḍhitā piyasahāyakā, Chabbhibrāhmaṇo mama puttaṁ māretukāmo, tvaṁ tassa jīvitadānaṁ dehī”ti vatvā “sādhu devi, kiṁ karomī”ti vutte “mama putto abhiṇhaṁ tava gehe hotu, tvañca te ca katipāhaṁ nirāsaṅkabhāvatthāya mahānaseyeva supatha, tato nirāsaṅkabhāvaṁ ñatvā tumhākaṁ sayanaṭṭhāne eḷakaṭṭhīni ṭhapetvā manussānaṁ sayanavelāya mahānase aggiṁ datvā kañci ajānāpetvā mama puttañca tava puttañca gahetvā aggadvāreneva nikkhamitvā tiroraṭṭhaṁ gantvā mama puttassa rājaputtabhāvaṁ anācikkhitvā jīvitaṁ anurakkhāhī”ti āha.

So “sādhū”ti sampaṭicchi. Athassa sā ratanasāraṁ adāsi. So tathā katvā kumārañca puttañca ādāya Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṁ gantvā rājānaṁ upaṭṭhāsi. So porāṇabhattakārakaṁ apanetvā tassa taṁ ṭhānaṁ adāsi. Dvepi kumārā tena saddhiṁyeva rājanivesanaṁ gacchanti. Rājā “kassete puttā kumārā”ti pucchi. Bhattakārako “mayhaṁ puttā”ti āha. Nanu dve asadisāti. Dvinnaṁ itthīnaṁ puttā devāti. Te gacchante kāle vissāsikā hutvā Maddarañño dhītāya saddhiṁ rājanivesaneyeva kīḷanti. Atha Cūḷanikumāro ca rājadhītā ca abhiṇhadassanena aññamaññaṁ paṭibaddhacittā ahesuṁ. Kīḷanaṭṭhāne kumāro rājadhītaraṁ veṇḍukampi pāsakampi āharāpeti. Anāharantiṁ sīse paharati, sā rodati. Athassā saddaṁ sutvā rājā “kena me dhītā pahaṭā “ti vadati. Dhātiyo āgantvā pucchanti. Kumārikā “sacāhaṁ ‘iminā pahaṭāmhī’ti

1. Mahājanikaṁ pana akatvā (Sī, I), mahājanaṁ ajānāpetvā (Syā)

ဟတ္ထံ ဓောဝိတ္ဝာ မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ ပက္ကာမိ။ ဗြာဟ္မဏော တဿ တံ ကိရိယံ ဒိသ္ဝာ စိန္တေသိ “အယံ ဒါရကော ဣဒါနေဝ နိမ္မက္ခိကံ ဖာဏိတံ ခါဒတိ၊ ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော မမ ရဇ္ဇံ န ဒဿတိ၊ ဣဒါနေဝ နံ မာရေဿာမီ”တိ။ သော ဒေဝိယာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။

သာ “သာဓု ဒေဝ, အဟံ တယိ သိနေဟေန အတ္တနော သာမိကမ္ပိ မာရေသိံ၊ ဣမိနာ မေ ကော အတ္ထော၊ မဟာရာဇ ကေဝိ အဇာနာပေတ္ဝာ[1] ရဟဿေန နံ မာရေဿာမီ”တိ ဗြာဟ္မဏံ ဝဉ္စေတ္ဝာ “အတ္ထေသော ဥပါယော”တိ ပဏ္ဍိတံ ဥပါယကုသလံ ဘတ္တကာရကံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “သမ္မ မမ ပုတ္တော စူဠနိ-ကုမာရော စ တဝ ပုတ္တော ဓနုသေခကုမာရော စ ဧကဒိဝသံ ဇာတာ ဧကတော ကုမာရပရိဟာရေန ဝဍ္ဎိတာ ပိယသဟာယကာ၊ ဆဗ္ဘိဗြာဟ္မဏော မမ ပုတ္တံ မာရေတုကာမော၊ တံ တဿ ဇီဝိတဒါနံ ဒေဟိ”တိ ဝတ္ဝာ “သာဓု ဒေဝိ, ကိံ ကရောမီ”တိ ဝုတ္တေ “မမ ပုတ္တော အဘိက္ခဏံ တဝ ဂေဟေ ဟောတု၊ တ္ဝဉ္စ တေ စ ကတိပါဟံ နိရာသင်္ကဘာဝတ္ထာယ မဟာနသေယေဝ သုပထ၊ တတော နိရာသင်္ကဘာဝံ ဉတ္ဝာ တုမှာကံ သယနဋ္ဌာနေ ဧဠကဋ္ဌိနိ ဌပေတ္ဝာ မနုဿာနံ သယနဝေလာယ မဟာနသေ အဂ္ဂိံ ဒတ္ဝာ ကဉ္စိ အဇာနာပေတ္ဝာ မမ ပုတ္တဉ္စ တဝ ပုတ္တဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ အဂ္ဂဒ္ဝါရေနေဝ နိက္ခမိတ္ဝာ တိရောရဋ္ဌံ ဂန္ဒ္ဝာ မမ ပုတ္တဿ ရာဇပုတ္တဘာဝံ အနာစိက္ခိတ္ဝာ ဇီဝိတံ အနုရက္ခာဟီ”တိ အာဟ။

သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အထဿ သာ ရတနသာရံ အဒါသိ။ သော တထာ ကတ္ဝာ ကုမာရဉ္စ ပုတ္တဉ္စ အာဒါယ မဒ္ဒရဋ္ဌေ သာဂလနဂရံ ဂန္ဒ္ဝာ ရာဇာနံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော ပေါရာဏဘတ္တကာရကံ အပနေတ္ဝာ တဿ တံ ဌာနံ အဒါသိ။ ဒ္ဝေပိ ကုမာရာ တေန သဒ္ဓိံယေဝ ရာဇနိဝေသနံ ဂစ္ဆန္တိ။ ရာဇာ “ကသ္သေတေ ပုတ္တာ ကုမာရာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဘတ္တကာရကော “မယ္ဟံ ပုတ္တာ”တိ အာဟ။ နနု ဒ္ဝေ အသဒိသာတိ။ ဒ္ဝိန္နံ ဣတ္ထီနံ ပုတ္တာ ဒေဝါတိ။ တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဝိဿာသိကာ ဟုတ္ဝာ မဒ္ဒရညော ဓိတာယ သဒ္ဓိံ ရာဇနိဝေသနေယေဝ ကီဠန္တိ။ အထ စူဠနိကုမာရော စ ရာဇဓိတာ စ အဘိဏှဒဿနေန အညမညံ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ အဟေသုံ။ ကီဠနဋ္ဌာနေ ကုမာရော ရာဇဓိတရံ ဝေဏ္ဏုကမ္ပိ ပါသကမ္ပိ အာဟရာပေတိ။ အနာဟရန္တိံ သီသေ ပဟရတိ၊ သာ ရောဒတိ။ အထဿာ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “ကေန မေ ဓိတာ ပဟဋာ”တိ ဝဒတိ။ ဓာတိယော အာဂန္ဒ္ဝာ ပုစ္ဆန္တိ။ ကုမာရိကာ “သစာဟံ ‘ဣမိနာ ပဟဋာမှိ’တိ

၁-မဟာဇနိကံ ပန အကတ္ဝာ (သီ၊ ဣ)၊ မဟာဇနံ အဇာနာပေတ္ဝာ (သျာ)

vakkhāmi, pitā me etassa rājadaṇḍaṁ karissatī”ti sinehena na katheti, “nāhaṁ kenaci pahaṭā”ti vadati.

Athekadivasaṁ Maddarājā naṁ paharantaṁ addasa. Disvānassa etadahosi “ayaṁ kumāro na ca bhattakārakena sadiso abhirūpo pāsādiko ativiya achambhito, na iminā etassa puttena bhavitabban”ti. So tato paṭṭhāya taṁ parigganhi. Dhātiyo kīḷanaṭṭhāne khādanīnaṁ āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesampi dārakānaṁ deti. Te jaṇṇunā patiṭṭhāya onatā gaṇhanti. Cūḷanikumāro pana ṭhitakova tassā hatthato acchinditvā gaṇhāti. Rājāpi taṁ kiriyaṁ addasa. Athekadivasaṁ Cūḷanikumārassa geṇḍuko rañño cūḷasayanassa heṭṭhā pāvisi. Kumāro taṁ gaṇhanto attano issaramānena “imassa paccantarañño heṭṭhāsayane na pavisāmī”ti taṁ daṇḍakena nīharitvā gaṇhi. Rājā tampi kiriyaṁ disvā “nicchayenesa na bhattakārakassa putto”ti taṁ pakkosāpetvā “kasseso putto”ti pucchi. Mayhaṁ putto devāti. “Ahaṁ tava puttañca aputtañca jānāmi, sabhāvaṁ me kathehi, no ce kathesi, jīvitaṁ te natthī”ti khaggaṁ uggiri. So maraṇabhayabhīto “kathemi deva, raho pana paccāsīsāmī”ti vatvā rañño okāse kate abhayaṁ yācitvā yathābhūtaṁ ārocesi. Rājā tathato ñatvā attano dhītaraṁ alaṅkaritvā tassa pādaparicārikaṁ katvā adāsi.

Imesaṁ pana palātadivase “bhattakārako ca Cūḷanikumāro ca bhattakārakassa putto ca mahānase paditteyeva daḍḍhā”ti Sakalanagare ekakolāhalaṁ ahosi. Calākadevīpi taṁ pavattiṁ sutvā brāhmaṇassa ārocesi “deva tumhākaṁ manoratho matthakaṁ patto, te kira tayopi bhattageheyeva daḍḍhā”ti. So tuṭṭhahaṭṭho ahosi. Calākadevīpi “Cūḷanikumārassa aṭṭhīnī”ti eḷakassa aṭṭhīni āharāpetvā brāhmaṇassa dassetvā chaḍḍāpesi. Imamatthaṁ sandhāya paribbājikā “aññaṁ upanisaṁ katvā, vadhā taṁ parimocayī”ti āha. Sā hi eḷakassa aṭṭhīni “manussa-aṭṭhīnī”ti dassetvā taṁ vadhā mocesi.

Orasanti yāya tvaṁ ure katvā vaḍḍhito, taṁ orasaṁ piyaṁ manāpaṁ.

Gabbhadhārininti yāya tvaṁ kucchinā dhārito, taṁ evarūpaṁ mātaraṁ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti.

ဝက္ခာမိ၊ ပိတာ မေ ဧတဿ ရာဇဒဏ္ဍံ ကရိဿတီ”တိ သိနေဟေန န ကထေတိ၊ “နာဟံ ကေနစိ ပဟဋာ”တိ ဝဒတိ။

အထေကဒိဝသံ မဒ္ဒရာဇာ နံ ပဟရန္တံ အဒ္ဒသ။ ဒိသ္ဝာနဿ ဧတဒဟောသိ “အယံ ကုမာရော န စ ဘတ္တကာရကေန သဒိသော အဘိရူပေါ ပါသာဒိကော အတိရိယ အဆမ္ဘိတော၊ န ဣမိနာ တေဿ ပုတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ တံ ပရိဂ္ဂဏှိ။ ဓာတိယော ကီဠနဋ္ဌာနေ ခါဒနီယံ အာဟရိတ္ဝာ ရာဇဓီတာယ ဒေန္တိ၊ သာ အညေသမ္ပိ ဒါရကာနံ ဒေတိ။ တေ ဇဏ္ဏုနာ ပတိဋ္ဌာယ ဩနတာ ဂဏှန္တိ။ စူဠနိကုမာရော ပန ဌိတကောဝ တဿာ ဟတ္ထတော အစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဂဏှာတိ။ ရာဇာပိ တံ ကိရိယံ အဒ္ဒသ။ အထေကဒိဝသံ စူဠနိကုမာရဿ ဧဏ္ဍုကော ရညော စူဠသယနဿ ဟေဋ္ဌာ ပါဝိသိ။ ကုမာရော တံ ဂဏှန္တော အတ္တနော ဣဿရိယမာနေန “ဣမဿ ပစ္စန္တရညော ဟေဋ္ဌာ-သယနေ န ပဝိသာမီ”တိ တံ ဒဏ္ဍကေန နီဟရိတ္ဝာ ဂဏှိ။ ရာဇာ တမ္ပိ ကိရိယံ ဒိသ္ဝာ “နိစ္ဆယေနေသ န ဘတ္တကာရကဿ ပုတ္တော”တိ တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ “ကဿေသော ပုတ္တော”တိ ပုစ္ဆိ။ မယှံ ပုတ္တော ဒေဝါတိ။ “အဟံ တဝ ပုတ္တဉ္စ အပုတ္တဉ္စ ဇာနာမိ၊ သဘာဝံ မေ ကထေဟိ၊ နော စေ ကထေသိ၊ ဇီဝိတံ တေ နတ္ထီ”တိ ခဂ္ဂံ ဥဂ္ဂိရိ။ သော မရဏဘယဘီတော “ကထေမိ ဒေဝ၊ ရဟော ပန ပစ္စာသီသာမီ”တိ ဝတ္ဝာ ရညာ ဩကာသေ ကတေ၊ အဘယံ ယာစိတ္ဝာ ယထာဘူတံ အာရောစေသိ။ ရာဇာ တုဋ္ဌော ဥဘော အတ္တနော ဓီတရံ အလင်္ကရိတ္ဝာ တဿ ပါဒပရိစာရိကံ ကတ္ဝာ အဒါသိ။

ဣမေသံ ပန ပလာတဒိဝသေ “ဘတ္တကာရကော စ စူဠနိကုမာရော စ ဘတ္တကာရကဿ ပုတ္တော စ မဟာနသေ ပဒိတ္တေယေဝ ဒဟာ”တိ သကလ-နဂရေ ကေကောလာဟလံ အဟောသိ။ စလာကဒေဝိပိ တံ ပဝတ္တိံ သုတ္ဝာ ဗြာဟ္မဏဿ အာရောစေသိ “ဒေဝ တုမှာကံ မနောရထော မတ္ထကံ ပတ္တော၊ တေ ကိရ တယောပိ ဘတ္တဂေဟယေဝ ဒဟာ”တိ။ သော တုဋ္ဌဟဋ္ဌော အဟောသိ။ စလာကဒေဝိပိ “စူဠနိကုမာရဿ အဒ္ဓိနိ”တိ ဋ္ဌေကဿ အဒ္ဓိနိ အာဟရာပေတ္ဝာ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေတ္ဝာ ဆဋ္ဌာပေသိ။ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ ပရိဗ္ဗာဇိကာ “အညံ ဥပနိသံ ကတ္ဝာ၊ ဝဓာ တံ ပရိမောစယီ”တိ အာဟ။ သာ ဟိ ဋ္ဌေကဿ အဒ္ဓိနိ “မနုဿအဒ္ဓိနိ”တိ ဒဿေတ္ဝာ တံ ဝဓာ မောစေသိ။

ဩရသန္တိ ယာယ တွံ ဥရေ ကတ္ဝာ ဝဍ္ဎိတော၊ တံ ဩရသံ ပိယံ မနာပံ။

ဂဗ္ဘဓာရိနိန္တိ ယာယ တွံ ကုစ္ဆိနာ ဓာရိတော၊ တံ ဧဝရူပံ မာတရံ ကေန ဒောသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿသီတိ။

Taṁ sutvā rājā “ayye bahū mama mātu guṇā, ahañcassā mama upakārabhāvaṁ jānāmi, tatopi pana mameva guṇā bahutarā”ti mātu aguṇaṁ kathento imaṁ gāthādvayamāha—

“Daharā viyalaṅkāraṁ, dhāreti apiḷandhanaṁ.
Dovārike anīkaṭṭhe, ativelaṁ pajagghati.

Athopi paṭirājūnaṁ, sayaṁ dūtāni sāsati.
Mātaraṁ tena dosena, dajjāhaṁ dakarakkhino”ti[1].

Tattha **daharā viyā**ti mahallikāpi hutvā taruṇī viya. **Dhāreti apiḷandhanan**ti piḷandhituṁ ayuttaṁ alaṅkāraṁ dhāreti. Sā kira vajirapūritaṁ kañcanamekhalaṁ piḷandhitvā rañño amaccehi saddhiṁ mahātale nisinnakāle aparāparaṁ caṅkamati, mekhalāsaddena rājanivesanaṁ ekaninnādaṁ hoti. **Pajagghatī**ti esā dovārike ca hatthi-ācariyādike anīkaṭṭhe ca, ye etissā ucchiṭṭhakampi bhuñjituṁ ayuttarūpā, tepi āmantetvā tehi saddhiṁ ativelaṁ mahāhasitaṁ hasati. **Paṭirājūnan**ti aññesaṁ rājūnaṁ. **Sayaṁ dūtāni sāsatī**ti mama vacanena sayaṁ paṇṇaṁ likhitvā dūtepi peseti “mama mātā kāme paribhuñjanavayasmiṁ yeva[2] ṭhitā, asukarājā kira āgantvā taṁ ānetū”ti. Te “mayaṁ rañño upaṭṭhākā, kasmā no evaṁ vadesī”ti paṭipaṇṇāni pesenti. Tesu parisamajjhe vāciyamānesu mama sīsaṁ chindanakālo viya hoti, mātaraṁ tena dosena dakarakkhasassa dassāmīti. (1)

Atha paribbājikā “mahārāja mātaraṁ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te bahūpakārā”ti tassā guṇaṁ kathentī dve gāthā abhāsi—

“Itthigumbassa pavarā, accantaṁ piyabhāṇinī.
Anuggatā sīlavatī, chāyāva anapāyinī.

Akkodhanā puññavatī, paṇḍitā atthadassinī.
Ubbariṁ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino”ti[3].

1. Khu 5. 384 piṭṭhe.
2. Paribhuñjitukāmā paṭhamavayasmiṁyeva (Ka)
3. Khu 5. 385 piṭṭhe.

တံ သုတ္ဝာ ရာဇာ “အယ္ယေ ဗဟူ မမ မာတု ဂုဏာ၊ အဟဉ္စဿာ မမ ဥပကာရဘာဝံ ဇာနာမိ၊ တတောပိ ပန မမေဝ ဂုဏာ ဗဟုတရာ”တိ မာတု အဂုဏံ ကထေန္တော ဣမံ ဂါထာဒွယမာဟ—

“ဒဟရာ ဝိယလင်္ကာရံ၊ ဓာရေတိ အပိဠန္ဓနံ။
ဒေါဝါရိကေ အနီကဋ္ဌေ၊ အတိဝေလံ ပဇ္ဇဂ္ဃတိ။

အထောပိ ပဋိရာဇူနံ၊ သယံ ဒူတာနိ သာသတိ။
မာတရံ တေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာဟံ ဒကရက္ခိနော”တိ[2]။

တတ္ထ **ဒဟရာ ဝိယာ**တိ မဟလ္လိကာပိ ဟုတ္ဝာ တရုဏီ ဝိယ။ **ဓာရေတိ အပိဠန္ဓနန်**္တိ ပိဠန္ဓိတုံ အယုတ္တံ အလင်္ကာရံ ဓာရေတိ။ သာ ကိရ ဝဇိရပူရိတံ ကဉ္စနမေခလံ ပိဠန္ဓိတ္ဝာ ရညော အမစ္စေဟိ သဒ္ဓိံ မဟာတလေ နိသိန္နကာလေ အပရာပရံ စင်္ကမတိ၊ မေခလာသဒ္ဒေန ရာဇနိဝေသနံ ကောလာဟလံ ဟောတိ။ **ပဇ္ဇဂ္ဃတီ**တိ သော ဒေါဝါရိကေ စ ဟတ္ထိအာစရိယာဒိကေ အနီကဋ္ဌေ စ, ယေ တေဿာ ဥစ္ဆိဋ္ဌကမ္ပိ ဘုဉ္ဇိတုံ အယုတ္တရူပါ၊ တေပိ အာမန္တေတ္ဝာ တေဟိ သဒ္ဓိံ အတိဝေလံ မဟာဟသိတံ ဟသတိ။ **ပဋိရာဇူနန်**္တိ အညေသံ ရာဇူနံ။ **သယံ ဒူတာနိ သာသတီ**တိ မမ ဝစနေန သယံ ပဏ္ဏံ လိခိတ္ဝာ ဒူတေပိ ပေသေတိ “မမ မာတာ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇနဝယသ္မိံယေဝ ဌိတာ၊ အသုကရာဇာ ကိရ အာဂန္ဆာ တံ အာနေတူ”တိ။ တေ “မယံ ရညော ဥပဋ္ဌာကာ၊ ကသ္မာ နော ဧဝံ ဝဒေသီ”တိ ပဋိပဇ္ဇာနိ ပေသေန္တိ။ တေသု ပရိသမဇ္ဈေ ဝါစိယမာနေသု မမ သိသံ ဆိန္ဒနကာလော ဝိယ ဟောတိ၊ မာတရံ တေန ဒေါသေန ဒက-ရက္ခသဿ ဒဿာမီတိ။ (၁)

အထ ပရိဗ္ဗာဇိကာ “မဟာရာဇ မာတရံ တာဝ ဣမိနာ ဒေါသေန ဒေဟိ၊ ဘရိယာ ပန တေ ဗဟူပကာရာ”တိ တဿာ ဂုဏံ ကထေန္တီ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ-—

“ဣတ္ထိဂုမ္ဗဿ ပဝရာ၊ အစ္စန္တံ ပိယဘာဏိနီ။
အနုဂ္ဃတာ သီလဝတီ၊ ဆာယာဝ အနပါယိနီ။

အက္ကောဓနာ ပုညဝတီ၊ ပဏ္ဍိတာ အတ္ထဒဿိနီ။
ဥဗ္ဘရိံ ကေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာသိ ဒကရက္ခိနော”တိ[3]။

၁-ခု ၅-၃၈၄-ဒိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမာ ပဌမဝယသ္မိံယေဝ (က) ၃-ခု ၅-၃၈၅-ဒိဋ္ဌေ။

Tattha **itthigumbassā**ti itthigaṇassa. **Anuggatā**ti daharakālato paṭṭhāya anugatā. "**Akkodhanā**"ti-ādikena panassā guṇe katheti. Maddaraṭṭhe Sāgalanagare vasanakāle pahaṭāpi tava āṇākaraṇabhayena tayi sinehena mātāpitūnaṁ na kathesi, evamesā akkodhanā puññavatī paṇḍitā atthadassinīti. Idaṁ daharakāle akkodhanādibhāvaṁ sandhāyāha. **Ubbarin**ti orodhaṁ. Evaṁ guṇasampannaṁ Nandādeviṁ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā aguṇaṁ kathento āha—

"Khiḍḍaratisamāpannaṁ, anatthavasamāgataṁ.
Sā maṁ sakāna puttānaṁ, ayācaṁ yācate dhanaṁ.

Sohaṁ dadāmi sāratto, bahuṁ uccāvacaṁ dhanaṁ.
Suduccajaṁ cajitvāna, pacchā socāmi dummano.
Ubbariṁ tena dosena, dajjāhaṁ dakarakkhino"ti[1].

Tattha **anatthavasamāgatan**ti tāya khiḍḍāratiyā kāmakīḷāya anatthakārakānaṁ kilesānaṁ vasaṁ āgataṁ maṁ viditvā. **Sā man**ti sā Nandādevī maṁ. **Sakāna puttānan**ti yaṁ mayā attano puttadhītānañca bhariyānañca dinnaṁ piḷandhanaṁ, taṁ ayācitabbarūpaṁ "mayhaṁ dehī"ti yācati. **Pacchā socāmī**ti sā dutiyadivase "imāni piḷandhanāni rañño me dinnāni, āharathetānī"ti tesaṁ rodantānaṁ omuñcitvā gaṇhāti. Athāhaṁ te rodamāne mama santikaṁ āgate disvā pacchā socāmi. Evaṁ dosakārikā esā. Iminā naṁ dosena dakarakkhasassa dassāmīti. (2)

Atha naṁ paribbājikā "imaṁ tāva iminā dosena dehi, kaniṭṭho pana te Tikhiṇamantikumāro upakārako, taṁ kena dosena dassasī"ti pucchantī āha—

"Yenocitā janapadā [2], ānītā ca paṭiggahaṁ.
Ābhataṁ pararajjebhi, abhiṭṭhāya bahuṁ dhanaṁ.

Dhanuggahānaṁ pavaraṁ, sūraṁ Tikhiṇamantinaṁ.
Bhātaraṁ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino"ti[1].

1. Khu 5. 385 piṭṭhe.
2. Jānapadā (Sī, Syā, I)

တတ္ထ **ဇုတ္ထိဂုမ္ဗဿာ**တိ ဇုတ္ထိဂဏဿ။ **အနုဂ္ဂတာ**တိ ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ အနုဂတာ။ "**အက္ကောဓနာ**"တိအာဒိနာ ပနဿာ ဂုဏော ကထေတိ။ မဒ္ဒရဋ္ဌေ သာဂလနဂရေ ဝသနကာလေ ပဟဋာပိ တဝ အာဏာကရဏဘယေန တယိ သိနေဟေန မာတာပိတူနံ န ကထေသိ၊ ဧဝမေသာ အက္ကောဓနာ ပုညဝတီ ပဏ္ဍိတာ အတ္ထဒဿိနီတိ။ ဇုဒံ ဒဟရကာလေ အက္ကောဓနာဒိဘာဝံ သန္ဓာယာဟ။ **ဥဗ္ဗရိန္တိ** ဩရောဓံ။ ဧဝံ ဂုဏသမ္ပန္နံ နန္ဒာဒေဝိံ ကေန ဒောသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿသီတိ ဝဒတိ။

သော တဿာ အဂုဏံ ကထေန္တော အာဟ—

"ခိဍ္ဍာရတိသမာပန္နံ၊ အနတ္ထဝသမာဂတံ။
သာ မံ သကာန ပုတ္တာနံ၊ အယာစံ ယာစတေ ဓနံ။

သောဟံ ဒဒါမိ သာရတ္တော၊ ဗဟုံ ဥစ္စာဝစံ ဓနံ။
သုဒုစ္စဇံ စဇိတ္ဝာန၊ ပစ္ဆာ သောစာမိ ဒုမ္မနော။
ဥဗ္ဗရိံ တေန ဒောသေန၊ ဒဇ္ဇာဟံ ဒကရက္ခိနော"တိ[2]။

တတ္ထ **အနတ္ထဝသမာဂတန္တိ** တာယ ခိဍ္ဍာရတိယာ ကာမကီဠာယ အနတ္ထကာရကာနံ ကိလေသာနံ ဝသံ အာဂတံ မံ ဝိဒိတ္ဝာ။ **သာ မန္တိ** သာ နန္ဒာဒေဝီ မံ။ **သကာန ပုတ္တာနန္တိ** ယံ မယာ အတ္တနော ပုတ္တဓီတာနဉ္စ ဘရိယာနဉ္စ ဒိန္နံ ပိဋန္ဓနံ၊ တံ အယာစိတဗ္ဗရူပံ "မယ္ဟံ ဒေဟိ"တိ ယာစတိ။ **ပစ္ဆာ သောစာမီ**တိ သာ ဒုတိယဒိဝသေ "ဣမာနိ ပိဋန္ဓနာနိ ရညော မေ ဒိန္နာနိ၊ အာဟရထေတာနီ"တိ တေသံ ရောဒန္တာနံ ဩမုဉ္စိတ္ဝာ ဂဏှာတိ။ အထာဟံ တေ ရောဒမာနေ မေ သန္တိကံ အာဂတေ ဒိသ္ဝာ ပစ္ဆာ သောစာမိ။ ဧဝံ ဒောသကာရိကာ သော။ ဣမိနာ နံ ဒောသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿာမီတိ။ (၂)

အထ နံ ပဓိဗ္ဗာဇိကာ "ဣမံ တာဝ ဣမိနာ ဒောသေန ဒေဟိ၊ ကနိဋ္ဌော ပန တေ တိခိဏမန္တိကုမာရော ဥပကာရကော၊ တံ ကေန ဒောသေန ဒဿသီ"တိ ပုစ္ဆန္တီ အာဟ—

"ယေနောစိတာ ဇနပဒါ၊ အာနီတာ စ ပဋိဂ္ဂဟံ။
အာဘတံ ပရရဇ္ဇေဘိ၊ အဘိဋ္ဌာယ ဗဟုံ ဓနံ။

ဓနုဂ္ဂဟာနံ ပဝရံ၊ သူရံ တိခိဏမန္တိနံ။
ဘာတရံ ကေန ဒောသေန၊ ဒဇ္ဇာသိ ဒကရက္ခိနော"တိ[2]။

၁-ခု ၅-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဇာနပဒါ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ)

Tattha **ocitā**ti vaḍḍhitā. **Paṭiggahan**ti yena ca tumhe paradese vasantā puna gehaṁ ānītā. **Abhiṭṭhāyā**ti abhibhavitvā. **Tikhiṇamantinan**ti tikhiṇapaññaṁ.

So kira mātu brāhmaṇena saddhiṁ vasanakāle jāto. Athassa vayappattassa brāhmaṇo khaggaṁ hatthe datvā "imaṁ gahetvā maṁ upaṭṭhāhā"ti āha. So brāhmaṇaṁ "pitā me"ti saññāya upaṭṭhāsi. Atha naṁ eko amacco "kumāra na tvaṁ etassa putto, tava kucchigatakāle Calākadevī rājānaṁ māretvā etassa chattaṁ ussāpesi, tvaṁ Mahācūḷaniraññho putto"ti āha. So kujjhitvā "ekena upāyena naṁ māressāmī"ti rājakulaṁ pavisanto taṁ khaggaṁ ekassa pādamūlikassa datvā aparaṁ "tvaṁ rājadvāre 'mameso khaggo'ti iminā saddhiṁ vivādaṁ kareyyāsī"ti vatvā pāvisi. Te kalahaṁ kariṁsu. So "kiṁ esa kalaho"ti ekaṁ purisaṁ pesesi. So āgantvā "khaggatthāyā"ti āha. Brāhmaṇo taṁ sutvā "kiṁ etan"ti pucchi. So kira tumhehi mama dinnakhaggo parassa santakoti. "Kiṁ vadesi tāta, tena hi āharāpehi, sañjānissāmi nan"ti āha. So taṁ āharāpetvā kosato nikkaḍḍhitvā "passathā"ti taṁ sañjānāpento viya upagantvā ekappahāreneva tassa sīsaṁ chinditvā attano pādamūle pātesi. Tato rājagehaṁ paṭijaggitvā nagaraṁ alaṅkaritvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūḷanikumārassa Maddaraṭṭhe vasanabhāvaṁ ācikkhi. Taṁ sutvā kumāro senaṅgaparivuto tattha gantvā bhātaraṁ ānetvā rajjaṁ paṭicchāpesi. Tato paṭṭhāya taṁ "Tikhiṇamantī"ti sañjāniṁsu. Paribbājikā taṁ "evarūpaṁ bhātaraṁ kena dosena dakarakkhasassa dajjāsī"ti pucchi.

Rājā tassa dosaṁ kathento āha—

"Yonocitā[1] janapadā, ānītā ca paṭiggahaṁ.
Ābhataṁ pararajjebhi, abhiṭṭhāya bahuṁ dhanaṁ.

Dhanuggahānaṁ pavaro, sūro Tikhiṇamanti ca.
Mayāyaṁ sukhito rājā, atimaññati dārako.

1. Mayocitā (Sī, Syā), mayācitā (I)

တဉ္ဆ **ဩစိတာ**တိ ဝုတ္တာ။ **ပဋိဂ္ဂဟ**န္တိ ယေန စ တုမ္ဟေ ပရဒေသေ ဝသန္တာ ပုန ဂေဟံ အာနိတာ။ **အဘိဋ္ဌာယာ**တိ အဘိဘဝိတ္ဝာ။ **တိခိဏမန္တိန**န္တိ တိခိဏပညံ။

သော ကိရ မာတု ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ ဝသနကာလေ ဇာတော။ အထဿ ဝယပ္ပတ္တဿ ဗြာဟ္မဏော ခဂ္ဂံ ဟတ္ထေ ဒတ္ဝာ "ဣမံ ဂဟေတ္ဝာ မံ ဥပဋ္ဌဟာ"တိ အာဟ။ သော ဗြာဟ္မဏံ "ပိတာ မေ"တိ သညာယ ဥပဋ္ဌာသိ။ အထ နံ ကော အမစ္စော "ကုမာရ န တွံ တေဿ ပုတ္တော၊ ဟဝ ကုစ္ဆိဂတကာလေ စလာက-ဒေဝိ ရာဇာနံ မာရေတ္ဝာ တေဿ ဆတ္တံ ဥဿာပေသိ၊ တွံ မဟာစူဠနိ-ရညော ပုတ္တော''တိ အာဟ။ သော ကုဇ္ဈိတ္ဝာ "ကေန ဥပါယေန နံ မာရေဿာမီ"တိ ရာဇကုလံ ပရိသန္တော တံ ခဂ္ဂံ ကေဿ ပါဒမူလိကဿ ဒတ္ဝာ အပရံ "တွံ ရာဇဒ္ဝါရေ 'မမေသော ခဂ္ဂေါ'တိ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ဝိဝါဒံ ကရေယျာသီ"တိ ဝတ္ဝာ ပါဝိသိ။ တေ ကလဟံ ကရိံသု။ သော ''ကိံ သေ ကလဟော''တိ ကေ ပုရိသံ ပေသေသိ။ သော အာဂန္ဒွာ "ခဂ္ဂတ္ထာယာ"တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏော တံ သုတ္ဝာ "ကိံ တေ"နွိ ပုစ္ဆိ။ သော ကိရ တုမ္ဟေဟိ မမ ဒိန္နခဂ္ဂေါ ပရဿ သန္တကောတိ။ "ကိံ ဝဒေသိ တာတ၊ တေန ဟိ အာဟရာပေဟိ၊ သဉ္ဇာနိဿာမိ န"နွိ အာဟ။ သော တံ အာဟရာပေတ္ဝာ ကောသကော နိက္ကဍ္ဎိတ္ဝာ "ပဿထာ"တိ တံ သဉ္ဇာနာပေန္တော ဝိယ ဥပဂန္ဒွာ ကေပဟာရေနေဝ တဿ သီသံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ပါဒမူလေ ပါတေသိ။ တတော ရာဇဂေဟံ ပဋိဇဂ္ဂိတ္ဝာ နဂရံ အလင်္ကရိတ္ဝာ တဿ အဘိသေကေ ဥပနီတေ မာတာ စူဠနိကုမာရဿ မဒ္ဒရဋ္ဌေ ဝသနဘာဝံ အာစိက္ခိ။ တံ သုတ္ဝာ ကုမာရော သေနင်္ဂပရိဝုတော တတ္ထ ဂန္ဒွာ ဘာတရံ အာနေတ္ဝာ ရဇ္ဇံ ပဋိဆ္ဆာပေသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တံ "တိခိဏမန္တီ''တိ သဉ္ဇာနိံသု။ ပရိဗ္ဗာ-ဇိကာ တံ "ဧဝရူပံ ဘာတရံ ကေန ဒေါသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဇ္ဇာသီ"တိ ပုစ္ဆိ။

ရာဇာ တဿ ဒေါသံ ကထေန္တော အာဟ—

"ယေနောစိတာ[1] ဇနပဒါ၊ အာနိတာ စ ပဋိဂ္ဂဟံ။
အာဘတံ ပရရဇ္ဇေဘိ၊ အဘိဋ္ဌာယ ဗဟုံ ဓနံ။

ဓနုဂ္ဂဟာနံ ပဝရော၊ သူရော တိခိဏမန္တိ စ။
မယာယံ သုခိတော ရာဇာ၊ အတိမညတိ ဒါရကော။

1. မယောစိတာ (သီ၊ သျာ)၊ မယာစိတာ (ဂျ)

Upaṭṭhānampi me ayye, na so eti yathā pure.
Bhātaraṁ tena dosena, dajjāhaṁ dakarakkhino”ti[1].

Tattha **pararajjebhī**ti imassa pararajjato ca bahu dhanaṁ ābhataṁ, ayañca[2] pararajje vasanto puna imaṁ gehaṁ ānetvā “esa mayā mahati yase patiṭṭhāpito”ti vadati. **Yathā pure**ti pubbe pātova āgacchati, idāni pana na tathā eti. Iminā naṁ dosena dakarakkhasassa dassāmīti. (3)

Atha paribbājikā “bhātu tāva so doso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehaguṇayutto bahūpakāro”ti tassa guṇaṁ kathentī āha—

“Ekarattena ubhayo, tvañceva dhanusekha ca.
Ubho jātettha pañcālā, sahāyā susamāvayā.

Cariyā taṁ anubandhittho, ekadukkhasukho tava.
Ussukko te divārattiṁ, sabbakiccesu byāvaṭo.
Sahāyaṁ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino”ti[3].

Tattha **dhanusekhacā**ti dhanusekho ca, Dhanusekhakumāro cāti[4] attho. **Etthā**ti idheva nagare. **Pañcālā**ti Uttarapañcālanagare jātattā evaṁvohārā. **Susamāvayā**ti suṭṭhu samavayā. **Cariyā taṁ anubandhittho**ti daharakāle janapadacārikāya pakkantaṁ taṁ anubandhi, chāyāva na vijahi. **Ussukko**ti tava kiccesu rattindivaṁ ussukko chandajāto niccaṁ byāvaṭo. Taṁ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Athassa rājā dosaṁ kathento āha—

“Cariyā maṁ ayaṁ ayye, pajagghittho mayā saha.
Ajjāpi tena vaṇṇena, ativelaṁ pajagghati.

Ubbariyāpi’haṁ ayye, mantayāmi rahogato.
Anāmanto pavisati, pubbe appaṭivedito.

Laddhadvāro katokāso, ahirikaṁ anādaraṁ.
Sahāyaṁ tena dosena, dajjāhaṁ dakarakkhino”ti[5].

1. Khu 5. 385 piṭṭhe. 2. Sayañca (Sī, Syā), ahañca (Ka) 3. Khu 5. 385 piṭṭhe.
4. Dhanusekhavāti dhanusekhatāya Dhanusekharakumāroti (Sī, Syā, I)
5. Khu 5. 386 piṭṭhe.

ဥပဋ္ဌာနမ္ပိ မေ အယ္ယေ၊ န သော တေ ယထာ ပုရေ။
ဘာတရံ တေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာဟံ ဒကရက္ခိနော”တိ[၁]။

တတ္ထ **ပရရဇ္ဇေဘီ**တိ ဣမဿ ပရရဇ္ဇတော စ ဗဟု ဓနံ အာဘတံ၊ အယဉ္စ ပရရဇ္ဇေ ဝသန္တော ပုန ဣမံ ဂေဟံ အာနေတ္ဝာ “သေ မယာ မဟတိ ယသေ ပတိဋ္ဌာပိတော”တိ ဝဒတိ။ **ယထာ ပုရေ**တိ ပုဗ္ဗေ ပါတောဝ အာဂစ္ဆတိ၊ ဣဒါနိ ပန န တထာ ဧတိ။ ဣမိနာ နံ ဒေါသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿာမီတိ။ (၃)

အထ ပရိဗ္ဗာဇိကာ “ဘာတု တာဝ သော ဒေါသော ဟောတု၊ ဓနုသေခ-ကုမာရော ပန တယိ သိနေဟဂုဏယုတ္တော ဗဟူပကာရော”တိ တဿ ဂုဏံ ကထေန္တီ အာဟ—

“ကေရတ္တေန ဥဘယော၊ တွဉ္စေဝ နေသေခ စ။
ဥဘော ဇာတေတ္ထ ပဉ္စာလာ၊ သဟာယာ သုသမာဝယာ။

စရိယာ တံ အနုဗန္ဓိတ္ထော၊ ကေဒုက္ခသုခေါ တဝ။
ဥဿုက္ကော တေ ဒိဝါရတ္တိံ၊ သဗ္ဗကိစ္စေသု ဗျာဝဋော။
သဟာယံ ကေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာသိ ဒကရက္ခိနော”တိ[၂]။

တတ္ထ **ဓနုသေခစာ**တိ ဓနုသေခေါ စ၊ ဓနုသေခကုမာရော စာတိ[၃] အတ္ထော။ **ဇာတေ**တိ ဣဓေဝ နဂရေ။ **ပဉ္စာလာ**တိ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရေ ဇာတတ္တာ ဧဝံ-ဝေါဟာရာ။ **သုသမာဝယာ**တိ သုဋ္ဌု သမဝယာ။ **စရိယာ တံ အနုဗန္ဓိတ္ထော**တိ ဒဟရကာလေ ဇနပဒစာရိကာယ ပက္ကန္တံ တံ အနုဗန္ဓိ၊ ဆာယာဝ န ဝိဇဟိ။ **ဥဿုက္ကော**တိ တဝ ကိစ္စေသု ဧတ္တိန္ဒိဝ ဥဿုက္ကော ဆန္ဒဇာတော နိစ္စံ ဗျာဝဋော။ တံ ကေန ဒေါသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿသီတိ။

အထဿ ရာဇာ ဒေါသံ ကထေန္တော အာဟ—

“စရိယာ၁ မံ အယံ အယ္ယေ၊ ပဇ္ဇဂ္ဃိတ္ထော မယာ သဟ။
အဇ္ဇာပိ တေန ဝဏ္ဏေန၊ အတိဝေလံ ပဇဂ္ဃတိ။

ဥဗ္ဗရိယာပိ’ဟံ အယ္ယေ၊ မန္တယာမိ ရဟောဂတော။
အနာမန္တော ပဝိသတိ၊ ပုဗ္ဗေ အပ္ပဋိဝေဒိတော။

လဒ္ဓဒ္ဓါရော ကတောကာသော၊ အဟိရိကံ အနာဒရံ။
သဟာယံ တေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာဟံ ဒကရက္ခိနော”တိ[၄]။

၁-ခု ၅-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သယဉ္စ (သီ၊ သျာ)၊ အဟဉ္စ (က) ၃-ခု ၅-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခနုသေခဝါတိ ဓနုသေခတာယ ဓနုသေခရကုမာရောတိ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၅-ခု ၅-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **ajjāpi tena vaṇṇenā**ti yathā cariyāya pubbe maṁ anubandhanto mayā anāthena saddhiṁ ekatova bhuñjanto sayanto hatthaṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasi, ajjāpi tatheva hasati, duggatakāle viya maṁ maññati. **Anānanto**ti[1] raho Nandādeviyā saddhiṁ mantentepi mayi ajānāpetvā sahasāva pavisati. Iminā dosena taṁ ahirikaṁ anādaraṁ dakarakkhasassa dassāmīti. (4)

Atha paribbājikā "mahārāja tava sahāyakassa tāva eso doso hotu, purohito pana tava bahūpakāro"ti tassa guṇaṁ kathentī āha—

"Kusalo sabbanimittānaṁ, rutaññū āgatāgamo.
Uppāte supine yutto, niyyāne ca pavesane.

Paṭṭho bhūmantalikkhasmiṁ, nakkhattapadakovido.
Brāhmaṇaṁ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino"ti[2].

Tattha **sabbanimittānan**ti "iminā nimittena idaṁ bhavissati, iminā idan"ti evaṁ sabbanimittesu kusalo. **Rutaññū**ti sabbaravaṁ jānāti. **Uppāte**ti candaggāhasūriyaggāha-ukkāpātadisāḍāhādike uppāte. **Supine yutto**ti supine ca tassa nipphattijānanavasena yutto. **Niyyāne ca pavesane**ti iminā nakkhattena niyyāyitabbaṁ, iminā pavisitabbanti jānāti. **Paṭṭho**ti[3] cheko paṭibalo, bhūmiyañca antalikkhe ca dosaguṇe jānituṁ samattho. **Nakkhattapadakovido**ti aṭṭhavīsatiyā nakkhattakoṭṭhāsesu cheko. Taṁ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Rājā tassa dosaṁ kathento āha—

"Parisāyampi me ayye, ummīletvā udikkhati.
Tasmā accabhamuṁ luddaṁ, dajjāhaṁ dakarakkhino"ti[2].

Tassattho—ayye esa maṁ parisamajjhe olokentopi akkhīni ummīletvā kuddho viya udikkhati, tasmā evaṁ atikkamitvā ṭhitabhamuṁ amanāpena ukkhittabhamukaṁ viya luddaṁ bhayānakaṁ taṁ ahaṁ dakarakkhasassa dassāmīti. (5)

---

1. Anāmantāti (Sī, I)
2. Khu 5. 386 piṭṭhe.
3. Paddhoti (Sī, I)

တတ္ထ **အဇ္ဇာပိ တေန ဝဏ္ဏေနာ**တိ ယထာ စရိယာယ ပုဗ္ဗေ မံ အနုဗန္ဓန္တော မယာ အနာထေန သဒ္ဓိံ ကတောဝ ဘုဉ္ဇန္တော သယန္တော ဟတ္ထံ ပဟရိတ္ဝာ မဟာဟသိတံ ဟသိ၊ အဇ္ဇာပိ တထေဝ ဟသတိ၊ ဒုဂ္ဂတကာလေ ဝိယ မံ မညတိ။ **အနာမန္တော**တိ[1] ရဟော နန္ဒာဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ မန္တေန္တေပိ မယိ အဇာနာပေတ္ဝာ သဟသာဝ ပဝိသတိ။ ဣမိနာ ဒေါသေန တံ အဟိရိကံ အနာဒရံ ဒကရက္ခသဿ ဒဿာမီတိ။ (၄)

အထ ပရိဗ္ဗာဇိကာ "မဟာရာဇ တဝ သဟာယကဿ တာဝ ဧသော ဒေါသော ဟောတု၊ ပုရောဟိတော ပန တဝ ဗဟူပကာရော"တိ တဿ ဂုဏ် ကထေန္တီ အာဟ—

"ကုသလော သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ၊ ရုတညူ အာဂတာဂမော။
ဥပ္ပါတေ သုပိနေ ယုတ္တော၊ နိယ္ယာနေ စ ပဝေသနေ။

ပဋ္ဌော ဘူမန္တလိက္ခသ္မိံ၊ နက္ခတ္တပဒကောဝိဒေါ။
ဗြာဟ္မဏံ ကေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာသိ ဒကရက္ခိနော"တိ[2]။

တတ္ထ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနန္တိ** "ဣမိနာ နိမိတ္တေန ဣဒံ ဘဝိဿတိ, ဣမိနာ ဣဒ"န္တိ ဧဝံ သဗ္ဗနိမိတ္တေသု ကုသလော။ **ရုတညူ**တိ သဒ္ဒရဝံ ဇာနာတိ။ **ဥပ္ပါတေ**တိ စန္ဒဂ္ဂါဟသူရိယဂ္ဂါဟဥက္ကာပါတဒိသာဒါဟာဒိကေ ဥပ္ပါတေ။ **သုပိနေ ယုတ္တော**တိ သုပိနေ စ တဿ နိပ္ဖတ္တိဇာနနဝသေန ယုတ္တော။ **နိယ္ယာနေ စ ပဝေသနေ**တိ ဣမိနာ နက္ခတ္တေန နိယ္ယာယိတဗ္ဗံ၊ ဣမိနာ ပဝိသိတဗ္ဗန္တိ ဇာနာတိ။ **ပဋ္ဌော**တိ[3] ဆေကော ပဋိဗလော၊ ဘူမိယဉ္စ အန္တလိက္ခေ စ ဒေါသ-ဂုဏေ ဇာနိတုံ သမတ္ထော။ **နက္ခတ္တပဒကောဝိဒေါ**တိ အဋ္ဌဝီသတိယာ နက္ခတ္တ-ကောဋ္ဌာသေသု ဆေကော။ တံ ကေန ဒေါသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿသီတိ။

ရာဇာ တဿ ဒေါသံ ကထေန္တော အာဟ—

"ပရိသာယမ္ပိ မေ အယ္ယေ၊ ဥမ္မီလေတ္ဝာ ဥဒိက္ခတိ။
တသ္မာ အစ္ဆဘမုံ လုဒ္ဒံ၊ ဒဇ္ဇာဟံ ဒကရက္ခိနော"တိ[2]။

တဿတ္ထော—အယ္ယေ သေ မံ ပရိသမဇ္ဈေ ဩလောကေန္တောပိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ ကုဒ္ဓေါ ဝိယ ဥဒိက္ခတိ၊ တသ္မာ ဧဝံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဋ္ဌိတဘမုံ အမနာပေန ဥက္ခိတ္တဘမုကံ ဝိယ လုဒ္ဒံ ဘယာနကံ တံ အဟံ ဒကရက္ခသဿ ဒဿာမီတိ။ (၅)

၁-ဒဿနာမန္တာတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)
၂-ခု ၅-၃၈၆-ဗိန္ဒေ။
၃-ပဋ္ဌေါတိ (သီ၊ ဋ္ဌ)

Tato paribbājikā “mahārāja tvaṁ ‘mātaraṁ ādiṁ katvā ime pañca dakarakkhasassa dammī’ti vadasi, ‘evarūpañca sirivibhavaṁ aganetvā attano jīvitampi Mahosadhassa dammī’ti vadasi, kaṁ tassa guṇaṁ passasī”ti pucchantī imā gāthāyo āha—

“Sasamuddapariyāyaṁ, mahiṁ sāgarakuṇḍalaṁ.
Vasundharaṁ āvasati, amaccaparivārito.

Caturanto mahāraṭṭho, vijitāvī mahabbalo.
Pathabyā ekarājāsi, yaso te vipulaṁ gato.

Soḷasitthisahassāni, āmuttamaṇikuṇḍalā.
Nānājanapadā nārī, devakaññūpamā subhā.

Evaṁ sabbaṅgasampannaṁ, sabbakāmasamiddhinaṁ.
Sukhitānaṁ piyaṁ dīghaṁ, jīvitaṁ āhu khattiya.

Atha tvaṁ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā.
Paṇḍitaṁ anurakkhanto, pāṇaṁ cajasi duccajan”ti[1].

Tattha **sasamuddapariyāyan**ti samuddamariyādasaṅkhātena samuddaparikkhepena samannāgataṁ. **Sāgarakuṇḍalan**ti parikkhipitvā ṭhitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtaṁ. **Vijitāvī**ti vijitasaṅgāmo. **Ekarājā**ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato ekova rājā. **Sabbakāmasamiddhinan**ti sabbesampi vatthukāmakilesakāmānaṁ samiddhiyā samannāgatānaṁ. **Sukhitānan**ti evarūpānaṁ sukhitānaṁ sattānaṁ evaṁ sabbaṅgasampannaṁ jīvitaṁ dīghameva piyaṁ, na te appaṁ jīvitamicchantīti paṇḍitā vadanti. **Pāṇan**ti evarūpaṁ attano jīvitaṁ kasmā paṇḍitaṁ anurakkhanto cajasīti.

Rājā tassā kathaṁ sutvā paṇḍitassa guṇaṁ kathento imā gāthā abhāsi—

“Yatopi āgato ayye, mama hatthaṁ Mahosadho.
Nābhijānāmi dhīrassa, aṇumattampi dukkaṭaṁ.

Sace ca kismici kāle, maraṇaṁ me pure siyā.
So me putte paputte ca, sukhāpeyya Mahosadho.

1. Khu 5. 386 piṭṭhe.

တတော ပရိဗ္ဗာဇိကာ “မဟာရာဇ တွံ ‘မာတရံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ဣမေ ပဉ္စ ဒကရက္ခသဿ ဒမ္မီ’တိ ဝဒသိ၊ ‘ဧဝရူပဉ္စ သိရိဝိဘဝံ အဂဏေတ္ဝာ အတ္တနော ဇီဝိတမ္ပိ မဟောသဓဿ ဒမ္မီ’တိ ဝဒသိ၊ ကံ တဿ ဂုဏံ ပဿသီ”တိ ပုစ္ဆန္တီ ဣမာ ဂါထာယော အာဟ—

“သသမုဒ္ဒပရိယာယံ၊ မဟိံ သာဂရကုဏ္ဍလံ။
ဝသုန္ဓရံ အာဝသတိ၊ အမစ္စပရိဝါရိတော။

စာတုရန္တော မဟာရဋ္ဌော၊ ဝိဇိတာဝီ မဟာဗလော။
ပထဗျာ ဧကရာဇာသိ၊ ယသော တေ ဝိပုလံ ဂတော။

သောဠသိတ္ထိသဟဿာနိ၊ အာမုတ္တမဏိကုဏ္ဍလာ။
နာနာဇနပဒါ နာရီ၊ ဒေဝကညူပမာ သုဘာ။

ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိနံ။
သုခိတာနံ ပိယံ ဒီဃံ၊ ဇီဝိတံ အာဟု ခတ္တိယ။

အထ တွံ ကေန ဝဏ္ဏေန၊ ကေန ဝါ ပန ဟေတုနာ။
ပဏ္ဍိတံ အနုရက္ခန္တော၊ ပါဏံ စဇသိ ဒုစ္စဇ”န္တိ[1]။

တတ္ထ **သသမုဒ္ဒပရိယာယန္တိ** သမုဒ္ဒမရိယာဒသင်္ခါတေန သမုဒ္ဒပရိက္ခေပေန သမန္နာဂတံ။ **သာဂရကုဏ္ဍလန္တိ** ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဋ္ဌိတဿ သာဂရဿ ကုဏ္ဍလဘူတံ။ **ဝိဇိတာဝီတိ** ဝိဇိတသင်္ဂါမော။ **ဧကရာဇာတိ** အညဿ အတ္တနာ သဒိသဿ ရညော အဘာဝတော ဧကော ဧဝ ရာဇာ။ **သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိနန္တိ** သဗ္ဗေသမ္ပိ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမာနံ သမိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတာနံ။ **သုခိတာနန္တိ** ဧဝရူပါနံ သုခိတာနံ သတ္တာနံ ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ ဇီဝိတံ ဒီဃမေဝ ပိယံ၊ နဘော အပ္ပံ ဇီဝိတမိစ္ဆန္တီတိ ပဏ္ဍိတာ ဝဒန္တိ။ **ပါဏန္တိ** ဧဝရူပံ အတ္တနော ဇီဝိတံ ကသ္မာ ပဏ္ဍိတံ အနုရက္ခန္တော စဇသီတိ။

ရာဇာ တဿာ ကထံ သုတ္ဝာ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏံ ကထေန္တော ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ—

“ယတောပိ အာဂတော အယ္ယေ၊ မမ ဟတ္ထံ မဟောသဓော။
နာဘိဇာနာမိ ဓီရဿ၊ အဏုမတ္တမ္ပိ ဒုက္ကဋံ။

သစေ စ ကိသ္မိစိ ကာလေ၊ မရဏံ မေ ပုရေ သိယာ။
သော မေ ပုတ္တေ ပပုတ္တေ စ၊ သုခါပေယ္ယ မဟောသဓော။

၁-ခု ၅-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။

Anāgataṁ paccuppannaṁ, sabbamatthampi passati.
Anāparādhakammantaṁ, na dajjaṁ dakarakkhino”ti[1].

Tattha **kismicī**ti kismiñci kāle. **Sukhāpeyyā**ti sukhasmiṁ yeva patiṭṭhāpeyya. **Sabbamatthan**ti esa anāgatañca paccuppannañca atītañca sabbaṁ atthaṁ Sabbaññubuddho viya passati. **Anāparādhakammantan**ti kāyakammādīsu aparādharahitaṁ. **Na dajjan**ti ayye evaṁ asamadhuraṁ paṇḍitaṁ nāhaṁ dakarakkhasassa dassāmīti evaṁ so mahāsattassa guṇe candamaṇḍalaṁ uddharanto viya ukkhipitvā kathesi.

Iti imaṁ jātakaṁ yathānusandhippattaṁ. Atha paribbājikā cintesi “ettakenapi paṇḍitassa guṇā pākaṭā na honti, Sakalanagaravāsīnaṁ majjhe sāgarapiṭṭhe āsittatelaṁ vippakirantī viya tassa guṇe pākaṭe karissāmī”ti rājānaṁ gahetvā pāsādā oruyha rājaṅgaṇe āsanaṁ paññapetvā tattha nisīdāpetvā nāgare sannipātāpetvā puna rājānaṁ ādito paṭṭhāya dakarakkhasassa pañhaṁ pucchitvā tena heṭṭhā kathitaniyāmeneva kathitakāle nāgare āmantetvā āha—

“Idaṁ suṇātha Pañcālā, cūḷaneyyassa bhāsitaṁ.
Paṇḍitaṁ anurakkhanto, pāṇaṁ cajati duccajaṁ.

Mātu bhariyāya bhātucca, sakhino brāhmaṇassa ca.
Attano cāpi Pañcālo, channaṁ cajati jīvitaṁ.

Evaṁ mahatthikā paññā, nipuṇā sādhucintinī.
Diṭṭhadhammahitatthāya, samparāyasukhāya cā”ti[2].

Tattha **mahatthikā**ti[3] mahantaṁ atthaṁ gahetvā ṭhitā. **Diṭṭhadhammahitatthāyā**ti imasmiṁyeva attabhāve hitatthāya ca paraloke sukhatthāya ca hotīti.

Iti sā ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṁ gaṇhantī viya mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṁ gaṇhīti.

Dakarakkhasapañho niṭṭhito.

1. Khu 5. 387 piṭṭhe. 2. Khu 5. 387 piṭṭhe. 3. Mahiddhikāti (I)

အနာဂတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ သဗ္ဗမတ္ထမ္ပိ ပဿတိ။
အနာပရာဓကမ္မန္တံ၊ န ဒဇ္ဇံ ဒကရက္ခိနော”တိ[၁]။

တတ္ထ **ကိသ္မိ**စိတိ ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ။ **သုခါပေယ္ယာ**တိ သုခသ္မိံယေဝ ပတိဋ္ဌာပေယ္ယ။ **သဗ္ဗမတ္ထ**န္တိ သေ အနာဂတဉ္စ ပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ အတီတဉ္စ သဗ္ဗံ အတ္ထံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓော ဝိယ ပဿတိ။ **အနာပရာဓကမ္မန္တ**န္တိ ကာယကမ္မာဒီသု အပရာဓရဟိတံ။ **န ဒဇ္ဇ**န္တိ အယ္ယေ ဧဝံ အသမဓုရံ ပဏ္ဍိတံ နာဟံ ဒကရက္ခသဿ ဒဿာမီတိ ဧဝံ သော မဟာသတ္တဿ ဂုဏေ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိယ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ကထေသိ။

ဧတိ ဧတမံ ဇာတကံ ယထာနုသန္ဓိပ္ပတ္တံ။ အထ ပရိဗ္ဗာဇိကာ စိန္တေသိ “တ္တေကေနပိ ပဏ္ဍိတဿ ဂုဏာ ပါကဋာ န ဟောန္တိ၊ သကလနဂရဝါသိနံ မဇ္ဈေ သာဂရပိဋ္ဌေ အာသိတ္တတေလံ ဝိပ္ပကိရန္တီ ဝိယ တဿ ဂုဏေ ပါကဋေ ကရိဿာမိ”တိ ရာဇာနံ ဂဟေတ္ဝာ ပါသာဒါ ဩရုယ္ဟ ရာဇင်္ဃေ အာသနံ ပညပေတ္ဝာ တတ္ထ နိသီဒါပေတ္ဝာ နာဂရေ သန္နိပါတာပေတ္ဝာ ပုန ရာဇာနံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဒကရက္ခသဿ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိတ္ဝာ တေန ဟေဋ္ဌာ ကထိတနိယာမေနေဝ ကထိဘကာလေ နာဂရေ အာမန္တေတ္ဝာ အာဟ—

“ဧဒံ သုဏာထ ပဉ္စာလာ၊ စူဠနေယ္ယဿ ဘာသိတံ။
ပဏ္ဍိတံ အနုရက္ခန္တော၊ ပါဏံ စဇတိ ဒုဇ္ဇဇံ။

မာတု ဘရိယာယ ဘာတုဉ္စ၊ သခိနော ဗြာဟ္မဏဿ စ။
အတ္တနော စာပိ ပဉ္စာလော၊ ဆန္ဒံ စဇတိ ဇီဝိတံ။

ဧဝံ မဟတ္ထိကာ ပညာ၊ နိပုဏာ သာဓုစိန္တိနီ။
ဒိဋ္ဌဓမ္မဟိတတ္ထာယ၊ သမ္ပရာယသုခါယ စာ”တိ[၂]။

တတ္ထ **မဟတ္ထိကာ**တိ? မဟန္တံ အတ္ထံ ဂဟေတ္ဝာ ဌိတာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဟိတတ္ထာယာ**တိ ဧတမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဟိတတ္ထာယ စ ပရလောကေ သုခတ္ထာယ စ ဟောတီတိ။

ဧတိ သာ ရတနဃရဿ မဏိက္ခန္ဓေန ကူဋံ ဂဏ္ဟန္တီ ဝိယ မဟာသတ္တဿ ဂုဏေဟိ ဒေသနာကူဋံ ဂဏှိတိ။

ဒကရက္ခသပဉ္ဟော နိဋ္ဌိတော။

၁-ခု ၅-၃၈၇-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၃၈၇-ဝိဋ္ဌေ။ ၃-မဟိဒ္ဓိကာတိ (ဋီ)

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā “na bhikkhave idāneva Tathāgato, paññavā, pubbepi paññavāyevā”ti jātakaṁ samodhānento osānagāthā āha—

“Bherī Uppalavaṇṇāsi, pitā Suddhodano ahu.
Mātā āsi Mahāmāyā, Amarā Bimbasundarī.

Suvo ahosi Ānando, Sāriputto ca Cūḷanī.
Devadatto ca Kevaṭṭo, Calākā Thullanandinī.

Pañcālacandī Sundarī, Sāḷikā Mallikā ahu,
Ambaṭṭho āsi Kāmindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso.

Pilotiko ca Devindo, Senako āsi Kassapo[1].
Udumbarā maṅgalikā, Vedeho Kāḷudāyako.
Mahosadho Lokanātho, evaṁ dhāretha jātakan”ti.

Umaṅgajātakavaṇṇanā pañcamā.

(Chaṭṭho bhāgo niṭṭhito)

1. Saccako (Sī, I)

သတ္ထာ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ အာဟရိတ္ဝာ “န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ တထာ-ဂတော ပဉ္ဉဝါ၊ ပုဗ္ဗေပိ ပဉ္ဉဝါယေဝါ”တိ ဇာတကံ သမောဓာနေန္တော ဩသာနဂါထာ အာဟ—

“ဘေရိ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာသိ၊ ပိတာ သုဒ္ဓေါဒနော အဟု။
မာတာ အာသိ မဟာမာယာ၊ အမရာ ဗိမ္ဗသုန္ဒရီ။

သုဝေါ အဟောသိ အာနန္ဒော၊ သာရိပုတ္တော စ ဗုဒ္ဓိနီ။
ဒေဝဒတ္တော စ ကေဝဋ္ဋော၊ စလာကာ ထုလ္လနန္ဒိနီ။

ပဉ္စာလစန္ဒီ သုန္ဒရီ၊ သာဠိကာ မလ္လိကာ အဟု။
အမ္ဗဋ္ဌော အာသိ ကာမိန္ဒော၊ ပေါဋ္ဌပါဒေါ စ ပုက္ကုသော။

ပိလောတိကော စ ဒေဝိန္ဒော၊ သေနကော အာသိ ကဿပေါ[1]။
ဥဒုမ္ဗရာ မင်္ဂလိကာ၊ ဝေဒေဟော ကာဠုဒါယကော။
မဟောသဓော လောကနာထော၊ ဧဝံ ဓာရေထ ဇာတက”န္တိ။

ဥမင်္ဂဇာတကဝဏ္ဏနာ ပဉ္စမာ။

(ဆဋ္ဌော ဘာဂေါ နိဋ္ဌိတော)

၁-သစ္စကော (သီ၊ ဣ)

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akatvā	285
Akarā	25
Akkodhaṁ	107
Akkodhanā	326
Akkhā	199
Akkhāsi	122
Aggaḷe	293
Aggisamā	68
Agghaṁ	141
Agghena	141
Aṅgārakāsuṁ	135
Acāruṁ	143
Acintitampi	54
Acetaso	14
Accantaṁ	46
Acceti	199
Acchati	146
Acchare	56
Acchā'haṁ	21
Acchinnaraṭṭhā	244
Ajinamhi	76
Ajivhatā	20
Ajuṭṭhamārīva	78
Ajeyye	65
Ajja	102
Ajjhupāgami	162

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ajjhabhāsittha	297
Aṭaviyo	69
Aṭṭhaḍḍhapado	194
Aṭṭhanakho	194
Aḍḍhakosaṁ	100
Aḍḍharatte	99
Atikkantavanathā	56
Atibrahā	106
Atimaññasi	269
Ativattanti	143
Ativelaṁ	233
Atīto	285
Atīraṇeyya	71
Atīradassī	288
Attaṁ	262
Attapītirato	285
Attānaṁ	315
Atthaṁ	217
Atthajātena	315
Atthampi	201
Atthesu	203
Adaṁsu	151
Adanti	139
Adiṭṭhe	71
Adinnaṁ	138
Adissamāno	194

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[အ]	
အကတ္ဝာ	၂၀၅
အကရာ	၂၅
အက္ကောဓံ	၁၀၇
အက္ကောဓနာ	၃၂၆
အက္ခာ	၁၉၉
အက္ခာသိ	၁၂၂
အဂ္ဂဋ္ဌေ	၂၉၃
အဂ္ဂိသမာ	၆၈
အဂ္ဃံ	၁၄၁
အဂ္ဃေန	၁၄၁
အင်္ဂါရကာသုံ	၁၃၅
အစာရုံ	၁၄၃
အစိန္တိတမ္ပိ	၅၄
အဇေတသော	၁၄
ပအဇ္ဇံ	၄၆
အဇ္ဈေတိ	၁၉၉
အဇ္ဈတိ	၁၄၆
အဇ္ဈရေ	၅၆
အဇ္ဈာ'ဟံ	၂၁
အဇ္ဈိန္နရဋ္ဌာ	၂၄၄
ပဇဇိနပ္ပိ	၇၆
အဇိဉ်တာ	၂၀
အဇုဇ္ဈမာရီဝ	၇၈
အဇေယ္ယော	၆၅
အဇ္ဇ	၁၀၂
အဇ္ဈုပဂမိ	၁၆၂

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[အ]	
အဇ္ဈဘာသိတ္ထ	၂၉၇
အဋဋိယော	၆၉
အဋ္ဌမုပဒေါ	၁၉၄
အဋ္ဌနခေါ	၁၉၄
အဏုကောသံ	၁၁၀
အဏုရတ္တေ	၉၉
အတိက္ကန္တဝနထာ	၅၆
အတိဗြဟာ	၁၀၆
အတိမညိသိ	၂၆၉
အတိဝတ္တန္တိ	၁၄၃
အတိဝေလံ	၂၃၄
အတိတော	၂၀
အတိရဏေယျ	၇၄
အတိရဒဿီ	၂၀
အတ္တံ	၃၀
အတ္တပိတိရတော	၂၀
အတ္တာနံ	၃
အတ္ထိ	
အတ္ထဇာတေန	
အတ္ထမိ	
အတ္ထေသု	
အဒံသု	
အဒန္တိ	
အဒိဋ္ဌေ	
အဒိန္နံ	
အဒိဿမာနော	

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Addakkhi	194
Addhā	156
Adhammo	111
Adhiṭṭhito	156
Adhippāyaphalaṁ	46
Anaññatheyyā	223
Anaṇo	45
Anatthavasaṁ	326
Anantavāhanaṁ	280
Anariyaṁ	78
Anariyarūpo	286
Anavayo	79
Anāmanto	329
Anāmayaṁ	29
Anāparādhakammantaṁ	331
Aniketaṁ	76
Anigādhakūlā	137
Aniddhimanto	202
Anipphannatā	225
Anisammakārī	219
Anuggatā	326
Anucārino	293
Anuciṇṇo	80
Anujāto	224
Anujjavaṁ	302
Anuttaraṁ	127
Anupāpaya	109
Anupāvisiṁ	75
Anupubbasamuggatā	157
Anubandhittho	328

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuvijjanti	287
Anusāsati	72
Anusāsi	294
Anusikkhāmi	103
Anekarūpaṁ	158
Anodake	291
Antalikkhena	288
Antā	29
Anto	284
Andhānaṁ	110
Apakkami	128
Apaviddhaṁ	111
Apassaṁ	44
Apāpadhammaṁ	134
Apāraneyyaṁ	54
Apiḷandhanaṁ	325
Appatvā	54
Appiyaṁ	29
Abbhaghanantare	155
Abbhuto	129
Abhakkho	78
Abhāvavasūpanitaṁ	216
Abhijīhanāya	217
Abhiṭṭhāya	327
Abhidosagato	230
Abhinippataṁ	45
Abhibhuyyati	35
Abhimatthaṁ	214
Abhisaṭo	70
Abhihārayuṁ	317

ပဒါနုက္ကမော်	ဝိဋ္ဌကော်
[အ]	
အဒ္ဒက္ခိ	၁၉၄
အဒ္ဓါ	၁၅၆
အဓမ္မော	၁၁၁
အဓိဋ္ဌိတော	၁၅၆
အဓိပ္ပါယဖလံ	၄၆
အနညဉ်ယျာ	၂၂၃
အနဏော	၄၅
အနတ္ထဝသံ	၃၂၆
အနန္တဝါဟနံ	၂၈၀
အနရိယံ	၇၈
အနရိယရူပေါ	၂၈၆
အနဝယော	၇၉
အနာမန္တော	၃၂၉
အနာမယံ	၂၉
အနာပရာကေမန္တံ	၃၃၁
အနိကေတံ	၇၆
အနိဂါဟကူလာ	၁၃၇
အနိဒ္ဓိမန္တော	၂၀၂
အပ္ပဃနာ	၂၂၅
အပ္ပသမ္မကာရီ	၂၁၉
အပုတော	၃၂၆
အဗ္ဘဟတေ	၂၉၃
အဘိဃာတေ	၈၀
အဘိဇာတော	၂၂၄
အဘိဇာယ	၃၀၂
အဘိဇ္ဈာ	၁၂၇
အဘိနိပ္ဖန္နော	၁၅၉
အဘိပတ္ထယေ	၇၆
အဘိပ္ပသန္နာကာရံ	၁၅၁
အဘိဘုယျတိ	၂၁၈
အဘိမတ္ထံ	၂၁၄
အဘိသင်္ခေါ	၈၀
အဘိဟာရယုံ	၃၁၇

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[အ]	
အနုဝိဇ္ဇန္တိ	၂၀၇
အနုသာသတိ	၇၂
အနုသာသိ	၂၉၄
အနုသိက္ခာမိ	၁၀၃
အနေကရူပံ	၁၅၈
အနောဒကေ	၂၉၁
အန္တလိက္ခေန	၂၀၈
အန္တာ	၂၉
အန္တော	၂၀၄
အန္ဓာနံ	၁၁၀
အပက္ကမိ	၁၂၈
အပဝိဒ္ဓံ	၁၁၁
အပဿံ	၄၄
အပါပဓမ္မံ	၁၃၄
အပါရနေယျံ	၅၄
အပိဠန္ဓနံ	၃၂၅
အပုတ္တာ	၅၄
အပ္ပိယံ	၂၉
အဗ္ဘဃနန္တရေ	၁၅၅
အဗ္ဘုတော	၁၂၉
အဘက္ခော	၇၈
အဘာဝဝသူပနီတံ	၂၁၆
အဘိဇိဟနာယ	၂၁၇
အဘိဇ္ဈာယ	၃၂၇
အဘိဒေါသဂတော	၂၃၀
အဘိနိပ္ပတံ	၄၅
အဘိဘုယျတိ	၃၅
အဘိမတ္ထံ	၂၁၄
အဘိသင်္ခေါ	၇၀
အဘိဟာရယုံ	၃၁၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Amacca	285
Amacco	292
Amajjapo	29
Amaññatha	95
Amaññittha	71
Amantinaṁ	296
Amittassa	233
Ambaṁ	75
Amhi	114
Arajaṁ	158
Aratī	71
Arahante	140
Arājayutto	231
Ariyagaṇe	65
Alaṅkārā	242
Alomahaṭṭho	122
Avaṁsirā	136
Avattiṁsu	124
Avadhiṁ	106
Avasīdasi	46
Avasucchati	99
Avitakkitā	53
Avoca	297
Avhāyassu	21
Asaṅkhyaṁ	199
Asaññato	200
Asataṁ	143
Asanthavaṁ	76
Asandhitā	20
Asabbhirūpaṁ	231

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asabbhirūpo	232, 259
Asampatvā	82
Asambuddhaṁ	233
Asi	302
Asicammassa	300
Asuddhakammā	137
Asotatā	20
Asnāti	18
Asmi	301
Assavā	65
Assā	288
Asse	27
Ahi	176
Ahitā	53
Ahu	110
[Ā]	
Ākiṇṇaṁ	158
Āgacchantu	257
Āgataṁ	317
Āgato	106
Āgantunā	198
Āgamayāmase	109
Āgamma	98
Āguṁ	103
Āghātane	142
Ājānīyeva	65
Āṇatto	229
Ātapaṁ	35
Āturo	96

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အ]	
အမစ္စဿ	၂၀၅
အမစ္စော	၂၉၂
အမဇ္ဇပေါ	၂၉
အမညထ	၉၅
အမညိတ္ထ	၇၁
အမန္တိနံ	၂၉၆
အမိတ္တဿ	၂၃၃
အမ္ဗံ	၇၅
အမ္ဗိ	၁၁၄
အရဇ်ံ	၁၅၀
အရတီ	၇၁
အရဟန္တေ	၁၄၀
အရာဇယုတ္တော	၂၃၁
အရိယဂဏော	၆၅
အလင်္ကာရာ	၂၄၂
အလောမဟဋ္ဌော	၁၂၂
အဝံသိရာ	၁၃၆
အဝတ္တိံသု	၁၂၄
အဝမိံ	၁၀၆
အဝသီဒသိ	၄၆
အဝသုဆ္ဆတိ	၉၉
အဝိတက္ကိတာ	၅၃
အဝေါစ	၂၉၇
အဿဳိယသု	၂၁
အသန်္ဓံ	၁၉၉
အသညတော	၂၀၀
အသတံ	၁၄၃
အသန္ဆဝံ	၇၆
အသန္နိတာ	၂၀
အသဒ္ဓိရူပံ	၂၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အ]	
အသဒ္ဓိရူပေါ	၂၃၂၊၂၅၉
အသမ္ဘတ္တာ	၈၂
အသမ္ဘုဒ္ဓံ	၂၃၃
အသီ	၃၀၂
အသီစမ္မဿ	၃၀၀
အသုဒ္ဓကမ္မာ	၁၃၇
အသောတတာ	၂၀
အသ္ဆာတိ	၁၈
အသ္မီ	၃၀၁
အဿဝါ	၆၅
အဿာ	၂၀၈
အဿေ	၂၇
အဟိ	၁၇၆
အဟိတာ	၅၃
အဟု	၁၁၀
[အာ]	
အာကိဏ္ဏံ	၁၅၈
အာဂစ္ဆန္တု	၂၅၇
အာဂတံ	၃၁၇
အာဂတော	၁၀၆
အာဂန္တုနာ	၁၉၈
အာဂမယာမသေ	၁၀၉
အာဂမ္ဘ	၉၈
အာဂုံ	၁၀၃
အာဃာတနေ	၁၄၂
အာဇာနီယေဝ	၆၅
အာဏာယော	၂၂၉
အာတပံ	၃၅
အာတုရော	၉၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ādāya	138
Ādicco	296
Āpaṭasi	301
Āpaye	56
Ābhassarā	69
Ābhenti	148
Āmaṇḍiko	262
Āmantayi	265
Āmāyadāsi	147
Āmoti	265
Āyuhe	44
Āruyha	28
Āsaye	25
Āvasatho	272
Āvasaṃ	156
Āvisi	96
Āvudhabalavantānaṃ	299
Āvasanti	72
Āsiṃ	102
Āsisitheva	53
Āhaṇṭhantu	317
Āhari	105
Āhu	242
Ājambarā	150
[I]	
Icchiṃ	53
Icchimhā	107
Itarītarā	299
Iti	296
Ubbāpuṭarājaputtiyānaṃ	192
Uccāvacaṃ	147
Uccāvacā	145
Ujuhāvāya	82
Upakaṃsā	145
Upakaṭṭhā	99
Upakkaṃ	33
Upakkhaṭā	297
Unnamati	185
Unnataṅca	72
Uddhaṃ	244
Udentaṃ	297
Udayaṃ	296
Udakaṇṇave	321
Utrāsanti	97
Uttarena	125
Uttamabhaṇḍathenā	144
Uttamatthāni	263
Uṇhodakasmiṃ	136
Ujjhānapāḍaccariyāya	99
Ujuhāvāya	82
[I-Ī]	
Itthigumbassa	326
Idaṃ	159
Iddhassa	202
Iddhi vikubbamānā	147
Indapurohitā	159
Illiyācāpadhāriṭhi	65
Isihi	33
Īsakaggapavelliṭā	308
[U]	
Uggapuṭarājaputtiyānaṃ	192
Uccāvacaṃ	147
Uccāvacā	145
Ujuhāvāya	82
Upakaṃsā	145
Upakaṭṭhā	99
Upakkaṃ	33
Upakkhaṭā	297
Unnamati	185
Unnataṅca	72
Uddhaṃ	244
Udentaṃ	297
Udayaṃ	296
Udakaṇṇave	321
Utrāsanti	97
Uttarena	125
Uttamabhaṇḍathenā	144
Uttamatthāni	263
Uṇhodakasmiṃ	136
Ujjhānapāḍaccariyāya	99
Ujuhāvāya	82
[ū]	
Ūhaccā	25
Ūhacca	25
Ūhanti	96
Ūhasi	96
[e]	
Ekaṃsena	25
Ekaṃsenā	25
Ekaṃsenāti	25
Ekaṃsenāpi	25
Ekaṃsenāsi	25
Ekaṃsenāsiṃ	25
Ekaṃsenāsiṃsu	25
Ekaṃsenāsuṃ	25
Ekaṃsenāhaṃ	25
Ekaṃsenāhaṃsu	25
Ekaṃsenāhaṃsuṃ	25
Ekaṃsenāhuṃ	25
Ekaṃsenāhuṃsu	25
Ekaṃsenāhuṃsuṃ	25
Ekaṃsenāhū	25
Ekaṃsenāhūṃsu	25
Ekaṃsenāhū

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upatāpanā	29
Upanivattati	33
Upanītamanasaṅkappaṁ	115
Upantikaṁ	272
Upabbajanti	53
Uparocataṁ	80, 82
Upavattatu	72
Upasamena	72
Upaseniye	79
Upassutikā	233
Upāgacchi	28
Upāgacchuṁ	27
Upāgamuṁ	81
Upādhī	28
Upāyanāni	19
Upāsanamhi	298
Uppāte	329
Uppetha	21
Ubbariṁ	326
Ubbedhati	284
Ubbhataṁ	53
Umaṅgā	306
Uyyānaṁ	179
Uyyāne	55
Usabhaṁ	204
Usā	99
Usāmattaṁ	99
Ussīsake	100
Ussukamhi	56
Ussukko	328

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ū]	
Ūnaṁ	72
Ūrū	15
[E]	
Ekaṁ	80
Ekakaṁ	30
Ekattaṁ	80, 82
Ekapadī	100
Ekapokkharā	26
Ekamātuko	295
Ekarājā	330
Ekādasī	242
Ekekaniccitā	299
Ekena	81
Etto	29
Ettha	70
Edisaṁ	30
Eyyāsi	274
Esaṁ	95
Esāno	321
Essati	262
Eḷamūgaṁ	197
[O]	
Okacarena	262
Okkantasattaṁ	272
Ocitā	327
Ocināyatu	5
Odanaṁ	178
Orasaṁ	324

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Orodhā	317
Orohitvā	75
Ovaṭṭho	65
Ohara	301
Ohārinī	242
Ohito	285
[Ka]	
Kaṁsaṁ	65
Kaññā	32
Katahatthe	298
Kadalino	291
Kaddamīkataṁ	74
Kapāle	73
Kapiliyaṁ	280
Kappaṁ	74
Kappati	108
Kamaṇḍaluṁ	106
Kamanti	134
Kammaṁ	73
Kammabandhū	127
Kammunā	46
Kayaṁ	141
Kayino	137
Karaṁ	45
Karohi	261
Kalyāṇakammānaṁ	161
Kalyāṇī	308
Kasiṇaṁ	297
Kasiraṁ	21

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kassaṁ	46
Kākapaṭṭanakaṁ	307
Kākolasaṅghā	133
Kāmasaṁyojane	65
Kāyā	123
Kāraṇikā	140
Kālaṁ	109
Kālākālaṁ	216
Kāsisu	314
Kāsuṁ	14
Kāhanti	284
Kāhiti	299
Kiccaṁ	35
Kiñcanaṁ	68
Kitti	219
Kibbisaṁ	102
Kīḷiyā	70
Kukkuṭo	176
Kuñjaraṁ	301
Kuñjarānaṁva	291
Kumāriyā	80
Kusalaṁ	29
Kusalā	31
Kūṭaṁ	141
Kūṭakārissa	142
Kūṭāgāravarocitaṁ	149
Kūṭena	141
Kūṭeva	285
Kevalaṁ	299
Kevaladhammadassi	196

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Koci	110
Koṭṭhake	81
Koṭumbarāni	65
Kodhalobhābhibhūto	98
Kodhasā	107
Kontimantā	305
Komārakaṁ	33
Kolitthiyāso	143
Kovidā	300
Kosambaphalakasussoṇī	307
Kosā	68
Koseyyavasanā	308
[Kha]	
Khajjantaṁ	74
Khattasaṁghaparibyūḷhaṁ	28
Khatyā	244
Khantiyā	72
Khandhā	143
Khandhehi	134
Khalitā	218
Khāyate	199
Khārāpatacchikaṁ	21
Khiḍḍā	35
Khīyetha	35
Khudāparetā	139
Khuddaveḷubhi	308
[Ga]	
Gacchaṁ	26
Gacchasi	77
Gacchāma	308
Gaṇheyya	321
Gataṁ	314
Gati	131
Gate	46
Gato	96
Gandhamayā	114
Gabbhadhāriniṁ	324
Garu	17
Gahetvāna	136
Gāmaṇīyehi	65
Gāmā	313
Gāmeva	70
Gijjhā	133
Gīvāya	139
Guṇikāyūradhārinaṁ	299
Goṇo	168
Goto	172
Goravindaṁ	197
[Gha - Ca]	
Ghammābhitattā	140
Ghamme	198
Ghātayissati	271
Ghātimhi	107
Caturo	315
Candanaphosite	65
Caraṁ	299
Cariyā	328

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cāturi’tthiyo	31
Cārudassanā	300
Citradaṇḍayutāvudhā	299
Citrā	159
Cintāmayā	54
Cirarattāya	99
Corā	35
[Cha]	
Chandarucīni	223
Chandasā	225
Channaṁ	141
Chabbhī	322
Chamā	109
Chādiyaṁ	194
Chāyūpago	16
Chedayissati	305
[Ja]	
Jaññā	35, 46
Jaṭaṁ	111
Janati	79
Janā	315
Jane	133
Jano	5
Jampāvatī	268
Jalantamiva	28
Jahanti	199
Jātiyā	65
Jātucche	73

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jānaṁ	122
Jānato	122
Jāpayanti	135
Jālaṁ	56
Jālā	68
Jiṇṇena	35
Jimhaṁ	81
Jīvaṁ	115
Jīvantaṁ	96
Jīvitaṁ	99
Jeṭṭhāpacāyiko	112
[Jha - Ña - Ṭha]	
Jhāyati	284
Ñātimajjhe	201
Ṭhānaṁ	261
Ṭhitatto	224
[Ta]	
Takkarā	244
Tagarā	125
Tato	110
Tanutāṇāya	305
Tanumajjhimā	308
Tandī	71
Tapassino	123
Tappentu	314
Tamaṁ	296
Tarati	17
Tarāmahaṁ	46

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tavantike	21
Taḷākaṁ	179
Tāyati	216
Tārakajātāva	244
Tārakā	299
Tāvanto	233
Tikhiṇamantinaṁ	327
Tiṇamāsi	193
Tiṇṇo	71, 302
Titikkhati	233
Tipuraṁ	65
Timbarutthanī	308
Tirocchadaṁ	75
Tisandhi	244
Tīraṁ	44
Tuṭṭho	259
Tudanti	138
Tūriyataḷasaṅghuṭṭhe	75
Tejasā	28
[Tha - Da]	
Thaddho	185
Dajjaṁ	331
Dajjāsi	24
Dajjuṁ	19
Daṇḍo	175
Dadāhi	281
Daddallamānā	148
Dantī	299
Dantehi	76

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Damena	127
Dayitabbo	295
Daharā	56
Daharo	32
Daḷhadhammo	95
Daḷhamaṭṭālakoṭṭhakaṁ	65
Dānapaccayā	160
Diṭṭhadhammahitatthāya	331
Diṭṭhe	71
Dittarūpā	143
Dibbamāyaṁ	310
Dibbayānaṁ	156
Dibbe	65
Disvā	147
Dīgharattānukampikā	322
Dīnaṁ	218
Dīpe	65
Dukkaṭaṁ	103
Dukkaraṁ	288
Dukkhanudo	305
Dukkhūpanīto	53
Dukkhena	216
Dukkho	286
Duggaṇho	302
Dujaccā	142
Dutiyābhisecanaṁ	67
Dunīvarā	80
Dubbale	132
Dubbhati	17
Dubbhiṁ	73

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dubhayāni	138
Durabhisambhavaṁ	288
Dūtāni	325
Dūraṁ	158
Dvāraṁ	158
Dvārato	289
Dvipadājanindaseṭṭha	225
[Dha]	
Dhajinī	242
Dhanalobhahetu	141
Dhanassa	35
Dhanuggahā	300
Dhanusekha	328
Dhammaṁ	73
Dhammacārī	112
Dhammavāyāmasampanno	46
Dhamme	29
Dhārayanti	159
Dhāreti	325
Dhitī	216
Dhimhāmi	96
Dhīradhammo	77
Dhuttī	170
[Na]	
Nakkhattapadakovido	329
Nagā	125
Nage	156
Naṅgalakoṭivaḍḍho	263
Naccagītā	150
Najjo	152
Nandi	35
Narake	144
Naradhīrebhi	300
Naraviriyena	260
Nāgaṁ	204
Nāgakhandhe	300
Nāgā	288
Nānācitraṁ	158
Nānāpupphadumāyutā	152
Nārī	142
Nārīvaragaṇākiṇṇaṁ	149
Nikkhasahassaṁ	313
Nikhaṇaṁ	15
Nikhātā	143
Niggayha	81
Niggaḷamaṇḍite	79
Nicite	65
Niccaṁ	35
Niddā	71
Nipātino	300
Nibbindeyya	53
Niyako	295
Niyate	29
Niyyāne	329
Nirodhagataṁ	115
Nilīyasi	96
Nivattassu	22
Nivāpo	105

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nisakkati	29
Nisamma	44
Nisādetvā	21
Nihaññamāno	24
Nihaññasi	16
Nihīno	196
Negamā	26
Nettiṁsabandhā	31
Nettiṁsā	300
Neyati	104
[Pa]	
Paṁsugataṁ	111
Pakāsati	158
Pakiracārī	127
Pakiledayitvā	136
Pakkhandino	299
Pakkhasammato	21
Pakkhī	136
Pakkho	14
Paggayha	67
Paccakkhānupadaṁ	269
Paccayaṁ	151
Pajagghati	325
Pajappāmi	31
Pajappitāni	199
Pajānassu	288
Pajjalati	18
Pajjote	214
Pañcathūpaṁ	146

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pañcāliyaṁ	244
Pañcāliyā	242
Paññaṁ	199
Paññāṇavato	201
Paññāya	21
Paññho	196
Paṭākā	300
Paṭiggahaṁ	327
Paṭicchadaṁ	76
Paṭicchannaṁ	281
Paṭidassayi	161
Paṭinandiṁsu	160
Paṭinandito	17
Paṭinijjhatto	259
Paṭipādayuṁ	151
Paṭirājūnaṁ	325
Paṭirājūhi	32
Paṭivāmagataṁ	96
Paṭivijjhanti	194
Paṭisaṁhara	301
Paṭisanthataṁ	29
Paṭisandhāya	190
Paṭhamuppattiko	32
Paṭṭho	329
Paṇunnā	299
Paṇḍiccayaṁ	5
Paṇḍitaṁ	317
Paṇḍitā	285
Pati	143
Patikunthito	109

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pattakālaṁ	147
Pattimatī	242
Pathabyā	23
Pathaviṁ	134
Pathāvīhi	80
Padittā	136
Paditto	111
Padussati	322
Paddhagū	224
Panthānubandhaṁ	262
Pabbajito	19
Pabbatyāhaṁ	114
Pabyathito	76
Pabhāvaṁ	300
Pamattaṁ	94
Pamatto	111
Pamukho	130
Pamocaya	288
Parato	160
Paramaṁ	82
Paramā	308
Pararajjebhi	328
Parikhañña̱ti	244
Parittaṁ	21
Paripanthayo	71
Paripācayanto	216
Paripācayitvā	217
Paripucchi	23
Paripluto	96
Paribbaja	73

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paribyūḷhā	303
Parimocayi	315
Parimocaye	295
Parisumbhati	220
Parihāpitaṁ	295
Parūḷhakacchā	125
Palasataṁ	305
Palāsaṁ	193
Palāsena	137
Paluggaṁ	33
Pavāḷaṁ	106
Pavedaya	95
Paveditā	80
Pavedetha	106
Pavesanaṁ	158
Pavesane	329
Pasavetvā	132
Pasārayiṁsu	139
Pasāraya	72
Pasāhanti	17
Pasuṁ	139
Passāmi	46
Pahaṭṭharūpo	301
Pahito	98
Pāṭihāriyapakkhaṁ	148
Pāṭhīnavaṇṇā	300
Pāṇaṁ	330
Pātabyaṁ	304
Pāni	137
Pāpaṁ	107

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpatthaṁ	21
Pārājikā	140
Pārevatakkhī	308
Pitā	107
Pitāputtā	103
Pitāmahassa	232
Pitu	19
Piyena	225
Pītavasanā	300
Pītālaṅkārā	300
Pītuttaranivāsanā	300
Pīḷitaṁ	65
Puṇṇaṁmukhassa	194
Puṇṇapattaṁ	19
Puttadārassa	305
Puttanivedako	26
Putto	171
Puthugumbe	297
Puthujjano	74
Puthuyaññaṁ	162
Pumunā	99
Puraṁ	280
Purisakiccāni	45
Purisanāvutyo	299
Pūgāya	135
Pūjako	17
Petaṁ	115
Pesiyā	80
Pesiye	297
Peḷābaddhaṁ	292

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pothayanti	134
Posa	103
Posetā	322
[Pha]	
Phalaṁ	105
Phalāsāva	19
Phaliṁ	75
Phalikāsu	149
Phalī	76
Phītaṁ	64
Phītā	29
[Ba]	
Baddhā	139
Baddhe	266
Bandhanā	35
Balavantā	132
Bahalā	29
Bahujano	317
Bahujjano	198
Bahupākāratoraṇaṁ	65
Bahū	25
Bālamato	5
Bālamhase	263
Bāhā	67
Bimboṭṭhā	308
Bilakatā	139
Buddhānaṁ	203
Bubhukkassa	194

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Byagghassa	304
Byagghehi	158
Byathitā	244
Byamhaṁ	149
Brahā	109
Brahmacārī	33
Brāhmaṇassa	147
[Bha]	
Bhattaṁ	313
Bhattasammado	71
Bhattā	223
Bhayaṁ	262
Bharāmi	98
Bhariyā	295
Bharissaṁ	100
Bhava	115
Bhavantu	257
Bhavissati	64
Bhāgaso	64
Bhinnamanto	285, 302
Bhiyyo	115
Bhujadassanaṁ	109
Bhujalaṭṭhīva	308
Bhusa	137
Bhūmiṁ	158
Bhūmibhāgehi	150
Bhūmiyā	24
Bhūmivaḍḍhano	23
Bhūripaññā	242

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bherisaṅkhappabodhanā	242
Bhesmā	68
Bhogaratā	203
Bhogā	54
Bhoge	313
[Ma]	
Maṁsaṁ	168
Maggena	310
Maccu	35
Maccuno	56
Maccharino	133
Macchikā	139
Majjhe	29
Mañjunā	114
Maññanti	283
Maññe	103
Maṇi	177
Matiṁ	305
Mati	261
Matyā	19
Manujā	139
Manussasseva	104
Mantanaṁ	285
Mantayitaṁ	230
Mantitaṁ	305
Mantinaṁ	233
Mantī	296
Mantehi	217
Maraṇaṁ	35

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Marissare	99
Mahatī	136
Mahatthikā	331
Mahantaṁ	262
Mahabbalo	262
Mahānāgā	299
Mahānubhāvo	262
Mahāsenena	35
Mahesinaṁ	56
Mahesino	272
Māṇavaputtā	310
Māṇavā	292
Mātāpettibharo	112
Mātu	294
Mānuse	65
Māyāvino	56
Māraṇatthaṁ	262
Mālāpiḷandhā	146
Māluteritaṁ	106
Migachāpāva	308
Migasammate	107
Migā	97
Migājina	73
Migānaṁ	100
Mige	55
Migo	214
Mitaṁ	64
Mittadduno	140
Mittānaṁ	17
Mittiṁ	286
Mithilaggahaṁ	129
Missaṁ	137
Mhitapubbañca	301
Mukhaṁ	292
Mudiṅgā	150
Munibhūtova	80
Mūgo	14, 55
Meṇḍo	194
Mokkho	300
[Ya]	
Yaṁvadā	244
Yakkhā	288
Yakkho	148
Yajitvāna	162
Yathābalaṁ	46
Yathāsatti	46
Yantaṁ	70
Yantayutte	293
Yavakaṁ	216
Yaso	219
Yasokittiñca	17
Yācayogena	123
Yutte	27
Yutto	329
Yuvā	32
Yoggaṁ	29
[Ra]	
Raññova	103

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Ratanāni	257
Rati	35
Ratikhiḍḍahetu	143
Ratte	99
Ratyā	33
Ratyo	33
Rathaseniyo	65
Rathena	174
Ramāpayitvā	143
Raho	305
Rahogamā	242
Rahosīlā	56
Rājabandhuniṁ	65
Rājarakkhā	31
Rājāno	296
Rucirā	159
Rucchati	99
Rujjako	65
Rutaññū	329
Rodantī	23
Rosenti	132
[La]	
Lapimhā	263
Liṅgaṁ	82
Luñcanti	136
Luto	31
Luḷitaṁ	78
Lokavattantaṁ	74
Lokassa	44

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lobhā	95
Lohaṁ	68
Lohavijjā	242
Lohitakacchupadhāritā	300
[Va]	
Vaggukatho	19
Vaggusu	75
Vaggū	26
Vaṅkaghastā	141
Vacchadantamukhā	299
Vajati	104
Vajjāsi	22
Vaṇṇakittibhato	17
Vaṇṇitaṁ	33
Vaṇṇena	315
Vattaṁ	44
Vattāro	102
Vadantaraṁ	33
Vadhāya	141
Vanā	114
Vandako	17
Vandituṁ	281
Vammaṁ	301
Vammino	31, 299
Valinaṁ	111
Vallabhānaṁ	215
Vasino	244
Vasundharaṁ	215

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vahati	29
Vahe	33
Vādantu	26
Vādinā	106
Vāmarohinī	242
Vāyāmassa	44
Vāricaraṁ	141
Vālukaṁ	178
Vāsavaṁ	122
Vāhanaṁ	29
Vāhayissāmi	292
Vikantanaṁ	289
Vikantā	139, 142
Viggayha	296
Vijānayaṁ	177
Vijānāhi	244
Vijitāvī	330
Vijjaṁ	73
Vijju	155
Vidū	72
Videhānaṁ	310
Viddhā	94
Viddheyyaṁ	96
Vinasā	68
Vinaḷīkataṁ	75
Vindati	132
Vipakkabrahmacariyo	19
Vipaccati	19
Vippahāya	143
Vibhattaṁ	64

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Virūḷhamūlasantānaṁ	18
Virosakā	140
Vilumpamānamhi	69
Vivajjayi	24
Vivasāne	33
Vivādappatto	80, 82
Vivicca	233
Visaṭṭhavacano	25
Visālaṁ	82
Vissaje	233
Vissāsakammāni	145
Vihaññissasi	296
Vihara	83
Vihāro	72
Viheṭhayanti	136
Vītivattāsu	303
Vītihāraṁ	194
Vīthimatī	242
Vuḍḍhā	56
Vuttiṁ	313
Veṭhayitvā	136
Vetanaṁ	313
Vetaraṇiṁ	131
Vedīva	308
Vedhayissāmi	304
Veyyagghe	65
Veyyāvaccaṁ	264
Veraṁ	21
Velaṁ	199

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vellālino	300
Vesiyānā	19
Vesse	265
Vehāyasā	155
Veḷuriyā	159
Veḷuriyāsu	150
[Sa]	
Saṁyamaṁ	162
Saṁyamā	147
Saṁyamena	127, 160
Saṁvidheti	203
Saṁvibhāgā	147
Saṁsumbhamānā	109
Saṁhīro	233
Sakaṁgharā	17
Sakāna	326
Sakkato	17
Sakkatvā	17
Sakkatvāna	73
Sakkomi	288
Sakhinova	231
Sagāravo	17
Sagharaṁ	17
Saṅkate	230
Saṅkhā	317
Saṅgaraṁ	35
Saṅghātā	80
Saccavādī	112
Saccena	112

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sajotibhūtā	134
Sajjhurathe	65
Sañcatto	19
Sataṁ	203
Satapalaṁ	65
Sataraṁsīva	299
Satarājikaṁ	65
Sattāhasammeghe	65
Satti'sayo	124
Sadiso	268
Saddavatī	242
Santaṁ	104
Santamhi	214
Santike	46
Santhavakāmo	257
Sandhānagatā	141
Sandhānagato	200
Sandhino	292
Sannaṁ	292
Sannatañca	72
Sannaddhā	26
Sannaddhe	65
Sannā	46
Sanno	74
Sabalā	133
Sabbakāmasamiddhinaṁ	330
Sabbakāmasamiddhisu	160
Sabbatopabhaṁ	65
Sabbanimittānaṁ	329
Sabbavidehānaṁ	121

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabbasaṅgāmakovidā	242
Sabbasenāya	242
Sabbhi	72
Samacariyāya	160
Samacchare	129
Samajjhiṭṭho	15
Samaṇabrāhmaṇānaṁ	133
Samapajjatha	101
Samāgatā	26
Samāhite	127
Samuṭṭhito	114
Samenti	188
Sampatantu	299
Sampatvā	82
Sampaddavī	67
Sampariplutо	21
Samparibhinnagattā	142
Sambaddhaṁ	287
Samma	22
Sammatālasamāhite	75
Sammadattho	19
Sammamatthaṁ	331
Sammasitvāna	191
Sayaṁkatāni	160
Saye	96
Saraṇaṁ	115
Sarīraṭṭhā	72
Salomahaṭṭho	122
Sallaṁ	99
Sasamuddapariyāyaṁ	330

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sasuro	294
Sassu	294
Sāgarakuṇḍalaṁ	330
Sādhu	219
Sāpadānipi	97
Sāmā	133, 308
Sāmo	109
Sārathī	27
Sārayanti	102
Sāsati	325
Sāhasā	198
Sāhassa	99
Sāḷikāvacanaṁ	273
Sikkāyasamayā	300
Sikkhitarā	300
Sikkhitā	31
Sippiyehi	242
Siyā	33
Sirivāhana	308
Sirī	216
Sīdantare	156
Sīmātikkamanaṁ	70
Sīlavatī	187
Sīlavantaṁ	136
Sīsaṁ	176
Sīhassa	304
Sukhakāmā	56
Sukhāpeyya	331
Sukhāvaho	305
Sukhitānaṁ	330

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sukhī	218
Sukho	286
Sugatī	103
Sugharaṁ	265
Sujātā	308
Suṇāsi	82
Sutaṁ	230
Sutanu	308
Suttaṁ	170
Sudassanassa	158
Sudassano	156
Suddhadhaññaṁ	137
Suniṭṭhitaṁ	305
Suniviṭṭhāya	155
Sunissitā	300
Supāpadiṭṭhino	145
Supāpadhammino	134
Supine	329
Suppatitthā	137
Suppahārappahāribhi	300
Suraṁ	29
Surakkhitaṁ	158
Suvaṇṇena	281
Suvāditā	150
Suve	35
Suvo	267
Susaññā	65
Susamāvayā	328
Susu	32
Susukhaṁ	296

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sūnaggavellitā	106
Sūnesu	139
Sūrā	300
Sūrehi	242
Seti	106
Senakā	289
Senāmokkhapalābhena	215
Seyyo	196
Seve	78
Socāmi	326
Soṇadinno	148
Soṇā	133
Sotthinā	114
Sodhetha	292
Somanassena	65
Sossi	270
[Ha]	
Haṁsagaggarabhāṇinī	307
Haṁse	55
Haññamānaṁ	75
Hatthaṁ	232
Hatthānīkaṁ	31
Hatthigumbe	65
Hatthīnaṁ	310
Hadayattheno	233
Hananti	140
Hanti	76, 220
Hayavāhiṁ	156
Haricandanalittaṅge	65

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]		**[Ha]**	
Haritapakkha	264	Hissāma	289
Harito	31	Hīnena	122
Hāpaye	46	Hetunā	315
Hiṁsanti	132	Hemakappanavāsase	65
Hiṇḍissanti	99	Hemantaggisikhā	308
Hiyyo	302	Hoti	137

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Agāraṁ Lokantarikanirayo viya khāyi	56
Aggino bhāyanti pañcavassikadārakā	7
Aṅgāravīmaṁsana	9
Aticchatha	87
Attano guyhaṁ parassa na kathetabbaṁ	232
Attano yāva icchitaṁ na nipphajjati tāva adhivāseyya paṇḍito	225
Atthadhammānusāsaka-paṇḍitā cattāro	163
Adese vasanassa ādīnavā	291
Adūti nāmatthe nipāto	292
Adhammaladdhaṁ pana sahassagghanakampi jigucchanīyameva	79
Anariyasaṅgamassa mahādukkhatā	286
Aniketa	76
Anisammakārī	219
Anugāmiyadhana	160
Antarāyā tayo	11
Antobhattiko	183
Andhabālamanussā bhogaratāya	203

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Amarā	205
Ambilodanassa aṅgāni aṭṭha	178
Ayapathavī navayojanabahalā	134
Arājikaṁ nāma raṭṭhaṁ pāletuṁ na sakkā	48
Avamaṅgalaratha	11, 12
Asamānajātikānaṁ saṁvāso nāma na sameti	267
Asambhinnakhattiyakula	42
Asāmikabhaṇḍaṁ nāma rañño pāpuṇāti	187
Asino bhāyanti navavassikadārakā	8
Asukakammassa asukanirayo	145
Asucivīmaṁsana	9
[Ā]	
Ācariyassa guṇo	219
Ājānīya	65
Ārāmaropanādikammassa ānisaṁsā	152
Āvāha	204
Āvāhavivāha	89, 90
Āhaṭamaṁsa	90

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[I]

Itthipurisānaṁ sīsāni 176
Itthipurisasīsānaṁ jānana-kāraṇāni 176
Itthī ca nāma pabbajitassa malaṁ 79
Itthīnaṁ sakabhāvo 50
Idhaloka, paralokānaṁ saddahanaṁ 222
Isivesa 90
Issariyaṁ na patiṭṭhā hoti, paññāsampannova patiṭṭhā 217
Issariyakāraṇā pāpaṁ na karonti 218
Issariyamānassa ādīnavā 196

[U - O]

Udakaparikhā 234
Udumbaradevī 187
Upaṭṭhānassa anujānanaṁ 184
Upāyaṁ me ācikkhatha 126
Umaṅgassa cittakammaṁ 279
Umaṅgassa dvārāni asīti catusaṭṭhi 279
Uyyānapañhā 179
Osadhaghaṭika 164

[Ka]

Kaddamaparikhā 234
Kapāla 73, 86
Kappāsaphalaṭṭhi idaṁ timbaru aṭṭhi 171

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ka - Kha]

Kalyāṇa, pāpakammānaṁ ṭhānāni 156, 161
Kalyāṇamittānaṁ vandako, sayampi paṭivandanaṁ labhati 17
Kalyāṇā pañca 308
Kasiṇanti sakalaṁ 297
Kasira'parittānaṁ patthanā 21
Kāmasmiñhi cittameva pamāṇaṁ 268-9
Kāme asādiso nāma natthi 269
Kāsivatthaṁ satasahasagghanakaṁ 249
Kāḷakaṇṇī 11
Kāḷakaṇṇī nāma siriyā na sameti 186
Kinnarakinnarī 91
Kinnarā nāma dubbalā 269
Kimevāti garahatthe nipāto 263
Kīḷanabhaṇḍakaṁ piyāyanti tivassikadārakā 6
Kukkuṭānaṁ nadakālā 176
Kepukaṁ vuccati udakaṁ 52
Koṭumbararaṭṭha 65
Kodho nāma nirayasaṁvattaniko 107
Khajjopanakapañhā 214
Khadiradaṇḍassa aggamūlaṁ 175
Khīravīmaṁsana 6

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gaṅgodakaṁ viya Yamunodakena saddhiṁ saṁsandantā ekasadisāva	257, 261
Gaṇabandhanena katapuññānaṁ ānisaṁsā	149, 150
Gaṇṭhipañho esa	190
Girigabbhara	105
Gilānassa vejjo paṭisaraṇaṁ	244
Guṇi vuccati kavacaṁ	299
Goṇasāmiko ayaṁ coro	169
Gotakāḷa	172
[Ca]	
Caṅkamo catuvīsatihattho	25
Caturassapallaṅkassa ussīsakaṁ	47
Candanakaraṇḍaka	180
Cāru vuccati suvaṇṇaṁ	300
Cittapasādassa ānubhāvo	37
Cūḷāmaṇi	210
Cetiyānaṁ ṭhānāni	83
Corassa bandhanāgārapavesanaṁ	4
[Cha]	
Chattaṁ vā me detha, yuddhaṁ vā	39
Chatte adhivatthā devadhītā	5, 37, 213
Chāta, pipāsitānaṁ visesā	244
Chātassa bhojanaṁ paṭisaraṇaṁ	244

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja - Ña]	
Jaṅgha-umaṅgaṁ gāvutamattaṁ	273-5
Jayapāna	236-8, 271-281
Jātissarañāṇa	4
Jāmātarena nāma sasuro vandanīyo	281
Jīvitadāna	312
Ñāṇavantaṁ sirī nāma nātikkamati	203
[Ta]	
Taṇḍulā tayo	207
Tathāgato paññavā pubbepi	332
Tathāgatā nāma na pabbājenti mātāpitūhi ananuññātaṁ puttaṁ	85
Taḷākapañhā	179
Temiya	4
Temiyakumārassa adhiṭṭhānakāraṇāni	4, 5
Temiyakumārassa adhiṭṭhānāni tīṇi	5
Temiyakumārassa pabbajitukāmatā	25
[Tha - Da]	
Thanānaṁ dosā cha	3
Thūpā pañca	146
Dakarakkhasassa pañhā	321
Dakkhiṇaṁ gaṇha, vāmaṁ muñca	206
Dakkhiṇa, vāmamagga	80

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Da]

Daḷhadhanu 95
Dānaṁ nāma kāmāvacareyeva nibbattati 123
Dānato brahmacariyavāsova mahapphalo 123-4, 128
Dānapati 152-3-5
Dānabrahmacariyānaṁ mahapphalatā 121-3
Dārakapañhā satta 168-175
Dibbapasādhanaṁ 14
Disāpāmokkho mantajjhāyako brāhmaṇo 41
Dīghāvukumāra 54
Dīpavīmaṁsana 9
Dukulapārikānaṁ pubbakammaṁ 92
Dutiyako nāma vivādamānno hoti 80-2
Devanagaraṁ dasasahassa-yojanikaṁ Sineru-matthake 158
Dvārāni cattāri Mithilāyaṁ 164
Dvārāni tīṇi 273

[Dha]

Dhaññāni satta 137
Dhanaṁ nissāya māno uppajjati 185
Dhanasārā tayo 43
Dhamakaraṇato udakamiva 164
Dhammayuddha 248
Dhammayuddhassa vūpasamanaṁ 259

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Dha - Na]

Dhātiyo catusaṭṭhi 3
Dhātīnaṁ dosā 3
Na-kāro paripucchanatthe nipāto 78
Nakkhattakoṭṭhāsā aṭṭhavīsati 392
Nagaraṁ nāma bahi udakaṁ 246
bahidhaññaṁ 247
bahidārukaṁ 248
Nagara 179
Nagarassa alaṅkārā 65
Naṭasamajjaṁ piyāyanti aṭṭhavassikadārakā 8
Naraka 144
Nāṭakavīmaṁsana 10
Nābhiparāmasana 91
Nāmaggahaṇadivasa 3
Niccasīlāni pañca 120
Nimikumāra 120
Nimirājānaṁ dibbayāne āropetvā ānehi 128
Nirayapālā kaḍḍhanti nirayaṁ 198
Nirayapālānaṁ āvudhāni 131
Nirayapālānaṁ kammāni 136
Nekkhammapāramī 1
Nemittakabrāhmaṇa 5, 120
Nerayikasattānaṁ chātakabhayaṁ 139
Nerayikānaṁ dukkhā Ussadaniraye 140

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paṁsukulaṁ nāma anavajjaṁ 78
Paṁsukulapiṇḍapāta 77
Paccatthiko khuddako nāma natthi 229
Paccāmittā hutvāpi samaggavāsaṁ vasanti 189
Paccekabuddhānaṁ līlā 66
Pañhānaṁ vissajjanaṁ 319
Paññavantaṁ sirimā nāma nātikkamati 199
Paññāpāramī 163
Paññāya ānubhāvo 163
Paññāya tena sadiso nāma natthi pathavitale 320
Paññāsampannova uttamo 196
Paṭiññā dinnā mayā rañño 318
Paṭivāmagata 96
Paṭisanthārassa karaṇaṁ 27
Paṭhamameva paṭikkhipanaṁ nāma avamaṅgalaṁ 205
Paṇḍitaṁ nissāya mayā laddhaṁ jīvitaṁ 188
Paṇḍitassa guṇo nabhe puṇṇacando viya pākaṭo 322
Paṇḍitassa vīmaṁsanaṁ 167, 175
Paṇḍitassa sakkārakaraṇaṁ 317
Paṇḍitānaṁ guṇā 228
Paṇḍitānaṁ paññāsampatti 182

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paṇḍitā nāma bhaye sampatte attānampi parampi dukkhato mocayantiyeva 309
Paṇḍitā pañca 189, 194
Paṇḍitena nāma Mahosadhasadisena bhavitabbaṁ 184
Paṇḍitehi samāgamo sādhu 72
Paṇḍito nāma natthi tayā sadiso 244
Patirūpāsana 180-1
Padumapattato udakaṁ viya visaṁ 114
Padumasañchannā pañca pokkharaṇī 55
Pabbajjākaraṇaṁ Buddhādīhi thomitaṁ 22
Pabbajjā nāma atidukkarā 85
Pabbajjāya ānisaṁsā 85
Pabbajitakālo idāni me 119
Pabbajitassa kāraṇāni 74-5
Pabbajitānaṁ sirī 25
Pabbatā satta 157
Pabbājanīyakamma 234
Paraṁ māretvā yasaggahaṇaṁ nāma na pasatthaṁ paṇḍitehi 311
Parassa rakkhitagopitavatthumhi aparajjhitvā nirayaṁ gamissati 209
Parikhāyo tisso 234, 280
Paribhuttarukkhassa sākhaṁ bhañjantopi mittadubbhī hoti 218
Palitakesassa dassanaṁ 119

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pasādhanāni dve 14
Pāṭihāriyapakkhā aṭṭha 148
Pādavisāṇaṁ etaṁ sīsakakudhaṁ 176
Pāpamittasaṁsaggasseva dosā 312
Pārājikaṁ pattā gihibhāveyeva 140
Piyaṅgupupphagandho ayaṁ sabbasaṁhārako 170
Piyavippayogassa mahā-dukkhatā 267
Puññavato kiriyā nāma samijjhatiyeva 206
Puññavato nivāso 151
Puññānaṁ phalaṁ nāma aho 209
Puttapema 2-3
Puttā tayo atijāto anujāto avajāto 224
Pubbadevatā nāma mātā-pitaro 205
Purisānaṁ patiṭṭhātabbādayo cattāro 222
Purisā nāma vijāyantā natthi 177
Pūjako mittānaṁ hutvā sayampi pūjaṁ labhati 17
Pūvakhajjakaṁ piyāyanti ekavassikadārakā 6
Peta 123
Pemasineha 220

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pha]

Phalāphalaṁ piyāyanti dvivassikadārakā 6
Phāṇitavīmaṁsana 9
Phussaratha 48
Phussarathassa vissajjanaṁ 49

[Ba]

Balaṁ me kiṁ nukho 13-4
Balāni tīṇi 132
Bahibhattiko 183
Bālavacanāni paññavantaṁ atikkamituṁ na sakkonti 199
Buddhañāṇe anuppannepi mahājanassa Buddhakiccaṁ sādhayamānā uppajjanti vicakkhaṇā 121
Bodhisattānaṁ adhippāyo nāma samijjhatiyeva 247, 251, 279
Brahmalokato āgata-sattassa sabhāvo 89, 90
Brahmavihārabhāvanānaṁ ānisaṁsā 161
Brahmāno pītibhakkhā 69

[Bha]

Bhattasammada 71-2
Bhattikā dve 183
Bhavā tayo ādittā viya upaṭṭhahiṁsu 56
Bhūripañhā 216
Bherisaddavīmaṁsana 9

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha - Ma]	
Bhojanaṁ piyāyanti catu-vassikadārakā	7
Maggā dve	87, 130
Maṁsapesiyā pātanaṁ	168
Maṅgala-usabha	177
Maṅgalasilāpaṭṭa	49
Maṅgalasupino esa	164
Maccuno mahāsenā	35
Maṇikkhandha	177
Maṇikkhandhassa vaṅkā aṭṭha	177-249
Maṇimekhalā samuddarakkhikā	44
Maṇisāro	43
Mattahatthino bhāyanti chavassikadārakā	7
Madhurathañña	3
Madhurapaṭisanthāra	181
Manussabhāsāya kathenti devāpi nāgāpi	95
Mantakusalo anukevaṭṭo	251
Manto nāma catukkaṇṇo	236
Mahā-umaṅgaṁ aḍḍhayojanikaṁ	273-5
Mahānidhī soḷasa	47-51
Mahāpaññopi issarasantikaṁ patto na paññāyati	199
Mahāsattassa ñāṇabalaṁ	202
Mahāsattassa paṭisandhiggahaṇaṁ	164
Mahāsattassa paṇḍitatā	170
Mahāsattassa pāramitā-nubhāvo	13

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāsattassa mātubhūtapubbā sattame attabhāve	102
Mahāsattassa setacchattā-nucchavikā dhiti	49
Mahāsatto nipajji dakkhiṇa-passena	49
Mahosadhakumāra	165
Mahosadhapaṇḍito atītā-nāgatapaccuppannaṁ atthaṁ jānāti	261
Mahosadhapaṇḍito na coro, ime cattārova corā	213
Mahosadhapaṇḍito Sirivaḍḍhanaseṭṭhiputto	167-176
Mahosadhapaṇḍitassa ñāṇa-balaṁ	184
Mahosadhapaṇḍitassa byākaraṇāni	167-180
Mahosadhapaṇḍitassa saṁvidhānaṁ	240
Mahosadhabuddhaṅkurassa paññānubhāvo	174
Mahosadhassa guṇā	238
Mātā nāma mahāguṇā	322
Mātāpituguṇajānanaṁ bodhisattena sadiso nāma natthi	183
Mātāpitūnaṁ posanaṁ nāma paṇḍitānaṁ vaṁso	88-9, 117

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mātupaṭṭhānādiguṇayuttānaṁ ānubhāvo 44
Mātuposakasutta 87
Mātuyā kuddhakāle putto piyataro nāma 221
Mānusakapasādhanaṁ 14
Micchādiṭṭhikānaṁ paccanaṭṭhānaṁ 144-5
Mittaghātaka 16
Mithilā sakalasattayojanikā 240
Muttasāro 43
Meṇḍakapañhā 188-194

[Ya]

Yakkhiniyā jānanakāraṇāni cattāri 171
Yakkhinī esā 171-2
Yathāsatti yathābalaṁ 46
Yojanaṁ nāma rathayugapamāṇaṁ 51

[Ra]

Rajjassa yācanaṁ 11
Rañño anurūpakāraṇāni 47, 50
Rañño divaṅgato 47
Ratīnaṁ ādīnavā 143
Rasataṇhābhibhūto natthi ekopi 125
Rasaharaṇisahassāni satta 207
Rahassassa kathanapuggalā cattāro 225-8

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ra]

Rahassassa mantanakālo 233
Rājakakudhabhaṇḍāni pañca 28, 48
Rājakammāni nāma bhāriyā 225
Rājadaṇḍa 24
Rājadhammacariyā dasa 116
Rājadhammā dasa 29, 54
Rājavesā pabbajitaveso varataro 66
Rājānaṁ niggaṇhanaṁ 262
Rukkhassa nāma mūlaṁ bhāriyaṁ 175
Rukkhā sabbe gandhamayā 114

[La - Va]

Lakkhaṇapāṭhakabrāhmaṇa 3, 11
Vaṁsānurakkhaka 1
Vajirasāro 43
Vasundhara 215
Vāyāmassa ānisaṁsā 44-5, 52-3,
Vālukapañhā 178
Vālukayotta 178
Vitakkā tayo 36
Videharājassa thāmo 240
Vinicchayassa ṭhapanaṁ 167
Vinicchayo nāma labbhati paññavantapādamūleyeva 200
Vivāha 267
Visāṇapañhā 214
Vihāro catubbidho 72
Vīmaṁsanāni soḷasa 6, 11

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Va]

Vejayantaratho sindhavasahassayutto 128-9
Vetaraṇī kammapaccaya-utu-samuṭṭhānā 131
Vedeharājena kato saṅgaho 318
Vedeharañño supinassa dassanaṁ 163-7

[Sa]

Sakiṁ gatānaṁ na paccāgamanaṭṭhānaṁ nāma susānaṁ 205
Sakkadattiyaṁ assamapadaṁ tiyojanikaṁ 36
Sakkadattiyabhājana 26
Sakkānubhāvassa dassanaṁ 175
Sakko ayaṁ rathasāmiko 174
Sagāravo paresu sayampi parehi garuko 17
Saṅkhasaddavīmaṁsana 8
Saṅkhepā cattāro 244
Saṅgahavatthūni cattāri 129
Saccakiriyā 2, 39, 103
Sattānaṁ acintitampi hoti, cintitampi vinassati 54
Sattānaṁ sukhadukkhaṁ āgantukameva 198
Sattā nāma kammabandhū kammapaṭisaraṇā 127

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sattā nāma piyabhariyāsu viya sesesu ālayaṁ na karonti 309
Sandhī tayo 244
Sappasappinīnaṁ jānanakāraṇāni 176
Sappassa bhāyanti sattavassikadārakā 7
Sappo ayaṁ sappinī 176
Sabbābharaṇānaṁ omuñcanaṁ uposathadivase 121
Samaṇānaṁ puttā nāma natthi 76
Samaṇā nāma bhaginimpi ādāya na caranti 80
Samuddo nāma appasiddhiko bahu-antarāyo 43
Sahassathāmadhanu 47, 51
Sāmikassa mama pādarajampi na agghati sahassaṁ 209
Sāmiko ayaṁ coro 174
Sāmivacanatthe cetaṁ upayogavacanaṁ 244
Sālānaṁ karaṇāni 166
Sāḷikā vessajātikā nāma 265
Sindhavajātika 27
Sippassa balaṁ 164
Sirimantapañhā 195
Sīdantaramahāsamuddā satta 157
Sīdā nadī 125

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīdāmahāsamudda	125, 156
Sīvalideviyā paridevo	66-7, 83
Sīsābādha	164-5
Sukkhaparikhā	234
Sudhammā devasabhā	120
Sudhammādevasabhā-paṭibhāgā sālā	166
Suvaṇṇabhūmi	43
Suve parasuve	35

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa - Ha]	
Setacchatte adhivatthā devatā	219
Hatthānīkaṁ nāma dasahatthito paṭṭhāya	31
Hasana, rodanānaṁ kāraṇāni	209
Hasitavasenapi musāvādaṁ na vadati	112
Hitāhita	53
Himavantappadese mama verī nāma natthi	94

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Aṅgulimāla (manussacora) 163
Anukevaṭṭa (brāhmaṇa) 251-255
Anuruddha 117, 162
Amarādevī (kuladhītā) 204-6
209, 213, 215, 332,
Ambaṭṭha 332
Ariṭṭhajanaka 39, 41-2, 52
Ariṭṭhapura (nagara) 265-6
Avīciniraya 10
Assakaṇṇa (pabbata) 156-7

[Ā]

Ānanda (kumāra) 275
Ānanda 84, 117, 119, 150
162, 332
Āḷāvaka (yakkha) 163

[Ī - U]

Īsadhara (pabbata) 156-7
Uttarakuru 125
Uttarapañcāla (nagara) 235, 237
274, 318
Uttarayavamajjhaka
(gāma) 164, 204
Udumbaradevī (aggamahesī) 187
191, 195, 204, 209, 228, 316
332

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[U - Ka]

Uppalavaṇṇā (therī) 37, 84, 117
332
Ussadaniraya 2, 4, 140
Kapila (raṭṭha) 235
Karavīka (pabbata) 156-7
Kassapa (Buddha) 150, 152-3
155
Kassapatthera 332
Kāminda (paṇḍita) 163, 181, 211
227, 332
Kālacampānagara 40-1, 52
Kāsiraṭṭha 1, 4
Kāsirājā 1, 2, 36
Kāḷudāyī 332
Kusarājā 177, 232
Kūṭadanta (brāhmaṇa) 163
Kevaṭṭa (brāhmaṇa) 235, 237-
8, 246-9 ādipiṭṭhesu
Kotumbara (raṭṭha) 65

[Kha - Ga - Ca]

Khemā (bhikkhunī) 84
Gotakāḷa 172-4
Goravinda (seṭṭhi) 197
Candādevī (aggamahesī) 2, 3, 5,
11, 13, 23, 24, 30, 35

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ca - Cha - Ja]

Calākadevī (aggamahesī) 243, 282, 324, 327, 332
Cūḷanī (kumāra) 323-4, 327
Cūḷanibrahmadatta (rājā) 235-9 240-1
Chabbhī (brāhmaṇa) 322-3
Jampāvatī (mahesī) 268
Jetavana (vihāra) 1, 85

[Ta - Tha]

Takkasīlā (nagara) 186
Tikhiṇamanti (kumāra) 321, 326-7
Temiya (kumāra) 4-7, 10, 12, 14 22, 36
Thullanandinī 332
Thūṇa (nagara) 77, 81

[Da]

Dakkhiṇayavamajjhaka (gāma) 164, 211, 215, 217
Dīghatāla (duggatapurisa) 172-3
Dīghapiṭṭhi (duggatapurisa) 172-4
Dīghāvu (kumāra) 54, 76, 84
Dukūla (kumāra) 89, 90
Dukūla (tāpasa) 91-2, 105-7 117
Dudīpa (rājā) 123
Devadatta 332
Devinda (paṇḍita) 163, 181, 211 227, 332

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Dha - Na - Pa - Ba - Bha]

Dhanusekha (kumāra) 323, 328
Nandanavanakappa (uyyāna) 166
Nandādevī 282, 294, 314, 318-319, 321
Nārada (tāpasa) 70, 72, 84
Nimikumāra 120
Nimirājā 120-2, 128, 161
Nemindhara (pabbata) 156-7
Pacchimayavamajjhaka (gāma) 164
Pañcālacanda (rājakumāra) 282
Pañcālacandī (rājadhītā) 255, 274-5, 282, 294, 314, 318
Pācīnayavamajjhaka (gāma) 164, 175 178-9
Pārikā (kumārī) 89, 90
Pārikā (tāpasī) 91, 106, 117
Piṅguttara (māṇava) 186-7
Pilotika 332
Pīḷiyakkha (rājā) 93, 103
Pukkusa (paṇḍita) 163, 181, 211, 227, 332
Poṭṭhapāda 332
Polajanaka 39, 40-1, 43
Bahusundarī (devadhītā) 102
Bārāṇasī (nagara) 1, 93
Bimbasundarī 332
Brahmadatta (rājā) 238
Bhaddakāpilānī 117
Bherī (paribbājikā) 318-9 320, 332

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Maṅgalikā	332
Maghadeva (ambavana)	119
Maghadeva (rājā)	119, 120
Maṇimekhalā (devadhītā)	44
Madda (rājā)	323
Maddaraṭṭha	323, 326
Mallikādevī	332
Mahākassapa	117
Mahācūḷanī (rājā)	322, 327
Mahājanaka (kumāra)	42, 44
Mahājanaka (rājā)	39, 49
Mahājava (devaputta)	145
Mahājambudīpa	125
Mahāmāyā (Buddhamātā)	332
Mahāsenagutta (amacca)	3, 26, 67
Mahosadha (kumāra)	165-7
Mahosadha (paṇḍita)	179, 180-1, 196-7, 228, 332
Mātali (devasārathi)	129, 130-9
Migasammatā (nadī)	90, 93, 103
Migājina (tāpasa)	73-6, 84
Mithilā (nagara)	39, 42, 46-7, ādipiṭṭhesu
Muḍiṅgā (bherī)	150
Moggallāna	84
[Ya - Ra]	
Yugandhara (pabbata)	156-7
Raṭṭhavatī (kinnarī)	269
Rāhula (kumāra)	84
[Va]	
Vagguli (gāma)	278
Vinataka (pabbata)	156-7
Videha (raṭṭha)	39, 119, 153, 163
Videharājā	255
Vissakamma (devaputta)	14, 25, 36, 90,
Vejayanta (ratha)	129
Vetaraṇī (nadī)	131
Vetaraṇī (niraya)	131-2
Vedeha (rājā)	163, 167 282, 332
[Sa]	
Saṅkhabalaka (rājā)	235
Sabhiya (paribbājaka)	163
Sāgala (nagara)	323, 326
Sāriputta	37, 84, 332
Sāvatthi (nagara)	155
Sirivaḍḍhana (seṭṭhi)	164-5
Siviraṭṭha	265-6
Sīdā (samudda)	156
Sīdā (nadī)	125-7
Sīvalidevī (rājadhītā)	47, 50, 54, 66-9
Sīvalidevī (aggamahesī)	76, 79, 81, 83, 84
Sudassana (pabbata)	156-7
Suddhodana (rājā)	332

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sudhammā (devasabhā)	128, 145, 158
Sunanda (sārathi)	12, 13, 18, 21, 26, 37
Sundarītherī	332
Sumanadevī (seṭṭhibhariyā)	164
Suvaṇṇabhūmi (nagara)	43
Suvaṇṇasāma (kumāra)	91-2

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suvaṇṇasāma (tāpasa)	94, 98, 103, 117
Senaka (paṇḍita)	163, 167-9, 175-6, ādipiṭṭhesu
Soṇadinna (gahapati)	147-8
[Ha]	
Himavanta	93, 125

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aṁse = Ekaṁsaṁ (Sī, Syā, I)	94
Aṁsenādāya = Aṅkenādāya (Ka)	181
Akatti cāti = Akitti cāti (Sī, Syā, I)	124
Akkharāni = Nāmarūpaṁ (Sī, I, Ka)	211
Aggi gaṇhi = Agginā ḍayhanti (Syā)	68
Acchariyaṁ = Anacchariyaṁ (Sī)	272
Acchariyoti te = Acchariyoti vā (Sī, Syā, I)	129
Ajuṭṭhamārīvāti anāthamaraṇameva = Ajaddhumārīvāti anāsaka-maraṇameva (Sī, I) Ajjhuṭṭha-mārīvāti āsannamaraṇa-meva (Syā)	78
Aññamaññaṁ saṁvāsarocanaṁyeva = Aññamaññaṁ saṁvāsena, cittamevettha (Ka)	268
Aññena na thenitabbā = Aññena agahetabbāti attho (Sī, I)	223
Attano = Attānaṁ (Ka)	132
Attano attano = Atāṇā asaraṇā (Sī, I)	254
Atthaṁ = Micchā atthaṁ (Syā)	21
Atthena = Atthena jātena (Sī, I)	315
Atha yīme = Addhā ime (Sī, I)	124
Anaññatheyyāti = Anaññadheyyāti (Sī, I)	223

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anavayoti anu avayo = Anavajjoti anu-avajjo (Sī) Anavajjoti anu-avayo (I) Anavayoti anavajjo (Syā)	79
Anavasumbhitvā = Anusumbhitvā (Syā, I)	94
Anāmantoti = Anāmantāti (Sī, I)	329
Anigādhakūlāti = Anikhātakūlāti (Sī, Syā, I)	137
Anipphajjanato = Anippajjanato (Syā, I) Anibbajjanato (Ka)	54
Anipphannatāti = Anipphādāyāti (Sī) Anipphannāyāti (Syā) Anippādāyāti (I)	225
Anucārinoti = Anusārinoti (Sī, Syā, I)	293
Anubandhamigaṁ = Anuppattaṁ migaṁ (Sī) Anuppannaṁ migaṁ (Syā)	262
Anekasippajānanake = Sippaññū (Sī) Anekasippaññū (Syā, I)	297
Antarudhīnaṁ = Antaruddhīnaṁ (Sī, I) Antarutthīnaṁ (Syā)	9
Apanudi = Apaneti (I, Ka)	24
Appaṭibhānakaraṇatthaṁ = Nippabhākaraṇatthaṁ (Sī, Syā, I)	183
Appaṭividdhaṁ = Appaṭisiddhaṁ (Ka)	295
Appaṭicchannoti = Appaṭicchannassāti (Sī, Syā, I)	216
Appamattotipi = Appamajjotipi (Sī, Syā)	29
Abhiruhi = Uṭṭhahi (I, Ka)	43
Amaññitthāti = Amaññitthoti (Sī, Syā, I)	71
Amhākaṁ = Mayaṁ (Sī)	269
Ayaṁ puriso paṇḍito vā apaṇḍito vā = Imaṁ purisaṁ paṇḍitaṁ vā apaṇḍitaṁ vā na jānāmi (Syā)	208
Ayañca = Sayañca (Sī, Syā) Ahañca (Ka)	328
Aruṇuggamanañca = Aruṇuggamanā (Sī, I) Aruṇuggamane (Ka)	114
Alabhantassa kiṁ rajjena = Labhantassa kiṁ chijjati (Sī, I) Labhantassa kiṁ chijjissati (Syā)	309
Avattathāti = Pavattathāti (Syā, I)	317
Asandhihābhi sandhīnaṁ abhāvena = Asatthitāti satthīnaṁ abhāvena (Sī)	20

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Assapiṭṭhattharassukhassa = Assapiṭṭhattharaṇaṁ sukhassa (Syā)
Assapiṭṭhattharaṇassa (I) 192
Ahīratha = Ajīratha (Sī, I) Ahāratha (Syā, Ka) 69

[Ā]

Ākāsantanti ākāsamānaṁ,
pakāsamānanti attho = Ākāsantanti ākāsasamānaṁ, pakāsamānanti attho (Sī, I) Ākāsantanti
ākāsassa pamāṇaṁ (Ka) 109
Ākāseyeva saṇṭhitā = Ākāseneva sandhāritā (Sī, I) 155
Āgacchato = Āgacchanto (Syā) Āgato (I, Ka) 104
Āgacchantānaṁ = Āgacchantā (Syā) 70
Āguṁ kirāti = Āguṁ karīti (Sī, Syā, I) 103
Āghātaneti gāvaghātaṭṭhāne = Sī-Syā-I-potthakesu natthi 142
Āṇāpesi = Āṇāpehi (Sī, I) 286
Āpatasīti = Āgamasīti (Syā) 301
Āmakasusāne = Kāḷakaṇṇīti vadanto āmakasusāne (Syā) 12
Āropentūti attho = Āruyhantu (Sī, I) Āruyha (Syā) 28
Āsīsethevāti āsāchedakammaṁ akatvā
attano kammaṁ āsaṁ karotheva = Sī-I-Ka-potthakesu natthi 53

[I]

Icchati = Na icchati (Sī, I) Necchati (Syā) 220
Iṭṭhakakammacittakammavasena = Potthakammacitta-
kammavasena (Sī, Syā, I) 310
Itthiratanaṁ hīno assaṁ = Itthiratanaṁ na labhissaṁ (Sī, I) 188
Idaṁ = Idaṁ kataraṁ (Sī, I) Idaṁ adhikataraṁ (Syā) Idaṁ kataṁ (Ka) 296
Iddhiṁ pañño pi loke = Iddhiparo hi loko (Sī, I)
Iddhivaro hi loke (Syā) 199
Issarasantikaṁ patto = Issaraṁ patvā (Sī) 199
Issariyamānena = Issariyamadena (Sī, Syā, I) 196

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Uggacchanto = Udento (Sī, Syā, I)	155
Uṭṭhānapādacariyāyāti = Uṭṭhānapāricariyāyāti (Sī, I)	99
Uttarahimavantapadese = Uttarahimavantapasse (Sī, I)	126
Utrāsanti migā mamanti mamaṁ disvā migā utrāseyyuṁ = Utrāseti mama migo utraseyyāti (Sī, I)	97
Udakanidhānaṁ = Udakanidhamanaṁ (Ka)	234
Uddhārehīti = Upadhārehīti (Sī, Syā, I)	44
Unnadantā = Unnādādīni (I) Unnādinī (Sī, Ka)	182
Upaghosiṁsu = Ukkosiṁsu (Sī) Upakkosiṁsu (Syā, Ka)	254
Upanetvā = Upanāmetvā (Ka)	93
Upalāpati saṅgahaṁ = Upalāpanasaṅgahaṁ (Syā, I)	233
Upādhī = Upādī (Sī, Syā, I)	28
Uppethāti = Appethāti (Sī) Accethāti (I)	21
Ubhayatthāpi = Ubhayathāpi (Sī, Syā, I)	123
Urabbhassa maṁsaṁ = Urabbhamaṁsaṁ (Sī, Syā, I, Ka)	192
Usindaro Kassapo ca = Usīnaro Aṭṭhako ca (Sī, I) Usinnaro Atthako ca (Syā)	123
Ususattitomarehi = Ususattitomaravassehi (Sī, Syā, I)	253
[E]	
Ekaṁ daṇḍaṁ ujuṁ kataṁ = Sī-I-potthakesu natthi	81
Ekasatarājanāyikāya = Ekasatarājadhāniyā (I)	242
Ekikāva = Ekissā (Sī, I)	41
Ekībhāvaṁ gateti = Ekībhāve rateti (Ka)	127
Ediso mā = Nediso te (Sī)	271
Ehisi = Esi (Sī, Syā, I)	230
[O]	
Ocināyatūti “Nīharathetaṁ kāḷakaṇṇin”ti avamaññatu, avajānātūti attho = Ocināyatūti avamaññatu “Nīharethetaṁ kāḷakaṇṇin”ti avajānātu (Syā)	5

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[O]	
Ovaṭṭhoti onatasīso = Sī-Syā-I-potthakesu natthi	65
Osadhaghaṭikaṁ = Osadhighaṭikaṁ (Sī, I) Osathaghaṭikaṁ (Syā)	164
Osadhanāmakova hotūti vatvā Mahosadhakumārotvevassa = Osadhanāmakova hotūti tato mahantaṁ osadhantivacanaṁ upādāya Mahosadhakumārotvevassa (Ka)	165
[Ka]	
Kañci = Kiñci (Syā, Ka)	186
Kaṇayasadisehi = Katthariyasadisehi (Ka) Kaṇayaggasadisehi (Syā)	133
Katapātarāso = Katapātarāsabhatto (Sī, I) Katapātarāsakāle (Ka)	188
Kathā = Gāthā (Sī, Syā, I)	82
Kapāle = Kapallake (Sī, Syā, I)	73
Kapāleti = Kapalleti (Sī, Syā, I)	73
Kapilayye raṭṭhe = Kampilliyaraṭṭhe (Sī, I) Kapilaraṭṭhe (Syā)	315
Kapilaraṭṭhe Saṅkhabalako = Ekabalaraṭṭhe Saṅkhapālo (Sī, I) Kambalaraṭṭhe Saṅkhabalako (Syā)	235
Kapiliyaṁ puranti Kapilaraṭṭhe = Kampilliyaṁ puranti Kampillaraṭṭhe (Sī, I)	280
Kappāsaphoṭanadhanuṁ = Kappāsapothanadhanuṁ (Sī, Syā, I)	51
Kampamānā = Kampamānasakalasarīrā (Ka)	85
Kayaṁ = Ayaṁ (Sī, Syā)	141
Karaṁ purisakiccānīti yathā so puggalo purisehi kattabbāni kammāni karaṁ pacchākāle na ca anutappati, yathā nānusocati, evāhampi vīriyaṁ karonto pacchākāle nānutappāmi nānusocāmīti attho. = Sī-Syā-I-potthakesu natthi	45
Karamitatanumajjhimā = Karamitamajjhimā (I) Karatanumajjhimā (Ka)	308
Karitvā = Datvā (Sī, I)	135
Kareyya = Kareyyāsi (Sī, Syā)	267

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kalūnaṁ = Karuṇaṁ (Sī, I)	110
Kassanti = Kāsanti (Sī, Syā, I)	46
Kassapo = Saccako (Sī, I)	332
Kā nu kho = Kiṁ nu kho (Sī, I)	190
Kāmindo = Kāvindo (Sī, I)	163
Kāraṇakārakā = Dukkhakārakā (Syā)	140
Kārayasi = Kārayantī (Sī, Syā, I)	77
Kālapurakkhato = Kālikarakkhiyo (Sī, I)	124
Kāsānañca pana itthīnaṁ = Kāsañci pana itthīnaṁ (Sī) Kāsañcappana-itthiyā (Ka)	3
Kāḷārajanako = Kaḷārajanako (Sī, I) Kālārajjako (Syā)	162
Kiṁ = Kira (Sī, Syā, I)	180
Kiṁ saṅkateti = Kimāsaṅkateti (Sī) Kimāsaṅkiteti (Syā)	230
Kittakā = Ettakā (Syā, I, Ka)	3
Kinnāmaṁ = Kinnāmakaṁ nāma (Sī, I) Kiṁ nāma taṁ (Ka)	158
Kiri kirīti saddaṁ viravanto = Kirikirīti vassanto (Sī, Syā, I)	237
Kīḷi = Kilikilā (Sī) Kīḷikīḷāyamānā (Syā)	70
Kīḷiyāti = Kilīliyāti (Sī)	70
Kuddho = Ruṭṭho (Sī, I)	283
Kudrūsakumudabījaṁ = Kaddamakumudabījaṁ (Sī, I)	246
Kudrūsakumudabījāni = Kaddamakumudabījaṁ (Sī, I)	234
Kulabhāro = Kulaṅgāro kulapacchimako dhanavināsako (Sī) Kulaṅkuro kulupacchedako dhanavināsako (Syā)	224
Kusaloti = Kusalo (Syā)	100
Keci Mahājambudīpe jambuphalaṁ = Keci mahājambupesiṁ (Sī, I) Keci mahājambuphalaṁ (Syā)	125
Kedāre = Kedārehi (Sī, Syā, I)	206
Kene'koti -pa- ovadati = Sī-I-potthakesu natthi	82
Kepuketi kepukaṁ = Kebuketi kebukaṁ (Sī, I)	52

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kevalaṁ somanassaṁ = Kodhasomanassaṁ (Sī)	281
Ko = Kiṁjātiko (Sī, Syā, I)	72
Ko me sammajja'mādāya = Ko ve sammajjanādāya (Sī, I)	111
Kolitthiyāyoti = Koliniyāyoti (Sī, I)	143
Kosambaphalakasussoṇīti = Kosumbhaphalakasussoṇīti (Sī, Syā, I)	307
[Kha]	
Khadiradaṇḍaṁ = Khadirakkhaṇḍaṁ (Ka)	175
Khalitāpīti = Khalitattāti (Sī, I)	218
Khiḍḍāhetu = Kīḷāhetu (Sī, Syā, I)	143
Khīyetha = Jiyyetha (Sī, Syā, I)	35
Khīyethāti = Jiyyethāti (Sī, Syā, I)	35
[Ga]	
Gacchasīti = Gañchisīti (Sī, I)	77
Gaṇhituṁ = Gaṇṭhiṁ kātuṁ (Sī, I) Saṇṭhituṁ (Syā)	242
Ganthīti = Gaṇṭhīti (Sī, Syā, I)	169
Gandhaṁ = Pātiṁ (Sī, I)	170
Gamanasajjaṁ = Gamanaparivacchaṁ (Sī, I)	26
Garahatthe nipāto = Garahanto āha (Sī)	263
Gavaṁ sahassassa = Gavasahassassa (Sī, Syā, I)	204
Gahetabbagahaṇaṁ = Gahetabbayuttakaṁ (Ka)	244
Guṇasampanne = Guṇasampanno (Ka)	100
Guyhaṁ = Bhayaṁ (Sī, Syā, I)	237
Gotakāḷo = Goḷakāḷo (Sī, I) Godhakāḷo (Syā)	172
Goto = Goḷo (Sī, I)	172
Gototi = Goḷarathena cāti goḷena ca rathena ca (Sī, I) Godhoti (Syā)	172
Goravinda = Gorimanda (Sī, I)	197
Goravindanti = Gorimandanti (Sī, I)	197

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Gha - Ca]	
Ghātetvā = Pātetvā (Sī, Syā, I)	103
Catukkaṇṇo manto nāma = Catukkaṇṇamanto nāma kimatthiyo (Syā, Ka)	236
Catūsu mahāsālesu = Caturo ca mahāsālā (Sī, I, Ka)	47
Catūsu mahāsālesūti = Caturo ca mahāsālāti (Sī, I)	51
Carapuriso viya hutvā = Atthacaraṇapuriso viya ahutvā (Ka)	320
Calākadevī = Talatādevī (Sī, Syā, I)	243
Cāturi'tthiyoti caturā vilāsā itthiyo, atha vā caturā nāgarā itthiyo, atha vā caturā nāma nāṭakitthiyo = Caturatthiyoti caturā nāgarakitthiyo (Sī, I)	31, 32
Coragehaṁ = Rājagehaṁ (Sī, Syā, I)	4
[Cha]	
Chaḍḍente passiṁ = Chaḍḍesiṁ (Sī, Syā, I)	247
Chandarucīnīti = Chandañca ruciñcāti (Sī, I)	223
Channapathaṁ paṭicchannapathaṁ channapathaṁ vā paṭicchannakāraṇaṁ = Channapathaṁ channapadaṁ vā paṭicchannakāraṇaṁ (Sī, I)	206
Channabhāvaṁ = Ānubhāvaṁ (Ka)	228
Channavuti = Aṭṭhanavuti (Sī, I)	35
Chabbhī = Chambhī (Sī, I)	322
Chabbhī tayi padussatīti = Chambhī tayi paduṭṭhasminti (Sī, I)	322
Chinnaṁ = Jiṇṇaṁ (Sī)	177
[Ja]	
Jaṅgha-umaṅgaṁ = Jaṅgha-ummaggaṁ (Sī) Jaṅgha-ummaṅgaṁ (Syā) Jaṅghamaggaṁ (I)	273
Janatīti saddaṁ karoti = Janatīti sanati saddaṁ karoti (Sī, I)	79
Janapadā = Jānapadā (Sī, Syā, I)	326
Jampāvatī = Jambāvatī (Sī, Syā, I)	268
Jampāvatīti = Jambāvatīti (Sī, Syā, I)	268
Jātucche = Jātucca (Sī, I)	73

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ja - Ṭha]	
Jānāmi = Jānissaṁ (Sī, Syā, I)	286
Jiṇṇenāti jarāya anuparitena anubhūtena = Ciṇṇenāti caritena anubhūtena (Sī, I) Vaṇṇenāti parijiṇṇena abhibhūtena tena vaṇṇena (Ka)	35
Jotikaseṭṭhivatthunā = Jotipālavatthunā (Sī, I)	17
Ṭhapetvā = Nivattetvā (Sī, Syā, I)	297
[Ta]	
Taṁ = Tassa (Syā)	305
Taṁ kudā'ssu = Taṁ kadāssu (Sī, Syā, I)	64
Taṁ tayā dhammarakkhitaṁ = Tanti tathā dhammārakkhiyaṁ (Sī, I) Raṭṭhanti tathārūpaṁ dhammarakkhitaṁ (Syā)	69
Taṁ mantaṁ = Taṁ maṁ (Sī) Taṁ mama (Syā, I)	302
Tato = Pātova (Ka)	207
Tattha -pa- abhivadetha = Sī-Syā-I-potthakesu natthi	114
Tattha bhesmāti = Tattha vesmāti (Sī)	68
Tattha na taṁ tasāti na taṁ disvā migo tasa, na bhītoti attho = Tattha na taddasāti na taṁ addasa (Sī, Syā, I)	97
Tattha ropāpesi = Sī-Syā-I-potthakesu natthi	234
Tattha vetaraṇinti = Tassattho (Ka)	131
Tathārūpā = Ye tathārūpā (Sī)	121
Tathā hadaye appamattakampi na icchati, āgamanañcassa icchati = Tato appamattakassapi āgamana-massa na icchati (Sī) Tato hadayena appamattakassapi āgamanañcassa na icchati (Syā)	221
Tadā = Tadā tasmiṁ tayi paduṭṭhe (Sī, I)	322
Tambūlapasibbake = Cūḷapasibbake (Syā)	207
Taruṇavanaghaṭāya = Tarughaṭāya (Sī, I)	152
Taruṇavanapaṭimaṇḍitabhīrāya = Taruvarapaṭimaṇḍitatīrāya (Sī, I)	151

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tāyā'hanti tāyo vācāyo ahaṁ = Tassāhanti tassa ahaṁ (Sī, I) 21
Tā sabbāpi paṇṇasālāyo Vissakamma-
devaputto -pa- iddhiyā māpesi = Sī-Syā-I-potthakesu natthi 36
Tikkhattuṁ puṇṇaṁ = Tipūraṁ vā tikkhattuṁ puṇṇanti attho (Sī, I) 65
Tīṇi = Sattamattāni (Sī, I) Tiṁsamattāni (Syā) 279
Tumhākaṁ vacanaṁ tiṇaṁ viya na gaṇetīti = Tumhe tiṇāyapi na
gaṇhātīti (Sī, I) 50
Tumhe pakkosathāti sutvāva = Tumhe pakkositthāti vutte (Sī)
Tumhehi pakkosathāti vutte (I) 217
Tuvanti sughare taṁ pucchāmi = Tavāti sughare tava
vadāmi (Sī, Syā, I) 265
Te = Tena (Syā, Ka) 72
Tena = Te (Sī, Syā) 242
Tepi rājāno satta rajjāni chaḍḍetvā
bodhisattassa santikeyeva pabbajiṁsu = Evaṁ aparopi aparopīti tīṇi
rajjāni chaḍḍitāni (Sī) Evaṁ
aparopi aparopīti evaṁ
aññepi rājāno tīṇi rajjāni
chaḍḍetvā tatheva
pabbajiṁsu (Syā) 37
Temayamāno = Hadayaṁ temayamāno (Sī, I) Hadayaṁ
temiyamāno viya (Syā) 4
Terasīpāṭipade = Terasīcātuddasīpāṭipade (I, Ka) Saṁ-Ṭṭha 1. 281;
Therīgāthā-Ṭṭha 39 piṭṭhe. 148
Tesaṁ ṭhānaṁ = Te (Sī, Syā, I) 130
Tvaṁ'bhipassasīti = Mabhipassasīti (Sī, Syā, I) 213

[Da]

Dantanimittaṁ = Dantanimittā (Ka) 76
Dassatīti = Detīti (Sī, Syā, I) 271
Daḷhasamādānatthaṁ = Daḷhaṁ sampādanatthaṁ (Ka) 70
Diṭṭhabhāvena = Pākaṭatthatāya (Sī, I) Pākaṭattā (Syā) 192

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dittarūpāti saṭharūpā dhuttajātikā hutvā = Dhuttarūpā asādhurūpā duṭṭharūpā dhuttajātikā hutvā (Syā)	143
Divā divasseva = Divādivaseyeva (Syā, Ka)	40
Duggaṇhosi = Duggaṇho (Sī, Syā, I)	302
Duggaṇhosi = Duggaṇho hi (Sī, Syā, I)	302
Dudīpo = Dutipo (Ka)	123
Dunīvarāti = Dunīdhurāti (Sī, I)	80
Dussanīye-adussantā = Dassanīye adassantā (Ka)	10
Dūramaggaṁ āgatattā = Dūramaggā āgatattā (Ka) Dūramaggaṁ āgatesu (Syā)	295
Devatāviggahito = Devatāvikatito (Ka)	13
[Dha]	
Dhajinīti = Dhajanīti (Syā, I)	242
Dhanaṁ = Manaṁ (Sī)	166
Dhanuggahāti dhanuggahakā = Tharuggahāti tharuggahakā (I) Pharuggahāti pharuggahakā (Syā)	300
Dhanusekha cāti dhanusekho ca, Dhanusekhakumāro cāti = Dhanusekhavāti dhanusekhatāya Dhanusekharakumāroti (Sī, Syā, I)	328
Dhammayuddhamaṇḍale = Dhammayuddhakāle (Ka)	259
Dhimhāmīti = Vihāmīti (Sī, I)	96
Dhītaranti cūḷanibāḷisikassa Kevaṭṭabrāhmaṇassa vacanabaḷisaṁ chādetvā ṭhitaṁ āmisasadisaṁ = Na jānāsīti bāḷisiko viya Cūḷanirājā, ayabaḷiso viya Kevaṭṭabrāhmaṇo, baḷisaṁ chādetvā ṭhita-āmisaṁ viya rājadhītā (Ka)	262
Dhūmagandhākāraṁ = ...dhūpandhakāraṁ (Sī, I) ...dhūpagandhūpakaraṇaṁ (Syā)	52
[Na]	
Na upanivattati = Na upari vattati (I, Ka)	33
Na ca vīkalo = Napi paṅgulo (Sī, I)	15

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Na jīreyya = Na jaheyya (Syā)	219
Na jhāyatīti = Na paññāyatīti (Sī, Syā, I)	284
Na taṇḍulehīti = Na taṇḍulehīti nāma (Sī, I) Na taṇḍulā nāma (Syā)	178
Na paññā = Na pañño (Syā) Na paññaṁ (Ka)	200
Navasappipūraṁ = Navanītasappipūraṁ (Ka)	180
Na sarīravaṇṇo yo = Na sarīrāvakāso (Sī, Syā, I)	197
Nānāsippakusalā = Nānāsippakusale (Sī)	274
Nārīti itthiyo = Nariyoti nāriyo (Sī, I)	142
Niccalova = Majjhattova (Sī, Syā, I)	9
Niddharituṁ = Nittharituṁ (Sī, Syā, I)	246, 251
Nidhiṁ = Dve nidhī (Sī, I)	52
Nidhiṁ = Nidhikumbhiyo (Sī, Syā, I)	51, 52
Nipattanaḷaṁ kataṁ = Nipattanāḷīkataṁ (Syā) Nibbattanāḷitaṁ kataṁ (Ka)	75
Nipphannova = Nipphannattho (Sī) Nipphannatthova (Syā) Nippannattho (I)	225
Nibbatti = Nipphatti (Sī, I)	131
Niyutāni = Nahutāni (Sī, Syā, I)	110
Nirantaraṁ = Anuttaraṁ (Sī) Niruttaraṁ (I)	127
Nivāsāpetvā = Nivesetvā (Sī, I)	29
Nivesetvā = Nivesanaṁ māpetvā (Ka)	275
Nisādetvāti = Nisīdetvāti (Sī, I)	21
Nihaññasīti = Nighaññasīti (Sī, I)	16
Nettiṁsabandhāti khaggabandhā = Nettiṁsabaddhāti khaggabaddhā (Sī, I)	31
Nettiṁsāya = Rathiyāya (Sī) Potthaniyā (Syā)	308
Neyatīti = Ñattatīti (Sī, I) Haññatīti (Syā)	104
Nesādā = Nesāda (Syā, Ka)	108
No = No ce (Sī, I)	42
[Pa]	
Pakiledayitvāti = Pakilotayitvāti (Ka)	136
Pakkhapādo = Khalaṅkapādā (Sī, I) Phakkhapādā (Syā)	3

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pacchāgehesu = Pacchābhāgesu (Ka) 248
Pacchāpi = Peccampi (Sī, I) 200, 201
Pacchābhāgena = Pacchābhāgaṁ (Syā, Ka) 129
Pañcasatā = Pañca (Sī) 318
Pañcālacandī = Pañcālacaṇḍī (Sī, I) 255
Pañcāliyaṁ = Pañcālinaṁ (Sī, I) Pañcālīnaṁ (Syā) 244
Pañhassa = Kiccassa (Sī, Syā, I) 193
Pañhā = Pañho (Sī, Syā, I) 223
Paṭicchanno = Paṭicchannassa (Sī, Syā, I) 216
Paṭipādayiṁsu = Pāpayiṁsu (Sī, Syā, I) 151
Paṭivāmagatanti = Paṭicammāti (Sī, I) 96
Paṭṭhoti = Paddhoti (Sī, I) 329
Paṇḍiccayanti = Paṇḍitiyanti (Sī) Paṇḍicciyanti (I) 5
Paṇhe = Pañño (Sī, I) Pañho (Syā) 228
Patikunthitoti = Patikuṇṭhitoti (Sī, I) Parikuṇḍitoti (Syā) 109
Pattaṁ = Udakena seditaṁ bhojanaṁ (Syā) 30
Pattakālanti = Pattakāleti (Ka) 147
Pattheyya = Vaṭṭeyya (Sī, I) 21
Paduṭṭho Brahmadattena = Paduṭṭho te Brahmadatto (Sī, Syā, I) 284
Paddhagūti = Patthagūti (Syā) 224
Panthānubandhanti = Pathānupannanti (Sī, I) Panthānuppannanti (Syā) 262
Papphoṭeti = Poṭheti (Sī-I) 79
Pabbajanaṁ = Pabbajituṁ (Syā) Pabbajitaṁ (Ka) 64
Pabbajitova samāno paṭijaggito upakārako mātāpitūnanti = Pabbajitaputtova upakārako nāmāti (Sī, I) 87
Paramaṁ = Paraṁ (Sī, I) 82
Paramā timbarutthanīti timbarutthanī paramā = Paṭhamātimbarutthanīti timbarutthanīnaṁ paṭhamā (Sī, I) 308
Parājetvā = Jinitvā (Ka) 248

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Parābaddho = Paribaddho (Sī) Parāvaṭṭo (Syā) Paribandho (I)	176
Parikkhīṇaṁ = Parijiṇṇaṁ (Sī, Syā, I)	204
Paribhuñjanavayasmiṁyeva = Paribhuñjitukāmā paṭhamavayasmiṁyeva (Ka)	325
Parivattanto = Pavaṭṭento (Sī, I)	43
Parivārayiṁ = Parivārayissaṁ (Sī, Syā, I)	316
Pariharimṁ = Pariharimṁ, nivāsemīti attho (Ka)	97
Parihasitvā = Paribhāsitvā (Sī, I)	182
Pare = Paresaṁ (Ka)	133
Pallavaṁ = Assatthapallavaṁ (Syā)	284
Paviṭṭhoti attho = Maraṇamukhe appito (Sī, I)	96
Pasāresi = Vikāsesi (Sī, I)	205, 319
Paharantassapi = Paribhāsantassapi (Sī, Syā, I)	273
Paharāpesi = Āhacca aṭṭhāsi (Syā)	40
Pahitā = Pahitattā (Sī, Syā, I)	179
Pahenakatthāya = Vikkīṇatthāya (Syā) Gahaṇatthāya (Ka)	211
Pātabyanti = Pātabbanti (Sī, I)	304
Pātiṁ = Pāṇiṁ (Sī)	205
Pādacariyaṁ = Pāricariyaṁ (Sī, I)	99
Pāpadiṭṭhiṁ = Pāpadiṭṭhī (Sī, Syā) Pāpadiṭṭhīsu (I)	145
Pāpadhamma = Pāpakamma (Ka)	251
Pāragaṅgāya = Gaṅgātīre (Ka)	278
Pāhiṇīti = Pahiṇīti (Sī, I)	280
Piṭṭhikāya nipajji = Piṭṭhiṁ onāmetvā nipajji (Ka)	188
Pivanto = Pivissāmīti (Ka)	283
Pivissasi = Vaḍḍhemi (Sī, I)	206
Pukkuso = Pakkuso (Ka)	163
Puṭabhattaṁ = Pūvabhattaṁ (Syā, I)	41
Purato = Parato (Sī, I)	206
Purisāpi nadantā vaggantā = Parisā nadantī vaggantī (Sī, I)	250
Purisāpissa = Parisāpissa (Sī, Syā, I)	250

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pūgāya dhanassāti = Pūgāyatanassāti (Sī, I)	135
Pesiyaṁ viya ca = Pessaṁ viya dāsaṁ viya ca (Sī, I)	80
Pothiyamānā = Koṭṭiyamānā (Sī, Syā, I)	135
Pothentā = Vaṭṭentā (Sī, I) Pothentā parivattamānā (Ka)	109
[Ba]	
Baddhāti = Bandhāti (Syā, Ka)	139
Bandhanena = Pattharena (Sī, Syā)	264-5
Balavalābhamacchariyatāya = Vaṇṇamaccharatāya (Sī, I)	168
Bahuṁ dhanadhaññaṁ = Bahudhaññasannicayaṁ (Ka)	237
Bahudhaññā jānapadā = Bahū jānapadā caññe (Sī, I)	18
Bahusundarī = Bahusodarī (Sī, I)	102
Baḷisassa = Baḷise (Ka)	262
Buddhānanti Sabbaññubuddhānañca ñāṇaṁ = Buddhānanti ñāṇa-vuddhānaṁ (Sī, I)	203
Bubhukkassāti bhubhūti saddakaraṇasunakhassa = Bhobhukkassāti bhuṁkaraṇasuna-khassa (Sī, I)	194
Brahmacariyaṁ caranto yuvā bhaveyya = Brahmacārī honto yuvā siyā (Sī)	33
Brahmadatto'ya'māgato = Brahmadatto samāgato (Sī, Syā, I)	241
[Bha]	
Bhagavantaṁ -pa- yāci = Gantvā sattāhaṁ nirāhāro mātāpitaro anujānāpetvā āgantvā pabbajjaṁ yāci (Sī, I)	85-6
Bhaṇeyyāti = Bhaveyyāti (Sī, I, Ka)	306
Bhaṇḍukāsāvanivatthaṁ = Bhaṇḍakasāvanivatthaṁ (Syā) Paṇḍukāsāvanivatthaṁ (Ka)	71
Bhatiṁ = Vīthiṁ (Ka)	187
Bherisaṅkhasaddeheva = Bherisaddasaṅkhasaddasaññāṇeneva (Sī, I)	242
Bho mahārāja -pa- paṭṭhāya = Sī-Syā-I-potthakesu natthi	97

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Maṁ māretvā = Mayhaṁ maritvāpi (Sī, Syā) Mayhaṁ māretvāpi (I) 309
Maghadeva-ambavane = Makhādeva-ambavane (Sī, I)
Magghadeva-ambavane (Ka) 119
Maññasi = Maññanti (Sī, Syā, I) 315
Maṇipahaṁsanakammaṁ = Maṇiratanapavisanakammaṁ (Ka)
Maṇipabhaṁsanakammaṁ (I) 227
Maṇimayaṁ pañcathūpikaṁ = Maṇimayakañcanathūpikaṁ (Sī, I) 146
Madditā = Patthaṭā (Sī) Upattitā (I) Patthaṭato (Syā) 101
Manorama dissati dūratova = Syāma-potthakeyeva dissati 157
Mantitaṁ = Taṁ mantaṁ (Syā) 233
Mama = Mayi (Sī, I) 35
Mamatthāya = Tesaṁ atthāya (Sī, I) Tadatthāya (Syā) 99
Mama paññāya māpite candassa ca sūriyassa ca uṭṭhitaṭṭhāne viya pākaṭe alaṅkata-umaṅge = Mama paññācandassa ñāṇasuriyassa ca uṭṭhitaṭṭhāne alaṅkata-ummagge (Sī) 310
Mama puttassa rajjanti = Mama putto rājāti (Sī, Syā) 77
Mayaṁ idha pavattiṁ = Ayaṁ idha pavatti (Sī, I) 235
Mayā = Vata me (Sī) Tameva (I, Ka) 313
Mayhaṁ dinnāti = Mayaṁ diṭṭhāti (Sī) 91
Mayhaṁ mātāpitūnañca verī = Mamapi aññasmiṁ veraṁ (Sī, I) 94
Mahatthikāti = Mahiddhikāti (I) 331
Mahantāni = Mandāni (Sī, Syā, I) 205
Mahantehi cammapasibbakehi = Mahatīti cammamālukādīhi (Sī, I) 278
Mahārāja ekampi ajānāpetvā = Mahājanikaṁ pana akatvā (Sī, I)
Mahājanaṁ ajānāpetvā (Syā) 323
Mā amaññittha = Mā amaññittho (Sī, Syā, I) 71
Māṇavāti = Mātiyāti (Sī, I) 127
Mādharaṁ = Maḍharaṁ (Sī) Māthuraṁ (Syā) 264
Māraṇatthanti māraṇassa = Kāraṇatthanti maraṇakāraṇassa (Sī) 262
Māsakahāpaṇaṁ = Pahārakahāpaṇaṁ (I) 140
Mittadubbhoti = Mittadūbhoti (Sī, I) 16
Mittabhāvo = Metti ca vo (Sī) Mittasanthavo (Syā) 258

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

(Mittānanti Buddhādīnaṁ kalyāṇamittānaṁ na dubbhati) = ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi 17

Mithilāyanti = Kimbilāyanti (Sī, I) 152

Mukhabandhanaṁ katvā kilañjena veṭhetvā tasmiṁ ekenattharaṇena paṭicchādetvā = Mukhabandhanaṁ katvā ekasmiṁ attharake vaṭṭetvā (Sī, I) Mukhabandhanaṁ katvā kilañjena veṭhetvā ekasmiṁ attharaṇake sayāpetvā (Syā) 181

Mujakindo = Mucalindo (Sī, I) Bhujagindo (Syā) 123

Mūlataṇḍulehi bhattaṁ, majjhimataṇḍulehi yāguṁ = Mūlataṇḍulehi yāguṁ, majjhima-taṇḍulehi bhattaṁ (Sī, Syā, I) 207

Mhitapubbañcāti = Mihitapubbañcāti (Sī, Syā, I) 301

[Ya]

Yaṁ = Yadā (Syā) 221

Yathā = Yathārūpo (Ka) 121

Yathicchitaṁ = Yāvadicchakaṁ (Sī, Syā, I) 283

Yadevāti yaṁ eva = Yaṁ tvevāti yaṁ tu eva (Sī, Syā, I) 286

Yasmā = Yadā (Syā) 230

Yassābhinippatanti = Yassābhinipphattanti (Syā) 45

Yācanayuttakena yaññayuttakena vāti = Yācakayuttakena yācanayogena vā yañña-yuttakenāti (Sī) Yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttena vāti attho (Syā) Yācayogena vā yaññayuttakena vāti (I) 123

Ye keci vinicchinanti = Yena kenaci vinicchitaṁ (Syā, I, Ka) 169

Yena dadāmīti yena hatthena dadāmi = Yenādāmīti yena hatthena ādadāmi (Sī, Syā, I) 206

Yenocitā = Mayocitā (Sī, Syā) Mayā citā (I) 327

Yo = So (Sī, Syā, I) 224

Yo yaṁ kāme = Yaṁ yaṁ kāmī (Sī) 267

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Raññā = Rañño (Syā, Ka)	274
Rañño = Raññā (Ka)	240
Raṭṭhavatī = Rathāvatī (Sī) Ratanavatī (Syā) Rathavatī (I)	268, 269
Rathena cāti = Rathoti (Sī, Syā) Ratheti (I)	174
Rājānaṁ rakkhitā = Rājarakkhikā (Sī, I)	31
Rujjakoti = Vīṇarujjakoti (Syā)	65
Rumbhitvā = Yujjhitvā (Ka) Rumhitvā (Syā, I)	236
[La]	
Lābhaṁ = Vaṇṇaṁ (Sī, I)	167
Lābhamaccharena = Maccharāyanto (Syā)	175
Leḍḍudaṇḍehi = Laguḷehi (Sī, I) Muggarehi (Syā)	239
Lohavijjālaṅkārābhāti = Lohavijjā alaṅkārāti (Syā, I, Ka)	242
[Va]	
Vaṁsānurakkhako = Vaṁsānurakkhito (Syā, Ka)	1
Vaggukathoti sakhilakatho = Vaggukathoti salīlakatho (Sī, I) Vaggukathoti madhurakatho sakhilakatho (Syā)	19
Vaggaliṁ nāma gāmaṁ = Gagguligāmaṁ (Sī, I)	278
Vaḍḍhakigaṇena = Vaḍḍhakibalena (Sī, Syā, I)	242
Vatthaṁva = Vuttaṁ (Syā, Ka)	186
Vatvā = Cintento (Ka)	289
Vadantaranti = Vadaṁ naranti (Sī)	33
Vadhenti = Vañceti (Ka)	142
Vanaghaṭaṁ = Vanaghaṭo (Sī, I)	13
Vandanīyoti = Vandiyoti (Sī, I)	281

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vayakaraṇaṁ gataṁ = Veyyāvaccakaraṇaṁ kataṁ (Syā)
Veyyākaraṇaṁ kataṁ (Ka) 135
Vādantūti = Vadantūti (Sī, I) Nadantūti (Syā) 26
Vāyamantopi jāletuṁ = Dhamentopi sañcāletuṁ (Sī, I) 214
Vikantanaṁ = Vitakkanaṁ (Sī, I) 289
Vikantananti = Vitakkananti (Sī, I) 289
Vikantāti = Vikattāti (Sī, I) 142
Viggayhāti parippharitvā = Niggayhāti paṭippharitvā (Syā)
Niggayhāti niggahetvā (Ka) 296
Vicarissāmi = Vasissāmi (Sī, I) 93
Viditvā = Bhinditvā (Syā) Vinicchinditvā (Ka) 194
Viddhasarīrā = Vinividdhasarīrā (Sī, I) 131
Vidhunanti = Thunanti vipphandanti (Sī, Syā) 135
Vinatā = Kiñcinatā (Ka) 106
Vinicchitanti = Viniccheyyāsīti (Syā) Vinicchayāti (Ka) 243
Vinivijjhitvā nicchārito = Nisīditvā niccharanto (Syā, Ka) 168
Virahitabhāvaṁ = Abhāvaṁ (Sī, Syā, I) 48
Vīthibhāgena = Vīthisabhāgānaṁ (Sī, I) 207
Vīthimatīti vīthiyā = Piṭṭhimatīti piṭṭhiyā (Sī, I)
Viddhimatīti viddhiyā (Syā) 242
Vuṭṭhāya = Vuḍḍhāya (Ka) 247
Vedīvāti = Vellīvāti (Sī, I) 308
Vedeha = Vedehaceṭaka (Sī, I) Vedehapetaka (Syā) 300
Veripaccāmittānaṁ = Verīnaṁ paccāmittānaṁ (Syā)
Veribhedakānaṁ paccāmittānaṁ (Ka) 228
Vessajātike = Vessajātike iti vā (Sī) Vessajātike iti (I) 265
Vehāyasāti = Vehāsayāti (Sī, I) 288
Vehāyasā'me = Vehāsayāme (Sī) 155

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sakaṁ gharāti = Sakā gharāti (Sī, I)	17
Sakasaññāya = Sakabhāsāya (Ka)	262
Sakkassa bhavanaṁ = Sakkabhavanaṁ (Sī, I)	2
Sakkhikaṁ = Sakkhi (Sī, I)	194
Sakkhikaṁ = Sakkhi taṁ (Sī, I) Sakkhitaṁ (Syā, Ka)	193
Saṅgaranti = Saṅkaranti (Ka)	35
Saṅgāmapakkhandikā = Saṅgāmaṁ pakkhandikā (Syā) Saṅgāme pakkhandikā (Ka)	299
Saṇhakaraṇī = Saṇhakaraṇiyaṁ (Syā, Ka)	143
Sataraṁsī = Sataraṁsā (Sī, Syā)	299
Satisammosaṁ = Satisammohaṁ (Sī, Syā, I)	8
Sattadārakapañhehi = Sattadārakapañhepi (Syā, Ka)	180
Sattāhasammegheti = Sattāhaṁ megheti (Sī, Syā)	65
Saddhiṁ samaggavāsaṁ vasanti = Saddhiṁ saṁvasantā puttadhītāhi vaḍḍhitā saṁvijjanti (Sī)	269
Sandhānagatāti sandhānaṁ mariyādaṁ = Santhānagatāti santhāna-mariyādaṁ (Sī, I) Saṇṭhāna-gatāti saṇṭhānaṁ mariyādaṁ (Syā)	141
Sabbaṭṭhānesupi = Sabbavādesupi (Sī, I) Sabbavidhāne (Syā)	169
Sabbatthāti sabbadisaṁ = Sabbahanti sabbaṁ divasaṁ (Sī, I) Sabbaṇhanti sabbarattiṁ sabbadivasaṁ (Syā)	65
Sabbameva = Sabbeva te (Sī, I) Sabbepime (Syā)	127
Sabbeva = Saccameva (Ka)	190
Sabbevekekaniccitāti = Sabbevekekanicchitāti (Sī, I)	299
Sabbesaṁ = Sabbaṁ (Sī)	194
Sabbo = Sabbesaṁ (Sī)	268
Sabbo hi = Sabbehi (Sī)	267
Samajjantā = Pamajjantā (Sī, Syā) Pavaṭṭantā (I)	109
Samaṇa teva = Samaṇaññeva (Sī, I) Samaṇa tveva (Syā)	70
Samuddo = Saddo (Ka)	254
Samubbahanto = Samuṭṭhahanto (Syā, Ka)	25
Sampaddavī gato = Sampadduto (Sī, I)	67

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sampaddavīti = Sampaddayīti (Sī)	67
Samparipuṇṇaṁ = Samparivāretvā ṭhitaṁ (Sī) Samparivāritaṁ (Syā, I)	158
Sayāmāti = Sayāti (Sī)	272
Sarena = Bhaññena (Sī, I)	308
Sahassasahassuṭṭhānakā = Satasahassuṭṭhānasuṅkā (Sī, Syā)	313
Sāmāti = Sammāti (Sī, I)	98
Sāyataraṁ = Sāyanhasamaye (Ka) Sāyanhataraṁ (Syā)	207
Sāsānañca pana itthīnaṁ = Kāsañci pana itthīnaṁ (Sī, I) Sāsañcappana-itthiyā (Ka)	3
Sikkhitarāti = Sikkhitāroti (Sī, I)	300
Siddhatthosmīti = Laddhatthosmīti (Sī, Syā, I)	301
Sippabalena = Sikkhābalena (Syā, Ka)	164
Sabbinī = Sibbanāni (Sī) Sibbāni (I)	176
Sirīhinaṁ = Sirīhīnaṁ (Sī, Syā, I)	197, 200
Suṭṭhusaññitā = Susaññātā (Sī, I)	65
Suṇāsīti suṇa tvaṁ kathā = Suṇasīti sutā te tā gāthā (Sī, I)	82
Sutavaseneva = Sutivaseneva (Sī, I)	124
Subhaṅgīnaṁ rājakaññānaṁ = Subhāsitarājakaññānaṁ (Sī, I)	34
Suvaṇṇasāmā = Suvaṇṇasarīrā (Syā, Ka)	308
Sūṇato = Sūnāpaṇato (Syā)	77
Senāmokkhapalābhenāti senāmokkhānaṁ = Seṇimokkhapalābhenāti seṇipamukhānaṁ (Sī, Syā, I)	215
Senāya deva gahapatiputtena lañjo dinno = Senā te deva gahapati-puttena bhinnā (Sī, Syā, I)	252
So esa mahājāloti attho = So esa vesmā jālā jalitoti attho (Sī) So ekasamāya jālāya jalitoti attho (Syā)	68
Sotāro = Sotakā (Ka)	233
Somayāmo = Somayāgo (Sī, Syā, I)	124

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sovattiko = Sovatthiko (Syā, I)	176
Sossīti = Sossasīti (Sī) Sosīti (Syā)	270
So hi = Sopi (Syā)	101
[Ha]	
Haññamānanti = Tujjamānanti (Sī) Tudamānanti (Syā) Taddamānanti (I)	75
Hatthapāde = Gatte (Sī, I)	93
Hadayuppatanasamatthassa = Hadayubbattanasamatthassa (Sī, Syā, I)	9
Hadayena = Rahassena (Ka)	302
Hi = Kira (Sī, Syā, I)	99

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akatvā'maccassa vacanaṁ	285
Akkuddho sagharaṁ eti	16
Akkodhanā puññavatī	325
Akkosati yathākāmaṁ	220
Akkheyyaṁ te ahaṁ ayye	24
Aggiṁ vā dvārato dema	289, 90
Aggi yathā pajjalati	17
Aṅgapaccaṅgasampanno	25
Aṅgārakāsuṁ apare phuṇanti	134
Acintitampi bhavati	53
Accheraṁ vata lokasmiṁ	121
Accherakaṁ maṁ paṭibhāti	30
Ajinamhi haññate dīpi	75, 96
Ajjeva kiccaṁ ātapaṁ	35
Añjaliṁ te paggaṇhāmi	101
Aṭaviyo samuppannā	69
Aṭṭhaṁsā sukatā thambhā	159
Aṭṭhaḍḍhapado catuppadassa	193
Aṭṭhavaṅkaṁ maṇiratanaṁ uḷāraṁ	232
Atikkantavanatā dhīrā	56
Atītaṁ nānusocāmi	31
Atītaṁ mānusaṁ kammaṁ	287-8
Atīradassī puriso	288
Atthaṁ atthena Vedeha	316
Atthaṁ devamanussānaṁ	159

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Atthampi ce bhāsati bhūripañño	201
Atthi Jampāvatī nāma	268
Atthi nesaṁ usāmattaṁ	98
Atthi me pānīyaṁ sītaṁ	114
Atha tvaṁ kena vaṇṇena	315, 330
Atha yīme avattiṁsu	124
Athe'tthe'kasataṁ khatyā	241
Atho antā ca me phītā	28
Atho arogaṁ yoggaṁ me	28
Athopi paṭirājūnaṁ	325
Adu paññā kimatthiyā	292
Adese vata no vuṭṭhaṁ	290
Addhā idaṁ mantapadaṁ sududdasaṁ	260
Addhā hi paññāva sataṁ pasatthā	203
Adhippāyaphalaṁ eke	45
Adhīyanti mahārāja	309
Anaṇo ñātinaṁ hoti	45
Anariyarūpo puriso janinda	259, 285
Anāgataṁ paccuppannaṁ	331
Anāgatappajappāya	31
Anuññāto ahaṁ matyā	19
Anekarūpaṁ ruciraṁ	157-8
Andhā mātāpitā mayhaṁ	98

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Apāraneyyaṁ yaṁ kammaṁ	45
Apāraneyya'maccantaṁ	45
Api ataramānānaṁ	19, 20
Api jīvaṁ mahārāja	115
Aporāṇaṁ vata bho rājā	55
Appasenopi ce mantī	296
Appaseno mahāsenaṁ	296
Abbhakkhāti abhūtena	221
Abbhuto vata lokasmiṁ	129
Abhayaṁ samma te dammi	24
Abhidosagato dāni ehisi	230
Abhirūḷhaṁ rathaṁ dibbaṁ	130
Amajjapo ahaṁ putta	28
Amittā nūna nandanti	23
Ayaṁ ekapadī rāja	100
Ayaṁ te sasuro deva	294
Ayaṁ dvedhāpatho bhadde	80, 82
Ayaṁ Pañcālacandī te	294
Ayaṁ so sārathi eti	23
Alaṁ me tena rajjena	18
Alaso gihī kāmabhogī na sādhu	219
Aladdhapubbaṁ laddhāna	185
Asaṁvihitakammantaṁ	202
Asaññato cepi paresamatthaṁ	200
Assatarirathañca ekamekaṁ	194
Asatthasseva taruṇaṁ	106

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā]	
Assāsayitvā janataṁ	76
Asse ca sārathī yutte	26
Ahaṁ taṁ avadhiṁ sāmaṁ	106
Ahaṁ seṭṭho'smi dānena	124
Ahampi pabbajissāmi	21
Ahosiṁ Sivirājassa	266
Āguṁ kira mahārāja	103
Ānando te mahārāja	315
Ānayitvāna Vedehaṁ	271
Ābādho'yaṁ asabbhirūpo	232
Āmoti so paṭissutvā	264
Āruyha nāvaṁ taramāno	295
Āruyha pavaraṁ nāgaṁ	297
Ārūḷhā gāmaṇīyehi	61-3
Ārūḷhe gāmaṇīyebhi	58-9
Ārohane mahānidhi	47
Āvudhabalavantānaṁ	298
Āvellitasiṅgiko hi meṇḍo	193
Āsīsetheva puriso	53
Āhaññantu sabbavīṇā	317
Āḷambarā mudiṅgā ca	150, 153
[I]	
Iṅgha antopuraṁ mayhaṁ	306
Iṅgha passa mahārāja	306, 310
Ito gatā mahārāja	307
Ito nītā mahārāja	307
Itthāgārampi te dammi	31, 34

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[I]	
Itthigumbassa pavarā	325
Itthī siyā rūpavatī	187
Idaṁ vatvāna Maghavā	128
Idaṁ vatvāna so sāmo	101
Idaṁ vatvā Nimirājā	161
Idaṁ suṇātha Pañcālā	331
Idampi dutiyaṁ sallaṁ	99
Idampi paṇṇakaṁ mayhaṁ	29
Idampi pānīyaṁ sītaṁ	105
Idheva tāva acchassu	22
Idheva te nisīdassu	29
Imaṁ gale gahetvāna	263, 286
Imaṁ bhonto nisāmetha	128
Imaṁ maṁsaṁ'va pātabyaṁ	303
Imameva kathayantā	81
Imasmiṁ me samaṇahatthe	79
Imassa hatthe pāde ca	303
Issatthe ca'smi kusalo	95, 100, 105, 107
[U]	
Uggaputtarājaputtiyānaṁ	192
Uccāvacā'me vividhā upakkamā	144
Ucchaṅge maṁ nisādetvā	20
Uṭṭhānapādacariyāya	99
Uttamaṅgaruhā mayhaṁ	119, 161
Uttarena nadī sīdā	124
Uddhaṁ tārakajātāva	242
Upaṭṭhānampi me ayye	328
Upetaṁ annapānehi	151-2

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[U - Ū]	
Uposathaṁ upavasī	148, 152-4
Uposathaṁ upavasuṁ	150
Ubbariyāpi'haṁ ayye	328
Ubbedhati me hadayaṁ	284, 290
Ubhayeneva maṁ nehi	130
Umaṅgā nikkhamitvāna	294
Usūhi sattīhi ca tomarehi	138
Ūrū bāhuṁ ca me passa	15
[E]	
Ekaggacittāva ekamekā	191
Ekañca cakkhuṁ niggayha	81
Ekarattena ubhayo	328
Eko rāja nipajjāmi	30
Etādisehi parikkhitto	299
Ete caññe ca rājāno	123
Ete sīdantare nagā	156
Etha māṇavā uṭṭhetha	292
Ediso mā amittānaṁ	271
Evaṁ amhañca rañño ca	288
Evaṁ taṁ vitanitvāna	303
Evaṁ no sādhu passasi	81
Evaṁ mahatthikā paññā	331
Evaṁ vaggukatho santo	19
Evaṁ sabbaṅgasampannaṁ	330
Eva'metaṁ mahārāja	297, 306, 316
Evameva tuvaṁ rāja	261, 285, 303

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Evameva nūnamhepi	75
Evampi anupāyena	214
Evampi bālassa pajappitāni	199
Esa bhiyyo pamuyhāmi	115
Ehi taṁ anusikkhāmi	77, 103
Ehi taṁ paṭinessāmi	18
Ehi'maṁ rathamāruyha	129
Ehi samma nivattassu	22
Ehi samma haritapakkha	264
[O]	
Orabbhikā sūkarikā ca macchikā	139
Orodhā ca kumārā ca-	18, 26, 317
Ohare'taṁ dhanuṁ cāpaṁ	301
[Ka]	
Kacci antā ca te phītā	28
Kacci amajjapo tāta	28
Kacci arogaṁ yoggaṁ te	28
Kacci te sughare khamanīyaṁ	264
Kacci nu tāta kusalaṁ	27
Kacci nu te jānapadā	73
Katamaṁ taṁ vanaṁ sāma	100
Kathaṁ nu Kevaṭṭa Mahosadhena	259
Kathaṁ hatthehi pādehi	23
Kadā'ssu maṁ ajarathā	62
Kadā'ssu maṁ amaccagaṇā	63
Kadā'ssu maṁ ariyagaṇā	63

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kadā'ssu maṁ assagumbā	61
Kadā'ssu maṁ assarathā	62
Kadā'ssu maṁ assārohā	63
Kadā'ssu maṁ oṭṭharathā	62
Kadā'ssu maṁ goṇarathā	62
Kadā'ssu maṁ dhanuggahā	63
Kadā'ssu maṁ migarathā	63
Kadā'ssu maṁ meṇḍarathā	62
Kadā'ssu maṁ rathasenī	61
Kadā'ssu maṁ rathārohā	63
Kadā'ssu maṁ rājaputtā	63
Kadā'ssu maṁ sajjhurathā	62
Kadā'ssu maṁ sattasatā bhariyā	64
Kadā'ssu maṁ soṇṇarathā	62
Kadā'ssu maṁ hatthārohā	63
Kadā'ssu maṁ hatthigumbā	61
Kadā'haṁ ajarathe ca	60
Kadā'haṁ antepuraṁ rammaṁ	57-8
Kadā'haṁ amaccagaṇe ca	61
Kadā'haṁ ariyagaṇe ca	61
Kadā'haṁ assagumbe ca	58
Kadā'haṁ assarathe ca	59
Kadā'haṁ assārohe ca	60
Kadā'haṁ oṭṭharathe ca	59
Kadā'haṁ kappāsakoseyyaṁ	58
Kadā'haṁ kūṭāgāre ca	58
Kadā'haṁ giriduggesu	64
Kadā'haṁ goṇarathe ca	59
Kadā'haṁ dhanuggahe ca	60

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kadā'haṁ paṁsukūlānaṁ	64
Kadā'haṁ pattaṁ gahetvāna	64
Kadā'haṁ pokkharaṇī rammā	58
Kadā'haṁ maṇipallaṅke	58
Kadā'haṁ migarathe ca	60
Kadā'haṁ Mithilaṁ phītaṁ	56-7
Kadā'haṁ meṇḍarathe ca	60
Kadā'haṁ rathakāro'va	64
Kadā'haṁ rathaseniyo	59
Kadā'haṁ rathārohe ca	60
Kadā'haṁ rājaputte ca	60
Kadā'haṁ vīṇaṁ'va rujjako	64
Kadā'haṁ Vedehe phīte	57
Kadā'haṁ sajjhurathe ca	59
Kadā'haṁ satapalaṁ kaṁsaṁ	61
Kadā'haṁ sattasatā bhariyā	61
Kadā'haṁ sattāhasammeghe	64
Kadā'haṁ sabbattha gantvā	64
Kadā'haṁ soṇṇapallaṅke	58
Kadā'haṁ sovaṇṇarathe	59
Kadā'haṁ hatthārohe ca	60
Kadā'haṁ hatthigumbe ca	58
Kammārānaṁ yathā ukkā	284, 291
Karomi te'taṁ vacanaṁ	5, 22
Kalyāṇaṁ vata maṁ bhavaṁ	72
Kasirañca parittañca	20
Kassa nu eso padasaddo	104
Kālañca ñatvā abhijīhanāya	216
Kiṁ tvaṁ vimanosi rājaseṭṭha	228

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kiṁ dhanena yaṁ khīyetha	34
Kiṁ nu santaramānova	14, 301
Kicchā laddho piyo putto	107
Kinnu mūgo kinnu pakkho	23
Kimhe'so mahato ghoso	70
Kise thūle vivajjetvā	27
Kuto nu samma āgamma	264
Kuto nu sāma āgamma	98
Kumārike upaseniye	78
Kusalañceva me putta	28
Kusalañceva me samma	264
Kusalā naccagītassa	31, 34
Kusalo sabbanimittānaṁ	329
Kena taṁ paṭhamaṁ nemi	130
Kena dukūla mantesi	106
Kena mabbhāhato loko	32
Koṭṭhake usukārassa	81
Koṭṭhāgārañca kosañca	34
Ko'dāni nhāpayissati	111
Ko'dāni bhojayissati	111
Ko nu te Bhagavā Satthā	74
Ko nu maṁ usunā vijjhi	94
Ko nu me paripanthassa	71
Ko nu santamhi pajjote	214
Ko me sammajja'mādāya	111
Koyaṁ majjhe samuddasmiṁ	44
Kolitthiyāyo idha jīvaloke	142

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka - Kha - Ga]	
Ko vā tvaṁ kassa vā putto	94-5
Khiḍḍāratisamāpannaṁ	326
Gambhīre appameyyasmiṁ	45
Gāvo tassa pajāyanti	17
Gīvāya baddhā kissa ime pune'ke	138
Guyhamatthaṁ asambuddhaṁ	233
Guyhassa hi guyhameva sādhu	225, 232
Gomaṇḍalaparibyūḷho	34
[Ca]	
Cattā mayā jānapadā	76
Cammaṁ vihananti eḷakassa	192
Cariyā taṁ anubandhittho	328
Cariyā maṁ ayaṁ ayye	328
Cātuddasiṁ pañcadasiṁ	148, 150-1, 153-4
Cāturanto mahāraṭṭho	330
Citrakūṭo'ti yaṁ āhu	157
Cīvaraṁ piṇḍapātañca	150-1, 153-4
Corā dhanassa patthenti	35
[Cha - Ja]	
Channaṁ hi ekāva matī sameti	261
Jaṭaṁ valinaṁ paṁsugataṁ	111
Jātimantaṁ avaccañca	124
Jānāsi kho rāja mahānubhāvo	261

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ja]	
Jivhaṁ ca passa baḷisena viddhaṁ	141
Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho	224
[Ta]	
Taṁ tādisiṁ pāṇadadiṁ	322
Taṁ devā paṭinandiṁsu	159
Taṁ bandhanena pucchassu	264
Tañca disvāna āyantaṁ	27
Tato andhāna'mādāya	110
Tato ca kho so gantvāna	264, 273, 280
Tato ca pāyāsi pure Mahosadho	275
Tato ca rājā pāyāsi	280
Tato ca rājā Vedeho	281
Tato ca so apakkamma	264
Tato rājā taramāno	27, 130
Tato sa rājā pāyāsi	27
Tato so paṇḍito dhīro	291
Tattha kā nandi kā khiḍḍā	34
Tassa taṁ dadato dānaṁ	128
Tassa taṁ vacanaṁ sutvā	293
Tassa te sabbo Ānando	72
Tassa pāde gahetvāna	23
Tassa pāde samajjantā	109
Tassa puṭṭho viyākāsi	132-159

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tassa me'kā dutiyā'si	266
Tassa rajjassa so bhīto	24
Tassa rajjassa'haṁ bhīto	20
Tassa rañño ahaṁ putto	15
Tassa saṅkappa'maññāya	122
Tassā kāmā hi sammatto	267
Tā ca sattasatā bhariyā	67
Tāya senāya Mithilā	241
Tāyā'haṁ pharusaṁ sutvā	20
Tiṁsa me purisanāvutyo	298
Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo	193
Tiṇṇo hiyyo rājā gaṅgaṁ	302
Tindukāni piyālāni	105, 114
Tuvampi pucchāmi anomapaññā	196
Tūriyatāḷasaṅghuṭṭhe	75
Te chetvā maccuno jālaṁ	56
Te vassapūgāni bahūni tattha	144
Tesaṁ lālappamānānaṁ	113
Tvaṁ āvikarohi bhūmipāla	223
[Tha - Da]	
Thiyā guyhaṁ na saṁseyya	233
Thūlā javena hāyanti	27
Dadāmi dāni te bhariyaṁ	281
Dadāhi dāni me bhariyaṁ	280-1
Daddallamānā ābhenti	147
Dantaggesu mahānidhi	47
Dammi nikkhasahassaṁ te	313
Darito pabbatāto vā	17

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dase'ttha paṇḍitā āhu	241
Dassesi Mātali rañño	131
Daharāpi hi mīyanti	32
Daharā viyalaṅkāraṁ	325
Daharo yuvā nātibrahā	106
Dāsova paññassa yasassi bālo	203
Dinnaṁ nikkhasahassaṁ me	316
Dibbaṁ adhīyase māyaṁ	309
Disvāna patitaṁ sāmaṁ	110, 112
Disvāna lokavattantaṁ	74
Dīghassa kesā asitā	106
Dukkhūpanītopi naro sapañño	53
Dudīpo Sāgaro Selo	123
Dumaṁ yathā sāduphalaṁ araññe	198
Devatā nu'si gandhabbo	15
Devaputto mahiddhiko	129
Dvīhi samaṇacakkhūhi	81
[Dha - Na]	
Dhanuggahānaṁ pavaraṁ	326-7
Dhammaṁ cara mahārāja	116
Dhammaṁ nesādā bhaṇatha	108
Dhīrā ca bālā ca have janinda	195
Na guyhamatthaṁ vivareyya	233
Na ca nettiṁ sabandhā me	31
Na ca me tādiso vaṇṇo	122
Na cāpi me Sīvali so abhakkho	78
Na cāhaṁ paṇṇaṁ bhuñjāmi	30

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Na cāha'meta'micchāmi	160
Na taṁ tasa migo sāma	97
Nandāya nūna maraṇena	308
Na paṇḍitā attasukhassa hetu	218
Na badhiro na mūgo'smi	15
Na maṁ migā uttasanti	97
Na migājīna jātucche	73-4
Na mige napi uyyāne	55
Na me idaṁ tathā dukkhaṁ	98-9
Na me maṁsāni khajjāni	94
Namo te Kāsirāja'tthu	101, 108
Na'mhi devo na gandhabbo	15
Na sādhu balavā bālo	198
Na sirī taramānassa	270
Na so mūgo na so pakkho	24
Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā	141
Na he'te sulabhā kāyā	122
Nāganāsūru kalyāṇī	307
Nāgā ca kappitā dantī	298
Nāyaṁ pure unnamati	185
Nārado iti me nāmaṁ	72
Nārī imā samparibhinnagattā	142
Nā'laṁ andhā vane daṭṭhuṁ	105
Nā'ssa corā pasāhanti	16
Nā'haṁ asandhitā pakkho	20

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nāhaṁ evaṁgataṁ jātu	150, 153
Nicca'mabbhāhato loko	32
Niddā tandī vijambhitā	71
Nimī have mātalimajjha-bhāsatha	132
Nirayaṁ nūna gacchāmi	102
Niraye tāva passāmi	130
Nivesanamhi te deva	295
Nivesanāni māpetvā	274, 280
Nisamma khattiyo kayirā	219
Nisamma vattaṁ lokassa	44
Nisippametaṁ vidadhāti bhogaṁ	197
Ne'sa dhammo mahārāja	108, 295
Nesādaputto bhaddante	96
[Pa]	
Pañcathūpaṁ dissati'daṁ vimānaṁ	146
Pañca paṇḍitā mayaṁ bhaddante	202
Pañca paṇḍitā samāgatā'ttha	223
Pañcālacandī sundarī	332
Pañcālo sabbasenāya	241
Paññāya ca alābhena	20
Paññāyu'petaṁ siriyā vihīnaṁ	195
Paṭākā vammino sūrā	299
Paṭirājūhi te kaññā	31, 34
Paṭivāmagataṁ sallaṁ	96
Paṭṭho bhūmantalikkhasmiṁ	329
Paṇhe vajjho maho-sadhoti	228, 230

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pabbatyā'haṁ Gandhamādane	113
Pabhāsati midaṁ byamhaṁ	149, 151-3
Pamatto mantanātīto	285
Paradinnakena paraniṭṭhitena	77
Parassa vā attano vāpi hetu	200-1
Parisāyampi me ayye	329
Parūḷhakacchā tagarā	124
Pasannamukhavaṇṇo'si	301
Pasāraya sannatañca	72
Passāmi vo'haṁ daharaṁ	32
Passāmi vo'haṁ dahariṁ	32
Pahūtatoyā anigādhakūlā	137
Pahūtabhakkho bhavati	16
Pāṭhīnavaṇṇā nettiṁsā	298
Pāde gahetvā kissa ime pune'ke	143
Pāde deva pasārehi	245
Pāpāni kammāni karoti bālo	196
Pārike Kāsirājā'yaṁ	107
Pāsādavaragato videhaseṭṭho	193
Pitu mātu ca'haṁ catto	19
Pilotiko ca devindo	332
Pītālaṅkārā pītavasanā	298
Pukkusapurisassa te janinda	231
Puṇṇapattaṁ maṁ lābhehi	18
Purato Senako yāti	293

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Purimaṁ sarati so jātiṁ	24
Purimaṁ sarāma'haṁ jātiṁ	20
Pūjako labhate pūjaṁ	17
Pesetha kuñjare dantī	298
Posetā te janettī ca	322
[Pha - Ba]	
Phalānamiva pakkānaṁ	34
Phaliṁ ambaṁ hataṁ disvā	75
Bahujano pasanno'si	317
Bahudhaññā jānapadā	18
Bahūpakāro no bhavaṁ	160
Bahū hatthī ca asse ca	73
Bārāṇasiyaṁ gahapati	153
Bālo tuvaṁ eḷamūgo'si rāja	286
Bāḷhaṁ kho tvaṁ pakuddho'si	111
Bāḷhaṁ kho tvaṁ paditto'si	111
Bāḷhaṁ kho tvaṁ pamatto'si	110
Bāḷhaṁ kho tvaṁ pasutto'si	111
Bāḷhaṁ kho tvaṁ vimano'si	111
Brahā vāḷamigākiṇṇaṁ	109
[Bha]	
Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā	137, 141-2
Bhavanti tassa vattāro	102
Bhāsantu mudukā vācā	257
Bhīrū kimpurisā rāja	97
Bherī Uppalavaṇṇāsi	332
Bhesmā aggisamā jālā	68

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Maṁsaṁ goṇo ganthi suttaṁ	167
Maccunā'bbhāhato loko	32
Maṇayo saṅkhamuttā ca	68
Mamaṁ ohāya gacchantaṁ	70
Mayameva bāla'mhase eḷamūgā	263
Mahatā cā'nubhāvena	75
Mahājanasamāgamamhi ghore	191
Mahosadha atītena	287
Māṇavā vammino sūrā	298
Mātaraṁ paṭhamaṁ dajjaṁ	321
Mātā dvipadājanindaseṭṭha	225
Mātu bhariyāya bhātucca	331
Mā tvaṁ bhāyi mahārāja	291-2
Mā paṇḍiccayaṁ vibhāvaya	5
Mā bāḷhaṁ paridevetha	107
Mā bāḷhaṁ paridevesi	100
Mā'vaca maṁ tvaṁ 'pati me'ti	80, 82
Māssu tiṇṇo amaññittha	71
Migānaṁ vighāsa'manvesaṁ	100, 107
Migo upaṭṭhito āsi	96
Mithilāyaṁ gahapati	151-2
'Muñjā've'sikā pavāḷhā	83
Moghaṁ te gajjitaṁ rāja	302
[Ya]	
Yaṁ kiñcitthi kataṁ puññaṁ	112-3
Yaṁ taṁ apucchimha akittayī no	204

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yaṁ yaṁ janapadaṁ yāti	16
Yaṁ vadā takkarā rañño	241
Yaṁ sālavanasmiṁ Senako	231
Yato nidhiṁ parihariṁ	97
Yatopi āgato ayye	330
Yato sarāmi attānaṁ	97
Yathā ayaṁ nimirājā	128
Yathā udaya'mādicco	154
Yathā kadalino sāraṁ	290
Yatāpi āsabhaṁ cammaṁ	303
Yathāpi tante vitate	33
Yathāpi niyako bhātā	294
Yathāpi palasataṁ cammaṁ	305
Yathāpi maccho baḷisaṁ	261, 285
Yathā petaṁ susānasmiṁ	315
Yathā yācitakaṁ yānaṁ	160
Yathā rukkho tathā rājā	16
Yathā vārivaho pūro	33
Yathā sarade ākāse	158
Yathā simbalino sāraṁ	290
Yadi tattha sahassāni	110
Yadi te sutā bīraṇī jīvaloke	146
Yadi me ajja pātarāsakāle	190
Ya'deva jaññā purisaṁ janinda	285
Yadeva tyā'haṁ vacanaṁ	22
Yameta'makkhā udadhiṁ mahantaṁ	199
Yassa ratyā vivasāne	32
Yassa rukkhassa chāyāya	16, 210

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yassāpi dhammaṁ puriso vijaññā	219
Yassu maṁ paṭimanteti	102
Yasseva ghare bhuñjeyya bhogaṁ	273
Yā kāci najjo gaṅgama-bhissavanti	199
Yā kāci nāriyo idha jīvaloke	149
Yāva dadantu hatthīnaṁ	314
Yāvanto purisassa'tthaṁ	233
Yā sīlavatī anaññatheyyā	223
Yavā ca daharo cā'si	31, 34
Yuvā care brahmacariyaṁ	32
Ye adutiyā na ramanti ekikā	124
Yekeci pūgāya dhanassa hetu	135
Ye keci maccā idha jīvaloke	150
Ye keci'me kāraṇikā virodakā	139
Ye keci'me maccharino kadariyā	133
Ye keci sandhānagatā manussā	141
Ye jīvalokasmiṁ asādhukammino	138, 144

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Ye jīvalokasmiṁ supāpadiṭṭhino	145
Ye jīvalokasmi supāpa-dhammino	134, 136
Ye dubbale balavantā jīvaloke	132
Yena kenaci vaṇṇena	218
Yena saccena'yaṁ sāmo	112-3
Yena sattubilaṅgā ca	206
Yenocitā janapadā	326-7
Ye mātaraṁ vā pitaraṁ vā jīvaloke	140
Yesaṁ nakadāci bhūtapubbaṁ	190
Ye sīlavantaṁ samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vā	135
Ye suddhadhaññaṁ palāsena missaṁ	137
Yo kicchagatassa āturassa	224
Yo cajetha mahārāja	313
Yojayantu rathe asse	26
Yo tvaṁ evaṁ gate oghe	46
Yo nu khvāyaṁ tibbo saddho	270
Yopi catutthe bhatta-kāle na bhuñje	78
Yo mātaraṁ pitaraṁ vā	115
Yo'yaṁ kāme kāmayati	267
Yo ve pituhadayassa paddhagū	224
Yo'haṁ evaṁ pajānāmi	34

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ra - La]	
Rakkhati taṁ mahārāja	284
Rakkhitvā kasiṇaṁ rattiṁ	297
Rajjuyā bajjha mīyāma	290
Raññho mūgo ca pakkho ca	14
Raṭṭhavatī kimpurisī	268
Rathaṁ niyyādayitvāna	22
Rahado ayaṁ muttakarīsapūro	139
Rahado ayaṁ lohita-pubbapūro	140
Rājāyatanā kapitthāca	152
Rājā santhavakāmo te	257
Rājā sabbavidehānaṁ	121
Rājā'ha'masmi Kāsīnaṁ	95, 105
Laddhadvāro katokāso	328
Laddhā sukhaṁ majjati appapañño	197
Lābhā vata me anapparūpā	194
Lābhā vata Videhānaṁ	310
Luñcanti gīvaṁ atha veṭhayitvā	136
Lohavijjālaṅkārābhā	248
[Va]	
Vacchadantamukhā setā	298
Vādantu bherī sannaddhā	26
Vāyametheva puriso	53
Vāḷabījanimuṇhīsaṁ	27
Vittī hi maṁ vindati sūta disvā	146, 158
Viditāni te mahārāja	145, 156
Viddhosmi puthusallena	96

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Virūḷhamūlasantānaṁ	17
Vivādappatto dutiyo	79, 82
Vivicca bhāseyya divā rahassaṁ	233
Vividhehi upāyehi	214
Visaṁ khāditvā mīyāma	289
Vītivattāsu rattīsu	303
Vīthimatī pattimatī	241
Vīsatiñceva vassāni	20, 24
Vuttiñca parihārañca	313
Vellālino vītamalā	299
Vehāyasā'me bahukā	155
[Sa]	
Sakkaccaṁ te upaṭṭhāsi	148
Sakkatvā sakkato hoti	16
Sakkopi paṭinandittha	159
Sace gacchasi Pañcālaṁ	262, 285
Sace ca kismici kāle	330
Sace tvaṁ daṭṭhukāmā'si	25
Sace passasi mokkhaṁ vā	287
Sace maṁ vitanitvāna	305
Sace maṁsaṁ'va pātabyaṁ	304
Sace me hatthe pāde ca	304
Sace vo vuyhamānānaṁ	321
Saccaṁ kira, tvaṁ api bhūripañña	216
Sajotibhūtā jalitā padittā	135
Sajotibhūtā pathaviṁ kamanti	134

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sattiyo teladhotāyo	298
Saddahāmi mahārāja	188
Saddhāya suniviṭṭhāya	155
Santaṁ hi sāmo vajati	104
Santi māṇavaputtā me	310
Santi vehāyasā assā	287
Santi vehāyasā nāgā	287
Santi vehāyasā pakkhī	287
Santi vehāyasā yakkhā	287
Sandiṭṭhikaṁ kammaphalaṁ	45
Sannaddho maṇivammena	297
Sabbasaṁhārako natthi	170
Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā	125
Sabbe vanā gandhamayā	113
Sabbo jano pabyathito	76
Samāgatā jānapadā	26, 317
Samuddo māgho bharato ca	124
Sammuyhāmi pamuyhāmi	114
Sa rājā paridevitvā	104
Sa rājā paridevesi	101
Salomahaṭṭhaṁ ñatvāna	122
Salomahaṭṭho manujindo	122
Sasamuddapariyāyaṁ	330
Sahassathāmo pallaṅko	47
Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ	156, 158
Sā devatā antarahitā	103, 113
Sādhu khosi anuppatto	160

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sā nūna kapaṇā ammā	99
Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā	133
Sāmo'ha'masmi bhaddaṁ vo	114
Sāya'meke na dissanti	34
Sārayanti hi kammāni	102
Sāvatthiyaṁ gahapati	154
Siṅgālā rattibhāgena	302
Sukhaṁ dukkhena paripācayanto	216
Sukhakāmā rahosīlā	55
Sukhāvaho dukkhanudo	305
Sukhīpi heke na karonti pāpaṁ	217
Sujātā bhujalaṭṭhīva	307
Sujātā migachāpāva	307
Suññaṁ mātā rathaṁ disvā	23
Suṇāsi Sīvali kathā	80, 82
Suṇohi me'taṁ vacanaṁ	289, 290
Sudassano karavīko	156
"Sudhammā"iti yaṁ āhu	159
Surattapādā kalyāṇī	307
Suvaṇṇatharusampannā	299
Suvo ahosi Ānando	332
Suvo'va suviṁ kāmeyya	267
Susukhaṁ vata jīvāma	68-9
Susukhaṁ vata saṁvāso	296, 316
Sūriyuggamane nidhi	47
Senāmokkhapalābhena	214
So ahaṁ vāyamissāmi	46
So kho'haṁ taṁ siriṁhitvā	75

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
So ca tena katokāso	122
Soṇadinno gahapati	148
So nūna kapaṇo tāto	99
So puṭṭho naradevena	122
Sohaṁ gantvā manussesu	160
Sohaṁ dadāmi sāratto	326
So have phala'māharitvā	106
Soḷasitthisahassāni	330
Svassa gomayacuṇṇāni	214
Svāgataṁ te mahārāja	28, 105, 114
Svāgataṁ te'va Vedeha	281
[Ha]	
Haṁci tuvaṁ evamaññasi seyyo	182
Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ	31, 33
Hatthārohā anīkaṭṭhā	18, 26, 317
Hatthārohe anīkaṭṭhe	298
Hatthī assā rathā pattī	283-4, 315
Hatthī asse rathe pattī	314
Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca	201
Hanti hatthehi pādehi	213, 220
Handa kho taṁ anujānāmi	272
Handa kho maṁ anujānāhi	272
Handa khvāhaṁ gamissāmi	269
Handāhaṁ gacchāmi pure janinda	274
Haraṁ annañca pānañca	222
Hitvā satapalaṁ kaṁsaṁ	67
Hīnena brahmacariyena	122